ΠΡΕΟϹΒ. ΒΗΝΙΑΜΙΝ ΚΟϹΤΑΚΙ

TRIMITERILE CELE PATRUSPRĂZECE

ALE

SLAVITULUI ȘI PREA LĂUDATULUI APOSTOL

PAVEL

TÂLCUITE ELINEȘTE

DE

FERICITUL TEOFILACT ARHIEPISCOPUL BULGARIEI

Tâlmăcite în limba cea obicinuită acum grecească și împodobite cu felurite însemnări

DE

NICODIM AGHIORITUL

TRADUSE IN LIMBA ROMÂNĂ

DE

VENIAMIN COSTACHE

MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

TOMUL I

CARE CUPRINDE: EPISTOLA CĂTRE ROMANI ȘI EPISTOLA ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

TIPĂRITE

In zilele Majestății Sale, Iubitorului de Christos

CAROL I

REGELE ROMÂNIEI

Cu binecuvântarea și aprobarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1904

S'au început tâlmăcirea la anul mântuirei 1845.
Noemvr. 27. M. Slatina.

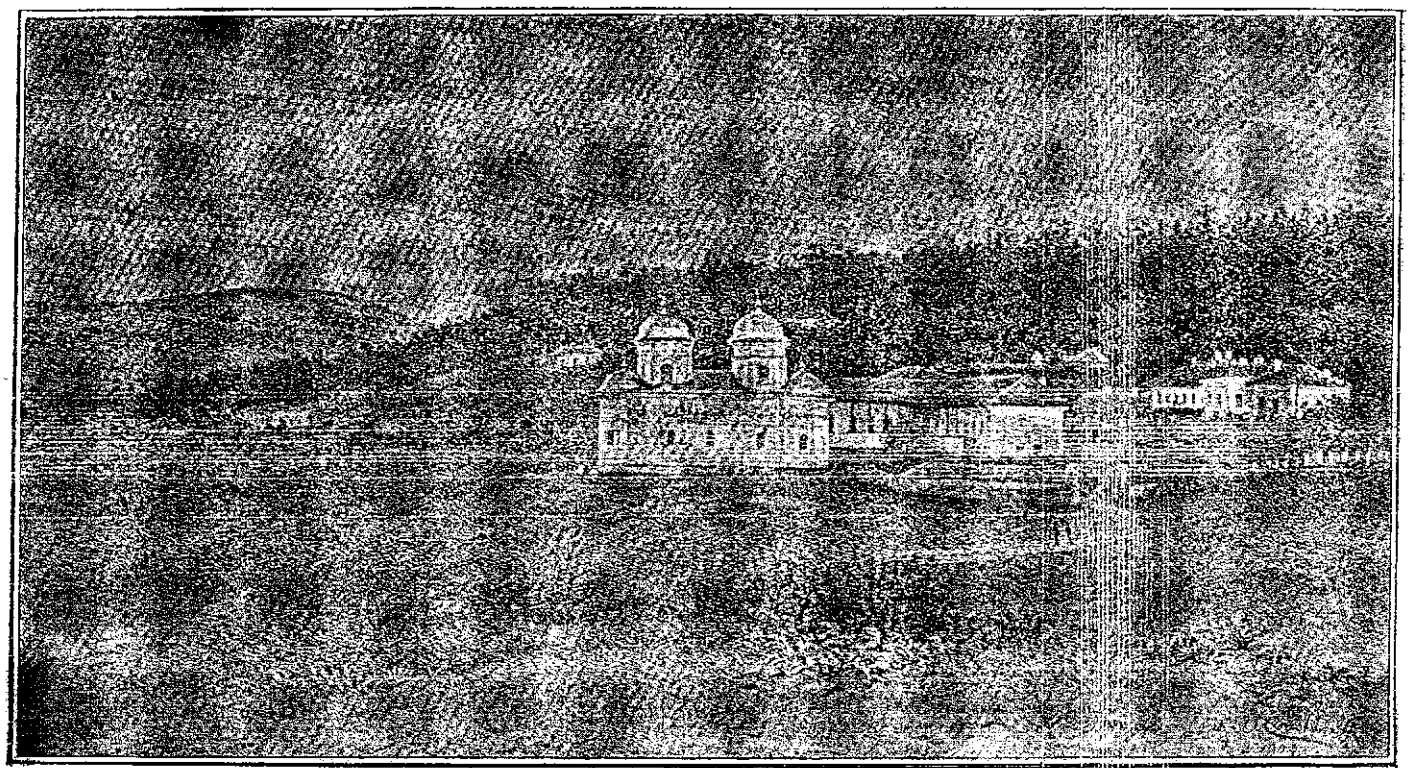

VEDEREA SEMINARIULUI „VENIAMIN" DIN MONASTIREA SOCOLA, IAŞI, ÎNAINTE DE 1850.

PRECUVÂNTARE

S'a împlinit o sută de ani de când fericitul întru pomenire Mitropolitul Moldovei Veniamin Costache, «iubitor de folosul patriei şi râvnitor de cele dumnezeeşti», a întemeiat Seminarul din monastirea Socola. El prin aceasta, cum zic învăţaţii monahi Gherontie şi Grigorie din monastirea Neamţul, «în pământ sec şi fără de apă, în limba noastră cea până acum însetată, a izvorît apă vie şi spre viaţa veşnică săltătoare»[1]). Câtă însufleţire dovedesc aceste cuvinte pentru redeşteptarea culturei noastre naţionale! Tot aşa a slăvit cu vre o cincisprezece ani mai târziu poetul Paris Mumuleanul întâia şcoală românească dela Sfântul Sava din Bucureşti, numindu-o «izvor prea minunat şi prea dulce»[2]).

Seminarul «Veniamin» este însă nu numai întâia şcoală bisericească din ţară, sau «şcoală de Teologhie» cum o numesc aceiaşi monahi tâlmăcitori, ci şi cea mai veche şcoală românească din ţară.

Istoria şcoalelor noastre înregistrează astfel în analele sale pentru întâia oară aniversarea centenarului unei şcoale. Ce sărbare înălţătoare pentru Biserică, Şcoală şi chiar pentru întreaga ţară! Pentru Biserică, de oare ce Seminarul Veniamin a instruit şi educat atâtea mii de clerici, cari au slujit şi slujesc Bisericei ca diaconi, preoţi şi arhierei. Pentru Şcoală, căci Seminarul

[1]) Cuvântul „Către cetitorul" în Teologhia Sfântului Ioan Damaschin, tâlmăcită din limba elinească de Gherontie şi Grigorie, din porunca şi cu cheltuiala Mitropolitului Veniamin, Iaşi, 1806.

[2]) Oda râvnitoare spre învăţături în „Rost de poezii", Bucureşti, 1820. Citâm aicea partea respectivă din această Odă:

Astăzi s'au descoperit
Un izvor prea minunat.
Noi celor ce-au chibzuit
Să mulţămim ne'ncetat
Şi cu râvnă s'alergăm
L'acest prea dulce izvor etc.

Veniamin a produs o pleiadă de profesori meritoși pe câmpul instrucțiunei publice, și a fost un stimulent puternic spre înmulțirea școalelor naționale și propășirea instrucțiunei. Pentru țară, căci mai în toate ramurile vieței publice: în administrație, în justiție, în armată, printre literați, magistrați, medici, ingineri, artiști, agricultori și industriași au fost și sânt barbați, cari și-au câștigat în acest Seminar instrucțiunea generală.

Fără îndoială, deci, centenarul înființărei Seminarului din Iași se poate privi că o serbare generală.

Dulce est desipere in loco, dice Horațiu. In adevăr, rar prilej de serbare poate fi mai potrivit și mai înnălțător decât aceasta aniversare!

Credem că autoritatea școlară va lua cuvenitele măsuri pentru serbarea aniversărei de o sută de ani dela înființarea Seminarului Veniamin. Aicea ne mărginim a arăta partea ce Biserica a găsit nimerit a lua la această serbare.

Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, în considerația caracterului eminamente cultural al serbărei, a hotărât în ședința dela 8 Mai 1903 a perpetuà amintirea ei cu publicațiunea de față. Hotărârea Sfântului Sinod a fost motivată prin următoarea propunere:

«Având în vedere că în anul viitor 1904 se împlinește una sută ani dela înființarea Seminarului Veniamin din monastirea Socola, fundațiune a nemuritorului Mitropolit Veniamin Costache, crezând că este lucru de mare cuviință ca și Sfântul Sinod să aducă marelui Mitropolit prinosul său de recunoștință cu ocazia acestui centenar, propunem a se imprimà cea din urmă lucrare a sa: Traducerea tâlcuirei lui Teofilact la cele 14 Epistolii ale Sfântului Apostol Pavel, prelucrată în limba greacă aplà de Nicodim Aghioritul și tradusă românește de Mitropolitul Veniamin Costache în ultimele zile ale vieței sale, fiind păstrată până acum numai în manuscript».

(ss) *Iosif Mitropolit Primat, Partheniu Mitropolit Moldovei și Sucevei, Gherasim al Argeșului, Dionisie al Buzeului, Athanasie al Râmnicului, Gerasimu al Romanului, Pimen al Dunărei-de-jos.*

Domnul Ministru de Culte Sp. Haret aderă la această propunere. Mai mult încà, Domnia-Sa declară că Ministerul ià asupràși costul imprimărei manuscriptului.

Sfântul Sinod aprobà propunerea și alese pre episcopii de Argeș și Râmnic a supraveghea imprimarea. Hotărârea sa fù comunicată Ministerului, care a dispus a se copià manuscriptul, și copia revăzându-se fù dată la tipar.

Iar spre a reînnoi mai mult amintirea Mitropolitului Veniamin, care dela începutul Arhipăstoriei sale a strălucit prin fapte de

mare folos pentru Biserică și Țară, Sfântul Sinod în aceeași ședință a mai aprobat o propunere, ca după tipărirea lucrărei de față să se publice din nou și tâlcuirea lui Teofilact la Evangheliі, tradusă de învățatul Gherontie în monastirea Neamțul și tipărită cu cheltuiala Mitropolitului Veniamin, Iași, 1805[1]).

Iată dar împrejurarea cărei să datorește eșirea la lumină a scrierei de față. Această scriere pe lângă că este o traducere a Mitropolitului Veniamin, «Ctitorul limbei noastre», oglindește în sine și sinteza istoriei întemeerei Bisericei creștine, a epocei de închegare și organizare a Bisericei române, precum și a înrâurirei sale asupra culturei neamului românesc.

In adevăr, această carte de tâlcuire la cele 14 Epistolii ale Sfântului Apostol Pavel, ne înfățișează începutul respândirei Bisericei creștine și icoana măreață a acestui Apostol, «împodobitorul de mireasă al duhovnicescului mire» (pag. 370 nota), adecă tâlmaciul de Dumnezeu insuflat al așezământului dat omenirei de către Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Christos.

Este de mare interes a cunoaște bine scrierile Sfinților Apostoli. Căci dacă zorile unei zile de primăvară sânt frumoase, cu cât sânt mai frumoase zorile Bisericei creștine, care a săvârșit înnoirea morală a lumei.

Această carte ne servește de călăuz a urmà pas cu pas pre Apostolul cel mic la trup *(Paulus)*, însă mare la duh, care s'a arătat ca fulgerul dela Ierusalim împrejur până la Iliric, apoi prin toată Macedonia, unde sânt ațintite în prezent privirile noastre cu ale Europei întregi, chiar și Sciția nu-i era necunoscută (Colas. III, 11)[2]); pre «Demostenele Bisericei» (pag. 198, nota), ale cărui cuvinte revarsă veselie și curaj în inimile credincioșilor și a cărui dialectică nerăpusă astupă gura înțeleptilor lumei acesteea și a necredincioșilor; pre «cerescul călător» (pag. 499), care ca o privighetoare a umplut văzduhul de cântecul cel cu dulce viers al dragostei creștinești, al credinței mântuitoare și al nădejdei mângâitoare; pre izvorul îmbelșugat al filozofiei firești, al moralei și dogmelor celor drepte, din care au băut toți dascalii Bisericei; pre acel ce a unit într'o desăvârșită armonie înnălțimea științei duhovnicești cu adâncimea smereniei creștinești (pag. 479, nota); pre acel prin carele grăește și învață Mântuitorul însuși (pag. 358 nota și tom. II pag. 176 nota); pre «sufletul de diamant» (Tom. II, 149), care mai mult decât cei-

[1]) Monitorul Oficial din 8 Iunie 1903, No. 54, Sumarul ședinței Sf. Sinod dela 8 Mai 1903.

[2]) Sciția să întindea până în țările noastre. *Strabon*, Geografia, Lib. VII, c. 4. *Scytia minor* de pe timpul lui Dioclețian și Constantin cel mare era Dobrogea de azi.

lalți Apostoli s'a ostenit și a suferit pentru propoveduirea Evangheliei și întărirea Bisericei[1]).

Autorul tâlcuirei Epistoliilor Apostolului Pavel este fericitul și sfințitul Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, cu scaunul în Ohrida. In jurul persoanei lui Teofilact, acestui renumit păstor al Ohridei, s'a țesut un șir de istorisiri legendare. Așa se zice, că el ar fi fost Patriarh al împărăției Romăno-Bulgarilor, întemeiată de frații Petru și Asan, cari din îndemnul său ar fi silit pe Valahii din stânga Dunărei să nu mai vorbească nici să slujească lui Dumnedeu în limba latină, ci în cea bulgară[2]). Adevărul în privința aceasta se va arătă mai la vale. Apoi de Bulgaria, de Ohrida din Macedonia de astăzi ne leagă multe amintiri, ce sânt scumpe nouă tuturor. Chiar acum doi ani un ierarh bulgar, Mitropolitul de Vrața, întimpină pe Majestatea Sa Regele Carol în bisericuța dela Plevna, cu o cuvântare, în care strigă pe ostașii români morți vitejește pe câmpiile Bulgariei în războiul pentru neatârnare, să iasă din morminte ca să vadă pre Regele și viteazul lor Căpitan[3]).

Cu Bulgaria și cu Ohrida am fost în atingeri politice și bisericești încă înainte de închegarea noastră ca stat și de organizarea noastră bisericească. Deși creștinismul pătrunsese pe teritoriul Daciei Traiane încă de pe când o stăpâneau Romanii, cum atestă numeroasele cuvinte de origine latină în biserica noastră și Episcopiile ce se aflau pe malul drept al Dunărei, probabil și pe cel stâng, înainte de venirea Bulgarilor[4]), totuși populațiunea țărei fiind expusă la năvălirile atâtor popoare barbare ca Goții, Hunii, Slavii, Gepizii, Avarii și a., n'a putut desfășură o viață intelectuală. Strămoșii noștri căutau mai ales a-'și apără viața și moșia, când adăpostiți în gâturile Carpaților

---

[1]) Vedi tom. II al acestei lucrări pag. 151, nota; cuvintele sf. Grigorie Teologul, Λόγος ἀπολογετικὸς n. LIII sq. Ap. *Migne* P. Gr. T. XXXV (1), pag. 462 sq.

[2]) Această legendă e reprodusă de repausatul Episcop al Romanului Melchisedec din o carte bulgară și publicată în *Uricarul* lui T. Codrescu, Iași. Vedi și P. Dragomirescu, traducerea cărților de ritual în limba română. Teză de licență în Teologie, București, 1895, pag. 14,

[3]) Monitorul Oficial No. 169—170 dela 1 și 2 Noemvrie 1902. Vezi și *Nicopole*, Estras din Anal. Acad. Rom., Ser. II, tom. 26, Memoriile Secțiunei Istorice, București, 1904, pag. 23.

[4]) Catalogul complect al episcopiilor de pe malul drept al Dunărei l'a dat *Erbiceanu*, Istoria Mitropoliei Moldaviei, București, 1888, pag. XXX sq. Despre episcopii aflătoare pe malul stâng, a se vedea și *Ar. Densușianu*, Revista critică literară, Iași, pe Ianuar 1894, p. 5. La Sinodul din Sardica (a. 347 d. Chr.) subscrie și episcopul „*Antenodorus, a Dacia de Blăcena*". Sub această Dacie, repausatul Ar. Densușianu conchide că se înțelege Dacia *Traiană*.

dinaintea groaznicilor năvălitori, când așezați la câmp, spre a lucrà pământul, dacă resuflau mai slobod. In această din urmă situație se aflau strămoșii noștri cudeosebire după jumătatea veacului al cincilea, pe timpul invaziunei Slavilor în Basarabia, Moldova și Muntenia. Cu puterile aproape sleite sub barbarii anteriori, coloniștii Romani n'au putut asimilà prè pașnicii Slavoni, cum asimilaseră odinioară pre Daci și în parte pre Goți, cari primiseră chiar credința creștină, dinprotivă fură influențați ei înșiși de Slavi mai ales în privința limbei. Când Slavii trec în peninsula balcanică, făcând loc Bulgarilor, apoi când aceștia întemeiară de-a dreapta Dunărei statul Bulgar și îmbrățișară creștinismul, au intrat în strânse legături cu populațiunea de baștină din dreapta Dunărei, iar prin aceasta și cu cea din stânga Dunărei. De aicea provine că strămoșii noștri primiră limba bulgară sau slaveno-sârbească în cult și chiar în viața politică. Dar sub acest înveliș dinafară ei păstrară sâmburele sănătos al iubirei de moșie și de lege, ce după întemeierea Principatelor încolți așa de frumos în acei viteji apărători ai patriei, în acele silințe pentru păzirea neatârnărei politice și bisericești și pentru reintroducerea limbei strămoșești în slujba bisericească și în viața politică.

Aceste epoce din istoria noastră națională cuprind însemnate învățăminte. Comunitatea religioasă și pentru un timp chiar politică a poporului nostru cu Slavii dela sud, întrupată în comunitatea limbei timp de aproape 8 veacuri, n'a fost înprotiva desvoltărei noastre sociale. Din contră istoria ne arată că Românii de mai multe ori s'au luptat în unire cu Slavii și cu alte popoare creștine pentru a'și apăra țara în contra dușmanului comun. Chiar în poeziele noastre populare găsim amintiri despre însoțirea dintre Români și Slavi spre a se apăra de barbarii năvălitori, cum erau de exemplu Tătarii și mai târziu Turcii [1]). Ce'i drept în acea epocă n'am avut oameni învățați, dar am avut atâți bărbați plini de inimă și de energie, cum a fost un Mircea, Ștefan și Mihai. De aicea se vede că comunitatea credinței înlesnește desvoltarea morală și socială a popoarelor nu mai puțin decât idea de naționalitate, ce ajunse principiu politic în veacul trecut. Ce s'ar fi ales de poporul

[1]) A se vedea d. e. frumoasa baladă *Doncilă* în colecția lui Alexandri sau a lui Gh. D. Teodorescu. Aceasta baladă începe astfel:

Intr'un sat dă'l muntenesc
Jumătate românesc
Și jumătate sârbesc
Cum cam multe se găsesc
Pe pământul românesc etc.

nostru în timpul năvălirei barbarilor, dacă aceste oarde s'ar fi călăuzit de principiul naționalității? Comunitatea credinței nu împedecă, ci din contră ajută popoarele de aceeași religie a se desvoltă paralel, iar naționalitatea ca principiu politic împinge pe poporul dominant la deznaționalizarea poporului subjugat, cum sânt amenințați Românii de peste Carpați, de peste Prut și cei din Peninsula balcanică. Teza susținută de un savant al nostru, că ortodoxia este un pericul pentru noi Românii, ar avea temeiu, dacă ar vizà nu ortodoxia în sine, ci ortodoxia pe care politica rusă o confundă cu interesele unui naționalism exclusiv [1]). Nu putem însă admite socotința, după care unitatea credinței ar trebui sacrificată pentru ideea de naționalitate [2]).

Una din cele mai mărețe cuceriri ale veacului al douăzecilea ar fi să realizeze în viața politică principiul Evangelic al înfrățirei popoarelor, în virtutea căruia omul iubește pe toate popoarele mai ales pe cele de o credință. Acest principiu l'a vestit încă de mult Isaia profetul zicând: «Din Sion va eși legea, și cuvântul Domnului din Ierusalim. Și va judecà între neamuri și va hotărî între popoare multe. Și 'și vor face săbiile sale fiare de plug și sulițile sale seceri. Și nu va ridicà neam înprotiva altui neam sabie și nu vor mai învățà a se bate». Ce viață fericită ar duce popoarele când toate s'ar privì ca un

---

[1]) Hașdeu, *Papa dela Neva,* conferință publicată de Societatea Tinerimea Română, 1900. De altfel însiși canoniștii ruși critică organizarea administrativă a bisericei ruse ca anticanonică. Vezi *Biserica ortodoxă română* pe Fevruarie 1904, pag. 1282 sq. Compar. *Candela* foae bisericească literară, pe Maiu 1904, pag. 315 sq. Cernăuți. De asemenea, Tondini, *Le Pape de Rome et les Papes de l'Eglise ortodoxe d'orient,* Paris, 1876, pag. 50 sq. și 257 sq. Vezi și *Neofit Scriban,* Răspuns Guvernului și Sinodului Românesc din 1865, București, pag. 27.

[2]) Reprezentanții acestei socotințe sânt unii dintre istoricii noștri tineri, și anume D-l. D. Onciul în studiul său: *Papa Formosus în tradiția noastră istorică* și D-l. N. Iorga, în *Studii și Documente,* II, p. XLVI. Dar acești istorici știu negreșit, că una din cauzele, cari au făcut pe Români să'și părăsească vetrele lor de peste Carpați și să se constitue în principate aparte sub Domnii lor, au fost și persecuțiile de sufereau din partea bisericei latine, de care se deosebeau prin credință și prin aspirațiuni, cum se deosebesc până astăzi. Mare lucru este unitatea religioasă pentru un popor. Această unitate religioasă, din fericire, domnește la noi. Datori sântem deci să o păstrăm, iar nu să o sguduim. Un autor apusean afirmă, nu fără dreptate, că naționalitatea este pentru stat ceea ce trupul este pentru suflet. A exagerà ideea de naționalitate este ca și cum un om ar căutà să'și îngrașe trupul și să lase drum liber tuturor poftelor lui, ceea ce nu-i decât în dauna sufletului. „Ein Überwuchern der Nationalitäts-Gedankens ist demnach wie im Menschen ein Üppigwerden der somatischen Triebe u. s. w". *Linsenmann,* Moraltheologie, Freiburg i/Br., 1878, pag. 615.

popor de prieteni și de frați, precum este numai un soare, care ne încălzește, și un Dumnezeu, care pre toți ne iubește! Acest principiu nu e formulat nicăiri mai deplin decât în Epistoliile sf. Apostol Pavel. In ele cetim: «Un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tată al tuturor». In ele găsim și aplicațiunea acestui principiu, căci Apostolul zice: «Deci dar, până când avem vreme, să facem bine către toți și mai vârtos către cei ai noștri de o credință». Biserica creștină în cursul veacurilor a îndeplinit din ce în ce mai mult acest îndemn apostolesc, îndulcind moravurile și îmblânzid sălbăticia popoarelor. «Barbarii cei sălbatici din naștere, z ce sf. Atanasie cel Mare, cei ce erau plini de furie cât timp slujeau idolilor, se lasă chiar de războiu și se întorc la lucrul pământului îndată ce aud învățătura lui Christos. In loc de a-și înnarma mânile cu sabie, le întind spre rugăciune; în loc de a se bate între sine, se luptă înprotiva diavolului și 'i dau războiu prin curăție și prin vitejia duhului» [1]).

Epistoliile dumnezeescului Pavel cuprind încă și alte învățături de căpetenie, pe cari Mântuitorul numai le-a atins în Evanghelie, ca și cum ai zice că pânea se face din făină de grâu și haina din lână sau din in, însă câte se mai cer până să fie gata pânea sau haina! Așa despre răspândirea religiei creștine la toate popoarele Mântuitorul dă numai porunca: «Mergând învățați toate neamurile...». Iar din Epistoliile sf. Apostol Pavel învățăm, că deosebirele de neam și de condiție socială nu sânt o pedecă la priimirea și propoveduirea credinței creștine: «Nu este elin, zice Pavel, nici iudeu, tăere împrejur sau netăere împrejur, nu este varvar nici schit, nu este rob nici slobod, ci toate și întru toți Christos».

In privința relației dintre Legea Veche și cea Nouă Mântuitorul zice numai: «N'am venit să stric legea sau prorocii, ci să plinesc». Epistoliile sf. Apostol Pavel învață însă cudeamăruntul, că Legea Veche, cu formele ei dinafară, nu mai are tărie. In locul tăerei împrejur trupești, veni «tăerea împrejur nefăcută de mână» sau credința cea lucrătoare, prin care și Avraam s'a îndreptat și s'a făcut tatăl tuturor oamenilor înainte de a se fi tăiat împrejur (Rom. IV, 9; II 25). Această învățătură o dă Apostolul și prin cuvintele: «In Iisus Christos nici tăerea împrejur nu poate nimic, nici netăerea împrejur, ci paza poruncilor lui Dumnezeu» (I Cor. VII, 19) Numai din Epistoliile sf. Pavel învățăm: că Legea Veche este față de Legea Nouă ca feciorul lui Avraam cel născut din slujnică, față de feciorul născut din cea

[1]) Cuvânt despre întrupare, No. LII. Ap. *Migne* Patr. Graec. Tom XXV (1), pag. 187 sq.

slobodă[1]); că preoția Legei Vechi n'a fost cea deplină, căci de ar fi fost astfel, atunci ce mai trebuià să se ridice alt preot «după rânduiala lui Melhisedec? Iar mutându-se preoția, de nevoe se face și legei mutare»[2]). In locul jertfelor Legei Vechi, ce numai întreţineau în om cunoștința vinovăției, dar nu-i căștigà iertarea de păcate, cum arată profetul Isaia, iar Apostolul întăreşte că, «cu neputință este sângele de tauri și de țapi să curăţe păcatele»[3]), a intrat jertfa Legei Noui, cea adusă pentru păcate o dată pe cruce de Iisus Christos (Evr. VII, 27), iar apoi deaprurea în biserică fără de sânge, sub chipul pânei și al vinului. Din Epistoliile sf. Apostol Pavel învățăm că Marea Roșie a închipuia apa botezului, norul ce ascundea pe Evrei de ochii Eghiptenilor, Darul Sfântului Duh, mana, pânea vieței, peatra din care au curs ape în pustie, pre Christos cel ce ne-a izvorît băutura cea duhovnicească (Vezi pag. 406 sq). Moisi mijlocitorul Testamentului Vechiu este chipul lui Christos mijlocitorul Testamentului Nou, care este mai slăvit decât cel dintâi, precum e mai slăvit decât casa cel ce a zidit-o (Evr. III, 3). Ar trebuì să citäm aici mai ales întreaga Epistolie către Evrei, spre a se vedea cât covârșește Noul Testament pre cel Vechiu și cum cunoștința de Dumnezeu cea din Noul Testament, adânc săpată pe tablele inimei, adecă în conștiință, este mai deplină decât aceeași cunoștință din Vechiul Testament, ce este săpată numai pe table de peatră[4]). Minunată este deci înțelepciunea Marelui Pavel! In Epistoliile sale vorbește despre toate rânduelile Legei Vechi și arată că au intrat în locul lor altele mai curate, mai înnalte și duhovnicești, cari sânt cele ale Legei Noui. Sf. Ioan Gură de Aur aseamănă aceste rânduieli astfel: «Acolo (în Legea Veche) litera, aicea (în Legea Nouă) spiritul, acolo sicriul, aicea Fecioara, acolo toiagul lui Aaron, aicea crucea, acolo mielul,

---

[1]) Lucrarea de față, Tom. II pag. 253, nota 1, de unde se vede că Apostolul Pavel este înainte mergătorul explicărei alegorice a Scripturei Vechiului Testament.

[2]) Evrei Cap. VII v. 11. Vezi și tâlcuirea Cap. III a Epist. II către Corinteni, în tom. II, pag. 37 sq.

[3]) Isaia I, 11, comp. Psalm. XXXIX, 9, Evrei X, 4.

[4]) Sf. Părinți desvoltară mai departe principiul acesta. Sf. Atanasie cel Mare zice, în scrierea sa *despre întrupare*: „E o nebunie ceea ce pretind Iudeii, că așteaptă încă venirea Mesiei. Căci când încetă profeția și vedenia, de nu după ce s'a arătat Christos Sfântul Sfinților? Un semn și o dovadă puternică despre venirea lui Dumnezeu Cuvântul este că Ierusalimul nu mai stă, profet nu se mai ridică, vedenie nu se mai arată. Când a venit cel mai înainte vestit, ce mai e trebuință de cei ce-l vestesc pre el? Când adevărul a venit, ce trebuință mai e de umbră?... Ierusalimul a stat atâta timp pentru ca oamenii să cunoască în el închipuirele adevărului....“ No. XL, apud *Migne*, l. c., pag. 163.

aicea Christos, acolo azima, aicea pânea» [1]). Învețe-se de aici toți cei iubitori de inovațiuni, toți cei ce voesc să dărâme să răstoarne, să radă așezăminte venerabile prin vechimea și folosul lor obștesc, însă fără a pune ceva mai bun în loc.

Epistoliile sf. Apostol Pavel au însemnătate și pentru bogăția învățăturilor teologice ce cuprind; așa d. e. despre *îngeri* Evanghelia numai amintește, pe când Epistoliile sf. Pavel învață anume ce sânt îngerii și care este rânduiala lor. Această cunoștință ne-ar fi lipsit fără ele, de aceea Pavel cu tot dreptul se privește ca descoperitorul lumei cerești, precum Columb e descoperitorul unei noui lumi pământești. Despre *botez* iarăși Evanghelia numai amintește zicând: «Cel ce va crede și se va boteza se va mântui», iar Epistoliile lui Pavel învață mai pre larg ce este credința și ce putere are ea, precum și ce este botezul, a cui închipuire este el și ce datorii izvorăsc dintr'însul. Despre *Biserică*, Evanghelia de asemenea numai amintește, anume că Mântuitorul a întemeiat-o și a întărit-o pe peatră așà că porțile iadului nu o vor birui, pe când Epistoliile sf. Pavel învață că această peatră este Christos, iar biserica este trupul duhovnicesc ale cărui mădulări sânt toți creștinii, capul fiind însuși Christos, așa că între toate mădulările trupului bisericei trebue să fie aceeași armonie ca între mădulările trupului omenesc [2]). Despre *stăpânirea lumească*, Evanghelia învață numai că sântem datori a-i da dajdia cuvenită: «Dați cele ce sânt ale Cezarului, Cezarului», pe când Epistoliile sf. Pavel învață că stăpânirea lumească este dela Dumnezeu, că este rânduită spre lauda făcătorilor de bine și spre pedeapsa făcătorilor de rău și că sântem datori a ne supune ei nu numai de frica pedepselor, ci și din conștiință, adecă pentrucă este izbânditoare a lui Dumnedeu. Despre *viețuirea virtuoasă* și împlinirea datoriilor în general Evanghelia învață numai pe scurt, așa bunăoară: «De voește cineva să vie după mine să se lepede de sine, să-și ià crucea sa și să-mi urmeze»; iar Epistoliile sf. Apostol Pavel arată anume în ce consistă viața virtuoasă și dă armele trebuincioase pentru ea, ca una ce este o luptă pe toată viața cu feluritele patimi, cu vrăjmașii văzuți și nevăzuți, împrotiva căror adevărul are a ne

[1]) Cuvânt pentru deosebirea Așezământului celui Vechiu și celui Nou, citat în *Dogmatica lui Atanasie Pariul*, Neamț, 1816, pag. 526, nota a. Comp. lucrarea de față, Tom. II, pag. 71. Vezi și tâlcuirea lui Teodorit la epist. c. Evrei c. XII v. 24, nota, și v. 25, nota, în Tom. III al lucrărei de față.

[2]) I Cor. XII, 13 și tâlcuirea acestui loc în lucrarea de față, pag. 459 sq. Comp. și Tom. II tâlcuirea la epist. către Efeseni IV, 25, pag. 363.

sluji ca cingătoare, dreptatea ca platoșă, credința ca pavăză, rugăciunea, vegherea și răbdarea ca întărituri. Despre *datoria de a urmà* Mântuitorului îndeosebi Evanghelia învață numai în câteva cuvinte, pe când Epistoliile Apostolului Pavel nu numai înfățișează în trăsături mărețe exemplul Mântuitorului ca om și Dumnezeu, ci și îndeamnă totdeuna a urmà acestui desăvârșit exemplu de virtute. Cât privește deducțiunile dogmatice și morale trase din patimile și învierea Domnului, precum și din întreaga sa viață, acestea se află mai ales în Epistoliile sf. Pavel. In ele se desfășură pe larg învățătura despre învierea morților, umplând astfel de mângâere pe toți credincioșii. Despre aceste Epistolii sf. Grigorie Nazianzul zice următoarele: «Cine va putea expune dupre vrednicie învățătura cea iubitoare de osteneli a lui Pavel? Cine, feluritele povețe ce le dă pentru îndreptare? El pune legi servilor și stăpânilor, dregătorilor și supușilor, bărbaților și femeilor, părinților și fiilor, celor căsătoriți și necăsătoriți. Invață despre înfrânare și îngâmfare, despre înțelepciune și neștiință, despre tăerea împrejur și netăerea împrejur.... ș. m. d» [1]). Cu un cuvânt Epistoliile sf. Apostol Pavel sânt comori de învățături, ce singure pot formà creștini smeriți și statornici, cetățeni credincioși și gata de jertfe, în sfârșit oameni pe cât de evlavioși, pe atât de învățați și de patrioți. Puterea adevărului, adecă a lui Dumnezeu însuși strălucește minunat într'însele, cum se vede din cuvintele lui Pavel în I-ia Epistolie către Corinteni: «Cele nebune ale lumei a ales Dumnezeu, ca pre cei înțelepți să-i rușineze, și cele slabe ale lumei a ales Dumnezeu, ca să rușineze pre cele tari».

Totuși aceste Epistolii, pe cari sf. Ioan Gură de Aur, pentru învățăturile ce cuprind, le numește «mai adânci decât marea și mai întinse decât oceanul» (Omil LV la Fapte), nu sânt așa ușor de înțeles. Insuși Apostolul Petru, care cel întâiu le pomenește aducând mărturii din ele, ba chiar învățând dupre ele supunerea la toate dregătoriile lumești și deșteptând asupra lor luarea aminte a credincioșilor, zice: «pre îndelunga răbdare a Domnului nostru mântuire să o socotiți, precum și iubitul nostru frate Pavel, dupre înțelepciunea cea dată lui, a scris vouă; precum și întru toate Epistoliile sale grăind de acestea, *întru care sânt unele cu anevoe a se înțelege,* care cei neînvățați și neîntăriți le răzvrătesc, ca și pre celelalte Scripturi» (II Petr. III, 15).

De aceea de timpuriu s'a simțit trebuința a se tâlcui creștinilor înțelesul Scripturilor. Această trebuință ajunse cu atât mai mare cu cât mai mult timp trecea dela epoca Apostolilor, de când

[1]) Vezi Λόγος ἀπολογετικὸς ap. *Migne,* P. Gr., Tom. XXXV, n. LIV pag. 463.

adecă s'au scris cărțile Noului Testament, așa că ele erau din ce în ce mai greu de înțeles. Intre obligațiunile puse clerului de sf. canoane este și aceea de a explică poporului sf. Scriptură[1]). Unul dintre cei dintâi clerici, dela care ne-a rămas înscris tâlcuiri la Noul Testament și în special la Epistoliile sf. Apostol Pavel, este Origen, adeseori citat în lucrarea de față[2]). Tâlcuirea lui la epistolia către Romani a tradus-o din ordinul lui Vasile Lupu Domnul Moldovei, împreună cu alte cărți, din latinește în grecește, dascălul Meletie Sirig, cel ce a luat parte la Sinodul din Iași, 1642, când a scris și în contra Calvinilor o carte de mare valoare, publicată în București la 1690[3]).

Dintre toți tâlcuitorii sf. Scripturi și mai ales ai Epistoliilor Apostolului Pavel, cel mai distins este sf. Ioan Gură de Aur. Omiliile sale asupra Epistoliilor sf. Apostol Pavel sânt în adevăr un cap de operă. Metoda acestui mare dascal al bisericei este de a da înțelesul literal al textului sf. Scripturi, fără a se lăsà în alegorii și subtilități. El expune înțelesul istoric, înlătură părutele contrazicèri, refutează pe păgâni, Iudei și eretici, învață și întărește pre credincioși în virtute. Tâlcuirile lui sânt o vistierie de morală. Ele sânt însă prea lungi și seamănă mai mult a predici decât a tâlcuiri. De aceea tâlcuitorii următori au căutat a prescurtà pe sf. Ioan Gură de Aur și a face astfel tâlcuirile sale mai lesne de cunoscut. Insemnat este în această privință mai întâi învățatul Teodorit Episcopul Cirului, care de asemenea e citat în lucrarea de față. Tâlcuirea ce el a făcut la Epistoliile sf. Pavel, deși prescurtare din a sf. Ioan Gură de Aur, este vrednică de luare aminte prin concisiunea sa și prin aceea că lămurește cu puține cuvinte mai multe lucruri grele de înțeles, în același timp arată legătura și succesiunea ideilor Marelui Apostol. Exemplul lui Teodorit a fost urmat apoi de sf. Ioan Damaschin, care a făcut asemenea prescurtări din tâlcuirea sf. Ioan Gură de Aur la Epistoliile sf. Apostol Pavel. Acelaș lucru

---

[1]) Canonul 19 al Sinodului al VI-lea Ecumenic, dice: „Se cuvine proestoșii bisericilor în toate zilele, iar mai cudeosebire în Duminici, pre toți clericii și pe norod să-i învețe cuvintele bunei cinstiri *din dumnezeeasca Scriptură culegând înțelesurile adevărului și judecățile*". Pidalion, Neamț, 1844, foaea 161 sq. Această obligațiune s'a observat în Biserică neîntrerupt. Istoricul bizantin Niceta Choniates spune că pe vremea lui Emanuel Comnenul era rânduit în Constantinopol un diacon, ca să tâlcuiască poporului Epistoliile fericitului Pavel. Vezi Dositei în *Dodecavivlon*, cartea a VIII-a, cap. 12, paragr. 1, citat de Nicodim Aghioritul în prefața la originalul grecesc al acestei lucrări.

[2]) *Migne*, Patr. Graec., Tom. XXIV (4), pag. 853. Fragmente numai în latinește, după traducerea lui Rufin.

[3]) *Cronicarii greci* de Const. Erbiceanu, București, 1888, pag. XI.

făcù și Icumenie Episcop de Trica pela an. 990. Tâlcuirea lui la Epistoliile sf. Pavel este scoasă din izvorul îmbelșugat al sf. Ioan Gură de Aur, însă cu multă îngrijire și judecată. Trecând sub tăcere pre alți tâlcuitori greci ai Epistoliilor sf. Pavel, ca Fotie Patriarhul Constantinopolei[1]), iar dintre cei moderni (veac XVI) învățatul Gheorghe Coresie, teolog, filozof și doftor, ambii citați des în cartea de față și ambii urmând în tâlcuirile lor tot Sfântului Ioan Gură de Aur, vom insistà puțin asupra autorului primitiv al tâlcuirei de față, adecă asupra lui *Teofilact* Arhiepiscopul Bulgariei.

După creștinarea sa sub regele Boris, pela mijlocul veacului al IX-lea, prin misionari și preoți dela Constantinopole, Bulgaria ajunse mărul discordiei între ierarhia Constantinopolei și a Romei, deoarece și una și alta voiau să aibă jurisdicțiune asupra bisericei bulgare. Din aceste neînțelegeri biserica Bulgariei a folosit întru câtva. Drepturile bisericești ce-i refuză Constantinopolul, i le acordà Roma, dacă se supuneà ei; iar după ce Bulgarii se desgustau de ierarhia latină și intrau iar în legătură cu ierarhia greacă, aceasta recunoștea faptele împlinite. Astfel biserica bulgară obținù dela anul 859 rangul de Arhiepiscopie sub jurisdicțiunea Patriarhului Constantinopolei, căruia se supuneau bisericește, dela mijlocul veacului al V-lea, și Românii din stânga Dunărei, după Canonul 28 al Sinodului al IV-lea Ecumenic[2]), cu o întrerupere de aprópe două veacuri după fundarea Arhiepiscopiei Justiniane Prime (535—732)[3]). Pela sfârșitul veacului al IX-lea biserica bulgară din nou se supuse Romei, dar peste vre-o 30 de ani (932) rupse relația cu Roma, se alipì din nou de biserica răsăritului și fù recunoscută ca Arhiepiscopie autocefală. Impăratul Ioan Zimisces cucerind în ultimul pătrar al veacului al X-lea partea despre nord a Bulgariei, a supus această parte și bisericește din nou Patriarhiei din

[1]) Despre tâlcuitorii citați până aici, vezi *Migne*, P. Gr., Tom. LX (9), pag. 391—LXIII (12), pag. 256 Chrisostom; Tom. LXXXII (3), pag. 35—878 Teodorit; Tom. XCV (2), pag. 442—1034 Damaschin; Tom. CXVIII (1), pag. 307—435 Icumenie și Tom. CI (1), pag. 1234—1254 fragmente dela Fotie.

[2]) Prin țerile locuite de barbari, ce se pomenesc în acest Canon, se înțeleg și țările locuite de Români, numite pe atunci și chiar până prin veacul al XIII-lea *Sciția*, cum înainte ele se mai numise Goția, Hunia și cum s'au numit mai târziu Gepidia, Cumania, etc. *Xenopol*, Teoria lui Rösler, în Revista pentru Ist., Arh. și Filol., sub direcțiunea D-lui Gr. Tocilescu, București, 1883, An. I., Vol. II, pag. 124.

[3]) Arhiepiscopia Justinianei Prime avea jurisdicțiunea asupra bisericilor din toate provinciile Daciei și anume din sudul Ungariei, Bosnia, Serbia, Transilvania, Muntenia și Moldova. Novela a XI-a. *Xenopol*, Teoria lui Roesler. *Neofit Scriban*, Răspuns Guvernului etc., pag. 15.

Constantinopole. Bulgaria fù mărginită acum în partea-i sudică şi în Macedonia, pe unde locuiau şi Românii, păstrând însă neatârnarea ei politică şi bisericească. Dela 982 capitala Bulgariei şi a Arhiepiscopiei fù oraşul Ohrida, aşezat lângă lacul cu acelaş nume, vechiul Lychnides, dupre Le Quien. Arhiepiscopia Ohridei chiar după dărâmarea regatului bulgar (1019) de Împăratul Vasilie al II-lea Bulgaroctonul, îşi păstră autocefalia, dar scaunul ei de acum înainte fù ocupat de ierarhi greci, dintre cari unul a fost şi *Teofilact,* de care avem a ne ocupà.

Dar mai întâiu să urmărim încă soarta acestei Arhiepiscopii de care ne leagă multe amintiri istorice. Arhiepiscopia Ohridei continuă de a există ca autocefală, chiar după ce fraţii Petru şi Asan restatornicesc imperiul Româno-Bulgar între Dunăre şi Balcani, cu capitala Târnova, când Biserica acestui nou stat se recunoaşte ca Patriarhie mai întâiu de Roma (1204), apoi şi de Patriarhul Ecumenic (1234). După sfărâmarea statului Româno-Bulgar de Turci, Arhiepiscopia Târnovei trecù sub jurisdicţiunea Patriarhiei din Constantinopole, ca şi Biserica Serbiei, după cucerirea acesteea de Turci. Numai Arhiepiscopia Ohridei continuă a fi autocefală până după mijlocul veacului al XVIII-lea (1767), când venì iarăşi sub jurisdicţia Patriarhiei de Constantinopole. Arhiepiscopia Ohridei încă dela recunoaşterea Autocefaliei sale se bucura de unele drepturi ale Arhiepiscopiei Justiniane Prime. In veacul al XIII-lea unul din ierarhii Ohridei se intitulează astfel: «Ioan cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Primei Justiniane şi a toată Bulgaria». Când Patriarhii din Constantinopole se adresau Arhiepiscopilor Ohridei, îi întitulau: «Prea fericit Arhiepiscop al Primei Justiniane şi a toată Bulgaria»[1]). Pe la mijlocul veacului al XV-lea Arhiepiscopia Ohridei, singura autocefală în întreaga Peninsulă balcanică, făceà parte din statul Serbiei, ceea ce contribuì a se întări din nou în ea ritul slav, care de altfel a continuat a se menţine şi în Patriarhia Târnovei, cu toate că acolo fusese predominant elementul românesc. Arhiepiscopia Ohridei a avut un rol în organizarea bisericei române. Despre acésta mărturisesc de repetite ori cronicarii nostrii şi Cantemir Vodă[2]).

Am spus mai sus, că Arhiepiscopia Ohridei luând locul Justinianei Prime, a exercitat ca atare o jurisdicţiune asupra bisericilor din Dacia[3]). Să vedem aicea la ce se reduce această

[1]) *Melchisedec,* Cronica Romanului. *Xenopol,* Teoria lui Roesler.

[2]) Letopisiţele ţărei Moldovei, Iaşi, 1852, tom. I, pag. 102. Cronica lui Ureche; vezi şi pag. 106, nota 1, Cantemir, *Descrierea Moldovei.*

[3]) *Eusevie Popovici,* istoria bisericească tradusă de Atanasie episcop Râmnic. şi Gherasim episcop Argeş., Tom. I, pag. 641, Bucureşti, 1901

jurisdicțiune, de oarece acum e pe deplin stabilit, că biserica Munteniei, ca și a Moldovei, înainte de organizarea lor, precum și după aceea, au stat sub jurisdicțiunea Patriarhiei din Constantinopole, exceptând pentru un timp biserica Moldovei, care a stat și sub jurisdicțiunea Mitropoliei Haliciului, desființată la 1386 [1]). Deci relațiile bisericei Munteniei și Moldovei cu Ohrida trebue să-și aibă explicarea lor în oarecari împrejurări particulare, nu numai canonice, ci și etnice.

Cronicarul Miron Costin istorisește, că Alexandru cel Bun a trimis o deputațiune la Constantinopole; dar deputațiunea ne aflând acolo nici pe Patriarh, nici pe Împărat, ca să nu se întoarcă fără nici o ispravă, «s'a dus la Ohrida, unde găsind pe episcopul de Ohrida și dându-și solia la dânsul, că erau trimiși pentru învățătura legei, luat-au de acolo și preoți și cărți sârbești de toată orânduiala bisericei». Dar mai întâiu biserica Moldovei, prin faptul că se îndreaptă către Arhiepiscopul Ohridei, trebuiă să fi rupt relațiile canonice cu Patriarhia Constantinopolei. Istoria ne spune, că aceasta nu s'a întâmplat sub Alexandru cel Bun, ci cu vre-o zece ani mai târziu, și anume, cum afirmă Vodă Cantemir, în descrierea Moldovei, după Sinodul dela Florența, când Patriarhul Constantinopolei s'a unit cu Roma [2]). Deși relațiile ierarhice ale bisericei Române cu Ohrida au fost de scurtă durată, căci după căderea Constantinopolei nu mai rămase nici urmă de unire în biserica Răsăritului, iar biserica din Principatele Române se găsește din nou în legătură cu biserica de Constantinopole [3]), totuși de atunci începe în biserica Moldovei, ca și a Munteniei, un curent de neatârnare. Cantemir Vodă chiar afirmă, că Mitropolitul Moldovei are aceeași putere în biserica sa, ca și cel din Ohrida. De aicea s'a urzit autocefalia bisericei noastre.

Un al punct important al istorisirei lui Miron Costin este, că solii Moldoveni au adus dela Ohrida «preoți și cărți sârbești de toată orânduiala bisericei». Astfel atunci s'au adus păstori și dascăli pentru luminarea poporului, dela Ohrida, precum la începutul veacului al XIX-lea s'au adus atari dascăli în Moldova și Muntenia, de peste Carpați, ca Pop, Fabian ș. a., la Seminarul Veniamin, și Gheorghe Lazăr la școala Sf. Sava. Și precum aceștia au fost Români plini de simțiminte patriotice, adevărați apostoli ai redeșteptărei neamului lor, așa aceia au trebuit să fie Români învățați la carte sârbească; până astăzi în Ohrida, ca și în întreaga Macedonie, se află Români. Cum că în Ohrida

[1]) *Eusevie*, istoria bisericească, loc citat Tom. II, pag. 444.
[2]) *Hașdeu*, Arhiva istor. a. Rom., București, 1865, Tom. I, Part. II, pag. 134.
[3]) *Eusevie*, ist. bis. cit., Tom. II, pag. 126.

și în ținuturele vecine se aflau și preoți români, mărturisesc chiar istoricii bizantini [1]). In acest epizod, istorisit de Miron Costin, vedem încă o reminiscență din timpuri și mai depărtate, adecă de pe timpul invaziunei Turcilor în Peninsula balcanică și mai ales de după sfărâmarea statului Româno-Bulgar și al Serbiei, când mulți preoți și călugări cărturari din acele părți au aflat scăpare în țerele noastre, precum odinioară Petru și Asan alergau tot încoaci după ajutor contra Bizantinilor. Intre acești preoți și călugări din părțile Ohridei a fost și sf. Nicodim, întemeetorul monastirei Tismana, apoi Sofronie și alții, cari se stabiliră în monastirea Neamțu [2]), Patriarhul Nifon, ucenic al Arhiepiscopului Ohridei, Zaharia, adus ca Mitropolit în Muntenia, precum și alți mulți, pentru cari binecredincioșii noștri domni și boeri zidiră monastiri, ce împodobesc țara noastră ca «stelele, ceriul». Acei părinți și urmașii lor întreținură legăturile de credință și de neam cu frații lor din dreapta Dunărei, legături ce avură de efect întemeerea și întreținerea de monastiri de către Domnitorii noștrii prin regiunile de peste Balcani, cum e muntele Atos, precum și trimiterea de ajutoare pentru luminarea populațiunei din Macedonia, cum se face și în zilele noastre. Iată amintirile ce ne deșteaptă Arhiepiscopia Ohridei și Bulgariei, pe al cărei scaun a stat *Teofilact,* autorul tâlcuirei ce publicăm aicea.

Mai sus am numit pe *Teofilact* autor *primitiv* al acestei tâlcuiri, de oarece ea, precum vom arătà mai la vale, fiind prelucrată de *Nicodim Aghioritul,* are într'însul încă un autor.

Teofilact era originar din Constantinopole și grec de neam. El a fost mai întâiu ritor și diacon al marei biserici, de unde fù înaintat la scaunul de Arhiepiscop al Bulgariei, în Ohrida.

Scriitorii nu se unesc în privința timpului în care a trăit el. Unii, cum e Meletie Mitropolitul Atenei, în Istoria sa bisericească [3]), de care se ține și Nicodim Aghioritul, în Precuvântarea la originalul tâlcuirei de față, zic că el a trăit în veacul al X-lea, înteme-

---

[1]) *Niceta Choniates*, ap. Hurmuzachi, fragmente din istoria Românilor, citat de *Xenopol,* în Teoria lui Roesler. *Melchisedec,* în viața și operile Mitropolitului Grigorie Țamblac. Este deci numai o dreaptă revandicare cererea comunităților românești din Macedonia, susținută de guvernul otoman și de alte state, de a li se cedà în Ohrida și în alte localități, câte o biserică, în care să săvârșească slujba dumnezeească, românește. Vezi *Candela* pe Iunie, 1904, pag. 384.

[2]) Monastirea Neamțul s'a numit astfel dela cetatea Neamțul din apropiere, iar aceasta luă numele său dela Ordinul Cavalerilor Teutoni adecă Nemți, cari o zidiră la începutul veac. XIII, dar o părăsiră curând. *Eusevie,* Istoria Bisericească, cit., Tom. II, pag. 25.

[3]) Vezi *Bisericeasca Istorie,* tradusă de Mitropolitul Veniamin, Iași 1842, tom. II, pag. 222.

indu-se pe faptul amintit de Dositei Patriarhul Ierusalimului, că Teofilact a fost preceptorul lui Constantin Porfirogenitul, sub care ei înțeleg pre fratele Împăratului Vasile al II-le Bulgaroctonul, mort în a. 1028. Alții, ca Baronie, ad an. 870, și Dositei Patriarhul Ierusalimului, dic că, Teofilact a înflorit între anii 1070 și 1107, sub împărații Mihail Duca, cel ce a dăruit lui Ștefan sfântul, regele Ungariei, o coroană cu inscripții grecești, și sub Alexie Comnenul[1]). Această dată este întemeiată, căci Împăratul Mihail Duca (1071—1078) a avut un fiu tot cu numele de Constantin Porfirogenitul, și al acestuia instructor a fost Teofilact, alcătuind pentru el chiar o scriere întitulată: Învățătură către Principe[2]). De asemenea a alcătuit un Cuvânt în lauda împăratului Alexie Comnenul (1081—1118)[3]). Apoi Epistolele sale sânt îndreptate către persoane însemnate, ce au viețuit pe la sfârșitul veacului al XI și începutul veacului al XII. Din ele se pot urmări fapte istorice petrecute până la anul 1107. Astfel e bunăoară descrierea unor invaziuni de popoare streine în Bulgaria; acestea nu sânt decât învaziunile Normanilor sub conducerea lui Robert Guiscard și a fiului său Boemund în Iliria și Bulgaria, ce a avut loc pe la începutul expedițiilor cruciate, așa dar pe la începutul veacului al XII-lea[4]). Anul 1107 se presupune ca data morței lui Teofilact.

Aceste puține date sânt suficiente spre a ne face o idee despre rolul ce a jucat el și despre erudițiunea lui. Era versat în literatura și filozofia greacă și latină, ca rari bărbați din timpul său, pentru aceasta a și fost chemat ca preceptor al Principelui imperial. Insă el era tot așa de versat și în sf. Scriptură și în scrierile sf. Părinți, de aceea din porunca Impărătesei Maria, muma lui Constantin Porfirogenitul, a scris comentariile la Evanghelii. A mai scris comentarii la Profeții mici, Faptele Apostolilor, la Epistoliile Apostolului Pavel și la Epistoliile Sobornicești; de asemenea a mai scris Omilii asupra Evangheliilor Invierei și la câteva serbători împărătești, în fine scrieri istorice, dogmatice și practice. Scrierile sale ocupă patru tomuri în colecțiunea lui Migne[5]).

Mai înainte de a ne ocupa cu scrierile sale exegetice, vom

---

[1]) De această părere este și ierarhul rus, sf. Dimitrie Mitropolitul Rostovului, care dice că Teofilact a trăit în anii 1070 după nașterea lui Christos, în zilele Impăratului grecesc Roman Diogen. Vezi *Chronograful său* tradus românește și tipărit în monastirea Neamțul, 1837, pag. 86.

[2]) *Migne,* Patr. Curs., Ser. graec., tom. CXXVI (4), pag. 249 sq.

[3]) *Migne,* P. G., l. c., pag. 287 sq.

[4]) *Migne,* P. G., tom. CXXIII (1), pag. 31 sq.

[5]) Patrologia Graec., tom. CXXIII—CXXVI.

dă o idee despre caracterul, doctrina şi metoda lui în general.

Teofilact, prin cuviosia vieţei şi curăţenia învăţăturei sale, s'a învrednicit a fi cinstit cu numele de *sfinţit* şi *fericit*. Astfel, deşi posterior epocei sf. Părinţi ai bisericei ecumenice, totuşi el e socotit ca un vrednic următor al lor[1]). Teofilact a fost un ierarh conştient de drepturile sale bisericeşti. El a apărat cu energie autocefalia bisericei sale contra celor ce se încercau să o atace[2]). Vrednice de luare aminte sânt ideile sale despre însemnătatea religiunei în stat. Aceste idei se cunosc din următorul epizod despre Împăratul Constantin cel Mare, povestit de Teofilact în viaţa sfinţilor 15 Mucenici, cari au pătimit în Strumiţa (Macedonia), sub Iulian Apostatul[3]). Teofilact istoriseşte, că Împăratul Constantin cel Mare a dat o poruncă să iasă din serviciile publice şi să părăsească cetatea toţi creştinii cari voesc a'şi ţinea credinţa lor, mulţumindu-se că nu li se face alt rău şi că nu sânt daţi la munci. Cum ieşi această poruncă, creştinii cei slabi de înger îndată se lepădară de Christos, ca să nu peardă slujbele şi să nu iasă din cetate. Iar creştinii cei tari în credinţă, declarară, fără nici o sfială, împăratului, că sânt gata nu numai a lăsa toate serviciile publice şi cetatea, ci a'şi jertfi chiar viaţa pentru Christos. Atunci împăratul, mişcat de statornicia lor în credinţă şi de curăţia inimei lor, 'i-a lăsat în slujbele ce aveau, iar pre cei ce se lepădaseră de credinţă, 'i-a dat afară din slujbe şi 'i-a gonit din cetate, aşa că, aceşti nefericiţi, nesocotind bu-

---

[1]) *Migne*, l. c., CXXIII (1), pag. 42. Comp. Meletie, Istoria Bisericească, l. c. Nicodim Aghioritul, în precuvântarea la originalul cărţei de faţă. Insuşi Mitropolitul Veniamin, traducătorul, îl numeşte fericit. Vezi tom. II, pag. 254, nota 1. In unele ediţiuni ale scrierilor sale, Teofilact e intitulat chiar „Cel întru sfinţi Părintele nostru“.... Aşa opera sa: Învăţătură către Principe are, într'o ediţie veche, titlul următor: „τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ὑμῶν“, *Migne*, l. c., p. 39—40. Dimitrie Mitropolitul Rostovului îl numeşte chiar sfânt. Vezi *Chronograf*, l. c. Tot aşa îl numeşte monahul Grigorie dela monastirea Neamţul, în viaţa stareţului Paisie, citată mai jos.

[2]) *Migne*, Patr. Graec, CXXVI (4), pag. 415, epistola 27. Această epistolă conţine la adresa Patriarhului Constantinopolei, care voiă să se amestece în Biserica Bulgariei prin exercitarea dreptului stavropighial, următoarea protestare: „Τίς γὰρ ἐν Βουλγάροις μετουσία τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχῃ, μήτε χειροτονίας ἐπ' αὐτῇ δίκαια ἔχοντι, λαχούσῃ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον αὐτοκέφαλον, μήτ' ἄλλο τι διαδεξαμένῳ κατὰ τούτης προνόμιον...“ Cfr. tom. CXXIII (1), pag. 30. Această epistolă se pare că e citată şi de episcopul *Melchisedec* în Cronica Romanului pag. 53: „Ce drept îşi însuşeşte Patriarhul Constantinopolei de a se amestecă în trebile bulgăreşti, când acest popor are biserica sa autocefală şi când Patriarhul n'a dobândit nici un privilegiu asupra ei“. Despre dreptul *Stavropighial*, vezi *Eusevie*, Ist. bis. cit., Tom. II, pag. 33.

[3]) *Migne*, Patr. Graec., tom. CXXVI (4), pag. 154 sq.

nurile cele veșnice, perdură și pe cele vremelnice «Cum 'mi-ar putea fi credincioși mie, dicea Impăratul, unii ca aceștia, când ei cu atâta ușurință s'au lepădat de Dumnezeul lor, și cum ar fi ei consilierii mei, când pe sine înșiși s'au consiliat așa de rău».

Scrierile dogmatice ale lui Teofilact, deși alcătuite nu târziu după dezbinarea Bisericei, în opunere cu ale predecesorului său Leon, se disting prin polemică moderată și spirit conciliant în privința deosebirei de credință între biserica răsăritului și a apusului. Probabil că și de aici au luat îndemn apusenii a face sub Alexie Comnenul în anul 1113 o încercare de unire cu biserica de răsărit, încercare ce rămase zadarnică[1]). Nu mai puțin însă scrierile lui Teofilact sânt foarte apreciate în întreaga biserică creștină. Scriitorii apuseni chiar citează pe Teofilact în contra altor autori răsăriteni mai riguroși față de punctele diferențiale între biserica ortodoxă și cea de apus[2]). In deosebi tâlcuirile lui Teofilact sânt lăudate de criticii apuseni romano-catolici și protestanți, ca și de scriitorii ortodocși. Intre cei dintâiu vom cita pe Nicolae Berald, care, în precuvântarea tâlcuirei lui Teofilact la Epistoliile sf. Apostol Pavel, dice: «Aceste tâlcuiri toate răsuflă pietate și ortodoxie. Ele se deosebesc foarte mult de tâlcuirile teologilor de rând. Autorul nu numai explică în toate locurile ideile Apostolului, ci chiar se identifică cu ele, o însușire ce se atribue cu dreptul la puțini teologi mai noui»[3]).

---

[1]) O parte din desbaterile urmate la această încercare de unire, și anume disputa Fericitului Ioan Furni cu Petru Episcopul Mediolanului, despre purcederea Duhului Sfânt, este tradusă românește și publicată în *Tâlcuirea Antifoanelor,* Neamțu, 1817, la sfârșit. In prefața acestei cărți, „Cătră drept credinciosul cetitor", Grigorie, pe atunci monah în ascultare la mon. Neamțul, iar în urmă mitropolit al Ungro-Vlahiei, polemizează cu teologii și cu episcopul din Blaj.

[2]) Așa, Bonifaciu Finetti, în prefața scrierei lui Teofilact, întitulată: *De Allocutione ad Familiarem circa ea quorum incusantur Latini,* dice: „Et sane, quo nunc animo esset (Teofilactus scilicet), aut quid, amabo, conscriberet, si in *Patriarcharum Historia* a Dositheo conscripta, auctaque a Chrysantho, *et Bucherestae* (sic) *in Valachia* edita anno presentis saeculi (XVIII) decimo tertio, ea omnia in Romanam Ecclesiam congesta deprehenderent genera calomniarum..." *Migne,* Patr. Graec., tom. CXXV (3), pag. 445. Hrisant, ca și dascalul său Dositei, ambii Patriarhi ai Ierusalimului, au stătut mai mult timp în Muntenia, Hrisant în deosebi ca preceptor al fiilor lui Constantin Brâncoveanu. Ambii cunoșteau deci starea religioasă și politică a țărilor noastre. Cartea „Despre Patriarhii Ierusalimului" tipărită în *Târgoviște,* nu în București, și la *1715,* nu la 1713, cum dice autorul citat mai sus, e scrisă sub impresiunea unirei unei părți a Românilor din Transilvania cu biserica Romei. Vezi *Bianu* și *Hodoș,* Bibliografia Română, fascicula a 4-a și a 5-a, pag. 501 sq., unde e reprodusă prefața acestei interesante cărți.

[3]) *Ediția latină* din 1531, Tom. II. Beraldus Lectori. „...In his com-

Dintre protestanți Œcolampadie amicul lui Melanhton a tradus și publicat pentru prima oară în limba latină tâlcuirea lui Teofilact la Evangheliĭ, în 1524; lucrarea lui fù priimită așa de bine, că după șeapte ani trebuì să se publice o nouă ediție. Cu deosebire sânt însemnate tâlcuirile lui Teofilact la Epistoliile sf. Apostol Pavel. Învățatul monah Nicodim Aghioritul, despre care ne vom ocupà mai departe, dice: «Dacă ar întrebà cineva: care din tâlcuirile sf. Apostol Pavel, după cea a sf. Ioan Gură de Aur, este mai preferabilă și'și ajunge scopul mai bine? îndrăznesc a răspunde categoric, că este tâlcuirea sfințitului și fericitului Teofilact, atât pentru curățiа înțelesului, cât și pentru concisiunea ei»[1]). De aceea tâlcuirea lui Teofilact la Epistoliile Apostolului Pavel s'a tradus încă mai de timpuriu latinește, anume la 1469, și s'a tipărit pentru întâia oară, curând după aflarea tipografiei, la 1477, dar sub numele sf. Atanasie cel Mare, iar a doua oară, sub numele adevăratului ei autor, împreună cu tâlcuirea Evangheliei, în Colonia la 1531[2]). La sfârșitul Tom. I, ce cuprinde tâlcuirea Evangheliilor, traducătorul arată cetitorului punctele dogmatice prin care Teofilact se deosebește de apuseni și mai întâi că neagă purcederea Duhului Sfânt și dela Fiiul; observă cu toate acestea, că nimeni n'a tâlcuit Evanghelia mai bine decât el: «*Vix enim quemquam invenies, hoc nostro authore, in sancta dei evangelia, vel exactius, vel etiam locupletius scripsisse*».

In ceea ce privește metoda, observăm că Teofilact în tâlcuirile sale, mai ales la Epistoliile sf. Pavel, expune pe scurt și corect înțelesul istoric literar după diferiți tâlcuitori vechi și mai ales după sf. Ioan Gură de Aur, încât cu dreptul se numește parafrastul acestuia. O particularitate a lui Teofilact este, că întrebuințează din când în când și alegorii; dar în tâlcuirile sf. Ioan Gură de Aur alegoriile lipsind sau fiind prea rare, Teofiolact le-a împrumutat dela alți autori și le-a acomodat foarte bine la locul cuvenit[3]), totuși el are și partea sa de originalitate

---

mentariis pia esse omnia et ortodoxa etc. Comp. *Migne,* P. Gr., T. CXXV (3), pag. 482.

[1]) Vezi *Precuvântarea* lui la originalul grec al lucrărei de față, pag. 18.

[2]) Posedăm această ediție dela regretatul nostru coleg și prieten Arhiereul Varlaam Răileanu Craioveanul, fost elev și director al Seminarului dela Socola. Titlul ei este următorul: *Theophylacti Arhiepiscopi Bulgariae, in Quatuor Evangelia Enarrationes* etc. Idem: *In omnes Divi Pauli Epistolas Enarrationes.* Anno. M.D.XXXI. 2 Tom. fol.

[3]) *Migne,* Patr. Graec., CXXIII (1), pag. 42: „In allegoriis et si non ubique solidus, jucundus tamen est". Și mai departe: „Allegorias quoque, cum aut nullas, aut raras apud Chrysostomum invenisset, ex aliorum commentariis suplevit et suis locis optissime acommodavit". Chiar la în-

atât în tâlcuire, cât și în apărarea adevăratei credințe împrotiva eresurilor precum și în dezlegarea controverselor din timpul său.

Deși eparhioții săi din Ohrida și din toată Bulgaria vorbiau limba slavonă și cea română, totuși Teofilact a scris tâlcuirile sale în limba elină, nu numai pentrucă el însuși era grec, ci și pentrucă o parte din tâlcuirile și lucrările sale le-a scris chiar pentru familia împărătească din Constantinopole [1]). Cu timpul s'a ivit trebuința ca tâlcuirile sale, mult întrebuințate de clericii și laicii ortodocși, cari cunoșteau limba elină, să fie tradusе în limba greacă derând, precum și în cea română, spre a se respândi cât mai mult. Despre traducerea tâlcuirilor lui Teofilact la Evangheliі și la Epistoliile lui Pavel în limba română vom tratà mai departe; aicea ne ocupăm de traducerea lor în limba greacă vulgară. Lucrarea aceasta a împlinit-o dascălul *Nicodim,* un învățat monah din sf. Munte, și de oarece, pe lângă tâlcuirea de față, mai multe scrieri ale acestui monah s'au tradus în limba română și s'au tipărit în monastirea Neamțul, e de folos, credem, a dà câteva notițe despre viața și scrierile sale [2]).

Nicodim s'a născut la 1748 în una din insulele Ciclade, a studiat literatura elină în Smirna și la 1775 a îmbrățișat viața monahală în Muntele Atos. După câțiva ani petrecuți în ascultare pela diferite monastiri din sf. Munte și din ostroavele vecine, voi să călătorească în Moldova spre a vedeà pe Starețul Paisie, care, pentru viața lui plină de fapte bune, se făcuse renumit în sf. Munte încă de pela 1762, când se aflà acolo. Neputându-și îndeplini această dorință, din împrejurări mai pe sus de voința sa, la 1783 Nicodim s'a așezat în monastirea

---

ceputul tâlcuirei Evangheliei lui Matei găsim un exemplu frumos de explicare alegorică a numărului de 4 Evanghelii. Vezi *A lui Teofilact tâlcuire la cele 4 Evanghelii,* tipărite cu blagoslovenia și toată cheltuiala Mitropolitului Veniamin, Iași, 1805. Inainte cuvântare pag. 1: „Iară patru Evanghelii au dat nouă, poate pentrucă cele patru sobornicești fapte bune dintru acestea ne învățăm: bărbăția, înțelegerea, dreptatea și întreaga înțelepciune. Incă și întru alt chip: Patru Evanghelii sânt, de vreme ce stâlpi sânt acestea ai lumei, iar lumea patru părți având: răsărit, apus, miazănoapte și miazăzi, să cuvenia și stâlpii să fie patru. Incă și întru alt chip: Patru Evanghelii sânt, de vreme ce și pe patru acestea cuprind adecă dogme, porunci, îngroziri și făgăduințe, etc.

[1]) Intr'un condice vechiu, odinioară proprietatea Cardinalului Visarion, fost mitropolit al Niceei și unul din cei mai ardenți susținători ai unirei dela Florența, cuprinzând tâlcuirea lui Teofilact la Evangheliile lui Marcu și Luca, este o notiță, ce arată că lucrarea s'a făcut prin îngrijirea Impărătesei Maria, soția lui Mihail Duca. *Migne,* Patr. Gr., T. CXXIII (1), pag. 35.

[2]) Vezi biografiia sa pusă de editori la începutul Tom. I al originalului grec, după care s'a tradus lucrarea de față, pag 11 sq.

Pantocrator. Acolo petrecù până la moartea sa (1809), dedându-se cu cea mai mare râvnă la studiul sf. Scripturi și al sf. Părinți.

Practicând în gradul cel mai înalt umilința monahală, petrecând necurmat în rugăciuni și studiu, Nicodim se numește pe sine, în lucrarea de față, «*o lepădătură*» (pag. 367 nota), de și din scrierile sale se vede că posedà o întinsă cultură, nu numai bisericească, ci și profană; cunoștințe fecunde filozofice, sociale, economice, medicale, astronomice și chiar strategice dă el la iveală în lucrarea de față. Citează ca pe degete poeți, filozofi, istorici, elini și latini, vechi și noi. Scrierile sf. Părinți le știà de rost. In această scriere spune de repetite ori, că citează din memorie, neavând la îndemână cartea cutărui sf. Părinte. Așa d. e. în Tom. II, pag. 156 sq., nota, zice: «Insemnează, că acestea le-am scris după singură înțelegerea sfântului, de care-'mi aduceam aminte, și nu din cuvânt în cuvânt, căci nu aveam față cartea dumnezeescului Părinte».

Nicodim a desfășurat o mare activitate literară. In timp de 33 ani a compus 27 de scrieri voluminoase, din cari cele mai multe sânt tipărite prin Veneția, Viena, Lipsca și Constantinopole. Vom numì aicea numai scrierile la cari se raportă în lucrarea de față și cari mai toate sânt traduse în limba română. Așa cartea despre *Duhovniceștile nevoințe*, scriere ascetică, tipărită la 1816 (citată la pag. 94, nota 2, Tom. I și în alte părți). *Exomologhitarion*, adecă sfătuire către cel ce se pocăește, tipărit pentru a treia oară la 1818 în Veneția, citat la pag. 512, Tom I, ș. a.). *Hristoithia*, sau cartea bunului moral creștinesc (citată d. e. în Tom. II, pag. 375, nota, pag. 379, nota pag. 386, not. 2, etc. [1]). *Carte sfătuitoare*, tipărită în Viena la 1801, o scriere *pastorală*, cu instrucțiuni cum să-și păzească arhiereul și preotul cele 5 simțiri (citată Tom. II, pag. 292, nota. Idem în tâlcuirea Cap. II, vers. 15 al Epistoliei către Colaseni, nota... etc). Această carte este tradusă românește și tipărită în monastirea Neamțu la 1826. *Apanthisma* (adunare de flori), o colecție de felurite rugăciuni de umilință (citată în Tom. I, pag.

[1]) Hristoithia, după cum I. P. S. Mitropolit Primat Iosif Gheorghian a binevoit a ne comunicà, cuprinde o filozofie morală, practică și un fel de cod al bunelor maniere. Ea se predà elevilor din clasa cea mai superioară a școlilor grecești, ce au funcționat în țară până pela 1840. In locurile ce am indicat că se citează, este vorba despre glume, apoi despre modul în care să se facă mustrarea frățească, precum și că creștinul nu se cuvine a cântà în organe și din gură. Ea mai cuprinde și povețe curat de politeță; d. e.: când mergi cu un superior să-i dai totdeuna locul din dreapta, ș. a. Nu știm dacă această carte e tradusă în limba română, ceea ce ar fi de mare folos.

204 și Tom. II la tâlcuirea Epistoliei către Colaseni IV, 2, nota... etc), de asemenea tradusă românește și tipărită la Neamțu, 1827. *Nevăzut războiu*, iarăși o carte ascetică, tradusă și tipărită la Neamțu, 1826. *Pidalion*, tipărit în Lipsca la 1800, adesea citat în lucrarea de față sub numele de *Canonicul nostru*: d. e. Tom. II, pag. 254 și 394; de asemenea Tom. III, la tâlcuirea Epist. I Tim. III, 1, nota, etc). Această însemnată carte e tradusă românește de Mitropolitul Veniamin și tipărită la Neamțu, 1844.

Nicodim avù pentru Teofilact îndeosebi mare evlavie. Îl numește prea înțelept, prea fericit și sfințit (d. e. Tom. I, pag. 356, nota). E însă de părere că a viețuit în veacul al X-lea, de și cu greșală, după cum am arătat mai sus In anul 1794 Nicodim începù să prelucreze tâlcuirea lui Teofilact la Epistoliile Sobornicești, iar după acestea și tâlcuirea la cele patrusprăzece Epistolii ale lui Pavel, pe cari le compară cu cele patrusprăzece tonuri ale artei muzicale, ce înveselește lumea. Despre tâlcuirea lui Teofilact la Epistoliile lui Pavel, iată ce zice Nicodim, în precuvântarea la originalul scrierei de față: «Fiindcă tâlcuirea aceasta, atât de trebuincioasă și prea folositoare și prea dorită neamului Grecilor ortodocși, a fost scrisă elinește, era pentru creștinii cei simpli cu adevărat grădină închisă și izvor pecetluit, precum zice Sirah (XX, 30). Pentru aceasta eu, cel mai mic dintre toți, văzând pe frații mei lipsiți de folosul cetirei unei asemenea tâlcuiri și totodată fiind îndemnat de unii frați duhovnicești, foarte râvnitori binelui obștesc al neamului, îndrăsnind cu rugăciunele Marelui Pavel și ale lui Ioan Gură de Aur și ale lui Teofilact, am tradus tâlcuirea aceasta în limba noastră cea de obște spre folosul tuturor creștinilor ortodocși mai simpli, ca și ei cetind această tâlcuire să înțeleagă cuvintele dumnezeescului Apostol, ce se cetesc în fiecare zi prin biserici».

Nicodim însă nu s'a mărginit a traduce literar lucrarea lui Teofilact, ci a prelucrat-o, dezvoltând ideile, ce din cauza concisiunei nu se puteau lesne înțelege, și îmbogățindu-le cu numeroase note pline de erudițiune. Cu modul acesta Nicodim a făcut o lucrare folositoare nu numai creștinilor celor simpli, ci și celor învățați. In această privință el zice: «Fiindcă limpezirea înțelesului și concisiunea sânt opuse între sine, iar sfințitul Teofilact în multe părți ale tâlcuirei sale este foarte concis, așa că înțelesul său nu se putea lămuri bine mai ales în tâlcuirea cea simplă, pentru aceasta eu am explicat și amplificat ideile ce erau obscure din cauza concisiunei, parte prin adause, parte prin omisiuni și modificări, numai și numai ca să limpezesc mai bine înțelesul pentru frații mei cei simpli; căci de aș fi tradus literar din elinește părțile cele concise, înțelesul ar

fi fost cu totul întunecat. Ori din ce limbă ai traduce trebue să faci totdeuna vre un adaus, vre o omisiune sau schimbare, pentru idiotismul limbei; la traducerea de față însă adausele au mai sporit și din cauza concisiunei. Apoi de oarece în unele părți lipseau mărturiile trebuitoare din sf. Scriptură și din sf. Părinți, cum și deslușirile potrivite materiei, am îndeplinit și aceste lipsuri, precum se poate vedea din alăturarea tâlmăcirei de față cu scrierea cea originală elinească. Deci, la tâlmăcirea ce cu dragoste am făcut pentru frații mei cei simpli, am adaus și multe însemnări filologice pentru învățații neamului meu și mai ales pentru predicatorii începători, ca să le dau materie să învețe pre poporul lui Dumnezeu».

Nicodim începe lucrarea sa cu o precuvântare foarte instructivă. Despre această precuvântare se face numai mențiune în traducerea română (pag. 5, nota 1), noi însă am reprodus, precum se vede aicea, mai multe idei și chiar părți din ea[1]). Deasemenea la începutul fiecărui Tom, originalul are câte un moto, s'a tradus însă românește numai moto dela începutul Tomului III.

Din cele zise de Nicodim, oricine poate cunoaște lesne valoarea lucrărei sale. Această însemnată lucrare s'a tipărit abia după moartea lui decătre Ieromonahii: Ștefan și Neofit, frați duhovnicești ai lui Nicodim, sub auspiciile lui Neofit Patriarhul Constantinopolei și Graful Ioan Capodistria ministru al Rusiei, cu care Mitropolitul Veniamin a stat în corespondență [2]). Lucrarea este tipărită în Veneția la 1819, în trei tomuri folio [3]). La începutul ei se află o dedicație către Graful Capodistria, o scrisoare de recomandare a Pariarhului Chiril în privința cărței și o scurtă biografie a lui Nicodim, enumerându-se în ea și toate

[1]) P. S. Gerasimu Episcopul Romanului, rugat de noi, a tradus această precuvântare; ne-am servit de traducerea P. S. Sale, pentru care îi aducem mulțămiri. Credem că P. S. Sa va dà la tipar această importantă traducere.

[2]) *Istoria Mitropoliei Moldovei* de C. Erbiceanu, documente, pag. 355 sq., comp. și pag. 226.

[3]) Titlul acestei lucrări este următorul: Παύλου τοῦ θείου καὶ ἐνδόξου ἀποστόλου αἱ ιδ' ἐπιστολαί ἑρμηνευθεῖσαι μεν ἑλληνιστί ὑπὸ τοῦ μακαρίου Θεοφιλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας, μεταφραστεῖσαι δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς καινοτέραν διάλεκτον καὶ σημειόμασι διαφόροις καταγλαϊσθεῖσαι, παρα τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῃ λήξει γενομένου Νικοδήμου Ἁγιορείτου κ. τ. λ. Precum vom vedeà titlul acesta e tradus întreg numai în Tom. al III-lea. Materia este împărțită astfel: Tomul I, 428 pag., cuprinde tâlcuirea Epistoliei către Romani și I-a Corinteni. Tom. II, 458 pag., tâlcuirea Epistoliei II-a către Corinteni, a celei către Galateni, Efeseni și Colaseni. Tom. III-lea, 490 pag., cuprinde tâlcuirea Epistoliei I și II-a către Tesalonicheni, I-ia și a II-a către Timotei, a Epistoliei către Tit, Filimon și către Evrei. Originalul se află în Biblioteca Academiei Române, donat, împreună cu alte cărți vechi de valoare, de către repausatul Iosif Naniescu, Mitropolit al Moldovei.

lucrările lui; după biografie urmează precuvântarea, de care am vorbit mai sus. La sfârșitul tomului al III-lea este lista abonaților, între cari aflăm pe Scarlat Calimah Domnul Moldovei, pe Mitropolitul Veniamin, pe Gherasim Episcopul Romanului pe Meletie al Hușilor. etc.

Mitropolitul Veniamin studiind această scriere și cunoscând folosul ei pentru cler, s'a hotărît a o traduce în limba românească.

Dar cu mult înainte de a eși la lumină lucrarea lui Nicodim, au fost cunoscute la noi și traduse românește tâlcuirile lui Teofilact la Evanghelii și la Epistoliile sf. Apostol Pavel. Există mai multe manuscripte vechi românești, ce cuprind tâlcuirea la Evanghelii de Teofilact, așa că această lucrare se pare că a fost una din lecturile de predilecție ale clericilor noștri cărturari mai ales dela veac. XVIII-lea înainte [1]). In biblioteca Episcopiei Râmnicului Noului Severin se află un manuscript, ce cuprinde tâlcuirea lui Teofilact la Epistoliele Apostolului Pavel. Este singurul manuscript românesc ce cunoaștem asupra acestei materii. Manuscriptul acesta, în două tomuri, folio, legate, are două particularități caracteristice.

Mai întâiu traducătorul nu observă la tâlcuirea Epistolilor ordinea în care ele sânt puse în Noul Testament și în care se află și în tâlcuirea prelucrată de Nicodim, cum am arătat mai sus (nota 3, pag. preced.). In manuscriptul nostru Epistoliile lui Pavel sânt înșirate astfel: *Tomul I*, 316 pag., cuprinde: pag. 1 sq. tâlcuirea Epistoliei către Romani; pag. 96 sq. Epistolia I către Corinteni, pag. 213 sq. Epistolia II Corinteni; după aceasta vine pag. 277 sq. Epistolia I către Tesalonicheni și pag. 301 sq. Epistolia a II-a către Tesalonicheni. *Tom. II*, 379 pag., cuprinde: pag. 1 sq. tâlcuirea Epistoliei către Galateni; pag. 34 sq. Epistolia către Efeseni; pag. 80 sq. Epistolia către Filipeni; pag. 101 sq. Epistolia către Co-

---

[1]) In biblioteca Episcopiei Argeșului se află câteva manuscripte, din cari unul e scris cu multă îngrijire și cu frumoase vignete, de popa Floru, dascăl de slovenie, care-l închină lui Grigorie episcopul Râmnicului (1748—1764). Din precuvântare se vede, că traducerea e făcută de Damaschin episcopul Râmnicului (1710—1726). Deasemenea în biblioteca Academiei Române se află mai multe manuscripte frumoase românești, ce cuprind tâlcuirea Evangheliilor, de Teofilact. Asemenea manuscripte se află chiar pela particulari, după cum ne relatează D-l. C. Erbiceanu despre unul de 492 pag., scris înainte de 1787 de arhimandritul Grigorie Râmniceanul, mai târziu episcop al Argeșului († 1828). Din o notiță se vede că manuscriptul a fost dăruit de Grigorie, Mitropoliei din București, de unde fu dat apoi la Seminar, iar de acolo a dispărut. Acest Grigorie cunoștea foarte bine limba elină și era un bărbat învățat. Vezi despre el precuvântarea la Teologia lui Atanasie Pariul, Neamțu, 1846.

laseni; pag. 142 sq. Epistolia I către Timotei; pag. 186 sq. cea a II-ua către Timotei; pag. 209 sq. către Tit; pag. 237 sq. către Filimon și pag. 244 sq. către Evrei. In toate culegerile cărților Noului Testament, Epistoliile I și II către Tesalonicheni, deși sânt cele dintâiu epistolii scrise de Apostolul Pavel, au locul lor între Epistolia către Colaseni și cele către Timotei. Tot în această rânduială sânt ele și la Teofilact, în *Migne*, Patr. Greac., Tom. CXXIV și CXXV. Numai manuscriptul nostru se abate dela ea; probabil că în textul grec, după care e tradus acest manuscript, Epistoliile sf. Pavel vor fi fost înșirate astfel.

Acum se naște întrebarea: ce ediție a textului grec a avut înainte traducătorul român? O notiță ce se află la sfârșitul Tom. II-lea, pag. 373, ne spune că traducerea s'a făcut «Dupre cartea cea elinească, care este tipărită întru una din cetățile Franciei, ce se numește Lugdun, în anul mântuirei....» (nu spune anul). In această notiță este vorba despre niște variante la textul grec al tâlcuirilor lui Teofilact. Traducătorul traduce la sfârșit acele variante, pe cari le crede foarte folositoare pentru cetitor. Ediția grecească a tâlcuirei lui Teofilact la Epistoliile lui Pavel, apărută la Lugdun, nu e reprodusă de Migne, deși face mențiune despre ea la pag. 13, Tom. CXXIII, că datează din 1617. Migne reproduce tâlcuirea lui Teofilact la Epistoliile lui Pavel, după ediția greco-latină din Londra (Londinensis) 1636[1]). Această ediție are și variantele ce se găsesc în manuscriptul nostru. De oarece ele nu sânt reproduse în lucrarea lui Nicodim, după care e tradusă cartea de față, le indicăm aicea, spre a fi cunoscute. Variantele sânt în număr de patruspreăzece, însă numai la I-ia Epistolie către Corinteni, și anume: O a doua prefață la această Epistolie, apoi câte o tâlcuire deosebită la Cap. I, vers. 3, 7, 8, 12, 13, 15 și 20; la Cap II, vers. 9, 10, 14 și 15; la Cap. III, vers. 4 și la Cap XIII, vers. 13.

O altă particularitate caracteristică a manuscriptului nostru este, că nu are nici un indiciu despre data traducerei și numele traducătorului sau a scriitorului său. Mai sus am văzut, că nu arată nici anul tipărirei textului grec, după care este tradus. Intre condițiile vieței monahale celei desăvârșite se numără și aceea de a se dedà fără preget la muncă intelectuală și manuală, fără a face caz de munca sa, ci a se mulțămi numai că știe Dumnezeu cine a lucrat și a rămâneà cu totul necunoscut oamenilor. Așa un monah scrie la sfârșitul lucrărei sale: «Cine a scris această carte? Dumnezeu știe. Pentru ce a scris-o? Dumnezeu știe. Mulțămesc

[1]) *Migne*, Patr. Graec., Tom. CXXIII, pag. 46 sq. Idem Tom. CXXIV, pag. 327 sq.

ție, Doamne, că mi'-ai ajutat să o sfârșesc» [1]). Această considerație probabil a făcut și pe scriitorul manuscriptului nostru a-și trece numele sub tăcere. Totuși ea este pentru noi un indiciu despre timpul în care e scris manuscriptul. El a fost scris probabil pe când înflorea în monastirele noastre cultura literară, pe când eșirea la lumină a vre unei cărți la Snagov sau a vre unei traduceri noui, Triod sau Minee, la Râmnic, era pentru soborul părinților din monastiri un eveniment. Insă manuscriptul nostru firește trebue să fie posterior traducerilor tâlcuirei lui Teofilact la Evanghelii, despre care am amintit mai sus, că există manuscripte de pela mijlocul veac. XVIII-lea. Deci putem deduce cu probabilitate, că manuscriptul acesta datează cel mai târziu de pela sfârșitul veacului al XVIII-lea, și că traducerea s'a făcut de vre un monah cărturar din Eparhia Râmnicului sau a Mitropoliei Ungro-Vlahiei. Traducerea este corectă, limba curată, scrierea îngrijită, titlurile și literile inițiale cu chinoros, însă fără ornamente, hârtia albă, riglată și cam de aceeași grosime cu cea din manuscriptul dascălului Floru [2]). Pentru însemnătatea manuscriptului, reproducem în facsimil, pe pagina următoare, un pasaj din Tom. I, pag. 57, și anume din tâlcuirea lui Teofilact la Epist. către Rom. X, 2, cum că Christos săvârșește îndreptarea omului, pe care Legea Veche n'a putut-o săvârși.

Tomul II este o copie posterioară, și anume dela 1852, făcută din porunca fericitului episcop Calinic al Râmnicului, pentru seminarul eparhiei, cum se vede din o însemnare a lui, în dosul pag. 1.

Am zis că manuscriptul dela Râmnic provine din epoca înflorirei culturei literare prin monastiri. Credem oportun a spune câtevà cuvinte despre această epocă. Inceputul ei este cu mult anterior veaculuì al XVIII-lea. Drept este că abia pela sfârșitul acestui veac înflorià în monastirele noastre o viață fecundă pe toate terenurile culturei omenești. In monastiri se aflau cântăreți, caligrafi, tipografi, xilografi, legători de cărți, sculptori, zugravi, ba chiar făurari, dogari și plugari. Se aflau încă și nu puțini tâlmăcitori și scriitori de cărți în limba română. Acestor modești monahi veniți care dinspre Ohrida, care dela Muntele

[1]) *L'Abbé Marin*, Les Moines de Constantinopole, Paris, 1897, pag. 417.

[2]) Scrierea precum și hârtia din acest manuscript are multă asemănare cu cea din alte două manuscripte în 4°, ce posedăm, cuprinzând în traducere *Hotărârile cele pe larg și cele pe scurt ale sf. Vasile cel Mare* (regulele sale morale și ascetice), care sânt adeseori citate în lucrarea de față. Nici în aceste două manuscripte nu aflăm vre un indiciu despre numele traducătorului sau despre timpul în care sânt scrise. Probabil ele provin din acelaș timp cu manuscriptul dela Râmnic. Originalul în *Migne*, P. Gr., Tom. XXXI (3), pag. 890—1322.

= *Drept aceea să nu zici tu cela ce ai crezut din Evrei, că ai nelegiuit, ci mai vârtos voea legei o ai văzut întru tine săvârşită prin credinţa cea întru Christos; nici iarăşi tu, o Iudee, cela ce încă n'ai crezut, să nu nădăjdeşti că vei săvârşi tu dreptatea prin lege, că Christos este săvârşitorul aceştia. Drept aceea dacă voeşti să aibi dreptatea, iă pre Christos prin credinţă, şi pre toate vei avea.*

Atos, care din părţile Galiţiei şi Malorusiei, unii aduşi de dregătorii ţărei, cum spun cronicarii, iar alţii căutând un loc de scăpare şi de linişte dinaintea potopului Turcilor sau a persecuţiilor papiştilor;—acestor monahi, zicem, se datoresc începuturile literaturei noastre bisericeşti şi naţionale. In singurătatea şi liniştea monastirilor, ei, sub înţelepţi conducători, dădeau, cum zice un iscusit scriitor din zilele noastre, fie în traduceri, fie

din a lor putere, cunoştinţe folositoare, idei înnălţătoare de inimi[1]).

Călugării şi preoţii cărturari, cari veniră dinspre Ohrida, pe la sfârşitul veac. XIV-lea şi se aşezară prin monastiri, copiind şi mai ales traducând cărţi bisericeşti, încep a fixà, după putere, prin scriere, limba vorbită de popor atunci. Dela unii ca dânşii provin întâele monumente literare ale noastre, cunoscute până astăzi, cum este Praxapostolul[2]) aflat în Bucovina la monastirea Voroneţ, de unde i s'a dat şi numele de codice Voroneţan; apoi Psaltirea numită Şcheiană, aflată la biserica familiei D-lui D. C. Sturdza din satul Scheia, judeţul Roman[3]). Unor asemenea modeşti monahi datoresc cunoştinţa de carte românească fiii neamului nostru din veacurile trecute. Chiar până pela mijlocul veac. XIX părinţii, care voiau să deà la şcoală pe fiii lor, îi trimeteau la monastiri şi la schiturile mai apropiate, unde învăţau a cetì, a scrì şi a socotì, precum şi cântările şi rânduiala bisericească. In lipsă de cărţi româneşti tipărite, dascălii trebuiau să scrie cele ce aveau să predea ucenicilor, şi de aici provin acele vechi traduceri şi copii de cărţi româneşti.

Activitatea clericilor veniţi de peste Dunăre prin veac. XV-lea, fù sporită pela mijlocul veac. XVI-lea de clericii cărturari din Transilvania, cari, sub imboldul Calvinismului dominant atunci acolo, tipărirà în limba română mai multe cărţi bisericeşti.

La această îndoită activitate literară din ţara noastră se adăugì, în veac XVII-lea, şi cea a clericilor veniţi din Galiţia şi Malorusia. Aceşti clerici protejaţi de Mitropoliţii Moldovei, cari, ca Exarhi ai Plaiurilor, aveau jurisdicţiune şi asupra ortodocşilor din părţile nordice de peste hotărele ţărei, contribuirà deasemenea la sporirea literaturei româneşti, prin traduceri de cărţi bisericeşti. Unul dintre clericii Malorusieni, veniţi în Moldova, şi productivi pe terenul literar, a fost în veac. XVIII-lea şi starețul Paisie[4]).

---

[1]) Revista Idealistă, An. I, tom. II, No. 4, pag. 79.

[2]) Πραξαπόστολος însemnează scrierile apostolice, Faptele şi Epistoliile Apostolilor, întocmite spre a se cetì la slujba dumnezeească în biserică. *Eusevie*, Ist. bis. cit., Tom. I, pag. 562.

[3]) *Melchisedec*, viaţa şi operile Mitropolitului Grigorie Ţamblac. *P. Dragomirescu*, traducerea cărţilor de ritual, teză de licenţă în teologie.

[4]) Cuviosul Paisie s'a născut în oraşul Poltava din Malorusia, la 1722, a fost dat la învăţătură în Kiev, de unde, după patru ani, fugì la o monastire de pe Nipru. Egumenul acelei monastiri îl făcù rasofor la 1741, după câţiva ani se duse la Kiev în lavra Pecerscăi şi de acolo veni împreună cu alţi câţiva monahi în ţara Românească la schitul Poiana Mărului, unde rămase mai bine de trei ani şi învăţă limba română. După aceea s'a dus la Muntele Atos şi vieţuì în monastirea Pantocrator, unde la 1750, fù îmbrăcat în schima monahală. Strălucind prin mari virtuţi,

Nu se poate admite că limba noastră literară ar fi început la jumătatea veac. XVI-lea când ies la lumină cele dintâi cărți bisericești tipărite, sau chiar la jumătatea veac. XVII-lea când înfloresc tipografii la Govora, Iași, Târgoviște și Snagov, imprimând cărți bisericești nu numai pentru Români, ci și pentru creștinii din orient, cărora Domnitorii noștri le trimeteau în dar, fiind astfel ocrotitorii ortodoxiei din orient[1]). Era cu neputință ca limba să îmbrace așa de curând formele frumoase, ce le întâlnim în scrierile lui Varlaam și Dositei, ale lui Ștefan și Teodosie, precum și în scrierile cronicarilor. O descriere vioae despre activitatea literară a monahilor cărturari de prin Monastirile noastre, pela sfârșitul veac. XVIII-lea și mai dinainte găsim în Viața pe scurt a stareţului Paisie, mai sus citată, scrisă de Grigorie Mitropolitul Ungro-Vlahiei, pe când era monah petrecător în ascultare la Monastirea Neamțul. Iată ce ne spune Grigorie: «Atâta iubeà «cuviosul (Paisie) acest lucru, a se tâlmăci adecă și a se în«mulți cuvântul lui Dumnezeu în sobor, în amândouă limbile «(slavonă și română), cât după ce a venit în sf. Monastire Neam«țul, alegând doi părinți din sobor, unul slavean iar altul mol«dovean, cu ajutorul Monastirei 'i-a trimis în București la școală «spre învățătura limbei elinești pentru tâlmăcirea dumnezeeștilor cărți. Incă nu numai în limba cea slavenească tâlmăcià «cuviosul, ci și în cea moldovenească, măcar puține... iar pricina «a fost de a tâlmăcit în această limbă puține, că în soborul «părinților în limba slavenească numai sfinția-sa era tâlmă«citor, împreună și oare carele ieromonah Dorotei, ce a fost «și arhimandrit întru aceeași sf. Monastire, mai pe urmă... «*iar în limba moldovenească erau mai mulți tâlmăcitori.* Că «dintru acestași sobor a fost prea cuviosul arhimandritul Ma«carie, carele a tâlmăcit cartea sf. Macarie, ce s'a tipărit în «București, și cartea sf. Isaac, ce este încă netipărită, și altele.

Paisie atrase în jurul său vre o opt ucenici români, și învățând limba elinească, *ce este izvorul din care au izvorît toate cărțile bisericești,* începù a tâlmăci românește cărți de învățătură. Hirotonisându-se preot, atrase pe lângă sine și mai mulți ucenici, între cari și slaveni, așa că acum pravila și slujba bisericească se făceà la el în amândouă limbile. Neputând dobândì o așezare liniștită, părăsì sf. Munte cu toți ucenicii săi, vre o 60 la număr, și venì în Moldova, unde cu voea Domnitorului Grigore Calimah se așeză în monastirea Dragomirna, la 1763, iar când cu trecerea Bucovinei la Austria (1775), s'a mutat în monastirea Secul. La 1779 i se dădù și monastirea Neamțul, care de atunci devenì focarul vieței monahale din țară și metropola tuturor monastirilor ei. Paisie murì la 1796, venerat de toți pentru virtuțile sale și iubirea sa de cultură. Vezi Viața în scurt a lui, tipărită la 1817 în monastirea Neamțul, împreună cu *Cartea pentru ascultare.*

[1]) *C. Erbiceanu,* Bibliografia greacă, București, 1903.

«Dintru acesta a fost cuviosul Ieromonah Ilarion, carele a tâl-«măcit cărţile sf. Calist şi Exaimeron al sf. Vasilie şi altele ne-«tipărite până acum. Dintru acesta, cuviosul monah şi al meu «cinstit stareţ şi duhovnicesc părinte Gherontie, care a tâlmăcit «Prăvilioara cea mică şi Chiriacodromion cu cuvinte la Evan-«ghelii peste toate Duminicile anului, care s'au tipărit în Bucu-«reşti şi *tâlcuirea la Evanghelii a sfântului Teofilact,* împreună «şi Teologhicon al sfântului Ioan Damaschin, care s'au tipărit în «Iaşi şi Chegragorion al sfinţitului Avgustin, care s'au tipărit aicea «în Monastire şi altele. Dintru acesta, cuviosul Ierodiacon Ştefan, «carele a tâlmăcit vieţile sfinţilor de preste an din limba slave-«nească, cari s'au şi tipărit aicea în Monastire. Dintru acesta, «cuviosul schimonah Isachie, carele a tâlmăcit din limba eli-«nească cartea sf. Ioan al Scărei şi Octoihul... care s'au tipărit «aicea în Monastire şi din cea slavenească, Tipicul ce s'a ti-«părit în Iaşi şi altele până acum netipărite. Intru acesta sânt «şi acum cari tâlmăcesc şi încă cu ajutorul lui Dumnezeu vor «tâlmăci... *Folos cu adevărat atâta de mare nu numai soboru-«lui părinţilor, ci şi a tot neamului nostru. Cât de mult aşa nu «s'au făcut în neamul acesta* precum poate fieşte-cine socotî»[1]).

Aceste din urmă cuvinte sânt o confirmare a celor arătate de noi mai sus. Activitatea literară a început în monastiri de mult, în cursul timpului a putut fi întreruptă, iar în secolul al XVIII-lea ea înflorià în monastiri mai mult decât ori când. Afară de aceasta cuvintele lui Grigore ne arată că monahii în monastiri se întreceau unii cu alţii la traduceri de cărţi, că cei mai mulţi traducători erau români şi traduceau în limba română, făcând astfel un serviciu folositor nu numai soborului din monastire, ci şi poporului românesc întreg. Apoi câte din lucrările acestor smeriţi cărturari le trece sub tăcere însuşi Grigorie! Chiar despre stareţul său, despre învăţatul monah Gherontie, nu ne spune aicea, că acesta pe lângă traducerea tâlcuirei lui Teofilact la Evanghelii şi celelalte, a tradus încă *Apologhia,* despre care vom vorbì mai jos, apoi *tâlcuirea Antifoanelor* celor opt glasuri, şi a lucrat şi la traducerea: «Descrierei Moldovei de Cantemir» făcută pela 1806 tot din îndemnul Mitropolitului Veniamin[2]).

---

[1]) Cartea mai sus citată: *Viaţa în scurt a cuviosului părintelui nostru Paisie,* tipărită în Cartea pentru Ascultare. Neamţul 1817. Până acum această carte n'a fost bine cunoscută, de oarece diferiţii autori, cari scriu incidental despre Paisie, citează Viaţa lui publicată în tipografia dela Neamţ, 1836.

[2]) Prefaţa la „Descrierea Moldovei" de Cantemir, tipărită la Neamţ, 1825.

Efrosin Poteca zice, despre folosul ce a avut neamul nostru din îndeletnicirea călugărilor prin monastiri, cu traduceri şi scrieri de cărţi româneşti, următoarele: «Pe lângă slujba împărăţiei lui Dumnezeu, cuvioşii călugări în monastiri şi pentru societatea politicească au împlinit o slujbă foarte însemnată, tâlmăcind şi scriind cu mâna cărţi bisericeşti şi politiceşti. Aşadar tot sf. monastiri ne-au păstrat toate cărţile atât cele bisericeşti cât şi cele politiceşti până la aflarea tipografiei. Aşadar tot prin ostenelele cuvioşilor dascăli călugări ni s'au păstrat înţelepciunea proorocilor, apostolilor şi a tuturor sf. părinţi, precum şi a filozofilor greci şi romani. Dar las să zic că şi după fericita aflare a tipografiei mai tot dintre călugări au putut să se îndeletnicească prin monastiri la tâlmăciri şi la tipăriri de cărţi, precum în faptă şi acum unii se îndeletnicesc. Aşadar şi aicea în ţara românească cartea, limba şi religia, cari câte trele caracterisesc neamul nostru românesc, tot prin ostenelele călugărilor mai mult ni s'au păstrat, îndeletnicindu-se cudeosebire a tălmăci şi a scrie cărţi prin monastiri»[1]). Până astăzi se găsesc în monastiri urmele îndeletnicirei literare a monahilor, adecă numeroase cărţi, mai ales scrise de mână, pe cari învăţaţii noştri le adună ca pre nişte moaşte de mult preţ ale culturei noastre naţionale. De aici se explică lesne pentra ce monastirile atrăgeau la ele odinioară privirile tuturor şi deveniseră locul de asigurare a tot ce poporul avea mai sfânt şi mai scump.

Insă monastirele n'au fost numai vetrele din cari s'au revărsat asupra poporului lumină şi căldură sufletească. Ele, prin apropierea clericilor cărturari din ambele ţări surori şi lucrarea lor în asociaţie la traduceri şi tipăriri de cărţi în limba română, s'au făcut înaintemergătoare ale unirei politice a Principatelor. Aceasta se oglindeşte: în strânsa şi duioasa legătură dintre dascălul Grigorie monah din Muntenia (mai târziu Mitropolit al Ungrovlahiei) şi dascălul Gherontie monah din Moldova; ei se împrietenirâ la şcoala elinească dela sf. Sava din Bucureşti, unde Gherontie venise trimis de starițul Paisie[2]). Deasemenea, în traduceri

---

[1]) Prolegomena sau Precuvântare la Istoria monastirilor Valahiei. In *Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie* de sub direcţiunea D-lui Gr. Tocilescu, An. I, vol. II, pag. 39. Bucureşti, 1883.

[2]) Prietenia acestor doi oameni ne aminteşte de acea mare prietenie dintre Damon şi Pintea, de care vorbeşte sf. Amvrosie (De offic. l. III) sau dintre Orest şi Pilade, despre care ne povesteşte Cicerone (Dialog. de amicitia). Gherontie muri înainte de 1814 la Filipopole, pe când se întorceà dela sf. Munte împreună cu Grigorie. Acesta plânse pe mormântul lui trei zile şi apoi veni în ţară. In fiecare carte ce a tipărit şi alcătuit în urmă vorbeşte cu multă veneraţiune despre Gherontie, numindu-l: *„Cel întru fericita pomenire, cinstitul meu stareţ şi duhovni-*

de cărți la monastirea Neamțul și tipărirea lor la București, cum spune Grigorie mai sus, apoi în traduceri de cărți din îndemnul ierarhilor din Muntenia și tipărirea acestor cărți în Moldova, cum este Teologhia lui Atanasie Pariul, tipărită la Neamț, 1816, și Tâlcuirea Antifoanelor, tipărită la Neamț, 1817, ambele traduse tot în această monastire din îndemnul lui Iosif întâiul Episcop al Argeșului [1]); mai departe, în colaborarea aceluiași vrednic ierarh la revizuirea textului românesc al Noului Testament și tipărirea lui la monastirea Neamțul 1818. Pe cuperta acestei cărți, ca și pe a Dogmaticei lui Atanasie Pariul, numele Mitropolitului Veniamin și al Episcopului Iosif Argeșiul stau unul lângă altul. Ei par a ne spune că prin asociația lor pentru cultivarea limbei patriei doresc și pregătesc unirea țerilor surori. Tot asemenea retipărirea Apologhiei dela Neamț, în București, prin îndemnarea prea sfințitului episcop al Argeșului, chiriu Iosif [2]) arată luminat silințele acestor ierarhi iubitori de patrie de a netezi prin cultura limbei și literaturei calea spre Unire precum și, că fără credința cea adevărată nu se pot uni țerile nici nu poate fi în ele bună rânduială. Mult a contribuit la apropierea dintre cele două țeri și strânsele relații dintre Mitropolitul Veniamin și Grigorie monahul dela Neamț, ajuns dela 1823 Mitropolit al Ungrovlahiei. Indată ce unul din ei traduceà și tipărià o carte, o trimitea celuilalt, care o răspândea în toată țara în cel mai scurt timp. In urmele lor au călcat apoi și alți clerici luminați, ca arhiereii Neofit și Filaret Scriban și arhimandritul (în urmă episcopul) Melhisedec, ardenți propagatori ai unirei și eminenți profesori ai seminarului dela Socola.

De aicea se vede ce înrâurire a avut biserica prin monastiri asupra culturei și a vieței noastre naționale. Monastirei datorește cultura sa și fericitul Mitropolit Veniamin. Incă din copilăria sa monastirele îl atrăgeau cu o putere irezistibilă. Dascălul sau Iacob Stamate episcop al Hușilor apoi Mitropolit al

---

cesc părinte". Astfel îl numește în precuvântarea la *Chegragarion*, tipărit în an. 1814 la monastirea Neamțul. Astfel, în precuvântarea la *Apologhia* tradusă de Gherontie și tipărită la Neamțu, 1816. Astfel, în precuvântarea *Tâlcuirei Antifoanelor*, tipărită la 1817, Neamț. Astfel îl numește chiar Iosif întâiul Episcop al Argeșului în precuvântarea la *Teologhia lui Atanasie Pariul*, de unde vedem că Gherontie a fost un adevărat mentor al lui Grigorie.

[1]) Precuvântarea Teologhiei lui Atanasie Pariul. Idem a Tâlcuirei Antifoanelor.

[2]) Precuvântare la *Apologhia* tipărită în București la anul 1819 Iunie, cu cheltuiala a Dumnealor *Raducanul Cîenceanul* Biv vel stolnic și *Dimitrache Topliceanul*, Biv vel sluger în cea de nou făcută tipografie a Dumnealor. De monahul *Isaia tipograf din Monast. Neamțul.*

Moldovei, avea metania din monastirea Neamțul, Academia Spirituală a Moldovei, și crescuse sub privigherea cuviosului și învățatului stareț Paisie. Mitropolitul Veniamin încredințat prin sine însuși de binefacerile instrucțiunei și educațiunei bisericești, ce priimise în școala Episcopiei Hușilor, succedând la 1803 lui Iacob în scaunul Mitropoliei, îndată hotărî a răsădi aproape de scaunul său cultura bisericească națională, ce înflorià prin monastiri. Astfel înființă Seminarul din monastirea Socola, pentru instrucțiunea și educațiunea viitorilor preoți, sub privigherea părintească a Mitropolitului, ce deveni curând o nouă Academie Spirituală a Moldovei. Cu toate acestea Veniamin și ca școlar la Huși și ca episcop acolo și apoi ca Mitropolit nu încetă de a avea un cult pentru monastiri. Când auzì despre moartea starețului Paisie, fiind încă Episcop al Hușilor, alergă la monastirea Neamțul spre a-l vedea pentru cea de pe urmă dată și a'l înmormânta. Când apoi la 1807 Veniamin se retrage întâia oară din scaun, alege ca loc de liniște monastirea Neamțul, unde vieţui în cea mai desăvârșită ascultare monahală, și traduse mai multe scrieri bisericești însemnate. Tipografia ce există nu de mult în monastire servì și la imprimarea acestor cărți. Precuvântarea la Chiriacodromion, adecă a cuvântărilor asupra Apostolului fiecărei Duminici de peste an, una din cărțile traduse de el în acel timp, arată într'o vie lumină adânca sa modestie și neîntrecuta-i hărnicie. Din acea precuvântare vedem, că el nu atribue retragerea sa din scaun împrejurărilor politice dinafară, ci nedestoiniciei sale. «Vai mie, zice el, cum am fost îndrăsnit eu îndrăsnețul și m'am fost însărcinat cu o sarcină atât de grea! Ah dârzul și nepriceputul de eu!....» Despre îndeletnicirile sale din acel timp, iată ce ne spune: «Și după ce m'am dat în laturi, și viață fără de grijă și liniștită asupră-mi am luat, ca mai cu lesnire să-mi așez mintea din valurile și grijile lumești, cele făcătoare de turburări, și din ideile lucrurilor lumei să'o desbat, m'am dat la tâlmăcirele sf. cărți»...[1]). Indeletnicirea aceasta de predilecțiune a sa o continuă cu zel neîntrecut și dela 1812 când a doua oară fù ales la scaunul Mitropoliei. Grigorie, pe care l'am citat adesea mai sus, ne spune despre el în acest timp următoarele: «Să se bucure dar acum iarăși Moldova, că și-a mai dobândit pre părintele cel iubitor de fii, pre păstorul cel adevărat și privighetor, pre lu-

[1]) Precuvântarea la Chiriacodromion, Neamțul, 1811. Iar cât este de favorabilă singurătatea monastirei pentru îndeletnicirea cu lucrări intelectuale, ne spune Veniamin în precuvântarea cărței întitulată: „*Indeletnicire iubitoare de Dumnezeu*„ o explicare la Cărțile lui Moise, tradusă tot când se află la monastirea Neamțul și tipărită în Iași la 1815.

crătorul și păzitorul viei cel fără preget, pre voevodul cel râvnitor și ca cu foc suflător asupra eresurilor și a nedumnezeirei [1]).

Preocuparea noastră de căpetenie fiind mai mult a urmări activitatea Mitropolitului Veniamin pentru luminarea clerului și a poporului, nu facem o biografie complectă a lui, despre care s'au scris opere întregi și cu multă competență [2]). Totuși vom aminti aicea din viața sa un amănunt, ce până acum a fost scăpat din vedere. După isbucnirea eteriei la 1821 Mitropolitul a fugit din Iași, dar n'a stat numai în Basarabia la satul Colincăuți, cum s'a scris îndeobște, ci și în Bucovina. Despre aceasta ne spune el însuși într'o însemnare la sfârșitul Tom. II al Istoriei Scripturei Vechiului Testament, una din cărțile ce a tradus în acest timp. Iată acea însemnare: «S'a sfârșit tâlmăcirea tomului al doilea cu ajutorul lui Dumnezeu în 29 Octomvrie 1822 de smeritul V. M. M. în Bosancea Bucovinei». De aici deci s'a dus el în Iași, după ce s'a potolit eteria și s'a ales domn pământean.

Activitatea Mitropolitului Veniamin pentru cultura națională în cursul Arhipăstoriei sale de a doua oară culminează în reorganizarea Seminarului la 1820, când înmulți numărul profesorilor, aducând mai mulți profesori din Transilvania [3]); apoi în înmulțirea școalelor, izbutind prin stăruințele sale a se prevedeà în Regulamentul Organic, elaborat pela 1829, mai multe dizpoziții favorabile învățământului public, în fine prin înmulțirea cărților în limba patriei, traducând singur și îndemnând și pe alții la lucrul acesta [4]). Intre cele mai însemnate traduceri ale sale, ce s'au tipărit pela anul 1830—1840, și ca

[1]) Precuvântarea lui Grigorie la *Chegragarion,* tradus de Gherontie și tipărit la Neamțu, 1814.

[2]) Vezi Andrei Vizante: Veniamin Costache, epoca, viața și operile sale. Iași 1881. C. Erbiceanu, Istoria Mitropoliei Moldovei, introducere, pag. LXX sq.

[3]) *Erbiceanu,* Istoricul Seminarului Veniamian, Iași, 1885, pag. 130. După acte oficiale data înființărei Seminarului dela Socola este a. 1803. *Bis. Ort. Rom.,* An. IV, Martie 1878, pag. 346. Dar el probabil începe se funcționeze regulat în 1804. De aici vine că cei mai mulți pun fundarea lui în acest an. Vezi pe lângă Erbiceanu, l. c., pag. 28, *G. Costăchescu,* profesor al seminarului Socola, Discurs la *prima serbare* a patronului Seminarului în 1868. *Bis. Ort. Rom.* pe August 1878, pag. 670.

[4]) Intre cărțile traduse din îndemnul Mitropolitului Veniamin amintim aici: „*Oglinda omului celui din lăuntru*" o morală practică, ce înlesnește pe fiecare om a'și cunoaște starea sufletească și a lucrà pentru îndreptarea sa. Cartea e tipărită la Neamțu, 1833, cu figuri în text. O altă carte este „*Chronograful*" adecă numărare de ani, ce cuprinde o încercare de a stabilì hronologia dela facerea lumei până la Nașterea lui Christos, apoi tâlcuiri foarte interesante la locuri mai alese din Cartea Facerei. In fruntea ambelor acestor cărți se află câte o precuvântare foarte instructivă a Mitropolitului Veniamin.

fond și ca limbă se numără cu dreptul cartea întitulată *Didahii* sau cuvinte de învățătură ale renumitului cuvântător Ilie Miniat, fost ambasador al lui Dimitrie Cantemir Domnul Moldovei la curtea din Viena. In precuvântarea acestei cărți Mitropolitul Veniamin spune, că din îndemnul său chiar Nichifor Teotoche, fost profesor în Iași, la Academia înființată de Grigore Ghica Domnul Moldovei, iar pela sfârșitul veac. XVIII-lea Mitropolit al Astrahanului, a compus în limba greacă Chiriacodromiul la Evanghelia și la Apostolul fiecărei Duminici de peste an. Pe cel dela Evanghelii l'a tradus Gherontie, iar pe acest din urmă l'a tradus Mitropolitul Veniamin, după cum am spus mai sus.

La 1842 Mitropolitul Veniamin «îmboldit de o nebiruită dorință a sufletului său» demisionează din scaunul Mitropoliei și se retrage pentru totdeuna la singurătate. Dar avù grijă să trimită cu câteva zile mai înainte o scrisoare învățatului Protosinghel Neofit Scriban, îndemnându'l a îndreptă manuscriptul Pidalionului, adecă adunarea tuturor Canoanelor bisericești, pe cari Mitropolitul Veniamin «cu obișnuita sa râvnă pentru înmulțirea cărților române» l'a tâlmăcit după originalul grec alcătuit de Nicodim Aghioritul, tipărit în Lipsca la anul 1800[1]).

Adevăratele cauze ale dimisiunei sale nu le-a arătat. «Asupra valurilor vieței mele, ḑice el în testamentul său, trebuința cere să păstrez o desăvârșită tăcere». Numai atâta spune în demisiune, că voește liniștea și mântuirea sufletului său și că în acele împrejurări nu «un prost Veniamin» cum se numește el însuși, pentru smerenie, ar putea lucrà întru îndreptarea «altora», ci doar un Vasilie cel Mare sau un Ioan Chrisostom[2]). Câtă smerenie și câtă stăpânire de sine și răbdare arătà Veniamin în această împrejurare, ca și în toată vieața sa [3]). Destul că, la 28 Ianuarie plecă noaptea din Mitropolie, lăsând în mare jale pe toți fiii săi duhovnicești. Ca loc de retragere își alese monastirea Slatina, a cărei poziție în sînul munților era foarte atrăgătoare pentru viitorul pusnic[4]). Acolo, pe lângă prea

---

[1]) Precuvântarea la Pidalion, tipărit la Neamț, 1844.

[2]) *Hurmuzaki, Documente,* suplim. I, vol. VI, București, 1895, pag. 362. Comp. C. Erbiceanu, Istoria Mitropoliei Moldovei, documente, pag. 57.

[3]) Veniamin trebue să fi simțit o mare mângâere la traducerea locului din tâlcuirea de față, ce zice, că răbdarea este una din însușirile cele mai de căpetenie ale adevăraților slujitori ai lui Dumnezeu, dar nu răbdarea simplă, ci răbdarea multă, căci *„nu este destul a răbdà cineva o dată sau și de două ori, nici într'un lucru a răbdà și întru altul nu, ci a răbdà până în sfârșit și întru toate relele ce i se întâmplă.* Vezi tom. II, pag. 76.

[4]) Această monastire este situată la poalele Carpaților, în județul Suceava. Plecând dela Fălticeni pe șoseaua județeană, ce înaintează pe un platou

dorita liniște, se putù dedà neîmpedecat de multele griji și valuri ale arhiepăstoriei, la îndeletniciri literare, cudeosebire la traduceri de diferite scrieri bisericești.

Astfel Mitropolitul Veniamin continuă tradiția, ce este titlul de laudă al vieței monastirești în țara noastră, o tradiție ce pare că cu el avea să se sfârșească. Dar acum îi plăcea și mai mult a se îndeletnici cu traducerea de cărți, căci știa că lucrările sale vor avea cetitori mai numeroși între «frații seminariști», cum numește el pe viitorii absolvenți ai seminarului său.

Din descrierele ce contimporanii fac despre pusnicul din monastirea Slatina, așa numesc ei pe Veniamin, reiese că el întrebuința acolo zilele una după alta în facere de milostenii și întru cultura limbei române. La vârsta sa cea înaintată, cu toate neîndemânările, greutățile și slăbiciunele bătrânețelor, ciasuri întregi de muncă nu-l obosesc [1]).

Această muncă avù de rezultat o serie de lucrări importante, dintre care parte s'au tipărit (d. e. Peatra Scandelei, Tâlcuirea Psaltirei), iar altele sânt în manuscript. Unul din aceste manuscripte, și după cum vom vedea, cel din urmă document al muncei uriașe, ce desfășură Veniamin pentru înavuțirea literaturei bisericești în limba patriei, este manuscriptul întitulat: «*Trimiterile cele patruspràzece ale Slăvitului și Prea lăudatului Apostol Pavel. Tâlcuirea lui Teofilact...*» etc., ce-l înfățișăm astăzi cetitorilor, imprimat precum se vede.

Este de observat, că autorii biografiei Mitropolitului Veniamin, n'au cunoscut mai deaproape acest manuscript. În testamentul său facut în Ianuarie an. 1844 [2]), Veniamin vorbește despre tâl-

---

spre nord-est, întâlnim în stânga biserica dela Baea, unde la 1466 Marele Ștefan a răpus pe Matei Corvin regele Ungariei. După o cale de vre o 20 klm., părăsind șoseaua apucăm un drum spre apus pe albia unui râu, trecem prin satul Găinești, unde se află o herestea și un tren funicular, aparținând domeniului Coroanei și după vre un cias de călătorie se înfățișează privirei o clădire cu turnuri de o albeață strălucitoare și înconjurată cu zid. Este monastirea Slatina, zidită de Alexandru Lăpușneanu, Domnul Moldovei, la 1566. Despre vest și nord o domină piscuri de ale Carpaților, acoperite parte cu păduri seculare de brad, iar parte cu pajiște verde. Lângă zidul despre miazăzi al bisericei, la sânul drept al ei, este mormântul Mitropolitului Veniamin, înconjurat cu un grilaj de fer, pe ale cărui laturi se văd inițialele: V. M. M. La 1887 osemintele Mitropolitului Veniamin aŭ fost aduse cu mare cinste și depuse într'o criptă la Mitropolia din Iași, începută de Veniamin în a. 1833, rămasă peste o jumătate veac pradă ruinei, iar la 1887 definitiv restaurată și sfințită.

[1]) Gazeta Transilvaniei No. 23 din 8 Iulie 1842, reprodusă de Vizanti, loc. cit., pag. 120.

[2]) Testamentul Mitropolitului Veniamin este publicat de D. C. Erbi-

măcirea Psaltirei, ca cea de pe urmă lucrare a sa, pe lângă altele de mai înainte, scrise parte cu mâna sa, parte de alții cari îl ajutau. Tâlmăcirea tâlcuirei lui Teofilact la Epistoliile Apostolului Pavel ar urmă să fie sau anterioară sau posterioară anului 1844. Facem această ipotesă întâi, pentrucă în precuvântarea Bisericeștei Istorii a lui Meletie, tradusă de Veniamin și tipărită la Iași 1841—42, la începutul tomului întâi, Veniamin înșiră cărțile și manuscriptele, ce le depune în «*vivliotheca*» Seminarului de la Socola. Între manuscripte, de cari pomenește sumar și în testamentul său, figurează unul intitulat: *Tâlcuirea Apostolului, de Nicodim Aghioritul.* Acest manuscript îl menționează și autorii biografiei lui Veniamin, de sigur după lista dată de el însuși în precuvântarea Istoriei Bisericești, pag. XIII, n. 12, căci nu ne spun nimic mai deaproape despre dânsul. Am cerut informațiuni direcțiunei Seminarului și ni s'a răspuns, că manuscriptul lipsește din bibliotecă. Dacă acel manuscript ar fi identic cu manuscriptul, pe care 'l imprimăm în cartea de față, am putea admite că el este scris înainte de 1841—42, când începe tipărirea Bisericeștei Istorii. Dar în acest caz se ivește o nedumerire în privința titlului, ce diferă mult în ambele manuscripte, precum se vede mai sus [1]). Și chiar dacă nedumerirea s'ar înlătura prin aceea, că manuscriptul este întitulat astfel, pentru scurtare, de oarece în fond ambele titluri ar fi identice, manuscriptul fiind în adevăr o tâlcuire a Epistoliilor sf. Pavel, *Apostolul prin excelență*, tot rămâne de lămurit un lucru, care este a doua parte a ipotezei noastre și care, după cum vom arătă, corespunde cu realitatea.

Manuscriptul nostru are pe el mai multe însemnări, cum am văzut că Mitropolitul Veniamin obișnuiă a face în scrierile ce tâlmăciă, de pildă în Istoria Scripturei Vechiului Testament. Aceste însemnări întăresc afirmațiunele scriitorului contimporan, citat mai sus, că Veniamin deși înaintat în vârstă, — era atunci de 77 ani, — muncià la traduceri mai toată ziua. Dar să descriem în întregul lui manuscriptul și apoi vom reproduce și însemnările, din care conchidem cu certitudine, că manuscriptul

ceanu între documentele Mitropoliei Moldovei. In el cetim între altele și aceste patriotice cuvinte: „Totul ce mi-a fost prin putință am făcut și cu sufletul și cu fapta ca să sporesc și sufletește și materialicește înflorirea sfintei biserici și a patriei.“ *Ist. Mitrop. Moldovei,* pag. 58 sq.

[1]) Cartea bisericească ce se numește *Apostol* sau și *Praxapostol*, precum se vede dintr'o notă de mai sus, nu e tot una cu Epistoliile Apostolului Pavel. Deci și tâlcuirea Apostolului nu e tot aceeași cu tâlcuirea Epistoliilor Apostolului Pavel. Am putea presupune că Mitropolitul Veniamin a tradus și tâlcuirea Apostolului, dar că manuscriptul acestei traduceri s'a perdut. Am spus mai sus că el nu se mai găsește în biblioteca Seminarului dela Iași.

acesta nu poate fi cel amintit în precuvântarea Bisericeştei Istorii, căci însemnările din el încep cu anul 1845 Noemvrie, deci aproape cu doi ani mai târziu chiar decât data testamentului, prin care Veniamin dispune între altele şi în privinţa cărţilor sale tipărite şi manuscrise.

Manuscriptul este în trei tomuri, folio, legat în formă de condici. Tomul I are 382 pag., tom. II 417 pag. (exact 416 de oare ce o pagină este numerotată de două ori 101—102), tom. III are 624 pag. (exact 421 de oare ce dela pag. 379 numerotaţia sare la pag. 400, dela pag. 409 la 500 şi dela 509 la 600, fără însă a lipsi ceva din corpul scrierei). Fiecare pagină este mai pe jumătate plină cu note de o înnaltă erudiţie teologică, literară şi filologică; cele mai multe note sânt scrise foarte mărunt, iar unele din ele umplu chiar întregi pagini. Hârtia este albă, de 36 c. m. lungimea şi de 22 c. m. lăţimea. Scrierea, provenind dela mai multe mâni, este chirilică, amestecată şi cu câte o literă latină, d. e. *t*, ceea ce arată, pe de o parte, că Veniamin traducând, avea pe lângă sine mai mulţi scriitori, cari îl ajutau[1]), iar pe de alta, că încercarea Protosinghelului Neofit Scriban, care la 1838 tipăreşte în Iaşi pentru prima oară un Catehism cu litere latine, începù să câştige teren.

Tomul I are, precum am arătat mai sus, următorul titlu: *Trimiterile cele patruspràzece ale slăvitului şi întru tot lădatului Apostol Pavel. Tâlcuire a lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei la trimiterea cea către Romani a Apostolului Pavel.* In corpul manuscriptului, la pag. 183, găsim al doilea titlu cu oare cari adause şi anume: *Tâlcuire a lui Teofilact Episcopul (?) Bulgariei la trimiterea I către Corinteni, tâlmăcită în limba română din cea grecească proastă.* La pag. 1, pe marginea de sus, este însemnarea următoare, scrisă cu litere mici: *S'au început tâlmăcirea la anul mântuirei 1845 Noemvrie 27 M. Slatina.* Iar la pag. din urmă (382) a manuscriptului tom. I, pe marginea de jos, este această însemnare:

[1]) Ca atare cunoaştem din acte numai pe *Arhidiaconul său Meletie Istrate.* Dar erau pe lângă Mitropolit încă şi alţi câţiva scriitori. Despre Meletie Istrate, mort la 12 August 1857 ca Episcop al Huşilor, vezi *Documente relative la Istoria Renaşterei României,* vol. V, pag. 449. Iar despre ceilalţi ajutători ai lui Veniamin la transcrierea manuscriptelor, afară de *ieromonahul Calinic,* eclesiarhul m-rei Slatina, ce 'i iscălit în Testamentul său, dăm aicea următoarele notiţe, pe cari a binevoit a ni le comunică tot Inalt Prea Sfinţia Sa Mitropolitul Primat Iosif Gheorghian. Aceşti scriitori erau: secretarul Mitropolitului Veniamin anume *Gheorghe Hasnaş,* fiu al Protopopului Hasnaş din Fălticeni, absolvent al seminarului dela Socola. Apoi Ieromonahul *Veniamin Andreescu,* fost om în casa Mitropolitului, timp de 30 de ani. De aicea se explică pentruce în manuscriptul nostru sânt mai multe feluri de scriere.

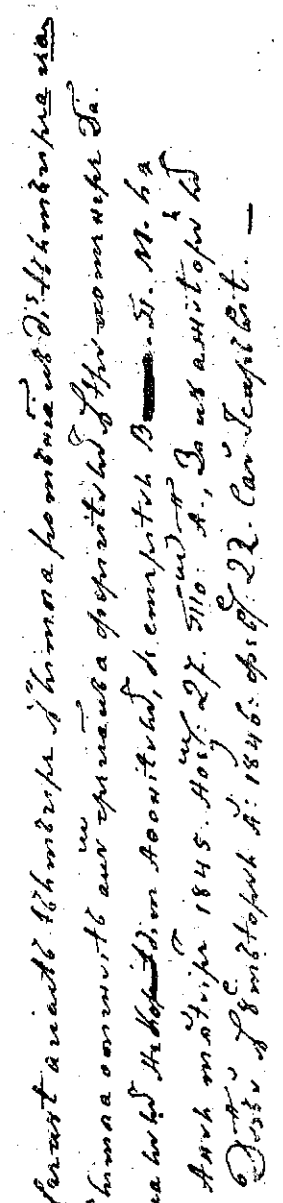

= *S'au început această tâlmăcire în limba românească din tâlmăcirea cea în limba obicinuită acum grecească a fericitului întru pamenire dascalului Nicodim Athonitului, de smeritul V. P. M.* (=Veniamin Proin, adecă fost, Mitropolit) *la anul mântuirei 1845 Noemvrie 27, Tom. A, şi cu ajutorul lui Dumnezeu în următorul an 1846 Fevruarie 22, s'au isprăvit.*

Această din urmă însemnare, deci, completează pre cea de mai sus, arătând adecă din ce limbă este tâlmăcirea şi cine o face. La titlul al doilea, din greşeală e tradus *Episcop*, în original fiind *Arhiepiscop*. Aşa dar tom. I cuprinde tâlcuirea Epistoliei către Romani şi a ceii întâia către Corinteni. Insemnările ce se află în el arată, că este tradus în M-rea Slatina dela 27 Noemvrie 1845 până la 22 Fevruarie 1846, de Veniamin fost Mitropolit al Moldovei.

Tomul al II-lea este întitulat: *Cele patruspredzece trmiteri a sfântului, slăvitului şi întru tot lăudatului Apostol Pavel. Tâlcuire a lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei la a doua trimitere a Apostolului Pavel către Corinteni, tâlmăcită în limba românească din tâlmăcirea grecească a fericitului întru pomenire Nicodim Sfetagorianul.* Acest titlu se deosebeşte încătva de al tom. I. In corpul manuscriptului, la pag. 129, este un alt titlu, cel următor: *A lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei tâlcuire la trimiterea Apostolului Pavel cea către Galateni, tâlmăcită din tâlmăcirea pe prost a cuviosului Părinte Nicodim Athonitului pe românie.* Tot în corpul acestui tom, în manuscript, aflăm la pag. 199 titlul:

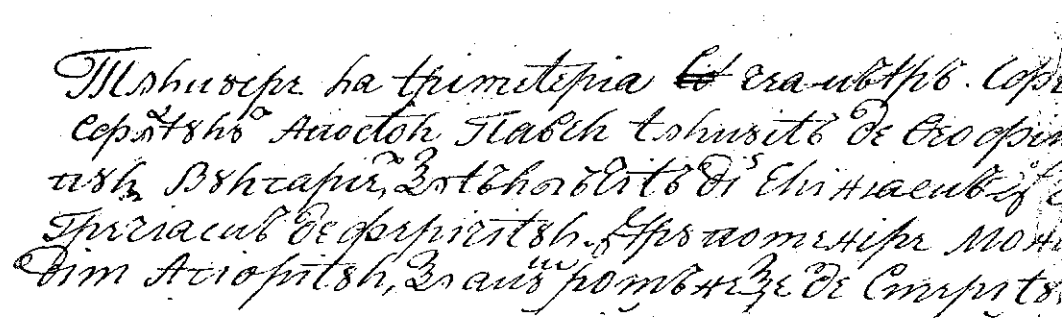

= *Tâlcuire la trimeteria cea către Efesăni a sfântului Apostol Pavel, tâlcuită de Teofilact Episcopul(?) Bulgariei și tâlbăcită(?) din elinească în cia proastă greciască de fericitul întru pomenire Monahul Nicodim Aghioritul, și acum românește de Smeritul V. P.-M.*

In acest titlu, afară de cuvântul *Episcop*, din greșală este scris *tâlbăcită* în loc de *tâlmăcită*. La pag. 293, tot a acestui tom, în manuscript, este un nou titlu: *Tâlcuirea lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei la trimiterea Apostolului Pavel cea către Filipisăni, tâlmăcită în limba românească*. In sfârșit la pag. 351 a manuscriptului se află titlul acesta: *Tâlcuire la trimiterea cea către Colaseni a Apostolului Pavel, de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, elinește, și tâlmăcită din limba cea proastă grecească, a fericitului întru pomenire Nicodim Athonitul, în limba românească, de Smeritul V. P. M. M.* Tot în tomul acesta se mai află două însemnări: La pag. 1 pe marginea de sus este scris:

= *S'au început la anul mântuirei 1846 Fevruarie 23, Mon. Slatina.*

Iar la pagina din urmă (417), pe marginea de jos a manuscriptului, cetim:

= *Tomul al doilea s'au sfârșit în 29 a lunei lui Mai 1846.* Astfel, tomul al doilea cuprinde tâlcuirea Epistoliilor: a doua către Corinteni,

ne arată, că Mitropolitul Veniamin a tradus tomul acesta dela 23 Fevruarie până la 29 Mai în M-rea Slatina.

Tomul al III-lea are un titlu mai complet, tradus întocmai după original, și anume: *Cele patruspărzece trimiteri adecă Epistolii ale dumnezeescului și slăvitului Apostol Pavel. Tâlcuite în limba elină de fericitul Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei. Tâlmăcite însă în cea grecească proastă și împodobite cu feluri de însemnări de fericitul întru pomenire Nicodim Aghioritul. Tomul al treilea, carele cuprinde pre cea întâia și a doua către Tesalonicheni, pre cea către Timotei întâia și a doua, pre cea către Tit, pre cea către Filimon și pe cea către Evrei.*

Acest titlu singur este tradus din cuvânt în cuvânt dupre originalul grecesc al lui Nicodim, pe când titlurile tomului I și II sânt prescurtate. După titlu urmează pe contra-pagină, casi în original, un moto din voroava a 9-a a Sf. Ioan Chrisostom la cea către Colaseni, cuprinzând o îndemnare la cetirea sf. Scripturi, mai ales a Noului Testament, apoi un alt titlu special: *Tâlcuire a lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei la întâia Epistolie a Aposto(lu)lui Pavel către Tesalonicheni, tâlmăcită acum (d)in*[1]*) cea proastă grecească, în limba românească, de Smeritul V. P. M.*

La pag. 48 a manuscriptului se află un alt titlu și anume: *Trimiterea II către Tesalonicheni a slăvitului și întru tot lăudatului Apostol Pavel, tâlcuită de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei în limba elină, apoi tâlmăcită în cea obștească grecească de fericitul Nicodim Aghioritul, și acum în cea românească de Smeritul V. P. M.*

La pag. 73 din manuscriptul acestui tom aflăm încă următorul titlu: *Trimiterea întâi către Timotei a slăvitului și întru tot lăudatului Apostol Pavel. Tâlcuită în limba elină de sfințitul Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei și în urmă în limba proastă grecească de cuviosul Nicodim Athonitul, apoi în limba română de Smeritul V. P. M.*

Mai departe, la pag. 150 din același manuscript, aflăm următorul titlu, ceva mai desvoltat: *Trimiterea a doua către Timotei a slăvitului și întru tot lăudatului Apostol Pavel. Tâlcuită de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, în limba elină, apoi mult în urmă tâlmăcită în cea proastă, de fericitul întru pomenire dascălul Nicodim Athonitul, și apoi în limba română de Smeritul V. P. M.*

De asemenea la pag. 198, din același manuscript, aflăm următorul titlu:

---

[1]) Literile din parentez, lipsesc în manuscript.

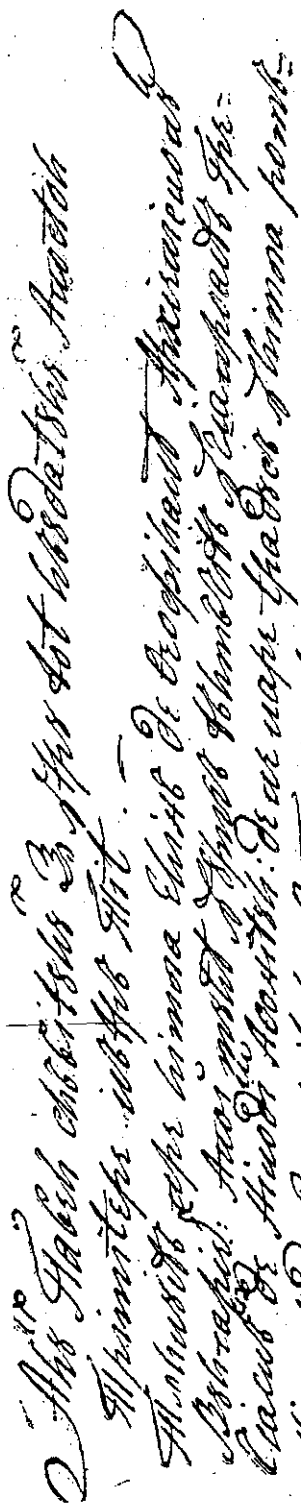

= *A lui Pavel slăvitului și întru tot lăudatului Apostol, Trimitere către Tit. Tâlcuită pre limba Elină de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, apoi mult în urmă tâlmăcită în cia proastă greciască de Nicodim Athonitul, de pe care tradusă în limba românească de Smeritul V. P. M. M.* Un alt titlu aflăm încă la pag. 244, din acelaș manuscript; el sună astfel: *A slăvitului și întru tot lăudatului Apostol Pavel trimiterea către Filimon. Tâlcuită de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei în limba elină, apoi tâlmăcita în limba proastă grecească de fericitul întru pomenire Nicodim Aghioritul, și acum tradusă în limba românească de Smeritul V. P. M. M.* Cel de pe urmă titlu se află la pag. 231 a manuscriptului aceluiași tom; el este următorul: *A Slăvitului și întru tot lăudatului Apostol Pavel, trimiterea către Evrei. Tâlcuită de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei în limba elină, și tradusă în cea prostă grecească de monahul Nicodim Athonitul, apoi tâlmăcită în limba românească de Smeritul V. P. M. M.* Tot în tomul al III-ea găsim iarăși două însemnări și anume: cea întâi la pag. 1, pe marginea de sus, unde este scris:

Cari început la anul mântuirei 1846 Iunie 1 Mo: Slatina

= *S'au început la anul mântuirei 1846 Iunie 1, Mo. Slatina.* Iar cea a doua, la pag. 624 (recte 421), pe

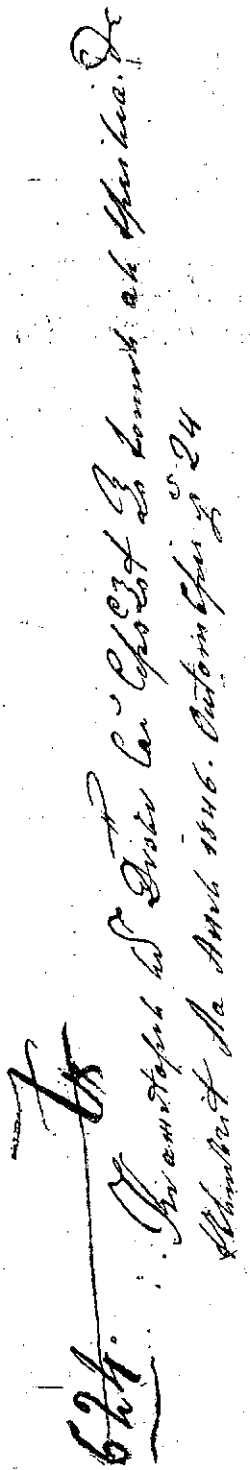

marginea de jos a manuscriptului, unde cetim următoarele:

= *Cu ajutorul lui Dumnezeu s'au sfârşit şi tomul al treilia de tălmăcit la anul 1846, Octomvrie în 24.*

Dacă alăturăm această ultimă dată cu data morţei Mitropolitului Veniamin, urmează că, el, după terminarea traducerei de faţă, n'a mai trăit nici două luni deplin. In adevăr el încetează din viaţă la 18 Decemvrie 1846. Deci, cu lucrarea de faţă se termină bogata lui activitate literară, prin care a pus, împreună cu alţi *rari nantes,* peatra fundamentală a culturei româneşti, ce, dela el, intră într'o nouă fază, faza ei modernă. De aici reiese de sine însămnătatea literară a lucrărei de faţă, ca cea din urmă lucrare a marelui Mitropolit «ctitorul limbei noastre»[1]).

Titlurile citate mai sus indică pe lângă cuprinsul manuscriptului, şi trecerea din ce în ce mai vădită la epoca modernă a limbei noastre. Să luăm d. e. cuvântul *Trimitere.* El e întrebuinţat statornic în tom I şi II; în tom III însă pe lângă dânsul întâlnim şi cuvântul *epistolie*, ce'i în uz astăzi, pe când în limba veche bisericească e întrebuinţat cuvântul *carte,* d. e.: cartea către Romani, cartea către Tit, etc. Tot aşa cuvântul *tălmăcire* e substituit în tom III şi cu cuvântul *traducere.* Veniamin apoi scrie *românie,* românească, românește, pe când în epoca anterioară, aceleaşi cuvinte se scrieau r*u*mânie, etc. cu *u* în loc de *o*. De asemenea până astăzi auzim vorba *sfetagoreţ,* adecă monah dela Sfetagora (sf. munte), adoptată sub înrâurirea limbei slavone, Veniamin însă numeşte pe monahul Nicodim: *Sfetagorianul,* cum obişnuim a zice: ungureanul, vrânceanul; de

---

[1]) Cuvântul tâlmăcitorilor Teologhiei Sf. Ioan Damaschin, citată la început, către Mitropolitul Veniamin.

aici se vede tendința lui de a scapă limba de sub înrâurirea slavismului.

Nu e mai puțin adevărat însă, că Veniamin, deși în înainte cuvântarea la dumnezeeștile Liturghii, traduse și tipărite a doua oară, Iași, 1834, dă instrucțiuni de a se întrebuința cuvinte adevărate românești în locul celor streine, totuși el chiar, în manuscriptul nostru, întrebuințază alternativ cuvinte românești și streine. Așa la I Cor. X, 16, nota (tom I), scrie: *binecuvântăm* sau *blagoslovimi*, apoi *blagoslovenie* sau *binecuvântare*; *rocodelia* (I Cor. VII, 38, nota 2), dar și: lucrul mânilor. Deasemenea scrie *simpatriot* (II Cor. II, 7), dar și: compatriot (Id. VIII, 3), *pronomie* (I Cor. XVI, 15) și *proterima* (Rom. III, 3), dar și: privilegiu (I Cor. XV, 23); *colachevsește* (II Cor. XII, 19) și lingușește; *diafendefsește* (I Cor. XVI, 12), dar și: apără; *evghenist, evgheniceasca creștere* (I Cor. XIII, 8, nota. Id. v. 12), dar și: nobil, nobilitate (I Cor. VII, 22; Galat. IV, 27 și II Cor. XI, 18, ș. a.); *politefsește* (Filip. II, 4), dar și: petrece; a *sabatesì* (I Cor, XV, 4, nota), dar și: a serbà; etc.[1]). Cauza acestei alternațiuni de cuvinte românești și streine, în manuscript, este că, cu tot curentul naționalist, obișnuința graiului strein prinsese rădăcini, și chiar un Veniamin nu se puteà desvățà ușor de ea, când așa de mult auzise cum «în magistratură și administrațiune loghiotații metahiriseau simfonii elinești, în scoalele lui Vasilie Lupu se paradosea faneros de elevterii și eterie, în biserică se doxologhisea: chirie eleison»[2]).

Nu studiem aicea manuscriptul din punct de vedere filologic; aceasta ar trece peste puterile noastre și ar eși din cadrul unei precuvântări. Vom indicà numai cuvintele ce ni se par mai tipice. Sperăm însă, că manuscriptul va atrage la timp atențiunea filologilor noștri, de oarece, cum am arătat mai sus, din

---

[1]) Comp. încă manuscriptul nostru Tom. III, la tâlcuirea epist. c. Evrei IX, 5, unde Veniamin amintește cam în ironie, că Testamentul din 1797 (Blaj) zice *cutie* în loc de sicriu (în care se păstrau tablele legei, nastrapa cu mana și toiagul lui Aaron). Acelaș Testament în loc de *a sabatesì*—cum ḑice Veniamin, are *a sâmbătà* (Levit. XXIII, 32), cuvânt ce după sunet e mai puțin potrivit de cât *a sabatesì*, dela σαβατίζω.

[2]) *Biser. Ort. Rom.*, An. II 1877—78, pag. 668, Discursul D-lui Gh. Costăchescu, citat mai sus. Același lucru se petreceà atunci și cu limba slavă; până după 1830 se auzià mereu pela dregătorii de *cinovnici, nacazanii*, de *presusdvii* și *dejursîfă*, etc. Vezi *N. Israte*, Corespondențe între doi amanți sau limba românească din anii 1822 și 1832. De asemenea, pela slujbele bisericești se auzià de *blosgonii, panimatce, coțobeice*, etc., pe care poporul și chiar înșiși bisericașii, nici o dată nu le-au înțeles. *Melchisedec*, Mitropolitul Grigorie Țamblac. In Revista p. Ist., Arch. și Filol., An. II, Vol. III., București, 1884, pag. 54 sq.

el se pot urmări progresele limbei române atât în privința termenilor gramaticali, cât și a formării cuvintelor.

In privința gramaticei.

Găsim în acest manuscript termenii: *articol* (I Tes. II, 16, la fine); *substantiv*, însă în loc de: pronume; *împărtășitorul grai*= particip (Rom. XII, 10, nota); *împărtășire*=particulă; *făptură, cuprindere, duh,*=frază, period (Rom. XII, 11, n. 1; Efes. III, 1, nota, și Rom. XII, 7, nota); *propoziție*=prepoziție (I Cor. XI, 12); *conlegătură*=conjuncție (Rom. IX, 20); *period* (Rom. IV, 12); *plecarea*=cazul (II Tes. I, 8); *nominativ* (Efes. III, 1, nota); *genetiv, dativ* (II Tes. I, 8); *acuzativ* (Efes. III, 17, nota) [1]); *neutral, masculin* (gen, Efes. I, 14, nota); *unatic*=singular (II Cor. XII, 7); *pluralnic*=plural (Efes. II, 10); *lucrătorește*=activ; *patimitorește*=pasiv (Gal. III, 3); *alcătuirea*=sintaxa (Efes. III, 17); *imperfect* (timp al verbului) (I Cor. XV, 4, nota); textul imprimat, pag. 507, jos), ș. a.

De asemenea se află în manuscript o serie de cuvinte, pe care Veniamin este negreșit unul dintre cei dintâiu în a le întrebuința. Așa: alianția (II Cor. IV, 16, nota); antipatia (Evrei I, 3); armonie (Efes. IV, 16); aceeașime=identitate (ταυτότης); cuminecație=transmitere, trecere (Rom. IV, 15, nota din urmă); dar și cuminecație=împărtășire (I Cor. X, 16); calpic=apocrif =falș (II Cor. XII, 4); capitalul (Efes. V, 16); cadruri (I Cor. X, 6); catolicesc, explicat de traducător însuși cu: preste tot cuprinzător, sau, cum am zice noi: universal (Rom. II, 14, nota); ceime=însușire, calitate (II Cor. 8, 12, nota); ceime=cătime =calitate=cantitate (Filip. III, 21); conștiință (des; d. e. Rom. II, 15; II Cor. I, 12); compătimire (II Cor. XI, 29, nota); concept (Evrei, introducere); concetățean (I Cor. IV, 13, nota); coloruri, paralel cu văpsele (I Cor. XII, 11, nota); corona (II Cor. XI, 28); deaciia=de aici înainte, sau: apoi (II Cor. 9 și adeseori); dindărăpt=invers (Rom. I, 30, n. 31 (Gal. II, 20); ginte (Rom. I, 17, nota 1); influență (Evr. II, 1); introduce (Rom. II, 11, ș. a. m.); insecte (II Cor. VI, 16, nota și entoma); instrumente (II Cor. X, 16); ironicește, explicat prin: cu luare preste picior (I Cor. VIII, 1, nota); lăturiș=indirect (II Cor. II, 3, nota); lipaci=adepți, proseliți (Gal. II, 25); mizer, mizeri, mizeritate (I Cor. II, 3; I, 29); melos=arie de cântec (I Cor. XIV, 8); marșal și fertmarșalul (II Cor. II, 17 și Rom. XII, 1, n. 3); model (Filip. III, 17); moneda (Gal. I, 7); masca și obrăzar (II Cor. II, 11 și V, 12); mechanice=mașini de războiu (II Cor. X, 4); neutralnic=indiferent (I Cor. XI, 16); neutral (Rom. XII, 7, la fine); nevre=

[1]) In acest loc întâlnim și termenul *ablativ*, evident din greșală, de oarece se știe, că limba greacă n'are cazul ablativ.

nervi (I Cor. XV, 44); ofiţer (I Cor. XI, 7); proviant (Rom. VI, 23, fine); provedenţie (Rom II, 15, ş. a.); proeresis=libertate (Gal. V, 21); provăzător=purtător de grijă (Gal. III, 1); prozelit (I Tes. V, 5); respect (Rom. II, 25); rebelie (I Tess. II, 3); nerebeluire (Evr. IV, 2); patrie (I Cor. IV, 10); ruini (Efes. VI. 1, nota 2, la fine); persoană (Efes. IV, 23 şi 24; dar şi faţă, I Tim. I, 13); sactisfacţie (Rom. V, 18, nota); serv, servia=servire (Rom. I, 1); simplicitate (I Cor. XIV, 20, nota); soţietatea (Efes. V, 33 sq.); staticima=stratagema (Efes. VI, 10); silogism (Rom. VI, 2; VII, 7); sinerghie=conlucrare (II Tes. III, 1); simplu şi semplu (Efes. V, 27); statui (Filip. III, 19); traducătoare=povăţuitoare (Rom. II, 27, nota); testălui=testă (I Cor. XI, 25, nota); triumfează (II Cor. II, 14); triamv=triumf (Colas. I, 15, la fine); virtute (II Cor. IX, 7, ş. a. m.); voiajerii (Gal. I, 18); zefir (Colas. III, 12, nota).

Sânt apoi în manuscript o serie de cuvinte arhaice din care mare parte se înţeleg din context. Aşa: aib=am (Rom. VII, 9, n. 2); aibeţi=să ai, imperativ dela a aveà (I Cor. XV, 9, nota); basnă=basm (I Cor. X, 29); ceiu=cer, a cere (II Cor. VI, 13); ceii=cei, celei (Rom., introducere, titlu, şi foarte des m. departe); amelinţare=semn din cap afirmativ sau imperativ (I Cor. XV, 52); aţapoc=gunoi (Efes. V, 12); a borî (vomare) (I Cor. XV, 26); bortă (a săpat bortă, I Cor. XVI, 1, n. 2); beilicuri (Efes V, 16, nota); a cumpăni=a compară (Rom. XIV, 2); cimpoiaş în sens de coţcar, dar şi actor (Efes. VI, 1, la fine); corbacuri=ospeţe religioase (I Cor. XII, 6, cum erau şi agapele creştine); a corăbieri=a merge cu corabia (Colas. IV, 10); dosadă=dispreţ, amarul vieţei (I Cor. X, 34 şi m. a. l.); deşănţat =paradox (II Cor. IX, 9, nota); desînsoţire (II Cor. XII, 2, nota); deşănţat=extraordinar (Colas. I, 6); dumesnic=domestic (Rom. XI, 13); epanghelma=vrednicie (Gal. I, 1); everghetiseşte=face bine (II Cor. VI, 7); filonic=iubitor de ceartă (Gal. V, 21); filotimie (Efes. III, 21; I Tes. IV, 1); ghimpoşitură=vorba înţepătoare (Efes. II, 20, nota); galbân venetic (Colas. III, 15, nota); grozav=urât de tot. (Efes V, 26); hiară=fiară (I Cor. XV, 38); hier=fer, dar şi fier (Rom. VIII, 9; I Cor. XV, 53, nota; hiritismos=salutare, felicitare (I Cor. XVI, 9); hârb=vas de pământ spart (II Cor. IV, 8), havalele=sarcini publice (Efes. V, 16. nota); haraci=bir, contribuţie la fisc (Efes. V, 16, nota); hac =salar, leafă (I Tim. VI, 2, nota); huet=gălăgie (II Cor. XII, 9, nota); ibovnic (Gal. V, 6, nota 2); a se îmbărbăţi=îmbărbătă (Efes V, 18, n. 3); iscusul=iscusinţă (I Tim. I, 12); ipolipsis=opiniune (II Cor. IX, 4); istornic (Rom. I, 8, not. 2); jalobă=pâră uşoară; jitar=păzitor de ţarini (I Tim. III, 1, nota); a chiriologhisi=a predică (I Cor. XII, 6, nota); chimen=text (Rom. I, 1); meheme=judecată (I

Cor. III, 15, nota, la fine); mulcomește=potolește (II Cor. VI, 16); migiași=vecini (Efes. V, 22); mertic=porție, tain; mueruscă=femee cu moravuri ușoare (II Tim. III, 6); norodnic=laic (Rom. XII, 2, la fine, și I Cor. XI, 17, nota); nimicnicit=înjosit (I Cor. XV, 11); norodită=populată (I Tesalon., introducere; id. II, 20); ofichial=funcționar (I Cor. XI, 7); ometiță=fruntea fâinei (I Cor. XV, 47); proterimă=superioritate (Rom. III, 3); pangar=consumația lumânărilor în biserică (I Cor. XVI, 1, nota); pravăț=scop (I Cor. VIII, 26); prohotărire=predestinație (Efes. III, 18, nota); prozvolire și prolovire=supărare a gândurilor de voe sau fără de voe (II Cor. V, 16); prost=fiecum, simplu (II Cor. VI, 4; VIII, 2, la fine); pedosnic=invers; pumblicarisire=publicațiune (Efes. III, 4, nota); schembeua =intestinele (I Cor. IX, 13, la fine, nota); șireclic=vicleníe (I Cor. VI, 5); sulinar=canal (I Cor. XII, 20); sîrg=repede, de sîrg=degrab (I Cor. XVI, 7); slavocuvântare=doxologie (II Cor. XI, 31, nota); sipgurisat=asigurat (Gal I, 4); strechiind=sburdând (Efes. V, 18 sq., nota); surghiunlîc=exil (Filip. III, 20, nota 3); sofismata=sofismele (Colas. I, 15); samavolnicie=cu dela sine voe (Tit. I, 7); șagă=glumă (Filim. 19); smreduiți=stricați (Colas. III, 21, nota); tainaturi=hrana și solda ostașilor (II Cor. X, 8); trebnicește=este în întrebuințare (I Cor. XI, 30, nota); trebnicesc=servesc (I Cor. XII, 20); țirc=disc al soarelui (Efes. II, 6); a tractarisi=a tratà (I Cor. VII, 2, nota); a trebuința=a întrebuința (II Cor. III, 15, nota); turbat=învăpăiat, în sens bun (I Tesal. II, 8, fine); viecească=vitală (I Cor. XV, 31, nota ultimă); zeciuri=zeci (I. Cor. XV, 19, nota, ș. m. d.); vârfelnic=corifeu (Rom. I, 1); zevcuri=orgii (Gal. V, 21); zapis (Colas. II, 14); zapcilâc=execuție la muncă; zolește=mustră (Rom. XV, 15), ș. a.

Ce privește construcția cuvintelor întâlnim în manuscript un număr de cuvinte compuse, ce sânt formate probabil de însuși Veniamin. Aceste cuvinte sânt următoarele: arătător de ispravă=final (Rom. III, 4, n. 2); bucuro-plângere=a plânge de bucurie (Filip. IV, 4); conscriere=operă scrisă (Rom. I, 1); conumărat—a numărà împreună[1]) (II Cor. XIII, 13); consuflarea=concordia (Efes.

[1]) In manuscript este și cuvântul „împreună": *a conumărat împreună,* ceea ce face evident un pleonasm. Am tipărit întocmai. Vezi tom. II, pag. 185. Ne-am silit după putință a edità manuscriptul întocmai. După ce am colaționat cu el copia transcrisă din ordinul Ministerului și am corectat acea copie, la imprimat am explicat în parentez, precum se vede mai sus, cuvintele puțin întrebuințate, pe care traducătorul nu le-a explicat, am complectat unele propoziții ce n'aveau sens, ori pentrucă scriitorul manuscriptului scăpase din vedere câte un cuvânt, ori pentrucă traducătorul însuși omisese rânduri întregi din original, însă nu cu știință, cum a omis Precuvântarea (vezi pag. 5, nota 1), sau cum a omis

IV, 4); canoanele gramaticei=retorica (Filip. III, 8); concunoştinţă=îngăduire, condescendenţă (Efes. VI, 2, la fine); Dumnezebărbătească (θεανδρική) întrupare=întruparea Dumnezeu-omului (Colas. II, 3, nota); trupul Dumnezeipostatnic θεοϋπόστατον σῶμα= trupul cu care s'a unit dumnezeirea personal (Efes. II, 16); înomenire =întrupare (I Cor. XIII, 12); plată ciuntă=plată nedeplină (II Cor. IX, 7); proscrie=scrie la început, sau mai înainte (Rom. I, 1 şi XV, 4); prozis=zis mai sus (Rom. II, 29); a reîmpăca=a împăcà deplin (Efes. II, 16); a răsformălui=a închipui (I Cor. IV, 6), dar şi a se schimba sufleteşte (Efes. IV, 23, nota); a răstopi=a topì din nou (Colas. III, 5); legea slujitosevârşitorească (τελετουργικὸν)=legea ceremonială (Efes. II, 15, nota); zicător de pricină=cauzal (Rom. III, 4, n. 2), ş. a.

Din aceste cuvinte, ce, precum vedem, sânt formate întocmai după original, cum şi din cuvintele streine, citate mai sus, uşor se poate cunoaşte, că traducerea de faţă este în mare parte strâns literală. Aceasta se vede şi mai bine din următoarele cuvinte: desvinovăţire=apologie (II Cor. XIII, 12); cuvânt desvinovăţitor=cuvânt apologetic (II Cor. XI, 29, nota); a filotemisi=a emulà în ceva (I Tes. IV, 11); isotimia=cinste de o potrivă a soţilor unul către altul (Efes. V, 22); mechanice (μηχανήματα= armament de asediu în războiu (II Cor. X, 4); a doua povăţuire=Pedagogul cartea II a lui Climent din Alexandria (II Cor. XIII, 12, nota); e întrebuinţat însă şi cuvântul *pedagog* în înţelesul obişnuit, adecă: dascălul copiilor celor mici (Gal. III, 24).

Tendinţa traducătorului de a se ţine strâns de litera originalului avù de rezultat, că textul lucrărei sale este cam întunecat în unele părţi. Să aducem aici câteva exemple: «Câtă osebire este a folosì cineva numai pre unul *de către* a folosì o biserică întreagă, atâta osebire *are* şi darul limbilor *şi* darul proorociei» (Tom. I, pag. 484). Sau: «Drept aceea, aicea cu dreptate se cuvine a glăsuì cineva *minunatele cuvintele acelea,* ce etc...» (Tom II, pag. 306). Sau în fine: «Tu ai urmat petrecerei mele, adecă în viaţă şi în *politefsirea* (πολιτεία) *mea*» (Tom. III, tâlc. la II Tim. III, 10).

---

unele note (d. e. restul notei dela vers. 33, cap. XV al Ep. I Cor., pag. 528), ci din greşală (d. e. II Cor. V, 8; Colas. II, ş. a.). Am îndreptat apoi greşelile ce sânt în manuscript din auz rău, d. e.: şi frăţască, în loc de *sufletească;* nebunim în loc de *ne gonim,* pâne în loc de *pântece:* Evrei lacomi de *pâne,* pe când în original e *pântece* (Rom. XVI, 17). De asemenea am îndreptat greşelile de traducere, d. e. cuvântul ὡς προείπομεν e tradus: ocrotim (I Cor. XII, 26), ἀδωροδοκήτως e tradus: fără voea vegheată, ce n'au nici un sens. Am făcut tabla materiei, sau a cuprinsului şi un mic registru alfabetic la sfârşit. Eventualele erori rugăm pe cetitori a le îndreptà cu duhul blândeţei.

Cetitorii de astăzi, recunoaștem, nu vor fi luminați cu această din urmă explicare a cuvântului: «petrecerei mele», nici se vor simți atrași de fraze, ca cele citate mai sus. Insă nu trebue a uită, că lucrarea poartă pecetea timpului și că provine din ultimele zile ale vieței traducătorului; el simțiă că se apropie de sfârșitul acestei vieți și voiă negreșit a termină traducerea mai curând, înainte de a închide ochii. Lucrul ultimelor zile ale Marelui Mitropolit, ori câte lacune ar înfățișă, va dà cetitorului diligent un imbold puternic a căutà să pătrundă cât mai afund în rostul traducerei sale și să soarbă, așa zicând, înțelesul ei, sau, cum însuși traducătorul zice: «să răstoarne toată peatra»[1]). Cuvintele rostite sau scrise de fiecare om, necum de un Veniamin, la pragul veciniciei, se consideră cu dreptul ca cele mai sfinte. Mai ales în asemenea împrejurare trebue a ține seamă de maxima «*in magnis et voluisse sat est*». O lucrare așa de mare ca fond, îndreptățiă pe traducător a fi mai puțin exigent în privința formei.

Cu toate acestea lucrarea lui Veniamin în cea mai mare parte este ireproșabilă chiar ca formă. Să cităm câteva exemple: «Nimic este așa de strălucit ca legăturile cele pentru Christos.... Nu fericesc așa pre Pavel, căci s'a răpit în rai, în cât că a fost băgat în temniță; nu îl fericesc atât pre el, căci a auzit graiuri negràite, în cât îl fericesc că a suferit legături; mai de ales este mie a pătimì rău pentru Christos, decât a mă cinstì pentru Christos; aceasta este mare cinste; aceasta, slavă, care le covârșește pre toate. O fericite legături! etc...» (Tom. II, pag. 344, nota). De asemenea în Tom. III, d. e. la tâlcuirea Epistoliei către Colaseni III, 12, nota,—unde se celebrează adevărata prietenie—, stilul îmbracă chiar forma eleganței.

Dar incontestabila valoare a lucrărei de față, pe lângă cuprinsul ei, stă în aceea, că este cea dintâiu tâlcuire complectă a Epistoliilor lui Pavel, imprimată în limba română. De o sută de ani de când există Seminarul Veniamin și se predă în el tâlcuirea sf. Scripturi, o lucrare de acestfel, nici chiar la parte din Epistoliile lui Pavel, nu s'a tipărit. Acelaș lucru se vede și la Facultatea de teologie, ce curând împlinește un pătrar de veac dela înființarea sa. Chiar așezămînte teologice mai bine întocmite decât ale noastre, cum e Facultatea de teologie din Cernăuț, nu pot înregistrà între producțiunile lor literare o asemenea lucrare. In Transilvania iarăși nu știm să fi eșit la

[1]) Precuvântarea la Chiriacodromion; Neamț, 1811: „Precum fac cei ce sapă mademurile (metalurile) când află niscariva locuri din cele cu mademuri ascunse întru dânsele, nu se depărtează îndată de dânsele, ci toată sârguința, toată osteneala o pun, săpând și strecurând pământul, până ce află aurul sau argintul cel dintru dânsele".

lumină o tâlcuire la Epistoliile lui Pavel. In această privire se poate zice și acum, ceea ce zicea despre ilustrul Mitropolit Veniamin, un distins și regretat profesor al Seminarului dela Socola, cu treizeci de ani în urmă, anume, că Veniamin, prin această tâlcuire la Epistoliile lui Pavel, «ca un alt Moise, a deschis o sorginte de apă vie și dulce, din care să se îndulcească și adape însetatele de apă spirituală și amărâtele de stârpiciunea pustie a ignoranței, fragedele mlădițe ale arborului clerului român» [1]).

Traducerea de față, imprimată, va face, deci, epocă în literatura noastră bisericească. In adevăr, de acum înainte clericii români de pretutindenea, setoși de cultură, vor găsi în această tâlcuire cele mai temeinice instrucțiuni despre datoriile preoțești, în toată întinderea și înălțimea lor, precum și despre chipul în care să le împliniască. Să cetească numai tâlcuirea Epistoliilor către Timotei și Tit. Incă și dogmele religiunei sânt adeverite deplin în această lucrare, așa că ea va puteà servi de călăuză chiar în privința regulei de credință [2]). Tot asemenea morala creștină se cuprinde aicea până în cele mai mici amănunte; tâlcuirea de față are un bogat material despre legile moralei, despre conștiință, fapte bune și virtuți, precum și despre tot felul de patimi și fapte rele. De aicea va învățà clericul a combate și mai bine luxul, lenea și beția, a recomandà modestia, munca, meseriile și cumpătarea. Nu cunoaștem altă lucrare, ce ar învață mai practic a stăpâni patimile: «Răgnetul și strigările cele mari sânt ca un cal, iar călărașul carele șade pre calul acesta este urgia și mânia. Impedecă și oboară jos pre calul răgnetului și negreșit vei obori împreună și pre călărașul» (Tom. II pag. 369; comp. și Tom. I, nota 1, pag. 107). Lucrarea aceasta înfățișează de asemenea cele mai sănătoase principii cu privire la chestiunile sociale și economice, ca relațiile statului cu supușii săi, relațiile familiare și casnice, relațiile dintre stăpâni și servitori, dintre bogați și săraci, folosul industriei manuale, îngrijirea de animale, ș. a. Despre acestea se poate lesne încredință oricine dacă va aruncà o ochire d. e. asupra tâlcuirei Cap. XIII din Epistolia către Romani; Cap. V și VI din Epistolia către Efeseni; a Cap. VI, v. 17 din Epist. I către Timotei; a Cap. II, IV din Epist. I și Cap. III din Ep. II către Tesalonicheni; a Cap. IX, 9

---

[1]) *Gheorghe Erbiceanu*, discurs la serbarea patronului seminarului Veniamin, în *Bis. Ort. Rom.*, an. II, 1875—76, pag. 527.

[2]) Vezi d. e. Tom. I, pag. 84 sq. *despre botez*, unde și polemizează fin cu eterodocșii, care au alte practice despre botez. Vezi și pag. 488 cu câtă finețà atinge pe cei ce fac slujba dumnezeiască în altă limbă decât cea vorbită de popor.

din Ep. I către Corinteni, ș. a. Apoi ce proverbe instructive se găsesc în cursul tâlcuirei. Să citâm unul despre stăruința la muncă: «Pre hier, hierul îl ascute, iar peatra de peatră frecându-se naște flacară»[1]). Ce bogăție de cuvinte și povețe dela sf. Părinți, precum și dela filozofii greci și romani. Ceva mai mult: aproape toate științele omenești sânt luate în ajutor pentru a face cât mai bine înțelese adevărurile dumnezeești; așa d. e. astronomia (I Cor. XV, 41, nota, Filip. II, 10, Tit I, 13, ș. a); arhitectura (Efeseni, introducere, Colaseni I, 1, ș. a); medicina și igiena (pag. 28 passim, pag. 352, nota, ș. a.); fiziologia (Efes. VI, 14, fine, pag. 414; Colas. II, 19, ș. a.); psihologia (pag. 224 sq. și Tom. II, pag. 373); chiar arta războiului (Tom. II, pag. 412); despre istorie și filozofie nu mai amintim; materii din ele se'ntâlnesc în cele mai multe locuri.

Această mare silință a autorului de a înlesni pe cetitori să'nțeleagă cuvintele cele de Dumnezeu insuflate ale Apostolului neamurilor, e vrednică de luare aminte. Cetirea Epistoliilor Sfântului Pavel a avut în cursul timpului urmări minunate; a adus la credință în adevăratul Dumnezeu pre închinători de idoli și a înrâurit hotărâtor asupra oamenilor dedați la patimi, a se lepădà de ele și a duce o viață virtuoasă. Pentru cazul întâiu putem aduce ca exemplu pre sf. muceniță Doamna, care din slujitoare la capiștea idolească a palatului imperial din Nicomidia, pe vremea lui Maximian, prin cetirea Epistoliilor Sf. Pavel s'a făcut creștină și a sigilat cu viața adevărul credinței sale[2]). Pentru cazul al doilea, putem aduce pre fericitul Augustin, care povestește în termeni mișcători cum într'o zi, șezând sub un arbore din grădinuța casei sale, plângeà și suspinà, împutându-și depravarea sa, și se tot îndemnà a face o ultimă sforțare spre a se smulge din cătușele ei, când auzì un glas de copil dela casa vecină zicând: *ià și cetește!* (toli et lege!). Atunci el deș-

---

[1]) Comp. și II Cor. II, 11 (pag. 30 Tom. II) frumosul proverb elin: πᾶν μέτρον ἄριστον: tot lucrul măsurat este mai bun. E vrednic de reținut și proverbul din Tom. I pag. 528: *„stricà pre moralurile cele bune întâlnirile cele rele"*—proverb pe al cărui autor traducătorul omite a-l numì, deși în textul grec este, anume Comicul Menandru.

[2]) Ἡ ἁγία Μάρτυς Δόμνα ἦτον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μαξιμιάνου, καταγομένη ἐκ τῆς Νικομηδείας, Ἱέρισσα ὑπάρχουσα τοῦ ἐν τῷ Παλατίῳ ναοῦ. Ὁ ὁποῖος διατὶ εἶχε δώδεκα Θεῶν εἴδωλα ὀνομάζετο Δωδεκάθεον. Ἐπειδὴ δὲ ἔτυχε νὰ εὑρῃ τὰς Πράξεις τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐφωτίσθη ἀπὸ αὐτὰ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ μαθοῦσα τὴν ἀληθινὴν πίστιν, ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστόν. Ὅθεν ἐβαπτίσθη ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Νικομηδείας Κύριλλον κ. τ. λ.... Συναξαριστὴς τῶν δώδεκα Μήνων Τοῦ Ἐνιαυτοῦ ὑπὸ Νικοδήμου Ἁγιορείτου. Τομ. Πέμπτος. Constantinopole, 1842, pag. 184. Amintirea ei se serbează la 28 Dechemvrie.

chiḍând la întâmplare Epistoliile sfântului Pavel, pe care le aveà cu sine, dădù peste locul următor: «Ca ziua cu bună cuviință să umblăm, nu în bencheturi și în beții, nu în curvii și în înverșunări, ci îmbrăcați-vă întru Domnul nostru Iisus Christos, și purtarea de grijă a trupului nu o faceți spre pofte» (Vezi lucrarea de față pag. 223—226). Fericitul Augustin cetind aceste cuvinte i se părù că Apostolul i le ḍice chiar lui. «Îndată, adauge el, în sufletul meu se revărsă ca o lumină ce'l liniștì și în acelaș timp se risipiră toate îndoelile mele ca norii de vânt»[1]).

Autorul tâlcuirei Epistoliilor Sf. Pavel a știut această minunată putere a lor, și de aceea a căutat a le lămuri în toate amănunțimile, ca să se poată împărtăși cât mai mulți de lumina darului ce se revarsă din ele. Astăzi însă în locul slujirei la idoli este slujirea la patimile de tot felul, ca mândria, aviditatea de bunuri materiale, îmbuibarea, desfrâul, necredința, invidia, ura, mânia, ș. a. Nimeni nu poartă împrotiva acestor patimi și a altora de felul lor un războiu mai crâncen și sigur de izbândă ca Apostolul Pavel.

Voești deci să te scoli împrotiva patimilor și să căștigi prin simplele cuvinte ale credinței biruința pe care n'a putut-o și n'o poate căștigà toată înțelepciunea omenească? Cetește cu luare aminte Epistoliile lui Pavel. Ești hotărît a te luptà lupta cea bună pentru credință, adevăr, dreptate și moralitate, a înduioșà inimile pentru cei lipsiți și părăsiți, a mângâià pre cei întristați și amărîți, cetește cu luare aminte Epistoliile lui Pavel, și lumina ce a strălucit asupra lui pe calea Damascului, va străluci și asupra ta, și ca o făclie vei luminà pre toți cei din jurul tău, precum i-a luminat odinioară fericitul Augustin. Iar cei îndătorați mai mult a face aceasta sânt preoții. Către dânșii a zis Domnul: «Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând faptele voastre cele bune, să mărească pre Tatăl vostru cel din ceriuri» (Mat. V, 19). Către dânșii a zis Apostolul: «Luați aminte de voi și de toată turma» (Fapt. XX, 28). Preoții nu vor împlinì cu spor aceste porunci, dacă nu se vor adăpà din izvorul înțelepciunei Marelui Pavel. Icoana lui și învățătura lui să fie pentru dânșii în servirea păstorească, ceea ce este busola pentru marinari. Model mai deplin al apostolatului Evangheliei, și învățătură mai cuprinzătoare despre acest apostolat, nu avem!

Mitropolitul Veniamin știà prea bine aceasta. Și precum la începutul arhipăstoriei sale tipărește tâlcuirea lui Teofilact la Evanghelii, așa la sfârșitul vieței sale traduce tâlcuirea Epistoliilor

[1]) Confess. VIII, 12.

Apostolului Pavel. Această traducere e ca un testament, în care marele Mitropolit arată luminat ce voește el să facă viitorii preoți ai neamului său. De aceea și numește el învățătura Apostolului: «Vistierie de mult preț, comoară de avuții cerești, fântână de apă vie răcoritoare sufletelor arse de pripetul păcatelor. Doftorie vindecătoare de toate boalele cele sufletești. Scară care sue la cer pre cei ce o vor unelti cu sârguință. Făclie, care povățuește pre cei întunecați către lumina cunoștinței de Dumnezeu. Sare, ce omoară pre vermii cei sufletești....»[1]).

O lucrare de atâta valoare nu puteà rămânea mai mult timp «grădină închisă și izvor pecetluit», fără dauna sufletească a clerului nostru. Osteneala cea multă ce și-a dat, la sfârșitul vieței, neobositul Mitropolit, nu trebuià să rămână deșartă, căci prin aceasta el, ca și Apostolul, a știut cum să săvârșiască alergarea vieței și s'a luptat nu ca cum ar bate aerul (I Cor. IX, 26). De aceea i s'a gătit cununa dreptății. Și lucru minunat! El adeverește prin sine însuși că Dumnezeu răsplătește negreșit pre cei ce fac bine în această viață. Nimeni să nu se îndoiască despre adevărul unei răsplătiri după moarte.

Mitropolitul Veniamin întimpinase pela sfârșitul arhipăstoriei sale mari greutăți din partea Domnitorului Mihail Sturza, pentru a asigura bunul mers al Seminarului său, de care nu încetă a se interesà până în ultimele sale zile[2]). Dar după o jumătate de veac, mulțămită solicitudinei bărbaților noștri dela cârma Statului, Seminarul lui Veniamin a fost instalat în chiar palatul fostului Domnitor!

Mitropolitul Veniamin ridicase cu mari greutăți și jertfe măreața biserică a Mitropoliei din Iași, pe care însă n'o putù vedeà terminată; dar el făcuse o faptă bună. Răsplătirea nu i-a lipsit. O jumătate de veac și mai bine trecù, biserica lui Veniamin ajunsese o măreață ruină, când ea fù restaurată în mare splendoare și târnosită în timpul Regelui nostru Carol, augustul protector al monumentelor noastre naționale. Bucuratu-s'a atunci sufletul lui Veniamin, că opera sa și-a ajuns destinația.

Mitropolitul Veniamin, cu un an înainte de moartea sa, începe să traducă însemnata tâlcuire a lui Nicodim Aghioritul la Epistoliile Sf. Apostol Pavel. N'a ținut seamă nici de slăbirea vederei, nici de sfârșirea glasului, nici de tremurarea mânilor, nici de amorțirea picioarelor, nici de sleirea puterilor. A tradus înainte de dimineață până seara, din zi în zi, așa că ter-

[1]) Precuvântarea la Chiriacodromion; Neamț, 1811.

[2]) *C. Erbiceanu*, Istoricul Seminarului Veniamin, reproduce la sfârșit o Adresă a Mitropolitului Veniamin din a. 1844 Iulie 9, cu care trimite la biblioteca Seminarului mai multe cărți traduse de el și tipărite de curând.

mină lucrarea, când nu mai aveà nici două luni depline de trăit. A făcut iarăşi o faptă bună. De aceea nici răsplătirea nu-i lipsì! Lucrarea sa manuscrisă, după o jumătate de veac iasă la lumină prin imprimare tot în timpul Regelui nostru Carol, augustul patron al culturei noastre bisericeşti. Sufletul lui Veniamin acum iarăşi se bucură întru Domnul, că munca din ultimele zile ale vieţei sale pământeşti n'a rămas uitată în rafturile bibliotecilor[1]). Acum această lucrare se poate răspândì printre toţi clericii, cum negreşit a dorit el. Iată răsplata sufletelor mari. Şi această răsplată e cu atât mai plăcută lui Veniamin, cu cât ea răspunde purtărei lui din toată viaţa, ce a fost închinată numai binelui obştesc al Bisericei şi Patriei. Se cuvenià dar cu tot dreptul a i se închină lui lucrarea imprimată.

Priimeşte, o Părinte, prinosul acesta, ce'l aducem amintirei tale, vrednicule de laudă.

Nu'ţi aducem cununi de flori, ce se trec, ci cuvinte dumnezeeşti, ce sânt netrecătoare, precum zice Scriptura: «Uscatu-s'a iarba şi floarea ei a căzut, iar cuvântul Domnului rămâne în veci».

Nu'ţi ridicăm statui de marmură sau de bronz, pe care timpul aşijderea le sapă şi le surpă, ci'ţi înfăţişăm învăţăturile apostolice date Bisericei, stâlp şi întărire a adevărului.

Nu'ţi hărăzim aur sau argint, care se perde, ci un rod al înţelepciunei ceii insuflate de Dumnezeu, ce după Psalmistul este mai dulce decât mierea şi fagurul, mai scump decât petrile cele de mult preţ.

Priimeşte, o Părinte, ale tale dintru ale tale.

Priimeşte pre *Veniaminul* tău, cea de pe urmă lucrare a ta pentru luminarea cleţului şi a neamului tău.

Din locaşurile dreptilor, unde te odihneşti, uneşte rugăciunile tale cu ale noastre către Atotputernicul Dumnezeu, ca să apere şi să întăriască România cu sfânta Biserică cea din ea, să binecuvinteze şi să păziască pe Prea Innălţatul nostru Domn şi Rege Carol I, căci sub a Lui înţeleaptă şi părintească domnie, Ţara şi Biserica au ajuns zile frumoase şi potrivite cu aşteptările poporului, care după rostul unui poet al său, nu voeşte: «Ceriul fără stele, câmpul fără flori, zile lungi şi triste fără serbători».

Athanasie al Râmnicului

14 Septemvrie 1904.

---

1) Manuscriptul este acum în biblioteca Facultăţei de teologie din Bucureşti, unde a fost adus dela Seminarul din Huşi, împreună cu biblioteca acelui Seminar, la 1894, când s'a desfiinţat. Iar la Seminarul din Huşi, probabil a rămas dela episcopul Meletie Istrate, fostul arhidiacon al Mitropolitului Veniamin.

CUPRINSUL

TOMULUI I.

	Pagina
Tâlcuire la trimiterea cea către Romani. Pricina acestei trimiteri .	1
Tâlcuirea Cap. I. .	4— 34
„ Cap. II. .	35— 51
„ Cap. III .	52— 62
„ Cap. IV .	63— 70
„ Cap. V .	71— 82
„ Cap. VI .	83— 95
„ Cap. VII .	96—111
„ Cap. VIII .	112—144
„ Cap. IX .	145—162
„ Cap. X .	163—171
„ Cap. XI .	172—189
„ Cap. XII .	190—212
„ Cap. XIII .	213—225
„ Cap. XIV .	226—241
„ Cap. XV .	242—256
„ Cap. XVI .	257—268
Tâlcuire la trimiterea I-a către Corinteni. Pricina acestei trimiteri .	269
Tâlcuirea Cap. I. .	271—291
„ Cap. II. .	292—303
„ Cap. III .	304—315
„ Cap. IV .	316—328
„ Cap. V .	329—337
„ Cap. VI .	338—350
„ Cap. VII .	351—378
„ Cap. VIII .	379—385
„ Cap. IX .	386—404
„ Cap. X .	405—424
„ Cap. XI .	425—447
„ Cap. XII .	448—468
„ Cap. XIII .	469—481
„ Cap. XIV .	482—500
„ Cap. XV .	501—544
„ Cap. XVI .	545—557
Registrul alfabetic al materiei din Tomul I	559

TRIMITERILE CELE PATRU-SPRE-ȘPRE-ȘECE
ALE SLĂVITULUĬ ȘI PREA LĂUDATULUĬ APOSTOL
PAVEL

Tâlcuire a lui Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, la trimiterea cea către Romani a Apostolului Pavel.

Pricina trimiterei ceĭi către Romani[1]*, dupre dumnedeescul Chrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.*

Cetirea cea adésă a dumnedeeștilor scripturi, aduce pre om la cunoștința lor, că nemincinos este Domnul, carele a dis: «Căutați și veți afla, bateți și se va deschide vóuĕ (Mat. VII, 7). Decĭ și noĭ vom afla tainele trimiterilor fericitului Pavel, de le vom ceti pre ele adese-orĭ și cu sîrguință; fiind-că acesta a întrecut pre toți Apostolii, dupre cuvîntul învățăturei, și dupre cuviință 'i-a covîrșit, pentru-că acesta mai mult decât toți a ostenit la propoveduirea Evangheliei. Pentru acésta a luat și mai cu îmbelșugare darul prea Sfîntului Duh. Iar covîrșirea învățăturei Apostolului acestuia arătată se face nu numaĭ din trimiterile sale, ci și din Faptele Apostolilor, pentru-că, când a îndreptat Pavel pre slăbănogul în Listra și în Dervi, cetățile Licaoniei, norodele vĕdĕnd minunea, cu «licaonicesc glas» aŭ numit pre Varnava: Dia, iar pre Pavel: Ermi, de vreme ce acesta era povățuitorul cuvîntului (Fapt. XIV, 12); că Ermi se socotea de Elinĭ a fi Dumnedeŭ al buneĭ limbuțiĭ.

Intâĭa însă trimitere a Apostolului Pavel este acésta către Romani, nu căcĭ acésta s'a scris maĭ întâiŭ, de vreme ce maĭ înainte de acésta s'a scris cele dóuĕ către Corintenĭ, și iarăși maĭ înainte de acestea s'a scris cele dóuĕ către Tesalonicheni[2]*). Că scri-*

[1]) *Acésta s'a scris, dupre Meletie, în anul 24 orĭ 27 după Inalțarea Domnului; tom. I, fóea 41 a Biser. Ist.*

[2]) *Insemnézĕ, că dupre înțeleptul Teodorit, cea întâiŭ trimit(ere), dupre rânduială și dupre vremile în care a scris Pavel trimiterile sale, este cea întâiŭ către Tesalonicheni, iar acésta către Romani este a șeptea,*

ind către Corinteni a dóua óră despre milostenia, ce se trimetea la Ierusalim, dicea: «Că ştiŭ eŭ osîrdia vóstră, de care pentru voĭ mĕ laud către Makedoneni, adecă Tesalonicheni (II Corint. IX, 2); ci şi trimiterea cea către Galateni este maĭ înainte de cât acésta către Romani. Iar de cât cele-l-alte trimiterĭ ale luĭ Pavel, acésta către Romani e maĭ înainte. Deci, pentru ce acésta e rânduită întâĭŭ? Pentru-că în dumnedeĭasca Scriptură, rânduiala cea de acest fel nu se păzeşte cu scumpătate, pentru-că şi proorocii ceĭ doĭ-spre-dece, deşi nu urmézĕ unul după altul după vremĭ, ci fórte departe este unul de altul, cu toate acestea dupre rânduiala cărţilor lor se află următorĭ în Scriptura cea veche. Scrie însă Pavel Romanilor, întâiŭ pentru-că avea datorie a fi slujitor luĭ Christos şi a propovedui Evanghelia şi în scris; şi al doilea pentru-că Roma şi ceĭ ce locuiaŭ într'însa, era cap al lumeĭ, şi cela ce foloseşte capul; împreună foloseşte şi pre tot cela-l-alt trup.

Trimite însă Pavel cartea acésta maĭ înainte de a vedea pre Romani, ci dudind numaĭ de dînşiĭ şi dorind a-'ĭ vedea. Scrie însă într'însa, cum că némurile s'aŭ chemat de Dumnedeŭ la credinţă, cum că tăerea împrejur a fost până la óre-care vreme şi acum a încetat, cum că prin Iisus Christos s'a deslegat păcatul luĭ Adam şi a trecut umbra legeĭ, şi pentru ca să arăte că Dumnedeŭ a chemat pre tóte némurile, prihăneşte adecă pre Elini, pentru-că Dumnedeŭ a arătat lor din făpturile lumeĭ pre a sa cunoştinţă şi puterea sa cea pururea vecuitóre; iar eĭ nu aŭ voit a cunóşte pre Dumnedeŭ din făpturile luĭ, ci maĭ ales pre acelea le-aŭ făcut dumnedeĭ şi pentru acésta nu aŭ păzit legea cea firéscă, cea înfiinţată întru toţi ómenii, din care pricină şi eraŭ supt păcat. Prihăneşte însă şi pre Evreĭ, pentru-că nu aŭ păzit legea cea scrisă şi prin călcarea legeĭ necinstea pre Dumnedeŭ. Şi aşa mustră pre amêndóuĕ némurile, adecă şi pre Elini şi pre Evreĭ, ca pre nişte păcătoşi şi fără-de-lege; şi dupre urmare dovedeşte, că toţi eraŭ supuşi osîndireĭ şi muncieĭ şi pentru acésta aveaŭ trebuinţă de Mântuitoriul şî izbăvitoriul Iisus Christos, pentru ca să le erte păcatele şi să-'ĭ slobodéscă de osîndă.

Şi dar din acestea închee cum că darul şi chemarea luĭ Iisus Christos deopotrivă s'a făcut şi Iudeilor şi Elinilor, adecă nému-

---

adecă după amêndóuĕ cele către Tesal(onichenĭ) şi amêndóuĕ cele după(?) Corint., şi după cea I-ĭŭ către Timoteĭ, şi după cea către Tit; maĭ întâĭŭ însă este acésta decât cea către Galat., cea către Filips., cea către Filimon, cea către Efesenĭ, cea către Colasenĭ, cea către Evreĭ şi decât cea a dóua către Timoteĭ, cea maĭ de pe urmă decât tóte (In proteoria adecă procercetarea trimiterilor luĭ Pavel).

rilor, și cum că de vreme ce s'aŭ chemat némurile, de nevoe a încetat tăerea împrejur și umbra legeĭ; pentru-că și Avraam, nu după ce s'a tăĭat împrejur s'a îndreptat, ci maĭ înainte de a se tăĭa împrejur, și din Avram s'a numit Avraam, adecă tată a multor némurĭ pentru credința ce a arătat maĭ înainte de tăerea împrejur, încă netăĭat împrejur fiind; și cum că tăerea împrejur o a luat după ce s'a îndreptat, pentru ca acésta să fie semn la ceĭ ce se vor naște dintr'însul dupre trup, până ce se vor naște némurile cele dupre credința (adecă cea maĭ înainte de tăerea împrejur) a luĭ Avraam, care vrea a viețui dupre credința luĭ și pentru care fiĭ s'a numit Avraam, și așa apoĭ să înceteze semnul tăereĭ împrejur, pentru-că firește când se înfățișéză lucrurile cele ce se însemnéză, atuncea negreșit încetéză și semnele lor cele ce se făceaŭ maĭ înainte de ele; căcĭ de silesc Evreiĭ pre némurĭ a se tăĭa împrejur, înceteze și de a maĭ numi numele luĭ Avraam, ci numéscă-l pre el numaĭ Avram, ĭar de vreme ce de Dumnedeŭ s'a numit Avraam pentru-că urma a se face tată al multor némurĭ, apoĭ și fiiĭ acestuia sînt némurile și nu trebue a se tăĭa împrejur, ci nicĭ Evreiĭ, fiiĭ ceĭ dupre trup aĭ luĭ Avraam, se cuvine a se maĭ tăĭa împrejur pentru ca să se facă adevĕrat numele luĭ Avraam, al tatăluĭ némurilor; de vreme ce numaĭ are trebuință cine-va de tăerea împrejur, nicĭ de ceea-l-altă umbră a legeĭ, îndestulându-se cu singură credința luĭ Avraam.

Încă și dupre alt chip formăluește, că nu se va face izbăvire și dar Iudeilor și némurilor, de nu se va deslega maĭ înainte vechĭul pĕcatul luĭ Adam, care s'a sĕmĕnat întru toțĭ ómeniĭ. Și acésta nu era cu putință prin altul carele-va a se deslega, fără numaĭ prin Iisus Christos, Fiĭul luĭ Dumnedeŭ. Și ĭarăși acest pĕcat a-'l deslega alt-fel nu putea Fiĭul luĭ Dumnedĕŭ, fără numaĭ a purta trup și a se face om, a pătimi și a muri pentru toțĭ ómeniĭ, și așa prin mórtea sa, să sloboédéscă pre toțĭ de pĕcat și de mórte. Și precum prin unul om Adam a intrat pĕcatul în lume și mórtea, așa și prin unul om Iisus Christos să se dea darul și viața.

TÂLCUIRE LA TRIMITEREA CEA CĂTRE ROMANI.

CAP. I.

APOSTOLUL (ADECĂ TEXTUL EPISTOLEI).

1. Pavel

TÂLCUIRE.

Nicĭ Moĭsi, nicĭ mulțĭ alțiĭ după Moĭsi, nicĭ dumnedeeștiĭ Evangheliștĭ 'șĭ-aŭ scris numele lor la începutul conscrierilor lor, iar fericitul acesta Apostol, la tóte trimiterile luĭ maĭ întâĭŭ scrie numele sĕŭ.

Dar pentru ce o face acésta? Pentru dóuĕ pricinĭ: întâĭŭ pentru-că aceĭa adecă scriaŭ ómenilor celor față și celor ce eraŭ aprópe, iar acesta trimetea scrisorile sale la ceĭ ce se aflaŭ depărtațĭ, și pentru acésta cu drept cuvînt maĭ întâĭŭ scria numele sĕŭ; și al doilea pentru-că păzeà legea și rânduĭala haractiruluĭ trimițĕtor de scrisorĭ, întru care se obicĭnuește a se scrie la început numele trimițĕtoriuluĭ[1]). La trimiterea cea către Evreĭ însă nu proscrie Pavel numele sĕŭ, fiind-că îl vrășmășuĭaŭ pre el; pentru acésta, ca nu îndată audind numele luĭ să se turbure și să nu priiméscă trimiterea luĭ, pentru acésta înadins 'șĭ-a ascuns nume(le) la început, și vedĭ la pricina trimitereĭ aceiea. Dar pentru care pricină din Saul s'a numit Pavlu? Pentru ca să nu se arăte maĭ josit cu acésta decât Petru, vîrfelnicul Apostolilor, carele din Simon apoĭ s'a numit Kifà, carele se tâlcuește Petru (Ioan I, 43), și decât Iacov și Ioan,

[1]) Că așa obicĭnuĭaŭ ceĭ vechĭ a scrie în trimiterile lor, dupre Fotie: „Clavdie luĭ Lisie biruitoriuluĭ Domnuluĭ Filix, să se bucure" (Fapt. XXIII). „Filip luĭ Aristotel, fiĭ sănătos". „Alexandru luĭ Aristotel, să se bucure". Orĭ Pavel proscrie (pune înainte) numele sĕŭ, dupre acelaș Fotie, nevrênd nicĭ gura a deschide, nicĭ condeĭul a-'l mișca, fără a pomeni facerea de bine ce a dobândit dela Domnul, dintru a căruĭa milă avea numele Pavel, dicênd așa Fotie: „Propune Pavel numele sĕŭ în trimiterile sale" (la întrebarea CLVII din Anfilohiĭ).

fiĭ luĭ Zevedeĭŭ, cariĭ apoĭ s'aŭ numit Voanerghes, adecă fiĭ aĭ tunetuluĭ[1]) (Marc. III, 17).

Sluga

Multe sînt chipurile servieĭ adecă ale slujireĭ, pentru-că este cine-va rob al luĭ Dumneḑeŭ din facere şi din zidire, pentru-că tóte fápturile sînt róbe ale luĭ Dumneḑeŭ: «Că tóte, ḑice, sînt róbe ale tale» (Psalm. CXVIII, 91). Este cine-va rob al luĭ Dumneḑeŭ dela credinţă, pentru care a ḑis acelaş Pavel: «Că aţi ascultaţ din inimă (adecă aţi slujit[2]) dupre chipul învĕţăturieĭ la care v'aţi dat» (Romanĭ VII. 17). Este cine-va rob al luĭ Dumneḑeŭ şi dela chipul vieţuireĭ, dupre care Moĭsi se ḑice slugă a Domnuluĭ, adecă rob[3]). Şi dupre tóte chipurile acestea Pavel era serv al luĭ Christos[4]).

A luĭ Iisus Christos

Aicea propune numirile iconomieĭ Domnuluĭ, Pavel suindu-se dela cele de jos la cele de sus, pentru-că Domnul dupre întrupare s'a numit Iisus şi Christos, fiind-că s'a uns nu cu unt-de-lemn sfinţit, ci cu Sîntul Duh, care cu adevĕrat este maĭ desăvîrşit decât untul-de-lemn[5]). Iar cum că este şi ungere,

---

[1]) Iar ce însemnéză numele Pavel am spus în precuvîntarea cea către cetitoriĭ. (Acésta însă n'a fost tradusă N. E.)

[2]) Că aĭurea acesta şi ascultarea o tâlcueşte robie, ḑicênd: Aŭ nu ştiţĭ că celuĭa ce vĕ arătaţĭ slugĭ spre ascultare, robĭ sînteţĭ celuĭa ce-'l ascultaţĭ? (Romanĭ VI, 16).

[3]) Că Moĭsi la Eşire se numeşte slujitor al Domnuluĭ (Eş. IV, 10) şi Iisus al luĭ Navi (Eş. XXXIII, 11). In cartea luĭ Iisus aceĭaşĭ se numesc robĭ aĭ Domnuluĭ. Moĭsi ḑice robul Domnuluĭ şi Iisus fiĭul luĭ Navi robul Domnuluĭ (Iisus (Navi) XIV, 7; XXII, 3; şi XXIV, 29).

[4]) Iar dupre Icumenie, Pavel îndată proscrie în acéstă trimitere numirea serv, şi nu Apostol precum obicĭnueşte a proscrie îndată la cele-l-alte trimiteriĭ, pentru ca să aducă pre Romanĭ la temerea şi evlavia luĭ Iisus Christos, pentru-că eĭ eraŭ aşa de mândri, în cât hotăraŭ de dumneḑeĭ pre ceĭ ce ĭĭ voĭaŭ, pentru acésta precum ḑice Efsevie (Cart. II, cap. 2) fiind-că Ighemonul Iudeeĭ a scris luĭ Tiverie Kesarul, că Iisus Christos se propovedueşte Dumneḑeŭ, ca unul ce face minunĭ şi nu a priimit numele acesta Kesarul şi singlitul, nu căcĭ nu ar fi fost vrednic a se numi Dumneḑeŭ, ci căcĭ fără de socotinţa lor a luat acéstă numire, însă acésta a fost o dumneḑeĭască iconomie, pentru ca să nu s'arăte Iisus Christos că s'a numit Dumneḑeŭ cu omenéscă hotărîre şi alegere. Iar Chrisostom acesteaşĭ tălcuindu-le împreună cu Teofilact (maĭ ales Teofilact acestea dela Chrisostom luându-le), ḑice: „Decĭ de vreme ce dupre tóte chipurile robieĭ Pavel era rob în loc de prea mare diregătorie o pune acésta ḑicênd: rob al luĭ Iisus Christos.

[5]) Decĭ marele Vasilie acésta o numeşte ungere, ḑicênd: „Duhul nu întru mulţimea, ci cu doimea plineşte treimea şi s'a osebit dĕ zidire şi maĭ mult covîrşeşte, pentru-că sfinţeşte pre zidire şi o vioşéză şi de no se numeşte ungere acum încă şi însuşĭ trupul Domnuluĭ (Vor. la S. Bo-

care se face fără unt-de-lemn, cu singur Sfîntul Duh, ascultă pre cântătorul de Psalmĭ ḑicênd: «Nu vĕ atingeţĭ de unşiĭ meĭ» (Psalm. CIV. 5), fiind-că cuvîntul acesta este despre unşiĭ ceĭ maĭ înainte de lege, adecă despre Avraam, Isaac şi Iacov, când nicĭ numele untuluĭ-de-lemn celuĭ de ungere era.

Chemat

Acéstă numire este însuşită a smeriteĭ cugetărĭ, că arată cu acésta Pavel, că el nu a căutat nicĭ a aflat pre Christos de sineşĭ, ci de Christos căutat fiind şi chemat a venit la el, pentru-că din cerĭŭ l'a chemat pre dînsul Domnul prin vederea acea maĭ strĕlucită decât sórele, precum Faptele Apostolilor istorisesc la cap. IX[1]).

Apostol

Acéstă numire o a adaus Pavel spre osebirea altor chemaţĭ, pentru-că şi toţĭ credincioşiĭ chemaţĭ se numesc, însă aceĭa se numesc chemaţĭ până ce vor crede, ĭar eŭ, ḑice, am luat numirea şi de a fi Apostol, care pre acéstă numire şi Christos o a luat, trimis fiind de Tatăl[2]). Că aŭ ḑis Domnul către Pavel: Mergĭ, că eŭ te voĭŭ trimite la némurĭ departe (Fapt. XXII, 21).

Osebit spre Evanghelia luĭ Dumneḑeŭ,

Adecă osebit spre slujba Evangheliei; încă şi dupre alt cu-

tez), ci şi Christos acésta se numeşte, cu numirea acésta a luĭ Christos, celuĭ ce dupre trup s'a uns de Duhul, dupre M. Vasilie, ce ḑice: „Fiind-că tótă lucrarea Fiiuluĭ prin Duhul se arată, Domn se numeşte Duhul, cu numele Domnuluĭ şi uns cu numele luĭ Christos" (tij). Acésta însă o adună din apostolésca ḑicere acésta: „Orĭ-carele nu are duhul luĭ Christos acela nu este al luĭ"; apoĭ adauge: „Iar de este Christos întru noĭ, în loc de a ḑice, care era de urmare: „Iar de este Duhul întru noĭ", (tij). Christos însă dupre Teologul Grigorie pentru dumneḑeire s'a numit, că ungerea acésta a omenireĭ nu e cu lucrarea dupre ceĭ-l-alţĭ unşĭ sfinţindu-l, ci cu înfăţişarea a ungĕtoruluĭ tot, al căreea lucru este a auḑi omul pre ungĕtorul (adecă pre Duhul), şi pre cel uns a-'l face Dumneḑeŭ (Cuv. II, despre Fiiul).

[1]) Iar Coresie ştiind limba evreiască ḑice, că şi Saul, numele, cu carele Domnul din cerĭŭ a chemat pre Pavel, va să ḑică chemat, ĭar S. Maxim ḑice, că Saul se tâlcueşte: ascultare a luĭ Dumneḑeŭ (Cap. LIV a suteĭ a dóua din teologhiceştĭ). Însă însemnăm aicea că „Saul, Saul" ce scriŭ Faptele, sfîntul Chrisostom orĭ unde o ḑice: „Savle, Savle" în cuv. adecă unde scrie: De ce Pavel nu s'a numit îndată Pavel, dupre întórcerea sa, ci dupre trecere de vreme? Iar la tâlcuirea Faptelor şi el îl scrie Saul.

[2]) Christos adecă ca om s'a trimis, dupre Teolog. Grigorie: „Iar deşi ca Dumneḑeŭ, ce e acésta? Pre buna voinţă a Tatăluĭ socoteşte-o a fi trimitere, de carele arată cele ale sale şi ca pre un început fără început cinsteşte-l şi pentru a nu-l socoti a fi protivnic luĭ Dumneḑeŭ" (Cuvînt la Naştere). Şi Pavel ḑice despre Christos: „Socotiţĭ pre Apostolul şi Arhiereul mărturisireĭ nóstre, adecă pre trimisul (Evreĭ III, 1).

vînt Pavel a fost osebit, adecă prohotărît spre Evanghelie, precum și către Ieremia ḑice Dumneḑeŭ: «Maĭ înainte de a te scóte pre tine din mitras te-am sfințit» (Ier. I, 5), adecă te-am rânduit spre proorocie. Și Pavel întru alt loc pentru sineșĭ ḑice: «Iar când a binevoit Dumneḑeŭ, cel ce m'a ales din pântecele maĭceĭ mele» (Gal. I. 15[1]).

Insă nu îndeșert ḑice Pavel, că sînt chemat și osebit spre Evanghelie, ci pentru-că scrie Romanilor celor mândri, se arată pre sineșĭ cu cuvintele acestea vrednic de creḑare, ca un ales de Dumneḑeŭ.

Se ḑice însă Evanghelie (adecă Bunăvestire) a luĭ Dumneḑeŭ, propoveduirea Apostolilor [2]), nu numaĭ pentru trecutele bunătățĭ ce a dăruit nóuĕ, ci și pentru cele viitóre ce făgăduește nóuĕ, cu pricinuitóre de bucurie numirea însă a Evangheliei, mângâe îndată Apostolul pre auḑitorĭ. Fiind-că acésta cuprinde nu vestirĭ întristătóre, ci vestirĭ de nenumĕrate bunătățĭ, ĭar Evanghelia acésta este a luĭ Dumneḑeŭ, adecă a Tatăluĭ, și căcĭ de Tatăl s'a dăruit și căcĭ pre însușĭ Tatăl îl arată la ceĭ-l-alțĭ; pentru-că deși în Scriptura veche era cunoscut și arătat Tatăl, dar era cunoscut numaĭ Iudeilor, și nicĭ lor era cunoscut ca un Tată avênd Fiŭ, ci numaĭ ca Dumneḑeŭ și făcĕtor al lumeĭ; ĭar apoĭ prin Evanghelie s'a arătat la tótă lumea că e Tată și că are Fiŭ.

2. «Carea maĭ înainte o a făgăduit prin proorociĭ sĕĭ»

Fiind-că și Elinii prihăneaŭ propoveduirea Evangheliei, că ar fi nóuă, pentru acésta arată Pavel cu aceste cuvinte, că era maĭ veche și decât înșișĭ Elinii și se proînchipuĭa proorocilor și

---

[1]) Incă și Faptele Apostolilor ḑic, că Sfîntul Duh a osebit pre Pavel spre Evanghelie (adecă spre bunavestire): „Și slujind eĭ Domnuluĭ și postind, ḑice, a ḑis Duhul cel Sfînt: Osebiți-mĭ mie pre Varnava și pre Savlu la lucrul ce 'ĭ-am chemat pre eĭ“ (Fapt. XIII, 2).

[2]). Adecă bunavestire a luĭ Dumneḑeŭ, dupre S. Maxim, solie a luĭ Dumneḑeŭ este și mângâere către ómenĭ prin Fiĭul cel ce s'a întrupat și carele dă plată celor ce se supun pre dumneḑeirea cea nefăcută a împăcăreĭ ceĭ către Tatăl. Dumneḑeire însă nefăcută ḑic pre strĕlucirea cea dupre ipostatnic chip, care nu are facere, ci neînțelésă arătare întru ceĭ vrednicĭ (despre Evanghelie). Veḑĭ la cap. XIV al trimitereĭ acestuĭa către Romanĭ, ca să te încredințeḑĭ că Pavel nu numește aicĭ Evanghelie, cartea a Evangheliei osebită de cele 4, precum unĭĭ mințind aŭ ḑis. Și însemnéză că, dupre Teodorit, Pavel acum aicea numește Evanghelie (adecă bunavestire) a luĭ Dumneḑeŭ și Tatăluĭ, după puținĭ însă numește pre acésta a Fiĭuluĭ, ḑicênd: „Că martur îmĭ este Dumneḑeŭ căruĭa slujesc cu Duhul întru Evanghelia Fiĭuluĭ sĕŭ (cap. I stih. 9), ca să se arăte că acesteașĭ Pavel, une-orĭ le pune la Tatăl și une-orĭ la Fiĭul, pentru-că sînt de o ființă și de o cinste Tatăl și Fiĭul dupre Dumneḑeire.

însuşĭ chĭar numele Evangheliei acum se află la proorocul David, dicênd: «Domnul va da graiŭ celor ce binevestesc cu pŭtere multă» (Psalm. LXVII, 12), şi la Isaia: «Cât sînt de frumóse picĭórele celor ce binevestesc pacea» (Isaia LII, 7[1]).

Întru Sfintele Scripturĭ.

Că proorocii nu spuneaŭ numaĭ cele ale buneĭ vestirĭ, ci şi le scriaŭ, şi cu lucrurile închipuĭaŭ pre cele ce se diceaŭ: precum Avraam a proînchipuit patima luĭ Christos prin Isaac, şi Moïsi maĭ înainte însemna crucea luĭ Christos prin înălţarea şérpeluĭ celuĭ de aramă, şi prin întindirea mânilor sale (când a bătut pre Amalic), şi prin junghierea mieluluĭ. Căci, când voeşte Dumnedĕu să facă lucrurĭ marĭ, maĭ înainte cu mulţĭ anĭ le propovedueşte. Iar deşi dice Domnul, cum că mulţĭ proorocĭ aŭ dorit să vadă cele ce vedeţĭ şi nu le-aŭ vĕdut (Mat. XIII, 16), pre însuşĭ trupul Domnuluĭ dice că nu l'aŭ vĕdut şi pre înseşĭ patimile luĭ Christos cu ochiĭ ceĭ simţiţĭ, adecă nu şi că nu le-aŭ vĕdut cu ochiĭ lor ceĭ gânditorĭ şi prooroceştĭ.

3. «Pentru Fiĭul sĕŭ, cel ce s'a născut din sĕmênţa luĭ David dupre trup».

Aicea arătat descopere Pavel pre amêndóuĕ naşterile luĭ Christos, că dicênd pentru Fiĭul sĕŭ, adecă al luĭ Dumnedĕu, a arătat pre naşterea cea de sus şi dumnedĕiască; iar adăogând: şi din sĕmênţa luĭ David, a arătat pre naşterea cea de jos şi omenéscă; iar maĭ adăogând încă şi că dupre trup, a arătat cum că însuşĭ are naştere şi dupre Duh, adecă dupre Dumnedeire: «Că Duh este Dumnedĕu, dice» (Ioan IV, 24)[2]. Decĭ nu învaţă bunavestire acésta pentru vre un om gol, ci pentru Fiĭul luĭ Dumnedĕu; şi ĭaraşĭ nu pentru Dumnedĕu gol, ci pentru cel ce s'a născut din sĕmênţa luĭ David dupre trup; fiind-că

[1]) Şi aĭurea David dice: „Binevestiţĭ din dĭ în dĭ mântuirea Dumnedĕuluĭ nostru (Psalm. XCV, 2). Şi Isaia: „In munte înalt sue-te, cela ce binevesteştĭ Sionuluĭ; înalţă glasul tĕŭ, cel ce binevesteştĭ Ierusalimuluĭ. (Cap. XL, 9)"; şi: „Mântuirea Domnuluĭ binevestind-o" (Cap. LX, 1); „a binevesti săracilor m'a trimis" (Cap. LXI, 1); ci şi Ioil dice: „In muntele Sionuluĭ şi în Ierusalim va fi cel mântuit, precum a dis Domnul. Şi ceĭ ce binevestesc pre carĭĭ ĭ-a chemat Domnul" (Cap. II, 32).

[2]) Pentru acésta şi Teodorit a dis: „Că adăogirea dicereĭ: dupre trup, însemnéză cum că Fiŭ al luĭ Dumnedĕu şi Tatăluĭ este cu adevĕrat dupre Dumnedeire, că nu la ceĭ ce numaĭ acésta sînt, care se vĕd (adecă la ómeniĭ ceĭ goĭ) dicerea dupre trup se póte afla disă..... Că nu se potrivea lor, oamenĭ fiind, o adăogire ca acésta; aicea însă fiind-că nu este numaĭ om, ci şi Dumnedĕu maĭ înainte de vécurĭ, Dumnedĕu cuvîntul, cel ce s'a înomenit, dumnedeescul Apostul de sĕmênţa luĭ David pomenind, de nevoe a adaus predicerea: dupre trup, luminat învĕţându-ne pre noĭ, cum adecă este Fiŭ al luĭ Dumnedĕu şi cum s'a făcut fiŭ al luĭ David.

acestaşi Christos, amêndóuĕ acestea este: şi Fiŭ al luĭ Dumnedeŭ şi fiŭ al luĭ David. Ruşineze-se dar Nestorie, carele îl dice pre Christos om gol. Pavel însă arată aicea naşterea lui Christos cea dupre trup, precum o arată şi dumnedeeştiĭ Evanghelişti, ca prin acésta să povĕţuiască pe auditorĭ la naşterea cĕ de sus şi dumnedeĭască, pentru-că şi însuşĭ Domnul maĭ întâiŭ s'a arătat ca om, apoĭ s'a cunoscut ca Dumnedeŭ.

4. «Celuĭ hotărît Fiŭ al luĭ Dumnedeŭ întru putére dupre Duhul sfinţenieĭ, dintru învierea din morţĭ a luĭ Iisus Christos, Domnuluĭ nostru».

Maĭ sus a dis Pavel, că Evanghelia care o propovedueşte este pentru Fiiul luĭ Dumnedeŭ, ĭar acuma adauge şi pricina cum s'a cunoscut că este Fiŭ al luĭ Dumnedeŭ, şi dice: a celuĭ hotărît, adecă cu dovadă arătat şi adeverit şi judecat că este Fiŭ al luĭ Dumnedeŭ, că judecata se dice hotar şi alegerea şi hotărîrea[1]). Toţĭ ómeniĭ, dice, aŭ hotărît şi aŭ ales cum că Christos este Fiŭ al luĭ Dumnedeŭ. De unde? Intru putere, adecă din puterea minunilor, care a făcut; dar încă aŭ hotărît eĭ că acesta este Fiiul luĭ Dumnedeŭ, dupre Duhul Sfinţenieĭ, adecă din Sîntul Duh, prin care sfinţea pre ceĭ ce credeaŭ într'însul; ci şi din învierea din morţĭ toţĭ l'aŭ hotărît pre el că este Fiiul luĭ Dumnedeŭ, pentru-că el maĭ întâiŭ şi singur s'a sculat pre sineşĭ din morţĭ, că mare lucru era acesta, a pătimi adecă, a muri şi a învia; pentru acésta şi însuşĭ Domnul dicea: «Când mĕ veţĭ înălţa dela pământ (adecă, când mĕ veţĭ rĕstigni şi eŭ mĕ voiŭ scula din morţĭ), atuncea veţĭ cunóşte cum că eŭ sînt, adecă cum că sînt Fiiul luĭ Dumnedeŭ» (Ioan VIII, 28).

5. «Prin carele am luat darul şi apostolia (adecă trimitérea) spre ascultarea credinţeĭ».

Veţĭ, o cetitoriule, socotinţă bine mulţămitóre a fericitului Pavel. Nimica, dice, avem al nostru, ci tóte le-am luat prin Fiiul[2]), şi măcar că prin Duhul aŭ luat Apostolĭĭ darul apostolesc:

---

[1]) Pre cunoştinţa cea fără îndoială şi adevĕrată dice Icumenie, că o însemnéză numirea: hotărît. „Căcĭ prin óre-care hotărîrĭ cunóştem cele ce cu adeverire şi nu prin îndoială le ştim".

[2]) Iar Procopie dice, că prin darul acesta şi apostolia, ce aŭ luat Apostolĭĭ, aŭ putut să stăpânéscă lumea: „Că cela ce nu e părtaş al firescului stăpânitor, adecă al Sîntuluĭ Duh, nu póte a stăpâni; că fără de mine, dice, nimica puteţĭ face (Ioan XV, 5). Şi Apostolul dice: prin (darul) şi apostolia ce am luat spre ascultarea credinţeĭ, că împĕraţĭ înţeleptĭ şi puternicĭ nu aŭ putut cu adevĕrat a stăpâni; ĭar Apostolĭĭ ce lipsiţĭ de cele omeneştĭ aŭ stăpânit şi aŭ biruit pre tótă lumea (Tom. I, f 1366 a celor opt cărţĭ). Iar Icumenie, acésta: darul şi apostolia, o tâlmăceşte dar spre apostolie; ĭar M. Vasilie aşa o tâlcueşte acésta: „Cânc

«Că acela (adecă Mângâitorĭul), a ḑis Domnul, vĕ va povĕţui pre voĭ spre tot adevĕrul» (Ioan. XVI, 13).

Şi Duhul a ḑis: «Osebiţĭ mie pre Pavel şi pre Varnava la lucrul la care 'ĭ-am chemat pre eĭ» (Fapt. XIII, 2); şi: «prin Duhul se dă cuvînt de înţelepcĭune» (I Cor. XII, 8). Insă ce împrotivă urméză de aicea? Nimic. Căcĭ câte sînt ale Duhuluĭ, sînt şi ale Fiĭuluĭ, şi ĭarăşĭ câte sînt ale Fiĭuluĭ, sînt şi ale Duhuluĭ, pentru-că sînt de o fiinţă amêndoĭ; ĭar Har ḑice, am luat şi apostolie, adecă noĭ delă sine nimic am isprăvit de a ne face Apostolĭ, ci dela Darul cel de sus s'a făcut nóuĕ acésta, ci şi a îndupleca noĭ pre ómenĭ, lucru al Daruluĭ este; că a încunjura Apostoliĭ şi a propovedui, acésta era lucru şi ispravă a lor; ĭar a îndupleca pre ceĭ ce îĭ auḑĭaŭ, acésta era ispravă cu totul a luĭ Dumneḑeŭ; ĭar spre ascultarea credinţeĭ ne-am trimis, ḑice, şi nu spre prigonirĭ de cuvinte şi întrebărĭ, orĭ spre formăluirĭ prin cuvinte. Ce însemnéză însă ḑicerea: spre ascultarea credinţeĭ? Acésta, că aceĭ ce se învaţă, să asculte şi fără de ḑicere împrotivă să crédă[1]).

ḑice Apostolul: prin darul şi apostolia ce am luat, arată pre darea bunătăţilor, saŭ de acolo dela Tatăl, dată nóuĕ; ĭar când ḑice: prin apropierea ce o avem, arată pre apropierea nóstră şi împrietenirea cea făcută către Dumneḑeŭ prin Christos" (Cap. VIII. Despre S. Duh). Insă din cuvintele M. Vasilie se arată, că Iisus Christos pururea este mijlocitor şi întru suirea cunoştinţeĭ nóstre către Dumneḑeŭ şi Tatăl şi întru pogorîrea duhovniceştilor daruri întru (noĭ) dela Tatăl. Căcĭ precum însuşĭ Vasilie ḑice: calea cunoştinţeĭ de Dumneḑeŭ este dela Duhul cel unul, prin unul Fiŭ, la unul Tatăl şi alt-fel, firésca bunătate şi sfinţenia cea dupre fire, şi vrednicia împĕrătéscă dela Tatăl prin cel unul născut ajunge la Duhul (Cap. XVIII. Despre S. Duh). Pentru acésta şi Grigorie al Tesalon. ḑice: „Că una e pornirea dumneḑeeştеĭ voĭ, din proîncepĕtorĭul pricinuitor Tatăl pornindu-se şi prin Fiĭul înaintindu-se şi întru Sfînt Duh proarătându-se şi acésta e arătată din isprăvĭ, că de aicea tótă firea ca lucrare se face cunoscută" (Cap. CXII). Insemnéză însă, că Christos pururea se află mijlocitor în 2 feluri: şi ca Dumneḑeŭ, dupre cum maĭ sus ḑic amêndoĭ sfinţiĭ arătaţĭ, şi ca om, precum ḑice Teodorit: Că dupre acésta se ḑice arhiereŭ vecĭnic, dupre Pavel ce ḑice: „Unde Iisus înainte mergĕtor pentru noĭ a intrat arhiereŭ, făcêndu-se în vecĭ, dupre rânduĭala luĭ Melhisedec" (Evreĭ VI, 20), care tâlcuindu-o Teodorit ḑice: „Este arhiereŭ în véc nu dór proaducênd jertfă, că o dată pre al sĕŭ trup l'a proadus jertfă, ci ca mijlocitor, proaducênd la Tatăl pre ceĭ ce cred; că prin acesta, ḑice, avem apropierea amêndóuĕ neamurile într'un Duh, către Tatăl" (Ef. II, 18). Şi însuşĭ Domnul încă ḑice în sfinţitele Evangheliĭ: Nimenea vine către Tatăl, fără numaĭ prin mine (Ioan XIV, 6). Veḑĭ şi acésta: „Carele şi se rógă pentru noĭ" (Rom. VIII, 34). Şi suptînsemnarea ḑicereĭ: „Unul este şi mijlocitorĭul între Dumneḑeŭ şi ómenĭ (I Timot. II, 5).

[1]) Şi să nu iscodéscă, adecă naşterea şi fiinţa luĭ Dumneḑeŭ, dupre Icumenie.

«Intru tóte némurile, pentru numele luĭ».

La tóte némurile dice am luat Dar, nu numaĭ eŭ, ci şi ceĭ-l-alţi Apostolĭ, fiind-că nu singur Pavel a umblat împrejur pe la tóte némurile, fără numaĭ de ar dice cine-va, că deşi nu viŭ fiind le-a străbătut, dar însă după mórte umblă împrejur pe la tóte némurile prin trimiterile sale. Şi s'a dat Darul acesta Apostolilor de a propovedui la némurĭ pentru numele luĭ Christos, că aceĭ ce vor audi adecă să crédă pentru numele luĭ Christos şi nu pentru fiinţa luĭ, fiind-că şi numele luĭ Christos era carele făcea minunile, şi acésta avea trebuinţă de credinţă, pentru-că nicĭ acésta era înţeles de minte (fără credinţă adecă) cum face minunĭ numele luĭ Christos. Veḑĭ însă, o cetitoriule, darul Evangheliei, că nu s'a dat numaĭ unuĭ neam, precum s'a dat Testamentul cel Vechiŭ numaĭ Evreilor, ci la tóte némurile.

6. «Intru care sînteţĭ şi voĭ chemaţi aĭ luĭ Iisus Christos».

Aicea obóră pre mândria Romanilor dumneḑeescul Apostol, căcĭ dice: Voĭ Romanilĭ, carii vĕ arătaţi că stăpâniţi pre ceĭ-l-alţi, nu aţĭ dobândit nicĭ un pronomion mai mult decât cele-l-alte némurĭ, ci precum propoveduim la ceĭ-l-alţi, aşa asemenea şi la voĭ; nu vĕ mândriţi dar. Incă şi alt-mintrelea se tălcueşte acésta: Chemaţi, dice, sînteţi şi voĭ Romanilĭ, şi mai înainte v'aţi întimpinat de Darul luĭ Dumneḑeŭ, ĭar nu de sine-vĕ aţi venit la dar.

7. «Tuturor celor ce sînt în Roma, ĭubiţĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ, chemaţi sfinţi».

Eŭ Pavel, dice, robul luĭ Iisus Christos dic, nu tuturor de obşte celor ce sînt în Roma, ci vóuĕ tuturor ceror ĭubiţĭ de Dumneḑeŭ. De unde însă era arătat că Romanii sînt ĭubiţi? Dela sfinţenie. Sfinţi însă numeşte Pavel pre toţi credincioşii christianĭ, şi a adaus acésta: celor chemaţi, aducêndu-le aminte de facerea de bine a luĭ Dumneḑeŭ. Şi dice că, măcar din Ipaţĭ (domnitorĭ) şi din Eparhĭ (guvernatorĭ) de v'aţi născut trupeşte, Dumneḑeŭ însă cu aceeaşĭ chemare v'a chemat, cu care a chemat şi pre ceĭ de rând şi săracĭ, ĭubind şi sfinţind şi pre voĭ asemenea ca pre aceĭa[1]). Deci fiind-că v'aţi ĭubit şi v'aţi

[1]) Iar Icumenie dice, că mai întâiŭ a pus Apostolul acésta: ceĭ ĭubiţi aĭ luĭ Dumneḑeŭ, apoĭ acésta: chemaţi sfinţi, ca cum ar fi dis: „Din ce v'aţi chemat? Din care ostenele? Din care isprăvĭ? De unde sînteţi sfinţi? fără numaĭ din singură ĭubirea luĭ Dumneḑeŭ, că el în dar ĭubindu-ne pre noĭ şi sângele sĕŭ vĕrsându-l pentru noĭ, ne-a chemat la sfinţenie şi la moştenirea împĕrăţieĭ luĭ.

chemat și v'ați sfințit de Dumnedeŭ, asemenea ca ceĭ-l-alți toți, să nu vĕ mândriți asupra celor proști.

«Har fie vóuĕ și pace»

Și ce vĕ dic vóuĕ celor ce locuiți în Roma? A fi har vóuĕ și pace. In loc de: vĕ urez[1]), pentru-că numirea păceĭ o a poruncit Apostolilor Domnul, ca să o dică maĭ întâiŭ când intră în casele ómenilor, dicênd așa: Și orĭ în ce casă veți intra, maĭ întâiŭ să diceți: «Pace caseĭ acesteea» (Luca X, 15), fiind-că Domnul a perdut vrajba cea multă pre care o a născut nóuĕ pĕcatul împrotiva luĭ Dumnedĕŭ și ne-a împăcat cu Dumnedeŭ. Insă pacea acésta nu s'a făcut din ostenelele nóstre, ci din Darul luĭ Dumnedeŭ. Drept aceea Darul e maĭ întâiŭ, apoĭ pacea. Deci, amêndóuĕ bunătățile acestea rógă Pavel să rămâe tot-de-una nemișcate întru noĭ christianiĭ, pentru ca să nu pĕcătuim ĭarăși și să nu ridicăm altă vrajbă împrotiva luĭ Dumnedeŭ[2]).

«Dela Dumnedeŭ Tatăl nostru și dela Domnul Iisus Christos[3])».

O minune! Cât a putut Darul cel ce vine din dragostea luĭ Dumnedĕŭ! pentru-că noĭ christianiĭ, carii eram vrășmași aĭ luĭ Dumnedeŭ și necinstiți, ne-am făcut fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ și am căștigat Tată pre Dumnedeŭ)[4]. Deci dela Dumnedeŭ și Tatăl și dela Domnul nostru Iisus Christos dice: o! de ar fi, dice, întru voĭ christianiĭ, ceĭ ce locuiți în Roma, har și pace adevĕrată, care și le-a dat vóuĕ acestea din început și pot a le păzi până în sfîrșit.

8. «Maĭ întâiŭ dar mulțămesc Dumnedeuluĭ meŭ prin Iisus Christos pentru toți voĭ, că credința vóstră se vestește întru tótă lumea».

Cu adevĕrat procuvîntarea acésta cuvenită este în suflе-

[1]) Despre oratia acésta, vedĭ la cea întâiŭ Corint. VII, unde maĭ pre larg o am tâlcuit.

[2]) Pentru acésta și dumnedeescul Chrisostom, cele de maĭ sus tâlcuindu-le dice: „o, minunată oratie, ce aduce nenumĕrate bunătățĭ"!

[3]) Insemnéză cum că dupre Teodorit aicea a isprăvit Apostolul înaintea scriere a trimitereĭ acesteea: „Că Pavel, dice, robul luĭ Iisus Christos, tuturor celor ce sînteți în Roma iubiți aĭ luĭ Dumnedeŭ, chemați sfinți, Har fie vóuĕ și pace dela Dumnedeŭ, Tatăl nostru și dela Domnul Iisus Christos. Iar cele-l-alte tóte le-a pus ca în parintejĭ, le rógă lor însă maĭ întâiŭ dela Dumnedeŭ Darul, pentru-că prin acesta toți ceĭ ce aŭ credut aŭ dobândit mântuire, apoĭ pacea, prin carea însemnéză pre tótă isprava fapteĭ bune, că se află în pace cu Dumnedeŭ, cela ce îmbrățișézá evanghelicésca viețuire, cela ce se sîrgueste a sluji luĭ întru tóte. Iar dătător al bunătăților acestora, nu numaĭ pre Tatăl îĭ arată, ci și pre Fiiul.

[4]) Pentru acésta dice dumnedeescul Chrisostom: „Iar când dice Fiĭ, descopere pre vistieria tuturor bunătăților".

tul fericitului Pavel! Că prin acesta ne învĕţăm şi noĭ christianiĭ să mulţămim luĭ Dumnedeŭ nu numaĭ pentru bunătăţile ce nóuĕ a dăruit, ci şi pentru cele ce a dăruit celor de aprópe aĭ noştriĭ, că acesta este lucrul dragosteĭ. Mulţămeşte însă Pavel luĭ Dumnedeŭ, nu pentru bunătăţĭ pămênteştĭ şi stricăcióse, ci pentru-că aŭ credut Romanii în Dumnedeŭ. Ḑicênd însă Apostolul: Dumnedeuluĭ meŭ, a arătat aşedarea ĭubireĭ sale, ce o avea către Dumnedeŭ, luişĭ însuşindu-şĭ pre obştescul Dumnedeul tuturor ómenilor, precum şi proorociĭ de multe orĭ o fac acésta[1]), ci însuşĭ Dumnedeŭ o face acésta, numindu-se pre sineşĭ Dumnedeŭ al luĭ Avraam şi Isaac şi Iacov pentru-ca să arăte osebita ĭubire ce avea către strĕmoşiĭ aceştĭa. Ḑice însă Pavel că mulţămeşte luĭ Dumnedeŭ prin Iisus Christos, pentru-că Christos este mijlocitorĭul şi pricinuitorĭul şi al mulţămireĭ acesteea a nóstre către Dumnedeŭ, nu numaĭ pentru-că ne-a învĕţat curat a mulţămi, ci pentru-că ne-a învĕţat să producem mulţămirea acésta luĭ Dumnedeŭ, Părintele. Pentru ce pricină însă mulţămeşte Apostolul?

Că credinţa Romanilor să propovedueşte în tótă lumea, şi cu aceste cuvinte dóuĕ lucrurĭ mărturiseşte pentru dînşiĭ: cum că aŭ credut curat şi că aŭ credut cu atâta îndrăznélă, încât credinţa lor se propovedueşte în tótă lumea şi printr'înşiĭ se folosesc toţĭ audind, îndemnându-se spre a rîvni şi a urma Romeĭ, împĕrăteşteĭ cetăţĭ[2]). Şi măcar că Petru a propoveduit în

[1]) Că proorocul David ḑice: „Dumnedeule, Dumnedeul meŭ, către tine mânec“ (Psalm. LXII, 1). Şi: „mântueşte pre robul tĕŭ Dumnedeul meŭ“ (Psalm. LXXXV, 2). Şi: „Dómne Dumnedeul meŭ, măritu-te-aĭ fórte“ (CIII, 1). Şi Isaia: „Iată Dumnedeul meŭ, mântuitorĭul meŭ“ (XII, 12). Şi ĭarăşĭ: „Şi Dumnedeul meŭ va fi mie tărie“ (XLIX, 5). Şi Osie: „Domnul Dumnedeul meŭ eştĭ tu“ (II, 23). Şi Miheea: „Apăra-mĕ-voĭŭ de Dumnedeul meŭ cel prea înalt“ (VI, 6). Şi Avacum: „Domnul Dumnedeul meŭ e puterea mea“ (III, 15). Şi în Scriptura cea nóuă şi darul Evangheliei, mulţĭ din sfinţĭ pre Dumnedeŭ şi pre Iisus şi pre Christos îl însuşesc loruşĭ şi maĭ ales Teologul Grigorie, ḑicênd: „Ĭarăşĭ Iisusul meŭ“ (Cuv. la Botez). Iar Dionisie Ariopaghitul însuşeşte şi el pre Christos, acoperit însă, ḑicênd: „Povăţuĭască însă cuvîntul Christosul de este ertat a ḑice, cel al meŭ“ (Despre biser. Ierarh.).

[2]) Iar Teodorit ḑice şi pricina pentru carea credinţa Romanilor se propoveduĭa în tótă lumea: „Că întru acea cetate din vechiŭ, împĕraţiĭ Romanilor aveaŭ tronul şi de acolo se trimeteaŭ atât stăpânitoriĭ némurilor cât şi ceĭ ce adunaŭ dajdiile cetăţilor, încă şi toţĭ ceĭ ce aveaŭ împĕrăteştile daruri acolo se adunaŭ şi prin toţĭ aceştĭa se propoveduĭa preţutindenea, că şi cetatea Romanilor a priimit învĕţătura cea dupre Christos. Iar acésta prea mare folos pricinuĭa celor ce audĭaŭ. Iar cum că întru acea vreme Roma era plină de ómenĭ din tótă lumea, mărturiseşte istornicul Atinagora, numind pre Roma norod al lumeĭ“ .Şi ĭarăşĭ ḑice: „Nu ar arunca săgéta cine-va departe de ţintă, ḑicênd pre cetatea Romeĭ, în scurt cuprindere a lumeĭ (Car. I).

Roma, însă Pavel isprăvile lui Petru numindu-le ale sale isprăvi, mulțămește pentru credința ucenicilor lui Petru; așa slobod era de tótă pizma și zavistia de treĭ orĭ fericitul.

9. «Că martur îmĭ este Dumnedeŭ, căruĭa slujesc cu duhul meŭ întru Evanghelia Fiiului lui, că neîncetat tot-de-una fac pomenire pentru voĭ, întru rugăciunile mele».

De vreme ce Pavel încă nu a fost vědut pre Romani, și urma însă a dice că tot-de-una îĭ pomenește, pentru acésta chémă martur pre Dumnedeŭ, carele cunóște inimile. Vedĭ însă, o cetitoriule, iubire de Apostol! Căci tot-de-una își aducea aminte de niște ómenĭ, pre carii nu 'i-a vědut în față. Și unde îĭ pomenea? In rugăciunile sale, și nu o dată, orĭ de dóuě orĭ, ci tot-de-una. Slujesc însă lui Dumnedeŭ, dice, cu duhul meŭ, adecă nu cu trupéscă slujire, ci cu duhovnicéscă, că slujirea Elinilor către deiĭ lor era trupéscă și rătăcită, iar a Evreilor nu era rătăcită, ci trupéscă era și aceea. Iar slujirea cea dupre Christos, este și nerătăcită, adecă adevěrată și duhovnicéscă; pentru acésta și Domnul a dis Samaritencei: «Că adevěrațiĭ închinători se vor închina Tatălui cu duhul și cu adevěrul» (Ioan IV, 23)[1].

Iar de vreme ce multe sînt chipurile servireĭ, că altul ser-

---

[1]) Slujirea chiar însemnéză servire saŭ robire, precum dice sfințitul Avgustin (Cap. XLV, Despre adevěrata religie) și cuprinde credință și nădejde de mântuirea nóstră, și dupre cuvîntul acesta slujirea acésta, care în limba elină se dice latria, se dă numaĭ singuruluĭ Dumnedeŭ; pentru carea a dis însuși Dumnedeŭ: „Domnuluĭ Dumnedeului tĕŭ te veĭ închina și acestuia singur veĭ latrevsi (adecă veĭ robi orĭ veĭ sluji)" (II Lege VI, 13). Ca unuia adecă ce este maĭ pre sus de tóte și pricinuitor și de a fi estimile și de bine a fi. Pentru acésta și Dionisie al Gavalilor pre latrie o hotărăște că este robie, care se dă singur luĭ Dumnedeŭ, dupre dicerea: Dupre chip și dupre asemănare. Și Soborul al VII-lea în hotărîrea sa a dis că „sărutare și cinste și închinăciune să se dea sfintelor icóne, nu însă dupre adevěrata credința nóstră latrie (robie), care se cuvine singureĭ dumnedeeștieĭ firĭ; și fiind-că buna cinstire de Dumnedeŭ în dóuě se împarte: în credință și în fapte, adecă în teorie și în faptă, pentru acésta și latria adecă servia orĭ slujirea sě împarte în dóuě: în teoreticéscă dupre care și angheliĭ slujesc luĭ Dumnedeŭ, precum cântă și biserica: „Acum puterile cerĭurilor împreună cu noĭ nevědut slujesc", și în practicéscă (adecă lucrătoréscă). Pentru acésta și Nil așa hotărăște pre latrie: „Latria este, dându-se cunoscutuluĭ Dumnedeŭ, ipostas înțelegětoresc și trupesc, semn având pre supunerea legilor luĭ Dumnedeŭ". Și sfințitul Teofilact dice: Latria este cinstea cea prin faptă; și M. Vasilie dice: Latria este slujirea cea întinsă și necurmată și nerespândită către acela carele se slujește. De și dupre maĭ temeĭnicul și înființatul cuvînt slujirea luĭ Dumnedeŭ maĭ ales este practicéscă și se naște din voe, teoreticéscă însă se numește dupre cuvîntul sfîrșituluĭ, prin credință adecă și prin nădejde și prin dragoste, fiind-că și lucrarea se întinde către teoriticesc sfîrșit.

veşte şi slujeşte luĭ Dumnedeŭ, iconomisind numaĭ lucrurile sale, ĭar altul purtând grijă de fraţiĭ streinĭ şi îngrijindu-se de vĕduve, precum era Ştefan întâĭul mucenic şi ceĭ-l-alţĭ şése diaconĭ pentru mese şi altul cu slujba cuvîntuluĭ şi a învĕţăturel; pentru acésta dice Pavel, că eŭ slujesc luĭ Dumnedeŭ cu Evanghelia (adecă cu bunavestire) Fiiuluĭ luĭ; însă Evanghelia o a dis a Fiiuluĭ, de şi maĭ sus a dis că e şi a Tatăluĭ, dar nu este nicĭ o deşănţare (lucru de mirare), căcĭ câte sînt ale Tatăluĭ acelea sînt şi ale Fiiuluĭ, şi ĭarăşĭ câte sînt ale Fiiuluĭ sînt şi ale Tatăluĭ, fiind eĭ de o fiinţă. Dice însă că slujeşte luĭ Dumnedeŭ cu Evanghelia, pentru ca s'arăte cât e luĭ de nevoe purtarea de grijă cea pentru Romanĭ, căcĭ acela căruĭa i s'a încredinţat slujba Evangheliel, arătat este că însuşĭ are nevoe a purta grijă de toţĭ ceĭ ce priimesc cuvîntul Evangheliel, parte însă din toţĭ eraŭ şi Romaniĭ[1]).

10. »Rugându-mĕ ca dór óre-când bine mi s'ar întêmpla, cu voea luĭ Dumnedeŭ, a veni către voĭ».

Acum adauge Apostolul şi pricina care pomeneşte pre Romanĭ întru rugăciunile sale: Mĕ rog, dice, ca sĕ vin la voĭ, fraţilor. Vedĭ, o cetitoriule, cât ĭubĭa Pavel pre Romanĭ şi cum se silea ca să-'ĭ vadă, nu însă afară de ceea ce se cuvenea şi de voea luĭ Dumnedeŭ; noĭ însă în diua de astădĭ orĭ pre nimenea ĭubim, orĭ de ĭubim pre óre-cine îl ĭubim afară de plăcerea şi voea luĭ Dumnedeŭ. Iar Pavel de multa ĭubire se ruga luĭ Dumnedeŭ ca să vadă pre Romanĭ şi ĭarăşĭ din multa evlavie ce avea către Dumnedeŭ, arăta cum că se supunea voeĭ luĭ Dumnedeŭ. Pentru acésta şi noĭ fraţilor să ne învĕţăm ca şi când cerem ce-va dela Dumnedeŭ şi nu dobândim cererea, să nu ne mîhnim, pentru-că nu sîntem maĭ buniĭ decât Pavel, carele şi pentru îmbolditorĭul ce avea, de treĭ orĭ a rugat pre Domnul pentru ca să-'l ridice dela el şi nu a dobîndi(it) cererea pentru-că acésta îĭ era de folos[2]).

---

[1]) Iar Teodorit aşa dice, că Pavel pentru acésta a adus aicea pre Dumnedeŭ martur, pentru-că s'a hirotonisit, dice, învĕţător al tuturor némurilor, vreme îndelungă însă trecênd şi nicĭ el ducêndu-se la dînşiĭ, nicĭ prin scrisorĭ ĭ-a povĕţuit pre eĭ către adevĕr, de nevoe proaduce şi desvinovăţirea şi pre stăpânul Dumnedeŭ îl chémă spre mărturia buneĭ aşedărel sale ceĭ către dînşiĭ.

[2]) Vedĭ şi la cea II către Corînt. (Cap. XII, 7) şi la tâlcuirea şi suptînsemnarea dicereĭ acesteea. Pentru acésta şi înţeleptul Teodorit dice: „Iar dacă unde urma mântuirea atâtor nenumĕrate miĭ, nimic a cerut nehotărîtor dumnedeescul Apostol, ci împreună cu cererea a rânduit pre dumnedeésca voe, de care ertare sîntem noĭ vrednicĭ pentru lucrurĭ simţite şi vorovind şi rugându-ne, ne atârnând cele ale nóstre de dumnedeésca voe?" Vedĭ şi la dicerea: „De va voi Domnul" (I Cor. IV, 19). Şi la dicerea: „De va da voe Dumnedeŭ" (Evr. VI, 3). Pentru acésta şi fratele luĭ

11, «Că doresc să vĕ vĕd pre voĭ ca să daŭ vóuĕ ce-va dar duhovnicesc».

Că alțiĭ adecă pentru alte sfîrșiturĭ omenești și lumești fac óre-care călătoriĭ, ĭar eŭ doream și voĭam să ostenesc pentru ca să împărtășesc vóuĕ Romanilor vre un dar duhovnicesc; smerit cugetând însă o dice acésta Pavel, căcĭ nu a dis: ca să vĕ învĕț, ci ca să vĕ împărtășesc de darul acesta ce am luat, și acesta mic óre-ce și mĕsurat, însă dar este tot binele cel prin cuvînt și prin faptă, care învĕțătoriĭ îl arată spre folosul ascultătorilor lor, pentru-că deși acésta se pare a fi ispravă și faptă bună a lor, dar însă și isprăvile și faptele bune ale nóstre sînt daruri ale luĭ Dumnedeŭ, pentru-că aŭ trebuință de dumnedeescul ajutor ca să se isprăvéscă (vedĭ despre acésta la cap. I Filips., stih 29: Că nóuĕ ni s'a dăruit pentru Christos).

12. «Spre a vĕ întări voĭ și acésta este a mĕ împreună bucura întru voĭ prin credința amĕnduror părților a vóstră și a mea».

Cu un chip ascuns prin cuvintele acestea arată Pavel, cum că Romaniĭ se clăteaŭ și pentru acésta aveaŭ trebuință de multă îndreptare și întărire; ĭar de vreme ce acésta lor se părea fórte grea (pentru că póte ar fi dis: Ce dicĭ fericite Pavle? Noĭ ne clătim? Noĭ ne rătăcim și aŭ dór avem trebuință a ne întări de tine?). Pentru acésta dupre urmare dice Apostolul: ĭar acésta este a mĕ împreună bucura; ĭar înțelegerea cuvîntuluĭ este acésta: Multe necazurĭ, dice, ați suferit fraților, decĭ am dorit ca să vĕ vĕd, pentru ca să vĕ mângâĭŭ, ĭar maĭ ales ca și eŭ să mĕ mângâĭŭ de voĭ, că obștesc este căștigul și al vostru și al meŭ, pentru că christianiĭ cei de atuncea robĭ fiind sub necinstitorĭ de Dumnedeŭ și păgânĭ, aveaŭ trebuință a se aduna împreună unĭi cu alțiĭ și mult a se mângâĭa. Decĭ ce? Și Pavel, stîlpul bisericeĭ, aŭ dór avea trebuință de mângâerea și ajutorĭul Romanilor? Să nu fie! Ci pentru ca să nu facă cuvîntul prihănitor și greŭ și să nu-'ĭ înfrunteze pre eĭ, precum am dis, pentru acésta a dis că și însușĭ avea trebuință de mângâerea lor. Iar de va înțelege cine-va că mângâerea, ceea ce se dice aicea este bucuria și veselia pentru sporirea Romanilor în credință și că de acésta avea trebuință Pavel, bine ar dice, pentru-că

Dumnedeŭ Iacov prihănește pre óre-carĭĭ neînțelepți, carĭĭ dic acestea: „Astădĭ saŭ mâne vom merge la cutare cetate și vom fi acolo un an și vom negustători și vom căștiga: carĭĭ nu știți adevĕrul(?) în loc de a dice voĭ, de va voi Domnul și de vom viețui, vom face acésta saŭ acea" (IV, 13). Dice încă și Marele Macarie: „Că dacă tóte câte le voĭaŭ le-ar fi făcut Apostolĭĭ, cu silnicésca putere ar fi sădit bine oamenĭ întru cunoștința de Dumnedeŭ pentru minunile ce făceaŭ, și pentru-sta pe mulțĭ [illegible] și cu credința și necredința (Voróva 27. Cap. VI).

césta se arată şi din ceea ce dice, că am să mĕ bucur pentru obştésca credinţă şi a vóstră şi a mea. Drept aceea cuîntul este acest fel: şi eŭ cu adevĕrat vĕdĕnd credinţa vóstră mĕ voiŭ mângâia şi mĕ voiŭ veseli şi voĭ încă din a mea credinţă vĕ veţĭ întări, mângâindu-vĕ la acelea pentru care póte fin împuţinarea de suflet vĕ clătiţĭ. Ci acestea nu le dice arătat, ci cu meşteşug formăluesţe cuvîntul, precum am dis (vedĭ şi la suptnsemnarea dicereĭ: «huliţĭ fiind, mângâem» (I Corint. IV, 13).

13. Nu voesc a nu şti, fraţilor, că de multe orĭ am voit să viŭ la voĭ şi m'am oprit până acum.

Fiind-că maĭ sus a dis că: mĕ rog luĭ Dumnedeŭ ca să viŭ a voĭ, de urmare era a socoti Romanii şi a dice: «Şi dacă te rogĭ, o fericite Pavle, şi doreştĭ a veni ca să ne mângâĭ şi însuşĭ să te mângâĭ de noĭ, ce este ceea ce te opreşte a veni? Pentru acésta dupre urmare dice Pavel, că m'am oprit până acum[1]). Vedĭ însă cum nu ĭa Apostolul aminte pricina pentru care s'a oprit, ci se supune poruncilor stăpânuluĭ Dumnedeŭ, pre noĭ învĕţându-ne să nu luăm aminte (iscodim) iconomiile care le face Dumnedeŭ. Decĭ arată Romanilor, că nu pentru lenevire saŭ defăimare nu merge la dînşiĭ, că atâta, dice, mĕ ard pentru voĭ, încât cu tóte că mĕ opriam de Dumnedeŭ, însă eŭ nu încetam, ci ĭarăşĭ şi ĭarăşĭ mĕ găteam să viŭ pentru ferbintea iubire ce am către voĭ (vedĭ şi tâlcuirea stih. 18 al cap. II, a ceiĭ întâiŭ către Tesal. şi stih 17 al cap. I a ceiĭ 2 către Corinteni).

Ca să aĭb (am) óre-care rod şi întru voĭ, ca şi întru cele-l-alte neamurĭ[2]).

Fiind-că cetatea Romeĭ era vestită şi împĕrăţia şi toţĭ a-

[1]) Iar Fotie împreună cu Icumenie şi cu Teofilact acéstaşĭ dic, cum că a fost oprit Pavel a merge la Roma, pentru-că aflându-se în Corint (de unde şi scrie trimiterea acésta), alerga împrejur propoveduind Evanghelia în părţile acelea, precum singur o dice acésta la sfîrşitul trimitereĭ acesteea: „Pentru care şi oprit eram fórte de a veni către voĭ. Iar acum ne maĭ avênd loc în părţile acestea şi de mulţĭ anĭ dorind a veni către voĭ, că de voiŭ merge în Ispania voiŭ veni către voĭ" (Romanĭ XV, 22).

Nu este împrotivă însă acésta, ce o dice Teofilact, că de Dumnedeŭ ar fi fost oprit Pavel, că Evanghelia luĭ Dumnedeŭ propoveduind, de Dumnedeŭ se oprea.

[2]) Iar dupre Fotie aicea cuvêntul s'a dis de Apostolul cu chip săritor, că dupre urmare este acésta: De multe orĭ mĕ sîrguiam a veni la voĭ ca să am óre-care rod şi întru voĭ, ca şi întru cele-l-alte neamurĭ, c m'am oprit până acum. Însă şi precum se află cuvîntul în rânduiala sa se înţelege că m'am oprit până acum. Pentru ce? Ca să nu viŭ în grabă şi se vĕ aflu fără ródă. Pentru acésta am întârdiat venirea mea până să aflu şi întru voĭ odrăslind óre-care rod vrednic şi deplinit Însă e lucru vrednic de nedumerire, că maĭ sus a dis că credinţa Romanilor se propoveduesţe în tótă lumea, ĭar acum dice: ca să am [illegible]

lergaŭ la dînsa pentru vrednicele de teorie priviri, ce se aflaŭ într'însa, şi pentru slava eĭ, ca să nu socotéscă cine-va că şi Pavel pentru pricina acésta doreşte ca să vadă pre Romanĭ, ḑice: Că pentru acésta doream a veni ca să ĭaŭ şi dela voĭ óre-care rod duhovnicesc. Cu acésta însă ḑice tot o dată şi cela-l-alt prepus, că póte ar ḑice cine-va că pentru acésta te opreaĭ, o Pavle, pentru că nu voĭaĭ a veni la noĭ dupre Dumneḑeŭ, ci dupre trup. Pentru acésta Apostolul la acésta rĕspunḑênd ḑice, că voĭam să viŭ ca să ĭaŭ dela voĭ rod sufletesc şi duhovnicesc. Nu a ḑis însă că doream să vin ca să cătihisesc orĭ să vĕ învĕţ, ci smerit cugetând a ḑis, pentru ca să ĭaŭ óre-care rod, precum şi maĭ sus a ḑis, ca sĕ vĕ împărtăşesc dar duhovnicesc. Stâmpărând însă mândria lor ḑice, că pentru ca să ĭaŭ óre-care rod şi la voĭ, precum şi la cele-l-alte neamurĭ; să nu socotiţĭ, ḑice, căcĭ voĭ Romanĭĭ aveţĭ împĕrăţia, sînteţĭ maĭ bunĭ decât cele-l-alte neamurĭ, nu, pentru-că întocma şi asemenea în rânduĭală vĕ aflaţĭ cu aceĭa ca niştе christianĭ adecă[1]).

14. Că şi Elinilor şi Varvarilor şi înţelepţilor şi celor fără de minte dator sînt[2])

15. Aşijderea în cât după osîrdia mea şi vóuĕ celor ce sînteţĭ în Roma să vĕ binevestesc.

Şi cuvîntul acesta al Apostoluluĭ este arătător de smerita cugetare. Intru nimica, ḑice, eŭ nu fac har, ci stăpânésca poruncă plinesc, şi pentru acésta luĭ Dumneḑeŭ se cuvine să mulţămiţĭ şi nu mie; pentru-că acela este carele vĕ face bine, ĭar eŭ dator sînt şi neapărată datorie am ca să propoveduesc, care acésta o ḑice şi către Corintenĭ: «Vaĭ mie este de nu voĭŭ binevesti» (I Corint. IX, 16). Osîrdnic dar sînt să propoveduesc şi vóuĕ deşi provăḑ că am să pătimesc primeḑdiĭ. Atâta ferbe sfînta sa inimă pentru osîrdia şi dragostea cea întru Christos.

16. Că nu mĕ ruşinez de Evanghelia luĭ Christos, că putere a luĭ Dumneḑeŭ este spre mântuire tot celuĭa ce crede.

De vreme ce Romanĭĭ eraŭ fórte dedaţĭ la slava lumeĭ, ĭar Pavel vrea să propoveduĭască lor crucea şi pre Iisus, carele a

---

rod dela dînşiĭ. Orĭ rodul îl ḑice aicea nu al singureĭ credinţe, ci şi al altor darurĭ duhovniceştĭ, pentru-că deşi aŭ fost creḑut Romanĭĭ, întru multe însă sĕ clătesc, precum întru a prihăni unul pre altul pentru mâncărĭ şi întru multe altele. Pentru care avea trebuinţă a se întări de Pavel şi a se arăta depliniţĭ (In Trimiterea CLXVII către Gheorghie al Nicomidieĭ).

[1]) Iar care isprăvĭ póte a le opri satana şi care nu, veḑĭ la subt însemnarea ḑicereĭ: „ne-a oprit pre noĭ satana" (I Tesal. II, 18).

[2]) Iar Teodorit ḑice, că Apostolul înţelepţĭ numeşte pre ceĭ ce se fălesc cu buna limbuţie, ĭar neînţelepţĭ, pre ceĭ ce se numesc aşa pentru neînvĕţătura de către ceĭ ce se ḑic înţelepţĭ.

suferit tótă necinstea, şi urma a se rușina eĭ cum să aĭbă un acest fel de necinstit Mântuitor, pentru acésta dice aicea, că eŭ nu mĕ rușinez de Evanghelia luĭ Christos, învĕțând cu acésta şi pre aceĭa a nu se rușina; căcĭ şi însuşĭ nu numaĭ nu se rușina, ci şi se împodobea şi se lăuda cu cel Rĕstignit. Încă împreună şi acésta o învață, fiind-că eĭ se mândreaŭ întru înțelepcĭune: eŭ, le dice, vin ca să vĕ propoveduesc cruce, carea se socotește nebunie şi pentru dînsa nu mĕ rușinez. A dis însă că Evanghelia este puterea luĭ Dumnedeŭ spre mântuire, pentru-că este putere şi spre pedépsă şi spre peire; spre pedépsă adecă cu chipul cu care Dumnedeŭ a arătat puterea sa asupra luĭ Faraon şi a Eghiptenilor muncindu-ĭ pre eĭ. «Pentru acésta, dice, te-aĭ ținut ca să arăți întru tine tăria mea» (întru altele însă este așa: puterea mea) (Eşire IX, 17). Iar spre peire dupre cuvîntul acela al Domnuluĭ ce dice: «Temeți-vĕ de cela ce póte şi sufletul şi trupul a-'l perde în Gheena» (Mateĭ X, 28). Acelea însă ce eŭ Pavel propoveduesc nu pricinuesc pedépsă şi peire, ci mântuire. Dar cuĭ o pricinuesc? Tuturor celor ce cred, pentru-că nu pricinuește Evanghelia mântuire de obște tuturor, ci la ceĭ ce o priimesc.

Iudeuluĭ maĭ întâĭŭ şi Elinuluĭ

Dicerea maĭ întâĭŭ aicea însemnéză rânduĭală de cinste şi prisosire de dar, pentru-că Iudeul nu are maĭ mult dar, căcĭ ar fi luat maĭ mare dreptate pre cea din lege, ci s'a cinstit numaĭ pentru-că el o a luat întâĭŭ; drept aceea cinstea acésta este cinste gólă, de cuvînt numaĭ şi nu ce-va maĭ mult[1]).

17. Că dreptatea luĭ Dumnedeŭ întru dînsa se descopere din credință în credință, precum este scris: ĭar dreptul din credință va fi viŭ (Avac. II, 4).

[1]) Iar Acakie dice, că Iudeul adecă a crĕdut în Iisus Christos din păzirea legeĭ ceĭĭ scrise, ĭar Elinul din păzirea legeĭ ceĭĭ firești. Iar Teodorit dice așa: maĭ întâĭŭ decât pre Elinĭ a pus pre Iudeĭ fiind-că şi stăpânul Christos, lor maĭ întâĭŭ a trimis pre sfinții Apostolĭ să propoveduĭască. Așa şi Dumnedeŭ dice prin proorocul: Pusu-te-am pre tine spre testament neamuluĭ, spre lumină neamurilor (Isaia XLII, 6), neam numind pre Iudeĭ, fiind-că din aceştĭa a odrăslit trupește. Frumóse însă sînt şi asemănările ce le aduce însuşĭ Teodorit pentru ca să arăte puterea luĭ Dumnedeŭ cea ascunsă în Evanghelie. Multe dice din cele simțite aŭ ascunsă pre a lorusĭ lucrare, că şi piperul arătarea cea pre de-asupra a sa rece o are şi celor ce nu ştiŭ nicĭ o arătare de ferbințélă le arată; ĭar cel ce îl sfarmă prin dinți priimește simțirea ferbinteleĭ ceĭĭ ca de foc; pentru acésta doftoriĭ îl numesc pre el ferbinte pentru putere, ca unul ce nu se vede așa, ci póte a se arăta așa. Așa şi grîul póte a fi şi rădăcină şi paĭ şi spic, însă nu se arată acest fel maĭ înainte de a se semăna în brazdele pămêntuluĭ. Potrivit dar şi dumnedeescul Apostol, mântuitórea propoveduire o numește putere a luĭ Dumnedeŭ, ca pre una ce numaĭ celor ce cred îşĭ descopere puterea şi dărueşte mântuirea.

După ce a dis Pavel, că Evanghelia este spre mântuire, spune și cum este acésta și adauge, că dreptatea luĭ Dumnedeŭ însăși este carea ne mântuește și nu dreptatea nóstră[1]). Pentru-că, care dreptate avem noĭ, carĭ eram spurcațĭ și stricațĭ?

Ci Dumnedeŭ ne-a îndreptat pre noĭ nu din faptele nóstre, ci din credința cea întru Christos, care e datóre să créscă și să sporéscă întru maĭ multă și maĭ mare credință[2]), pentru-că nu e destul numaĭ să credem întru dar, ci se cuvine din întroducĕtórea credință și dintru cea a începĕtorilor să ne suim la

[1]) Iar Coresie dice, că dreptatea luĭ Dumnedeŭ ceea ce se descopere în Evanghelie este dupre Orighen și Amvrosie, dupre care Dumnedeŭ dreptilor dă dar, iar pĕcătoșilor le dă pedépsă, iar dupre Teodorit dupre ceea ce Christos pentru noĭ a împăcat pre Părintele sĕŭ, iar dupre Avgustin (Cart. despre Slovă și despre Duh) dreptatea acésta este dumeedeéscă și nu iudaicéscă, nicĭ filosoficéscă, dupre care Dumnedeŭ pre noĭ ne îndreptéză prin Christos. Iar Fotie (In întrebările cele amfilohești 184), dice că dreptatea luĭ Dumnedeŭ întru Evanghelie se descopere, fiind-că în Testamentul cel Vechĭŭ chemarea nu era dréptă, că nu deopotrivă chema pre toțĭ și lumina, ci pre singurĭ Iudeiĭ, decĭ nu era dréptă, ci iconomicéscă, pregătind calea dreptățeĭ Evangheliei. Insă nu o dic pre acésta dréptă și pre aceea nedréptă, ci pre aceea o dic cale a acesteca. Decĭ, fiind-că Evanghelia s'a dat la toțĭ ómeniĭ ceĭ ce sînt de o ginte și de aceeași fire, pentru acésta dreptatea luĭ Dumnedeŭ întru dînsa se descopere și se numește Evanghelie a dreptățeĭ, și închipuire a dicereĭ, că dreptul din credință va fi viŭ, aŭ stătut Moĭsi și Aaron pentru-că aceștia necredênd la apa dicereĭ împrotivă a Kaddeĭ în pustiul Sin, nu s'aŭ învrednicit a întra în pământul Făgăduinței, precum Dumnedeŭ a dis lor, dupre tâlcuirea luĭ Apolinarie și a luĭ Procopie (Fóea 1363 din cele V cărțĭ). Iar Teodorit dice, că „dreptatea luĭ Dumnedeŭ se descopere în Evanghelie, pentru-că Fiiul luĭ Dumnedeŭ nu cu stăpânire a iconomisit mântuirea nóstră, nicĭ cu poruncă, și cu cuvêntul a stricat stăpânirea morței, ci cu dreptatea a dres mila și însuși unul născut Cuvîntul luĭ Dumnedeŭ cu firea luĭ Adam îmbrăcându-se și de tot pĕcatul neatins păzindu-se, pre acésta pentru noĭ o a proadus jertfă și datoria firei resplătindu-o, obștésca datorie a tuturor ómenilor o a șters".

[2]) In maĭ mare credință adecă decât credința cea dupre voea omuluĭ, în credința cea dupre ajutorul și descoperirea luĭ Dumnedeŭ, din credința proorocilor în credința Evangheliei, din credința Evangheliei în credința celor fiitóre, dupre Teodorit și Icumenie; că întâĭa credință dupre acesta se asémănă cu sĕmênța; iar credința ceea ce se crește prin fapte se asémănă cu rodirea; iar credința ceea ce din acestea se deplinește se asémănă cu dobândirea rodurilor și cu îmbelșugarea (fericirea), care întru împĕrăția cerĭurilor se păstréză. Din credință în credință, din credința celor ce învață în credința celor ce se învață, dupre Avgustin; din credința luĭ Dumnedeŭ celuĭ ce făgăduește, în credința omuluĭ celuĭ ce crede făgăduinței luĭ Dumnedeŭ, dupre Amvrosie; din credința Testamentuluĭ Vechĭŭ în credința celuĭ Noŭ, dupre Orighen; din credința cea mică și nedeplinită a lumeĭ și a véculuĭ acestuĭa în credința cea maĭ însemnată și maĭ deplinită a véculuĭ viitor, dupre ceĭ-l-alțĭ. Și dicerea: din credință, însemnéză pre întâĭa îndreptare, iar dicerea: în credință, însemnéză pre a dóua îndreptare.

credința cea prea desăvîrșită, adecă la cea nestrămutată și întărită, despre care și Apostolii aŭ ḑis către Domnul: «adauge nóuĕ credință» (Luca XVII, 5). Și adeveréză pre cea ce ḑice Pavel cum că din credință ne-am îndreptat, din ḑicerea luĭ Avacum, care ḑice, că «Dreptul din credință va fi viŭ»[1]), că de vreme ce cele ce a dăruit Dumneḑeŭ covîrșesc pre socotéla ómenilor, pentru acésta dupre dreptate avem trebuință de a avea credință, că de am începe a iscodi dogmele credinței, ḑicênd pentru ce acésta și pentru ce aceea, am perde tot.

18. Că să descopere urgia luĭ Dumneḑeŭ din cerĭŭ preste tótă păgânătatea și nedreptatea ómenilor celor ce țin adevĕrul întru nedreptate[2]).

Apostolul începênd dela cele maĭ pricinuitóre de bucurie și maĭ bune și spuind că dreptatea luĭ Dumneḑeŭ se descopere în E-

[1]) Iar Coresi ḑice la acésta, că darul cu carele dreptul viază, întâĭŭ vine din singură credința, al doilea crește și se deplinește prin credință și prin dragoste și prin paza poruncilor; și precum inima este izvorul vieței ceiĭ simțite, dar ajută spre viață și creeriĭ capuluĭ și plămâniĭ și stomahul și cele-l-alte, așa și credința este inimă și izvor a vieței ceiĭ gândite, ajută însă spre viața acésta și nădejdea și dragostea și cele-l-alte fapte bune. Bine s'a ḑis dar, că a creḑut Avraam luĭ Dumneḑeŭ și s'a socotit luĭ întru dreptate (Fac. XV, 18). Ḑice însă Icumenie, că nu s'a ḑis că dreptul din credință viază, ci că va vieți, ca pentru tot-de-una sporind în credință și nicĭ o dată încetând; ĭar viață a ḑis și nu altă, arătând multa dragoste a credinței, că dreptul nicĭ a vieți voește, nicĭ duh a-'șĭ trage fără de credință.

[2]) M. Vasilie întrebat fiind: cum ține cine-va adevĕrul întru nedreptate? respunde așa: „Când rĕŭ întrebuințéză cine-va întru ale sale pofte bunătățile cele de Dumneḑeŭ date, de care s'a ferit Apostolul ḑicênd că nu sîntem ca ceĭ mulți, crîșmărind darul luĭ Dumneḑeŭ (II Corint. II, 17), și ĭarăși că nicĭ am fost când-va cu cuvênt de lingușire precum știți, nicĭ cu prilej de lăcomie, Dumneḑeŭ e martor; nicĭ cautând slava dela ómenĭ, nicĭ dela voĭ nicĭ dela alțiĭ“ (I Tes. II, 6.) (Hotăr. pe scurt 65) Iar Teodorit ḑice, cum că Apostolul prihănește aicea pre toțĭ ómeniĭ, ș prihănindu-ĭ rĕspunde pentru Dumneḑeŭ Făcĕtorul ómenilor, cum că Dumneḑeŭ zidindu-ĭ nu ĭ-a lăsat să vieze ca necuvîntătórele dobitóce ci a insuflat într'înșiĭ cuvînt și deslușire a bineluĭ și a rĕuluĭ, ĭar cuvîntul acesta și deslușirea se numește legea firéscă. Și acésta o mărturisesc atât drepțiĭ ceĭ maĭ înainte de legea luĭ Moĭsi, cât și pĕcătoșiĭ, că Adam îndată ce a călcat porunca și a mâncat din rodul cel oprit, a cercat a se ascunde și chemându-se la județ de Dumneḑeŭ, nu a tăgăduit pĕcatul ce l'a făcut, nicĭ a ḑis că nu a știut, ci a aruncat pricina asupra femeeĭ sale. Așijderea și Cain ucigênd în ascuns pre fratele sĕŭ și întrebat fiind: unde e Avel fratele tĕŭ? a tăgăduit și s'a ispitit să ascundă pĕcatul sĕŭ. Și înfruntându-se însă de Dumneḑeŭ a mărturisit că e drépt pedépsa sa. Amêndouĕ dar acestea firea a învĕțat pre ómenĭ și a cunóște pre Dumneḑeŭ, Făcĕtor al totuluĭ, și a se feri de nedreptate, și a iubi dreptatea. Iar fiind-că eĭ nu aŭ întrebuințat întru cuviință învĕțătura fireĭ, pentru acésta și Dumneḑeŭ 'ĭ-a îngrozit cu munca cea filtóre.

vanghelie, acum spune și pre cele întristătóre și puternice a inspăimânta, că știe cum că ceĭ maĭ mulțĭ ómenĭ se trag la fapta bună de temerea muncilor, așa și Dumnedeŭ făgăduind să dea împărăția, înfricoșézăcu Gheena. Așișderea și proorocii maĭ întâiŭ spun cele bune și apoĭ cele rele. Cum că cele bune le dă Dumnedeŭ din voea sa, chiar și întâiŭ, iar cele rele slobóde a veni asupra nóstră din a nóstră nepurtare de grijă și lenevire. Vedĭ însă, o cetitorĭule, urmarea cuvîntuluĭ: a venit Domnul, dice, aducênd ție dreptate și ertare de pĕcate; de nu-'l veĭ priimi prin credință, atuncea se descopere și se arată asupra ta urgia luĭ Dumnedeŭ din cerĭŭ întru a dóua a sa venire. Că atuncea, dice, veți vedea pre fiĭul omuluĭ venind pre nourii cerĭuluĭ cu putere și slavă multă (Mat. XXIV, 30). Și acum luăm urgia luĭ Dumnedeŭ, ci spre îndreptarea greșalelor nóstre, iar atuncea o vom lua numaĭ spre muncă. Și acum, de ómenĭ ne vedem că ne ispitim maĭ de multe orĭ, iar atuncea arătat se va da munca dela Dumnedeŭ fiește-căruia pentru tótă păgânătatea. A dis însă Pavel pentru tótă pâgânătatea, pentru-că adevĕrata slujire luĭ Dumnedeŭ și evlavia este una, iar păgânătatea este de multe feluri, fiind-că sînt multe căĭ, care duc pre om la necinstire de Dumnedeŭ. A dis încă și nedreptatea ómenilor, pentru-că alta este păgânătatea (adecă necinstirea de Dumnedeŭ) și altă nedreptatea; că păgânătatea se face împrotiva luĭ Dumnedeŭ[1]), iar nedreptatea se face ómenilor; și păgânătatea orĭ necinstirea de Dumnedeŭ este greșală a teoriticeștelĭ minți, iar nedreptatea este a ceiĭ practicești. Multe încă sînt și căile nedreptățeĭ, fiind-că dupre multe chipurĭ se face nedreptatea; pentru-că nedreptățește cine-va pe aprópele sĕŭ în avuție, îl nedreptățește la femeea luĭ, îl nedreptățește la slava luĭ. Iar uniĭ dic că și nedreptatea Pavel o a socotit în partea teorieĭ adecă în dogmele credinței și nu numaĭ în practicéscă și în rĕutăți. Dar ce este dicerea acésta: «Celor ce țin adevĕrul întru nedreptate? Ascultă: Adevĕrul, adecă cunoștința cea despre Dumnedeŭ dintru început s'a semĕnat în ómenĭ[2]).

[1]) Pentru acésta Mar. Vasilie tâlcuind Psalm.: „Fericit bărbatul, carele nu a umblat în sfatul necredincĭoșilor“ adecă al necinstitorilor, dice că necinstirea chiar se dice pĕcatul cel la Dumnedeŭ.

[2]) Că dice dumnedeescul Ioan Damaschin, că cunoștința cum că este Dumnedeŭ, firește de către el întru toțĭ s'a semĕnat, încă și însașĭ făptura și ținerea și ocârmuirea acesteea propoveduește pre mărirea dumnedeeștelĭ firĭ (Cart. I, cap. I Despre credință); și Meletie Pigas dice: „Și în scurt de obște nicĭ una din făpturĭ este întru care a nu se afla vre o urmărire (urmă) de cunoștința luĭ Dumnedeŭ, orĭ în cât a nu se putea cunóste Dumnedeŭ, a nu fi Dumnedeŭ, pentru-că este nepriceput, nicĭ a dice că este cu neputință (a se cunóste adecă) (Tom. III Despre Hristianism).

Adevĕrul şi cunoştinţa acésta Elinii o aŭ ţinut cu nedreptate, adecă o aŭ nedreptăţit cât din partea lor pentru-că aŭ afierosit slava luĭ Dumneḑeŭ la neînsufleţiţiĭ idolĭ, zeĭ făcêndu-ĭ pre eĭ; precum de pildă şi unul ce ar lua banĭ dela împĕratul pentru ca să-'ĭ cheltuéscă spre slava împĕratuluĭ, apoĭ de-'ĭ va cheltui cu furiĭ şi curvele, s'ar numi acésta că aŭ nedreptăţit slava împĕratuluĭ. Intr'acest chip necinstitórele de Dumneḑeŭ neamurĭ, Eliniĭ şi ceĭ-l-alţĭ, cu nedreptate aŭ ţinut, adecă aŭ acoperit şi aŭ întunecat cu nedreptate slava şi cunoştinţa luĭ Dumneḑeŭ, neîntrebuinţându-o pre ea întru cuviinţă.

19. Pentru-că ce este cunoscut al luĭ Dumneḑeŭ, arătat este întru dînşiĭ, că Dumneḑeŭ a arătat lor

20. Că cele nevĕḑute ale luĭ dela zidirea lumeĭ, din făpturĭ socotindu-se se teorisesc şi vecînica puterea luĭ şi Dumneḑeirea, ca să fie eĭ fără de rĕspundere.

21. Pentru-că cunoscênd pre Dumneḑeŭ, nu ca pre Dumneḑeŭ l'aŭ slăvit orĭ ĭ-aŭ mulţămit

Mai sus a ḑis Apostolul, că Eliniĭ aŭ nedreptăţit cunoştinţa luĭ Dumneḑeŭ rĕŭ întrebuinţându-o pre ea şi aŭ făcut zeĭ pre idolĭ; dar de unde este arătat că Eliniĭ aveaŭ cunoştinţa luĭ Dumneḑeŭ? Din acésta ce ḑice: cunósterea luĭ Dumneḑeŭ arătată era lor; dar cum era arătată acésta? Aşa, căcĭ din buna rânduĭală a făpturilor se propoveḑueşte făcĕtorul şi ziditorul lor, precum şi David ḑice: «Ceriurile povestesc slava luĭ Dumneḑeŭ» (Psalm. XI, Stih 1)[1]). Dar ce este cunósterea luĭ Dum-

[1]) Şi Solomon ḑice despre Elinĭ acestea: „De frumuseţa (făpturilor) bucurându-se, le-a prepus a fi dumneḑeĭ, cunóscă dar cu cât e maĭ bun stăpânul decât acestea; că Făcĕtorul cel dintru început al frumuseţeĭ le-a zidit acestea; ĭar de se spăimântéză de putere şi de lucrare, înţelégă eĭ din acestea cu cât maĭ puternic este cel ce le-a făcut pre ele. Că din mărimea şi frumuseţa făpturilor dupre analogie se priveşte Făcĕtorul lor cel din început (Inţelep. XIII, .3). Iar Chiril al Alexandrieĭ ḑice cum că şi făpturile aŭ fire stricăcĭósă şi că în vreme s'aŭ făcut din stricăcĭunea acésta şi din estimea cea vremelnică a făpturilor, de unde se închee cum că Făcĕtorul acestora trebue negreşit a fi nestricăcĭos şi pururea vecuitor, adecă fără de început de vreme, că cu neputinţa este a fi ziditorul şi zidirile de o cinste. De unde urméză că, câte deplinătăţĭ se află în făpturĭ, acestea maĭ cu osebire se află şi cu mult maĭ vîrtos întru Ziditorul; ĭar câte nedeplinătăţĭ şi metehne se teorisesc în făpturĭ, acestea sînt departe de Ziditorul şi de Făcĕtorul lor. Pentru acésta şi Gheorghie Coresie scrie, că de treĭ orĭ marele şi vechĭul acela Ermis ḑice, cum că lumea este o carte a Dumneḑeireĭ şi oglinda celor dumneḑeeştĭ, întru care se zugrăveşte Dumneḑeŭ. Şi Orfevs ḑicea, cum că alcătuirea şi zidirea lumeĭ este o enarmonică muzică şi o minunată conglăsuire, care laudă pre Făcĕtorul totuluĭ. Şi Filon, în cea despre unimea luĭ Dumne-

neḑeŭ? Aşa veĭ înţelege: Cele ale luĭ Dumneḑeŭ, alta adecă, este necunoscută, precum este fiinţa şi firea luĭ; ĭar alta cunoscută, precum sînt tóte cele ce se teorisesc pentru fiinţa şi firea luĭ, adecă bunătătea, înţelepcĭunea, puterea, dumneḑeirea adecă mărirea[1]), care şi nevĕḑute ale luĭ Dumneḑeŭ le numeşte aicea Pavel, înţelese însă din făpturile luĭ Dumneḑeŭ[2]). Deci Elinilor a arătat Dumneḑeŭ pre cunoştinţa sa, adecă pre cele ce se teorisesc pentru fiinţa luĭ, care de ochiĭ ceĭ simţiţĭ sînt nevĕḑute, ĭar de minte înţelese[3]), prin buna rânduială

ḑeŭ, lumea o numeşte lăcaş al luĭ Dumneḑeŭ, într'un glas cu Dimocrit ce ḑice, în óre-care epistolie, cum că Dumneḑeŭ nu se îngrădeşte într'un loc, ci tótă lumea este lăcaş al luĭ, cu stele şi cu saduri împodobit.

[1]) Maĭ acesteaşĭ le ḑice şi Sf. Ioan Damasc. (Cartea I, Despre credinţă, Cap. 2). Ḑice însă şi dumneḑeescul Maxim: „Din cele dumneḑeeştĭ unele sînt înţelese, ĭar altele neînţelese de ómenĭ“ (Cap. V a sutei patru din cele despre ĭubire). Ḑice încă şi M. Vasilie: „Din lucrările luĭ Dumneḑeŭ suindu-ne pre noĭ şi prin făpturĭ înţelegênd pre Făcĕtorul, luăm cunoştinţa bunătăţeĭ luĭ şi a înţelepcĭuneĭ; că acésta este ceea ce e cunoscut a luĭ Dumneḑeŭ, care întru toţĭ ómenii o a însuflat Dumneḑeŭ (Cuv. I asupra luĭ Evnomie).

[2]) Cele nevĕḑute ale luĭ Dumneḑeŭ, adecă cele ce se teorisesc despre Dumneḑeŭ, firește şi dupre pururea viecuire, Sf. Scriptură le numeşte bunătăţĭ ale luĭ Dumneḑeŭ, că ḑice prin Isaia (Cap. XLII, stih 8): „Nicĭ bunătăţile mele le voiŭ da celor cĭopliţĭ. Şi: „Acoperit-aŭ cerĭurile bunătatea luĭ“ (Av. III, 2). Iar teologiĭ ceĭ maĭ vechĭ şi sfinţi, firestĭ însuşirĭ ale luĭ Dumneḑeŭ le numesc, şi firestĭ şi înfiinţate puterĭ ale luĭ Dumneḑeŭ şi lucrărĭ nezidite. Iar Areopag. Dionisie, înaintărĭ ale pricineĭ tuturor le numeşte şi înseşĭ împărtăşirĭ ale esţimilor şi darurĭ dumneḑeeştĭ şi cu nenumĕrate numirĭ şi teologie unită, fiind-că acestea sînt obşteştĭ ale tóteĭ Sfinteĭ Treimĭ. Iar teologiĭ ceĭ maĭ noĭ avuţiĭ şi deplinătăţĭ ale luĭ Dumneḑeŭ maĭ de obşte le numesc. Veḑĭ însă că şi Pavel, aicea pururea vecuitóre, adecă împreună fără de început cu Dumneḑeŭ, numeşte pre puterea luĭ şi Dumneḑeirea şi cele-l-alte înfiinţate însuşirĭ ale luĭ Dumneḑeŭ. Iar de sînt împreună fără de început acestea cu Dumneḑeŭ, şi nezidite dar sînt. Spue dar Varlaamitenii şi Achindinenii ceĭ ce le cugetéză acestea şi le numesc zidite.

[3]) Înţelese sînt dumneḑeeştile avuţiĭ nu însă dupre tot chipul, că nemărginite sînt şi dupre urmare maĭ pre sus de mărginita pricepere a cuvêntătórelor zidirĭ ale anghelilor şi ale ómenilor; ci din parte şi câtuşĭ de cât, în cât este încăpĕtóre cunoştinţeĭ zidirilor; că Dumneḑeŭ desăvîrşit este, nepriceput dupre fiinţă şi dupre fire, cu anevoe priceput însă dupre avuţiile cele ale fireĭ sale şi dumneḑeeştĭ; ĭar priceput desăvîrşit fiind nemărginit, şi nepriceput este; precum a ḑis Nechita scholiastul teologuluĭ Grigorie, şi maĭ înainte de el însuşĭ teologul: „nemărginită dar e Dumneḑeirea şi anevoe teorisită şi numaĭ acésta a Luĭ e cu totul pricepută: nemărginirea adecă (Cuv. la Paştĭ şi la Naştere), adecă numaĭ acésta cu adeverire o pricepe mintea că D-ḑeŭ este nepriceput (Pentru acésta şi făpturile nu arată pre tótă înţelepcĭunea şi bunătatea şi puterea luĭ Dumneḑeŭ, ci parte puţină, ce-va din acestea). Pentru care a ḑis Meletie Pigas, că precum nevĕḑutul întunerec se vede a fi întunerec, aşa şi ne-

a făpturilor. Unii însă cele nevĕdute ale luĭ Dumneḑeŭ le-aŭ socotit a fi angheliĭ, nu drept[1]). A ḑis însă unul din părinţĭ, putere pururea vecuitóre pre Fiĭul, ĭar Dumneḑeire pre Duhul Sfînt. Iar ḑicerea: spre a fi eĭ fără de rĕspundere, acésta a urmat din ispravă, pentru-că Dumneḑeŭ nu a zidit făpturile sale pentru acest prilej, ca să fie Eliniĭ fără de rĕspundere, nu, ci acésta a urmat lor dela ispravă. Deci ĭa aminte, o cetitoriule, la chipul acesta ce întrebuinţéză Scriptura şi nu veĭ şchiopăta; pentru-că multe se află de acestea în multe părţi ale dumneḑeeştei Scripturĭ, care se cuvine să le deslegĭ aşa adecă cu chip săritor şi din isprava lucrurilor, şi nu cu ḑicerea împrotivă şi din pricina luĭ Dumneḑeŭ, precum de pildă ḑice David că: «rĕŭ înaintea ta am făcut ca să te îndreptezĭ întru cuvintele tale şi să birueştĭ când veĭ judeca tu» (Psalm. L), care se arată necuvenit, dar nu e aşa, că ḑice: «Dómne, eŭ facere de bine dobândind dela tine, am pĕcătuit ţie afară de tótă nădejdea, pentru acésta de atunci urméză a te îndrepta tu către mine, şi a birui dela ispravă. Se îndreptéză dar Dumneḑeŭ, când noĭ ne arătăm nemulţămitorĭ pentru darurile ce se daŭ nóuĕ dela Dumneḑeŭ şi nu avem vre o dare de rĕspuns. Intru acest chip şi Eliniĭ aŭ rĕmas fără dare de rĕspuns, pentru-că cunoscênd pre Dumneḑeŭ prin zidire[2]), nu l'aŭ slăvit pre el

înţelesul Dumneḑeŭ se înţelege a fi neînţeles. Iar dumneḑeescul Grigorie al Niseĭ ḑice: „că acésta e cunoştinţa cea prea însuşită a dumneḑeeştei ştiinţe, a fi adecă firea eĭ maĭ pre sus de tótă haractiricésca înţelegere (Cuvênt. I asupra luĭ Evnomie).

[1]) Aşa a înţeles pre cele nevĕḑute a luĭ Dumneḑeŭ, Icumenie, şi ereticul Akindin: puterĭ angheliceştĭ adecă, precum se vede în cele ḑise împrotiva luĭ de Grigorie al Tesaloniculuĭ şi Orighen. Iar vrednice de laudă sînt acele ce scrie M. Vasilie, tâlcuind ḑicerea Psalm. XXXII: tóte lucrurile luĭ întru credinţă: „Deci ce este ceea ce ḑice? Cum dar tóte sînt întru credinţă? Orĭ cerĭul de-l veĭ vedea, ḑice, şi rânduĭala cea într'însul este povăţuitóre de credinţă, că prin sine arată pre meşterul; orĭ podóbele cele din prin prejurul pământuluĭ, ĭarăşĭ şi prin acestea se creşte credinţa ta cea despre Dumneḑeŭ; că nu cu ochiĭ ceĭ trupeştĭ cunoscênd noĭ pre Dumneḑeŭ am creḑut într'însul, ci cu puterea minţeĭ, prin cele ce se vĕḑ privind pre cele nevĕḑute. Deci tóte lucrurile luĭ sînt întru credinţă şi pétra măcar de o veĭ privi şi acésta are óre-care dovadă a putereĭ celuĭ ce o a făcut, măcar furnica, măcar ţinţarul, măcar albina, că de multe orĭ şi întru cele prea micĭ se arată înţelepciunea Făcătoruluĭ a tóte. Că cela ce a întins cerĭul şi neînotatele mărimĭ ale noĭanurilor luĭ le-aŭ revărsat, Însu-şĭ este carele şi pre acuşorul cel prea subţire al albineĭ, l'a bortit ca pre un fluer, ca prin acesta să-'şĭ reverse veninul. Deci tóte lucrurile luĭ sînt întru credinţă. Nimic să fie însă merihdă de necredinţă, să nu ḑicĭ că acésta s'a făcut cum s'a întêmplat şi aceeaş de sine s'a întêmpinat. Nimic e fără rânduĭală, nimic nehotărât, nimic în zadar făcut".

[2]) Dupre Fotie, Eliniĭ aŭ cunoscut pre Dumneḑeŭ, prin făpturĭ, nu

dupre vrednicie și precum se cuvenea, nicĭ aŭ mulțămit luĭ ca Ziditoruluĭ și Făcĕtoruluĭ, ci slava și mulțămirea o aŭ dat idolilor.

Ci s'aŭ zădărnicit în cugetele lor și s'a întunecat neînțelegĕtórea inima lor.

22. Ḍicêndu-se a fi înțelepțĭ s'aŭ nebunit.

Aicea Pavel spune pricina pentru care aŭ căḍut Eliniĭ întru nesocotință, ḍicênd că tóte le-aŭ ertat socotințelor lor (și nu credințeĭ adecă). Și vrênd să înțelégă neînchipuirea luĭ Dumneḍeŭ cu închipuirile fantasieĭ și ale simțireĭ, și pre cel fără de trup cu trup, s'aŭ arătat zădarnicĭ pentru-că socotințele lor nu aŭ putut ajunge la desăvîrșita cunoștință a luĭ Dumneḍeŭ; ĭar inima Elinilor nepricepĕtóre o ḍice, pentru-că nu aŭ voit cu credința să cuprindă pre totul cunoștinței luĭ Dumneḍeŭ. De unde însă s'aŭ rătăcit ca totul să-'l lase la socotințele lor? Dintru a se socoti pre sineșĭ a fi înțelepțĭ, pentru acésta s'aŭ nebunit, pentru-că ce alt lucru e maĭ fără de minte și maĭ nebun decât a se închina petrilor și lemnelor?

---

ce este dupre ființă și dupre fire, ci dupre cât e încăpută cunoștința luĭ Dumneḍeŭ în ómenĭ. Iar ce este cunoștința luĭ Dumneḍeŭ? Adecă cum că este făcĕtor al totuluĭ, că e maĭ înainte purtător de grijă, că e bun, că este stăpân, și că se cuvine a-L cinsti pre El, precum am proḍis; acestea însă cunoscêndu-le Eliniĭ și aceste înalte despre Dumneḍeŭ nălucindu-le, aŭ rătăcit de acia, și în loc de a slăvi pre Dumneḍeŭ, și a-'ĭ mulțămi, că pentru ómenĭ a zidit lumea acésta vĕḍută, eĭ l'aŭ necinstit și făpturile și chipurile făpturilor zeĭ făcêndu-le și închinându-ĭ. Și bine a ḍis maĭ sus înțeleptul Fotie, că prin făptură nu se cunóște ființa luĭ Dumneḍeŭ ce este, ci bunătatea luĭ Dumneḍeŭ și pronia; pentru-că și Marele Vasilie stând împrotiva luĭ Evnomie, carele ḍicea: „Că din făpturĭ luând cine-va aminte dela acestea se sue la ființe", așa ĭĭ rĕspunde: cum e cu putință din făpturĭ a analoghisi ființele? Că eŭ nu vĕḍ așa, că făpturile sînt arătătóre ale puterei și ale înțelepcĭuneĭ și ale meșteșuguluĭ nu însă ale însășĭ ființeĭ; și nicĭ pre însășĭ puterea Făcĕtoruluĭ, tótă de nevoe o cuprinde: întêmplându-se une orĭ ca meșterul a nu-'șĭ pune tótă bunătatea sa (orĭ virtutea) întru lucrărĭ (adecă în isprăvile lucrărilor), ci de multe orĭ a întrebuința slabe óre-cum puterile, lucrurile meșteșuguluĭ (Cuv. II împotriva luĭ Evnomie). Însă fiind că cuvîntul aicea este despre făpturĭ, însemnez că, pentru cincĭ óre-care (pricinĭ) s'aŭ făcut făpturile cele simțite: a) ca înlăuntru în făpturĭ, ca în óre-care oglinḍĭ să vedem pre Ziditorul și Făcĕtorul acestora, și din ființa estimelor să-'l înțelegem și să credem că este Dumneḍeŭ Făcĕtorul acestora, căcĭ cu neputință este singure făpturile a se face pre sine și a se aduce pre sine din neființă în ființă, fiind-că acésta covîrșește pre hotarele firești puterei lor. Iar din bunătatea făpturilor să înțelegem bunătatea Făcĕtoruluĭ lor și din înțelepcĭune și din puterea zidirilor să cunóștem înțelepcĭunea și puterea Ziditoruluĭ și cuprinḍĕtor a ḍice în fire să vedem credința și întru cele simțite de acum să ne încredințăm despre bunătățile cele gândite ce vor să fie, ce avem a le dobândi. Și acésta este ceea ce cu puțin maĭ înainte o a ḍis Apostolul: „Pre cele nevĕḍute ale luĭ întru făpturĭ înțelegêndu-se se privesc". Încă și Dionisie A-

23. Şi aŭ schimbat slava nestricăcĭosuluĭ Dumneḑeŭ întru asĕmĕnarea chipuluĭ stricăcĭosuluĭ om şi al paserilor şi al celor câte cu patru picĭóre şi al celor tîrîtóre.

Cela ce schimbă vre un lucru îl schimbă cu altul, care nu-'l are. Aveaŭ dar şi Elinii cunoştinţa luĭ Dumneḑeŭ, ci aŭ vîndut pre ea şi aŭ voit să ía alta care nu o aveaŭ şi pentru acésta aŭ perdut şi ceea ce aveaŭ, pentru-că slava nestricatuluĭ Dumneḑeŭ o aŭ dat nu omuluĭ însufleţit, ci chipuluĭ celuĭ neînsufleţit de om stricăcĭos, făcênd dumneḑeĭ pre idolii ómenilor, şi ce e maĭ rĕŭ decât acésta, că s'aŭ povîrnit a se închina şi celor tîrîtóre, şerpilor adecă, şi atâta s'aŭ înebunit în cât se închină, vaĭ! şi însuşi chipurilor celor tîrîtóre şi şerpilor; pentru-că cunoştinţa de Dumneḑeŭ, ce trebuía a o avea, care covîrşeşte cu neasemĕnare pre tóte estimele, acésta o aŭ afierosit la zidirile cele cu neasemĕnare maĭ de nimic decât tóte. Slava luĭ Dumneḑeŭ însă este a se cunóşte el ca Făcĕtor şi Pronoisitor (purtător de grijă) al totuluĭ şi a avea tóte cele-

---

reopag. ḑice: „Că cele vĕḑute sînt chipurĭ ale celor nevĕḑute şi cele simţite ale celor gândite". Şi aĭurea: „încă şi prin însăşĭ zidirea lumeĭ, ceiĭ ce se vede tótă, se provĕd cele nevĕḑute ale luĭ Dumneḑeŭ (Epist. către Tit). b) Zidirile s'aŭ făcut spre învĕţătura şi pilda nóstră ca printr'însele să ne învĕţăm atât meşteşugurile cât şi a ne depărta de rĕutăţĭ şi a lucra bunătăţile. Să ne depărtăm de rĕutăţĭ, adecă să fugim de lupul cel răpitor, de cămila cea pomenitóre de rĕŭ, de mânia pardosuluĭ, de nerodirea neroditórelor saduri, şi de cele asemenea; să lucrăm însă bunătăţile, urmând nerĕutatea furniceĭ, ĭubirea de ostenélă a albineĭ, bunele rodiri ale sadurilor şi cele-l-alte firéşti bunătăţĭ, tóte ale vietăţilor şi ale sadurilor şi ale celor-l-alte făpturĭ. Pentru acésta şi Solomon une-orĭ ne trimite la furnică: „Mergĭ la furnică, ḑice, o lenişule şi rîvneşte vĕḑênd căile eĭ" (Pilde V, 6), şi une-orĭ la albină: „şi învaţă-te cât e de lucrătóre şi lucrarea cât de cinstită o face" (tij.). Pentru acésta şi Teodor Studitul şcólă numeşte pre lumea acésta întru o învĕţătura a sa. c) Pentru ca să dobândim trebuinţele şi hranele cele de nevoe din făpturĭ şi cele-l-alte întăritóre ale trupurilor nóstre. d) Ca dobândind din făpturĭ cele întăritóre ale vieţeĭ nóstre, pururea să mulţămim dătătoruluĭ bunătăţilor acestor trupeştĭ. e) şi cea maĭ de pre urmă ca prin tóte bunătăţile acestea pururea să rĕmânem slăvind pre Dumneḑeŭ Ziditorul şi Făcĕtorul nostru, căcĭ Dumneḑeŭ pentru acest sfîrşit a zidit lumea, ca să se slăvéscă de către făpturile cele cuvîntătóre. Pentru acésta a ḑis dumneḑeescul David: „Ceriurile povestesc slava luĭ Dumneḑeŭ" (Psalm. XVIII stih 1). Şi Pariamistul ḑice: „Tóte lucrurile Domnuluĭ cu dreptate sînt"; orĭ precum altul a tălmăcit: „tóte lucrurile Domnului pentru dînsul" (Pild. XVI, 1) adecă tóte lucrurile luĭ Dumneḑeŭ s'aŭ făcut pentru slava luĭ. Pentru acésta şi teologul Grigorie a ḑis: „tóte pre Dumneḑeŭ îl laudă şi-'l slăvesc cu glasurĭ negrăite, că pentru tóte se mulţămeşte prin mine Dumneḑeŭ şi cu adevĕrat lauda acelora a nóstră laudă se face, dela care priimesc eŭ pricină de a-'l lăuda (Cuv. la Dum nóua, adecă a luĭ Toma).

l-alte însușirĭ cuvenite luĭ Dumnedeŭ. Dar care aŭ făcut greșélele acestea? Egiptenĭi, ceĭ decât toți maĭ filosofĭ[1]), că aceștia aŭ fost carĭi se închinaŭ chipurilor celor tîrîtóre și șerpilor.

24. Pentru acésta și 'ĭ-a dedat pre eĭ Dumnedeŭ întru poftele inimilor lor spre necurățiе de a-'șĭ necinsti trupurile lor întru sineșĭ.

25. Care aŭ schimbat adevĕrul luĭ Dumnedeŭ întru mincĭună și aŭ cinstit și aŭ slujit făptureĭ maĭ mult decât făcĕtorului, carele este binecuvêntat în vecĭ amin.

Dicerea «dedat», va să dică că ĭ-a lăsat și a sloboḍit pre Elinĭ și pre înțelepți să cadă în poftele lor, ca și un doftor, carele curarisește și caută pre bolnav, apoĭ vĕḍêndu-l că face neorânduĭală și nu păzește dieta, care ĭ-a rânduit, îl lasă pre el în maĭ multă bólă, adecă îl lasă să întrebuințeze voea sa și să nu se vindece de bólă[2]). Iar óre-carĭi[3]) ḍicerea acésta: «ĭ-a dedat Dumnedeŭ», așa o aŭ înțeles, adecă cum că ĭ-a dat pre eĭ ocara ce s'aŭ făcut de dînșiĭ către Dumnedeŭ și necinstea, precum obicĭnuim a ḍice, că pre cutarele om l'a perdut și argintul l'a perdut, cu tóte că argintul nu l'a perdut pre el, ci întrebuințarea cea rea a argintuluĭ, care se făcea de el; și precum ḍicem că pre Saul și pre Solomon, împĕrăția ĭ-aŭ perdut în loc de réua întrebuințare a împĕrățieĭ.

S'aŭ dedat dar slujitoriĭ de idolĭ spre necurățiĭ pentru a lor rĕutate. Drept aceea nu aveaŭ trebuință a se necinsti de alțiĭ, ci înșișĭ eĭ se necinsteaŭ pre sineșĭ[4]), că acest fel sînt patimele cele necurate care necinstesc pre ceĭ ce le fac. Dar pentru care pricină s'a dat întru necurăția patimilor? Din necinstea și ocara ce o făceaŭ luĭ Dumnedeŭ, pentru-că cel ce nu bagă în sémă de Dumnedeŭ, îndatășĭ în viață se strică, precum ḍice

[1]) Ci și Vavilonenĭi se închinaŭ celor tîrîtóre și balaurilor ca unor dumneḍeĭ, precum se vede în Sf. Scriptură la balaurul Vil, unde Daniil proorocul sĕ scrie că a omorît pre balaur căruia se închina Vavilonenĭi.

[2]) Obicĭnuește Sf. Script. ca pricină a numi pre sloboḍirea și ertarea luĭ Dumnedeŭ, dupre Icumenie și Procopie (Fóea 556 Tom. II al celor opt cărți) și dupre Teodorit, carele ḍice: „Dumnedeŭ e pricinuitor de cele bune, ĭar de rele nepricinuitor, dovedește ce se cuvine a face și necuviința celor protivnice; ĭar nu silește pre socotința ómenilor, ci dă loc stăpânireĭ de sine. Decĭ fiind-că ĭartă a se face cele protivnice, putênd a opri și nu sufere a opri, ca nu ceea ce se face să se facă de silă și nevoe, că bunătățile cele de bună voe sînt vrednice de laudă, ertarea o a numit pricină“ (Fóea 1603 tom. I al celor 8 cărți).

[3]) Carele este Fotie, că el așa a tâlcuit dedarea.

[4]) Iar uniĭ dascălĭ ḍic, că trupurile Elinilor se necinsteaŭ înșeșĭ de sineșĭ cu patima malahieĭ, că acéstă patimă însușĭ trupul o lucréză și o pătimește de sine.

şi David: «Dis-a nebunul în inima sa: nu este Dumnedeŭ». Apoĭ spune şi pricina: «stricatu-s'a şi urât s'a făcut întru meşteşugirile sale» (Psalm. XIII, 1). Aŭ schimbat dar Elinii adevěratele însuşirĭ ale luĭ Dumnedeŭ şi dreptăţile cele dumnedeeştĭ cuviincióse şi le-aŭ dat mincinoşilor dumnedeĭ[1]).

Decĭ dicerea: aŭ cinstit, arată că pre făpturĭ le-aŭ cinstit; ĭar dicerea: aŭ slujit, însemnéză şi pre robie prin lucrările ce le aducea lor; că slujirea este cinstea cea prin faptă[2]). Vedĭ însă, o cetitorule, că nu prost a dis Pavel, cum că Elinii aŭ slujit făptureĭ, ci că mai mult i-aŭ slujit decât Făcětoruluĭ, mărind vinovăţia lor din aseměnare[3]). Insă Făcětorul, dice, este binecuvêntat şi prea slăvit în vecĭ, adecă nimic s'a păgubit pentru necinstea şi ocara Elinilor şi e binecuvêntat în vecĭ cu adeverire şi fără îndoĭală, că amin acésta înseamnéză[4]).

26. Pentru acésta ĭ-a dedat pre eĭ Dumnedeŭ la patimĭ de necinste, că şi muerile lor 'şĭ-aŭ schimbat rânduĭala cea firéscă întru cea afară de fire.

27. Aşijderea şi bărbaţiĭ încă lăsând firésca întrebuinţare a părţeĭ femeeştĭ, s'aŭ aprins întru pofta lor unul către altul, bărbat cu bărbat ruşinea lucrându-o, şi rěsplătirea cea ce li se cădea a rătăcireĭ lor întru sineşi luându-o.

Pavel aicea ĭarăşĭ pre lepădarea şi depărtarea luĭ Dumnedeŭ dedare o numeşte, care s'a făcut lor pentru-că aŭ servit (s'aŭ închinat) şi aŭ slujit făptureĭ; că precum s'aŭ stricat eĭ în dogmele cele despre Dumnedeŭ, pentru-că aŭ lăsat povăţuirea care o pricinuĭa

[1]) Iar Teodorit dice, că adevěr al luĭ Dumnedeŭ Pavel numeşte pre numele luĭ Dumnedeŭ, ĭar mincĭună pre idoliĭ ceĭ de mână făcuţĭ. Iar Sevirian dice că, Dumnedeŭ cu adevěrat este Dumnedeŭ, ĭar idoliĭ, care de Elinĭ se închină, cu mincĭună se numesc dumnedeĭ.

[2]) Vedĭ la dicerea: „Martur îmĭ este Dumnedeŭ, căruĭa slujesc cu duhul meŭ (Rom. I, 9).

[3]) Iar unĭĭ din dascălĭĭ ceĭ maĭ nouĭ la dicerea: decât pre Făcětorul, vor a dice hotărîtor, adecă Elinii şi slujitorii de idolĭ, slujĭaŭ făptureĭ şi nu Făcětoruluĭ, însă fiind-că cuvîntul Apostoluluĭ este pentru înţelepţiĭ Elinilor, din care mulţĭ (precum Platon şi Aristotel) slăvĭaŭ pre un făcětor al totuluĭ, prea înalt, nevědut şi nemuritor şi nemărginit; slujĭaŭ însă şi făpturilor ca unor zeĭ şi făcětorĭ aĭ totuluĭ covîrşitorĭ, pentru acésta trebue a se dice precum să ĭa drept, precum şi Teofilact şi Icumenie dic că slujĭaŭ înţelepţiĭ Elinĭ făptureĭ maĭ mult decât Făcětoruluĭ.

[4]) Dicerea amin în tótă Scriptura veche, numaĭ în treĭ părţĭ se află (în Cart. I a Paralipom., Cap. XVI, 36, şi la A dóua Neemia Cap. V, 13, şi Cap. VIII, 8), ĭar întru cea nóuă de multe orĭ se află şi însemnéză: aşa, cu adevěrat; precum şi însuşĭ Pavel arătat a tâlcuit dicênd: „Căcĭ câte făgăduinţe sînt ale luĭ Dumnedeŭ întru el aŭ pre aşa, şi întru el pre amin (II Cor. I, 20). Dar pentru ce Pavel slavocuvintéză când pomeneşte numele Tatăluĭ, vedĭ la cea către Filip. Cap. IV, 20 şi la suptînsemnarea dicereĭ.

lor făptura către cunoştinţa Făcătorului, aşa s'aŭ făcut spurcaţi întru vieţuire, pentru-că aŭ lasat firésca îndulcire cea cu muerile, care e şi mai lesnicĭósă şi mai îndulcitóre, şi aŭ căḑut întru acea afară de fire a bărbaţilor, adecă întru culcarea cu bărbaţii, care este şi mai grea şi mai greţósă; căcĭ schimbarea acésta însemnéză, adecă aŭ lăsat cele ce aveaŭ şi aŭ cinstit mai mult altele care nu aveaŭ. Arată însă Apostolul mare pirîş a amênduror neamurilor, adecă al femeilor şi al bărbaţilor, pre firea care o aŭ călcat; că după ce aŭ ḑis acoperit, că muerile Elinilor făceaŭ un lucru de ruşine (care nicĭ se cuvine acuma a-l scrie aicea pentru ruşine), ḑice şi pentru bărbaţi că s'aŭ aprins unul către altul, arătând cu aprinderea pre multa întărîtare şi nestîmpărata pornire a poftei către culcarea cu bărbaţi. Nu a ḑis însă că lucréză pofta, ci urâcĭunea, arătând cu acésta că şi pre însăşi firea o aŭ sluţit şi o aŭ ruşinat; iar fiind-că a ḑis că s'aŭ aprins spre pofta trupéscă, pentru ca să nu socoteşti că neputinţa acésta era a firestei poftei lor, ḑice dupre urmare că eĭ rĕŭ o lucraŭ pre ea, adecă tótă sîrguinţa o puneaŭ întru necurăţia acésta, lucru al loruşi făcêndu-o şi luând plata depărtărei lor de Dumneḑeŭ şi a rătăcirei lor ceiĭ către idoliĭ, urâcĭunea cea de acest fel şi muncă avênd pre însăşi îndulcirea loruşi care o încercaŭ[1]), fiind-că era afară de fire şi plină de necurăţie. Însă acésta o ḑice Pavel, căcĭ încă nu putea să încredinţeze pre Romanĭ, cum că este Iad şi Gheena; că crede, ḑice, tu christianule, că fapta acésta necurată, ce o făceaŭ Eliniĭ, le este lor muncă, de vreme ce nu creḑi cuvintele cele despre munca Iadului.

28. Şi precum nu aŭ cercat eĭ a avea pre Dumneḑeŭ întru cunoştinţă, aşa ĭ-aŭ dat pre eĭ Dumneḑeŭ întru minte neiscusită a face cele necuvenite.

De treĭ orĭ a pomenit Pavel acéstaşi noĭmă şi a întrebuinţat acéstaşi ḑicere, ḑicênd: ĭ-a dat, şi pretutindenea ḑice pricina lepădărei luĭ Dumneḑeŭ a fi păgânătatea ómenilor, precum şi acum acésta o ḑice: că precum eĭ nu aŭ cercat a avea pre Dumneḑeŭ întru cunoştinţă, pentru acésta şi Dumneḑeŭ ĭ-aŭ dat pre eĭ în patimĭ; ca cum ar ḑice: necinstea cea întru Dumneḑeŭ

[1]) Pentru acésta şi obştesc proverb îndestul se pórtă acesta: potrivită judecată rĕutatea este asupra rĕuluĭ. Ḑice însă dumneḑeescul Chrisostom: „Cel ce viază întru rĕutate şi mai înainte de Gheena se munceşte de conştiinţă îmboldindu-se (Statuĭ XVI); şi Sirah a ḑis: „Sufletul rĕŭ perde pre cel ce-l are şi bucuria a vrăşmaşilor îl va face pre el (Cap. VI, 4), pentru-că precum rugina feruluĭ mănâncă pre cel ce o naşte, orĭ precum vipera mănâncă pântecele maĭceĭ sale, care o a zemislit, aşa şi păcatul desăvîrşit mănâncă pre cel ce îl lucréză. Pentru acésta avea dreptate Solomon a ḑice despre păcat acésta: „Precum agurida e vătămătóre dinţilor şi fumul ochilor, aşa fără-de-legea celor ce o întrebuinţéză (Pilde X, 26).

a Elinilor, nu se năştea din necunoştinţa lor, ci din cugetare, pentru-că nu a dis, precum nu aŭ cunoscut pre Dumneḑeŭ, ci precum nu aŭ cercat adecă nu aŭ judecat a avea pre Dumneḑeŭ întru cunoştinţă, ci de voe aŭ protimisit păgânătatea; drept aceea păcatele nu se nasc dela trup, precum óre-carii ereticĭ ḑic (Manicheiĭ adecă), ci din judecata minţeĭ ceiĭ stric(a)te (veḑĭ la tâlcuirea ḑicereĭ: «făcênd voile gândurilor lor», Efesenĭ II, 3). Decĭ maĭ întâiŭ eĭ nu aŭ judecat a cunóşte pre Dumneḑeŭ, şi atuncĭ Dumneḑeŭ ĭ-a lăsat să cadă în minte neiscusită şi nedesluşitóre[1]). De vreme ce întórcerea luĭ Dumneḑeŭ şi părăsirea, dare se numeşte de Scriptură, şi óre care din sfinţĭ aŭ întrebuinţat o frumósă pildă, prin carea se arată ḑicerea, ĭ-a dat pre eĭ Dumneḑeŭ, ḑicênd sfinţiĭ: precum dacă cine-va şĭ-ar închide ochiĭ şi nu ar voi să vadă sórele, apoĭ ar cădea în grópă, ḑicem că nearătându-se sórele, aŭ aruncat pre cutarele în grópă, nu dór că sórele s'a mâniat şi a aruncat pre om în grópă, ci căcĭ nu a luminat ochiĭ omuluĭ aceluĭa. Iar a nu lumina sórele de unde a urmat? Din pricina celuĭ ce şĭ-a închis ochiĭ şi nu a vĕḑut sórele. Cu un chip ca acesta şi Dumneḑeŭ ĭ-a dat în patimile necinsteĭ, cu care chip? Pentru-că nu a fost cunoscut de dînşiĭ; ĭar a nu fi cunoscut ĭarăşĭ de unde a urmat? Dela aceĭa că nu aŭ cercat şi nu aŭ judecat a-l cunóşte[2]). Veḑĭ însă şi tâlcuirea stihuluĭ 19 al cap. IV

[1]) Că ḑice sfinţitul Avgustin, că urmările greşélelor pedépsă sînt ale celor înainte povăţuitóre (Cartea V-a asupra luĭ Iulian). Acéstaşĭ o ḑice şi dialogul Grigorie (Cart. XXV de moral. Cap. IX). Insemnéză că din ḑicerea acésta a Apostoluluĭ încheem, că dogmele cele rele şi păgânătatea şi necredinţa nasc viaţa rea şi stricată; că de vreme ce Elinii nu aŭ cercat a cunóşte pre Dumneḑeŭ şi a crede în el, din necunoştinţa şi necredinţa acésta aŭ făcut cele necuvenite şi aŭ vieţuit o viaţă plină de tóte păcatele. Pentru acésta a ḑis fericitul Teodorĭt: Temelia a nelegĭuireĭ s'a făcut păgânătatea, precum şi dimprotivă viaţa cea rea şi stricată naşte dogme rele şi stricate şi face pre ómenĭ necredincĭoşĭ şi necinstitorĭ de Dumneḑeŭ, şi acésta ĭarăşĭ se închee în cuvintele ale însuşĭ Apostoluluĭ, că el a ḑis către Timoteĭ: „Avênd conştiinţă bună pre carea uniĭ lĕpădându-o s'aŭ primejduit întru credinţă" (I Tim. I 19), şi ĭarăşĭ: „rădĕcina tuturor relelor este iubirea de argint, care uniĭ poftindu-o aŭ rătăcit din credinţă" (I Tim. VI 10). Şi dar asemenea rĕŭ este şi dogmele rele şi viaţa cea rea şi aşijderea şi viaţa rea şi dogmele cele rele, pentru-că una este născĕtórea ceea-l-alte, şi cel ce are pre una ajunge şi la cea-l-altă. De acésta prea înţelepţeşte a ḑis Teologul Grigorie: „mie întocmaĭ rĕŭ ĭmĭ este viaţa rea şi basna streină; orĭ pre care o ĭaĭ din amêndóuĕ pre amêndóuĕ le căştigĭ".

[2]) Ḑice însă şi înţeleptul Meletie Pigas la acéstă ḑicere: „Dă Dumneḑeŭ în minte neiscusită ca să facă cele necuvenite, ci pentru păcatele cele maĭ dinainte ĭĭ dă, fiind-că nu aŭ cercat, ḑice, a avea pre Dumneḑeŭ întru cunoştinţă, ĭ-a dat pre eĭ Dumneḑeŭ în minte neiscusită de a face cele necuvenite. Drept acea păcatele cele al doilea şi păcate sînt şi muncĭ ale păcatelor... Păcatele dar acestea, fiind-că sînt muncĭ, ca pri-

a celĭ către Efesenĭ, care mult se potrivește la ḑicerea acésta.

29 Plinĭ de tótă nedreptatea.

Veḑĭ o cetitorĭule, cum că Elinii tóte patimile le aveaŭ cu covîrșire, pentru-că ḑice aice Apostolul că eraŭ plinĭ de tótă nedreptatea, căcĭ aŭ fost ajuns înșișĭ la mĕsura cea maĭ de pre urmă a tutulor rĕutăților, apoĭ înșiră felurile rĕutățeĭ întru care aŭ fost căḑut.

De curvie.

Cu numele curvieĭ obștește împreună a cuprins pre tótă necurăția.

De vicleșug.

Adecă înțelepții Elinilor eraŭ plinĭ de vrășmășie asupra aprópeluĭ.

De lăcomia de averĭ.

Și plinĭ de pofta avuțiilor.

De rĕutate.

Și plinĭ de pomenirea de rĕŭ[1]).

Plinĭ de pismă, de ucidere.

Uciderea tot-de-una se naște din pismă, pentru-că Avel pismuindu-se s'a ucis, și Iosif s'a primeḑuit a fi ucis de către pișmuitoriĭ fraților luĭ, pentru acésta și M. Vasilie a ḑis: «acestea înseși și Cain făcêndu-le se arătă întâĭŭ ucenic al diavoluluĭ și pisma și uciderea dela dînsul învĕțându-se surorile pĕcate, pe care Pavel împreună le-aŭ împreunat, ḑicênd: plinĭ de pismă și de ucidere (In Cuv. Despre pismă).

De sfadă, de vicleșug.

Din pismă se naște și prihănita prigonire și viclenia care se face pentru păgubirea celuĭ pismuit. Iar Marele Vasilie, vicleșugul așa îl hotărăște: «Vicleșug este cel ce se face spre vrășmuire iscoditóre, când cine-va închipuind ce-va bun și bunul ca o amăgitură, îl pune înainte și prin acésta a lucra cele ale vrășmășuireĭ (Hot. 73 în scurt).

De năravurĭ rele.

Rea nărăvire este rĕutatea cea ascunsă în adâncul sufletuluĭ, ĭar pre de-asupra se arată unsă cu bunătatea. Iar Marele Vasilie ḑice: «rĕul năravu, precum socotesc, este însăși întâĭa rĕutate și ascunsă a deprindereĭ (Tij.)[2]).

---

cinuitor aŭ pre Dumneḑeŭ, căcĭ a lăsat într'însele să cadă pre ceĭ ce nu aveaŭ simțire ca să pótă veni întru simțire pentru mărimea necuviinței și orĭ a se munci întru cele ce se îndulcesc, orĭ maĭ vederat a se face rușinea rĕutățeĭ spre abaterea celor ce aleg a fi întregĭ înțelepți (Cart. I. Despre Hristian.).

[1]) Iar Icumenie rĕutate numește pre sîrguința ce are cine-va de a face rĕŭ aprópeluĭ.

[2]) Iar Teodorit ḑice că: „rĕŭ nărăvaș numește pre ceĭ ce întrebuințéḑă cugetările spre vrășmășie și pre ceĭ ce mèșteșugesc vătămare celuĭ de aprópe.

30. Șoptitorĭ, grăitorĭ de rĕŭ, urâtorĭ de Dumnedĕŭ.

Șoptitorĭ numește Pavel pre ceĭ ce într'ascuns clevetesc pre frații lor, când se află față; ĭar grăitorĭ de rĕŭ, pre ceĭ ce vederat îĭ prihănesc; și urâtorĭ de Dumnedĕŭ, pre ceĭ ce urăsc pre Dumnedĕŭ și se urăsc de Dumnedĕŭ.

Ocărâtorĭ, mândrĭĭ, trufașĭ[1]).

La vĭrĭul relelor s'a suit, la mândrie, pentru-că și bine a face cine-va apoĭ a se mândri, perde plata binelui aceluĭa; cu cât maĭ vĭrtos însă, când se mândrește și face rele? Pentru-că pĕcătosul și mândru fiind nu póte a se pocăi; să știĭ însă că mândria adecă este defăimare de Dumnedĕŭ, ĭar trufia este defăimare de ómenĭ, din care se naște ocara cea asupra ómenilor, pentru-că cel ce defaimă pre ómenĭ, pre toți îĭ ocărăște și îĭ calcă; orĭ póte, de și trufia este firește maĭ întâĭŭ decât ocara, dar însă la noĭ ceĭ ce vedem pre din afară, întâĭŭ se vede ocara apoĭ se cunóște maĭca și pricina ocăreĭ, trufia. Pentru acésta Pavel maĭ întâĭŭ a pus ocara[2]); pentru acésta a dis și Isaia: «Și ocara celor mândrĭĭ o voĭŭ smeri» (Cap. XIII, 11), care tălmăcind Marele Vasilie dice: «Drept aceea tot pĕcatul ocară este și odrasla a ocăreĭ este, maĭ întâĭŭ atingêndu-se de ocărâtorul».

Aflătorĭ de rele.

Elinĭĭ și slujitorĭĭ de idolĭ nu se îndestulaŭ cu rĕutățile, care aveaŭ maĭ înainte, ci isvodeaŭ și altele; ĭar a isvodi rele nu urmédă lor din răpirea minței, ci din cugetare și sârguință[3]).

---

[1]) Iar ecumenie mândrĭĭ numește pre ceĭ ce se mândresc pentru bunătățile împrotiva celor ce nu le aŭ, ĭar trufași pre ceĭ ce se fălesc întru cele ce nu le aŭ, ca cum le-ar avea. Iar M. Vasilie dice: „Mândru e cel ce se îngâmfézĕ pentru cele ce sînt ale sale și se ispitește a se arăta maĭ pre sus de ceea ce este, ĭar trufaș cel ce nu se mărginește întru cele legĭuite, nicĭ plinește a se mărgini întru acelaș canon, aceeaș a cugeta, ci îșĭ isvodește osebita cale de dreptate și de bună cinstire de Dumnedĕŭ. Și Teodorit trufași dice pre ceĭ ce în zadar se fălesc.

[2]) Vedĭ și pre Dioghen Laertiul și veĭ afla că toți înțelepții Elinilor aŭ petrecut viața rea și aŭ socotit patimile cele rele în loc de dei; pentru acésta și dumnedeescul Ieronim la proorocul Osie a dis: „Cu anevoe este a afla eretic cucernic". Ci și sfințitul Amvrosie dice: „Și ceea ce se pare a fi bunătate, fără de buna cinstire este rĕutate, că nu se întinde spre mântuire, că nu e bine plăcută luĭ Dumnedĕŭ" (La Meletie Pigas).

[3]) Iar M. Vasilie tâlmăcește care sînt aflătorĭĭ relelor și dice că sînt: „Ceĭ ce afară de relele cele obicĭnuite și cunoscute la ceĭ maĭ mulți, maĭ născocesc óre-care altele și le află". Vedĭ însuși, o cetitorĭule, cum a pus Apostolul aicea faptele una după alta ce le aveaŭ Elinĭĭ, pentru-că precum bunătățile atârnă una de alta, precum am dis la suptînsemnarea dicereĭ: „De îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine" (Gal. V, 22), așa și rĕutățile și patimile una de alta se atârnă. Pentru acésta a dis dumnedeescul Grigorie al Niseĭ: „Drept aceea de îndărăpt și vătĕmarea la

Născetorilor nesupuşi (neascultători de părinţi).

Arată Pavel cu acésta că Elinii se luptaŭ şi cu însăşi firea.

31. Neînţelegĕtorĭ, nestatornicĭ întru aşeḑĕmînturĭ.

Potrivit eraŭ Elinii neînţelegĕtorĭ, pentru-că ceĭ ce nu se supun născĕtorilor, ce bine altul pot să gândéscă şi să înţelégă? Iar nestatornicĭ întru aşeḑĕmînturĭ ḑice, pentru-că nu rămîneaŭ întru cele ce se învoiaŭ, adecă necredincioşĭ eraŭ şi nu păzeaŭ încredinţarea.

Neîmpăcaţi, fără de dragoste, nemilostivĭ.

Rădĕcina tuturor rĕutăţilor acésta este: Răcéla dragosteĭ; că din acésta se pricinueşte a nu se împrieteni cine-va cu fratele sĕŭ, nicĭ a'l priimi adecă a nu'l iubi, nicĭ a-'l milui; pentru acésta a ḑis Mântuitorul: «Când se va înmulţi nelegiuirea, se va răci dragostea a multora» (Mat. XXIV, 12). Şi cu tóte că însăşi firea omenireĭ, care o avem ne uneşte pre noĭ unul cu altul, precum şi pre (?) neamurile dobitócelor cele de un fel se adună unele cu altele, dar însă Elinii acésta nu aŭ înţeles.

32. Cariĭ dreptatea luĭ Dumneḑeŭ cunoscêndu-o, cum că ceĭ ce fac unele ca acestea sînt vrednicĭ de mórte, nu numaĭ acestea le fac, ci şi binevoesc cu ceĭ ce le fac.

Maĭ sus a arătat Apostolul, cum că Elinii nevrênd să cunóscă pre Dumneḑeŭ, s'aŭ umplut de tótă rĕutatea; ĭar acum arată că nu sînt vrednicĭ nicĭ ertare a lua, pentru că nu pot să ḑică că nu ştiaŭ binele, căcĭ ştiŭ dreptatea şi porunca luĭ Dumneḑeŭ de firésca lege povăţuindu-se, şi de voe fac cele din protivă; şi ce e maĭ rĕŭ, că şi împreună le plac ceĭ ce fac relele, adecă îĭ ajută la cele rele, care este o rĕutate nevindecată[1]).

---

ce-va din cele dintru noĭ, se întinde la tótă viaţa cea dupre fapta bună. Şi cu adevĕrat dupre cele ce ḑice Apostolul, totul împreună se aşeḑă, că de pătimeşte un mădular împreună dóre pre tot trupul." (Cap. XIV despre fecĭorie). Ḑice însă şi M. Makarie: „Tóte sînt legate una de alta, ura e legată de mânie, mânia de mândrie, mândria de slava deşartă, slava deşartă de necredinţă, necredinţa de împetrirea inimeĭ, împetrirea inimeĭ de lenevire, lenevirea de trândăvie, trândăvia de nepurtare de grije, nepurtarea de grije de nerăbdare, nerăbdarea de ĭubirea de îndulcirĭ şi cele-l-alte părţi ale rĕutăţeĭ una de alta sînt spânzurate" (Vpr. XL Cap. I). Veḑĭ lanţul rĕutăţilor una de alta legate şi la Cap. III al ceiĭ a II către Timoteĭ, la ḑicerea „Nesupuşĭ părinţilor".

[1]) Iar dumneḑeescul Isidor Pelusiotul nu priimeşte pre ceĭ ce îndreptéză adecă ca pre o greşită apostoléscă ḑicerea acésta şi carĭ cetesc aşa: „Nu numaĭ ceĭ ce fac acestea, ci şi ceĭ ce împreună binevoesc cu ceĭ ce le fac, vrênd aceştia a arăta maĭ mic păcat a binevoi cine-va cu ceĭ rĕĭ, şi maĭ mare păcat a face relele". Nu priimeşte, am ḑis, Sfîntul acestea, ci ḑice: că nu este greşită ḑicerea acésta, ci e dréptă, precum se află scrisă. Decĭ ḑice: „Ḑic cum că fiind-că a greşi, decât a lăuda pre ceĭ ce greşesc, este

CAP. II.

1. Pentru aceea fără de rĕspundere eştĭ, o omule, tot cel ce judecĭ, căcĭ întru ceea ce judecĭ pre altul pre sine-ţi te osîndeştĭ, că aceleaşĭ facĭ cel ce judecĭ.

Fiind-că noĭ ómeniĭ socotinţele le avçm neregulate şi nestatornice, şi une-orĭ adecă ajutăm la rĕŭ şi alte orĭ ne facem judecătorĭ aĭ streinelor greşale, osîndind pre pĕcătoşiĭ ceĭ asemenea nóuĕ, pentru acésta Pavel a dis maĭ înainte pentru ceĭ ce ajută pre ceĭ rĕĭ, ĭar acum dice şi pentru ceĭ ce osîndesc pre alţiĭ, cum că fără de rĕspundere eştĭ, o omule, adecă, pentru-că ştiind tu dreptatea şi porunca luĭ Dumneḑeŭ, cum că rĕiĭ sînt vrednicĭ de muncă, fără de rĕspundere şi de sineşĭ osîndit te facĭ, judecând şi osîndind pre ceĭ ce fac relele cele

---

pricină maĭ grea şi maĭ mare de muncă, potrivit s'a dis: „Nu numaĭ acestea fac, ci şi binevoesc cu ceĭ ce le fac.“ Că cela ce dupre ce a greşit osândeşte pĕcatul, va putea óre-când dupre multă vreme a se dobândi pre sineşĭ, mare ajutor avênd spre a se pocăi, pre prihănirea pĕcatuluĭ, ĭar cela ce laudă rĕutatea se lipseşte pre sineşĭ de ajutorul de a se pocăi. Decĭ de vreme ce este de socotinţă stricată şi de suflet ce boleşte fără vindecare socotinţa acésta, dupre cuviinţă cel ce laudă pĕcatul celuĭ ce a greşit, cu mult maĭ fără-de-lege se judecă“ (In Epistolĭ). Pentru acésta şi Teodorit dice: „Aceştia nu îndestul socotesc a fi a le face acestea, ci şi laude alcătuesc celor ce fac cele asemenea, şi acesta e hotarul cel maĭ de pre urmă al nelegĭuireĭ, că trebuea nu numaĭ a urî nelegĭuirea tuturor, ci şi de a sa a se îngreţălui. Că acésta se pare că însemnéză psalmicésca ḑicerea aceea: „Se laudă pĕcătosul întru poftele sufletuluĭ sĕŭ şi cel ce nedreptăţeşte se binecuvintéză“ (Ps. IX, 23). Dice însă şi dumneḑeescul Chrisostom: „Nu numaĭ a râvni rĕutatea ci şi a lăuda pre ceĭ ce vieţuesc într'însa, aduce muncă prea cumplită celor (ce) viaḑă întru rĕutate, că a pĕcătui şi a lăuda pre ceĭ ce pĕcătuesc, mult maĭ mare pricină de muncă aduce“ (din Cuv. cel la Saul). Ci şi M. Vasilie dice: „Maĭ cu sîrguinţă să luăm aminte de sinene, nu când-va pre vre un om necinstitor de Dumneḑeŭ cu cuvîntul saŭ cu lucrul, vrênd să-'l îndreptăm, dupre harul cel către noĭ, purtându-ne cu înduplecarea luĭ, că vaĭ celor ce ḑic rĕul bun şi bunul rĕŭ, şi ceĭ ce pun lumina întunerec, şi întunerecul lumină, ceĭ ce fac amarul dulce şi dulcele amar“ (Isaia V, 20). Şi ĭarăşĭ ḑice: „Cel ce ajută celor rĕĭ şi îndrăzneşte întru faptele cele rele, acesta este cel ce ḑice rĕul bun, precum Apostolul prihăneşte pre ceĭ ce nu numaĭ le fac acelea, ci şi împreună bínevoesc cu ceĭ ce le fac“ (In tâlc. la Isaia). A ḑis încă şi Parimiastul: „Carele judecă pre cel nedrept a fi drept; ĭar nedrept pre cel drept, necurat şi urât e la Dumneḑeŭ“ (Pild. XIII, 13). Şi acésta e ceea ce ḑice David: „Că se laudă pĕcătosul“ şi cele-l-alte, care S. Isidor tâlcuind ḑice: „Că pĕcătosul se laudă de către ceĭ ce-'l linguşesc şi-'ĭ întărâtă rĕutatea luĭ şi acésta-ĭ cea maĭ rea decât tóte, când rĕutatea se laudă şi nicĭ se socoteşte a fi rĕutate; că precum cel ce aduce la faptă bună se încununéză, măcar de nu ar ajuta nimic, că lucrul sĕŭ l'a plinit, aşa şi cel ce ajută la rĕutate se osîndeşte, deşi nu ar putea nimic, că şi acestaşĭ a făcut rĕutatea sa (Epist. III).

asemenea, care le faci și tu. Se vede însă că dumnedeescul Pavel dice cuvintele acestea dregătorilor și mai ales Romanilor, carii eraŭ întâi stătători ai lumei, pentru-că însușire a dregătorilor este a judeca pre alții. Insă se potrivesc acestea la fieste-carele om, pentru-că fieste-carele póte judeca pre altul, măcar deși nu are stăpânire. Deci când tu, să dicem, fiind prea curvar, osîndești pre celă-l-alt prea curvar asemenea cu tine însuți, pre tine te osîndești[1]).

2. Și știm că judecata lui Dumnedeŭ este dupre adevĕr, asupra acelora ce fac unele ca acestea.

Pentru ca să nu dică cine-va că eŭ de și am osîndit și am pedepsit pre preacurvarul, preacurvar fiind însu'mi, nu m'am osîndit însă acum, nici m'am pedepsit asemenea, pentru acésta Apostolul înspăimântézá și dice că nu este așa și la Dumnedeŭ: pentru-că aicea adecă un preacurvar se pedepsește iar altul scapă de pedépsă, atuncea însă la viitórea judecată nu urméză așa, pentru-că judecata și osînda lui Dumnedeŭ se va face dupre adevĕr asupra tuturor preacurvarilor și pĕcătoșilor.

3. Dar socotești acésta, o omule, cel ce judeci pre ceĭ ce fac unele ca acestea, și făcêndu-le acestea, cum că tu veĭ scăpa de judecata lui Dumnedeŭ?

4. Aŭ dór defaimi bogăția bunătățeĭ lui și a îngăduireĭ și a îndelung răbdăreĭ, neștiind că bunătatea lui Dumnedeŭ te aduce la pocăință?

5. Ci dupre împetrirea ta și nepocăita inimă îți învistierești ție (osîndă) în diua urgieĭ și a descoperireĭ dreptei judecățeĭ lui Dumnedeŭ.

6. Carele va rĕsplăti fieste-căruia dupre faptele sale[2]).

---

[1]) Iar Teodorit așa a tâlcuit dicerea: „Apoĭ iarăși altmintrelea arată că avem noĭ pre deslușirea celor bune și a celor dimprotivă, ci și așa dice aflându-ne, de veți lua stăpânirea de a judeca dela óre-cariĭ pre călcătoriĭ legilor, ca vinovați și munciți cunoștința de acest fel a bunătăților aveți-o, și acelor dimprotivă. Trebue însă a ști, că prin cele ce judecați pre alții, carĭ greșesc și pre voĭ înșivĕ aceloraș hotărîrĭ vĕ supuneți, că aceeași fără de lege o cutezați.

[2]) Insemnézá că dicerea acésta: „Carele va rĕsplăti fieste-căruia dupre faptele luĭ“, o a luat Pavel dela Parimiastul întocmaĭ din cuvînt în cuvînt (Cap. XXIV, 12), și dela David care o dice însuși acésta (Psalm. LXI, 11). Iar dumnedeescul Maxim tâlcuind acésta dice: „Când veĭ audi Scriptura dicênd că tu veĭ rĕsplăti fieste-căruia dupre faptele luĭ, nu dupre cele ce se fac afară de scoposul cel drept, de se par a fi bune, rĕsplătește Dumnedeŭ bune; ci dupre cele ce se fac dupre dreptul pravăț, că nu la cele ce se fac privește judecata lui Dumnedeŭ, ci la scoposul celor ce se fac (Cap. XXXVII al sutei a II-a din cele despre dragoste).

Mai sus a dis, cum că resplătirea slujirei de idoli se resplătea celor reĭ cu însesĭ pecatele lor acelea şi necurăţiile ce făceaŭ, fiind-că însesĭ necurăţia lor aceea era indestul osîndă lor, în loc de muncă. Iar acum le arată şi munca, care aŭ să o priiméscă; este, dice, şi altă muncă pentru tine omule, pentru-că nu veĭ scăpa de osîndirea luĭ Dumnedeŭ, căcĭ cum veĭ scăpa tu de ea, când de a ta osîndă n'aĭ scăpat? Pentru-că osîndind pre altul, însuţĭ pre tine te-aĭ osîndit. Căcĭ dacă tu, fiind-că nu te-aĭ muncit încă defaimĭ pentru acésta pre bogăţia bunătăţeĭ luĭ Dumnedeŭ, să ştiĭ cum că maĭ mult acésta este, care va pricinui ţie maĭ multă muncă, pentru că îndelunga răbdare şi îngăduirea luĭ Dumnedeŭ la ceĭ ce o întrebuinţéză pre ea spre îndreptarea lor este mântuitóre şi folositóre, ĭar la ceĭ ce o cheltuesc pre ea spre a adăogi şi alte rĕutăţĭ, se face pricină de maĭ mare muncă, nu din pricina dumnedeeştei îndelungĭ răbdărĭ, ci din pricina împetrireĭ pĕcătoşilor; că îţĭ învistiereştĭ, dice, pĕcătosule, urgie tu ţie-'ţĭ, şi nu Dumnedeŭ, ci tu o pricinueştĭ ţie acésta. Pentru care pricină? Din neînduplecata spre bine şi împetrită inimă a ta, pentru-că, când tu nicĭ cu bunătatea nicĭ cu îndelunga răbdare a luĭ Dumnedeŭ te moĭ, nicĭ cu frica te îndupleci spre bine, care alt lucru este maĭ împetrit decât tine?[1]) dicênd însă diua urgieĭ, dupre urmare dice şi a descopereriĭ şi a dreptelĭ judecăţĭ a luĭ Dumnedeŭ[2]).

Şi dupre cuviinţă ca să nu socotéscă cine-va că judecata luĭ Dumnedeŭ se face cu urgie, că maĭ întâĭŭ, dice, că se face descoperire şi arătare a tuturor pĕcatelor, şi apoĭ dupre mĕsura pĕcatelor arătate aşa se face şi resplătirea şi urgia, în cât pentru acésta se face şi drépta judecată, pentru-că, în lumea acésta, ascunse fiind faptele ómenilor, pentru acésta nu tot-deuna se face şi dreptate, ĭar atuncea când se vor arăta cele ascunse ale fieşte-căruĭa, urméză a se face drépta judecată. Insemnéză, o cetitorĭule, cuprinderea acésta a Apostoluluĭ, pentru-că trebueşte ca să tâlmăceştĭ drept cuvîntul acela al Eşireĭ: «Şĭ eŭ am împetrit inima luĭ Faraon» (Cap. IV, 21); că maĭ aceea o tâlmăceşte aicea Pavel cu alte dicerĭ, şi vedĭ despre a-

[1]) Pentru acésta bine a dis Orighen, că mintea omenéscă se face ca céra cea vîrtósă pentru rĕcélă şi atuncea se face nepriimitóre de haractirul dumnedeesculuĭ chip. A dis încă şi dumnedeescul Maxim: „Că inima cea împetrită nicĭ de dragoste se móĭe nicĭ cu rugăcĭunea, nicĭ cu pocăinţa, nicĭ cu pedepsele, nicĭ cu bătăile, nicĭ cu învĕţăturile şi cu darurile luĭ Dumnedeŭ (la Coresie). Pentru scésta a dis Isaia: „Aĭ învîrtoşat inimile nóstre, a nu ne teme de tine" (Cap. LXIII, 17).

[2]) Şi a dreptelĭ judecăţĭ a luĭ Dumnedeŭ, acest „şi" conlegătură (conjuncţie) în scrisul Apostoluluĭ nu se află; ĭar Sf. Teofilact şi Teodorit o aŭ la tâlcuirea lor. Iar Icumenie o judeca ca de prisos.

césta la ḑicerea: «Deci dar pre carele voește, miluește și pre carele voește, împetrește» (Rom. IX, 18).

7. Celor ce dupre răbdarea lucrului bun, caută viața vecînică, slavă și cinste și nestricăcĭune.

De vreme ce mai sus a ḑis Pavel că Domnul va rĕsplăti fiește-cărula dupre faptele luĭ, pentru acésta vrênd a face cuvîntul mai blând, începe aicĭ dela rĕsplătirea celor bune, ce are a rĕsplăti atuncea Domnul. Deci ḑicênd celor dupre răbdarea lucrului bun, dóuĕ lucrurĭ arată: Că nu se cade adecă a se lenevi cine-va și a se trândăvi, ci să îngăduiască întru bine până în sfîrșit. Și alta încă, că nu se cuvine a nădĕjdui cine-va întru singura credință, fiind-că are trebuință și de fapte bune. Iar ḑicênd »și nestricăcĭune« deschide ușă și cunoștință despre înviere; apoĭ fiind-că toțĭ avem să ne sculăm din morțĭ, însă nu toțĭ avem să ne sculăm pentru acelașĭ sfîrșit, ci alțiĭ adecă se vor scula pentru slavă și pentru împĕrăție, iar alțiĭ pentru osîndă și muncă, pentru acésta a ḑis: slavă și cinste. Iar tótă cuprinderea cuvîntuluĭ așa se tâlcuește: Dumneḑeŭ, ḑice, celor ce caută slava cea viitóre și cinstea, și carĭi tot-de-una îșĭ aduc aminte atât de acésta cât și de nestricăcĭunea, care aŭ să dobândéscă întru învierea din morțĭ, acelora, ḑic, le va da viață vecînică. Dar cu ce chip se caută slava cea viitóre și cinstea și nestricăcĭunea? Cu îngăduirea întru lucrurile cele bune, pentru-că cela ce îngăduește întru fapta bună și stă statornic împrotiva fiește-căreĭ ispite, ce-'ĭ vine asupra, acela cu adevĕrat caută slava și cinstea și nestricăcĭunea, adecă dobândirea bunătăților celor nestricăcĭóse, care se dobândesc cu nestricatul trup.

8. Iar celor din prigonire și carĭi nu se supun adevĕruluĭ, ci se supun nedreptățeĭ, mânie și urgie[1])

9. Și necaz și strîmtorire preste tot sufletul omuluĭ celuĭ ce lucréză rĕul, al Iudeuluĭ mai întâĭŭ și al Elinuluĭ[2]).

Prigonirea se numește împrotivirea cea fără cuvînt[3]). Deci

[1]) Iar tótă cuprinderea (tot periodul) așa se alcătuește, pusă fiind în rânduĭală de săritură, adecă: „Celor ce cu îngăduire caută lucru bun, viață vecînică, slavă și cinste și nestricăcĭune, le va rĕsplăti Dumneḑeŭ, iar celor ce din prigonire, carĭi nu se supun adevĕruluĭ și sînt supușĭ nedreptățeĭ, li se va rĕsplăti mânie și urgie, care va fi. Așa spre maĭ descoperit (spre maĭ mare lămurire) o închipuește cuprinderea acésta Fotie (Epist. 167 către Gheorghie al Nicomedieĭ).

[2]) Lipsește din afară graĭul „va fi".

[3]) Dar prigonirea ce este și gâlcéva, veḑĭ la cap. XII, la cea a dóua către Corint. stih. 20. Adauge acésta încă dumneḑeescul Grigorie al Niseĭ ḑicênd că Apostolul Pavel nu pórtă grijă de obiceĭurile ḑicerilor, ci arată numaĭ înțelegerea cu ḑicerile unde voește, că ḑice așa; „Iar prigonirea, orĭ iubirea de a birui în cuvînt, cea întăritóre și izbânditóre, ară-

celor ce se pornesc din prigonire, ḑice, adecă celor iubitorĭ de a birui prin cuvînt, le va urma necaz şi strîmtorire; cu acésta însă arată Pavel că s'aŭ făcut ómenii rĕĭ nu din necunoştinţă, ci din iubirea de a birui şi pentru acésta eraŭ neertaţi; ci şi a se supune nedreptăţeĭ şi a nu se supune adevĕrului, era greşală a proalegereĭ lor, fiind-că nu a ḑis că eraŭ siliţi orĭ tiranisiţi, ci că se supuneaŭ. Şi veḑĭ cum a ḑis că Dumneḑeŭ va rĕsplăti viaţă vecinică, nu însă că şi cele rele le va rĕsplăti, că mânia şi urgia şi necazul nu ḑice că aŭ să se plătéscă celor rĕĭ ḑela Dumneḑeŭ, ci acésta a lăsat a se înţelege aşa nehotărîtor, cum că relele acestea vor să urmeze acelora; pentru-că, a face viŭ este firéscă însuşire a luĭ Dumneḑeŭ, ĭar munca urméză nóuĕ nu dela Dumneḑeŭ, ci din lenevirea nóstră. Dicênd însă: preste tot sufletul omuluĭ, smereşte pre mândria Romanilor, pentru-că măcar împĕrat de ar fi cine-va nu va scăpa de osîndă, dacă lucréză rĕul, adecă dacă stăruesţe în rĕutate şi nu se pocăeşte; pentru-că nu a ḑis celuĭ cea lucrat, ci aceluĭ ce lucréză adecă cu sîrguinţă şi cu stăruire făcênd rĕul. Iar de vreme ce Iudeul maĭ multă a dobândit pre învĕţătura cea din lege, pentru acésta este şi vrednic a lua maĭ multă pedépsă «că ceĭ puternicĭ cu putere se vor certa» (Înţelept. VII, 7). Şi cât sînt maĭ mult înţelepţĭ, aceĭa maĭ mult se vor munci.

10. Slavă şi cinste şi pace tot celuĭa ce lucréză binele, Iudeuluĭ maĭ întâĭŭ şi Elinuluĭ[1]).

11. Că nu este luare de faţă la Dumneḑeŭ.

Apostolul socoteşte să arate în cuvintele cele următóre cum că tăerea împrejur a Iudeilor nimica foloseşte, nicĭ netăerea împrejur a némurilor vatămă, şi după ce o va arăta acésta, socoteşte dupre urmare să introducă credinţa cea ce îndreptéză pre om. Acéstă socotinţă avêndu-o dar, clăteşte maĭ întâĭ obiceĭurile Iudeilor, şi veḑĭ înţelepciunea luĭ. Povesteşte cele

---

tată fiind tuturor, cum că din facere de gâlcévă, în Scriptură se numeşte prigonirea, şi obicĭnuim sîrguinţa cea către gâlcevĭ a o însemna cu numele prigonireĭ. Dar însă Pavel dând ḑiua bună etimologhieĭ ceiĭ recĭ, prin ḑicerile cele ce voeşte, arată înţelegerea care o vrea. Că şi altele multe s'ar putea afla în cuvintele Apostoluluĭ de către ceĭ ce cercetéză cu amăruntul, care nu slujesc întrebuinţăreĭ obiceĭuluĭ, ci sînt grăite de dînsul cu stăpânire dupre óre-care însuşită înţelegere, nicĭ cum întorcêndu-se către obiceĭurĭ." (In Voróva la ḑicerea: „Iar când i se vor supune luĭ tóte" tom. II). Însă şi Iacov fratele luĭ Dumneḑeŭ întrebuinţéză ḑicerea a prigonireĭ şi aceea ce chĭar acésta însemnéză, unde şi Pavel o întrebuinţéză ḑicênd: „Iar de aveţĭ rîvnă amară şi prigonire în inima vóstră" (Cap. III, 14).

[1]) Din afară împreună se înţelege ḑicerea: „Că se va rĕsplăti dela Dumneḑeŭ".

mai nainte de venirea lui Christos, și cum că lumea era plină de rĕutate și că eraŭ vinovați muncei mai întâiŭ Iudeii și apoi Eliniĭ. Și luând ca o dovadă mărturisită că Elinul se va munci pentru relele ce face, de vreme ce calcă legea cea firéscă, care este scrisă în inimĭ, din acésta formăluește cum că și se va cinsti pentru bunătățile ce face, păzind legea acésta; și dacă urméză cinstea și necinstea din fapte, de prisos dar este legea cea scrisă și tăerea în împrejur, și nu numaĭ de prisos, ci și pricinuitóre de mai multă muncă Iudeului; pentru-că, dacă Elinul se osîndește pentru-că nu s'a învĕțat cele bune dela făptură și din firésca lege, cu mult mai vîrtos se va osîndi Iudeul, care pe lângă dăscălia făpturei și a firestei legĭ a mai luat încă și învĕțătura legeĭ scrise[1]). Decĭ, o cetitoriule, de vreme ce aĭ înțeles scoposul Apostoluluĭ, urméză dar și dicerilor luĭ. Elinĭ însă aicea, numește Pavel, nu de obște pre slujitoriĭ de idolĭ, ci pre cinstitoriĭ de Dumnedeŭ și pre ceĭ ce se supun firestei legĭ, precum a fost Melhisedec și Avimeleh, împĕratul Gherarilor și Iov și Ninevitenĭ și în urmă Cornilie. Așijderea și Iudeĭ numește pre ceĭ mai înainte de venirea luĭ Christos, și fiind-că se sîrguește Apostolul să arăte că tăerea împrejur nicĭ o putere are, alérgă la vremile cele vechĭ și arată că atuncea nicĭ o osebire era între Elinul cel cinstitor de Dumnedeŭ și între Iudeul cel ce făcea cele bune, pentru-că dacă mai înainte de venirea luĭ Christos, când obiceiurile Iudeilor eraŭ felurite mai mult, Iudeul nu avea nicĭ un privilegiŭ mai mult decât Elinul, cu cât mai vîrtos nicĭ un privilegiŭ avea mai mult, dupre venirea luĭ Christos, când legea a rĕmas nelucrătóre? Acestea însă le dice Pavel, ca să obóre mândria Iudeilor, carĭ nu priimeaŭ pre ceĭ de alte némurĭ.

Slavă, dice, și cinste și pace se va da dela Dumnedeŭ Iudeuluĭ și Elinuluĭ. Dar cum se tâlmăcesc acestea? Ascultă: slava lumeĭ adecă și cinstea și cele-l-alte bunătățĭ tot-de-una aŭ vrășmașĭ și turburărĭ, pentru-că se zavistuesc și se vrășmășuesc de către ómenĭ. De și care-va din afară de nu le vrășmășuește acestea, însă cel puțin cel ce are bunătățile acestea, tot-de-una se turbură din lăuntru de cugetărĭ, iar slava și cinstea, cele ce se daŭ dela Dumnedeŭ aŭ pre pacea, pentru-că nu se vrășmășuesc și pentru-că nu pricinuesc celor ce se slăvesc și se cinstesc pre neturburarea și pacea cugetelor. Iar fiind-că se părea a fi lucru necredut de a lua Elinul slavă și cinste dela Dum-

[1]) Pentru acésta și Mar. Vasilie tâlcuind dicerea aceea a luĭ Isaia a dis: „Legea o a dat spre ajutor" (Cap. L stih. 20). „Mare era ție și iscusința cea din fire ce este întru tine spre bine, ci acésta plinindu-o Dumnedeŭ, a adaus ție și povățuirea cea din lege, ca o ducere de mână".

nedeŭ, fiind-că nu audise nicĭ legea nicĭ proorocii, pentru acésta spune aice Pavel priçina, că acésta urméză pentru-că Dumnedeŭ este necăutător în faţă, adecă nu face voea veghétă ómenilor, ci cercetéză lucrările góle. Decĭ fiind-că Elinul nu se osebeşte de Iudeŭ dupre fapte, ci dupre lucrarea bineluĭ, pentru acésta nimic îl opreşte de a se cinsti şi el întocmaĭ cu Iudeul. Drept aceea, tu Iudeule, nu te făli asupra celuĭ de alt neam, în urma nelucrăreĭ şi a conţinireĭ legeĭ, pentru-că şi în vremea când legea era în dricul sĕŭ (adecă în puterea sa) şi când obiceiurile tale înfloreaŭ, de asemenea cinste cu tine era şi cel de alt neam carele lucra binele.

12. Căcĭ câţĭ aŭ greşit fără de lege, fără de lege şi vor peri, şi câţĭ în lege aŭ greşit, prin lege se vor judeca.

13. Că nu auditoriĭ legeĭ sînt dreptĭ la Dumnedeŭ, ci făcĕtoriĭ legeĭ se vor îndrepta[1]).

A arătat maĭ sus Apostolul cum că se cinsteşte şi Elinul întocmaĭ cu Iudeul, ĭar acum arată cum că dupre pedépsă maĭ greŭ se munceşte Iudeul[2]), pentru-că Elinul, dice, fără de lege a greşit, adecă fără a avea învĕţătura legeĭ ceiĭ scrise, pentru acésta şi fără de lege vor peri, adecă maĭ uşor se vor munci, neavênd pre legea cea scrisă pîrându-ĭ pre eĭ; că dicerea: fără de lege, acésta însemnéză, adecă fără osîndirea legeĭ ceiĭ scrise. Iar Iudeul fiind-că a greşit cu legea cea scrisă, adecă avênd învĕţătura legeĭ ceiĭ scrise, pentru acésta cu legea cea scrisă se va judeca, adecă se va osîndi, fiind-că legea maĭ tare

[1]) Dicerea acésta tâlcuindu-o Coresie dice: „Că în dóuĕ feluri se îndreptéză omul, că orĭ din pĕcătos se face drept, orĭ din drept se face maĭ drept". Indreptarea însă se face prin credinţă dupre începere şi dupre facere, ĭar prin fapte lucrătoreşte şi dar prin amêndóuĕ se face îndreptarea, că nu auditoriĭ legeĭ: iată credinţa, ci făcĕtoriĭ legeĭ: iată lucrarea, şi Dumnedeŭ îndreptéză, ĭar omul însuşĭ pre sineşĭ se găteşte spre îndreptare. Se potriveşte la acésta, ceea ce a dis Sf. Efrem: „Frate, cunoscĕtor te numeştĭ pre sineţĭ? Din faptele tale cunóşte pre sineţĭ, că precum trupul fără de duh este mort, aşa şi cunoştinţa fără de lucrare este mórtă. Rătăcire e omuluĭ a nu şti Sfipturile, şi îndoit se rătăceşte cela ce le ştie şi le defaimă. Că scris este încă şi în Pateric, că diceaŭ bĕtrâniĭ: „Acestea sînt carele caută Dumnedeŭ de(la) hristian, că a se supune cine-va Sf. Scripturi, şi a se sili să arăte pre cele ce se dic făcute". Şi ĭarăşĭ a dis un bĕtrân: „Proorocii aŭ făcut cărţile şi aŭ venit părinţiĭ noştriĭ şi le-aŭ lucrat acestea, ĭar ceĭ de dupre dînşiĭ le-aŭ învĕţat acestea de rost; aŭ venit însă neamul acesta şi le-a scris şi le-a pus la ferestre nelucrătóre".

[2]) Şi Icumenie încă unit cu Teofilact, pre dicerea, fără-de-lege, şi acésta, că prin lege se vor judeca, le tâlcueşte adăogând numaĭ că şi Elinii se vor munci, însă maĭ uşor, ca uniĭ ce aŭ călcat numaĭ legea fireĭ, ĭar Iudeiĭ maĭ greŭ, fiind-că aŭ călcat şi legea fireĭ şi legea cea scrisă,

stă şi-l pîreşte pre el că o a călcat şi dupre urmare pricinueşte luĭ maĭ mare osîndă[1]). Decĭ cum dicĭ tu, o Iudeule, că nu am tebuinţă de darul Evangheliei, că mă îndreptez din singură legea cea veche? Că ĭată te-aĭ arătat că nimic te-aĭ folosit din lege. Drept aceea maĭ mult aĭ trebuinţă tu de darul luĭ Christos decât Elinul, pentru-că nu te-aĭ îndreptat la Dumnedeŭ din singura audire a legeĭ, pentru-că la ómnenĭ adecă, audĕtoriĭ legeĭ pot a se socoti cucernicĭ şi cinstiţĭ, nu însă şi înaintea luĭ Dumnedeŭ. Ci făcĕtoriĭ legeĭ, aceştĭa sînt care se îndreptézĕ la Dumnedeŭ.

14. Căcĭ când neamurile cele ce nu aŭ lege firește fac cele ale legeĭ, aceştia neavênd legeĭ loruşĭ îşĭ sînt lege[2]).

[1]) Însemnéză că din cuvîntul acesta al Apostoluluĭ ne învĕţăm, cum că nu se vor osîndi de o potrivă ceĭ ce fac unul şi acelaş pĕcat maĭ înainte de lege şi dupre lege, ci cu deosebire, dupre cunoştinţa şi dupre puterea şi dupre deplinătatea fieşte-căruĭa şi dupre osebirea vremilor. Dupre care a dis Solomon: „Judecata se face aspră întru ceĭ covîrşitorĭ, că cel maĭ mic póte căpăta milă, ĭar ceĭ puternicĭ tare se vor certa“ (Înţelept. VI, 6). Şi Domnul în Sfinţitele Evangheliĭ a hotărît dicênd: „Tot celuĭa ce s'a dat mult, mult se va cere dela dînsul, şi dela cela ce i s'a pus mult, maĭ mult îĭ vor cere luĭ“ (Luca XII, 48). Pentru acésta şi Isidor Pilusiotul scria luĭ Evdemon Sholasticuluĭ, acestea: „Fiind-că aĭ scris că mulţĭ de multe orĭ aceleaşĭ greşind nu aŭ luat aceeaş pedépsă, pentru acéstă pricină că multă e scumpătatea judecătoruluĭ, că întru greşéle nu se caută numaĭ felul pĕcatuluĭ, ci şi cunoştinţa celuĭ ce a pĕcătuit şi dregătoria şi osebirea vremeĭ se cercetézĕ şi starea petrecereĭ, că nu cel maĭ înainte de lege şi cel dupre lege şi cel dupre dar acelaş pĕcat pĕcătuindu-l, aceeaşĭ pedépsă vor suferi; ci cel dintâĭŭ maĭ blândă, ĭar cel al doilea maĭ grea, ĭar cel de dupre dar (adecă) nescăpat“ (Epist. LXXXVI). Şi ĭarăşĭ acestaşĭ aĭurea scriind luĭ Ioan Diaconul dice: „Legea fără de apărare pedepseşte pre ceĭ ce pĕcătuesc maĭ presus de ertare, ĭar după ce a venit Darul, celor ce aŭ pĕcătuit şi nu s'aŭ pocăit maĭ mult decât legea şi maĭ amar îĭ munceşte, şi aŭ îngrozit cu muncile, căcĭ ceĭ ce s'aŭ învrednicit de atâta Dar şi s'aŭ ridicat la împĕrătéscă cinste apoĭ pĕcătuind, maĭ de multă muncă sînt vrednicĭ. Pentru acésta a dis Pavel: „Stricând cine-va legea luĭ Moĭsi fără de îndurare (adecă fără de milă şi neapărat şi fără ertare) prin mărturia a doĭ saŭ treĭ marturĭ móre, adecă se ucide cu petrii, cu cât socoteştĭ că de maĭ mare muncă se va învrednici cela ce va defăima, dice, pre cela ce ne-a sloboḑit şi ne-a cinstit, ocărându-l prin cele ce face“ (Epist. CLXVII). Şi Teodorit dice: „Prin acestea ne învaţă pre noĭ stăpânul, că dela ceĭ ce sînt desăvîrşit întru fapta bună, cere fapta bună cea maĭ mare, şi pentru ceĭ-l-alţĭ ómenĭ, mariĭ greşind eĭ rabdă îndelung; ĭar sfinţilor nu le împărtăşeşte acéstă ertare“ (La cele nedumerite ale Scripturei, întreb. XLIII). Dice însă şi Marele Vasilie aceste puţine, dar înfricoşate cuvinte: „Judecata urméză Daruluĭ, şi va cerceta judecătorul cum aĭ întrebuinţat cele dăruite“ (Cuv. despre smerita cugetare).

[2]) Înţeleptul Teodorit aşa tâlcueşte dicerea acésta: „Căcĭ cum că cere dumnedeĭasca lege fapta, mărturisesc ceĭ ce aŭ întrebuinţat cugetărĭ binecinstitóre de Dumnedeŭ, maĭ înainte de mosaicésca lege, şi care şĭ-aŭ

15. Carii arată lucrul legeĭ scris în inimile lor, mărturisind conștiința lor.

Când vorovește Pavel împrotiva Iudeilor, atât de cu înțelepcĭune întrebuințéză cuvintele, în cât se arată că nimica dice împrotiva legeĭ ceiĭ vechĭ, pentru acésta dice aicea, ca cum ar înălța și ar mări legea, cum că ceĭ ce nu aŭ lege și fac faptele legeĭ firește, aceștia supuindu-se legeĭ ceiĭ firești și cuvîntuluĭ conștiinței cel în sineșĭ insuflat, aceĭa sînt minunațĭ și lăudațĭ, pentru-că nu aŭ avut trebuință de legea cea scrisă și pentru-că poruncile legeĭ ceiĭ scrise le-aŭ împlinit, pentru-că aŭ întipărit în inimile lor și în conștiința lor nu slove, ci fapte bune, și pentru-că întrebuințéză în loc de legea cea scrisă pre legea cea firéscă, și socotélă spre mărturia și dovada bineluĭ și a fapteĭ bune. Treĭ legĭ însă dice aicĭ Apostolul: Pre cea scrisă, pre cea firéscă și pre cea ce se teorisește prin fapte. Și dice: «Neamurile cele ce nu aŭ lege». Care lege? Cea scrisă, firește fac cele ale legeĭ. Ale căreĭ legĭ? Ale ceiĭ ce se teorisește prin fapte. Aceștia neavênd lege, care lege? Cea scrisă, aceștia își sînt lorușĭ lege. Cum și cu ce chip? Intrebuințând legea cea firéscă și cuvîntul conștiinței, care arată lucrul legeĭ, al căreĭ legĭ? Al ceiĭ ce se teorisește prin fapte[1]).

Socotește dar înțelepcĭunea luĭ Pavel, că n'a înfruntat pre Iudeĭ precum cerea urmarea cuvîntuluĭ, pentru-că dupre urmare se cuvenea a dice așa: «Căcĭ când neamurile cele fără de lege firește fac cele ale legeĭ, negreșit sînt mult maĭ bune acelea decât Iudeiĭ, ceĭ ce se învață din lege». Insă nu o a dis așa, ci maĭ lin: Că neamurile sînt lege lorușĭ[2]), arată însă din a-

împodobit viața cu fapte bune însușĭ lorușĭ făcêndu-se puitorĭ de lege. Insemnéză cum că dupre óre-care moralnicĭ treĭ sînt vredniciile cele generalnice și catolicești (adecă preste tot cuprinḑétóre) asupra cărora se rézimă legea cea firéscă, și acestea e dator a le păzi cel ce nu voește a rătăci din calea fapteĭ bune. a) Cum că ceea ce nu voeștĭ a se face ție să nu o facĭ tu altora. b) Ceea ce voeștĭ a face altĭiĭ lorușĭ, fă și tu sieți. c) Ceea ce voeștĭ a-ți face ție altĭiĭ fă și tu altora. Cea dintâiŭ se numește axioma (prețuirea adecă) a dreptuluĭ, cea a dóua axioma a celuĭ cinstit și cea a treĭa axioma cuviinței orĭ a celuĭ cuvenit. Și acestea tóte Domnul le-a cuprins întru acestea cuvinte: „Decĭ tóte câte voițĭ a face vóuĕ ómeniĭ, așa faceți și voĭ lor, că acésta este legea și proorociĭ“ (Mat. VII, 12). Iar acéstă catolicéscă învĕțătură a Domnuluĭ și unită cu firésca lege, unul din împĕrațiĭ vechĭ aĭ Romeĭ preamărindu-se, deși era necredincĭos și slujitor de idolĭ, o a scris asupra ușilor palatuluĭ sĕŭ, ca s'o cetéscă toțĭ ceĭ ce intraŭ.

[1]) Insemnéză că și Coresie și însușĭ Teofilact, acéstă lege a faptelor numesc pre cea mosaicéscă, adecă pre cea scrisă, și veḑĭ la Rom. III, 27.

[2]) Insemnéză că Coresie dice cum că dupre sfințitul Avgustin în cele despre Sf. Duh (Cap. XXVI) neamurĭ aicea se înțeleg cele ce aŭ creḑut în Christos, fiind-că legea luĭ Christos este rudă cu firea, precum dice

cestea că și în vremile vechĭ și maĭ înainte de a se da legea, firea ómenilor dobândea dela Dumnedeŭ tótă purtarea de grijă și providența, tot o dată însă astupă-se gurile celor ce dic: Pentru ce nu din început a venit Christos în lume pentru ca să învețe pre ómenĭ lucrarea binelui, că cu acestea rĕspunde lor Pavel, că Dumnedeŭ dintru început a pus în ómenĭ cunoștința binelui și al rĕului, ĭar dupre ce a vĕdut că nu isprăvește nimica, a venit și însuși în vremile cele maĭ de pre urmă[1]).

Și cugetările lor între sineși pîrându-se saŭ și desvinovățindu-se[2]).

16. In diua când va judeca Dumnedeŭ cele ascunse ale ómenilor, dupre bunavestirea mea, prin Iisus Christos.

Dela alt început să cetești dicerea acésta, pentru-că Pavel aicĭ învață despre acésta, cum adecă ne vom judeca toți ómenii de obște, că atuncea vor sta cugetările nóstre, altele osândindu-ne, ĭar altele răspunzând spre desvinovățirea nóstră,

---

și Teologul Grigorie în Engomion la Atanasie, cum că strălucirea este rudenie cu firea nóstră, ĭar dupre Chrisostom și Teodorit și Icumenie, némurĭ aicea se înțeleg cele ce nu cred în Christos, ci firește fac óre-care bunătățĭ ale conștiinței. Pentru-că Dumnedeŭ în împĕrătésca cămară a inimiĭ și-a pus divanul și județul sĕŭ și a scris legĭ pre lespedile inimeĭ, și judecător a făcut pre dreptul cuvînt urmând conștiinței, ĭar marturĭ a pus fantaziile, orĭ ajutând orĭ împrotivă mărturisind ele. Pentru acésta de acești judecătorĭ a dis David: „S'a însemnat preste noĭ lumina fețeĭ tale“ (Psalm IV, 7), și ĭarăși: Mincinoși fiĭ ómenilor în cumpene (Ps. LXIX st. 9). Și Domnul a dis: „Fiĭ împĕcându-te cu protivnicul tĕŭ în grabă, adecă cu legea conștiinței, precum tâlmăcește ava Doroteĭ și alțĭ părinți.

[1]) Pentru ce a venit Christos în vremile cele maĭ de pre urmă, vedĭ la tâlcuirea dicereĭ: „Iar acuma încă o dată la sfîrșitul vécurilor“ (Evreĭ IX, 26) și la „Iar când a venit plinirea vremeĭ“ la suptînsemnarea Gal. IV, 4.

[2]) M. Macarie dicerea acésta tâlcuindu-o dice: „Că precum ar fi o corabie având multă povară acolo cârmaciul ocârmuește pre toți și-ĭ iconomisește, pre unii adecă certându-ĭ, ĭar pre alțiĭ povățuindu-ĭ, așa este și inima pre minte avându-o cârmuitóre, conștiința mustrătóre, cugetele pîrâși și desvinovățitorĭ saŭ rĕspunzĕtorĭ; că dice între dînsele cugetele pîrându-se orĭ și desvinovățindu-se. Vedĭ cum că conștiința nu judecă împreună pre cugetele cele de acest-fel, care ascultă de pĕcat, ci îndată le mustră? Că nu mințește, pentru-că ce ar dice înaintea luĭ Dumnedeŭ în diua judecățeĭ? Se mărturisești că tot-de-una era mustrând“ (Vor. XV, Cap. 33, 34). Insemnézĕ că dupre óre-care moralnicĭ așa se hotărăște (definește) conștiința: „Conștiința este lucrarea aceea a sufletuluĭ prin care judecă, că faptele luĭ sînt unite cu legea orĭ nu“. Drept aceea din hotărîrea acésta se vede că conștiința e o cugetare deplinită (silogism), a căreĭ propunerea cea maĭ mare (majora) cuprinde pre lege, ĭar propunerea cea maĭ mică (minora) cuprinde pre faptă, și încheerea cuprinde pre hotărîrea de este fapta unită cu legea orĭ nu. Precum de pildă conștiința ca o carte a legeĭ dice: Furul pĕcătuește. Iată propunerea cea maĭ mare. Conștiința fu-

și nu are omul trebuință de alt pîrâș saŭ advocat [1]). Vrênd însă să créscă temerea, nu a dis că va judeca Dumnedeŭ pĕcatele, ci cele ascunse, pentru-că ómenii judecă numaĭ greșélele cele vĕdute, ĭar Dumnedeŭ va judeca cele ascunse, prin Iisus Christos, adecă Tatăl prin Fiĭul, pentru-că «Tatăl pre nimenea nu judecă, ci tótă judecata o a dat Fiĭuluĭ» (Ión V, 22). Ori așa veĭ înțelege dicerea, prin Iisus Christos dupre Evanghelie, care prin Iisus Christos s'a afierosit mie. Că arată însă aicĭ Apostolul, că nu învață pre Romanĭ prin Evanghelia sa, adecă prin evangheliĕsca să propoveduire, nu vre un lucru strein și noŭ, ci acelea ce firea maĭ înainte apucând ĭ-a învĕțat pre eĭ, adecă judecata și munca, însușĭ acestea le învață și Evanghelia (adecă bunavestirea) sa [2]).

ruluĭ mărturisește cea maĭ mică propunere dicênd: eŭ fur, și acéstașĭ conștiință aduce asupraș hotărârea întru încheere și dice: „Eŭ pĕcătuesc". Pentru acésta și se numește conștiința canon (regulă) al faptelor omuluĭ, pîrâș adecă și martur și judecător. Precum apostolul acestea le arată prin cuvintele cele de aicea, vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: „Că de ne-am judeca pre sine-ne, nu ne-am osândi" (I Cor. XI, 31).

[1]) La Icumenie dicerea acésta „Pîrând și desvinovățind" se tâlcuește nu la vre o față, ci la neutralnice saŭ felĭurĭ de fețe că cugetele pîrâsc pre ceĭa ce aŭ să se muncéscă și rĕspund spre desvinovățire cugetele acelor ce aŭ să se îndrepteze; însă de vreme ce nimenea este fără de pĕcat, pentru acésta cugetele celor ce aŭ să se îndrepteze îĭ prihănesc pre eĭ că aŭ pĕcătuit ca de ertat; dar biruesc cugetele celor ce aŭ rĕspuns spre ajutorul, propuind pre neputința firiĭ și ĭubirea de ómenĭ a luĭ Dumnedeŭ. Iar asupra celor ce aŭ să se muncéscă biruesc cugetele cele ce îĭ pîrâsc că aŭ pĕcătuit fără ertare și fără pocăință; însă și pîra (osînda) a pîrâtórelor cugetărĭ și îndreptarea celor desvinovățitóre singur judecătorul le aduce. Iar înțeleptul Teodorit aduce pilde pre fraților luĭ Iosif, pentru ca să adevereze cum că conștiința omuluĭ cu chip firesc pîrâște orĭ desvinovățește; căcĭ când a pus Iosif pre fraților sĕĭ la închisóre treĭ dile și căuta să rămâe cel maĭ tênĕr în închisóre, atuncea eĭ de conștiința lor îmboldindu-se și prihănindu-se, la întêmplarea cea de față nu luaŭ aminte, ĭar de fără-de-legea cea cu 20 de anĭ maĭ înainte făcută de dînșiĭ aducêndu-șĭ aminte, acestea diceaŭ unĭĭ către alțiĭ: „Cu adevĕrat întru pĕcate sîntem pentru fratele nostru, că am trecut cu vederea necazul sufletuluĭ luĭ când prea se ruga nóuĕ și nu l'am ascultat. Și pentru el a venit asupra nóstră necazul acesta" (Fac. XLII, 21). Iár Ruvim óre cum desvinovățindu-se, le aduce aminte lor de cuvintele cele ce le dicea spre ajutorul luĭ Iosif: „Nu am grăit vóuĕ dicênd să nu nedreptățiți pre copilaș, și nu m'ați ascultat? Și ĭată că sângele luĭ se cere" (Tij). Așa și Avemeleh împĕratul Gerarilor, avênd mărturia conștiinteĭ a rĕspuns spre desvinovățire către Dumnedeŭ, pentru Sara femeea luĭ Avraam, dicênd: „Dómne, neam nevinovat și drept pere? Aŭ dór nu mĭ-a spus el: soră a mea este, și ea mĭ-a dis: frate al meŭ este? Intru inimă curată și mânĭ curate o am făcut acésta" (Fac. XXV). Așa dar urmézĕ la judecata viitóre și câțĭ aŭ viețuit în afară de lege orĭ se pîrâsc de conștiință că aŭ pĕcătuit și că cu dreptate se muncesc de Dumnedeŭ, orĭ rĕspunde pentru dînșiĭ conștiința lor spre desvinovățire arătând că întru neștiință aŭ pĕcătuit

[2]) Despre Evanghelie vedĭ la capul XIV al acesteĭ către Romanĭ, stih 24

17. Iar dacă[1]) tu te numeștĭ Iudeŭ și tu te odihnești în lege, și te laudĭ întru Dumnedeŭ,

18. Și cunoștĭ voea luĭ și alegĭ cele de folos, învățându-te din lege,

După ce a dis Pavel cum că nu lipsește nimica spre a se mântui și Elinul, carele prin firésca lege face faptele legeĭ celeĭ scrise, numĕră de aciia și cele cucernice și cinstite ale Iudeilor, întru care eĭ nădĕjduind să mândresc asupra neamurilor, și maĭ întâiŭ adecă aveaŭ eĭ numirea Iudeilor adecă se numeaŭ Iudeĭ, carĭ eraŭ respectarisiți atuncea, precum acum este respectarisit numele hristianilor; însă nu a dis că eștĭ Iudeŭ, ci că te numeștĭ Iudeŭ; pentru-că adevĕrat Iudeŭ se dice acela ce să mărturisește, căcĭ Iuda în limba romană se tâlmăcește mărturisire. Și te odihnești în lege, adecă nu cauți umblând împrejur să te înveți, care fapte trebue să facĭ, ci aĭ legea cea scrisă, care te învață tóte cu înlesnire, și te laudĭ întru Dumnedeŭ cum că te-aĭ iubit de El și te-aĭ cinstit maĭ mult decât toți ceĭ-l-alți ómenĭ. Și mare mândrie și necunoștință este a întrebuința tu iubirea luĭ Dumnedeŭ împrotiva ómenilor celor de un neam cu tine adecă a neamurilor: Să știĭ voea luĭ Dumnedeŭ, să cercĭ cele de folos; adecă deslușit ce trebue să facĭ și ce să nu facĭ, că de folos va să dică cele cuvenite și folositóre fiește-căruia.

19. Și te nădĕjdueștĭ pre sineți a fi povățuitor orbilor, lumină celor dintru întunerec,

20. Indreptător celor fără de minte, învĕțător al pruncilor; avênd închipuirea cunoștinței și a adevĕruluĭ în lege.

Maĭ sus dicea Pavel că nimic folosește audirea legeĭ, de nu va fi unită și lucrarea, că nu audĕtoriĭ, dice, legeĭ sînt drepți la Dumnedeŭ ci făcĕtoriĭ; iar acum dice ce-va și maĭ mare: Că măcar și învĕțător al legeĭ de aĭ fi și nu facĭ cele ale legeĭ, nu numaĭ nimica nu te veĭ folosi, ci și maĭ mult te veĭ munci; căcĭ fiind-că în învĕțătura vredniceĭ maĭ mult se mândreaŭ Iudeiĭ, dela acésta maĭ vîrtos arată și Apostolul pre eĭ vrednicĭ de rîs. Pentru acésta dicêndu-ĭ pre eĭ povățuitorĭ orbilor, învĕțătorĭ pruncilor și cele-l-alte, pre mândria lor o prihănește; pentru-că aceĭa așa se numiaŭ pre sineșĭ, povățuitorĭ și lumină și învĕțătorĭ; iar pre nemernicĭ și pre némurile cele (ce) de curând se învĕța, îĭ numeaŭ întunecațĭ și pruncĭ și fără de minte. Aĭ dice, tu o învĕțătorule Iudee, pre închipuirea cunoștin-

[1]) De Teodorit adecă se scrie: veqĭ; iar de alțiĭ: ĭată, și de alțiĭ: dacă; maĭ drept se vede că este acesta: veqĭ orĭ ĭată și nu dacă, măcar că la cele maĭ multe prescrierĭ așa se scrie.

ței și a adevĕrului nu în fapte și isprăvĭ, ci întru singură legea cea scrisă, pentru-că te nădĕjdueștĭ într'însa cum că închipuești întru tine pre fapta bună; drept aceea și urmézĕ un lucru asemenea; precum de pildă: de are cine-va chipul împĕratuluĭ și el nu urmézĕ zugrăvireĭ aceiĭa, ĭar ceĭ ce nu aŭ chipul îl urmézĕ pre el dupre adevĕr fără a-l vedea. Decĭ fiește care învĕțător zugrăvește și închipuește în sufletele ucenicilor și ascultătorilor sĕĭ pre cunoștința bineluĭ și a adevĕrului; ci, dacă învĕțătorul acela face și fapte potrivite cu învĕțătura sa, acela este desăvîrșit, ĭar dacă nu face faptele, acela este acest fel, precum eraŭ Iudeĭ ceĭ ce se înfruntaŭ de Apostolul aicea. Unii însă închipuirea o aŭ socotit a fi închipuirea cea mincinósă și plăzmuită și închipuită întru cele din afară ale cunoștinței și nu cunoștința cea adevĕrată și bunacinstire de Dumnedeŭ[1]).

21. Decĭ cela ce judecĭ pre altul, pre sineți nu te judecĭ? Cela ce propoveduește a nu fura, furĭ?[2])

22. Cela ce dicĭ a nu preacurvi, preacurveștĭ? Cela ce te îngrețăluești de idolĭ, furĭ cele sfinte?

23. Cela ce te laudĭ în lege, prin călcarea legeĭ pre Dumnedeŭ îl necinsteștĭ?

---

[1]) Iar înțeleptul Fotie dice la Icumenie, că cela ce știe legea și viază dupre ea, acela se închipuește cu închipuirea cunoștinței și a adevĕrului; se înțelege însă închipuirea cunoștinței adecă, la a ști, ĭar închipuirea adevĕrului la a face; pentru-că acela arată adevĕrată pre cunoștința legeĭ, carele prin fapte plinește legea. Vedĭ și la Cap. III al ceiĭ a dóua către Timoteĭ, stih. 3.

[2]) Pentru acésta bine dicea înțeleptul Prosper Achiténul, următorul S. Avgustin: „A învĕța adecă bine și a vieți rĕŭ nimic alt e decât pre sineși a se osîndi"; de unde dicea și Teologul în stihurile cele împătrite ĭamviceștĭ: „Orĭ nu trebue a învĕța orĭ a învĕța cu chipul; nu cu o mână adecă a trage, ĭar cu cea-l-altă a-ĭ împinge cu mânile. A dis încă și Didim în Cuvînt. cel despre fără de trup: „Folosesc dela învĕțătorul învĕțăturile și sfaturile spre folosul ascultătorilor nu numaĭ când învață cu cuvîntul, ci și cu lucrarea potrivită și unită cu cele ce poruncește". Și ĭarăși: „Trebue adevĕratul învĕțător a avea viață potrivită cu cele ce se legĭuesc de dînsul ca să fie lucrul luĭ potrivit cu cuvîntul". Și ĭarăși acesta tâlcuind dicerea aceea a luĭ David: „Domnul va da graiŭ celor ce binevestesc cu putere multă" (Psalm. XXXIX, 12), dice: „Binevestesc cu putere multă ceĭ ce nu grăesc cu singure silabele, ci ceĭ ce și puterea acelora o arată cu viața cea lucrătorésca și teoreticésca". Dice însă și Isidor Pilusiotul: „Nicĭ cuvîntul lipsește nicĭ fățărnicia celor ce cutézĕ a învĕța și a face cele împrotiva celor ce dic: căcĭ ceĭ ce nicĭ fac, nicĭ a învĕța se apucă, póte că maĭ mĕsurat se vor pedepsi, ĭar ceĭ ce se măresc pentru cuvîntul cel învĕțătoresc și nu fac cele ce dic, neapărată și neertată le va fi pedépsa" (Epist. CL către presviterul Teopemt); și M. Vasilie dice: „Vrednicia de credare a învĕțătoruluĭ face pre cuvînt maĭ bine priimit și maĭ luătorĭ aminte pre ceĭ ce se învață"

24. Că numele lui Dumnedeŭ pentru voĭ se huleşte între némurĭ precum este scris (Isaia XLII, 5).

Cu chip întrebător voroveşte Apostolul ruşinând pre Iudeiĭ aceĭa, care se făleaŭ întru a învĕţa pre alţiĭ, iar furare de cele sfinte numeşte pre tâlhăria banilor celor ce eraŭ afierosiţi la idolĭ[1]), pentru-că de şi se îngreţăluiaŭ eĭ de idolĭ, dar fiind biruiţi de iubirea de argint luaŭ cele afierosite idolilor pentru mârşavul căştig. Apoĭ dice cea maĭ grea: Tu, carele te laudĭ în legea cea scrisă, fiind-că te-aĭ cinstit de Dumnedeŭ şi aĭ luat legea, tu prin călcarea legeĭ necinsteştĭ pre Dumnedeŭ?[2]) Treĭ vinovăţiĭ însă numĕră aicea Apostolul: a) adecă, că curat necinstesc; b) că necinstesc pre Dumnedeŭ carele ĭ-a cinstit; c) cum că necinstesc pre Dumnedeŭ cu însăşĭ mijlocirea legeĭ aceea, cu care s'aŭ cinstit eĭ, fiind-că o călcă. Apoĭ ca să nu se arăte că ĭĭ prihăneşte dela sineşĭ, aduce martur şi pîrâş al lor pre însuşĭ proorocul Isaia, îndoită făcênd prihănirea lor, pentru-că nu numaĭ eĭ ocărăsc pre Dumnedeŭ, ci fac şi pre ceĭ-l-alţĭ să ocărască; şi nu numaĭ că învaţă legea, ci învaţă încă şi cele împrotiva legeĭ, care acésta se face pricină de a huli ómeniĭ pre Dumnedeŭ, pre dătătorul legeĭ; pentru-că ceĭ ce ĭĭ vĕd pre dînşiĭ stricaţĭ, dic: Trebuia dar Dumnedeŭ a ĭubi pre

(Tom. I, Voróva 17). Iar dumnedeescul Chrisost. aşa dice: „Atuncea aĭ luĭ ucenicĭ se aduc la rîvna celor bune când aŭ pildele dela învĕţător". Şi Climent Stromateul dice: „Învĕţând cine-va, maĭ mult se învaţă şi dicênd de multe orĭ, împreună aude cu ceĭ ce se ascultă de el".

[1]) Iar înţeleptul Fotie furarea de cele sfinte o înţelege furare a banilor celor afierosiţi adevĕratuluĭ Dumnedeŭ şi nu idolilor, că ceĭ ce urăsc pre idolĭ apoĭ furând cele sfinte, prin furarea acésta şi ocară luĭ Dumnedeŭ slujesc demonilor ale cărora idolŭ le eraŭ lăcaşurĭ.

[2]) Pentru acésta dice şi M. Vas.: „Că precum prin lucrările cele bune aducem slavă luĭ Dumnedeŭ, aşa prin lucrările cele rele dimprotivă: că ce dice celor ce pĕcătuesc?" Numele meŭ pentru voĭ se huleşte între némurĭ". Şi ĭarăşĭ Apostolul dice: „Prin călcarea de lege a ta ocărăştĭ pre Dumnedeŭ", că ocară este puitoruluĭ de lege, trecerea cu vederea şi defăĭmarea legilor. Şi casa rĕŭ locuindu-se, întru care e mânie şi strigare, ocară şi rîs, desfătare şi desfrînare, necurăţie şi înverşunare, asupra celuĭ ce o stăpâneşte se întórce necinstea şi ruşinea celor ce se fac. Urmézĕ dar să înţelegem noĭ, că precum întru lucrările cele bune se slăveşte Dumnedeŭ, aşa întru cele rele se slăveşte diavolul, căcĭ când luând mădulările luĭ Christos le voĭŭ face mădulare curvieĭ, mut slava dela cel ce mĕ mântueşte pre mine la cel ce mĕ perde..... Decĭ să ne temem nu cum-va prin pĕcatul nostru slavă şi laudă aducênd diavoluluĭ, împreună cu dînsul să ne dăm ruşineĭ ceĭ vecĭnice. Căcĭ când se luptă mintea cu patima, dacă prin stăruire şi rugăcĭune dovedeşte, se biruieşte patima. Şi óre-cum prin sine încununézĕ pre Dumnedeŭ hristianul; ĭar când te veĭ muĭa şi te veĭ supune îndulcireĭ, slugă şi rob făcêndu-te pĕcatuluĭ, prilej de laudă şi de înălţare şi de mândrie adaugĭ vrăşmaşuluĭ" (Tâlc. la dicerea: „Aduceţĭ Domnuluĭ slavă şi cinste" la Psalm. XXVIII).

nişte ómenĭ ca aceştia? Şi óre Dumneḑeul cel ce ĭubeşte pre ceĭ de acest fel adevĕrat este? Şi altele asemenea.

25. Că tăerea împrejur cu adevĕrat foloseşte de veĭ face legea, ĭar de eştĭ călcător de lege, tăerea împrejur a ta s'a făcut netăere împrejur.

Fiind-că Iudeiĭ aveaŭ la mare respect tăerea împrejur, nu a ḑis îndată din început Pavel, că tăerea împrejur este lucru de prisos şi nefolositor; ci cu un gol cuvînt adecă o priimeşte, ĭar cu lucrul o obŏră ḑicĕnd: Mărturisesc cu adevĕrat că tăerea împrejur foloseşte, ci de veĭ păzi tu cel tăĭat împrejur şi poruncile legeĭ. Iar de veĭ călca poruncile legeĭ, nu a ḑis că tăerea împrejur a ta nu foloseşte (ca să nu se arăte că o ocărăşte), ci pre Iudeŭ desăvîrşit îl goleşte de dînsa şi ḑice că, dacă tu calcĭ legea, tăerea împrejur a ta s'a făcut netăere împrejur, şi apoĭ cu cuvîntul acesta arată pre Iudeŭ netăĭat împrejur cu inima. Pentru acésta ḑice şi Dumneḑeŭ prin Ieremia: «Tóte neamurile sînt netăĭate împrejur cu trupul, şi tótă casa luĭ Israil sînt netăĭaţĭ împrejur cu inimile lor» (Cap. IX, 26). Pentru acésta dóuĕ tăerĭ împrejur şi dóuĕ netăerĭ împrejur spune Apostolul aicĭ: Pre dóuĕ vĕḑute adecă şi simţite, ĭar pre cele-l-alte dóuĕ ascunse şi gândite. De pildă: Tăerea împrejur vĕḑută dupre trup este când cine-va se tae împrejur la trupul sĕŭ; ĭar tăerea împrejur gânditóre şi dupre duh este lepădarea trupeştilor patimĭ şi a îndulcirilor celor de prisos; şi netăerea împrejur ĭară, cea simţită şi dupre trup este când cine-va este netăĭat împrejur la trup; ĭar netăerea împrejur gândită şi dupre duh este când cine-va avêndu-şĭ sufletul ca şi al neamurilor, nu tae dela el nicĭ o patimă şi îndulcire[1]). Decĭ ḑice Pavel căcĭ când eştĭ tu tăĭat împrejur dupre trup şi nu facĭ nicĭ un lucru al legeĭ, atunci eştĭ netăĭat împrejur dupre duh; îţĭ porunceşte Dumneḑeŭ pentru acésta să te taĭ împrejur la inimă: «Tăĭaţi-vĕ îm-

[1]) Iar teologul Grigorie a ḑis la naşterea Mântuitoruluĭ: „Tae-te împrejur, curmă acoperemîntul cel dela naştere", care tâlcuindu-o Scoliastul Nichita ḑice: „Tăerea împrejur duhovnicéscă e lepădarea trupeştelĭ îndulcirĭ şi a celor de prisos şi care nu sunt de nevoe, că tótă îndulcirea nu e dela Dumneḑeŭ şi nu se face dupre Dumneḑeŭ; este prisosinţă a îndulcireĭ, a căreĭ închipuire este netăerea împrejur, care nimic alta este decât pîele, prisosinţă a vieţeĭ îndulcitóre. Iar acoperemînt dela naştere ḑice că este strămoşescul păcat cel ce s'a revărsat la tot neamul, că acesta îndată dela naştere se adauge preste suflet, se curmă însă cu sabia mântuitoruluĭ botez şi cu cuţitul duhuluĭ celuĭ de viaţă făcĕtor. Iar alţiĭ pre acoperemîntul cel dela naştere ḑic a fi cugetele cele pătimaşe şi pîcla cea dintr'însele, şi alţiĭ ḑic a fi necunoştinţa cea însoţită cu trupul, ca cu óre-care nour şi acoperemînt (Veḑĭ şi Cap. II, stih 11 al ceĭ către Colasenĭ).

prejur Dumnedeului vostru și tăiați împrejur învîrtoșarea inimei vóstre, bărbații lui Iuda (Ierem. IV, 4). Precum dimprotivă și cel ce este netăiat împrejur la trup, de va face lucrările și poruncile legei, el este tăiat împrejur dupre duh, pentru-că a tăiat dela sineși patimile și îndulcirile trupului. Acesteași cuvinte le dice Apostolul și în cele următóre, și ascultă:

26. Deci când netăerea împrejur păzește îndreptările legei, aĭ nu se va socoti netăerea împrejur a luĭ de tăere împrejur?

Nu dice Apostolul că netăerea împrejur birueste pre tăerea împrejur, pentru-că acésta s'ar fi socotit asupritóre și grea la acei ce audeaŭ, ci cum că netăerea împrejur se va socoti ca tăere împrejur. Drept aceea tăerea împrejur adevĕrată e lucrarea și fapta bună (adecă cele de Dumnedeŭ priimite). Așijderea și netăerea împrejur adevĕrată este fapta rea și pĕcatul. Vedĭ însă că nu a dis Pavel, căcĭ când netăerea împrejur va păzi legea, pentru-că ar fi urmat să rĕspundă Iudeul și să dică: Și cum este cu putință cel netăiat împrejur a păzi legea, pentru-că singură acésta: a fi netăiat împrejur, este călcare de lege. Pentru acésta Pavel a dis, când netăerea împrejur păzește îndreptările legei, negrești se va socoti ca tăere împrejur. Care sînt însă îndreptările legeĭ? Acelea adecă care se vĕd că îndreptéză pre om prin lucrarea lor, pentru-că tăerea împrejur nu este lucrare și faptă, ci patimă, pentru-că pătimea și simțea durerĭ la trup cel ce se tăia împrejur. Pentru acésta nicĭ póte a se numi îndreptarea legeĭ, că tăerea împrejur s'a dat Iudeului numaĭ pentru sfîrșitul acesta, pentru ca să nu se amestece cu ceĭ de alte neamurĭ[1]).

27. Și va judeca netăerea împrejur cea din fire, plinind legea, pre tine cel ce prin slovă[2]) și prin tăerea împrejur eștĭ călcător de lege.

---

[1]) Iar la Varin s'a aflat că tăerea împrejur a fost semnul arătăreĭ de treĭ lucrurĭ: Semnul întâiŭ este al credinței, semnul al doilea e al neamului luĭ Avraam și semnul al treilea al vieţuireĭ ceĭi cu întréga înțelepcĭune. Maĭ însăși acésta o dice și Fotie (Intreb. 205 către egumenul Teodor).

[2]) Slova dupre Coresi se numește legea mosaicéscă, orĭ pentru-că s'a scris pre tablele de pétră, orĭ pentru-că este traducĕtóre la dar, fiind-că și slovele aduc pre om, ca să le cetéscă, orĭ spre osebirea legeĭ Daruluĭ, care nu s'a dat prin slove simțite, ci prin cuvîntul luĭ Christos și prin Duhul Sfînt, care s'a pogorît preste Apostolĭ. Iar Teodorit dice că a se face cine-va netăiat împrejur, acésta nu are prihănire pentru-că așa se naște din fire, și Făcĕtorul a tóte așa l'a plăzmuit pre om. Pentru acésta nicĭ óre-care vătămare urméză din acésta celor ce iubesc fapta bună, ĭar tu Iudeule aĭ priimit semnul tăereĭ împrejur dela strămoșiĭ tĕĭ și aĭ legea care te învață ce să facĭ, apoĭ cu faptele te oștești împrotiva scoposului legeĭ.

28. Că nu este cel întru arătare Iudeŭ, nicĭ tăerea împrejur cea întru arătare la trup,

29. Ci cel întru ascuns Iudeŭ, şi tăerea împrejur a inimeĭ întru duhul, nu prin slovă, a căruĭa laudă nu e dela ómenĭ, ci dela Dumneḑeŭ.

Aicea arată vederat Apostolul, că sînt dóuĕ tăerĭ împrejur: cea din fire şi cea din proalegere orĭ din voinţă, carea este, precum am proḑis, când cine-va nu are tăĭată saŭ curmată nicĭ o patimă şi îndulcire trupéscă; şi dóuĕ tăerĭ împrejur: cea la trup şi cea la inimă întru Duhul. Ḑice dar cum că netăerea împrejur cea din fire, când tae patimile prin păzirea legeĭ, adecă a îndreptărilor legeĭ, precum am proḑis, acésta va judeca, adecă va osîndi nu pre tăerea împrejur (fiind-că acésta se părea înfruntătóre ḑicere), ci pre tine, pre Iudeul, care te arăţĭ adecă că eştĭ tăĭat împrejur cu trupul, dar eştĭ netăĭat împrejur cu inima, fiind-că calcĭ îndreptările legeĭ. Nu necinsteşte Apostolul dar cu cuvintele acestea pre tăerea împrejur, căcĭ se vede maĭ mult cinstindu-o, ci necinsteşte pre Iudeul, cel ce ocărăşte tăerea împrejur, ca pre un călcător al îndreptărilor legeĭ. Apoĭ după ce a formăluit acésta hotărăşte vederat şi cine este adevěratul Iudeŭ şi arată pre Iudeĭ că tóte le făcea spre arătare, ḑicênd: Pentru-că nu este Iudeŭ acela ce este întru arătare, ci cela ce este întru ascuns, este Iudeŭ; cel ce nu face prost nicĭ o obicĭnuinţă a legeĭ trupeşte, ci le înţelege duhovniceşte şi sâmbetele şi jertfele şi curăţeniile şi tóte obiceĭurile legeĭ; ḑicênd însă tăere împrejur a inimeĭ întru Duhul, deşchide drum Daruluĭ şi duhovniceşteĭ vieţuireĭ bisericeĭ luĭ Christos şi introduce credinţa, pentru-că credinţa se lucréză cu inima şi cu duhul, şi lauda o are dela Dumneḑeŭ, care cercetéză inimile şi nu judecă dupre trup şi dupre ceea ce se vede[1]). Incheerea însă, care ĭasă din tóte acestea, este acésta, că pretutindenea trebue a fi viaţă bună; şi când audĭ netăĭat împrejur şi Elinĭ saŭ de alt neam, să nu socoteştĭ pre slujitorul şi închinătorul de idolĭ, ci pre cinstitorul de Dumneḑeŭ adecă, şi omul cel cu fapte bune, afară însă fiind de pândirile legeĭ precum am ḑis maĭ sus[2]).

[1]) Pentru acésta a ḑis şi dumneḑeescul Maxim hotărînd ce este tăerea împrejur a inimeĭ cea întru Duhul, care se face din cele dupre simţire şi dupre minte la cele simţite şi gândite, desăvîrşită curmare a fireştilor lucrărĭ prin venirea Duhuluĭ cea fără de mijlocire, care preface şi pre trup şi pre suflet cu totul spre maĭ dumneḑeeştĭ (Cap. XLVII în întâĭa sutime a celor teologhiceştĭ).

[2]) Şi Teodorit aşa unit ḑice despre acésta, că Elinĭ înţelege Apostolul aicea pre ceĭ ce eraŭ maĭ nainte de înomenirea Fiĭuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, care nu se închinaŭ Idolilor, ci ĭuhea cinstirea de Dumneḑeŭ şi fapta bună, precum Melhisedec şi Avimeleh şi alţiĭ.

CAP. III.

1. Ce este dar mai mult al Iudeului? Saŭ carele este folosul tăereĭ împrejur?

2. Mult dupre tot chipul, mai întâiŭ că lor li s'a încredinţat cuvintele luĭ Dumneḑeŭ.

3. Că ce este dacă nu aŭ creḑut unii? Aŭ dór necredinţa lor va face netrebnică pre credinţa luĭ Dumneḑeŭ? Să nu fie!

De vreme ce Pavel a scos afară tóte cele ale legeĭ cu cuvîntul ce a ḑis: «Că nu este cel întru arătare Iudeŭ», pentru acésta dar, vĕḑênd că se naşte óre-care stare împrotivă, se luptă şi o surpă acésta. Care însă este starea împrotivă? Că, dacă ḑice şi însuşĭ cele ale legeĭ nu folosesc, pentru ce s'aŭ ales Iudeiĭ, ceĭ ce le păzesc acestea, dintre tóte neamurile? Strică dar starea împrotivă acésta cu înţelepciunea sa, şi ajută la folosul, ḑicênd, că este mult folos Iudeului; formăluindu-o însă acésta, nu aduce în mijloc isprăvile Iudeilor, ci darurile luĭ Dumneḑeŭ, pentru-că nu a ḑis că mult covîrşesc Iudeiĭ, mai mult decât cele-l-alte neamurĭ, pentru-că a isprăvit acestea şi acele fapte bune, ci pentru-că lor li s'aŭ încredinţat cuvintele luĭ Dumneḑeŭ, care lucru este facere de bine şi Dar al luĭ Dumneḑeŭ, şi nu proterimă a Iudeilor. Dar ce este aceea: li s'a încredinţat? In loc de aŭ luat, li s'a încredinţat, eĭ s'aŭ arătat vrednicĭ la Dumneḑeŭ de a priimi cuvintele luĭ Dumneḑeŭ cele de sus date şi proorociile. Acestea însă ḑicêndu-le Apostolul, se vede că rĕspunde spre ajutorul Iudeilor, aduce însă în mijloc iarăşi altă prihănire a lor şi-ĭ arată pre eĭ că nu aŭ creḑut cuvintelor luĭ Dumneḑeŭ cu care l-a cinstit. Insă prihănirea acésta o aduce ca despre altă faţă, ce ar ḑice unele ca acestea. Şi ce folos, ḑice, că aŭ priimit Iudeiĭ cuvintele luĭ Dumneḑeŭ, de vreme ce nu aŭ creḑut? Se pare dar că Pavel deslegă starea împrotiva acésta dând rĕspuns, nu pentru ajutorul Iudeilor, ci pentru slava luĭ Dumneḑeŭ; pentru-că ḑice: dacă nu aŭ creḑut Iudeiĭ, acésta ce rĕŭ a pricinuit luĭ Dumneḑeŭ? Aŭ dór necredinţa Iudeilor va face nelucrătóre pre credinţa luĭ Dumneḑeŭ, adecă pre încredinţarea cuvintelor luĭ Dumneḑeŭ şi facerea de bine a luĭ? Ba; pentru-că atâta nu se vatămă Dumneḑeŭ de necredinţa acelora, în cât şi se slăveşte mai mult prin acésta ca iubitor de ómenĭ; pentru-că şi pre Iudeiĭ aceĭ carĭ vreaŭ să necinstéscă pre Dumneḑeŭ prin necredinţa lor, din protivă se vede că Dumneḑeŭ le face bine[1]). Vĕḑut-aĭ că Pavel a arătat pre Iudeĭ vinovaţĭ şi osândiţĭ din însuşĭ ace-

[1]) Iar Teodorit aşa tâlcueşte ḑicerea acésta, ḑicênd: „Să ḑicem că nici

lea, cu care eĭ se împodobeaŭ, adecă dela priimirea legeĭ.

4. Fie dar Dumneḑeŭ adevĕrat şi tot omul mincinos[1]), precum este scris; pentru ca să te îndreptezĭ întru cuvintele tale şi să birueştĭ când veĭ judeca tu. (Psalm. L, 6[2]).

---

un om n'a proadus luĭ Dumneḑeŭ cuviincĭósa şi datornica mulţămire şi slavo-cuvîntarea, ci toţi s'aŭ arătat nemulţămitorĭ către Dumneḑeŭ (că acésta însemnéză ḑicerea: tot omul este mincinos). Aŭ dór nemulţămitrea ómenilor are să pricinuĭască micşurare a slaveĭ luĭ Dumneḑeŭ? Ba. Acésta şi aĭurea o ḑice fericitul Pavel: „Dacă nu credem, el credincĭos rĕmâne, că a se tăgădui pre sineşĭ nu póte" (a II-a către Timoteĭ Cap. II, 13).

[1]) Ḑicerea acésta o a luat Pavel dela David unde ḑice: „Eŭ am ḑis întru uĭmirea mea: tot omul e mincinos" (Psalm CXV, stih 2), despre care ḑice Coresie că M. Vasilie tâlcuind ḑicerea „întru uĭmirea mea" a ḑis „întru răpirea minţeĭ mele". Iar Aquila şi Ieronim ḑic, că în cea evreĭască se ceteşte aşa: „Intru turburarea minţeĭ mele"; pentru-că Samuil îĭ făgăduĭa împĕrăţia, ĭar Saul pre fiica sa, ĭar prieteniĭ şi maĭ mariĭ oştilor credinţă, dar însă toţĭ aŭ minţit, aşa dar toţi ómeniĭ mincinoşĭ eraŭ maĭ înainte de darurĭ şi nimica. Şi Dumneḑeŭ a adeverit în Evangheliile sale, adecă în bunevestirile sale, ĭar omul a minţit, fiind-că tot omul e mincinos, orĭ pentru-că nu este deplinit şi nestatornic, precum a tâlmăcit Teodoţion şi Teodorit şi Eutimie Zigaden saŭ pentru-că omul este umbră şi minciună, dupre cum aŭ tălmăcit acésta Aquila şi Ieronim, fiind-că numaĭ în singur Dumneḑeŭ este neprefacerea şi pururea vecuirea şi adevĕrul. Iar Simac a tâlmăcit ḑicerea acésta aşa: „Tot omul minţeşte". Inalt însă tâlcueşte acéstă ḑicere Sf. Grigorie Nisis ḑicênd; „M. David de vreme ce óre când cu puterea Duhuluĭ, înălţându-se cu gândul şi óre-cum eşind însuşĭ din sine, a vĕḑut lucrul acela cu neputinţă şi rĕspundea bine întru fericita uĭmire... A strigat acel glas pre care toţi îl cântă: „Tot omul e mincinos", ĭar acésta este cum că cu cuvîntul meŭ, cum că tot omul glăsueşte sfătuind tâlcuirea negrăiteĭ luminĭ cu adevĕrat mincinos este nu pentru-că o urăşte pre ea ci pentru-că nu póte înţelege arătarea eĭ" (Cap. I a Cuv. de Fecĭorie).

[2]) Iar acésta şi „Rĕŭ înaintea ta am făcut ca să te îndreptezĭ în cuvintele tale şi să birueştĭ când veĭ judeca tu" aşa se tâlcueşte la acelaş Coresie: „Ca să birueştĭ mustrându-mĕ prin Natan". Măcar că Apostolul a luat ḑicerea acésta la credinţa cea prin fapte. Iar Isichie şi Zosim ḑic: „Că să birueştĭ întru cuvintele tale prin care ḑiceaĭ „toţi s'aŭ abătut". Iar Teodorit ḑice: Că acest *ca* nu este ḑicĕtor de pricina aceiea, ci arătător de ispravă, că nicĭ pĕcătuim pentru acésta ca să arătăm ĭubirea de ómenĭ a luĭ Dumneḑeŭ, ci însuşĭ dă isvórele facerilor de bine mântuire lucrând. Iar ómeniĭ fiind-că sînt de sineşĭ stăpânitorĭ, uniĭ adecă se supun luĭ Dumneḑeŭ, ĭar alţiĭ se împrotivesc luĭ. Drept aceea ceĭ dintâiŭ adecă se mântuesc, ĭar ceĭ de-al doilea se osândesc. Dumneḑeŭ însă cela ce face bine şi celor rĕĭ, se va desvinovăţi la judecată şi va arăta lor facerile de bine ce le-a făcut; că aşa ḑicea şi către Israilteni: „Norodul meŭ, ce ţĭ-am făcut ţie şi cu ce te-am mâhnit? Orĭ cu ce te-am supărat? rĕspunde-mĭ mie! (Mih. VII, 3). Şi dupre urmare aducĭ aminte lor facerile de bine ale sale. Aşa ḑicea şi prin Ieremia: „Ce greşală aŭ aflat întru mine părinţiĭ voştriĭ, că s'aŭ depărtat de mine fórte şi aŭ mers în urma celor deşarte şi s'aŭ zădărnicit"? (Ier. II, 5). Şi dupre urmare pomeneşte facerile de bine care a făcut lor.

Pavel a ḑis maĭ sus, că unii din Iudeĭ nu aŭ creḑut; apoĭ, fiind-că nu unii, ci toți se vede că nu aŭ creḑut, pentru acésta prea înțelepțește întrebuințéză cuvîntul, pentru ca să nu să arate îngreuetor lucrul cel ce dupre adevĕr se făcea, ca cu părere o scrie acésta, ḑicênd: Să ḑicem că toți nu aŭ creḑut și acésta ce rĕŭ pricinuește luĭ Dumneḑeŭ? Că el maĭ mult din necredința lor se îndreptéză, adecă de s'ar judeca și de s'ar cerceta facerile de bine, ce a făcut Dumneḑeŭ Iudeilor și nemulțămirile ce din protivă a arătat către Dumneḑeŭ Iudeii, negreșit ar birui Dumneḑeŭ precum ḑice David. Iar acésta: fie Dumneḑeŭ adevĕrat, să înțelege în loc de: arată-se și dovedéscă-se că Dumneḑeŭ e adevĕrat[1]).

5. Iar dacă nedreptatea nóstră întărește pre dreptatea luĭ Dumneḑeŭ[2]), ce vom ḑice? Aŭ dór nedrept este Dumneḑeŭ? Cel ce aduce asupră urgie? (Ca un om ḑic).

6. Să nu fie, căcĭ în ce chip va judeca Dumneḑeŭ lumea?

Starea împrotivă aduce Pavel cu cuvintele acestea pre care o ar ḑice óre-carĭ Iudeĭ, că dacă Dumneḑeŭ, carele ne-a făcut bine, apoĭ s'ar nemulțămi de noĭ, dacă acesta se arăta maĭ mult drept și biruește în judecata sa, precum maĭ sus a ḑis David, fiind-că face bine celor nevrednicĭ pentru multa sa iubire de ómenĭ, pentru ce apoĭ se mânie pre noĭ și ne muncește, căcĭ noĭ ne-am făcut pricinuitorĭ luĭ de a se îndrepta și a birui în judecata sa? Acésta este starea împrotivă pre care o strică prea înțelepțește și deamăruntul dumneḑeescul Apostol; de vreme ce te muncește Dumneḑeŭ pre tine, ḑice, pentru acésta tu cel ce te muncești nu eștĭ pricinuitor al biruinței luĭ Dumneḑeŭ, pentru-că ar fi nedreptate, tu pricinuitorul biruinței luĭ Dumneḑeŭ, a te munci de Dumneḑeul cel ce birueștĭ. Ci fiind-că Dumneḑeŭ nu este nedrept (că de ar fi Dumneḑeŭ nedrept, cum are să judece lumea întru dreptate?), fiind-că, ḑic, Dumneḑeŭ cu adevĕrat nu este nedrept, te muncește însă pre tine, apoĭ cu dreptate te muncește. Drept aceea tu nu te-aĭ făcut pricinuitor luĭ Dumneḑeŭ să birulască prin a pĕcătui tu, căcĭ era

---

[1]) Iar Fotie pre ḑicerea „fie" așa o tâlcuește: Socotéscă-se, înțelégă-se, cugete-se că Dumneḑeŭ e adevĕrat.

[2]) Acestași Fotie (întreb. Amfiloch. LXVII) ḑice: Că ḑicerea: întărește, aicea nu însamnă pre estimea dreptățeĭ luĭ Dumneḑeŭ, ci s'a luat de Apostolul în loc de: arătată face pre dreptatea luĭ Dumneḑeŭ, nedreptatea nóstră, precum și întunerecul alăturându-se cu lumina o face pre ea să strălucéscă maĭ mult celor ce caută la dînsa, și precum amarul alăturându-se cu dulcele, îl face pre el a se părea maĭ dulce celor ce-l mănâncă. De vreme ce cel împrotivă alăturându-se cu cele dimprotivă maĭ mult se vede: Dar nicĭ cu nedumerire se ḑice acésta de Apostolul.

cu putință a birui Dumnedeŭ în judecata sa și dupre alt chip, chiar deși nu aĭ fi pĕcătuit tu. Iar acésta: ca un om dic, acest fel de înțelegere are adecă: Eŭ cele de acest fel dela sinemĭ le dic pentru Dumnedeŭ, dupre socotéla omenéscă, adecă precum este cu putință a încheia un om carele urméză drepte și adevĕrate socotințĭ, pentru-că tóte câte face Dumnedeŭ aŭ socotélă negrăită și covârșesc pre cugetările ómenilor, fără a avea trebuință de desvinovățirea și apărarea nóstră.

7. Că de vreme ce adevĕrul lui Dumnedeŭ întru a mea mincĭună a prisosit spre slava luĭ, de ce încă și eŭ ca un pĕcătos mĕ judec?

8. Și nu (precum ne hulim și precum dic unii că dicem noĭ) că să facem cele rele ca să vie cele bune, a cărora osândă dréptă este.

Iarăși aceași înțelegere o poftorește (repetește) și aicea Apostolul, ca să o facă mai arătată dicênd: dacă Dumnedeŭ s'a slăvit și s'a arătat drept și adevĕrat pentru-că eŭ am greșit și am făcut fără-de-lege, pentru ce dar mĕ osândesc, căcĭ am trebnicit spre slava luĭ Dumnedeŭ? De vreme ce nu sînt vrednic de osândă pentru acésta ci maĭ ales de cununĭ, ca unul ce m'am făcut pricinuitor de a se slăvi Dumnedeŭ. Către acésta dar împrotivindu-se Pavel dice, de este adevĕrat ceea ce propuĭ tu, negreșit adevĕrat este și ceea ce dic Elinii pentru noĭ hristianiĭ, că Elinii audind pre Pavel dicênd: «Că unde s'a înmulțit pĕcatul a prisosit darul», ne lua în rîs și dicea că hristianiĭ dic, să facem cele rele ca să ne vie cele bune, și că pĕcătuim mult ca să prisoséscă întru noĭ darul. Acésta dar ce diceaŭ Elinii hulind și batjocurindu-ne urméză și acum de vom priimi și cuvîntul acesta ca adevĕrat, care-l dicĭ tu Iudeule, că Dumnedeŭ s'arată bun și se slăvește pentru a ta rĕutate și nemulțămire, însă fiind-că cuvîntul cel de maĭ sus al mincinos-grăitorilor Elinĭ e neadevĕrat (osânda cărora Elinĭ este dréptă, adecă carĭ cu dreptate se vor munci), apoĭ și cuvîntul tĕŭ nu este adevĕrat, că pĕcătuind eŭ adecă mĕ fac pricinuitor luĭ Dumnedeŭ să se îndrepteze și să se slăvéscă, și pentru-că cuvîntul tĕŭ acesta nu e adevĕrat, pentru aceea tu te osândeștĭ de Dumnedeŭ ca un pĕcătos. Dar nu te-aĭ osândi dacă aĭ pĕcătui pentru slava luĭ Dumnedeŭ și nu pentru socotința cea rea și iubitóre de îndulcirea ta.

9, Decĭ cu ce întrecem? Nicĭ ca cum[1]), pentru-că maĭ

[1]) Insemnéză că de Teodorit în loc de: decĭ „Cu ce întrecem"? Nicĭ ca cum, așa tâlcuește: „Decĭ ce ținem maĭ mult? Că maĭ înainte am biruit și cele-l-alte.

înainte am vinuit pre Iudeĭ şi pre Elinĭ a fi toţĭ supt păcat.

10. Precum este scris, că nu este drept nicĭ unul (Psalm. XIII, 3).

11. Nu este cel ce înţelege, nu este cela ce caută pre Dumneḑeŭ.

12. Toţĭ s'aŭ abătut, împreună s'aŭ netrebnicit, nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul (tij).

13. Mormênt deşchis este gâtlejul lor, cu limbile lor aŭ viclenit (Psalm. V, 9). Venin de aspidă este supt buzele lor (Psalm. CXXXIX, 3).

14. A cărora gura este plină de blestem şi de amărâcĭune (Psalm. IX, 29).

15. Picĭórele lor sînt grabnice spre a vĕrsa sânge (Pild. I, 16; Is. XIX, 7).

16. Sfărîmare şi ticăloşie în căile lor (Isaia LIX, 7).

17. Şi calea păcĕĭ nu aŭ cunoscut (tij.).

18. Nu este frica luĭ Dumneḑeŭ înaintea ochilor lor (Psalm. XXXV, 1).

După ce a ḑis maĭ sus dumneḑeescul Apostol că aŭ Iudeiĭ óre-ce maĭ mult decât ceĭ de alt neam, pentru-că li s'a încredinţat dela Dumneḑeŭ şi în mânile lor s'a dat legea, acum aicea arată că nu aŭ nimic ce-va maĭ mult, în cât dupre faptele lor; pentru-că nepăzind cele ce li s'a încredinţat, maĭ mult se învinovăţesc. Drept aceea aveaŭ óre-ce maĭ mult fiind-că s'aŭ fost ales de Dumneḑeŭ, ĭar de vreme ce cu faptele lor cele rele aŭ necinstit pre Dumneḑeŭ, carele ĭ-a fost cinstit şi ĭ-a fost ales, nu numaĭ nu aŭ nicĭ o pronomie maĭ mult, ci şi vinovăţie aŭ maĭ multă. Ḑice apoĭ ca despre faţa Iudeilor[1]): ce dar întrecem? Adecă óre avem noĭ Iudeiĭ vre un pronomion maĭ mult decât neamurile pentru-că am priimit legea şi tăerea împrejur? Nicĭ ca cum, adecă nicĭ unul, pentru-că şi Iudeiĭ asemenea cu neamurile aŭ păcătuit ca să nu ḑic că şi maĭ mult decât neamurille aŭ pă-

[1]) Iar Icumenie ḑice, că dacă ḑicerea „Decĭ cu ce întrecem?" s'ar cetĭ aşa asemenea şi cu chip întrebător din partea Iudeilor s'ar ḑice că ḑic Iudeiĭ: Decĭ cu ce întreceam şi am căştigat noĭ maĭ mult, decât neamurile, carĭ am priimit legea? Către care se răspunde, că dintru tot chipul acesta nu este căştig vóuă, fiind-că nu aţĭ păzit cele încredinţate, ci şi pedépsă maĭ mare. Iar de se va cetĭ osebit şi cu chip întrebător aşa: decĭ ce am întrecut? Din partea Elinilor se ḑice că nu se dumeresc eĭ ḑicênd: decĭ ce? Noĭ netăĭaţiĭ împrejur ne-am întrecut de către Iudeĭ cu acésta? Şi unde e dreptatea luĭ Dumneḑeŭ? Către care răspunde Pavel, că nu se întreceaŭ eĭ de aceea, ci pentru-că nu aŭ păzit faptele legeĭ.

cătuit. Dar de unde e arătată acésta? Dela proorocĭ şi maĭ ales dela David şi dela Isaia, pentru-că cuvinte ale luĭ David sînt acestea dela «nu este drept nicĭ unul» până la «de blestem şi de amărâcĭune este plină gura lor». Iar cuvinte ale luĭ Isaia sînt acestea dela «luţĭ sînt picĭórele lor» până la «cale de pace nu aŭ cunoscut». Apoĭ ĭarăşĭ ale luĭ David[1]). Pre proorocĭĭ ceĭ maĭ numiţĭ dar Apostolul îĭ aduce prihănitorĭ Iudeilor, carĭ şi se conglăsuesc unul cu altul, pentru acésta după cuvintele luĭ Isaia, ĭară dice pre ale luĭ David şi fiind-că Isaia arătat le dice acestea pentru Iudeĭ, apoĭ şi David pentru acestea le dice pre cele de maĭ sus. Veţĭ însă, frate, că îndată ce se abate cine-va dela bine, îndată se netrebniceşte[2]), fiind-că rĕutatea nu e alta, fără numaĭ o abatere a mişcărilor fireĭ spre rĕŭ; de unde şi scóte pre om afară din fire şi îl face rĕŭ şi netrebnic, pentru-că firea nu-l maĭ întrebuinţézĕ pre el la lucrărĭ bune. Pentru acésta a dis şi David: «Toţĭ s'aŭ abătut, împreună s'aŭ netrebnicit, ĭar sfărîmare şi ticăloşie este pĕcatul, pentru-că nicĭ un lucru nu sfarîmă pre suflet aşa precum îl zdrobeşte pre el pĕcatul, pentru prăpăstiile ce are. Că fapta bună fiind o însuşire bună a fireĭ nóstre ne face să umblăm pre calea dréptă şi netedă, ĭar rĕutatea fiind afară de fire ne face să ne purtăm când în sus când în jos, în covîrşirĭ şi în lipsurĭ şi pentru acésta facem mişcarea nóstră nenetedă şi osteniciósă». Şi las de a maĭ dice muncile cele după viaţa acésta carele gătesţe nóuĕ pĕcatul. Iar «calea de pace» veĭ înţelege pre vieţuirea cea dupre Dumneḑeŭ, că acésta este calea neturburăreĭ şi a păceĭ. Pentru acésta a dis Domnul: «luaţĭ jugul meŭ asupra vóstră şi veţĭ afla odihnă sufletelor vóstre» (Mat. XI, 29). Ci şi calea păceĭ ceĭĭ adevĕrate a luĭ Christos însăşĭ acésta este.

19. Şi ştim că, câte dice legea, celor ce sînt în lege le dice: «că tótă gura să se astupe şi supt judecata luĭ Dumneḑeŭ să se facă tótă lumea, pentru-că din faptele legeĭ nu se va îndrepta tot trupul»[3]).

[1]) Pentru acésta nu cetesc drept unii Psalm. XIII al luĭ David: „Dis-a cel nebun în inima sa". Dupre şirul acesta al cuvintelor ce are Pavel aicea, cu greşélă socotind eĭ că aşa s'a scris de David precum aicea se află şi că s'ar fi schimbat de prescriitorĭ; de vreme ce Apostolul aicea cuvintele acestea le-a luat nu după psalmĭ ci dela alţĭ osebiţĭ; ci şi cele dela proorocul Isaia şi dela Pilde, precum maĭ sus se vĕd locurile dicerilor. Se află însă arătatul maĭ sus Psalm XIII întru alte maĭ nouĭ tipărirĭ dat, dupre şirul acest dis aicea de Apostolul nu drept.

[2]) Iar Icumenie dice că, împreună s'aŭ abătut, însemnéză că şi Iudeiĭ şi neamurile s'aŭ abătut dela bine.

[3]) Insemnéză că dicerea acésta Teodorit aşa o tălcueşte: „Unele din

Pentru ca să nu dică Iudeii că aceste cuvinte ale proorocilor nu s'aŭ dis nóuĕ, pentru acésta dice Pavel că, câte a dis legea, le dice Evreilor celor ce sînt în lege, fiind-că ce nevoe era ca legea care s'a dat lor, să grăiască altora? Iar lege numeşte pre tótă scriptura cea veche, şi nu numaĭ pre cele cinci cărţi ale luĭ Moĭsi, precum şi aicea lege a numit pre cuvintele luĭ Isaia şi psalmiĭ luĭ David. Iar acésta ca să se astupe tótă gura arată fala Iudeilor şi neînfrînata pornire a limbeĭ lor. Deci proorocul a oprit pornirea acésta a limbeĭ Iudeilor, care curgea ca un riŭ. Insă nu dice că pentru acésta păcătuĭaŭ Iudeii şi grăĭaŭ fălindu-se ca să li se astupe gura, ci că pentru acésta s'aŭ înfruntat de proorocĭ pentru ca să cunóscă că păcătuesc şi că se fălesc. Şi nu numaĭ pentru a se astupa gura Iudeilor s'aŭ dis acestea de proorocĭ, ci şi pentru a se face tótă lumea sub judecata luĭ Dumneḑeŭ, adecă osîndită şi fără cutezare, neputênd a se îndrepta din faptele sale, ci avênd trebuinţă de ajutorul altuĭa, adecă de Darul luĭ Christos. Drept aceea tu, o Iudee, ce te făleştĭ cu legea, de vreme ce întocmaĭ cu tótă lumea eştĭ şi tu vinovat judecăţiĭ, neputêndu-te îndrepta din faptele legeĭ?

20. Că prin lege este cunoştinţa păcatuluĭ.

21. Iar acum fără-de-lege s'a arătat dreptatea luĭ Dumneḑeŭ mărturisită fiind de lege şi de proorocĭ.

De te făleştĭ, dice, tu Iudeule cu legea, să ştiĭ că legea ţi s'a făcut pricină de maĭ mare muncă, pentru-că legea te-a făcut să cunoştĭ ce este păcatul. Şi unuĭa ce cunóşte păcatul şi apoĭ păcătueşte, maĭ mare muncă îĭ urméză; însă acésta s'a întêm-

---

moĭsaicésca lege adecă se potrivea cunoştinţeĭ fireĭ, precum acésta, să nu preacurveştĭ, să nu uciḑĭ, să nu furĭ, să nu mărturiseştĭ minciună asupra aprópeluĭ tĕŭ, cinsteşte pre tatul tĕŭ şi pre maĭca ta, şi câte ca acestea. Că le ştiaŭ şi ceĭ ce nu aŭ priimit legea acésta, că fieşte-care din acestea face pre om vinovat de prihănirĭ, încă şi de muncĭ, ĭar unele le aŭ pus puitorul de lege potrivite numaĭ Iudeilor dupre vremea aceea, precum tăerea împrejur dic, şi sâmbetele şi jertfele şi cele ca acestea, carĭ sînt adecă închipuirĭ ale altora, carĭ se vor plini înseşĭ de sine, că nu era drept în destul a le dice cel împărtăşit de ele. Pentru acésta dar şi dumneḑeescul Apostol a dis: „Că nu se va îndrepta din faptele legeĭ nicĭ un trup înaintea luĭ Dumneḑeŭ". Acesteaşĭ le dice şi întru tâlcuirea dicereĭ: „Pre legea poruncilor, cu dogmele nelucrătóre făcêndu-o" (Evreĭ II, 15). Şi eŭ încă am însemnat aĭurea, că partea legeĭ cea săvîrşitóre şi ierо-lucrătóre, după venirea luĭ Christos a încetat şi s'a făcut nelucrătóre, cea despre jertfe şi proaduceri şi a celor-l-alte ierо-lucrărĭ rânduite preoţilor legeĭ, ĭar partea cea morală a legeĭ şi după venirea Mântuitoruluĭ stăpâneşte şi lucréză şi se păzeşte. Pentru acésta a dis Domnul către tênĕrul acela: Poruncile le ştiĭ, să nu uciḑĭ, să nu precurveştĭ. şi c. Şi veḑĭ suptînsămnarea dicereĭ „că voĭ spre sloboḑenie v'aţĭ chemat fraţilor" (Galat. V, 13). —

plat din a ta lenevire, căci pentru-că nu aĭ fugit de pĕcat care l'aĭ cunoscut prin lege, aĭ tras asupră-ţĭ maĭ mare muncă[1]). *Decĭ cum veĭ scăpa de muncă? De veĭ priimi adecă dreptatea luĭ Dumneḑeŭ, care s'a dat fără lege, adecă credinţa cea în Christos, pentru-că Dumneḑeŭ ne îndreptézĕ, măcar deşi nu avem faptele legeĭ, fiind-că tóte le póte. Şi bine ḑice, s'a arătat pentru ca să arate că dreptatea acésta, veche fiind adecă ascunsă, ḑicênd însă şi că dreptatea acésta se mărturisea de lege şi de prooroci, acéstaşĭ însemnézĕ că adecă: Dreptatea acésta nu este nóuă, ci veche; fiind-că şi legea luĭ Moïsi şi proorociĭ pentru acésta ḑiceaŭ: Că de vreme ce dreptatea luĭ Dumneḑeŭ este acest fel, pentru acésta e vrednică şi de a se priimi. Pentru-că de şi fără-de-lege este, dar însă plăcută este şi întru însaşi legea a se îndrepta ómeniĭ cu dreptatea acésta.

12. Iar dreptatea luĭ Dumneḑeŭ prin credinţa luĭ Iisus Christos la toţĭ şi preste toţĭ ceĭ ce cred[2]), că nu este osebire.

23. Că toţĭ aŭ greşit şi se lipsesc de slava luĭ Dumneḑeŭ.

24. Care se îndreptézĕ cu Darul luĭ prin isbăvirea cea în Christos.

Dreptatea acésta, ḑice, adecă îndreptarea cu care ne îndreptézĕ Dumneḑeŭ, vine la toţĭ prin credinţa luĭ Iisus Christos, că purtând noĭ credinţa de sine-ne, luăm dela Dumneḑeŭ îndreptarea toţĭ, şi Iudeiĭ şi Eliniĭ, pentru-că nu este osebire. Nicĭ Iudeul, căci a luat legea, se protimiseşte de neamurĭ, pentru-că şi Iudeul a greşit, fiind-că s'a învĕţat dela lege ce este pĕcatul şi nu a fugit de el, ĭar deşi nu a pĕcătuit atât de mult Iudeul ca şi Elinul (adecă, ca neamurile), dar însă se lipsea şi el de slava luĭ Dumneḑeŭ, asemenea cu Elinul, fiind-că cine pĕcătueşte dobândeşte necinste şi ruşine, ĭar nu slavă şi cutezare. Insă tu nu te desnădĕjdui, pentru-că toţĭ, şi Iudeiĭ şi Eliniĭ, se îndreptézĕ fără de plată cu Darul luĭ Dumneḑeŭ, care Dar se face prin resplătire, adecă prin desăvîrşita slobozenie, pre care o a lucrat Christos, pentru-că el s'a dat pre sineşĭ plată de isbăvire, adecă rescumpărare, şi ne-a îndreptat pre noĭ.

---

[1]) Dar Sf. Ghenadie ḑice, că legea a făcut pre ómenĭ să cunóscă pĕcatele nu numaĭ ca să oprésscă pre om să nu facă pĕcatul, ci şi pentru-că pedepsea pre ceĭ ce nu ascultaŭ legea şi făceaŭ pĕcatul; pentru-că de nu ar fi pedepsit legea pre ceĭ ce pĕcătuïaŭ, nu ar fi făcut pre ómenĭ să cunóscă că pĕcatul e rĕŭ prin cercarea şi prin pedépsa pĕcatuluĭ, cea simţită, că cercarea e maĭ adeveritóre decât góla cunoştinţă.

[2]) Dupre Teodorit acésta „la toţĭ" însemnézĕ pre Iudeĭ; ĭar acésta „preste toţĭ" însemnézĕ pre ceĭ din cele-l-alte neamurĭ.

25. Pre carele l'a propus Dumnedeŭ curăţitor prin credinţă întru sângele luĭ[1]), spre arătarea dreptăţeĭ luĭ, pentru slăbănogirea pĕcatelor celor maĭ înainte făcute.

26. Intru suferirea luĭ Dumnedeŭ spre arătarea dreptăţeĭ luĭ în vremea de acum, spre a fi el drept şi îndreptând pre cel din credinţa luĭ Iisus.

Curăţitor şi sânge pomeneşte aicea Pavel ca să îndùplece pre Iudeŭ cum că ertarea pĕcatelor şi îndreptarea se face întru Christos, pentru-că, dacă tu, dice, o Iudeule, aĭ creḑut că cu sângele oilor se deslégă pĕcatele, cu mult maĭ vîrtos trebue să creḑĭ că, cu sângele luĭ Christos se deslégă. Şi dacă curăţitorul legeĭ, care era închipuire a luĭ Christos, avea o putere ca acésta, cu mult maĭ vîrtos adevĕrul. Iar curăţitor se numeşte duhul şi acoperemîntul sicriuluĭ legeĭ[2]), care avea despre o parte şi despre alta doĭ heruvimĭ, ĭar acoperemîntul acesta şi curăţitorul arată cu adevĕrat pre omenésca firé cea întru Christos, care era ca un acoperemînt al dumnedeireĭ, acoperindu-o pre ea. Se slăvea însă şi de puterile angheliceştĭ, care slujeaŭ eĭ, pentru unirea eĭ cea cu Dumnedeŭ, cuvîntul dupre unitul ipostas. L'a propus însă, a dis Pavel, pentru ca să arăte că din vechĭ era prohotărîtă[3]) isbăvirea cea prin sângele

---

[1]) Acestea tâlcuindu-le Coresie dice, că aicea sînt pricinele îndreptăreĭ, din care cea preîncepĕtóré este Dumnedeŭ, ĭar cea a dóua Christos, ĭar lucrătóre sângele luĭ Christos, ĭar pricinuirea împărtăşireĭ a tustrele este credinţa. Iar acestea tóte pricinuesc pre ertarea pĕcatelor. Pentru acésta slăbănogirea, Orighen o a înţeles lăsare, măcar că Christos o a dis că însemnéză stricăcĭune şi scuĭpire.

[2]) Despre curăţitor acestea le dice Sf. Scriptură „Şi a făcut (Vaseliĭl) curăţitorul deasupra sicriuluĭ din aur curat şi pre amêndoĭ heruvimiĭ de aur, un heruvim la o margine a curăţitoruluĭ, şi un heruvim la marginea a dóua a curăţitoruluĭ, umbrind cu aripile lor preste curăţitor (Eşi. XXXVIII, 6). Iar cum că curăţitorul avea închipuirea luĭ Christos, veḑĭ la Cap. IX al ceiĭ către Evreĭ, st. 5. Din curăţitor însă se făcea arătat Arhiereuluĭ când liturghisea buna voinţă a luĭ Dumnedeŭ şi ĭubirea de ómenĭ şi milostivirea. Şi cum că Christos s'a făcut curăţitor al altora şi nu al luiş, maĭ înainte a mărturisit dumnedeescul David: „Nu va da luĭ Dumnedeŭ îmblânzire pentru sine“ (Psalm XLVIII, 7), care tâlcuindu-o M. Vasilie dice: „Nu va da luĭ Dumnedeŭ îmblânzire pentru sine, ci pentru lumea tótă, că nu are trebuinţă de curăţire, ci însuşĭ este curăţitor.

[3]) Că propunere se dice şi prohotărîrea ca una ce maĭ înainte de vremĭ şi de vécurĭ s'a pus, adecă s'a hotărît de dumnedeesc începătórea minte a luĭ Dumnedeŭ, şi arată Apostolul dicênd: „Celor ce dupre propunere sînt chemaţĭ“ (Rom. VIII, 28). Şi ĭarăşĭ: „Ca propunerea cea dupre alegerea luĭ Dumnedeŭ să rămâe (tĭ. IX, 11). Şi către Efesenĭ încă scrie: „Dupre propunerea vécurilor“ (Ef. III, 11). Iar Icumenie dice, că Tatăl a propus şi prohotărît pre Fiĭul curăţitor, ĭar Fiĭul şĭ-a vĕrsat sângele, a împre-

luĭ Christos, pentru ca să vindece slăbănogirea adecă putreziciunea care a urmat din pĕcatele ómenilor cele maĭ înainte făcute. A ḑis însă şi întru suferirea luĭ Dumneḑeŭ pentru ca să arate că, deşi ómeniĭ aŭ dobândit multă bunătate şi milostivirea luĭ Dumneḑeŭ, însă se asémănă cu slăbănogiĭ şi morţii[1]). Acestea însă s'aŭ făcut pentru ca să se arăte dreptatea luĭ Dumneḑeŭ, adecă pentru a nu se socoti că Dumneḑeŭ este numaĭ drept, ci ca să se vadă şi că póte a ridica şi pre alţiĭ omorâţĭ de pĕcat şi să-ĭ arăte pre eĭ drepţi, precum şi arătarea bogăţieĭ este, a nu fi cine-va numaĭ singur bogat, ci a putea şi pre alţiĭ a-ĭ face bogaţi. Deci să nu te ruşinezĭ, ḑice, tu o Iudeule, pentru-că te îndreptezĭ cu un chip ca acesta, pentru-că

---

ună lucrat însă şi Sf. Duh. Drept aceea dar obştesc este al Sf. Treimĭ mântuirea nóstră. Pentru acésta şi Sf. Grigorie Nisis ḑicea: „Că hristianiĭ se cuvine întocmaĭ a mulţămi şi Tatăluĭ şi Fiĭuluĭ pentru mântuirea lor, ĭar eŭ ḑic (acestaşĭ), că trebue ceĭ ce maĭ prost priimesc propoveduirea cea pentru cruce şi pentru înviere a da deoprotivă mulţămire şi către Fiĭul şi către Tatăl, acéstaşi pricină, că s'a făcut dar şi părintéscă voe, Fiĭul săvîrşindu-o. Şi acésta este a se mântui toţĭ ómeniĭ, precum ḑicea Apostolul. Asemenea pentru darul acesta a cinsti pre Tatăl şi pre Fiĭul, că nu s'ar fi făcut mântuirea nóstră de nu s'ar fi pornit buna voinţă a Tatăluĭ prin însuşĭ a sa putere către noĭ spre lucrare, ĭar putere a Tatăluĭ dela scripturĭ ne-am învĕţat că este Fiĭul (Cuv. XII asupra luĭ Evnomie). Ḑicênd însă Sfîntul că asemenea trebue să mulţămim Tatăluĭ şi Fiĭuluĭ, dupre tăcere împreună a cuprins şi pre Sf. Duh, pre pricina cea săvîrşitóre a mântuireĭ nóstre, pentru-că unde este Tatăl şi Fiĭul, acolo de nevoe este şi Sf. Duh, pentru unirea şi firésca nedespărţire a Sf. Treimĭ.

[1]) Iar Fotie întru o unire tâlcuind ḑicerea acésta ḑice: Că în vremea ce trebuĭa a se pedepsi ómeniĭ pentru slăbănogirea şi omorârea lor cu pĕcatele s'aŭ norocit de suferirea şi ĭubirea de ómenĭ a luĭ Dumneḑeŭ şi ĭarăşĭ când trebuĭaŭ a se pocăĭ pentru-că s'aŭ norocit de ĭubirea de ómenĭ, întru aceleaşĭ pĕcate căḑeaŭ. Iar Dumneḑeŭ când trebuĭa a pedepsi pre ómenĭ şi pentru-că aŭ pĕcătuit, şi pentru-că s'aŭ norocit de ĭubirea sa de ómenĭ şi căcĭ norocindu-se de acésta nu s'aŭ pocăit, ci şi rĕutatea o aŭ maĭ crescut, întru o vreme ca acésta, ḑic, ce a făcut? S'a dat pre sineşĭ rĕscumpĕrare şi nu numaĭ izbăveşte de pedépsă şi de muncă, ci şi îĭ îndreptéză şi îĭ mântueşte şi moştenitorĭĭ împĕrăţieĭ sale îĭ face. Cu adevĕrat acesta este un dar ce nu are mĕsură. Acésta este o dăruire ce covârşeşte pre tótă puterea dăruireĭ. Şi acésta este o dovadă adevĕrat de negrăită dreptate; şi de dreptate nu omenéscă ci dumneḑeéscă şi maĭ pre sus de om. Pentru acésta şi Pavel a ḑis că acest feĭ de putere a fost a luĭ, adecă al singur luĭ Dumneḑeŭ şi nu a vre uneĭ alteĭ óre căreĭ zidirĭ. Iar Icumenie ḑicerea pre arătarea dreptăţeĭ luĭ tâlcuindu-o ḑice, că acésta a fost arătare a dreptăţeĭ, a adeverit Dumneḑeŭ întru făgăduinţele ce a dat către Avraam a se blagoslovi tóte neamurile întru sĕmînţa luĭ şi a mântui Dumneḑeŭ pre ceĭ nevrednicĭ. Pentru acésta bine a ḑis Sf. Maxim, cum că acésta este dreptatea luĭ Dumneḑeŭ a pătimi însuş pentru ceĭ pĕcătoşĭ.

și Dumnedeŭ se arată, adecă se împodobește și se slăvește, că ne îndreptéză pre noĭ ómenii, întru o vreme ca acésta, când a crescut păcatul și când ne-am desnădéjduit ca niște slăbănogĭ și ca niște omorâți de păcat, cum tu, Iudeule, te rușinezĭ de slava luĭ Dumnedeŭ cea de acest fel?

27. Decĭ unde e lauda? S'a încuĭat; prin care lege? Prin a faptelor? Nu; ci prin legea credinței.

Mai sus a arătat dumnedeescul Apostol că prin credință ne îndreptăm, pentru acésta potrivit întrébă pre Iudeŭ și-ĭ dice luĭ: Unde e dar lauda ta o Iudeule? Și grăirea cea cu fală a ta? Nu dice însă: Unde îți este fapta bună, căcĭ Iudeiĭ nu o aveaŭ, ci singură laudă. Și rĕspunde însuși la întrebare că lauda ta s'a încuĭat adecă nu mai are vreme și loc. Pentru ce? Pentru-că mai înainte de a veni Christos era vremea a te lăuda în lege, ĭar acum numaĭ este vreme de o laudă ca acésta, pentru-că acéstă laudă s'a arătat netrebnică și nefolositóre pentru-că de ar fi putut legea a ne îndrepta nu am fi avut trebuință să ne îndrepteze Christos. Dar cu ce lege dice că s'a lepădat lauda Iudeilor, óre cu legea faptelor? Adecă cu legea luĭ Moĭsi, care dice că omul, cel ce le va face acestea va viețui într'însele? (Levit. XVIII, 5)[1]. Ba, dice; ci cu legea credinței ceiĭ întru Christos, care credință îndreptéză pre om în dar și nu pentru faptele luĭ. Veți însă, o cetitoriule, că și credința cea întru Christos lege o numește Pavel, pentru-că legea era un nume cinstit la Iudeĭ. Decĭ, o Iudeule, laudă-te întru credința cea întru Christos, care póte a te îndrepta, și nu în legea luĭ Moĭsi.

28. Socotim dar, că cu credință să îndreptéză omul, fără faptele legeĭ.

29. Orĭ Dumnedeŭ numaĭ al Iudeilor este, ĭar nu și al neamurilor? Cu adevĕrat și al neamurilor.

30. Pentru-că unul este Dumnedeŭ, care va îndrepta pre tăerea împrejur din credință, și pre netăerea împrejur prin credință.

Fiind-că a arătat Pavel mai sus că îndreptarea stă întru sângele luĭ Iisus Christos și nu întru faptele legeĭ, pentru acésta închee aicea cuvîntul și dice, cum că din tóte cele mai sus dise socotim cum că tot omul se îndreptéză cu credința, și să nu te turburĭ, o Iudeule, de ți se pare cum că lucrul este fără cu-

[1]) Iar Coresie dice, că pentru acésta legea luĭ Moĭsi se numește legea faptelor, orĭ pentru-că se propune și învață ce se cuvine să facem, orĭ pentru-că cuprinde numaĭ faptele, ĭar nu și fericirea.

viință, că aŭ dór Dumnedeŭ în parte este și Dumnedeŭ numaĭ al óre-cărora ómenĭ pentru ca să te mântuĭască numaĭ pre tine și să nu mântuĭască și pre tot omul cel de alt neam? Nu. Iar cu cuvintele acestea Apostolul rușinéză pre Evreĭ, cu chip maĭ înfruntător ca pre niște luptătorĭ de Dumnedeŭ, de nu vor priimi că se mântuesc și neamurile prin credință. Fiind-că cu acésta arată eĭ, că nu cred că Dumnedeŭ e asemenea Dumnedeŭ al tutulor ómenilor și că nu pórtă de grijă pentru toțĭ de o protivă. Decĭ unul și acestașĭ Dumnedeŭ este și al Evreilor și al tutulor neamurilor, carele și tăerea împrejur adecă pre cel tăĭat împrejur îl îndreptéză nu din lege, ci din credință; și pre netăerea împrejur, adecă pre cel netăĭat împrejur îl priimește prin credință. Insă pomenind Apostolul de tăerea împrejur și de netăerea împrejur, ĭarăși pomenește pre cele ce cu puțin maĭ înainte a dis, cu care dovedea că nicĭ tăerea împrejur folosește când lipsesc faptele, nicĭ netăerea împrejur vatămă singură de sine, pentru-că amêndóuĕ aŭ trebuință de credință.

31. Decĭ aŭ dór stricăm legea prin credință? Să nu fie, ci întărim legea.

Fiind-că turbura pre Iudeĭ a se strica legea prin credința cea întru Christos, pentru acésta Pavel vindecă acésta cu înțelepcĭunea sa cea mare, dicênd că credința cea întru Christos întărește pre lege, pentru-că ceea ce voĭa legea ca să îndrepteze, adecă pre om și nu a putut a o face, acéstă credință cea întru Christos o plinește, pentru-că îndată ce crede omul acésta îl îndreptéză. Decĭ credința cea în Christos nu prihănește pre lege, ci maĭ mult o întărește, ĭar cu dicerea, o întărește, arată că legea era căduță pentru-că cel ce este căduț, acela are trebuință de a se întări, să stea.

CAP. IV.

1. Ce vom dice dar că Avraam părintele nostru să fi aflat dupre trup?[1]).

[1]) Insemnéză, că formă săritóre a întrebuințat aicea Apostolul, dupre înțeleptul Fotie, în loc de „Decĭ ce vom dice că a aflat Avraam părintele nostru dupre trup? Și ce a aflat Avraam? Dreptate? De unde? Din fapte? Ba, ci din credință, că a crecut, dice Scriptura, Avraam luĭ Dumnedeŭ și i s'a socotit luĭ spre dreptate". O nedumerire însă se naște din acésta. Pentru ce dice aicea Apostolul că Avraam nu s'a îndreptat din fapte, ci din credință? Iar Apost. Iacov dice cea din protivă că, Avraam părintele nostru aŭ nu s'a îndreptat din fapte, ridicând pre Isaac fiĭu sĕŭ pre jertfelnic? (Iacov. cap. II, 21). Deslegarea nedumeririeĭ acestuĭa însă se face de înțeleptul Fotie așa, cum că Avraam avea cu adevĕrat fapte

2. Că de s'a îndreptat Avraam din fapte, are laudă, ci nu la Dumnedeŭ.

3. Că ce dice Scriptura? Și a credut Avraam luĭ Dumnedeŭ și s'a socotit luĭ[1]) spre dreptate (Fac. XV, 6).

După ce îndestul a formăluit Apostolul cum că toți, și Iudeĭ și Eliniĭ (adecă neamurile), aŭ trebuință de credința cea întru Christos, arată acésta maĭ mult și prin Avraam carele se cinstea de Iudeĭ, și dice că nicĭ însuși, carele a isprăvit atâtea și acest fel de fapte bune, nu s'a îndreptat din faptele sale, ci din credința[2]). Părinte dupre trup numește pre Avraam, scoțêndu-ĭ pre eĭ afară din rudenia luĭ Avraam cea dupre duh, maĭ ales încă și silindu-ĭ a urma și eĭ luĭ Avraam dupre tóte și dupre credință, pentru-că, de s'a îndreptat Avraam din faptele sale are laudă, ci nu întru Dumnedeŭ; póte adecă a se lăuda că a isprăvit cu ostenelile sale acest fel de fapte, care nu este laudă la Dumnedeŭ, adecă nu merge întru Dumnedeŭ lauda. Iar cela ce se îndreptéză din credință, are lauda sa întru Dumnedeŭ, pentru-că se laudă cu Dumnedeŭ, că cu darul luĭ Dumnedeŭ s'a mântuit și s'a iubit de Dumnedeŭ. Ci și dupre alt chip se laudă întru Dumnedeŭ acela ce crede, căcĭ slăvește și cugetéză că prin mijlocirea credinței, Dumnedeŭ póte a face și cele ce sînt cu neputință. Decĭ cela ce crede are lauda și îndrăsnéla către Dumnedeŭ, fiind-că are adevĕrata socotință și cunoștință despre Dumnedeŭ și crede că el tóte le póte.

4. Că celuĭa ce lucréză, plata nu ĭ se socotește în dar, ci dupre datorie.

îmbunătățite, dupre Iacov, din care aseměnându-se cu ómeniĭ ceĭ ce se aflaŭ în vremile luĭ, era vrednic a se alege maĭ întâiŭ decât aceĭa și a se îndrepta; aseměnându-se însă împreună cu Dumnedeŭ nu se putea a se îndrepta din faptele sale și a se arăta vrednic de blagosloveniile cele dela Dumnedeŭ și de niște daruri atât de marĭ, ci din singura credință cea întru Dumnedeŭ, precum dice aicĭ Apostolul Pavel.

[1]) Credința adecă.

[2]) Ci te veĭ nedumeri, dice Coresie, cum s'a îndreptat Avraam necredênd în Mesia adecă în Christos? Și rĕspunde cum că sĕmînța ce a făgăduit Dumnedeŭ luĭ Avraam cu chip acoperit cuprindea și pre nașterea Mesieĭ și dară faptele îndreptéză și faptele nu îndreptéză, îndreptéză adecă unite fiind cu credința și cu darul, și nu îndreptéză cele firești și góle de credință. Dice însă și Sf. Grigorie Nisis: „Lăsând iscodirea cea din cunoștință a credut, dice, Avraam luĭ Dumnedeŭ și s'a socotit luĭ spre dreptate, ĭar Apostolul dice, că nu s'a scris pentru acela, ci pentru noĭ, că Dumnedeŭ credința o socotește ómenilor spre dreptate, nu cunoștința. Că cunoștința adecă își are aședarea ca óre-care negutătorésca, învoindu-se cu singur cel cunoscut, ĭar credința hristianilor nu e așa, că nu este ipostas al celor ce se cunosc, ci al celor ce se nădĕjduesc" (In Cuv. 12 împrotiva luĭ Evnomie).

5. Iar celuĭ ce nu lucréză, ci crede întru cela ce îndreptéză pre necinstitorul de Dumnedeŭ, i se socotește credința luĭ întru dreptate.

6. Precum și David dice[1]), fericirea omuluĭ este căruĭa Dumnedeŭ îĭ socotește dreptate fără de fapte.

7. Fericiți cărora s'aŭ ertat nelegĭuirile și cărora s'aŭ acoperit pĕcatele.

8. Fericit bărbatul, căruĭa nu-ĭ va socoti Domnul pĕcat (Psalm. XXXI, s. 1).

Omul cel ce lucréză, dice, priimește plată, dându-i-se ca o datorie pentru ostenéla sa; dar cela ce crede, de și nu lucréză, însă proaduce credința, care este lucru mare, pentru-că a se încredința cine-va desăvîrșit și a crede că Dumnedeŭ póte nu numaĭ a sloboḑi din muncă, ci și a face drept pre cel ce a petrecut viața sa întru necinstirea de Dumnedeŭ, acésta cu adevĕrat este mare lucru. Pentru acésta și credința celuĭa ce crede una ca acésta i se socotește spre dreptate, adecă priimește Dumnedeŭ credința luĭ, nu ca să dea luĭ plată pentru credință, ci ca să-l îndrepteze pre el. Drept aceea proaduce și el luĭ Dumnedeŭ óre-ce, credință adecă. Decĭ, după ce a arătat Pavel, dela Avraam, că din credință se naște dreptatea, adecă îndreptarea, aduce martur pre David, carele fericește pre omul acela, căruĭa nu-ĭ socotește Dumnedeŭ pĕcat, și din acésta arată maĭ mare covîrșire, pentru-că de este fericit acela carele ĭa ertare de pĕcatele sale în dar, cu mult maĭ vîrtos este fericit acela, ce va arăta credință în Dumnedeŭ și din acésta se va îndrepta. Să nu-mĭ dicĭ că omul acela, dice, ĭa ertarea dupre dar, pentru-că acela ĭată se fericește de David, și nu s'ar fi fericit el de David, de nu ar fi urmat să dobândéscă multă slavă dela Dumnedeŭ[2]); fiind-că fericirea este lucru mare și

[1]) Iar Teodorit dice, că Apostolul pentru acésta pomenește aicea pre David, fiind-că Dumnedeŭ către acesta a înoit făgăduințele cele făcute către Avraam: „Că precum patriarhuluĭ Avraam s'a făgăduit că întru sĕmînța luĭ va blagoslovi pre tóte neamurile", așa și prea dumnedeesculuĭ David ĭ-a dis: „O dată m'am jurat întru cel sfînt al meŭ de voĭŭ minți luĭ David, sĕmînța luĭ va rĕmânea în véc și scaunul luĭ ca sórele înaintea mea" (Psalm. LXXXIX, 10); și ĭarăși: „Tóte neamurile vor sluji luĭ" (tij). Și fiind-că pre fericitul Avraam l'a arătat că prin credință a dobândit dreptatea, și Avraam a fost maĭ înainte de punerea legeĭ, de nevoe pre David, carele a petrecut sub lege, îl arată că mărturisește pentru dar.

[2]) Iar teologul Grigorie tâlcuind dicerea cea de maĭ sus a luĭ David, dice: „că Fericiți cărora s'aŭ lăsat nelegĭuirile, arată pre desăvîrșita curățire a pĕcatelor, ĭar acésta: Și cărora s'aŭ acoperit pĕcatele, arată că pre de-asupra și nu întru adânc s'a făcut curățirea lor. Iar acésta: Fe-

mai mare decât îndreptarea, fiind-că acésta este vîrful tuturor bunătăţilor, celor ce se dau nóuĕ dela Dumneḑeŭ[1]).

9. Deci fericirea acésta în vremea tăereĭ împrejur orĭ în vremea netăereĭ împrejur?[2]) Că ḑicem că s'a socotit luĭ Avraam credinţa spre dreptate.

10. Deci cum i s'a socotit? Intru tăerea împrejur fiind, orĭ întru netăerea împrejur? Nu întru tăerea împrejur, ci întru netăerea împrejur.

De se potriveşte, ḑice, fericirea acésta la acela căruia Dumneḑeŭ nu-ĭ socoteşte pĕcat, adecă la cel ce s'a îndreptat, şi Avraam s'a îndreptat: Avraam dar s'a învrednicit şi de fericire. Să vedem dar când s'a îndreptat Avraam: Când era netăĭat împrejur, orĭ când era tăĭat împrejur? Cu adevĕrat când era netăĭat împrejur. Deci fericirea cea de mai sus cade la netăerea împrejur, adecă mai mult se potriveşte, decât la tăerea împrejur.

11. Şi semnul de tăere împrejur a luat, pecete a dreptăţeĭ credinţeĭ ceiĭ întru netăerea împrejur, spre a fi el tată tuturor celor ce cred prin netăerea împrejur, spre a se socoti şi acestora dreptatea.

12. Şi tată al tăereĭ împrejur, nu numaĭ al celor ce sînt din tăerea împrejur, ci şi a celor ce umblă în urmele credinţeĭ ceiĭ dintru netăerea împrejur a părinteluĭ nostru Avraam.

Aicea deslégă Pavel o stare împrotivă, că póte ar ḑice cineva: Că de s'a îndreptat Avraam când era netăĭat împrejur, apoĭ pentru ce s'a tăĭat împrejur? Ḑice dar Apostolul că Avraam a luat semnul tăereĭ împrejur în urmă, ca o pecete ce pecetluĭa şi propoveduĭa că el s'a îndreptat din credinţă, care credinţă o a arătat mai înainte când era netăĭat împrejur. Drept aceea fiind-că aceste amêndóuĕ se teorisesc la Avraam, netă-

---

ricit bărbatul căruĭa nu-ĭ va socoti Domnul pĕcat, arată o a treĭa rânduĭală de ceĭ ce aŭ pĕcătuit, al cărora lucrul adecă şi fapta nu e lăudată, ĭar socotinţa acestora este nevinovată pentru-că póte aŭ făcut pĕcatul întru necunoştinţă şi de silă, orĭ cu scopos bun" (Cuv. la S. Bot.). Iar dupre alţĭ tâlcuitorĭ se lasă pĕcatele adecă, prin sf. botez şi se acopere prin credinţă, şi nicĭ le socoteşte pre ele Domnul (Nichita întru tâlc. cuv. de mai sus a teologuluĭ). Iar Dialogul în Psalmul al doilea din ceĭ aĭ pocăinţeĭ ḑice că se acopere pĕcatele precum se acopere rănile cu blasturul.

[1]) Pentru acésta S. Grigorie Nisis ḑice, că: „Fericirea este cuprinderea a tot binele" (Cuv. la întâĭa fericire).

[2]) Lipseşte ḑicerea „cade", precum tâlcueşte mai jos Teofilact, orĭ acésta se potriveşte.

erea împrejur și tăerea împrejur, prin netăerea împrejur se arată al celor netăĭați împrejur, adecă al neamurilor celor netăĭate împrejur, tată. Dar al cărora netăĭați împrejur? Al acelora adecă care cred asemenea cu el; în cât și acelora să li se socotéscă credința spre dreptate, adecă și aceea să se facă drepți. Iar prin tăerea împrejur ĭarăși se arată Avraam tată al tăereĭ împrejur, adecă al tăĭaților împrejur Israeliteni; însă este tată nu al celor ce aŭ pre singura tăere împrejur, ci și al celor ce urméză urmărilor credinței ceiĭ ce s'a aflat la Avraam când era netăĭat împrejur. Așa dar trebue a se ceti tot periodul. Și tată al tăereĭ împrejur, nu al celor ce din tăerea împrejur numaĭ se aseměnéză luĭ, ci și al celora ce umblă în urmele credinței, adecă al celora ce cred asemenea cu dînsul în învierea a trupurilor celor mórte. Pentru-că și Avraam bĕtrân fiind și ca mort, a creḑut că Dumneḑeŭ póte să facă sĕmînța luĭ născĕtóre de viŭ, și să-ĭ dea fiŭ. Deci tótă noĭma (înțelesul) așa este: Netăĭat împrejur fiind Avraam a creḑut și s'a îndreptat pentru ca să fie tată al neamurilor celor netăĭate împrejur. Și ĭarăși apoĭ a luat tăerea împrejur, pecete și semn al credinței ce a arătat când era netăĭat împrejur, pentru ca să fie tată și al Israelitenilor celor tăĭați împrejur, al acelora adecă care urméză urmele credinței, care o a avut Avraam când era netăĭat împrejur; pentru-că, de lipsește credința acésta, în zadar se fălesc ceĭ tăĭați împrejur cu tăerea împrejur, precum și când ar arăta cine-va o pungă care are pe din afară pecete, adecă este pecetluită, ĭar din lăuntru nicĭ un ban are, ci este deșartă și sécă. Și dar fiește-carele Evreŭ în ḑiua de astă-ḑĭ este ca o pungă pecetluită pe din afară cu céră, împrejur, ĭar din lăuntru neavênd vistieria credinței, a căreea tăerea împrejur este pecete.

13. Că nu prin lege este luĭ Avraam făgăduința și semințieĭ luĭ, ca să fie el moștenitor lumeĭ, ci prin îndreptarea credinței.

14. Că de sînt ceĭ din lege moștenitorĭ, s'a zădărnicit credința și s'a stricat făgăduința.

Maĭ sus a arătat Apostolul că dreptatea, adecă îndreptarea, nu s'a făcut din lege, ci din credința luĭ Avraam, ĭar acum arată aicea, că și făgăduința ce o a dat Dumneḑeŭ luĭ Avraam nu s'a făcut din lege, ci din credință, ceea ce l-a îndreptat pre Avraam. Și care a fost făgăduința luĭ Dumneḑeŭ? Acésta adecă, a se face Avraam moștenitor al lumeĭ, adecă a se blagoslovi întru Avraam tóte neamurile lumeĭ. Pentru-că de ar fi dat, ḑice, legea pre moștenire, s'ar fi zădărnicit credința, adecă s'ar afla credința lucru deșert și netrebnic; fiind-că cine ar fi maĭ purtat

grijă pentru credința, de ar fi dat legea pre făgăduința lui Dumnedeŭ? Ci acésta nu este așa, pentru-că Avraam a moștenit făgăduința nu cu mijlocirea legei, căci unde era legea? Ci cu mijlocirea credinței, precum este scris: «Și a crezut Avraam lui Dumnedeŭ și s'a socotit lui spre dreptate» (Fac. XV, 6).

15. Că legea mânie lucrézâ, că unde nu este lege acolo nici călcare de lege este.

Acum cu aceste cuvinte formălueste Apostolul cum se strică făgăduința lui Dumnedeŭ prin lege, că dice cum că legei îi urmézâ călcarea, iar legea călcându-se pricinuește urgie și aduce blestem și pedépsă[1]). Deci cel ce este vinovat de pedépsă, cum mai póte fi vrednic să ia moștenire și făgăduință?

16. Pentru acésta din credință ca dupre dar spre a fi adevărată făgăduința la tótă semința, nu numai la cea din lege, ci și la cea din credința lui Avraam, care este tată al nostru tuturora,

17. Precum este scris: Că tată al multor neamuri te-am pus pre tine (Fac. XV, 7), în préjma[2]) lui Dumnedeŭ, căruia aŭ crezut[3]).

De vreme ce legea pricinuește urgie, pentru acésta Apostolul dice aicea că Avraam din credință s'a îndreptat și a moștenit făgăduința lui Dumnedeŭ, ca tóte să fie dupre Darul lui Dumnedeŭ. Darul însă întru ce trebnicește? Intru a fi adevărată făgăduința, pentru ca nu cum-va și Darul să aibă călcare precum legea, ca să fie neadevărate acelea ce în dar se daŭ dela Dumnedeŭ? Nu, ci fiind-că totul este dar și milă a lui Dumnedeŭ, pentru acésta dupre cuviință și cele ce se daŭ sînt adevărate la tótă semința lui Avraam, adecă la toți cei ce cred, și nu numai la cei din lege, adecă la Evreii cei tăiați împrejur, ci și la acei din neamuri și netăiați împrejur, carî sînt sémință a lui Avraam, născêndu-se de dînsul din credință. Drept aceea cel ce nu are credința, nici sémință a lui Avraam este, carele este tată al nostru al tuturor, adecă al credincioșilor, precum este scris: «Că tată al multor neamuri te-am pus înaintea lui Dumnedeŭ întru carele și a crezut». Iara înțelegerea

---

[1]) Și Teodorit dice: Că urgie pre pedépsă o a numit.

[2]) Intru altele se dice „înainte".

[3]) Iar Fotie voește că Pavel aicea întrebuințéză formă săritóre, și dicerea „precum este scris" să se unéscă cu dicerea „înaintea lui Dumnedeŭ căruia aĭ crezut" adecă în fața și ca despre fața lui Dumnedeŭ, arătând adevĕrul și vrednicia credinței; ca cum ar dice, adevĕrată este scriptura, că Dumnedeŭ e cel ce a grăit într'însa: „Tată a multe neamuri te-am pus pre tine".

acestor cuvinte este acest fel: Avraam este tată al tuturor credincioșilor în préjma luĭ Dumnedeŭ adecă asemenea ca Dumnedeŭ, adecă precum Dumnedeŭ este părinte al tuturor, așa și Avraam s'a făcut părinte al tuturor, nu dupre firésca rudire, ci dupre însușirea credinței[1]). A adaus însă Pavel și acésta: «Căruĭa a credut» ca s'arăte că Avraam a luat și résplătire credinței spre a fi părinte al tuturor credincioșilor. Drept aceea dacă tu, o Iudeule, nu primești că Avraam este tată al nostru al tuturor, imputinezĭ cinstea ce o a luat Avraam pentru-că a credut.

Acelui ce învia pre morți și carele chémă pre cele ce nu sînt ca cum ar fi.

Ceea ce a dis maĭ sus Pavel acum o dice aicea: că Avraam a credut că Dumnedeŭ póte pre un trup mort, ce fel era al sĕŭ, nu numaĭ să-'l învieze, ci și să-'l arate născĕtor de alt trup viŭ. Pentru acésta și dice aicea: «al celuĭ ce inviadă pre morți». Iar dicerea acésta: «Și chémă pre cele ce nu sînt ca cum ar fi» pentru acésta o a adaus, pentru ca s'arăte că nu este cu neputința luĭ Dumnedeŭ a face fiĭ aĭ luĭ Avraam, pre ceĭ ce nu eraŭ fiĭ aĭ luĭ Avraam. Nu a dis însă că face și zidește cele ce nu sînt, ci că numește; pentru-că cum este lesne nóuĕ a numi pre cele ce sînt, așa și luĭ Dumnedeŭ lesne ĭĭ este a numi pre cele ce nu sînt[2]).

18. Carele maĭ presus de nădejde întru nădejde a credut, că se va face el tată al multor neamurĭ.

Să nu socotești, dice, că Avraam s'a cinstit în zadar și fără dreptate, pentru-că cum fără dreptate s'ar fi cinstit cel ce afară de nădejdea omenéscă și firéscă a credut întru nădejdea luĭ Dumnedeŭ[3]), cum că se va face părinte al multor neamurĭ,

[1]) Ci și Teodorit dicerea: „In préjmă" asemenea o a tâlmăcit.

[2]) Iar Coresie dice: „Că chémă Dumnedeŭ pre cele ce nu sînt ca cum ar fi" adecă pre neamurile cele ce nu sînt sĕmînță și norod le chémă sĕmînță și norod dupre Amvrosie. Iar alțiĭ acestea le ĭaŭ dupre prohotărîre cum că pre ceĭ ce încă nu eraŭ născuți, ca născuți ĭĭ hotărăște Dumnedeŭ în minte. Iar alțiĭ înțeleg pre nașterea luĭ Avraam și a Sareĭ, care nu era dupre fire, ca cum ar fi fost dupre a tot puternicia luĭ Dumnedeŭ. Asemenea încă și dicerea: „celuĭ ce învia morțiĭ", Amvrosie adecă o a dis aceluĭa ce face viĭ pre nenăscĕtorĭ, precum pre Avraam și pre Sara. Iar Chrisostom morți înțelege pre neamurĭ, carĭ eraŭ morți cu necinstirea de Dumnedeŭ și cu pĕcatele, pre care Dumnedeŭ ĭĭ arată viĭ, cu bunacinstire de Dumnedeŭ și cu faptele cele bune. Potrivite sînt la dicerea acésta a Apostoluluĭ cuvintele minunateĭ Iudita: „Aĭ gândit și s'a făcut cele ce aĭ gândit și s'a înfățoșat cele ce aĭ voit și a dis: Iată față sîntem" (Iudit. XIX, 5).

[3]) Intr'un glas dice și Severian: „Cum că afară de nădejde din firea sa a credut Avraam întru nădejdea putereĭ luĭ Dumnedeŭ celuĭ ce ĭ-a făgăduit". Și Teodorit: „afară de nădejdea cea dupre fire întru nădejdea făgăduinței luĭ Dumnedeŭ".

nu a Ismailitenilor (pentru-că aceĭa nu s'a născut din Avraam dupre credință, ci dupre fire), ci al neamurilor acelora care se asemenéză cu Avraam dupre credință.

19. Dupre ceea ce s'a ḑis așa va fi sĕmînța ta (Fac. XV, 5), și neslăbind cu credința, nu s'a uĭtat la trupul sĕŭ cel omorît, maĭ de o sută de anĭ atuncĭ aflându-se, și la omorîrea pântecelui Sareĭ.

20. Și întru făgăduința lui Dumneḑeŭ nu s'a îndoit cu credința, ci s'a întărit cu credința, dând slavă luĭ Dumneḑeŭ.

21. Și desăvîrșit încredințându-se, că ceea ce a făgăduit, puternic este și a o face.

Dupre ce a ḑis Apostolul, că Avraam, afară de omenéscă nădejde, a creḑut în nădejdea luĭ Dumneḑeŭ, acum formăluește acésta și ḑice, că s'a ḑis adecă luĭ Avraam de către Dumneḑeŭ, că sĕmînța ta va fi ca stelele cerĭuluĭ și ca nisipul măreĭ. Și Avraam nu a slăbit în credință, ci tare avêndu-o în inima sa, nu a socotit că trupul sĕŭ cel omorît de multă bĕtrâneță și de sterpicĭune, nicĭ s'a stânjinit (îndoit), ci s'a întărit întru credință[1]). Veḑĭ însă cum arată Apostolul cu cuvintele acestea, cum că cel ce crede trebue să aĭbă multă putere, pentru-că mulțĭ prihăneaŭ și defăimaŭ credința cum că este lucru ce se face fără ostenélă, ĭar faptele le măriaŭ, căcĭ aŭ sudorĭ și ostenele și că aŭ trebuință de putere ca să se lucreze. Pentru acésta ḑice Apostolul, că și cel ce crede are trebuință de suflet putincĭos, ca să depărteze cugetele necredinței, precum și Avraam s'a întărit în credință. Cum și cu ce chip? Cu acésta adecă, că a dat slavă luĭ Dumneḑeŭ și nu a creḑut omenești cugetărĭ, ḑice, ci a socotit cele vrednice de slava și mărirea luĭ Dumneḑeŭ și s'a încredințat desăvîrșit, că Dumneḑeŭ șĭ cele ce nu se pot, póte a le face; că acésta este slava luĭ Dumneḑeŭ. Drept aceea dar, cela ce nu crede și mult iscodește, acela nu slăvește pre Dumneḑeŭ. Însă fiind-că Avraam nu era de o sută anĭ întregĭ, pentru acésta a ḑis Pavel cu stânjinire, că era maĭ de o sută de anĭ[2]).

---

[1]) Iar Coresie nedumerindu-se ḑice: „Și cum Avraam îndoindu-se a ḑis: „Stăpâne Dómne, dupre ce voĭŭ cunóște că-l voĭŭ moșteni (pământul în Canaan adecă)?“ (Fac. XV, 8). S'a îndoit dar; și deslegând nedumerirea ḑice, că a creḑut adecă, precum se vede maĭ sus din acestașĭ cap. al Facereĭ, chipul numaĭ îl cerceta însă, precum tâlcuesc Amvrosie și Chrisost. și Teodorit la acelaș loc.

[2]) Că ḑice Scriptura, căcĭ când s'a născut Isaac era Avraam de o sută de anĭ (Fac. Cap. V). Drept aceea se socotește cum că atuncĭ când a

22. Pentru acésta şi i s'a socotit luĭ spre dreptate.

23. Insă nu s'a scris numaĭ pentru dînsul, că i s'a socotit luĭ spre dreptate,

24. Ci şi pentru noĭ, cărora ni se va socoti, celor ce credem întru cela ce a sculat pre Iisus Christos, Domnul nostru, din morţĭ,

25. Carele s'a dat pentru greşélele nóstre şi s'a sculat pentru îndreptarea nóstră.

Fiind-că Apostolul despre Avraam a dis multe lucruri şi marĭ pentru a nu dice cine-va, şi ce acestea, ce să potrivesc la noĭ hristianiĭ, o fericite Pavle? Pentru acésta dice, că pentru noĭ s'aŭ scris acestea şi nóuĕ ni se va socoti credinţa spre dreptate, numaĭ de o vom avea pre ea, creḑênd întru Dumneḑeŭ, care a sculat pre Iisus dupre omenire; ĭar de te îndoeştĭ tu hristiane, că poţĭ a te îndrepta, ĭa aminte la Iisus carele a şters tóte pĕcatele tale, carele şi a murit, nu pentru pĕcatele sale, ci pentru pĕcatele lumeĭ. De vreme ce neavênd pĕcat a murit pentru acésta şi dupre cuviinţă a înviat; pentru-că, cum putea a se ţine de mórte şi de ĭad cel fără de pĕcat? Pentru acésta dar, a murit dar, şi s'a sculat ca să sloboḑéscă pre ómenĭ de pĕcat şi să-ĭ facă drepţĭ[1]). Decĭ precum Avraam a creḑut că are să învioşeze trupul luĭ, carele era ca mort, aşa crede şi tu, că Iisus a murit şi a înviat, şi ţi se va socoti şi ţie spre dreptate credinţa acésta, precum şi strĕmoşuluĭ nostru Avraam i s'a socotit.

CAP. V.

1. Drept aceea îndreptându-ne prin credinţă, pace avem către Dumneḑeŭ prin Domnul nostru Iisus Christos,

2. Prin carele şi apropiere avem prin credinţă la darul acesta, întru carele şi stăm şi ne lăudăm întru nădejdea slaveĭ luĭ Dumneḑeŭ[2]).

---

luat Avraam făgăduinţa ca să nască pre Isaac fiŭ, era de nóuĕ-ḑecĭ şi nóuĕ de anĭ şi treĭ lunĭ.

[1]) Iar Orighen ḑice, că la ḑicerea acésta: „şi s'a sculat pentru îndreptarea nóstră" propunerea acésta „pentru" însemnéză pricina pilduitóre, adecă, ca şi noĭ murind ne vom scula, dupre pilda Domnuluĭ; orĭ acésta „pentru îndreptarea nóstră" însémnă că biruind Domnul pĕcatul, ne va învia pre noĭ.

[2]) Iar Coresie acestea tâlcuindu-le ḑice: a) rod al dreptăţeĭ nóstre este pacea, b) nădejdea slaveĭ, c) mărimea de suflet, d) bucuria, e) prietenia, f) înfiuirea, g) viaţa veşnică. Insemnéză, că dupre St. Grigorie Tesal. treĭ

Despre petrecerea vieţeĭ voroveşte Pavel în acest cap. Că de vreme ce despre credinţă a ḑis lucrurĭ marĭ, ĭar faptele le-a defăĭmat pentru a nu le socoti noĭ nebăgate în sémă, ḑice apoĭ şi despre fapte şi despre vieţuirea hristianilor; că de vreme ce credinţa pre noĭ ne-a îndreptat să nu maĭ pĕcătuim apoĭ, ci pace să avem către Dumneḑeŭ prin vieţuirea nóstră cea plăcută luĭ Dumneḑeŭ. Dar acésta cum se va isprăvi? Prin mijlocirea Domnuluĭ nostru Iisus Christos. Pentru căcĭ Christos carele ne-a îndreptat pre noĭ ceĭ ce eram pĕcătoşĭ, însuşĭ va ajuta şi ca să ne păzim noĭ şi ca să rĕmânem întru dreptatea acésta, fiind-că printr'însul avem apropiere, adecă ne-am proadus. Decĭ, dacă Christos ne-a proadus pre noĭ (la darul acesta), carĭĭ eram departe, cu mult maĭ vîrtos ne va ţine acum după ce ne-am apropiat. Dar unde ne-a proadus? La darul acesta. Cu ce chip? Cu credinţa, adecă proaducênd şi noĭ credinţa. Dar al cuĭ este darul acesta la care ne-a proadus pre noĭ Christos? Nemerirea şi dobândirea tuturor bunătăţilor care le-am dobândit prin Sf. Botez; şi întru acest dar, ḑice, stăm, adeverirea avênd şi ne-

---

feluri de pace avem: Avem pace cu înşine noĭ, când gonim ḑela noĭ patimile şi cugetele cele rele din sufletul nostru şi nu ne turburăm de ele. Avem pace cu cel de aprópe al nostru, când facem tot chipul pentru a se împăca fratele nostru şi nu-ĭ pricinuim nicĭ un fel de smintélă. Avem pace şi către Dumneḑeŭ când păzim poruncile luĭ Dumneḑeŭ şi voile luĭ şi când nu ne mustră conştiinţa că am fi călcat vre o poruncă.

Iar purtătorul de Dumneḑeŭ Calist, maĭ pre larg socotind despre pace, o împarte în patru şi ḑice, că alta este pacea trupuluĭ, când îşĭ priimeşte el tótă odihna şi îndemânarea care nu este pace, ci se pare numaĭ, că multă turburare pricinueşte sufletuluĭ; ĭar altă pace este a simţirilor, când fugind cine-va de lume şi de ale lumeĭ, orĭ închiḑêndu-se, pricinueşte prin linişte şi prin fugă simţirilor sale pace, nicĭ vĕḑênd, nicĭ auḑind, nicĭ grăind de cele ale lumeĭ; este a 3-a pace cea a simţirilor împreună şi a sufletuluĭ, adecă, când împreună cu pacea simţirilor şi sufletul este în pace despre cugete, şi puterile sale sunt în pace prin linişte şi prin păzirea minţeĭ şi a inimeĭ, când cine-va şi se rógă curat şi plînge maĭ cu dulcéţă şi la dumneḑeeştile cuvinte ĭa aminte cu dulcéţă; a patra pace însă se face desăvîrşită în suflet, când omul va priimi venirea a nezideituluĭ Sf. Duh, celuĭ ce le-a zidit pre tóte şi se luminéză şi se bucură şi viază viaţă osebită şi are pacea care covîrşeşte pre tótă mintea pentru lucrarea şi luminarea şi învioşarea şi vedenia şi bucuria a făcătoruluĭ de pace Duh, celuĭa ce insuflă în inimă ipostaticeşte şi lucrătoreşte. Şi pacea cea a dóua şi a treĭa se căştigă cu ostenélă şi pentru acésta nu este neschimbată şi deplinită; ĭar cea a patra se face fără de trupéscă ostenélă şi întru încetarea desăvîrşituluĭ sabatism (Cap. LXXXII din cele netipărite). Despre pace veḑĭ şi la ḑicerea: „Şi pacea luĭ Dumneḑeŭ care covîrşeşte pre tótă mintea“ (Filip IV. 7), şi la „ĭar Dumneḑeul păceĭ“ (Filip IV. 9). Ḑice însuşĭ Marcu Askitianul: „Pacea este isbăvirea de patimĭ, carea, fără de lucrarea Sf. Duh, nu se află“ (Cap. CXCII. Despre legea duhovnicéscă).

prefacere, că dumnedeeștile bunătăți tot-de-una staŭ și nicĭ o dată cad; și nu numaĭ cu adeverire avem cele ce am luat, ci și altele nădĕjduim să luăm; căcĭ ḑice: ne lăudăm în nădejdea bunătăților carĭ aŭ să se dea nóuĕ, care, fiind-că sînt spre slava luĭ Dumnedeŭ, negreșit se vor da nóuĕ și de nu meritarisim noĭ, ci pentru ca să se slăvéscă Dumnedeŭ.

3. Și nu numaĭ, ci și ne lăudăm întru necazurĭ[1]), știind că necazul răbdare lucréză,

4. Iară răbdarea cercare, ĭar cercarea nădejde, ĭar nădejdea nu rușinéză.

Nu numaĭ întru bunătățirile cele ce vor să fie ne lăudăm, ḑice, ci ceea ce este maĭ mare încă, ne lăudăm și întru necazurile cele de față ce le avem. Să nu vĕ turburați, ḑice, fraților hristianĭ, pentru-că ne necăjim, căcĭ necazurile acestea laudă sînt hristianilor; că necazul pricinuește răbdare, ĭar răbdarea cercare, ĭar cercarea face ales pre acela ce se ispitește; ĭar după ce se face omul cercat și nădĕjduește în conștiința sa cea bună cum că pentru Dumnedeŭ se necăjește, nădĕjduește că va lua plată pentru acest fel de necazurĭ; ĭar nădejdea cea

---

[1]) Prea bună însă este asemĕnarea ce o aduce Sf. Chiril Alexand. ḑicênd: „Socotesc că precum mirodeniile cele maĭ alese împreunându-se cu focul atuncĭ își arată buna mirézmă a lor care este într'însele; așa și cuviosul suflet înfocându-se óre cum prin ispitirea ce i se face și prin durere, maĭ lucrătóre face pre arătarea fapteĭ bune ceĭ de multe feluri ce este într'însul (Cart. I. despre Pa. Iacov.). Ci și înțeleptul Fotie în tâlcuirea ḑicereĭ acesteea, prea vrednice de laudă și pricinuitóre de dragoste sînt cu adevĕrat cuvintele ce ḑice: „De unde ne lăudăm în necazurĭ? Din întru a ĭubi fórte pre Dumnedeŭ; că tot ĭubitorul se bucură când pătimește pentru cela ce-l ĭubește. Dar de unde s'a revĕrsat dumnedeĭasca ĭubire aceea și aŭ cuprins pre tótă inima nóstră? Din prea Sf. Duh cel ce s'a dat nóuĕ în cât totul este al daruluĭ celuĭ de sus, ci și datorĭ sîntem prea a-l ĭubi pre el, și de se întîmplă a pătimi ce-va să nu ne depărtăm de ĭubirea luĭ. Pentru ce? Pentru-că el ne-a ĭubit pre noĭ maĭ întâĭŭ. Și atuncea pre carĭ? Pre noĭ vrășmașĭ și luptătorĭ luĭ aflându-ne. Vĕḑușĭ covîrșirea? Vĕḑușĭ cât e datoria? Adauge și ceea ce e maĭ mare: nu ne-a ĭubit numaĭ, ci și s'a necinstit pentru noĭ, și s'a pălmuit și s'a rĕstignit și întru ceĭ morțĭ s'a socotit; și prin tóte acestea pre ĭubirea cea către noĭ o a arătat. O! ĭubire înspăĭmântătóre anghelilor, care pre ómenĭ a suit la cerĭurĭ și a stricat tirania demonilor! Cine pre un ĭubitor ca acesta nu-l ĭubește? Iar maĭ ales cine ce făcênd ce-va vrednic de o ĭubire atât de mare ar săvîrși? Saŭ măcar puțin ce-va din datorie a rĕsplăti? Căcĭ de ar muri de ḑecĭurĭ de miĭ de orĭ, nu traduce vre un lucru mare, că pentru făcĕtorul de bine al sĕu, pentru cel ce'l ĭubește, dar nu pentru vrășmașĭ și luptătorĭ pătimește, precum acela a pătimit, și pentru fiește-carele din noĭ pătimește. Pentru acésta când pătimim sîntem datorĭ a ne bucura și a ne veseli, că deși ce-va puțin, și noĭ pentru un ĭubitor atât de mare, ne-am învrednicit ce-va a pătimi (la Icumenie).

de acest fel nu cade, nicĭ ruşinéză pre cel ce nădĕjdueşte. Că întru acésta a dis fratele luĭ Dumneḑeŭ Iacov: «Fericit e omul carele rabdă ispită, că lămurit făcêndu-se va lua cununa vieţeĭ care o a făgăduit Domnul celor ce îl ĭubesc pre el» (Iacov. I, 12). Căcĭ nădejdile ómenilor pentru-că nu sînt adevĕrate, ruşinéză pre ceĭ ce nădĕjduesc într'însele; ĭar la nădejdile luĭ Dumneḑeŭ nimic de acest fel urméză, pentru-că acela ce dă cele bune, adecă Dumneḑeŭ, este nemuritor şi bun. Şi noĭ ceĭ ce voim să luăm bunătăţile, deşi vom muri, dar însă ĭarăşĭ vom vieţui. Decĭ nicĭ o împedecare este ca să nu ĭasă adevĕrate[1]).

5. Că dragostea luĭ Dumneḑeŭ s'a revărsat în inimele nóstre prin Duhul Sfînt cel ce s'a dat nóuĕ.

Adeveréză Apostolul bunătăţile cele ce vor să fie dela ĭubirea care o a arătat Dumneḑeŭ către noĭ. Că maĭ acestea le ḑice Pavel: «Să nu fiĭ necredincĭos omule, că nădejdea care o avem pentru fiitórele bunătăţĭ nu cade, pentru-că de vreme ce Dumneḑeŭ atât de mult ne-a ĭubit, încât încă de aicea ne-a făcut fiĭ aĭ sĕĭ fără de ostenélă prin Sf. sĕŭ Duh, cum dar nu ne va da şi cununile dupre ostenelile ce am suferit pentru dragostea sa? S'a revărsat dar dragostea luĭ Dumneḑeŭ în inimele nóstre în loc de bogată şi îmbelşugată se arată întru noĭ dragostea luĭ Dumneḑeŭ[2]), fiind-că avem în inimile nóstre pre Duhul Sf. care l'a dat nóuĕ.

---

[1]) Iar Fotie ḑice că Pavel, începênd dela ḑicerea: „Spre nădejdea slaveĭ luĭ Dumneḑeŭ" a sfîrşit la „ĭar nădejdea nu ruşinéză", pentru ca să arăte, că nădejdea cea întâĭa este a începĕtorilor, carĭ nu s'aŭ cercat cu necazurile şi cu ispitele; ĭar cea-l-altă este a celor depliniţĭ, care prin necazurĭ cercându-se şi neîndoită arătându-se are pre deplinătate şi ajunge la căştigarea celor nădĕjduite, precum de pildă a nădĕjduit Avraam dupre bĕtrâneţe şi dupre stârpicĭunea Sarreĭ, că se va face tată al neamurilor. Acésta este întâĭa nădejde, care cu adevĕrat mare este, dar necercată. L'a cercat în urmă pre el Dumneḑeŭ şi l-a lămurit cu o înfricoşată topitóre, când 'i-a poruncit să aducă jertfă pre fiiul sĕŭ, ĭar Avraam nu s'a îndoit, ci sîrguindu-se să-l junghie fără a socoti şi a ḑice: „Şi cum mĕ voĭŭ face eŭ tată al neamurilor, carele junghiĭŭ pre acesta?" Acésta este nădejdea cea desĕvîrşită care şi dobândeşte cele ce nădĕjdueşte. Ḑice însă şi M. Vasilie, tâlcuind ḑicerea „Şi din tóte necazurile mele m'a isbăvit", a Psalm. XXXIII, că dacă necazul răbdare lucréză, ĭar răbdarea cercare, cela ce se lépădă de necaz se lipseşte pre sineşĭ de lămurire. Decĭ precum niminea se încununéză fără de împotrivă luptătorĭ, nicĭ lămurit póte a se arăta fără numaĭ prin necazurĭ. Şi ĭarăşĭ acesteaşĭ ḑice la tâlcuirea acestuĭaşĭ Psalm „că cu adevĕrat la ceĭ bine gătiţĭ necazurile sînt ca óre-care hrană de nevoitorĭ, şi iscusinţă care înaintesc pre nevoitorul către părintésca slavă; când ocărîţĭ fiind, binecuvîntăm; huliţĭ, mângâiăm; dosădiţĭ orĭ obijduiţĭ mulţămim; necăjiţĭ, pentru necaz ne lăudăm".

[2]) Dragostea luĭ Dumneḑeŭ Chrisost. şi Amvrosie înţeleg pre dragostea

6. Şi încă Christos, neputincioşi fiind noi, în vreme pentru cei necinstitori a murit.

7. Că abia pentru cel drept cine-va a muri, că pentru cel bun póte cine-va şi îndrăsneşte a muri.

8. Că întăreşte Dumnedeŭ dragostea sa întru noi, că încă păcătoşi fiind noi, Christos pentru noi a murit.

9. Cu mult mai vîrtos dar îndreptându-ne noi acum întru sângele lui ne vom mântui printr'însul de urgie.

Mai sus a dis Pavel, că dragostea lui Dumnedeŭ s'a turnat în inimile nóstre prin Sf. Duh, care-l avem într'însele, care ni s'a dat dela Dumnedeŭ; ci şi acum încă arată pre mărimea dragostei acesteea a lui Dumnedeŭ, din mórtea pre care o a luat-o Christos pentru noi cei neputincioşi, adecă păcătoşi. Că neputinţă este păcatul precum şi dreptatea şi fapta bună este sănătate (şi mai aies când neputinţa cea de acest fel a păcatului s'a fost înmulţit, atuncea a murit Christos, dupre Ieronim) (Epist. către Algazia). Şi nu numai a murit Christos pentru noi carî eram păcătoşi, ci şi cea mai mare, pentru noi care eram necinstitori de Dumnedeŭ; şi cu tóte că cu anevoe şi abia ar muri cine-va pentru un om drept. Deci covîrşirile dragostei este a muri Christos pentru noi păcătoşii şi necinstitorii de Dumnedeŭ[1]). Iar dicerea, dupre vremi, însemnéză cuviinciósa şi prohotărîtă vreme; pentru căci, când a fost potrivită vremea atunci a murit Christos pentru noi, precum însemnéză şi acésta când a venit plinirea vremei[2]). Deci fiind-că Christos pentru

---

ceea ce ne uneşte cu Dumnedeŭ, cu care ne iubeşte; unit adecă cu sfinţitul Teofilact. Iar Avgust. (In cuv. cel despre Duh şi slovă, şi despre creştinéscă învăţătură), dragoste înţelege prin carea noi iubim pre Dumnedeŭ; este însă acésta dupre acestaşi o aşezare dréptă a minţei nóstre (la Coresie).

[1]) Iar Fotie dice, că trei împedecări eraŭ care le avem ca să nu ne mântuim: a) câţi eram neputincioşi dupre proalegere saŭ de voea nóstră şi nu dupre fire, pentru acésta şi trebuinţă avem de mult ajutor. b) eram şi necinstitori de Dumnedeŭ, că am gonit pre ajutătorul nostru Dumnedeŭ şi băteam rĕsboiŭ cu el, iar pre Idolii îi cinsteam şi pre cei ce nu eraŭ Dumnedei, şi c) eram şi păcătoşi că aveam viaţă rea, carea nu ne lăsa ca să ne rădicăm. Aşa însă rĕi fiind ne-a iubit bunul, Fiiul lui Dumnedeŭ, şi sufletul sĕŭ l'a pus pentru dragostea nóstră. Şi dar aşa ajungênd noi a fi întru atâta rĕutate, ne-a iubit şi ne-a ridicat şi ne-a îndreptat, sângele sĕŭ dânduşi pentru slobozirea nóstră; cu mult mai vîrtos dupre ce ne-a îndreptat aşa şi ne-a făcut aĭ sĕi ne va apăra de aciea înainte, când nu mai este trebuinţă ca să móră el, nici noi ajungem la atâta neputinţă şi rĕutate precum mai înainte? Pentru acésta dar trebue să avem nădejdea făgăduinţelor celor bune, adevĕrată şi fără îndoială.

[2]) Vedi cum se tâlcueşte mai pre larg dicerea „când a venit plinirea

dragostea nóstră a murit şi prin mórtea sa pre noĭ ne-a îndreptat, cu mult maĭ vîrtos de acum înainte ne va isbăvi de urgia ceea ce va să fie pre noĭ carĭ ne-a îndreptat? Că de vreme ce cea maĭ mare ne-a dat, adecă a ne îndrepta, cum nu ne va da şi pre cea maĭ mică, adecă a ne isbăvi de urgie. Urgie însă este munca ceea ce va să fie, dupre Teodorit. Iar dupre ce ne va mântui de urgie, cum nu ne va da şi bunătăţile cele fiitóre, pentru multa ĭubire cu care ne ĭubeşte? Aşa negreşit ni le va da de vom rămânea până în sfîrşit întru Darul şi dragostea luĭ.

10. Că dacă vrăşmaşĭ fiind ne-am împăcat cu Dumneḑeŭ prin mórtea Fiĭuluĭ sĕŭ, cu mult maĭ vîrtos împăcându-ne ne vom mântui întru viaţa luĭ.

Se pare adecă, că ḑice Apostolul aceleaşĭ ce a ḑis maĭ sus, însă înţelegerile cuvintelor luĭ sînt osebite, dupre conjudecată grăindu-se; pentru-că maĭ sus a ḑis că noĭ eram păcătoşĭ, ĭar apoĭ a ḑis că şi ne-am îndreptat; ĭar apoĭ şi dupre aseměnare a ḑis, că dacă Christos ne-a îndreptat pre noĭ păcătoşii cu mórtea sa, cu mult maĭ vîrtos ne va mântui dupre ce ne-am îndreptat? Iar acum luând mórtea luĭ Christos şi viaţa, ĭarăşĭ dupre aseměnare proaduce înţelegerea şi ḑice aşa: Atuncea ne-am împăcat cu Dumneḑeŭ prin sângele şi mórtea Fiĭuluĭ sĕŭ, ĭar acum, cum nu ne vom mântui cu viaţa şi învierea Fiĭuluĭ sĕŭ? Pentru-că dacă Dumneḑeŭ şi Tatăl nu a cruţat nicĭ s'a scumpit atuncea de a da pre Fiĭul sĕŭ, ci l'a dat, pentru împăcarea nóstră, cum maĭ vîrtos acum nu ne va mântui cu viaţa a însuşĭ Fiĭuluĭ sĕŭ?

11. Şi nu numaĭ, ci şi ne lăudăm întru Dumneḑeŭ prin Domnul nostru Iisus Christos, prin carele am luat acum împăcarea.

Nu numaĭ ne-am mântuit, ḑice, ci pentru însăşĭ acésta, şi ne lăudăm întru Dumneḑeŭ că păgânĭ fiind noĭ, ne-am mântuit, şi maĭ ales că ne-am mântuit nu prin alt cine-va, ci prin sângele al însuşĭ unuĭa născut Fiĭuluĭ sĕŭ; ne lăudăm însă prin Domnul nostru Iisus Christos, pentru-că el e pricinuitorul laudeĭ nóstre, carele este priçinuitor şi al împăcăreĭ nóstre cu Dumneḑeŭ.

12. Pentru acésta precum prin un om păcatul a intrat în lume şi prin păcat mórtea şi aşa la toţĭ ómenii mórtea a trecut, pentru carele toţĭ aŭ păcătuit.

---

vremeĭ" (Gal. IV, 4), în suptînsemnare; şi pentru ce Christos a venit în cele maĭ de pre urmă vremĭ, veḑĭ la ḑicerea: „Iar acum o dată pre la sfîrşitul vécurilor" (Evreĭ IX, 26).

După ce a dis că ne-a îndreptat pre noĭ Domnul Iisus, se întórce la rădăcina rĕuluĭ, adecă la pĕcat şi la mórte şi arată că amĕndóuĕ acestea, pĕcatul şi mórtea, aŭ intrat în lume prin un om, adecă prin Adam; şi ĭarăşĭ arată că acestea s'aŭ perdut orĭ s'aŭ stricat prin un om, adecă prin Iisus Christos. Dar ce însemnéză dicerea: «Pentru carele toţĭ aŭ pĕcătuit?». Pentru Adam adecă, că toţĭ ómenii din acela născêndu-se aŭ pĕcătuit, căcĭ, fiind-că acela a căduț şi a murit, pentru acésta şi ceĭ ce nu aŭ mâncat din pomul cel oprit, din pricina luĭ s'aŭ făcut muritorĭ, ca cum ar fi pĕcătuit şi aceştia pentru-că acela a pĕcătuit[1]).

[1]) Iar Fotie, dicerea „pentru carele toţĭ am greşit" aşa o tâlcueşte: „Pentru acesta, dice, împreună murim cu Adam, pentru carele şi împreună pĕcătuim, şi începutul adecă el l'a dat, ĭar noĭ prilejul luându-l nu am poprit rĕul, ci şi împreună l'am lucrat şi l'am făcut să sporéscă la mărime". Acéstaşĭ o dice şi Icumenie. Iar în cele amfilochicesti (Intreb. CCXLI) acestaşĭ Fotie dice, că acésta „pentru carele toţĭ aŭ greşit" nu însemnéză faptă, ci pricină, adecă pentru-că toţĭ aŭ greşit. Intr'un glas şi sfinţitul Teofilact adecă despre cuminecaţia şi împărtăşirea strĕmoşesculuĭ pĕcat dice: Multe ereticeştĭ socotele aŭ rĕsărit, că Carpocraţianiĭ şi Armeniĭ şi Anavaptisteniĭ (adecă războtezătoriĭ) ceĭ maĭ nouĭ şi sacramentariĭ (póte luptătoriĭ de duh) socoteaŭ că fieşte-care om nu s'a împărtăşit de pĕcatul acesta. Iar Calviniĭ aŭ dis că numaĭ pruncii ceĭ născuţĭ din ceĭ credincĭoşĭ nu s'aŭ împărtăşit de acest pĕcat, dar nu şi ceĭ cé se nasc din necredincĭoşĭ. Iar alţiĭ strĕmoşesc pĕcat aŭ dis că este necunoştinţa adevĕruluĭ ce o are mintea, şi plecarea către patimĭ ce o are voea. Iar acestea nu sînt strĕmoşescul pĕcat, ci certărĭ ale strĕmoşesculuĭ pĕcat. Şi alţiĭ aŭ dis că strĕmoşescul pĕcat este fiinţa omuluĭ, care se împarte la toţĭ dupre pângărita lucrare a proalegereĭ în fiinţa şi în firea fieşte-căruia schimbându-se. Iar Pelaghianiĭ, cu tóte că aŭ lepădat strĕmoşescul pĕcat dela tot neamul omenesc, voĭaŭ însă că se împarte întru acésta dupre óre-care gólă urmărire. Iar socotéla catoliceşteĭ şi drept slăvitóreĭ Biserice este, cum că strĕmoşescul acesta pĕcat nu fiinţă fiind, ci abatere a dreptuluĭ şi neascultarea datornicĕĭ ascultărĭ întru porunca Făcĕtoruluĭ a tóte, şi nu necunoştinţa minţeĭ şi plecarea voeĭ spre maĭ rĕŭ, ci pricină şi rădăcină a acestora, şi se împarte la toţĭ ómeniĭ până şi la ceĭ sfinţiţĭ, din pântecele maicĕĭ lor, până şi la însaşĭ Dómna nóstră de Dumnedeŭ Născătóre. Şi nu la singur pruncii ceĭ ce se nasc din necredincĭoşĭ, nici dupre gólă urmărire orĭ atârnare, ci chĭar şi dupre adevĕr şi dupre lucrătorésca împărtăşire; pentru acésta şi pruncii, chĭar şi dupre adevĕr spre ertarea pĕcatuluĭ celuĭ de acest fel se botéză, dupre canonul CXXI al Sf. Sinod din Cartaghen, împărtăşiţĭ fiind cu adevĕrat şi lucrătoreşte de acesta. Pentru care cuvînt însă Adam pĕcătuind, se împarte pĕcatul luĭ la ceĭ ce se nasc dintr'însul? Vedĭ la subtînsemnarea numituluĭ canon în canonicésca cartea a nóstră cea din noŭ tipărită (Pidalion). Iar Apostolul aicea cu un singur cuvînt: „Pentru carele toţĭ aŭ greşit" a arătat că pentru Adam toţĭ ceĭ din Adam aŭ pĕcătuit. Iar chipul cel materialnicesc prin care strĕmoşescul pĕcat se împarte, de obşte teologiĭ dic, că este în pătimaşa şi îndulcitórea vĕrsarea seminţeĭ din carea ne zemislim. Pentru acésta şi pre Domnul nostru Iisus Christos,

13. Că până la lege pĕcatul era în lume; însă pĕcat nu se socotea nefiind legea.

14. Ci a împĕrăţit mórtea dela Adam până la Moïsi şi preste ceï ce nu aŭ pĕcătuit dupre asemĕnarea călcăreï de poruncă a luï Adam, carele este chip al celuï ce urma să vie[1]).

Pavel are scopos să arăte cum că şi ceï ce nu aŭ mâncat din pom, nicï aŭ pĕcătuit personalicește asemenea ca Adam, însă pentru pĕcatul luï Adam se socoteaŭ şi aceïa, ca cum ar fi pĕcătuit şi pentru acésta murïaŭ. Acésta dar o formăluește cu un chip ca acesta: Pĕcatul, ḑice, stăpânea şi împĕrăţea până ce s'a dat legea, adecă pĕcatul a împĕrăţit şi maï înainte de lege. Dar carele era pĕcatul acesta? Óre pĕcatul cel ce urméză din călcarea porunceï? Şi cum urma a fi acest fel pĕcatul, de vreme ce încă nu era legea? Că pĕcat atuncea se socotește şi călcare când este legea, care călcându-o ómeniï se ḑice că aŭ pĕcătuit. Dar de vreme ce se ḑice că a împĕrăţit mórtea până la Moïsi, adecă şi maï înainte de a se da lege (că Moïsi aicea pre lege o ḑice, dupre Teodorit) «că aŭ, ḑice, pre Moïsi (adecă lege) şi pre prooroci» (Luca XVI, 19). Şi Apostolul ḑice: «până în ḑiua de astă-ḑï când se cetește legea, coperemînt preste inima lor zace» (II Cor. III, 15), fiind-că mórtea, ḑice, a împĕrăţit şi maï înainte de a se da legea, apoï şi pĕcatul maï înainte de a se da legea a fost, prin carele a împĕrăţit mórtea, căcï nu ar fi împĕrăţit, dacă nu ar fi fost pĕcatul carele întăreşte pre mórte. Decï de vreme ce s'a a-

---

ca pre unul ce nu s'a născut din sĕmînţă îl mărturisim că este maï pre sus de strĕmoşescul pĕcat.

[1]) Chip al luï Christos a fost Adam, dupre Coresie, căcï amêndoï se află părinţi aï noştriï: Adam dupre fire, ïar Christos dupre dar; că şi Adam nu a avut tată firesc pre pământ, asemenea şi Christos. Însă cincï osebiriï se află între Adam şi între Christos: a) Că Adam s'a făcut pricinuitor al peireï, ïar Christos pricinuitor al mântuireï; b) Că Adam a împărtăşit pĕcatul cel unul la tótă omenésca fire, ïar Christos o a mântuit şi sloboḑit pre acésta de tóte pĕcatele şi de cel strĕmoşesc şi de cele din voe; c) Adam ne-a despărţit de Dumneḑeŭ, ïar Christos ne-a împĕcat şi ne-a unit cu Dumneḑeŭ; d) Că Adam ne-a omorît vremelnicește, ïar Christos ne-a înviosat vecĭnicește; e) Că Adam nu s'a făcut pricinuitor de pĕcat anghelilor, ïar Christos şi acelora s'a făcut pricinuitor de mântuire (adecă a neprefacereï întru rĕŭ) şi de maï mare dar. Şi treï stărï sînt dupre acelaş Coresie: I) Cea dela Adam până la Moïsi. II) Dela Moïsi până la Christos. III) Dela Christos până la sfîrşitul lumeï. Şi întru cea dintâïŭ a împĕrăţit pĕcatul, în a dóua s'a crescut, ïar în a treïa s'a perdut; şi una era maï înainte de lege, ïar alta supt lege şi în lege, ïar alta supt dar şi întru dar şi cele dóuĕ sînt stărï de mórte, ïar a treïa stare de viaţă.

rătat că dela călcarea legeĭ pĕcatul încă nu era cunoscut (fiindcă nicĭ călcare de lege era), rĕmâne dar că pĕcatul a fost acela al luĭ Adam, pentru carele mórtea a împĕrăţit şi preste ceĭ ce nu aŭ pĕcătuit, adecă chĭar însuşĭ (fiind-că aceştĭa nu aŭ fost luat lege şi poruncă dela Dumneḑeŭ, nicĭ o aŭ călcat, pentru acésta nicĭ se ḑic că aŭ pĕcătuit) aŭ pĕcătuit, însă după asemĕnarea călcăreĭ de poruncă a luĭ Adam şi s'aŭ făcut părtaşĭ pĕcatuluĭ aceluĭa ca al strĕmoşuluĭ, carele este chip al luĭ Christos; pentru acésta precum Adam cel vechĭŭ a făcut vinovaţĭ pĕcatuluĭ sĕŭ şi a călcărcĭ de poruncă, pre toţĭ ómenĭĭ, deşi aceĭa nu aŭ pĕcătuit (adecă chĭar însuşĭ), asemenea şi Christos a îndreptat pre toţĭ ómenĭĭ, deşi ómenĭĭ nu aŭ făcut fapte vrednice de îndreptare. Pentru acésta Adam cel vechĭŭ este închipuire a aceluĭ fiitor, adecă a luĭ Christos, nouluĭ Adam.

15. Ci nu precum greşala aşa şi darul; că de a murit prin greşala unuĭa ceĭ mulţĭ[1]), cu mult maĭ vîrtos harul luĭ Dumneḑeŭ şi darul, prin darul unuĭ om Iisus Christos, întru mulţĭ a prisosit.

16. Şi nu precum prin unul ce a greşit este Darul, că pĕcatul dintru unul este spre osîndire, ĭar Darul de multe greşéle spre îndreptare.

Nu ne-a folosit, ḑice, pre noĭ numaĭ atâta Christos, în cât ne-a vătĕmat Adam, ci cu mult maĭ mult ne-a folosit Christos, decât ne-a vătĕmat Adam, pentru-că de a putut a face atâta pĕcatul luĭ Adam în cât unul să greşéscă şi toţĭ din acela născêndu-se a se osîndi să móră şi fără a greşi eĭ, cu mult maĭ vîrtos Darul luĭ Dumneḑeŭ şi Tatăluĭ, şi nu numaĭ al luĭ, ci şi al Fiuluĭ sĕŭ, al luĭ Iisus Christos va prisosi la mulţĭ rĕvĕrsându-se cu îmbelşugare[2]). Şi nu va fi Darul luĭ Dumneḑeŭ

[1]) Ḑicerea „ceĭ mulţĭ" aicea se ĭa în loc de toţĭ, precum maĭ înainte acestaşĭ Pavel a tâlcuit ḑicênd: „Decĭ dar precum prin greşala unuĭa toţĭ ómenĭĭ aŭ fost spre osîndire" (18). Că toţĭ ceĭ din Adam dupre moştenire născêndu-se prin sĕmănătóre naştere aŭ murit şi s'aŭ osîndit, ĭar nu unĭĭ aşa, ĭar alţĭĭ nu. Aşa şi cuvîntul Domnuluĭ acela „beţĭ dintru acesta toţĭ, acesta este sângele meŭ, carele pentru voĭ şi pentru mulţĭ se varsă", în loc de „pentru toţĭ" se înţelege, dupre chipul ţinereĭ, al părţeĭ ceĭĭ maĭ multe, fiind-că şi ceĭ toţĭ mulţĭ sînt.

[2]) Prea bine tâlcuind aceste (cuvinte) apostoliceştĭ şi înţeleptul Fotie ḑice: Că treĭ óre-cariĭ se teorisesc întru acestea: Improtivirea, asemĕnarea şi covîrşirea dupre asemĕnare. Improtivirea adecă, că protivnice sînt între ele pĕcatul şi nepĕcătuirea, vrajba cea către Dumneḑeŭ şi împăcarea cu Dumneḑeŭ, osîndirea şi îndreptarea, peirea, căderea, mórtea şi mântuirea, şi scularea şi viaţa. Iar asemĕnare ĭarăşĭ este, că precum prin un Adam a urmat relele la toţĭ, aşa prin un Christos a urmat cele bune la toţĭ. Iar covîrşirea se teoriseşte în acestea, că relele le-aŭ împreună

atâta numaĭ câtă a fost osândirea a se împărtăși la toți prin un Adam carele a păcătuit; pentru-că greșala, adecă păcatul cel osândit, dela Adam cel unul rĕvărsându-se, a ajuns la toți strănepoții luĭ spre osândă, adecă spre mórte, orĭ și spre maĭ multe păcate; în cât a se stăpâni ómeniĭ de mórte și de păcat; ĭar Darul luĭ Dumnedĕŭ s'a făcut spre îndreptare din păcatele acelea multe, adecă Darul luĭ Dumnedĕŭ nu a surpat numaĭ păcatul acel unul al luĭ Adam, ci încă și pre tóte cele-l-alte păcate de voe ale ómenilor, care s'aŭ făcut în urma strĕmoșescului aceluĭa păcat; pentru-că Darul acesta al luĭ Christos, deslegând pre tóte păcatele cele ce s'aŭ făcut dupre călcarea porunceĭ de Adam (darul acesta al luĭ Christos dic), s'a făcut nóuĕ îndreptare, adecă ne-a îndreptat prin Sf. Botez[1]).

17. Că de vreme ce pentru greșala unuĭa mórtea a împĕrățit prin unul, cu mult maĭ vîrtos ceĭ ce aŭ luat prisosința haruluĭ și darul dreptățeĭ întru viață, vor împĕrăți prin unul Iisus Christos.

18. Pentru aceea dar, precum prin greșala unuĭa, întru toți ómeniĭ a intrat osândirea, așa și prin îndreptarea unuĭa, întru toți ómeniĭ a intrat îndreptarea vieței.

Dacă un singur om Adam, dice, mâncând din pomul cunoștinței a făcut să împĕrățéscă mórtea preste toți ómeniĭ, cu mult maĭ vîrtos noĭ credincĭoșiĭ carĭ am luat prisosința și bogăția Daruluĭ și carĭ ne-am îndreptat, cu mult maĭ vîrtos, dic, noĭ hristianiĭ vom viețui și vom împĕrăți prin unul Iisus Christos. Că aĭ acestuĭa sîntem frațiĭ și cu acesta ne-am făcut de un trup și atâta mult ne-am unit cu el, precum este unit trupul cu capul, pentru-că aŭ dór o mică parte de bunătate am luat dela Christos, pentru ca să ne îndoim despre bunătățile cele viitóre,

---

ajutat împreună cu unul Adam ceĭ mulțĭ, prin păcatele lor cele de voe, ĭar la cele bune niminea a împreună lucrat saŭ a ajutat, ci Darul al singur luĭ Christos s'a făcut și ispravă. Și ĭarăși cum că nu numaĭ s'aŭ perdut relele care le-a pricinuit Adam și strănepoțiĭ luĭ, ci încă și s'aŭ dat acestora bunătățĭ dela Christos; ĭar maĭ ales covîrșirea acésta s'a arătat, dupre Icumenie, că mórtea început luând pre păcatul luĭ Adam, a luat încă și ajutorință pre păcatele ómenilor cele de voe, și așa pre toțĭ ĭ-a omorît. Iar Darul luĭ Christos fără de ajutorirea ómenilor s'a întins la toți ómeniĭ, fiind-că scularea ceea ce s'a dat prin Christos și viața și însuși necredincĭoșilor Iudeĭ și Elinilor carĭĭ nu numaĭ nu cred, ci și hulesc și rĕsboesc credința luĭ Christos, acestora, dic, li se va da scularea din morțĭ, că toțĭ se vor scula și credincĭoșiĭ și necredincĭoșiĭ.

[1]) Iar Teodorit dice, că „om" numește aicea pre Christos, ca să arăte cu amăruntul pre închipuirea luĭ Adam, că precum acolo, prin un om a început mórtea, adecă prin Adam, așa și aicea prin un om s'a făcut stricarea morțeĭ.

care nădéjduim să le dobândim dela el? Ba, ci bunătățile luĭ s'aŭ prea înmulțit întru noĭ cu prisosința Darului, și dupre acésta ne asemĕnăm cu unul ce este dator mult și s'a aruncat în temniță pentru datoria luĭ, împreună cu muerea și copiiĭ sĕĭ, și apoĭ nu numaĭ din temniță s'a slobozit și datoria i s'a ertat, ci pre lângă acestea a luat și nenumĕrațĭ banĭ, și dupre acésta intrând acesta în palatul împĕrătesc s'ar învrednici și de cinste multă, în cât a se face fiŭ al împĕratuluĭ[1]). Decĭ încheind înțelegerea cuvintelor sale Apostolul dice: Pentru aceea dar prin greșala luĭ Adam cel unul a venit blestemul și osânda asupra tuturor ómenilor (vedĭ însă că ceea ce maĭ sus o a dis judecată, acum o numește greșală, adecă pĕcatul luĭ Adam), așa și prin îndreptarea unuĭa Christos a venit blagoslovenia și Darul la toțĭ ómeniĭ și a dat lor, în locul pĕcatuluĭ, îndreptare, iar în locul morțeĭ, viața[2]).

[1]) Pentru acésta și dumnedeescul Chrisost. dice, tâlcuind dicerea acésta: Că atâta de îmbelșugată satisfacție și canon a împlinit Christos pentru toțĭ ómeniĭ ceĭ dela Adam și până la sfîrșitul lumeĭ, în cât tóte pĕcatele lumeĭ cumpănindu-se cu acésta se par ca o picătură de apă ce s'ar cumpăni cu noĭanul măreĭ, dicênd cu aceste cuvinte: Că Christos a plătit pentru noĭ cu mult maĭ mult de cele ce eram datorĭ, și cu atâta maĭ mult, cât către o mică picătură s'ar pune nemărginitul noĭan. Nu te îndoi dar, omule, atâta bogăție de bunătățĭ vĕdênd, nicĭ căuta cum schinteea aceea a morțeĭ și a pĕcatuluĭ s'a stins, atâta noĭan al măreĭ de bunătățĭ grămădindu-se preste ea (Vor. I la cea către Romanĭ). Și Chiril încă, al Ierusalimuluĭ, așa dice: Nu am pĕcătuit noĭ atâta cât stăpânul Christos cu dreptate a făcut (Catih. I, 3). Și teologul Grigorie dice: Dacă gustarea a osândit, cu cât maĭ vîrtos Christos pătimind ne-a îndreptat (Cuv. la naștere); care tâlcuindu-l Nichita Shol. dice: „Și dacă o simțire și o gustare ne-a osândit pre noĭ, cu cât maĭ vîrtos ne-a îndreptat Iisus Christos suferind pentru noĭ patima, carea o a răbdat asupra a tot Sf. sĕŭ trup?“ Însă dela Apostolul o a luat dice și înțelegerea acésta dicênd: „Pentru acésta dar, precum prin greșala unuĭa s'a făcut întru toțĭ ómeniĭ osândirea, așa și prin îndreptarea unuĭa la toțĭ ómeniĭ s'a făcut spre îndreptarea vieței“. Și este socotélă a multor teologĭ că atât de bogată este satisfacția ce o a făcut Christos pentru noĭ cu patima sa, în cât e îndestulă spre a mântui și pre toțĭ demoniĭ, de ar voi eĭ să să se pocăĭască. Și pricina este pentru-că persóna care a priimit patimile și mórtea de nemărginită cinste fiind, de ar fi luat numaĭ o puțină durere și numaĭ o bătae, era îndestulă canonisire pentru tóte trecutele pĕcatele ómenilor, cu cât maĭ vîrtos că a pătimit atâtea și atâtea? Pentru acésta și uniĭ învĕțătorĭ greșala luĭ Adam o numesc bine norocită, pentru-că prin aceea a urmat de ne-am norocit cu atâtea Daruri.

[2]) Dicerea acésta tâlcuindu-o Gheorghe Coresie dice: „Că filosofiĭ vreaŭ că mórtea ar fi firéscă și dupre legile firei urméză, pentru-că trupul este alcătuit din cele împrotivă“. Iar Solomon dice: „Dumnedeŭ nu a făcut mórtea, nicĭ se bucură de peirea celor viĭ“ (Înțel. I, 15), și: „ci din pisma diavoluluĭ a intrat mórtea în lume“ (Înțel. II, 24). Asemenea și Apostolul aicea dice: „Dacă pentru greșala unuĭ om mórtea a împĕrățit

19. Că precum prin neascultarea unuĭ om, pĕcătoșĭ s'aŭ făcut ceĭ mulțĭ, așa și prin ascultarea unuĭa, drepțĭ se vor face ceĭ mulțĭ.

Nu este taftologhie, precum se pare, în apostolicestile graĭurile acestea, ci fiind-că a dis maĭ sus dumnedeescul Apostol, că precum prin greșala unuĭa, așa și prin îndreptarea unuĭa, acum tâlmăcește ce este greșala unuĭa și dice: Că a fost neascultarea prin carea s'aŭ făcut pĕcătoșĭ ceĭ mulțĭ, adecă toțĭ ómeniĭ s'aŭ făcut vinovațĭ munceĭ și osândițĭ morțeĭ. Dar ce este îndreptarea unuĭa, adecă a luĭ Christos? Și dice că a fost ascultarea cea până la mórte și mórte de cruce, prin care ascultare s'a zdrobit mórtea și noĭ ne-am slobodit din osânda eĭ.

20. Iar legea a intrat ca să se înmulțéscă greșala, și unde s'a înmulțit pĕcatul, acolo a prisosit Darul.

Fiind-că a arătat Apostolul că toțĭ câțĭ s'aŭ născut din Adam s'aŭ osândit, ĭar de Christos s'aŭ mântuit, urma dar a se nedumeri cine-va și a dice: Și ce a făcut legea atâția aniĭ, dacă Christos ne-a mântuit și nu ea? Rĕspunde că legea a intrat, în loc de, s'a dat la o vreme, și nu dupre întâĭa socotință și chĭar, ci la o vreme dându-se a prisosit pre pĕcat, pentru-că ea da multe porunci pre care ómeniĭ călcându-le, cu acésta a înmulțit pĕcatul. Iar propunerea «ca» aicea nu este împrotivă dicĕtóre, ci arătătóre de ispravă, adecă dela isprava și sfîrșitul lucruluĭ acésta a urmat; fiind-că legea s'a dat ca să împuțineze pĕcatul și să-l strice, însă cea dimprotivă s'a isprăvit și s'a făcut, pentru lenevirea ómenilor și nu pentru firea legeĭ. Iar de vreme ce a prisosit pĕcatul prin lege, pentru acésta Darul luĭ Dumnedeŭ a prisosit maĭ pre sus de pĕcat prin Christos, fiind-că nu numaĭ a slobodit pre ómenĭ din pĕcate, ci și ĭ-a îndreptat și cerești ĭ-a făcut și fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ. Pentru acésta nu a dis Pavel că a prisosit Darul, ci a prea prisosit, ca să arăte

---

prin acel unul". Și Iacov fratele Domnuluĭ dice: „Pĕcatul însă săvîrșindu-se naște mórtea" (Cap. I, 15). Aceștia dic acestea dicêndu-le, dovedesc că mórtea nu este dupre fire ci osândă, și pedépsă, și nepot al pĕcatuluĭ, și maĭcă a pĕcatuluĭ, este pofta cea dupre deprindere, ĭar tatăl ĭĭ este voea cea slobodă (orĭ și diavolul). Iar sĕmînța maĭceĭ este pornirea și dulcéța, ĭar sĕmînța tatăluĭ, adecă a voeĭ, este învoirea; ĭar fiu al acestora este pĕcatul cel în faptă, care orĭ este plod nedeplinit, și acesta este cel de ertare pĕcat și nu de mórte, orĭ este deplinit și închipuit și făcut, și este de mórte. Iar nepot al maĭceĭ și al tatălui este mórtea; ĭar întâĭŭ născută mórte dumnedeescul Grigorie Dialogul voește a fi mândria care a omorît și pre Anghelĭ în cerĭŭ și pre Adam pre pământ. Pentru acésta a dis Sirah: „Inceputul mândrieĭ este pĕcatul" (Cap. X, 13). Iar alțiĭ vor a fi mórtea cea sîlnică, precum s'a întêmplat luĭ Avel cel ce a murit întâĭŭ sîlnicește pre pământ.

cu ḑicerea acésta pre mulţimea şi îmbelşugarea Daruluĭ [1]).

21. Ca, precum a împĕrăţit pĕcatul întru mórte, aşa să împĕrăţéscă şi Darul prin dreptate spre viaţa vecĭnică.

Fiind-că maĭ sus a ḑis Apostolul că a prea prisosit Darul, arată aicĭ şi bună cuvîntarea lucruluĭ, ca să nu fim necreḑênd şi ḑice: Că pĕcatul a fost în rânduĭală de împĕrat, ĭar mórtea în rânduĭală de ostaş, întrarmat de pĕcat. Decĭ dacă a împĕrăţit pĕcatul preste noĭ ómenĭĭ, pre mórte avêndu-o ca pre un ostaş al luĭ, cu mult maĭ vîrtos Darul luĭ Christos va împĕrăţi preste noĭ. Ĭar Darul acésta are cu Sine şi pre îndreptarea, pre stricarea pĕcatuluĭ, ĭar prin stricarea pĕcatuluĭ strică împreună şi pre mórte şi aduce viaţă vecĭnică. Decĭ s'a făcut ca un rĕsboĭŭ de doĭ protivnicĭ vrăşmaşĭ, şi pĕcatul adecă avea ostaşul sĕŭ pre mórtea, ĭar Darul avea ostaş al sĕŭ pre dreptatea. Apoĭ dreptatea a omorît pre împĕratul pĕcat, şi împreună cu pĕcatul a omorît şi pre mórte, şi apoĭ a intrat întru ómenĭ viaţa vecĭnică.

CAP. VI.

1. Decĭ ce vom ḑice? Rĕmânea-vom întru pĕcat, ca Darul să prisoséscă.

2. Să nu fie! Ceĭ ce am murit pĕcatuluĭ, cum încă vom via într'însul?

Fiind-că maĭ sus a ḑis Pavel, că unde s'a înmulţit pĕcatul a prea prisosit Darul, póte ar fi ḑis cine-va: apoĭ să nu încetăm a pĕcătui, ca să se arăte întru noĭ maĭ mult Darul luĭ Dumneḑeŭ. Decĭ acéstă împrotivă stare stricându-o Apostolul, ḑice cu chip de lepădare: să nu fie! care cuvînt obicĭnueşte Pavel a-l ḑice la multe mărturisite şi vederate necuviinţe. Apoĭ face şi siloghism asupra acesteea ḑicênd: Că noĭ am murit pĕcatuluĭ şi ne-am făcut morţĭ luĭ prin Sf. Botez, ca maĭ mult să nu ascultăm de dînsul. Şi apoĭ cum să viem ĭarăşĭ pĕcatuluĭ ca să avem ţinere cu dînsul şi apropiere şi să ne supunem luĭ? Iar din cuvintele acestea ne învĕţăm, că fieşte-care credincĭos hristian se face mort pĕcatuluĭ, prin Sf. Botez; ĭar de se va lenevi, însuşĭ se înviază pre sineşĭ şi se face viŭ pĕcatuluĭ ĭarăşĭ

[1]) Iar Ghenadie Patr. Constantinop. acésta tâlcuindu-o ḑice: „Că acésta se potriveşte cu ceea ce acestaşĭ Pavel o ḑice în trimit. cea către Galaţ.": „Decĭ ce legea? Pentru călcărĭ s'a adaus" (Gal. III). Iar propunerea „ca" o a luat aicea dupre însuşirea a Scriptureĭ şi însemnéză acéstă urmĕtóre: Adecă „ca" nu se înţelege arătătóre de pricină, ci de ispravă, că după ce s'a dat legea s'aŭ înmulţit pĕcatele, pentru-că, cu cât era maĭ multe poruncile legeĭ şi se călcaŭ, din acésta urma şi isprava a se face atâta maĭ multe pĕcatele.

ca să se spurce cu el, precum din protivă cel ce se ia aminte pre sineşi şi se nevoeşte, tot-de-una păzeşte întru sineşi pre omorîrea acésta (adecă ne urmarea) păcatuluĭ, şi de 'i-ar porunci păcatul de nenumărate orĭ să-l asculte, el însă ca mort nu se supune păcatuluĭ.

3. Aŭ nu ştiţi[1]) că, câţĭ în Christos ne-am botezat[2]), întru mórtea luĭ ne-am botezat?

4. Împreună ne-am îngropat dar cu el prin botez întru mórte, ca precum s'a sculat Christos din morţi prin slava Tatăluĭ, aşa şi noĭ întru înoirea vieţeĭ să umblăm.

Aicea adauge Apostolul chipul şi pricina pentru care noĭ am murit păcatuluĭ, şi ḑice: Că prin Sf. Botez murim păcatuluĭ, pentru-că întru mórtea luĭ Christos ne-am botezat, adecă ne-am botezat ca să murim şi noĭ de voe, precum acela a murit practiceşte, de vreme ce, ceea ce s'a făcut la Christos crucea şi mormêntul, acésta se face şi la noĭ hristianiĭ botezul[3]) de şi nu dupre aceleaşi lucruri[4]). Pentru-că Christos adecă, a murit

[1]) Intru altele se ḑice: „aŭ nu ştiţĭ fraţilor".

[2]) Intru altele: „în Christos Iisus ne-am botezat".

[3]) Pentru acésta şi în apostoliceştile aşeḑĕmînturĭ s'a scris: „Deciĭ botezul este, întru mórtea Domnuluĭ dându-se, iar apa în locul îngropăreĭ; untul-de-lemn în locul Sf. Duh, pecetluirea în locul cruceĭ, mirul adeverirea mărturisireĭ, afundarea de împreună murire, eşirea din apă de împreună înviere" (Cartea III, cap. 17). Insemnéză însă, că pentru acésta Pavel întâiŭ pre mórte o a ḑis, al doilea îngroparea, al treilea scularea. Pentru-că dupre M. Vasilie: „Nevoe e ceĭ ce aŭ murit a se îngropa şi cel îngropat întru aseměnarea morţeĭ, a se scula prin Darul luĭ Dumneḑeŭ, cel întru Christos, şi a nu maĭ avea faţa omuluĭ, celuĭ din lăuntru ca o pîrlitură de ólă, ci în foc arătându-se păcatele şi prin sângele luĭ Christos luând ertare, apoĭ, prin viaţa cea întru înoire să strălucéscă îndreptările cele întru Christos maĭ mult decât tótă pétra scumpă" (Cuv. despre Botez cum se botéză cine-va întru Evangh.).

[4]) Lucrul vrednic de nedumerire este pentru ce Domnul a ḑis să ne botezăm în numele Tatăluĭ şi al Fiĭuluĭ şi al Sf. Duh, iar Pavel ḑice aicea că ne botezăm întru Christos. Acéstă nedumerire o deslégă M. Vasilie ḑicênd, că numele luĭ Christos în scurt împreună cuprinde şi pe Tatăl cel ce a uns şi pre Fiĭul cel uns şi ungerea Sf. Duh. Deciĭ aceeaşĭ este a o ḑice cine-va că ne-am botezat întru Sf. Treime şi că ne-am botezat întru Chrisos. Iar cuvintele M. Vasilie sînt acestea: „Şi pre nimenea să nu turbure ḑicerea Apostoluluĭ, că numele Tatăluĭ şi al Sf. Duh la pomenirea botezuluĭ de multe orĭ îl lasă, nicĭ pentru acésta n'o socotéscă că ar fi neluată aminte chemarea numelor, căcĭ, câţĭ în Christos v'aţĭ botezat, ḑice, în Christos v'aţi îmbrăcat" (Gal. III, 27); şi iarăşĭ: „Câţĭ în Christos v'aţĭ botezat, întru mórtea luĭ v'aţĭ botezat", că numirea Christos întru tóte este mărturia totuluĭ, că însemnéză şi pre Dumneḑeŭ cel ce l'a uns, şi pre Fiĭul cel uns şi pre ungere pre Duhul.... Se vede însă une orĭ pomenind şi de singur Duhul la Botez: „Că toţĭ ḑice, într'un trup şi întru un Duh ne-am botezat" (I Cor. XII, 11). (Alt-fel o între-

dupre trup (adecă trupește) și s'a sculat, iar noĭ dupre pĕcat

buințéză ḑicerea acésta). Și se unește cu acésta și aceea: „Iar voĭ vĕ veți boteza întru Duhul Sfînt“ (Fapt. I). Ci din acésta nu ar ḑice cine-va botezul desăvîrșit la carele singur numele Duhuluĭ s'a chemat, că trebue a rĕmânea necălcată predanisirea (cea dată adecă prin Botez) întru Darul cel de viață făcĕtor (Cap. XII, Despre Sf. Duh). Iar înțeleptul Fotie nedumerindu-se maĭ întâĭŭ pentru ce Apostolii botezaŭ în numele Domnuluĭ Iisus Christos, apoĭ deslégă nedumerirea și ḑice: „Veți boteza cu adevĕrat Apostolii dupre porunca Domnuluĭ și uniĭ altora aŭ predanisit să boteze în numele Tatăluĭ și al Fiĭuluĭ și al Sf. Duh și dogma se lățea pretutindenea și cu lucrurile legea stăpânea și propoveḑuirea încungĭura lumea. Se ḑicea însă că în numele luĭ Christos, și câte ca acestea, nu dór că dogma nașterei de a dóua prin chemarea cea de acest fel a numelor o lucra, ci că dupre legea aceluĭa (adecă a luĭ Christos) și dupre taĭnica învĕțătură ce le-o dedese lor, dupre aceea a botezuluĭ celor învĕțați le da daruri. Dar întru numele luĭ Christos și întru Christos și întru numele Domnuluĭ Iisus, așa se ḑice că botéză, pentru-că pretutindenea botezând, legea luĭ Christos o întăreaŭ, nimic scăḑând, nimic adăugând, ci întru numele Tatăluĭ și al Fiĭuluĭ și al Sf. Duh, curățitórea, taĭnica învĕțătură la ceĭ ce se apropiaŭ ierurghisind-o. Deci acelora cărora propoveduĭaŭ pre Domnul nostru Iisus Christos, introducĕtor și de taĭne învĕțător aĭ acesteĭ sfințite începĕtoreșteĭ slujiri, ceĭ ce îĭ botezaŭ, aceștiea de urmare era și a ști și a ḑice că întru numele luĭ Christos și cu numele luĭ Christos botezaŭ, și câte ca acestea.... Adecă Apostolii botezaŭ, însă chip aŭ priimit precum învĕțătorul le-a dat, precum legĭuește porunca Domnuluĭ, precum se propoveduĭa slava celuĭ ce a povățuit taĭnele; fiind-că numele nu însemnéză numaĭ Domn și osebit de ipostas și nimic maĭ puțin, ci și slava și cinstea și lauda o însemnéză.... Și maĭ jos ḑice: câți în Christos ne-am botezat, întru mórtea luĭ ne-am botezat. Prin acésta: întru Christos ne-am botezat, însemnéză că dupre învĕțătura aceluĭa și după predanisita săvîrșire și noĭ să săvîrșim nașterea de a dóua (adecă botezul). Iar prin ḑicerea: întru mórtea luĭ, nu că săvîrșim pre nașterea de a dóua cu chemarea stăpânești morți, să nu fie. Că a luĭ Evnomie, celuĭ ce nu credea pre Fiĭul de o ființă cu Tatăl, este fără-de-legea acésta cutezată. Ci că ceĭ ce se botéză în numele Tatăluĭ și al Fiĭuluĭ și al Sf. Duh, întru Sf. Simbóle și întru înțelegerile cele ascunse urméză morței Mântuitoruluĭ.... fiind-că și la Moĭsi, Israiliteniĭ, óre-cum aceluĭa urmând, pre firea cea umedă, pedestrind cu picióre neudate o aŭ trecut (la întrebarea XLII în cele amfilochicești). Veḑi și tâlcuirea stih. 12 al cap. II către Colasenĭ și suptînsemnarea de acolo. Iar cum că trebue în sfințita scăldătóre a se acoperi tot trupul celor ce se botéză cu apa mărturisește și sfințit. Dionisie Areopag. ḑicênd: „Potrivit coperirea cea materialnică prin apă s'a luat de închipuire morței și a îngropărei ceiĭ pentru tot-de-una. Deci pre cel ce cu sfințenie se botéză simbolicésca învĕțătură tăĭnuit îl povățuește că cu cele treĭ afundări în apă urméză mórtea cea dumneḑeește începĕtóre a îngropărei ceiĭ de 3 ḑile a luĭ Iisus dătătorul de viață (Despre biseric. ierarh. cap. II). Insemnéză că Apostolul nehotărîtor ḑice aicea cum că ne-am botezat, ne adăogând de către cariĭ, cu tóte că arătat e că de preoți ne-am botezat, ca să învețe pre preoți a cugeta smerit. Pentru acésta și dumneḑeescul Chrisost. tâlcuind ḑicerea: „Iar voĭ vĕ veți boteza întru Duhul Sf.“ (Fapt. I, 5), ḑice: „Și nu a ḑis: iar pre voĭ vĕ voĭŭ boteza eŭ întru Duhul Sfînt,

murind întru botez, vom învia dupre fapta bună[1]). Şi precum Christos s'a sculat din morţi prin slava Tatăluĭ, adecă prin sineşi şi prin a sa dumnedeire[2]), (că slava Tatăluĭ este Fiĭul), aşa şi noĭ vom învia cu altă înviere, cu vieţuirea cea nóuă adecă; pentru-că când curvarul se va face întreg înţelept, ĭată întru acestaşi s'a făcut mórte şi viaţă, adecă rĕutatea a murit întru dînsul, ĭar fapta bună a înviat şi viază.

5. Că dacă împreună sădiţi ne-am făcut cu asemĕnarea morţeĭ luĭ, şi împreună dar părtaşi aĭ învierei luĭ vom fi.

6. Acésta cunoscênd, că omul nostru cel vechiŭ îm-

---

ci vĕ veţi boteza", învĕţându-ne pre noĭ să cugetăm smerit. Că acésta din mărturia luĭ Ioan este arătată, de lipsă era că el era carele boteza, căruĭa dicênd: „Acesta vĕ va boteza pre voĭ cu Duhul Sfînt şi cu foc" (Luca IV, 16. Vorov. 31 la Fapte). Pentru acésta nu drept fac ceĭ ce dic: „Eŭ te botez".

[1]) Pentru acésta minunate sînt cu adevĕrat şi chĭar de împĕrătéscă minte vrednice asemĕnările cele ce dice M. Vasilie, cu care se potriveşte fieşte-carele hristian carele se botéză, precum dice, lîna, când se văpseşte în vre un colo‡ tótă se preface şi se închipueşte în colorul acela; orĭ maĭ potrivit a dice: Precum ferul, care se bagă şi se pune tot în foc, care de aer suflându-se şi aprinzêndu-se maĭ bine se cunóşte de are vre o rugină şi maĭ lesne se face spre a se curăţi, se schimbă însă şi se preface nu numaĭ faţa feruluĭ, ci şi vîrtoşarea luĭ îşĭ lépădă şi se preface maĭ móle şi maĭ îndemânatec dupre urmare, spre a face dintr'însul orĭ-ce fel de unéltă ar voi mĕşterul, şi făcêndu-se strălucit, de unde maĭ înainte era negru, nu numaĭ însuşĭ se face tot foc, ci şi schinteéză şi pre cele ce se apropie de el le luminéză şi le înferbîntă; cu un chip ca acesta urméză şi este de nevoe a se face şi hristianul cel ce se botéză în foc, adecă în cuvînt. învĕţăturĭ, carele cuvînt mustră şi cértă pre rĕutate şi arată pre darul faptelĭ bune şi al dumnedeeştilor poruncĭ, în cât face pre cel botezat să urască şi să se îngreţăluéscă de nedreptate; precum dice David: „Nedreptatea am urât şi m'am îngreţăluit (orĭ m'am scârbit)" (Psalm. CXVIII, st. 163), ca să vie însă într'o dorire de a se curăţi prin credinţă întru puterea sângeluĭ Domnuluĭ nostru Iisus Christos (Cuv. despre Botez, cum se botéză cine-va în Evanghelie). Decĭ pentru acésta noĭ hristianiĭ, carĭ ne botezăm, să lepădăm tótă împetrirea şi nesupunerea şi să arătăm tótă supunerea şi ascultarea întru poruncile Domnuluĭ, şi să strălucim ca ferul cel înfocat cu Duhul arzêndu-se dupre acestaşĭ Vasilie şi nu numaĭ noĭ să ne luminăm de către sórele dreptăţeĭ Christos, ci şi pre alţiĭ să-ĭ luminăm (tij).

[2]) Că teologul Grigorie aşa slava o ĭa în locul dumnedeireĭ. Că întru cuvîntul al doilea despre Fiĭul scrie aşa: „Iar Dumnedeŭ s'ar dice nu al cuvîntuluĭ, ci al celuĭ ce se vedea, precum şi Tată nu al celuĭ ce se vedea, ci al cuvîntuluĭ.... Ascultă pre Pavel dicênd: „Ca Dumnedeul Domnuluĭ nostru Iisus Christos, Părintele slaveĭ, al luĭ Christos adecă Dumnedeŭ, ĭar al slaveĭ Tată. Iar de şi dicem că Tatăl a sculat pre Christos, nimica urméză necuviincĭos, că l'a sculat pre el dupre ceea ce era om şi nu dupre ceea ce este Dumnedeŭ, de vreme ce şi ca om a priimit patima şi mórtea, precum dice Teodorit.

preună s'a rĕstignit, ca să se strice trupul pĕcatuluĭ, de a nu maĭ sluji noĭ pĕcatuluĭ.

Nu a ḑis Pavel că ne-am împărtăşit cu aseměnarea morţeĭ luĭ Christos, ci că împreună sădiţĭ ne-am făcut, arătând cu numirea sădireĭ pre rodul cel ce se face dintr'însa; pentru-că trupul Domnuluĭ îngropându-se în pământ, a adus pre rodul mântuireĭ lumeĭ[1]), ĭar noĭ fiind-că ne îngropăm în apă, ĭar el în pământ; şi noĭ fiind-că ne îngropăm dupre pĕcat, ĭar acela dupre trup; pentru acésta că întru amêndoĭ ne-am făcut împreună sădiţĭ, ci întru aseměnarea morţeĭ luĭ[2]), deci şi a înviereĭ luĭ ne vom face părtaşĭ şi vom moşteni viaţa vecínică şi noĭ, de vom arăta învierea cea cu fapte bune. Pentru-că omul nostru cel vechĭŭ, adecă rĕutatea[3]), împreună s'a rĕstignit, adecă aseme-

[1]) Iar Marele Athanasie tâlcuind numirea „împreună sădiţĭ"; ḑice: „Precum stăpânescul trup îngropându-se în pământ a rĕsărit mântuire lumeĭ, aşa şi trupul nostru ḑice, îngropându-se în botez ne-a odrăslit înşine nóuĕ dreptatea". Şi Teodorit ḑice: „Fiind-că închipuirea morţeĭ a numit pre mântuitorul botez, cu schimbarea numeluĭ arătat a însemnat pre înviere, că rĕsare ceea ce vederat se răsădeşte.

[2]) Şi Chiril Alexand. aseměnarea morţeĭ ḑice, că este mórtea luĭ Christos, căcĭ nu a rĕmas mult Christos întru mórte, ci a treĭa ḑi s'a sculat. Iar Icumenie ḑice: „Veḑĭ bunătatea luĭ Dumneḑeŭ, că mórtea Domnuluĭ numaĭ întru închipuire o murim şi întru aseměnare; ĭar de învierea luĭ întru adevĕr şi lucrătoreşte ne vom împărtăşi"; ĭar dumneḑeescul Maxim aşa tropologhiceşte tâlcueşte ḑicerea: „Cel ce şĭ-a omorît, pĕcatuluĭ voea, împreună sădit s'a făcut cu aseměnarea morţeĭ luĭ Christos; şi cel ce acésta o a înviat cu dreptatea, împreună sădit s'a făcut şi cu învierea luĭ" (Cap. XXIII a suteĭ a şésea din teologhiceştĭ). Ḑice şi Marele Vasilie: „Împreună sădiţĭ făcêndu-ne cu aseměnarea morţeĭ luĭ, toţĭ împreună ne vom scula cu Christos"; că al sădireĭ este, ceea ce dupre urmare însemnéză acest fel; acum adecă dupre mĕsura înnomenireĭ împreună închipuindu-ne cu omul cel dinlăuntru întru înoirea vieţeĭ şi ascultarea cea până la mórte întru încredinţarea adevĕruluĭ graĭurilor luĭ, ca vrednicĭ să ne facem de a ḑice cu adeverire: „Vieḑ, însă nu eŭ de acum, ci viaḑă întru mine Christos"; ĭar întru viitorime precum a adeverit acestaşĭ Apostol ḑicênd: „Că de am murit împreună şi împreună vom învia" (Cuv, despre botez Tij).

[3]) Vechĭul om este, dupre Teodorit, socotéla cea rea; dar dupre Fotie, viaţa cea învechită în pĕcate, se numeşte însă om pentru plecarea şi ţinerea ce aŭ ómenĭĭ nedisbârnată şi óre-cum firéscă către viaţa cea uşóră. Veḑĭ şi tâlcuirea ḑicereĭ: desbrăcându-ne de omul cel vechĭŭ, împreună şi de faptele luĭ (Cap. III, 9 către Colas.), frumósă fiind. Iar M. Vasilie ḑice: „Că omul cel vechĭŭ numit, împreună arată pre tóte pĕcatele şi spurcăcĭunile ca pre nişte mădulărĭ ale sale" (Cuv. I, despre botez). Şi ĭarăşĭ ḑice: Că precum cel rĕstignit judecată de mórte priimind s'a depărtat de cel ce din vechĭŭ vieţuĭa cu dînsul, maĭ pre sus de ceĭ ce se târăsc, pre pământ făcêndu-se; aşa şi cel ce împreună cu Christos s'a rĕstignit prin botez, a scăpat împreună de toţĭ ceĭ ce vieţuesc în vécul acesta, înălţându-şĭ cugetarea sa către petrecerea cea ceréscă (tij). Incă şi

nea cu trupul luĭ Christos, s'a îngropat în botez, pentru ca să se strice trupul păcatuluĭ, adecă rĕutatea cea alcătuită din osebite părțĭ și care era ca un trup; orĭ și să se strice trupul nostru cel păcătos (orĭ cel zemislit întru păcat, dupre Coresie), pentru acésta și dupre urmare dice, trupul să fie mort, nu ca să se pérdă și să se topéscă, ca trupurile cele mórte, ci pentru ca să nu maĭ păcătuĭască[1]).

7. Că cela ce a murit, s'a îndreptat de păcat.

Acésta o dice Pavel pentru tot omul, că precum cela ce móre se îndreptéză, adecă să slobóde și încetéză de a maĭ păcătui, așa și tu hristiane, care te-aĭ botezat și te-aĭ omorît dupre păcat, rămâĭ tot-de-una mort dupre dînsul[2]). Pentru acésta dice și Marele Vasilie: «s'a îndreptat de păcat, adecă a scăpat, s'a slobodit, s'a curățit de tot păcatul, nu numaĭ de cel în fapte și în cuvinte, ci și de cel al aducereĭ aminte ceiĭ pătimașe» (Cuvîntul I despre botez).

8. Iar de am murit împreună cu Christos, credem că vom și viia împreună cu dînsul,

9. Știind, că Christos sculându-se din morțĭ, nu va maĭ muri, că mórtea pre el nu-l maĭ stăpânește.

10. Că cel ce a murit, păcatuluĭ o dată a murit; ĭar ce viadă, luĭ Dumnedeŭ viadă.

11. Așa și voĭ socotiți-vĕ pre sine morțĭ a fi păcatuluĭ[3]),

---

acésta o însemnéză M. Vasilie: „Că de vreme ce învĕțătura cea despre botez este prea de nevoe hristianilor, pentru acésta ĭarășĭ o poftorește aicea Apostolul dicênd: „Acéstașĭ dicênd că omul nostru cel vechĭŭ împreună s'a rĕstignit“ și cele deaciea: Ca prin poftorire și prin taftologhie maĭ cu întărire să închipuĭască pre învĕțătura acésta în sufletele hristianilor, urmând cu acésta luĭ Iosif, carĕ de dóuĕ orĭ a tâlcuit visurile luĭ Farao“ (tij).

[1]) Încă și Fotie trup al păcatuluĭ dice, că este însușĭ păcatul, cu alte cuvinte.

[2]) Unĭĭ însă, dice Icumenie, dicerea acésta: „Cel ce a murit s'a îndreptat de păcat“, pentru botez o a înțeles, întru care împreună am murit și împreună ne-am îngropat cu Christos și de păcat ne-am îndreptat; și cum că al doilea botez nu maĭ este ca să murim într'însul și să ne îndreptăm. Iar Coresie dice că dumnedeescul Chrisos., și Teodorĭt dic că precum robul până ce este viŭ se rânduește și se supune robieĭ, ĭar dupre ce móre numaĭ este supus eĭ, așa și hristianul cel omorît prin botez, se slobóde de robia păcatuluĭ.

[3]) Fórte bine sfătuește pre hristianĭ dumnedeescul Grigorie al Nisieĭ, ce trebue să dică păcatuluĭ dupre botez și cum trebue a se întórce dela prolovirile diavoluluĭ: „Când simțim prolovirile diavoluluĭ se cuvine a dice asupra lor apostolica dicere: „Câțĭ întru Christos ne-am botezat, întru mórtea luĭ ne-am botezat“; ĭar dacă ne-am făcut împreună închipuițĭ aĭ morțeĭ luĭ, negreșit dar mort este întru noĭ păcatul, uităndu păcatul

şi vii luĭ Dumnedeŭ în Christos Iisus Domnul nostru.

Aicea se pare că ĭarăşĭ dice Apostolul aceleaşĭ, dar însă nu le dice aceleaşĭ, pentru-că maĭ sus dicea despre chipul cum trebue tot-de-una noĭ hristianiĭ să rămânem morţĭ pĕcatuluĭ; ĭar acum dice despre chipul cum trebue să avem tot-de-una în sine-ne pre învierea vieţuireĭ ceiĭ dupre Dumnedeŭ; pentru-că de am murit împreună cu Christos prin botez, credem că tot-de-una vom avea, aflându-se întru noĭ, învierea vieţeĭ ceiĭ nouĭ a luĭ[1]); pentru-că şi Christos, dupre ce a înviat, pururea viază fără a maĭ muri; ci şi ceea ce El a murit pentru pĕcatul nostru a murit şi nu că El era vinovat şi vrednic morţeĭ, că fără de pĕcat era; ĭar ceea ce El viază acum, luĭ Dumnedeŭ viază, adecă cu dumnedeĭasca putere viază, pentru-că ce viază pururea cu puterea luĭ Dumnedeŭ şi Tatăluĭ; şi de vreme ce a dóua óră nu móre Christos, pentru acésta nicĭ noĭ a dóua mórte cu alt botez nu avem, că a dóua óră nu ne botezăm. Decĭ să rămânem întru cele dintâĭŭ, adecă întru mórtea pĕcatuluĭ[2]), şi întru învierea îmbunătăţiteĭ vieţeĭ ceiĭ dupre Dumnedeŭ. Iar acésta se va face nóuĕ în Christos Iisus, adecă cu ajutorul luĭ Iisus Christos; pentru-că de ne-a înviat pre noĭ Iisus Christos,

---

boldul botezuluĭ, ca curvarul acela ce s'a ucis de rîvnitorul Finees; decĭ fugĭ dela noĭ rĕŭ numitule; că pre un mort voeştĭ a-l jefui pre cel din vechĭŭ învoit cu tine (adecă pre cel ce ţĭ-a dis cale bună şi a fugit de tine), pre cel ce din vechĭŭ îşĭ perduse simţirile către îndulciri. Mortul nu ĭubeşte trupurĭ, mortul nu se bântue de bogăţie, mortul nu cleveteşte, mortul nu minţeşte, nu rîvneşte cele ce nu i se cuvin; nu ocărăşte pre aceĭ cu care se întâlneşte; către altă viaţă mi s'a îndreptat viaţa, m'am învĕţat a defăĭma cele din lume, cele pământeştĭ a le trece alăturea şi a mĕ grăbi către cele cereştĭ" (Cuv. la Bot. luĭ Christ. tomul III). Şi dupre puţine ĭarăşĭ: „Acestea sînt graĭurĭ de suflet cu adevĕrat a dóua óră născut; acestea sînt glasurĭ ale omuluĭ celuĭ noŭ, celuĭ ce îşĭ aduce aminte de mărturisirea sa, carea întru pedanisirea Taĭneĭ (adecă în vremea botezuluĭ) înaintea luĭ Dumnedeŭ o a făcut şi carele a făgăduit că pentru dragostea cea către dînsul va defăĭma tótă munca şi îndulcirea" (tij). Iar dumnedeescul Chiril Alexand., tâlmăcind cum împreună vom vieţui cu Christos, dice: „Că cu adevĕrat vom împreună vieţui cu el şi împreună vom împĕrăţi, de către spurcăciunea trupuluĭ adecă abătându-ne şi urându-o, precum óre-carele din Sfinţĭ dice (Aposto. Iuda adecă): haĭna cea întinată dela trup şi cinstind înfrânarea cea ĭubită luĭ Dumnedeŭ, aducênd ca un óre-care dar luĭ Iisus Christos, celuĭ ce a murit pentru noĭ, viaţa cea întru faptă bună" (Vor. a II la pasha).

[1]) Cela ce împreună móre cu Christos, împreună viază cu el în viaţa fericireĭ, dupre Orighen şi Teodorit. Iar alţiĭ dic că împreună viază cu Christos, cu nóua viaţă a Daruluĭ (La Coresie).

[2]) Că móre pĕcatuluĭ şi mort se socoteşte luĭ cel ce se depărtéză de faptele cele rele şi de faptele trupeştĭ, şi cel ce se depărtéză de îndrăsnéla mândrieĭ şi a nedreptăţeĭ, dupre înţeleptul Prosper, următorul dumnedeesculuĭ Avgustin (Cart. despre teoricésca viaţă, Cap. IV).

carii eram morți, cu mult mai vîrtos fiind vii, ne va păzi în viața acésta[1]).

12. Deci nu împărățéscă pĕcatul în trupul vostru cel muritor ca să ascultați de el întru poftele trupului.

Ca să arate dumnedeescul Apostol cum că nu eram ținuți și stăpâniți de pĕcat cu sila și de nevoe, ci de voea nóstră, pentru acésta nu a dis: să nu tiraniséscă, ci să nu împărățéscă pĕcatul, pentru-că împărăția este supra stare pentru cei ce voesc a se împărăți[2]). Dicênd însă: în trupul nostru cel muritor, dóuĕ lucruri a arătat: Unul adecă, cum că nici bunătățile cele îndulcitóre ale trupului sînt statornice și rămâitóre (pentru-că trupul este muritor și vremelnic, drept aceea nu se cuvine să-i facem lui har cu îndulcirile acestea); nici cele mâhnicióse și ostenicióse asemenea nu sînt nici acestea statornice; pentru acésta nu se cuvine să fugim de cea mâhnicióșă și de lupta cea împrotiva îndulcirilor. Și alta încă, că cu dicerea, muritor, ne aduce aminte Pavel, că murirea trupului a urmat dela pĕcat; deci tu hristiane să nu mai slujești pĕcatului, care aduce mórte. Cum însă împărățește pĕcatul? Așa adecă de ascultăm de el cu poftele trupului, drept aceea trupul dupre firea sa nu vatămă, ci ne vatămă pre noi când printr'însul ascultăm și ne supunem pĕcatului. Vedi însă, o hristiane, cât de mare este Darul, care a dat nóuĕ Christos; că Adam a pĕcătuit și cu tóte că nu avea trup muritor[3]). Iar noi hristianii și trup muritor avênd (cu Darul lui), de voim biruim pĕcatul și nu pĕcătuim.

13. Nici să arătați mădulările vóstre, arme de nedreptate pĕcatului, ci să vĕ puneți pre voi înaintea lui Dumnedeŭ, ca din morți vii și mădulările vóstre, arme de dreptate lui Dumnedeŭ.

---

[1]) Iar Coresie dice că dicerea: întru Christos, însemnéză acésta: dupre asemănarea lui Christos.

[2]) Nu împărățește pĕcatul în trupul cel muritor, dupre Coresie; căci dupre Chrisost., să luptă trupul dar nu-l stăpânește. Iar M. Vasilie dicerile cele de mai sus ale Apostolului adăogându-le dice: „Apostolul cu chipul mai înduplecător și mai silitor ne învață pre ascuns morți a fi pĕcatului și vii lui Dumnedeŭ în Christos Iisus; că precum Christos murind pentru noi și sculându-se din morți pentru noi, așa și noi botezându-ne întru asemănarea morței lui, murim pĕcatului; și prin suirea cea din botez ca din morți sculându-ne, să viem lui Dumnedeŭ întru Christos Iisus, și să nu mai murim adecă să nu mai pĕcătuim pentru-că sufletul pĕcătuind însă și móre (Iez. XVIII, 14). Și precum pre acela mórtea nu-l mai stăpânește așa și pre noi pĕcatul să nu ne mai stăpânéscă adecă să nu-l mai facem, căci cel ce face pĕcatul este rob al pĕcatului (Ión I, 34) (Cuv. la botez, cum se botéză cine-va în Evangh.).

[3]) Iar cum că Adam nu avea trup muritor, nici s'a făcut (creat) muritor decât

Unde sînt ereticiĭ Maniheĭ, carĭ ḑic că trupul firește este rĕŭ, audă ce ḑice Pavel că trupul este armă, ĭar arma de sineșĭ nicĭ e bună nicĭ e rea, ci mijlocul între bunătate și rĕutate; pentru-că ostașuluĭ sabia i se face armă spre ajutorul ómenilor cetățeĭ, ĭar tâlharuluĭ sabia însă se face armă împrotiva cetățenilor orĭ și altora. A ḑis însă Apostolul, să nu arătațĭ mădulările vóstre arme de nedreptate pĕcatuluĭ, pentru-că cel ce pĕcătuește de multe-orĭ nedreptățește și pre cel-l-alt frate al sĕŭ, tot-de-una însă se nedreptățește pre sineșĭ[1]); ci să arătațĭ mădulările vóstre arme de dreptate luĭ Dumneḑeŭ; socotițĭ câtă osebire este între Dumneḑeŭ și între pĕcate, și supt carele este maĭ bine a vĕ supune pre sine-vĕ și a vĕ împĕrățĭ: supt pĕcat, carele v'a omorît orĭ supt Dumneḑeŭ, carele v'a făcut viĭ? Numind însă Pavel pre mădulările dreptățeĭ arme, împreună arată, precum maĭ sus am ḑis, cum că trupul nu este rĕŭ pentru-că póte a se face armă de dreptate și de fapta bună, ĭar pre lângă acésta fiind-că și rĕsboĭŭ se face nevĕḑut, și se cuvine a fi noĭ supt arhistratigul Dumneḑeŭ, și armele nóstre trebue să le întrebuințăm spre ajutorul și mântuirea sufletelor nóstre[2]).

14. Că pĕcatul pre voĭ nu vĕ va stăpâni, că nu sînteț supt lege, ci supt Dar.

Trupul vostru, ḑice, hristianilor, maĭ înainte de venirea luĭ Christos era lesne biruit de pĕcat; pentru-că nicĭ Sf. Duh era față pentru ca să vĕ ajute, nicĭ aț fost luat botezul, carele póte să vĕ omóre pre voĭ despre pĕcat. Pentru acésta și legea, învĕțându-vĕ cele ce se cuvine a face, nimic a isprăvit, ĭar după ce a venit Christos, lupta și biruința s'a făcut lesnicĭósă; pentru acésta și maĭ mare rĕsboĭŭ s'a deșchis acum nóuĕ hristianilor; pentru-că și ajutorul ce s'a dăruit nóuĕ este maĭ mare.

Nu ne va stăpâni dar pre noĭ și nicĭ ne va birui, dacă noĭ

între murire și între nemurire, veḑĭ canon. 120 al Soboruluĭ din Cartaghen.

[1]) Pentru acésta și Platon a ḑis, că nimenea nicĭ odinióră să nedreptățește de altul; toțĭ însă ceĭ ce nedreptățesc pre alțiĭ, aceștia sînt carii se nedreptățesc pre sineșĭ: Nicĭ unul se nedreptățește adecă, dar toțĭ nedreptățesc.

[2]) Pentru acésta a ḑis Coresie, că pĕcătosul adecă își întrebuințéză mădulările unelte pĕcatuluĭ: Mânele întru a bate pre alțiĭ, ĭar limba întru a grăi de rĕŭ; ochiĭ întru a vedea cele rele, urechile spre a audi clevetirile; picĭórele întru a alerga în căile peireĭ. Iar omul cel drept le întrebuințéză dimprotivă, unelte fapteĭ bune, pentru-că mânile sale le întinde spre milostenie; limba sa o mișcă spre lauda și slavo-cuvîntarea luĭ Dumneḑeŭ; ochiĭ spre a vedea făpturile luĭ Dumneḑeŭ cele minunate; și urechile își deșchide spre sfătuirile și învĕțăturile dumneḑeeșteĭ Scripturĭ și ale sfin. părinț. Maĭ acesteași le ḑice și Teodorit.

nu ne vom supune pre însine pĕcatului, de voea nóstră[1]). Pentru-că nóuĕ acum nu este legea, care numaĭ să ne poruncéscă să facem fapta bună şi să nu ne dea nicĭ un ajutor, ce avem Darul, carele nu numaĭ ne-a ertat greşélele cele trecute, ci şi ne propăzeşte ca să nu greşim întru alte urmĕtóre greşéle[2]). Vedĭ şi tâlcuirea dicereĭ: «Şi tóte făcêndu-le să staţi» (Ef. VI 13).

15. Dar ce? Să pĕcătuim, câţĭ nu sîntem supt lege, ci supt Dar? să nu fie!

16. Aŭ nu ştiţĭ, că celuĭa ce vĕ daţĭ pre sine-vĕ robĭ spre ascultare, robĭ sînteţĭ aceluĭa de care ascultaţĭ: orĭ pĕcatuluĭ, spre mórte, orĭ ascultăreĭ spre dreptate?

Pretutindenea Apostolul stările împrotivă şi dicerile împrotivă le prepune şi pentru acésta le aduce în mijloc şi le deslégă precum şi pre acésta de faţă o deslégă, dicênd: Să nu fie a pĕcătui noĭ, pentru-că nu ne aflăm supt lege, ci supt Dar! Apoĭ arată că nóuĕ hristianilor ne este lesne a nu pĕcătui, dicênd: Socotiţĭ hristianilor, care este maĭ bine: A fi robĭ pĕcatuluĭ şi de voe să vĕ supuneţĭ luĭ (că pre acésta de voe supunere o însemnéză dicerea: vĕ daţĭ), şi din acésta să dobândiţĭ mórte, adecă munca cea fără de mórte (pentru-că pĕcatul luĭ Adam a născut mórte trupéscă şi vremelnică; ĭar pĕcatul cel ce se face dupre Dar dă pre om în mórte vecĭnică a sufletuluĭ şi a trupuluĭ adecă în munca vecĭnică). Care este maĭ folositóre dice, ca să vĕ supuneţĭ pĕcatuluĭ orĭ ca să vĕ supuneţĭ luĭ Dumnedĕu şi din acésta să dobândiţĭ dreptatea adecă îndreptarea şi din acésta bunătăţile cele negrăite? Negreşit că acésta a dóua cu neasemĕnare este maĭ bună decât cea dintâĭŭ.

---

[1]). Că maĭ înainte de venirea luĭ Christos, pĕcatul tiranisa şi stăpânea preste ómenĭ călcându-ĭ arătat ca un tiran prea cumplit şi supuindu-ĭ pre toţĭ stăpânireĭ sale cu osebitele patimĭ; ĭar după venirea luĭ Christos, s'a biruit puterea luĭ şi stăpânirea şi tiranisirea şi maĭ mult nu dă rĕsboĭŭ făţiş, ci pre ascuns prin amăgirea pofteĭ şi prin înduplecarea îndulcireĭ şi prin cugetele cele pătimaşe şi se asemenéză cu un tâlhar, ce şade ascuns în codru şi pre ascuns loveşte pre ómenĭĭ carĭ trec pre acolo, precum dic sfin. părinţĭ. Vedĭ şi suptînsemnarea la dicerea: „Pre începătorul stăpânireĭ întunereculuĭ“ (Ef. 12. 2).

[2]) Pentru acésta Soborul cel din Cartaghen în canonul sĕŭ CXXII anatematiseşte pre cela ce dice că Darul luĭ Dumnedeŭ, cu carele ne îndreptăm póte numaĭ a ne dărui ertarea pĕcatelor celor trecute şi că nu ne dă ajutor spre a nu face altele; că nu numaĭ ne dă ajutor a nu pĕcătui, ci dăruéşte nóuĕ şi socotinţa cum să cunóştem binele şi dragostea ca să ĭubim binele, care trebue a-l face dupre canonul CXXIII al acestuĭaşĭ. Pentru acésta dupre înţeleptul Teodorit, punerea de lege a Daruluĭ este maĭ amărunţită decât a legeĭ mosaiceştĭ, fiind-că deslégă greutatea ajutoireĭ.

17. Ci mulțămită fie luĭ Dumnedeŭ, căcĭ ațĭ fost robĭ pĕcatuluĭ; însă v'ațĭ supus din inimă, dupre chipul învĕțăturel la care v'ațĭ dat.

Mulțămită fie, dice, luĭ Dumnedeŭ, că nu a fost lucru de puterea omenéscă ca voĭ hristianiĭ să vĕ slobodițĭ de relele acelea de care vĕ stăpâneațĭ, ci a fost ispravă a puterel luĭ Dumnedeŭ; pentru acésta se cuvine să mulțămițĭ luĭ Dumnedeŭ. Dice însă Apostolul că nu ațĭ fost siliți, ci de voe din inimă ațĭ ascultat supunêndu-vĕ învĕțăturel predanisite; drept aceea să nu vĕ întórcețĭ ĭarăși la pĕcat, dela carele de voe v'ațĭ depărtat și v'ațĭ despărțit. Arătând însă cum că de și hristianiĭ aŭ venit de voea lor la credință, ci totul este al Daruluĭ luĭ Dumnedeŭ, pentru acésta a adaus dicerea «v'ațĭ dat» adecă de Dumnedeŭ v'ațĭ povățuit la chipul învĕțăturel. Dar carele este chipul învĕțăturel? A viețui adecă hristianul cu dreptate și cu petrecere prea bună[1]).

18. Și slobodindu-vĕ de pĕcat[2]), v'ațĭ robit dreptățel.

19. Omenește dic pentru neputința trupuluĭ vostru, că precum ațĭ făcut mădulările vóstre róbe necurățiel și nelegĭuirel spre nelegĭuire, așa acum arătațĭ mădulările vóstre róbe dreptățel spre sfințenie.

Dóuĕ făcerĭ de bine, dice, ațĭ luat hristianilor dela Dumnedeŭ: una adecă de a vĕ slobodi de atâta rușine a pĕcatuluĭ, și alta încă de a vĕ robi dreptățel și fapteĭ bune, care este o dobândire de multă slavă. Vrênd însă Apostolul să dică cum că în cât ațĭ robit maĭ înainte pĕcatuluĭ într'atâta slujiți acum și luĭ Dumnedeŭ, apucă maĭ înainte și dice: Lucru omenesc vĕ dic, o fraților, adecă nedeplinit și de mică cuviință și conmĕsurat cu neputința vóstră, pentru-că se cuvenea cu adevĕrat să arătațĭ mult înmulțită mĕsură de robie luĭ Dumnedeŭ, decât mĕsura robieĭ ce o ațĭ arătat pĕcatuluĭ; cel puțin însă pentru neputința vóstră arătațĭ măcar acum luĭ Dumnedeŭ asemenea

[1]) Iar Marele Vasilie dicerea acésta tâlcuindu-o dice: „Căruia v'ațĭ dat chip de învĕțătură, că precum ceara dându-se chipuluĭ peceteĭ să formălueşte către amărunțita închipuire ce este însă pată în pecete; așa și noĭ dându-ne chipuluĭ învĕțăturel ceiĭ dupre Evanghelie să formăluim pre omul cel din lăuntru“ (Cap. II, despre botez. Cuv.).

[2]) Treĭ slobodeniĭ sînt dupre Coresie: Slobodenia fireĭ, slobodenia Daruluĭ și slobodenia slaveĭ și a fericireĭ. Slobodenia fireĭ stă împrotiva vieţeĭ și a pornireĭ ceiĭ către bine, să face stăpânirea de sine, ĭar stăpânirea Daruluĭ stă împrotiva pĕcatuluĭ și a patimilor și face pre cel drept și sfînt; ĭar stăpânrea slaveĭ stă împrotiva morțeĭ și a ispitelor vieţeĭ acesteea, și face pre cel fericit; aicĭ însă cuvîntul Apostoluluĭ este despre slobodenia Daruluĭ.

mĕsură aceĭ a robieĭ care aţĭ arătat-o maĭ înainte şi pĕcatuluĭ[1]). Veḑĭ însă cât de prea vederat a arătat Apostolul pre robia cea de voe, care noĭ hristianiĭ o arătăm pĕcatuluĭ, pentru-că voĭŭ ḑice, aţĭ făcut mădulările vóstre róbe pĕcatuluĭ, robindu-vĕ înşi-vĕ pre voĭ şi făcêndu-vĕ supuşĭ necurăţieĭ, preacurvieĭ adecă şi curvieĭ şi celor-l-alte rĕutăţĭ, care nicĭ trebue a se ḑice, pentru ruşine. Dar ce ḑice că v'aţĭ făcut supuşĭ numaĭ pĕcatelor celor de ruşine, voĭ aţĭ slujit de obşte fieşte-căreea neleglŭuirĭ maĭ obştesc şi maĭ aprinḑĕtor făcênd cuvîntul. Iar ḑicerea: întru nelegĭuire, însemnĕză, nelegĭuind încă maĭ mult; căcĭ când făceaţĭ vre un pĕcat nu staţĭ numaĭ până întru acela, ci îl întrebuinţaţĭ ca pre o suire şi scară ca să pĕcătuiţĭ încă maĭ mult. Deci precum maĭ înainte v'aţĭ arătat pre sine-vĕ robĭ fieşte-căruĭa pĕcat, aşa acum cu o asemenea mĕsură arătaţĭ mădulările vóstre supuse dreptăţeĭ, adecă fieşte-căreea fapte bune, în cât să vieţuiţĭ cu întréga înţelepcĭune şi cu sfinţenie în locul necurăţieĭ vóstre ceiĭ de maĭ înainte.

20. Căcĭ când eraţĭ robĭ pĕcatuluĭ, sloboḑĭ eraţĭ dreptăţeĭ.

21. Dar care rod avéţĭ atuncea întru acelea de care acum vĕ ruşinaţĭ? Că sfîrşitul acelora este mórte.

Când vieţuĭaţĭ voĭ maĭ înainte hristianiĭ, ḑice, şi robeaţĭ rĕutăţeĭ[2]) eraţĭ sloboḑĭ adecă deslegaţĭ de dreptate şi de fapta bună, pentru-că nu vĕ supuneaţĭ fapteĭ bune, nicĭ nu voĭaţĭ cât de

[1]) Acéstaşĭ o ḑice şi dumneḑeescul Chrisostom; ĭar Fotie ḑice că omenesc lucru este a numi Pavel robie pre lucrarea dreptăţeĭ, pentru-că acésta este adevĕrata sloboḑenie şi nu robie, ĭar robie o a numit pre acésta pentru neputinţa ómenilor, pentru-că mulţĭ şi maĭ ales începĕtoriĭ, obicĭnuiţĭ fiind la cele rele, să mâhnesc când vor să facă fapta bună, pentru-că se împrotiveşte acesteea socotéla trupuluĭ cea din lăuntru; căcĭ obicĭnuim a numi robie şi tiranie faptele acelea ce le facem de silă şi cu scârbă. Şi Teodorit încă întru altele pre lucrul cel mic şi prost l'a tâlcuit omenesc.

[2]) Dar cum robeşte cine-va, adecă este rob al pĕcatuluĭ? Pentru-că face pĕcatul; dupre cuvîntul Domnuluĭ, ce ḑice: Tot cela ce face pĕcatul rob este al pĕcatuluĭ (Ioan VIII, 54); ĭar rob se face cine-va maĭ ales al pĕcatuluĭ, pentru-că se birueşte şi să stăpâneşte de-pĕcat precum a ḑis vîrfelnicul Petru: „Că de cine se birueşte cine-va aceluĭa şi se face rob“ (II Petru II. 19), orĭ de mórte de este pĕcatul orĭ nu de mórte şi de ertare (veḑĭ cât de rele sînt şi pĕcatele cele de ertare, în cartea cea din noŭ tipărită a duhov., nevoinţe). Pentru acésta şi Pavel maĭ întâĭŭ a ḑis că: „Căruĭa vĕ arătaţĭ pre sine robĭ spre ascultare, sînteţĭ robĭ aceluĭa de care ascultaţĭ“, adecă pĕcatuluĭ spre mórte orĭ ascultăreĭ spre viaţă (Romanĭ VI. 16); care Teodorit tâlcuind ḑice: „Celuĭa căruĭa aĭ alege a'ĭ sluji, aceluĭa şi se cuvine, poruncind, a te supune; „că nu se póte a sluji la doĭ stăpânĭ tot o dată, că protivnice sînt fórte dreptatea şi pĕcatul; acésta şi Domnul în sfinţitele Evangheliĭ o a ḑis“: „Nimenea nu póte a sluji la doĭ domnĭ“ (Mat. VI, 24).

puțin a sluji eĭ și acum dar din protivă să slujiți dreptățeĭ și faptelor bune și nicĭ ca cum să vĕ supuneți pĕcatuluĭ. Și cu tóte că atuncĭ când slujiți pĕcatuluĭ ce rod dobândiți dela dînsul? Negreșit nimic alt fără numaĭ rușine și necinste; dar ce dic numaĭ rușine și necinste? Că dobîndiți încă și mórte dela pĕcat; pentru-că sfîrșitul pĕcatelor și al necuratelor vóstre fapte acelora era mórte; și de multe orĭ adecă era și mórte trupéscă, ĭar tot-de-una și dupre adevĕr era mórte sufletéscă, dar acum de mórtea aceea v'ați slobodit prin Darul luĭ Christos; ĭar rușinea necuratelor faptelor acelora și până acum rĕmâne întru conștiința vóstră spre folos. Pentru ce? Pentru ca să vĕ aduceți aminte și să le urîți din inimă; pentru-că și acum, dice, încă vĕ rușinați, aducêndu-vĕ aminte de faptele acelea de rușine și de pĕcatele ce făceați atuncea. Că dupre Teodorit: «Orĭ cât de mult de fără rușine ar fi cine-va, după încetarea îndulcireĭ priimește însă rușinea».

22. Iar acum slobodindu-vĕ de pĕcat și robindu-vĕ luĭ Dumnedĕu, aveți rodul vostru spre sfințenie, ĭar sfîrșitul viața vecînică.

23. Că plata pĕcatuluĭ este mórtea; ĭar Darul luĭ Dumnedĕu, viață vecînică în Christos Iisus Domnul nostru[1]).

Rodul faptelor pĕcatuluĭ, dice, este rușinea și necinstea; ĭar al faptelor dreptățeĭ rodul și al bunătățeĭ este sfințenia, cinstea și curățenia, și sfîrșitul acelora este mórtea, ĭar sfîrșitul acestora este viața vecînică; pentru-că plata pĕcatuluĭ este mórtea. Iar plată se dice, leafa și hrana ce se dă ostașilor dela împĕratul. Pentru acésta dicea mergătorul înainte ostașilor: «îndestulați-vĕ cu tainaturile vóstre» (Luc. XIII, 14). Și Pavel dice aĭurea: «Cine slujește în óste cu plata sa?» (I Cor. IX, 7). Așa dupre urmare și vóuĕ, dice, maĭ înainte când slujeați pĕcatuluĭ el vĕ

[1]) Vedĭ aicea cum dice Apostolul, dar a luĭ Dumnedĕu, pre viața cea vecînică, adecă pre fericire; fiind-că dupre acestașĭ Pavel nu sînt vrednice pătimirile vremeĭ acesteea către fiitórea slava ce va să se descopere nóuĕ (Rom. VIII, 18). Drept aceea dupre Coresie fericirea se dice și viață vecînică și dar. Se dice însă și darul dupre cuvîntul faptelor, fiind-că Dumnedĕu cele micĭ le priimește în loc de marĭ, ĭar vecînică se dice fiind-că pururea este asemenea și statornică și nestrămutată; pentru acésta și (Boetie) cel maĭ nou (în a 5-a carte despre mângâere) hotărăște pre fericire că este căștigare nehotărîtă de viață tótă însă deplinită. Vedĭ despre acésta și dicerea: „De aceea mi se păstréză cununa dreptățeĭ", și suptînsemnarea dela acésta II Tim. IV, 8, și tâlcuirea cap. I Stih. 18 al acesteeașĭ către Timoteĭ trimiterea II și suptînsemnarea de acolo. Dice însă și Teodorit: „A luĭ Dumnedĕu dar este viața vecînică, că măcar de ar săvîrși cine-va dreptatea cea maĭ din margine nu se potrivesc bunătățile cele vecînice cu ostenelele cele vremelnice".

da plata slujbeĭ vóstre, pre mórte[1]); ĭar Darul luĭ Dumnedeŭ căruĭa slujiţĭ acum este viaţa vecĭnică. Nu a dis însă, plata ce se dă dela Dumnedeŭ pentru slujba vóstră, ci Darul; pentru-că nu aţĭ luat plata, dice, şi rĕsplătire pentru ostenelele vóstre, vecĭnica viaţă, ci acésta o aţĭ luat dar şi dăruire a luĭ Dumnedeŭ, însă în Christos Iisus, pentru-că Christos o a lucrat vóuĕ acésta prin întrupésca sa iconomie[2]). Iar Teodorit dice: «Că de vreme ce Apostolul mai sus a dis cum că pĕcatul împĕrăţea şi tiranisa şi că arme ale pĕcatuluĭ sînt mădulările cele ce rĕŭ se ocărmuesc, pentru acésta dupre cuviinţă şi plata pĕcatuluĭ o a numit proviant, stăruind la metaforaua ostaşilor.

CAP. VII.

1. Aŭ nu ştiţĭ, fraţilor (că celor ce ştiŭ legea grăesc), că legea stăpâneşte pre om în câtă vreme viază?

2. Că femeea cea măritată este legată de lege cu bărbatul cel viŭ; ĭar de va muri bărbatul, s'a slobodit de legea bărbatuluĭ.

3. Decĭ dar viŭ fiind bărbatul, preacurvă va fi de se va face altuĭ bărbat, ĭar de va muri bărbatul slobodă e de lege, a nu fi ea preacurvă, făcêndu-se altuĭ bărbat femee.

---

[1]). Vederat proorocul Isaia a proorocit rodurile cele prea dulcĭ şi purtătóre de viaţă, care le ĭaŭ şi în viaţa acésta şi în cea viitóre ceĭ ce slujesc luĭ Dumnedeŭ şi lucréză fapta bună şi păzesc poruncile luĭ. Asemenea şi pre cele prea amare şi de mórte aducĕtóre; ce din protivă ĭaŭ ceĭ ce slujesc pĕcatuluĭ şi diavoluluĭ şi bucuria şi îndrăsnéla acelora şi întristarea şi ruşinea acestora; dicênd aşa: „Acesteea dice Domnul: ĭată ceĭ ce slujesc mie vor mânca, ĭar voĭ veţĭ flămândi; ĭată, ceĭ ce slujesc mie vor bea, ĭar voĭ veţĭ însета; ĭată, ceĭ ce slujesc mie se vor veseli, ĭar voĭ vĕ veţĭ ruşina; ĭată, ceĭ ce slujesc mie se vor bucura întru veselie, ĭar voĭ veţĭ striga pentru durerea inimeĭ vóstre şi din sdrobirea duhuluĭ vostru veţĭ suspina; că va rĕmânea numele vostru spre îmbelşugarea aleşilor meĭ; ĭar pre voĭ vĕ va perde Domnul; ĭar celor ce vor sluji mie li se va chema nume noŭ, care se va blagoslovi pre pământ, că vor binecuvînta pre Dumnedeŭ cel adevĕrat“ (Is. LXV, 13).

[2]). Iar cum că pĕcatul este mórtea, ĭar Dumnedeŭ este viaţa cea adevĕrată şi singură, mărturiseşte dumnedeescul Grigorie al Nisieĭ, dicênd: „Pĕcatul este înstrăinare dela Dumnedeŭ, carele este adevĕrata şi singura viaţă (Cuv. II. împrotiva luĭ Evnom.). Mărturiseşte şi teologul cel de un nume cu acesta dicênd: „O viaţă este a vedea către viaţă, o mórte este pĕcatul că peirea sufletuluĭ este; ĭar cele-l-alte cu care óre-carĭ se fălesc sînt visurĭ, carĭ batjocurind împrotiva loruşĭ şi basne amăgitóre dau sfaturĭ“ (Cuv. de mângâere la maică-sa).

Lăsând cuvîntul cel moralicesc, adecă învĕţătura cea despre moraluri, trece acum Apostolul la cuvîntul cel dogmaticesc, adecă învĕţătura cea despre dogme, şi arată, căcĭ câţĭ s'aŭ făcut hristianĭ, nu sînt datorĭ maĭ mult a fi supt lege, căcĭ, dice, legea, carea şi voĭ o ştiţĭ, «stăpâneşte pre om în câtă vreme este viŭ», pentru-că ómenilor celor morţĭ legea nu le maĭ dă porunci. Iar de vreme ce voĭ aţĭ murit dupre lege, ca unĭĭ ce credeţĭ în Christos, şi prin botez aţĭ murit despre tóte, legea dar nu vĕ stăpâneşte. Deci la început adecă, Apostolul acésta aşa cimilitoreşte o a arătat; iar în urmĕtórele cuvinte, însuşĭ acésta dupre un alt chip o arată, dicênd că după ce va muri bărbatul, femeea are stăpânire a se însoţi cu alt bărbat; voĭ dar, dice, vĕ aseměnaţi cu o femee[1]). Apoĭ dupre urmare era să dică: Drept aceea fraţilor, pre voĭ nu vĕ maĭ stăpâneşte legea, fiind-că a murit; dar nu a dis aşa, pentru ca să nu lovéscă pre ludeĭ, ci aduce în mijloc pre femeea care móre, adecă însă şi pre dînşiĭ carĭ aŭ rânduĭala femeeĭ ceiĭ mórte, ca să arăte lor cu chipul acesta, că a luat îndoită sloboţenie, căcĭ dacă femeea cea măritată, după ce móre bărbatul eĭ, adecă legea, s'a sloboţit din stăpânirea legeĭ, cu mult maĭ vîrtos s'a sloboţit de dînsa, când şi însaşĭ ea încă se vede că a murit.

4. Drept aceea, fraţiĭ meĭ, şi voĭ v'aţĭ omorît legeĭ prin trupul luĭ Christos, ca să vĕ faceţĭ aĭ altuĭa, aĭ celuĭ ce s'a sculat din morţĭ, ca să aducem rod luĭ Dumneţeŭ.

Dacă v'aţĭ făcut, dice, morţĭ, nu maĭ sînteţĭ supt lege, pentru-că dacă femeea când va muri bărbatul eĭ adecă legea, nu maĭ este supt stăpânirea eĭ, ci slobodă, cu mult maĭ vîrtos este slobodă de jugul şi robirea legeĭ aceieaşĭ, când şi însăşĭ ea móre[2]). Veţĭ însă, o cetitorĭule, înţelepciunea mareluĭ Pavel, cum arată că însăşĭ legea voeşte ca să se despartă de ea ceĭ ce se supuneaŭ eĭ: V'aţĭ sloboţit, dice, dar, şi voĭ, fraţiĭ meĭ hristianĭ, de lege, prin trupul luĭ Christos, al celuĭ ce s'a rĕstignit şi a murit pentru voĭ. Pentru-că trupul acela al luĭ Christos pen-

[1]) Asemĕnătórea pildă a dicereĭ acesteea este acest fel, dupre Coresie: Legea este bărbatul, iar femeea sufletul, fiiĭ şi nepoţiĭ sînt trupeştile şi próstele lucrurĭ. Iar bărbatul acesta murind, sufletul îşĭ ia alt bărbat: pre Christos, şi face fiĭ pre duhovniceştile şi desăvîrşitele fapte.

[2]) Iar Mar. Vasilie propuind dicerea acésta a Apostoluluĭ în urmă închee din acésta dicênd: „Iar dacă dreptatea cea dupre lege se păzeşte dintre ceĭ ce s'aŭ mărturisit în botez pre sineşĭ luĭ Dumneţeŭ, că nu vor maĭ viĕţui pentru sineşĭ, ci pentru cela ce a murit pentru dînşiĭ şi s'a sculat, îşĭ adauge judecata de preacurvie, pentru-că prin cele de maĭ sus dise, descoperit s'a arătat, ce-ar dice cine-va despre predanisirile omeneştĭ?" (Cuvînt despre Botez, cum se botéză cine-va în[illegible]

tru acésta s'a omorît, pentru ca și voĭ să vĕ omoriți despre lege și să vĕ supuneți altuĭa: celuĭ ce a murit pentru voĭ, luĭ Christos, adecă celuĭ ce apoĭ s'a sculat și este viŭ; căcĭ legea după ce a murit nu maĭ viază; ĭar Christos deși a murit, dar ĭarășĭ s'a sculat și viază; drept aceea nu maĭ aveți stăpânire a vĕ despărți de însuși viul Christos. Ce este însă căștigul care noĭ hristianiĭ avem să-l dobândim dela dînsul? Acesta, adecă să aducem ródă luĭ Dumnedeŭ, adecă ca din însoțirea acésta duhovnicéscă și unirea acésta cu Christos să naștem luĭ Dumnedeŭ prunci, adecă lucrărĭ și fapte bune și deplinite și vrednice de împĕrăția cerîurilor.

5. Căcĭ când eram în trup, patimile pĕcatelor cele prin lege se lucraŭ în mădulările nóstre, ca să aducă ródă morțeĭ.

După ce a arătat Apostolul, că legea nimic ne-a ajutat ca să scăpăm de trupeștile patimĭ, ci numaĭ ne le arată acestea, acum dice, căcĭ când eram în viața cea trupéscă[1]) și în faptele cele rele, în pătimirile pĕcatelor, care se arată nóuĕ și se cunoșteaŭ de noĭ prin mijlocirea legeĭ, acestea se lucraŭ și se făceaŭ de către suflet întru mădulările nóstre. Nu a dis că mădulările lucraŭ pre rĕutate, ca să nu dea pricină óre-cărora eretici ca să prihănéscă pre trup că este rĕŭ, ci a dis că rĕutatea se lucra în mădulările nóstre de către suflet, pentru-că sufletul este ca un lăutar și musicant, ĭar mădulările trupuluĭ sînt ca o lăută și alte organe. Decĭ când trage rĕŭ și cântă lăutarul și musicantul, negreșit și lăuta rĕŭ rĕsună și cele-l-alte organe. Decĭ supt lege aflându-ne noĭ, fiind-că de patimĭ nu putem a scăpa, pentru acésta dăm rod morțeĭ pre faptele și lucrările cele rele.

6. Iar acum ne-am sloboḍit de lege, murind aceea întru care eram ținuți ca să slujim noĭ întru înoirea Duhuluĭ și nu întru vechitura sloveĭ.

Nu a dis Apostolul că ĭ-a stricat legea, ca să nu lovéscă în Iudeĭ, ci că ne-am sloboḍit de lege noĭ, adecă ne-am deslegat de dînsa, pentru-că am murit și ne-am făcut morți și nemișcați către acel lucru, de către carele ne țineam și ne stăpâneam, care era pĕcatul. Că de pĕcat ca de către o legătură ne țineam, am murit însă și morți ne-am făcut pĕcatuluĭ cu scopos ca să slujim. Cuĭ? Luĭ Dumnedeŭ adecă, cu înoirea Duhuluĭ și nu cu vechitura sloveĭ, adecă cu vechitura legeĭ ceĭ scrise;

[1]) Iar Teodorit dicerea: „când eram în trup“ o tâlcuește așa: „Când eram în viețuirea cea dupre lege; că trup, dice, a numit pre trupeștile porunci ale legeĭ date, adecă despre mâncărĭ și bĕuturĭ și despre celel-alte ca acestea, ce se lucréză în viața cea trupéscă“.

pentru-că din vechime era fapta bună cu anevoe de isprăvit fiind-că Adam împreună cu trupul cel muritor ce l'a căștigat din călcarea porunceĭ, a căpătat și alte multe fireștĭ metehne care împedecaŭ pre fapta bună. Iar acum cu Darul luĭ Christos și cu sfîntul botez, firea nóstră s'a întărit prin Sfîntul Duh, care ne-a înoit și ne-a slobodit de vechitura și neputința legeĭ celĭ scrise. Pentru acésta în legea cea veche, rar lucru era fecĭoria și desĕvîrșita faptă bună; ĭar întru Darul cel noŭ al Evangheliei și în Biserica luĭ Christos se află mulțĭ de monahĭ carĭ petrec întru fecĭorie (bărbațĭ adecă și femeĭ). Asemenea mulțĭ se află în Biserica luĭ Christos și pre însășĭ mórtea defăimându-o.

7. Ce dar vom dice? Aŭ dóră legea pĕcat este? Să nu fie! Ce, pĕcatul nu l'am cunoscut fără numaĭ prin lege că și pre poftă nu o am fi știut de nu ar fi dis legea Să nu pofteștĭ (Eș. XX, 17).

Fiind-că dumnedeescul Apostol a dis multe care se par că clevetesc și prihănesc legea, precum era acésta: «Că pĕcatul pre voĭ nu vĕ va maĭ stăpâni; că nu sînteți supt lege, ci supt Dar» (Romanĭ VI, 14), și: «legea a intrat ca să înmulțéscă greșala» (Romanĭ V, 21), și cu puțin maĭ înainte: «Pătimirile pĕcatelor cele prin lege» (Romanĭ VII, 5); și ĭarăși: «vechitura pĕcatuluĭ» (VII, 6). Acestea tóte dic, fiind-că se păreaŭ că prihănesc legea, pentru acésta vindecă acum prepusul acesta și aduce în mijloc cu chip sfătuitor, ca o stare împrotivă și dice «Decĭ ce să dicem pentru lege?» Cum că este pĕcat? Apoĭ deslégă acéstă stare împrotivă maĭ întâĭŭ cu chip îngăduitor dicênd să nu fie să fi fost pĕcat legea! precum obicĭnuește a-dice acest cuvînt la multe lucruri cuvenite; ĭar al doilea face și siloghismurĭ și dice, că legea nu este pĕcat, ci pre pĕcat îl arată; căcĭ eŭ, dice, pofta nu o știam, că este pĕcat, de nu ar fi dis legea: «Să nu pofteștĭ» (Eș. XX, 17)[1]). Dar ar dice cine-va

[1]) Iar dicerea: nu veĭ pofti, Iosif (în cartea XII a Arheologhieĭ, cap. XIII) și alțiĭ din Iudeĭ o aŭ tâlcuit că se înțelege dupre lucrarea cea din afară a pofteĭ și se întăresc să dovedéscă cum că fapta cea din lăuntru nu se oprește. Dar Domnul de pĕcat judecă pre pofta cea din lăuntru: „Că tot omul, dice, cel ce caută la femee spre a o pofti pre ea, ĭată a preacurvit cu ea în inima sa“ (Mat. V, 23). Iar pofta acésta se face prin învoirea stăpânireĭ de sine, fiind-că este și altă poftă povățuitóre a stăpânireĭ de sine, despre care a dis Apostolul: ĭar acum nu o maĭ lucrez eĭ acésta, ci pĕcatul cel ce locuește în mine (Rom. VII, 17). Drept aceea îndoită este pofta: Una adecă, cea maĭ întâĭa a stăpânireĭ de sine, ĭar a dóua cea urmĕtóre (la Coresie). Iar dumnedeescul Metodie dice: „Pentru acésta pofta nu o știam de nu ar fi dis legea: nu veĭ pofti; că a uḑind: „Iar din pomul de a cunóște binele și rĕul nu veți mânca, că în orĭ ce dĭ veți mânca dintr'însul cu mórte veți muri“; atuncea o am pof

Apoĭ pentru ce s'a făcut potopul? Pentru ce s'a ars cetățile Sodomeĭ dacă maĭ înainte de a veni legea, pofta nu se cunoștea de ómenĭ ca pĕcat? Și dicem la acésta că se cunoștea pofta ca pĕcat, nu însă atât de întinsă, nicĭ cu atâta amănuntime precum s'a cunoscut în urmă, avênd și pre mărturia cea dupre lege. Că maĭ înainte se cunoștea pĕcatul cu singura lege cea firéscă ca pĕcat, ĭar apoĭ s'a cunoscut încă și cu legea cea scrisă, care este pricinuitóre de maĭ mare pedépsă; ci pedépsa acésta nu s'a pricinuit dela învĕțătura legeĭ, ci dela trândăvirea acelora care nu aŭ luat aminte ca să păzéscă legea, care acestea le arată Pavel cu urmĕtórele cuvinte:

8. Ci pricină luând pĕcatul, prin poruncă a lucrat întru mine tótă pofta, că fără a fi legea, pĕcatul era mort.

Nu a dis Pavel că legea a lucrat pre tóte poftele, ci pĕcatul (care dupre dumnedeescul Chrisostom este voea de sine cea trândavă și stricată), orĭ diavolul (că pre acesta l'a înțeles óre-care pĕcat[1]), orĭ ĭubirea de îndulcirĭ, și pornirea cea spre rĕŭ, a întrebuințat pre învĕțătura legeĭ, la cea dimprotivă și la rĕŭ; căcĭ precum nu s'ar prihăni un doftor, care ar opri pre cel bolnav de aprindere și carele poftește fără de vreme să bea apă rece, de a-și sătura pofta sa cea atât de vătămătóre, ĭ-ar adaoge maĭ mult pofta acésta, pentru-că însușirea doftorului este a o opri apa cea rece, ĭar însușire bolnavului este, a nu bea apă rece. Cu un chip ca acesta și legea învĕța și oprea pre ómenĭ dela pofta cea rea; ĭar voea de sine cea rea a ómenilor și ĭubitóre de pĕcate a crescut maĭ mult pre poftă și a făcut nu numaĭ un pĕcat, ci și tóte pĕcatele, cu maĭ multă întindere lucrând rĕul. Căcĭ când se oprește cine-va dela lucrul ce-l poftește, atuncea maĭ mult se turbézĕ și se aprinde; atuncĭ dar s'a aratat pĕcatul când se călca legea, pentru-că fără-de lege pĕcatul este mort, adecă nu se socotește că este pĕcat; ĭar când este lege și poruncește ceea ce trebue a face cine-va, orĭ a nu face, atuncea pĕcatul făcêndu-se viază, adecă să întărește și se socotește pĕcat, pentru-că ceĭ ce calcă legea, cu socotință pĕcătuesc.

9. Iar eŭ vieţuiam óre când fără de lege, ĭar viind porunca, pĕcatul a înviat, ĭar eŭ am murit.

Maĭ înainte, dice, de Moĭsi, eŭ trăiam fără de lege (că prin Moĭsi s'a dedat legea[2]), pentru acésta nicĭ mĕ osândeam greŭ,

tit și o am zemislit și o am născut; că nu din cele ce are și din cele ce stăpânește, poftește și întrebuințéză acestea, cela ce poftește, ci din cele ce ne sînt oprite și luate și nu le are".

[1]) Carele este dumnedeescul Epifanie la eresul LXIV și alțiĭ (la Coresie).

[2]) Iar Sfințitul Avgustin în cuv. cel împrotiva luĭ Iulian, și Ieronim în

în fața sa, ea Pavel pre tótă firea ómenilor, și pentru acésta vorovește cu acest chip. Iar când a venit porunca și legea, atuncea pĕcatul s'a arătat pĕcat, pentru-că ceĭ maĭ înainte de lege măcar deși pĕcătuĭaŭ, însă nu cunoșteaŭ că pĕcătuesc, încât și acésta a fost bunătatea legeĭ, că a făcut pre ómenĭ să cunóscă că pĕcătuesc. Iar dicerea: am murit, în dóuĕ feluri o veĭ înțelege: în loc de am pĕcătuit și în loc de vinovat m'am făcut de maĭ mare muncă, că o călcam întru cunoștință; care lucru nu este prihană a legeĭ, ci a celuĭ ce nu ĭa aminte de sine; precum de pildă, unul era bolnav și nicĭ știa că era doftor, apoĭ a venit doftorul și l'a învĕțat să cunóscă că este bolnav și să se feréscă de cutare mâncare pentru-că aceea îĭ adauge bóla. Iar bolnavul nu a ascultat pre doftor, ci din protivă a mâncat ceea ce îĭ era oprit și a murit[1]). Iar Chiril al

---

epistolia cea către Algazie dic, cum că dicerea: „că eŭ vieţuĭam óre când fără-de-lege" se înțelege maĭ înainte de întrebuințarea stăpânireĭ de sine (la Coresie). Și Sf. Metodie dice așa: Că dându-se porunca a avut diavolul apucătură prin poruncă de a lucra întru mine pofta, pornindu-mĕ pre mine și chemându-mĕ cu meșteșug ca să cad în pofta celor oprite; că fără-de-lege pĕcatul era mort, adecă, că nedându-se, nicĭ fiind încă porunca, pĕcatul era nelucrător, și eŭ vieţuĭam cu neprihănire maĭ înainte de poruncă, neavênd vrere și rânduire dupre care trebuĭa să vieţuesc, din care și alunecându-mĕ voĭŭ greși.

Iar înțeleptul Kesarie, fratele luĭ Grigorie teologul dice: Că a luat un cuvînt ca acesta dela óre-carĭ numiți bĕtrânĭ, că Adam și Eva aŭ petrecut în raĭŭ patru-decĭ de dile, și cum că pórunca o a luat dela Dumneḑeŭ, nu îndată cum s'a făcut, ci dupre trecere de vreme și de dile; și că se arată acésta, dice, din cuvintele acestea ale luĭ Pavel. Că despre fața luĭ Adam dice: Iar eŭ viam fără-de-lege óre-când; că nu dór Pavel se afla maĭ înainte de lege atuncea, cel maĭ de pre urmă decât toțĭ ucenicĭĭ legeĭ, nicĭ ĭarăși atuncea era fără-de-legea acésta, care s'a făcut; ci ca despre fața luĭ Adam tâlcuindu-se protivit dice: „Ci maĭ descoperit arată despre fața luĭ Adam strigându-le acestea și descoperind înțelegerea, nu maĭ dice lege, ci porunca cea dată luĭ Adam adecă; ĭar viind porunca dice: Pĕcatul óre-cum a înviat, ĭar eŭ am murit cu cădérea prin așteptarea fericiteĭ vieți, precum arătat este că nu îndată ce s'a făcut Adam s'a dat porunca, ci dupre óre-care vreme (la fóea 254 a luĭ Anastasie Sinaitul).

[1]) Și Teodorit poruncă înțelege aicea pre cea dată luĭ Adam să nu mănânce din pomul cel oprit: Că Dumneḑeŭ ĭa dat luĭ poruncă să nu mănânce, ĭar diavolul s'a apropiat de Eva prin șérpe, și ea amăgindu-se de frumusețea roduluĭ s'a biruit de îndulcire și a călcat porunca; ĭar Adam împreună împărtășindu-se cu dînsa din mâncare, a priimit hotărîrea morțeĭ. Intr'un glas cu Teodorit dice și Sf. Metodie la Sf. Epifanie, la Panariĭ, eresul XLIII asupra luĭ Orighen: ĭar dupre ce a venit porunca, pĕcatul a înviat, ĭar eŭ am murit și s'a aflat mie porunca acésta spre viață, spre mórte; că dupre ce a pus Dumneḑeŭ legea și a osebit ce trebue a face și ce trebue a nu face, a lucrat diavolul întru mine pre poftă. Că stăruirea luĭ Dumneḑeŭ și porunca cea dată mie, era spre viață și

Alexandriei, dicerea acésta așa o tâlcuește: «Că pre slobozenia părinților» și însuși dumnedeescul Pavel o a arătat nóuĕ dicênd: «Și eŭ vieţuiam fără de lege óre când»; pre dicerea, eŭ, puindu-o în locul rădăcinei némurilor și aprindênd (subînțelegênd) capetele părinților (Cart. I din tâlcuire).

10. Și s'a aflat mie porunca care era spre viață, acésta spre mórte.

11. Că pĕcatul pricină luând prin poruncă, m'a amăgit și prin sine m'a omorît.

Nu a dis Pavel că porunca mi s'a făcut mórte, ci mi s'a aflat, vrênd să arăte cu dicerea acésta, necuviința cea rea și ciudată, pentru-că pravățul poruncei aducea pre om la viață și pentru acest sfîrșit s'a dat. Iar dacă din acésta a urmat mórtea, prihana nu este a poruncei; pentru-că pĕcatul adecă pornirea cea spre rĕŭ și plecarea omului și proalegerea cea iubitóre de îndulciri și stricată, ori mai ales și mai de temeĭ a dice, îndulcirea m'a amăgit și m'a omorît prin mijlocirea poruncei, fiind-că de nu ar fi arătat porunca care este pĕcatul, nicĭ eŭ m'aș fi socotit că fac pĕcat, și dupre urmare nicĭ aș fi fost vrednic de pedépsă și de muncă (pentru-că dicerea, m'a omorît, la amêndóuĕ trebue a se înțelege: și la pĕcat și la muncă, precum ĭarăși la amêndóuĕ acestea mai sus se înțelege și dicerea, am murit, precum mai înainte am dis). Deci tótă încheerea apostolicești înțelegeri este acest felĭŭ: Mai înainte de a se da legea, pĕcatul nu se socotea; ĭar dupre ce s a dat legea și se călca, atuncea s'a arătat pĕcatul ca pĕcat și a înviat. Drept aceea prin porunca ceea ce se călca s'a adeverit pĕcatul și cunoștința pĕcatuluĭ, și s'a adeverit că este, nefiind mai înainte, nicĭ socotindu-se, pentru-că nicĭ legea ceea ce îl face arătat nu era. Deci legea însăși de sine nu a fost pricină a pĕcatuluĭ; însă nu avea putere a izbăvi pre om de pĕcat, încât am avut trebuință la acésta de Darul luĭ Christos pentru neputința legeĭ.

12. Drept aceea legea e sfîntă și porunca sfîntă și dréptă și bună[1]).

---

spre nestricăcĭune] ca supuindu-mĕ eŭ eĭ, și dupre acésta vieţuind să aĭb (am) viață nevătămată și mai fericită în véc și pururea înflorind către nemurire și bucurie; ĭar călcându-o s'a întors întru mórte și osîndă.

[1]) Așa tâlcuește dicerea acésta Teodorit: „Pentru ce dar acésta dumnedeescul Apostol a numit pre porunca acésta sfîntă, dréptă și bună? Sfîntă adecă ca pre una ce a învĕțat ceea ce se cuvenea; ĭar dréptă ca pre una ce a adus cu dreptate hotărîrea asupra călcătorilor; ĭar bună ca pre una ce gătește celor ce o păzesc, viață". Pentru acésta dice acestași Teodorit, că ómenii ceĭ ce aŭ deslușire și drépta judecată din fire a bineluĭ și a rĕuluĭ, dupre sfînta poruncă cea de acest fel, și dupre legea

Iată aicea Apostolul cu cuvintele acestea prea vederat a astupat gurile Marchioniților și ale Maniheilor și ale Simonianilor și a tuturor celor-l-alți ereticĭ, carĭ prihănesc pre legea cea veche că este rea; pentru-că Apostolul arătat o propovedueşte pre legea sfîntă și porunca sfîntă și dréptă și bună. Se osebește însă legea de poruncă, fiind-că legea este maĭ cuprindĕtóre și maĭ obștéscă, ĭar porunca este maĭ în parte și pentru-că legea cuprinde dogmele cele despre credință și poruncile cele despre lucrare. Apoĭ dogmele legeĭ sînt sfinte și poruncile cele despre lucrărĭ și acelea așĭderea sfinte sînt și drepte și bune[1]). Drept aceea amêndóue sînt punerĭ de lege ale bunuluĭ și dreptuluĭ Dumnedeŭ, deși ereticiĭ ceĭ maĭ înainte dișĭ hulesc, că legea cea veche este a Dumnedeuluĭ celuĭ rĕŭ.

13. Decĭ óre ce era bun, mie mórte s'a făcut? Să nu fie! Ci pĕcatul, ca să se arate pĕcat, prin ceea ce era bun mie mĭ-a lucrat mórte.

Legea, dice, nu mi s'a făcut mórte, ci pĕcatul m'a omorît ca să se arăte cât de mare rĕŭ este, și așa cu tóte că se vindeca de lege, însă și maĭ rĕŭ s'a făcut; ĭar pĕcat, precum și maĭ sus am dis, veĭ înțelege, ĭubitule, și pre proalegerea cea ĭubitóre de îndulcirĭ și pre pornirea cea către pĕcat; orĭ și pre diavolĭ și pre însăși lucrarea pĕcatuluĭ, care pre ascuns pre om trage spre îndulcire[2]). Mulțămită dar fie Mântuitoruluĭ

luĭ Dumnedeŭ se cuvenea a vieţui, una adecă pentru ca să cunóscă eĭ firea lor cea cuvîntătorésca și deslușitóre, și al doilea pentru ca să se témă de puitorul de lege Dumnedeŭ.

[1]) Iar Teodorit legea, înțelege pre cea mosaicéscă, ĭar poruncă, pre cea dată luĭ Adam.

[2]) Pentru acésta dice Mar. Vasilie: „Indulcirea este undița diavoluluĭ trăgênd spre peire, îndulcirea este maĭcă a pĕcatuluĭ; ĭar pĕcatul este bold al morțeĭ. Indulcirea e doĭca vermilor celor vecînicĭ, carea la o vreme netezește pre cel ce o dobândește, ĭar la urmă maĭ amară decât veninul face adăpările“ (Tom. I, vor. 13). Și ĭarăși însuși dice: „Indulcirea este amăgitură cea mare a rĕuluĭ, pentru carea lesne căděmŏrĭ maĭ ales sîntem ómenĭ către pĕcat, de către carea tot sufletul, ca de către undiță se trage către mórte, precum cel ce nu se amăgește de dînsa, prin înfrênare a isprăvit tótă scăparea de pĕcate“ (din hotărîrile cele pre larg 17). Și fratele luĭ, dumnedeescul Grigorie Nisis dice: „Că firea rĕuluĭ este mestecată óre-cum întru adânc, avênd ascuns ca órecare amăgitură (orĭ ca o nadă ce se pune în undiță), ĭar în amăgirea cea în arătare, arătând ca o fantasie de bun, dupre rĕutatea otrăvilor celor mestecate cu mĭere; pentru-că îndulcește gustul să pară a fi bună, ĭar fiind-că strică pre cel ce o gustă, se face rĕul cel de maĭ de pre urmă; buna întrebuințarea materieĭ să pară a fi bună ĭubitorilor de argint, dar ĭubirea de argint este rădăcina tuturor relelor. Că cine s'ar fi alunecat întru puturosul noroĭul nestêmpărăreĭ de nu ar fi socotit dulcéța a fi un lucru bun și ales, cela ce se târăște cu nada acésta către patimă?“ (In

Christos, carele ne-a sloboḍit de un rĕŭ ca acesta, adecă de pĕcat.

Ca să se facă[1]) dupre covîrşire pĕcătos, pĕcatul prin poruncă.

Ḍicerea «ca să se facă» însemnéză, ca să se arăte cât de mare peire este pĕcatul; precum şi aceea: «facă-se dar Dumneḍeŭ adevĕrat» se înţelege în loc de «arată-se». S'a arătat însă pĕcatul acest fel prin poruncă; fiind-că pĕcatul a întrebuinţat pre porunca cea făcĕtóre de viaţă, spre mórte; ca şi o bólă, când prin doftoriile doftorului se arată mai rea decât era mai înainte. Acéstă bólă se va ḍice că îşĭ arată rĕutatea sa prin meşteşugul doftoresc.

14. Căcĭ ştim, cum că legea duhovnicéscă este; ĭar eŭ sînt trupesc, vîndut supt pĕcat.

Fiind-că mai sus a ḍis Apostolul mai înainte, că pĕcatul prin poruncă s'a arătat, pentru ca să nu socoteşti tu cetitorĭule, că legea s'a făcut pricină pĕcatuluĭ, pentru acésta rĕspunde aicea spre ajutorul legeĭ şi aduce o obştéscă hotărire şi o socotélă preste tot cuprinḍĕtóre, ḍicênd, noĭ ştim că legea este duhovnicéscă; arătat, ḍice, şi mărturisită este acésta de către toţĭ, că legea atât e de departe de a fi pricină pĕcatuluĭ, în cât este

---

Tomul I despre alcătuirea omuluĭ, cap. XX). Şi ĭarăşĭ acesta: „Cu adevĕrat îndulcirea propuindu-se ca óre-care nadă, este mai cumplită decât tótă rĕutatea; căcĭ cu înlesnire trage pre sufletele cele mai próste către undiţa peireĭ şi mai ales că prin nestêmpărata îndulcire fără pază se trage firea către rĕutate" (în tomul I la viaţa luĭ Moĭsi). Şi aĭurea acestaşĭ ḍice: Mai ales întru acéstă parte greşéşte viaţa nóstră; întru a nu putea cu amăruntul înţelege ce e bunul cel firesc şi ce cel prin amăgire părut acest fel; că de ar sta rĕutatea gólă înaintea vieţeĭ şi nu ar fi despărţită cu vre o fantasie de bine, nu ar năvăli de voe la dînsa omenirea" (vor. V la fericirĭ). Pentru acésta şi Clement Stromat. a ḍis: „Mitropolie a relelor este îndulcirea".

Iar cum şi cu ce chip póte cine-va goni dela sine îndulcirea trupuluĭ, ne învaţă Mar. Vasilie ḍicênd: „Poftele cele rele aŭ făcut pre sufletul tĕŭ să strechie spre pornirĭ neastêmpărate; şi deci de veĭ lua aminte de sineţĭ şi de-'ţĭ veĭ aduce aminte că dulcele acest de acum ţie îţĭ va ajunge în amar sfîrşit, şi că îndulcirea ce din îndulcire acum se face în trupul nostru, acésta va naşte pre vermele cel vĕrsător de otravă, fără sfîrşit muncindu-ne pre noĭ în gheena, şi că aprinderea trupuluĭ se va face maĭcă foculuĭ celuĭ vecĭnic, îndată se vor duce şi se vor isgoni îndulcirile şi se va face sufletuluĭ nostru înlăuntru o minunată alinare şi linişte" (Cuv. la ḍicerea: la aminte de sineţĭ). Veḍĭ şi suptînsemnarea la ḍicerea: „Către meşteşugurile diavoluluĭ" (Efes. VI, 11).

[1]) Iar Teodorit ḍice, că aci lipseşte ḍicerea: arătat (póte însă înadins). Iar cea fără de lipsă acésta este, ca prin poruncă să se facă arătat, că pĕcatul cu covîrşire este pĕcătos, în loc de rĕŭ. Dar însă se îndreptéză alcătuirea şi precum se scrie.

și lăudătóre și învețătóre de fapta bună și prihănitóre a pĕcatului și luptătóre; că acésta însemnéză ḑicerea: duhovnicéscă[1]). Deci de unde a urmat pĕcatul, dacă legea este așa învețătóre, minunată de fapte bune? Din lenevirea și neputința ucenicilor legeĭ; pentru-că, ḑice, eŭ sînt trupesc, adecă tótă firea omenéscă, atât cea maĭ înainte de lege, cum și ceea ce era în vremea legeĭ[2]), fiind-că a priimit în sineșĭ pre tótă mulțimea patimilor celor ce din afară aŭ intrat într'însa prin simțiriĭ și dela lucrurile cele simțite; pentru-că noĭ ómeniĭ dela căderea luĭ Adam ne-am făcut nu numaĭ muritorĭ, ci și firea nóstră a priimit tóte patimile, vîndêndu-se supt pĕcat și róbă făcêndu-se pĕcatuluĭ atâta, în cât nicĭ a se maĭ scula putea. Pentru acésta și Dumneḑeŭ prin Isaia ḑicea: «Căruĭ datornic v'am vîndut pre voĭ? Iată pĕcatelor vóstre v'ațĭ vîndut» (Isaia L, 10).

15. Că ceea ce lucrez, nu știŭ.

Nu ḑice aicea Pavel pre desăvîrșita necunoștință a ómenilor ce pĕcătuesc, pentru-că de ar fi pĕcătuit ómeniĭ cu desăvîrșita necunoștință nu s'ar munci; dar ce ḑice? Mi se întunecă mintea, mĕ fur și nu știŭ cum mĕ răpește pĕcatul și îl fac. Drept aceea, ḑicerea: nu știŭ, nu arată pre neștiința bineluĭ aceluĭa, ce se cuvine a-l face cine-va, ci arată întêmplarea, vrășmășie,

---

[1]) Iar Coresie ḑice: Că legea se chémă duhovnicéscă, pentru-că îndreptéză pre ómeniĭ către duhul Daruluĭ cestuĭ noŭ; iar Teodorit ḑice: Fiind-că s'a scris cu dumneḑeescul duh. Iar dumneḑeescul Maxim așa tâlcuește numirea duhovnicéscă: „Darul Nouluĭ Testament tăĭnuit s'a ascuns în slova Testamentuluĭ Vechiŭ. Pentru care ḑice Apostolul, că legea duhovnicéscă este. Deci legea cu slova adecă, s'a învechit și a îmbĕtrânit, rĕmâind nelucrătóre, iar cu duhul tot-de-una întinerește lucrându-se. Că Darul desăvîrșit este neînvechit". (Cap. LXXXIX a sutimeĭ întâĭa din cele teologhicești). Drept aceea de a ḑis óre-carĭ învețătorĭ că Testamentul Vechiŭ se cuprinde în lăuntru în cel Noŭ și de îndărătul: Cel Noŭ întru cel Vechiŭ, ca un țirc (cerc) în lăuntrul unuĭ alt țirc, și ca o rótă înlăuntru întru altă rótă. Ḑice însă și Grigorie al Nisieĭ: „Așa tótă legea ca nu câte una fiește-care ḑicêndu-le să zăbovim! Ca un trup cu părțĭ gróse luându-o Apostolul, o subțiază prin teorie, duhovnicéscă din trupéscă făcêndu-o" (Vor. VII la Cântarea Cântărilor).

[2]) Orighen adecă și Amvrosie în tâlcuirile și Ieronim în scrisórea către Algazia, vor cum că Apostolul aicea ar fi vorovind ca despre fața pĕcătosuluĭ până la stih 25; fiind-că ḑice: Iar eŭ trupesc sînt, vîndut supt pĕcat. Iar Avgustin (Cart. I, a îndreptărilor și asupra luĭ Iulian) și dumneḑeescul Ilarie vor cum că Apostolul aicea ca sfînt vorovește, căcĭ ḑice cum că: Nu-l maĭ lucrez eŭ pĕcatul (Rom. VII, 17) și mărturisesc pentru legea luĭ Dumneḑeŭ dupre omul cel din lăuntru (tiĭ. 20). Iar pĕcat de către care era vîndut, înțelege pre poșta; pentru-că ea stă împrotiva legeĭ luĭ Dumneḑeŭ; pentru-că întărîtă pre om către fapta pĕcatuluĭ și pentru-că e ispravă a strĕmoșesculuĭ pĕcat.

amăgire și răpire a pĕcatuluĭ[1]). Iar acestea tóte le dice Apostolul, nu despre ómeniĭ ceĭ ce sînt în urma venireĭ luĭ Christos, ci despre ceĭ ce eraŭ maĭ înainte de venirea luĭ Christos, măcar de și ĭ-aŭ pus pre eĭ supt obrazul sĕŭ.

Că nu ceea ce voesc, aceea fac.

Adecă ceea ce voĭaŭ ómeniĭ ceĭ maĭ înainte de venirea luĭ Christos, aceea nu o făceaŭ. Insă cu cuvintele acestea, Pavel nu aduce nevoe și silă ómenilor celor stăpânĭ de sineși; dar ce înțelege? Că rĕul acela, adecă care nu îl lauda ómeniĭ de atuncea și nu îl priimeaŭ și nu îl iubeaŭ, pre acela îl făceaŭ, de îndulcire amăgindu-se; pentru acésta dupre urmare dice:

Ci ceea ce urăsc, acésta fac.

Arătat vedĭ aicea, că Apostolul nu aduce silă nicĭ nevoe? Pentru-că de ar fi fost așa ar fi dis dupre urmare: ci, aceea de care sînt silit, aceea o fac. Dar nu a dis așa, ci: Ceea ce urăsc acésta fac. Drept aceea dicerea: nu voesc, așa o veĭ înțelege precum s'a tâlmăcit, adecă cum că nu însemnéză sila și nevoea, ci neputința, precum dice și Teodorit. Dar cu ce chip se fac relele? Cu răpirea, cu neputința pre care o a luat ómeniĭ dela călcarea de poruncă a luĭ Adam. Pre acéstă neputință orĭ bólă însă legea nu o putea vindeca, cu tóte că sfătuĭa pre ómenĭ la cele bune, care se cuvine a le face, ĭar Christos singur viind o a vindecat. Acesta dar este tot pravățul Apostoluluĭ, întru tóte câte a dis și câte va să dică, să arăte adecă cum că firea omenéscă, fiind-că pătimea patimĭ nevindecate, de nimenĭ altul s'a vindecat fără numaĭ de Christos.

16. Iar dacă ceea ce nu vreaŭ, acésta fac, laud legea că este bună.

Cum că legea este bună, dice, arătat este din acelea care și eŭ omul cel cuvîntător le știŭ și le deslușesc firește că sînt bune și că se cuvine să le fac, pentru-că nu sînt desăvîrșit stricat cu cuvîntărimea și cu socotința, măcar de și fac rĕul și pĕcatul. Că însuși ura (dice Teodorit) ce o am asupra pĕ-

---

[1]) Pentru acésta și sf. Dionisie Ariopaghitul a dis că, cu aceste cuvinte chémă pre ceĭ ce pĕcătuesc întru cunoștință, la neuĭtata cunoștință a bineluĭ orĭ pre ceĭ slăbiți întru a-l face și pre ceĭ ce știŭ voea și nu o fac și pre ceĭ ce aŭ auḑit și aŭ slăbit în credință orĭ întru lucrarea bineluĭ, că unora nu le e voea a se face bunĭ dupre abaterea, orĭ neputința voireĭ și cu totul rĕul, precum de multe orĭ am dis este bólă și neputință și lipsă orĭ de cunoștință orĭ de neuĭtată cunoștință, orĭ de credință, orĭ de fire, orĭ de lucrarea bineluĭ (Cap. IV despre D. numirĭ) Dice însă și Teodorit, că cel ce s'a biruit de îndulcirea (pĕcatuluĭ adecă orĭ și de patima mânieĭ înbătându-se, nu are arătată pre cunoștința pĕcatuluĭ; ĭar dupre încetarea patimeĭ priimește simțirea rĕuluĭ.

catuluĭ, dela lege luându-o o am; laud dar legea și o mărturisesc pre ea că este bună.

17. Iar acum numaĭ lucrez eŭ acelea, ci pĕcatul cel ce locuește în mine[1]).

18. Știŭ însă că nu locuește întru mine, adecă în trupul meŭ, binele.

Nu a ḑis Apostolul că rĕul îl lucrézĕ trupul, ci pĕcatul, adecă tirania pĕcatuluĭ, rĕpindu-mĕ și amăgindu-mĕ; drept aceea ce bîrfesc ceĭ ce prihănesc trupul că este rĕŭ și-l despart pre el de facerea bună luĭ Dumneḑeŭ, ḑicênd că este facere a celuĭ rĕŭ, cariĭ rĕspund ḑicênd: Dar cum ḑice Pavel, că nu locuește întru mine, adecă în trupul meŭ binele? Ascultați cum o ḑice acésta Apostolul: Omul este alcătuit din dóuĕ părți: Din suflet și din trup; din aceste dóuĕ, dar, sufletul adecă are puterea și stăpânirea în trup; ĭar trupul este rob și supus sufletuluĭ. Deci nu locuește în trup binele, în loc de: Nu se află întru stăpânirea trupuluĭ binele, ci întru stăpânirea sufletuluĭ. Apoĭ ceea ce sufletul alege maĭ bine și voește, aceea face și

[1]) Acestea tâlcuind înțeleptul Teodorit aduce frumósa pildă, care o a luat dela Platon: Că după călcarea porunceĭ luĭ Adam a priimit trupul acesta muritor al nostru aceste dóuĕ patimĭ: Pofta și mânia, care sînt ca doĭ caĭ, ce trag pre căruța sufletuluĭ, ĭar mintea e ca un hățuitor ce ține frîele amênduror cailor și stă asupra lor. Deci când se întêmplă a prisosi pofta și a se pleca spre faptele cele de rușine ale trupuluĭ, atuncĭ mintea rădică asupra pofteĭ pre mânie și prin mânie stîmpără pre întărîtarea pofteĭ și așa pricinuește potrivire la perechea dobitócelor; așișderea și când mânia prisosește și se plécă spre porniri ucigașe și plecări necuviincĭóse, atuncĭ mintea poruncește pofteĭ să potóle întărîtarea mânieĭ, și așa o împrotivă cu cea-l-altă împrotivă se domolește și se mișcă cu mĕsură și cu bună rânduĭală.

Deci când este mintea deștéptă și ĭa aminte, acest fel ocârmuește pre aceste dóuĕ patimĭ ale trupuluĭ, ĭar când se întêmplă a se lenevi și a lăsa hățurile acestor dobitóce, atuncea face pre necuvîntătórele patimĭ să zburde și să tragă pre minte la prăpăstiĭ și în rîpile pĕcatuluĭ. Deci acésta o arată aicĭ Apostolul când ḑice: Că nu eŭ fac rĕul, ci pĕcatul cel ce locuește în mine, pĕcat numind pre robirea minteĭ și pre supunerea la patimele cele dobitocești și pre stăpânirea patimilor asupra minteĭ întorcêndu-o. Se potrivește la acésta ceea ce ḑice ava Macarie: „precum alérgă carăle la starea privelișteĭ și apucênd maĭ înainte oprește și ține și împedecă pre cel din urmă a nu spori și a nu ajunge la semn, așa cugetările sufletuluĭ și ale pĕcatelor alérgă în om. De se întêmplă a întrece cugetul pĕcatuluĭ, oprește și împedecă pre suflet de a nu se apropia la Dumneḑeŭ și de a ridica biruință asupra pĕcatuluĭ. Iar acolo unde Domnul este hățuitor și ocârmuește pre suflet, tot-de-una acésta biruește hățuind și povățuind înțelepțește căruța sufletuluĭ la cugetarea cea cerească și dumneḑeéscă tot-de-una“ (Vor I. Cap. 9), adecă precum și heruvimiĭ ceĭ ce ĭ-a vĕḑut Iezechiil, se povățuĭaŭ unde voĭa a-ĭ povățui Dumneḑeŭ cel ce sedea preste eĭ.

trupul; precum de pildă ar ḑice cine-va, că călcarea cea bună şi dulcea cântare nu se află în lăuta cu care cântă, ci întru lăutarul cel ce cântă, pentru-că cel ce o ḑice acésta nu prihăneşte lăuta de rea, ci arată pre covîrşirea ce o are meşterul lăutar preste organul şi lăuta sa[1]).

Că a voi se află la mine, ĭar a lucra binele nu aflu.

19. Că nu binele care îl vreaŭ îl fac, ci rĕul carele nu-l vreaŭ îl fac.

20. Iar dacă ceea ce nu vreaŭ eŭ, aceea fac, nu maĭ lucrez eŭ aceea, ci pĕcatul cel ce locueşte în mine.

Ḑicênd Pavel cum că nu află cum să lucreze binele, arată cu acésta vrăşmăşia şi bântuirea pĕcatuluĭ şi cu urmare slobóde de tótă prihana pre fiinţa sufletuluĭ şi pre fiinţa trupuluĭ, şi totul îl dă la proalegerea cea rea, care face pĕcatul[2]). Că ḑicênd că «ceea ce nu vreaŭ» cu acésta slobóde pre fiinţa sufletuluĭ de prihane. Şi ĭarăşĭ ḑicênd «că nu eŭ fac rĕul» cu acésta face pre fiinţa trupuluĭ neprihănită. Dar cine este carele face rĕul? Pĕcatul, adecă proalegerea cea rea şi ĭubitóre

[1]) Iar înţeleptul Fotie, acésta: „Nu locueşte întru mine adecă în trupul mŭe binele“, aşa o ḑice, că Pavel nu o ḑice acésta pentru sine, ci însuşindu-şĭ faţa a tóteĭ fireĭ omeneştĭ. Atuncea însă nu locueşte în trup binele, când noĭ cu obiceĭul şi cu îndelungată vreme ne robim pĕcatuluĭ şi purtăm în sufletul nostru statornică şi nelipsită pre fantazia şi pomenirea rĕuluĭ; pentru-că cela ce se face rob rĕuluĭ cu îndelungată deprindere şi obicĭnuire, deşi voeşte a se întórce ĭarăşĭ la bine, îşĭ află voea cu greŭ întórsă şi cu ânevoe săvîrşită. Pentru acésta şi ḑice unul ca acela că nu maĭ fac eŭ rĕul, adecă eŭ nu ştiŭ cum fapta rea este a mea. Pentru-că cum ar fi lucrul meŭ când eŭ mĕ strîmtoresc de dînsa? Ci este lucru al pĕcatuluĭ celuĭ din mine, carele a apucat stare întru mine statornică. Pentru acésta şi plâng căutând slobodenie, şi strig: „ticălos om sînt eŭ, cine mĕ va isbăvi din trupul morţeĭ acesta“? (Intreb. 87). Iar S. Metodie aşa tâlcueşte: „Că ştiŭ că nu locueşte în mine, adecă în trupul meŭ, binele“, voeşte aicea a arăta pĕcatul cel ce a intrat în noĭ prin poftă dela călcarea porunceĭ cea strĕmoşéscă, care ca nişte odrasle nouĭ şi ramurĭ le întăresc cugetele cele ĭubitóre de îndulcirĭ împrejurul trupuluĭ nostru pururea.

[2]) Vrednice de laudă cu adevĕrat sînt cele ce scrie dumneḑeescul Avgustin la ḑicerea acésta, arătând ticăloşia omuluĭ, că ḑice către Dumneḑeŭ: „de voeştĭ poţĭ a mĕ mântui, eŭ şi de aşĭ voi, nu aşĭ putea, atât pentru mărimea ticăloşieĭ mele, că a voi mi se află, ĭar a săvîrşi nu aflu; ĭar şi a voi binele nu pot, de nu veĭ voi însuţĭ, ci şi ceea ce voesc nu o pot, de nu puterea ta mĕ va întări, ci şi ceea ce pot alt-fel nu voesc, numaĭ voea ta facă-se precum în cerĭŭ şi pre pământ. Ci ceea ce vreaŭ şi pot nu o ştiŭ de nu mĕ va înţelepţi înţelepcĭunea ta. Şi de aşĭ ştĭ, nedeplinit sînt şi deşartă trece înţelepcĭunea mea, une-orĭ adecă voind, ĭar alte-orĭ nevrênd, de nu mĭ-ar ajuta mie înţelepcĭunea ta; că voeĭ tale tóte se supun şi nu este cine să stea împrotiva eĭ“ (Rug. Eroticéscă XXIV, că dela Dumneḑeŭ e mântuirea nóstră).

de pĕcat, dupre tâlcuirea luĭ Chrisostom, cum am ḑis maĭ înainte. Iar acéstă rea proalegere nu este făptură şi zidire a luĭ Dumneḑeŭ, ci pornire şi naştere a nóstră; pentru-că socotinţa şi voea cea simplă a sufletuluĭ nostru este lucru şi făptură a luĭ Dumneḑeŭ, ĭar socotinţa cea rea de acest fel este lucru al nostru şi aĭ voeĭ nóstre ceiĭ înrĕutăţite. Am ḑis însă maĭ sus, că pĕcat este şi tiranie a pĕcatuluĭ ceea ce răpeşte şi trage pre minte la rĕŭ prin îndulcire.

21. Aflu dar legea, mie celuĭa ce voesc a face binele, că ceea ce este rĕŭ, la mine se află.

Întunecat este cuvîntul acesta pentru-că e de lipsă, trebuind a se ḑice aşa: «Aflu dar pre lege ajutându-mĭ mie, celuĭa ce voesc a face binele, însă nu-l fac» pentru-că rĕul se află la mine; adecă aflu cum că legea ajută mie, carele urăsc rĕul şi vreaŭ să fac binele. Nu-l fac însă. Pentru ce? Pentru-că rĕul se află lângă mine. Înţelegerea însă care o ḑice Apostolul este acest fel: Cunoştinţa, ḑice, şi deslușirea bineluĭ din început şi din însăşĭ firea o am luat, compusă cu estimea mea. Aflu încă şi pre lege ajutând mie la acéstă cunoştinţă şi deslușire, fiind-că şi acésta laudă pre binele acela care eŭ din fire îl cunosc, şi vreaŭ ca să fac binele, mĕ răpesc însă şi rĕul se află lângă mine, adecă lucrarea rĕuluĭ nu se ridică dela mine: Întâiŭ, pentru-că am trup muritor şi pătimaş, şi al doilea pentru lenevirea şi neputinţa sufletuluĭ meŭ. Însă fericitul Ioan Chrisostom, după ce a tâlcuit ḑicerea de maĭ sus, ca pre o de lipsă, precum şi noĭ am ḑis, ḑice cum că póte a se înţelege acésta şi dupre alt chip, adecă: Aflu dar, că legea este ajutătóre nu altuĭa cuĭ-va, ci mie celuĭ ce voesc să fac binele; pentru-că numaĭ aceluĭa ce vrea să facă binele, legea îĭ este lege, adecă ajutătóre, că şi legea voeşte pre însuşĭ binele acela ce voeşte şi cuvîntătorul om, şi acésta e arătată şi din urmĕtórele cuvinte ale Apostoluluĭ:

22. Când mĕ învoesc cu legea luĭ Dumneḑeŭ dupre omul cel din lăuntru.

23. Se vede însă altă lege întru mădulările mele, care oştindu-se împotriva legeĭ minţeĭ mele şi făcêndu-mĕ pre mine rob legeĭ pĕcatuluĭ, celuĭ ce este întru mădulările mele.

Ştiam, ḑice, binele şi maĭ înainte de lege, pentru deslușirea ce avem a firesculuĭ cuvînt, aflând însă acésta scrisă şi în lege, laud legea şi mĕ unesc cu dînsa dupre omul cel din lăuntru, adecă dupre minte[1]). Vĕd însă altă lege, adecă pĕcatul (pre care l-a numit lege, pentru-că acesta îndupleca pre ómeniĭ ceĭ

[1]) Iar Coresie ḑice, că dupre Fotie omul cel din lăuntru este cuvîntul cel drept, ĭar omul cel din afară este simţirea şi pofta, adecă simţirea

ce amăgește și-i face să se témă a-l lăsa, ca cum ar fi vre o lege necălcată). Deci însuși pĕcatul se oștește împrotiva legeĭ minței mele, adecă a firesculuĭ cuvînt. Vedĭ însă, o cetitorĭule, că pre acela ce maĭ sus l-a numit Apostolul, om din lăuntru, acum aicĭ vederat îl numește minte. Pĕcatul, dic, acesta se oștește împrotivă și mĕ biruește, orĭ maĭ bine a dice, și mĕ robește, dupre urmare însă, împreună cu mine biruește și pre legea cea firéscă și pre cea scrisă. Dar cu ce chip mĕ robește legea pĕcatuluĭ? Cu putere și cu tiranie (și cu obicĭnuirea și deprinderea) a pĕcatuluĭ. Nu a dis însă, cu pornirea trupuluĭ, orĭ cu firea, ci cu legea pĕcatuluĭ ceea ce a stăpânit pre mădulările. Iar acésta nu este prihănire a fireĭ trupuluĭ, pentru-că, precum un tâlhar ar stăpâni împĕrătescul palat, și ar sedea într'însul, acésta nu ar fi prihană a palatuluĭ, așa și aicĭ dacă pĕcatul ar locui în mădulările nóstre, trupul nu este rĕŭ pentru acésta și mădulările nóstre, pentru-că acestea s'aŭ stăpânit tiranicește de către pĕcat. Iar unii[1]) dic aicĭ patru legĭ: Legea întâĭa cea a luĭ Dumnedĕŭ, care ne învață cele cuviincióse, legea a dóua cea care se oștește asupra nóstră, care dupre lucrarea diavoluluĭ vine la noĭ prin prolovirea cugetelor, a treĭa lege a minteĭ, adecă cea firéscă a conștiinteĭ, și a patra lege ceea ce se află în mădulurile nóstre, adecă voea cea iubitóre de pĕcat, și plecarea cea către rĕŭ și către îndulcire, care s'a sălășluit întru noĭ prin obicĭnuirea cea rea și prin deprindere. Vedĭ și tâlcuirea Stihuluĭ 17 a ceiĭ către Galateni (Cap. V).

---

cea pătimașă. Iar dupre alțiĭ, omul din lăuntru este sufletul care de Dumnedĕŭ fiind zidit, nu se supune de sineși pofteĭ; iar omul din afară este însuși trupul cel supus pofteĭ și celor-l-alte pĕcate.

[1]) Carele maĭ ales este dumnedeescul Ioan Damaschin, carele pre aceste patru legĭ le introduce în cartea sa cea teologhicéscă (Cart. IV, cap. 99) dicênd despre acestea: „Legea minteĭ mele, adecă conștiința se ajută de legea luĭ Dumnedĕŭ și acésta o voesc; iar legea pĕcatuluĭ, adecă prolovirea prin legea ceea ce este în mădulările nóstre asupra pofteĭ ceiĭ prin trup, și a pornireĭ și a mișcăreĭ și a părțeĭ ceiĭ necuvîntătóre a sufletuluĭ, se oștește împrotiva minteĭ mele, adecă împrotiva conștiinteĭ, și mĕ robesc. Și vrênd legea luĭ Dumnedĕŭ și iubindu-o, și nevrênd pĕcatul atât prin netezirea îndulcireĭ, cât și prin pofta trupuluĭ, și prin partea cea necuvîntătóre a sufletuluĭ, precum am dis, mĕ amăgește și mĕ supune a sluji pĕcatuluĭ, ci Dumnedĕŭ pre neputința legeĭ.... (și cele-l-alte dice) câte maĭ sus le-a dis Apostolul. Dar dumnedeescul Metodie „treĭ legĭ, dice, că Apostolul aicĭ arată: Una adecă pre cea bună, dupre înființarea întru noĭ (pre care și lege a minteĭ arătat o a numit); iar a dóua pre cea din prolovirea celuĭ rĕŭ care stă împrotivă și trage de multe orĭ pre suflet la fantaziile cele pătimașe (care a dis că se oștește asupra legeĭ minteĭ); și a treĭa, dupre pĕcat din poftă împetrindu-se în trup (pre care o numește legea pĕcatuluĭ și locuește în mădulările nóstre).

24. Ticălos om sînt eŭ! Cine mĕ va izbăvi din trupul acesta al morţeĭ?

Legea cea firéscă nu a fost îndestulă ca să ne sloboḑéscă din pĕcat, legea cea scrisă aşijderea n'a putut a face acésta, ci pre amêndóuĕ legile acestea le-a biruit tirania pĕcatuluĭ. De undè dar este nădejde nóuĕ de mântuire, cine, ḑice, este ca să mĕ slobódă din trupul acesta al morţeĭ? Adecă acest supus morţeĭ şi pĕcatuluĭ. Că de vreme ce trupul ómenilor primitor de patimĭ s'a făcut din călcarea porunceĭ, pentru acésta şi lesne biruit de pĕcat a stătut[1]). Dar, ar ḑice cine-va, fiind-că trupul a stătut lesne biruit de pĕcat, pentru ce ceĭ maĭ înainte de Christos s'a osîndit munceĭ? Rĕspundem, pentru-că óre-care (fapte) acest fel de lesnicióse li s'aŭ poruncit a face, în cât şi în vremea cât stâpânea pĕcatul, puteaŭ a le isprăvi, dar nu aŭ voit.

25. Mulţămesc luĭ Dumneḑeŭ, prin Iisus Christos Domnul nostru.

De vreme ce Apostolul din tóte părţile a rĕmas nedumerit şi pre nimenea altul n'a aflat pentru ca să-l mântuĭască, pentru acésta de nevoe a aflat pre Iisus Christos; drept aceea şi mulţămeşte luĭ Dumneḑeŭ şi Părinteluĭ, prin Iisus Christos Domnul nostru, adecă prin Christos cel ce este pricinuitor de mulţămire, căcĭ ḑice: acesta singur a isprăvit cele ce legea nu a putut a le isprăvi, că acesta m'a sloboḑit de slăbicĭunea trupuluĭ, împuternicindu-l pre el a nu se tiranisi şi a se birui de pĕcat; ci precum prin neascultarea şi călcarea porunceĭ a vechĭuluĭ Adam, trupul ómenilor s'a făcut muritor, şi a stătut lesne biruiţĭ de pĕcat, aşa prin ascultarea nouluĭ Adam, adecă a luĭ Iisus Christos, celuĭ ce s'a rĕstignit şi a înviat, acestaşĭ trup al ómenilor a luat aravonele nestricăcĭuneĭ şi stă şi oşteşte vitejeşte împrotiva pĕcatuluĭ[2]).

[1]) Pentru acésta şi Ava Macarie ḑice aşa: Pentru acésta dar şi sufletul se ḑice trup al întunereculuĭ pĕcatuluĭ pentru-că acolo viază în vécul cel rĕŭ al întunereculuĭ, precum şi Pavel, trup al pĕcatuluĭ şi trup al morţeĭ numind ḑice: „Ca să se strice trupul pĕcatuluĭ“ (Rom. VII, 6). Şi ĭarăşĭ: „cine mĕ va izbăvi de trupul morţeĭ aceştia“? Aşijderea ĭarăşĭ: „sufletul cel ce a creḑut luĭ Dumneḑeŭ şi s'a isbăvit de pĕcat şi s'a omorît din viaţa întunereculuĭ, şi pre lumina S. Duh ca pre o viaţă o a luat şi de acolo vieţuind, acolo deaciĭa petrece, că acolo se stăpâneşte de lumina Dumneḑeireĭ, că nicĭ este sufletul de firea Dumneḑeireĭ, nicĭ din firea întunereculuĭ rĕutăţeĭ, ci este o făptură gândită şi frumósă şi mare şi minunată, şi aseménare bună şi chip al luĭ Dumneḑeŭ, că prin călcarea porunceĭ a intrat într'însul rĕutatea patimilor întunereculuĭ“ (Vor. I, cap. 7).

[2]) M. Vasilie ḑice, că precum s'a învrednicit Isaia de dumneḑeescul Dar, pentru-că maĭ întâĭŭ s'a mărturisit pre sineşĭ ticălos şi necurat, aşa şi Pavel aicĭ: „S'a trimis (Serafim către Isaia) fiind-că l'a auḑit tângu-

CAP. VIII.

1. Decĭ dar însu-mĭ eŭ cu mintea slujesc legeĭ luĭ Dumneḑeŭ; ĭar cu trupul, legeĭ pĕcatuluĭ. Nicĭ o osândă dar este, celor întru Christos Iisus, care nu dupre trup umblă, ci dupre Duh.

Ḑicerea «slujesc» ce o ḑice aicea Apostolul, se înţelege în loc de maĭ înainte slujea; pentru-că cu acésta aduce aminte de starea de maĭ înainte, ce o avea firea omenéscă; căcĭ voind să ḑică, cum că acuam nicĭ o osândă ca acésta este hristianilor şi voind să arăte nepovestitul Darul luĭ Christos, ne aduce aminte ce fel de stare aveam noĭ ómenĭ maĭ înainte şi că înţelegeam binele, biruindu-ne însă de trup, adecă de putinţa trupuluĭ, ne supuneam legeĭ pĕcatuluĭ. Dar acum ḑice, nicĭ o osândă ca acésta este orĭ robie la ceĭ ce vor vieţui întru Christos Iisus, adecă acelora ce s'aŭ învrednicit a lua sfîntul botez. Iar de vreme ce mulţĭ şi dupre sfîntul botez pĕcătuesc, pentru acésta a adaus, că nu e nicĭ o osândă ca acésta celor ce nu umblă şi nu vieţuesc dupre trup, adecă trupeşte şi în pĕcate, arătând cu adăogirea acésta, că tótă pricina, pentru care noĭ hristianiĭ pĕcătuim dupre botez, este lenevirea nóstră, pentru-că acum este cu putinţă şi lesne hristianilor celor botezaţĭ a nu vieţui dupre trup, care acésta maĭ înainte de venirea luĭ Christos era prea cu anevoe. Se cuvine dar, nu numaĭ a se feri cine-va a vieţui dupre trup, că se cuvine pre lângă acésta şi a vieţui dupre Duh, pentru-că singura ferire de rĕutate nu încununéză pre om, ci şi căştigarea duhovniceştilor fapte şi împărtăşirea faptelor bune: «Că abate-te, ḑice, dela rĕŭ şi fă binele» (Psalm. XXXVII, 17).

2. Că legea Duhuluĭ vieţeĭ în Christos Iisus m'a sloboḑit de legea pĕcatuluĭ şi a morţeĭ.

Legea duhuluĭ, pre sfîntul Duh numeşte aicea Apostolul, precum şi legea a pĕcatuluĭ pre pĕcat; ĭar legea a vieţeĭ pre legea duhuluĭ o ḑice, spre osebirea legeĭ pĕcatuluĭ, care a pricinuit mórte[1]). Pentru-că Darul luĭ Dumneḑeŭ a omorît pĕcatul

---

indu-şĭ ticăloşiile sale şi mărturisindu-şĭ pĕcatul sĕŭ cel întru cugetărĭ; căcĭ a ḑis: „o ticălosul eŭ! că m'am umilit, că om fiind şi buze necurate avênd, şi în mijloc de norod ce are buze necurate locuesc“ (Isaia VII, 5). Acestea le ḑice şi Pavel: „ticălos om sînt eŭ, cine mĕ va izbăvi din trupul acesta al morţeĭ?“ Apoĭ şi acesta norocindu-se de dumneḑeescul Dar adauge: „Mulţămesc luĭ Dumneḑeŭ prin Iisus Christos“ (la tâlc. cap. VII al luĭ Isaia).

[1]) Iar Sfîntul Metodie lege a duhuluĭ vieţeĭ, pre Sf. Evanghelie o ḑice, care este asemenea cu tâlcuirea sfînţituluĭ Teofilact.

și pre mórte, înlesnind nóuĕ pre nevoința cea asupra pĕcatuluĭ și a morțeĭ. Și așa ne-a băgat întru nevĕdutul rĕsbóiul pĕcatuluĭ. Iar viclenele limbile ereticilor, adecă ale Maniheilor și ale Marchioniților aŭ cutezat a ḑice aicea legea a pĕcatuluĭ pre legea cea dată prin Moïsi, pre care dumneḑeescul Apostol nicăĭurea o a numit așa, ci maĭ ales o a numit sfîntă și duhovnicéscă; dar se împrotivesc obrăsnicieĭ și ḑic: Că de este legea luĭ Moïsi duhovnicéscă, cu ce se osebește de legea Duhuluĭ și a Darului? Să rĕspundem la acésta, că mult se osebĕște aicea de acésta, că legea moisaicéscă numaĭ s'a dat de Sfîntul Duh, dar nu da și Duhul Sfînt, dar legea Daruluĭ dă încă și pre însuși Sfîntul Duh.

3. Că ceea ce era cu neputință legeĭ, întru care era slabă prin trup, Dumneḑeŭ pre al sĕŭ Fiŭ trimițêndu-l întru asemĕnarea trupuluĭ pĕcatuluĭ și pentru pĕcat a osândit pĕcatul în trup.

Fiind-că maĭ sus a pomenit Apostolul de Duhul Sfînt, acum pomenește și de Tatăl și de Fiĭul, arătând și învățând Sfînta Treime. Și se pare adecă, că cuvintele acestea ar fi împrotiva legeĭ, nu sînt însă, că nu a ḑis Apostolul rĕul legeĭ, întru care făcea rĕŭ, ci neputința legeĭ întru care era neputincĭósă. Dar cum era neputincĭósă? Prin mijlocirea trupuluĭ adecă a cugetăreĭ trupuluĭ; iar înțelegerea tuturor cuvintelor celor ce maĭ sus le-a ḑis Pavel aice se arată; pentru-că, ḑice, precum am arătat maĭ sus, că legea învĕța cu adevĕrat care este binele și care este rĕul, nu putea însă a birui pre socotéla ómenilor cea prea trupéscă. Dumneḑeŭ Părintele dar a trimis pre Fiĭul sĕŭ cu asemĕnare de trup pĕcătos, adecă avênd trup, asemenea dupre ființa cu trupul nostru cel pĕcătos, fără de pĕcat însă. Că de vreme ce a pomenit Pavel numele pĕcatuluĭ, pentru acésta și numaĭ a adaus pre asemĕnare[1]) pentru-că nu a luat alt trup Fiĭul luĭ Dumne-

[1]) Pentru acésta și *S. Chiril Alexandr.* în Cartea XV asupra luĭ Iulian ḑice: „Trupul luĭ Christos nu a fost trup al pĕcatuluĭ, ci asemĕnare de trup al pĕcatuluĭ; că patimile cele firești priimindu-le spre încredințarea adevĕrateĭ înomeniriĭ, că nu era dupre fantazie, că patimile cele de rĕutate câte pre curăția vieței nóstre o mărșăvesc ca pre niște nevrednicĭ de neîntinata dumneḑeire le-a lepădat (la Icumenie). Tótă înțelegerea însă a apostolești ḑiceriĭ este acésta: Că ceea ce nu a putut legea să facă, adecă să osândéscă pre pĕcat, Dumneḑeŭ trimițênd pre Fiĭul sĕŭ, acesta o a isprăvit, osândind pĕcatul". Și *M. Vasilie* încă în trimiterea sa, ce o scrie celor din Sozopolĭ, maĭ asemenea cu cele de maĭ sus ḑice: „Drept aceea se vede că Domnul patimile cele firești priimindu-le, ĭar patimile cele din rĕutate câte pre curăția vieței nóstre o întinéză, aceștĭa ca pre niște nevrednicĭ de prea curata dumneḑeire lepădându-le, pentru acésta s'a ḑis că a fost întru asemĕnarea trupuluĭ pĕcatuluĭ. Că nu a ḑis

deŭ, ci pre însuși trupul acesta luându-l, s'a sfințit și s'a încununat, osândind păcatul cu trupul acesta luat de dînsul și învățând că trupul nu este firește păcătos. Deci asemenea este aceea ce a făcut Christos, ca și când ar vedea cine-va pre o femee bătându-se în uliță, ar dice că este fiŭ al femeeĭ acesteea, ce se necinstește, fiŭ al împăratuluĭ fiind el, și cu chipul acesta o ar sloboḑi pre dînsa dela ceĭ ce o bat. Iar ceea ce dice: «Și pentru păcat» póte a se înțelege și maĭ simplu în loc de, a trimis Tatăl pre Fiĭul pentru păcat, adecă pentru ca să biruĭască pre păcat, de vom osebi adecă la ḑicerea: «Și pentru păcat». Iar marele Ioan Chrisostom, împreunând ḑicerea: «Și pentru păcat» cu ḑicerea «a osîndit păcatul în trup», ḑice: «Că Christos maĭ întâiŭ mustrând păcatul pentru păcatul și nedreptatea ce făcea luĭ, așa a osândit pre păcat; pentru-că până când păcatul omora pre ómeniĭ ceĭ ce eraŭ păcătoși, cu dréptă judecată le da mórtea. Iar de vreme ce a aflat pre trupul Domnuluĭ fără de păcat și cu nedreptate l'aŭ omorît, pentru acésta ca pre unul ce l'aŭ nedreptățit și aŭ păcătuit, s'aŭ osîndit de Christos. A trimis dar Dumneḑeŭ pre Fiĭul sĕŭ și pentru ca s'arate pre păcat nedrept și greșit și pentru ca să-l osândéscă și dupre urmare pentru ca să nu pótă ḑice diavolul că Christos nu m'a biruit ca un drept cu dreptate, ci ca un puternic cu puterea sa[1]). Maĭ însăși și acestea le ḑice Teodorit.

întru aseměnarea trupuluĭ (precum acestora li se pare, celor ce ḑic adecă cum că Domnul trup ceresc purtând, a venit pre pământ, asupra cărora scrie trimiterea); ci a ḑis: întru aseměnarea trupuluĭ păcatuluĭ. Drept aceea trup a luat ca al nostru, cu firește luĭ patimĭ și păcat nu a făcut; ci precum mórtea ceea ce e în trup, care prin Adam a intrat întru noĭ s'a omorît de către dumneḑeire; așa și păcatul s'a topit de către dreptatea cea în Christos Iisus, ca noĭ întru înviere să dobândim trup, nicĭ osândit morțeĭ, nicĭ vinovat păcatuluĭ. Și iarăși aĭurea *Chiril Alexandr.* ḑice: „A purtat trupul cel din pământ, cel care bolea întru sineși de legea păcatuluĭ, dupre glasul luĭ Pavel; căcĭ în cât începea în firea trupuluĭ, se pare să se fi pus și supt jugul păcatuluĭ. Dar a fost neispitit, căcĭ a osândit pre păcat în trup, ca dreptatea legeĭ să se plinéscă întru noĭ, carĭ nu vom umbla dupre trup, ci dupre Duh" (Cart. II din glafireași). Iar în vorova XIX la Paști cu nedumerire ḑice: Și ce este acéstă neputință a legeĭ? Socotesc că ar ḑice cine-va că dumneḑeésca lege chemând spre înfrênare, firea trupuluĭ grăește dimprotivă, pururea spre poftele cele pre spurcate întărîtând; iar însă Dumneḑeul a tóte pre al sĕŭ Fiŭ trimițêndu-l nu gol și fără de trup.... a osîndit păcatul în trup; că s'a omorît precum am ḑis, ca și afară de trup și înșine noĭ să ni se pară că ne-am făcut afară de trup ca niște sfințiți și prea îmbogățiți cu dumneḑeescul sĕŭ Duh.

[1]) Pentru acésta și înțeleptul Nicolae Cavasila în tâlcuirea celuĭ dintâiŭ din antifónele Sfinteĭ Liturghiĭ ḑice: „Că Mântuitorul întru dreptate lepădând păcatul și pre diavolul omorîndu-l, nu cu covîrșirea tărieĭ, nicĭ cu puterea biruinței acésta făcêndu-o, ci cu judecata și cu dreptate după

4. Ca îndreptarea legeĭ să se plinéscă întru noĭ, cariĭ nu umblăm dupre trup, ci dupre duh.

Pentru ca să nu dică cine-va: şi ce m'a folosit pre mine Christos, dacă a biruit el pĕcatul cu trupul ce şĭ-a luat? pentru acésta aicea dice Pavel, că maĭ ales acésta este care te-a folosit, fiind-că îndreptarea legeĭ adecă sfîrşitul şi pravăţul legeĭ (că pravăţ şi sfîrşit avea legea de a îndrepta pre om) s'a plinit întru noĭ şi a luat sfîrşit; pentru-că ceea ce voĭa legea, nu putea însă, aceea Christos o a făcut pentru noĭ, şi lupta

ceea ce s'a dis: Dreptatea şi judecata este gătirea scaunuluĭ tĕŭ (Psalm LXXXVIII. 14), precum noĭ în divanurĭ protivnicilor le dicem cu hotărîrea judecăţilor; pentru acésta dice: Acum judecată este a lumeĭ aceştia, acum stăpânitorul lumeĭ aceştia s'a scos afară" (Ioan XII. 31). Acestea ştiindu-le fericitul Dionisie Ariopag.: „Pre iubirea de ómenĭ cea nemărginită a dumneḑeeşteĭ începĕtóre bunătăţĭ, dice, stricând stăpânirea cea asupra nóstră a apostaticeşteĭ mulţimĭ (adecă a diavolilor), nu dupre putere, ca una ce covîrşea, ci dupre chipul cel taĭnic ce ni s'a spus nóuĕ, cu judecată şi cu dreptate" (In biser. ierarh. Cap. III). Nu pocĭŭ a tăcea aicea frumósele socotinţe, acelea ce óre-care dascălĭ le aduc, pentru ca să arate dreptatea ce a întrebuinţat Iisus Christos pentru învierea sa şi pentru mântuirea nóstră. Legea, dic eĭ, a dreptăţeĭ este a-şĭ lua cine-va înapoĭ trupul acela de care cu nedreptate s'a lipsit; fiind dar că Domnul nostru Iisus Christos cu nedreptate s'a lipsit de viaţa sa de către tiranul diavol prin mórtea cruceĭ; că nefăcênd pĕcat nu era vinovat morţeĭ, care se slobóde spre pedépsa pĕcatuluĭ, apoĭ cu tótă dreptatea s'a luat înapoĭ viaţa de care s'a lipsit cu nedreptate şi aşa s'a sculat pre sineşĭ din mórte.

Iarăşĭ lege a dreptăţeĭ este dupre vrednicia şi covîrşirea nedreptăţeĭ faţă (cu cel nedreptăţit) a se socoti şi nedreptatea cea făcută către Domnul. Iar Christos Dumneḑeŭ fiind, avea vrednicie maĭ pre sus de tóte făpturile şi de nemărginită cinste; pentru acésta şi nedreptatea ceea ce s'a făcut luĭ, atât nedreptatea morţeĭ cât şi cea maĭ înainte de mórte şi de prea necinstitele patimĭ, aŭ fost cea maĭ de pre urmă şi maĭ pre sus de tóte nedreptăţile şi nemărginită. Decĭ Christos ca unul ce cu nemărginire s'a nedreptăţit, dupre tóte legile dreptăţeĭ, nu numaĭ pre sineşĭ s'a sculat din morţĭ, ci şi pre noĭ, pre făpturile sale, pre ceĭ de diavolul şi de mórte şi de pĕcat stăpâniţĭ sloboḑindu-ne ne-a ridicat şi viĭ ne-a făcut, ĭar pre diavolul şi pre mórte şi pĕcatul ca pre niște făcĕtorĭ de nedreptate şi nedreptĭ lucrătorĭ aĭ uneĭ ast-fel de persóne de cu nemărginită cinstire, dupre tótă legea dreptăţeĭ ĭ-a osândit şi ĭ-a perdut. Pentru acésta şi dumneḑeescul Grigorie Nisis în catihicescul cap. 22 dice aşa: „Drept aceea Dumneḑeŭ ca singur bun, a luat îndurărĭ de milostivire pentru cel căḑut şi ca înţelept nu ĭ-a fost necunoscut chipul chemăreĭ înapoĭ; că lucru al înţelepciuneĭ este şi judecata dreptuluĭ; căcĭ nu ar putea cine-va a numi neînţelepţie pre dreptatea cea adevĕrată. Decĭ ce a fost drept întru acésta? A nu întrebuinţa adecă un óre-care tiranicesc lucru asupra aceluĭa ce ne ţinea pre noĭ cu stăpânire; nicĭ cu covîrşirea puterеĭ, smulgêndu-ne dela cel ce ne ţinea, ca să lăsăm vre un prilej de îndreptare de cuvînt, celuĭ ce robise pre om prin îndulcire. Că precum ceĭ ce îşĭ vînd sloboḑenia lor pentru banĭ, robĭ sînt aĭ celor ce

și nevoința singur el o a făcut; ĭar noĭ biruința o am dobândit și slava. Pentru acésta și nu vom maĭ pĕcătui de nu vom umbla dupre trup, adecă de nu vom cugeta trupește; ĭar maĭ bine a ḑice: Nu e destulă singură acésta, a nu cugeta trupește, ci trebue pre lângă acésta, cum s'a ḑis maĭ înainte, să avem și duhovnicéscă cugetare. Pentru acésta și Pavel a adaus ḑicerea: «Dupre dŭh», că ferește de rĕŭ, ḑice psalmistul. Insă nu ajunge numaĭ acésta ci «fă și binele» (Psalm. XXXVII, 17). Că de vreme ce am audit că Chiristos și nóuĕ ne a dăruit biruința, pentru acésta să nu ne lenevim desăvîrșit, ci să ne sîrguim să păzim darul Sfîntuluĭ Botez; pentru-că maĭ lesnicĭósă este nóuĕ acum biruința cea asupra pĕcatuluĭ decât cum eram înainte de botez.

5. Că ceĭ ce sînt dupre trup, cele ale trupuluĭ cugetéză; ĭar ceĭ dupre duh, cele ale duhuluĭ.

Ceĭ ce s'aŭ dat pre sineșĭ covîrșitóreĭ robieĭ trupuluĭ, tot-deuna cugetéză cele ale trupuluĭ, fără a socoti vre un lucru dumneḑeesc și ceresc; ĭar ceĭ ce dimprotivă cu totul s'aŭ supus duhuluĭ, pre tóte în duhovnicește le înțeleg și le fac[1]).

6. Că cugetarea trupuluĭ este mórtea, ĭar cugetarea duhuluĭ este viață și pace.

Cugetare a trupuluĭ numește Apostolul pre mintea ómenilor cea grósă, așa numindu-o dela partea cea maĭ josită din amêndóuĕ părțile omuluĭ, adecă dela trup, fiind-că trupul de sineșĭ nu are cugetare a sa, ci mintea cea grósă și materialnică a omuluĭ, acésta este cugetarea trupuluĭ, și ca cum ar ḑice cine-va: cugetarea trupuluĭ este mintea aceea ce cugetéză trupește; precum și cugetarea duhuluĭ numește pre gândul și mintea ce cu-

ĭ-aŭ cumpărat, înșișĭ făcêndu-se vînḑĕtorĭ aĭ loruși..... Și ĭar dacă cine-va purtând grija pentru cel vîndut, ar întrebuința silă asupra celuĭ ce l'a cumpărat, s'ar socoti a fi nedrept alegênd tiranicește a dobândi legea.... Dupre acesta și chip de bună voe noĭ pre sine-ne vînḑêndu-ne a trebuit dela cela ce pentru bunătate ne-a tras pre noĭ ĭarăși la sloboḑenie, nu cu chip tiranicesc, ci a afla un chip drept pentru întórcerea nóstră..... și în sfîrșit ḑice: „Că a voi să ne mântuĭască este mărturie a bunătățeĭ ĭar cu chip schimbător a face pre isbăvirea celuĭ ținut, este lucru arătător de dreptate; ĭar încăput a face vrășmașuluĭ pre lucrul cel neîncăput, pre aflarea minței este dovadă a înțelepcĭuneĭ singure înalte" (tomul 3) Veḑĭ și mărturia luĭ Teodorit în suptînsemnarea ḑicereĭ: „Că dreptatea luĭ Dumneḑeŭ întru acésta se descopere" (Rom. I. 17).

[1]) Pentru acésta a ḑis purtătorul de Dumneḑeŭ Ignatie: „Ceĭ trupeștĭ cele duhovnicești nu pot a le face, nicĭ ceĭ duhovnicești cele trupeștĭ" (In Cap. cel către Efes). Și Mar. Vasilie ḑice: „Omul cel trupesc neîscusită avêndu-și mintea către teorie, ĭar maĭ ales fiindu-ĭ cugetul îngropat în trup ca într'un norotŭ, este neputincĭos a se uĭta în sus la duhovnicésca lumină a adevĕruluĭ.

getéză cele ale duhuluĭ; care minte naşte pre viaţă, spre osebirea morţeĭ, pre care o naşte mintea cea trupéscă; ci şi pace naşte mintea ceea ce cugetéză cele ale duhuluĭ, spre osebirea vrajbeĭ şi a rĕsboĭuluĭ, despre care ḑice dupre urmare:

7. Pentru-că cugetul trupuluĭ, vrăşmaş este la Dumneḑeŭ; că legeĭ luĭ Dumneḑeŭ nu se supune, că nicĭ póte.

Gândul şi mintea cea duhovnicéscă, ḑice, naşte pace, ĭar cel ce cugetéză cele trupeştĭ naşte vrajbă către Dumneḑeŭ[1]). Dar o minte ca acésta ridică mânile asupra luĭ Dumneḑeŭ şi-l vrăşmăşueşte? Nu; ci legeĭ luĭ Dumneḑeŭ nesupuindu-se, se ḑice că are vrajbă către Dumneḑeŭ; şi să nu te turburĭ, cetitoriule, audind că cugetul trupesc nu póte a se supune legeĭ luĭ Dumneḑeŭ, ci să înţelegĭ ceea ce se ḑice, precum se cuvine, pentru-că cugetul trupuluĭ aşa nu póte a se supune legeĭ luĭ Dumneḑeŭ în vremea cât ar rĕmânea acest fel trupesc. Ca cum ar ḑice cine-va că, curva nu póte a fi întreg înţeléptă până când este curvă; pentru-că nu a ḑis Pavel în vreme viitóre, că nu va putea, ci în vremea de faţă, adecă în vremea ce rĕmâne trupesc nu póte a se supune legeĭ luĭ Dumneḑeŭ; pentru-că schimbarea de ar fi fost cu neputinţă, cum însuşĭ Pavel acesta, cu nenumĕraţĭ altĭĭ din viclenĭ şi rĕĭ ce eraŭ maĭ înainte, s'aŭ făcut apoĭ dreptĭ şi bunĭ? Aşa şi Domnul a ḑis în Evanghelie: «Nu póte pomul rĕŭ şi putred să facă roduri bune» (Mat. VII, 18), adecă pomul când este rĕŭ şi putred, pentru-că de s'ar altoi acesta cu altul bun îşĭ preface rĕutatea şi naşte roduri bune[2]). Să nu cugetăm şi noĭ fraţilor trupeşte, ci să cugetăm cele ale Sfîntuluĭ Duh, pentru ca să avem pace către Dumneḑeŭ, carele ne-a dat pre Duhul sĕŭ, prin carele Duh, noĭ hristianiĭ pre tóte le avem lesne de isprăvit, cele ce maĭ înainte era Iudeilor celor de supt lege, cu anevoe de isprăvit.

8. Şi cele ce sînt în trup, luĭ Dumneḑeŭ a plăcea nu pot.

9. Iar voĭ nu sînteţĭ în trup, ci în duh.

Ceĭ ce aŭ adecă, cugetare trupéscă, ḑice, nu pot ca să placă luĭ Dumneḑeŭ, până când sînt acest fel trupeştĭ; pentru-că aicea Pavel nu numeşte trup pre fiinţa trupuluĭ, ci pre viaţa cea grósă şi trupéscă, care face pre întreg omul trup, precum ḑice

[1]) Pentru acésta şi proorocul Miheea, maĭ înainte a ḑis despre vrajba acésta nóuă: „Norodul meŭ s'a sculat spre vrajbă împrotiva păceĭ sale“ (Cap. II, 8). Şi Iacov, fratele Domnuluĭ, ḑice: „Preacurvarilor şi preacurvelor, nu ştiţĭ că dragostea lumeĭ este vrajbă către Dumneḑeŭ? Orĭ carele ar voĭ a fi prieten al lumeĭ se face vrăşmaş al luĭ Dumneḑeŭ.

[2]) Pentru acésta şi Domnul: „Ca cum ar voĭ să arăte că omul póte, orĭ a se face pom bun, orĭ rĕŭ, ḑicea: „Orĭ faceţĭ pomul bun şi rodul luĭ bun, orĭ faceţĭ pomul putred şi rodul luĭ putred“ (Mat. XII, 33).

Dumnedeŭ în Scriptura cea veche: «Nu va locui Duhul meŭ în ómenii aceştia» (Fac. VI, 3). Una ca acésta este şi acésta ce dice aicea Pavel, că: «Iar voĭ nu sînteţi în trup, ci în duh», adecă voĭ nu maĭ slujiţi vieţeĭ celeĭ trupeştĭ, ci celeĭ duhovniceştĭ. Dar pentru ce nu a dis, voĭ însă nu sînteţi în pĕcate? Pentru ca să te înveţĭ tu hristianule, că Christos nu a stins numaĭ şi a perdut tirania pĕcatuluĭ, ci şi pre însuşĭ trupul l'a făcut maĭ uşor şi maĭ duhovnicesc; pentru-că precum ferul, când se uneşte cu focul şi el se face foc, aşa şi trupul hristianilor când a priimit pre Sfîntul Duh prin sfîntul botez, duhovnicesc se face tot.

10. Dacă Duhul luĭ Dumnedeŭ locueşte întru voĭ.

Acest «dacă» nu este stînjinitor, ci adeveritor. In loc de: fiind-că Duhul luĭ Dumnedeŭ locueşte întru voĭ, hristianiĭ ceĭ botezaţĭ, pentru acésta numaĭ sînteţi în trup, ci în duh.

Iar dacă cine-va nu are Duhul luĭ Christos, acesta nu este al luĭ.

Nu a dis Apostolul: Iar de nu aveţĭ Duhul luĭ Christos, nu sînteţi aĭ luĭ Christos, ca să nu facă cuvîntul însărcinător şi mâhnitor. Ci ne hotărîtor a dis: că orĭ carele hristian nu are Duhul luĭ Christos, acela nu este al luĭ Christos, şi dupre cuviinţă nu este al luĭ Christos, cel ce nu are pre Duhul luĭ Christos, pentru-că pecetea şi semnul luĭ Christos este Duhul cel Sfînt. Drept aceea orĭ carele hristian nu are pecetea şi semnul Sfîntuluĭ Duh, acela nu este al stăpânuluĭ Christos, carele cu semnul şi cu pecetea acesta se face arătat. Că dice sfîntul Macarie: «Acesta este semnul şi pecetea Domnuluĭ tipărită în suflete, Duh de lumină negrăită fiind (Vor. XXX, cap. V).

Iar de este Christos[1]) întru voĭ, trupul adecă, mort e pentru pĕcat, iar duhul viaţă pentru dreptate.

Iarăşĭ maĭ îndulceşte Apostolul pre hristianiĭ ceĭ din Roma, căcĭ a dis: Iar dacă se află Christos înlăuntru întru voĭ. Unĭĭ însă[2]) (numele) Christos aicea, a înţeles pre Duhul Sfînt. Dar dumnedeescul Chrisostom dice: Că acésta nu este aşa; căcĭ Pavel voeşte să arăte, că cela ce are pre Duhul luĭ Christos, are şi pre însuşĭ Christos[3]), pentru-că unde este o faţă

[1]) Iar la Teodorit aşa s'a scris: „Iar de locueşte Christos întru voĭ".

[2]) Adecă M. Vasilie voróvă la sfîntul botez, pre care mărturie o aduce la capul I, a acesteĭ către Romanĭ stih 1, la dicerea: Iisus Christos.

[3]) Pentru acésta sf. Chiril Alexandrénul dice: „Al luĭ Christos este Duhul precum însuşĭ este întru noĭ închipuit". Şi ĭarăşĭ: „Al luĭ Christos e Duhul, că Dumnedeŭ cuvîntul prin Duhul se sălăşlueşte întru noĭ de ne suim către vrednicia înfiereĭ". Şi M. Vasilie dice: „Sfinţindu-ne prin Duhul, priimind pre Christos a lăcui în omul cel dinlăuntru al nostru

a Sfinteĭ Treimĭ acolo sînt și cele-l-alte amêndóuĕ fețe, ca unele ce se țin una de alta și sînt nedespărțite. Și ce căștig și folos s'ar face și de s'ar afla Christos întru noĭ? Acest folos adecă s'ar face, de a fi trupul nostru mort de către pĕcat; ĭar Duhul Sfînt aflându-se întru noĭ, a fi viață adecă a nu via numaĭ de sine, ci între noĭ părtașiĭ luĭ să lucreze în lăuntru și să ne dăruĭască viață cunoscut și vederat[1]). Iar acéstă viață o va dărui nóuĕ pentru dreptate, adecă pentru-că ne-am îndreptat de Dumnedĕu, și pentru-că se păzește de noĭ prin păzirea poruncilor și prin fapte bune, curată și întrégă dreptatea aceea și îndreptarea pe care am luat-o dela Dumnedĕu prin sf. botez. Iar când să păzește de către noĭ îndreptarea acésta,

și împreună cu Christos, pre Tatăl, obștéscă locuință făcênd la ceĭ vrednicĭ". Și Ioan Damasc. în capul 13 al celor dogmaticeștĭ dice: „Chip al Tatăluĭ este Fiĭul și al Fiĭuluĭ Duhul; ĭar Christos locuind în om îĭ dă luĭ pre cea dupre chip" (La Iosif vreme, tom. I, fóea 65).

[1]) Pentru acésta și M. Macarie dice: Că precum sufletul înviază pre trup, așa și pre suflet îl înviază Sf. Duh, și fără de Duh sufletul este mort. Că acéstă asemĕnare a sufletuluĭ o are trupul, ĭar sufletul se află închipuire a Duhuluĭ. Și precum trupul fără de suflet este mort, nimica putênd a face, așa fără de cerescul suflet, adecă fără de dumnedeescul Duh, mort este sufletul despre împĕrăție, nimica putênd a face din cele ale luĭ Dumnedĕu fără de Duhul Sfînt (Vor. XXX, cap. III). Maĭ aceeași o dice și dumnedeescul Maxim unde dice: „Ci Darul deplinește pre acéstă negrăită unire; acesta cu adevĕrat Dumnedĕu tot încape întru ceĭ vrednicĭ și toțĭ sfințiĭ cu totul încap în Dumnedĕu, cuprinzênd cu totul pre Dumnedĕu întru sineși și ca o plată de nevoință pentru suirea cea către dînsul, pre însuși singur Dumnedĕu căștigându-l, precum sufletul către trup cuprinde mădulările sale și învrednicește a fi întru dînșiĭ (Cap. din cele teologhicești).

Iarăși Mar. Macarie „că precum în lume viața trupuluĭ este sufletul, așa și în vecĭnica și cerésca lume, viața sufletuluĭ este Duhul dumnedeireĭ" (tij. cap. V), care va să dică că Darul Duhuluĭ Sfînt este sufletul sufletuluĭ. Pentru acésta dice dupre urmare acest înfricoșat cuvînt Mar. Macarie: „Decĭ dacă cine-va nu a căutat de aicea și nu a luat viață în suflet pre dumnedeésca lumina a Duhuluĭ, când va eși din trup închipuirile cele stângace ale întunereculuĭ, atuncea se osebește, neîntrând întru împĕrăția cerĭurilor, în Gheena avêndu-și sfîrșitul împreună cu diavolul. Și cu anghelii luĭ (Vor. XXX, cap. VII) să ne înfricoșăm fraților, și să ne cutremurăm audind acestea și să cerem cu durere ca de aicea să luăm viața Sf. Duh, și acésta o însemnăm aicea, că viața și cele-l-alte darurĭ ce dăruește Sf. Duh sufletuluĭ celuĭ curat, nu se despart de Duhul Sfînt, ci nedespărțite rĕmân de el, dupre Mar. Vasilie ce dice: „Și viața care o dă Duhul într'un alt ipostas, nu se desparte de el; ci precum focul, ființa luĭ este ferbințéla; ĭar ceea ce dă apeĭ saŭ alteĭ materiĭ care-va, așa și Duhul și întru sine are viață, și ceĭ ce se împărtășesc de el, viață dupre dumnedeésca cuviință, căștigând viață dumnedeéscă și cerésca (Cuv. despre Sf. Duh). Insemnéză însă că Teodorit aicea, Duh a înțeles pre suflet, care s'a făcut duhovnicesc prin întrebuințarea dreptățeĭ, al căruĭa rod este viața.

arătat este că nicĭ va fi păcat întru noĭ. Şi când nu este păcat întru noĭ, negreşit nicĭ mórte va fi. Şi apoĭ totul nostru va fi viaţă şi când viem în vécul acesta, dupre Dumneḑeŭ precum am ḑis (pentru-că acésta este chĭar viaţă, când vom fi morţĭ păcatuluĭ), şi în vécul cel viitor, când vom lua viaţa aceea fără de sfîrşit şi vecĭnică.

11. Iar dacă Duhul luĭ Iisus, celuĭ ce s'a sculat din morţĭ, locueşte întru voĭ, cel ce a sculat pre Christos din morţĭ, viĭ va face şi pre trupurile vóstre muritóre, pentru Duhul luĭ cel ce locueşte întru voĭ.

Iarăşi porneşte cuvîntul cel despre înviere Pavel şi ḑice: Să nu te turburĭ ĭubitule, că porţĭ trup mort, pentru-că aĭ întru acest trup mort sălăşluit pre Duhul luĭ Dumneḑeŭ, carele a înviat pre Christos din morţĭ, dupre omenire; şi precum pre acela l'a sculat, aşa te va scula şi pre tine, saŭ maĭ bine a ḑice, te va învia; pentru-că se vor scula cu adevĕrat şi aceĭ ce nu aŭ pre Duhul Sfînt, dar se vor scula spre muncă şi peire. Se vor scula însă şi ceĭ ce aŭ pre ḑarul Sfîntuluĭ Duh, dar spre viaţă şi spre mântuire. Pentru acésta şi Apostolul nu a ḑis, că va scula şi trupul, ci că îl va face viŭ. Pentru ce? Pentru Duhul luĭ cel ce lăcueşte întru tine. Şi veḑĭ că nu a ḑis pentru Duhul luĭ cel ce a locuit, ci pentru cel ce locueşte, adecă până în sfîrşit locuind şi rĕmâind întru tine. Pentru-că nu va suferi Dumneḑeŭ a vedea pre Duhul întru tine şi a nu te aduce şi pre tine însuţĭ, care-l aĭ în cămara cea de nuntă cerésca şi împĕrăţie; precum dimprotivă, de nu veĭ avea pre Sfîntul Duh locuind întru tine, cu adevĕrat veĭ perĭ şi te veĭ munci, deşi te veĭ scula din morţĭ. Deci omóră-ţĭ trupul, pentru ca să locuĭască într'însul Duhul şi ca pentru Duhul să se deă ţie şi viaţă vecĭnică[1]).

[1]) Iar Teodorit tâlcuind ḑicerea acésta ḑice: „Ne-a învĕţat însă pre noĭ prin cele ḑise a cunóşte şi firea cea una a Dumneḑeireĭ, că pre prea Sf. Duh, şi a luĭ Dumneḑeŭ, l'a numit şi a luĭ Christos. Nu că dór dupre rĕŭ numiţiĭ eretiĉ, dela Dumneḑeŭ prin Fiĭul s'a zidit; ci pentru-că este de o fiinţă cu Tatăl şi cu Fiĭul şi din Tatăl se purcede adecă dupre învĕţătura Evangheliei, ĭar Darul acestuia se dă celor vredniĉ prin Christos. Ḑice însă şi Mar. Athanasie: „Pentru acésta Cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ, unindu-se cu trupul, s'a făcut trup, ca ómeniĭ unindu-se cu Duhul să se facă cu Duh. Christos este dar Dumneḑeŭ purtător de trup; ĭar noĭ ómeniĭ purtătorĭ de Duh, că pârga luând Fiĭul din fiinţa ómenilor adecă din sĕmênţa luĭ Avraam, care este chip de rob şi întru aseměnare de om făcêndu-l, a dat nóuĕ din fiinţa Tatăluĭ pârgă a Sfînt. Duh, ca toţĭ să ne facem fiĭ luĭ Dumneḑeŭ..... Şi ĭubirea de ómeni a însuşi luĭ Dumneḑeŭ este, că al cărora este făcĕtor, al acestora din urmă dupre dar se face şi Părinte, se face însă, când ómeniĭ ceĭ ziditi ĭaŭ în inimile lor pre Duhul luĭ Dumneḑeŭ, carele strigă Avvà, Părinte; că într'alt chip nu s'ar face fiĭ, firește fiind zidirĭ, fără numaĭ de vor priimi pre

12. Deci dar fraţilor, datorĭ sîntem nu trupuluĭ, ca să vieţuim dupre trup.

După ce a arătat Pavel, cât de folositóre este duhovnicésca viaţă, pentru-că face pre Christos să locuïască întru noĭ şi să facă vii pre trupurile nóstre acestea muritóre, apoĭ aduce dupre urmare sfătuirea acésta şi învaţă că noĭ hristianiĭ, nu maĭ sîntem datorĭ trupuluĭ, ci Duhuluĭ; a ḑis însă datorĭ, pentru-că bunătăţile cele dela Dumneḑeŭ s'aŭ dat nóuĕ în dar; ĭar mulţămirile cele ce se aduc de noĭ luĭ Dumneḑeŭ (saŭ păzirea poruncilor) sînt datorie, şi negreşit se cer dela noĭ. Şi tâlmăcind Apostolul cum că nu sîntem datorĭ trupuluĭ, pentru ca să nu socoteşti tu, că acésta o a ḑis pentru firea trupuluĭ, apoĭ a adaus acésta: ca să vieţuim dupre trup, ca cum ar ḑice: Nu surp cu purtarea de grijă, cea de nevoe pentru trup (căcĭ mult îĭ sîntem datorĭ: a-l hrăni pre el şi a-l încălzi cu îmbrăcămintele cele de nevoe şi acoperemênturile), ci taĭ sîrguinţa şi purtarea de grijă a trupuluĭ, pre ceea spre păcat şi care aduce pre om la cele de prisos. Că dupre trup vieţueşte hristianul cel ce face trupul stăpân al vieţeĭ sale şi domnitor şi împĕrat al sufletuluĭ sĕŭ.

13. Că de veţuiţĭ dupre trup, aveţĭ să muriţĭ; ĭară de omorîţĭ faptele trupuluĭ cu duhul, veţĭ fi viĭ.

Apostolul mórte numeşte şi pre munca foculuĭ cea nemuritóre ce este acolo în Gheena, şi pre viaţa ce viază cine-va întru faptele cele rele, asemenea mórte o numeşte; precum dimprotivă dacă prin viaţa cea duhovnicéscă vom omorî faptele trupuluĭ cele rele, vom vieţui atât acolo atuncea viaţă nemuritóre, cât şi acum aicea viaţa cea întru fapte bune; pentru-că cel ce este mort în lume, acela cu adevĕrat viază[1]). Veḑĭ însă,

Duhul al celuĭ ce este firește şi cu adevĕrat Fiŭ. Pentru acésta şi cuvîntul s'aŭ făcut trup, pentru ca pre omenire să o facă priimitóre de Dumneḑeire (la Tomul I al luĭ Vrienie, foaĭa 214).

[1]) Patru lucrurĭ se teorisesc în ḑicerea acésta a Apostoluluĭ: Dóuĕ omorîrĭ şi dóuĕ vieţĭ; omorîrea trupuluĭ la cele rele şi omorîrea sufletuluĭ la cele bune; viaţă a trupuluĭ la cele rele şi omorîre (? nu viaţă?) a sufletuluĭ la cele bune. Şi omorîre a trupuluĭ la cele rele şi viaţă a sufletuluĭ la cele bune, sînt lăudate; căcĭ când trupul este mort la cele rele şi la patimĭ, atuncĕ sufletul viază întru cele bune şi întru bunătăţĭ; ĭar viaţa trupuluĭ la cele rele şi omorîrea sufletuluĭ la cele bune sînt prihănite; căcĭ când trupul este viŭ la cele rele şi la patimĭ, atuncea sufletul este mort la cele bune şi la bunătăţĭ; ĭar cum că viaţa păcătoşilor cea dupre trup nu este viaţă adevĕrată, mărturiseşte dumneḑeescul Grigorie Nisis ḑicênd: Că nu viază cu adevĕrat cela ce nu are pre viaţa cea adevĕrată; că viaţa păcătoşilor nu e cu adevĕrat ceea ce se ḑice, ci numaĭ se numeşte trupul, că cel despărţit de adevĕrata viaţă nu are viaţă (Cap. XV la suprascrierea Psalmilor). ḑice însă şi dumneḑeescul Maxim: Tot cel ce pri-

o cetitoriule, că nu a dis Pavel că trupul să-l omorăm (că acest lucru ar fi ucidere de sine), ci a dis că omoriți faptele trupului, adecă cele viclene și rele. Fiind-că nu ne învață Apostolul să ne omorîm, de a nu vedea adecă simplu cu ochii, orî a nu asculta simplu cu urechile (care sînt fapte firești ale trupului), ci a nu întrebuința rĕŭ și la rele ochiĭ și urechile și cele-l-alte simțurĭ ale nóstre.

14. Căcĭ câți cu Duhul luĭ Dumnedeŭ se pórtă, aceștia sînt fiĭ a luĭ Dumnedeŭ.

A făgăduit maĭ sus Apostolul și a dis că de veți omorî faptele cele rele ale trupului, hristianilor, veți fi viĭ, dar acum adauge cunună maĭ mare și maĭ multă plată decât cea dintâĭŭ, adecă pre dumnedeésca înfiere; pentru acésta nu a dis: câți viază cu Duhul luĭ Dumnedeŭ, aceștia sînt fiĭ a luĭ Dumnedeŭ, ci câți se pórtă, adecă câți se ocârmuesc și să hărțuesc de Duhul cel Sfînt, făcêndu-l pre el ocârmuitor și domn al sufletului și al trupului lor: Precum corabia se ocârmuește de cârmaciul și calul să hățuește de călăreț. De și aĭ luat, hristianule, pre sfîntul botez și de te-aĭ face fiŭ al luĭ Dumnedeŭ prin sf. botez, de nu te veĭ ocârmui de Sf. Duh, aĭ perdut darul și harul înfieriĭ. Căcĭ cu adevĕrat toți hristianiĭ luăm Duhul Sfînt, dupre singur darul prin sf. botez; iar a ne ocârmui de Sf. Duh în tótă viața nóstră acésta ni se cere ca o îndatorire, ca un lucru al nostru și al proalegerieĭ nóstre. Pentru acésta nu a dis Pavel: câți aŭ luat Duhul luĭ Dumnedeŭ, aceștia sînt fiiĭ luĭ Dumnedeŭ, ci câți

imește slova dupre singura istoria iudaicéscă, dupre trup viază, în tóte dilele murind dupre socotéla cu mórtea pĕcatului pentru simțirea cea vie, neputênd a omorî faptele trupului cu duhul, ca să vieze întru Duhul viață fericită, că de viețuiți dupre trup aveți să muriți, dice dumnedeescul Apostol; iar de omoriți faptele trupului cu Duhul veți fi viĭ (Cap. LXXVII a suteĭ a șésea din Teolog.). Insă și dupre alt chip, hristianiĭ sînt datorĭ a nu viețui dupre trup, ci dupre duh, și prin duhul să omóre faptele trupului, pentru-că a dis Domuul: „Cel născut din trup, trup este; și cela ce s'a născut din Duh, duh este" (Ioan III). Pentru acésta fiind-că hristianiĭ s'aŭ născut din Duhul Sfînt, fiind-că s'aŭ botezat întru numele Duhului, și s'aŭ făcut duh, dupre disa Domnului: pentru acésta negreșit se cade a viețui dupre duh și sînt datorĭ a întrebuința viața duhovnicéscă, potrivită adecă și plăcută Sf. Duh. Căcĭ tot cel născut trebue a semĕna celuĭ ce l'a născut. Pentru acésta a dis Marele Vasilie: Precum cel născut din óre-cine dupre trup acel fel este, dupre cum este acela din care s'a născut, așa și noĭ născuți fiind din Duh, nevoie este a ne face duh, nu dupre fire și voință, ci dupre lucrare și dar (Cuv. I despre botez). Dar cu care cugetărĭ se face hristianul duh? Rĕspunde acestași Vasilie că se face cum dice Apostolul: Rodul Duhului este dragostea, bucurie, pace, răbdare și cele-l-alte. In altă parte: De trăim cu duhul, cu duhul să și umblăm. Prin acésta și prin cele ca acestea, Domnul pre ceĭ născuți din Duh, îĭ dice că se fac duh. (tij).

cu Duhul luĭ Dumnedeŭ se pórtă și să ocârmuesc, tot-de-una adecă și în tótă viața lor.

15. Că nu ațĭ luat Duh de robie spre temere, ci ațĭ luat Duhul punereĭ de fiĭ.

Maĭ sus a dis Pavel, că sînt fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ câțĭ se ocârmuesc cu Duhul Sfînt, apoĭ fiind-că și Iudeiĭ se împărtășaŭ de punere de fiĭ (orĭ de înfiere) «că fiĭ, dice Isaia, am născut și am înălțat». (Cap. I Stih 2). Și Moĭsi dice: Fiŭ întâiŭ născut al meŭ Israil (Eșir. IV, 23). Pentru acésta arată aicea Pavel câtă osebire este între înfierea nóstră a hristianilor și între înfierea Iudeilor, și dice: Cum că Iudeiĭ adecă aŭ fost luat duh de robiĭ, iar duh de robire pre slova legeĭ o a numit, fiind-că s'a dat acésta de către Duhul Sfînt adecă, însă se potrivește maĭ mult darea uneĭ ca acesteĭ robilor a) pentru-că, când păcătuiaŭ, îndată urma lor pedepsele, ca unor robĭ, b) pentru-că pedepsele acestea eraŭ trupeștĭ și simțite, precum uciderile cu petriĭ, ardere cu foc și alte morțĭ ca acestea, c) pentru-că îngrozirile ce să da Iudeilor eraŭ trupeștĭ, precum sînt acelea cu care se îngrozesc prin Isaia: «Sabia vĕ va mânca pre voĭ (Cap. I, 20). Pentru tóte acestea dar multă fricĭ se afla tot-de-una înaintea ochilor Iudeilor. Asemenea iarăși și plățile și făgăduințele care se da Iudeilor eraŭ pământeștĭ și din bunătățile cele pământeștĭ și nu din cele cerești. Și curat a dice, poruncile cele ce se da Iudeilor, eraŭ de rob cuvenite și de micĭ cuviință, în cât, ca să încheiŭ totul, Iudeiĭ, deși se numeaŭ fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ, însă eraŭ ca robĭ. Iar noĭ hristianiĭ drept slujitorĭ ne numim fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ, dar fiĭ nobilĭ și slobodĭ, pentru-că și plățile ce avem să luăm sînt cerești și cuvenite unor fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ. Așijderea și pedepsele care le luăm când greșim nu sînt uciderĭ cu petriĭ și ardere cu foc și alte asemenea muncĭ robești lucrate de preoți, ci ajunge numaĭ să ne depărtăm ca niște fiĭ nobilĭ dela duhovnicésca și cerésca masă a Părinteluĭ nostru și a nu ne împărtăși de taĭnele luĭ, și cu acésta ne îndreptăm. Ci și poruncile și îndatoririle ce am luat tóte sînt dumnedeești și potrivite unor nobilĭ fiĭ, precum este acésta: Să nu cauți cu împătimire, să nu te jurĭ, aruncă-ți averile tale și fă-te necăștigător. Și tóte acestea se isprăvesc de noĭ, nu de frica cea robéscă a muncel, ci din dorul și dragostea luĭ Dumnedeŭ și a Sf. Duh. Și acésta se face arătat din acésta, pentru-că mulțĭ din adevěrațiĭ hristianĭ covîrșesc încă și preste însușĭ poruncile și fac preste poruncă, carĭĭ maĭ ales sînt ceĭ ce făgăduesc fecĭoria cea maĭ pre sus de poruncă. Și acolo adecă la Iudeĭ Duhul nu era, iar aicĭ la hristianĭ darul Duhuluĭ se află bogat[1]).

[1]) Iar Chrisostom adauge și alte osebirĭ ce avea înfierea Evreilor de

Intru carele strigăm: Avvà, Părinte.

Evreesc nume a pus aicea Pavel şi nu a dis numaĭ Părinte, ci Avvà, Părinte, pentru ca să arăte cu acésta curăţenia, ba încă ca şi să arăte că, cu numele acesta obicĭnuesc a chema eĭ pre părinţiĭ lor ceĭ adevĕraţi[1]). Decĭ ce? Şi Iudeiĭ nu numeaŭ părinte pre Dumneḑeŭ? Că aşa ḑice Moïsi către norodul evreesc: «Pre Dumneḑeul cel ce te-a născut l-aĭ părăsit» (Leg. II, cap. XXXII, 18), şi Malahia: «Un Dumneḑeŭ ne-a zidit pre noĭ şi

---

cea a hristianilor, căcĭ lor le-a grăit Dumneḑeŭ prin alţiĭ, ĭar nóuĕ ne-a grăit însuşĭ în persónă, şi acelora înfierea a fost numaĭ cinste de un nume gol, ĭar la înfierea nóstră a urmat şi lucru, curăţarea cea prin botez şi darea Sf. Duh şi hărăzirea celor-l-alte bunătăţi.

[1]) Cu ce chip a arătat Pavel curăţie ḑicênd evreeşte Avvà, precum ḑice Chrisostom? Şi cum că numele acesta Avvà este însuşit al fiilor celor curaţi şi adevĕraţi, precum ḑic şi Chrisostom şi Teofilact? Nu mĕ dumiresc. Óre nu cum-va a arătat Pavel prin evreĭasca acéstă numire Avvà, pre adevĕrata şi curata unire ce aŭ hristianiĭ cu Christos? Căcĭ, precum Christos dupre fire fiind Fiŭ al Tatăluĭ, a întrebuinţat acest nume întru rugăcĭunea sa ḑicênd: „Avvà Părinte“ (Mar. XIV, 36), aşa şi noĭ hristianiĭ ceĭ dupre har fiiĭ acestuĭaşĭ Tată făcêndu-ne, acestaşĭ evreesc nume îl întrebuinţăm întru rugăcĭunĭ strigând în inimile nóstre „Avvà Părinte“. Încă şi numele acesta Avvà este însuşĭ al fiilor celor adevĕraţi, căcĭ maĭ toţĭ pruncĭĭ, ca din fire pornindu-se chémă pe părinţiĭ lor baba, care este asemenea cu avvà. Şi las ḑice că ḑicerea „avvà“ tăĭnuit cuprinde şi pre întâĭa slovă a literilor evreeşteĭ şi elineşteĭ alfaviteĭ (încă şi acesteĭ româneştĭ), orĭ A, care se grăeşte cu mare deşchidere a gureĭ şi pentru însăşĭ acésta pruncĭĭ maĭ întâĭŭ *a* strigă, când es din pântecele maĭceĭ lor, plângênd şi strigând: „*a! a!*“ Pre lângă acestea numele Avvà cuprinde şi silaba cea din 'nainte care se obicĭnueşte din litere, care este *va*, ca să se arăte din amêndóuĕ acestea, că omul îndată ce se naşte şi începe a silabisi, tăĭnuit chémă pre prea dulcele şi decât tótă făptura maĭ ĭubitul nume al ceresculuĭ Părinte. Pentru ce însă Christos de dóuĕ orĭ în rugăcĭune a ḑis Părinte? Unĭĭ ḑic pentru-că, nu numaĭ că, ca Dumneḑeŭ are pre Dumneḑeŭ Tată al sĕŭ, ci şi ca om; orĭ căcĭ şi ceĭ ce cred în Christos şi se fac fiĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ, orĭ Evreĭ de aŭ fost, orĭ Elinĭ şi păgânĭ, pentru acésta şi Domnul a întrebuinţat nume evreesc şi elinesc întru rugăcĭunea sa. Că întru acesta urma să crédă dóuĕ nóróde, însemnând cariĭ evreeşte şi elineşte vreaŭ să numéscă pre părintele lor Dumneḑeŭ. Şi maĭ întâĭŭ a pus pre cel evreesc, pentru-că şi ceĭ dintâĭŭ Evreiĭ aŭ creḑut în Christos, şi al doilea s'a pus cel elinesc pentru-că şi Eliniĭ după Evreĭ aŭ creḑut. Socoteşte însă ĭubitule, că a dăruit nóuĕ Fiĭul pre înfiere, ḑicêndu-ne să ne rugăm aşa: Tatăl nostru, şi a sfîrşit Duhul cel Sfînt, strigând în inimile nóstre „Avvà Părinte“. De sus făgăduĭa acésta nóuĕ Tatăl ḑicênd: „Voĭ fi vóuĕ spre Tată, şi voĭ veţĭ fi mie spre fiĭ şi fiice“ (Ier. XXI, 1). Iar cum că este adevĕrată tâlcuirea cea de maĭ sus ce o am făcut mărturiseşte înţeleptul Teodorit ḑicênd: „Însuşire a pruncilor este acésta, Avvà a chema pre părinţiĭ lor. Şi pruncĭĭ eraŭ pruncĭ, însă eraŭ dupre viaţa acésta de acum ceĭ ce prin botez s'aŭ învrednicit de înfiere, pre cea desăvîrşită şi adevĕrată aşteptându-o în vécul cel viitor.

un Părinte e al nostru al tuturor» (cap. II, 10). Rĕspundem că și cuvintele acestea s'aŭ dis pentru Evreĭ, însă în rugăcĭune nicĭ unul dintr'înșiĭ să numéscă pre Dumnedĕŭ Părinte, precum noĭ acum hristianiĭ, după ce ne botezăm, în rugăcĭunea nóstră numim pre Dumnedĕŭ Tată al nostru, dicênd: «Părintele nostru carele eștĭ în cerĭurĭ» (Mat. VII, 9). Și dupre alt chip încă dicem, că de aŭ și numit Iudeiĭ óre-când pre Dumnedĕŭ Părinte al lor, l-aŭ numit însă din gândul lor și din voe; ĭar hristianiĭ îl numesc Părinte al lor pre Dumnedĕŭ, din lucrarea prea Sfîntuluĭ Duh, carele din lăuntru îĭ pornește spre acésta, pentru-că, precum știm că este Duh, adecă dar de proorocie, pre care cel ce îl dobândește maĭ înainte spune cele viitóre, așa este și Duh, adecă dar de punere de fiĭ, pre care cel ce îl ĭa numește pre Dumnedĕŭ Tată al sĕŭ, pornindu-se din lăuntru de însușĭ Duhul, fiind-că punerea de fiĭ (adecă înfierea) este unul din darurile cele multe și osebite ale Sf. Duh, precum și însușĭ Pavel acésta maĭ jos o dice.

16. Că însușĭ Duhul acesta mărturisește împreună cu duhul nostru că sîntem fiĭ aĭ luĭ Dumnedĕŭ.

Adecă însușĭ Mântuitorul mărturisește cu darul înfiereĭ ce s'a dat nóuĕ, pentru-că noĭ hristianiĭ, nu numaĭ către Dumnedĕŭ dicem Avvà, nicĭ de singurĭ noĭ pornindu-ne dicem Părinte, ci duhul din lăuntru ne mișcă spre acésta și glasul acesta și darul este al Sfîntuluĭ Duh. Că însușĭ Mângâitorul ne-a învĕțat prin Duhul, adecă prin duhovnicescul dar ce l-a dat nóuĕ așa să dicem întru rugăcĭunile nóstre: Tatăl nostru carele eștĭ în cerĭurĭ (Mat. VII, 9[1]). Iar Sf. Grigorie al Niseĭ dice că acésta, adecă Avvà Părinte, nu însemnéză óre-care dicere adecă

[1]) Iar acésta și maĭ descoperit arătându-o acestași Pavel dicea către Galat.: „Iar cum că sînteți fiĭ, că a trimis Dumnedĕŭ pre Duhul Fiiuluĭ sĕŭ în inimile vóstre, strigând „Avvà Părinte“, și dumnedĕescul Chrisostom tâlcuindu-o acésta dice: „Însușĭ Duhul împreună mărturisește cu duhul nostru“, care o a dis și sfințit. Teofilact, adăugând și acésta „că nu numaĭ glasul este al Daruluĭ, ci și dăruirea este a Mângâitoruluĭ cel ce o dă. Iar Orighen voește că Duhul luĭ Dumnedĕŭ împreună mărturisește cu duhul cel ce este în om (Tom. II al celor opt cărțĭ). Iar Coresie dice că mărturia cu care mărturisim noĭ că sîntem fiĭ aĭ luĭ Dumnedĕŭ este dupre Orighen conștiința cea bună, ĭar dupre Amvrosie urmarea luĭ Dumnedĕŭ. Iar M. Vasilie dice că precum cuvîntul se află în suflet așa se află și Duhul Sfînt în suflet; cu aceste cuvinte dicênd sfîntul: Și precum cuvîntul e încă în suflet, une-orĭ adecă ca o noĭmă în inimă, ĭar alte-orĭ ca prin limbă grăindu-se, așa și Duhul Sfînt, acum adecă împreună mărturisește cu duhul nostru, și când strigă în inimile nóstre Avvà Părinte, și acum când grăește pentru noĭ dupre cea disă (de Domnul): Că nu voĭ veți fi care veți grăi, ci Duhul Tatăluĭ, carele va grăi întru voĭ“ (Cap. VII. dupre Duhul Sfînt).

că ar fi Tată al unora, ĭar acésta: «Părintele nostru însemnéză și ținere saŭ atârnare, că al nostru, al hristianilor este Părinte». Iarăși Avvà Părinte strigă Duhul, este un glas slobodit de taĭnică ținere saŭ atârnare, dar și a chema noĭ Tată al nostru ni s'a poruncit, pre Tatăl cel ce este în cerĭurĭ. Acésta ĭarăși este o însemnare atârnătóre și ținitóre (Cuv. I împrotiva luĭ Evnomie).

17. Iar de sîntem fiĭ și moștenitorĭ vom fi, moștenitorĭ adecă aĭ luĭ Dumnedeŭ, și împreună moștenitorĭ aĭ luĭ Christos.

Fiind-că toți fiiĭ nu se fac moștenitorĭ, pentru acésta arată aicea Pavel cum că noĭ hristianiĭ sîntem și fiĭ, sîntem și moștenitorĭ; și fiind-că ĭarăși toți moștenitoriĭ nu moștenesc lucrurĭ marĭ, pentru acésta arată Pavel cum că noĭ hristianiĭ moștenim lucrurĭ marĭ, căcĭ moștenim pre însuși Dumnedeŭ. Și ĭarăși fiind-că nu este cu putință unuĭ a fi moștenitorĭ, a nu moșteni împreună însă cu fiĭul cel unul născut, pentru acésta dice Pavel că noĭ hristianiĭ și acésta o dobândim, pentru-că împreună moștenim cu Christos, cu unul născut Fiĭul luĭ Dumnedeŭ[1]).

De vreme ce împreună pătimim, ca și împreună să ne slăvim.

Fiind-că maĭ sus a dis dumnedeescul Apostol că ne vom face împreună moștenitorĭ aĭ luĭ Christos, arată acum aicĭ că cu drept cuvînt o vom căștiga acésta, pentru-că cela ce ne-a îmbogățit pre noĭ și ne-a umplut de atâtea bunătățĭ, carii nu făcusem nicĭ o ispravă saŭ faptă bună, acesta când ne va vedea că am ostenit mult pentru dînsul, óre nu ne va rĕsplăti prea cu îmbelșugare? Acésta însă o face Dumnedeŭ și rĕsplătește celor ce aŭ ostenit, pentru ca să nu se rușineze ceĭ ce aŭ luat darurile luĭ că fără de ostenélă le-aŭ luat. Insă socotește tu, hristiane, că Pavel înțelege aicea cum că hristianul acela, ce s'a

[1]) Acestea însă se fac dacă noĭ hristianiĭ care prin botez ne-am făcut fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ, avem întru noĭ închipuite faptele cele bune ale ceresculuĭ Părinteluĭ nostru și de sîntem adevĕrațĭ, cuviosĭ, bunĭ, precum este el. Pentru acésta dice Grigorie Nisis: „Decĭ de aĭ luat pre Dumnedeŭ și te-aĭ făcut fiŭ al luĭ Dumnedeŭ, arată prin proalegere pre Dumnedeŭ cel ce este întru tine, arată în sineți pre cel ce te-a născut... acela deschide mâna sa și satură pre tótă vietatea de buna-voință, trece cu vederea nelegĭuirile, se mâhnește pentru rĕutățĭ, bun este Domnul tuturor, drept este Domnul Dumnedeŭ, și nu este nedreptate întru el... De veĭ fi întru acestea, cu adevĕrat te-aĭ făcut fiŭ al luĭ Dumnedeŭ, ĭar de stărueștĭ întru cunóșterile rĕutățeĭ, în zadar te fălești pre sineți cu nașterea cea de sus. Că va dice către tine proorocul: „fiŭ al omuluĭ eștĭ, nu fiŭ al celuĭ prea înalt, ĭubeștĭ deșertăcĭunea, cauți mincĭuna, nu aĭ cunoscut că omul alt-fel nu se face fiŭ al luĭ Dumnedeŭ, de nu se va face cuvios (Cuv. catihicesc, cap. XL).

învrednicit a lua dela Dumnedeŭ acest fel de daruri, câte mai sus le-am dis, acesta nu se cade a se lenevi, ci, când va cere trebuința a se da pre sineși în primejdii și în muncĭ.

18. Că socotesc că nu sînt vrednice pătimirile vremeĭ de acum către fiitórea slavă ce are a se descoperi nóuĕ.

De vreme ce mai sus a dis Pavel că împreună pătimim cu Christos, pentru ca să nu se împuțineze de suflet cel ce aude acésta, căcĭ intră în primejdiĭ și se trage la patimĭ și la muncĭ, pentru acésta acum dice: Să nu te temĭ frate, audind acestea, pentru-că pătimirile vremeĭ de acum, cele vremelnice adecă, și trecĕtóre nu sînt vrednice, cumpănindu-se cu slava ceea ce are a se arăta nóuĕ hristianilor. Vedĭ însă, o cetitorĭule, că nu a dis Apostolul odihnă, ci slavă: a) fiind-că atuncea numele slaveĭ este prea dorit la mulți; b) pentru-că unde este odihnă, acolo nu e numaĭ decât și slavă, ĭar unde e slavă acolo negreșit e și odihnă. Iar dicênd Apostolul: are a se descoperi nóuĕ, a arătat cu acésta că și acum gata este în cerĭurĭ aceeași slavă, se ascunde însă și nu se arată[1]); ĭar atuncea se va descoperi, adecă cu deplinire se va arăta. Că de vreme ce slava aceea este mare și cerească, și cu nespus chip covîrșește pre vécul acesta, pentru acésta acolo în cerĭurĭ este păzită, pentru ca să se arăte, și atuncea se va întinde în vécurile cele nesfîrșite. Drept aceea și tu, hristianule, fiind-că pătimirile și muncile vremeĭ aceștia sînt vremelnice, ĭar slava véculuĭ celuĭ fiitor este nesfîrșită, pentru acésta dic: și tu pătimirile vieței aceștia defaimă-le și sufere-le ca vremelnice, ĭar slava ceea ce va să fie dorește-o ca pre o nesfîrșită.

19. Că nădejdea zidireĭ pre descoperirea fiilor luĭ Dumnedeŭ o aștéptă.

Vrênd fericitul Pavel să arăte câtă slavă avem să dobândim noĭ hristianiĭ, dice că și însuși fáptura cea simțită și necuvîntătóre are să se schimbe spre maĭ bine. Și dacă fáptura cea necuvîntătóre se va schimba spre maĭ bine, cu cât maĭ vîrtos noĭ ceĭ cuvîntătorĭ? Și înțelegerea cuvintelor Apostoluluĭ este acest fel: Iar ceea ce obicĭnuesc proorociĭ a face închipuirĭ de fețe, și a arăta rîurile, adecă că plesnesc în palme «că rîurile, dice, împreună vor bate în palme» (Psalm. VII, 9); ĭar munțiĭ și dealurile, că saltă «ce este că munțiĭ ațĭ săltat ca berbecĭĭ și dealurile ca mielĭ oilor» (Psalm. CXIII, 4); fețe însuflețite și

[1]) Pentru acésta și aĭurea acestaș Pavel dice: „Viața nóstră este ascunsă împreună cu Christos întru Dumnedeŭ“ (Col. cap. III, S. 3). Și David dice: „Câtă de multă mulțimea bunătățeĭ tale, Dómne, care o aĭ ascuns celor ce se tem de tine“ (Psalm XXX, 24).

cuvîntătóre aseměnându-le cu cele neînsufleţite şi necuvîntătóre, însuşĭ acésta, ḑic, o face aicea şi Pavel şi ḑice că tótă făptura are nădejde, adecă are mare nădejde, că însuşi se va schimba întru maĭ bine şi aştéptă descoperirea slaveĭ nóstre, a fiilor luĭ Dumneḑeŭ, pentru-că atuncea şi făptura se va slăvi cu nestricăcĭune «când şi noĭ ne vom face nestricătorĭ şi ne vom slăvi». Deci câte audĭ aicea ḑicêndu-se de Apostolul pentru făptură, ca pentru un însufleţit, să înţelegĭ că se ḑic cu chip închipuitor de faţă, după obiceĭul Scriptureĭ.

20. Că deşertăcĭuneĭ s'a supus zidirea, nu de voe, ci pentru acela ce o a supus.

21. Spre nedejde, că şi însăşĭ zidirea se va sloboḑi de robia stricăcĭuneĭ, întru sloboḑenia slaveĭ fiilor luĭ Dumneḑeŭ.

Zidirea şi făptura, ḑice, s'a supus deşertăcĭuneĭ, adecă stricăcĭuneĭ, în loc de: s'a făcut stricăcĭósă pentru tine omul cel ce te-aĭ făcut stricăcĭos; că de vreme ce tu omul după călcarea porunceĭ aĭ dobândit trup stricăcĭos şi muritor, pentru acésta şi pământul spinĭ şi cĭulinĭ a odrăslit, şi cerĭul învechindu-se trebue a se schimba şi a se înoi[1]). Şi cum s'a făcut făptura stricăcĭósă pen-

[1]) Vrednice de laudă însă sînt şi cele ce le ḑice înţeleptul Fotie, la tâlcuirea ḑicereĭ acesteea: Fiind-că ḑice: Dumneḑeŭ ştia că omul va cădea şi fiind-că ştia că făptura nu va voi să slujéscă pre omul cel ce va păcătui, pentru acésta o a înfrînat pre ea fără a voi şi í-a poruncit să se supue omuluĭ, precum şi maĭ înainte i se supunea, când îşĭ păzea el înţelepţésca vrednicie şi se supunea porunceĭ Ziditoruluĭ sĕŭ, pentru-că făptura avea poruncă să numéscă Domn al sĕŭ pre om şi să se supue la Domnul sĕŭ, celuĭa ce s'a făcut rob al diavoluluĭ şi al păcatuluĭ. Şi se ruşina făptura a sluji omuluĭ, vĕḑêndu-l pre el că s'a făcut rob al păcatuluĭ. Dar însă Dumneḑeŭ poruncea făptureĭ să nu se lepede de călcătorul de poruncă om, ci să arăte îmbelşugatul Darul luĭ Dumneḑeŭ şi facerea de bine a luĭ cea nestrămutată; făgăduind făptureĭ că atuncĭ când se va înoi şi se va sloboḑi de robie omul cel robit şi stricat, atuncĭ se va înoi şi ea; ca cum ar fi ḑis acesteea: Chipul meŭ omul a căḑut şi s'a prăpăstuit pentru călcarea porunceĭ, şi s'a stricat pentru neascultare, tu făptură rabdă şi sluj̆eşte stricăcĭuneĭ celuĭ stricat. Şi când voĭŭ înoi pre al meŭ chip, pre om, atuncea te voĭŭ înoi şi pre tine împreună; şi de aĭ căḑut tu şi te-aĭ prăpăstuit împreună cu ticăloşia aceluĭa, împreună cu slava luĭ şi tu te veĭ scula şi împreună te veĭ slăvi. Şi fiind-că făptura silită se supunea deşertăcĭuneĭ, adecă omuluĭ celuĭ ce s'a făcut deşertăcĭune, pentru acésta Dumneḑeŭ la tóte părţile lumeĭ a rânduit angheliĭ ca să înfrîneze pre făptură, şi să o facă să slujéscă maĭ mult omuluĭ, şi maĭ ales văḑêndu-l pre el făptura slujind idolilor şi cinstea luĭ Dumneḑeŭ aducêndu-o petrilor şi lemnelor, pentru acésta a ḑis Moĭsi: A aşeḑat hotară ómenilor, dupre numĕrul angheliloř luĭ Dumneḑeŭ (A dóua lege XXXII, 8; la întreb. Amfiloh. CLXXXI). Drept aceea dupre înţeleptul acesta învĕţător şi anghelul prin simţita acéstă făptura s'a supus deşertăcĭuneĭ, adecă omuluĭ celuĭ stricat şi făcut de-

tru om? De vreme ce și s'a zidit pentru om dintru început. Iar dicerea: nu de voe, acésta arată, cum că totul desăvîrșit al providenței lui Dumnedeŭ a fost și nu a făpturei ispravă; ca cum ar dice acestea Apostolul: Pentru folosul tĕŭ, omule, s'a făcut făptura stricăcĭósă, ca și tu omul, vĕdênd stricăcĭunea făpturei, să defaimĭ făptura stricăcĭósă și să dorești cerĭul și slava cea nestricăcĭósă ce este în cerĭŭ. Și dicerea: spre nădejde încă audindu-o, adecă, că făptura s'a supus stricăcĭunei spre nădejde, ca cum ar fi fost însufletită și cuvîntătóre. Acésta, dic, audindu-o tu, o cetitorĭule, socotește că s'a dis cu chip închipuitor și cele-l-alte asemenea cu acestea. Decĭ și însăși făptura se va sloboді de stricăcĭune, și nu numaĭ tu omul, ci și cea maĭ înjosită decât tine și neînsufletită și nesimțitóre făptură, împreună se va împărtăși și ea de bunătățile stricăcĭunei tale și maĭ mult nu va fi stricăcĭósă, ci va urma ție. Și precum tu făcêndu-te stricăcĭos, și ea s'a făcut stricăcĭósă, așa și când tu te veĭ face nestricăcĭos, și ea se va face nestricăcĭósă. Decĭ dacă făptura a pătimit stricăcĭunile pentru tine, apoĭ și tu hristiane, eștĭ dator să pătimești pentru Dumnedeŭ și să rabdĭ cu mulțămire și cu bucurie ispitele și necazurile cele ce năvălesc asupra ta. Și de nădĕjduește făptura a se slăvi și a se face nestricată, cu mult maĭ vîrtos tu hristianule eștĭ dator cu nestînjinire a nădĕjdui că aĭ să te slăvești și să te facĭ nestricat, pentru ispitele ce le pătimeștĭ pentru Dumnedeŭ, pentru-că precum un părinte în vremea slaveĭ, a bucurieĭ fiilor sĕĭ, împodobește încă și pre robiĭ sĕĭ, pentru maĭ multa slavă a fiilor sĕĭ, așa și Dumnedeŭ la vremea slaveĭ și a bucurieĭ și a nestricăcĭuneĭ nóstre, a fiilor sĕĭ, împodobește și pre însuși róba și neînsufletita făptură cu nestricăcĭune pentru maĭ multa nóstră slavă[1]).

șertăcĭune, epitrop făcêndu-l pre el și acum adecă pre făptură înfrânându-o și făcêndu-o să se supue omuluĭ; ĭar altă dată și însuși de-a dreptul slujindu-le, dupre cea disă: Aŭ nu sînt toțĭ duhurĭ slujitóre, spre slujbă trimițêndu-se, pentru ceĭ ce aŭ să moștenéscă mântuire? (Ev. I, 14). Insă precum făptura acésta simțită are să se slobódă din supunerea și slujirea omuluĭ, așa și anghelĭĭ aŭ să se slobódă dela slujba ómenilor și vor lua dela Dumnedeŭ în diua judecățeĭ maĭ marĭ plățĭ pentru slujirea acésta, precum dic sfințiții teologhĭ. Iar Teodorit adauge și pricina pentru care făptura s'a făcut stricăcĭósă dicênd: „Că nu ar fi fost de cuviință nicĭ drept, cele ce s'aŭ făcut pentru om adecă, a se împărtăși de nestricăcĭune. Iar omul pentru care s'a făcut a fi el muritor și pătimaș; acésta însă prin înviere luând nemurirea și acelea așișderea se vor împărtăși de nestricăcĭune". Și acésta o dice însă acestași: „Că și anghelĭĭ și arhanghelĭĭ și puterile și stăpâniile și domniile și acestea tóte aștéptă pre a nóstră săvîrșire.

[1]) Despre nestricăcĭune și înoirea lumeĭ aŭ prodis Isaia: „Că în ce

22. Că ştim că tótă făptura suspină, şi împreună chinueşte până acum.

23. Şi nu numaĭ, ci şi care avem pârga Duhuluĭ, şi înşine noĭ întru sine-ne suspinăm, punerea de fiĭ aşteptându-o, pre izbăvirea trupuluĭ nostru[1]).

Cu aceste cuvinte sileşte Apostolul pre tot hristianul să defaĭme lumea acésta, ca cum l-ar ḑice: «Hristiane, nu te face maĭ réŭ decât neînsufleţita şi nesimţitórea zidire, nicĭ să te facĭ rob celor de acum, ci maĭ ales suspină şi plângĭ că te-aĭ lipsit şi nu aĭ acum cerésca slavă cea fiitóre a ta. Căcĭ dacă necuvîntătórea făptură suspină că este lipsită de nestricăcĭunea sa, cu cât maĭ vîrtos eştĭ dator tu cel cuvîntător a suspina, căcĭ eştĭ lipsit de slava ta cea nestricăcĭósă? Ḑice însă dupre urmare Apostolul, că şi noĭ hristianiĭ, pentru-că avem înlăuntrul nostru pre pârga Duhuluĭ, adecă fiind-că am gustat puţin şi din parte din bunătăţile acele fiitóre şi cereştĭ, suspinăm fiind-că acum nu le avem, nicĭ le dobândim tóte, căcĭ din acestea puţine duhovniceştĭ daruri, ce am dobândit acum în viaţa acésta (că acestea sînt pârga), socotim şi pre cele viitóre. Apoĭ Apostolul ca să nu dea pricină ereticilor Manihei, de a socoti că pentru acésta suspinăm, pentru-că lumea este rea, ḑice, că suspinăm pentru-că aşteptăm să luăm înfierea. Dar cum, o fericite Pavle? Noĭ hristianiĭ am luat înfierea prin s. botez, şi ĭarăşĭ aşteptăm să luăm o altă înfiere? Aşa rĕspunde Apostolul,

---

chip ceriul noŭ şi pământul noŭ, care eŭ le fac, rĕmân înaintea mea, ḑice Domnul" (Cap. LXVII. 22). Proḑice însă şi Apostolul Petru: „Ceriurĭ nouĭ însă şi pământ noŭ aşteptăm, întru care locueşte dreptatea" (II Petru III, 13). Veḑĭ şi suptînsemnarea ḑicereĭ „tóte printr'însul şi într'însul s'aŭ zidit" (Col. I. 16).

[1]) Dupre dumneḑeescul Amvrosie suspină Apostolii, ceĭ ce dela Dumneḑeŭ aŭ luat începuturile şi pârgele, darurile Duhuluĭ. Iar dupre Chiril Alexandr., aicea Apostolul înţelege pre hristianiĭ ceĭ maĭ întâiŭ că suspină (la Coresie). Iar Teodorit ḑice: Fiind-că Pavel ḑice că tótă făptura, împreună cuprinde şi pre cea nevĕḑută şi gândită a anghelilor, căcĭ precum se bucură anghelii pentru un pĕcătos ce se pocăeşte, aşa şi suspină şi se mâhnesc pentru pĕcatele ómenilor. „Iar dacă se bucură pentru pĕcătoşiĭ ceĭ ce se pocăesc, arătat şi că se mâhnesc vĕḑênd fără-delegile nóstre". Ḑice însă şi s. Grigorie Nisis: „Că de vreme ce bucurie se face anghelilor pentru ceĭ ce din pĕcat se mântuesc; căcĭ până acum suspină făptura aceea (a lor adecă) şi împreună chinueşte pentru deşertăcĭunea nóstră, pagubă a lor judecând pre a nóstră rea peire. Când se va face descoperire a fiilor luĭ Dumneḑeŭ, care pentru noĭ pururea o nădĕjduesc şi o aştéptă (angheliĭ adecă) şi când óĭa se va sloboḑi în sutimea cea de sus.... vor aduce închinăcĭune luĭ Dumneḑeŭ carele prin Fiiul cel întâiŭ născut, a chemat înapoĭ pre cel ce s'a fost depărtat de părintescul ospĕţ (Cuv. III împrotiva luĭ Evnomie).

înfiere numind nu pre cea prin botez, pentru-că acésta o am luat, ci desăvîrșita slavă și nestricăciunea trupului; că acésta este desăvîrșita înfiere și izbăvirea și slobozenia de mórte și de patimi, adecă atunci când nu mai avem a ne întórce înapoi, și din punerea de fii să cădem iarăși în robia pĕcatului[1]).

24. Că prin nădejde ne-am mântuit[2]), nădejdea însă care se vede nu este nădejde.

25. Că ce vede cine-va, ce și o nădĕjdueşte? Iar dacă ceea ce nu vedem nădĕjduim, prin răbdare aşteptăm.

Fiind-că mai sus a vorovit Pavel, pentru lucrurile ce vor să fie, care multora li se par necredute, pentru acésta acum aicea dice: «Nu fii necredincios, o hristianule, de aceste ce spun; pentru-că din duhovnicestile daruri ce acum ai luat, crede și pentru cele viitóre. Și precum mai întâiu nimic alt ai dat decât pre singura credință și ai luat dela Dumnedeu mari bunătăți, așa și acum aceeași credință întrebuințéză spre nădejdea și căștigarea celor viitóre; pentru-că nădejdea, atunci cu adevĕrat este nădejde, când nădĕjdueşte cele ce nu se vĕd; pentru-că ceea ce vede cine-va, ce o mai nădĕjdueşte în zadar? Că e de prisos și nefolositóre atunci nădejdea. Deci să nu căutăm, frații mei hristiani, să dobândim tóte bunătățile cele fiitóre în viața acésta, ci să le aşteptăm cu răbdare în viața cea viitóre; iar când audi răbdare, hristianule, socotește că cu numele acesta se arată ostenele, nevoință, sudori și ispite, și pentru acésta hristianul e dator să rabde ostenele și necazuri și așa să aștepte bunătățile cele fiitóre, care nu se vĕd cu ochii cei simțiți, se vĕd însă prin nădejde și prin credință».

26. Aşijderea și Duhul împreună ajutoréză nóuĕ întru slăbăciunile nóstre.

Fiind-că mai sus a dis Apostolul despre răbdare, pentru acésta aicea îmbărbătéză pre hristiani și dice că Duhul Sfînt ajută neputinților nóstre[3]); drept aceea să nu oboseşti, hristianule,

[1]) Prea potrivit este la acésta cuvîntul Domnului, prin care se arată înfierea cea desăvîrșită prin înviere: „Iar ceĭ ce se vor învrednici a dobândi și învierea cea din morți a vécului aceluia, nici se însóră, nici se mărită, că nici a muri mai pot; căci sînt asemenea cu anghelii și fiii sînt a lui Dumnedeu, precum sînt fii ai învierei" (Luc. XX, 35). Iar Fotie dice că înfierea aceea, ce o a luat prin botez, însuși aceea este care avem s'o luăm și după înviere, mai desăvîrșită atunci arătată. Și ca cum ar dice cine-va: Aceea este ca o sĕmĕnță și rădăcină și începătură; iar acésta este rod și ispravă aceea.

[2]) Iar Fotie dice, că Pavel nu a pus altă dicere aici afară de acésta: „Ne-am mântuit", pentru ca să arăte, că cu nădejdea am scăpat de pĕcat, fiind-că făcea mare prijmedie și înviforare aducĕtóre de mórte.

[3]) Iar Fotie dice, că nu numai a grăit despre răbdare, ci și căci a

nădĕjduind bunătăţile cele fiitóre, şi răbdând necazurile pentru-că ajută ţie Duhul cel Sfînt, de veĭ avea şi tu nădejde în sineţi şi răbdare ispitelor.

Pentru-că şi de ce ne vom ruga, precum se cuvine, nu ştim.

Arată aicĭ Apostolul cu ce chip ajută Duhul cel Sfînt neputinţelor nóstre şi ḑice, că atât de neputincioşi sîntem, în cât nicĭ ce se cuvine a ne ruga nu ştim, atât de obşte toţi hristianiĭ, cât şi însumi eŭ Pavel; pentru-că şi Pavel s'a rugat să se izbăvéscă de îmbolditorul trupuluĭ şi pentru ca să mérgă la Roma. Incă şi Moïsi s'a rugat ca să vadă Palestina şi Ierusalimul. Şi Ieremia s'a rugat pentru Iudeĭ, ci şi câte treĭ aceştĭ atât de marĭ sfinţĭ, nu aŭ ştiut ce se cuvine a se ruga şi pentru acésta nu aŭ dobândit, nicĭ aŭ luat cererea lor. Acestea însă le ḑice acum Pavel, pentru-că dupre urmare se putea afla hristianĭ în Roma, gonindu-se adecă şi necăjindu-se, şi fiind-că eĭ cereaŭ odihnă şi slobodenie de necazurĭ, pentru acésta urma a se sminti. Deci prin cuvintele acestea arată lor Pavel, că nu ştie cine-va ce este de folos şi că sînt datorĭ să rabde, pentru-că singur Duhul Sfînt ştie ce este nóuĕ de folos, şi pentru acésta şi ḑice dupre urmare:

Şi însuşĭ Duhul se rógă pentru noĭ cu suspinurĭ negrăite[1]).

Precum de demult Dumneḑeŭ, da hristianilor celor ce se botezaŭ şi alte multe darurĭ, care se numeaŭ duhurĭ, ca nişte lucrărĭ şi roduri ale unuĭa Sfîntuluĭ Duh; că şi duhurile proorocilor, ḑice, proorocilor se supun (I Cor. 13); şi altul avea adecă dar de proorocire şi altul dar de înţelepcĭune şi altul, alt órecare; aşa da însuşĭ Dumneḑeŭ celor ce să boteza şi darul de rugăcĭune, care şi acesta se numea duhul, pentru-că, de vreme ce noĭ ómenĭ multe neştiind din cele ce ne sînt de folos, cerem cele ce nu ne folosesc, pentru acésta da dar de rugăcĭune unuĭa dintre hristianĭ atuncea şi sta în mijlocul hristianilor adunaţĭ în biserică acela, şi cerea dela Dumneḑeŭ, ceea ce era de folos tutulor celor ce se aflaŭ acolo, şi nu numaĭ însuşĭ o

grăit despre nădejde, pentru acésta a ḑis dupre urmare că Sfîntul Duh ajută neputinţelor nóstre. Căcĭ ca să nu ne răcim despre nădejdea ce avem pentru cele viitóre, pentru acésta Sfîntul Duh ajută neputinţeĭ gândurilor nóstre şi cu duhovniceştile sale darurĭ încredinţéză nădejdile ce le avem. Şi nu ne lasă să ne îndoim, despre cele ce vor să fie şi maĭ ales cu învĕţătura şi cu darul ce ne dă cum să ne rugăm.

[1]) Pentru acésta şi Orighen a ḑis că Sfîntul Duh învaţă precum dascălul pre ucenicĭĭ sĕĭ literile (la Coresie). Iar Chrisostom ḑice că acésta o a ḑis Pavel, nu dór că Duhul suspină, ci că bărbaţiĭ ceĭ duhovniceştĭ, pentru ceĭ de aprópe rugându-se şi îndurările pomenindu-le, că umilinţe şi suspinurĭ o fac acésta (la tâlc. Psalm. XLI).

cere acésta, ci și pre cei-l-alți îi învață cum să o ceie dela Dumnedeŭ acésta. Deci duhul numește Pavel aicea, pre darul rugăciunei și pre însuși sufletul cel ce avea acest dar duhovnicesc, care se ruga lui Dumnedeŭ și suspina, fiind-că sta omul acel dohovnicesc și ruga pre Dumnedeŭ, cel ce avea darul rugăciunei; închipuire însă a duhovnicesculuĭ acestuĭa om și asemănare este, Diaconul bisericeĭ ceĭĭ de acum, carele stă și face într'însele rugăciuni către Dumnedeŭ pentru tot norodul.

27. Iar cel ce cércă inimile, știe ce este cugetul Duhului, că dupre Dumnedeŭ se rógă pentru sfinți.

Nu dór că Dumnedeŭ nu știe, dice, pentru acésta stă omul duhovnicesc și se rógă, căci Dumnedeŭ carele cércă și știe inimile ómenilor, acesta știe și ce este cugetul celuĭ duhovnicesc, celuĭ ce are darul rugăciuneĭ. Că pentru hristianiĭ ceĭ ce se află în biserică le cere acestea, care sînt plăcute luĭ Dumnedeŭ[1]). Că hristianiĭ sînt sfinți despre care dice aicea Pavel: Se fac însă acestea, pentru ca să ne învețăm noĭ a cere cerirele nóstre, dupre Dumnedeŭ, adecă numaĭ cele plăcute luĭ Dumnedeŭ. Deci fiind-că Duhul se rógă pentru noĭ, nu te mâhni, hristianule, că te năcăjești și pătimești pentru Christos.

28. Și știm, că celor ce iubesc pre Dumnedeŭ, tóte li se lucréză spre bine, acelora adecă cariĭ dupre propunere sînt chemați.

Cuvintele cele de maĭ înainte adecă, ce le-a dis Apostolul (cum era că făptura s'a supus stricăciuneĭ și că se va face nestricată și că noĭ nu știm ce să ne rugăm), acestea, dic, tóte eraŭ sfaturĭ și învețăturĭ mângâitóre hristianilor, acelora ce se necăjeaŭ și să ticăloșaŭ în Roma pentru credința în Christos; iar cuvintele care acum le scrie aicea, sînt prea arătate că le scrie pentru toți hristianiĭ care se necăjesc, că dice: că celor ce iubesc pre Dumnedeŭ tóte și înseși cele ce se vĕd a fi grele și

[1]) Insemnéză că dupre Icumenie, cela ce cercetéză inimile aicea se înțelege cu deosebire pentru Mângâitorul; fiind-că Mângâitorul este firește Dumnedeŭ și a cerceta inimile este după cea scrisă că „tu numaĭ singur știĭ inima tuturor“ (III Impĕr. VIII, 39). Și Mângâitorul dar, cercetéză inimile, și le cercetéză Sfîntul Duh, până și adâncurile luĭ Dumnedeŭ, precum dice Pavel (I Cor. II): Cu cât maĭ vîrtos cercetéză inimile ómenilor? Și acésta încă însemnăm aicea că dumnedeescul Chrisostom dice, cum-că Dumnedeŭ iubește să-l róge ómeniĭ, pentru ca să le facă bine; drept aceea nu-ĭ învață ei numaĭ să róge pre Dumnedeŭ, tot-de-una dicênd: „Cereți și se va da vóuĕ (Matt. VII, 7), ci și dar de rugăciune dă lor, ca prin acela să-l róge; și precum dicea luĭ Moĭsi: Lasă-mĕ și-ĭ vom stinge pre eĭ (Eș. XXXII, 1). Pentru ca să-ĭ róge el, cu cuvîntul acesta îl îndemna pentru Israilteni, acesta o face și acum, pentru acésta și dar de rugăciune da (Vor. XVI la cea către Romani).

necăjicióse, ajută spre bine și spre fapta bună. Veḑĭ însă hristiane, că nu a ḑis Pavel, că nu vine nicĭ un necaz asupra celor ce ĭubesc pre Dumneḑeŭ, nu; ci a ḑis că vin cu adevĕrat cele necăjicióse asupră-le, Dumneḑeŭ însă pentru bunătatea sa, acele necăjicióse le întrebuinţézĕ pentru a folosi celor ce le pătimesc[1]). Apoĭ fiind-că se părea acésta a fi de necreḑut și neadevĕrată, apoĭ din cele trecute o adeveréză acésta, ḑicênd celor ce dupre propunere adecă sînt chemaţĭ. Ḑicênd, Dumneḑeŭ te-a chemat hristiane, carele eraĭ departe de El, dupre cunoștința de Dumneḑeŭ și dupre credință, și chemându-te te-a făcut al sĕŭ și dar cum nu va ajuta ţie acum că te-aĭ chemat de El și te-aĭ făcut al sĕŭ? Iar chemat se face omul, adecă este chemat dupre propunere, care va să ḑică cu însăși voea sa[2]). Fiind-că nu este destul numaĭ chemarea cea dela Dumneḑeŭ spre a se mântui cine-va; căcĭ de ar fi fost așa, toţĭ ómenĭĭ s'ar fi mântuit, fiind-că toţi s'aŭ chemat; ci este trebuința și de proalegere și de voea omuluĭ și așa din amêndóuĕ acestea și din chemarea luĭ Dumneḑeŭ și din voea de sineși a omuluĭ sĕ mântuește cela ce sĕ mântuește. Și Teodorit încă ḑice: «Fórte cu scumpătate s'a însoţit propunerea cu chemarea, că nu prost chémă, ci pre ceĭ ce aŭ propunere.

29. Că pre carĭ ĭ-a procunoscut pre aceĭa ĭ-a și prohotărît a fi de un chip cu chipul Fiĭuluĭ sĕŭ, spre a fi el întâĭŭ născut între mulţĭ fraţĭ.

30. Iar pre carĭ ĭ-a prohotărît pre aceștia și ĭ-a chemat. Dumneḑeŭ maĭ înainte cunóște pre aceĭ, carĭ sînt vrednicĭ,

[1]) Iar dumneḑeescul Avgustin ḑice că înseși pĕcatele împreună ajută celor ce ĭubesc pre Dumneḑeŭ (în Erot. rugăciune XXVIII) fiind-că pĕcătuind eĭ, din pricina acésta se pocăesc și se mântuesc, ḑicênd sfinţitul așa: „Iar ceĭ ce sînt scrișĭ în cartea vieţeĭ, a peri nu pot, cărora tóte le ajută spre bine și înseși pĕcatele, căcĭ când cad nu se prăpăstuesc, ĭar celor ce nu ĭubesc pre Dumneḑeŭ, tóte le ajută spre rĕŭ". Drept aceea Dumneḑeŭ pre unĭĭ ca aceștia îĭ împetrește, dupre Coresie. Iar Teodorit ḑice: „Nu tuturor ajută, ci celor ce-l ĭubesc și nu prost ajută, ci spre bine ajută; că de va cere cine-va cele nefolositóre, se scapătă de cerere, fiind-că folosul este a nu o dobândi". Iar sfîntul Dionisie Ariopag. ḑice așa: „Intru tóte estimele se află dumneḑeeasca providenţă și nicĭ una din estimĭ este ne împărtășită de providenţă, ci și pre ceĭ ce s'aŭ făcut rĕĭ, providența cu buna cuviință îĭ întrebuinţézĕ spre a lor, orĭ a altora, orĭ pedépsă, orĭ obștesc folos, și dupre cuviință de fiește-care din estimĭ maĭ înainte pórtă grijă" (Cap. XIV despre dumneḑeeștile numirĭ).

[2]) Iar dumneḑeescul Avgustin în cuvînt. cel despre îndreptare și dar și aĭurea, propunere înţelege pre pravăţul luĭ Dumneḑeŭ, precum și însușĭ Apostolul aĭurea propunere a luĭ Dumneḑeŭ arătat ḑice: „Că propunerea luĭ Dumneḑeŭ, cea dupre alegere să rĕmâe" (Rom. IX. 11) (dupre Coresie).

pentru a se chema la Darul şi împĕrăţia sa şi apoĭ maĭ înainte îĭ hotărăşte. Decĭ procunoştinţa cu rânduĭala este maĭ întâĭa şi apoĭ prohotărîrea. Prohotărîre însă trebue să înţelegĭ, o cetitoriule, pre nestrămutata buna voe a luĭ Dumneḑeŭ[1]). Decĭ a procunoscut

[1]) Despre procunoştinţa luĭ Dumneḑeŭ, adecă, dumneḑeescul Ioan Damaschin acestea le ḑice: „Se cuvine a şti că pre tóte le procunóşte Dumneḑeŭ, nu prohotărîşte însă tóte, că procunóşte şi cele ce sînt în puterea nóstră adecă bunele orĭ relele cele ce se află în proalegerea nóstră, ĭar nu le prohotăreşte. Că nu voeşte a se face rĕutatea, nicĭ fapta bună o sîlniceşte“ (Cart. II despre Credinţă cap. XLVII). Iar despre dumneḑeésca prohotărîre ḑice acestae: „Drept aceea prohotărîrea este lucru al dumneḑeeştieĭ procunoscĕtóreĭ porunci; prohotăreşte însă prohotărîrea cele ce nu sînt în puterea nóstră, dupre procunoştinţa sa, că a ştiut dupre procunoştinţa sa, că tóte maĭ înainte le-a judecat Dumneḑeŭ dupre bunătatea şi dreptatea sa (tij). Drept aceea dupre sfîntul acesta procunoştinţa este maĭ obştéscă şi maĭ cuprinḑĕtóre decât prohotărîrea; ĭar prohotărîrea este maĭ în parte, fiind-că procunoştinţa luĭ Dumneḑeŭ cuprinde şi pre cele ce sînt în puterea saŭ în voea nóstră şi pre cele ce nu; adecă şi câte atârnă de proalegerea nóstră, precum sînt bunătăţile şi rĕutăţile şi câte nu atârnă de acésta, ci de voea luĭ Dumneḑeŭ. Iar prohotărîrea cuprinde pre singure cele ce nu atârnă de noĭ adecă de voea nóstră, ci de singură voea luĭ Dumneḑeŭ“. Iar care sînt acestea? Ascultă pre însuşĭ sfîntul acesta ḑicênd: „Din cele ce nu atârnă de noĭ:...., cele-l-alte tóte atârnă de dumneḑeésca voea; că facerea tuturor este dela Dumneḑeŭ, că acésta este lucru al puterieĭ sale ziditóre şi făcĕtóre şi rĕmânerea este a puterieĭ sale ceiĭ ţiitóre şi ocârmuirea nóstră şi mântuirea este a puterieĭ sale celeĭ maĭ înainte purtătóre de grijă. Şi dobândirea cea veçnică a bunătăţilor e lucru al bunătăţeĭ sale“ (Cart. II despre Credinţă cap. XLV). Şi apoĭ fiind-că dupre dumneḑeescul părinte acesta, acestea sînt lucrărĭ ale prohotărîreĭ, cele ce nu atârnă de noĭ, adecă facerea nóstră, ţinerea şi providenţa nóstră şi veçnica câştigare a bunătăţilor celor din cerĭurĭ, adecă începutul şi mijlocul şi sfîrşitul nostru; pentru acésta urméză că Dumneḑeŭ din partea sa a prohotărît pentru nemărginita sa bunătate curat şi de obşte fără de vre o alegere şi osebire să zidéscă pre toţĭ ómenii şi împreună să-ĭ ţie întru a fi, prin ţinerea şi providenţa sa şi să-ĭ mântuiască şi moştenitorĭ aĭ veçnicelor bunătăţile sale să-ĭ facă. Pentru acésta, prea alesul între vechiĭ teologhĭ, adecă dumneḑeescul Dionisie, despre o parte, prohotărîre numeşte pre voea cea bună a luĭ Dumneḑeŭ, fiind-că Dumneḑeŭ din véc a prohotărît tóte făpturile şi în vreme le-a zidit. „Pilde însă, ḑicem, pre cuvintele estimelor cele ce maĭ înainte şi în véc se aflaŭ întru Dumneḑeŭ înfiinţate pre care teologhia le numeşte prohotărîrĭ şi voinţe dumneḑeeştĭ şi bune, osebitóre şi făcĕtóre a estimilor, dupre care Dumneḑeŭ, cel maĭ presus de fiinţă pre tóte estimile şi le-a prohotărît şi le-a înfiinţat“ (Cap. V, despre dumneḑeeştele numirĭ). Iar sfîntul Simeon, noŭl teolog, despre altă parte, ḑice aşa: „Pre toţĭ îĭ chémă (Dumneḑeŭ) dela răsărituri până la apusurĭ; pre Evreĭ ḑic şi pre Elinĭ; a procunoscut însă Dumneḑeŭ şi nesupunerea ce urma să arăte Evreiĭ la chemare pentru necredinţă; şi pre întórcerea ce vrea să o facă neamurile la credinţă. Cu tóte acestea a prohotărît din vécurĭ că toţĭ câţĭ vor voi (orĭ Evreĭ de ar fi orĭ Elinĭ) să crédă într'însul şi să se boteze întru numele luĭ.... Să se îndrepteze

Dumnedeŭ că Pavel este vrednic de chemarea evangheliei, şi aşa l'a prohotărît, adecă cu nestrămutare, ca să-l cheme pre el. Deci de un chip face Dumnedeŭ pre aceia cu chipul Fiiului sĕŭ, pre carii

---

de pĕcate şi să se slăvéscă şi părtaşi ai vieţei vecinice să se facă.... Deci iată frate, că te-ai procunoscut de Dumnedeŭ şi te-ai hotărît şi te-ai îndreptat şi spre vecinica viaţă te-ai chemat, prin credinţa cea în Christos şi prin sf. botez" (Cuv. XXVI fóia 140). Pentru acésta alta nu rĕmâne ómenilor celor prohotăriţi de Dumnedeŭ fără numai a se uni şi ei de voea lor cu buna voe a lui Dumnedeŭ, care i-a prohotărît, adecă de a urma şi ei prin fapte, prohotărîrei lor ceii de Dumnedeŭ date, credênd în Christos, păzind poruncile lui Dumnedeŭ, ferindu-se de tot pĕcatul şi lucrând fapta bună. Aşa apoi se arată prohotăriţi; aşa se fac moştenitori ai împĕrăţiei lui Dumnedeŭ; căci câţi nu se vor uni de voea lor cu prohotărîtórea voe a lui Dumnedeŭ şi nu vor urma prin lucruri prohotărîrei lor ceii de Dumnedeŭ date, necredênd în Christos, nici păzind poruncile lui Dumnedeŭ, aceştia cad din prohotărîrea lor cea din véc făcută de Dumnedeŭ şi se lipsesc de Darul lui Dumnedeŭ, cel ce se dă şi în viaţa acésta, şi de slava ceea ce se dă în fiitórea viaţă. Şi în scurt ceii ce nu se depărtéză de rĕutăţi şi nu fac cele plăcute lui Dumnedeŭ, în loc de a se face prohotăriţi, se fac lepădaţi, şi nu din partea lui Dumnedeŭ; să nu fie! Că Dumnedeŭ le-a dăruit lor tóte mijlócele cele îndestule şi prin fire şi prin dar spre a se mântui şi a căştiga prohotărîrea lor cea dela Dumnedeŭ şi din partea lor. Pentru-că aceştia nevoind a întrebuinţa bine mijlócele acestea, ci rĕŭ întrebuinţând stăpâni lor cea din sineşi nu aŭ dobândit dumnedeésca prohotărîre şi de vecinica moştenire a bunătăţilor s'aŭ lipsit, va să dică, nu s'a norocit de sfîrşitul acela, pentru care s'aŭ zidit.

Pentru acésta fórte îmi place ceea ce a dis potrivit şi înţeleptéşte înţeleptul Gheorghe Coresie: Că precum urméză la lucrurile cele ale firei, aşa urméză şi la cele ale Daruluĭ, şi precum cele firéştĭ, de pildă, ca să facă un pom ródă, sînt trebuitóre ca să ajute şi vremea şi locul şi ploĭ şi buna întocmire a văzduhurilor şi multe firéştĭ stărĭ împrejur: într'acest chip şi la cele ale Daruluĭ, adecă spre a dobândi omul prohotărîrea sa dela Dumnedeŭ trebue să voiască şi însuşĭ ca să ostenéscă şi să se nevoiască spre a se păzi pre sineşi de cele rele spre a lucra fapta bună şi în scurt spre a rĕmânea tot-de-una spre cele bune şi în Darul lui Dumnedeŭ. Căci precum cele firéştĭ nu vin la sfîrşitul cel bun de nu vor urma împreună şi stările împrejur cele din afară, aşa şi cele ale Daruluĭ nu aŭ sfîrşit potrivit de nu va urma şi proalegerea orĭ bunavoinţă a omului. Deci se închee din acestea dise, că prohotărîrea se înţelege în dóuĕ felurĭ: Obştéşte şi în parte. Şi prohotărîrea preste tot cuprindĕtóre este din partea lui Dumnedeŭ, căci pentru singură firésca bunătate cu întâia voe a sa din veci a prohotărît de obşte să zidéscă pre toţĭ ómenii, ca se-ĭ ţie prin Darul unuia născut Fiiului sĕŭ şi să-ĭ facă moştenitori ai împĕrăţiei sale, precum strigă Pavel şi dice: „Carele voeşte ca toţĭ ómenii să se mântuiască" (I Timot. II, 4). Iar prohotărîrea în parte este, din partea ómenilor acelora, carĭ voesc să unéscă şi ei voea lor cu întâia voe a lui Dumnedeŭ şi se nevoesc a păzi poruncile lui şi a dobândi prohotărîrea lor cea dela Dumnedeŭ. Acéstă prohotărîre însă se numeşte şi alegere, fiind-că unii numai din ceĭ mulţĭ vor şi urméză făcênd voea lui Dumnedeŭ, carii pentru acésta se dic şi aleşĭ, precum

îi procunóşte vrednicĭ, pentru-că ceea ce unul născut Fiĭul sĕŭ este dupre fire, aceea se fac dupre Dar şi ceĭ prohotărîţĭ de Dumneḑeŭ, fiind-că se află şi aceştia fiĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ[1]). Intâiŭ

a ḑis Domnul: „Că mulţĭ sînt chemaţĭ, ĭar puţinĭ aleşĭ“ (Mat. XX, 16). Insemnéză însă că aicea voroveşte Apostolul precum mi se pare despre prohotărîrea cea în parte. Că a ḑis că celor ce ĭubesc pre Dumneḑeŭ tóte le ajută spre bine şi ĭ-a prohotărît a fi de un chip cu chipul Fiĭuluĭ sĕŭ. Acestea aşa ḑicêndu-se, mĕ mir cum unii din maĭ nouiĭ teologhiĭ noştriĭ aŭ ḑis, că prohotărîrea nu este maĭ întâĭa voea luĭ Dumneḑeŭ, ci următóre; fiind-că Dumneḑeŭ, ḑic, pentru acésta prohotăreşte pre ceĭ drepţĭ, pentru-că procunóşte faptele cele bune ce vor să se facă, s'aŭ pornit însă a o ḑice acésta ca să fugă de ceea ce ḑic Calviniĭ, că Dumneḑeŭ adecă prohotăreşte pre ómenĭ spre a dobândi împĕrăţia luĭ şi fără a face eĭ fapte bune, şi căutând să scape de o necuviinţă aŭ căḑut într'alta. Căcĭ, de vom ḑice, că Dumneḑeŭ, pentru faptele cele bune ale drepţilor a prohotărît să-ĭ zidéscă şi să-ĭ mântuiască, apoĭ întâĭa pricină a zidireĭ şi a mântuireĭ lor nu este bunătatea şi voea luĭ Dumneḑeŭ, ci sînt faptele cele bune ale drepţilor, ĭar bunătatea şi voea luĭ Dumneḑeŭ este urmĕtóre, căcĭ de faptele lor s'a îndemnat a-ĭ zidi şi a-ĭ mântui. Iar acéstă socotinţă cât e de necuviincĭósă, cine nu o vede? Apoĭ dacă pentru bunătăţile drepţilor a prohotărît Dumneḑeŭ a zidi şi a mântui pre drepţĭ, trebuĭa ḑupre urmare şi pentru rĕutăţile pĕcătoşilor a se opri Dumneḑeŭ de a prohotărî ca să zidéscă şi să cheme la a sa împĕrăţie pre ceĭ pĕcătoşĭ, dar însă, precum pentru rĕutăţile pĕcătoşilor nu s'a oprit Dumneḑeŭ de a prohotărî din véc ca să zidéscă pre pĕcătoşĭ şi să-ĭ cheme la împĕrăţia sa, aşa dimprotivă nicĭ chĭar pentru bunătăţile drepţilor s'a oprit Dumneḑeŭ a-ĭ prohotărî pre eĭ din véc ca să-ĭ zidéscă şi să-ĭ mântuiască. Decĭ adevĕrul este acesta: Că Dumneḑeŭ din véc procunóşte cu adevĕrat şi bunătăţile ce vor să facă drepţiĭ şi rĕutăţile ce aŭ să lucreze pĕcătoşiĭ, dar însă, nicĭ chĭar pentru înseşĭ bunătăţile drepţilor aŭ prohotărît să-ĭ facă şi să-ĭ mântuiască, nicĭ pentru înseşĭ rĕutăţile pĕcătoşilor s'a oprit de a-ĭ zidi şi a-ĭ chema la împĕrăţia sa; ci pentru singură nemărginita şi firésca bunătatea şi voea sa din véc a prohotărît a zidi şi a chema la împĕrăţia sa pre ceĭ drepţĭ şi pre ceĭ pĕcătoşĭ. Ci drepţiĭ fiind-că s'aŭ unit de voea lor şi aŭ urmat voeĭ acesteea a luĭ Dumneḑeŭ, aŭ căştigat împĕrăţia luĭ, ĭar pĕcătoşiĭ, fiind-că nu aŭ voit a se uni şi a urma voeĭ luĭ Dumneḑeŭ, aŭ căḑut din împĕrăţia luĭ.

[1]) Prin cuvintele acestea se vede sfinţit. Teofilact că chip al fiuluĭ înţelege dupre omenire şi nu dupre dumneḑeire, căcĭ fără de înomenirea Fiĭuluĭ luĭ Dumneḑeŭ nu puteaŭ a se face fiĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ ceĭ prohotărîţĭ. Ci şi sf. Chiril Alexandreanul şi Icumenie dupre omenire înţeleg chipul acesta, că Icumenie ḑice că ceea ce Fiĭul luĭ Dumneḑeŭ era dupre fire întru înomenire, adecă ca sfînt, aşa şi ceĭ prohotărîţĭ s'aŭ făcut dupre Dar, fiind-că dupre iconomie de un chip s'aŭ făcut ómenĭ şi fraţĭ aĭ Fiĭuluĭ. Iar Chiril ḑice: „Precum chip al celuĭ pământesc, adecă al luĭ Adam, ḑicem că este viaţa cea în trup şi întru pĕcate, aşa chip al celuĭ ceresc, adecă al luĭ Christos ḑicem sfinţenia şi dreptatea şi ascultarea. Şi precum am purtat chipul celuĭ pământesc, aşa să purtăm şi chipul celuĭ ceresc, adecă viaţa cea întru sfinţenie, şi petrecerea cea întru orĭce neprihănită. Iar Mar. Atanasie în scrisórea cea către Serapion, şi Mar. Vasilie în scrisórea a cincea împrotiva luĭ Evnomie, chip al Fiĭuluĭ înţe-

născut însă este Christos dupre trupésca iconomie între mulți frați, căci dupre dumnedeire nu este întâiŭ născut, ci unul singur născut. Căci fiind-că omenescul trup cel luat de Fiiul s'a unș cu venirea a tot ungĕtoruluĭ Dumnedeŭ, precum a dis teologul Grigorie[1]), și s'a făcut pîrgă al nostru, și fiind-că întru Christos s'a sfințit osândita nóstră fire, pentru acésta dupre cuviință, întâiŭ născut cu adevĕrat este Christos, iar noĭ frați aĭ luĭ sîntem. Iar sîntul Grigorie al Nisieĭ dice: «Că întâiŭ născut s'a făcut Christos între mulți frați maĭ cu deosebire prin botez, fiind-că însuși maĭ întâiŭ s'a născut în apă, a căruĭa chipurĭ de naștere zburarea porumbuluĭ le-a moșit, prin care botez pre ceĭ împărtășiți cu el de asemenea naștere, frațĭ aĭ sĕĭ îĭ face, și însuși întâiŭ născut se face decât ceĭ născuți după dînsul din apă și din Duh» (în cuv. III împotr. luĭ Evnom.). Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: «Maĭ întâiŭ născut decât tótă făptura» (Col. I, 15).

Și pre care ĭ-a chemat pre aceștia și ĭ-a îndreptat.

A îndreptat Dumnedeŭ pre aceĭa ce ĭ-a chemat prin baea nașterei de a dóua a sîntuluĭ botez, curățindu-ĭ prin sineși de pĕcatele lor și drepți făcêndu-ĭ.

Și pre cariĭ ĭ-a îndreptat, pre aceștia și ĭ-a slăvit.

Cum a slăvit Dumnedeŭ pre ceĭ îndreptați? Învrednicindu-ĭ pre eĭ dumnedeeștei înfieri și dăruindu-le tóte cele-l-alte daruri ale Sf. Duh[2]).

Ce vom dice dar către acestea? De este Dumnedeŭ pentru noĭ, cine e împrotiva nóstră.

Vedĭ, o cetitoriule, că prea vederat a arătat aicea Apostolul că acestea le dice către hristianiĭ ceĭ ce se necăjesc, că se pare a le dice unele ca acestea: Dacă noĭ hristianiĭ când eram vrășmașĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ ne-am învrednicit a lua dela El atâtea marĭ bunătățĭ, cu cât maĭ vîrtos după ce ne-am îndreptat și ne-am slăvit și ne-am făcut prietenĭ luĭ Dumnedeŭ ne vom învrednici să luăm dela El maĭ marĭ bunătățĭ? Și dacă Dumnedeŭ este aju-

---

lege pre Duhul cel Sfînt. Iar Teodorit chip al Fiiuluĭ dice că este trupul luĭ, cu care dice că se va face de un chip trupul celor prohotărîțĭ. Precum a dis Apostolul către Filipisenĭ (Cap. III) scriind așa: „Carele va preface pre trupul smereniei nóstre, spre a se face el de un chip cu trupul slaveĭ luĭ".

[1]) In cuvîntul al doilea despre Fiiul dice, vedĭ însuși întrégă dicerea sfîntuluĭ la întâiul cap al acesteĭ către Romanĭ, stih I, la dicerea: Iisus Christos.

[2]) Dicerea „A slăvit" Chrisostom adecă, și Teofilact, și Amvrosie, și Ieronim o înțeleg a fi în viața acésta, adecă dupre cuvîntul înfiereĭ; iar Orighen o înțelege acésta că va fi în viața ceea ce va să fie, că treĭ cuprinde prohotărîrea: chemare, dreptate și slavă (la Colesie).

tător nóuĕ, cine póte a ni se împrotivi? Negreşit nimenea. Pentru-că măcar tótă lumea de s'ar scula asupra nóstră, negreşit înţelepciunea luĭ Dumneḑeŭ, ridicarea cea asupra nóstră a lumeĭ o va întórce tótă spre mântuirea şi slava nóstră.

32. Că cela ce nu a cruţat pre Fiĭul sĕŭ, ci pentru noĭ toţĭ l-a dat pre el, cum nu şi împreună cu el şi pre tóte le va dărui nóuĕ?

Las, ḑice, tóte cele-l-alte bunătăţĭ carĭ Dumneḑeŭ le-a dăruit nóuĕ, cele câte le-am ḑis maĭ înainte; adecă că ne-a chemat, că ne-a îndreptat şi că ne-a slăvit, şi numaĭ acésta o ḑic: Socoteşte hristianule că Dumneḑeŭ şi Tatăl pre însuşĭ Fiĭul sĕŭ cel unul născut, cel iubit, cel firesce din fiinţa sa născut (fiindcă sînt şi fiĭ puşĭ dupre dar aĭ luĭ prin sf. botez), pre acesta, ḑic, cel atât de scump şi iubit al sĕŭ fiŭ nu s'a scumpit, nicĭ s'a scârbit (că acésta însemnéză ḑicerea cruţat) Tatăl cel fără de început; ci pentru dragostea nóstră l-a dat pre el; şi nu pentru unul, nicĭ pentru ḑece, orĭ pentru o sută, ci împreună pentru toţĭ ómenĭĭ, şi de bun neam şi de neam prost, şi slăviţĭ şi proştĭ, şi nemulţămitorĭ şi hulitorĭ şi vrăşmaşĭ aĭ sĕĭ, şi nu prost l-a dat, ci spre jünghiere şi la mórte de cruce şi necinstită[1]). Şi apoĭ cum acum acestaşĭ Dumneḑeŭ, carele atâta

[1]) Maĭ acesteaşĭ le ḑice cu Pavel la Evanghelie Ioan întru care ḑice: „Că aşa a iubit Dumneḑeŭ lumea, în cât pre Fiĭul sĕŭ cel unul născut l-a dat, ca tot cela ce crede într'însul să nu piară, ci să aĭbă viaţa vecĭnică“ (Cap. III, 16). Iar sf. Grigorie Nisis ḑice: „Biserica crede pre adevĕratul Părinte, că cu adevĕrat este Tată al Fiĭuluĭ sĕŭ, precum ḑice Apostolul, nu al altuĭa cuĭ-va, că aşa hotărîtor a ḑis în óre-care din trimiterile sale: „Carele pre însuşĭ fiĭul sĕŭ nu l'a cruţat, osebind cu adăugirea ḑicereĭ“ sĕŭ „pre ceĭ vredniciţĭ cu darul înfiereĭ şi nu firesctĭ fiĭ“ (Cuv. II împrotiva luĭ Evnomie). Ḑice încă şi Chiril al Alexandrieĭ: „Ce lucru va fi din partea nóstră de o potrivă către Dumneḑeŭ şi Tatăl? Că însuşĭ a dat pre Fiĭul sĕŭ pentru noĭ, ca tot cel ce va crede într'însul să nu piară, ci să aĭbă viaţa vecĭnică, numaĭ cât necruţând şi pre cuvenita sa iubire de fiŭ“ (Cart. IV întru care ḑice cuvînt despre junice). Şi ĭarăşĭ acestaşĭ ḑice: „Că de trebue a ḑice şi óre-ce omenesc maĭ descoperit spre dovada înţelegereĭ, Dumneḑeŭ şi Părintele óre-cum îşĭ mânca mânile trimiţênd pre Fiĭul sĕŭ la mórte pentru noĭ, deşi ştia că nicĭ unul din ceĭ ce l-aŭ mâhnit îl rógă fiind-că şi acesta ca Dumneḑeŭ era fără de patimă. Dar însă binele cel ce urma din mórtea Fiĭuluĭ înţelegêndu-l, mântuirea şi viaţa adecă cea a tuturor, de iubirea de Fiŭ cea cuvenită Tatăluĭ nu a băgat sémă. Pentru acésta şi Pavel se minuna de el ḑicênd: „Carele pre Fiĭul sĕŭ nu l-a cruţat, ci pentru noĭ toţĭ l-a dat“ la ce dar s'ar face dupre dreptate mirarea de iubirea luĭ Dumneḑeŭ ş Tatăluĭ cea către noĭ, de nu ar socoti că a suferit óre-ce şi din cele nevrute, dând pentru noĭ pre Fiĭul sĕŭ? Că acésta ne înduplecă pre no a înţelege ḑicerea: „Nu a cruţat“ a luĭ Pavel, care nu s'ar ḑice când-va la nişte lucruri orĭ de ce fel, ci numaĭ la singure lucrurile cele lăudate de óre-cine ale luĭ Dumneḑeŭ“ (Cart. I, unde ḑice despre Avraam şi Isaac)

ne-a iubit pre noi, cum nu va dărui nóuĕ împreună cu Fiiul sĕŭ și pre tóte cele-l-alte bunătăți? Pentru-că cela ce pre stăpânul lumeĭ l-a dat pentru noi, vrășmași fiindu-ĭ noi, cum nu ne-ar da nóuĕ, prietenĭ acum fiindu-ĭ, avuțiile și căștigurile lumeĭ? Drept aceea, fiind-că nu ni le-a dat, arătat este că nu ne sînt de folos și pentru acésta nu ni le dă. Deci tu hristiane, carele te necăjeștĭ pentru Christos să nu cauți odihna, pentru că nu-ți e de folos, că de ar fi fost de folos, mai înainte o aĭ fi luat, orĭ și acum o veĭ lua de-ți va fi de folos.

33. Cine va pîrî împrotiva alesilor lui Dumnedeŭ?

De vreme ce împreună cu cele-l-alte ispite, ce pătimeaŭ hristianiĭ ceĭ din Iudeĭ atuncea, se maĭ ocăraŭ încă și se batjocureaŭ de către Iudeiĭ ceĭ de o semințe cu dînșiĭ, cum sînt lesne schimbăcioși și se întorc lesne la hristianism; pentru acésta dice aicea Apostolul către dînșiĭ, că Dumnedeŭ v'a ales dintre ceĭ-l-alți Evreĭ, și apoĭ cine va pîrî, adecă cine va prihăni alegerea luĭ Dumnedeŭ? Că dacă un om meșteș iscusit va alege vre un lucru al meșteșugului sĕŭ, nimenea se va afla ca să prihănéscă pentru acésta, apoĭ când cel maĭ presus de tóte meșteșugurile și nemărginitul înțelept Dumnedeŭ va alege, cine va putea a-l prihăni? Cu adevĕrat nimenea.

Dumnedeŭ este cel ce îndreptéză.

34. Cine va fi cel ce osîndește? Christos este cel ce a murit, iar maĭ ales carele și s'a sculat din morți.

Nu a dis Pavel că Dumnedeŭ este carele a ertat pĕcatele nóstre, ci a dis lucrul cel mult maĭ mare, cum că Dumnedeŭ este cel ce ne-a făcut drepți. Deci să nu ne temem, hristianilor, nicĭ de ceĭ ce ne ispitesc, nicĭ de ceĭ ce ne ocărăsc și ne batjocuresc, că Dumnedeŭ este acela ce ne-a ales și ne-a îndreptat, și acela ce a și murit pentru noi, iar maĭ ales și a înviat din morți pentru dragostea nóstră, este Christos, Fiiul luĭ Dumnedeŭ. Și apoĭ cine ne va osândi, pre ceĭ ce ne-am învrednicit a lua atâta slavă?

Carele și este de-a drépta luĭ Dumnedeŭ, carele și solește pentru noi.

Dicerea solește va să dică mijlocește și se rógă. Deci ca să arăte Pavel covîrșitórea iubire ce are Christos către noi a dis acésta, cum că, cu tóte că stăpânul nostru Christos a plinit tótă întrupésca sa iconomie, nu a încetat însă și despre iubitórea de ómenĭ plecare și de aședarea cea drăgostéscă ce are către noi hristianiĭ sĕĭ, ci solește și rógă pentru noi pre Părintele sĕŭ cel fără de început. Iar a soli și a se ruga Christos pentru noi acésta nu aduce nicĭ o micșorare dumnedeeștel slavel și mă-

rirei luĭ. Nu, pentru-că Pavel maĭ înainte ḑicênd că Christos este de-a drépta luĭ Dumneḑeŭ (acésta este arătătórea de dumneḑeésca luĭ mărire), apoĭ a ḑis acésta că soleşte, vrênd să arăte cu acésta nu alt ce-va, precum s'a ḑis, decât pre ĭubirea ce are Christos către noĭ. Fiind-că şi pentru Tatăl a ḑis acestaşi Pavel că ne rógă pre noĭ prin Apostolĭ, ḑicênd: «Ca cum rugându-se Dumneḑeŭ prin noĭ» (II, Cor. V, 20). Impuţinatu-s'a dar óre slava luĭ Dumneḑeŭ şi Tatăluĭ pentru-că rógă? Nu. Ci negreşit acésta este o dovadă arătătóre de negrăita purtare de grijă şi de dragostea ce are Dumneḑeŭ şi Tatăl pentru noĭ. Unĭĭ însă ḑicerea: «Soleşte pentru noĭ» aşa o aŭ înţeles: «Că fiind-că Christos pórtă trupul şi când s'a înălţat nu l-a lepădat, precum bârfesc Maniheiĭ, însuşĭ acésta, a purta trup adecă, acésta este o solie şi rugăminte către Tatăl pentru noĭ, pentru-că vêḑêndu-o acésta Tatăl îşĭ aduce aminte de dragostea cea către ómenĭ, pentru care Fiĭul sĕŭ cel ĭubit a purtat trup şi aşa se plécă spre îndurare şi milă»[1]). Acestea însă le ḑice Pavel, precum de multe orĭ am ḑis, pentru ca să mângâe pre hristianiĭ ceĭ ce se necăjeaŭ, şi pentru ca să arăte lor că şi Sîntul Duh pentru noĭ se rógă, şi Tatăl nu s'a mâhnit dând pre Fiĭul sĕŭ pentru noĭ, ci şi ne-a îndreptat şi ne-a slăvit. Şi al treilea că şi Fiĭul se rógă pentru noĭ, şi dar nu trebue să ne întristăm şi să obosim pentru ispită[2]).

[1]) Iar Fotie ḑice că rugăciunea ceea ce o a făcut Christos către Tatăl maĭ înainte de patimĭ, ḑicênd pentru Apostolĭ şi pentru toţĭ ceĭ ce urmaŭ a crede: „Părinte sfinte, păzeşte-ĭ pre eĭ întru numele tĕŭ, pre carĭĭ ĭ-aĭ dat mie, şi sfinţeşte-ĭ pre eĭ întru adevĕrul tĕŭ, şi Eŭ pentru aceştia rog, nu pentru lume rog (Ioan XVII). Acéstă rugă a Domnuluĭ, măcar deşi o dată s'a ḑis, are însă atâta putere şi tărie, în cât tot-de-una lucréză şi deplineşte cele ale mijloceiĭ Domnuluĭ. Iar S. Chiril Alex. ḑice: „Fiind-că Christos este arhiereŭ vecĭnic, dupre ḑicerea: „Tu eştĭ preot în véc" (Psalm. CIX, 5), ca om adecă, ĭar lucrul arhiereuluĭ este a mijloci cele către Dumneḑeŭ şi a se ruga pentru norod, pentru acésta şi despre el a ḑis Pavel că soleşte şi se rógă pentru noĭ. Dar Procopie ḑice, că graĭurile acestea sînt cuvinte de compogorîre ale luĭ Pavel, ḑicerea: „Carele este de-a drépta Tatăluĭ" şi solirea şi rugămintea Domnuluĭ, fiind-că Dumneḑeŭ nicĭ în loc se cuprinde ca să aĭbă loc de-a drépta, nicĭ are trebuinţă de mijlocirea Fiĭuluĭ pentru noĭ (Tom. II din cele 8 cărţĭ, fóĭa 807). Iar M. Vasilie tâlcuind ḑicerea: „De-a drépta luĭ Dumneḑeŭ", ḑice: „Pavel întru Duhul mărturisind despre Christos cum că este de-a drépta luĭ Dumneḑeŭ... socotesc că starea şi şederea însemnéză pre statornicia şi starea cea de-apururea a fireĭ o însemnéză, căcĭ şi Varuh pre nemişcarea şi nestrămutarea eşireĭ luĭ Dumneḑeŭ arătându-o a ḑis acésta: „Tu şeḑênd în véc şi noĭ perind în véc" cu locul cel din drépta însemnând pre cinstea cea întocma a vrednicieĭ" (cap. V despre Sf. Duh). Veḑĭ şi suptînsemnarea ḑicereĭ: „A şedut de-a drépta mărieĭ Celuĭ prea înalt" (Evreĭ I, 3).

[2]) Veḑĭ şi tâlcuirea ḑicereĭ: „Soleşte" la cap III, s. 25, către Evreĭ. Iar

35. Cine ne va despărți pre noĭ de dragostea luĭ Christos? Necazul? Saŭ strîmtorarea? Saŭ fómetea? Saŭ góna? Saŭ golătatea? Saŭ primejdia? Saŭ sabia?

După ce a arătat Pavel negrăita ĭubire care o are tótă prea Sfînta Treime către noĭ ómenii, Tatăl, Fiĭul și Sfîntul Duh, s'a făcut ca un entusiast și dice: Cine dar ne va despărți pre noĭ de dragostea luĭ Dumnedeŭ? Niminea adecă, pentru-că nicĭ o muncă orĭ cât de mare ar fi, orĭ cât de înfricoșată, nu póte a ne despărți pre noĭ hristianiĭ dela Dumnedeul nostru, cariĭ atâta ne-am ĭubit de el și ne-am învrednicit a lua atâta părintéscă purtare de grijă. Vedĭ însă, o cetitoriule, că Apostolul nu a dis că pot a ne despărți pre noĭ de Dumnedeŭ lucrurile cele îndulcitóre ale lumeĭ aceștia, precum sînt îndulcirile trupuluĭ, ĭubirea bogățieĭ, pofta slaveĭ și a diregătoriilor și cele-l-alte de care ómeniĭ ceĭ maĭ mulțĭ se stăpânesc, nu, ci a dis că nu pot a ne despărți pre noĭ de Dumnedeŭ cele mult maĭ tiranicești decât acestea acum dise, care pot a sili pre sufletul omuluĭ și fără a voi. Care sînt acestea? Necazurile, strîmtorările și cele-l-alte care le-a dis, care deși sînt puține la numĕr, însă fie-care din acestea cuprind nenumĕrate ispite, și maĭ ales cea a necazurilor și strîmtorăreĭ cuprinde și legăturĭ și temniță și clevetirĭ, lanțurĭ și izgonirĭ și tóte cele-l-alte rele, care pot a ticăloși pre om, măcar deși câte una, una nu le-a înșirat Pavel.

36. Precum este scris «că pentru tine ne omorîm tótă dĭua, socotitu-ne-am ca niște oĭ de junghiere» (Psalm. XLIII, 12)[1]).

Ca să nu se socotéscă că este óre-care semn de părăsire dumnedeéscă când se necăjesc și se strîmtoresc hristianiĭ, aduce Apostolul aicĭ martur pre proorocul David, carele proorocea necazurile acestea și strîmtorările hristianilor; carele cu aceste cuvinte arată că este o prea mare mângâiere hristianilor a pătimi pentru Dumnedeŭ, și maĭ ales nu numaĭ a pătimi, ci și a se

Coresie dice că și S. Grigorie Dialogul la Psalmul V de pocăință dice: „Că Christos în tóte dilele se rógă pentru biserică". Asemenea și Avgustin la Psalmul XXIX. Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: „Unul este și mijlocitorul între Dumnedeŭ și între ómenĭ" (I, Timot. II, 5).

[1]) Icumenie dice, că pentru acésta Pavel a adus mărturia acésta, vrênd să rușineze pre hristianiĭ ceĭ de atuncea, căcĭ dacă dreptiĭ ceĭ ce se află în legea cea veche și proorocĭ defaimă viața lor pentru dragostea luĭ Dumnedeŭ, a cărora plățile și cununile eraŭ pămênteștĭ și bunătățile pământuluĭ, cu mult maĭ vîrtos sîntem datorĭ noĭ să defaimăm viața nóstră pentru dragostea luĭ Dumnedeŭ, noĭ ceĭ ce avem să luăm spre răsplătirea ostenelelor și a morțeĭ nóstre o împărăție cerească. Iar Teodorit tâlcuește că Psalmul acesta l'a scris Sfîntul Duh prin David pentru minunațiĭ Macaveĭ, cariĭ s'aŭ făcut mucenicĭ pentru credință.

omorî în fieşte-care ḑi pentru Dumneḑeŭ. Iar mórtea acésta de tóte ḑilele se face de proalegerea şi voea lor şi nu lucrătoreşte şi cu firea, căcî pentru a se omorî cine-va cu lucrul în tóte ḑilele, acésta este cu neputinţă firéşte. Insemnéză însă şi ḑicerea acésta «a se omorî» că se jertfeşte cine-va pentru Dumneḑeŭ, fiind-că Apostolul a arătat că acésta însemnéză, cu urmętórele cuvinte ce a ḑis că «ne omorîm ca niştе oî de junghiere». Şi că precum oile nu se împotrivesc când se aduc să se junghie, aşa nicî noî hristianiî nu se cuvine a ne împotrivi când vor să ne junghie necinstitoriî de Dumneḑeŭ şi réŭ credincîoşiî, pentru Dumneḑeŭ şi pentru numele luî Christos.

37. Ci întru acestea tóte prea biruim pentru acela ce ne-a ĭubit pre noî.

Fiind-că maî sus a ḑis Pavel, că noî hristianiî ne omorîm, pentru acésta adauge aicî şi mângâere, pentru a nu se împuţina cine-va cu sufletul, auḑind morţî şi junghierî şi să oboséscă. Deci ḑice că deşi noî pătimim necazurî şi strîmtoriî şi morţî, dar însă nu numaî biruim, ci şi prea biruim, adecă cu tótă lesnirea şi fără ostenele şi sudorî ne facem biruitorî[1]) şi cu însuşî muncile acestea şi greutăţile şi relele care ni se fac. Pentru-că acésta este biruinţa cea prea desăvîrşită, când noî hristianiî bântuindu-ne şi gonindu-ne şi schingĭuindu-ne ne arętăm maî puternicî decât cei ce ne gonesc şi ne schingĭuesc. Şi să nu te îndoeştî de acésta, ĭubitule, pentru-că Dumneḑeŭ este carele împreună se nevoeşte cu noî şi carele atâta ne-a ĭubit, în cât nu e de mirare dacă biruim aflându-ne în mijlocul réutăţilor.

38. Că încredinţat sînt eŭ că nicî mórtea, nicî viaţa, nicî angheliî, nicî începętoriile, nicî puterile[2]), nicî cele de faţă, nicî cele viitóre,

---

[1]) Iar Marele Vasilie, carele tâlcueşte ḑicerea „prea biruim“ ḑice, că birueşte cu adevĕrat cel ce nu se înduplecă la cele ce i se adaugă către sine, ĭar prea birueşte cela ce de voea sa trage asuprăşî chinuirî spre dovada răbdăreî (La tâlc. Psalm. CXIX). Adecă precum a ḑis şi David „Necaz şi durere am aflat“, care acestaşî Vasilie tâlcuind ḑice: „Că de vreme ce acolo m'am aflat fără a mĕ da la cele ce de către ispititorul trag ca să arăt prisosinţa dragosteî ceiî către Dumneḑeŭ, am adaus necaz preste necaz, şi durere preste durere, nu cu puterea mea sculându-mĕ asupra bântuelilor, ci pentru-că am chemat numele Domnuluî“ (tij).

[2]) Insemnéză că dupre sfîntul Grigorie al Nisieî ḑicerea „puterî“ aic însemnéză pre tóte cetele fericiţilor anghelî, că preste tot cuprinḑętor nume este puterile cereştilor duhurî, pentru acésta a ḑis proorocul David: „Lăudaţî pre Domnul tóte puterile luî, slujitoriî luî cariî faceţî voea luî (Psalm CII). Deci şi prin puterî aicî se însémnă şi heruvimiî şi serafimiî că aşa ḑice: „Aşijderea şi serafîmiî ceî pomeniţî la Isaia s'aŭ cuprins în numĕrul celor pomeniţî cu numirea: puterile, de marele Pavel“ (Cuv. I îm

39. Nicĭ înălţime, nicĭ adâncime, nicĭ altă zidire va putea pre noĭ a ne despărţi dela dragostea luĭ Dumnedeŭ, cea în Christos Iisus, Domnul nostru[1]).

Maĭ întâiŭ a dis Pavel cum ne-a iubit pre noĭ Dumnedeŭ, apoĭ dice şi cum a iubit el pre Dumnedeŭ, şi pentru a nu se părea că dice óre-carĭ marĭ lucrurĭ şi mândre pentru sineşĭ (şi maĭ ales cu însăşĭ fata sa arată Pavel şi hristianiĭ cum se cuvine a iubi pre Dumnedeŭ): deci dice că noĭ hristianiĭ atârnând de dragostea luĭ Dumnedeŭ, în cât, nu numaĭ muncile câte se află în lumea acésta nu vor putea a ne despărţi de dragostea acésta, ci pre lângă acestea încă şi de-am dice că de s'ar afla vre un tiran şi împĕrat carele ne-ar îngrozi că are să ne dea pre noĭ pedepseĭ şi muncĭ ĭaduluĭ, ceiĭ viitóre şi vecinice, saŭ de ar făgădui să dea nóuĕ spre dar viata acea vecinică ce va să fie, şi cu acestea s'ar apuca să ne despartă dela Dumnedeŭ, nimic nu va putea isprăvi. Dar ce dic tiranĭ şi împĕraţiĭ? Nicĭ înşişĭ angheliĭ, nicĭ tóte cetele cereştilor puterĭ, nicĭ tóte lucrurile cele ce sînt faţă, nicĭ cele ce vor să fie, nicĭ înălţimea, adecă tóte cele ce sînt în cerĭŭ şi împĕrăţia cerurilor,

protiva luĭ Evnom.). Dice însă şi sf. Dionisie Ariopag. în cap. XI despre cerésca ierarhie: pentru-că tóte cereştile fiinţe dupre obştescul stăpân cereştĭ se dic, orĭ fiind-că s'aŭ împărţit în treĭ tóte de cuvîntul cel maĭ presus de podóba lor dumnedeeştile minţĭ în fiinţă şi în putere şi în lucrare, când pre tóte orĭ pre óre-care dintr'însele fără de iscodire cereştĭ fiinţe orĭ cereştĭ puterĭ le numim, pre acestea cuprindĕtor numindu-le, despre care este cuvîntul, socotéscă-se că se arată nóuĕ puterea cea din fiinţe care-ĭ fiinţă a lor.

[1]). Maĭ acesteaşĭ eroticeştĭ cuvinţe ale dumnedeescului Pavel le glăsueşte şi Ignatie, cela ce se arde de dumnedeésca iubire, şi óre-cum entusiasmându-se, că scrie către Romanĭ aşa: „M'am cumpărat de hĭarele cele mie gătite" care şi mĕ rog curând a mi se afla mie, pre care şi le măgulesc ca în grab să mĕ mănânce, nu precum de óre-carĭi temêndu-se nu s'aŭ atins, că deşi nu vor voi ele de sineşĭ, eŭ le voĭŭ sili, că nimica nu rîvnesc eŭ din cele vĕdute şi din cele nevĕdute, pentru ca să mĕ norocesc a dobândi pre Iisus, focul şi crucea şi adunarea hĭarelor, tăerile mădulărilor, despărţirile, ruperile óselor, măcinăturile trupuluĭ şi muncile diavoluluĭ vie asupra mea, numaĭ ca pre Iisus Christos să-l dobândesc, nimic îmĭ vor folosi marginile lumeĭ, nicĭ împĕrăţiile véculuĭ acestuĭa. Maĭ bine este mie a muri pentru Iisus Christos, decât a împĕrăţi preste marginile pământuluĭ. Că ce se foloseşte omul de ar dobândi tótă lumea, ĭar sufletul sĕŭ l'ar perde?... Eŭ scriŭ către tóte bisericile şi tuturor făgăduesc, că de voe mor pentru Dumnedeŭ. De mĕ veţĭ opri voĭ... Lăsaţi-mĕ să fiŭ mâncare hĭarelor prin care este cu putinţa a dobândi pre Dumnedeŭ. Maĭ vîrtos zădărîţĭ hĭarele ca să se facă mie mormînt şi nimic din trupul meŭ să lase. Rugaţĭ pre Domnul pentru mine, ca prin aceste organe să mĕ aflu jertfă luĭ Dumnedeŭ. Lăsaţi-mĕ să dobândesc lumină curată. Acolo mergênd voĭŭ fi om al luĭ Dumnedeŭ. Daţi-mĭ voe să nu fiŭ zădarnic patimeĭ Dumnedeuluĭ meŭ".

nicĭ adâncimea, adecă nicĭ tóte cele ec sînt pre pămênt şi supt pămênt şi ĭadul care se află întru adâncul pămêntuluĭ şi munca[1]), acestea, ḑic, bunătăţĭ tóte împreună adunându-se şi relele, nu vor putea a ne clăti din dragostea luĭ Dumneḑeŭ. Ci deşi am ḑice că s'ar afla şi altă făptură atât de mare şi minunată câtă este acésta vĕḑută tótă şi cea nevĕḑută şi gândită, ĭarăşĭ nu va putea a ne despărţi dela dragostea luĭ Dumneḑeŭ. A pomenit însă Apost. de anghelĭ, nu dór că anghelii despart pre ómenĭ dela Dumneḑeŭ, să nu fiel Ci o a ḑis acésta dupre prepunere, vrênd să arăte şi cu cele ce sînt cu neputinţă pre covîrşirea cea mare a dragostelĭ ce avea către Dumneḑeŭ şi dragostea ce se cuvine a avea hristianiĭ către Christos. Fiind-că Pavel nu ĭubea pre Christos pentru cele ale luĭ Christos, adecă pentru împĕrăţia şi bunătăţile luĭ, ci pentru Christos ĭubea şi pre cele ale luĭ Christos, şi numaĭ la Christos căuta, şi de una numaĭ se temea, a nu cădea cum-va din dragostea luĭ, pentru că acest lucru era luĭ maĭ înfricoşat şi decât însaşĭ munca ĭaduluĭ, precum şi dimprotivă şi a rĕmânea în dragostea luĭ Christos, acésta era maĭ dorită luĭ şi decât însaşĭ împĕrăţia cerĭurilor, pentru acésta şi a adaus: «Din dragostea luĭ Dumneḑeŭ cea în Christos Iisus». Acest fel de ĭubire, ḑice, am către Dumneḑeŭ, nu precum o aŭ ceĭ-l-alţĭ Evreĭ, ci întru Christos Iisus, pentru-că şi Evreiĭ ḑic că ĭubesc pre Dumneḑeŭ, dar nu-l ĭubesc în Christos Iisus, pentru-că nu aŭ credinţa cea către Christos.

CAP. IX.

1. Adevĕr ḑic întru Christos, nu mint (împreună mărturisind cu mine conştiinţa întru Duhul Sfînt),

2. Că întristare mare este mie şi necurmată durere în inima mea.

Apostolul vrea să arăte înainte cum că nu toţĭ sînt sĕmênţă a luĭ Avraam, câţĭ sînt din sĕmênţa luĭ Avraam. Şi pentru ca să nu se arăte că acésta o ḑice cu patimă şi cu vrăşmăşie,

[1]) Aşa a înţeles Teodorit înălţimea şi adâncimea: Inălţime adecă pre împĕrăţia cerĭurilor, ĭar adâncime pre gheena, adecă pre viaţa cea vecĭnică şi pre mórtea cea vecĭnică. Insemnéză că prin faptele acestea a arătat adevĕrată ḑicerea acésta a Apostoluluĭ monahul acela, despre care scrie dumneḑeescul Nil, ḑicênd: „Alt ĭubitor de Dumneḑeŭ ĭarăşĭ, ce mergea în pustie şi purtare de grijă pentru rugăcĭune făcênd, ĭ-a stătut înainte doĭ anghelĭ şi l-aŭ luat pre el între dînşiĭ mergênd împreună cu el, ĭar el nicĭ cât de puţin neluând aminte de dînşiĭ ca să nu se păgubéscă de lucrul cel maĭ bun, că şĭ-a adus aminte de apostolésca ḑicere acésta: „Nicĭ anghelii, nicĭ începĕtoriile, nicĭ puterile vor putea a ne despărţi pre noĭ dela dragostea luĭ Christos“ (Cap. CXII despre rugăcĭune)

apucă mai înainte aicĭ şi ḑice laudele Evreilor şi bunătăţile, ca să surpe părerea acésta, şi mărturisesţe că, cu covîrşire iubesţe pre Evreĭ. Şi pentru ca să se crédă ḑice mai întâiŭ că «adevĕrul ḑic întru Christos şi nu mintesc, împreună mărturisind conştiinţa mea cu mine întru Duhul Sfînt», aducênd adecă la acésta treĭ marturĭ: pre Christos, pre conştiinţa sa şi pre Sfîntul Duh. Şi ḑice că mare întristare şi necurmată durere se află întru mine, mâncând inima mea pentru neamul Evreilor, pentru-că aŭ căḑut din Darul luĭ Dumneḑeŭ şi apoĭ urméză ḑicênd:

3. Că aşĭ fi poftit însumĭ eŭ anatema a fi dela Christos, pentru fraţiĭ meĭ rudeniile cele dupre trup.

Ce vrea să ḑică anatema? Să ştiĭ că însemnéză despărţire şi întreinare, pentru-că precum nu cutéză cine-va a se atinge de anatema, adecă de aceea ce s'a afierosit luĭ Dumneḑeŭ, ci rĕmâne osebită de tótă obştésca întrebuinţare, aşa şi carele se anatematiseşte se osebeşte de toţi ómenĭ. Insă osebirea unuĭa şi aceluĭa-l-alt se înţelege cu osebit chip, pentru-că de sfiinţita anatema nu cutéză nimenĭ a se atinge, pentru-că este afierosită luĭ Dumneḑeŭ, ĭar de omul cel anatemisit toţĭ se osebesc ca de un spurcat şi despărţit de Dumneḑeŭ[1]). Dar ce este acésta ce ḑice Pavel aicĭ? Pentru-că se vede că voroveşte împrotiva celor mai de sus; fiind-că atuncea ḑicea cum că niminea mĕ va despărţi de dragostea luĭ Dumneḑeŭ, ĭar acum ḑice că se rógă a se despărţi; se vede dar că sînt împrotivă cuvintele acestea de acelea. Dar însă nu sînt; fiind-că acésta ce ḑice aicea pentru dragostea luĭ Dumneḑeŭ ḑice; că de vreme ce toţĭ prihăneaŭ pre Dumneḑeŭ că a lepădat pre Evreĭ dela Darul sĕŭ şi ĭ-a necinstit, carĭi s'aŭ fost învrednicit de dumneḑeésca înfiere şi s'aŭ fost slăvit şi s'aŭ făcut strĕmoşĭ aĭ luĭ Christos, şi dimprotivă a bagat în Darul sĕŭ pre ceĭ de alt neam, carĭi nicĭ o dată

[1]) Pentru acésta şi dumneḑeescul Chrisostom un cuvînt întreg a făcut arătând că nu se cuvine a anatematisi cine-va vre un om viŭ saŭ mort (Tom. VII), unde şi ḑice aşa: „Ce altă va să ḑică anatema care o ḑicĭ omule, fără numaĭ afierosésca-se acesta diavoluluĭ şi să nu maĭ aĭbă lóc de mântuire şi înstreineze-se dela Christos". Ḑice încă şi Tarasie la rĕspunsul cel desvinovăţitor al soboruluĭ al şéptelea „greŭ lucru e anatema, fiind-că face pre om departe de Dumneḑeŭ şi din împĕrăţia cerĭurilor îl goneşte şi îl trimite pre el în întunerecul cel maĭ dinafară" (Fóĭa 724 a tom. II din cele Sinodicesţi). Iar s. Varsanufie ḑice că nu numaĭ pre ereticĭ, ci nicĭ pre diavolul se cuvine să-l anatemisésca cine-va, pentru-că anatemiseşte însuşĭ pre sine, fiind-că iubeşte şi face lucrurile diavoluluĭ. Veḑĭ despre anatemă maĭ pre larg la prozicerile soboruluĭ celuĭ din Gangra în canonicésca carte a nóstră. Ḑice însă şi Coresie că anatema se ḑice evreeşte Herma orĭ Herem, şi ḑicerea Herem însemnéză a se omorî şi a muri, fiind-că acela ce se afieroseşte luĭ Dumneḑeŭ, se despărţea din cela ce îl avea şi se omora.

l-aŭ cunoscut pre eĭ ca Dumnedeŭ; decĭ de vreme ce mulți prihăniaŭ pre Dumnedeŭ, dic, și cârtiaŭ împrotiva proniei luĭ, și hulïaŭ că cu nedreptate s'aŭ făcut acestea și că a amăgit Dumnedeŭ pre patriarhii aceïa, cărora le-a făgăduit a le da atâtea darurĭ: pentru tóte acestea inima durându-l pre dumnedeescul Pavel și mâniindu-se pentru necinstea acésta a slaveĭ luĭ Dumnedeŭ s'a rugat însuși a fi anatema, adecă însuși a fi despărțit de Christos, numaĭ a se mântui Evreiĭ și așa a se stinge hula cea de acest fel asupra luĭ Dumnedeŭ. Vedĭ acum, o cetitorĭule, că pentru dragostea luĭ Dumnedeŭ se rógă Pavel aicea, de ar fi fost cu putință adecă a se despărți însuși de céta ucenicilor și a Apostolilor luĭ Christos? Și că se rógă să se desparță adecă dela slava luĭ Christos și de a-l dobândi pre el, nu însă a se despărți și de dragostea luĭ. De multe orĭ se despart așa și părinții de fiiĭ lor numaĭ ca să se slăvéscă fiiĭ lor și nu se despart cu acésta de dragostea fiilor lor, ci aleg maĭ bine a fi eĭ neslăviți și necinstiți, numaĭ să se bine-norocéscă și să se arăte slăviți și cinstiți fiiĭ lor. Decĭ dice, că însumĭ eŭ Pavel, carele am isprăvit atâtea vitejiĭ, cel ce maĭ presus de fire iubesc pre Dumnedeŭ, rog a mĕ lipsi de slava luĭ Christos, pentru slava luĭ Dumnedeŭ, adecă numaĭ ca Dumnedeŭ să se slăvéscă și să nu se necinstéscă. Iar acésta a se lipsi cine-va de slava luĭ Christos, pentru slava luĭ Dumnedeŭ, acésta nu este lipsă de slava luĭ Christos, ci maĭ ales căștigarea eĭ și norocire[1]). Dicênd însă Pavel pentru fraților meĭ rudeniile cele du-

[1]) Pentru acésta și prea înțeleptul Fotie prea frumos dice, tâlcuind acestea ale Apostoluluĭ „m'așĭ fi rugat însumĭ eŭ anatema a fi", așa dice: mĕ împunge boldul acesta al doruluĭ să dic, așa flacăra dragosteĭ mâncând măruntaele mele mĕ silește a striga, așa iubirea cea către Christos, și a alerga toți către dînsul spre a se sfinți mĕ înduplecă a cugeta; m'așĭ ruga de ar fi cu putință și ar începea lucrul acesta, care era depărtare mântuitóre de Dumnedeŭ, care dărueste unire, și care despărțire maĭ tare légă împreună, care înstreinare apropie maĭ cu desĕvîrșire; că știa, știa acéstă despărțire de slava luĭ Christos și pentru mântuirea celor de o seminție cu el, nu numaĭ, nu ar fi urecut chipul, că de vreme ce pre dragostea ce Christos o a arătat maĭ pre sus de tóte estimele... fiind dar că împreună tóte acestea și împărțindu-le și întru una încheindu-le le-a numĕrat și încă nu a sfîrșit din calea doruluĭ, apoĭ dar acum și din cele ce nu sînt nicĭ încă s'aŭ făcut, ci cu socotélă împreună luându-se le-aŭ pus în rând și maĭ mult filotimisindu-se i s'a poruncit a plini numaĭ cât nu dice. In cât și pre însăși nădejdea, pre însăși calea, pre însăși mântuirea, o așĭ fi rĕpus, de s'ar fi slăvit Christos maĭ mult prin o faptă ca acésta, și de s'ar fi mântuit, întorcêndu-se, neamul Evreilor. Iar și a cugeta și a grăi unele ca acestea nicĭ despărțire dela Dumnedeŭ este când-va, nicĭ depărtare, ci maĭ ales unire minunată și maĭ pre sus de ființă, și împreunare de prea de nóuă cuviință și prea vederată arătare de dragostea cea și către Dumnedeŭ și către ómenĭ și o cunoștință neasemĕnată decât numaĭ sufletuluĭ luĭ Pavel celuĭ cu adevĕrat fericit și pacînic" (Int. CXXXIV).

pre trup, arată cu cuvintele acestea dragostea cea din inimă, ce o avea către Evreĭ, și cât arde sufletul sĕŭ pentru mântuirea lor[1]).

4. Carii sînt Israilteniĭ, a cărora e punerea de fiĭ, și slava, și testamenturile, și punerea de lege, și făgăduințele.

5. Aĭ cărora aŭ fost părinții și dintru carii este Christos dupre trup, cel ce este preste tóte Dumnedeŭ binecuvîntat în vécurĭ. Amin.

Laudă Pavel aicĭ pre Iudeĭ și-i măreste ca să nu se pară, precum am dis, că vorovește cu patimă și cu vrășmășie; lăturiș însă arată cu tóte cuvintele acestea și că Dumnedeŭ adecă a voit să mântuiască pre Iudeĭ și pentru acésta ĭ-a învrednicit de punere de fiĭ și de slavă și făgăduință de bunătățĭ a dat strĕmoșilor lor, luĭ Avraam adecă și Isaac și Iacov și tóte celel-alte alese daruri le-a dăruit lor ci și pre Christos a bine-voit să se nască dupre trup dintre dînșiĭ. Eĭ însă s'aŭ întors dela facerea de bine acésta a luĭ Dumnedeŭ. Pentru acésta Apostolul înspăimântându-se de dragostea luĭ Dumnedeŭ cea mare către Iudeĭ, face mulțămire către unul născut Domnul nostru Iisus Christos și dice că acesta este preste tóte Dumnedeŭ binecuvîntat în vécurĭ, ca cum ar dice: De hulesc alții pre Dumnedeŭ că nu cu binecuvîntat și drept chip s'a făcut chemarea și priimirea neamurilor, dar noĭ însă carii știm taĭnele luĭ Christos, bine cunóștem că Christos este vrednic nù de a se huli și a se grăi de rĕŭ, ci a se binecuvînta și a se slăvi ca Dumnedeŭ. Se rușinéză dar și slujitorul făptureĭ Arie de cuvintele acestea, pentru-că Pavel aicĭ arătat propoveduește pre Christos că este Dumnedeŭ preste tóte[2]).

[1]) Iar același maĭ înainte dis Fotie și alte dóuĕ tâlcuirĭ face aicĭ la acéstă dicere, și una adecă este acésta: „Mĕ rugam, dice, adecă maĭ de ales este mie, dice, ca voĭ Iudeiĭ să năzuiți la propoveduirea Evangheliei și să credeți, iar eŭ să maĭ zăbăvesc încă puțin în umbra legeĭ vechĭ, decât eŭ să apuc maĭ înainte a crede în Christos și pre voĭ să vĕ văd vrășmași aĭ luĭ Christos și că nu voiți a vĕ întórce. Pentru-că mie nu mĭ-ar fi pricinuit vre o vĕtămare întîrzierea în legea cea veche, iar pentru voĭ este mare frică, nu cum-va tot-de-una veți rĕmâne în necredință și vĕ veți munci". Iar cea-l-altă tâlcuire este acésta: „Mĕ rugam, dice, a mĕ face anatema, adecă a pătimi multe rele și schingiurĭ trupești (fiind-că Scriptura în locul relelor ce sufere cine-va ĭa pre numirea anatema), numaĭ pentru a se mântui rudele mele Evreiĭ" (tij). Asemenea însă este acésta ce dice Pavel aicĭ „mĕ rugam însumĭ eŭ anatema a fi dela Christos pentru frații meĭ rudele mele dupre trup", cu ceea ce a dis Moïsi către Dumnedeŭ pentru înșiși Evreĭ „rogu-mĕ Dómne, a greșit norodul acesta pĕcat mare și și-a făcut lorușĭ Dumnedeŭ de aur și acum de veĭ ĭerta lor adecă pĕcatul, ĭartă-l, ĭar de nu, șterge-mĕ din cartea ta întru care m'aĭ scris" (Eș. XXXII, 31). „Iar acésta ce alta este dupre Fotie, decât a dice că de nu te veĭ împăca cu ceĭ din neam, de nu veĭ uni pre eĭ cu tine, desparte-mĕ și pre mine de tine"? (tij).

[2]) Iar Teodorit dice că vrênd Pavel să arăte iubirea sa cea mare ce

6. Şi nu că dór că a căḑut cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ.

Eŭ cu adevĕrat, ḑice, mĕ ard pentru-că se huleşte Dumneḑeŭ şi aşĭ fi voit pentru acésta să se mântuĭască toţĭ Evreiĭ. Dar însă deşi nu se mântuesc toţĭ, însă pentru acésta nu a minţit Dumneḑeŭ întru cele ce a făgăduit patriarhilor, luĭ Avraam şi Isaac şi Iacov, pentru-că nu este cu putinţă (că acésta însemnéză ḑicerea «nu că dór»[1]) să cadă din adevĕr cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ, pentru-că ceea ce a făgăduit Dumneḑeŭ acelora, aceea o a şi făcut prin lucrări şi prin împlinire, măcar deşi ceĭ ce hulesc ḑic că Dumneḑeŭ altora a făgăduit şi altora a dat făgăduinţele, că ascultă ce ḑice dupre urmare Pavel:

7. Că nu toţĭ ceĭ din Israil, aceştĭa sînt Israil, nicĭ căcĭ sînt sĕmînţa luĭ Avraam, toţĭ sînt fiĭ.

Ceea ce ḑice că a făgăduit Dumneḑeŭ acésta şi o a făcut, că a ḑis luĭ Avraam, că ţie îţĭ voĭ da (pămêntul Palestineĭ adecă) şi semînţeĭ tale în véc (Fac. XIII, 16).

Să vedem dar carĭĭ sînt sĕmînţa acésta, pentru-că câţĭ s'aŭ născut din Avraam aceĭa toţĭ nu sînt curaţĭ sĕmînţă a luĭ Avraam şi fiĭ, precum nicĭ toţĭ ceĭ din Israil, adecă ceĭ ce s'aŭ născut din Iacov, aceştia sînt Israilteniĭ, ci sĕmînţă şi fiĭ aĭ luĭ Avraam şi aĭ luĭ Israil sînt ceĭ dupre aseménarea luĭ Isaac, născuţĭ din Avraam şi ceĭ vrednicĭ de fapta bună a luĭ Israil cu care s'a învrednicit el a vedea pre Dumneḑeŭ, fiind-că înadins nu a ḑis Pavel ceĭ din Iacov, ci ceĭ din Israil, pentru ca să arăte cinstitul nume care l-a luat Iacov dela Dumneḑeŭ, când s'a luptat cu el, numindu-se Israil, carele însemnéză minte vĕḑĕtóre de Dumneḑeŭ. Că aşa ḑice Sfînta Scriptură: «Nu se va maĭ chema numele tĕŭ Iacov, ci Israil va fi numele tĕŭ» (Fac. XXXII, 28). Decĭ dacă tu, o cetitoriule, veĭ înţelege carĭĭ se nasc dupre aseménarea luĭ Isaac, atuncea veĭ afla adevĕrată şi nemincinósă făgăduinţa luĭ Dumneḑeŭ, fiind-că acestora s'a dat făgăduinţele. Drept aceea nu se cuvine a se huli Dumneḑeŭ, pentru că ceea ce o a ḑis, o a făcut, de şi uniĭ nu înţeleg.

---

avea către Evreĭ, urméză femeilor celor ce-şĭ plâng pre morţiĭ lor, carĭ urzesc şi ţésă întru plângerile lor şi frumseţa traĭuluĭ morţilor şi dricul vîrsteĭ lor şi nobilitatea strĕmoşilor şi bogăţia şi vrednicia lor. Iar aşeḑĕmînturĭ ale Iudeilor, ḑice că, dupre acestaşĭ Teodorit, nu numaĭ pre cel vechĭŭ testament, ci şi pre cel noŭ lor îl voĭa să-l dea: „Că voĭ testălui, ḑice, caseĭ luĭ Israil şi caseĭ luĭ Iacov testament noŭ, nu dupre testamentul ce am testăluit părinţilor lor" (Ier. XXXI, 31). Dar însă testamentul acest noŭ Israilteniĭ nu aŭ voit să-l priiméscă.

[1]) Iar Fotie ḑice că ḑicerea „nu că dór" însemnéză acésta „că nu numaĭ că n'a căḑut cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ, ci nicĭ a fost cu putinţă să cadă, adecă nicĭ a fost aprópe de a cădea, nicĭ a se părea că cade.

8. Ci întru Isaac se va chema sĕmênță ție, adecă, nu fiiĭ trupuluĭ aceștĭa sînt fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ, ci fiiĭ făgăduințeĭ se socotesc întru sĕmênță[1]).

9. Că al făgăduințeĭ este cuvîntul acesta «întru acéstă vreme voĭŭ veni, și va fi Sarreĭ fiŭ» (Fac. XVIII, 10).

Nu tâlcuesc, dice, eŭ ție care este adevĕrata sĕmênța luĭ Avraam, ci Scriptura cea veche, care a dis că întru Isaac se va chema ție sĕmênța (Fac. XXI, 12). Drept aceea câțĭ s'aŭ născut dupre asemĕnarea luĭ Isaac, adecă din făgăduință, aceștĭa sînț adevĕrațĭ fiĭ aĭ luĭ Avraam, orĭ maĭ bine a dice adevĕrațiĭ fiiĭ luĭ Dumnedeŭ. Pentru-că nu s'a născut Isaac cu legea și puterea fireĭ, ci cu puterea Dumnedeeștеĭ făgăduințe: «Că întru acéstă vreme voĭŭ veni» a dis Dumnedeŭ către Avraam, «și va fi Sarreĭ fiŭ». Decĭ cuvîntul acesta al luĭ Dumnedeŭ a plăzmuit pre Isaac în mitra Sarreĭ și l-a născut pre el. Așa dar urméză și la noĭ hristianiĭ fiiĭ luĭ Dumnedeŭ. Pentru-că în scăldătórea sfîntuluĭ botez, ca în mitras de maĭcă aflându-ne se dic cuvinte dumnedeștĭ și acelea pre noĭ din noŭ ne plăzmuesc. Că botezându-ne în numele Tatăluĭ și al Fiĭuluĭ și al Sfîntuluĭ Duh, a dóua óră ne naștem duhovnicește. Și precum acolo atuncea a făgăduit Dumnedeŭ maĭ înainte nașterea luĭ Isaac și apoĭ o a împlinit, așa și la nașterea de a dóua a nóstră cea duhovnicéscă maĭ întâĭŭ a făgăduit Dumnedeŭ prin proorocĭ și apoĭ o a împlinit. Drept aceea dicerea: întru Isaac se va chema ție sĕmênță, așa trebue a se înțelege, în loc de aceea sînt sĕmênță aĭ luĭ Avraam, care s'a născut dupre chipul naștereĭ luĭ Isaac, adecă prin Dumnedeescul cuvînt. Decĭ nu a căḑut, nicĭ a mințit cuvîntul luĭ Dumnedeŭ, ce a dat ceea ce a făgăduit, cuĭ? Adevĕrateĭ semințeĭ luĭ Avraam, adecă credincĭoșilor celor din neamurĭ, care s'aŭ făcut fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ, asemenea cu Isaac, fiind-că și aceștĭa adecă s'aŭ născut din făgăduință și prin cuvîntul luĭ Dumnedeŭ. Iar deși dic Evreiĭ că dicerea acésta: întru Isaac se va chema ție sĕmênță,

[1]) Insemnéză dupre Coresie că îndoite făgăduințe și blagoslovenii făgăduĭa Dumnedeŭ semințeĭ luĭ Avraam, pre una adecă luméscă, ĭar alta maĭ pre sus de lume. Și pre cea din lume o făgăduĭa trupurilor celor din lume, adecă luĭ Ismail și celor șése fiĭ născuțĭ dupre legea fireĭ din Hetura; ĭar pre cea maĭ pre sus de lume o a dat semințeĭ luĭ, celor născuțĭ adecă din făgăduință duhovnicește dupre chipul luĭ Isaac. Și făgăduința cea luméscă, adecă cea despre pămêntul Hanaan și înmulțirea cea dupre stele s'a plinit maĭ înainte de venirea luĭ Christos. Iar duhovnicésca blagoslovenie și făgăduința cea maĭ pre sus de lume s'a plinit când a venit Christos, împărtășindu-se de ea neamurile cele ce s'aŭ făcut fiĭ aĭ luĭ Avraam dupre credință.

acésta însemnéză a se socoti de sĕmênță a luĭ Avraam câțĭ se vor naște din Isaac, rĕspundem că de ar fi fost înțelegerea acésta adevĕrată, trebuĭa și Idumeiĭ și toțĭ ceĭ ce s'aŭ născut dintru aceea să se socotéscă sĕmênță a luĭ Avraam, pentru-că strĕmoșul Idumeilor Isav a fost fiŭ al luĭ Isaac, dar acum Idumeĭ nu numaĭ nu sînt, nicĭ se socotesc fiĭ aĭ luĭ Avraam, ci și fórte despărțițĭ sînt de neamul luĭ Avraam, și se numesc de altă seminție.

10. Și nu numaĭ, ci și Reveca dintru unul avênd așternut din Isaac părintele nostru.

Dumnedeéscul Apostol maĭ sus adecă a arătat, că cu tóte că Avraam a avut mulțĭ și osebițĭ fiĭ (că avea și pre Ismail din Agar róba sa, avea și șése fiĭ din Hetura muerea a dóua a sa); însă singur Isaac s'a numit sĕmînță a luĭ. Drept aceea și ceĭ ce se nasc dupre asemenea chip al luĭ Isaac se numesc sĕmînță a luĭ Avraam. Și acum încă dice că nu numaĭ la Isaac vor vedea cine-va acésta, ci ceea ce este maĭ mare, acésta o va vedea și la fraților ceĭ de gemene, un tată avênd și o maĭcă și o zemislire, adecă la Isav și la Iacov, pentru-că nicĭ aceștia aŭ dobândit aceleași privileghiĭ. Ci Iacov adecă s'a ales de Dumnedeŭ, ĭar Isav s'a urât. Drept aceea și tu, o cetitorĭule, nu cere sémă dela Dumnedeŭ pentru ce a ales pre ceĭ de alte neamurĭ și ĭ-a făcut pre eĭ sĕmînță a luĭ Avraam, ĭar maĭ ales sĕmînță a sa, ĭar de Evreĭ și-a întors fața și ĭ-a împins dela sine. Teodorit însă dice că dicerea acésta «dintru unul avênd așternut» însemnéză în loc de «că întru aceeași vreme pre amêndoĭ a zĕmislit».

11. Că încă nenăscêndu-se eĭ, nicĭ făcênd ce-va bine, orĭ rĕŭ, ca propunerea luĭ Dumnedeŭ să rĕmâe dupre alegere, nu din fapte, ci dela cela ce chémă.

12. I s'a dis eĭ «că cel maĭ mare va sluji celuĭ maĭ mic» (Fac. XXV, 23)[1]).

[1]) Isav cel maĭ mare a slujit luĭ Iacov celuĭ maĭ mic, fiind-că Idumeiĭ ceĭ ce se pogóră din Isav aŭ slujit Israiltenilor, că aŭ slujit luĭ David maĭ înainte de luarea în robie la Vavilon, precum mărturisește Scriptura. Și s'aŭ făcut toțĭ Idumeiĭ slugĭ împĕratuluĭ, dicênd (David) (a dóua împ. cap. VIII, 14). Aŭ slujit Israiltenilor și după întórcerea din Vavilon, dupre Procopie, când se împrotiveaŭ Israiltenilor neamurile cele megieșite și nu îĭ lăsa pre eĭ să zidéscă biserica, dintre care tóte neamurile ceĭ dintâiŭ eraŭ Idumeiĭ în valea luĭ Iosafat, când gonindu-se de către Israilteni s'aŭ omorît și rămășălniciĭ s'aŭ făcut robĭ (Fóĭa 311, la cele cincĭ cărțĭ ale luĭ Moĭsi), de unde a dis Ioil: Idumea va fi câmp de perdare (Ioil III, 19). Decĭ închee Apostolul din acésta, dupre Coresie, că precum Idumeiĭ nu s'aŭ îndreptat pogorându-se cu neamul din Isav și printr'însul din A-

13. Precum este scris «pre Iacov am ĭubit, ĭar pre Isav l-am urât» (Malah. I, 3).

De nevoe este maĭ înainte să spunem tótă noĭma cuvintelor acestor lungĭ şi întinse ce va să le dică Apostolul, fiind-că dicea mulţĭ nedumerindu-se pentru care pricină s'aŭ protimisit neamurile decât Evreiĭ (pentru-că nu póte a dice cine-va că s'aŭ protimisit pentru faptele lor cele bune, de vreme ce toţĭ aŭ pĕcătuit şi Evreiĭ împreună şi neamurile). Decĭ la acésta nedumerire Apostolul dimpreună adună şi alte multe nedumeriri, nóuĕ cu adevĕrat neînţelese, ci singur luĭ Dumneḑeŭ pricepute. Şi maĭ întâĭŭ arată pre ceĭ de maĭ sus doĭ fraţĭ de gemene, pre Iacov şi pre Isav, că dintru aceştia Iacov cel ales nu s'a ales pentru fapta bună[1]), nicĭ împrotivă Isav cel urât, nu s'a urât pentru faptele luĭ cele rele (fiind-că în pântecele maĭceĭ lor [amêndoĭ aflându-se] nu aŭ fost făcut vre-un lucru bun saŭ rĕŭ). Ci din propunerea adecă din procunoştinţa luĭ Dumneḑeŭ cel unul Iacov s'a ales şi s'a ĭubit, ĭar celă-l-alt Isav s'a urât, precum şi proorocul Malahia dice despre faţa luĭ Dumneḑeŭ, pre Iacov l-am ĭubit, ĭar pre Isav l-am urât[2]), pentru ca totul să fie deplin al luĭ Dumneḑeŭ şi al propunereĭ şi al procunoştinţeĭ luĭ Dumneḑeŭ. Şi ce dic numaĭ pre aceştia, încă şi Israilteniĭ toţĭ aŭ făcut pre idolul viţelului în muntele Horiv şi i s'aŭ închinat, ci alţiĭ dintre dînşiĭ s'aŭ pedepsit, ĭar alţiĭ nu s'aŭ pedepsit. Încă şi împĕratul Farao împetrit a fost cu adevĕrat. Dar însă atuncĭ eraŭ şi alţiĭ mulţĭ împetriţĭ ca dînsul, apoĭ cum numaĭ singur el s'a pedepsit? Veḑĭ că aceste sînt ju-

vraam, aşa şi voĭ Iudeeĭ nu vĕ veţĭ îndrepta fără de credinţa luĭ Christos, măcar deşi vĕ pogorâţĭ cu neamul din Avraam, ci precum Idumeiĭ aŭ slujit Iudeilor, aşa şi voĭ veţĭ sluji acestor de alte neamurĭ şi vechiul testament va sluji celuĭ noŭ.

[1]) Nu din fapte, dice Coresie, ca unele ce ar povăţui înainte, ci dela cel ce chémă, ca cel ce povăţueşte înainte. Nu din fapte, ci prin fapte. Nu din fapte, ca cum ar povăţui înainte, ci din Darul cel ce povăţueşte către mântuire pre ceĭ ce voesc. Nu din fapte ca cum ar fi vrednice de mântuire, ci din darul întrupeştieĭ iconomiĭ şi de Dumneḑeŭ cel ce socoteşte faptele vrednice de mântuire, nu din fapte ca din fapte, că nu de sine-ne ca de înşi-ne.

[2]) Dupre Coresie ceĭ maĭ mulţĭ dascălĭ vor că Apostolul aicea învaţă că începutul mântuireĭ nu este din fapte, ci din dar. Nu se lépădă însă şi faptele, de vreme ce nimenea se mântueşte fără de voea de sine. Însă din acestea cuvinte ce dice Pavel aicea lépădă faptele cu osebire fiindcă omul ca om se chémă către rĕŭ şi se vinde de către pĕcat şi lucréză cele ale trupuluĭ şi ale lumeĭ şi ale diavoluluĭ întunecându-se. Iar povăţuind înainte Darul, póte omul a se îndupleca împreună şi a bine voi lumina Daruluĭ. Şi dar Pavel lépădă faptele şi dice: „Fiind faptele unite cu omul cel dupre fire", şi ĭarăşi primeşte faptele omuluĭ când omul se învoeşte cu Darul şi cu sfatul luĭ Dumneḑeŭ şi se povăţueşte de acela.

decăţi ale luĭ Dumnedeŭ neînţelese cu adevĕrat de ómenĭ, ci de singur Dumnedeŭ înţelese? Decĭ cu un chip ca acesta şi alegerea neamurilor este şi lepădarea Evreilor afară de cuvînt se pare nóuĕ, ĭar la Dumnedeŭ este prea binecuvêntată şi prea adevĕrată. Acésta este cuprindĕtóre înţelegere preste tot, care o cuprind cuvintele Apostolului acestea ce ne staŭ înainte şi cele urmĕtóre.

14. Ce dar vom dice? Aŭ dór nedreptate este la Dumnedeŭ? Să nu fie!

Fiind, dice, că la Dumnedeŭ nu este nedreptate, apoĭ nicĭ la noĭ, la ceĭ de alte neamurĭ şi la Iudeĭ s'a făcut Dumnedeŭ nedrept.

15. Că dice luĭ Moĭsi: «Milui-voĭŭ pre carele miluesc şi nu mĕ voĭŭ îndura de carele nu mĕ îndur (Eş. XXXIII, 19[1]).

Adauge dumnedeescul Apostol aicea şi altă apucătură, precum am dis mai sus, din Scriptura cea veche, dovedind cu acésta că singur Dumnedeŭ ştie carii sînt vrednicĭ orĭ de cinste orĭ de pedépsă. Pentru-că, cu tóte că toţĭ asemenea Israilteniĭ aŭ făcut idolul viţeluluĭ şi i s'aŭ închinat în pustie, însă Dumnedeŭ pre unĭĭ din aceĭa adecă ĭ-a miluit, ĭar pre alţiĭ a pedepsit, pre alţiĭ însă ĭ-a dat Leviţilor şi ĭ-a junghiat şi nicĭ Moĭsi a ştiut pricina acésta, proorocul cel atât de mare lângă Dumnedeŭ. Iar tu omule, ceĭ pricinĭ şi sămĭ ceĭ dela Dumnedeŭ pentru ce s'a protimisit neamurile cariĭ eraŭ pĕcătoşĭ? Şi măcar că Pavel putea să spue pricina pentru carea neamurile s'aŭ protimisit, ĭar Israilteniĭ s'aŭ lepădat (care la altă carte o a arătat, adecă pentru-că Israilteniĭ aŭ socotit să se îndrepteze din lege adecă şi din faptele lor, ĭar neamurile aŭ socotit să se îndrepteze din singură credinţa şi din Dar), măcar că, dic, deşi Pavel putea a spune pricina acésta, ci de o cam dată nu o spune ci o tace, ca mai mult să astupe gurile iscoditorilor

[1]) Iar Meletie Pigas tâlcuind acésta dice: „Că alegerea Daruluĭ adecă o a ales Dumnedeŭ. Din multe se póte vedea Dumnedeŭ, că dicerea acésta: Milui-voĭŭ pre carele miluesc, şi nu mĕ voĭŭ îndura de carele nu mĕ îndur, acésta însemnéză milă a fi şi îndurare şi Dar al luĭ Dumnedeŭ către ceĭ aleşĭ întru Christos. Şi fără de îndoélă pre noĭ ne-a învĕţat să alegem Sionul şi să-l alegem pre el spre lăcaş luişĭ, biserică adecă celor aleşĭ, pentru care a dis că întru dînşiĭ voĭŭ lăcui şi voĭŭ umbla... Acésta dar va fi odihna Domnuluĭ, dice David, şi adauge pricina: Aicea dice voĭŭ lăcui pentru tine, şi pentru ce? Că o am ales pre ea pentru acésta preste tot cuprindĕtóre dogmă (adecă hotărîre), şi cea despre sine o socoteşte proorocul dicênd: „Izbăvi-mĕ-va pre mine pentru-că m'a voit, că aŭ dór aflând întru noĭ Dumnedeŭ ce-va, când în dar ne-a ales pre noĭ? La îndreptările sale priveşte şi în dar pentru milă alege“ (Cart. I, despre Hristianism).

și să-ĭ înduplece să nu caute vre o socotélă dela judecățile și iconomiile acestea ale luĭ Dumnedeŭ.

16. Decĭ dar nu e a celuĭ ce voește, nicĭ a celuĭa ce alérgă, ci a luĭ Dumnedeŭ celuĭ ce miluește.

Voĭa cu adevĕrat, dice, Iacov să blagoslovéscă pre Isav, alerga încă și Isav în câmp pentru ca să capete vînat și prin acela să se blagoslovéscă, precum este scris la Facere unde dice: «Că a dis (luĭ Isav Isac) eșĭ în câmp și vînéză-mĭ vînat, și s'a dus Isav în câmp ca să vîneze vînat tatălui sĕŭ» (Fac. XXVII, 5). Dar Dumnedeŭ cu judecată dréptă a făcut să dobândéscă blagoslovenia Iacov, fiind-că cu adevĕrat era vrednic de ea. Se vede însă cu cuvintele acestea că Apostolul surpă stăpânirea de sine a omuluĭ, însă nu o surpă, ci precum s'ar dice la o casă că totul este al meșteruluĭ și a ziditoruluĭ și măcar că zidarul are trebuință a avea și materie pentru a zidi casa și ómenĭ, ca împreună să lucreze cu el la acea zidire, dar însă fiind-că săvîrșirea caseĭ stă la ziditorul, dicem pentru acésta că totul caseĭ este al ziditoruluĭ. Cu un chip ca acesta dicem și la om că totul este al luĭ Dumnedeŭ, cu tóte că Dumnedeŭ are trebuință și de proalegerea și osîrdia omuluĭ, dar fiindcă Dumnedeŭ isprăvește și Dumnedeŭ încununéză și Dumnedeŭ osîndește, pentru acésta dicem că totul este al luĭ Dumnedeŭ[1]).

[1]) Și Coresie dice cum că Scriptura și Darul cel noŭ cu dicerea acésta dă lucrările pricinilor celor maĭ întâĭe și domnitóre și nu la ceĭ pricepuțĭ și supușĭ lucrătorĭ; ĭar Anastasie la întrebările Scriptureĭ dice că (binecuvêntarea și a luĭ Avraam și a luĭ Isaac) nu a fost blagoslovenie a luĭ Isav celuĭ ce alerga în câmp ca să prindă vînat și prin acela să se blagoslovéscă, ci a fost a luĭ Iacov celuĭ ce s'a blagoslovit de Dumnedeŭ, carele a voit el să dobândéscă blagosloveniile. Însă cu dreptate Dumnedeŭ a miluit și blagoslovenia luĭ Isav o a dat luĭ Iacov, fiind-că Iacov a fost fiŭ întâĭŭ născut al luĭ Isaac (acest fiŭ a fost Iacov), fiind-că a cumpărat întâĭa naștere dela Isav pentru pâne și pentru puțină fertură de linte, cum mărturisește Scriptura (Fac. XXVII). Maĭ înainte însă închipuĭa Isav adecă pre Israiltenescul norod, ĭar Iacov pre cel din neamurĭ al hristianilor. Dice încă pre lângă acestea și Coresie că aicea grăește Apostolul despre cela ce voește adecă și alérgă nu însă cu drépta credință și cunoștință, și nu despre cel ce voește și alérgă cu dréptă credință și cu bună cunoștință; pentru-că cela ce nu alérgă așa nu se miluește, ĭar cela ce alérgă cu dréptă credință și cunoștință se miluește. Milă însă este mângâerea cea prin Mesia, că dupre mila sa, dice, ne-a mântuit pre noĭ (Tit. III, 5). Voește și alérgă Agarinénul și Evreul și ereticul, dar în zadar voește și alérgă, pentru-că nu aŭ povățuitor pre Dar și dumnedeésca milă cea prin trupésca iconomie dăruită. Dicênd însă Apostolul că „maĭ înainte de a face vre un bine saŭ rĕŭ Isav și Iacov" arată cu acésta că mântuirea nu urméză faptelor omuluĭ, ci pururea vecuitóreĭ voeĭ și procunoștinței și prohotărîreĭ luĭ Dumnedeŭ, carele maĭ înainte de fapte hotărește, fiind-că procunoștința luĭ Dumnedeŭ maĭ înainte cunóște faptele cele bune ce vor

17. Că ḑice Scriptura de Farao că: «Spre însăşĭ acésta te-am ridicat, ca să arăt întru tine puterea mea şi ca să se vestéscă numele meŭ în tot pământul» (Eş. IX, 17).

Precum ḑice despre Evreiĭ ceĭ ce în pustie aŭ făcut idolul, alţiĭ aŭ scăpat de pedépsă, ĭar alţiĭ s'aŭ pedepsit, precum maĭ înainte am ḑis, fiind-că singur Dumneḑeŭ ştie pre ceĭ vrednicĭ de mântuire orĭ de pedépsă, cu un chip ca acesta şi singur Farao a cercat mânia luĭ Dumneḑeŭ, cu tóte că şi alţiĭ mulţĭ aŭ fost împetriţi ca dînsul, că pentru însuşĭ acésta te-am ridicat pre tine, ḑice Dumneḑeŭ luĭ Farao[1]), adecă pentru acésta te-am adus în mijloc ca prin tine să se arate puterea mea şi ca prin tine mulţĭ alţĭ împetriţi şi réĭ să se feréscă, fiind-că se va vesti numele meŭ în tot pământul, cum că sînt drept şi puternic.

18. Decĭ dar pre carele voéşte îl milueşte, şi pre carele voéşte îl împetreşte[2]).

Aicea dumneḑeescul Apostol face încheere de cele maĭ sus ḑise şi hotărăşte că nu se cuvine cine-va a cere dela Dumneḑeŭ judecăţĭ şi sămĭ, pentru-că pre cel ce voéşte îl milueşte, precum pre Evreiĭ ceĭ ce aŭ făcut viţelul în pustie şi nu s'aŭ

---

să se facă, şi nu pre înseşĭ faptele şi ca cum fireştĭ, ci precum vor urma Daruluĭ celuĭ ce le va povăţui.

[1]) Iar Coresie acésta „l-aŭ rădicat" o a tâlcuit în loc de „te-am pus împĕrat, orĭ te-am ţinut dupre haldeicésca limbă, orĭ ţĭ-am lăsat loc ca să întrebuinţez tirania ta asupra norodului meŭ, pentru ca să arăt puterea mea prin minunile mele". Iar Teodorit aşa tâlcueşte: „Iar acésta te-am ridicat pre tine, este în loc de am ertat ţie să dobândeştĭ împĕrăţie şi putênd a te opri nu te-am oprit, maĭ înainte vĕḑênd folosul cel ce va fi celor bunĭ. Veḑĭ aicĭ, cetitoriule, că adevĕrat s'a făcut cuvîntul acesta al Domnuluĭ asupra faptelor, căcĭ pentru ca să pedepséscă Dumneḑeŭ pre Faraon cu acele ḑece bătăĭ şi în sfîrşit cu afundare în Marea Roşie s'a auḑit şi s'a vestit numele luĭ în tot pământul. Pentru acésta ḑicea Moĭsi în cântare „auḑit-aŭ neamurile şi s'aŭ întărîtat (orĭ s'aŭ înfricoşat), chinurĭ de durerĭ aŭ cuprins pre ceĭ ce lăcuesc în Filisăim. Atuncea a creḑut domnieĭ Domnuluĭ şi stăpânitoriĭ Moavitenilor, ĭ-aŭ cuprins pre eĭ tremur, ĭ-a topit toţĭ ceĭ ce lăcuesc în Hanaan" (Eşire, XV, 15). Ḑicea încă şi Raav curva către ceĭ iscoditorĭ: „Ştiŭ că a dat Domnul vóuĕ pământul, că aŭ căḑut frica vóstră preste noĭ, că am auḑit că a uscat Domnul Marea Roşie înaintea feţeĭ vóstre când eşĭaţĭ din Eghipet... şi auḑind noĭ ne-am înspăimântat în inimile nóstre, şi nu maĭ este duh întru nicĭ unul din noĭ de către faţa vóstră" (Iisus II, 9).

[2]) Procopie însă voéşte cu chip întrebător a se ceti acésta ḑicênd: „Că une-orĭ ca o întrebare pune pre împetrirea celuĭ ce se împĭetreşte de Domnul. Dar óre pre carele voéşte îl milueşte? Şi pre cine voéşte îl împetreşte? La care a adaus acésta: Dar însă tu o omule cine eştĭ rĕspunḑênd împrotiva luĭ Dumneḑeŭ? Orĭ pre nepriimirea nedumereriĭ vĕḑêndu-o, orĭ nejudecând că se cuvine a rĕspunde celuĭ ce învinovăţeşte dumneḑeésca pronie (Fóia CCXLI din cele cincĭ cărţi).

pedepsit; ĭar pre cel ce voește îl împetrește, ca pre Farao. Dar ce însemnéză ḑicerea împetrește? (pentru-că se pare necuviincĭósă). Ascultă. Precum sórele céra adecă o moaĭe, ĭar lutul îl întărește, nu de sineșĭ, ci pentru osebita materie a cereĭ și a lutuluĭ, așa și Dumneḑeŭ, inima cea de lut a luĭ Faraon, să ḑică că o a împetrit; cu ce chip? Cu îndelunga sa răbdare; pentru-că răbdându-l îndelung și suferindu-l l'a făcut maĭ împetrit, precum de pildă, de ar avea cine-va un rob viclean și rĕŭ și nu l'ar pedepsi, și ar întrebuința iubire de ómenĭ către dînsul, îl face maĭ rĕŭ decât ce era maĭ înainte; nu dór că stăpânul îl învĕța pre acela rĕutate, ci căcĭ robul pre iubirea de ómenĭ a stăpânuluĭ sĕŭ o întrebuințéză spre adăogirea rĕutățeĭ sale defăimându-ĭ bunătatea[1]).

19. Decĭ veĭ ḑice mie: pentru ce maĭ prihănește? Căcĭ voeĭ sale cine va sta împrotivă?

In tot chipul se silește sfîntul Apostol, precum de multe orĭ am ḑis, pentru ca să arăte că singur luĭ Dumneḑeŭ îĭ sînt cunoscute iconomiile și judecățile acestea; pentru acésta și din tóte părțile adună multe nedumeririĭ și nu le deslégă pentru ca să strîmtoréscă pe auḑitorul și iscoditorul și să-l încredințeze că unele ca acestea sînt neînțelese și necuprinse de minte. Decĭ ceea ce ḑice aicea este acest fel; aduce o ḑicere împrotivă și nedumerire, la cele de el maĭ înainte ḑisc și ḑice: Că dacă pre cela ce voește Dumneḑeŭ îl împetrește, pentru ce prihănește și învinovățește pre cel ce greșește? Că voeĭ luĭ Dumneḑeŭ cine póte a-ĭ sta împrotivă? Dumneḑeŭ a voit și a împetrit pre Fa-

[1]) Pentru acésta și Clement Alexandr. în cuvîntul sĕŭ cel patagocicesc ḑice: „Că Dumneḑeŭ nu urăște nicĭ împĭetrește întâĭŭ, ci cu al doilea chip"; ĭar Meletie Pigas ḑice așa: „A împetri inima, acésta nu o face Dumneḑeŭ cel ce poruncește a tăĭa împrejur inima; cel ce înfruntéză tăria cerbiceĭ pretutindenea; cel ce pune inimile în ómenĭ de carne (adecă móe). Că de ar fi împetrit Dumneḑeŭ inima luĭ Faraon, ca el din protivă să cadă, ar fi fost că însuși Dumneḑeŭ a făcut rĕutatea acésta, cel ce a dat pricina rĕutățeĭ, și rĕutate fiind pricina și aprinḑĕtóre de rĕutate..... Și de ar fi știut Pavel pre Dumneḑeŭ împetritor de inimĭ, cum sfătuește ḑicênd: „Nu vĕ împetriți inimile vóstre". Orĭ maĭ ales cum Dumneḑeŭ o ḑice acésta? Când ḑice despre sine și prin David și prin Pavel strigă acésta: Astă-ḑĭ de veți auḑi glasul luĭ să nu vĕ împetriți inimile vóstre (Evr. IIĭ. 8). Insă acestea și cele ca acestea, precum este și cea ḑisă de Isaia că ne-aĭ rătăcit pre noĭ din calea ta și aĭ împĭetrit inimile nóstre de a nu ne teme de tine (Cap. LXIII, 17). Ḑicênd ca când Dumneḑeŭ lucréză, nu lucréză însă, nicĭ însuși a făcut întru dînșiĭ acestea, ci numaĭ lăsând a se lucra, precum ḑice și Avgustin, întru cele despre prohotărîre și despre dar, fórte înțelepțește arată ḑicênd: Și cu adevĕrat că de sineșĭ stăpânitor a făcut pre ómenĭ (Cartea I despre hristianism).

raon ori pre vre un alt om; pentru acésta și dupre urmare acela pre care l'a împetrit a greșit. Deci cum îl prihănește și îl muncește pre cela ce l'a împetrit? Acésta este dar punerea împrotivă și nedumerirea, care s'a pus de Apostol, pentru ca să arate că unele ca acestea sînt nedumerite și singur luĭ Dumnedeŭ înțelese. Pentru acésta nicĭ singur el deslégă nedumerirea acésta, ci astupă gura celuĭ ce nu se dumerește și dupre urmare îĭ dice:

20. Decĭ dar[1]), o omule, tu cine eștĭ, cel ce rĕspundĭ împrotiva luĭ Dumnedeŭ?

Vedĭ, iubitule, că Marele Apostol pre iscodirea cea fără de vreme și de prisos mult iscoditorilor o oprește și înfrénézá? Pentru ca să învețe pre ómenĭ să cunóscă, ce este Dumnedeŭ adecă și ce este omul (adecă cum că Dumnedeŭ este întru tot înțelept și drept și cu înțelepcĭunea sa tóte le știe și cu dreptatea sa le iconomisește; ĭar omul este prea neputincĭos cu mintea și nu înțelege judecățile cele nepricepute și drepte ale luĭ Dumnedeŭ). Tu cine eștĭ, dice, o omule; împreună părtaș și împreună împărțitor eștĭ tu al stăpânireĭ luĭ Dumnedeŭ? Aŭ dór judecător eștĭ tu al iconomielor acelora, care se cuvine a le face Dumnedeŭ, orĭ a nu le face? Pentru-că a cerceta cine-va că acésta așa se cădea a se face și acésta trebuĭa a se face așa, acéstă cercetare este însușită a unuĭa, ce rĕspunde împrotivă și stă împrotiva mareluĭ Dumnedeŭ; ĭară cela ce se teme de Dumnedeŭ, nu se cuvine a face așa, ci să se înduplece fără iscodire la cele ce se fac de întru tot înțeléptă pronia luĭ Dumnedeŭ, măcar cu orĭ-ce chip s'ar face.

Aŭ dór va dice făptura celuĭa ce o a făcut: ce m'aĭ făcut așa?

21. Aŭ dór nu are stăpânire olarul asupra lutuluĭ, din aceeași frământătură a face, un vas adecă spre cinste, ĭar altul spre necinste[2]).

---

[1]) Dicerea: decĭ dar, dóuĕ conlegăturĭ fiind, va să dică apoĭ s'aŭ cu adevĕrat.

[2]) Dicerea acésta o a luat Apostolul dela Isaia, carele dice: „Aŭ nu precum lutul olaruluĭ vĕ vețĭ socoti? Aŭ dice-va făptura celuĭ ce a făcut pre ea? Aŭ nu tu m'aĭ plăsmuit? Saŭ lucrul celuĭ ce l'a făcut, nu m'aĭ făcut înțelepțește?" (Cap. XXIX. 16). Iar înțeleptul Meletie Pigas dicerea acésta așa o tâlcuește că mintea (idĕea) Apostoluluĭ este acésta: cum că Dumnedeŭ nu e nedrept că daca (acésta se înțelege dupre întâĭa punere) ca olarul din tótă frământătura adecă domnul adunând vase, pre unele dintru acele le-a gătit spre cinste, ĭar altele, orĭ vrênd ele orĭ nevrênd, spre peire: ĭar dacă (care e de a dóua socotință), vasele care el le-a făcut cinstite și pentru cinste, că Dumnedeŭ pre om spre nes-

Pilda acésta o a întrebuințat Apostolul nu pentru ca să rădice stăpânire de sine a ómenilor nicĭ ca pre noĭ să ne facă trîndavĭ și nemișcațĭ ca pre cele neînsuflețite, ci pentru ca să ne învețe cum se cuvine a ne supune luĭ Dumnedeŭ, precum maĭ înainte am dis și să arătăm covîrșitóre tăcere și ascultare la iconomiile ce le face și smerenie; pentru-că, precum dice, olarul din acelaș lut face vasele cele ce voește, altele spre întrebuințare cinstită, ĭar altele spre întrebuințare necinstită și nicĭ unul din vasele acestea nu-ĭ dice împrotivă; așa și Dumnedeŭ din acestaș neam al ómenilor, pre unĭĭ adecă îĭ cinstește și-ĭ slăvește, ĭar pre alțiĭ îĭ pedepsește și îĭ necinstește; pentru acésta tu omule nu iscodi lucrul acésta, ci închină-te numaĭ și urméză lutuluĭ și vaselor celor de lut. Și precum lutul urméză mânelĭ olaruluĭ, așa și tu urméză voelĭ și judecățeĭ luĭ Dumnedeŭ celuĭ ce tóte le iconomisește. Să știĭ însă, o cetitorĭule, că precum urméză la vasele cele de lut și nu lutul face de a fi unele dintre dînsele cinstite, ĭar altele necinstite, fiind-că lutul este unul și acelaș la tóte vasele, ci pre osebirea lor o face întrebuințarea cea osebită a ómenilor acelora, care le în-

---

tricăciune l'a făcut, ĭar de pisma diavoluluĭ a intrat mórtea (la înțelept. II, 4). A intrat dar cu adevĕrat prin pĕcat: Și nu l'a oprit Dumnedeŭ, de a face vasele: Care de bună voe s'a dat celuĭ rĕŭ, ci și le-a făcut bune, cu adevĕrat, pentru bunătatea sa, și le-a suferit pentru îndelungă răbdare, înființându-le, precum dice Pavel prin bunătatea sa, aducêndu-ĭ spre pocăință pre ómenĭ, ca orĭ să-ĭ mântuĭască prin pocăință orĭ să-ĭ muncéscă dupre dreptate, precum dice Grigorie, cum e el nedrept? Făcêndu-l la început bun și suferindu-ĭ prin îndelunga răbdare rĕĭ și în sfîrșit asupra celor nesupușĭ aducênd mânie și arătând puterea dreptelĭ mânieĭ sale asupra celor ce nu aŭ rĕmas întru bunătatea lor, întru care s'a făcut. Decĭ nu e nedrept Dumnedeŭ mâniindu-se asupra celor nedrepțĭ și înțelepțește din nedreptate acelora aducênd pricinile dovedeĭ dreptățeĭ sale și slăvindu-se asupra lor, precum înșușĭ a dis asupra luĭ Faraon (Cap. I, despre hristianism).

Insemnézĕ însă că dupre acelașĭ Meletie unĭĭ s'aŭ rătăcit (carĭĭ sînt Maniheiĭ și Calviniĭ (din aceste cuvinte ale Apostoluluĭ și aŭ socotit că Dumnedeŭ pre-tótă frămîntătura ómenilor vrênd a o desluși și a o prohotărî, pre alțiĭ ĭ-a făcut spre cinste ĭar pre alțiĭ spre necinste: (ca olarul din acelaș lut alte vase le face spre cinste, ĭar altele spre necinste) adecă pre alțĭ ómenĭ îĭ prohotărăște Dumnedeŭ spre mântuire, ĭar pre alțiĭ spre peire; și așa pre amêndouĕ părțile Dumnedeŭ le prohotărește, care socotélă este hulitóre și ereticéscă. Fiind-că Dumnedeŭ nu prohotărește, nicĭ face pre vre unul necinstit și spre peire, ci fie-care pre sineșĭ se face așa dupre a sa proalegere; și acésta arătându-o Apostolul scria către Timoteĭ: Intru o casă mare nu sînt numaĭ vase de aur și de argint, ci și de lemn și de lut și unele sînt spre cinste, ĭar altele spre necinste. Apoĭ dupre urmare dice: „Decĭ de se va curăți cine-va din acestea va fi vas spre cinste, sfințit și trebnic stăpânuluĭ gătit spre tot lucrul bun" (II către Timoteĭ II, 20) învețând prin acésta să cunóștem stăpânirea de sine.

trebuinţéză; aşa urméză şi la ómenĭ; pentru-că firea omenéscă nu face pre alţĭ ómenĭ adecă să se rĕsfăţéscă, ĭar pre alţiĭ să se muncéscă: ba; fiind-că firea este una şi aceeaşĭ la toţĭ ómeniĭ, ci proalegerea ómenilor şi voea de sine este care face pre acéstă osebire.

22. Iar dacă vrênd Dumneḑeŭ a-şĭ arăta mânia şi a face cunoscută puterea sa, a suferit cu îndelungă răbdare vase de urgie gătite spre pierzare.

23. Şi ca să facă cunoscută bogăţia slaveĭ sale asupra óre cărora vase de milă pre care le-a pregătit spre slavă.

24. Pre noĭ carĭĭ ne-a şi chemat, nu numaĭ din Iudeĭ, ci şi din neamurĭ.

După ce Apostolul a astupat gurile acelora, care se apucă să iscodéscă judecăţile luĭ Dumneḑeŭ, acum face deslegarea nedumeririlor şi ḑice o înţelepţire ca acésta: Vas de urgie era Faraon, adecă omul acela ce aprindea pre urgia luĭ Dumneḑeŭ cu împetrirea sa. Deci pre acesta l'a suferit Dumneḑeŭ, adecă l'a răbdat, pentru-că a arătat mare îndelungă răbdare întru rĕutatea luĭ[1]); ci Farao a întrebuinţat acéstă îndelungă răbdare a luĭ Dumneḑeŭ spre maĭ multă împetrire şi s'a făcut vas priimitor de urgie dumneḑeéscă şi mânie şi gătit spre peire de sineşĭ şi de voea sa; pentru-că el nu a lăsat neluerătóre nicĭ

[1]) Iar Coresie ḑicerea acésta ce are dóuĕ înţelesurĭ, a adus saŭ a suferit, aşa o tâlcueşte ḑicênd: „Dumneḑeŭ a suferit, nu a făcut dupre réua întrebuinţare a omuluĭ celuĭ stăpânitor de sine, de şi a făcut vasele cu cuvîntul facereĭ totuluĭ, că cele ce le-a făcut dupre întâĭul cuvînt, dupre cel al doilea le-a suferit; a suferit dar nu a făcut (pre cel împetrit). Şi pentru ce l'a suferit? Pentru ca să-şĭ arăte bogăţia bunătăţeĭ şi slaveĭ sale, şi să mântuiască pre unĭĭ ce urméză a se mântui prin ceĭ rĕĭ: „Că ḑice Parimiastul, că stricătorul bătêndu-se, nebunul maĭ înţelept va fi" (Cap. XIX, 25) Şi tânguiască-se tufa căcĭ a căḑut chedrul (Zahar. XI, 2)

Ḑice încă şi Meletie Pigas: „Nu e dar nedrept Dumneḑeŭ cel ce a suferit vasele, nicĭ e el pricinuitor lor de peirea lor; că Dumneḑeŭ a adus vase şi vase; alte vase adecă de urgie, pre care numaĭ le-a suferit, ĭar altele pre cele de milă şi le-a adus şi le-a progătit. A făcut olarĭul amêndóuĕ vasele din aceeaşĭ frământătură şi lut, pre unele le-a făcut ş le-a pregătit vase de alegere, ĭar pre altele le-a făcut el adecă, gătite să ḑic însă spre peire; ĭar a ḑice gătite şi nu că le-a gătit, nu se dă la ce ce a făcut, saŭ că le-a adus nicĭ de cum spre gătire de perḑare, ci ma ales să ridică dela cel ce le-a făcut acésta" (Cart. I despre Hristianism) Înţeleptul Teodorit însă la acésta aduce şi pildă ḑicênd: „In ce chiĭ doftoriĭ nu fac eĭ viperile, dintr'acestea gătesc însă doftorie folositór pentru bolnavĭ, aşa şi Dumneḑeŭ voea a nu împărtăşi pre Farao d bătăĭ, ĭar fiind-că el s'a povârnit spre multa sălbătăcime ca de hĭară, tót felurile de bătăĭ le-a adus asupra luĭ şi puterea sa o a arătat tuturo ómenilor.

o apucătură din acelea ce eraŭ spre perdarea sa, ci câte eraŭ spre stingerea sa, tóte le-a săvîrșit; orĭ ḑicerea «a suferit», se înțelegĭ în loc de «că a adus pre Faraon în mijloc» că de nu se va îndrepta cu ĭubirea de ómenĭ și îndelunga răbdare a luĭ Dumneḑeŭ, să-l pedepséscă pre el și așa să-și arăte puterea sa și dreptatea, pentru ca să se îndrepteze ceĭ-l-alțĭ, carii vor auḑi acésta. Decĭ precum pre Faraon acesta, carele de sineșĭ s'a făcut vas de urgie, bătêndu-l Dumneḑeŭ, a arătat dreptatea și puterea sa, cu asemenea chip și pre ceĭ din neamurĭ, multe pĕcătuind, miluindu-ĭ Dumneḑeŭ (pentru-că s'aŭ făcut pre sineșĭ eĭ vrednicĭ de milă), a arătat bogăția slaveĭ sale. Și nu a ḑis că a arătat bogăția ĭubireĭ sale de ómenĭ, ci a slaveĭ sale, pentru-că acésta este slava cea desăvîrșit a luĭ Dumneḑeŭ, a milui adecă; ĭar acésta: «pre care le-a progătit» o a ḑis Apostolul, în loc de «le-a procunoscut[1]). Și nu a ḑis că pre toțĭ ceĭ din neamurĭ ĭ-a mântuit, ci din neamurĭ, adecă pre unĭĭ dintr'înșiĭ. Drept aceea nu te sminti, tu Iudeule, pentru-că ĭată că și ceĭ din neamurĭ, alțiĭ se miluesc, ĭar alțiĭ nu se miluesc.

25. Precum și întru Osie ḑice: «Chema-voĭŭ pre cel nu norod al meŭ, norod al meŭ și pre cea nu ĭubită, ĭubită (cap. II, 24).

26. Și va fi în locul unde s'a ḑis lor: Nu norod al meŭ sînteț voĭ, acolo se vor chema fiĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ celuĭ viŭ (tij. cap. I, 10).

Pentru ca să nu ḑică Iudeiĭ, ne amăgeștĭ, o Pavle, cu aceste ce ḑicĭ, pentru acésta Apostolul aduce martur pre proorocul Osie pentru cele ce se ḑic, strigând și ḑicênd: «Norod aĭ meŭ voĭŭ numi pre acela ce nu este norod al meŭ, și ĭubită a mea voĭŭ numi pre ceea ce nu este ĭubită a mea. Și carele altul este ce nu era norod al luĭ Dumneḑeŭ, fără numaĭ neamurile? Saŭ care era nu ĭubită a luĭ fără decât adunarea neamurilor? Pentru-că neamurile cele streine s'aŭ făcut nu numaĭ norod al luĭ Dumneḑeŭ, ci ĭubițĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ, ci, cea ce e maĭ mare, s'aŭ făcut și fiĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ celuĭ viŭ. Iar și de ar ḑice cine-va eă cuvîntul acesta s'a ḑis pentru Iudeĭ, ceĭ ce maĭ înainte s'aŭ arătat nemulțămitorĭ și apoĭ s'aŭ priimit de către Dumneḑeŭ, ar fi fără tărie ḑicerea acésta. Pentru-că de ar fi urmat acésta la Iudeĭ, ce lucru oprea a nu urma acésta și la celel-alte neamurĭ? Și dintre dînșiĭ adecă unĭĭ arătându-se necre-

[1]) Așa și Teodorit a tâlcuit ḑicerea „a progătit": „Iar acésta: cele ce le-a gătit spre slavă, arată pre dumneḑeésca procunoștință, că acésta și întru cele maĭ înainte o a ḑis, că pre carii ĭ-a procunoscut, ĭ-a și hotărît a fi de un chip cu chipul slaveĭ Fiiuluĭ sĕŭ" (Rom. VIII, 29).

dinciosĭ să se lapede, ĭar alţiĭ viind la credinţa luĭ Christos să se priiméscă.

27. Isaia însă strigă pentru Israil: «De va fi numĕrul fiilor luĭ Israil ca nisipul mareĭ, rĕmăşiţa se va mântui» (Cap. X, 21).

Nu s'a îndestulat Pavel cu singur Osie, ci aduce martur şi pre Isaia, carele strigă, adecă cu îndrăznélă propovedueşte şi nu se sfieşte. Şi ce propovedueşte? Că nu se vor mântui adecă toţi Israilteniĭ, ci numaĭ ceĭ vrednicĭ, că acésta însemnézá rĕmăşiţa, adecă ceĭ aleşĭ pre care i-a lăsat şi ĭ-a osebit Dumnedĕu, ca pre nişte vrednicĭ de a se mântui. Dicênd însă Apostolul împreună cu proorocul acésta: «ca nisipul mareĭ», aduce aminte Iudeilor de făgăduinţa cea veche, ce o a dat Dumnedĕu luĭ Avraam, ca să înmulţéscă sĕmênţa luĭ ca nisipul mareĭ, carii de acéstă făgăduinţă s'aŭ făcut pre sineşĭ nevrednicĭ. Nu vĕ turburaţĭ dar, o Iudeilor, că dór s'ar fi făcut mincinósă făgăduinţa luĭ Dumnedĕu, pentru-că ĭată toţi proorociĭ aŭ proorocit, că nu toţi Iudeiĭ se vor afla vrednicĭ de mântuire, ci óre-cariĭ numaĭ. Vedĭ şi suptînsemnarea dicereĭ «cărora nu era lumea vrednică» (Evr. XI, 38), cum tâlcueşte acéstă dicere teologul Grigorie.

28. Că cuvînt săvîrşind şi scurtând întru dreptate, că cuvînt scurt va face Domnul pre pământ (Is. X. 22)[1].

---

[1]) Insemnézĕ, că precum dice M. Vasilie la tâlcuirea luĭ Isaia, Apost. Pavel alte cuvinte a schimbat ale dicereĭ aceştia, ĭar altele le-aŭ lăsat precum eraŭ tâlcuite. Că evreŭ fiind şi ştiutor de cartea evreĭască, nu a urmat tâlmăcireĭ celor-l-alţĭ, ci aŭ tâlmăcit dicerea acésta din cea evreĭască precum aŭ socotit. Adauge însă şi acestea dumnedeescul părinte dicênd: „Şi care este chipul mântuireĭ? Că cuvînt sevîrşind şi scurtând întru dreptate", că cela ce pre tótă însemnarea legeĭ şi pre proorocésca rânduire le-a cuprins în puţinele cuvinte ale Evangheliei şi lucrézĕ ceea ce s'a priimit de el dela Domnul, acesta se va mântui. Că să ĭubeştĭ pre Domnul Dumnedeul tĕŭ şi să ĭubeştĭ pre aprópele tĕŭ ca pre sineţĭ, întru aceste dóuĕ poruncĭ tótă legea atârnă şi proorociĭ. Iar cel ce împlineşte cuvîntul şi îl aduce în lucru şi îl scurtézĕ şi óre-cum închee lungimea luĭ întru acesta prea scurte poruncĭ, acesta este rĕmăşiţa ceea ce se va mântui. Că „tóte, dice, câte veţĭ voĭ ca să facă vóuĕ ómenĭ, asemenea ca acelea faceţĭ şi voĭ lor, că acésta este legea şi proorociĭ" (Mat. VII, 12). Vedĭ întru firésca înţelegere pre tot cuvîntul deplinit şi scurtat întru dreptate? Că cuvînt scurţat va face Domnul, pentru tótă lumea? Apostolul însă a dis: Că va face Domnul pre pământ, şi conglăsuit cu el aŭ tâlmăcit şi Simah şi Teodotion: „In mijlocul a tot pământul". Iar lucrul cel cu anevoe de luat aminte al legeĭ este adecă acesta „să nu te atingĭ, nicĭ să guştĭ, nicĭ să pipăĭ, adecă sînt rânduelile cele despre sĕrbătoriĭ, cele despre dile, cele despre arderile de tot, cele despre spĕlare, cele despre curăţie, tóte le-aŭ scurtat întru o încheere scurtă şi lesne de

Acum arată aicĭ Pavel cu ce chip se va mântui rĕmăşiţa şi ceĭ aleşĭ aĭ luĭ Israil şi ḑice că nu este trebuinţă a osteni cine-va şi a încungĭura încócĭ şi încolo şi a se ticăloşi cu faptele cele mult ostenicĭóse ale legeĭ ceiĭ vechĭ, pentru-că Dumneḑeŭ, ḑice, scurtând cuvîntul credinţeĭ în tot pămêntul va face întru dreptate, adecă pentru ca să îndrepteze pre aceĭa ce vor priimi în inima lor cuvîntul acesta al credinţeĭ; fiind-că, precum acestaşĭ Pavel ḑice: «De veĭ mărturisi cu gura ta pre Iisus Domn şi Dumneḑeŭ, şi cu inima ta veĭ crede cum că Dumneḑeŭ l-a sculat din morţĭ dupre omenire, te veĭ mântui» (Rom. X, 19). Acesta este cuvîntul cel scurtat, adecă puţinele cuvinte ale credinţeĭ[1]).

29. Şi precum maĭ înainte a ḑis Isaia: De nu ar fi lăsat Domnul Savaot nóuĕ sĕmênţă, ca Sodoma ne-am fi făcut şi ca Gomora ne-am fi aseménat (Cap. I, st. 4).

După ce maĭ sus a ḑis Apostolul cum se va mântui rĕmăşiţa luĭ Israil, acum arătat tâlmăceşte ce este rĕmăşiţa acésta şi ḑice: Că este aceea ce a lăsat Dumneḑeŭ ca o sĕmênţă alésă şi ca un aluat dospit, că ḑicerea «a lăsat» o a înţeles în loc de «a ales» Apostolul; pentru-că de nu ar fi păzit Dumneḑeŭ sĕmênţa acésta, tot neamul Evreilor ar fi perit ca Sodoma şi ca Gomora, fiind-că întocma eram cu aceĭa de pĕcatele nóstre osîndiţĭ[2]).

30. Ce dar vom ḑice, că neamurile care nu alérgă după dreptate aŭ ajuns dreptatea, ĭar dreptatea cea din credinţă.

31. Iar Israil cel ce gonĭa dupre legea dreptăţeĭ, la legea dreptăţeĭ nu a ajuns.

Aicĭ aduce dumneḑeescul Apostol pre deslegarea cea prea arătată a nedumeririlor de maĭ înainte ḑise şi arată din care pricină neamurile s'aŭ priimit de Dumneḑeŭ, ĭar Israilteniĭ s'aŭ lepădat. Apoĭ ḑice că neamurile fiind-că aŭ apucat la sineşĭ dreptatea cea întru credinţa luĭ Christos, pentru acésta cu adevĕrat s'aŭ îndreptat, ĭar Israilteniĭ, fiind-că gonesc, adecă alérgă

---

luat aminte (adecă în acestea dóuĕ poruncĭ a dragosteĭ şi întru ḑicerea „tóte câte voiţĭ a face vóuĕ şi celelt., ca să nu rămâie nicĭ un prilej de pricinuire celor ce nu vor vieţui dupre Evanghelie).

[1]) Iar Coresie ḑicerea „sĕvîrşind şi scurtând" o tâlcueşte ḑicênd: „cela ce micşoréză şi arată puţin pre numĕrul celor ce se mântuesc din Israil, precum a ḑis maĭ sus, că rĕmăşiţa, adecă puţinĭ se vor mântui. Cuvînt scurtat Orighen şi Avgustin aŭ înţeles pre cel al Evangheliei, ĭar îndelungat pre cel al legeĭ vechĭ, orĭ cuvîntul este cela ce scurtéză pĕcatul, dupre Amvrosie.

[2]) Sĕmênţa care o a lăsat Domnul sînt puţiniĭ Israilteniĭ, care s'aŭ mântuit, dintre care cea întâĭŭ este Născătórea de Dumneḑeŭ, şi al doilea Apostolĭĭ, dupre tâlcuirea dumneḑeesculuĭ Chirĭl; orĭ sĕmênţa este Christos, precum aŭ ḑis Orighen şi Fotie (la Coresie).

căutând legea dreptăţeĭ, adecă dreptatea cea din fapte, pentru acésta nu aŭ ajuns spre a se îndrepta, fiind-că legea cea din fapte nu a putut să îndrepteze pre om.

32. Pentru ce? Pentru-că nu din credinţă, ci ca din faptele legeĭ.

Intrebĭ omule, ḑice, pentru care pricină Israilteniĭ s'aŭ nenorocit de a se îndrepta, deşi se sileaŭ fórte să se îndrepteze? Înţelege că nu căuta a se îndrepta din credinţa luĭ Christos, ci ca din faptele legeĭ. Iar din faptele legeĭ nu se va îndrepta nicĭ un om. Veḑĭ însă, o cetitorĭule, că nu a ḑis Apostolul: din fapte, ci: ca din fapte, pentru ca să arăte cu acest «ca», că Evreiĭ nu purtaŭ grijă cu adevĕrat nicĭ de faptele legeĭ, ci întru făţărnicie le întrebuinţaŭ.

33. Că s'aŭ poticnit de pétra poticnireĭ, precum este scris: ĭată pun în Sion pétră de poticnire şi pétră de smintélă, şi tot cela ce va crede într'însa nu se va ruşina (Isaia XXVIII, 33).

Cela ce se împedecă de pétră, acela se împedecă pentru-că cască gura şi se uĭtă la alte lucrurĭ şi nu ĭe aminte înaintea sa. Şi Evreiĭ acéstaşĭ o aŭ pătimit, că de vreme ce eĭ cască gura şi privesc la lege, pentru acésta s'aŭ împedecat de Christos, adecă s'aŭ făcut necredincĭoşĭ şi nu aŭ creḑut în Christos; iar pétră de poticnélă şi pétră de smintélă se numeşte Christos, nu dela sineşĭ, ci dela sîrşitul şi dela isprava acelora care nu aŭ creḑut într'însul[1]). Pentru-că Christos însuşĭ de sineşĭ s'a pus pétră de temelie şi de întărire la tótă biserica credincĭoşilor şi unul fieşte-carele, ce crede într'însul nu se va ruşina, orĭ din păgânĭ de ar fi, orĭ din Evreĭ. Drept aceea credinţa este care le lucréză tóte şi îndreptéză pre om, şi nu faptele legeĭ.

CAP. X.

1. Fraţilor, bună-voinţa inimeĭ mele şi rugăcĭunea cea către Dumneḑeŭ pentru Israil, este spre mântuire.

Fiind-că urméză Apostolul să prihănéscă pre Evreĭ, pentru acésta maĭ înainte îĭ móĭe cu cuvinte dulcĭ, ca să nu socotéscă că cele ce are să ḑică lor, le ḑice din patimă şi vrajbă. Ce le

[1]) Iar Coresie ḑice, că dupre Avgustin Christos se ḑice pétră de poticnire, fiind-că prin Tit şi prin Vespasian a zdrobit pre Iudeiĭ aceĭa, care aŭ strîmbat credinţa cea într'însul. Pentru acésta a ḑis Domnul „pétra care nu a băgat în sémă ziditoriĭ, acésta s'a făcut în capul unghĭuluĭ... şi cela ce va căḑea asupra eĭ se va zdrobi; ĭar preste cel ce va căḑea ea îl va sfărîma“ (Mat. XXI, 44).

dice însă? Că buna-voință, adecă voea mea cea mai întâiŭ și dorul cel mai ferbinte al inimei mele, încă și rugăciunea mea cea către Dumnedeŭ, pentru voi cei de un neam cu mine este: nu numai pentru a vĕ mântui de muncă, ci și pentru a vĕ mântui întru împĕrăția luĭ Dumnedeŭ. Apoĭ cum aș fi vrășmaș al vostru, rugându-mĕ luĭ Dumnedeŭ pentru mântuirea vóstră?

2. Că mărturisesc pentru dînșiĭ, că rîvna luĭ Dumnedeŭ aŭ, ci nu dupre cunoștință.

3. Că necunoscênd dreptatea luĭ Dumnedeŭ, și a lorușĭ dreptate căutând a o pune, dreptățeĭ luĭ Dumnedeŭ nu s'aŭ supus.

Se pare la început că Pavel face har Evreilor, pentru ca să-ĭ móie pre eĭ, căcĭ dicênd că aŭ rîvna luĭ Dumnedeŭ, ci nu dupre cunoștință, îĭ arată că sînt vrednicĭ mai mult de milă decât de osîndă și de muncă; fiind-că rîvnesc cu adevĕrat pentru legea cea de Dumnedeŭ dată lor, însă rîvna lor nu este cu cunoștință, pentru-că nu vor să cunóscă că legea aceea a încetat și nelucrătóre s'a făcut. Se pare, dic, Pavel pentru acestea, că la începutul capuluĭ acestuia face har Evreilor, mai jos însă trecênd, arată pre prigonirea lor și pre iubirea de stăpânire a lor, pentru-că Evreiĭ caută prigonindu-se să-și întărescă dreptatea lor, adecă pre cea din lege și pre cea isprăvită din ostenelele și faptele lor, care a căduț și mai mult nu póte sta. Pre acésta căduță, dic, dreptate căutând a o pune să stea, nicĭ pre acésta o a pus, nicĭ dreptățeĭ luĭ Dumnedeŭ s'aŭ supus; care acésta este un semn de mândrie și de socotélă iubitóre de stăpânire și de biruire, orĭ mai bine a dice, de socotélă nebună; a căuta adecă tot-de-una să pue să stea pre cea desăvîrșit căduță și întru acésta în zadar să se zbucĭume. Iar dreptatea a luĭ Dumnedeŭ se numește cea din credință, pentru-că nu are durerĭ ale nóstre, ci totul este al Daruluĭ luĭ Dumnedeŭ.

4. Că sfîrșitul legeĭ este Christos, spre îndreptarea tot celuĭa ce crede.

Fiind-că Apostolul chĭar a numit dreptate pre cea din lege, ca să nu dică Evreiĭ ceĭ ce aŭ creḑut în Christos că apoĭ noĭ am făcut fără-de-lege, pentru-că am lăsat dreptatea acésta, și iarăși pentru ca să nu pótă dice Evreiĭ ceĭ ce nu aŭ creḑut, că de vreme ce chĭar dreptate este cea din lege, deși acum nu o am săvîrșit, dar negreșit avem óre-când a o săvîrși; aceste dóuĕ, dic, rĕsturnându-le și oprindu-le Apostolul, a dis că sfîrșitul legeĭ este Christos, pentru-că ceea ce voĭa legea, dar nu putea a o săvîrși, acésta o a săvîrșit Christos. Acésta însă este de a îndrepta pre om. Să nu dicĭ dar, tu hristiane, cela ce din

Evreĭ aĭ crédut că aĭ nelegĭuit pentru-că aĭ lăsat credința cea în lege, că maĭ ales aĭ vĕdut întru sineți plinită voea și scoposul legeĭ prin credința cea în Christos. Nicĭ tu ĭarăși, evreule, carele încă nu aĭ crédut, nu nădĕjdui că veĭ plini când-va dreptatea legeĭ, pentru-că Christos este plinitorul îndreptăreĭ aceștia. Drept aceea, de voeștĭ să dobândeștĭ îndreptarea, pre Christos căștigă-l prin credință și veĭ căștiga totul[1]).

5. Că Moĭsi scrie de dreptatea care este în lege, că omul cel ce va face acestea, viŭ va fi într'însele (Levit. XVIII, 5).

Aicea adeverĕză Apostolul ceea ce a dis maĭ sus, adecă cum că ceea ce nu a putut legea a o săvîrși, o a săvîrșit Christos, și dice că Moĭse legĭuește să se îndrepteze omul cu faptele legeĭ; ĭar faptele legeĭ nicĭ un om s'a aflat să le săvîrșéscă; pentru acésta în lege nu este cu putință a se îndrepta cine-va.

6. Iar dreptatea cea din credință îĭ dice așa[2]): Să nu dicĭ întru inima ta: cine se va sui în cerĭŭ? (II Lege XXX, 12), adecă ca să pogóre pre Christos.

7. Saŭ cine se va pogorî întru adânc? (tij), adecă ca să ridice pre Christos din morți?

8. Dar ce dice? Aprópe de tine este graĭul în gura ta și întru inima ta (tij. 13), adecă graĭul credinței care îl propovéduim.

9. Că de veĭ mărturisi cu gura ta pre Domnul Iisus și veĭ crede întru inima ta, că Dumnedeŭ l'a sculat pre el din morți, te veĭ mântui.

Fiind, dice, că te-aĭ învĕțat, o evreule, că faptele legeĭ nu pot să îndrepteze pre om, ascultă acum și în Christos cum putem cu înlesnire a ne îndrepta și fără ostenélă. Pentru-că îndreptarea cea întru Christos cere credință din inimă și mărturisire din gură. De nevoe însă este să tâlmăcim graĭurile acestea maĭ pre larg, adecă acésta: «Cine se va sui în cerĭŭ și

[1]) Sfîrșitul legeĭ a dis Avgustin că este Christos, pentru-că a săvîrșit legea cea veche. Acéstașĭ o dice și Dialogul (Vor. la Ezekia). Iar Chrisostom, sfîrșitul legeĭ, dice, că este Christos, adecă pravățul pentru carele s'a dat legea (la Coresie). Dice și Teodorit că nu împrotiva legeĭ este credința cea întru Domnul, ci maĭ ales și fórte conglăsuită. Că legea pre noĭ la stăpânul Christos ne-a povățuit; decĭ pravățul legeĭ îl plinește cel ce crede în stăpânul Christos. Și bine a dis ĭarăși: „Tot celuĭa ce crede", că cuprinde împreună pre tótă firea ómenilor; că orĭ Elinĭĭ de ar fi, orĭ barbar de va crede se împărtășește de mântuire.

[2]) Așa a tâlcuit Teodorit dicerea acésta; în loc de: Iar despre îndreptarea cea din credință, nu Moĭsi le dice acestea, ci prin Moĭsi însuși Dumnedeŭ.

cine se va pogorî întru adînc?» Graĭul acesta l'a luat Apostolul dela Moĭsi și l'a unit dupre marea și apostolésca sa înțelepcĭune; pentru-că Moĭsi le-a dis acestea dupre slovă, dicêndu-l acesta: Cum că porunca luĭ Dumnedeŭ se află înaintea ochilor, o Evreule, și nu aĭ trebuință nicĭ să te suĭ în cerĭŭ ca să afli porunca acésta, nicĭ să te pogorî întru adânc, ca să o ĭaĭ; nicĭ să trecĭ océnul și părțile depărtate ale mărei, ci se află porunca acésta lângă tine, înlăuntru, în gura ta și în mintea ta. Fiind-că prin lege tóte cele cuvenite ție le-a arătat Dumnedeŭ. Decĭ Moĭsi dupre slovă așa se vede că le dice acestea; ĭar marele Pavel aceste graĭurĭ le-a luat și le-a unit la Christos dicênd: Să nu te îndoeștĭ, o omule, nicĭ să dicĭ în sineți, cum s'a pogorît Christos din cerĭurĭ și s'a întrupat? Saŭ cum, după ce a murit, s'a sculat dintru adânc? adecă dintru cele maĭ de jos locurĭ ale pământuluĭ, ci crede că s'a pogorît și s'a întrupat și cum că dupre ce s'a îngropat s'a sculat din morți și ĭarăși s'a suit la cerĭurĭ; «că nimenea, dice, s'a suit în cerĭŭ, fără numaĭ cel ce s'a pogorît din cerĭŭ» (Ioan III, 13), pentru-că Dumnedeŭ l'a sculat pre el dupre omenire[1]), în cât atât din dumnedeésca vred-

[1]) Iar dumnedescul Maxim acésta o tâlcuește așa: Nu afară de ceĭ ce caută trebue a căuta pre Domnul, ci întru sineși, prin credința cea în fapte se cuvine a-l căuta pre el, ceĭ ce îl caută; că aprópe de tine, dice, este graĭul, în gura ta și în inimă; adecă graĭul credinței, fiind-că însuși Christos este și graĭul celuĭ ce caută (Cap. XXXV al sutei a dóua din teolog.). Și ĭarăși: „nicĭ înălțimea dumnedeeștei nemărginiri neînțelegêndu-o să ne deznădéjduim de ĭubirea de ómenĭ a luĭ Dumnedeŭ, că nu ar ajunge până la noĭ pentru înălțime; nicĭ adîncul cel nemărginit al căderei nóstre pentru păcat, aducêndu-ne aminte să nu fim necredincioși, că nu se face înviere a fapteĭ bune ceiĭ omorîte întru noĭ. Că amêndouĕ sînt cu putință luĭ Dumnedeŭ și a se pogorî și a lumina mintea nóstră prin cunoștință și a învia ĭarăși pre fapta cea întru noĭ și împreună cu sine a ne înălța prin faptele dreptățeĭ". Și maĭ jos acestași dice: „Adînc sînt tóte cele ce sînt cu Dumnedeŭ...., ĭar cerĭŭ pre firésca ascundere a luĭ Dumnedeŭ, dupre care tuturor este nepriceput. Orĭ cerĭŭ este cuvîntul cuvîntăreĭ de Dumnedeŭ, ĭar adânc taĭna întrupeștei iconomiĭ; că amêndouĕ sînt neajunse celor ce se apucă a le căuta cu dovedĭ; ĭar maĭ ales desăvîrșit neajunse sînt, fără de credință cercetându-se" (Cap. XXXVII tij).

Iar Marele Vasilie tâlcuind la Isaia acestea: „Cereți ție semn dela Domnul întru adânc orĭ întru înălțime". (Cap. VII, 10) dice: De vreme ce cuvîntul trup s'a făcut proorocia prin dicerea, întru adînc, însemnéză pământul și pre trupul cel luat dela dînsul, ĭar prin dicerea, întru înălțime, însemnéză pre cuvîntul cel ceresc.... orĭ póte adânc însemnéză pre cele prea de jos ale ĭaduluĭ, ĭar înălțime pre locul cel maĭ pre sus de cerĭurĭ; precum Apostolul ne arată dicênd: Să nu dicĭ în inima ta și cele al acesteĭ dicerĭ. Și ĭarăși însuși dice: Aprópe de tine este graĭul în gura ta și în inima ta. Și Domnul nostru încă dice: Impărăția luĭ Dumnedeŭ înlăuntrul vostru este (Luca XVII, 21); decĭ cele maĭ bune adecă și prin

nicie ce o are Dumnedeŭ și Tatăl, carele l'a sculat, cât și de sineșĭ, dic, poțĭ să credĭ cu înlesnire. Apoĭ ce alta este maĭ lesne decât acésta, când în gura ta și în inima ta aĭ pre mântuirea ta? Dar ca să nu se arăte că credința este un lucru defăĭmat pentru lesnire, arată Apostolul că și asupra credințeĭ se scólă cugetărĭ de necredință și îĭ daŭ rĕsboĭŭ. Și trebue a sta cine-va împrotiva acelora și a se lupta cu bărbăție și cu credință neîndoită, căcĭ ca să nu dicĭ în inima ta, dice, cele și cele, adecă să nu te îndoeștĭ nicĭ să gândeștĭ cât de puțin vre o înțelegere de necredință și îndoĭală.

10. Că cu inima se crede spre dreptate, ĭar cu gura se mărturisește spre mântuire[1]).

Trebue, dice, la credința cea desăvîrșit și la mântuire amêndóuĕ împreună și inima și gura, căcĭ ce folos este a crede cineva în ascuns cu sufletul și cu inima sa, și a nu mărturisi arătat cu gura sa înaintea ómenilor ceea ce crede? Căcĭ credința cea întru inimă și în minte, numaĭ îndreptézĕ pre om; ĭar întru mărturisirea gureĭ se află mântuirea cea desăvîrșit, fiind-că atuncea strĕlucește credința când este unită cu mărturisirea, pentru-că atuncea ómenĭĭ ceĭ maĭ mulțĭ audind, se folosesc[2]).

care este mîntuirea (acestașĭ Vasilie dice) aprópe de noĭ sînt și înlăuntrul nostru, ĭar cele protivnice de departe vin asupra nóstră, afară de noĭ aflându-se; că pĕcatul nu se află întru formăluirea nóstră, ci în urmă a venit asupră-ne. Pentru acésta și necazul cel ce ni se adauge pentru greșale, de departe se îngrozește de către proorocul, că va veni (în tâlc. cap. X al luĭ Isaia).

[1]) Acésta așa o tâlcuește M. Vasilie: „Fiind-că dupre Apostolul cu inima se crede spre dreptate, ĭar cu gura se mărturisește spre mântuire și lucrarea amêndurora întru acésta arată pre deplinătate, pentru acésta pre amêndóuĕ le cere Domnul, adecă pre lucrarea gureĭ și pre cugetarea cea în inimă". Căcĭ de nu va fi bunul în inimă, cum ar scóte visteria prin gură, cela ce nu o are întru ascuns. Iar de are cine-va celĕ bune în inimă, și nu le vestește cu cuvîntul, ca cum temêndu-se nu cum-va și limba să și sfințéscă, i se va dice luĭ aceea: Înțelepcĭune ascunsă și visterie nearătată. Ce folos e întru amêndóuĕ? (Sirah XX, 30), (la șirul tâlcuireĭ evagh. luĭ Math. X, 32). Pentru acésta și Domnul a dis: „Tot cela ce va mărturisi de mine înaintea ómenilor, voĭŭ mărturisi și eŭ de el înaintea Părinteluĭ meŭ celuĭ ceresc; ĭar orĭ carele se va lepăda de mine înaintea ómenilor, mĕ voĭŭ lepăda și eŭ înaintea Părinteluĭ meŭ ce e în cerĭurĭ" (Math. X, 32). Și Teodorit dice: De amêndóuĕ aĭ trebuință și de credință adevĕrată și încredințată și de mărturisire făcută cu îndrăznélă, ca și inima să se împodobéscă cu neîndoirea credinței și limba să se strĕlucéscă, fără fricĕ propoveduind adevĕrul.

[2]) Pentru acésta a dis și Coresie, că creșterea și ținerea dreptățeĭ prin mărturisirea gureĭ se face. Și adeveréză mucenicul Gordie dicênd dupre marele Vasilie către ceĭ ce-l munceaŭ acestea: „Ce zăboviță? Ce aț stătut? Zgârĕ-i-se trupul, răsucéscă-se mădulările, schingĭuéscă-se orĭ cum aț voi. Nu-mĭ veț deochea nădejdea fericireĭ, că orĭ cât veț întinde mun-

Mai trebuitóre însă este inima decât gura, pentru-că mulți ómeni mărturisesc pre Christos numai cu gura și fățărnește; iar inima lor este departe de Christos, precum este scris: «Norodul acesta se apropie de mine cu gura lui și cu buzele lor mĕ cinstesc, iar inima lor departe este de mine» (Isaia XXIX, 13).

11. Că ḑice Scriptura: tot cel ce va crede într'însul nu se va rușina (Is. XXXVIII, 16).

12. Că nu este osebire între Iudeŭ și între Elin, că acestaș este Domnul tuturor, îmbogățind pre toți ceĭ ce-l chémă pre el.

13. Că tot orĭ carele va chema numele Domnuluĭ, se va mântui (Ioil II, 32).

Fiind-că maĭ sus a ḑis Apostolul, că Christos cu inima se crede și cu gura se mărturisește, pentru acésta aduce mărturie aicea din Scriptură pentru amêndóuĕ: una pentru credința cea în inimă și alta pentru mărturisirea cea cu gura. Pentru-că ḑicênd: Că tot cela ce crede într'însul, nu se va rușina, a arătat pre credința cea în inimă, prin carea cel ce crede să îndreptéză și nu se va rușina. Iar ḑicênd că orĭ carele va chema numele Domnuluĭ se va mântui, a arătat și pre mărturisirea cea cu gura, care pricinuește mântuire. Deci fiește-carele om, orĭ Evreŭ de va fi, orĭ Elin și păgân, priimit este la Dumneḑeŭ, fiind-că al tuturor ómenilor unul și acelaș Domn este și îmbogățește, adecă bogăția luĭ o are întru toți ceĭ ce îl chémă pre el. Ca cum ar ḑice cine-va că împĕratul e bogat de aur

cile, atâta maĭ mare îmĭ pricinuiți rĕsplătirile. Schimburĭ sînt acestea nóuĕ către Stăpânul; în locul ranelor celor ce se pun asupra trupuluĭ va înflori asupra nóstră haĭna luminată întru înviere, în locul necinsteĭ, cununĭ; în locul temniței, raĭul; în locul osândireĭ ceĭ cu făcĕtoriĭ de rĕŭ, petrecerea cea cu angheliĭ. Sĕmĕnați multe întru mine ca să cer mult înmulțite" (Vorova la Gordie). Vedĭ și cap. șése al cărțeĭ II a Macaveilor, cum Eliazar acela a mărturisit cu îndrăznélă și a rĕmas până la mórte întru mărturisire. Pentru acésta și sfințitul mucenic Petru al Alexandrieĭ prin canonul V, al sĕŭ, șése lunĭ canonisește ca să se pocăĭască hristianiĭ aceĭa, carĭ prinḑându-se de tiranĭ, s'aŭ fățărnicit, că s'aŭ apropiat de jertfelnicul idolilor, orĭ că aŭ scris că se vor lepada, saŭ că aŭ pus pre alțiĭ să jertféscă și nu și-aŭ mărturisit credința lor cu gura; pentru ca să se învețe că și cu inima trebue să créḑă și cu gura să mârturiséscă dupre ḑicerea acésta a Apostoluluĭ, care o și aduce spre mărturie. Ḑice încă și teologul Grigorie: aprópe de tine este graĭul; minte are pre vistieria acésta și limba orĭ ceea ce crede, orĭ care mărturisește; ce e maĭ scurt decât bogăția acésta? Ce e maĭ lesnicĭos decât Darul acesta? Mărturisește pre Iisus Christos și crede că s'a sculat din morți și te veĭ mântui. Că dreptate e cu adevĕrat a crede numaĭ; iar mântuire desăvîrșită este și a mărturisi și a adăugi la cunoștință îndrăznéla (Cuvînt pentru buna rânduĭală întru voroviriĭ).

și de argint, adecă bogăția lui este aur și argint. Drept aceea fiind-că Dumnedeŭ bogăție are pre aceĭa ce cred într'însul, nu te deznădějdui tu, o hristiane, deși aĭ făcut pĕcate neertate, pentru-că Dumnedeŭ te va priimi când te veĭ pocăi, pentru ca să facă și cu tine fapte de bogăția sa.

14. Dar cum îl vor chema, întru carele nu aŭ credut? Și cum vor crede de carele nu aŭ audit? Cum însă vor audi fără propoveduitor?

15. Cum însă vor propovedui, dacă nu se vor trimite? Precum este scris: cât de frumóse sînt picĭórele celor ce vestesc pacea, acelor ce bine-vestesc cele bune (Is. LII, 7).

Maĭ sus a dis Apostolul că tot omul, carele va chema numele Domnuluĭ se va mântui, apoĭ acum prihănește pre Evreĭ că nu aŭ chemat numele Domnuluĭ. Dar pentru ce nu aŭ chemat? Pentru-că nu aŭ credut. Și pentru ce nu aŭ credut? Nu cum-va aŭ audit credința propoveduindu-se? Așa, aŭ audit. Apoĭ aduce o stare împrotivă la acésta și dice: Și cum putea să audă fără a ție propovedui cine-va? Și făcênd deslegare aceștia dice că, cu adevĕrat aŭ propoveduit și s'aŭ trimis de Dumnedeŭ la Israilteni mulți să propoveduiască Evanghelia luĭ Christos. Și de unde e arătat că aceștia ce propoveduesc aŭ fost aceĭa carĭ s'aŭ trimis dela Dumnedeŭ? La acésta aduce martur pre proorocul Isaia ce dice: «Că fórte frumóse sînt picĭórele trimișilor celor ce bine-vestesc pacea și acelor ce bine-vestesc cele bune»; pentru-că Apostolii încungĭurând prin lume, alta nu propoveduĭaŭ fără numaĭ bunătățile acelea negrăite și nesupuse ale împĕrățieĭ cerurilor, și pacea luĭ Dumnedeŭ, ceea ce s'a făcut către ómenĭ. Pentru acésta și Domnul a poruncit lor dicênd: În orĭ-ce casă veți intra maĭ întâĭŭ să diceți: Pace caseĭ aceștia (Luca X, 5). Drept aceea a nu crede óre-carii, acésta este prihană a celor ce nu aŭ priimit pre Apostolĭ propoveduind și nu a altuĭa cuĭ-va[1]).

16. Ci nu toți aŭ ascultat evanghelia[2]). Că Isaia dice: Dómne, cine a credut auduluĭ nostru? (Is. LIII, 1).

[1]) Iar Teodorit dice: Picĭórele acestora le numește frumóse, fiind-că alérgă pre calea cea bună și fiind spĕlate de stăpânește mânĭ. Iar Teologul Grigorie dice: Dacă vre un ucenic se trimite spre buna-vestire, filosofește că adecă se cuvine a se purta și fără de căștig de prisos, și pre lângă a nu avea banĭ și toĭag și numaĭ cu o haĭnă încă și ca să se vadă picĭórele frumóse ale celor ce bine-vestesc pacea și tot orĭ-ce este bine (Cuvînt la Pasha). Domnul fără încălțăminte a trimis pre ucenicĭ la propoveduire, dupre evanghelistul Mateĭ (Cap. X, 10) și dupre Luca și dupre Sfîntul acesta.

[2]) Iar Teodorit voește acésta să se cetéscă cu chip întrebător: Dar nu toți aŭ audit evanghelia? Și cu chip rĕspundĕtor să se cetéscă acésta;

Fiind-că mai sus a spus că trimișii cei ce bine vestesc (adecă Apostolii) s'aŭ mărturisit de proorocul, că de Dumnedeŭ s'aŭ trimis, ca să nu dică cine-va: și apoi dacă era de Dumnedeŭ trimiși, trebuiaŭ toți să-i asculte; pentru acésta, dice Apostolul că, cu adevĕrat nu aŭ ascultat cu supunere evanghelia; însă din acésta nimica se vatămă adevĕrul, fiind-că acésta, a nu asculta toți, cu mulți ani mai înainte o a proorocit însuși proorocul Isaia dicênd: «Dómne, cine a credut celor ce se dic de noi și se ascultă de către alții? Adecă rari și puțini sînt cei ce aŭ credut acestea».

17. Deci credința este din auḑ, iar auḑul prin graiul lui Dumnedeŭ.

Acésta ce dice aici Pavel, este urmĕtóre celor de mai sus dise și este ca o încheere de cele de mai înainte dise. Arată însă și o óre-care altă înțelegere: De vreme ce Evreii în tótă vremea semne căutaŭ și minuni și cereaŭ să vadă cu ochii lor morții înviați, pentru acésta dice aicea Apostolul, că credința se naște din auḑul propoveduirei și nu din privirea minunilor. Deci ce-va mai mult decât auḑul, să nu cauți Evreule; pentru-că însuși auḑul nu este auḑ de óre-care cuvinte, care se dic prost și cum s'ar fi întîmplat, ci este din cuvintele lui Dumnedeŭ. Drept aceea de cauți tu minuni, pentru-că minunile sînt dela Dumnedeŭ, crede și cuvintele care le auḑi pentru-că și cuvintele acestea dela Dumnedeŭ sînt[1]).

18. Ci dic: Aŭ dór nu aŭ auḑit? Că cu adevĕrat în tot pămêntul a eșit vestirea lor, și la marginile lumei graiurile lor (Psalm. XVIII, 4).

Ca cum ar fi stătut cine-va împrotivă și ar fi dis: Și ce folos și câștig este, o fericite Pavle, de s'a trimis Apostolii, cei ce bine-vestesc în tótă lumea și Evreii nu aŭ auḑit propoveduirea lor? La acéstă stare împrotivă întîmpinând Pavel dice, că tótă lumea a auḑit propoveduirea Apostolilor[2]) și Evreii nu

că Isaia dice: Dar însă se îndreptéză alcătuirea și înțelegerea și de se va ceti cu chip hotărîtor dicerea.

[1]) Iar Meletie Pigas în cartea a dóua despre hristianism dice așa: Și cu adevĕrat dacă credința este din auḑire, dupre Apostolul, iar auḑirea prin graiul lui Dumnedeŭ, prea arătat este că aceea ce este afară de dumnedeescul graiŭ, precum socotește Marele Vasilie, este afară de credință, iar de este afară de credință nu póte a plăcea lui Dumnedeŭ, că este pĕcat.

[2]) Gheorghe Coresie nedumerindu-se cum a eșit vestea Apostolilor în tótă lumea, dice că Chrisostom dice că s'a semĕnat în tot pămêntul evanghelicéscă propoveduire. Iar Amvrosie dice că vestea evangheliei acesteĭ propoveduirĭ s'a semĕnat în tot pămêntul, iar nu propoveduirea. Iar alții dic că vremea cea trecută aicea se înțelege în loc de viitóre, dupre obiceiul proorocilor, care și Domnul o a dis acésta: Se va pro-

aŭ audit? Evreiĭ lângă carĭ aŭ petrecut Apostoliĭ atâta vreme, şi dintre dînşiĭ şi s'aŭ născut? Şi ce socotélă are cuvîntul lor? Şi cine îl va crede?[1]).

19. Ci ḑic: Aŭ dór nu a cunoscut Israil?

Iar aicĭ Apostolul pune altă stare împrotivă, care ḑice unele ca acestea: şi de aŭ propoveduit Apostoliĭ adecă şi de aŭ audit Evreiĭ şi nu aŭ înţeles propoveduirea şi învĕţătura lor, aŭ dór pentru acésta nu sînt vrednicĭ de ertare? La acéstă stare împrotivă dar, face acéstă deslegare cu urmĕtórele cuvinte:

Maĭ întâiŭ Moisi ḑice: Eŭ vĕ voiŭ întărîta pre voĭ a rîvni pentru cel ce nu e neam, spre neam neînţelegĕtor vĕ voiŭ mânia pre voĭ (II Leg. XXXI, 21).

Deşi dela nimenea, ḑice, altul nu aŭ înţeles Evreiĭ propoveduirea Apostolilor celor ce învĕţa, măcar cel maĭ puţin trebuĭa să înţelégă dela cinstea, cu care s'aŭ cinstit neamurile; pentru că, când vedea eĭ pre păgâniĭ ceĭ ce slujesc idolilor, că de năprasnă se învredniceaŭ şi afară de tótă nădejdea luaŭ dela Dumneḑeŭ atâtea şi atâtea bunătăţĭ şi daruri, trebueaŭ să rîvnéscă acelora şi-să pricépă că acesta este neamul acela, despre carele maĭ înainte a ḑis proorocul Moĭsi: Fiind-că îndestule eraŭ ca să pue pre Evreĭ să rîvnéscă nu numaĭ mărimea cinsteĭ care o lua dela Dumneḑeŭ cel din neamurĭ, ci încă pre lângă acestea şi multă prostime şi puţinul numĕr al celor ce se cinsteaŭ dintre neamurĭ, în cât nicĭ neamul întreg a se socoti[2]). Că ḑice Moĭsi: spre cela ce nu e neam, vĕ voiŭ întărîta pre voĭ spre rîvnă, spre neam neînţelegĕtor; de vreme ce care alt neam era maĭ neînţelegĕtor şi maĭ fără de minte decât Eliniĭ, adecă păgâniĭ carĭ căscaŭ gurile şi se închinaŭ lemnelor şi petrilor.

povedui evanghelia acésta în tótă lumea spre mărturisirea tuturor neamurilor şi atuncea va veni sfîrşitul (Math. XXIV, 14).

[1]) Pentru acésta ḑice şi înţeleptul Teodorit, că propoveduitoriĭ adevĕruluĭ maĭ întâiŭ Iudeilor le-aŭ adus propoveduirea, că şi însuşĭ Domnul către aceştia a ḑis: „Ci maĭ vîrtos mergeţĭ către oile cele perdute ale caseĭ luĭ Israil" (Math. X, 6). Şi în Faptele Apostolilor (este scris) vóuĕ maĭ întâiŭ era de nevoie a vi se grăi cuvîntul luĭ Dumneḑeĭ (Cap. XIII, 46).

[2]) Iar de către Teodorit aşa s'a tâlcuit acestea „pentru cel ce nu neam": Nu un neam sînt aceĭ câţĭ aŭ creḑut întru Mântuitorul Christos, c ne numĕrate. Şi maĭ ales atuncĭ când era neînţelegĕtóre şi fără de minte Decĭ precum voĭ, ḑice, lăsând pre Dumneḑeul cel unul pre mulţĭ min cinoşĭ numiţĭ ĭ-aţĭ procinstit: aşa eŭ Dumneḑeŭ, pre neamul cel unu lepădându-l tuturor neamurilor voiŭ da cunoştinţă; ci voĭ pre ceĭ ce n eraŭ Dumneḑeĭ ĭ-aţĭ cinstit şi hotărîtor ĭ-aţĭ numit Dumneḑeĭ; ĭar e pre neamurile cele neînţelegĕtóre le voiŭ umple cu înţelepcĭune şi vĕ vĕḑându-le vĕ veţĭ tbpi de pizmă. Şi ĭarăşĭ ḑice cum că nimic întristézĕ pre Evreĭ robia ce o suferă, cât îĭ întristézĕ buna cinstire de Dum

20. Iar Isaia cutézá şi ḍice: «Aflatu-m'am celor ce nu mĕ căutaŭ pre mine; arătat m'am făcut celor ce nu întrébă de mine (Cap. LXV, 1).

După ce a ḍis Pavel că maĭ întâĭŭ Moĭsi ḍice, acum povesteşte aicea şi pentru un alt prooroc, carele ḍice aceleaşĭ maĭ curat şi maĭ descoperit; că Isaia, ḍice, cutézá şi ḍice, s'aŭ silit pre sineşĭ ca să ḍică adevĕrul şi a ales maĭ bine să se primejduéscă decât să taca[1]). M'am aflat ḍice la ceĭ de alte neamurĭ, carĭ pre mine nu mĕ căutaŭ, nicĭ întrebaŭ de mine. Că pre aceĭa ce Moĭsi ĭ-a numit neam neînţelegĕtor, pre aceştia Isaia îĭ numeşte, că nu căutaŭ nicĭ întrebaŭ, ca niştе neînvĕţaţĭ adecă şi fără de minte şi carĭ uraŭ cuvintele. Decĭ trebuĭaŭ Evreiĭ să înţelégă din acestea, pentru care pricină eĭ s'aŭ lepădat, ĭar ceĭ din neamurĭ s'aŭ priimit.

21. Iar către Israil ḍice: «Tótă ḍiua am întins mânile mele către un norod nesupus şi împrotivă grăitor» (Cap. LXV, 2).

Pentru ca să nu aĭbă Evreiĭ a ḍice, că, o proorocule Isaia, la ceĭ de alt neam te-aĭ aflat şi la noĭ nu aĭ voit să voroveştĭ? Pentru acésta ḍice că tótă ḍiua, adecă în tótă vremea vieţeĭ mele, am întins mânile mele ca să vĕ trag pre voĭ, pre Iudeĭ, la dumneḍeésca cunoştinţă, dar voĭ v'aţĭ arătat norod nesupus şi împrotivă grăitor. A vóstră dar este prihănirea neascultăreĭ şi nu a mea, pentru-că eŭ cu adevĕrat am întins mânile mele şi vĕ chemam să veniţĭ ca să ascultaţĭ învĕţătura şi propoveduirea mea, voĭ însă nu aţĭ ascultat. Cât de arătat e din acestea, că Iudeiĭ şi aŭ audit şi aŭ cunoscut, dar să asculte nu aŭ voit.

CAP. XI.

1. Decĭ ḍic, aŭ dór lepădat-a Dumneḍeŭ pre norodul sĕŭ, pre carele l'a procunoscut? Să nu fie! Că şi eŭ israiltean sînt, din sĕmênţa luĭ Avraam, din seminţia luĭ Veniamin.

2. Nu a lepădat Dumneḍeŭ pre poporul sĕŭ, pre carele l'a procunoscut.

Fiind-că maĭ sus a ḍis pre Evreĭ norod nesupus, să nedu-

---

neḍeŭ şi lauda şi cinstea care o vĕd că o aŭ ceĭ din neamurĭ, ceĭ ce cred în Christos, acésta maĭ mult îĭ supără şi decât că eĭ sînt risipiţĭ în tóte părţile lumeĭ şi decât pustiirea bisericeĭ lor ceĭĭ din Ierusalim.

[1]) Şi Teodorit aşa tâlcueşte acésta, cutézá: „Nu s'a temut, ḍice, a striga către Iudeiĭ ceĭ carĭ şi îĭ îngrozeaŭ, ci cu multă îndrăznélă a propoveduit mântuirea neamurilor; a proînsemnat încă şi necredinţa lor.

merește în deosebĭ Apostolul și dice: Că de vreme ce Evreiĭ s'aŭ arătat nŏrod nesupus, nu cum-va aŭ mințit făgăduințele luĭ Dumnedeŭ cele făcute către Iudeĭ? Și dezlégă nedumerirea dicênd: Să nu fie! Căcĭ nu a lepădat Dumnedeŭ pre norodul sĕŭ, pre care din véc l'a procunoscut, adecă pre carele l'a cunoscut că este îndemânatec și vrednic de a priimi credința în Christos; pentru-că și eŭ Iudeŭ și israiltean sînt, însă am priimit credința luĭ Christos. Apoĭ ca să nu-ĭ dică cine-va: Și ce? Tu singur poțĭ a fi norod? Pentru acésta dupre urmare dice poftorind: nu a lepădat Dumnedeŭ pre norodul sĕŭ, ca cum ar dice: Nu sînt singur eŭ, care am credut în Christos, sînt și alțiĭ mulțĭ carĭ aŭ credut, adecă ceĭ treĭ miĭ și ceĭ cincĭ miĭ și ceĭ întregĭ decĭurĭ de miĭ, carĭ din norodul Iudeilor aŭ credut în Christos, precum mărturisesc Faptele Apostolilor (Cap. II, 24; XXI, 20).

Saŭ, nu știțĭ în Ilie[1]), ce dice Scriprura, cum se rógă luĭ Dumnedeŭ împrotiva luĭ Israil? dicênd:

3. Dómne, pre proorociĭ tĕĭ ĭ-aŭ omorît, jertfelnicele tale le-aŭ ars și eŭ singur am rĕmas, și caută sufletul meŭ (Cart. III a împĕrățieĭ XIX, 18).

4. Dar ce dice luĭ dumnedeescul rĕspuns? Am lăsat mie[2]) șépte miĭ de bărbațĭ, care n'aŭ plecat genunche luĭ Vaal (tij).

Ca să nu dică cine-va, ce dicĭ, o fericite Pavle? In treĭ miĭ, în cincĭ și în puține decĭurĭ de miĭ cuprindĭ pre norodul luĭ Israil cel atât de mult la numĕr, cel ce se aseměnéză dupre

[1]) Gheorghe Coresie dice că acesta „în" propunerea aceea însemnéză în loc de despre; adecă: orĭ nu știțĭ despre Ilie? Că acésta însemnéză: orĭ nu știțĭ întru Ilie, în loc de în istoria luĭ Ilie, adecă întru a treĭa a împĕrățiilor istorieĭ, cea despre Ilie.

[2]) Am oprit, se înțelege, dupre Coresie, în loc de: am ținut întru Israil, adecă în Samaria, unde împĕrățea cele dece seminții și nu întru Iuda. Pentru-că și atuncea eraŭ mulțĭ aleșĭ, măcar deși Ilie socotea că nicĭ unul a rĕmas. Pentru acésta și a dis către el Dumnedeŭ: „Și rĕmășiță dintru Israil șépte miĭ de bărbațĭ, carĭ nu aŭ plecat genunchĭul, luĭ Vaal, din tóte genunchile lor și din tótă gura lor nu s'aŭ închinat luĭ (III Impĕr. XIX, 18). Insemnéză că dupre Iosef, Vaal era Zeŭ al Tirilor, și fiind-că Ahaav avea socru pre Ioval împĕratul Tirilor și al Sizanilor, pentru acésta har făcênd socruluĭ sĕŭ, a făcut capiște luĭ Vaal în Samaria și proorocĭ aĭ acestuĭa a făcut. Iar Scriptura numește Vaalim pre capiștea luĭ Vaal, precum dice Teodorit. Dice însă Orighen, că Pavel a luat dicerea acésta din Scriptura veche, în locul Israiltenilor, celor dupre alegere. Pentru-că nu numaĭ neamurile s'aŭ folosit de venirea luĭ Christos, ci și óre-care din sf. neam, adecă din Iudeĭ (Fóia 785 a tomuluĭ al doilea din cele opt cărțĭ).

mulțime cu nenumĕratul năsipul mărei și cu nenumĕratele stelele ceriului? Pentru a nu o dice acésta óre-carĭ, dice aicĭ Pavel că și în vremea prooroculuĭ Ilie numaĭ șépte miĭ din norodul luĭ Israil credeaŭ întru adevĕratul Dumnedeŭ și toțĭ ceĭ-l-alțĭ se închinaŭ idolilor, și nicĭ pre acești puținiĭ îĭ știa Ilie că eraŭ credincĭoșĭ, pentru acésta și dicea că însușĭ a rĕmas singur, care credea în adevĕratul Dumnedeŭ[1]). Și acum dar urmézĕ a fi mulțĭ din Iudeĭ, carĭ cred în Christos. Iar deși nu știțĭ voĭ, nu e de mirare, pentru-că și Ilie nu știa óre când pre ceĭ șépte miĭ, carĭ credeaŭ în Dumnedeŭ. Vorovind Pavel însă despre altă pricină, pre ascuns arată pofta Iudeilor cea către uciderĭ, propoveduită fiind din început de către proorocĭ. Căcĭ ca să nu dică óre-care Iudeĭ, că am ucis pre Christos, ca pre un amăgitor, pentru acésta Apostolul le rĕspunde și dice: Și cum părinții voștriĭ aŭ ucis pre vechiĭ proorocĭ, aŭ dóră și aceĭa amăgitorĭ eraŭ? Dar póte ați dice, căcĭ pentru-că îĭ mâhneaŭ pre eĭ proorocii cu îndrăznéla și cu înfruntarea, ce le făceaŭ, pentru acésta îĭ omoraŭ. Dar rĕspund, că fie că pentru acésta aŭ omorît pre proorocĭ, dar jertfelnicele luĭ Dumnedeŭ cum le-aŭ ars și le-aŭ perdut? Nu cum-va și jertfelnicele îĭ înfruntaŭ? Cum încă și pre însuși Ilie căutaŭ să-l omóre, pre cel făcĕtor de minunĭ și pre cel ce a râvnit pentru mântuirea acelora? Arătat dar este, dupre Teodorit, că pentru acésta Iudeiĭ aŭ omorît pre proorocĭ și aŭ rĕsturnat jertfelnicele, pentru-că uraŭ pre Dumnedeul proorocilor și al jertfelnicelor. Drept aceea fiind-că și atuncea din atât de mulțĭ Evreĭ numaĭ șépte miĭ s'aŭ ales luĭ și luĭ Dumnedeŭ, precum dumnedeescul rĕspuns a arătat (că acésta însemnézĕ dicerea, am lăsat mieĭ, adecă am ales pentru sineĭ). Decĭ nu este de mi-

---

[1]) Că eraŭ în vremea prooroculuĭ Ilie mulțĭ credincĭoșĭ și bine cinstitorĭ de Dumnedeŭ, între cele dece seminții, precum Ionadav fiiul luĭ Rahav și tot neamul luĭ, carĭ locuĭaŭ prin corturĭ și prin pustiĭ, nebând vin, precum despre acésta scrie capul al decelea al cărțeĭ patru al împĕrățiilor și Ieremia în Cap. XXXV. Atuncĭ era și Avdie, cela ce se temea de Dumnedeŭ, iconomul luĭ Ahaav, carele avea o sută de proorocĭ ascunșĭ în dóuĕ peșterĭ și îĭ hrănea pre eĭ, precum mărturisește Cap. XVIII al cărțeĭ a treĭa al împĕrățiilor. Iar dumnedeescul Grigorie Nisis dice cum că corbiĭ aduceaŭ prooroculuĭ Ilie carne și pânĭ, dela bine-cinstitoriĭ ceĭ ce se aflaŭ pre vremea luĭ Ilie, cu aceste cuvinte: „Să face însă prooroculuĭ (Ilie) de către corbĭ, slujba cea de nevoe pentru viață, arătând Dumnedeŭ prooroculuĭ prin acésta că mulțĭ sînt rămașĭ pentru slujirea Dumnedeuluĭ celuĭ adevĕrat. De unde i se da prin corbĭ prooroculuĭ hrană, că nu ar fi trimis luĭ pâne din cele spurcate, orĭ carne din cele jertfite idolilor. In cât prin acésta a face pre Ilie a cădea în óre-care mânie asupra acelora carĭ aŭ păgânătățit, aflând prin cele ce se face că sînt mulțĭ carĭ caută către Dumnedeŭ, pre care nu este drept a-ĭ împreună osîndi cu ceĭ necredincĭoșĭ (la scrisórea cea bârfitóre din pântece (!).

rare dacă și acum pre singur cei vrednici dintre Evrei îi alege Dumnedeŭ. Și acésta arată Apostolul cu urmĕtórele cuvinte. Vedi și suptînsemnarea dicerei: «Cărora nu era lumea vrednică» (Evr. XI, 38); cum tâlcuește pre acéstă dicere «am lăsat mie-mi» teologul Grigorie acolo.

5. Așa dar și în vremea acésta, lăsare dupre alegerea Daruluĭ s'a făcut.

Și acum, dice, lăsare, adecă rĕmășiță alésă s'a făcut dintru Evrei, pentru-că precum de pildă, din paele ce se treeră curățindu-se, rĕmășița adecă ceea ce rĕmâne jos, este grâul; într'acest chip și Dumnedeŭ lepădând pre cei rĕĭ, lasă pentru sineși și alege pre cei vrednici și buni. Dicênd însă, dupre alegere, a arătat sîrguința și osîrdia acelora ce s'aŭ ales. Căcĭ pentru multa lor sîrguință și îngrijire s'aŭ făcut vrednici de a se alege de Dumnedeŭ. Dicênd însă și «a Daruluĭ» a arătat hărăzirea luĭ Dumnedeŭ[1]).

6. Și dacă dupre Dar, nu maĭ este din fapte[2]), că apoĭ Darul nu se face Dar.

Maĭ presus de prisosință și cu covîrșire arată Pavel fără de dare de rĕspuns pre Evreiĭ aceia, carĭ nu aŭ crezut în Christos. Nu puteți, dice, voĭ să diceți că cere Dumnedeŭ dela noĭ dupre datorie fapte și ostenele, pentru ca să credem, ci totul este al Daruluĭ luĭ; pentru ce dar nu vroiți să credeți și să vĕ mântuiți? de vreme ce se află înaintea vóstră o bunătate ca acésta, gata și fără de ostenélă credința și mântuirea vóstră. In cât ceĭ ce aŭ voit, aceĭa și aŭ crezut și s'aŭ mântuit, carĭ sînt norod adevĕrat al luĭ Dumnedeŭ. Nu aŭ lepădat dar Dumnedeŭ pre norodul sĕŭ, pre cel vrednic de mântuire.

Iar de e din fapte, apoĭ nu este Dar, căcĭ fapta nu ar maĭ fi faptă.

De am bine plăcea, dice, din faptele legeĭ, luĭ Dumnedeŭ, apoĭ Darul luĭ Dumnedeŭ nu are loc, de vreme ce de are Darul loc, apoĭ fapta se perde, și maĭ mult nu este faptă; pentru-că unde este Dar, acolo nu se cere faptă; și dimprotivă, unde este faptă, acolo nu este Dar.

7. Ce e dar? Ceea ce caută Israil, aceea nu aŭ nimerit; ĭar alegerea aŭ nimerit.

---

[1]) Insemnéză că dicerea acésta o a luat-o Apostolul dela Isaia, care dice: „Și va fi rĕmășița luĭ Iacov la Dumnedeŭ tare“ (Cap. X, 22). Precum dice și M. Vasilie în tâlcuirea capuluĭ XVII dela Isaia.

[2]) Darul, dice Coresie, nu e din fapte, căcĭ de ar fi din fapte nu ar fi Dar. Că negreșit din Dar se aduc faptele dupre moral și dupre voe, dar nu firește; că deși prin faptele cele bune să mântuește omul, nu se asemĕnéză însă faptele cu Darul și cu blagoslovenia luĭ Dumnedeŭ.

După ce a arătat Apostolul, ce lucru e Darul, adecă cum că fără de fapte, acésta este Dar dela Dumnedeŭ şi hărăzire; apoĭ acum dice că Israilteniĭ căutând a se îndrepta, nu aŭ nimerit, adecă nu s'aŭ îndreptat, pentru-că rĕŭ căuta a se îndrepta din faptele legeĭ, care lucru este cu neputinţă. Iar alegerea, adecă ceĭ aleşĭ, acésta o aŭ nimerit şi s'aŭ îndreptat. Insă cu dicerea, aŭ nimerit, arată Pavel plinirea bunătăţilor, pre care o aŭ dobândit ceĭ aleşĭ şi cum că totul este al Darului luĭ Dumnedeŭ; pentru-că şi noĭ în obştésca voróvă, ce obicĭnuim a face, dicem cutarele om a nimerit, adecă fără ostenélă a aflat ceea ce vrea.

Iar ceĭ-l-alţĭ s'aŭ orbit.

8. Precum este scris: le-a dat lor Dumnedeŭ duh de umilinţă, ochĭ ca să nu vadă şi urechĭ ca să nu audă (Isaia XXIX, 10) până în diua de astă-dĭ.

Aicĭ aduce Pavel pre Isaia martur de orbirea[1]) şi de nesimţirea Evreilor, pentru ca să nu se arăte că dice cuvinte ale sale nedrepte. Iar dicerea, le-a dat Dumnedeŭ, se înţelege în loc de a lăsat, a ertat Dumnedeŭ să aĭbă eĭ duh de umilinţă, iar umilinţă dice pre stăruirea cea întru rele şi nestrămutata deprindere a sufletuluĭ[2]) pentru-că a se umili însemnéză a se înfige cine-va şi a se împironi la un lucru. Voind dar proorocul să arăte nevindecarea şi nestrămutarea socotinţeĭ Evreilor, o a numit acésta umilinţă; pentru-că avênd eĭ ochĭ ca să vadă minunile luĭ Christos Domnuluĭ, şi urechĭ pentru ca să audă învĕţătura luĭ, nu aŭ întrebuinţat la nicĭ una din acestea ochiĭ şi urechile lor. Şi nu numaĭ în vremea luĭ Christos făceaŭ eĭ aşa, ci şi în vremea cea din urmă a Apostolilor. Pentru acésta a adaus Apostolul că Iudeiĭ s'aŭ orbit până în diua de astă-dĭ, adecă nesimţitorĭ aŭ rĕmas până acum, ca pétra ceea ce se numeşte pori, precum maĭ sus am însemnat.

[1]) Orbirea în limba elină se dice porosis, dela pétra ce se numeşte pori, care e alcătuită din năsip mărunt. Din aseménarea dar a nesimţitóreĭ petreĭ aceştia, numesc Elinii şi orbirea şi nesimţirea ce o are inima şi sufletul omuluĭ.

[2]) Iar Coresie dice, duh de mâhnicĭune, dupre Amvrosie este orĭ duh de zavistie dupre alţiĭ, orĭ duh de cădere precum Achila a tâlmăcit orĭ împungere. Că cincĭ rele urméză ómenilor celor pizmătareţĭ: orbire a sufletuluĭ, asurdire, defăimare de Dumnedeŭ şi de ómenĭ, nedreptate şi nesimţire. Iar Teodorit dice: Duh de umilinţă a numit pre socotéla cea nestrămutată; că precum cel ce are umilinţă, acela o dată, pre abaterea cea către maĭ rĕŭ nu o priimeşte; aşa cel cu totul dat pre sineşĭ rĕutăţeĭ, pre prefacerea cea spre maĭ bine nu o alege. Şi cum că Evreiĭ de sineşĭ s'aŭ făcut orbĭ, maĭ descoperit o spune Isaia dicênd că „s'a îngroşat inima norodului acestuĭa, şi cu urechile cu anevoe aud; şi ochiĭ lor s'aŭ închis, ca nu cum-va să vadă cu ochiĭ şi cu urechile să audă şi cu inima să pricépă şi să se întórcă şi să-ĭ vindec pre eĭ“ (Cap. VII, 10).

9. Și David ḑice: «Facă-se masa lor spre cursă și spre rĕsplătire și spre smintélă și spre rĕsplătirea lor.

10. Intunece-se ochiĭ lor ca să nu vadă și spinarea lor pururea gârbovește-o» (Psalm. LXVIII, 12).

Nestrămutați, ḑice, sînt Evreiĭ și cu totul împironiți întru rĕutate, și pentru acésta vor pătimi relele cele maĭ de pre urmă, pentru-că masa lor saŭ tóte bunătățile și hrana lor se vor prefăce în cele dimprotivă, adecă întru dureri și în gréță[1]) și se vor prinde în cursă, pentru-că se fac tuturor ca robiĭ supușĭ. Și tot-de-una zmintele și împedecărĭ, adecă nenorocirĭ și rele vor avea în viața lor. Arătând însă Apostolul cum că pentru pĕcatele lor pătimesc Evreiĭ și maĭ ales pentru vĕrsarea de sânge a luĭ Christos, a adaus că aceste le pătimesc spre rĕsplătirea pĕcatelor lor, ci și ochiĭ lor s'aŭ întunecat, atât ceĭ gânditorĭ, cât și ceĭ simțitorĭ de primejdiĭ, și spinarea lor s'a gârbovit, pentru-că robesc Romanilor și altor împĕrațĭ, cu robie și cu supunere vecĭnică, că acésta însemnéză ḑicerea: pururea, și nicĭ odinióră vor lua slobodenie din acésta. Vedĭ la cartea cea numită dóuĕ-spre-ḑece cărțĭ a patriarhuluĭ Dosotheĭ, fóea 12. Că atuncea când Romaniĭ aŭ ars biserica în Ierusalim era ḑiua Sâmbătă în a cincĭa a luĭ Avgust, și s'a întêmplat a cânta cântăreții acésta: «Și va rĕsplăti lor Domnul fără-de-legea lor și dupre rĕutatea lor îĭ va perde pre eĭ Domnul Dumneḑeŭ», pentru ca să arate Dumneḑeŭ Evreilor că tóte relele acestea le-aŭ pătimit pentru nelegĭuirea ureĭ luĭ Christos.

11. Ḑic drept aceea: Aŭ dór s'aŭ poticnit ca să cadă? Să nu fie!

Fiind-că îndestul a prihănit Apostolul pre Iudeĭ, acum caută

[1]) Iar Coresie ḑice, unĭĭ adecă masă aŭ înțeles pre oțetul și fierea, cu care aŭ adăpat eĭ pre Domnul întru setea luĭ, pentru care și eĭ aŭ căḑut în robia luĭ Tit. Iar Ilarie masă înțelege jertfele și mĭelul, care îl mâncaŭ eĭ, care s'a prefăcut întru durere, pentru robia ce aŭ pătimit, precum ḑice Iosif. Iar spinarea Iudeilor, Teodorit ḑice că se va gârbovi de greutatea robieĭ, orĭ însemnéză acésta că s'aŭ gârbovit Iudeiĭ purtând greutățile celor pământeștĭ și necugetând cele înalte. Și cu adevĕrat masa, carea atuncea o aŭ gătit Iudeiĭ Mântuitoruluĭ, prin cruce și prin patimĭ, s'a făcut lor spre cursă și rĕsplătire. Că cetim în istoriĭ că în locul celor 30 de argințĭ, cu carĭ aŭ cumpĕrat eĭ viața Mântuitoruluĭ se vindeaŭ câte 30 de Iudeĭ întru un argint la robia Ierusalimuluĭ; și în locul bicĭuireĭ care aŭ făcut Domnuluĭ, aŭ murit ceĭ maĭ cinstițĭ dintre dînșiĭ supt bătăile cu bicĭul, avêndu-și mânile legate. Și în locul uneĭ crucĭ pre care aŭ pironit pre Mântuitorul lumeĭ, atâția Iudeĭ s'aŭ rĕstignit de către Romanĭ în Ierusalim, în cât nicĭ nu maĭ rămăsese în cetate (loc) de a maĭ înfige crucĭ, nicĭ rădĭurĭ maĭ rămăsese pentru a tăĭa lemnele trebuincĭóse pentru crucĭ (Vedĭ la tom. II al luĭ Procopie, Cap. XLII).

să afle mângâere pentru dînșiĭ și-ĭ întrébă cu acést chip: nu cum-va aŭ greșit Iudeiĭ pentru ca să cadă? Adecă óre fără de vindecare aŭ pĕcătuit? Și maĭ mult nu pot să se îndrepteze? Și rĕspunde: Să nu fie! S'aŭ poticnit cu adevĕrat, adecă aŭ greșit, și s'aŭ împrotivit adevĕruluĭ și credinței evangheliei, dar nu și pentru ca să cadă desăvîrșit și maĭ mult să nu pótă a se scula, pentru-că se vor mântui la vremea sfîrșituluĭ lumeĭ, precum maĭ încolo va spune.

Ci prin poticnirea lor mântuire s'aŭ făcut neamurilor, ca să rîvnéscă pre ele.

Dóuĕ lucrurĭ voește să isprăvéscă Pavel cu aceste cuvinte ce scrie aicea. Maĭ întâiŭ să mângâie pre Iudeĭ, și al doilea să smeréscă mândria celor din neamurĭ. Deci dice, că mântuirea s'a făcut la neamurĭ, de vreme ce Israilteniĭ s'aŭ poticnit, și nu aŭ crezut. Pentru-că urmarea lucrurilor cerea ca Israilteniĭ maĭ întâiŭ să se mântuiască și apoĭ neamurile. Iar de vreme ce eĭ s'aŭ arătat nesupușĭ și nu aŭ crezut, pentru acésta s'aŭ chemat neamurile la credință. Care acéstă înțelegere se arată și la multe părți ale sfinteĭ evangheliei[1]). Insă aŭ crezut iarăși și s'aŭ mântuit ceĭ din neamurĭ, pentru ca să-ĭ rîvnéscă pre aceștia Israilteniĭ, adecă cinstea și slava care o aŭ luat neamurile, acésta întărîtând pre Israilteni să-ĭ înduplece a veni la credința luĭ Christos, de nu de altă, dar măcar din filotimia și rîvna lor cea împrotiva neamurilor.

12. Iar dacă poticnirea lor e bogăția lumeĭ, și biruirea lor bogăția neamurilor, cu cât maĭ vîrtos plinirea lor?

Dacă, dice, când aŭ greșit Israilteniĭ s'aŭ făcut pricinuitorĭ de mântuire la tóte neamurile lumeĭ, și în vremea când aceĭa s'aŭ lepădat, ceĭ din neamurĭ s'aŭ priimit. Și dacă greșala lor și micșorarea s'a făcut bogăție neamurilor, cu cât maĭ vîrtos se va face bogăție lumeĭ plinirea lor, adecă când toți eĭ întorcêndu-se către Christos, se vor mântui? Acestea însă le dice Apostolu dupre har, adecă mângâind pre Evreĭ, pentru-că nu căcĭ aŭ greșit Israilteniĭ, pentru acésta s'aŭ mântuit ceĭ din neamurĭ, ci pentru-că aceștia aŭ năzuit la credința luĭ Christos și o aŭ priimit

13. Că vóuĕ dic neamurilor, întru cât sînt eŭ neamurilor Apostol, slujba mea o slăvesc.

[1]) Iar maĭ ales la capul XXII la Mateĭ unde se pomenește despre nunt și la capul patru-spre-dece al evangheliei luĭ Luca, unde se pomenește despre cină, ca să arăte la amêndóuĕ locurile acestea, că de vreme c ceĭ chemați la nuntă și Iudeiĭ ceĭ chemați la cină nu aŭ voit să intr și să se îndulcéscă, pentru acésta s'aŭ chemat ceĭ de prin ulițe și ce din neamurĭ, ce se aflaŭ prin căĭ și așa aŭ intrat și s'aŭ îndulcit din mas cea de nuntă și din duhovnicești bunătățĭ ale cineĭ.

14, Ca dór voĭ face trupul meŭ să rîvnéscă şi să mântuesc pre unii dintr'înşiĭ.

Aicea ĭarăşĭ mângâĭe pre Evreĭ dumnedeescul Apostol şi smereşte pre neamurĭ şi dice că vĕ laud, o neamurilor, pentru dóuĕ pricinĭ. Maĭ întâiŭ că am nevoe să slăvesc şi să măresc slujba şi trimiterea mea, adecă pre voĭ, pentru-că mi s'a încredinţat de Christos să fiŭ învĕţător şi Apostol al vostru; ĭar al doilea vĕ laud pentru ca să întăriţĭ spre rîvnă şi spre zavistie trupul meŭ, adecă pre Evreiĭ ceĭ dupre trup rude ale mele. Dicênd însă Pavel trup, a arătat curăţia şi ĭubirea de priimire ce avea către Evreĭ. Şi pentru ca să mântuesc, nu a dis pre toţĭ, ci pre unii dintr'înşiĭ. Lăturiş însă şi nesimţit arată cu acésta împletrirea Evreilor, că de sineşĭ nu vor să crédă, ci pizmuire luând, póte că vor urmări pre ceĭ din neamurĭ şi vor crede óre-cariĭ dintr'înşiĭ în Christos.

15. Că dacă lepădarea lor e împăcarea lumeĭ, ce va fi luarea, decât viaţa din morţi?

Dacă mâniindu-se, dice, Dumnedeŭ pre Evreĭ, a dăruit neamurilor acest-fel de marĭ daruri (că pre aceştia îĭ numeşte lume), şi pre vrăşmaşiĭ sĕĭ ĭ-a făcut prieteni; când va priimi pre Evreĭ la sineşĭ întru credinţă, atuncea ce bunătăţĭ nu va dărui? Pentru-că atuncea se va face viaţă din morţi, adecă atuncĭ vor urma nenumĕrate bunătăţĭ; că acésta însemnéză numele vieţeĭ. Iară împreună încă şi altă înţelegere maĭ adâncă urméză, adecă precum viaţa cea din morţi nu se va da ómenilor pentru Evreĭ, aşa nicĭ celor-l-aĭţi se va face mântuire pentru dînşiĭ, dacă ceĭ ce se vor mântui nu vor avea credinţă[1]). Dic însă acésta pentru-că câte se vede că le dice aicĭ Apostolul spre ajutorul şi mângâerea Evreilor, rece har hărăzind lor le dice acestea, ca şi doftoriĭ, carĭ de multe orĭ fac acest fel de har bolnavilor.

16. Iar dacă pârga este sfîntă, şi frământătura e; şi de e rădăcină sfîntă, şi ramurile vor fi.

Pârgă şi rădăcină numeşte Apostolul pre patriarhĭ, pre Avraam şi pre Isaac şi pre Iacov şi pre ceĭ dintr'însul, ĭar frământătură şi ramurĭ pre Evreiĭ, ceĭ ce aŭ creḑut în Christos dintru

[1]) Acésta „fără numaĭ viaţă din morţi" şi aşa se înţelege dupre Icumenie: „Că atâta multă şi deplină bucurie va urma când vor crede Evreiĭ, câtă ar urma, când morţi fiind eĭ s'ar scula şi ar învia din morţi". Iar Teodorit acésta aşa o tâlcueşte: Că dacă aceştia necreḑênd, dice, s'aŭ luat neamurile şi din nenobilitatea cea maĭ dinainte s'aŭ sloboḑit, arătat e că de ar crede toţĭ aceştia, nimic alt ar rĕmânea, decât a se face învierea morţilor. Că acésta şi Domnul o a dis: „Să va propovedui Evanghelia acésta a împĕrăţieĭ la tóte neamurile spre mărturia lor şi atuncĭ va veni sfîrşitul.

aceĭa[1]). Decĭ mângâĭe pre necredincĭoşiĭ Evreĭ cu acésta dumneḑeescul Apostol ḑicênd lor, că şi voĭ de veţĭ crede vĕ veţi face sfinţĭ. Căcĭ trebuinţa este a fi asemenea frământătura, adecă tot aluatul dospit cu pârga (adecă cu aluatul cel maĭ înainte dospit). Şi ramurile să fie asemenea cu rădăcina. Iar dacă voĭ nu v'aţi aseměnat cu aceĭa dupre credinţă, să ştiţĭ că acesta este un mare semn al rĕutăţeĭ vóstre[2]).

17. Iar dacă óre-carĭ din neamurĭ s'aŭ desbinat şi tu măslin sălbatic fiind te-aĭ altoit întru dînşiĭ şi părtaş al rădăcineĭ şi al grăsimeĭ măslinuluĭ te-aĭ făcut,

18. Nu te lăuda asupra ramurilor.

Pre ceĭ din neamurĭ ĭ-a numit Apostolul măslinĭ sălbaticĭ, adecă sălbatic măslin, altoit în măslin domesnic; ĭar pre Evreiĭ ceĭ necredincĭoşĭ ĭ-a numit ramurĭ desbinate şi tăĭate dela rădăcină, fiind-că s'aŭ arătat nevrednicĭ de rădăcina cea sfîntă, adecă de credinţa patriarhilor, şi potrivit a ḑis că s'a tăĭat dela rădăcină; pentru-că deşi Evreiĭ, dupre osebite vremĭ şi chipurĭ aŭ greşit luĭ Dumneḑeŭ, însă nicĭ o dată Dumneḑeŭ atât de mult şi atâţea mulţĭ anĭ nu ĭ-a lepădat pre eĭ precum ĭ-a lepădat acum. Iar în locul lor te-aĭ altoit, ḑice, tu măslinul cel sălbatec. Nu a ḑis însă că te-aĭ sădit, ci te-aĭ altoit; pentru ca cu ḑicerea acésta să împungă pre Evreĭ, arătând că în pomul şi rădăcina sa, adecă în patriarhiĭ Evreilor a stătut cel de alt neam şi s'a făcut părtaş al rădăcineĭ adecă al credinţeĭ; asemenea s'a făcut părtaş şi al grăsimeĭ măslinuluĭ, adecă al nobilităţeĭ patriarhilor ceiĭ asemenea şi al slaveĭ celeĭ aprópe de Dumneḑeŭ. Precum şi măslinul cel sălbatic când se altoeşte în măslinul cel domesnic, se împărtăşeşte de grăsimea aceluĭa şi se face şi acesta domesnic. Decĭ nu te mândri tu cel din neamurĭ, măslinul cel sălbatic, pentru altoirea acésta, că o aĭ luat, nicĭ să te făleşti asupra ramurilor celor tăĭate dela rădăcină, adecă a Evreilor.

---

[1]) Iar Amvrosie pârgă numeşte pre Apostolii şi hristianiĭ ceĭ maĭ întâĭŭ (la Coresie). Iar Teodorit pârgă numeşte pre stăpânul Christos dupre omenésca fire; ĭar rădăcină pre patriarhul Avraam; ĭar ramurĭ de măslin pre norodul Evreilor, ca pre ceĭ odrăsliţĭ de acolo, şi grăsime a măslinuluĭ pre învĕţătura buneĭ cinstirĭ de Dumneḑeŭ. Decĭ porunceşte celor ce din neamurĭ aŭ creḑut, a nu se ridica, adecă a nu se mândri asupra Evreilor celor ce nu aŭ creḑut, că pre aceştia ĭ numeşte ramurĭ dezbinate.

[2]) Adauge însă Icumenie şi ḑice: Că Evreiĭ cu nepotrivirea cea de acest fel, care o aŭ dupre credinţă, cu sfinţiĭ strĕmoşiĭ lor ceĭ vechĭ, aŭ căḑut şi din rudenia luĭ Avraam şi nu sînt vrednicĭ a se numi strĕnepoţĭ şi fiĭ aĭ acelora.

Iar de te lauḑĭ, nu tu ţiĭ pre rădăcină, ci rădăcina pre tine.

Pentru-că daca tu, ḑice, cel din neamurĭ, te lauḑĭ asupra ramurilor celor tăĭate, adecă asupra Evreilor, să ştiĭ că nu tu ţiĭ rădăcină adecă credinţă a celor vechĭ patriarhĭ aĭ Evreilor, ci rădăcina acelora întru care te-aĭ altoit te ţine pre tine. Dară însă dacă rădăcina patriarhilor ţine pre ceĭ din neamurĭ, care s'aŭ altoit întru dînsa şi nu eĭ ţin pre rădăcină; ce ispravă şi bunătate este acésta a ramurilor celor dezbinate, adecă a celor-l-alţi Evreĭ de acum, carĭ nu aŭ creḑut? Negreşit nicĭ una; pentru-că a rădăcineĭ este ispravа acésta, că ţine pre ceĭ ce s'aŭ altoit într'însa, şi nu a ramurilor celor tăĭate din rădăcină. Veḑĭ acum, iubitule, că Pavel un rece har făcea Iudeilor, precum am ḑis maĭ înainte şi voeşte numaĭ să-ĭ mângâĭe cu cuvintele cele de acest fel? Iar maĭ bine a ḑice, cu aceste cuvinte îĭ învitéză spre rîvnă şi zavistie, arătându-le paguba ce o aŭ pătimit, şi că alţiĭ, adecă ceĭ din neamurĭ, aŭ luat bunătăţile lor şi se îndulcesc din ele.

19. Dar veĭ ḑice: S'aŭ desbinat ramurile, ca eŭ să mĕ altoesc în rădăcină.

20. Bine, pentru necredinţă s'aŭ dezbinat, şi tu cu credinţa aĭ stătut; nu cugeta înalt, ci teme-te.

Aicĭ arată Apostolul că nu pentru-că aŭ greşit Evreiĭ şi nu aŭ creḑut, pentru acésta ceĭ din neamurĭ s'aŭ priimit, ci pentru-că aceştia aŭ arătat credinţă. Deci cu cuvintele acelea cu care se pare că Pavel smereşte pre ceĭ din neamurĭ, cu înseşĭ aceste cuvinte arată pre Evreĭ că aŭ greşit fără ertare; şi aşa pre amêndoĭ îndreptéză cu acestea. Poţĭ dar, ḑice, tu cel din neamurĭ a ḑice că Evreiĭ s'aŭ desbinat din rădăcina patriarhilor lor, ca să mĕ altoesc eŭ cel din neamurĭ într'însa; ci eŭ îţĭ rĕspund că bine s'aŭ desbinat aceĭa, ci pentru necredinţa lor s'aŭ dezbinat şi nu că Dumneḑeŭ era dator ţie cu cinste. Şi tu ĭarăşĭ că ~~staĭ~~ cu adevĕrat altoit în rădăcina israileteneştilor patriarhĭ, dar staĭ cu credinţă. Apoĭ teme-te şi nu îndrăzni preste mĕsură; pentru-că altoirea acésta ce o aĭ luat, nu este din fire, ca să rămâe nestrămutată şi întărită; ci este din credinţă şi din proalegere şi voe şi dupre urmare este strămutătóre şi schimbăcĭósă.

21. Că dacă Dumneḑeŭ pre ramurile cele dupre fire nu le-a cruţat, nu cum-va nicĭ pre tine te va cruţa.

Dacă Evreiĭ, ḑice, carĭ eraŭ dupre fire fiiĭ aĭ sfinţilor patriarhilor acelora, s'aŭ desbinat dela dînşiĭ pentru necredinţa lor, cu atât maĭ vîrtos trebue tu a te teme cel din neamurĭ, ce te-aĭ făcut fiŭ dupre punere al lor, nu cum-va să greşeştĭ şi să nu creḑĭ, şi aşa Dumneḑeŭ să nu arăte milostivire şi asupra ta precum nu a arătat nicĭ asupra acelora.

22. Vedi dar bunătatea și asprimea luĭ Dumnedeŭ: către ceĭ ce aŭ căḑut adecă, asprime; ĭar către tine, bunătate, de veĭ rĕmânea întru bunătate, fiind-că și tu te veĭ tăĭa.

23. Și aceĭa încă, de nu vor rĕmânea întru necredință, se vor altoi; că puternic este Dumnedeŭ ĭarăși a-ĭ altoi pre eĭ.

Nu a ḑis aicea Pavel: Vedĭ dar, o tu cel din neamurĭ, care este isprava ta, ci a ḑis: Vedĭ bunătatea luĭ Dumnedeŭ, fiindcă totul este al Daruluĭ luĭ Dumnedeŭ; și silește să rămâĭ până în sfîrșit nu numaĭ în credință, ci și întru bunătatea acésta a luĭ Dumnedeŭ, adecă pentru ca să facĭ lucrurĭ vrednice de bunătatea luĭ și de ĭubirea luĭ de ómenĭ până în sfîrșit; pentrucă de nu veĭ face așa, să știĭ că veĭ cădea. Precum și Evreiĭ dimprotivă de nu vor rĕmânea până în sfîrșit întru necredință, se vor altoi întru acéstașĭ rădăcină a credinței; pentru-că nicĭ pre dînșiĭ cu dinadinsul ĭ-a tăĭat Dumnedeŭ din rădăcina patriarhilor lor, ci eĭ de sineșĭ aŭ căḑut cu necredința lor și s'aŭ tăĭat dela rădăcină. Iar asprime a luĭ Dumnedeŭ, numește Pavel acésta, că nu a cruțat Dumnedeŭ pre Evreĭ și nu s'a mâhnit; ci că ĭ-a judecat nevredniciĭ de firésca împărtășire și de lănțuirea cea rudenéscă a sfinților strĕmoșilor lor[1]). Fórte înțelepțește însă Pavel cu aceste cuvinte și pre cel din neamurĭ îl înspăimêntézá dela cele întêmplate Evreilor și tot o dată îmbărbătézá și pre Evreĭ dela pilda celuĭ din neamurĭ, spre a se altoi și el prin credința cea întru Christos în rădăcina strĕmoșilor luĭ și îl face pre acesta să aĭbă bună nădejde în sine din partea puterei luĭ Dumnedeŭ; pentru-că puternic, ḑice, este

---

[1]) Pre asprimea luĭ Dumnedeŭ acésta curat o a arătat nóuĕ Mar. Vas. cu pilda luĭ Moĭsi, ḑicênd așa: „Când vĕḑ pre Moĭsi, pre slujitorul luĭ Dumnedeŭ, pre marele acela, carele s'a învrednicit dela Dumnedeŭ de atâta și acest fel de cinste și de multe orĭ așa de Dumnedeŭ fiind mărturisit, în cât a auḑi el: „Știu-te pre tine maĭ mult decât pre toți și aĭ aflat har înaintea mea“ (Eș. XXIII, 12). Pre acesta când îl vĕḑ la apa grăireĭ împrotivă, pentru nimic alta fără numaĭ pentru-că a ḑis norodului celuĭ ce cârtea pentru-că nu avea apă: „Aŭ dór din pétra acésta voĭŭ scóte vóuĕ apă?“ (Num. XX). Numaĭ pentru acésta îl vĕḑ pre el priimind îngrozire că nu va intra în pământul făgăduinței... Când îl vĕḑ că nu s'a învrednicit de nicĭ o ertare pentru atâtea multe isprăvi, ce a făcut din pricina aceluĭ mic graĭŭ, cu adevĕrat vĕḑ asprimea luĭ Dumnedeŭ dupre Apostolul. Și negreșit mĕ înduplec a crede că adevĕrată e ḑicerea aceea: „Dacă dreptul abĭa se mântuește, necredincĭosul și pĕcătosul unde se va afla?“ (Petru IV, 18, Despre judecata luĭ Dumnedeŭ). La acésta se potrivește și ḑicerea aceea a luĭ Zaharia ce ḑice: Tânguĭască tufa pentru-că a căḑut chedrul (Cap. XI, 2); adecă tânguĭască-se cel neputincĭos și lesne de frînt ca cucunarul saŭ bradul, pentru-că a căḑut chedrul cel puternic și cu anevoe frînt.

Dumnedeŭ a-l altoi ĭarăşĭ pre el în rădăcina sa, carele tóte le face cu preaslăvire şi afară de tótă nădejdea.

24. Că dacă tu din sălbatecul maslin, cel dupre fire te-aĭ tăĭat şi afară de fire te-aĭ altoit în maslinul cel bun, cu mult maĭ vîrtos aceştia, ce sînt dupre fire se vor altoi întru al lor maslin?

Dacă tu, dice, cel din neamurĭ, carele eraĭ cu firea rĕŭ şi slujitor de idolĭ şi carele aĭ strămoşĭ asemenea cu neroditorul sălbatic maslin, te-aĭ tăĭat din sălbaticul maslin al acelora, şi dela slujirea de idolĭ, şi afară de firea ta te-aĭ altoit în maslinul cel bun şi domesnic şi roditor al cunoştinţeĭ de Dumnedeŭ şi al credinţeĭ luĭ Christos; dacă tu, dic, te-aĭ altoit întru acesta, cu mult maĭ vîrtos Evreul se va altoi întru acestaşĭ maslin bun al credinţeĭ, carele avea dupre fire şi din strĕmoşĭ binele şi cunoştinţa de Dumnedeŭ? Şi cu cât maĭ vîrtos acesta se va întórce la maslinul cel bun al sĕŭ, adecă la credinţa strĕmoşilor sĕĭ? Când însă veĭ audi tu, o cetitorĭule, pre Pavel că dice dupre fire, să înţelegĭ că acésta însemnéză cuviinţa şi urmarea; precum de pildă fiĭul sfîntuluĭ Avraam dupre fire este adecă de cuviinţă şi de urmare este, ca să fie şi el sfînt. Precum dimprotivă ĭarăşĭ, când îl veĭ audĭ că dice, afară de fire, să înţelegĭ că acésta însémnă pre necuviinţa şi neurmarea; de pildă: Fiĭul unuĭ spurcat şi necurat păgân, afară de fire este, adecă fără cuviinţă şi fără urmare, a se face el sfînt.

25. Că nu voesc a nu şti voĭ, fraţilor, taĭna acésta (ca să nu fiţĭ înţeleptĭ întru sine-vĕ), că orbire[1]) s'a făcut din partea luĭ Israil, până ce va intra plinirea neamurilor.

26. Şi atuncea tot Israilul se va mântui.

Taĭnă numeşte aice Apostolul pre cea necunoscută şi neînţelésă; şi care este taĭna acésta? Acésta adecă, că necredinţa Evreilor nu este obştéscă a tuturor Evreilor desăvîrşit, ci orbirea şi necinstirea, adecă necredinţa lor s'a făcut în parte. Pentru-că mulţĭ Evreĭ aŭ credut în vremile cele trecutĕ, aceĭa adecă pre carĭ ĭ-a procunoscut Dumnedeŭ vrednicĭ, precum a dis maĭ sus. Şi ĭarăşĭ mulţĭ dintr'înşiĭ vor crede în urmă[2]), pen-

[1]) Iar ce este orbirea şi cum se scrie de Teodorit orbirea, vedĭ la tâlcuirea şi suptînsemnarea dicereĭ „pentru orbirea inimilor lor" (Ef. IV, 18).

[2]) Pentru acésta dice şi sf. Chiril Alexandr.: Iar a se departa de slugĭ adecă şi a se osebi de fiĭul (de Isaac) tatăl (Avraam) până ce ĭarăşĭ se va întórce, a dice el: Că eŭ şi copilaşul vom merge până acolo şi închinându-ne ne vom întórce la voĭ, acésta însemnéză pre vremelnicésca depărtare a luĭ Dumnedeŭ cea de fiiĭ luĭ Israil, şi pre întórcerea către dînşiĭ care se va face la sfîrşitul vécurilor, care împlinindu-se prin cre-

tru-că s'aŭ orbit cu adevĕrat şi nu aŭ creḑut Israilteniĭ, ci nu toţĭ, nicĭ până în sfîrşit, ci până se vor mântui ceĭ procunoscuţĭ din neamurĭ. Şi după ce aceĭa se vor mântui, atuncea şi fieşte-carele Israiltean şi Iudeŭ (cel vrednic adecă) se va mântui fiind-că va crede în Christos[1]).

Precum este scris: «veni-va din Sion cel ce izbăveşte şi va intórce păgânătatea dela Iacov.

27. Şi acésta va fi lor dela mine testament, când voiŭ lua pĕcatele lor» (Isaia LIX, 20).

Aduce Apostolul martur la cele de maĭ sus, carele a ḑis, pre proorocul Isaia, carele strigă şi ḑice: Din Sion va veni acela ce póte mântui şi va curăţi pĕcatele Israiltenilor. Când se vor face acestea însă? Atuncea când voiŭ lua, ḑice Domnul, pĕcatele lor, adecă când îĭ voiŭ învrednici pre eĭ de ertarea pĕcatelor lor, prin sf. botez. Drept aceea fiind-că încă Evreiĭ nu s'aŭ învrednicit de acéstă ertare a pĕcatelor (pentru-că s'aŭ orbit şi nu aŭ creḑut), apoĭ în urmă se va face acésta[2]).

28. Dupre evanghelie cu adevĕrat vrăşmaşĭ sînt eĭ pentru voĭ, ĭar dupre alegere, ĭubiţĭ pentru părinţĭ.

29. Că fără de căinţă sînt darurile şi chemarea luĭ Dumneḑeŭ.

Fiind-că voĭ neamurile, ḑice, v'aţĭ supus evangheliei, şi creḑênd în Christos v'aţĭ priimit de Dumneḑeŭ, pentru acésta Evreiĭ s'aŭ făcut prigonitorĭ şi pizmaşĭ maĭ mult, şi de Dumneḑeŭ s'aŭ depărtat maĭ mult şi s'aŭ făcut vrăşmaşĭ aĭ evangheliei. Insă fiind-că strĕmoşiĭ Evreilor din început s'aŭ ales şi s'aŭ priimit de Dumneḑeŭ, pentru acésta nu va lăsa pre strĕmoşiĭ lor Dumneḑeŭ să pĭară desăvîrşit (pentru-că în cât pentru strĕ-

---

dinţa cea întru Christos, căcĭ când va intra plinirea neamurilor, atuncĭ tot Israilul se va mântui (Cart. I despre Avraam şi Isaac).

[1]) Orighen şi Ilarie şi Ambrosie ḑic cum că toţĭ Evreiĭ se vor mântui. Orĭ tot Israilul însemnéză că ceĭ maĭ mulţĭ dintre Israilteni afară de seminţia luĭ Dan. Fiind-că mulţĭ din Iudeĭ vor urma luĭ Antihrist, dupre Cap. cincilea al luĭ Ioan 43, unde ḑice că eŭ am venit întru numele Tatăluĭ meŭ, şi nu m'aţĭ priimit; şi de va veni altul întru numele sĕŭ şi pre acela îl veţĭ priimi. Şi Pavel încă ḑice: A căruĭa venire este dupre lucrarea luĭ Satana întru tótă puterea şi întru tótă amăgirea nedreptăţeĭ întru ceĭ peritorĭ, pentru-că nu aŭ priimit ĭubirea adevĕruluĭ ca să se mântuiască eĭ (II Tesal. II, 10). Unit la acésta ḑice şi Ipolit.

[2]) Ḑice încă şi Coresie că acésta va lua sfîrşit prin propoveduirea luĭ Ilie, precum ḑice Malahia cap. IV, 6. Că atuncea va lua sfîrşit şi pĕcatul. Acéstaşĭ o ḑice şi Teodorit că neamurile priimind propoveduirea vor crede şi aceĭa, M. Ilie viind şi aducêndu-le lor învĕţătura credinţeĭ. Că acésta şi Domnul o a ḑis în sfinţitele Evangheliĭ: „Ilie va veni şi tóte le va pune la cale".

moșiĭ lor sînt iubiți), ci de vor crede ĭĭ va priimi și pre dînșiĭ Dumnedeŭ[1]).

30. Că precum voĭ odinióră nu eraț supușĭ luĭ Dumnedeŭ, așa acum v'așĭ miluit prin nesupunerea acestora.

31. Așa și aceștia nu s'aŭ supus acum pentru mila vóstră, ca și eĭ să se miluĭască.

Incă maĭ formălueste aicea Pavel și face o pricinuire de vorbă cum că se vor mântui Evreiĭ la urmă. Voĭ, dice, ceĭ din neamurĭ, de vreme ce chemațĭ fiind maĭ înainte la cunoștința de Dumnedeŭ prin legea cea firéscă și prin privirea făpturilor și prin Darul luĭ Dumnedeŭ cel proîncepétor și chemător, nu așĭ voit să ascultațĭ, ci lăsând cunoștința adevĕrată a luĭ Dumnedeŭ vĕ închinațĭ nesimțitorilor idolĭ, și slujițĭ zidireĭ, și nu Ziditoruluĭ (precum despre acésta a dis Pavel la capul întâiŭ al acesteĭ trimiterĭ stih. 19, 20, 21). Pentru acésta Evreiĭ s'aŭ chemat la cunoștința de Dumnedeŭ, adecă strĕmoșul Evreilor Avraam, povățuit prin firésca lege și prin teoria făpturilor și prin Darul luĭ Dumnedeŭ, cel proîncepétor și chemător și a crédut în adevĕratul Dumnedeŭ și credința acésta o a dat și la toțĭ strĕnepoțiĭ sĕĭ, carĭ pentru credința acésta la urmă aŭ luat și legea cea dela Dumnedeŭ[2]). Și ĭarășĭ, fiind-că și Evreiĭ s'aŭ chemat de Dumnedeŭ ca să crédă în Christosul, Fiiul sĕŭ și nu s'aŭ supus, nevrênd să asculte, pentru acésta voĭ ceĭ din neamurĭ v'așĭ chemat la credința luĭ Christos și cu supunere ascultând, v'așĭ miluit de Dumnedeŭ; ĭar mila care o așĭ luat dela Dumnedeŭ, acésta se va face de obște și la Evreĭ; pentru-că Evreiĭ la cea maĭ de pre urmă, vor rîvni pre voĭ și vor crede și eĭ. Și așa din pricina milĕĭ vóstre se vor milui și eĭ.

[1]) Insemnéză că dupre Teodorit „darurile cele necăite și chemarea luĭ Dumnedeŭ“ dice aice Pavel spre îndemnarea Evreilor: „Că bunătățile cele ce dă Dumnedeŭ, ĭarășĭ le ĭa când vede pre ceĭ ce le-aŭ luat că bolesc de nemulțămire, și martur e Saul, duhovnicesc Dar dobîndind, apoĭ aŭ rĕmas pustiŭ de acesta. Și Solomon așișderea dobândind pacea pentru dumnedeésca milostivire, după călcarea legeĭ s'a golit de Dar. Și înșișĭ Evreiĭ de proorocéscă purtare de grijă ce tot-de-una se îndulceaŭ acum de purtarea de grijă acésta s'aŭ lipsit.

[2]) Pentru acésta dice dumnedeescul Grigorie Nisis despre Avraam așa: Pentru acésta odinióră stăpânind haldeicésca filosofie, că pricina mișcăreĭ estimelor o hotăraŭ (filosofiĭ haldeĭ) că este în Roa stelelor și că se află óre-care putere, maĭ pre sus de cele ce se vĕd, făcĕtóre a stelelor, carele Avraam, pre acéstă învĕțătură ca pre o temelie întrebuințându-o, a căutat pre cel ce se înțelége prin cele vĕdute și s'a făcut de acea cale celor aĭ credinței, a căĭeĭ ceiĭ prin estimĭ, către Dumnedeŭ cel ce cu adevĕrat este. Insușĭ Avraam, către acésta povățuindu-sĕ, pentru-că a lăsat părintésca amăgire și pre cea a simțirilor rudire către zidirea cea ce se vede (în Oratia cea către M. Vasilie).

32. Că a încuĭat Dumnedeŭ pre toţĭ întru nesupunere, ca pre toţĭ să-ĭ miluĭască.

Dicerea, a încuĭat întru nesupunere, însemnéză că Dumnedeŭ a vădit şi a arătat pre toţĭ nesupuşĭ, atât pre ceĭ din neamurĭ cât şi pre Evreĭ, ca şi pre ceĭ din neamurĭ, împreună şi pre Evreĭ să-ĭ miluĭască şi să-ĭ mântuĭască prin rîvna şi prigonirea ceea ce se face între ceĭ din neamurĭ şi între Evreĭ. Că maĭ întâĭŭ în vremile cele vechĭ, fiind-că neamurile nu s'aŭ supus, aŭ miluit şi a mântuit Dumnedeŭ, precum s'a dis, pre Evreĭ; ĭar în vremile cele maĭ dupre urmă ale luĭ Christos, fiind-că nu s'aŭ supus Evreiĭ, pentru acésta s'aŭ miluit şi s'aŭ mântuit ceĭ din neamurĭ. Şi ĭarăşĭ, fiind-că s'aŭ miluit şi s'aŭ mântuit ceĭ din neamurĭ, pentru acésta îĭ vor rîvni pre eĭ Evreiĭ la cea maĭ de pre urmă şi se vor milui şi se vor mântui şi eĭ. Şi aşa cu un chip ca acesta şi ceĭ din neamurĭ şi Evreiĭ, toţĭ împreună se miluesc de Dumnedeŭ.

33. O adânc de bogăţie şi de înţelepcĭune şi de cunoştinţa luĭ Dumnedeŭ. Cât de necercetate sînt judecăţile luĭ şi de neurmărite căile luĭ!

Socotind dumnedeescul Apostol iconomiile cele cu feluri de chipurĭ, care le întrebuinţéză întru tot înţeleptul Dumnedeŭ pentru mântuirea ómenilor, dela întemeerea lumeĭ, cum iconomiseşte adecă a se face cele protivnice prin alte protivnice şi cum prin alţiĭ nesupuşĭ ómenĭ face pre alţiĭ bine supuşĭ, s'a înspăimântat şi s'a mirat. Şi cu mirarea acésta a adeverit, că Dumnedeŭ, care atâta cu tótă înţelepcĭunea şi adâncimea, şi cu chipurĭ neînţelese iconomiseşte mântuire ómenilor, acesta cu adevĕrat va iconomisi şi pentru mântuirea ceea ce va să fie a Evreilor. Deci bogăţie numeşte Pavel pre bunătatea luĭ Dumnedeŭ, de a căruĭa adâncime se minunéză numaĭ, ĭar câtă este adâncimea acésta nu ştie. Pentru-că însuşirea bogăţieĭ şi a bunătăţeĭ este a face Dumnedeŭ pre săracile şi nedumeritele neamurĭ atâta de îmbelşugate şi de bogate. Pe lângă bunătate însă se minunéză Pavel şi de adâncul înţelepcĭuneĭ luĭ Dumnedeŭ, cu care ocârmueşte cele omeneştĭ şi a înţelepţit pre ceĭ neînţelepţĭ şi neînvĕţaţĭ din neamurĭ[1]). Se minunéză încă şi de adâncul cu-

[1]) Dupre Coresie înţelepcĭunea luĭ Dumnedeŭ covîrşeşte pre înţelepcĭunile celor-l-alţĭ maĭ întâĭŭ pentru-că cunóşte cele ce vor să fie, al doilea pentru-că tóte le ştie cu desăvîrşire şi nu prin altul alta, adecă nu prin felĭŭ cunóşte lucrul, ce se cunóşte; că de-a dreptul tóte le cunóşte şi că e pretutindenea plinind tóte, prin ideĭ. Al treilea că acum tóte le cunóşte; şi le ştie; al patrulea, că de-a pururea tóte le cunóşte; al cincilea că firește şi nu dupre împărtăşire le ştie; al şéselea, căcĭ ca pricina celor cunoscute le cunóşte pre ele. Pentru acésta a dis Dionisie

noștinței luĭ Dumnedeŭ, prin carea cunóște ce este cea de folos fiește-căruĭa[1]). Vedĭ însă, o cetitorĭule, că nu a dis Apostolul că sînt nepricepute judecățile, adecă judecățile luĭ Dumnedeŭ, ci cum că sînt necercetate, adecă nicĭ cum priimesc cercetare, ci și căile luĭ Dumnedeŭ, adecă iconomiile luĭ nu numaĭ nu pot a se cunóște, ci nicĭ a se căuta și nicĭ urmă de a lor póte a se arăta[2]).

Areopagitul: „Nu din estimĭ estimele învețându-se le știe dumnedeésca minte, ci din sineșĭ și întru sineșĭ dupre pricină, pre știința tuturor și cunoștința și ființa maĭ înainte o are și maĭ înainte o a luat. Nu dupre ideea fiește-cărora nimerind, ci dupre o cuprindere a pricineĭ pre tóte știindu-le și țiindu-le" (Cap. VII despre dumnedeesc. numirĭ). Iar al șeptelea chip și cel maĭ de pre urmă este că pre tóte împreună le cunóște și le știe și în deosebĭ dupre felurĭ întru una și aceeașĭ lucrare, dupre Ticară.

[1]) Fórte potrivit e să însemnăm aicea cuvintele M. Pă. Vasilie, că tâlcuind el dicerea „puind în vistieriĭ adâncurĭ" Psalm XXXII, așa acum dice: „Óre nu cum-va cuvintele cele despre dumnedeésca judecată negrăite fiind și nepricepute de omenești minți se dic adâncurĭ, întru singura cunoștința luĭ Dumnedeŭ în vistieritee fiind cuvintele dupre care tóte câte una se iconomisesc? Căcĭ cum-că judecățile cele despre fieștecare adânc s'aŭ numit, întru alt Psalm ne-a învețat, care dice: Judecățile tale adânc mult. Decĭ de cauți pentru ce viața păcătosuluĭ se prelungește, ĭar dilele dreptuluĭ întru nemernicie se scurtéză? Pentru ce cutarele nedrept se îndreptéză în căĭ, ĭar dreptul se necăjește? Pentru ce copilul maĭ înainte de a ajunge în vîrsta cea deplinită, s'a răpit? De unde sînt rĕsbóele? Pentru ce înecările cu corăbiĭ? Cutremurele, secetele, puhóele? Pentru ce s'aŭ zidit cele stricătóre ale ómenilor? Pentru ce unul este rob, ĭar cela-l-alt slobod? Unul bogat, ĭar altul sărac? multă însă și întru ceĭ ce greșesc, orĭ întru ceĭ ce isprăvesc (fapta bună adecă) este osebirea, că ceea ce s'a încredințat hrănitóreĭ de curve, de nevoe este întru păcat, ĭar ceea ce de-a dreptul a nimerit stăpână bună și s'a hrănit împreună cu fecĭoria, pentru acésta a dobândit facerea de bine, ĭar aceea s'a osîndit? Și care e pentru fiește-care din acestea rĕsplătirea dela judecătorul? Tóte aceste gândindu-le aduțĭ aminte că judecățile luĭ Dumnedeŭ sînt adânc".

[2]) Pentru acésta și Mar. Vasilie a dis; „Ce dice însă Pavel vasul alegereĭ.... ce învățătură a lăsat nóuĕ despre ființa luĭ Dumnedeŭ? Carele când a amelințat întru unele cuvinte despre iconomie, óre-cum alunecându-se către lucrarea cea necheltuită a teorieĭ, a strigat glasul acela: „O adâncul bogățieĭ și al înțelepcĭuneĭ și al cunoștințeĭ luĭ Dumnedeŭ! Cât de ne cercetate sînt judecățile luĭ și neurmărite căile. Și dacă acestea sînt neatinse, ceĭ ce aŭ ajuns la mĕsura cunoștințeĭ luĭ Pavel, câtă mândrie este acelora ce făgăduesc că știŭ ființa luĭ Dumnedeŭ? (Cuv. I împrotiva luĭ Evnomie). Dice încă și fratele saŭ sf. Grigorie al Niseĭ așa: „Acestea dar învățându-ne dela Pavel, cutezând hotărâtor dicem cum că nu numaĭ judecățile luĭ Dumnedeŭ sînt maĭ pre sus de puterea celor ce se apucă a le cerceta, ci și căile cunoștințeĭ până acum rămân necălcate și neumblate, că acésta socotim că vrênd Apostolul să însemneze a dis căile neurmărite, cele ce aduc către neînțelegere, arătând el prin dicere, că ne umblată este de gândurile omenești cunoștința aceea și că încă nu și-a pus cine-va gândul sĕŭ în calea cea de

34. Că cine a cunoscut gândul Domnului? Saŭ cine s'a făcut luĭ sfetnic? (Is. XL, 13).

35. Saŭ cine a dat luĭ maĭ înainte, şi i se va răsplăti luĭ? Singur Dumneḑeŭ, ḑice, ştie gândurile sale şi sfaturile şi nu alt cine-va precum a strigat proorocul Isaia. Încă şi Solomon ḑice: «Carele om va cunóşte sfatul luĭ Dumneḑeŭ saŭ carele va gândi cele ce voeşte Domnul» (Înţelep. IX, 13), adecă nimenea. Iar de vreme ce Dumneḑeŭ este firește înţelept orĭ maĭ bine întru tot înţelept şi nemărginit înţelept, pentru acésta nu s'a înţelepţit de alt sfetnic şi însuşĭ de sineşĭ este îndestulat şi prea deplinit. Şi nu numaĭ acésta, ci al tuturor bunătăţilor însuşĭ este izvorul şi câte dă, nu le dă ca dator plată, ci le dă pentru a sa firéscă bunătate; pentru-că cine a dat luĭ Dumneḑeŭ maĭ înainte vre un bine saŭ facere de bine, ca să-ĭ răsplătéscă ĭarăşĭ aceluĭa Dumneḑeŭ? Adecă ca facerea de bine cea dela Dumneḑeŭ să se socotéscă ca răsplătire a facereĭ de bine, ceĭĭ ce s'a făcut luĭ maĭ înainte? Cu adevĕrat nimenea[1]).

36. Că dintru dînsul şi printr'însul şi întru dînsul sînt tóte. Insuşĭ Dumneḑeŭ este izvorul, ḑice, al tuturor bunătăţilor; că

---

acest fel a cuvîntuluĭ, nicĭ vre o urmă, nicĭ semn a închipuit de înţelegătóre cale, de cele ce nu se pot atinge. Decĭ acésta din apostolicésca mare agerime învĕţându-ne socotim prin cele ḑise că dacă judecăţile nu e cu putinţă a se cerceta şi căile nu se urmăresc şi făgăduinţa bunătăţilor este maĭ pre sus de tótă înţelegerea cea din socotinţă, cu câtă mĕsură maĭ vîrtos este maĭ pre sus şi maĭ prea înaltă însaşĭ Dumneḑeirea pentru că este negrăită şi neapropiată de cele ce se gândesc despre dînsa, de carea nicĭ o cunoştinţă hotărâtóre a ḑis că este, Pavel cel de Dumneḑeŭ învĕţat? (Cuv. III împrotiva luĭ Evnomie).

Ḑice însă şi Sf. Dionisie Ariopag.: „Şi pre mulţĭ din teologĭ îĭ veĭ afla că laudă nu numaĭ ea pre o nevĕḑută pre Dumneḑeire şi ne cuprinsă, ci necercetată împreună şi neurmĕrită, fiind-că nu este nicĭ o urmă a vre unuĭa din ceĭ ce ar fi trecut către ascunsa eĭ dumerire“ (Cap. I, despre dumneḑeeşti. numirĭ). Că pentru acésta şi cu leul se asemenéză Dumneḑeŭ dupre acesta-şĭ Dionisie (Cap. XV, despre cerésca ierarhie); căcĭ precum leul îşĭ acopere urmele cu códa sa când umblă, ca să nu-l afle vînătorĭĭ, aşa Dumneḑeŭ îşĭ ascunde urmele cunoştinţeĭ sale. Pentru acésta şi s'aŭ ḑis „în mărĭ, căile tale şi cărările tale în ape multe şi urmele tale nu se vor cunóşte“; că precum calea în ape nu stă, nicĭ urma leuluĭ, aşa nicĭ căile luĭ Dumneḑeŭ, sholiasește S. Maxim.

[1]) Iar Teodorit ḑice: Aceste treĭ către cele treĭ le-a pus Apostolul, bogăţia şi înţelepcĭunea şi cunoştinţa; una adecă: Cine a cunoscut gândul Domnuluĭ? Către cunoştinţă; ĭar acésta: „Cine s'a făcut sfetnic al luĭ? Către înţelepcĭune; ĭar acésta: „Cine a dat luĭ maĭ înainte ca să i să răsplătéscă? Către bogăţie. Că aşa de nenumĕrată e bogăţia bunătăţeĭ în cât şi celor ce nu eraŭ le-a dat fiinţă; şi celor ce s'aŭ făcut le dărueşte spre a fi bine; şi nu răsplăteşte, ci dă bunătăţile, ĭar înbitor de ómenĭ fiind, darea o numeşte răsplătire.

acésta însemnéză ḑicerea: dintru dînsul, şi făcĕtorul tuturor, că acésta o însemnéză ḑicerea: printr'însul; carele împreună ţine pre tóte, că acésta o însemnéză ḑicerea: întru dînsul[1]). Deci tóte estimele dela Dumneḑeŭ îşi aŭ începutul, şi prin Dumneḑeŭ s'aŭ făcut şi întru Dumneḑeŭ, ca într'o temelie nesmintită staŭ şi împreună se ţin către dînsul întorcêndu-se[2]).

[1]) Ḑicerea acésta S. Dionisie Ariopag. tâlcuindu-o ḑice: „Tótă înaintirea luminateĭ arătărĭ, ceĭĭ de Tatăl pornită, care a venit la noĭ cu bună dăruire, iarăşĭ ca o înainte putere, cu atingere ne-plineşte pre noĭ şi se întórce la unirea compovăţuitorului Părinte şi îndumneḑeind prostimea; fiind-că dintru dînsul sînt tóte şi întru dînsul precum a ḑis sfinţitul cuvînt, acest apostolesc adecă" (Cap. I, al cereştei ierarhiĭ). Iar teologul Grigorie ḑice că prin acestea treĭ se arată Sf. Treime; cu ḑicerea, dintru dînsul se arată Tatăl; iar cu, printr'însul, Fiĭul; şi cu, întru dînsul, Duhul cel Sfînt. Drept aceea aceste treĭ feţe se unesc în cuvîntul următor al Apostoluluĭ în: „Acestuĭa slava în vecĭ", pentru ca să se arăte Dumneḑeirea cea una a feţelor acestor treĭ" (Cuv. la dumneḑeescul botez) şi sfinţitul Avgustin (Cart. I despre Treime cap. I) voeşte că ḑicerea „din" se potriveşte Tatăluĭ, că întâeĭ pricinĭ a tuturor, dintru carele tóte purced şi dintru carele tótă puterea şi lucrarea şi tótă isprava; iar „prin" se potriveşte Fiĭuluĭ, pentru-că „prin" însemnéză început din Tatăl şi înţelepcĭunea prin carea tóte s'aŭ făcut şi mijlocitor şi uşa şi păstor şi cale către Tatăl; iar „întru dînsul" se potriveşte Sf. Duh, ca bunătăţeĭ şi dragosteĭ şi unireĭ şi săvîrşireĭ.

Iar alţiĭ ḑic că nu e nicĭ o osebire între feţe dupre propoziţii, precum şi Avgustin întru aceeaşĭ carte închee: Fiind-că dupre lucrările cele din afară asemenea lucréză şi Treimea, căcĭ lucrarea se porneşte către cele din afară, dupre una şi aceeaşĭ neschimbată fiinţă. De unde acestaşĭ Avgustin (Cart. I despre hristian. învĕţăt.), Treimea, ḑice, un Dumneḑeŭ este din carele şi prin carele şi întru carele tóte (la Coresie). Însă şi lucrarea către cele din afară dându-se a uneea Dumneḑeirĭ, din Tatăl se porneşte, prin Fiĭul se înaintéză şi întru Sf. Duh se proarată, dupre M. Vasilie şi s. Grigorie al Tesal. Veḑĭ şi suptînsemnarea ḑicereĭ: Prin carele am luat dar şi apostolie (Rom. I, 5). Iar M. Vasilie ḑice, cum că câte trele acestea la Fiĭul se înţeleg numaĭ; căcĭ acésta: „Cine a cunoscut gândul Domnuluĭ"? O însemnéză pre cuvintele ce maĭ sus le-a ḑis Pavel ale prooroculuĭ, pentru singur Fiĭul se ĭaŭ. Deci din însuşĭ Fiĭul este pricina estimelor de a fi dupre voea luĭ Dumneḑeŭ şi Tatăluĭ, prin carele tuturor s'a ḑat rĕmânerea şi întărirea..... Pentru acésta dar şi întru dînsul s'aŭ strĕlucit tóte împreună, dupre óre-care dor neoprit şi negrăită ĭubire către începĕtorĭul şi dătătorul vieţeĭ privind (Cap. V, dupre Sf. Duh). Să ḑic şi eŭ înţelegerea mea? Cu ḑicerea „dintr'însul" se arată făcĕtorul început al estimelor; cu ḑicerea „printr'însul" cea din mijlocul acestora, ce se dărueşte prin pronie şi prin împreună ţinerea; şi cu ḑicerea „într'însul" se arată săvîrşirea tutulor. Deci începutul şi mijlocul şi săvîrşirea tutulor este Dumneḑeŭ.

[2]) Iar Teodorit ḑice că dumneḑeescul Apostol prin acésta a arătat cum că nu cunóşte pre osebirea propunereĭ dintru carele şi prin carele, şi pre cea dintâĭŭ, ca o însemnĕtóre de cea maĭ mare potrivită Părinteluĭ iar cea a dóua, ca o arătătóre de óre ce maĭ mic potrivită Fiĭuluĭ; că pre amêndóuĕ la o faţă le-a pus, care orĭ a Părinteluĭ de ar ḑice a fi ceĭ ce

Acestuĭa slavă în vecĭ, amin.

Obicĭnuește fericitul Pavel și când dice vre un cuvînt și înțelegere mare, sfîrșește cuvîntul într'o slavo-cuvîntare și întru mulțămire, precum și acum o întrebuințéză acest obeceĭŭ. Că de vreme ce însuși s'a spăimântat și s'a mirat de negrăita bunătate și înțelepcĭunea și cunoștința luĭ Dumnedeŭ și de iconomiile luĭ, pentru acésta dar slăvește și mărește pre Dumnedeŭ, învățându-ne și pre noĭ să facem asemenea și la tóte adecă, ĭar maĭ ales la bunătățile cele marĭ, ca să mulțămim adecă și noĭ și să slăvim pre Dumnedeŭ, atât prin cuvînt cât și prin fapte și prin viața îmbunătățită[1]).

CAP. XII.

1. Rogu-vĕ dar pre voĭ, fraților, pentru îndurările luĭ Dumnedeŭ, să arătați trupurile vóstre jertfă vie, sfîntă, bine plăcută luĭ Dumnedeŭ, cuvîntărésca slujba vóstră.

Fiind-că în destulă vreme a petrecut dumnedeescul Apostol în teoreticésca învățătura cea despre dogmele credinței, apoĭ intră întru învățătura cea practicéscă despre moraluri[2]). Și după ce a arătat prin cele maĭ înainte dise, negrăita iconomie și bunătatea luĭ Dumnedeŭ cea către noĭ hristianiĭ, acum ne rógă prin îndurările luĭ Dumnedeŭ, adecă mijlocitorĭ puind aĭ rugăcĭuneĭ sale, pre înseși îndurările luĭ Dumnedeŭ cel iubitor de ómenĭ, de care ne îndulcim, pentru că să ne rușinăm de ele și nicĭ un lucru nevrednic de dînsul să facem. Dar pentru ce ne rógă Pavel? Ca să arătăm trupurile nóstre, adecă ca să le dăm spre rĕsboĭŭ și spre nevoință, că așa obicĭnuește a dice voróva cea de obște a ómenilor: Cutare voevod de oștĭ ș'a arătat regulele ostașilor în rĕsboĭŭ[3]). Orĭ ne rógă ca să înfăți-

---

cugetéză cele ale luĭ Arie, și cele ale luĭ Evnomie, vor afla însoțită pre propositia și „prin carele“ cu cea „din carele“, s'aŭ Fiĭuluĭ de o ar potrivi, vor vedea cu cea prin carele și pre ceea ce însemnéză din carele. Iar de însemnéză adecă propositia „din carele“ ce-va maĭ mare, ĭar cea „prin carele“ ce-va maĭ mic, amêndouĕ însă la o față se află, înșuși dar maĭ mare decât sine este pentru propositia „din carele“; și maĭ mic acelaș pentru propositia „prin carele“, cu dreptate s'ar înțelege.

[1]) Vedĭ și subînsemnarea la Capul IV, Cartea către Filipiseni, stih 20, vrednică de cuvînt fiind, pentru-că Apostolul obicĭnuește adese-orĭ a slăvi pre Dumnedeŭ.

[2]) Fiind-că dupre fericitul Teodorit: Ceea ce este ochĭul la trup, aceea este crediuța la suflet și cunoștința celor dumnedeeștĭ, are însă trebuință acésta de practicésca faptă bună ca și ochĭul de mânĭ și de picĭóre și de cele-l-alte părțĭ ale trupuluĭ.

[3]) Insemnéză că dicerea, a arătat, să ĭa încă și în loc de a biruit; a-

ṣăm mădulările nóstre înaintea luĭ Dumneḍeŭ, ca înaintea unuĭ împĕrat, curate și alese. Căcĭ uniĭ ca aceștia aleșĭ sînt și ómeniĭ ceĭ ce staŭ înaintea împĕratuluĭ. Dar încă ne maĭ rógă Apostolul să arătăm trupurile nóstre înaintea luĭ Dumneḍeŭ ca o jertfă nu mórtă, ci vie; pentru-că omorând noĭ patimile și poftele trupuluĭ nostru atuncea sîntem viĭ cu sufletul[1]) și căcĭ jertfa Evreilor nu era bine priimită luĭ Dumneḍeŭ; pentru-că a ḍis lor Dumneḍeŭ prin proorocul Isaia, cum că nu cere acest fel de jertfă dela dînșiĭ, ḍicênd: Că cine cere acestea din mâinile vóstre (Cap. I, 12). Iar jertfa trupurilor celor hristianeștĭ și slujba lor cea cuvîntăréscă fórte se cere de Dumneḍeŭ. Că poruncește Duhul cel Sfînt prin David fiește-cărua hristian și îĭ ḍice: «Jertfește luĭ Dumneḍeŭ jertfă de laudă» (Psalm. XLIX, 14). Și ĭarășĭ: «Jertfa de laudă mĕ slăvește pre mine» (tij. 23). Iar cuvîntărésca slujbă nu este numaĭ ceea ce se face prin cuvinte și prin slavocuvîntărĭ și mulțămirĭ către Dumneḍeŭ, ci și vieṭuirea cea dupre Christos, când adecă nicĭ o patimă necuvîntăréscă și dobitocéscă ne stăpânește pre noĭ, ci tóte mișcările și simțirile și puterile sufletuluĭ și ale trupuluĭ nostru le ocârmuește dreptul cuvînt și porunca luĭ Dumneḍeŭ. Și óre cum fiește-carele din noĭ hristianiĭ se face arhiereŭ însușĭ al sĕŭ și junghie și omóră pre poftele cele rele și voile cele rele ale sufletuluĭ și ale trupuluĭ și se înfățișéză tot-de-una gânditor înaintea luĭ Dumneḍeŭ și așa se cutremură și se teme în fiește care faptă a sa și cuvînt, precum se teme și arhiereul, când

decă a arătat fertmarșalul (feldmareșalul) cetatea în loc de a biruit. Drept aceea ne poruncește Apostolul să arătăm, adecă să biruim trupurile nóstre și să nu priimim a ne birui de poftele luĭ.

[1]) Jertfă vie se ḍice și nu mórtă, precum era a boilor și a ṭapilor; vie prin bunele lucrărĭ, ale fapteĭ bune și altmintrelea mórtă dupre omorîrea trupuluĭ. Pentru acésta a ḍis Orighen: De veĭ birui pre mândrie, jertfeștĭ luĭ Dumneḍeŭ viṭel, de birueștĭ mânia jertfeștĭ taur, de birueștĭ pofta trupuluĭ, jertfeștĭ ṭap; de birueștĭ fantaziile cele sîlnice, jertfeștĭ porumbĭ și turturele. Și ĭarășĭ acestaș Orighen ḍice: Treĭ sînt mărturisirile: Mărturisire prin mórte, mărturisire prin feḍiorie, mărturisire prin înfrînare; ĭar acestea sînt și jertfe luĭ Dumneḍeŭ. Alțiĭ însă ḍic că jertfa este întreită: cea întâĭa este a sufletuluĭ și acésta este rugăcĭunea, a dóua este a trupuluĭ și acésta este omorîrea trupuluĭ prin postire și înfrînare și prin nevoință; a treĭa cea prin faptele cele bune și acésta este milostenia, ceea ce se face prin lucrările eĭ (adecă a hrăni pre ceĭ flămânḍĭ, a adăpa pre ceĭ însetațĭ, a îmbrăca pre ceĭ goĭ, a aduna pre ceĭ străinĭ, a cerceta pre ceĭ bolnavĭ și pre ceĭ închișĭ (la Coresie). Ḍice și sf. Chiril Alexandr. că a înfățișa cine-va mădularile sale jertfă vie înaintea luĭ Dumneḍeŭ îĭ trebue cugetare bărbătéscă și sudorĭ multe. Dar nu socotesc că ar putea cine-va a urma o nevoință așa de bine biruitóre cu lesnire, de nu ar cuteza cu o cugetare voĭnicéscă să priiméscă cu bucurie ca de multe orĭ să se siléscă și a asuda pentru fapta bună, și slavă să socotéscă pre ostenéla cea pentru cele bune (vor. VII la Pasha).

se înfăţişézĕ înlăuntrul sfîntuluĭ altar şi înaintea jertfelniculuĭ[1]).

2. Şi să nu vĕ asĕmănaţi chipuluĭ véculuĭ acestuĭa, ci să vĕ schimbaţi la faţă[2]) cu înoirea minţeĭ vóstre.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul nóuĕ hristianilor chipul cu care vom putea isprăvi cuvîntărésca slujbă, care ne-o a spus maĭ sus. Iar chipul acesta este a nu ne formălui noĭ împreună cu lucrurile véculuĭ acestuĭa; pentru-că nicĭ unul din acestea este adevĕrat şi statornic, ci tóte sînt vremelnice şi numaĭ închipuire aŭ de a fi, dar nu ipostas şi fiinţă rămâitóre. Deci, dice, să nu vĕ asĕmănaţĭ voĭ hristianiĭ ceĭ nemuritorĭ şi vecînicĭ cu véculacest vremelnic şi ne ipostatisit (fără fiinţă); nicĭ să cugetaţĭ lucrurile acestea, ci schimbaţi-vĕ la faţă cu vecînica înoirea minţeĭ vóstre, adecă tot-de-una înoiţi-vĕ pre sinevĕ. Precum de pildă: aĭ pĕcătuit, hristiane? Să ştiĭ că ţi-aĭ învechit sufletul şi pentru acésta înoeşte-te cu pocăinţa. Isprăvit-aĭ vre o faptă bună? Sileşte-te a isprăvi şi pre ceea-l-altă maĭ mare şi aşa tot-de-una te facĭ noŭ, tot-de-una schimbându-te la faţă întru maĭ bine şi cu buna schimbare prefăcêndu-te[3]). Veḑĭ însă,

[1]) Pentru acésta a dis purtătorul de Dumneḑeŭ Maxim: Loc de diacon ţine cela ce maĭ înainte de sfinţitele nevoinţĭ îşĭ unge mintea, şi cugetările cele pătimaşe le lépădă dela sine; ĭar loc de preot ţine cela ce luminézĕ întru cunoştinţa celor adevĕrate şi pre cunoştinţa cea mincĭunonumită o stinge; ĭar loc de episcop ţine cela ce cu sf. mir săvîrşeşte cele despre cunoştinţa Treimeĭ ceĭĭ închinate (Cap. XXI, a şuteĭ a dóua din cele despre dragoste).

[2]) Din afară se înţelege aicea ḑicerea rogu-vĕ, să nu vĕ închipuiţĭ împreună ci să vĕ schimbaţĭ la faţă.

[3]) Maĭ aceleaşĭ le ḑice şi teologul Grigorie la Duminica cea nóuĕ: Nu te voeşte Cuvîntul când-va a rĕmânea tot întru aceeaşĭ, ci pururea a fi mişcat cu totul înoit; de pĕcătueştĭ voeşte să te întorcĭ, de isprăveştĭ să te maĭ întinḑĭ.... Erĭ aĭ fost comediant? Astă-ḑĭ arată-te teoreticesc, adecă privitor cu mintea. Erĭ ocarnic, crud? Astă-ḑĭ de bine grăitor şi blând. Erĭ batjocoritor? Astăḑĭ înţelepţitor. Astăḑĭ bĕutor de vin? Mâne bĕutor de apă. Astăḑĭ benchetuind pre pat de elefant, şi cu miresmele cele maĭ întâĭŭ ungându-te? Mâne culcător jos şi privighetor. In loc de rîḑĕtor, înţelept; în loc de împodobitor, prost; în loc de trufaş şi mândru, prost întru arătare; în loc de îmbrăcat cu aur, strîmtorit. Jos uĭtându-te; în loc de a-ţĭ înălţa cerbicea..... fă-te noŭ în loc de vechĭŭ şi praznueşte înoirele sufletuluĭ. Ci şi în stihurile sale cele ĭamviceştĭ acestaşĭ ḑice: Mintea de-a pururea să-ţĭ ostenéscă închipuindu-se cu dumneḑeeştile noĭmele şi cuvintele vieţeĭ. Ḑice însă şi Mar. Vasilie tălcuind suprascrierea Psalm. XLIV la sfîrşit pentru ceĭ ce se prefac: Fiind-că nu pentru toţĭ s'a scris dumneḑeeştile cuvinte, ci pentru ceĭ ce îşĭ aŭ urmele dupre omul cel dinlăuntru, pentru ceĭ ce se prefac, le-a suprascris precum socotesc pentru ceĭ ce pórtă grijă de sineşi şi pentru nevoinţele buneĭ cinstirĭ de Dumneḑeŭ, care sporesc la maĭ mare; că acésta este prefacerea cea prea bună, pre carea drépta celuĭ prea înat o dărueşte, de care şi fericitul David a simţit, când gustând din bunătăţile fapteĭ bune, se întindea că-

o cetitoriule, că Pavel asupra lumeĭ a ḑis «chipul», ca să arăte lesnicĭósa stricăcĭune şi vremelnicia lumeĭ; ĭar asupra fapteĭ bune a ḑis «formăluirea», pentru ca s'arăte că fapta bună are statornică frumuseţă şi nu-ĭ trebue închipuirĭ din afară şi împodobirĭ; fiind-că lumea nu este, ci se închipueşte şi să făţărniceşte că este óre-ce lucru frumos, pentru ca să fure simţirea şi să ne amăgéscă pre noĭ; ĭar fapta bună arată pre chipul sĕŭ cel firesc fără de vre o schimosire şi făţărnicie. Deci datorĭ sîntem noĭ hristianiĭ să nu stăm vre o dată, ci tot-de-una să ne schimbăm la faţă dupre fapta bună şi dupre duhovnicésca cunoştinţă şi tot-de-una să ne facem nouĭ şi din rĕŭ să ne schimbăm întru bine şi din cunoştinţa cea maĭ de jos să ne suim la cea maĭ de sus şi din faptă bună cea maĭ mică să sporim la cea maĭ mare.

Spre a cerca voĭ, ce e voea luĭ Dumneḑeŭ cea bună şi bine plăcută şi desăvîrşită.

Fiind-că maĭ sus a ḑis fericitul Pavel, ca să ne înoim şi tot-de-una să fim nouĭ cu fapta bună şi cu cunoştinţa, acum aicea adauge: şi unde e de folos înoirea cea de acest fel a minţeĭ. Deci ḑice că trebue să ne înoim pentru ca să cercăm, adecă să cunóştem descoperit care este voea luĭ Dumneḑeŭ; pentru că cela ce îşĭ are mintea învechită de pĕcat şi de necunoştinţă, acela nu cunóşte care este voea luĭ Dumneḑeŭ, nicĭ înţelege că voea luĭ Dumneḑeŭ este ca noĭ hristianiĭ să vieţuim cu smerita cugetare, cu săracie, cu plângere şi cu durere de inimă şi cu cele-l-alte iubite luĭ Dumneḑeŭ fapte, care s'aŭ legĭuit în sfînta Evanghelie şi maĭ ales cu cele ce se cuprind in Fericirĭ. Şi carele se va înoi dupre duh şi dupre minte, acela va cunóşte care este voea Domnuluĭ şi nu precum o cunoşteaŭ Evreiĭ şi ĭarăşĭ eraŭ atârnaţĭ de lege; pentru-că legea de şi era voea luĭ Dumneḑeŭ, însă nu era şi voea luĭ Dumneḑeŭ bine plăcută, nicĭ desăvîrşită, fiind-că nu s'a dat de întâĭŭ povăţuitóre voea luĭ Dumneḑeŭ, ci numaĭ s'a ertat pentru neputinţa Evreilor; ĭar voe desăvîrşită şi bine plăcută a luĭ Dumneḑeŭ este testamentul

tre cele de maĭ înainte; că ce ḑice? „Şi am ḑis: acum am început; acéstă schimbare este a dreptеĭ celuĭ prea înalt. Drept aceea cel ce sporeşte întru fapta bună, nu este că nu se schimbă, că ḑice: Când eram prunc ca un prunc grăiam, ca un prunc cugetam, ca un prunc socoteam; ĭar când m'am făcut bărbat am făcut nelucrătóre pre cele ale prunculuĭ şi ĭarăşi bărbat făcêndu-se nu a încetat de lucrare, ci cele din urmă uĭtându-le şi către cele dinainte întinḑêndu-se, la ţel alerga, la darul chemăreĭ celĭ de sus. Deci schimbarea este şi a omuluĭ celuĭ dinlăuntru, ce din ḑi în ḑi se înoeşte. Pentru acésta a ḑis şi Ieremia: „Inoiţi-vĕ şie-vĕ înoirĭ“ (Cap. IV, s. 4). Veḑĭ şi ḑicerea: „Înoiţi-vĕ cu duhul minţeĭ vóstre (Ef. IV).

cel nou al Evangheliei. Poți însă să înțelegi și așa dicerea acésta a Apostolului, precum o tâlcuește Mar. Vasilie (Hotâr. în scurt CCLXXVI). Multe lucruri voește Dumnedeu, unele adecă fiind-că e bun și îndelung-răbdător și firește bun, pentru a nóstră facere de bine, care se numesc bunătăți, fiind pline de bunătatea și de milostivirea lui Dumnedeu, precum sînt faptele cele bune și dumnedeeștile daruri, cu care ne hărăzește și tóte trupeștile și sufletile bunătăți. Iar altele le voește Dumnedeu, când se mânie pentru păcatele nóstre, care se numesc rele, pentru-că pricinuesc dupre trupésca neputință, rĕutate și durere celor ce le ĭaŭ, precum sînt bólele, nenorocirile, și fieste-care necaz care vine orĭ dela ómenĭ orĭ dela demonĭ orĭ și din firea cea stricată. Insă sfîrșitul relelor acestora este bun, pentru-că folosesc sufletului celui ce le pătimește cu răbdare și cu bună mulțămire[1]). Decĭ noĭ datorĭ sîntem să urmăm voilor celor bune ale lui Dumnedeu, care privesc către facerea de bine a celui de aprópe, ĭar cele ce privesc către rĕutate să nu le urmăm; pentru-că noĭ nu sîntem slujitorĭ spre cele rele și spre necazurile altora, ci puterile cele rele ale demonilor. Decĭ maĭ întâĭŭ tu, hristiane, socotește voea lui Dumnedeu și de este înainte povățuitóre și de sine-și bună. Apoĭ după ce veĭ cunóste că este bună, socotește de este și bine plăcută; pentru-că multe lucrurĭ sînt bune, ci nu sînt bine plăcute; orĭ căcĭ se fac afară de vremea cuviincĭósă, orĭ afară de fața cea cuviincĭósă. Precum de pildă bine este a tămîĭa cine-va lui Dumnedeu, dar împĕratul Osie, tămîind, nu a bine plăcut lui Dumnedeu (Cart. II. Paralip. 26), pentru-că nu se potrivea feței lui să tămîieze, norodnic fiind, ci preoților (Tij). Și bun lucru era a se încredința ucenicilor Domnului taĭnele împĕrăției, dar nu era bine plăcut a li se încredința maĭ înainte de vremea cuvenită, pentru acésta Domnul a dis lor, că «multe am să dic vóuĕ, care nu puteți a le ținea acum» (Ioan XVI, 12). Și ĭarăși, când veĭ socoti, că voea lui Dumnedeu este și bună și bine plăcută, atuncea sîrguește-te a se face de tine voea lui Dumnedeu și desăvîrșit și fără greș; adecă a se face așa precum se cere și se cuvine

[1]) Maĭ într'un glas cu Mar. Vas. dice și dumnedeescul Damaschin, împărțind în dóuĕ voea lui Dumnedeu, adecă întru cea înainte povățuitóre, dupre care Dumnedeu ca bun voește cele bune, care și bună-voință se numește, și în cea urmĕtóre, dupre care, ca drept, ĭartă a veni nóuĕ necazurile și patimĭ întêmplate spre folos, care se numește și depărtare orĭ slobodire. Iar pĕcatul nicĭ dupre întâĭŭ povățuitóre voe a lui Dumnedeu se face, nicĭ dupre cea urmĕtóre; ci este o naștere a singureĭ proalegerĭ ceiĭ înrĕutățite a omului, și Vedĭ Cart. II, Cap. 46 despre credință. Vedĭ și tâlcuirea dicereĭ: „Nicĭ te abate dela el, când te mustră (Evreĭ Cap. II, 6) și suptînsemnarea acesteea.

cu tótă deplinătatea și cu scurtare; precum de pildă este voea luĭ Dumnedeŭ bună și bine plăcută să milueștĭ, trebue dar să milueștĭ cu prostime, adecă cu îndestulare și cu îmbelșugare; pentru-că de veĭ milui cu cruțare și cu scumpătate, milostenia ta nu este mĕsură deplinită, ci nedeplinită.

3. Că dic prin Darul luĭ Dumnedeŭ cel dat mie, tot celuĭa ce este între voĭ, a nu cugeta maĭ pre sus, afară de ce se cuvine a cugeta.

Marele Pavel smerit cugetător fiind, pentru acésta nicĭ într'o parte a scrisorilor sale celor trimise, nu se numește pre sineșĭ vrednic de crezare întru învĕțătură, ci une-orĭ propune mijlocitorĭ pre îndurările luĭ Dumnedeŭ, precum a dis puțin maĭ înainte, ĭar une-orĭ pre Darul luĭ Dumnedeŭ, precum acum dice aicea, adecă cum că eŭ nu vĕ dic cuvînt al meŭ, hristianilor, ci cuvîntul acela îl dic vóuĕ, care l'a încredințat mie Darul luĭ Dumnedeŭ. Dar carele este cuvîntul acesta, carele vĕ dic? Acesta, ca fiește-carele dintre voĭ, orĭ de rând de este, orĭ stăpânitor, să nu cugeteze maĭ pre sus și afară de ceea ce se cuvine a cugeta[1]). Și precum Domnul a început învĕțătura Fericirilor dela smerita cugetare, dicênd: «Fericiți ceĭ săracĭ cu duhul» (Matt. V, 3), adecă smeriții cugetătorĭ, așa asemenea și Apostolul aicea maĭ întâiŭ despre smerita cugetare învață; ĭar ceea ce dice, are acest fel de înțelegere: Că fiește-carele hristian se cuvine să cugeteze, adecă să aĭbă cugetare înaltă, ci spre a cugeta cele cerești și să ajungă cu mintea maĭ presus de lucrurile cele pămêntești ale lumeĭ, dar nu și a se mândri împrotiva ómenilor celor de un neam cu sine; că acésta însemnéză dicerea «a nu cugeta maĭ pre sus de ceea ce se cuvine a cugeta».

Ci a cugeta spre a fi întreg înțelept.

Am luat, dice, noĭ hristianiĭ dela Dumnedeŭ cunoștință și cugetare, dar nu ca s'o întrebuințăm pre ea spre mândrie, ci pentru ca să o întrebuințăm întru smerita cugetare. A dis însă așa Pavel, pentru ca să arăte că cela ce nu cugetéză smerit, ci se mândrește și cugetéză maĭ pre sus de ceea ce se cuvine, acela este nebun și eșit din minte; ĭar cel ce cugetéză smerit acela îșĭ are mintea întrégă, și pentru acésta se dice că este întreg înțelept.

Fiește-căruĭa precum Dumnedeŭ ĭ-a împărțit mĕsura credinței.

După ce maĭ sus a dis Apostolul că noĭ hristianiĭ nu se cuvine a cugeta maĭ pre sus de cuviință și a ne mândri, ci a fi

[1]) Iar Fotie acésta așa o a înțeles: Dic vóuĕ: să nu cugetațĭ maĭ pre sus întru tot darul cel ce este întru voĭ.

întreg înțelepți și smeriți cugetători, acum ḑice aicea și cum trebue a fi smeriți cugetători, așa adecă: de vom socoti că Dumnedeŭ fiește-căruĭa din noĭ a dăruit mĕsură și dar de credință; fiind-că darurile, care atuncĭ le luaŭ hristianiĭ, pre mulți îĭ făceaŭ a se mândri maĭ mult, pentru acésta ḑice Pavel, că se cuvine tu, hristiane, pentru însuși acésta a fi smerit cugetător, pentru-că fiește-căruĭa Dumnedeŭ ĭ-a împărțit dar de credință; că aŭ dór, ḑice, isprava acésta a ta este? Ba, ci este dar al luĭ Dumnedeŭ; și orĭ mare de este darul, orĭ mic, Dumnedeŭ l'a dat tie; ĭar credință ḑice pre darul credinței, cu care făceaŭ eĭ minunĭ, pentru-că credința este de dóuĕ feluri; și altă credință este adecă din a nóstră proalegere, dupre ceea ce ḑice: «Credința ta te-a mântuit» (Matt. IX, 22), ĭar altă credință este dar și hărăzire a luĭ Dumnedeŭ, prin care se fac minunile, dupre ceea ce ḑice: «De veți avea credință ca grăuntele de mustar, veți ḑice munteluĭ acestuĭa: Mută-te de aicĭ acolo și se va muta (Malt. XVII, 43) și pentru carea aŭ rugat Apostoliĭ pre Domnul, ḑicênd: Adauge nóuĕ credință (Luca XVII, 5)[1]).

4. Că precum într'un trup multe mădulărĭ avem, ĭar tóte mădulările nu aŭ aceeași lucrare,

5. Așa și ceĭ mulți un trup sîntem în Christos, ĭar fieștecarele unul altuĭa mădulărĭ.

Cu asemĕnarea trupuluĭ și a mădulărilor obóră Apostolul pre înălțarea mândrieĭ, căcĭ precum trupul, ḑice, este unul, dar are multe și osebite mădulărĭ care lucréză osebite fapte și lucrărĭ, așa și toțĭ hristianiĭ un trup sîntem împreună încheiațĭ, ca într'un cap, întru Christos; și ĭarăși încă, fieștecarele dintre hristianĭ osebit este mădular al altuĭa; și nu numaĭ hristianul cel mic este mădular al hristianuluĭ celuĭ mare și cu dregătorie, ci și hristianul cel mare și cu dregătorie asemenea este mădular hristianuluĭ celuĭ mic și prost. Decĭ, ḑice, fiind-că sînteți mădulărĭ unul altuĭa, nu vĕ mândriți unul asupra altuĭa, pentru-că aveți trebuință unul de altul, precum și mădulările trupuluĭ aŭ trebuință unul de altul[2]).

6. Și avênd[3]) darurĭ osebite, dupre darul cel dat vóuĕ, orĭ proorocie[4]) dupre mĕsura credinței.

---

[1]) Despre credința acésta veḑĭ și suptînsemnarea ḑicereĭ „în cât ca să mute și munțiĭ, ĭar dragoste nu o am, nimica sînt" (I Cor. XIII, 2). Și suptînsemnarea ḑicereĭ: Ci credința care se lucréză prin dragoste (Gal. V, 6).

[2]) Ĭar Coresie ḑice, că patru lucrurĭ se află în trup; a. unirea trupuluĭ, b. osebirea părților, c. osebirea lucrărilor și a părților, d. osebita așezare a părților, și aceste câte patru trebue a fi și întru adunarea hristianilor.

[3]) Ḑicerea „avênd" se alăturéză, dupre Teodorit, cu cea de maĭ sus, adecă cu acésta: „Așa și ceĭ mulți un trup sîntem întru Christos, avênd darurĭ, ĭar „și" este de prisos, dupre acestașĭ.

[4]) Din afară aicĭ se înțelege ḑicerea, avênd, dupre Fotie: Adecă orĭ

Vedĭ, o cetitorĭule, că nu a ḑis Apostolul aicĭ, că aveţĭ daruri maĭ marĭ, şi maĭ micĭ, ci osebite, ca să smeréscă pre ceĭ ce se mândresc şi cu însaşĭ numirea darurilor. Şi încă nu a ḑis: Aveţĭ isprăvĭ şi fapte bune, ci a ḑis aveţĭ daruri ale luĭ Dumneḑeŭ, este, ḑice, hristiane, Darul, care l'aĭ luat şi nu ispravă a ta şi Darul este, care ţĭ-a dat ţie acésta, nu fapta bună a ta[1]). Deci pentru ca să smeréscă pre ceĭ ce se mândresc pentru daruri, pentru acésta, ḑice, că acestea li s'a dat dela Dumneḑeŭ, şi pentru acésta şi le numeşte daruri. Iar pentru ca să îndemne iarăşi şi să deştepte pre ceĭ leneşĭ, arată că şi noĭ aducem partea nóstră pentru ca să luăm dumneḑeeştile daruri acestea. Că ḑice luăm proorocie dupre mĕsura credinţeĭ, pentru-că de şi Darul este dar, însă nu se dă fieşte-căruĭa prost şi cum s'ar întêmpla, ci pre cât află vasul credinţeĭ omuluĭ orĭ mic orĭ mare, atâta maĭ puţin orĭ atât maĭ mult să tórnă într'însul. Şi maĭ întâĭŭ a pus Apostolul pre Darul proorocieĭ, póte că o ar fi făcut acésta cu nedeosebire, adecă fără a osebi întâĭŭ saŭ al doilea, orĭ póte şi pentru-că óre-care întru acest dar se mândreaŭ. Dar ar putea ḑice cine-va şi de se mândreaŭ, cum Dumneḑeŭ nu-ĭ lipsa de Dar? Rĕspund la acésta, că Dumneḑeŭ nu-ĭ lipseşte de Dar pentru folosul norodului, şi ca să ne înveţe pre noĭ să nu judecăm pre ceĭ ce aŭ darurile luĭ, chĭar deşi pĕcătuesc, ca cum ne-ar ḑice Dumneḑeŭ nóuĕ: Şi dacă eŭ nu desbrac pre slugile mele de darurile mele, tu cine eştĭ şi-ĭ defaĭmĭ? Vedĭ şi suptînsemnarea ḑicereĭ: «Tóte ale vóstre sînt, orĭ Pavel orĭ Apolos» (I Cor. III, 21).

7. Orĭ slujba, întru slujbă.

Este cu adevĕrat slujba Dar şi de particularnică, adecă deosebită iconomie, precum a fost aceea a celor şépte diaconĭ. Veĭ înţelege însă şi slujbă preste tot cuprinḑétóre, pre fieşte-carele lucru duhovnicesc. Deci, ḑice Pavel, de are cine-va vre o slujbă, (că din afară se înţelege «de are»), rămâe întru slujba acésta (că trebue a se adăugi graĭul «rămâe» fiind de lipsă. Dupre Fotie Amfiloh. întreb. CCLXIII[2]) şi să nu caute alta maĭ

proorocie avênd dupre mĕsura credinţeĭ; ĭar pre lângă acestea ḑice acestaşĭ: Că acestea apostoleştĭ aŭ pildă de cuvînt prihănit, pentru-că dupre cele de obşte cuprinḑétóre îndată adauge pre cele în parte şi cu chipul cel din afară se împodobeşte, pentru-că ḑicerea „avênd" din afară luându-se, la ceea ce se chémă părechĭ se desbină şi multuratic acéstaşĭ propuindu-se se desparte unatic întru acésta, cel ce învaţă şi cel ce mângâe.

[1]) Lucru vrednic de nedumerire este cum numeşte aicea Pavel daruri,; slujba, împărţirea de milostenie, purtarea de grijă de bolnavĭ, dragostea şi cele-l-alte, care sînt fapte bune maĭ mult decât daruri? Pe acéstă dezlegare a nedumerireĭ acesteea o veĭ afla la cea către Filipsenĭ, la cap. I, 29; şi vedĭ acolo.

[2]) Nu te mira, o cetitorĭule şi ştiutorĭule de elinésca învĕţătură, ḑice

mult, nicĭ să se mândréscă împrotiva alteea, care nu are Darul acesta, ci rămâe priimind ceea ce a luat.

Orĭ cela ce învaţă, întru învĕţătură.

Asemenea şi aicea trebue a se adauge graiul: Rămâe, adecă de este cine-va învĕţător, rămâe întru învĕţătură. Decĭ, o cetitorĭule, de veĭ înţelege preste tot cuprindĕtor Dar slujba, precum am dis, aĭ pre amêndóuĕ felurile slujbeĭ acesteea aicea numĕrate; ĭar de o veĭ înţelege slujba osebită şi particularnică, veḑĭ cum Pavel pre aceea puindu-o în întâĭa rânduĭală, pre învĕţătura aicea o a pus întru a dóua rânduĭală, macar că este maĭ mare decât slujba, arătând pre neutrala rânduĭală a lor, orĭ întâĭŭ de se vor rândui orĭ al doilea. Iar acésta o face ca şi pre noĭ să ne înveţe dela neutra rânduĭală a lor, ca să nu ne mândrim, nicĭ să ne fălim întru darurile cele ce se arată maĭ marĭ.

8. Cela ce mângâe, întru mângâere.

Fel de învĕţătură este şi mângâerea, că învĕţătură cu adevĕrat se ḑice obşteşte vorovirea cea despre tótă propunerea, ĭar mângâerea în parte şi osebită se înţelege, când cine-va cu cuvîntul pricinueşte mângâere şi alinare sufletelor, celor ce sînt turburate orĭ de scârbă, orĭ de mânie, precum este scris: «Bărbaţĭ fraţĭ, de este întru voĭ cuvînt de mângâere către norod, ḑiceţĭ» (Fapt. XIII, 16). Şi Sirah ḑice: «Că Isaia a mângâĭat pre ceĭ ce plângeaŭ în Sion» (Cap. XLVIII, 27[1]). Decĭ carele,

ţie înţeleptul Fotie, de veḑĭ pre Apostolul Pavel, că întrebuinţézĕ şi însoţirĭ de lipsă şi din afară şi duhurĭ ritoriceştĭ şi săritóre şi forme altele despre ḑicerĭ şi despre silabe şi scurtimĭ şi perióde, prin scrisorile sale, de ale ritorilor şi autorilor dela Elinĭ. Pentru-că Darul sf. Duh carele a dăruit Apostolilor cele maĭ marĭ, a dăruit şi aceste micĭ şi próste, şi maĭ ales luĭ Pavel, pre care el le întrebuinţézĕ, nu că dórĕ sînt óre-care marĭ, ci pentru ca să ruşineze pre ceĭ ce se fălesc întru aceste şi se înmândresc şi pentru ca să-ĭ aducă la smerita cugetare şi la ascultarea învĕţătureĭ şi a sfătuireĭ sale. Că tóte fericituluĭ Pavel ĭi eraŭ fără ostenélă, cele ce aduceaŭ ómenilor mântuire şi pentru acésta şi stihurĭ de ale poeticilor şi istoriĭ de ale Elinilor întrebuinţézĕ şi nenumĕrate altele, numaĭ ca să mântuĭască pre ómenĭ. Pentru-că de nu ar fi întrebuinţat formele cele de acest fel, l'ar fi prihănit ca pre un neînvĕţat şi neputincĭos, ceĭ semeţĭ şi fără de minte, precum şi acum mulţĭ neînvĕţaţĭ, carĭ nu înţeleg cele de acest fel, prihănesc pre Pavel, ca pre un om de rând. Iar de şi ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ acest fel de forme nu aŭ întrebuinţat de cât rare orĭ, destul este şi singur Pavel să arate, că şi acelora cu lesnire le era a le întrebuinţa, de ar fi voit. Pentru acésta şi óre-carĭ din înţelepţiĭ ceĭ maĭ noĭ pre Pavel l'aŭ numit Demosten al Bisericeĭ. Veḑĭ şi cap. XI, s. 2 a ceea a dóua către Corint. şi la începutul Cărţeĭ către cetitorĭ.

[1]) Iar Mar. Vasilie voeşte că ḑicerea „mângâe" se înţelege şi în loc de „învoesc inima către adevĕr". Şi veḑĭ la suptînsemnarea ḑicereĭ: Huliţĭ fiind, mângâem" (I Cor. IV, 13).

dice, mângâe, rămâe întru mângâere, întrebuințându-și lucrul său și nemândrindu-se asupra altuia, carele nu are acest fel de dar.

Cela ce împarte, întru prostime, cela ce apară întru sîrguință[1]).

După ce mai sus a dis Apostolul despre învățătură și despre mângâere, care sînt daruri sufletești, aicea acum dice și pentru cele trupești, fiind-că acestea sînt al doilea după cele sufletești. Deci, dice, cel ce împarte și miluește pre alții, să miluiască cu prostime, adecă cu bogăție și cu îmbelșugare, fiind-că se cuvine a da cine-va cu bogăție; pentru-că nici o faptă bună rămâne faptă bună, de nu se face cu cuvenitul chipul său; că și fecîórele cele din Evanghelie aŭ fost făcut milostenie, adecă aveaŭ unt-de-lemn în candelele sale, dar fiind-că nu aveaŭ unt-de-lemn destul și cu îmbelșugare, pentru acésta s'aŭ închis afară de nuntă și s'aŭ osîndit[2]). Ci și acela, dice, ce pórtă de grijă și apară pre alții, este dator a întrebuința apărarea acésta nu cu lenevire și trândăvie, ci cu sîrguință și cu osîrdie. Iar a apăra cine-va încă și a purta de grijă pentru alții, este a ajuta și prin cuvînt și prin ostenéla trupuluĭ său pre cel ce are trebuință de ajutor. Și de vreme ce mai sus a dis Pavel despre împărțirea banilor și a milosteniei, ĭar toți ómenii nu aŭ banĭ pentru ca să miluiască, tu dar, hristiane, dacă nu aĭ banĭ ca să miluești apără pre alții, și cu slujba și puterea trupuluĭ tĕŭ ajută pre frații tĕĭ, carĭ aŭ trebuință, cu sîrguință însă și nu cu lenevire pentru-că sîrguința ce o arăți pentru fratele tĕŭ, pentru tine o arăți însuși și pentru mântuirea ta[3]).

Cela ce miluește, întru blândeță[4]).

A dis mai sus Apostolul că se cuvine a împărți și a milui cine-va cu prostime, cu îmbogățirea și cu îmbelșugarea; apoĭ fi

[1]) Și aicea formă de lipsă întrebuințéză Apostolul, ĭar fără de lips este acésta: „Cela ce împarte cu prostime împartă; și cela ce apără cu sîrguință, apere cu sîrguință, dupre Fotie" (Amfiloh. întreb. CCLXIII).

[2]) Pentru acésta și aĭurea acestașĭ Apostol sfătuind dice: Să miluiasc hristianiĭ cu îmbelșugare dicênd: „Că cela ce sémănă cu blagoslovenie cu blagoslovenie va și secera" (II Cor. IX, 6). Și ĭarășĭ: Intru tóte îmbogățindu-vĕ cu tótă prostimea (II Cor. IX, 11). Și Dumnedeŭ făgăduește a ne milui cu mare milă: „Și te voiŭ milui cu milă mare" (Is. LIV, 7). Pentru acésta precum ne rugăm luĭ Dumnedeŭ, să ne miluiască cu mare milă prin David dicênd: „Miluește-mĕ Dumnedeule dupre mare mila ta" (Psalm L), așa se cuvine și noĭ a milui pre fraților noștriĭ cu mare milă.

[3]) Iar Teodorit dice, că cela ce apară, se cuvine a apăra cu sîrguință adecă a nu fi blând și a răbda, când alții se nedreptățesc, pentru-că acésta nu este însușire a blândeței (la tâlc. dicereĭ: „Blând" I Timot. III, 3).

[4]) Și aicea ĭarășĭ asemenea formă de lipsă a întrebuințat Apostolul că lipsește graĭul, miluiască, adecă cel ce miluește, întru blândețe miluiască.

ind-că mulți miluesc de silă însă și cu mâhnire de inimă, pentru acésta adauge aicea și dice: Că de miluești, hristiane, cu bogăție și cu îmbelșugare, adauge pre lângă bogăția milosteniei tale și blândeța și alinarea inimei și strălucirea feței tale; adecă când miluești să nu te arăți mâhnit și posomorît, ca cum te-ai păgubi, ci să te bucuri și să te veselești, ca cum ai căștiga; pentru-că cu puținul preț cumperi cerîul[1]). Are însă deosebire cela ce împarte de cela ce dă milostenie; căci cela ce împarte, împarte la cei-l-alți ceea ce îa, are cela ce miluește, face milostenie dintru ale sale.

9. Dragostea fără fățărnicie.

Cu acest cuvînt arată Apostolul că póte hristianul să isprăvéscă tóte câte a dis mai sus. Că dice, dragoste fie la voi hristianii, fără fățărnicie, dar lipsește graiul «fie» dupre Fotie, pentru-că dacă dragostea se află în hristiani nu dupre fățărie și mincinósă, ci adevĕrată și curată, negreșit tóte cele de mai sus le vor isprăvi cu lesnire, căci și cela ce miluește, va milui cu blândeță și cela ce împarte la altul, va împărți cu îmbelșugare, socotind că împărtește însuși luișî și cela ce apară pre altul, cu sîrguință și cu osîrdie îl va apăra, ca cum s'ar apăra pre sineși, și tóte cele-l-alte le va face asemenea cu dragoste frățéscă[2]).

Urând[3]) rĕul

Fiind-că Pavel a vorovit pentru dragoste și este și dragoste

[1]) Pentru acésta acestași Apostol aiurea acéstași o poruncește adecă să miluiască hristianul nu cu scârbă, ci cu bucurie, dicênd: „Nu din scârbă orî din silă, că pre dătătorul blând îl iubește Dumnedeŭ" (Corint. II. IX, 7). Pentru acésta dice și dumnedeescul Chrisostom, că cel ce se scârbește când miluește, nu miluește, ci este crud și fără omenie: „Că de te dóre, nu miluești ci eștî crud și fără omenie, că dacă pre tine te dóre cum veî putea a ridica pre săracul cela ce zace în scârbă? Că cine dobândind împĕrăție este posomorît? Că cine priimind ertarea pĕcatelor rĕmâne în întristare?" (Vor. XXI la acésta către Romanî). Și Sirah încă dice: „Intru tótă darea îmblândește-ți fața ta" (Cap. XXXII, 8). Iar prorocul Isaia dice: „De veî lua dela sineți conlegătura și hirotonia și graiul cărtireî și veî da celuî flămând pâne din sufletul tĕŭ și sufletul cel smerit îl veî îndestula, atuncî va rĕsări întru întunerec lumina ta și întunerecul tĕŭ va fi ca amédă-di" (Cap. LVIII, 9). Dar care este conlegătura și hirotonia? Vedî cum le tâlcuește acestea teologul Grigorie în suptînsemnarea dicereî: „Că de zace înainte osîrdia" (II Corint. VIII, 12). Insemnéză însă că cela ce miluește cu suflet lin și vesel, acesta de bucuria acésta se îndémnă spre a milui și cu bogăție și cu îmbelșugare.

[2]) Pentru acésta a dis Coresie, că dragostea hristianilor trebue a fi simplă, următorésca (imitativă), frățéscă, grabnică, ferbinte, iubitóre de Dumnedeŭ, fără de căștig, fără de mândrie.

[3]) Fotie dice că împărtășirea acésta este de o formă cu dicerea „avênd daruri", care o a dis mai sus, asemenea și cele urmĕtóre.

vătămătóre, precum ĭubirea tâlharilor şi a celor ce ĭubesc trupeşte, pentru acésta adauge aicea şi ḑice: Că hristianiĭ trebue să urască din inimă rĕutatea fiind-că mulţĭ hristianĭ sînt, carĭ nu fac rĕlele, însă aŭ fapta lor în inimă, adecă le poftesc cu inima, pentru acésta ḑice lor Apostolul: Hristianilor, eŭ cu îndatorire cer dela voĭ nu numaĭ a nu face fapta rea, ci şi a urî rĕutăţile cu inima şi cu sufletul vostru, ca precum va fi trupul vostru curat de fapta pĕcatuluĭ, aşa şi inima vóstră să fie curată de pofta pĕcatuluĭ. Deci fiind-că eŭ, cel ce maĭ sus v'am ḑis să aveţĭ dragoste nefăţarnică între sine-vĕ, să nu socotiţĭ că cu acest cuvînt vĕ îndemn să aveţĭ dragoste între sine-vĕ, ca să ajutaţĭ unul altuĭa la cele rele, nicĭ de cum, ci maĭ ales vĕ îndemn să socotiţĭ că vreaŭ cu totul dimprotivă, adecă că voesc să fiţĭ atât de despărţiţĭ de cele rele, în cât nu numaĭ a vĕ depărta de fapta rĕuluĭ şi a pĕcatuluĭ, ci încă a vĕ depărta cu totul şi de pofta rĕuluĭ şi cu cugetul vostru şi cu inima.

Lipindu-vĕ de lucrul bun

Nu e destul spre mântuire numaĭ a fugi cine-va de rĕŭ, ci trebue a lucra şi binele şi fapta bună dupre cea scrisă «Fereşte-te de rĕŭ şi fă bine» (Psalm. XXXVII, 28). Pentru acésta şi Pavel ḑicênd maĭ sus, ca să urască hristianiĭ rĕul, acum dupre urmare le ḑice şi să se lipéscă de lucrul cel bun; adecă nu numaĭ din lăuntru cu inima şi cu sufletul lor să ĭubéscă şi să poftéscă binele acesta şi fapta bună. Că acésta însemnéză ḑicerea «lipindu-vĕ» pentru-că şi Dumneḑeŭ unind dragostea bărbatuluĭ şi a femeeĭ ḑicea: «Pentru acésta va lăsa omul pre tatăl sĕŭ şi pre maĭca sa, şi se va lipi de femeea sa» (Mat. XIX, 5).

10. Cu ĭubirea de fraţĭ[1]), unul către altul fiind ĭubitorĭ.

V'am poruncit, ḑice, hristianilor, maĭ sus, a vĕ ĭubi unĭĭ pre alţiĭ. Şi dupre cuviinţă datorĭ sînteţĭ a o face acésta, pentru-că toţĭ fraţĭ sînteţĭ şi toţĭ v'aţĭ născut dintr'un mitras, adecă din sfînta scăldătóre şi din una şi aceeaşĭ maĭcă, din sfînta Biserică. Deci drept lucru şi de nevoe este, să aveţĭ întru sine-vĕ dragoste şi ĭubire frăţéscă, pentru-că frăţia, adecă rudenia cea frăţéscă, din ĭubire şi din dragoste se cunóşte că este frăţie. Iubirea şi dragostea ĭarăşĭ dela frăţie, adecă dela rudenia cea frăţéscă se face şi se ţine[2]).

[1]) Aicĭ se pare că este formă de lipsă, că lipseşte împărtăşitorul graiŭ „fiind" adecă cu ĭubirea de fraţĭ, unul către altul fiind ĭubitorĭ, ca să fie asemenea cu cea formăluită maĭ sus. Şi pentru a se da tóte împărtăşitórele acestea jos la ḑicerea: Binecuvêntaţĭ pre ceĭ ce vĕ gonesc.

[2]) Iar M. Vasilie întrebat fiind, ce este „cu ĭubirea de fraţĭ unĭĭ pre alţiĭ ĭubind?" Réspunde: Că dragostea dupre întinderea ĭubireĭ s'ar ḑice întru

Cu cinstea unul pre altul prosocotind.

Aicea învață Apostolul chipul cu care póte a rĕmânea statornică iubirea de frați între hristiani și dice: Fraților, de voiți a fi tot-de-una iubitorĭ de frați, cinstiți unul pre altul și unul să proîntimpene pre celă-l-alt cu cinstea și cu priimirea, că acésta însemnézĕ dicerea «prosocotește» adecă maĭ înainte să apuce fiește-carele și să-l cinstéscă pre celă-l-alt, maĭ înainte de a-l cinsti pre el acela.

11. Cu osîrdia[1]) nu lenevoși.

Fiind-că mulți se par că iubesc pre ceĭ-l-alți cu mintea și din inimă, prin faptă însă nu dau mână de ajutor fratelui lor, celuĭ ce are trebuință, pentru acésta aicĭ poruncește dicênd; că nu se cuvine hristianiĭ a iubi pre frații lor cu mintea numaĭ și cu un gol cuvînt și pre lângă acésta trebue a apăra unul pre altul și a nu se lenevi, ci a se sârgui să ajute și prin fapte pre frații lor, ceĭ ce aŭ trebuință, precum într'un glas poruncește și Ioan cel iubit, dicênd: «Fiiĭ mieĭ, să nu iubim cu cuvîntul, nicĭ cu limba numaĭ, ci cu lucrul și cu adevĕrul (I Ioan III, 18).

Cu duhul ferbênd.

Ca când s'ar nedumeri vre un hristian la cele prodise, și ar dice: Și cum putem, o fericite Pavle, a ne face nelenevoși cu osîrdie? Către acésta, dic, ca cum ar rĕspunde Sf. Apostol și ar dice: Vĕ veți face, frați meĭ, acest fel nelenevoși, de veți ferbe cu duhul, adecă de veți fi deștepți și osîrdnicĭ și ferbinți. Vedĭ însă, că Apostolul după ce a numĕrat multe feluri de fapte bune, în urmă a dis aicea: Cu duhul ferbênd, căcĭ cel ce va isprăvi felurile cele de maĭ înainte dise de fapta bună, acesta trage la sineși și pre Darul sîntuluĭ Duh și înfocându-se de acesta ferbe și clocotește[2]); precum dimprotivă, cel ce nu face bună-

poftа și așezarea cea înfocată a celuĭ ce iubește către cel pre carele iubește. Decĭ pentru a nu fi iubirea de frați numaĭ pre deasupra, ci înlăuntru așezată să fie și înfocată, s'aŭ dis acestea: „Cu iubirea de frați unul pre altul iubind“ (Hot. prescurt. CCXLII).

[1]) Și aicĭ se vede că lipsește împărtășitorul graiŭ (participul) „fiind“ ca să fie potrivită făptura (frasa) cu dicerea „avênd“.

[2]) Pentru acésta și Mar. Vas. întrebat fiind, cine este cel ce ferbe cu duhul, rĕspunde că este „cel ce cu înfocată osîrdie și cu neobosită poftă și cu neostenită sîrguință face voea luĭ Dumnedĕu, întru iubirea luĭ Christos Iisus Domnuluĭ nostru, dupre cea scrisă“: „Intru poruncile luĭ va voi fórte“ (Psalm. CI, s. 1), precum era acela dumnedĕescul Apostol, carele precum se scrie în Fapte, ferbênd cu duhul, vorovea și învĕța cu amăruntul, în Efes cele despre Domnul (Fapt. XVIII, 25). Pentru acésta și Dumnedĕu vrênd să arate că trebue tot-de-una a se aprinde focul duhuluĭ și osîrdia spre fapta bună înlăuntru în sufletele nóstre, așa a poruncit în Legea veche: „Și a grăit Domnul către Moĭsi dicênd.... acésta e legea arderei de tot, acéstă ardere de tot asupra arderei sale deasupra

tăţile de mai sus dise, nici lucréză fapta bună, acela răcesce, ori mai bine a dice, stinge desăvîrşit pre Darul sîntului Duh. Pentru acésta şi acestaşi Apostol porunceşte aiurea dicênd: «Duhul să nu-l stingeţi» (I Tesal. V, 19).

Domnului slujind.

Când tu, hristiane, eşti iubitor de fraţi, când miluesti cu faţă lină, când ai dragoste şi tóte cele-l-alte feluri de fapte bune, care le-a, numĕrat Apostolul mai sus, atuncea să ştii că slujesti Domnului precum aicea dice sîntul Pavel; pentru-că Domnul priimeşte la sîneşi ori câte bunătăţi ai voi să faci tu fratelui tĕu, ori mai adevĕrat a dice însuţi ţie. Şi ca cum le-ar fi luat însuşi şi i s'ar fi făcut bine, aşa va da ţie plată întru împĕrăţia sa. Vedi unde a suit fericitul Pavel cugetul aceluia, carele lucréză felurile cele de mai sus dise ale fapteï bune, pentru-că dice, că cel ce le lucréză acestea slujeşte însuşi lui Dumnedeu.

12. Intru nădejde bucurându-vĕ.

Fiind-că Pavel a cerut cu îndatorire dela hristiani să facă bunătăţile cele mai sus dise, ostenicióse şi fapte cu anevoe de isprăvit, cheltuială de bani dic şi ostenélă trupéscă, sîrguinţă şi învĕtătură şi apărare şi cele-l-alte, pentru acésta acum arată lor, că acestea le vor isprăvi cu lesnire, de vor avea adecă în inima lor nădejdea rĕsplătirei, ceii ce va să fie şi cu acésta se bucură şi se veselesc, pentru-că nădejdea bunătăţilor celor viitóre îmbărbătéză pre sufletul omului şi întru primejdii şi ostenele mai îndrăznet făcêndu-l.

Intru necaz răbdând.

Aici arată Apostolul dupre urmare şi alte bunătăţi mari, care le dobândesc hristianii din nădejdea bunătăţilor, ce vor să fie, adecă a se face mai îngăduitori şi aleşi întru răbdarea, care o vor arăta întru necazuri şi în ispite şi mai înainte de a dobândi bunătăţile acelea, dobândesc încă în viaţa acésta cununi şi daruri prin răbdare.

Intru rugăciune îngăduind.

Mare ajutor este spre a isprăvi hristianii felurile faptelor bune, cele dise mai înainte, care le-aŭ numĕrat Apostolul, dumnedeésca şi sfinţita rugăciune. Pentru acésta şi despre acésta dice aici Pavel şi nu a dis prost veţi fi rugându-vĕ, ci îngăduind întru rugăciune[1]), căci de şi nu iai îndată tu, hristiane, dela Dum-

jertfelniculuï tótă nóptea până diminéţa şi focul jertfelniculuï se va aprinde deasupra luï şi nu se va stinge (Levit. VI, 1). Vedi şi dicerea: Pentru care pricină aduc aminte ţie ca să înviosezi Darul luï Dumnedeu, adecă să-l aprindi (II Timot. I, v. 2).

[1]) Pentru acésta şi Domnul, pentru ca să înduplece pre ómeni să îngăduiască întru rugăciune şi să nu se strîmtorésca, a dis lor pilda ju-

nedeŭ cererea ta prin rugăciune, aștéptă și îngădue întru rugăciune și veĭ lua ceea ce cerĭ.

13. De rugăciunile sfinților împărtășindu-vĕ

Maĭ sus dicênd Pavel, cela ce miluește întru blândețe, cu acest cuvînt a îndemnat pre hristianĭ ca prost să miluĭască și pre ceĭ credincĭoșĭ și pre ceĭ bine-cinstitorĭ și pre ceĭ necinstitorĭ de Dumnedeŭ. Iar acum aicĭ deosebĭ îndémnă pre hristianĭ să miluĭască pre ceĭ de o credință cu dînșul și bine-cinstitorĭ de Dumnedeŭ, că pre aceștia îĭ numește sfințĭ. Și nu a dis: Dați cele de trebuință lor, ci a dis: Împărtășiți-vĕ, arătând că milostenia cea către ceĭ credincĭoșĭ este nesgustorie și căștig obștesc, și acelora ce o ĭaŭ și acelora ce o daŭ; pentru-că voĭ, dice, care miluițĭ dațĭ lor banĭ, ĭar aceĭa carĭ se miluesc daŭ vóuĕ înapoĭ cerĭul și îndrăznéla cea către Dumnedeŭ. Și nu a dis împărtășiți-vĕ spre îndestulările sfinților, ci spre cele de trebuință ale lor și la nevoile lor (făceți-vĕ părtași adecă), pentru ca să te înduplece prin tine, hristiane, cu acésta ca să-ĭ miluești, căcĭ cum nu este faptă ca de hĭară și fără de omenie a acelor hristianĭ, care nu ajută pre frații lor ceĭ de o credință la trebuințele și nevoile lor?[1])

Iubirea de străinĭ vînându-o

Nu a dis Pavel ĭubirea de străinĭ întrebuințându-o, ci vînându-o; pre noĭ învețându-ne cu cuvîntul acesta, să nu așteptăm să vie la noĭ, ceĭ ce aŭ trebuință ca să céră dela noĭ și atuncea să-ĭ miluim, ci să alergăm noĭ de sine-ne să vînăm pre ceĭ ce aŭ trebuință, aflându-ĭ pre eĭ ca pre un bun vînat și colac și să-ĭ miluim precum făcea Avraam și nepotul sĕŭ Lot. Că despre Avraam se scrie că «vĕdênd (pre aceĭ treĭ bărbațĭ) a alergat spre întîmpinarea lor dela ușa cortuluĭ sĕŭ și s'a închinat până la pămênt și a dis: «Dómne de am aflat har înaintea ta, să nu trecĭ pe lângă sluga ta, ci să se ĭa apă și să

---

decătoruluĭ nedreptățeĭ și a văduveĭ, care-l ruga să-ĭ facă dreptate despre protivnicul eĭ, care pentru rugăciunea cea désă îĭ pricinuĭa supărare, l'a înduplecat în sfîrșit să facă cererea eĭ: „Spunea încă lor și pilda că trebue a se ruga tot-de-una și a nu se scârbi" (Luca XVIII, 1). Vedĭ în procuvîntarea adunăreĭ sfințitelor rugăciunĭ, cea din noŭ tipărită, unde mult dic despre acésta.

[1]) Iar Orighen cetește acéstă dicere așa: întru pomenirile sfinților împărtășindu-vĕ, adecă să vĕ împărtășiți despre prăznuirile ce se fac întru pomenirile sfinților și spre dragóste (póte mesele ce se obicĭnuia a se face de hristianĭ la acest fel de vreme, precum istorisesc rânduelile sfinților Apostolĭ). Dar însă la Coresie se scrie de rugăciunile. Iar cum că milostenia este împărtășire de faptele cele bune ale celuĭ ce se miluește, vedĭ la suptînsemnarea dicereĭ „pentru împărtășirea vóstră întru evanghelie" (Filip. I, 5).

se spele picĭórele vóstre şi să vĕ răcoriţĭ de călĕtorie» (Fac. XVIII, 2). Iar despre Lot aşa este scris: «Şi vĕdĕnd (pre aceĭ doĭ anghelĭ) a eşit spre întimpinarea lor şi s'a închinat cu faţa la pământ; şi a dis: Iată, Domnilor, abateţi-vĕ la casa slugeĭ vóstre, şi să poposiţĭ şi să spĕlaţĭ picĭórele vóstre.... Şi eĭ aŭ dis: ba; în uliţă vom poposi; şi ĭ-a silit pre eĭ şi s'aŭ abătut la dînsul» (Fac. XIX, 1). Pentru acésta şi Apostolul a dis în cea către Evreĭ: «Iubirea de strĕinĭ să nu o uĭtaţi, că prin acésta nu a ştiut óre-care ospătând anghelĭ» (Evreĭ XIII, 2). Vedĭ şi suptînsemnarea dicereĭ: Vĕ îmbrăţişézĕ pre voĭ Gaie, găzduitorul meŭ (Rom. XVI, 27).

14. Binecuvîntaţĭ pre ceĭ vĕ gonesc pre voĭ[1]), binecuvîntaţĭ şi nu blestemaţĭ.

După ce a învĕţat pre hristianĭ dumnedeescul Apostol despre iubirea de fraţĭ şi despre dragostea cea a unuĭa către altul, dupre urmare acum îĭ învaţă şi cum se cuvine a se purta şi cu vrăşmaşiĭ lor. Nu a dis însă, nu fiţĭ pomenitorĭ de rĕŭ, fraţiĭ meĭ, nicĭ izbânditĭ asupra celor ce vĕ nedreptăţesc; ci a dis cea mult maĭ mare: Binecuvîntaţi-ĭ, adecă grăiţi-ĭ de bine; şi a adaus încă acésta «şi nu-ĭ blestemaţĭ» pentru ca să nu ne învĕţăm noĭ hristianiĭ nicĭ pomenitorĭ de rĕŭ a fi, nicĭ a blestema pre fraţiĭ noştri; pentru-că cel ce binecuvintézĕ şi grăeşte de bine pre ceĭ ce îl gonesc pentru Christos şi pentru porunca luĭ Christos, acesta arată cum că se bucură, căcĭ pătimeşte pentru Christos cel ce se iubeşte de el; ĭar cel ce blestemă pre ceĭ ce îl gonesc, arată că nu se bucură, căcĭ pătimeşte pentru Christos şi dupre urmare arată că nu iubeşte pre Christos, pentru carele pătimeşte şi se goneşte[2]).

15. A vĕ bucura cu ceĭ ce se bucură şi a plânge cu ceĭ ce plâng.

Aceste graĭurĭ nearătătóre aicea le-a întrebuinţat Pavel, adecă în loc de bucuraţi-vĕ şi de plângeţĭ. Că cu adevĕrat mare şi vitéz suflet trebue, şi nu numaĭ a nu zavistui cine-va pen-

[1]) Insemnéză că dupre înţeleptul Fotie, dacă dela dicerea: „Avênd daruri“ şi până la dicerea: „Binecuvêntaţi pre ce vĕ gonesc pre voĭ“ acésta, nu s'ar face nicĭ o urmare şi stare în mijloc, precum a curmat alcătuirea cuvintelor Teofilact, se iveşte altă înţelegere: Şi graĭul împărtăşitor: „Avênd daruri“, şi cele-l-alte tóte de-a lungul, se daŭ la acésta „binecuvêntaţi“; ĭar acéstă alcătuire şi periodul acesta se numeşte împărtăşitor şi cuprindere şi duh, dupre ritorĭ, cuprindere adecă fiind-că în mijloc multe se împleticesc; ĭar duh pentru-că se întinde lunga starea duhul celuĭa ce cetéşte, adecă sĕsuflarea.

[2]) Şi Domnul încă aşa ne porunceşte: Iubiţĭ pre vrăşmaşiĭ voştri şi binecuvêntaţĭ pre ceĭ ce vĕ blestemă, bine faceţĭ celor ce vĕ urăsc pre voĭ şi rugaţi-vĕ pentru ceĭ ce vĕ bântuesc şi vĕ gonesc pre voĭ (Mat. V, 44).

tru bunătățile ce are fratele său, ci și a se bucura cu cela ce se bucură și sporește și se iscusește în faptele cele bune, pentru-că bucuria acésta ce o are acela pentru sporirea și iscusirea fratelui său arată cu covîrșire că sufletul este slobod de tótă zavistia. Pentru-că mai mare lucru este a se bucura cineva cu cei ce se bucură, decât a plânge cu cei ce plâng[1]). Căci a plânge cine-va și însuși firea acésta o învață, făcênd pre prunc, îndată ce se naște, de sineși învețat să plângă și trăgênd firea și pre cei-l-alți ómeni spre milostivire unul pentru nenorocirea celuia-l-alt. Apostolul însă amêndóuě ne învață să le facem: Și împreună să ne bucurăm cu cei ce se bucură și împreună să plângem cu cei ce plâng, adecă să avem o aședare nezavistnică întru sporirea și buna norocire a fraților noștrii, și să avem cunoștință compătimitóre întru nenorocirea și primejdia lor, împreună mâhnindu-ne și împreună durêndu-ne pentru necazurile celor-l-alți, încă până și pentru a gonitorilor și vrășmașilor noștrii.

16. Aceeași unul altuia cugetând.

Aicea iarăși despre smerita cugetare învață Apostolul Pavel: Că urma a se afla în Roma, ca întru o mare cetate și împără-

---

[1]) Macar că mai mare lucru este a se bucura cine-va împreună cu cei ce se bucură decât a împreună plânge cu cei ce plâng, însă mai bun și mai folositor de suflet este a plânge cine-va împreună cu cei ce plâng decât a se împreună bucura cu cei ce se bucură cu bucurie trupéscă și lumeséscă. Și adeveréză Eclisiastul ḑicênd: Mai bine este a merge cine-va în casa de plângere, decât a merge în casă de benchet (Ecl. cap. VII, 3). Insemnéză însă că ḑicerea acésta a luat-o Apostolul dela înțeleptul Sirah, că ḑice acela: Nu te lipsi de cei ce plâng și cu cei ce plâng plânge (Cap. VII, 34). Aice însă s'ar nedumeri cine-va pentru ce Dumneḑeŭ poruncește, adecă să ne mâhnim pentru noi înșine, „mâhniți-vě pentru sine-vě“ (Is. XV, 2). Iar Pavel ḑice să ne mâhnim pentru alții? Acéstă nedumerire o dezlégă Mar. Vasilie, tâlcuind cea ḑisă de Isaia și ḑicênd: Fericit este cel ce are sufletul său curat, neavênd pricină a sa de întristare; iar pentru dragoste a nu căuta de sine, ci cu mădularul cel ce pătimește a împreună patimi și însuși, și împreună întristându-se și plângênd împreună cu cei ce plâng dupre Apostolul... Iar de nu este cine-va în acest fel, ci se tăvălește întru ale sale pěcate, acesta pentru sineși întristeze-se, biruit fiind de vrășmașul, către carele este lupta. Intristarea acestuia veselește pre însuși cel ce cu învățătoreștile cuvinte îl trage pre el întru simțire. Drept aceea dreptul adecă trebue a se întrista pentru alții, iar cel ce pěcătuește trebue a se întrista pentru sineși, dupre cuvintele acestuĭ dumneḑeesc părinte. Iar marele între părinți *Varsanufie* acéstă ḑicere o tâlcuește ḑicênd: A se bucura cu cel ce se bucură este a se împreună bucura cu cei ce isprăvesc fapta bună cea dupre Dumneḑeŭ și care cu nădejdea fiitórelor bunătăți se veselesc; iar a plânge cu cei ce plâng este a compătimi cu cei ce pěcătuesc pentru pocăința pěcatului în Christos Iisus Domnul nostru.

téscă, bóla și rĕutatea mândrieĭ. Iar înțelegerea dicereĭ este acest-fel: Tu, hristiane, dice, te socotești pre sineți mare? Deci și pre fratele tĕŭ socotește că este acest-fel mare precum și tu. Smerit și mic aĭ pre fratele tĕŭ? Apoĭ și tu pre sine-ți socotește asemenea smerit și mic adecă. Cu acest chip și cu acéstă cugetare veĭ potrivi tótă neîntocmirea și neasĕmĕnarea, ceea ce se teorisește între tine și între fratele tĕŭ. Și nicĭ pre sine-ți te veĭ socoti ca covîrșitor și maĭ mare, nicĭ pre fratele tĕŭ îl veĭ defăima ca pre un prost și maĭ mic, ci îl veĭ cinsti ca pre un asemenea și de o potrivă cu tine, precum te cinstești pre sine-ți.

Ne cugetând cele înalte, ci cu ceĭ smeriți împreună purtându-vĕ

Aicea învață Pavel cu ce chip pot isprăvi hristianiĭ ceea ce a dis maĭ sus, adecă a cugeta aceeași unul pentru altul. Decĭ dice, că acésta o pot isprăvi, de vor goni dela sineși mândria și de nu vor cugeta pentru sineși înalte, ci de se pórtă împreună, adecă de se compogóră, și de umblă împreună și de se smeresc împreună simplu și cu singură socotélă, ci și de vor da mână de ajutor celor smeriți, adecă și celor proști frați aĭ lor și lesne de defăimat. Pentru-că pórtă grijă de eĭ nu prin mijlocirea altor ómenĭ, ci însușĭ eĭ, precum și tatăl grijă de fiiĭ sĕĭ, și capul de mădulările trupuluĭ sĕŭ.

Nu vĕ faceți înțelepți de sine-vĕ[1])

Adecă să nu socotiți, dice, o fraților meĭ hristianĭ, că singurĭ voĭ sînteți destuĭ vóuĕ înși-vĕ și nu aveți trebuință de a vĕ sfătui altul, saŭ să vĕ aducă aminte de cele ce se cuvine să faceți. Că proorocul Isaia ticăloșește pre ceĭ ce se socotesc înțelepți de sine și pricepuți, dicênd: Vaĭ! celor pricepuți de sineși și înaintea loru-și știutorĭ (Cap. V, 21). Pentru acésta orĭ cât de înțelept ar fi cine-va, de ar socoti că nu are trebuință de sfatul altuĭa, maĭ fără de minte decât toți este; căcĭ și înțelep-

[1]) Dicerea acésta o a luat Apostolul dela Solomon, carele dice: „Nu fiți înțelepțĭ de sine-vĕ (Pilde III, 7). Iar Mar. Vasilie întrebat fiind pentru ce Apostolul dice aicĭ, să nu fie hristianiĭ înțelepțĭ de sineși, iar aĭurea dice: „Nu fiți neînțelepți"? (Efes V. 17). La acéstă întrebare, dic, răspunde sîntul: că neînțelept adecă este cel ce nu pricepe voea Domnuluĭ (precum și Apostolul dupre urmare acésta o dice cu dicerea: Nu fiți neînțelepți); iar înțelept de sineși este tot care cugetările sale întrebuințându-le și nu umblă dupre credință în urma graĭuluĭ luĭ Dumnedeŭ. Decĭ de voește nicĭ nebun a fi, nicĭ înțelept de sineși, este dator a înțelege voea Domnuluĭ, cu credința cea întru dînsul și întru frica luĭ Dumnedeŭ să urmeze Apostoluluĭ ce dice: „Cugetările surpându-le și pre tótă înălțarea ce se ridica asupra cunoștinței luĭ Dumnedeŭ și robind tótă înțelegerea spre ascultarea luĭ Christos" (II Cor. X, 5).

tul de multe ori nu înțelege ceea ce se cuvine și dimprotivă cel neînțelept de multe ori póte a înțelege și a afla ceea ce se cuvine. Pentru acésta și M. Moïsi de și împreună vorovea cu Dumnedeŭ, a avut însă trebuința de sfetnic, să asculte pre varvarul socrul sĕŭ Iotor. Pentru acésta și Solomon prihănește pre cela ce se socotește pre sineși înțelept, dicênd: Am vĕdut om ce avea părerĭ de sineși a fi înțelept, însă mai multă nădejde a avut cel nebun decât dînsul (Pilde XXVI, 12)[1]).

17. Nimăruia rĕsplătind rĕŭ pentru rĕŭ

Aicea învață Apostolul să nu izbândéscă hristianul nimărui. Și dice: de prihănești tu hristiane pre cela ce ți-a făcut ție rĕŭ, pentru ce te facĭ și tu pre sineți vinovat de acéstași prihănire, fiind-că cauți să facĭ și tu rĕŭ altuia, și dacă ți-a făcut acela rĕŭ, rĕŭ fiind el, pentru ce și tu rîvnești rĕutatea aceluia și voești a-ĭ face rĕŭ? Vedĭ însă, o cetitorĭule, că nu a dis Apostolul: Nu rĕsplătiți rĕŭ credincĭosuluĭ hristian, ci de obște nimărui orĭ păgân de ar fi orĭ eretic și orĭ care altul ar fi. Vedĭ și stihul cinci-spre-dece, capul al cincilea al ceiĭ întâia către Tesalonicenĭ.

Pronoisind bune înaintea tuturor ómenilor

Insuși acésta este ceea ce dice Domnuĭ în Evanghelie: Așa să lumineze lumina vóstră înaintea ómenilor (Math. V, 16); iar mai ales însuși aceea ce dice Solomon: «Gândește mai înainte cele bune înaintea Domnuluĭ și a ómenilor» (Pilde III, 4). Poruncește încă și Apostolul cu cuvintele acestea către noĭ, hristianiĭ, nu ca să vieţuim cu slava deșartă, dupre plăcerea și lauda ómenilor, pentru-că acésta este mare pĕcat și proorocul blestemă pre ceĭ ce plac ómenilor dicênd: «Dumnedeŭ a risipit ósele celor ce plac ómenilor» (Psalm. LII, 7), ci ne învață

[1]) Că omul fiind-că este firește nedeplinit și singur nu póte înțelege de sineși tóte cele ce se cuvin, pentru acésta numaĭ decât are trebuință și de sfatul cel dela alțiĭ, chiar de ar fi și maĭ micĭ, spre îndeplinirea nedeplinireĭ luĭ. Pentru acésta dumnedeescul Chrisostom a dis: „Firea omenéscă de multe orĭ multe nu le știe și mulțĭ de multe orĭ fiind-că li s'aŭ părut a nu avea trebuință de sfatul cel dela alțiĭ, a ales a-și vinde folosul cel dela socotință decât priimind sfătuirea a'și îndrepta greșala, (aŭ ales) maĭ bine a nu ști decât a priimi să se învețe; neștiind eĭ că nu e învinovăție a se învĕța ci este prihănire a nu ști; nu a se învĕța ci a fi întru pĕcat, că se póte, se póte cu adevĕrat și dela un om mic și prost a se afla ce-va din cele trebuincĭóse, care la cel înțelept și mare nu s'aŭ aflat. Care cu adevĕrat pricipându-o și Moïsi acela, a ascultat cu tótă blândeța pre slujitorul de idolĭ (socrul sĕŭ adecă) sfătuindu-l și dicêndu-ĭ: Ascultă-mĕ și te voĭŭ sfătui (Cuv. XIII către ceĭ ce învinovățaŭ pentru mărimea procuvîntărilor). Dice însă și obștésca parimie Ceea ce n'a nimerit înțeleptul, aceea copilul a aflat.

cu cuvintele acestea să nu dăm prilej celor ce caută prilej de a ne prihăni, nicĭ să pricinuim vre un păcat şi smintélă prin cuvinte orĭ prin fapte credincĭoşilor saŭ necredincĭoşilor, precúm acestaşĭ aĭurea dice: «Ne poticnitorĭ făceţi-vĕ şi Iudeilor şi Elinilor şi Bisericeĭ luĭ Dumneḑeŭ» (I Cor. X, 32); şi în scurt a dice cu pronia (adecă cu providenţa saŭ purtarea de grijă) acésta a celor bune cu îndatorire cere dela noĭ Apostolul să avem viaţă nesmințitóre şi neîmpedecătóre, pentru-că mulţĭ sînt ceĭ ce pândesc viaţa nóstră şi caută să afle vre o meteahnă pentru că să ne prihănéscă.

18. De este cu putinţă cât din partea vóstră, cu toţĭ ómeniĭ fiind în pace

Bine a dis aicĭ Apostolul că de este cu putinţă să avem pace cu toţĭ ómeniĭ, pentru-că de multe orĭ nu este cu putinţă a avea pace cu toţiĭ, când nevoinţa şi pricina este despre buna cinstire de Dumneḑeŭ şi credinţă, saŭ despre porunca luĭ Dumneḑeŭ şi despre ajutorul celor ce se nedreptăţesc. Decĭ, dice, tu, frate, fă ceea ce e din partea ta şi lucrul tĕŭ (că acésta însemnéză cât din partea vóstră). Să nu daĭ nimăruĭ pricină şi prilej de gâlcevĭ şi de turburărĭ; ĭar de veĭ vedea buna-cinstire de Dumneḑeŭ ca se vătămă şi se rĕsboeşte de ceĭ protivnicĭ, saŭ porunca luĭ Dumneḑeŭ vederat defăimându-se şi călcându-se, stă şi luptă-te vitejeşte pentru adevĕr, vrăşmăşuind nu omuluĭ, ci păgânătatea şi rĕutatea omuluĭ; ĭar de om să-ţĭ fie milă şi să porţĭ grijă de mântuirea luĭ. Şi cu acest chip să face putincĭos lucrul acela, care se pare a fi neputincĭos; pentru-că încât din partea ta, eştĭ în pace cu ómeniĭ, te lupţĭ numaĭ împrotiva păgânătăţeĭ şi a nedreptăţeĭ ómenilor[1]).

19. Ne izbîndind înşi-vĕ vóuĕ, ĭubiţilor; ci daţĭ loc urgieĭ, căcĭ scris este: «A mea este izbînda»; eŭ voĭŭ rĕsplăti, dice Domnul (II Lege XXXII, 35)[2]).

---

[1]) Pentru acésta şi dumneḑeescul Avgustin tâlcuind dicerea psalmicéscă cu desăvîrşită urâcĭune îĭ uram pre eĭ, întru vrăşmaşĭ s'aŭ făcut mie (Psalm. CXXXVIII, 21), dice „ca acésta (este) ura cea desăvîrşit, când urăşte cine-va cu inima păgânătatea omuluĭ, ĭar firea omuluĭ o ĭubeşte, şi nicĭ pentru fire ĭubeşte pre rĕutate, şi nicĭ pentru rĕutate urăşte pre fire. Veḑĭ şi dicerea: Pacea vînaţĭ-o cu toţiĭ (Evreĭ XII, 14).

[2]) Dicerea acésta Procopie aşa o tâlcueşte: „Locul arată şi pre şirul óre-căreea urmărĭ dupre care se dice: Neizbîndindu-vĕ înşi-vĕ ĭubiţilor, ci daţĭ loc urgieĭ; că ştim pre cela ce a dis: A mea este izbînda; că opreşte pre izbînda luĭ Dumneḑeŭ, care urméză celor ce nedreptăţesc, cel ce îşĭ izbîndeşte lui-şĭ, tăind şirul dumneḑeeşteĭ proniĭ." (Fóia 927 a. celor cincĭ cărţi). Iar dumneḑeescul Amvrosie (în Cartea I a cinurilor (Datoriilor preoţeştĭ Cap. XXXVII) dice: „Ce voiţĭ a izbîndi hristianĭ? Că a iz-

Să nu vĕ izbîndiţĭ, ḑice, voĭ hristianiĭ înși-vĕ, ci daţĭ loc și lăsaţĭ totul la urgia luĭ Dumneḑeŭ, pentru ca El să facă izbînda vóstră acelora ce v'aŭ nedreptăţit, saŭ orĭ cu ce fel de chip v'aŭ făcut rĕŭ, pentru-că de le izbîndiţĭ voĭ, Dumneḑeŭ nu le izbîndește; ĭar dacă voĭ nu veţĭ face izbîndă, Dumneḑeŭ negreșit maĭ amar le va izbîndi și maĭ rĕŭ decât voĭ. Și aduce Apostolul și mărturie dela Moĭsi, pentru ca să adevereze cuvîntul sĕŭ. Încă și proorocul Ieremia ḑice așa, că izbînda dela Dumneḑeŭ este (Cap. L, 15). Acestea însă le ḑice Apostolul pentru ca să mângâc pre ceĭ micĭ de suflet, care de nimic alta doresc, precum a vedea pre vrășmașiĭ lor izbîndindu-li-se[1]).

bîndi cine-va nu e lucru de bărbăţie, ci de neputinţă și de temere". Iar dumneḑeescul Chrisostom ḑice: Că a ĭubi cine-va pre cel ce-l ĭubește, acésta e lucru al fireĭ, ĭar a ĭubi pre vrășmașul sĕŭ acésta este al Daruluĭ. Pentru acésta și Cleovul, unul din ceĭ șépte înţeleptĭ, ḑicea: Fă bine și prietenuluĭ și vrășmașuluĭ: prietenuluĭ, adecă ca să ţie totde-una prieteșugul, ĭar vrășmașuluĭ ca să-l căștigĭ prieten. Și Eliano încă scrie că Fochion osîndit fiind spre mórte cu nedreptate prin paharul otrăveĭ, după ce l'a băut l'a trimis la fiĭul sĕŭ, vestindu-ĭ ca să fie luĭ pahar de uĭtare, adecă să uĭte și să nu păzéscă vrajba pentru mórtea tatăluĭ sĕŭ. Și Licurg, scoţêndu-i-se ochĭul drept de un tênĕr numit Alcandron, l'a luat pre el și nu numaĭ că nu l'a pedepsit, ci ĭ-a făcut și bine. Și Gumis Teslarĭul a omorît pre Tireŭ fiĭul luĭ Pitaco; ĭar judecata a trimis legat pre ucigașul la Pitaco pentru ca să facă ce va voi; ĭar Pitaco a rĕspuns că izbînda se biruește de ertare. Și Antigon învaţă că blândeţa trebue să biruĭască pre silă. Și Darie zavistuind blândeţa luĭ Alexandru se ruga dumneḑeilor orĭ să biruĭască el pre Alexandru dupre blândeţe, orĭ de se va lipsi de împĕrăţie, să împĕrăţéscă (în locu-ĭ adecă) nu altul ci Alexandru. Iar și de nu te dumereștĭ, pentru ce dumneḑeescul Chrisostom a ḑis maĭ sus că a ĭubi pre vrășmașul este al Daruluĭ lucru, de vreme ce și ceĭ de alt neam o a isprăvit acésta? Îţĭ rĕspunde Mar. Atanasie (în Cuv. II asupra Elinilor), că osebirea este între hristianiĭ ceĭ ce lucréză faptele cele bune și între Elinĭ, pentru-că hristianiĭ lucréză fapta bună cu smerenie, ĭar Eliniĭ o lucréză cu slavă și cu mândrie, pentru acésta împreună cu fapta bună aveaŭ împleticită și rĕutatea (la Coresie). Iar Mar. Vasilie întrebat fiind ce este ḑicerea „daţĭ loc urgieĭ?" Rĕspunde că orĭ acésta este a nu sta împotiva rĕuluĭ, dupre ceea ce s'a scris, ci cela ce te bate preste falca drépta, întórce și cea-l-altă; orĭ acésta, când vĕ gonesc pre voĭ dintr'o cetate, fugiţĭ în cea-l-altă (din hotăr. cele prescurt. 144).

[1]) Pentru-că hristianiĭ ceĭ adevĕraţĭ și marĭ de suflet și ceĭ ce ĭubesc a se mântui, nu se cuvine a da pre vrășmașiĭ lor spre osînda luĭ Dumneḑeŭ și spre judecata luĭ pentru ca să le izbîndéscă, precum fac uniĭ neînţelepţĭ și micĭ de suflet hristianiĭ, ḑicênd pentru vrășmașiĭ lor: găséscă-o dela Dumneḑeŭ! Dar nicĭ se cuvine, nicĭ însuși a le izbîndi, nu cu dragoste adecă și cu bun scopos, ci cu scopos și socotinţă, ca să le izbîndéscă maĭ cu rĕŭ Dumneḑeŭ, a) pentru-că acest lucru este maĭ rĕŭ decât a-ĭ da eĭ (pre vrășmașiĭ lor) în judecata și pedépsa de mórte; pentru-că Dumneḑeŭ când pedepsește și izbîndește cuĭ-va (de și cu dreptate) pedepsește și izbîndește cu covîrșire și cu muncă veĉinică.

20. Deci de flămânzește vrășmașul tĕŭ, hrănește-l pre el; de însetézĕ, adapă-l, că acésta făcênd, jăratic de foc grămădeștĭ pre capul lui.

Sîntul Apostol cu aceste cuvinte cere dela noĭ hristianiĭ maĭ multă filosofie și răbdare decât cea de maĭ sus. Că cum ar dice: și ce dic eŭ, că voĭ hristianiĭ se cuvine a fi în pace cu toțiĭ. Eŭ vĕ poruncesc să faceți bine încă și vrășmașilor voștriĭ și celor ce vĕ nedreptățesc și să-ĭ hrăniți și să-ĭ adăpați, căcĭ, făcênd aceste faceri de bine vrășmașilor voștriĭ, veți grămădi

---

Pentru acésta și Pavel dice: Infricoșat lucru e a cădea în mânile Dumnedeuluĭ celuĭ viŭ (Evreĭ X, 31). Și Chrisost. dice: Cine din ómenĭ póte a pedepsi așa, precum a pedepsit Dumnedeŭ, potop făcênd și perderea a atâta neam. Și după puțin ĭarăși: Foc din cerĭŭ ploând și pre toțĭ de năprasnă perdêndu-ĭ; care pedépsă de om póte fi de acest fel..... că precum ĭubirea de ómenĭ a Luĭ este mare, așa și munca (Vor. IX la I către Cor.). Și b), pentru-că acest lucru e strĕin de porunca luĭ Dumnedeŭ și de moralul hristianilor, adecă a nu-și izbîndi eĭ asupra vrășmașilor, cu socotéla ca maĭ rĕŭ să le izbîndéscă Dumnedeŭ; căcĭ hristianiĭ sînt datorĭ nu numaĭ a erta pre vrășmașiĭ lor, ci încă și a ruga pre Dumnedeŭ nu ca să le izbîndéscă și să-ĭ pedepséscă, ci ca să-ĭ erte și să-ĭ mântuĭască. Că așa poruncește Dumnedeŭ să facă hristianiĭ dicênd: „Rugați-vĕ pentru ceĭ ce vĕ bântuesc și vĕ gonesc pre voĭ" (Mat. V, 44). Iar înțelegerea ce o dice aicea o arată și Apostolul maĭ jos, la stihul 21. Dar s'ar nedumeri cine-va cum Domnul da la Dumnedeŭ pre aceĭa carĭ îl ocăraŭ și îl băteaŭ? Că dice Apostolul Petru de Mântuitorul: Care ocărându-se, nu din potrivă ocăra, pătimind nu îngrozea, ci da celuĭa ce judecă cu dreptul adecă luĭ Dumnedeŭ (I Petru II, 23). Și la acésta rĕspundem că cu adevĕrat Domnul da la Dumnedeŭ și Tatăl pre ceĭ ce îl ocăraŭ și pre rĕstignitoriĭ sĕĭ; însă nu cu scopos pentru ca să-ĭ pedepséscă și să le izbîndéscă, ci pentru ca să erte și să lase pĕcatul lor. Și arătat este dela rugăciunea ce o a făcut pentru dînșiĭ pre cruce, dicênd: „Părinte lasă-le lor" (Lc. XXIII, 34). Iar Mar. Vasilie dice acéstă dicere tâlcuindu-o așa: „Suferirea de rĕŭ a luĭ Christos a oborît pre sumeția diavoluluĭ; nu s'aŭ mâniat asupra celor ce îl ocăraŭ, ci ĭĭ da celuĭa ce judecă cu dreptul, adecă a priimit judecată dupre omenescul chip" (În cele aschiticeștĭ). Și nu numaĭ nu se cuvine hristianilor a izbîndi asupra vrășmașilor, dar niciĭ a suspina asupra lor, precum poruncește Iacov, fratele Domnuluĭ dicênd: „Nu suspinați unul asupra altuĭa, fraților, ca să nu vĕ osîndiți" (Cap. V, 9). Care tâlcuind-o înțeleptul Fotie, dice că este mult maĭ cu lesnire a nu suspina asupra vrășmașilor sĕĭ decât a nu izbîndi asupra lor; și dar, dacă lucrul cel maĭ cu anevoe îl isprăvesc, cu cât maĭ vîrtos pot a-l isprăvi pre cel lesnicĭos, adecă a nu suspina asupra lor, cu aceste cuvinte dicênd: „Că dacă ascuțitul mânieĭ de ar umplea și împrotivă ar mâhni, și paguba tótă a-și întórce". Că acestea și cele ca acestea aŭ trebuința de un suflet fórte vitéz ca să le trécă cu vederea..... Decĭ de te-aĭ făcut putincĭos de a stăpâni patimile acestea nebiruite cum nu maĭ cu lesnire veĭ goni dela tine și suspinarea, lucru cel așa de prost și care niciĭ un câștig îți póte da? (Din Amfiloh: întreb: CXCVII).

cărbuni aprinşi pre capul lor[1]). Dice însă Apostolul acésta A) adecă, pentru ca să mângâe slăbiciunea şi micşorarea de suflet a fieşte-cărula hristian cu nădejdea pedepsei vrăşmaşului luĭ, ca să-l facă maĭ osîrdnic, spre a face bine vrăşmaşului sĕŭ; fiind-că unuĭa ce se nedreptăţeşte, alta nu este maĭ dulce şi maĭ poftit lucru, ca a vedea pre omul ce l'a nedreptăţit pedepsindu-se[2]). Şi ca cum ĭ-ar dice Apostolul acestea: Vroeştĭ, frate, tu cel ce te-aĭ nedreptăţit, să izbîndeştĭ aceluĭa ce te-a nedreptăţit? Fă bine şi atunci izbîndeştĭ maĭ mult, că pentru acésta a şi dis: cărbuni aprinşĭ veĭ grămădi pre capul luĭ, arătând cu acest cu-

[1]) Înţeleptul Fotie cărbunii aceştia ce dice aicea Apostolul îĭ înţelege tropologhiceşte, că este adecă focul ispitelor şi al necazurilor acelora, care nedreptăţitorul le-a pricinuit celuĭ nedreptăţit, care foc se întórce deasupra capuluĭ nedreptăţitoruluĭ. Orĭ cărbunii ceĭ aprinşĭ, care se află pre capul vrăşmaşuluĭ celuĭ ce a nedreptăţit, din pricina facerilor de bine ale celuĭ nedreptăţit, sînt gîndurile cele înfocate ale căinţeĭ, pre care le întórce în mintea sa cel ce a nedreptăţit, căindu-se pentru-că a nedreptăţit pre fratele sĕŭ, orĭ rĕŭ ĭ-a făcut dupre acestaşĭ Fotie. Dar încă şi acésta cu adevĕrat vrednică de cuvînt noimă, o proînsemnézĕ acestaşĭ sfinţit Fotie, cum că Dumneḑeŭ nu izbîndeşte, adecă nu face izbîndă spre ajutorul aceluĭa, carele cu rea socotinţă dă pre vrăşmaşul sĕŭ la Dumneḑeŭ, ca el să izbîndéscă, ba; pentru-că Dumneḑeŭ apără cu adevĕrat şi izbîndeşte, dar însă omuluĭ bun şi blând, nu şi celuĭ ce-şĭ izbîndeşte luĭ-şĭ cu mânie şi cu voe rea; şi celuĭa ce cu facerile de bine vicleneşte pentru ca să facă rĕŭ vrăşmaşuluĭ sĕŭ. Ci deşi am dice că Dumneḑeŭ izbîndeşte asupra aceluĭa, dar însă cel ce face bine vrăşmaşuluĭ sĕŭ cu rĕŭ scopos, pentru ca să-l pedepséscă Dumneḑeŭ maĭ mult, acesta se birueşte de rĕutate şi perde plata (tij întreb. LI).

Iar dumneḑeescul Avgustin (în cuvîntul despre vreme) şi Ieronim, jaratec dic veĭ aprinde asupra vrăşmaşuluĭ tĕŭ, mare iubire către tine. Iar alţĭ cărbunĭ de foc aŭ înţeles pre rumenéla ce o ĭa pre faţa sa vrăşmaşu pentru ruşinea când i se face bine de acela pre care l'a nedreptăţit (la Coresie). Şi teologul Grigorie cărbunĭ aprinşĭ a înţeles în loc de înfocatele cugetărĭ ale gânduluĭ şi ale părţeĭ ceiĭ stăpânitóre dicênd aşa: „Şi cu cărbuni aprinşĭ ceĭ buni ne ajutăm de către cela ce a venit să pue foc pre pământ, că aprind aceştia pre gândul nostru şi curăţesc topitura mârşavelor deprinderĭ, care şi pre aprindere o a grăbit“ (în Cuv. dela pasha), care tâlcuindu-l încă Nichita, cărbunii aceştia aprinşĭ ĭ-a înţeles dumneḑeeştĭ şi duhovniceştĭ cugetărĭ, pre minte încălzindu-o şi aprindêndu-o. Iar ceea ce a adaus, că curăţesc, de cărbunile acela şi-a aduse aminte şi de serafimul şi de curăţirea luĭ Isaia cea de acolo. Însemnézĕ însă că dicerea acésta o a luat Apostolul dela Solomon, carele întocmai o dice acésta (Pilde XXV, 23). Şi însuşĭ acésta înţelegêndu-o teologul a dis maĭ sus că cărbunii ceĭ aprinşĭ, aprind capul, adecă pre lucrare cea gânditóre.

[2]) Pentru acésta dice şi Teodorit: „Trebue însă a şti cum că nu c acésta se cuvine a vindeca pre vrăşmaşĭ, că maĭ marĭ pedepse să ĭa ei că dumneḑeescul Apostol a adaus acestea vrênd a stinge focul celuĭ ne dreptăţit, nu ispitindu-se a creşte rĕul cu binele. Căcĭ cum că prunceşt a filosofi (a fi iubitor de înţelepciune adecă) şi cele de aceea învaţă.

vînt pedépsa ce îĭ pricinuește cu facerile de bine cel ce s'a nedreptățit, celuĭa ce l'a nedreptățit; precum și maĭ sus a ḑis: să nu se mânie hristiniĭ, ceĭ ce se nedreptățesc asupra celora ce îĭ nedreptățesc, ci să dea loc urgieĭ luĭ Dumneḑeŭ celeĭ asupra lor. Iar B), a ḑis cuvîntul acesta Apostolul ca să înfrîneze și să înțelepțéscă cu frica pedepseĭ pre hristianul cel ce l'a nedreptățit. C) a ḑis acésta pentru ca să se prefacă vrășmașul cel ce a nedreptățit din rĕutatea luĭ, vĕḑênd că i se face bine ḑela acela pe care l'a nedreptățit; și D) pentru ca să se schimbe și hristianul cel ce s'a nedreptățit din voea cea pomenitóre de rĕŭ ce are. Pentru-că hrănind și adăpând și bine făcênd vrășmașuluĭ sĕŭ, cu acésta se móe orĭ cât de împetrit ar fi și ĭubește pre vrășmașul sĕŭ și nu-ĭ maĭ poftește pedépsă și izbînda.

21. Nu te birui de rĕŭ, ci biruește rĕul cu binele

Cu acéste cuvinte arată Apostolul, că hristianiĭ nu trebue a hrăni și a adăpa și a face bine vrășmașilor lor, cu un scopos și cu o socotință ca acésta, pentru ca să izbîndéscă Dumneḑeŭ asupra lor și maĭ mult să-ĭ pedepséscă, nu; pentru-că de o fac acésta sînt maĭ rĕĭ decât toțĭ ómeniĭ ceĭ făcĕtoriĭ de rĕŭ. Că ḑice: Nu te birui tu, hristiane, de rĕŭ, adecă nu face bine vrășmașilor tĕĭ cu voe pomenitóre de rĕŭ, nicĭ să te facĭ tu cu chipul acesta facĕtor de rĕŭ și izbînditor, căcĭ cu chipul acesta tu te biruești de rĕŭ și nu biruești rĕul. Și maĭ ales sîrguește-te și nevoește-te cu bunătatea și cu blândeța să biruești pre vrășmașul tĕŭ și să-l prefacĭ din rĕutatea luĭ; pentru-că vrășmașul tĕŭ când vede că tu cel ce te-aĭ nedpreptățit de el, îĭ facĭ bine, măcar împetrit și nemilostiv de este, măcar hĭară neîmblânḑită, negrešit îșĭ va preface rĕutatea sa și va cere ertăcĭune ḑela tine și dupre urmare se va îndrepta. Decĭ ceea ce a ḑis maĭ sus Apostolul pentru mângâerea hristianilor celor micĭ de suflet, acum aicĭ o a îndreptat și maĭ desăvîrșit o a arătat.

CAP. XIII.

1. Tot sufletul, stăpânirilor celor covîrșitóre supue-se.

Fiind-că Apostolul îndestul a îndreptat moralurile ascultătorilor hristianĭ și ĭ-a învĕțat pre eĭ cum să fie către vrășmașiĭ lor cu bună așeḑare și nepomenitorĭ de rĕŭ, ḑice lor acum aicea și acéstă poruncă, adecă îĭ învață ca tot sufletul, orĭ preot, orĭ arhiereŭ de ar fi, orĭ monah, orĭ apostol nu prost a se pleca, ci a se supune stăpânitorilor celor din afară și începĕtorilor, pentru-că acéstă supunere nu rĕstórnă pre buna cinstire de Dumneḑeŭ și credința. Poruncește însă acésta Aposto-

lui pentru ca se arăte că Evanghelia luĭ Christos nu învaţă rebelie şi nesupunere către stăpânitorĭ, ci maĭ ales buna cunoştinţă şi buna supunere către dînşiĭ[1]).

Că nu este stăpânire fără numaĭ dela Dumneḑeŭ, ĭar stăpânirile cele ce sînt, de Dumneḑeŭ sînt rânduite.

Ce spuĭ o fericite Pavle? Fieşte-carele începĕtor şi stăpânitor, de Dumneḑeŭ s'a hirotonisit? Nu o ḑic acésta, ne răspunde dumneḑeescul Pavel, nicĭ dupre concumpănire (consideraţie), pentru fieşte-carele din parte începĕtor este cuvîntul meŭ; ci pentru însuşĭ lucrul cel de sineşĭ afierosit şi preste tot cuprinḑĕtor al stăpânireĭ şi al începĕtorieĭ; căcĭ de a fi stăpânie şi începĕtorie în lume şi alţiĭ adecă a începĕtori şi a stăpâni, ĭar alţiĭ a se povăţui şi a se stăpâni, în cât a nu se face necuviinţă şi a nu fi lucrurile cu susul în jos şi turburate: acesta este lucrul

[1]) Pentru opt pricinĭ numĕră aicea Pavel că se cuvine a se supune hristianiĭ stăpânirilor: I) Căcĭ este poruncă a luĭ Dumneḑeŭ. II) Căcĭ începĕtoriĭ (orĭ dregătoriĭ) şi stăpânitoriĭ sînt slujitorĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ. III) Căcĭ pedepsesc rĕutatea cu sabia. IV) Că se cuvine a ne supune lor pentru ascultarea. V) Căcĭ Dumneḑeŭ osîndeşte pre ceĭ ce nu ascultă de stăpânitorĭ. VI) Că pentru acésta se daŭ stăpânitorilor dajdiĭ. VII) Căcĭ însuşirea hristianuluĭ este a cinsti pre ceĭ ce covîrşesc. VIII) Şi pentru obştésca pace se cuvine a ne supune lor (la Coreşie). Pentru acésta şi vîrfelnicul Petru ḑice: „Supuneţi-vĕ la tótă zidirea omenéscă, pentru Domnul, orĭ împĕratuluĭ ca celuĭa ce covîrşeşte, orĭ domnilor ca unor ce printr'înşiĭ sînt trimişĭ asupra făcĕtorilor de rele spre izbîndă, ĭar pentru facĕtoriĭ de bine spre laudă; că aşa este voea luĭ Dumneḑeŭ“ (I Petru II, 13). Insă se cuvine să luăm aminte şi când se întêmplă vre un stăpânitor din afară, adecă de altă credinţă, a ne sili să ne lepădăm de credinţa nóstră, orĭ să călcăm vre o poruncă a luĭ Dumneḑeŭ, atuncea se cuvine a nu ne supune luĭ la acésta, ci să ne împrotivim până la mórte, aducêndu-ne aminte de cuvîntul Apostolilor, pre care l'a ḑis către începĕtoriĭ Iudeilor: Se cuvine a ne supune luĭ Dumneḑeŭ maĭ mult decât ómenilor (Fapt. V, 23), şi de cuvîntul luĭ David: „Şi grăĭam întru mărturiile tale înaintea împĕraţilor şi nu mĕ ruşinam“ (Psalm. CXVIII). Iar înţeleptul Teodorit la tâlcuirea acesteĭ ḑicerĭ arată: „Că nu e hirotonie a luĭ Dumneḑeŭ stăpânirea nedrepţilor, ci însuşĭ iconomia ocârmuireĭ“; că blând fiind adecă Dumneḑeŭ, dă stăpânitorĭ ca să cinstéscă dreptul adecă dreptatea: „Că voĭŭ da, ḑice, vóuĕ păstorĭ dupre inima mea, şi vor paşte pre eĭ păstorindu-ĭ cu ştiinţa“ (Ierem. III, 15). Şi ĭarăşĭ: „Voĭŭ pune asupră pre judecătoriĭ tĕĭ ca maĭ înainte şi pre sfătuitoriĭ tĕĭ ca din început, şi după acestea te veĭ chema cetate a dreptăţeĭ, mitropolie credincĭósă Sion“ (Isaia I, 26). Vrênd însă a pedepsi pre ceĭ ce greşesc, ĭartă a ne stăpâni şi de începĕtorĭ rĕĭ (că ḑice) şi batjocuritorĭ îĭ vor stăpâni pre eĭ (Isaia V, 4). Şi ĭarăşĭ Isaia ḑice: „Stăpânitoriĭ tĕĭ nu se supun părtaşĭ aĭ furilor sînt, ĭubind daruri, căutând răsplătire“ (Isaia I, 23). Şi Ezechiil ḑice: „Dregătoriĭ eĭ în mijlocul eĭ, ca niştе cânĭ răpind răpirĭ, suflete mâncând întru sîlnicie“ (Iez. XXII, 27). Şi Sofonie ḑice: „Dregătoriĭ eĭ într'însa ca niştе leĭ răcnind, judecătoriĭ eĭ ca niştе lupĭ de Arabĭa nu maĭ lasă pe a dóua ḑi“ (Sof. III, 4).

și isprava a înțelepciuneĭ și proniei luĭ Dumnedeŭ. Pentru acesta nu a dis că nu este începetor și stăpânitor, ci a dis că nu este stăpânire fără numaĭ dela Dumnedeŭ. Drept aceea pentru lucrul acest osebit al începetorieĭ vorovește aice Pavel[1]) precum și Parimiastul când dice: «Că dela Domnul se potrivește» (Pilde XIX, 14). Nu dice că tot bărbatul, ce se împreună cu muerea, Dumnedeŭ îl împreună, pentru-că de ar fi fost așa, am dice că împreună și pre ceĭ ce cu curvie și cu prea curvie și cu alte neertate fapte se împreună; ci dice că Dumnedeŭ

[1]) Vrednic de luare aminte este pentru ce maĭ înainte apucând Pavel nu grăește cuvîntul cu neosebire, ci conhotărîtor dicênd, că începetorul (ĭar nu adecă începetoria) este slujitor luĭ Dumnedeŭ și altele asemenea? Se póte a dice spre deslegarea nedumerireĭ, că nu numaĭ singură stăpânirea și începetoria cu neosebire este rânduită dela Dumnedeŭ, adecă dupre înainte povețuitóre voea luĭ Dumnedeŭ rânduită; ci și fieștecarele stăpânitor și dregător. Dar carele dregător și stăpânitor? Acela adecă, ce are stăpânirea și dregătoria acésta dupre lege, cel adevĕrat, cel vrednic de începetorie și dregătorie și nu cel ce e tiran, căcĭ așa se dă dela Dumnedeŭ ómenilor dupre înainte povățuitóre voe a luĭ Dumnedeŭ, dupre care și s'a dis că „inima împĕratuluĭ în mâna luĭ Dumnedeŭ este“ (Pild. XXI, 1), a împĕratuluĭ celuĭ legĭuit adecă, a celuĭ ce nu e tiran, a celuĭ ce e vrednic de chemarea sa. Căcĭ dupre Mar. Vas. împĕrăția este o legĭuită epistasie (adecă stare asupră orĭ zapciire; la începutul pildelor). Și ĭarăși acestași Vasilie tâlcuind dicerea luĭ Isaia acésta: „Haĭnă aĭ, fă-te începetor al nostru“ (Cap. III, 6), hotărăște carele este adevĕratul începetor dicênd: „Incepetorul cel cu adevĕrat nu din semnele cele din afară se cunóște, precum dela porfiră, dela hlamidă și dela coróná, ci dintru a avea începetorésca virtute orĭ fapta bună; că cela ce se stăpânește de îndulcirĭ și se pórtă de felurite pofte, rob fiind al pĕcatuluĭ, neiscusit este către a începetori orĭ a stăpâni. Iar câțĭ împĕrațĭ și începetorĭ și stăpânitorĭ nu sînt legĭuițĭ și curațĭ și adevĕrațĭ, aceștia nu numaĭ nu se daŭ dela Dumnedeŭ (adecă dupre întâĭa povățuitórea și din adâncita voea luĭ Dumnedeŭ, decât dupre al doĭlea chip adecă dupre ertare saŭ depărtare), carĭ nicĭ împĕrațĭ, nicĭ începetorĭ, nicĭ stăpânitorĭ sînt vrednicĭ a se numi, ci numaĭ tiranĭ și gonacĭ și protivnicĭ, precum dumnedeésca Scriptură satana numește, adecă protivnic pre Ader, împĕratul Sirieĭ, adecă al Damasculuĭ. Căcĭ ceĭ ce nu aŭ lucrul începetorieĭ legĭuit și cu adevĕrat, aceștia nicĭ de numele începetorieĭ sînt vrednicĭ. Iar de ar voi cine-va a propune că Solomon dice despre partea luĭ Dumnedeŭ: „Prin mine împĕrațiĭ împĕrățesc și ceĭ puternicĭ scriŭ dreptatea.... și tiranii prin mine stăpânesc pământul“ (Pild. VIII, 15), rĕspundem către acésta cu Sf. Grigorie al Nisieĭ, că împĕrațĭ se înțeleg ceĭ săracĭ cu duhul, ceĭ ce se învrednicesc de vecĭnica împĕrăție, precum a dis Domnul „fericiți ceĭ săracĭ cu duhul, că acelora este împĕrăția cerĭurilor“. Iar puternicĭ saŭ sîlnicĭ, ceĭ ce sîlnicesc împrotiva patimilor și nu se fac robĭ sîlniciei pĕcatuluĭ; asemenea și tiranii se înțeleg ceĭ ce se oștesc asupra democrației și a poliarhieĭ patimilor, prefăcêndu-o în monarhie; că aceștia toți cu ajutorul adevĕrateĭ înțelepciuneĭ a luĭ Dumnedeŭ se învrednicesc a se face acest fel (In cuv. III asupra luĭ Evnomie).

acest lucru al nunţeĭ l'a făcut simplu, că acest fel de lege a pus din început ómenilor de a fi bărbat şi femee, precum şi Domnul ḑicea în Evanghelie: Ccl ce a făcut pre eĭ din început, bărbat şi femee ĭ-a făcut pre eĭ (Mat. XIX, 4). Deci tóte stăpânirile sînt rânduite cu dreptate dela Dumneḑeŭ, măcar orĭ ce fel de stăpânire aĭ socoti, măcar stăpânirea ce are fieştecarele părinte asupra fiuluĭ sĕŭ, măcar stăpânirea ce o are fieşte-carele bărbat către femeea sa şi dascalul către ucenicul sĕŭ şi stăpânul către şerbul sĕŭ, măcar şi tóte cele-l-alte stăpâniri de le-aĭ socoti, care se află la vietăţi, la cele câte cu patru picióre, la cele zburătóre, la peştĭ şi la cele ce se numesc entoma (insecte), precum la albine; pentru-că neîncepĕtoria şi nestăpânirea, pretutindenea este lucru rĕŭ şi pricinuitor de turburaré.

Iar ceĭ ce staŭ împrotivă, loruşĭ vor lua jueecată.

Pentru a nu putea hristianiĭ să ḑică, că ne micşurezĭ, o fericite Pavle, şi ne defaimĭ pre noĭ, cariĭ avem să dobândim împĕrăţia cerĭurilor, fiind-că ne supuĭ supt începĕtorĭ şi stăpânitorĭ lumeştĭ, pentru acésta arată aicea Apostolul, că cel ce se supune stăpânirilor şi începĕtoriilor, acela însuşĭ luĭ Dumneḑeŭ se supune. Iar maĭ ales încă şi maĭ înfricoşat cuvînt ḑice adecă cum că: Cela ce nu se supune stăpânirilor, acela stă împrotivă şi nu se supune însuşĭ luĭ Dumneḑeŭ, celuĭ ce a aşeḑat şi rânduit stăpânirile acestea; ĭar acela ce stă împrotiva luĭ Dumneḑeŭ se va pedepsi şi de Dumneḑeŭ şi de ómenĭ, adecă de însuşĭ stăpânitoriĭ aceştia, împrotiva cărora stă; că acésta arată cu cuvîntul, că a ḑis că: «Ceĭ ce se împrotivesc, loruşĭ vor lua jadecata[1]).

3. Că stăpânitoriĭ nu sînt frică a faptelor celor bune,

[1]) Pentru acésta a ḑis dumneḑeescul Grigorie al Neochesarieĭ la Ecclesiastul: „De împĕratul însă şi de stăpânitorĭ se cuvine a asculta şi a nu-ĭ urî, nicĭ cât de puţin rĕŭ graiŭ ḑicênd asupra lor; că temerea este nu numaĭ ceea ce se ḑice în taĭnă, că vine óre-cum la arătare". Şi Iov ḑice: „Păgân este cel ce ḑice împĕratuluĭ: facĭ fără-de-lege; maĭ pâgân cel ce ḑice începĕtorilor" (Iov. XXXIV, 18). Şi Solomon ḑice: „Încă şi în conştiinţa ta să nu blestemĭ pre împĕratul şi în cămările culcuşuluĭ tĕŭ să nu blestemĭ pre cel bogat, că paserea cerĭuluĭ ĭĭ va duce glasul tĕŭ şi cel ce are aripile ĭĭ va vesti cuvîntul tĕŭ" (Eclis. X, 20). Şi la Pilde ḑice acestaşĭ: „Fiĭule teme-te de Dumneḑeŭ şi de împĕratul, şi nicĭ unuĭa dintre aceştia să fiĭ nesupus" (Pilde XXIV, 21). Şi ĭarăşĭ: „Mânia împĕratuluĭ e anghel (adecă vestitor) de mórte" (Pilde XVI, 15). Şi ĭarăşĭ: „Ingrozirea împĕratuluĭ, asemenea e cu scrîşnirea dinţilor leuluĭ" (Pilde XIX, 12). Şi aĭurea: „Nu se osebeşte îngrozirea împĕratuluĭ de mânia leuluĭ; ĭar cela ce îl întărâtă pre el păcătueşte sufletuluĭ sĕŭ" (Pild. XX, 2). Ci şi Dumneḑeŭ porunceşte a nu grăi cine-va de rĕŭ pre stăpânitorul noroduluĭ sĕŭ: „Asupra stăpânitoruluĭ tĕŭ nu veĭ grăi rĕŭ (Eş. XXII, 28).

ci a celor rele; voeștĭ a nu te teme de stăpânire? Fă binele și veĭ avea laudă dela dînsa.

Tu te temĭ, dice, și te cutremurĭ hristiane de începĕtorul și stăpânitorul? Nu cum-va el să te pedepséscă?. Când facĭ tu binele, nu. Orĭ nu cum-va se face înfricoșat asupra ta, când tu porțĭ grijă de fapta bună? ba; ci de veĭ face tu binele și fapta bună, începĕtorul orĭ dregătorul maĭ mult decât ceĭ-l-alțĭ ómenĭ ți se face lăudător și bine cunoscĕtor, căcĭ el atâta este depărtat de a te îngrozĭ, în cât încă te și laudă, și nu numaĭ nu te oprește de a face binele, ci încă te și ajută la acésta. Decĭ, când aĭ lăudător pre stăpânitorul și ajutător al tĕŭ, pentru ce nu te supuĭ luĭ?

4. Că slugă a luĭ Dumnedĕŭ este ție spre bine.

Stăpânitorul dice, împreună lucréză cu voea luĭ Dumnedĕŭ, de pildă adecă Dumnedĕŭ poruncește ție prin Evanghelie, ca să fiĭ întreg înțelept, și stăpânitorul ĭarăși acésta poruncește prin lege să o facĭ. Dumnedĕŭ îțĭ poruncește a nu te lăcomi la averĭ, nicĭ a răpi lucrul strĕin, și stăpânitorul asemenea îțĭ poruncește acesteași și pentru acésta șéde și te judecă, în cât stăpânitorul nóuĕ se face împreună lucrător și ajutător către fapta bună, de vom lua aminte și ne vom supune luĭ. Pentru acésta dice Solomon: «Priimite sînt împĕratuluĭ buzele drepte» (Pild. XVI, 14).

Iar de facĭ rĕul teme-te, că nu pórtă sabia în zadar.

Iar de facĭ, dice, tu, hristiane, rĕul, atuncĭ trebue să te temĭ de stăpânitorul; căcĭ dupre Pariamistul: «urăcĭune e împĕratuluĭ, cel ce face cele rele» (Pild. XVI, 13); în cât stăpânitorul nu pricinește frică, ci rĕutatea nóstră pentru care lucréză întru noĭ și sabia stăpânitoruluĭ adecă puterea ceea pedepsitóre ce o are el, căcĭ dregătorul și stăpânitorul nu în zadar este încins cu sabia, ci pentru ca să pedepséscă pre ceĭ viclenĭ și rĕĭ și ca un ostaș înfricoșat este întrarmat și stând asupra acelora carĭ greșesc și pĕcătuesc[1]).

[1]) Pentru acésta teologul Grigorie ne sfătuește să ne depărtăm de cele rele și să vieţuim bine, pentru singură frica stăpânireĭ, și să nu așteptăm să ne înțelepțéscă sabia stăpânireĭ, dicênd: „Este și acésta una din legile nóstre și acésta din cele lăudate și prea bine rânduite cu duhul; că precum robiĭ se supun stăpânilor lor și femeile barbaților și Domnuluĭ Biserica, și ucenicĭĭ păstorilor și învĕțătorilor; așa și tuturor stăpânirilor celor covîrșitóre să ne supunem nu numaĭ pentru urgie, ci și pentru conștiință, ca unĭĭ ce sîntem supușĭ a plăti dajdie. Și nu făcênd rĕŭ să urîm legea, nicĭ așteptând sabia, ci cu frica curățându-ne ca să ne lăudăm de stăpânire (Cuvînt. către ceĭ ce vieţuesc în Nazianz). Pentru acésta și Apostolul Petru poruncește să ne supunem stăpânitorilor ca niște sloboḑĭ și ca niște adevĕrațĭ robĭ aĭ luĭ Dumnedĕŭ, și nu avênd sloboḑenia ca un acoperemînt al rĕutățeĭ nóstre, adecă ca „niște sloboḑĭ“

Că slujitor al luĭ Dumnedeŭ este, izbînditor spre mânie asupra celuĭ ce face rĕul.

Stăpânitorul, dice, și când laudă și cinstește fapta bună, voea luĭ Dumnedeŭ o plinește și când întrebuințéză ĭarăși sabia și pedepsitórea putere, pentru-că pedepsește rĕutatea, isbîndește și apără pre fapta bună și atuncĭ slujba luĭ Dumnedeŭ face; pentru-că ómeniĭ ceĭ maĭ mulțĭ și de rând nu întrebuințéză binele și fapta bună pentru frica luĭ Dumnedeŭ, cât le întrebuințéză pentru frica și pedépsa stăpânitorilor. Drept aceea stăpânitorul fiind-că izbîndește și apără pre cel îmbunătĭt și fapta bună și pedepsește pre ceĭ rĕĭ și rĕutatea, pentru acésta cu dreptate se numește și este dupre acésta slujitor și slugă a luĭ Dumnedeŭ.

5. Pentru acésta nevoe e a vĕ supune nu numaĭ pentru urgie, ci și pentru conștiință.

De nevoe, dice, este a se supune hristianiĭ stăpânitorilor, nu numaĭ a nu cerca ca niște nesupușĭ urgia și pedépsa atâta a luĭ Dumnedeŭ, carele ĭ-a rânduit, cât și a însușĭ stăpânitorilor acestora și a nu se pedepsi cu certărĭ nesuferite; ci trebue încă a se supune lor și pentru a nu se arăta că sînt ómenĭ fără conștiință, și nemulțămitorĭ la facerile de bine ale lor; pentru-că stăpânitoriĭ mult bine fac cetăților și satelor și locurilor, întru care se află eĭ. Fiind-că prin stăpânitor se întărește și bine se regularisește viața ómenilor și de nu ar fi fost stăpânitoriĭ în lume, negreșit tóte s'ar fi perdut și tótă pacea s'ar fi ridicat din mijloc și tótă iconomia și buna rânduĭală cea politicéscă s'ar fi stricat, pentru-că ceĭ maĭ puternicĭ ar înghiți pre ceĭ maĭ slabĭ. Decĭ și conștiința ta, hristiane, supue-te pre

---

și nu ca un acoperemînt al rĕutățeĭ avênd pre slobodenie, ci ca robĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ (I Petru II, 16). Care tâlcuindu-o înțeleptul Fotie dice: De vreme ce o dată rĕscumpărându-ne cu scump sângele luĭ, din tirania diavoluluĭ slobodĭ ne-a făcut Christos, ca să nu dică cine-va: De vreme ce ne am făcut slobodĭ, pentru ce ĭarăși ne supuĭ pre noĭ stăpânitorilor celor lumeștĭ; ța niște slobodĭ, dice, supuneți-vĕ, adecă de voe și de socotélă și din proalegere, că ceea ce e robilor lucrul cel fără de voe, așa e celor slobodĭ lucrul cel fără sîlă și de a lorușĭ voe. Căcĭ când ne supunem de voea nóstră stăpâneștilor legĭ, supuindu-ne maĭ mult întărim slobodenia; să ne arătăm pre sine-ne vrednicĭ de acest dar și să ne înfățișăm, că de legile luĭ povățuindu-ne, pre stăpânul îl cinstim și mărturisim că cu bucurie am priimit darul... Iar ceĭ ce cu socotélă pângărită și cu cutezarea rea și cu turbărĭ se bucură de slobodenie, lăudându-o, și pentru acésta buna legĭuire stricându-o cu starea împrotivă, aceștia proacoperemînt al rĕutățeĭ și al necurățieĭ propun pre slobodenie, că robĭ aĭ celor maĭ necuvîntărești patimĭ sînt și robĭ aĭ turburăreĭ și aĭ gâlceveĭ nevrednicĭ" (Intreb. CXCIX din Amfilohie).

tine a te învĕța acestea, să cinsteștĭ pre stăpânitorĭ, carĭĭ îțĭ dăruesc aceste bunătăți și se te supuĭ lor, chĭar deși frica și pedépsa stăpânitorilor nu te-a înduplecat a te supune lor.

6. Că pentru acésta și dajde datĭ.

Și tu, hristiane, dice, însuși mărturisești și cu lucrul adeverezĭ și cu fapta, că primești faceri de bine dela stăpânitorĭ, fiind-că dajdia și birul care daĭ lor, îl daĭ ca pre o léfă și plată, pentru facerile de bine ce eĭ fac ție; că arătat este că pentru acésta tu daĭ dajdia și birul stăpânitorului, pentru-că și stăpânitorul provede și priveghéză și pórtă grijă pentru paza și pacea ta. Căcĭ nicĭ o dată ómeniĭ din început nu s'ar fi înduplecat a da dajdiĭ stăpânitorilor, de nu ar fi cunoscut că înșișĭ câștigă și li se face bine din purtarea de grijă a lor și că eĭ dorm fără de grijă, ĭar dregătoriĭ și stăpânitoriĭ priveghéză pentru paza lor. Vedĭ însă, o cetitorĭule, înțelepciunea mareluĭ Pavel, pentru-că dajdiile și birurile, care firește sînt îngreuetóre și supărătóre supușilor, el le-a arătat că sînt drepte a se da stăpânitorilor, ca niște cunóșterĭ a providenței și a facereĭ de bine ceĭĭ din partea lor către supușĭ și dupre urmare din acésta a dovedit că sînt ușóre și de bucurie făcĕtóre[1]).

Că slujitorĭ aĭ luĭ Dumnedĕu sînt, spre însuși acésta îndeletnicindu-se.

Drept aceea și luĭ Dumnedĕu e plăcut lucrul acesta, dice, a da hristianiĭ dajdiĭ și dărĭ stăpânitorilor, pentru-că eĭ sînt slujitorĭ aĭ luĭ Dumnedĕu, căcĭ Dumnedĕu voește a petrece și a se afla în lume pacea și fapta bună și a se curma rĕsbóele și tótă rĕutatea. La acéstă voe a luĭ Dumnedĕu dar sînt rânduiți slujitorĭ și lucrătorĭ stăpânitoriĭ, pentru-că ostenesc întru obștésca aședare a ómenilor și se oștesc pentru obștésca pace a celor-l-alți și pentru acest sfîrșit se îndeletnicesc și stăruesc, pentru ca să petrecem noĭ supușiĭ fără turburare și în liniște. Pentru acésta și aĭurea acestașĭ Pavel poruncește nu numaĭ să ne supunem împĕraților și stăpânitorilor, ci și să ne rugăm pentru dînșiĭ. Pentru ce folos? Pentru ca și noĭ supușiĭ să petrecem viață pacĭnică și liniștită, că dice: «Ca pacĭnică și liniștită viață să petrecem întru tótă buna cinstire de Dumnedĕu și cucernicia (I Timot. II, 1). Iar dacă vre un stăpânitor întrebuințéză rĕŭ stăpânirea cea dată luĭ dela Dumnedĕu, acésta nicĭ o prihană pricinuește stăpânireĭ

[1]) Iar cum că hristianiĭ ceĭ ce plătesc birurĭ și dajdiĭ aŭ să locuĭască după mórtea lor în palaturĭ luminate, vedĭ suptînsemnarea dicereĭ: Rĕscumpărând vremea (Efes. V, 16). Iar cum că și Domnul și Apostoliĭ aŭ plătit împĕrățeștĭ dajdiĭ și bisericeștĭ plățĭ, vedĭ la suptînsemnarea dicereĭ: „Că aduceți-vĕ aminte, fraților, de ostenelele nóstre și de trudele nóstre (I Tesal. II, 9).

și celor bune, căci pricinuește el lucrul dat de Dumnedeŭ al stăpânirei sale; pentru-că prihana acésta se dă nu asupra stăpânirei, ci asupra obrazului și a persónei aceiea, ce are stăpânirea.

7. Dați dar tutulor cele ce sînt de datorie: celui cu dajdia, dajdie; celuĭ cu ḑeciuiala, ḑeciuială; celuĭ cu frica, frică; celuĭ cu cinstea, cinste[1]).

Datorie, ḑice, neapărată aĭ, hristiane, să fiĭ bine-cunoscĕtor și mulțămitor stăpânitorilor. Plătește dar ceea ce eștĭ datoŕ tutulor celor ce aŭ feluri osebite de stăpâniri; precum de pildă celor ce li se cuvine dajdia, adecă ceea ce se ḑice de cap, plătește și tu pentru capul tĕŭ; celor ce le eștĭ dator ḑeciuĭala, cea care se dă pentru pământ, adecă ceea care se ḑice dijmă, plătește-o și tu. Și nu numaĭ banĭ, ci și frică eștĭ dator să aĭbĭ pentru stăpânitorĭ, adecă rușine și cucernicie și să le daĭ cinste covîrșitóre; că frica de dóuĕ feluri este, o frică este aceea, cu care se tem ceĭ ce fac rĕul, mustrându-se de conștiința lor: frica acésta însă maĭ sus o a oprit Pavel, ḑicênd: «Voeștĭ a nu te teme de stăpânire, fă binele» (Rom. XIII, 3). Este încă și altă frică, cu carĭ sînt datorĭ ceĭ ce ĭubesc, către ceĭ pre cari-i ĭubesc, care este o evlavie și o cinste covîrșitóre, precum a ḑis David: «Nu este lipsă celor ce se tem de Domnul» (Psalm. XXXIII, 10). Și aĭurea ḑice: «Frica Domnuluĭ este curată, rĕmâind în vécul véculuĭ» (Psalm. XVIII, 19). Decĭ acésta a dóua frică, poruncește Pavel să o producem stăpânitorilor, ca o evlavie și sfială și covîrșitóre cinste».

8. Nimăruia cu nimica să fiți datorĭ, fără numaĭ cu a ĭubi unul pre altul.

Cele-l-alte datoriĭ, fraților, cu care sînteți datorĭ, plătiți-le; ĭar dragostea nicĭ o dată să voiți a o sfîrși, ci tot-de-una să o plătiți și tot-de-una să o aveți neplătită desăvîrșit. Că să nu socotești, ḑice, hristiane, că pentru-că aĭ arătat astă-ḑĭ dragoste către fratele tĕŭ, aĭ plătit tótă datoria dragosteĭ și pentru acésta mâne să-l trecĭ cu vederea; nu, ci tot-de-una socotește că eștĭ dator să arăți aceeași dragoste către aprópele tĕŭ.

Că cela ce ĭubește pre altul, lege plinește.

9. Căcĭ aceea adecă, să nu prea curvești, să nu uciḑĭ, să nu furĭ, să nu pofteștĭ și orĭ care altă poruncă, întru

---

[1]) Cu lipsire s'aŭ alcătuit tóte acestea, și trebue la fiește-care din afară a se înțelege ḑicerea: „Celuĭa ce sînteți datorĭ". Și acésta din afară: „Dați" adecă celuĭ ce sînteți datorĭ cu dajdiea, plătiți dajdiea; celuĭ ce sînteți datorĭ cu ḑeciuĭala, plătiți ḑeciuĭala; celuĭ ce sînteți datorĭ cu frica, arătați-ĭ frică; celuĭ ce sînteți datorĭ cu cinstea, dați-ĭ cinstea.

acest cuvînt se închee: Întru a iubi pre aprópele tĕŭ ca pre sineți (Levit. XIX, 18).

Tótă legea o săvîrșește, dice, cel ce iubește pre fratele sĕŭ, decĭ fieste-carele hristian este dator a iubi pre fratele sĕŭ; pentru-că atâta de multă facere de bine i se face de el și din dragostea cea către dînsul, în cât să săvîrșéscă din pricina luĭ tótă legea. Nu a dis însă Pavel că tóte poruncile se plinesc în dragoste, ci că se închee, adecă întru puțin și scurt cuvînt al iubirei aprópelui deplin totul poruncilor se închee, pentru-că și începutul și sfîrșitul fapteĭ bune este dragostea. Legea cea veche însă cere dela hristianĭ să aibă dragoste întinsă și covîrșitóre, adecă să iubéscă pre aprópele sĕŭ ca pre sineșĭ; dicênd: «Să iubeștĭ pre aprópele tĕŭ, ca însușĭ pre sineți» (Levit. tij). Iar Domnul în Evanghelie cere încă și maĭ marĭ, adecă cere să iubéscă hristianul pre fratele sĕŭ și decât pre sineșĭ maĭ mult, căcĭ de va cere trebuința și sufletul să-șĭ pue pentru dînsul, adecă să-șĭ dea viața la mórte pentru prietenul și fratele sĕŭ; precum și Domnul însuși ne-a iubit maĭ mult decât pre sineșĭ, jertfinduși viața sa pentru dragostea nóstră. Pentru acésta și poruncă o a numit, ca pre una ce nu s'a învĕțat așa de legea cea veche, dicênd Domnul: «Poruncă nóuĕ daŭ vóuĕ, ca să vĕ iubiți unul cu altul, precum eŭ v'am iubit pre voĭ, ca și voĭ să iubiți unul pre altul» (Ioan XIII, 34).

10. Dragostea rĕŭ nu face aprópeluĭ; plinire dar a legeĭ e dragostea.

Aicĭ arată fericitul Pavel, că amêndóuĕ catolicestile adecă obștește cuprindĕtórele) chipurĭ ale virtuțeĭ, cu dragostea împreună se cuvine a se afla, depărtarea relelor, dic, și lucrarea celor bune; că dicênd că dragostea nicĭ un rĕŭ face aprópeluĭ, cu acésta a arătat pre depărtarea de cele rele; și ĭarăși dicênd că dragostea este plinirea legeĭ, a arătat pre lucrarea bunătăților, căcĭ dragostea isprăvește întru noĭ pre fapta bună întrégă și pre ceea ce se învață de lege[1]), despre care a dis David: ferește-te

[1]). Plinirea legeĭ se dice dragoste, dupre Avgustin, pentru-că cela ce iubește pre puitorul de lege Dumnedeŭ, se supune legilor luĭ; ĭar alțiĭ plinire a legeĭ dic pre scoposul adecă țelul legeĭ, fiind-că dragostea plinește și săvîrșește poruncile legeĭ, precum și sfințitul Teofilact tâlcuește. Pentru acésta și Aristotel în moraliceștile sale învĕțăturĭ dice: Că dragostea ține și deplinește pre cele ale petrecereĭ (vieței); și acésta fiind față, cetățenii nu aŭ trebuință de dreptate, ĭar Chrisostom dice că dragostea este începutul și sfîrșitul faptelor bune (la Coresie). Frumósă însă și vrednică de cuvînt este tot o dată și aseměnarea ce o aduce marele acela și prea deslușitor între patriarhĭ Doroteĭŭ, pentru ca să arăte că cu cât se unesc hristianiĭ prin dragoste cu frațiĭ și ceĭ de aprópe aĭ lor, cu atâta se u-

de rĕŭ şi fă bine (Psalm. XXXVI, 18). Şi Isaia: «Încetaţi dela rĕutăţile vóstre, învĕţaţi-vĕ a face bine» (Cap. I, 17).

11. Şi acésta ştiind vremea, că acum este vremea a vĕ scula voĭ din somn.

Datorĭ sînteţi, ḑice, hristianiĭ, a îmbrăţişa dragostea şi prin dragoste să îmbrăţişaţi şi să purtaţi grijă şi de tóte cele-l-alte fapte bune şi pentru alte pricinĭ adecă, dar maĭ ales pentru vreme; pentru-că, ḑice, aprópe este sfîrşitul morţeĭ, aprópe este învierea, aprópe este judecata şi trebue a ne scula toţĭ din somnul lenevireĭ şi să fim gătiţĭ cu faptele cele bune, cele vrednice de învierea şi judecata ce va să fie.

Că maĭ aprópe este acum mântuirea decât când am creḑut.

De vremea ce urma hristianiĭ ceĭ ce eraŭ atuncea la început, când aŭ creḑut, să fi fost maĭ ferbinţĭ şi maĭ osîrdnicĭ spre fapta bună, apoĭ vremea trecênd să se fi răcit: pentru acésta Pavel aicea le ḑice, că acum fraţilor, maĭ mult ne apropiem de sfîrşitul lumeĭ şi de viitorul véc; că pre acea vreme o a numit mântuitóre, dela numele eĭ cel maĭ bun şi maĭ dorit, căcĭ vremea aceea, dreptilor adecă este mântuitóre, ĭar pĕcătoşilor nu e mântuitóre, ci pĭerḑĕtóre. Drept aceea, fiind-că acum ne apropiem de viitórea acea vreme maĭ mult decât când am creḑut, pentru acésta să arătăm şi maĭ multă osîrdie către fapta bună.

12. Nóptea a trecut şi ḑiua s'a apropiat.

Adecă pre la sfîrşit se află, ḑice, nóptea vieţeĭ aceştia, fraţilor; precum de pildă să socotim că nóptea ar fi de dóuĕ-spreḑece cĭasurĭ; decĭ când trec cele ḑece cĭasurĭ ale nopţeĭ, ḑicem că a trecut nóptea şi ne aflăm către sfîrşitul eĭ. Iar nópte numeşte Apostolul pre viaţa acésta şi pentru întunerecul cel simţit şi pentru cel gândit al ţĕutăţeĭ care se află într'însa. Şi pen-

---

nesc şi cu Dumneḑeŭ; şi dimprotivă cu cât se depărtéză şi se despart de fraţiĭ şi ceĭ de aprópe aĭ lor, cu atâta se depărtéză şi se despart şi de Dumneḑeŭ. Şi care este aseměnarea acésta? Fă socotélă, ḑice, frate, cu gândul tĕŭ şi închipuşte un cerc mare, carele să aibă în mijloc un chentru şi dela încunjurarea cercului să aĭbă liniĭ drepte, care să înainteze şi să se unéscă în chentrul cercului. Ţirc dar este orĭ cerc, ḑice, tótă lumea, ĭar chentrul cercului aflându-se în mijloc este Dumneḑeŭ, şi liniile cele drepte ce purced dela încunjurarea cercului şi se unesc în chentru sînt osebitele petrecerĭ ale ómenilor. Drept aceea cu cât hristianiĭ se apropie prin dragoste unul către altul, cu atâta sporesc către chentru, adecă cu atâta se apropie şi de Dumneḑeŭ. Şi altmintrelea cu cât se apropie de Dumneḑeŭ, cu atât se apropie şi unul de altul, precum şi liniile cercului cu cât se apropie între dînsele cu atâta se apropie şi de chentru; şi dimprotivă şi pre dos: Cu cât se depărtéză hristianiĭ unul de altul prin ură cu atâta se depărtéză şi de Dumneḑeŭ; şi ĭarăşĭ cu cât se depărtéză de Dumneḑeŭ, cu atât se depărtéză şi unul de altul.

tru-că viața și socotéla fieștе-căruia om este întunecată și ascunsă, și nu știe cine-va orĭ de este bună orĭ rea. Iar ḑiuă îaĭ numește pre veacul cel viitor, pentru lumina care o aŭ drepți și pentru-că atuncea și arată cele ascunse ale tuturor ómenilor Iar în sf. Evanghelie din protivă ḑiuă se numește viața acésta pentru-că întru acésta este vremea potrivită pentru a lucra fapta bună; ĭar nóptea se numește viitorul véc, pentru-că atuncea nu póte cine-va a lucra binele: «Că mie, ḑice Domnul, mi se cuvine a lucra lucrurile celuĭa ce m'a trimis, până ce este ḑiuă că vine nóptea, când nimenĭ póte a lucra (Ioan IX, 4)[1]).

Să lepădăm dar lucrurile întunereculuĭ și să ne îmbrăcăm cu armele luminеĭ.

Lucrurĭ numește aicea Pavel pre faptele pĕcatuluĭ, pentru-că aŭ mare lucrare, adecă greutate de a se face; și fiind-că ceĭ ce pĕcătuesc cércă primejdiĭ óre-carĭ încă și în viața acésta ĭar lucrurĭ ale întunereculuĭ pre însuși pĕcatele numește, pentru-că cele maĭ multe din pĕcate se fac cu întunecarea mințeĭ încă și întru întunerecul nopțeĭ se lucréză, ĭar arme ale luminеĭ din protivă numește pre faptele virtuțeĭ (adecă ale fapte bune), pentru-că de sineși sînt luminóse și pentru-că fac pre ceĭ ce le lucréză a fi maĭ întâĭŭ siguri și fără de frică, întrarmațĭ fiind cu dînsele, ca cu niște arme puternice, și al doilea îĭ fac pre eĭ să strĕlucéscă și să se înfățișeze ca niște luminătorĭ în lume. Ḑicênd însă Pavel se lepădăm, adecă să ne desbrăcăm de lucrurile cele întunecate și să ne îmbrăcăm cu cele luminate, cu aceste cuvinte a arătat nóuĕ lesnire, care o aŭ amêndóuĕ acestea și depărtarea și fuga de cele rele și plecarea și lucrarea celor bune; căcĭ precum este cu lesnire a se desbrăca cine-va de haĭna sa și a se îmbrăca cu alta, așa este cu lesnire celuĭ ce voește a fugi adecă de rĕutate și a alege maĭ bine virtutea adecă fapta bună.

13. Ca ḑiua cu bună cuviință să umblăm.

Maĭ sus a ḑis Apostolul că s'a apropiat ḑiua, ĭar aicea arată că ḑiua acésta acum se află față și pentru acésta ḑice, căcĭ

[1]) Iar S. Chiprian nópte ḑice pre vremea cea înainte de Christos, ĭar ḑiuă vremea cea după Christos; ĭar Orighen ḑice că viața acésta este nópte, ĭar cea viitóre, ḑiuă. Alțiĭ nópte ḑic, vremea păgânătățeĭ orĭ a Elinismosuluĭ, ĭar ḑiuă pre învierea, ce va să fie (la Coresie). Iar Mar. Vasilie ḑice: Măcar deși obștésca ḑi a sfîrșituluĭ a tótă lumea (departe) este, ci a eșireĭ fieștе-căruĭa (adecă a morțeĭ), care este sfîrșitul a fieștе-căruĭa om, aprópe de față este, care trebue înaintea ochilor avêndu-o, a ținea cele ḑise de Isaia: „Suspinați că aprópe este ḑiua Domnuluĭ și supuneți-vĕ celuĭa ce ḑice": „Fericiți ceĭ ce plâng și fericiți ceĭ ce se tânguesc" (La Isaia Cap. XIII, 6).

ca cum ne-am afla întru dînsa, așa se cuvine noĭ hristianiĭ să umblăm cu bună cuviință și cu bună rânduĭală și cu bune moraluri, căci de vreme ce hristianii doresc să-ĭ aĭbă ceĭ mulțĭ la bună socotință și să-ĭ slăvéscă, pentru acésta Pavel îĭ trage pre eĭ la acéstă poftă cu mijlocirea buneĭ cuviințe și a buneĭ rânduele moralurilor celor din afară, și nu a dis: Umblați voĭ, ci pune și pre a sa persónă și dice: «Să umblăm noĭ toțĭ fraților, pentru ca să facă cu acésta maĭ lesne priimit cuvîntul ascultătorilor; că nicĭ un lucru este pricinuitor al buneĭ cuviințe și al buneĭ rânduelĭ atâta, în cât este virtutea adecă fapta buna. Nicĭ ĭarăși, nu e alt lucru pricinuitor de necuviință și de nerânduĭală în cât este păcatul.

Nu în bencheturĭ și în beții.

Nu oprește Apostolul cu aceste cuvinte a nu bea hristianiĭ vin, ci oprește pre eĭ de a nu bea vinul preste măsură și cu covîrșire; nicĭ oprește îndulcirea și buna întrebuințare a vinuluĭ, ci pre întrebuințarea cea rea a vinuluĭ adecă beția; ĭar benchete sînt cântecele cele de rușine, ce se dic întru beție; care elinește adecă se numesc parinii (adecă eșit din minte?), ĭar varvaricește (adecă în limba próstă grecéscă?) makinades orĭ patinades[1]).

Nu în curviĭ și în înverșunărĭ.

După ce maĭ înainte a dis Apostolul pentru beție, acum dice și pentru relele, care se fac din beție, pentru-că din beție se nasc înverșunările, orĭ curviile, orĭ preacurviile și cele-l-alte necurate pofte ale trupuluĭ[2]). Nu oprește însă aicĭ Pavel pre le-

[1]) Dumnedeescul Chrisostom oprind dela hristianĭ cântecele cele necinstite, dice aceste aurite cuvinte: „Invețe-se Elinii, că hristianiĭ maĭ ales știŭ a se înveseli și a se veseli cu podóbă, că dice: Slujiți Domnuluĭ cu frică și vĕ bucurați luĭ cu cutremur“ (Psalm. II, 11). Cum se póte a se bucura? Laude dicênd, rugăciunĭ făcênd, psalmĭ adăogând în locul cântecelor celor neslobode. Că așa și Christos de față este la masă și umple tot ospĕțul de blagoslovenie, când te rogĭ, când cânți duhovnicește, când chemĭ săracĭ la împărtășirea bunătăților, când puĭ asupra veseliei buna rânduĭală și întréga înțelepciune. Așa și locul atuncĭ îl face biserică, în locul strigărilor celor fără vreme pre stăpânul a tóte lăudându-l. Și cum dice că altă lege aŭ apucat și îndreptéză pre ceĭ ce sînt rĕĭ (Vorov. 24 către Romanĭ).

[2]) Drept aceea și teologul Grigorie așa a înțeles dicerea acésta și însușĭ înverșunările unite le știe cu bețiile, dicênd: Nu în bencheturĭ și în beții, cu care culcările și înverșunările le știŭ că sînt împreună înjugate (Cuv. la Naște. Domnuluĭ). Pentru ce însă beția și mâncările și beuturile îmbrâncéză pre ómenĭ la patimile cele trupești? I) Pentru-că izgonesc din minte pre strĕlucirile cele maĭ pre sus de fire și pre luminarea Sf. Duh și o lasă pre minte întunecată, precum dice Marele Vasilie, că din mâncările cele grase (voiŭ adauge însă și că din beutura cea

gĭuita împreunare cu femeea, ci pre nelegĭuita curvie.

Nu întru pricire şi pizmă.

Fiind-că maĭ sus Apostolul a stins relele părţeĭ celeĭ poftitóre, celeĭ ce din beţie se fac; pentru acésta aicea stinge acum şi relele părţeĭ mânieĭ, care şi acestea din beţie se fac; fiind-că niciĭ un lucru altul aprinde aşa pe mânie şi prigonirile şi gâlcevele, precum le aprinde beţia; a unit însă cu pricirea, adecă cu prigonirea şi pizma, pentru-că amêndóuĕ aceste rele şi patimĭ sînt întovărăşite împreună şi cela ce are pizmă şi zavistie către altul, acela face şi prigonire şi învingere de cuvinte cu acela. Pentru acésta Pavel după ce maĭ sus a smult odraslele, adecă prigonirea şi gâlcéva, smulge rădăcina şi începutul acesta al prigonireĭ şi al gâlceveĭ, adecă pre zavistie şi pre pizmă. Dar pentru ce în urma înverşunăreĭ a pus pre zavistie şi pizmă? Pentru-că ştia că din înverşunărĭ, adecă dela curviĭ şi dela prea curviĭ se aprind pizme şi vrăşmăşiĭ între bărbaţi şi femeĭ, să nedreptăţesc fiiĭ, urméză adăpărĭ cu otrăvĭ şi uciderĭ, se sting case întregĭ şi alte nenumĕrate rĕutăţi se pricinuesc.

14. Ci îmbrăcaţi-vĕ întru Domnul nostru Iisus Christos.

După ce dumneḑeescul Pavel a desbrăcat pre hristianĭ cu învĕţăturile sale de haĭnele rĕutăţilor celor maĭ sus ḑise, acum aicea iĭ împodobeşte pre eĭ şi nu-ĭ îmbracă maĭ mult cu armele luminеĭ, precum maĭ înainte, ci lucru mult maĭ înfricoşat, le dă îmbrăcăminte lor, pre însuşi stăpânul tuturor şi pricinuitorul tuturor luminilor, adecă pre Domnul nostru Iisus Christos; pentru-că cel ce este îmbrăcat cu Christos, acela împreună cu acéstă haĭnă adecă cu Christos, este îmbrăcat şi cu tótă fapta bună. Pentru acésta şi aĭurea acestaşĭ Pavel ḑicea: Cum că câţĭ întru Christos v'aţĭ botezat, cu Christos v'aţĭ îmbrăcat (Gal. III, 27 [1]).

multă a vinuluĭ, ca óre-care aburiĭ turburate în sus ridicându-se în chip de nour îndesit pre luminările cele ce se fac dela Sf. Duh în mintea nóstră le curmă" (Cuv. I despre post). Şi b) pentru-că mâncările şi beţia întunecă încă şi pre firésca desluşire a cuvîntărimeĭ şi apoĭ fac pre ticălosul om ca pre un dobitoc necuvîntător a năvăli la patimĭ. Pentru acésta a ḑis sf. Chiril al Alexandrieĭ: „Că tótă desfătarea lumésca pre împărtăşirea cea de o cam dată o îndulceşte, însă degrabă întunecă şi fórte îmbată cumplit pre cel ce o priimeşte" (în tom. II al celor opt cărţi, fóia 918). Şi câte alte rele pricinueşte beţia, veḑi la suptînsemnarea ḑicereĭ: „Şi nu vĕ înbĕtaţi de vin, întru carele este desfrînare" (la Ef. V, 18).

[1]) Veḑi suptînsemnarea la acéstă ḑicere la cea către Galateni. Ḑice însă şi marele Atanasie: „Decĭ însuşi adevĕratul Dumneḑeŭ pre noĭ toţĭ ne pórtă, ca toţi să purtăm pre Dumneḑeŭ, căcĭ câţĭ sînt purtătorĭ de duh, pórtă lumină, şi ceĭ ce pórtă lumină sînt îmbrăcaţĭ cu Christos şi ceĭ îmbrăcaţĭ cu Christos, cu Tatăl împreună s'aŭ îmbrăcat (în tomul I al luĭ Vrienie, fóia 214). Tar Mar. Macarie ḑice, că singur Christos póte a împodobi pre suflet cu îmbrăcămintea cea din cerĭŭ, trebue să plîngă

Şi purtarea de grijă a trupuluĭ nu o faceţĭ spre pofte.

Aicea nu opreşte Pavel de a provedea simplu şi a purta grijă hristianiĭ de trupul lor, ci îĭ opreşte de a provedea pentru trupul lor, cu poftele cele rele şi cu îndulcirile cele de prisos şi cu cele întăritóre şi de nevoe. Pórtă de grijă, dice, hristiane, de trupul tĕŭ, ci pentru sănătatea luĭ şi nu pentru înverşunarea şi desfrînarea; pentru hrana luĭ şi nu pentru răsfăţarea luĭ; pentru întărirea luĭ cea de nevoe şi nu pentru îndulcirea cea de prisos a luĭ; pentru-că acésta nu este purtare de grijă şi providenţie a trupuluĭ să aprinḑĭ tu însuţĭ cu desfrănare şi cu bĕutura vinuluĭ pre flacăra pofteĭ luĭ şi a face pre ticălosul trupul tĕŭ, un cuptor al Vavilonuluĭ. Drept aceea una cere dela tine Apostolul, cum să păzeştĭ trupul tĕŭ sănătos, şi maĭ mult decât acésta să nu iscodeştĭ, în cât să aprinḑĭ poftele luĭ; ci tótă sîrguinţa şi purtarea ta de grijă să o cheltueştĭ spre cele duhovniceştĭ şi pentru sufletul tĕŭ.

CAP. XIV.

1. Şi pre cel slab întru credinţă, priimiţi.

Pricina, pentru care dice Apostolul acestea, este acésta: Mulţĭ hristianĭ, din Iudeiĭ, ceĭ ce aŭ creḑut atuncea şi după ce aŭ creḑut în Christos şi aŭ priimit Evanghelia, încă nedepliniţĭ fiind în credinţă, păziaŭ luările aminte din mâncărĭ şi nu mâncaŭ cărnurĭ de porc, îngreţăluindu-se de dînsele ca de niște spur-

---

şi să róge pre Christos, ca să îmbrace sufletul luĭ cel golit de lucrarea luĭ Dumneḑeŭ şi de dumneḑeésca îmbrăcăminte, fiind-că cu ruşinea a multor patimĭ este îmbrăcat cel ce nu pórtă îmbrăcămintea Sf. Duh; şi precum de ómeniĭ ceĭ goĭ îşĭ întorc ochiĭ prieteniĭ şi rudele şi înşişĭ copiiĭ lor, precum şi fiiĭ luĭ Noe şi-aŭ întors feţele lor pentru ca să nu vadă golătatea tatăluĭ lor, aşa şi Dumneḑeŭ se întórce şi nu voeşte să vadă pre sufletele cele ce nu dupre adevĕr sînt îmbrăcate cu Iisus Christos, cu aceste cuvinte ḑicênd: „Aşa şi Dumneḑeŭ se întórce despre sufletele cele ce cu neîncredinţare sînt îmbrăcate cu haĭna Sf. Duh şi de ceĭ ce nu sînt îmbrăcaţĭ întru Domnul Iisus Christos cu puterea şi cu adevĕrul“ (în vor. XX, cap. I).

Şi dacă Adam şi Eva, vĕḑêndu-se pre sineşĭ goĭ dupre călcarea porunceĭ, atâta de mult s'aŭ ruşinat, în cât frunze de smochin aŭ cusut pentru ca să'şĭ acopere golătatea lor; cu mult maĭ vîrtos ticălosul sufletul pĕcătosuluĭ se va ruşina, când se va vedea pre sineşĭ gol de nestricata duhovnicésca îmbrăcăminte a Domnuluĭ Iisus Christos. Pentru acésta un suflet ca acesta trebue a cere tot-de-una dela Dumneḑeŭ, ca să-l îmbrace din slava luĭ Christos (Tij). Pentru acésta şi Domnul sfătueşte pre episcopul Laodichieĭ şi ḑice: Te sfătuesc pre tine să cumperĭ dela mine haĭne albe, ca să te îmbracĭ şi să nu se arăte ruşinea golătăţeĭ tale“ (Apocal. III, 18).

cate, pentru-că nu cutezaŭ a lăsa desăvîrșit legea cea veche și cele poruncite ale legeĭ; că legea cea veche poruncea să nu mănânce Evreiĭ carne de porc, ca o necurată, atât în cartea cea leviticéscă, cât și în A dóua Lege... Că întru cea leviticéscă se scrie așa: Nu veți mânca porcul, căcĭ are copita despicată și are dóuĕ unghiĭ ale copiteĭ și acesta nu rumegă, necurat este vóuĕ acesta (Levit XI, 7). Iar în A dóua Lege: «Nu veți mânca porcul, că acesta are copita spintecată în dóuĕ și are dóuĕ unghiĭ la copită și nu rumegă, necurat va fi vóuĕ acesta (Cap. XIV, 8). Apoĭ hristianiĭ aceștia, pentru ca să nu se arăte la ceĭ-l-alțĭ că numaĭ carne de porc nu mănâncă și din acésta să se vădéscă dupre urmare, că încă țin legea cea veche, pentru acésta să tăgăduïaŭ și nu mâncaŭ carne nicĭ cum, nicĭ de o vită, ci mâncaŭ numaĭ verdețurĭ; pentru ca să arăte cu ferirea acésta despre tóte vietățile, cum că pentru post și pentru înfrînare nu mănâncă cărnurĭ și nu pentru luarea aminte și paza legeĭ. Iar alțiĭ dintre dînșiĭ ĭarăși maĭ deplinițĭ fiind în credința luĭ Christos, nu se îngrețăluïaŭ ca de niște necurate, nicĭ se fereaŭ nicĭ de o vită ca acésta, ci mâncaŭ și cărnurĭ de porc și tóte cele-l-alte obicĭnuite. Pentru acésta și se îngreuïaŭ asupra hristianilor, celor maĭ nedeplinițĭ, care le pândea acestea, ocărându-ĭ și înfruntându-ĭ pentru pândirea ce o făceaŭ dupre lege și dându-ĭ pre eĭ în multă scârbă[1]). Decĭ s'a temut Pavel ca nu cum-va ceĭ maĭ deplinițĭ întru credința luĭ Christos, înfruntând și scârbind pre ceĭ nedeplinițĭ și neîntregĭ, să-ĭ clătéscă din credința luĭ Christos. Și vrênd eĭ a săvîrși lucru mic, pre nebăgarea de sémă a mâncărilor, să le pricinuïască un mare rĕŭ, pre căderea din credință. Pentru acésta cu mare înțelepcĭune și cu mare purtare de grijă și pre o parte și pre cea-l-altă le înfruntéza; nicĭ pre ceĭ maĭ deplinițĭ și carĭĭ înfruntaŭ, cuteza a le ḑice că rĕŭ faceți, căcĭ îĭ înfruntațĭ, pentru ca nu cu acésta să întăréscă și să adevereze pre luarea aminte de mâncărĭ la ceĭ maĭ deplinițĭ; nicĭ ĭarăși cuteza a le ḑice că bine faceți căcĭ îĭ înfruntațĭ pentru ca să nu-ĭ îndemne a-ĭ înfrunta și a-ĭ prihăni pre acela maĭ mult; ci conmĕsurată face sfătuirea și pentru o parte și pentru cea-l-altă. Și se pare adecă că Pavel înfruntéză pre ceĭ maĭ deplinițĭ și maĭ puternicĭ în credință, însă partea cea maĭ multă a înfruntăreĭ sale o deșărtéză asupra celor maĭ slabĭ în credință. Decĭ îndată ḑicênd

[1]) Iar Teodorit ḑice, cum că aceĭ ce aŭ fost creḑut dintre neamurĭ, aceștia eraŭ ceĭ maĭ deplinițĭ în credință, carĭ nu luaŭ aminte, nicĭ se fereaŭ de cărnurĭ de porc și mâncaŭ tóte fără sfială. Iar nedeplinițĭ și neputincĭoșĭ în credință eraŭ ceĭ ce din Evreĭ creḑuseră, carĭ luaŭ aminte și nu mâncaŭ cărnurĭ de porc.

«Pre cel slab în credință», a arătat că cela ce pândește cărnurile, acesta este bolnav și se află rĕŭ. Dicênd însă și «priimiți-l», arată că acela are trebuință de multă partare de grijă și de vindecare, care acesta este un semn de mare bólă. Și că ceĭ ce nu ĭaŭ aminte cărnurile sînt puternicĭ și sănătoșĭ și pentru acésta se cuvine a priimi și a purta eĭ grijă de ceĭ neputincĭoșĭ.

Că nu întru îndoirea cugetărilor[1]).

Adecă voĭ hristianiĭ ceĭ puternicĭ în credință să vindecați credința fraților voștriĭ, fără a vĕ osebi și a vĕ zminti de slăbicĭunea credinței lor, nicĭ a vĕ turbura de niște cugetărĭ ca acestea, dicênd: Pentru ce și eĭ să nu fie tarĭ în credința luĭ Christos? Saŭ pentru ce eĭ încă să ĭa aminte de mâncărĭ și de îndatoririle legeĭ? Să nu diceți dar unele ca acestea, fraților, ci să arătați pentru dînșiĭ, ca pentru niște neputincĭoșĭ ce sînt, tot felul de purtare de grijă și de vindecare.

2. Că unul crede că va mânca tóte, ĭar cel slab legume mănâncă.

Aicĭ cumpănește Pavel pre hristianul cel deplinit întru credință, cu hristianul cel nedeplinit și dice, că hristianul cel deplinit în credință, el bizuindu-se în credință, cărnurile cele de porc și alte cărnurĭ fără vre o osebire și luare aminte le mănâncă; ĭar hristianul cel maĭ nedeplinit, fiind bolnav și neputincĭos în credință, pândește și se sfiește a mânca porcină și alte cărnurĭ, ci postindu-se mănâncă numaĭ legume și verdețurĭ. Drept aceea unul ca acesta fiind neputincĭos se cuvine a se vindeca și a nu se înfrunta[2]).

3. Cela ce mănâncă pre cela ce nu mănâncă, să nu-l defaĭme; și cela ce nu mănâncă, pre cela ce mănâncă să nu-l judece, că Dumnedeŭ pre el l'a priimit.

Ceĭ ce fără de luare aminte și fără îngrețăluire mâncaŭ tóte mâncările, ca niște maĭ depliniți în credință, defăimaŭ și nu băgaŭ în sémă pre ceĭ ce nu mâncaŭ tóte, ca pre niște puțini în credință, ca pre unĭĭ ce încă păzĭaŭ cele evreești; și ĭarăși ceĭ ce nu mâncaŭ tóte cele de mâncare, osîndĭaŭ pre ceĭ ce mâncaŭ tóte, ca pre niște lacomĭ și desfrânați. Insă de vreme ce hristianiĭ ceĭ ce din neamurĭ creduseră, eraŭ mulțĭ de acest fel, care fără luare aminte mâncaŭ tóte felurile de mâncărĭ, pentru acésta dice aicea Pavel, că hristianul cel nedeplinit, carele din Evreĭ a crezut, care nu mănâncă tóte felurile de mâncărĭ, să nu osîndéscă

[1]) Intru alte izvóde să găsește „gândurilor".

[2]) Iar Orighen tropologhicește (adecă dupre închipuire) tâlcuind acésta dice: Iar cel slab legumĭ mănâncă, că legumile sînt lesnicĭósa și smerita învĕțătură, care se cuvine celor slabĭ de minte și neputincĭoșĭ.

ca pre un lacom și neînfrînat pre hristianul, cel ce din neamurĭ a credut, pentru-că Dumnedeŭ l'a priimit pre el întru credința luĭ Christos și a arătat întru dînsul pre negrăitul sĕŭ Dar. Decĭ pentru ce tu, hristianul cel din Evreĭ, cu învingere de vorbă vorbeștĭ cu hristianul cel din neamurĭ despre lege și despre mâncările cele oprite de lege, de vreme ce Christos pre el l'a îndreptat?[1])

4. Tu cine eștĭ carele judecĭ sluga strĕină? Domnuluĭ sĕŭ stă saŭ cade.

Aceste cuvinte le dice Apostolul către hristianul cel maĭ deplinit în credință, oprindu-l pre el nu numaĭ să nu defaĭme și să nu ĭa în rîs pre hristianul, cel nedeplinit în credință, ci nicĭ să-l osîndéscă, căcĭ păzește cele evreeștĭ; fiind-că ceĭ maĭ deplinițĭ în credință pre amêndóuĕ le făceaŭ și defăĭmaŭ și osîndeaŭ pre ceĭ maĭ nedeplinițĭ. Dicênd însă acestea Pavel către cel maĭ deplinit, nearătat și pre ascuns prihănește pre cel nedeplinit în credință, care păzește pândirile legeĭ, și ca cum ĭ-ar dice: «Nu-ți poruncesc eŭ hristianule, cel deplinit în credință, să nu defaĭmi pre cel nedeplinit, pentru-că nu face lucrurĭ vrednice de osîndă, fiind-că însuși cu adevĕrat este vrednic de osîndă, dar însă nu este rob al tĕŭ, ca tu să-l judecĭ, ci este rob strĕin, adecă al luĭ Dumnedeŭ. Și chĭar de este slab în credință și chĭar de ar face cele vrednice de osîndă, însă nu a căḑut dintru a fi rob al luĭ Dumnedeŭ; și dupre urmare nu trebue a să deznădéjdui de tine, că nu ar avea mântuire. Și mângâind ĭarăși pre cel nedeplinit în credință, nu a ḑis hotărîtor, că acesta cade, orĭ a căḑut, ci că stă, orĭ cade, ḑicênd că de stă orĭ de cade unul ca acesta, stăpânuluĭ sĕŭ luĭ Dumnedeŭ i se cuvine acésta orĭ aceea și nu ție, celuĭ deplinit; adecă și paguba de cel ce cade și căștigul ĭarăși al robuluĭ celuĭ ce stă, amêndóuĕ atârnă de Dumnedeŭ stăpânul luĭ[2]).

Și va sta, că puternic este Dumnedeŭ a-l pune pre el să stea.

Ḑicênd Apostolul că hristianul cel nedeplinit în credință va

---

[1]) Iar Icumenie ḑice, că nu a ḑis, cum că cela ce mănâncă tóte mâncările să nu îndrepteze pre cela ce nu le mănâncă, ci să nu-l defaĭme, ca pre un mârșav și ca pre unul ce face fapte de rîs; că se cuvine frățește și cu smerenie a se îndrepta unul ca acesta și a nu se defăĭma cu mândrie.

[2]) Fericitul Pavel cu aceste cuvinte lépădă osîndirea și nu voește ca hristianiĭ să osîndéscă pre frațiĭ lor: I) Că Dumnedeŭ îl are rob pre acela ce tu îl osîndeștĭ. II) Că se cuvine a fi smeriți hristianiĭ pentru înțelepciunea și credința ce aŭ. III) Că cela ce mănâncă și cela ce nu mănâncă, amêndoĭ pentru Domnul fac acésta. IV) Pentru-că Dumnedeŭ este judecătorĭul tuturor ómenilor (la Coresie).

stă, arată că încă se clătește și se clatină să cadă și că atâta mult se clatină, în cât are trebuință ca singur Dumnedeŭ să-l pue să stea, care acest cuvînt obicinuim a dice noi la ómenii cei fórte deznădéjduiți....[1]).

5. Că unul judecă ḑi despre ḑi, ĭar altul tóte ḑilele. Óre-carĭ din hristianĭ, ceĭ ce creḑuseră din Evreĭ, posteaŭ și nu mâncaŭ cărnurĭ de porc adese-orĭ, ci dintr'o ḑi până în altă ḑi întru aṭâtea ḑile rânduite; ĭar alțiĭ adese-orĭ mâncaŭ, în fie-care ḑi, care și osîndeaŭ pre ceĭ ce posteaŭ, căcĭ nu mâncaŭ. Pentru acésta dar vorovește aicĭ Pavel și ḑice: Că altul adecă, cu alt chip judecă în gândul séŭ să facă, ĭar altul cu alt chip[2]). Și lucrul de sineșĭ este neosebit, orĭ de postirea și ferirea de cărnurĭ de porc orĭ a nerânduireĭ mâncăreĭ aceștia. Drept aceea pentru acest lucru nu se cuvine a se înfrunta și a se mâhni fraṭiĭ. Acestea însă le ḑice Apostolul compogorîre făcênd, nu chĭar pentru lucrul acesta în deosebĭ, ci pentru vreme. Căcĭ era nouĭ în credință și nedepliniṭĭ hristianiĭ ceĭ de atuncea, către cariĭ scria acestea. Pentru acésta Colasenilor scriind, celor atuncea vechĭ în credință, cu multă sîrguință le poruncește acestea, ḑicênd: Vedeṭĭ, ca nu cum-va să fie cine-va jefuindu-vĕ pre voĭ prin filosofie și prin deșarta amăgire dupre predanisirea ómenilor și dupre stihiile lumeĭ, ĭar nu dupre Christos (Cap. II, 8). Și ĭarășĭ: Decĭ să nu vĕ judece cine-va pre voĭ întru mâncare, saŭ întru bĕutură (Cap. II, 16). Ci și Galatenilor scriind cere să păzéscă tótă scumpătatea și deplinătatea întru cele ca acestea.

Fiește-care întru a sa minte încredințeze-se desăvîrșit. Când este cuvîntul, adecă despre dogmele credinṭeĭ, atuncea nu se cuvine a se încredința cine-va cu a sa minte și cugetare, ci să ție și să păzéscă cele ce le-a apucat și le-a priimit; și măcar anghel din cerĭŭ de ar veni și ĭ-ar bine-vesti altele, să nu le priiméscă. Că acestașĭ Apostol ḑice: «De bine-vestește cine-va vóuĕ, afară de ceea ce aṭĭ priimit, măcar anghel din cerĭŭ de ar fi, anatema fie» (Gal. I, 9). Iar când este cuvîntul despre mâncărĭ și despre post și despre cele ca acestea, și când ceĭ ce despre cele de acest fel greșesc sînt nouĭ săḑiṭĭ în credință și nouĭ luminaṭĭ și ca niște slabĭ și nedepliniṭĭ aŭ trebuință de compogorîre, atuncea se cuvine a lăsa puṭin scumpătatea și a ne compogorî spre slăbicĭunea fraṭilor.

---

[1]). Și dumneḑeescul Avgustin încă ḑice: Că tu judecĭ pre acestașĭ om, carele acum adecă este rĕŭ, ĭar maĭ preste un cĭas este bun. Dar singur Dumneḑeŭ știe cele ce vor să fie și isprava care va să fie.

[2]) Și Orighen și încă și alțiĭ ḑic, cum că ceĭ ce eraŭ în Roma, alțiĭ posteaŭ tot-de-una, ĭară alțiĭ nu posteaŭ tot-de-una, și amêndóuĕ părțile însă bine și cu bun scopos o făceaŭ acésta.

6. Cela ce cugetă ḑiua, Domnuluĭ o cugetă, și cela ce nu cugetă ḑiua, Domnuluĭ nu o cugetă.

Cela ce pândește, ḑice, ca în cutare ḑi să nu mănânce carne de porc ci să postéscă, acesta pentru Domnul o pândește, ca unul ce se sfiește și evlavisește pre Dumneḑeŭ, carele oprește acestea în lege. Asemenea și cela ce nu pândește ḑile și rânduirĭ de ḑile, ci adese-orĭ mănâncă, și acesta pentru Domnul nu le pândește, ca unul ce s'a deplinit întru Christos dupre cugetare și credință și ca unul ce se arată maĭ pre sus de pândirile legeĭ. Veḑĭ însă că și aicea Apostolul pre ascuns înfruntézá pre cel ce pândește ḑilele; pentru-că dacă cel ce le pândește și cel ce nu le pândește, amêndoĭ pentru Domnul o fac acésta, arătat este că cel ce nu le pândește, acesta este acela carele o face pentru Domnul, și nu cela ce le pândește, ca un silit el de lege.

Și cela ce mănâncă, Domnuluĭ mănâncă (că mulțămește luĭ Dumneḑeŭ); și cela ce nu mănâncă, Domnuluĭ nu mănâncă; și mulțămește luĭ Dumneḑeŭ.

Fraților, ḑice, un singur lucru trebue să căutăm la cele de acest fel, de se face totul pentru Dumneḑeŭ, și de mulțămesc luĭ Dumneḑeŭ atât ceĭ ce mănâncă cărnurile de porc, cât și ceĭ ce nu le mănâncă și de se face așa lucrul este neprihănit[1]). Acestea însă precum maĭ înainte am ḑis, cu compogorîre le ḑice fericitul Pavel, pentru-că încă era din noŭ sădițĭ în credință hristianiĭ ceĭ ce se aflaŭ în Roma și la începutul propoveduireĭ, pentru acésta și aveaŭ trebuință de compogorîre. Veḑĭ însă, o cetitorĭule, că ḑicênd Apostolul, că cela ce nu mănâncă, mulțămește luĭ Dumneḑeŭ, cu acésta pre ascuns lovește și înfruntézá pre cela ce păzește evreeștile luărĭ aminte, căcĭ cum cela ce nu mănâncă póte să mulțămésca luĭ Dumneḑeŭ, de vreme ce încă îmbrățișézá legea cea veche? Căcĭ și însuși Apostolul către Galatenĭ scria: «Voĭ ceĭ ce vĕ îndreptațĭ în lege ațĭ căḑut din Dar (Gal. V, 4). Măcar deși pre acestea, de o camdată îĭ ține (cruță) Pavel, fiind-că încă nu era vreme potrivită de a-ĭ înfrunta așa arătat, precum ĭ-a înfruntat pre acela.

7. Că nimenea din noĭ viază luĭ-și; și niminea móre luĭ-și.

---

[1]) Înțeleptul Fotie însă ḑice: Pentru ce aceștia mulțămeaŭ luĭ Dumneḑeŭ, că cela ce mânca mulțămea luĭ Dumneḑeŭ, că prin mâncărĭ a dat ómenilor izvor și întărire de viață; ĭar cela ce nu mânca, ci postea mulțămea luĭ Dumneḑeŭ și el, că a dat chip și metod ca prin post, să pótă ómeniĭ a birui patimile trupuluĭ; și cela ce mânca mulțămea luĭ Dumneḑeŭ, că întru slava luĭ Christos mănâncă, ĭar cela ce nu mânca, dupre acésta era lipsit, pentru-că nu putea a ḑice că întru slava luĭ Christos nu mănâncă, ci ca un slab și neîntărit în credință o face acésta.

8. Că şi de viem, Domnuluĭ viem; şi de murim, Domnuluĭ murim.

Stăpân, ḑice, avem pre Domnul, carele pórtă grijă pentru noĭ şi carele viaţa nóstră o socoteşte bogăţie a sa, şi pagubă a sa pre mórtea nóstră, pentru-că noĭ hristianiĭ nu vieţuim, nicĭ murim înşine nóuĕ, ci Domnuluĭ. Insă viaţă aicĭ ḑice Pavel nu pre cea a trupuluĭ şi trupéscă, ci viaţa credinţeĭ şi cea duhovnicéscă; asemenea şi mórtea, nu ḑice pre cea a trupuluĭ, ci pre căderea cea din credinţă. Drept aceea stăpânul nostru acestaşi Domnul, nu va lăsa, ḑice, să móră cine-va din credinţă, nicĭ a cădea dintr'însa ceĭ ce sînt slabĭ şi nedepliniţi într'însa. Vedĭ însă, o cetitoriule, că ḑicênd Pavel, cum că noĭ hristianiĭ vieţuim Domnuluĭ, pre ascuns înfruntéză pre hristianiĭ, ceĭ ce urméză cele evreeştĭ, pentru-că cela ce încă vieţueşte în lege, cum póte a vieţui întru Christos? Că acésta este cu neputinţă a urma.

Decĭ şi de viem şi de murim aĭ Domnuluĭ sîntem.

Dela duhovnicésca mórte a credinţeĭ, se mută Pavel la firésca mórte a trupuluĭ şi pentru acésta ḑice acum[1]), că şi de vieţuim viaţa acésta firéscă, aĭ Domnuluĭ sîntem; şi de murim cu mórtea acésta firéscă, Domnul pórtă grijă pentru noĭ.

9. Că spre acésta Christos şi a murit şi a înviat[2]), ca şi preste ceĭ morţĭ şi preste ceĭ viĭ să stăpânéscă.

Şi acésta, ḑice, încredinţeze-te pre tine, o deplinitule dupre credinţă hristiane, că Domnul pórtă grijă pentru îndreptarea fraţilor tĕĭ celor slabĭ şi nedepliniţĭ în credinţă; căcĭ cela ce şĭ-a vĕrsat sângele sĕŭ şi a suferit mórte pentru ca să ne stăpânéscă şi să ne facă robĭ aĭ sĕĭ; acesta acum cum nu va purta grijă de hristianiĭ aceĭa, carĭ acum s'aŭ făcut robĭ aĭ luĭ? Aşa obicĭnuim şi noĭ a ḑice în voróva nóstră: Cutarele stăpân cum nu se va îngriji de robul sĕŭ, pre care ca să-l cumpere a dat atâta preţ? Şi dacă Domnul pórtă grijă pentru ceĭ morţĭ, cu mult maĭ vîrstos va purta grijă pentru ceĭ viĭ[3]). Le ḑice însă acestea Pavel pentru ca să ruşineze pre hristianul, cel ce păzeşte cele evreeştĭ, înduplecêndu-l pre el să-şĭ aducă aminte că se face nemulţămitor luĭ Christos, cel ce a murit pentru el, dacă încă îa aminte la cele din lege.

[1]) Că aşa obicĭnueşte Apostolul a se muta dela una la alta. Drept aceea în cea întâĭa către Corinteni, în capul al un-spre-ḑecelea, ḑicênd pentru mesele cele obşteştĭ, care se făceaŭ în Biserică, să mută la duhovnicésca masă a dumneḑeeştilor taĭne.

[2]) Intru alte multe izvóde se află „şi aŭ vieţuit".

[3]) Iar Metodie în Cuv. cel despre înviere, ḑice că morţiĭ şi ceĭ viĭ, preste care va stăpâni Domnul sînt sufletele şi trupurile, că sufletele adecă sînt nemuritóre şi viĭ, iar trupurile sînt muritóre şi mórte.

10. Şi tu, ce judecĭ pre fratele tĕŭ? Saŭ şi tu, ce defaĭmĭ pre fratele tĕŭ? Că toţĭ de faţă vom sta înaintea divanuluĭ luĭ Christos.

Tu, dice, carele posteştĭ şi nu mănâncĭ cărnurile cele de porc, pentru ce osîndeştĭ pre fratele tĕŭ de lacom, căcĭ le mănâncă? Şi tu ĭarăşĭ, cel ce mănâncĭ acestea fără de luare aminte, pentru ce defaĭmĭ şi ĭaĭ în rîs pre fratele tĕŭ, ca pre un puţin credincĭós, căcĭ nu le mănâncă? Acesta este frate al tĕŭ şi mădulár al tĕŭ, nu se cuvine dar a defăima pre fratele tĕŭ şi mădularul tĕŭ. Căcĭ aŭ dóră tu aĭ să daĭ sémă luĭ Dumneḑeŭ, pentru cela ce nu mănâncă porcină? Căcĭ şi el şi tu şi noĭ toţĭ avem să stăm de faţă înaintea divanuluĭ stăpânuluĭ Christos; şi el şi tu şi fieşte-carele, dela singur acela are să ĭa cuviincĭósă rĕsplătire. Veḑĭ, o cetitoriule, că cu cele ce ḑice hristianuluĭ celuĭ maĭ deplinit, cu înseşĭ acelea înspăimîntézăşi pre cel nedeplinit şi urmĕtor al obiceĭurilor evreeştĭ, că are să se muncéscă la înfricoşata judecată?

11. Că scris este, viŭ sînt eŭ, ḑice Domnul, că mie mi se va pleca tot genunchĭul şi tótă limba se va mărturisi luĭ Dumneḑeŭ (Is. XLV, 23[1]).

12. Decĭ dar fieşte-carele din noĭ despre sineşĭ va da sémă luĭ Dumneḑeŭ.

Cum că ne vom judeca, ḑice, toţĭ ca niştе robĭ, de către stăpânul nostru Christos, mărturiseşte şi proorocul Isaia, carele ḑicênd că toţĭ îşĭ vor pleca genunchile înaintea stăpânuluĭ Christos, arată covîrşitóre supunere, care o vor aduce luĭ şi împĕraţiĭ şi stăpânitoriĭ şi ceĭ ce se stăpânesc. Iar ḑicênd ĭarăşĭ că tótă limba se va mărturisi, arată că şi ceĭ maĭ înainte de lege, şi ceĭ ce aŭ fost în lege se vor mărturisi, vor da sémă şi rĕspundere pentru faptele lor; cuĭ? Nu legeĭ, ci luĭ Christos, celuĭ ce a dat legea. Drept aceea tu cela ce credĭ în Christos, în judecătorul tuturor, pentru ce nu te lepeḑĭ, ci încă ţiĭ legea?

13. Decĭ să nu ne maĭ judecăm deaciĭa unĭĭ pre alţiĭ; ci acésta judecaţĭ-o maĭ ales a nu pune împedecare fratéluĭ, saŭ smintélă[2]).

[1]) Iar Icumenie ḑice, că de vreme ce s'a ḑis despre Dumneḑeŭ şi Tatăl, că nu judecă pre nime, că Tatăl nicĭ pre unul judecă, ci tótă judecata o a dat Fiĭuluĭ (Ión V); ĭar Pavel împreună cu proorocul aicea vorovesc despre Christos ca despre judecător, că se va mărturisi tótă limba luĭ Dumneḑeŭ, Dumneḑeŭ dar este Christos, măcar deşi păgânilor şi luĭ Arie nu le place.

[2]) Prea vrednice de ĭubire sînt cu adevĕrat cuvintele, ce le scrie înţeleptul Fotie la acéstă ḑicere: „O! glas a luĭ Pavel, o! temelie de zidítor! Acésta ḑice judecaţĭ-o, a nu pune împedecare fratéluĭ saŭ smin-

Amendóue părțile, dice, și cei depliniți întru credință și cei nedepliniți, încetați de prigonirile ce faceți între sine-vĕ, și nicĭ tu cela ce mănâncĭ să pui smintélă celuĭ nedeplinit și carele nu mănâncă, cu înfruntarea cea prea aspră ce ĭ-o facĭ; nicĭ tu carele nu le mănâncĭ tóte să pricinuești smintélă fratelui, celuĭ ce le mănâncă, cu luarea aminte acésta dupre lege ce ĭ-o facĭ. Că la amêndóuĕ părțile se potrivesc aceste cuvinte. Pentru acésta și dóuĕ numirĭ aceleași însemnătóre le-a pus, împedecarea și smintélă: pre una, pentru o parte și pre cea-l-altă, pentru cea-l-altă.

14. Știŭ și bine încredințat sînt întru Domnul Iisus că nimic e spurcat printr'însul, fără numaĭ celuĭ ce se pare a fi ce-va spurcat, aceluĭa e spurcat.

După ce a învĕțat Apostolul, că ceĭ puternicĭ în credință nu se cuvine a înfrunta pre ceĭ neputincioși, dogmă obștéscă și hotărîre preste tot cuprindĕtóre dice despre mâncărĭ și învață pre cel maĭ neputincios întru cugetare, să nu se témă, nicĭ să se îngrozéscă de cărnurile de porc, ca de niște necurate și de cele-l-alte mâncărĭ, pre care le oprește legea și dice așa: Eŭ știŭ și desăvîrșit încredințat sînt, nu cu omenești cugetărĭ, ci întru Domnul Iisus, adecă dela Domnul învĕțându-mĕ și dela dinsul încredințându-mĕ, că nicĭ o mâncare este spurcată și necurată de sineșĭ, adecă dupre firĕ, ci dupre socotéla cea slabă și credința aceluĭa ce le întrebuințéză se socotesc mâncările necurate. Și numaĭ aceluĭa i se pare acest fel, dar nu și celora-l-alțĭ, celor puternicĭ adecă în credință și în cugetare[1]).

---

télă. Acéstă temelie maĭ întâiŭ aruncați-o; acéstă temelie de se va întări între voĭ, cele-l-alte cu lesnire se pot zidi de-asupra. Și cela ce nu cugetéză ḑiua, cel ce o cugetéză așa, în cât în fiește-care ḑi a posti, pentru Domnul o cugetéză așa. Și cel ce o cugetéză ca să nu postéscă în fie-care ḑi, pentru Domnul cugetéză așa" (la Icumenie).

[1]) Și Teodorit încă maĭ acesteași le mărturisește ḑicênd: Că pentru a nu ḑice unĭĭ: Și cum tu Pavle legĭuești împrotivă de Moĭsi, carele (ḑice) și în Cea leviticéscă (Cap. XI), și în A dóua lege (Cap. XIV), cum că carnea de porc și a altor dobitóce necurate este spurcată? Pentru acésta Pavel a adus în mijloc pre Christos, stăpânul luĭ Moĭsi, carele a curmat pândirile legeĭ și nimic a lăsat a se socoti necurat. Iar ḑicerea „printr'însul" Sevir o a cetit, prin el, adecă Christos prin sine, va se ḑică prin evanghelicésca punere de lege, nicĭ o mâncare o a lăsat să se socotéscă necurată. Iar de nu se dumerește cine-va, pentru ce porcul și cânele și vulturul și alte vietățĭ se numesc necurate de sfînta Scriptură, rĕspundem că nu pentru-că sînt îngrețăluitóre și mârșave se numesc așa. Fiind-că, precum maĭ sus a spus Apostolul, nimica e spurcat și necurat în firea sa, ci așa se numesc pentru treĭ pricinĭ: Cea maĭ întâĭa și maĭ de frunte este, pentru-că tóte câte se numesc necurate sînt vătămătóre la sănătatea trupuluĭ, precum și ceĭ maĭ aleșĭ din rabinĭ și

15. Iar dacă pentru mâncare fratele tĕŭ se mâhneşte, nu umbli încă dupre dragoste.

Aicea vorbeşte Apostolul celuĭ maĭ deplinit în credinţă, învĕţându-l că deşi mâncările dupre firea lor, nu sînt necurate, tu însă se cuvine a te feri de porcine şi a nu le mânca, iconomisind şi compogorîndu-te pentru fratele tĕŭ, de voeştĭ a păzi dragostea cea către dînsul, ca să nu se mâhnéscă acela smintindu-se din pricina ta; că dupre înţeleptul Fotie maĭ bine este a cerca tu cel maĭ deplinit să îndreptezĭ pre fratele tĕŭ cel slab şi nedeplinit, ca să nu osebéscă şi să pândéscă mâncările; ĭar de nu póte acela a se îndrepta, maĭ bine este să trecĭ cu vederea metehnele luĭ şi cu tot chipul să-l povĕţueştĭ, pentru ca să-l căştigĭ şi să-l mântueştĭ.

Nu-l perde pre acela cu mâncarea ta, pentru carele Christos a murit.

Pentru pricina mâncăreĭ tale, ḑice, perḑĭ pre fratele tĕŭ, hristiane, carele este atât de dorit la Christos, în cât însuşĭ a murit pentru mântuirea luĭ. Şi Christos adecă, nu s'a ferit a se face rob şi a muri pentru fratele tĕŭ; ĭar tu nicĭ de mâncare te fereştĭ pentru ca să-l mântueştĭ, ci cu învingerea vorbeĭ tale îl povârneştĭ pre el la maĭ marĭ, pentru-că el vĕḑêndu-te pre tine că mănâncĭ porcină pentru învingerea de vorbă rea către dînsul se face maĭ îndărăptnic şi maĭ pizmatareţ şi dupre urmare din acésta póte a se primejdui, a se despărţi şi desăvîrşit de Christos şi de credinţa luĭ Christos, şi a se pironi cu totuluĭ tot în lege.

16. Decĭ nu să huléscă binele vostru,

Adecă tu aĭ cu adevĕrat deplinătate în credinţa luĭ Christos, (că pre acésta o numeşte bine); însă deplinătatea acésta să nu facĭ să se huléscă de cel nedeplinit întru credinţă, pentru-că

---

doftorĭ, acéstaşĭ socotélă o aŭ despre necuratele dobitóce, şi maĭ ales Mar. Vasilie în canonul LXXXVI al sĕŭ. A dóua pricină e, pentru ce se numesc aşa, de către socotéla multor ómenĭ, dupre Procopie, şi a treĭa pentru a nu li se închina Evreiĭ ca unor Dumneḑeĭ, dupre Teodorit. Drept aceea cruţând Dumneḑeŭ sănătatea trupuluĭ nostru şi vrênd a ne face să nu le mâncăm, le-a numit necurate, ca şi de însuşĭ numele lor să ne ferim de a le mânca. Iar de s'ar afla cine-va în nevoe şi ar mânca din cele ce se numesc necurate orĭ câne, orĭ vultur, nu pĕcătueşte, dupre canonul cel maĭ de sus al Mar. Vasilie: „Fiind-că nicĭ una din acestea, de Scriptura cea nóuă nu este oprit, că dumneḑeeştiĭ Apostolĭ la cap. dóuĕ-ḑecĭ şi cincĭ aĭ Faptelor (recte XV) aŭ oprit pre hristianĭ, numaĭ acestea să nu le mănânce, adecă cele jertfite idolilor, sângele şi sugrumatul saŭ mortăcĭunea; şi în canonul LXIII al lor, asemenea aŭ oprit să nu mănânce hristianiĭ, prins de hĭară şi mortăcĭune şi sânge. Veḑĭ şi suptînsemnarea stihuluĭ şése, al capuluĭ IV al ceiĭ I către Timoteĭ.

dacă tu pentru-că eşti deplinit stricĭ pre nedeplinitul fratele tĕŭ, te facĭ pricinuitor de a se huli binele şi deplinătatea ce aĭ. Bine, însă veĭ înţelege şi pre dogma hristianiceştei credinţe, care nu voeşte Pavel a se huli şi a se prihăni, de ceĭ necredincĭoşĭ şi de necinstitoriĭ de Dumnedĕŭ, vĕdĕnd dezbinările şi smintelele ce aŭ între dinşiĭ hristianiĭ pentru mâncărĭ.

17. Că nu este împĕrăţia luĭ Dumnedĕŭ mâncare şi bĕutură.

Aŭ dór, dice, noĭ hristianiĭ, din mâncărĭ sîntem binc voiţĭ şi nemântuim? Aŭ dóră de veĭ mânca carne de porc, mâncarea acésta te va băga întru împĕrăţia luĭ Dumnedĕŭ? Ba. Prihănindu-ĭ însă căcĭ se mândreau că mânca porcine cu nebăgare de sémă, pentru acésta nu a dis numaĭ mâncarea, ci a adaos şi bĕutura, dupre dumnedeescul Chrisostom şi dupre sfinţitul Teofilact acesta[1]).

Ci dreptatea şi pacea şi bucuria întru Duhul Sfînt.

Dar care sînt cele ce bagă pre hristianĭ întru împĕrăţia luĭ Dumnedĕŭ? Este dreptatea, adecă catolicésca şi cuprindĕtórea fapta bună şi curata şi neprihănita viaţă. Este şi pacea cea către fraţiĭ lor şi nu prigonirea şi gâlcéva în cuvinte. Este bucuria ceea ce se face din unire cu fraţiĭ lor şi nu mâhnirea fraţilor lor, care se pricinueşte din înfruntare; ĭar fiind-că (se) află şi pace în lucrurĭ rele şi bucurie, pentru acésta dupre urmare a adaus Apostolul acésta «întru Duhul sfînt» ca cum ar dice aşa: Eŭ nu vorovesc aicea pentru pacea şi bucuria cea spre rĕŭ, ci pentru cea întru Duhul sfînt, adecă pentru bucuria şi pacea cea despre bunătăţile cele duhovniceştĭ. Ĭar dumnedeescul Ioan Chrisostom a tâlcuit maĭ adânc acésta, pentru ce Pavel aicea şĭ-a adus aminte şi a pomenit de dreptate, dicĕnd sfîntul că pentru ca să arăte că cela ce nu face iconomie pentru neputincĭoşĭ şi nu se depărtéză de cărnurile de porc, acela nedreptăţeşte pre fratele sĕŭ, întru însaşĭ mântuirea luĭ, pre care Christos, cu mórtea sa o a pricinuit luĭ. Drept aceea din protivă, carele se fereşte de mâncarea cărnurilor de porc pentru ca să căştige mântuirea fratelui sĕŭ, acela este lucrător al dreptăţeĭ, ceiĭ ce pricinueşte pre împĕrăţia luĭ Dumnedĕŭ.

[1]) Ĭar Fotie dice că dicĕnd Apostolul mâncare şi bĕutură, a arătat că prigonirea în cuvinte ce aveaŭ eĭ pentru mâncărĭ, era fórte mare şi afară de mĕsură. Pentru acésta ca cum le-ar dice: Că de ar fi împĕrăţia luĭ Dumnedĕŭ mâncare şi bĕutură şi de s'ar căştiga cu mâncare şi cu bĕutură, nu aţĭ arăta maĭ multă nevoinţă şi luptă, decât acésta ce aveţi acum; dar împreună îĭ şi ruşinéză cu cuvintele acestea, că dacă pentru mâncărĭ şi bĕuturĭ faceţĭ aşa, ce nevoue să faceţi pentru dreptate şi pentru pace şi pentru duhovnicésca bucurie.

18. Că cela ce întru acestea slujește luĭ Christos, bine plăcut este luĭ Dumnedeŭ și ales întru ómenĭ.

Aicea Apostolul ghicitorește arată că hristianiĭ ceĭ maĭ deplinițĭ întru credință, din mândrie înfruntau pre ceĭ maĭ nedeplinițĭ. Pentru acésta dice lor: De voeștĭ tu, hristiane, cel maĭ deplinit în credință să fiĭ minunat și să te laudĭ de toțĭ ómeniĭ, să știĭ că nu veĭ fi lăudat atâta pentru deplinătatea acésta, ce o aĭ cât veĭ fi lăudat pentru pacea și bucuria, ce o veĭ avea pentru frațiĭ tĕĭ și pentru cele-l-alte fapte bune ale tale; pentru-că cu aceste fapte bune poțĭ să slujeștĭ luĭ Christos și să te facĭ bine-plăcut luĭ Dumnedeŭ și nu mâncând cu nebăgare de sémă cărnurile cele de porc.

19. Deci dar cele ale păceĭ să le urmăm și cele ce sînt spre zidirea cea a unuĭa către altul.

Numele păceĭ însă, a dis Apostolul către hristianul cel maĭ nedeplinit în credință și neputincĭos, pentru-că acela era carele n'avea pace, orĭ și acela era pricinuitorul smintelelor și al turburărilor, pentru-că căuta să păzéscă întru mâncărĭ pândirile legeĭ. Iar numirea zidireĭ o dice Pavel către hristianul cel maĭ deplinit și maĭ înalt întru credință, pentru ca să nu surpe pre nedeplinitul fratele sĕŭ, smintindu-l și defăimându-l pre el. Orĭ maĭ bine a dice și pacea și zidirea obștește le-a făcut Pavel către amêndóuĕ părțile, adăugând acésta, a unuĭa către altul. Și dicênd că trebue și ceĭ puternicĭ și ceĭ slabĭ întru credință să aĭbă pace întru dînșiĭ și să iconomiséscă unul pre altul; ĭar fiind-că maĭ întâĭŭ a dis pacea și apoĭ zidirea, a arătat cu acestea Apostolul că fără de pace nu e cu lesnire cine-va a iconomisi pre altul.

20. Să nu stricĭ lucru luĭ Dumnedeŭ pentru mâncare.

Lucrul luĭ Dumnedeŭ, dice, este mântuirea fratelui tĕŭ, hristiane; să nu risipeștĭ dar mântuirea acésta a fratelui tĕŭ, pre care însuș Dumnedeŭ o a pricinuit luĭ. Și maĭ ales pentru ce risipeștĭ mântuirea luĭ, nu pentru vre o altă pricină, ci pentru mâncare, nevrênd eŭ adecă a te lăsa, tu să nu mănâncĭ carne de porc, pentru ca să câștigĭ pre neputincĭosul fratele tĕŭ.

Că tóte sînt curate, ci rĕŭ este celuĭa ce mănâncă prin smintélă.

Fiind-că Apostolul mult a înfruntat pre hristianul cel maĭ deplinit în credință, s'a temut ca nu cum-va cel nedeplinit în credință să se întăréscă în socotéla sa cea rea, și între luare aminte ce face despre mâncărĭ. Pentru acéstă pricină ĭarăș-și aicea grăește dogmă și hotărîre catolicéscă, dicênd că tóte mâncările sînt curate, dar celuĭa ce mănâncă cu rea conștiință mân-

cările și se smintește în cugetul sĕŭ, aceluĭa este rĕŭ a le mânca; pentru-că cel nedeplinit în credință și întru cugetare socotind că carnea de porc este necurată, apoĭ silit fiind de defăĭmările celor-l-alțĭ a le mânca, nu se folosește, ci maĭ mult se vatămă, pentru-că nu-l vatămă mâncarea, ci socotéla cu care o mănâncă. Drept aceea maĭ întâĭŭ trebue a se învĕța acesta și a se încredința de către tine cel maĭ deplinit întru cugetare, că nicĭ o mâncare nu este necurată, ci tóte sînt curate și apoĭ dacă mănâncă cu o deplină încredințare ca acésta, nu se vatămă.

21. Bine este a nu mânca carne, nicĭ a bea vin, nicĭ întru ceea ce fratele tĕŭ se smintește, saŭ se poticnește, saŭ slăbește.

Tu, ḑice, o hristianule, cel maĭ deplinit în credință, silești pre nedeplinitul fratele tĕŭ să mănânce mâncările acelea ce nu cutézĕ, pentru-că le socotește necurate. Eŭ însă ḑic ție că și tu se cuvine a te feri de fiește-care mâncare și bĕutură, care smintește pre fratele tĕŭ, nu că dór e rĕŭ a mânca din fiește-care mâncare, fiind-că tóte sînt curate, ci pentru-că însuși acésta, că mănâncĭ tóte, smintește pre fratele tĕŭ. Ḑicênd însă Pavel că se smintește fratele cel nedeplinit, a arătat că el este fără de minte și deșert întru cugetare, pentru-că ceĭ deșerțĭ la minte se smintesc lesne. Iar ḑicênd că se împedecă, l'a arătat și că este orb, pentru-că orbiĭ se împedecă și se poticnesc; ḑicênd încă și că se slăbește, l'a arătat și că este puțin credincĭos. Decĭ prin tóte acestea, trage și îndémnă pre hristianul cel maĭ puternic spre ajutorul fratelui luĭ, carele întru tóte este neputincĭos[1]).

[1]) Insemnézĕ că nu se cuvine cine-va a se depărta de fiește-care lucru, care de sineși este bun și dupre porunca luĭ Dumneḑeŭ, deși altul se smintește pentru acela, ci se cuvine a defăĭma smintéla acésta și a lucra binele acela măcar deși se smintesc ceĭ-l-alțĭ, precum Mar. Vasilie hotărîtor ḑice: „Dacă lucrul însuși dupre cuvîntul sĕŭ este bun, orĭ cel ce se ḑice, orĭ cel ce se face, ĭar bóla celuĭ ce întrebuințézĕ lucrul orĭ cuvîntul, întru întrebuințare face într'însul vătămare, este curat de judecata celor ce se smintesc, cel ce ḑice binele spre zidirea credinței și cel ce-l face. Precum Domnul ḑicênd că nu ceea ce intră în stomah spurcă pre om, ci ceea ce ĭasă din gură, aceea spurcă pre om; ĭar către ceĭ ce se sminteaŭ a ḑis: „Tot sadul, care nu l'a sădit Tatăl meŭ cel ceresc, se va desrădăcina“ (întreb. X. Cuv. II, despre botez). Iar dacă lucrul de sine este rĕŭ orĭ este din cele ce se află întru stăpânirea nóstră și este ertat de-l va face cine-va și din facere ar pricinui smintélă altora și maĭ ales celor slabĭ în credință și în socotélă; unul ca acela negreșit se va osîndi pentru smintéla acéste ce a pricinuit, precum acestaș purtător de Dumneḑeŭ părinte ḑice ĭarășĭ: Iar când ceea ce se face pentru însuși cuvîntul să află rĕŭ, se face pricină de smintélă, adecă când este din cele ertate lucrul și când se află întru a nóstră stăpânire, de s'ar face smintélă celuĭ neputincĭos în credință saŭ în socotélă, arătat e

22. Tu credință aĭ? Intru sineți aibĭ-o înaintea luĭ Dumnedeŭ.

Aicea ghicitóresțe arată Apostolul, că hristianul cel maĭ deplinit întru credință, arăta deplinătatea sa, ca un iubitor de slavă deșartă. Deci îĭ dice, voeștĭ hristiane, să arăți că eștĭ deplinit întru credința cea despre mâncărĭ și cum că fără îndoială credĭ, că tóte mâncările sînt bune și curate? Nu arăta acésta mie și celor-l-alți, ci e destul să aĭ credința acésta întru conștiința ta. Destul e și să arăți credința ta acésta singur luĭ Dumnedeŭ, iar nu și ómenilor.

Fericit este cela ce nu se judecă pre sineși întru ceea ce alege.

Măcar deși alt om nu te știe, însuți tu eștĭ destul întru sineți a fi fericit. Când și cum? Atuncĭ adecă, când nu te veĭ osîndi pre sineți nicĭ conștiința ta te va pârî, întru lucrul acela, pre care l'aĭ ales, ca să-l facĭ. Acestea însă înțelege-le iubitule, nu întru fiește-care lucru, ci întru singura pricina acésta, ce ne stă înainte, adecă despre mâncărĭ și dupre Chrisostom și dupre sfințitul Teofilact acesta, adecă cum că fericit este acela, carele nu se osîndește de conștiința sa, pentru mâncările acelea, ce le-a ales a le mânca, adecă cel ce nu le socotește ne curate[1]).

23. Iar cela ce se îndoește, de va mânca, să osîndește că nu este din credință.

Și acésta către hristianul cel deplinit în credință s'a dis: Ce sileștĭ, dice, hristiane, pre neputincĭosul frate să mănânce? Nu știĭ că cela ce se îndoește în cugetul sĕŭ, socotind că sînt necurate mâncările și nu le mănâncă cu adâncă încredințare

---

că cel ce-l face, negreșit cade în înfricoșata și nescăpata osînda aceea de Domnul dișă așa: Că maĭ bine este luĭ a i se lega o pétră de móră de grumazul luĭ și a se arunca în mare.... Pentru acésta Apostolul și pentru cele ertate dice: Maĭ bine este a nu mânca carne și a nu bea vin, nicĭ a face alta întru care fratele tĕŭ se poticnește, orĭ se smintește, orĭ se slăbește. Și ĭarăși aĭurea dicênd: Că tótă zidirea luĭ Dumnedeŭ e bună și nimic e de lepădat, cu mulțămire luându-se (I Timot. IV, 4). Dar însă dice: Nu voĭŭ mânca carne în véc, ca să nu smintesc pre fratele meŭ (I Corint. VIII, 13). Iar dacă la cele ertate acest fel este osînda, ce ar dice cine-va despre cele oprite? Pentru acésta maĭ obștește ne învață pre noĭ dicênd, neîmpedecătorĭ făceți-vĕ și Iudeilor și Elinilor și bisericeĭ luĭ Dumnedeŭ, precum și eŭ la tóte tuturor plac, necăutând folosul meŭ, ci pre cel al multora ca să se mântuiască (I Cor. X, 32). (Vedĭ și Cuv. cel despre smintélă maĭ pre larg în Mor. Cart. mea (Hristoitia).

[1]) Fotie dice că Pavel acésta o dice către cel deplinit în credință; maĭ dice încă Fotie că acésta se înțelege catolicește pentru fiește-ce lucru, adecă fericit e cel ce fiește-care lucru îl înțelege cu deplină cercetare, că e bun de-l face, conștiința avêndu-o mărturisind (la Iecumenie).

ca curate, ci le mănâncă de rușine orĭ de silă, nu știĭ, dic, că acesta se osîndește? Pentru ce? Nu pentru-că ar fi bucatele necurate, ci pentru-că el le mănâncă ca necurate, silit de tine.

Și tot ceea ce nu e din credință pĕcat este[1]).

Și acésta către hristianul cel deplinit în credință s'a dis. Pentru ce, dice, când nedeplinitul frate nu îndrăznește, nicĭ crede că bucatele sînt curate, ci le mănâncă cu conștiință deznădĕjduită, cu adevĕrat pĕcătuește. Și cu acestea tóte arată Pavel, dupre Chrisostom, câtă vătămare pricinuesc ceĭ maĭ deplinițĭ în credință, silind pre ceĭ nedeplinițĭ și carĕ se îndoesc în cugetarea lor, să mănânce mâncările cele socotite de dînșiĭ necurate și că pentru vătămarea acésta ce pricinuesc acelora, trebue a înceta de a maĭ înfrunta.

24. Iar celuĭa ce póte pre voĭ a vĕ întări, dupre buna vestire a mea și propoveduirea luĭ Iisus Christos, dupre descoperirea taĭneĭ ceiĭ tăcute în vecĭnice vremĭ[2]),

25. Arătată însă acum și prin Scripturĭ și prin prorocĭ și prin porunca vecĭniculuĭ Dumnedĕu, spre ascultarea credinței, la tóte neamurile făcêndu-se cunoscută,

26. Singur înțeleptuluĭ Dumnedĕu prin Iisus Christos, căruĭa slava în vécurĭ, amin.

Obicĭnuește Apostolul Pavel, dupre sfătuire, dupre învĕțătura sa a face rugăcĭune către Dumnedĕu, care și aicea o întrebuințézĕ, rugând pre Dumnedĕu pentru hristianiĭ ceĭ maĭ nedeplinițĭ întru credință. Și nu numaĭ învĕțându-l cu cuvîntul, ci și dumnedeescul ajutor chemându-l asupra lor; ĭar urmarea alcă-

[1]) Pentru ce dar ceea ce nu e din credință e pĕcat? Pentru-că credința este din auḑ, precum a proḑis Pavel, ĭar auḑul prin graĭul luĭ Dumnedĕu (Rom. X, 17). In cât ceea ce se face nu din credință, e în afară de graĭul luĭ Dumnedĕu; și ca o călcare de graĭul luĭ Dumnedĕu e pĕcat. Și altmintrelea ceea ce se face fără credință nu póte plăcea luĭ Dumnedĕu, că dupre Apostolul „fără credință e cu neputință a bine a plăcea“ (Evreĭ XI, 6). Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: „Credința ta e din auḑ“.

[2]) Insemnézĕ că aceste treĭ stihurĭ adecă: „Iar celuĭa ce póte a vĕ întări pre voĭ, și cele-l-alte... și acesta: care s'a arătat acum și cele-l-alte“; saŭ „singur înțeleptuluĭ Dumnedĕu“: întru cele-l-alte izvóde tipărite sînt adause la capul cel maĭ de pre urmă șése-spre-dece ale acesteĭ către Romanĭ, împreună cu îmbrățișerile (adecă cu închinăcĭunile); nu drept însă, că s'a adaus după dicerea: Darul Domnuluĭ nostru Iisus Christos, cu voĭ cu toțĭ, amin, care este cuvîntul cel maĭ de pre urmă al fiecăreĭ trimiterĭ a luĭ Pavel, și alt cuvînt după acelea nu urmézĕ. Iar la dumnedeescul Chrisost., la Teodorit, la Teofilact și la Icumenie și dupre dreptul cuvînt, bine sînt aicea stihurile acestea scrise; ĭar întru altele se scrie: „Și prin Scripturile proorocești“.

tuirei este acest fel dupre chip săritor, adecă: ĭar luĭ Dumneḑeŭ, celuĭa ce póte a vĕ întări pre voĭ, prin Iisus Christos, căruĭa slava (se cuvine să fie) în vecĭ, amin. Iar substantivul (recte pronumele) «căruĭa», este de prisos; s'a pus însă pentru-că cuvîntul trebuĭa ĭarăşĭ a se poftori pentru multe cuvinte, cele puse în mijloc. Şi a ḑis: slavă fie luĭ Dumneḑeŭ, care póte a vĕ întări (pre voĭ) ceĭ slabĭ şi carĭ vĕ clătiţĭ. Şi cum o póte acésta? Dupre buna-vestire şi evanghelia mea, adecă; ca să vĕ întăréscă să ţineţĭ cele ce eŭ vĕ învĕţ şi vĕ bine-vestesc[1]); ĭar buna-vestirea mea şi propoveduirea şi învĕţătura luĭ Iisus Christos, un lucru este, pentru-că cele ce eŭ învĕţ nu sînt dogme ale mele, ci sînt legĭ şi dogme ale luĭ Christos, dupre descoperirea Taĭneĭ. Semn de prea mare cinste, ḑice, este a ne învrednici noĭ hristianiĭ să ne facem părtaşĭ aĭ taĭnelor luĭ Dumneḑeŭ; lucru ce era din vechiŭ adecă şi din véc prohotărît, ĭar acum s'a arătat prin scripturile legeĭ şi ale proorocilor. Ce te temĭ dar tu slăb întru credinţă, ca să nu te desparţĭ de lege, dacă veĭ mânca carne de porc, căcĭ ĭată tóte scripturile taĭna acésta a Evangheliei luĭ Christos o propoveduesc[2]), care pre lângă tóte cele-l-alte, învaţă şi pre nebăgarea în sémă a mâncărilor. Şi dupre porunca Dumneḑeuluĭ celuĭ vecĭnic[3]), s'a arătat taĭna acésta.

[1]) Mulţĭ ereticĭ auḑind însă pre Pavel că ḑice aicea evanghelia sa şi aĭurea în trimiterile sale, aŭ plăsmuit şi aŭ minţit, ḑicênd că Pavel ar fi scris osebită carte de Evanghelie, ca şi (cele atribuite) altora multora; adecă evanghelia Apostoluluĭ Petru, a luĭ Toma, a luĭ Andreĭ; evanghelia luĭ Nicodim; întâĭa evanghelie a Sfîntuluĭ Iacov, a luĭ Filip, a luĭ Vartolomeŭ, a luĭ Mateĭŭ, a luĭ Varnava, a celor doĭ-spre-ḑece Apostolĭ; evanghelia Naşterei Mântuitoruluĭ, evanghelia a pruncieĭ luĭ, a naşterei Marieĭ; evanghelia Eghiptenilor; evanghelia a Evreilor, evanghelia a Nazireilor. Şi tóte acestea sînt neadevĕrate şi minciunoscrise, precum aceĭaşĭ ereticĭ aŭ plăsmuit că ar fi şi cincĭ neadevĕrate cărţĭ în Scriptura cea Veche, precum apocalipsis a luĭ Moĭsi, Supţirea Naştere, Suirea luĭ Moĭsi, taĭnicele cărţile luĭ Moĭsi şi testamentul luĭ Moĭsi.

[2]) Iar Fotie ḑice că propoveduirea luĭ Iisus Christos a fost acésta, ca să te cunóscă pre tine, ḑice, şi pre carele aĭ trimis, că eŭ şi Tatăl una sîntem, că „judecata tótă Fiĭul o are", că mergênd învĕţaţĭ pre tóte neamurile, botezându-ĭ pre eĭ în numele Tatăluĭ şi al Fiĭuluĭ şi al Sfîntuluĭ Duh şi cele asemenea, care tóte aŭ fost pricină şi a propoveduireĭ luĭ Pavel.

[3]) Iar Fotie ḑice, că vecĭnic Dumneḑeŭ, Pavel aicĭ numeşte pre S. Duh, dupre porunca şi însuflarea căruĭa s'a vorovit şi s'a scris taĭna luĭ Christos. Deci pre tótă S. Treime o arată aicĭ Pavel şi aceştia ĭĭ înalţă slavă, că ḑicênd singuruluĭ înţeleptuluĭ Dumneḑeŭ, a arătat pre Tatăl, ḑicênd şi prin Iisus Christos, a arătat pre Fiĭul, ḑicênd şi „vecĭniculuĭ Dumneḑeŭ" a arătat pre Sf. Duh; ĭar singur înţeleptuluĭ Dumneḑeŭ a ḑis, ḑice acestaşĭ, nu spre osebire de Fiĭul şi de Duhul, ci ca să ţie alegerea întru unatica Treime şi nu pentru ca să o desbine şi ca să-ĭ ridice vrednicia; când voĭ ḑice, „singur" pre tóte cele-l-alte le despart şi le ose-

Decĭ tu, cela ce te îndoeștĭ pentru mâncărĭ, nu ți se cade a te împrotivi luĭ Dumnedeŭ, ci a crede și a asculta, căcĭ credința are trebuință de ascultare și nu de cercetare și de iscodire; ci și tóte neamurile așa cred, pentru-că la tóte s'a arătat taĭna acésta. Cum dar tu, hristiane, cel ce urmezĭ cele evreeștĭ, încă slujeștĭ și asculți de lege și nu asculți de însașĭ taĭna și evanghelia luĭ Christos, întru care cred toți? Iar singur înțeleptuluĭ Dumnedeŭ a dis Pavel nu spre osebire de Fiĭul, adecă despărțind pre Fiĭul de Tatăl, să nu fie! Pentru-că Fiĭul este înțelepciunea Tatăluĭ, și precum Tatăl este înțelept, așa asemenea și Fiĭul este înțelept; ĭar singurul ĭ-a dis spre deosebire de angheliĭ și de ómenĭ; că singur Dumnedeŭ este firește înțelept, ĭar angheliĭ și ómeniĭ dupre împărtășire dela Dumnedeŭ aŭ înțelepcĭune și sînt înțelepți. Decĭ acestuĭ Dumnedeŭ carele a arătat taĭna acésta, să-ĭ fie slavă și nu legeĭ, lângă care tu încă ședĭ, luând aminte bucatele. Iar «prin Iisus Christos» că a dis, póte a se înțelege, precum am dis mai sus, celuĭ ce póte pre voĭ a vĕ întări prin Iisus Christos. Póte încă și așa a se înțelege, că taĭna Evangheliei s'a cunoscut la tóte neamurile prin Iisus Christos, că acesta a arătat taĭna acésta la neamurĭ, pentru-că a trimis pre uceniciĭ sĕĭ să învețe pre tóte neamurile, dicênd lor: «Mergênd învĕțațĭ tóte neamurile»: (Mat. XXVIII, 14)[1]).

CAP. XV.

1. Și datorĭ sîntem noĭ ceĭ tarĭ, să purtăm slăbicĭunile celor neputincĭoșĭ.

După ce a făcut rugăcĭune Apostolul, ĭarăși sfătuește și îndulcește pre hristianiĭ ceĭ maĭ depliniți în credință; una adecă, pentru-că aŭ împreună numĕrat cu dînșiĭ și pre a sa față dicênd că datorĭ sîntem, și alta încă pentru că-ĭ numește pre eĭ puternicĭ; nu a dis însă prost: să purtăm pre ceĭ slabĭ, ci slăbicĭunile lor, îndoind dicerea, pentru ca să-ĭ tragă la maĭ multă milostivire[2]).

---

besc, ĭar pre aceea (Treimea adecă) maĭ mult prin dicerea „singur", o unesc de firésca ținere, nu despărțind pre nedeosebire, ci împreună strângênd cu mințile ascultătorilor pre unire; pentru acésta și substantivul (recte pronumele) „căruĭa", care Pavel l'a adaus la sfîrșit, la câte trele fețele Treimeĭ se dă pentru ființa și Dumnedeirea cea una a celor 3 ipostasurĭ. Iar Icumenie dice că singuruluĭ înțeleptuluĭ Dumnedeŭ ĭ s'a dis spre osebirea mincĭunonumiților și neînțelepților Zeĭ.

[1]) Vedĭ și suptînsemnarea la Cap. IV, al celeea către Filps. s. 20 vrednică de cuvînt fiind.

[2]) Ma. Vasilie fiind întrebat cum sînt datorĭ ceĭ puternicĭ a purta slăbicĭunile celor neputincĭoșĭ, rĕspunde așa: „Dacă cela ce pórtă adecă ri-

Și nu nóuĕ a plăcea.

Fiind-că maĭ sus a ḑis Pavel, că noĭ hristianiĭ sîntem datorĭ să purtăm slăbiciunile celor neputincioșĭ, acum învață și cum se póte face acésta și ḑice că atuncea putem să purtăm neputințele lor, când nu vom căuta numaĭ pre a nóstră plăcere și voe, ci și plăcerea și mântuirea fratelui nostru.

2. Fiește-care din voĭ aprópelui să placă întru bine, spre zidire.

Adecă fiește-carele hristian să facă ceea ce este plăcut fratelui sĕŭ, întru bine însă și nu în rĕŭ, că mulțĭ de multe orĭ fac rele, ca să placă aprópelui. Și pentru ca să nu ḑică hristianul cel deplinit în credință: iată eŭ trag pre nedeplinitul fratele meŭ la bine, mustrându-l pre el să nu ĭa aminte la mâncărĭ: pentru acésta a adaus Pavel acésta: «spre zidire»; așa, ḑice, acésta ce facĭ tu, cel deplinit este bine; însă fiind-că nu se face în vremea cuviincióșă și potrivită, pentru acésta nu este spre zidire, ci spre risipirea fratelui tĕŭ; fiind-că înfruntarea cea fără de vreme, îl obóră și nu-l zidește[1]).

3. Că și Christos nu lui-șĭ a plăcut, ci precum este scris: Ocările celor ce te ocăresc pre tine, aŭ căḑut asupra mea (Psalm. LXVIII, 10).

Pavel aḑuce pre Mântuitorul Christos în mijloc și pre acesta îl dă de pildă nóuĕ hristianilor; pentru-că în stăpânirea luĭ Christos era, ḑice, a nu să ocărî și a nu se necinsti, nicĭ a pătimi vre una din câte a pătimit, de ar fi voit a plăcea lui-șĭ, adecă de ar fi voit a căuta numaĭ de sine; însă nu a voit acésta[2]).

dică și vindecă óre-care bóle și metehnele fratelui sĕŭ, precum este scris pentru Domnul, că a luat neputințele nóstre și a purtat bólele: nu că le-a priimit acestea asuprăși Domnul, ci că a vindecat neputințele. Dacă ḑic, se cuvine și aicĭ la cuvintele acestea ale Apostoluluĭ a se potrivi cuvîntul și chipul pocăinței, prin carele chip se vor vindeca frațiĭ din silința vindecătorilor (CLXXV hotărîre pre scurt).

[1]) Veḑĭ și tâlcuirea ḑicereĭ: „Nimenea să caute de al sĕŭ, ci fiește-carele de al aprópelui“ (I Cor. X, 24).

[2]) Pentru acésta Teodorit așa tâlcuește: „Că însuși stăpânul nu de al sĕŭ a căutat, ci pentru mântuirea nóstră morței s'a dat. Că îl aŭḑim pre el la vremea patimeĭ, rugându-se și ḑicênd“: „Părinte, de este cu putință trécă dela mine paharul acesta, însă nu precum eŭ vreaŭ, ci precum vreĭ tu“ (Mat. XXVI, 39). A priimit încă și hulele Iudeilor și cele ce din vechĭŭ le pricinuia Tatăluĭ, eĭ cu fără-de-lege strigând, acestea le întrebuința asupra luĭ; pentru care aŭ pus și proorocéscă mărturie. Se vede însă că Pavel aicĭ întrebuințéză formă de lipsă, care așa póte se împlinește: Că și Christos nu lui-șĭ a plăcut, ci aprópelui, spre mântuire, pentru carea s'a ocărît și a pătimit, precum este scris: ocările celor ce te ocăresc pre tine și cele-l-alte. Orĭ și așa: „Că și Christos nu lui-și a plăcut, ci Tatălui precum este scris și pentru carele și s'a ocărît“.

Dar fiind-că a priimit să pătiméscă, pentru acésta a dobîndit réŭ nume dela ceĭ mai mulțĭ și s'a socotit că este neputincios și ca un amăgitor și de rele făcĕtor; pentru acésta strigaŭ ceĭ ce treceaŭ pre lângă Golgota, și-l vedeaŭ pre el rĕstignit, dicênd: «Pre alțiĭ a mântuit, ĭar pre sineșĭ nu póte a se mântui»! (Mat. XXVII, 42). Decĭ ocările, dicea Christos către Părintele sĕŭ, ocările și necinstirile Iudeilor ceĭ ce te ocăraŭ și te necinsteaŭ în Testamentul cel Vechĭŭ pre tine, Părintele meŭ, acestea aŭ căduț asupra mea, a Fiiului tĕŭ, în Testamentul cel Noŭ. Și acest lucru nu a fost noŭ și de mirare, pentru-că ceĭ ce eraŭ obicinuițĭ a ocărî pre Tatăl, aceștia și asupra Fiiului aŭ cutezat cele asemenea.

4. Iar câte[1]) s'aŭ proscris, spre a nóstră învĕțătură s'aŭ proscris, ca prin răbdare și prin mângâerea Scripturilor nădejdea să o avem.

Acestea, dice, mai nainte s'aŭ scris, pentru ca noĭ să le urmăm; cu cuvintele acestea însă îndémnă Apostolul pre hristianĭ ca să rabde ispitele și necazurile; din dumnedeeștile Scripturĭ, dice, ne întărim noĭ să răbdăm cele protivnice, ce vin asupra nóstră[2]) și răbdându-le acestea, să arătăm întru sine-ne pre nădejdea ceea ce o avem de bunătățile, cele ce vor să fie, vie și adevĕrată. Pentru-că cela ce rabdă necazurile cu mulțămire și cu bună cunoștință, acela se vede că are nădejde adevĕrată de bunătățile cele viitóre; precum dimpotrivă cela ce este nerăbdător și nu are bărbăție, acela se arată că nu are adevĕrată nădejde în inima sa și pentru acésta e mic de suflet și nu rabdă.

5. Iar Dumnedeul răbdărei și al mângâerei să dea vóuĕ acéstași a o cugeta între sine-vĕ dupre Christos Iisus.

Intru aceste cuvinte învață dumnedeescul Apostol, că împreună cu Scripturile, Dumnedeŭ este carele dă mângâerea în sufletele hristianilor și răbdarea ispitelor. Pentru acésta și îĭ numește pre el Dumnedeŭ al răbdărei și al mângâerei, de vreme ce însuși este dătătorul acestora și pricinuitorul. Decĭ rógă dar pre Dumnedeŭ, ca să dea hristianilor a nu cugeta unul alta și altul alta, unul să ĭa aminte de una și altul de alta, ci toțĭ să cugeteze unul și acelaș lucru între dinșiĭ, pentru-că acésta este însușirea adevĕrateĭ dragoste, adecă ceea ce cugetézĕ și

[1]) Intru altele se dice: „Căcĭ câte".

[2]) Iar că dumnedeeștile Scripturĭ și sfintele cărțĭ ale Scripturilor sînt mângâere întru ispitele ce pătimesc hristianiĭ, acésta o aŭ arătat Macaveiĭ dicênd: „Și noĭ dar nelipsițĭ de aceștia fiind și mângâere avênd sfintele cărțĭ, care sînt în mânile nóstre" (I Macav. XII, 9). Vedĭ și suptinsemnarea dicereĭ: Cuvîntul luĭ Christos să locuiască întru voĭ cu îmbelșugare (Colas. III, 16).

socotește unul pentru sine, aceea să cugeteze și pentru fratele sĕŭ. Iar de vreme ce este și dragoste luméscă și rea, pentru acésta a adaus Pavel dicênd: dupre Christos Iisus, adecă rog pre Dumnedeul hristianilor, să dea vóuĕ acelea a cugeta, care plac luĭ Iisus Christos, adecă cele plăcute luĭ Dumnedeŭ și bune, ĭar nu cele urîte luĭ Dumnedeŭ și rele.

6. Ca întru un suflet și cu o gură să slăviți pre Dumnedeul și Părintele Domnului nostru Iisus Christos.

Care este căștigul, dice, de a cugeta toți hristianiĭ aceleași? (Acesta adecă) a slăvi pre Dumnedeŭ nu numaĭ cu o gură, ci și cu un suflet și cu o inimă; că acésta însemnéză dicerea «întru un suflet», înțelegêndu-se în loc de suflet și inimă; pentru-că în inimă se pornește lucrarea cea a mânieĭ. Aicea însă se cuvine să facă starea cetitoriul, apoĭ să cetéscă ca dela alt început și să dică: «Și pre Tatăl Domnuluĭ nostru Iisus Christos»; adecă ca să slăviți pre al vostru Dumnedeŭ, ĭar Părinte al Domnuluĭ nostru Iisus Christos. Iar și unit de veĭ ceti pre Dumnedeŭ împreună și Tatăl, în cât dela însuși Christos a fi și Dumnedeŭ și Părinte, nicĭ o necuviință urméză, Dumnedeŭ este al luĭ Christos dupre omenire, ĭar Tată al luĭ este dupre dumnedeire.

7. Pentru acésta priimiți unii pre alții, precum și Christos a priimit pre voĭ, spre slava luĭ Dumnedeŭ.

Dumnedeescul Apostol ĭarăși urméză învĕțătura cea de maĭ naînte și aduce pildă pre Christos, pentru ca să pórte grijă hristianiĭ și să vindece unul pre altul, fiind-că acésta privește spre slava luĭ Dumnedeŭ. Pentru-că a fi uniți hristianiĭ și de o cugetare, acésta slăvește pre Dumnedeŭ; pentru-că a dis Domnul către Tatăl: «Intru acésta vor cunóste toți, că tu m'aĭ trimis, de vor fi toți una» (Ioan XVII, 8). Precum dimprotivă de vor fi desbinați hristianiĭ între sine și vor avea osebite cugetărĭ, acésta face să se huléscă Dumnedeŭ, pentru-că păgâniĭ vĕdênd pre hristianĭ desbinați și despărțiți, prihănesc credința și pre Christos[1]).

8. Și dic vóuĕ pre Iisus Christos că s'a făcut slujitor al tăereĭ împrejur, pentru adevĕrul luĭ Dumnedeŭ, spre a adeveri făgăduințele părinților.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul că Christos nu a plăcut luișĭ, ci pentru dragostea nóstră tóte le-a priimit și dupre urmare înduplecă cu acésta pre hristianiĭ, ceĭ ce aŭ crecut din

[1]) Iar Teodorit așa dice: Și stăpânul Christos, nu drepți fiind noĭ ne-a iubit, ci pĕcătoși luându-ne, ne-a îndreptat; se cuvine dar și noĭ să purtăm neputințele fraților și tóte pentru mântuirea acelora să le lucrăm.

neamurĭ, a nu se mândri împrotiva hristianilor celor ce din Evreĭ aŭ crezut; căcĭ Evreiĭ aŭ crezut și s'aŭ mântuit pentru făgăduințele, care a fost dat Dumnezeŭ strămoșilor lor; ĭar ceĭ din neamurĭ aŭ crezut și s'aŭ mântuit, pentru singura ĭubirea de ómenĭ și mila luĭ Dumnezeŭ. Înțelegerea însă care o dice Apostolul este acest fel: a fost făgăduit Dumnezeŭ luĭ Avraam, ca sĕmênța luĭ să moștenéscă lumea; dar ceĭ ce s'aŭ născut din Avraam apoĭ, aŭ călcat legea luĭ Dumnezeŭ și s'aŭ făcut vinovațĭ pedepseĭ și dupre urmare nevrednicĭ de făgăduința luĭ Dumnezeŭ cea către Avraam; în urmă a venit Christos și dupre omenire a păzit legea luĭ Dumnezeŭ și a priimit tóte cele-l-alte, încă și pre însăș tăerea împrejur, care a fost semn al celor ce se nasc din sĕmênța luĭ Avraam. Plinind dar legea Christos și tăindu-se împrejur și sĕmênță a luĭ Avraam făcêndu-se, a deslegat pre urgia cea asupra Evreilor a luĭ Dumnezeŭ și ĭ-a făcut pre eĭ iscusiți de a priimi ĭarăș făgăduințele luĭ Dumnezeŭ acelea. Decĭ numaĭ prentru acésta a priimit tăerea împrejur Christos, pentru ca să arăte făgăduințele luĭ Dumnezeŭ și Tatăluĭ și pentru ca să întăréscă legea și să o facă să stăpânéscă. Drept aceea pentru ce tu, hristianul, cel ce din Evreĭ aĭ crezut, încă urmezĭ obiceĭurile evreești? Și pentru ce păzeștĭ legea pentru care te primejduĭaĭ a te lipsi de făgăduințele luĭ Dumnezeŭ? Că Christos (dice Chrisostom) a plinit cu adevĕrat și a păzit legea, dar nu pentru ca să o păzeștĭ tu de acum înainte, ci pentru-că tu maĭ înainte o aĭ călcat, și călcându-o, te-aĭ făcut nevrednic de făgăduințele părinților. Drept aceea și tu dupre Dar te-aĭ mântuit, pentru-că maĭ înainte eraĭ lepădat și prin Christos acum aĭ luat făgăduințele. Decĭ credinței și evangheliei luĭ Chrisos se cuvine să urmezĭ, și nu legeĭ.

9. Iar neamurile pentru milă să slăvéscă pre Dumnezeŭ. Hristianiĭ ceĭ ce din Evreĭ aŭ crezut, dice, avea făgăduiuțele, macar deși călcând legea luĭ Dumnezeŭ, s'aŭ fost făcut nevrednicĭ de ele; ĭar voĭ hristianiĭ ceĭ ce din neamurĭ ațĭ crezut, pentru singură ĭubirea de ómenĭ a luĭ Dumnezeŭ v'ațĭ mântuit. Pentru acésta și sînteți datorĭ maĭ mult a slăvi pre Dumnezeŭ și a-ĭ mulțămi de acésta. Că pentru acésta Dumnezeŭ v'a priimit pre voĭ, ceĭ ce ațĭ crezut din neamurĭ, dupre Fotie, ca maĭ mult să se slăvéscă. Căcĭ dacă a se plini făgăduințele luĭ Dumnezeŭ către Evreĭ și a nu se părea că a mințit Tatăl, a fost slavă a luĭ; cum nu este negrăită slava a acestuĭa Părinte, a dărui și vóuĕ neamurilor bunătățile cele maĭ pre sus de fire și ne nădĕjduite, fără a le făgădui vóuĕ maĭ înainte? Iar slavă a luĭ Dumnezeŭ și mulțămită este, de a fi

voĭ hristianiĭ, ceĭ ce aţĭ creḑut din neamurĭ, uniţĭ între sine-vĕ şi a purta pre ceĭ slabĭ şi a nu suferi să osebiţĭ de înşi-vĕ pre mădularele vóstre, adecă pre fraţiĭ voştri.

Precum este scris: Pentru acésta mĕ voĭŭ mărturisi ţie întru neamurĭ şi numele tĕŭ voĭŭ cânta (Psalm. XVII, 49).

10. Şi ĭarăşĭ ḑice: Veseliţi-vĕ neamurĭ împreună cu norodul luĭ (II Lege XXXII, 43).

11. Şi ĭarăşĭ: Lăudaţĭ pre Domnul tóte neamurile, lăudaţi-l pre el tóte noródele (Psalm. CXVI, stih 1).

12. Şi ĭarăşĭ Isaia ḑice: Fi-va rădăcina luĭ Iese, şi cel ce se va scula a stăpâni preste neamurĭ; spre acesta neamurile vor nădĕjdui (Isaia XI, 10).

Tóte mărturiile acestea le-a adus în mijloc Apostolul, pentru ca să arăte că toţĭ hristianiĭ, atât ceĭ ce aŭ creḑut din neamurĭ, cât şi ceĭ din Evreĭ, trebue să fie uniţĭ şi să cugeteze una şi aceeaşĭ. Şi pre hristianiĭ ceĭ ce din Evreĭ aŭ creḑut, cu aceste mărturiĭ îĭ smereşte, ca să nu se mândréscă asupra hristianilor, celor ce din neamurĭ aŭ creḑut. Fiind-că toţĭ proorocii maĭ înainte vesteaŭ, că şi neamurile vor crede în Christos şi se vor mântui împreună cu Evreiĭ. Şi cu acesteaşĭ mărturiĭ smereşte şi pre hristianiĭ, ceĭ ce aŭ creḑut din neamurĭ, pentru-că arată lor cu acestea, că nu aŭ fost norod al luĭ Dumneḑeŭ, ci s'aŭ unit cu norodul luĭ Dumneḑeŭ, adecă cu Israilteniĭ şi dupre urmare, că maĭ mult sînt datorĭ luĭ Dumneḑeŭ decât Evreiĭ, pentru-că aŭ luat şi Dar şi facere de bine maĭ mult decât aceĭa. Iar ḑicerea: «Mărturisi-mĕ-voĭŭ ţie întru neamurĭ» s'a ḑis despre faţa luĭ Christos către Părintele: Te voĭŭ propovedui, ḑice, o Părintele meŭ, la neamurĭ. Iar acésta: «fi-va rădăcina luĭ Iese» arată că va rĕsări din rădăcina luĭ Iese, cel ce se va scula, ca să stăpânéscă preste neamurĭ, adecă Christos. Iar «şi» este de prisos dupre Icumenie, va fi, ḑice, rădăcina luĭ Iese; dar care este acésta? Cel ce se va scula să stăpânéscă preste neamurĭ, adecă Christos.

13. Iar Dumneḑeul nădejdeĭ[1]) să vĕ umple pre voĭ de tótă bucuria şi pacea întru a crede, întru a prisosi voĭ întru nădejde întru puterea Duhuluĭ Sfînt.

[1]) A ḑis însă: Dumneḑeul nădejdeĭ, pentru ca s'arăte, după Icumenie, că pentru acésta rog pre Dumneḑeŭ, căcĭ nădĕjduesc că rugăcĭunea mea va lucra întru voĭ de veţĭ voi şi voĭ; fiind-că Dumneḑeul nostru este Dumneḑeŭ al nădejdeĭ şi cela ce nădĕjdueşte într'însul nu se ruşinézĕ. Iar Teodorit aşa tâlcueşte acésta ḑicênd: Că Apostolul a ḑis întru cele de maĭ înainte, că nădejdea care se vede nu este nădejde, pentru acésta

Aicĭ rógă Apostolul hristianilor pentru ca să se umple, ceĭ ce din Evreĭ aŭ creḑut adecă, de tótă bucuria, căcĭ aceştia eraŭ mâhniţĭ, pentru-că se înfruntaŭ; ĭar ceĭ ce din neamurĭ aŭ creḑut, să se umple de pace, căcĭ aceştia se vedeaŭ că se luptaŭ vrăşmăşeşte cu ceĭ ce din Evreĭ creḑuseră, pentru-că încă ţineaŭ cele ale legeĭ. Orĭ maĭ ales rógă Pavel ca amêndóuĕ părţile să se umple de amêndóuĕ acestea, adecă şi de bucurie şi de pace. Dar cum s'ar face ĭor acésta? Fiind-că cred. Credinţa ĭor însă întru ce îĭ va folosi? Întru a prisosi eĭ întru nădejde; căcĭ că cela ce crede pentru bunătăţile cele fiitóre şi nu se mâhneşte pentru greutăţile cele de faţă, acesta prisoseşte întru nădejde, nădĕjduind adecă pentru cele fiitóre şi răbdând cu bărbăţie vremelniceştile greutăţĭ. Dar nădejdea ĭarăşĭ întru ce ne va folosi? Intru a dobândi Darul Sf. Duh noĭ, care va face maĭ puternică pre acéstă nădejde a nóstră, că nădejdea pricinueşte nóuĕ Darul Sf. Duh şi ĭarăşĭ dela Sf. Duh se face maĭ puternică acéstă nădejde a nóstră.

14. Şi încredinţat sînt şi însumĭ eŭ, pentru voĭ fraţiĭ meĭ, că şi voĭ plinĭ sînteţĭ de bunătate, depliniţĭ de tótă cunoştinţa, putincĭoşĭ şi pre alţiĭ a sfătui.

Fiind-că la multe părţĭ de ale trimitereĭ acesteea, dumneḑeescul Apostol a întrebuinţat aspru şi înfruntător cuvînt, pentru acésta acum îl vindecă, şi nu ḑice că am auḑit, ci m'am încredinţat adecă deplin încredinţat şi însumi eŭ sînt, carele vĕ înfruntez şi vĕ prihănesc, cum că sînteţĭ plinĭ de bunătate, adecă de socotélă bună şi ĭubitóre de fraţĭ; orĭ bunătate numeşte de obşte pre tótă fapta bună. Şi nu a ḑis că aveţĭ bunătate, ci că sînteţĭ plinĭ de bunătate; însă fiind-că nicĭ un folos este de ar avea cine-va bunătate şi nu ar şti cum să o întrebuinţeze, pentru acésta a adaus Apostolul ḑicênd şi că sînteţĭ plinĭ de tótă cunoştinţa, pentru ca să ştiţĭ cu cunoştinţa acésta să întrebuinţaţĭ bunătăţile şi faptele bune, care le aveţĭ, cum se cuvine. A ḑis însă că pot a sfătui şi pre alţiĭ, adecă nu numaĭ de alţiĭ se învaţă, ci că sînt vrednicĭ şi pre alţiĭ a-ĭ învĕţa.

15. Maĭ cutezător am scris vóuĕ, fraţiĭor, din parte, ca cum maĭ aducênd aminte vóuĕ.

---

pre Dumneḑeŭ îl numeşte şi Dumneḑeŭ al nădejdeĭ, ca pre unul ce din început a dat neamurilor nădejdea blagosloveniеĭ şi cu lucrurile adevereşte făgăduinţa. Iar acésta este zălog pentru nădĕjduitele bunătăţĭ; că cela ce le-a făgăduit acelea, apoĭ le-a plinit, negreşit va plini şi cele ce acum le-a făgăduit nóuĕ. Porunceşte însă nóuĕ nu numaĭ să nădĕjduim, ci şi să prisosim întru nădejde, adecă să nădĕjduim cu curăţenie, şi să socotim că vedem bunătăţile cele ce nădĕjduim. Acésta însă o a ḑis, că ne va da duhovnicescul Dar.

Romanii eraŭ ómenĭ cu vrednicii, adecă cu dregătorii, pentru-că locuiaŭ întru împĕrătésca cetate, pentru acésta aveaŭ şi mare mândrie. Aşa dar îĭ îndulceşte Apostolul, dicênd că am cutezat a vĕ scrie. Ci cu dicerea acésta mult îĭ sfarmă şi îĭ zoleşte. Şi nu se îndestuléză cu acésta numaĭ, ci a adaus încă a dice şi: din parte am cutezat, adecă la puţine părţi, şi nu ca cum v'aşĭ învĕţa, ci ca cum v'aşĭ maĭ aduce aminte, adică puţin ce-va aduc aminte vóuĕ. Şi prin tóte acestea arată, dupre Chrisostom, că nu voroveşte lor ca un învĕţător şi Apostol, ci ca un frate şi prieten către fraţi şi către prieteni de o cinste, fiind-că acésta este însuşirea învĕţătoruluĭ une-orĭ adecă a vorovi cu înfruntare, alte-orĭ să împestréscă cuvîntul spre folosul ascultătorilor.

Pentru Darul cel dat mie de Dumnedeŭ.

16. Spre a fi eŭ slujitor al luĭ Iisus Christos la neamurĭ, ierurghisind Evanghelia luĭ Dumnedeŭ.

Maĭ smerit făcênd Apostolul cuvîntul dice că eŭ nu mĭ-am însuşit mie-mĭ cinstea acésta de a învĕţa şi a fi Apostol, nu; nicĭ eŭ întâiŭ am sărit la acéstă chemare, ci Dumnedeŭ care m'a rânduit la acésta, acesta a poruncit mie, nu ca vrednic de o chemare ca acésta, ci dupre Darul luĭ. Spre ce însă mi s'a dat darul acesta? Spre a fi slujitor şi iereŭ al Evangheliei, adecă al evangheliceştei propoveduirĭ. Decĭ să nu mĕ prihăniţĭ, o fraţiĭ meĭ, deşi vĕ învĕţ, căcĭ acésta este preoţia mea, ca să propoveduesc evanghelia. Şi eŭ preotul evangheliei am sabie, cuvîntul şi propoveduirea; ĭar voĭ hristianiĭ, ceĭ ce ascultaţĭ propoveduirea mea sînteţĭ jertfa. Cine dar ar prihăni pre iereul, adecă pre preot, că îşĭ pune cuţitul asupra vitelor, celor rânduite spre jertfă şi că le tae şi le desparte în părţi? Negreşit niminea. Acestea însă le dise Pavel, una adecă, pentru ca să întraripeze cugetările hristianilor, după ce vor înţelege că sînt jertfă a evangheliei luĭ, şi alta încă ca să se dezvinovăţéscă pentru sineşĭ şi să arăte că acésta de sus este poruncit a o face.

Ca să se facă proaducerea neamurilor bine priimită, sfinţită întru Duhul Sfînt.

Nu am scris vóuĕ, dice, pentru ca eŭ să mĕ slăvesc, ci pentru ca şi voĭ, ceĭ ce vĕ aflaţĭ în Roma să vĕ mântuiţĭ împreună cu cele-l-alte neamurĭ ce s'aŭ mântuit şi aşa să se facă proaducerea şi jertfa neamurilor luĭ Dumnedeŭ, întreg bine priimită, tóte aducênd roduri luĭ Dumnedeŭ. Iar sfinţită proaducerea acésta întru Sf. Duh este adecă sfinţită cu viaţă şi petrecere duhovnicéscă, căcĭ singură credinţa nu sfinţeşte, ci trebueşte

și bună și duhovnicésca viață; că noĭ hristianiĭ fiind-că am crédut și ne-am botezat, am luat Duhul Sfînt; ci de nu vom avea și viață duhovnicéscă și îmbunătățită, se stinge darul Duhuluĭ Sfînt, ce l'am luat. Dicênd însă: neamurĭ, Pavel smerește cu acésta cugetările cele mândre ale Romanilor, în cât să nu judece lucru nevrednic de cinstea lor, căcĭ aŭ învĕțător pre Pavel, care a proadus luĭ Dumnedeŭ maĭ pre tóte neamurile, cele ce se află pre pământ și pre mare în tótă lumea.

17. Drept aceea am laudă în Christos Iisus, la cele ce sînt către Dumnedeŭ.

Fiind-că mult s'a smerit pre sineșĭ dumnedeescul Pavel cu cuvintele de maĭ înainte, acum înalță cuvîntul, ca să nu se arăte lesne defăimat; înălțând însă cuvîntul, nu este iarăși afară de moralul cel smerit obicĭnuit luĭ; că dice că eŭ am laudă, nu însă întru sinemĭ, nicĭ întru sîrguința mea, ci întru Christos și în Darul luĭ Christos. Dar unde mĕ laud? La cele către Dumnedeŭ, adecă nu la cele ce s'ar întêmpla și la lucrurĭ próste și stricăcĭóse, ci la cele dumnedeeștĭ și duhovnicești.

18. Că nu voĭŭ cuteza ce-va a dice, din cele ce nu a lucrat Christos prin mine, spre ascultarea neamurilor, cu cuvîntul și cu lucrul,

19. Intru putere de semne și întru minunĭ și întru puterea Duhuluĭ Sfînt.

Fiind-că maĭ sus a dis Apostolul că este liturghisitor și slujitor al evangheliel la tóte neamurile, acum dice aicea că nu mĕ fălesc nicĭ mĕ mândresc în vre un lucru din cele ce nu am făcut; iar maĭ ales, eŭ nu am făcut nimic, ci Christos le-a făcut și a săvîrșit tóte, organ și unéltă întrebuințându-mĕ la tóte acelea. Căcĭ și de vorovesc și de filosofesc despre cerestile lucrurĭ și de lucrez și întrebuințez vre o dumnedeéscă și maĭ pre sus de fire petrecere și de săvîrșesc minunĭ, tóte acestea, dic, sînt fapte și isprăvĭ ale luĭ Christos și nu ale mele, și acestea se făceaŭ pentru ca să asculte neamurile și să crédă. Se osebește însă semnul de minune, căcĭ semnul se dice acela ce se face la lucrurĭ dupre fire, cu noŭ chip însă și minunat, precum de pildă a se vindeca îndată sócra luĭ Petru cea aprinsă de bólă, acest lucru adecă dupre fire este, atuncea însă cu noŭ chip și minunat s'a făcut, căcĭ așa de îngrabă și cu singură atingerea mânel Domnuluĭ o a lasat ferbințéla; iar minune se dice aceea ce se face la cele ce nu sînt dupre fire, de pildă dupre firescul chip, cel ce se naște orb, nu este cu putință a se vindeca și a lua ochĭŭ vĕdĕtor, ci Domnul a făcut minunea acésta, pre orbul cel din naștere făcêndu-l cu ochĭ sănătoși.

Insă atât semnul cât și minunea, afară de obicinuitele legile firei se fac amêndóuĕ; ci la semn adecă mai puține legi ale firei se desleagă, iar la minune mai multe. Fiind însă că de multe ori se fac semne și minuni și cu lucrarea demonilor, pentru acésta a adaus Apostolul a dice: «Intru puterea Duhului Sfînt», adecă semnele și minunile acestea se făceaŭ de mine cu puterea Sf. Duh, și din cuvintele acestea se arată și dumnedeésca vrednicie a Sf. Duh; fiind-că póte însuși a face semne și minuni ca acestea, ca un Dumnedeŭ ce este.

Așa cât dela Ierusalim și împrejur până la Illiric a împlini Evanghelia lui Christos eŭ.

Voești, dice, ascultătoriule să iai dovadă de cuvintele mele? Vedi pre mulțimea ucenicilor ce am făcut, pentru-că începênd eŭ dela Ierusalim am mers până la Illiric, adecă până la Sclavonia, care sînt părțile cele mai de pre urmă ale Bulgariei. Și nu a dis că am propoveduit numai, ci și am plinit Evanghelia, pentru ca s'arăte că cuvîntul și propoveduirea sa nu s'aŭ făcut nelucrătóre, ci în faptă și lucrătóre și că aŭ făcut rod prea deplinit. Și pentru ca să nu socotești că Pavel a început dela Ierusalim și a mers de-a dreptul până la Illiric, pentru acésta a adaus dicênd, că a mers și prin părțile cele din prejurul Ierusalimului și ale Illiriculuĭ, atât la neamurile cele de către medul nopței, cât și la acele despre amédă di. Drept aceea, dupre dumnedeescul Chrisostom, Pavel nu a propoveduit numai la neamuri și în cetăți și în satele ce se aflaŭ sub stăpânirea cea prea lată a Romanilor, ci și la acele ce se aflaŭ sub varvari, în Finichia dic și în Siria și în Cilichia și în Capadochia, și în Arabia și în eparhiile Sarachinenilor și ale Perșilor și ale Armenilor și ale altor varvari și în Italia și în Ispania și întru alte cetăți și împerății ale Evropei.

20. Și așa filotimisîndu-mĕ a evanghelisi, nu unde s'a numit Christos, ca să nu zidesc pre strĕină temelie.

Nu numai, dice, la atâtea neamuri am propoveduit evanghelia, și am tras atâtea la credința lui Christos, ci căci și acelea atâtea neamuri nu aŭ fost audit mai înainte nume de Christos, nici propoveduire de vre un alt Apostol. Fiind-că eŭ socoteam iubire de cinste adecă slavă și lauda mea, a nu merge să propoveduesc la neamuri, ce aŭ audit nume de Christos și propoveduire de alt Apostol, pentru-că sĕ nu mĕ arăt că zidesc pre strĕină temelie. Atât de departe sînt de a voi să mĕ arunc pre sine-mi la ucenicii altor Apostoli și de a o face acésta pentru slava și lauda mea. Deci nici vóuĕ am scris, pentru-că voesc a lua dela voi slavă, ci pentru ca cu acésta să plinesc

datornica mea slujbă a Evangheliei. Insă strĕină temelie numește Pavel, pre învĕțătura și propoveduirea celor-l-alți Apostoli, nu că dór aceĭa sînt strĕinĭ; nicĭ că aceĭa ar fi propoveduit altele osebite de Apostol, ci așa îl numește pre el, dupre cuvîntul plățeĭ ceĭĭ date dela Dumnedĕŭ; fiind-că plata ce aveaŭ să ĭa Apostolii pentru ostenéla, ce aŭ făcut la ceĭ ce aŭ propoveduit, era a lor precum și ostenéla era a lor, ĭar strĕin și nu lucru al sĕŭ ar fi fost luĭ Pavel, fiind-că însuși nu a fost ostenit la aceea.

21. Ci precum este scris, cărora nu li s'a vestit despre el, îl vor vedea; și carĭ nu aŭ auḑit vor înțelege (Isaia LII, 15).

Arată Pavel aicea că proorocia acésta s'a plinit întru însăși propoveduirea; pentru-că el cu propoveduirea Evangheliei, pre multe neamurĭ le-a făcut de aŭ vĕḑut lumina cunoștinței luĭ Dumnedĕŭ, la care neamurĭ alt cine-va maĭ înainte de el nu a propoveduit; și pre mulți ómenĭ, carĭ pre vre un alt Apostol nu a fost auḑit maĭ înainte, ĭ-a făcut de aŭ înțeles adevĕrul credinței. Și cu acésta arată cum că maĭ multă ostenélă și sudorĭ cheltuește cine-va, când învață ómenĭ varvarĭ și cu totul neînvĕțațĭ, carĭĭ altă dată nu aŭ auḑit cuvîntul luĭ Dumnedĕŭ (la care acésta alerga Pavel), decât când învață cine-va pre ceĭ ce maĭ înainte aŭ fost auḑit dela alțiĭ.

22. Pentru acésta și mĕ opream de multe orĭ de a veni la voĭ.

La începutul trimitereĭ a ḑis Apostolul că m'am oprit până acum, aicea însă arată și pricina pentru care s'a oprit, căcĭ alergam ḑice în tóte locurile propoveduind Evanghelia, pentru acésta și m'am oprit că de multe orĭ mĕ apucam și doream să vin, neputênd însă a aduce în ispravă dorul meŭ și să vin pentru pricina de maĭ sus.

23. Iar acum ne maĭ avênd loc întru aceste laturĭ, și dor avênd de mulțĭ anĭ ca să vin către voĭ,

24. Când voĭŭ merge în Ispania, voĭŭ veni către voĭ, că nădĕjduesc, trecênd pre acolea, să vĕ vĕḑ pre voĭ și de către voĭ să mĕ petrec acolo, după ce mĕ voĭŭ sătura maĭ înainte de voĭ din parte.

Mĕ opream ḑice de a veni la voĭ, Romanilor, pentru-că voĭam să propoveduesc neamurilor, ĭar acum fiind-că în părțile acestea ale Corintuluĭ (că din Corint s'a scris trimiterea acésta) și ale Peloponizuluĭ nu maĭ am vre o lucrare, pentru acésta și scriŭ vóuĕ și voĭŭ veni la Roma pentru dragostea vóstră și nu

pentru iubire de slavă, orĭ pentru vre o altă pricină. Apoĭ pentru ca să nu dică luĭ Romanilĭ că, fiind-că acolo nu aĭ lucrare, o Pavle, pentru acésta ne întrebuinţezĭ pre noĭ, ca pre un lucru în treacăt; pentru acésta ca cum rĕspunzĕnd lor Apostolul dice: Că fiind-că doresc de mulţĭ anĭ maĭ înainte ca să mĕ îndulcesc de voĭ, pentru acésta mĕ silesc acum să plinesc acéstă dorinţă a mea. Insă iarăşĭ, ca să nu se mândréscă eĭ, că Pavel îĭ doreşte, pentru-că sînt maĭ marĭ decât ceĭ-l-alţĭ, pentru acésta după urmare dice: că atuncea când voiŭ merge la Ispania, voiŭ veni la voĭ. Insă iarăşĭ ca să nu dică Romanilĭ: şi ce? Treacăt de cale ne facĭ pre noĭ şi pentru acésta în treacăt vreĭ să ne vedĭ? Pentru acésta iarăşĭ a dis, că: de către voĭ mĕ voiŭ petrece acolo, adecă voĭ înşi-vĕ vĕzĕnd nevoea ce mĕ sileşte ca să merg în Ispania, singurĭ mĕ veţĭ petrece acolo. Drept aceea nu vĕ defaĭm, ci de nevoe voiŭ trece pe la voĭ; dar însă, fiind-că acésta încă mâhnea pre Romanĭ, pentru acésta şi acésta o vindecă dicênd că: de către voĭ mĕ voiŭ petrece acolo, dacă maĭ întâiŭ din parte mĕ voiŭ sătura de voĭ. Şi arată cu cuvintele acestea dumnezeescul Apostol, cât de cu multă dragoste îĭ iubea; pentru acésta nu a dis ca să vĕ vĕd, ci să mĕ satur, urmând cuvintele cele ce le dic născătoriĭ ceĭ iubitorĭ de fiĭ către prea iubiţiĭ lor fiĭ, ceĭ singurĭ născuţĭ. «Din parte» însă a dis, adecă la óre-care vreme, orĭ cât de lungă ar fi, nu póte a mĕ sătura nicĭ a pricinui mie saţiŭ de a vóstră întâlnire şi îndulcire, însă priimesc măcar din parte a mĕ sătura de voĭ.

25. Acum însă merg în Ierusalim slujind sfinţilor.

26. Că a bine voit Macedonia şi Ahaia a face óre-care împărtăşire săracilor dintre Sfinţiĭ ceĭ ce sînt în Ierusalim.

Maĭ sus a făgăduit Apostolul ca să mérgă la Roma, însă fiind-că avea să zăbovéscă, pentru ca să nu le pară că-ĭ ĭa în rîs, spune acum şi pricina pentru care zăboveşte; adecă căcĭ mĕ duc, dice, la Ierusalim ca să slujesc sfinţilor, nu a dis ca să le duc milostenie, ci ca să-ĭ slujesc, ca să ne învĕţăm şi noĭ cât de mare bine este milostenia ceea ce se dă către sfinţiĭ hristianĭ, de vreme ce un Pavel ca acesta, învĕţătorul lumeĭ, priimeşte singur a o duce. Şi că măcar deşi atâta mult iubea pre Romanĭ, însă îĭ lasă pre eĭ şi maĭ mult alege să ducă milostenia sfinţilor[1]). Insă cu acest cuvînt tot o dată îndémnă şi pre

[1]) Veţĭ la Cap. II al celeĭ către Galat. Stih 10. Că întâlnindu-se Pave cu Petru şi cu Iacov şi cu Ioan în Ierusalim, propoveduirea evangheliĭ adecă o aŭ împărţit, şi Apostoliĭ ceĭ-l-alţĭ propoveduiaŭ Evreilor, iar Pavel propoveduia neamurilor. Pre hristianiĭ ceĭ săracĭ însă, ce eraŭ în Ierusalim, carĭ din Evreĭ creduserĕ şi li se răpiserĕ averile de către necredincioşiĭ Evreĭ, pre aceştia, dic, nu ĭ-aŭ împărţit şi-ĭ aveaŭ de obşte şi ceĭ-l-alţ

Romanĭ să facă milostenie şi eĭ acestor săracĭ. Că dicênd cum că Macedonia şi Ahaia[1]) aŭ bine-voit a da milostenie, cu acésta însuflă rîvnă în inima Romanilor, pentru ca şi eĭ să urmeze cetăţilor acelora şi să miluiască pre sfinţiĭ ceĭ din Ierusalim. Iar milostenia, Pavel pretutindenea o numeşte împărtăşire, pentru-că este un obştesc căştig şi al celor ce o daŭ şi al celor ce o ĭaŭ. Care milostenie însă a dis? Adecă mică şi puţină, ca să nu să socotéscă însă că ocărăşte pre Romanĭ, că sînt iubitorĭ de argint şi nemilostivĭ. Iar săracĭ dintre sfinţiĭ ceĭ ce sînt în Ierusalim, dice, pentru ca să arăte, că cu îndoit chip sînt vrednicĭ de milă şi pentru-că sînt săracĭ şi pentru sfinţenia şi fapta bună a lor.

27. Că aŭ bine-voit şi datorĭ sînt lor; că dacă întru cele duhovniceştĭ ale lor s'aŭ împărtăşit neamurile, datorĭ sînt şi eĭ întru cele trupeştĭ a sluji lor.

Nu este vre un lucru de mirare, dice, de aŭ voit Machedonenii ceĭ maĭ sus dişĭ şi Peloponizii a milui pre hristianiĭ, ceĭ din Iudeĭ, ce sînt în Ierusalim, pentru-că aceştia sînt datorĭ acelora. Din ce pricină? Pentru-că dintre Iudeĭ se pogora cu neamul Christos şi pentru Iudeĭ a venit, din Iudeĭ eraŭ Apostolii, proorocii şi tóte duhovniceştile bunătăţi. Şi aceste duhovniceştĭ bunătăţi ale lor le dobîndesc Machedonenii şi Peloponezienii şi tótă lumea. Deci datóre este şi lumea şi hristianiĭ ceĭ din lume să împărtăşéscă ĭarăşi şi eĭ cu trupeştile bunătăţi pre hristianiĭ ceĭ din Iudeĭ. Drept aceea datorie aveţi şi voĭ Romanii a milui. Nu a dis însă să-ĭ împărtăşéscă pre eĭ cu trupeştile bunătăţi, ci să le slujéscă, că în rînduĭală de slujitorĭ aĭ sfinţilor acelora ĭ-aŭ pus pre dînşiĭ, ca să dea lor, precum daŭ şi împăraţilor dăjdiĭ; nicĭ a dis să slujéscă ceĭ din neamurĭ cu trupeştile bunătăţile lor, precum a dis acolo, că ĭ-aŭ împărtăşit Iudeiĭ cu ale lor duhovniceştĭ bunătăţi. Pentru-că baniĭ şi cele-l-alte trupeştĭ bunătăţi, nu sînt averĭ însuşite numaĭ ale celor ce le aŭ, precum sînt bunătăţile cele duhovniceştĭ, ci sînt obştestĭ ale tuturor ómenilor, pentru-că se fac avuţiĭ altă dată ale altora[2]).

şi Pavel şi purtaŭ grijă pentru cele de trebuinţă ale lor şi pentru acésta scrie aicea Apostolul despre dînşiĭ.

[1]) Insemnéză că dupre gheografia luĭ Meletie, Ahaia, luându-se maĭ ca lăţime, cuprinde maĭ mult şi pre Corintia şi pre Sikionia (care acum se numesc impĕrăteştĭ); ĭar în deosebĭ luându-se, se numeşte locul acela care cuprinde părţile cele dintre Sikionia şi dintre Lidos, adecă (ale las tunieĭ), întinqêndu-se şi pre lângă malul măreĭ către rĕsărit, care se numea şi Eghialia, dela Eghial (adecă mal), fiind-că sînt pre malul mărei

[2]) Veqĭ însă, ĭubitule, că Pavel maĭ sus pre milostenie o a numit împărtăşire, fiind-că ceĭ ce o ĭaŭ, se cuvine să împărtăşéscă cu duhovniceştile bunătăţĭ, pre ceĭ ce ĭĭ miluesc, şi să se róge pentru dînşiĭ. Des pre care lucru şi Teodorit dice: „Că Moĭsi vĕdênd că tatul cel ce s'

28. Deci acésta isprăvindu-o și pecetluind lor rodul acesta, mĕ voiŭ duce prin voi la Ispania.

Adecă milostenia acésta sfinților, după ce o voiŭ depune ca într'o împĕrătéscă vistĕrie și după ce o voiŭ pecetlui, ca într'un loc sigur și nejăfuit, că într'acest fel de locurĭ se pun cele ce se pecetluesc; după ce, dice, acestea le voiŭ face, mĕ voiŭ duce prin mijlocirea vóstră a Romanilor în Ispania[1]). Și cu acestĕ cuvinte arată fericitul Pavel, (că) mergerea sa cea prin Roma la Ispania a fost de nevoe și că nu pentru defăimarea lor trece alăturea cu Roma, cum am prodis mai sus. Pre milostenie însă o a numit rod, pentru ca să arăte că mai mult căștigă și rodesc cei ce o dau, decât cei ce o iau.

29. Știŭ că viind la voi, într'u plinirea blagoslovenieĭ Evangheliĕĭ luĭ Christos voiŭ veni.

Știŭ, dice, că viind în Roma, vĕ voiŭ vedea că bine sporiți într'u tóte bunătățila Evangheliĕĭ, căci plinirea blagoslovenieĭ Evangheliĕĭ numește Apostolul pre tóte bunătățile cele vrednice de blagoslovenie și de lauda Evangheliĕĭ. Poți însă a înțelege și pre milostenie blagoslovenie. Dice dar așa că vĕ voiŭ afla deplinițĭ într'u milostenie și într'u iubirea de ómenĭ[2]). Acestea

proadus pentru pĕcat, s'a ars de tot, s'a mâniat pre Eliazar și pre Itamar, și a dis lor: pentru ce nu aț mâncat pre cel adus pentru pĕcat în locul celĭ sfînt, că sfinte ale sfinților sînt? Acésta o a dat vóuĕ Domnul spre a o mânca, ca să luați pĕcatul adunăreĭ și să curățiți pentru dînșiĭ înaintea Domnuluĭ (Levit. X). Acésta însă și prin proorocul Osie arătându-o Dumnedeŭ dice: Pĕcatele norodului meŭ le vor mânca (Cap. IV). Pentru acésta și Apostolul dice: să împărtășesc cu voi într'u cele trupeștĭ și voi vĕ împărtășiți cu dînșiĭ într'u cele duhovnicești. Decĭ ne învĕțăm de aicea, că mâncând cele de norod proaduse, sîntem supuși sub judecata luĭ Dumnedeŭ (din cele nedumeri. ale Script.). Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ „pentru împărtășirea vóstră în Evanghelie“ (Filips. I, 5) și cea a dicereĭ: „Iar despre facerea de bine și împărtășirea să nu uĭtați“.

[1]) Aicea Teodorit dice: cu ce cununĭ vrednice de laudă ar încununa cine-va capul acest fericit și de treĭ orĭ fericit? Că măcar deși știa și prodicea către presviteriĭ Efesuluĭ necazurile și legăturile care urma să le pătiméscă în fiește-care cetate, că dice așa: însă Duhul cel sfînt prin tóte cetățile a mărturisit dicênd că legăturĭ și necazurĭ mĕ aștéptă (Fapt. XX, 23). Cu tóte acestea pururea pomenitul Pavel acestea nu le socotea, ci scrie Romanilor că va merge la Roma și că de acolo are să mérgă la Ispania, neîngrijindu-se pentru necazurile, ce urma să le pătiméscă în cetățile acestea, numaĭ pentru ca să plinéscă calea Evangheliĕĭ, precum și însuși maĭ înainte spunea ĭarăși: „Ci nicĭ despre una fac cuvînt, nicĭ am pre sufletul meŭ scump mie, ca să săvîrșesc calea mea cu bucurie și slujba care o am luat dela Domnul Iisus, ca să mărturisesc Evanghelia Daruluĭ luĭ Dumnedeŭ (Fapt. XX, 24).

[2]) Că dice dumnedeescul Chrisost.: „Că era obiceĭŭ vechiŭ a se numi milostenia blagoslovenie orĭ binecuvêntare“ (Vor. XXX la cea către Romanĭ). Și Pavel încă aĭurea așa o numește dicênd: „De nevoe dar am

însă le scrie ca mai înainte să apuce pre Romani, ca rușinându-se ei de laudele lui Pavel, să se sîrguiască a se face acest fel de milostivi, cum îi laudă.

30. Rogu-vĕ însă pre voi fraților, prin Domnul nostru Iisus Christos și prin dragostea Duhului, nevoiți-vĕ împreună cu mine întru rugăciuni pentru mine către Dumneḑeŭ.

Nici întru un lucru Pavel nu se socotește pre sineși vrednic de credare și îndestul, ci la împreună cu sineși și mijlocitor, precum și acum pune mijlocitor către Dumneḑeŭ și Părintele, pre Christos dupre omenire și pre dragostea Sfîntului Duh; iar pre Părintele nu-l pomenește anume, pentru ca să te înveți tu, cetitoriule, că precum aicea pomenește pre Fiiul și pre Duhul, dupre ceea ce se tace împreună pomenește și pre Părintele; așa și când pomenește numai pre Tatăl, nu închide afară și pre Fiiul și pre Duhul, pentru-că unul de altul se ține și pentru nedespărțirea feților prea Sfintei Treimi; iar prin dragostea Duhului a ḑis, pentru ca să arăte că precum Tatăl și Fiiul aŭ iubit lumea, așa întocmai și Duhul Sfînt o a iubit. Vedĭ însă o cetitoriule cât de mare a fost smerita cugetare a lui Pavel, în cât a ḑice că are trebuință de rugile celor-l-alți hristiani.

31. Ca să mĕ izbăvesc de cei nesupuși în Iudeea.

Nu a ḑis Pavel: rugați-vĕ ca să mĕ lupt și să biruesc pre cei ce nu se supun în Iudeea, ci ca să mĕ izbăvesc de dînșii, plinind cu acésta legea lui Christos, care ḑice să ne rugăm, pentru ca să nu cădem în ispită (Mat. VI, 13). Arată încă cu acésta că este de nevoe să slujască și să ducă milostenia la sfinții hristiani, cari se află între nesupușii aceștia (de cari și însuși el se rógă să se izbăvéscă), și sfinții aceĭa se primejduesc să móră de fóme și de sărăcie.

Și ca slujba mea cea în Ierusalim să se facă bine priimită sfinților.

Adecă rugați-vĕ, pentru ca să priiméscă cu osîrdie sfinții hristiani cei din Iudeea milostenia ceea ce li se aduce prin mine. Din acest cuvînt însă al Apostolului se arată, că nu e îndestul numai a da cine-va milostenie, ci și a se priimi milostenia sa; pentru-că cel ce dă milostenie de nevoe și cu silă, orĭ din nedreptăți, orĭ cu slavă deșartă, milostenia lui nu este priimită și rodul eĭ pĭere[1]).

socotit a ruga pre frați ca mai înainte să vie la voi ca să prográtéscă blagoslovenia vóstră, cea mai înainte făgăduită, acésta așa a fi gătită ca blagoslovenie și nu ca lăcomie (A dóua către Cor. IX, 5).

[1]) Iar Teodorit slujbă aicea înțelege pre slujba evangheliceștei propo-

32. Ca cu bucurie să viŭ la voĭ, prin voea luĭ Dumnedeŭ.

Pentru acésta, dice, mĕ rog, ca să mĕ isbăvesc de nesupușiĭ Iudeĭ, ca în grabă să viŭ și să vĕ vĕd și cu bucuria inimeĭ mele, fără a cerca vre o scîrbă dela aceĭa.

Și împreună să mĕ odihnesc cu voĭ.

Nu a dis, să viŭ și să vĕ învĕț, ci «împreună să mĕ odihnesc cu voĭ», adecă ca și voĭ să vĕ odihniți cu mine pentru învĕțătura mea și eŭ împreună cu voĭ să mĕ odihnesc pentru sporirea credinței vóstre. Arată însă cu dicerea acésta a odihneĭ Apostolul, că de vreme ce hristianiĭ ceĭ ce eraŭ în Roma aveaŭ nevoință și ostenele, și eĭ și el aŭ trebuință de odihnă.

33. Iar Dumnedeul păceĭ fie cu toți voĭ, amin.

Acest obiceĭŭ îl are fericitul Pavel a face rugă către Dumnedeŭ în fiește-care parte a trimiterilor sale și a o adauge acésta pre lângă învĕțătura și sfătuirea sa, precum și altă dată am dis[1].

CAP. XVI.

1. Și recomenduesc vóuĕ pre Fivi, sora nóstră slujitóre a bisericeĭ din Chenhrees.

---

vedueriĭ, despre care Pavel maĭ înainte dicea la Faptele Apostolilor: „ci nicĭ despre una fac cuvînt (adecă bag sémă); nicĭ am sufletul meŭ maĭ cinstit decât pre sine-mĭ ca să plinesc drumul meŭ cu bucurie și slujba mea, care o am luat dela Domnul Iisus, ca să mărturisesc evanghelia Daruluĭ luĭ Dumnedeŭ“ (Fap. XX, 24). Insă cum că milostenia cea din nedreptate este nepriimită, mărturisește Sirah: „Cel ce jertfește din nedreptate face proaducere spurcată“ (Cap. XXXI, s. 18). Și iarăși: „Cel ce proaduce jertfă din baniĭ săracilor, este ca cum jertfește pre Fiĭul înaintea Tatăluĭ luĭ“ (Tij 20). Și Solomon dice: Cinstește pre Domnul din drepte ostenelele tale și adă pârgă luĭ din rodurile dreptățeĭ (Pild. III, 9). Dice însă și Mar. Vasilie, că milostenie din nedreptate nu se face; nicĭ din blestem blagoslovenie, nicĭ din lacrămĭ facere de bine. Și iarăși: „Dacă luând cele ale săracilor, le daĭ săracilor, maĭ bine ar fi fost precum s'a dis, nicĭ a răpi, nicĭ a da. Ce spurcĭ bogăția ta, grămădind într'însa câștigurile nedreptățeĭ? Pentru ce facĭ spurcată proaducerea ta, apucându-te să producĭ din nedreptate“? Iar dumnedeescul Chrisost. dice așa: „Cu milosteniĭ, dice, și cu credința se curățesc pĕcatele; milostenia însă nu de pe cea din nedreptate; că acest lucru nu e milostenie, ci cruzime și neomenie; căcĭ ce folos este a dezbrăca pre altul și a îmbrăca pre altul? Că măcar de tóte cele luate dela alțiĭ de le-am da, nicĭ un folos este nóuĕ. Vedĭ și suptînsemnarea cea pre larg despre răpire și nedreptate, a dicereĭ: „Că și răpirea averilor vóstre, cu bucurie o ațĭ priimit“ (Evr. X, 34).

[1]) Vedĭ la Cap. XIV al acesteĭ către Romanĭ, stih 24.

Fiind-că acéstă Fivi ducea acéstă trimitere (adecă carte) la Romanĭ, pentru acésta Apostolul o recomenduește pre ea lor, o cinstește însă și o laudă pentru multe pricinĭ; maĭ întâiŭ pentru-că pre acésta o a scris maĭ întâiŭ decât pre mulțĭ carĭ se ḑic deaciia; al doilea pentru-că o numește sora sa duhovnicéscă, care este mare laudă pentru dînsa, a se învrednici adecă să se numéscă sora luĭ Pavel; și al treilea pentru-că o a arătat că este slujitóre a bisericeĭ ceiĭ din Corint, fiind-că Chenhrees este un sat prea mare al Corintuluĭ, dupre Teodorit.

2. Ca să o priimiți pre ea întru Domnul, cu vrednicie sfinților.

Adecă o recomenduesc pre ea vóuĕ hristianilor, pentru ca să o priimiți cu cinste pentru Domnul, căcĭ cela ce priimește pre alțiĭ pentru Domnul, acela și pre cel mic și prost mult îl cinstește; ĭar de este și sfînt cela ce recomenduește, mult maĭ mult îl cinștești. Pentru acésta și Apostolul a adaus ca să priimiți pre Fivi cu vrednicie, precum se cuvine a se priimi sfinții, adecă să o priiméscă pre ea ca pre o sfîntă.

Și să-ĭ fiți ajutor eĭ, întru lucrul orĭ carele ar avea trebuință de voĭ.

Adecă recomanduesc pre Fivi vóuĕ, fraților, pentru ca să dați eĭ, ceea ce puteți și să dați mână de ajutor, și nu a ḑis pentru ca să o sloboḑiți desăvîrșit de greutățile ce pătimește, pentru ca să nu li se facă însărcinător și îngreuetor lor.

Că și ea multora s'a făcut apărătóre și mie însu-mĭ.

Maĭ întâiŭ a lăudat pre Fivi, apoĭ a pus rugămintea ce face pentru dînsa și după acésta ĭarăși o laudă, pentru ca să strîngă pre Romanĭ, despre amêndóuĕ părțile, spre a o cinsti eĭ pre dînsa. Apărătóre, ḑice, că s'a făcut ea a multora altora, încă și a mea a luĭ Pavel, a propovĕduitoruluĭ lumeĭ, celuĭ ce atâtea a pătimit și pre nenumĕrați apără. Cu adevĕrat fericită a fost Fiva acésta dupre Chrisostom; căcĭ cum nu e fericită după ce s'a învrednicit a dobândi acest fel de mărturie dela Pavel? Pentru acésta să urmăm și noĭ fraților, sfinteĭ acesteea, și bărbațiĭ și femeile.

3. Urați pre Prischila[1]) și pre Achila, pre conlucrătoriĭ meĭ întru Christos Iisus.

Urați, ḑice, din partea mea pre Prischila, femeea care se află acolo și pre barbatul eĭ pre Achila, cel din Iudeĭ, pentru-că

[1]) La Teodorit Prisca se scrie, dela Prischila, dupre curmare, că amêndóuĕ aceste numirĭ se află scrise în trimiterile luĭ Pavel, precum însuși ḑice. Veḑĭ la stih 1 al capuluĭ I, al ceiĭ către Tesalonicenĭ întâia.

împreună aŭ lucrat cu mine întru cuvîntul învĕţăturei şi s'aŭ făcut împreună părtaşi aĭ meĭ, întru ostenelele şi primejdiile cele pentru propoveduire. Uniĭ însă aŭ ḑis că aceştia aŭ fost împreună lucrătorĭ cu Pavel, fiind-că eraŭ de un meşteşug cu dînsul, făcĕtorĭ de corturĭ, precum mărturiseşte despre dînşiĭ evanghelistul Luca la Fapte (Cap. XVIII, 2), căcĭ aflându-se Pavel în Corint, a rĕmas lângă aceştia. Iar Prischila acésta şi Achila barbatul eĭ, sînt aceĭa ce aŭ luat pre Apolo ĭudeul, pre bărbatul cel cuvîntăreţ şi înferbîntat cu duhul şi maĭ cu scumpătate l'aŭ învĕţat calea luĭ Dumneḑeŭ şi cunoştinţa de Dumneḑeŭ, precum mărturiseşte acésta şi Luca, întru acelaş cap., stih 26.

4. Carii pentru sufletul meŭ aŭ plecat grumazul loruşĭ.

Mucenicĭ desăvîrşit, ḑice, dupre proalegere şi primejdiĭ sînt aceştia Prischila şi Achila. Căcĭ când împĕrăţia Neron, nenumĕrate primejdiĭ urmaŭ hristianilor şi maĭ ales Apostolilor, unde dupre urmare şi aceştia multe primejdiĭ aŭ suferit pentru dragostea mea a luĭ Pavel.

Cărora nu singur eŭ le mulţămesc, ci şi tóte bisericile neamurilor.

Aicea arată Pavel ĭubirea de strĕinĭ şi milostenia, ce făcea Prischila şi Achila. Că nu numaĭ viaţa lor ş'aŭ pus spre mórte, ci şi averea lor o aveaŭ de obşte pentru toţĭ hristianiĭ; însă ca să nu se arăte Apostolul, că îĭ măguleşte ḑicênd acestea, pentru acésta aduce şi pre alţiĭ, ce mărturisesc fapta bună a lor. Veḑĭ, hristianule, femeĭ bărbate şi viteze (îţĭ ḑice Chrisostom), care nicĭ cum s'aŭ împedecat în calea fapteĭ bune de neputinţa fireĭ omeneştĭ. Şi cu dreptate a urmat acésta. Căcĭ precum a ḑis însuşĭ Pavel, «nu este parte bărbătéscă şi femeĭască. Că toţĭ voĭ unul sînteţĭ în Iisus Christos» (Gal. III, 28).

5. Şi pre biserica cea din casa lor.

Atât de îmbunătăţită era blagoslovita acéstă însoţire, Prischila adecă şi Achila, în cât pre toţĭ casniciĭ lor ĭ-aŭ făcut hristianĭ, de unde şi biserică pre toţĭ aceştia îĭ numeşte aicea Pavel. Şi nu numaĭ pentru acésta îĭ numeşte aşa, ci şi pentru ĭubirea de strĕinĭ, ce urmaŭ eĭ; căcĭ orĭ în care casă se află multă evlavie şi faptă bună, casa aceea este şi se numeşte biserică. Pentru acésta ḑice Chrisostom, că şi Corintenilor scriind Pavel, ĭarăşĭ pentru aceştia ḑicea: «Uraţĭ pre Achila şi pre Prischila împreună şi pre biserica cea din casa lor» (I Corint. XVI, 19). Şi ĭarăşĭ scria pentru Onisim, ḑicênd: «Pavel luĭ Filimon şi Apfieĭ ĭubiteĭ şi bisericeĭ din casa ta» (Cap. I, 2). Audă gospodariĭ ceĭ însoţiţĭ cu femeĭ, că vrênd, nu se opresc

de nuntă a face fapta bună, pentru-că și acești mai înainte dișĭ, însoțiți fiind și lucrătorĭ de corturĭ aflându-se, aŭ strălucit însă mai mult decât sórele în fapta bună.

Urați pre Epeneton, iubitul meŭ, carele este pîrgă a Ahaïeĭ întru Christos.

Mare vrednicie este cu adevĕrat a fi cine-va iubit și prieten al luĭ Pavel, carele știa a iubi cu judecată dréptă și cu adevĕrul și nu cu hatîr și pentru lingușire, precum a fost unul ca acesta iubit al luĭ Pavel, Epeneton a fost acesta. Iar pîrgă pre el l'a numit, orĭ pentru-că el mai întâiŭ a credut și s'a făcut la tot neamul început și rod întâiŭ arătat și intrare în credința luĭ Christos, orĭ pentru-că el avea mai multă evlavie întru Christos, adecă era pîrgă, nu întru lucrurĭ lumești și în dregătorii, ci în cele duhovnicești și dupre Christos.

6. Urați pre Mariam, care mult a ostenit la noĭ.

Pre Mariam acésta o împodobește și o laudă Pavel aceea, nu dela brățele și aurite haine și dela alte zadarnice împodobirĭ muerești, ci dela ostenelele și sudorile, care a vĕrsat pentru adevĕrul și credința. Căcĭ ea, dice, nu a ostenit numaĭ eișĭ, priveghind și pre pămêntul gol culcându-se, ci ceea ce e mai mare, că și pre lângă noĭ rânduĭală de Apostol avea. Dar s'ar nedumeri cine-va cum, că acestașĭ Apostol dice: Că muereĭ nu daŭ voe să învețe? (I Timot. II, 12). La care rĕspund că Pavel nu oprește pre femee cu acestĕ cuvinte de a învĕța în deosebĭ cu cuvîntul, ci oprește de a învĕța în priveliște, ședênd în mijloc pre scaun și în amvon, ĭar a învĕța femeea în deosebĭ, acésta mai ales o priimește Pavel; de unde cu acest chip póte femeea a învĕțat pre bărbat și pre copiiĭ sĕĭ în casă, precum cu acest chip și femeea Prischila a învĕțat pre bărbatul Apolo mai cu deamăruntul dumnedeésca cunoștință. Nu a dis însă Pavel că Mariam acésta a învĕțat, ci că a ostenit, pentru ca să arăte cu dicerea acésta că ea slujea Apostolilor și cu banĭ și cu alte chipurĭ.

7. Urați pre Andronic și pre Iunia, rudele mele și împreună robiți cu mine, carii sînt vestiți între Apostolĭ, carii și mai înainte de mine aŭ fost întru Christos.

Apostolul Pavel robit nu se vede să fi fost óre-cum cu lucrul, pătimea însă mai rĕŭ decât fiește-carele rob, izgonindu-se, schingĭuindu-se, legându-se, cu petriĭ împroșcându-se, flămânzind și însetoșind și nenumĕrate rele suferind; de unde și Andronic acesta și Iunia fiind-că sĕ izgoneaŭ și se vrășmășuĭaŭ și tóte cele-l-alte rele le pătimeaŭ, pentru acésta și Pavel îĭ numește pre eĭ împreună robiți cu sine. Apoĭ nu este atâta mare

laudă că îĭ numește rude, cât este că îĭ numește împreună robiți cu sine; ci și a fi eĭ Apostolĭ este mare vrednicie și maĭ ales a fi și Iunia femeea; ĭar a fi și numiți între Apostolĭ, acésta e mult maĭ mare vrednicie, ĭar numiți s'aŭ făcut eĭ între Apostolĭ din faptele lor. Vedĭ însă, ĭubitule, cât era de curat și neatins de slava deșartă sfîntul sufletul luĭ Pavel; pentru-că el nu se rușinéză a dice, că Andronic și Iunia aŭ credut în Christos maĭ înainte de dînsul, lăudându-ĭ pre eĭ cu acésta, că eĭ aŭ apucat maĭ înainte și aŭ răpit binele, adecă credința cea în Christos.

8. Urați pre Amplia, ĭubitul meŭ întru Domnul.

De este mare vrednicie a se ĭubi cine-va de un împĕrat pămêntesc, mult maĭ mare este a se ĭubi cine-va de Marele Pavel, carele dupre Dumnedeŭ și pentru fapta bună ĭubește pre aceĭ ce-ĭ ĭubește, precum și pre Amplia acesta; căcĭ de nu ar fi avut acesta faptă bună, negreșit nu ar fi fost ĭubit de către Pavel.

9. Și pre Urvan, pre împreună lucrătorul nostru întru Christos.

Lauda luĭ Urvan acestuĭa este maĭ mare decât a luĭ Amplia, a celuĭ de maĭ sus. Și maĭ bine a dice, acésta o pricinuește și o cuprinde pre aceea; pentru-că cel ce este împreună lucrător cu Pavel, negreșit este și ĭubit al luĭ Pavel.

Și pre Stahie ĭubitul meŭ.

Și pre acest Stahie îl încununéză Pavel cu aceĭași orație a luĭ Amplia celuĭ maĭ înainte dis[1]).

10. Urați pre Apeli, alesul întru Christos.

Adecă pre cel neprihănit și fără de meteahnă întru tóte; unĭĭ dic, că pre acesta l'a numit așa, spre deosebire de un altul óre-care Apeli neplăcut.

Urați pre ceĭ dintre ceĭ aĭ luĭ Aristog.

Póte pentru acésta pre aceștia nu-ĭ pomenește anume Pavel, pentru-că nu eraŭ vestiți, precum eraŭ ceĭ de maĭ sus.

11. Urați pre Irodion, ruda mea, urați pre ceĭ din aĭ luĭ Narchis, carii sînt întru Domnul.

Și aceștia se vede că nu eraŭ acest fel aleși precum eraŭ ceĭ de maĭ sus și pentru acésta nicĭ a spus numele lor dumnedeescul Apostol, ci dice numaĭ că sînt eĭ întru Domnul, adecă credincioși.

---

[1]) Póte Stahie acesta să fie cel ce maĭ întâĭŭ s'a făcut episcop al Vizantieĭ.

12. Urați pre Trifena și pre Trifosa, pre cele ce ostenesc întru Domnul.

Despre Mariam cea dișă mai sus, dicea Apostolul că mult a ostenit mai înainte; iar pentru femeile acestea dice, că acum încă ostenesc. Mare este însă și lauda acésta cu adevĕrat a lucra femeile acestea tot-de-una și a osteni întru Domnul.

Urați pre Persida iubita, care mult a ostenit întru Domnul.

Fericita acésta Persida se vede mai mare decât cele de mai sus femei și pentru-că a ostenit mult și pentru-că era iubită de Pavel. Așa numește fericitul Apostol al Domnului, pre fiește-carele, dupre vrednicia și fapta bună ce avea: una adecă ca să-i facă pre înșiși mai osîrdnici întru credința și fapta bună și alta încă pentru ca să-i îndemne și pre alții la asemenea rîvnă a faptei bune a lor.

13. Urați pre Ruf, alesul întru Domnul și pre maica lui și a mea.

Dóuĕ întregi bunătăți mărturisaște Pavel la acești fericiți, adecă a fi și fiiul ales și neprihănit și maica lui asemenea alésă și neprihănită, adecă și rădăcina a fi de asemenea cinste cu rodul și de-a îndărătul: rodul cu rădăcina. Căci Pavel nu ar fi numit când-va pre maica lui Ruf acestuia, maica sa, de nu ar fi cunoscut multă faptă bună într'însa.

14. Urați pre Asingrit, Erma[1]), Patrova, Ermi și pre frații cei împreună cu dînșii

Să nu socotești, o cetitoriule, că dumnedeescul Pavel nu i-aŭ urat pre aceștia, ci căci deși aceștia eraŭ mai josiți decât cei-l-alți, s'aŭ socotit însă vrednici de oratia sa; iar mai ales că și pre aceștia i-aŭ urat, frați ai sĕi numindu-i.

15. Urați pre Filolog și pre Iulia, pre Nirea și pre sora lui și pre Olimpan și pre toți sfinții cei împreună cu dînșii.

Mare este și cununa oratiei, ce aŭ împletit acestora fericitul Pavel, sfinți pre ei numindu-i.

16. Urați unii pre alții cu sărutare sfîntă.

Pentru a nu se face prigoniri între hristianii ce eraŭ în Roma, pentru-că pre alții așa i-aŭ urat Apostolul, iar pre alții altmin-

---

[1]) Erma acesta a conscris cartea ce se numește „a Păstoruluĭ", carea precum dice dumnedeescul Ieronim este prea folositóre și prea de nevoe. Vedĭ la tom. I al bisericeștei istorii a luĭ Meletie, fóea 172; iar alții dic că cartea numită „a păstoruluĭ", s'a scris de către Apostolul pre care-l pomenește trimiterea acésta la sfîrșitul acestuĭ capitul, Stih 23. Iar Cartea Păstoruluĭ o numește Marele Atanasie în trimiterea cea prăznuitóre; iar Sf. Maxim, în Sholiile Sf. Dionisie, și Teologul Grigorie la Pasha.

trelea, și pentru-că pre alții mai cu multe laude i-a cinstit, iar pre alții mai cu puține, pentru acésta potrivește pre toți aicea cu potrivirea sfinteĭ sărutări, ca nicĭ cel mai mare să defaĭme pre cel mai mic, nicĭ cel mai mic să zavistuiască pre cel mai mare, pentru-că sfînta sărutare, ce o scrie aicea dumnedeescul Pavel, pre toți îĭ îmblânzește, pre toți îĭ potrivește[1]).

Vĕ uréză pre voĭ bisericile luĭ Christos.

Nu numaĭ Sîntul Apostol a unit pre hristianiĭ Romanĭ ceĭ din Roma, dicênd să se sărute toți cu sărutare sfîntă, ci le trimite și oratia cea din partea bisericilor unită și nedespărțită dicênd: «Că obștește vĕ urézĕ pre voĭ pre toți, bisericile luĭ Christos și nu în deosebĭ pre acela și pre acela; iar pricina pentru care pre atâția mulți a urat Pavel în trimiterea acésta către Romanĭ (care lucru întru altă trimitere nu l'a făcut) este: a) Pentru-că încă nu a fost vĕdut pre Romanĭ și b) Fiind-că mulți cunoscuți aĭ Apostoluluĭ aŭ fost scăpați în cetatea Romeĭ, ca întru o maĭ sigură și împĕrătéscă. Pentru acésta cu dreptate ș'a adus aminte de dînșiĭ anume și prin trimiterea sa îĭ urézĕ și îĭ recomenduește; pentru-că, dupre Chrisostom, atâta mare slavă și numire avea atuncea Pavel, în cât iar și ceĭ ce aveaŭ trimiterea luĭ, multă apărare și ajutor dobîndea dela toți; pentru-că toți nu numaĭ se rușinaŭ de el, și-l evlaviseaŭ, ci și se temeaŭ, pentru puterea minunilor ce avea.

17. Vĕ rog însă pre voĭ, fraților, să pândiți pre ceĭ ce fac împărecherile și smintelele, afară de învĕtătura, care voĭ v'ați învĕțat[2]).

Iarăși aicea Apostoluĭ îĭ sfătuește, nu însă ca un sfătuitor și învĕtător, ci ca o slugă și rugător cu multă cinste, că frați îĭ numește. Arătând însă chipul cel amăgitor al celor ce-ĭ bântuesc și-ĭ smintesc, a dis să-ĭ pândéscă, adecă luați-ĭ aminte, fraților, cu amăruntul. Maĭ întâiŭ a pus împerecherile adecă smintelele, pentru-că până când hristianiĭ ceĭ din Roma eraŭ uniți între dînșiĭ ca un trup, nu puteaŭ să încapă acolo smintelele. Să știĭ însă, o cetitoriule, că smintelele acestea, ce dice aicĭ

[1]) Vedĭ tâlcuirea cea despre sărutare, frumósă fiind, la Cap. XIII, ace: a dóua către Corintenĭ s. 12.

[2]) Pentru acésta și purtătorul de Dumnedeŭ Ignatie scrie către Efes. dicênd: „De împărțirĭ fugiți ca de un început de rele; că obicĭnuesc óre carĭ cu rĕŭ vicleșug numele luĭ Christos a-l purta împrejur, ci făcênd óre-care nevrednice de Dumnedeŭ, de care trebue voĭ ca de hĭare a v feri; că sînt cânĭ turbați pre furiș mușcând, de care trebue a vĕ păz fiind cu anevoe de vindecat". Și în cea către Filadelfienĭ scrie: Nu vĕ a măgiți, frații meĭ, de urmézĕ cine-va celuĭ ce dezbină, împĕrăția luĭ Dumnedeŭ nu va moșteni.

Pavel, aŭ fost eresurĭ. Că ḑice dupre urmare, că smintelele acestea eraŭ afară de învĕţătura, ce s'aŭ învĕţat eĭ de Apostolĭ; nu a ḑis însă învĕţătura, care noĭ Apostolii v'am învĕţat, ci afară de învĕţătura care v'aţĭ învĕţat, luându-ĭ pre dînşiĭ şi arătându-ĭ, cum că maĭ înainte eraŭ încredinţaţĭ, şi pentru acésta sînt datorĭ să rĕmâe întru cele ce aŭ priimit. Dar şi desbinările şi smintelele, adecă eresurile intră şi urméză, când cine-va ĭasă din învĕţătura Apostolilor.

Şi să vĕ feriţĭ de dînşiĭ,

18. Că unii ca aceştia Domnului Iisus Chrĭstos nu slujesc, ci pânteceluĭ lor.

Fugiţĭ, ḑice, şi depărtaţi-vĕ de ereticiĭ ceĭ de acest fel, fraţiĭ meĭ, şi nu le staţĭ împrotivă cu cuvinte, căcĭ dacă din neştiinţă şi din rătăcirea minţeĭ lor cugetă şi grăesc aceste ereticeştĭ, trebue să-ĭ îndreptaţĭ, ĭar de vreme ce întru cunoştinţă pĕcătuesc, pentru acésta fugiţĭ de dînşiĭ. Arată însă umbrit Apostolul că aceştia ar fi fost din Evreiĭ ceĭ ce aŭ creḑut, că pre aceştia obicĭnueşte dumneḑeescul Pavel a-ĭ prihăni ca pre niştе lacomĭ de pântece; pentru-că şi tot neamul Evreilor este acest fel lacom de pântece. Pentru acésta şi Filipsenilor scriind pre aceştia îĭ prihăneşte ḑicênd: «Al cărora Dumneḑeul este pântecele» (Cap. III, Stih 19). Şi luĭ Tit scria despre aceştia, ḑicênd: «Hĭare rele, pântece nelucrătóre», adecă lacomĭ de pântece, nelucrare luându-se dupre altă ḑicere, în loc de grabnic şi nesătios (Tit I, 12). Însă tóte eresurile se nasc din slujirea patimilor şi a pânteceluĭ. Deci tu, hrĭstiane, ḑice, nu te ruşinezĭ a avea dascălĭ, ómenĭ slujitorĭ de pântece, tu, care eştĭ ucenic şi frate al luĭ Chrĭstos? Insemnéză, o cetitorĭule, cuvîntul acesta ce-l ḑice dumneḑeescul Pavel, că cela ce slujeşte pânteceluĭ sĕŭ, acela nu slujeşte luĭ Chrĭstos, care lucru cu adevĕrat este înfricoşat şi de cutremurat.

Şi prin buna cuvîntare şi grăirea de bine amăgesc inimile cele fără rĕutate.

Aceştĭ lacomĭ de pântece şi ereticiĭ ceĭ din Evreĭ, ḑice, vrăşmăşuesc pre hrĭstianiĭ ceĭ maĭ proştĭ, cu linguşiturile lor. Că acésta însemnéză buna cuvîntare şi grăirea de bine, adecă când cuvintele sînt prietenéştĭ, ĭar înţelegerile lor sînt pline de viclenie, dupre davidicésca ḑicere: S'aŭ îngrăşat cuvintele lor maĭ mult decât untul-de-lemn şi acestea sînt săgeţĭ (Psalm. LIV, 24).

19. Că ascultarea vóstră la toţĭ a ajuns, mĕ bucur drept aceea pentru voĭ.

Pre ceĭ maĭ proştĭ, ḑice, îĭ amăgesc ereticiĭ aceştia, şi nu pre voĭ pre ceĭ deslușitorĭ şi depliniţĭ; pentru-că ascultarea vós-

tră, adecă încredinţarea cea întru adevĕr, (care se naşte din multă blândeţă), a ajuns la auḑurile tuturor, şi nu singur eŭ o mărturisesc acésta, ci şi tótă lumea. Mĕ bucur dar pentru voi, că nu v'aţi amăgit de unii ca aceştia.

Vĕ vreaŭ însă pre voi înţelepţi a fi spre bine, şi proşti spre rĕŭ.

Cu acéste cuvinte umbrit arată Apostolul, că şi din Romani eraŭ óre-cari, ce se amăgeaŭ de cuvintele ereticilor celor de mai sus şi arătat scrie aicea Pavel pre însuşi cuvîntul cel ce l'a ḑis Domnul: «Fiţi înţelepţi ca şerpii şi proşti ca porumbii» (Mat. X, 16), pentru-că voeşte a fi hristiani înţelepţi, adecă înţelepţi spre lucrul bun, spre mântuirea şi folosul lorusi; iar proşti şi întregi (adecă neatinşi) spre rĕŭ, adecă spre a face rĕŭ altora, pentru-că omul cel întreg (la minte) pre nimenea vatămă[1]).

20. Iar Dumneḑeul păcei va zdrobi pre satana în grabă sub picióre le vóstre.

Fiind-că se aflaŭ desbinări şi împerecheri între Romani, pentru acésta dumneḑeescul Pavel chémă pre Dumneḑeŭ, pre dătătorul păcei şi al unirei, ca să înceteze smintelele lor. Nu ḑice însă, că va supune, ci cea mult mai mare, că va zdrobi nu numai pre ereticii aceia, carii îi zminteaŭ, ci şi pre voevodul lor pre satana şi diavolul. Iar ḑicerea: «va zdrobi» fiind-că este de timp viitor, pentru acésta se ia şi ca rugăciune şi ca proorocire[2]).

Darul Domnului nostru Iisus Christos cu voi.

Aicea dumneḑeescul Apostol aduce aminte Romanilor, de Darul Domnului, carele este zid nesurpat şi arma cea prea mare a hristianilor, pentru ca să-'i facă mai osîrdnici spre a crede cele ce aŭ să fie din cele trecute ce aŭ luat. Căci dacă ḑice Darul lui Christos v'a mântuit pre voi mai înainte, când eraţi vrăşmaşi, cu mult mai vîrtos acum, când sînteţi prieteni ai lui Christos, acel Dar v'a zdrobi pre satana sub picióre le vóstre. Veḑi însă, o hristianule, că nici faptele să săvîrşesc fără rugăciune, nici rugăciunea fără de fapte se săvîrşeşte; fiind-că după ce a mărturisit Pavel, că Romanii aŭ supunere şi ascultare, atuncea a făcut rugă pentru dînşii, pentru ca să arăte că noi ómenii

[1]) Veḑi şi ḑicerea: Nu fiţi pruncí cu minţile, ci cu rĕutatea fiţi pruncí, iar cu minţile fiţi deplini (I Cor. XIV, 20). Şi suptînsemnarea cea la acésta.

[2]) Ci de se ia ca rugăciune, aşa trebue a se scrie: „Iar Dumneḑeul păcei să zdrobéscă" precum şi la Teodorit aşa se află scris. Iar de se ia ca proorocie, aşa se scrie precum aicea este scris.

și din vechime și acum și tot-de-una avem trebuință de Darul lui Dumnedeŭ spre ajutorul nostru, măcar de am fi și aleși și îmbunătățiți.

21. Vĕ urézĕ pre voi Timotei, împreună lucrător cu mine.

Urând mai întâiŭ Apostolul pre ceĭ ce se aflaŭ în Roma, scrie acum și pre ceĭ ce eraŭ pre lângă sineși și urézĕ pre Romani eĭ. Și mai întâiŭ scrie pre Timotei și îl numește împreună lucrător al sĕŭ, pentru-că împreună lucra cu el întru buna-vestire. Mare laudă cu adevĕrat este, a lucra cine-va acelaș lucru cu marele Pavel Apostolul Domnuluĭ.

Și Luchie și Iason și Sosipatru rudele mele.

Iason acesta este tesalonicheanul acela ce îl pomenesc Faptele Apostolilor (în cap. XVII, 5), carele avea în casa sa pre Pavel și pre Sila. Și fiind-că Iudeiĭ ceĭ nesupușĭ, turburaseră Tesalonicul, mergênd la casa luĭ Iason și căutând să scótă afară pre Pavel și pre Sila, și neaflându-ĭ, aŭ tras pre Iason și l'aŭ dat la stăpânitoriĭ cetățeĭ, carĭ luând banĭ dela dînsul l'aŭ sloboḑit. Iar Iason și ceĭ-l-alțĭ frați aŭ trimis pre Pavel și pre Sila în Veria. Rude dar îĭ numește Pavel pre acești treĭ, nu atât dupre trup, ci cu mult mai vîrtos dupre buna cinstire de Dumnedeŭ și credință, pentru-că de nu ar fi fost unĭi ca aceștia, nu ĭ-ar fi numit așa Pavel.

22. Vĕ urez pre voi eŭ Tertie, carele am scris epistolia întru Domnul[1]).

Tertie acesta era scriitor, căruĭa ĭ-a dictuit fericitul Pavel și a scris trimiterea acésta. Și mare laudă este a se face cine-va scriitor și notar al unuĭ Pavel acestuĭa. Insemnézĕ însă că Tertie a scris trimiterea acésta, nu ca să se laude pre sineși, ci ca mai mult să se ĭubéscă de Romani, ca unul ce a slujit la cele scrise către dînșiĭ de Marele Pavel.

23. Vĕ urézĕ pre voi Gaie, ospătătorul meŭ și al bisericeĭ tóte.

Multă laudă este acésta ce face Pavel luĭ Gaie acestuĭa, pentru-că fericitul acésta, nu numaĭ pre tótă adunarea o ospăta, ci și pre însuș Pavel[2]), carele negreșit nu s'ar fi ospătat de

---

[1]) Insemnézĕ că formă săritóre întrebuințézĕ aicea Apostolul, care așa se netezește: „Vĕ urez pre voi întru Domnul eŭ Tertie, carele am scris epistolia".

[2]) Despre ospătătoriĭ și priimitoriĭ de săraciĭ sfinți și de bărbații îmbunătățiți dintre hristiani, și care-ĭ hrănesc și îĭ miluesc, acestea scrie Mar. Vasilie ḑicênd: „Puternic este Dumnedeŭ și fără de voĭ a hrăni pre slujitoriĭ, ci a dat vóuĕ loc de aducere de ródă și pricină de mântuire. Ospătat-aĭ pre cel sfînt? Aĭ ospătat pre Christos. Cinstit-aĭ pre cel

dînsul, de nu l'ar fi cunoscut vrednic și îmbunătățit. Insemnéză însă, o cetitoriule, că pre Gaie acesta, împreună cu Crisp și casa luĭ Stefana, i-a botezat Pavel în Corint, precum am dis intru cea întâiŭ către Corinteni (Cap. I, s. 14).

Vĕ urézĕ pre voĭ Erast, iconomul cetățeĭ și Cuard fratele.

Iconom dice aicea Apostolul pre purtătorul de grijă și ocârmuitorul cetățeĭ Corintuluĭ. Deci îl laudă pre el ca pre un asemenea, ca să te învețĭ tu, hristiane, că nicĭ bogăția, nicĭ dregătoriile opresc pre om dela credință și dela fapta bună și de la viețuirea cea dupre Christos. Despre Erast acesta scriс în cea a dóua către Timoteĭŭ acestea: «Erast a rĕmas în Corint» (II Timoteĭ IV, 20).

24. Darul Domnuluĭ nostru Iisus Christos cu toțĭ voĭ, amin[1]).

Și temelia, adecă începutul trimiseĭ scrisoreĭ acesteea, cu Darul Domnuluĭ o a pus și o a făcut dumnedeescul Apostol. Că la început a dis: «Har fie vóuĕ și pace» (Romanĭ I, 7). Asemenea și acoperemîntul și sfîrșitul trimitereĭ, iarăși cu Darul acesta l'a pus, rugând ca să fie față la toțĭ Romaniĭ Darul

---

cinstit de Domnul? La Domnul se sue cinstea. Iațĭ părtași pre sfinți în vécul acesta, ca eĭ să te priiméscă pre tine părtaș în vécul acela. „Că faceți-vĕ, dice, vóuĕ prieteni din mamonaŭa nedreptățeĭ, pentru ca să vĕ priiméscă pre voĭ în vecînicile lăcașurĭ" (Luca XVI). Că lipsa acestora și sărăcia, o bogatule, să face ție prilej de adevĕrată bogăție. Că prin aceștia te arăți împreună lucrător al luĭ Christos, pre ostașiĭ luĭ Christos hrănind și pre Christos, carele dice: „Intru cât ați făcut unuĭa dintru acești frați aĭ meĭ maĭ micĭ, mie ați făcut" (din cele askiticești). Insă nu e fără cuviință să însemnăm aicea ca potrivită și socotința, ce o dice Omir pentru ceĭ ce priimesc pre strĕinĭ (Odiss. stih 70).

Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: „La împărtășirea vóstră întru Evanghelie" (Fil. I, 5). Și Pavel aĭurea dice: „Iubirea de strĕinĭ să nu o uĭtați" (Evreĭ XIII, 2).

[1]) Insemnéză aicea că în óre-care scrierĭ date în tipar ale epistoliilor luĭ Pavel, dupre cuvîntul acest din margine, cel maĭ de pre urmă al epistolieĭ, s'a adaus de către óre-care neînvĕțați, aceste 3 stihurĭ, adecă: 25 „Iar celuĭa ce póte pre voĭ a vĕ întări, dupre Evanghelia mea și propoveduirea luĭ Iisus Christos, dupre descoperirea taĭneĭ, ceiĭ în vreme vecînică tăcută". 26 „Iar acum arătată și prin Scripturĭ și prin proorocĭ dupre porunca vecîniculuĭ Dumnedĕu, dupre ascultarea credinței, ceiĭ cunoscute la tóte neamurile". 27 „Singur înțeleptuluĭ Dumnedĕu, prin Christos Iisus, căruĭa slava în vecĭ, amin". Acestea dic s'aŭ adaus de către óre-carĭ, nu drept la capul acesta, după cel maĭ de pre urmă cuvînt al epistolieĭ, după care alt cuvînt nu trebue a urma. Iar dupre tâlcuirea luĭ Chrisost., a luĭ Teodorit și a luĭ Teofilact, a luĭ Icumenie și a celora-l-alțĭ tâlcuitorĭ, aceste treĭ stihurĭ se cuprind în capul 14 al acesteea către Romanĭ, la sfîrșitul capuluĭ, unde urmézĕ și tâlcuirea lor.

Domnuluĭ, că acésta este însușirea învĕțătoruluĭ, a nu folosi pre uceniciĭ sĕĭ numaĭ cu cuvîntul, ci și cu rugăcĭunea. Pentru acésta și dumnedeeștiĭ Apostoliĭ despre amêndóuĕ acestea diceaŭ: «Noĭ însă întru rugăcĭune și întru slujba cuvîntuluĭ să ne îndeletnicim» (Fapt. VII, 4)[1]. Acéstă rugăcĭune însă și Darul luĭ Dumnedĕŭ, bine-voĭască Dumnedĕŭ a ne păzi și pre noĭ hristianiĭ, cariĭ cetim și audim trimiterea acésta, cariĭ nicĭ ca cum nădĕjduim din faptele nóstre să aflăm loc de mântuire, ci tótă nădejdea nóstră o așteptăm dela Darul și mila luĭ Dumnedĕŭ, prin care Dar, o! de ne-am lăce maĭ pre sus de cursele luĭ satana și de am scăpa de vînarea luĭ, sfărîmându-se cursele luĭ sub picĭórele nóstre, în Christos Iisus, Domnul nostru, căruĭa slava în vecĭ, amin.

Trimiterea acésta către Romanĭ s'a scris dela Corint, prin Fivi, slujitórea bisericeĭ din Chenĭrees.

[1]) Insemnéză că dupre Teodorit dicerea: „Darul Domnuluĭ nostru Iisus Christos cu toțĭ voĭ, amin", este orație a însușĭ luĭ Pavel, pre care o scria cu însăși mâna sa; și este în loc de dicerea; „Fiți sănătoși". Vedĭ la sfîrșitul ceiĭ a II-a către Tesalonichenĭ.

Tâlcuire a lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, la trimiterea I-a către Corinteni.

Tâlmăcită în limba română din cea grecéscă próstă[1].

Pricina trimitereĭ I-a către Corinteni[2]*) dupre Chrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.*

Corintul este mare cetate a Peloponezuluĭ, mult norodită, aflându-se aprópe de locul ce se numește Ecsamilion. Și era întru acea vreme plină de bogăție și de înțelepciune și de multe alte bunătăți. Intru acéstă cetate multe aŭ pătimit Apostolul Pavel, pentru-că în acéstă cetate arătându-i-se luĭ Domnul Christos, i-a dis: «Nu te teme, ci grăește și nu tăcea, pentru-că eŭ sînt cu tine și nimenea se va pune asupra ta, ca să te strice, pentru-că mult norod este mie în cetatea acésta» (Fapt. XVIII, 9). Deci diavolul vĕdĕnd acéstă cetate mare și mult norodită, că ținea adevĕrata credință a luĭ Christos, a împărțit pre hristianiĭ ceĭ ce se aflaŭ într'însa, și alțiĭ adecă de sineși s'aŭ hirotonit învĕțătorĭ, și învațaŭ, rupênd pre norod în dóuĕ; pentru-că alțiĭ din norod mergeaŭ la óre-carĭ din aceĭa și se învĕțaŭ, socotindu-i pre eĭ maĭ înțelepțĭ decât pre ceĭa-l-alțĭ, și ca putincioșĭ a-ĭ învĕța maĭ înțelepțește decât Pavel; ĭar alțiĭ mergeaŭ la alțiĭ dintru aceĭa, socotindu-ĭ pre eĭ ca pre niște maĭ bogațĭ și putincioșĭ de a apăra și a ocârmui maĭ bine pre ceĭ-l-alțĭ, și așa unul asupra altuĭa întrecêndu-se, ocârmuiaŭ biserica Corintuluĭ. Deci maĭ întâiŭ rĕŭ al cetățeĭ aceștia era acesta; ĭar al doilea, pentru-că unul dintre Corinteni se împreuna trupește cu mașteha sa și nu numaĭ nu se înfrunta de către ceĭ-l-alțĭ, ci și turbura norodul și se mândrea întru înțelepciunea cea din afară; și al treilea, pentru-că uniĭ din Corinteni maĭ desăvârșiț decât ceĭ-l-alțĭ óre-cum arătându-se, de lăcomia de pântece biruindu-se, mâncaŭ cărnurile, care Eliniĭ

[1]) *Insemnéză că epistolia acésta dupre rânduĭală este a treĭa, pre când scria fericitul Pavel epistoliile sale, precum dice Teodorit în procuvîntarea epistol. luĭ Pavel. Urméză după cea I-a și a II-a către Tesalonicheni.*

[2]) *Acéstă epistolie, dupre Meletie, în anul 22 după înălțarea Domnuluĭ s'a scris. Tom. I al biser. istoriĭ.*

le jertfeaŭ idolilor și în lăuntrul în Capeștile idolilor mâncându-le, vĕtămaŭ pre cei mulți; iar alții iarăși pricindu-se unul cu altul pentru bani, se judecaŭ la judecătorii cei din afară; și alții singuri mâncând prin biserici, nu da și săracilor din bucate; alții iarăși se mândreaŭ cu darurile și pre cei ce aveaŭ alte daruri îi defaimaŭ, iar pre cei ce grăiaŭ în limbi osebite lăudându-i, pizmuiaŭ unul altuia. Șchiopătaŭ încă și în dogma cea despre înviere, dicând, că nu se scólă trupul acest, ce móre. Și unii încă dintre dînșii pentru prilej de înfrînare, își lăsaŭ femeele lor; iar alții lăsându-și capetele netunse orî nerase, umblaŭ cu plete, ca câneștii filosofi (Cinicii).

Deci tóte relele acestea aflându-se în Corint, aŭ scris Corintenii către Pavel prin Stefana și Fortunat și Ahaic, despre singură nunta și despre fecĭorie, cele-l-alte lăsându-le. Pentru acésta Apostolul rèspundênd, scrie lor acéstă epistolie, și-i învață nu numai pentru cele ce ei aŭ scris, ci și pentru cele ce nu aŭ scris, fiind-că tóte le aflase cu scumpătate dela familia Hlois, cea din Corint. Deci rĕul cel mai mare era al lor că aveaŭ desbinări și prigoniri în biserică; și acésta iarăși urma din mândria și trufia lor, din care li se părea că învață mai înalt decât cela-l-alți. Pentru acésta și Pavel mai întâiŭ pre mândrie o obórâ[1]).

---

[1]) *Insemnéză că, când scria Pavel epistolia acésta către Corinteni, avea 20 de ani în slujba propoveduireĭ Evangheliei, dupre Chrisost., ce dice: „Intru sărăcie eștĭ? Ci nu întru atâta încâtă era Pavel, carele și în fómete s'a cercat și în sete și în golătate. Că nu a pătimit acésta întru o di, ci neîncetat o suferea acésta. De unde e arătat? Audi-l pre însuși dicênd: „Până acum și flămânzim și însetoșăm și goĭ sîntem“ (I Corint. IV, 11). O minune! Atâta slavă avênd acum întru propoveduire, atâtea suferea: Al dóuĕ-decilea an avênd, când le scria acestea (Vor. 28 la cea către Evreĭ).*

TÂLCUIRE LA CEA INTÂIA CĂTRE CORINTENI.

CAP. I.

1. Pavel, chemat Apostol.

Veḑĭ, o cetitorĭule, începutul trimiterei aceștia, cum îndată prihănește Apostolul pre mândrii, mincĭunoșii învĕțătorĭ, carĭ eraŭ în Corint. Eŭ Pavel, ḑice, de Dumneḑeŭ sînt chemat ca să fiŭ Apostol, adecă trimis, și nu am aflat numele acesta, nicĭ l'am luat cu înțelepcĭunea mea; ci de Christos sînt trimis ca să învĕț, nicĭ m'am hirotonisit de sine-mĭ dascăl, precum sînt ceĭ ce vĕ învață pre voĭ.

Al luĭ Iisus Christos.

Christos, ḑice, este învĕțătorul tuturor; și cum voĭ Corintenii însemnațĭ și faceț învĕțătorĭ aĭ voștriĭ pre ómenĭ?

Prin voea luĭ Dumneḑeŭ.

Nu dór, ḑice, că așĭ fi fost eŭ vrednic, m'am chemat de Dumneḑeŭ spre a fi Apostol, ci pentru-că Dumneḑeŭ a voit, pentru acésta m'a chemat și m'a trimis. Drept aceea voește ca să fiŭ eŭ Apostol și învĕțător al vostru. Decĭ cum voĭ acum alegeț pre alțĭ învĕțătorĭ maĭ întâiŭ decât pre mine? Nu cum-va sînteț protivnicĭ luĭ Dumneḑeŭ, carele cu voea sa m'a chemat și m'a trimis?

Insemnéză aicea, că prepositia «prin», se ḑice și la Tatăl nu numaĭ la Fĭiul, precum ḑic Arianiĭ, carĭĭ pentru acésta socotesc, că Fĭiul nu este de o ființă cu Tatăl, ci făptură; pentru-că evanghelistul Ioan, acéstă prepositie o a pus la Fĭiul, ḑicênd că «printr'însul tóte s'aŭ făcut» (Ioan I, 3).

Și Sosten fratele.

Fericitul Pavel pentru smerita cugetare, unește aicea cu sineș și pre Sosten, cel mult maĭ josit decât el[1]), și acésta o face

[1]) Sosten acesta era óre-când maĭ mare al Sinagogeĭ Iudeilor și a crediut în Christos, precum și Crisp arhisinagogul; fiind-că și Antipatul Achaeĭ, Galion, a izgonit pre Iudeĭ dela divan, carĭĭ aŭ fost dus la dînsul pre Pavel; pentru acésta Elinĭĭ nenorocindu-se ca să vatăme pre Pavel, aŭ prins pre Sosten acesta și l'aŭ bătut înaintea divanuluĭ, ca pre un prieten al luĭ Pavel; și veḑĭ la Capul XVIII, stih 17 al Faptelor și la tâlcuirea de acolo a luĭ Icumenie.

pentru ca să rușineze pre trufașii Corinteni, carii defaimaŭ pre toți, ca pre niște mai josiți decât ei.

2. Bisericei luĭ Dumnedeŭ, care este în Corint.

Scriind aicea Pavel că eŭ și Sosten dicem (că acésta se înțelege din afară) bisericei luĭ Dumnedeŭ din Corint, să fie eĭ har și pace, cu acésta ca cum le-ar dice: Biserica vóstră, fraților, este biserica luĭ Dumnedeŭ; cum dar voĭ aveți ómeni apărători și înainte stătători? Și de sînteți voĭ biserică, adecă adunare, negreșit trebue să fiți și uniți, pentru-că numele bisericeĭ nu este nume de despărțire și de împărechere, ci de unire și conglăsuire[1]).

Sfințiți în Christos Iisus.

Nu v'ați sfințit, dice, voĭ fraților, cu numele óre-căruĭa om, ci cu numele luĭ Iisus Christos. Cum însă și cu ce chip v'ați sfințit? Prin sîntul botez și nu prin înțelepciunea orĭ bogăție, întru care vĕ fáliți.

Celor chemați sfinți.

Și acésta, dice, a crede în Christos, voĭ Corinteniĭ, nu este ispravă a vóstră, fiind-că nu ați venit maĭ întâiŭ la credința luĭ Christos și de sine-vĕ, ci chemându-vĕ de Dumnedeŭ, maĭ întâiŭ, așa ațĭ ascultat și ați credut. Drept aceea și credința care aveți, începutul îl are dela Dumnedeŭ, că de nu v'ar fi chemat el, voĭ de sine-vĕ nu ațĭ fi credut. Pentru acésta și Efesenilor scriind acestașĭ, Apostolul dicea: «In dar sînteți mântuiți prin credință, și acésta nu dela sine-vĕ, ai luĭ Dumnedeŭ e Darul (Efes II, 5).

Impreună și tuturor celor ce chémă numele Domnuluĭ nostru Iisus Christos.

Nu numaĭ, dice, vóuĕ Corintenilor dicem să fie har și pace, ci și tuturor acelora, carĭ chĭamă numele luĭ Christos, nu ai cutăruĭa om saŭ al cutăruĭa[2]).

In tot locul și al nostru și ai lor[3]).

Aduce aminte aicea Pavel de toți hristianiĭ, carĭ se află în

[1]) Iar Coresie dice, că biserica luĭ Dumnedeŭ sînt sfinții ceĭ chemați, orĭ adunarea credincioșilor și celor chemați la sfințenie. Iar dumnedeescul Chrisostom dice, că numele bisericeĭ nu e nume de despărțire, ci de unire și de conglăsuire (Cuv. I la acésta).

[2]) Și Teodorit încă dice: „Îĭ numește pre eĭ însă chemați și sfinți și-ĭ unește cu ceĭ din tótă lumea, carĭ aŭ credut, învățând nu numaĭ pre eĭ, că se cuvine a fi uniți la o cugetare, ci și pre toți ceĭ ce aŭ credut în mântuitórea propoveduire, o cugetare să aibă, de vreme ce împreună se alcătuesc întru un trup al stăpânuluĭ Christos.

[3]) Intru altele se scrie „și al lor și al nostru". „Și" însemnéză că dumnedeescul Apostol aicea urméză chip sărtor, care se netezește așa: Impreună cu toți ceĭ ce chémă în tot locul cu numele luĭ Iisus Christos Domnuluĭ și al nostru și al lor, precum dice maĭ jos însuși Teofilact.

fieşte-care loc, pentru ca să arăte că toţi hristianii, carî sînt în tóte părţile, o biserică sînt, orî în care loc şi cetate şi ţară se află. Şi cum voi, Corinteniî, întru una şi aceeaşî cetate aflându-vĕ, sînteţî despărţiţi? A dóua óră însă a adaus pre dicerea: «al nostru», pentru-că maî sus a dis, celor ce chiamă numele Domnuluî nostru Iisus Christos, şi în mijloc a pus dicerea «în tot locul». Pentru acésta iarăşî a poftorit pre dicerea «al nostru», adecă Domnuluî lor şi al nostru şi al tuturor celora, ce chémă numele luî, pentru ca să arăte că Domnul este stăpân obştesc al tuturor hristianilor. Drept aceea, acésta: «al nostru» nu se uneşte cu locul, ci cu dicerea «Domnuluî»; unii însă unind acésta: «al nostru», cu «locul», înţeleg dicerea aşa: In tot locul nostru saŭ al lor, adecă în fieşte-care loc, întru care ne aflăm şi noî şi eî.

3. Har fie vóuĕ şi pace dela Dumneḑeŭ, Părintele nostru, şi dela Domnul Iisus Christos.

Tótă noima dela începutul epistolieî până aicea este oraţie (salutare) şi aşa se uneşte: «Eŭ Pavel chematul Apostolul luî Iisus Christos şi Sosten fratele, dicem bisericeî luî Dumneḑeŭ, care este în Corint, celor sfinţiţi în Christos Iisus, chemaţilor sfinţi, împreună şi tuturor celor ce chémă numele Domnuluî nostru Iisus Christos, în tot locul şi al nostru şi al lor». Ce dicem? Să fie vóuĕ har şi pace dela Dumneḑeŭ părintele nostru şi dela Iisus Christos; care este în loc de oraţie, ca cum le-ar dice: vĕ hiritisim şi dicem vóuĕ să vĕ bucuraţî[1]). Insă dela Dumneḑeŭ este harul şi pacea, pentru-că şi maî înainte vrăşmaşî fiind noî şi protivnicî luî Dumneḑeŭ, prin Darul luî ne-am împăcat. Ci şi acum, dice, rog pre Domnul să rĕmâe acestea amĕndóuĕ întru voî, Corinteniî, ca nicî din Darul luî Dumneḑeŭ să căḑeţî, nicî din pacea luî, ca unii ce aveţî între sine-vĕ dezbinare. Decî cum vĕ afierosiţî pre sine-vĕ la oméniî şi căutaţî să aveţî har şi buna plăcere a unuî om, saŭ să aveţî pacea celuî-l-alt şi înduplecându-vĕ lor, ca unor învĕţătorî?

4. Mulţămesc

[1]) Aşa se vede a fi maî dréptă alcătuirea, a se uni adecă dicerea: „bisericeî luî Dumneḑeŭ, ce e în Corint“, cu acésta ce se înţelege din afară, „dicem“, orî glăsuim; şi a nu se uni cu dicerea: „har fie vóuĕ bisericeî luî Dumneḑeŭ“, căcî şi obiceiul haractiruluî trimiselor scrisorî aşa urméză: „Că Claudie al Lisieî, dice, puterniculuî Ighemon Filics să se bucure“, unde articul dativ Filics, nu se uneşte cu graiul „să se bucure“ ci cu graiul „dic“ adecă: luî Filics dic să se bucure (Fapt. XXIII). Şi: „Filip luî Aristotel să fie bine“ adecă dic să-î fie de bine. Aşa încă şi Chrisostom îndreptéză alcătuirea de maî sus, măcar deşi voeşte ca articolul dativ, să se unéscă cu biserica şi cu „har vóuĕ“, la care acésta urméză şi sfinţitul Teofilact.

In fieşte care trimitere a sa ne învaţă Apostolul să fim mulţămitorĭ luĭ Dumnedeŭ, maĭ potrivit însă şi cu bună vreme maĭ mult întrebuinţéză aicea mulţămirea, pentru-că mulţămirea se face pentru darul ce îl ĭa cine-va, ĭar darul nu este datorie, nicĭ plată, şi acésta obóră pre mândria Corintenilor.

Dumnedeuluĭ meŭ

De multa ĭubire ce are Pavel către Dumnedeŭ, îl însuşeşte lui-şi şi îl numeşte al séŭ, pre Dumnedeul, cel de obşte al ómenilor şi al fapturilor tuturor[1]).

Tot-de-una pentru voĭ, pentru Darul luĭ Dumnedeŭ

Cu aceste cuvinte învaţă Pavel pre Corintenĭ, să mărturiséscă Har luĭ Dumnedeŭ şi nu isprăvilor lor; că mulţămesc, dice, pentru Darul luĭ Dumnedeŭ şi nu pentru faptele vóstre.

Cel dat vóuĕ în Christos Iisus,

Adecă mulţămesc luĭ Dumnedeŭ pentru darul care s'a dat vóuĕ, în Christos Iisus, adecă prin Christos Iisus şi nu prin cutarele saŭ prin cutarele om. Decĭ drept aceea, pentru ce voĭ, Corintenĭ, luaţĭ aminte la óre-care ómenĭ şi nu luaţĭ aminte de singur Iisus Christos, prin carele vi s'a dat darul?

5. Că întru tot v'aţĭ îmbogăţit întru dînsul.

Dicerea «întru dînsul» însemnéză în loc de: prin Iisus Christos, adecă eŭ mulţămesc luĭ Dumnedeŭ, pentru-că voĭ v'aţĭ îmbogăţit, nu prost cu bogăţia, ci cu dumnedeésca bogăţie şi cu tot felul de bogăţie şi dăruire; şi pre lângă acestea, pentru-că v'aţĭ îmbogăţit nu prin altul óre-carele, ci prin însuşi Fiĭul luĭ Dumnedeŭ, cel unul născut. Decĭ dar cum voĭ acum vĕ arătaţĭ nemulţămitorĭ luĭ Christos, şi vĕ însemnaţĭ învĕţătorĭ vóuĕ ómenĭ?

Intru tot cuvîntul şi întru tótă cunoştinţa.

Este adecă şi cuvînt fără cunoştinţă, precum când dice cine-va cuvinte multe, fără să aĭbă noĭmă (adecă înţelegerĭ) vrednice de cuvînt. Este însă şi cunoştinţă fără cuvînt, precum când cine-va înţelege noĭme înalte, însă nu are cuvînt ca să le pótă tâlmăci şi altora; voĭ însă, dice, şi cuvînt aveţĭ şi cunoştinţă dumnedéscă[2]), în cât a putea şi a înţelege noĭme marĭ şi înalte şi a le tâlmăci acestea prin cuvînt la toţi.

6. Precum mărturia luĭ Christos s'a adeverit întru voĭ.

[1]) Vedĭ despre dicerea acésta: „Maĭ întâĭŭ mulţămesc Dumnedeuluĭ meŭ" (Rom. I, 8) şi suptînsemnarea aceştiea.

[2]) Iar Fotie dice, că cuvîntul aicea se înţelege cel proorocesc, şi póte pentru acésta se arată, că Corintenii s'aŭ îmbogăţit cu tóte limbile şi vorovirile, că întru dînşiĭ (prisosîaŭ) darurile limbilor, precum se vede la multe capete ale trimitereĭ aceştiea. Iar cunoştinţa se înţelege, ştiinţa cea întru dogme. Şi vedĭ tîlcuirea dicereĭ: „De şi sînt prost cu cuvîntul, dar nu cu cunoştinţa", în suptînsemnarea ceiĭ a dóua către Corint. Cap. XI, 6.

Ḍicerea «precum» aicĭ se înţelege în loc de «prin care», adecă prin acestea, prin cuvînt, adecă şi prin cunoştinţă, cu care v'aţĭ îmbogăţit; prin acestea, ḍic, s'a adeverit întru voĭ mărturia, adecă propoveduirea luĭ Christos[1]); căcĭ nu aţĭ priimit propoveduirea credinţeĭ, prin înţelepcĭunea cea din afară, ci prin minunile şi prin duhovniceştile darurĭ, care v'aţĭ învrednicit.

7. Incât a nu vĕ lipsi voĭ nicĭ de un dar.

Cu dreptate s'ar nedumeri cine-va şi ar ḍice: Dar dacă Corintenii eraŭ nelipsiţi de darurile Sf. Duh, cum Apostolul mai înainte păşind îĭ numeşte trupeştĭ? La acéstă nedumerire ar putea ḍice cine-va, că nicĭ toţi Corintenii eraŭ duhovniceştĭ, nicĭ toţi trupeştĭ. Pentru acésta, cele ce acum ḍice aicea Pavel, le ḍice pentru ceĭ duhovniceştĭ; ĭar cele ce le ḍice maĭ încolo, le ḍice pentru ceĭ trupeştĭ. Orĭ póte a ḍice cine-va şi că Corintenii, când aŭ priimit din început credinţa, urma să fi luat toţi darurile Sf. Duh, în urmă însă, lenevindu-se, vieţuiaŭ dupre trup şi nu dupre duh.

Aşteptând descoperirea Domnuluĭ nostru Iisus Christos.

Aicĭ înspăimântéză Pavel, fiind-că le aduce aminte de a dóua venire, că pre acésta o numeşte descoperire şi ca cum le-ar ḍice: Şi dacă Christos urméză să vie, ca să vĕ judece, cum de aveţĭ voĭ apărătorĭ şi învĕţătorĭ pre alţiĭ? Arată însă pre lângă acestea, cu aceste cuvinte şi că împreună cu duhovniceştile darurĭ, trebue sa aĭbă cine-va şi cele-l-alte fapte bune; pentru-că în ḍiua aceea a judecăţeĭ, nu vor putea folosi pre cine-va darurile, de nu va avea cine-va viaţa îmbunătăţită. Iar ḍicênd: descoperirea Domnuluĭ, arătat e că şi acum este faţă Domnul, se ascunde

---

[1]) Iar Fotie pre ḍicerea „precum" o a înţeles pricinuitóre, adecă de unde e arătat că voĭ v'aţĭ îmbogăţit, cu cuvîntul şi cu cunoştinţa; căcĭ s'a întărit întru voĭ propoveduirea credinţeĭ ceiĭ în Christos. Iar mărturisire a luĭ Christos, ḍice acesta-şĭ Fotie, că este, orĭ patima cea de bună voe şi mântuitóre, orĭ simplu înomenirea cuvîntuluĭ, cea pentru noĭ; orĭ harul şi darul minunilor, că mărturie eraŭ acestea a credinţeĭ ceiĭ în Christos şi a Dumneḍeireĭ luĭ şi măreĭ sale, de care se îmbogăţise Corintenii. In cât fiind-că, ḍice, aceste darurĭ se află întru voĭ bogate şi adevĕrate, pentru acésta bine am ḍis că sînteţĭ îmbogăţiţĭ de fieşte-ce cuvînt şi cunoştinţă. Că şi cuvîntul şi cunoştinţa, parte eraŭ din darurile Duhuluĭ; precum însuşĭ Pavel ḍice: „Unuĭa prin duhul se dă cuvînt de înţelepcĭune, ĭar altuĭa cuvînt de cunoştinţă, dupre acestaşĭ Duh (I Corint. XII, 8). Iar Teodorit într'un glas cu Teofilact, mărturisire a luĭ Christos numeşte pre propoveduire; fiind-că mărturisesc dupre óre-care chip ceĭ ce propoveduesc acésta. Că aşa şi luĭ Timoteĭ scriindu-ĭ ḍice: „Mărturisesc drept aceea înaintea luĭ Dumneḍeŭ, celuĭ ce înviéză pre morţĭ" (I Timoteĭ VI, 13). Şi Domnul ḍicea: „Şi se va propovedui Evanghelia acésta a împĕrăţieĭ la tóte neamurile spre mărturia lor" (Math. XXIV, 14). Iar adeverirea Evangheliei numeşte pre lucrarea minunilor: Că prin acelea se dovedea adevĕrul propoveduireĭ.

însă și nu se vede, ĭar atuncea se va arăta fățiș, pentru acésta și aĭurea ḑicea Apostolul: «Viața vóstră s'a ascuns împreună cu Christos întru Dumneḑeŭ; ĭar când se va arăta Christos, viața vóstră, atuncea și voĭ împreună cu el vĕ veți arăta întru slavă» (Colas. III, 3).

8. Carele vĕ va și întări pre voĭ până în sfîrșit nevinovați, în ḑiua Domnuluĭ nostru Iisus Christos.

Ḑicênd Pavel aicea, că Domnul vĕ va întări pre voĭ, cu cuvîntul acesta arată că s'aŭ fost clătit Corintenii, ĭar ḑicêndu-le și nevinovați arată că aŭ fost supuși în învinovățiri; maĭ mult însă arată întru acéstă trimitere Apostolul, pre numele Domnuluĭ Iisus Christos, decât întru cele-l-alte trimiteri, pentru ca să aducă aminte cu acésta Corintenilor, cu a căruĭa mijlocire s'aŭ mântuit și cu al căruĭa nume se numesc, pentru-că eĭ se numĭaŭ hristianĭ, dela numele luĭ Christos, Fiĭul luĭ Dumneḑeŭ, și nu dela vre un nume de ómenĭ gol.

9. Credincĭos este Dumneḑeŭ, prin carele v'ați chemat spre împărtășirea Fiĭuluĭ sĕŭ, a luĭ Iisus Christos, Domnuluĭ nostru.

Adecă adevĕrat este Dumneḑeŭ, ĭar dacă este Dumneḑeŭ adevĕrat, și pre noĭ hristianiĭ ne-a chemat spre împărtășirea Fiĭuluĭ sĕŭ, adecă pentru ca să ne slăvéscă împreună cu Fiĭul sĕŭ întru împĕrăția sa[1]): arătat e că și cu fapta va împlini lucrul ce l'a făgăduit. V'ați chemat, ḑice, voĭ de Dumneḑeŭ, dar nu ați venit de sine-vĕ la dînsul. Cum dar acum vĕ mândriți, ca cum chemarea acésta a luĭ Dumneḑeŭ ar fi isprava vóstră? Insemnéză aicea maĭ descoperit, că prozicerea «prin carele» la Tatăl s'a ḑis, și veḑi la stih 1 de maĭ sus.

10. Rogu-vĕ dar pre voĭ, fraților, prin numele Domnuluĭ nostru Iisus Christos.

Fiind-că dumneḑeescul Apostol are să vorovéscă Corintenilor maĭ cu chip înfruntător, pentru acésta apucă maĭ înainte aicea și-ĭ rógă prin Iisus Christos. Nu sînt îndestul, ḑice, eŭ singur, a vĕ ruga, fraților, ci ĭaŭ împreună cu mine ca mijlocitor și numele Domnuluĭ Christos, dela carele vĕ și numiți hristianĭ. Voĭ însă ați ocărît numele și ați ales maĭ bine a vĕ numi dela numirĭ de ómenĭ; acest nume dar al luĭ Christos să vĕ facă să vĕ îndouplecați și să vĕ supuneți cuvintelor mele.

Ca aceeași să ḑiceți toți, și să nu fie între voĭ dezbinărĭ.

Și care este, ḑice, rugămintea mea? Pentru ca să fiți toți într'o glăsuire și să nu aveți între voĭ împărecherĭ și dezbinărĭ

[1]) Iar Teodorit împărtășire a Fiĭuluĭ, pre punerea de fiĭ o înțelege.

(pentru-că tot lucrul ce se dezbină se vede adecă că se face multe, de acolo de unde era unul; însă acest unul nici multe se face, pentru-că ce folos este a se face multe din una, ci încă aceste multe a fi nedeplinite și scurtate?). Și pre lângă acestea perde și pre acel unul. Vederat a numit dezbinări pre acelea, ce se făceaŭ între Corintenĭ și cu dicerea dezbinărei aceștiea, arată că Corintenii se aflaŭ în ticălósă stare.

Ci să fiți întemeiați într'un gând și într'o înțelegere.

Fiind-că mai sus a dis ca toți aceeași să dică, ca să nu socotéscă ei că Pavel îi îndémnă să aĭbă unire cu singure cuvintele, pentru acésta, dupre urmare, dice ca să aĭbă unire cu aceeași minte, adecă aceleași să cugeteze; și ĭarăși, fiind-că unii cugeta aceleași la un lucru, ĭar alții la altul, pentru acésta a adaus ca să fie și deplini într'un gând, adecă împreună aceeași cugetând și aceeași gândind la tóte lucrurile. Insă de vreme ce mulți se unesc dupre înțelegeri, ĭar dupre socotință sînt osebiți (precum de pildă când hristianii aŭ aceastași credință, nu aŭ însă aceastași dragoste între dînșii; atuncea aceleași gândesc și dupre gând sînt uniți, se despart însă dupre socotință). Pentru acésta după ce a dis Pavel ca să fie deplini întru același gând, a adaus: și cu aceeaș socotință, pentru a nu se despărți nici dupre credință, nici dupre socotință.

11. Că mi s'a arătat mie despre voi, frații mei, dintre (de cei) ai lui Hloie.

Pentru ca să nu tăgăduiască Corintenii, că nu aŭ vinovățiile acestea, ce le dice Pavel, pentru acésta aduce mărturii de acestea aicea; și pentru ca să nu se dică, că însuși plăzmuește dela sineși pre marturii aceștia, pentru acésta dice și numele marturilor; că Hlois se numea o casă în Corint, din care eraŭ aceia, ce aŭ vestit acestea lui Pavel. Frați însă încă îi numește pre Corintenĭ, cu tóte că aŭ fost greșit, fiind-că măcar deși greșala ar fi arătată a unuia, nu este oprit a numi cine-va pre acela frate al sĕŭ. Nu a dis însă aevea chĭar numirile acelora carĭ i-aŭ fost vestit, ci numaĭ casa și familia o a dis, din care să trăgeaŭ aceĭa ca să nu facă pre Corintenĭ vrăsmași acelora.

Că priciri sînt între voi.

Ca despre fața vestitorilor grăind Pavel aicea vinovățiile Corintenilor, a întrebuințat dicerea maĭ blîndă, pricirĭ pre acestea și filonichii numaĭ numindu-le. Iar când vorovește ca despre fața sa, dezbinări numește vinovățiile Corintenilor, care lucru este maĭ rĕŭ și maĭ mare[1]).

[1]) Pentru acésta și teologul Grigorie dice: „Ce e lucrul cel maĭ bun

12. Şi ḑic acésta, că fieşte-carele din voĭ ḑice: Eŭ sînt al luĭ Pavel, ĭar eŭ al luĭ Apolo.

Nu o parte dintre voĭ, Corinteniĭ, le ḑice acestea, ci fieşte-carele dintre voĭ; însă aceĭa nu ḑiceaŭ aşa, că eŭ sînt al luĭ Pavel şi eŭ sînt al luĭ Apolo[1]), precum ḑice aicea, ci Pavel a formăluit cuvintele acestea dupre prepunere, asupra sa şi a luĭ Apolo; precum maĭ încolo o ḑice însuşĭ Pavel aşa: «Acestea însă, fraţilor, le-am prefăcut întru mine şi întru Apolo (I Cor. IV, 6). Acésta însă o face Apostolul, pentru ca să arăte Corinteniĭor, că dacă este rĕŭ şi sub vinovăţie a ḑice fieşte-carele dintr'înşiĭ, că eŭ sînt al luĭ Pavel şi altul al luĭ Apolo şi altul al luĭ Kifa, cu cât maĭ vîrtos rĕŭ este a ḑice fieşte-carele dintru dînşiĭ, că sînt aĭ altor ómenĭ făţarnicĭ şi mincinoşĭ şi învĕţătorĭ[2]).

Iar eŭ al luĭ Kifa.

Aicea a pus Pavel în urmă numele luĭ Petru, ĭar pre al sĕŭ l'a pus întâĭŭ, nu pentru că se trufeşte şi să măreşte pre sineşĭ, ci căcĭ pre Petru îl cinsteşte maĭ întâĭŭ decât pre sineşĭ, precum şi pre Christos maĭ mult decât pre Petru cinstindu-l, l'a pus în urma luĭ Petru, precum se vede maĭ jos. Că în lucrurĭ próste şi nevrednice de a se face, întru acelea se pune pre sineşĭ întâĭŭ Apostolul.

Iar eŭ al luĭ Christos.

---

al cuvîntuluĭ nostru? Pacea; voĭŭ adauge încă că e şi lucrul cel prea folositor. Dar ce e de ruşine şi cel maĭ vătămător? Obrăznicia" (Cuvînt despre buna rânduĭală întru voroviri).

[1]) Cine era Apolos acesta, mărturisesc Faptele sfinţilor Apostolĭ, ḑicênd aşa: „Şi un iudeŭ óre-carele, Apolos cu numele, alexandrean cu neamul, bărbat cuvîntăreţ, a ajuns în Efes, puternic fiind întru Scripturĭ. Acesta era învĕţat calea Domnuluĭ şi cu duh ferbinte grăĭa, şi învĕţa cu scumpătate cele despre Domnul, ştiind numaĭ botezul luĭ Ioan. Acesta a început a se înfăţişa în sinagogă şi c. l. (Fapt. XVIII, 24). Asemenea despre acesta scrie şi în cap. XIX al Faptelor.

[2]) Apostolul aicea maĭ a urmat muereĭ aceleea Tecoite (din Tecoa), carea pentru ca să înduplece pre împĕratul David maĭ cu lesnire, ca să aducă în curtea împĕrătéscă pre Avesalom fiĭul sĕŭ cel eşit, pentrucă a fost omorît pre Amnon fratele sĕŭ, s'a făţărnicit a fi vĕduvă şi că a avut doĭ fiĭ şi că unul din eĭ a omorît pre celă-l-alt, şi căuta rudele celuĭ ucis să omóre pre ucigaşul şi aşa formăluind ea drama şi pricina, a plecat pre David a se jura şi a ḑice: „Viŭ este Domnul, de va cădea un pĕr din capul fiĭuluĭ tĕŭ pre pământ" (a II a Impĕrăţ. XIV, 11). Şi în sfîrşit cu un chip ca acesta a făcut pre David de a dus pre fiĭul sĕŭ Avesalom din isgonire şi a se împăca cu el. Cu un chip ca acesta şi Apostolul aicea închipuind pricina sub obrazul sĕŭ şi a luĭ Apolo, şi a luĭ Kifa, apoĭ prihănindu-se pre sineşĭ şi pre Apolo, că ḑice maĭ înainte: „Drept aceea nicĭ cel ce sădeşte este ce-va, nicĭ cel ce adapă" (Cap. III, 7). Cu acest chip a uşurat şi nu a îngreuĭat prihănirea şi defăimarea înţelepţilor şi a bogaţilor din Corint.

Nu prihănește Pavel pre Corinteni, căci dice că și ei sînt ai lui Christos, ci căci nu întru un glas o dic ei toți acésta. Ori mai bine a dice, că nici o dicea Corintenii acésta, ci Pavel o a pus dela sineși, pentru ca să formăluiască prihănirea mai grea, și să arăte că și Christos se numește al unei părți dintre dînșii și se socotește asemenea cu cei-l-alți, măcar deși Corintenii acésta nu o diceau cu înseși cuvintele acestea.

13. Impărțitu-s'a Christos?

Cuvîntul acesta al lui Pavel este plin de rîvnă mâniósă, pentru acésta și se dice cu chip întrebător: Imbucătățit-ați, dice, pre Christos? Impărțit-ați biserica trupului lui? Unii însă dicerea: «Impărțitu-s'a Christos» o aŭ înțeles așa: Christos împărțit-a biserica sa cu ómenii? Și altă parte dintr'însa o a luat însuși, iar alta o a dat ómenilor?

Nu cum-va Pavel s'a réstignit pentru voi?

Cu aceste cuvinte surpă Apostolul pre necuviința ce se face de Corinteni, și pentru acésta numai pre singură fața sa o dice pentru a nu se părea, că cu zavistie le dice acestea asupra altor fețe. Nu a dis însă, nu cum-va Pavel v'a zidit, ori Pavel pronoisește (pórtă grijă) pentru voi? ci a dis ceea ce arată mult mai mult, pre iubirea de ómeni cea nepovestită a lui Dumnedeŭ, aducênd în mijloc crucea și patimile Domnului; și nu a dis: Nu cum-va Pavel a murit pentru voi? ci a dis: Aŭ dór Pavel s'a réstignit? Pentru ca să arăte mórtea cea osîndită și necinstită a crucei, care o a priimit Domnul.

Saŭ întru numele lui Pavel v'ați botezat?

Am botezat și eŭ, dice, pre câți-va, dar nu i-am botezat în numele meŭ, ci întru numele lui Christos. Acésta însă o dicea Pavel, fiind-că se făcea pricină de dezbinare, a se numi adecă cei ce se botezaŭ, dela numirile ómenilor celor ce-i botezaŭ. Nu căutați, dice, o fraților, cine este cel ce botéză, ci întru al căruia nume botéză, ca acela este, carele iartă pécatele celuia ce se botéză și îl face fiŭ al sĕŭ dupre duh, și nu acela ce îl botéză, orî-ce ar fi, preot saŭ episcop.

14. Mulțămesc lui Dumnedeŭ că pre nimenea din voi nu am botezat, decât numai pre Crisp și pre Gaie.

Ce vĕ făliți voi Corintenii că botezați pre alții? Eŭ mai mult pentru acésta mulțămesc lui Dumnedeŭ că nu o am făcut și nu am botezat pre mulți dintre voi, fără numai pre Crisp și pre Gaie[1]). Acésta însă o dice Pavel, nu dór că necinstește

[1]) De acest Crisp pomenesc Faptele Apostolilor în cap. XVIII, stih 8, că a fost arhisinagog în Corint și a credut întru Domnul împreună cu tótă casa sa. „Că Crisp, dice, arhisinagogul a credut întru Domnul îm-

puterea botezuluĭ, ci pentru-că obóră pre mândria ce aveaŭ Corintenii, căcĭ botezaŭ, pentru-că botezul de sineşĭ este mare taĭnă, ĭar a boteza cine-va nu e lucru mare.

15. Ca să nu dică cine-va, că întru numele meŭ am botezat.

Nu dice aicea Pavel cuvîntul acesta, că îl dic Corintenii, ci dice, că mĕ tem nu cum-va rĕul crescênd şi înainte sporind să ajungă la acésta; căcĭ dacă în vremea ce botézĕ nişte ómenĭ proştĭ şi prea micĭ s'a făcut eres şi desbinare, când aş fi botezat eŭ propoveduitorul şi Apostolul, póte s'ar fi sculat unii şi ar fi dis, că întru numele meŭ botez pre ómenĭ şi nu întru numele luĭ Christos[1]).

16. Am botezat însă şi casa luĭ Stefana.

Am botezat adecă pre toţĭ ómenii şi familia, care se afla în casa luĭ Stefana, mare însă şi numit era acesta în Corint[2]).

---

preună cu tótă casa sa şi mulţĭ din Corintenĭ auḑind se botezaŭ" (Fapt. XVIII, 8). Asemenea şi de Gaie, pomenesc Faptele în cap. XIX, 29. Că era Makedonean şi împreună călĕtor cu Pavel. Insă fiind-că Pavel scrie hotărîtor aicea, că nicĭ pre unul din voĭ Corintenii am botezat, fără numaĭ pre Crisp şi pre Gaie, urméză că şi Gaie acesta să fi fost Corintean, altul adecă afară de acela ce scriŭ Faptele. Iar cum că Gaie acesta era Corintean, mărturiseşte însuşĭ Pavel, din Corint, scriind către Romanĭ: „Vĕ uréză pre voĭ Gaie, găzduitorul meŭ (adecă priimitorul meŭ de străinĭ) şi al bisericeĭ tóte" (Rom. XVI, 23). Şi împreună mărturiseşte acésta şi înţeleptul Teodorit, în procuvîntarea trimiterilor luĭ Pavel.

[1]) Pentru acésta şi Fotie, nedumerindu-se pentru ce Pavel dice cuvîntul acesta, aşa dice: „Orĭ că pentru acésta nu botezul l'am pus lucru cu dinadinsul şi maĭ întâĭŭ, ca nu cu mulţimea celor ce s'ar fi botezat să ating pre zavistnicĭ a dice, că pentru slava mea şi maĭ ales cu zavistia să arunce săgeţĭ asupra lucrărilor şi să le daŭ prilej spre clevetire şi mântuirea celor al doilea născuţĭ să o crâşmăréscă, cu laudele mele pre Darul Duhuluĭ ocărîndu-l" (Intreb. XLII din cele Amfiloh.).

[2]) Iar uniĭ dic că Stefana acesta a fost păzitorul temniţeĭ acela, ce a avut pre Pavel şi pre Sila spre pază, în eparhia Filipilor, care s'a botezat împreună cu tótă casa sa, precum mărturisesc Fapt. (Cap. XVI). Póte însă să fi fost acest păzitor de temniţă şi Peloponezian şi apoĭ să se fi mutat în Corint. Pentru aceea şi la sîrşitul trimitereĭ (Cap. XVI, 15) scrie către Corintenĭ Pavel: „Ştiţĭ casa luĭ Stefana, că este pârgă a Ahaeĭ, căcĭ şi femeea Lidia, vînḑĕtórea de porfiră era din cetatea Tiatirilor şi s'a mutat în Filipi, precum se vede în acelaş cap. al Faptelor. Insă fiind-că Pavel maĭ sus a dis hotărîtor: „Că pre nimenea din voĭ" (din Corintenĭ adecă şi nu din ceĭ ce se aflaŭ prin alte locurĭ) şi Teofilact dice că Stefana era numit în Corint, şi Pavel dice că a fost pârgă a Ahaeĭ; pentru acésta, dic, cu încredinţare póte a dice cine-va, că toţĭ aceştia ce-ĭ pomeneşte aicea Pavel eraŭ Corintenĭ şi că din mulţiĭ Corintenĭ, carĭ s'aŭ botezat (precum dic Faptele XVIII, 8), singurĭ aceştia în Corint s'aŭ botezat de Pavel şi că Stefana acesta este altul osebit de păzitorul temniţeĭ, pre care în Filipi l'a botezat Pavel. Pentru acésta şi

Apoĭ nu ştiŭ de am botezat pre alt cine-va.

Atâta, dice, nu e mie dorit lucru a boteza, în cât nicĭ îmĭ aduc aminte de am botezat pre alt care-va afară de casa luĭ Stefana şi de ceĭ maĭ sus numiţĭ. Voĭ dar ce vĕ făliţĭ întru acésta, că botezaţi adecă?

17. Că nu m'a trimis Christos pre mine să botez, ci să bine-vestesc.

Pentru-că Christos m'a trimis, dice, să bine-vestec, adecă să propoveduesc Evanghelia şi nu ca să botez (cu tóte că, dupre Teodorit, Christos amêndóuĕ le-a poruncit, şi a bine-vesti Apostolii, adecă a învĕţa şi a boteza, orĭ însăşĭ eĭ fără mijlocire, orĭ şi cu mijlocire prin ucenicĭĭ lor, precum şi Domnul se dicea că botéză, deşi însuşĭ nu boteza, ci ucenicĭĭ luĭ) (Ioan IV, 2): «Că mergênd, dice, învĕţaţĭ tóte neamurile, botezându-ĭ pre eĭ, în numele Tatăluĭ şi al Fiĭuluĭ şi al sf. Duh» (Mat. XXVIII, 19). Şi cu tóte că Christos a poruncit Apostolilor şi să propoveduïască şi să boteze, Pavel însă dice aicea că Christos l'a trimis să propoveduïască şi nu ca să boteze; că a propovedui cine-va Evanghelia, acesta este lucru cu adevĕrat maĭ cinstit, decât a boteza, dupre Teodorit, şi lucru maĭ ostenicĭos, dupre dumnedeescul Chrisostom, avênd trebuinţă de suflet de hĭer; pentru-că a îndupleca cine-va pre un un om varbar şi elin, şi hrănit şi crescut în rătăcire, şi a-l strămuta din dogmele şi părintésca luĭ religie şi a-l aduce la credinţa luĭ Christos, şi maĭ ales cu primejdia vieţeĭ sale, acesta este lucru de un suflet mare şi bărbătesc; ĭar a lua cine-va pre un om ca acesta gătit şi învĕţat şi a-l boteza, acésta póte face fieşte-carele, avênd vrednicia preoţieĭ[1]).

Dar ar dice cine-va: Şi dacă, o fericite Pavle, nu te-aĭ trimis de Dumnedeŭ ca să botezĭ, cum aĭ botezat măcar pre câţĭ-va? Nu m'am trimis, ne respunde, cu dinadinsul ca să botez, însă nicĭ mĕ opresc şi de a boteza, pentru-că m'am trimis adecă spre lucrul cel maĭ mare, adecă la propoveduirea Evangheliei; nu m'am oprit însă, ca să nu lucrez şi lucrul cel maĭ mic, adecă să nu botez[2]).

---

dicerea: „Nu ştiŭ de am botezat pre alt cine-va, hotărîtor trebue a se înţelege, că în Corint adecă nu am botezat pre alţiĭ, nu şi în alte locurĭ.

[1]) Vedĭ despre acésta suptînsemnarea dicereĭ: „Eŭ am sădit, Apolo a adăpat (I Corint. III, 6), ca să înţelegĭ că Pavel catihisea, adecă învĕţa, ĭar Apolo boteza pre ceĭ ce se învĕţaŭ de Pavel.

[2]) Încât dicerea: „Că nu m'a trimis Christos să botez" trebue a se înţelege, că nu m'a trimis Christos chĭar pentru acésta, ci să bine-vestesc şi să învĕţ, ĭar dupre urmare şi să botez m'a trimis orĭ însu-mĭ cu mânile melé, orĭ prin ucenicĭĭ meĭ, că obicĭnueşte dumnedeescul Apostol a

Nu întru înțelepciunea cuvîntuluĭ, ca să nu se zădărnicéscă crucea luĭ Christos.

După ce a oborît Apostolul și a zădărnicit mândria acelora, carĭ se făleaŭ că botézá, acum se mută și la ceĭ ce se mândreaŭ întru înțelepciunea cea din afară și dice: Că pre mine Dumnedeŭ m'a trimis să propoveduesc Evanghelia nu cu înțelepciune de cuvînt, dice, adecă cu limbuție și meșteșug ritoricesc, pentru ca să nu ĭa crucea luĭ Christos, adecă propoveduirea cea pentru cruce și învețătura, vătămare și micșurare; că acésta însemnézá dicerea: «Să nu se zădărnicéscă», adecă pentru ca să nu rămâe propoveduirea cea despre cruce zădarnică și deșartă, numaĭ cuvinte avênd góle și ritoricești și nu lucruri și fapte; pentru-că Apostoliĭ de ar fi voit să propoveduiască cu limbuție de cuvînt, mulți ar fi avut prilej de a dice, că aŭ înduplecat pre noróde, de aŭ crédut cu înduplecarea cuvîntuluĭ lor și nu cu puterea luĭ Christos, celuĭ ce se propoveduĭa. Și acésta ar fi fost o zădărnicie și o vătămare a celuĭ ce s'a rĕstignit; ĭar acum fiind-că dumnedeeștii Apostoliĭ aŭ propoveduit cu cuvînt de rînd și prostesc, arată că tóte cu totul le-a lucrat puterea celuĭ ce s'a rĕstignit[1]). Încă și dupre alt chip s'ar zădărnici și s'ar vătăma crucea, precum de pildă, de m'ar întreba un elin o întrebare dumnedeéscă și care covîrșește pre înțelegerea minteĭ, și eŭ m'aș apuca să-ĭ dovedesc luĭ întrebarea aceea din silogismurĭ și din înțelepciunea cea din afară, negreșit aș slăbi și nu aș putea să dovedesc acésta; fiind-că noĭma, ceea ce mi s'a propus, nu póte cuvîntul fireĭ omenești a o arăta. Și așa slăbiciunea dovedireĭ s'ar socoti că este neputința credinteĭ și dupre urmare crucea, ceea ce se crede de mine și Christos, cel ce a murit pre cruce, s'ar zădărnici, adecă s'ar socoti ca un lucru deșert și fără de folos.

18. Că cuvîntul cruceĭ, celor peritorĭ adecă nebunie le este.

---

dice hotărîtor și cu tăgăduire acelea, care nu se dic dupre cuvînt înainte povĕțuitorĭ, ci dupre cel urmĕtor; și arătat e acésta, din ceea ce dice la capul IX-lea al acesteĭ trimiterĭ s. 9: „Aŭ dór pentru boĭ are purtare de grijă Dumnedeŭ? In loc de nu-ĭ pasă, ĭar acésta se înțelege, nu că nu pórtă de grijă Dumnedeŭ și pentru boĭ, nicĭ cum că de nu ar purta grijă de acestea, nicĭ s'ar fi ținut acestea întru ființă almintrelea, ci dupre urmare pentru ómenĭ, precum dice la tâlcuirea dicereĭ aceștia sfințitul Teofilact și înțeleptul Fotie.

[1]) Iar cum că darul Duhuluĭ, cel ce a dăruit darurile cele marĭ luĭ Pavel, ĭ-a dăruit și cele maĭ micĭ și próste, precum era formele cele ritoricești, precum dice înțeleptul Fotie la suptînsemnarea dicereĭ: „Orĭ slujba întru slujire“ (Rom. XII, 7), și a dicereĭ că: „Deși sînt prost cu cuvîntul, dar nu cu cunoștința“ (II Corint. XI, 6) vedĭ și în procuvîntarea cea către cetitorĭ, cam pre la sfîrșit.

Fiind-că eraŭ óre-carĭ necredincĭoşĭ în Corint, carĭ rîdeaŭ de cruce şi ḑiceaŭ: Cu adevĕrat nebunie este a propovedui cine-va Dumneḑeŭ rĕstignit, pentru-că de ar fi fost Dumneḑeŭ, cel rĕstignit, şĭ-ar fi ajutat lui-şĭ, şi s'ar fi izbîndit, când se rĕstignea; ĭar cel ce nu a putut a scăpa de mórte, ci a murit, cum ar fi putut să se scóle din morţĭ? Decĭ dupre urmare era ca hristianiĭ ceĭ de acolo să stea împrotiva necredincĭoşilor acestora, cu înţelepcĭunea cea din afară, turburându-se şi nesuferind a huli aşa aceĭa crucea. Decĭ ḑice către dînşiĭ Pavel aicea: Nu vi să pară fraţilor lucru deşănţat, că necredincĭoşiĭ huleşc crucea, pentru-că cele ce de Dumneḑeŭ s'aŭ dat credincĭoşilor pentru mântuire, acestea necredincĭoşilor şi celor peritorĭ li se pare nebunie. Cuvînt însă al crucelĭ pre propoveduirea crucelĭ o numeşte, adecă a luĭ Christos, celuĭ ce s'a rĕstignit.

Iar nóuĕ celor ce ne mântuim, putere a luĭ Dumneḑeŭ este.

Nóuĕ, ḑice, celor ce credem şi ne mântuim, propoveduirea celuĭ rĕstignit este putere a luĭ Dumneḑeŭ; dar pre lângă acésta, propoveduirea celuĭ rĕstignit arată şi înţelepcĭune, căcĭ pre puterea adecă o arată, pentru-că cel rĕstignit cu mórtea sa a biruit pre mórte. De vreme ce este covîrşire a puterelĭ a cădea, cine-va şi căḑênd să pótă a birui pre cela ce l'a oborît jos[1]); ĭar pre înţelepcĭune o arată, pentru-că cel rĕstignit cu un chip

[1]) Pentru acésta şi înţeleptul Coresie ḑice, că puterea crucelĭ nu numaĭ de sineşĭ a strălucit, ci şi dupre propoveduire, fiind-că puţinĭ Apostolĭ, pescarĭ şi săracĭ şi neînvĕţaţĭ şi de neam prost ludeĭ, pre tóte neamurile aŭ supus crucelĭ şi aŭ biruit pre demonĭ, pre păcat, mórtea, ĭadul, pre împĕraţĭ, pre tirani, pre elinĭ, pre varvarĭ şi pre tóte religiile, pre tótă îngrozirea şi schîngĭuirea şi tóte acestea în puţină vreme le-aŭ isprăvit. Vrednice de laudă însă sînt şi cuvintele cele mirătóre, care le scrie la acésta vestitul Venetie cel noŭ ḑicênd: „Cu ce chip pescariĭ înduplecă pre neamurile cele cu mulţĭ dumneḑeĭ să crédă că este un Dumneḑeŭ, şi ajung să curăţéscă minţile lor şi să-ĭ facă pre eĭ duhovniceştĭ!... Cu ce chip îĭ strămută din amăgitórele îndulcirile simţirilor şi curăţesc tóte patimile lor şi îĭ fac înţelepţĭ şi încă maĭ mult decât înţelepţĭ! Cu ce chip maĭ ales îĭ înduplecă să se închine unuĭ om necinstit cu mórte de cruce, şi schimbă în ochiĭ lor pre nebunia crucelĭ întru înţelepcĭune! Cu ce chip propoveduitorĭ celuĭ rĕstignit înduplecă pre nouiĭ lor următorĭ să se lépede de folosurile cele lumeştĭ şi să vieze întru defăimare şi întru smerenie şi în ocară; să defaime tot felul de durerĭ şi de muncă, să stea împrotiva a tuturor ispitelor şi să stăruĭască până la mórte întru o învĕţătură, a căruĭa rĕsplătirile sînt în cea-l-altă viaţă! Cu ce chip dar pescariĭ, adecă vînătoriĭ de peşte s'aŭ făcut vînătorĭ de ómenĭ! Cu ce chip în vreme de maĭ puţinĭ anĭ decât cincĭ-ḑecĭ, aŭ îmbrăţişat pre acéstă nóuă învĕţătură atâtea neamurĭ osebite! Cu ce chip grăunţul cel de muştar s'a făcut copacĭŭ mare! Cu ce chip copacul acesta a umbrit pre atâtea locurĭ! (Despre hristianism, Cap. XXXVII).

întru tot înțelept ca acésta, adecă cu mijlocirea crucei, a mântuit pre cei perduți.

19. Că scris este: Perde-voiŭ înțelepciunea înțelepților, și priceperea pricepătorilor o voiŭ strica (Isaia XXIX, 14).

Fiind-că peritorĭ a numit pre înțeleptii cei din afară și pre ritorĭ, o adeveréză acésta și din Scriptură, adecă dela proorocul Isaia, pentru-că prin acela a dis Dumnedeŭ că voiŭ perde înțelepciunea înțelepților celor din afară, adecă o voiŭ arăta pre ea nefolositóre și deșartă (care lucru, acesta adecă, a fi nefolositóre, nu e însușire de înțelepciune), fiind-că înțelepciunea s'a aflat pentru a fi folositóre ómenilor, și voiŭ lepăda priceperea acelora, carĭ li se pare că înțeleg cuvintele cele ascunse; ĭar ce este priceperea saŭ înțelegerea, vedĭ la suptînsemnarea dicereĭ, să dea ție Domnul înțelegere întru tóte (II Timot. II, 7).

20. Unde e înțeleptul? Unde cărturarul? Unde întrebătorul véculuĭ acestuĭa? Aŭ nu a făcut Dumnedeŭ nebună pre înțelepciunea lumeĭ aceștiea?

După ce a spus cuvintele luĭ Isaia, aduce apoĭ și dovada din înseși lucrurile, prihănitor făcênd cuvîntul și înfruntéză pre Elinĭ adecă cu acésta: unde e înțeleptul? Adecă unde e filosofu și ritorul? Iar pre Iudeĭ, cu acésta: unde e cărtararĭul? Iar întrebător a numit pre aceĭ ce ĭartă pre cunoștința tuturor estimelor întru a loru-șĭ cercetare și cugetărĭ și socotesc că tóte le înțeleg[1]); pentru-că dice, că nicĭ unul din filosofiĭ ceĭ de acest fel și cărturariĭ și întrebătoriĭ nu aŭ puțut a ne mântui, ci pescariĭ și ómeniĭ ceĭ de rând ne-aŭ slobodit pre noĭ din rătăcire și din necredință; ĭar acésta: «A făcut nebună Dumnedeŭ pre înțelepciunea lumeĭ» însemnéză că o a arătat pre ea Dumnedeŭ că este nelucrătóre și o a împrivilescit (expus) că este nebună și fără de minte, pentru-că nu a putut să afle adevĕrata cunoștință de Dumnedeŭ.

21. Că de vreme ce întru înțelepciunea luĭ Dumnedeŭ[2]), nu a cunoscut lumea prin înțelepciune pre Dumnedeŭ, a

---

[1]) Iar Teodorit, întrebător, dice pre cel iscusit în meșteșugul vorovireĭ.

[2]) Acestașĭ Teodorit, înțelepciune a lumeĭ și a luĭ Dumnedeŭ înțelege pre limbuție, și pre buna vorovire care se dice adecă a luĭ Dumnedeŭ, fiind-că Dumnedeŭ a împărțit limbile la facerea turnuluĭ și fiește-căreea limbĭ ĭ-a dăruit osebite haractirurĭ și însușirĭ, precum și limbeĭ elinești el ĭ-a dăruit strălucirea și dulcéța. Elinii însă neîntrebuințându-o acésta la cele ce se cuvine, o a arătat pre ea amăgitură și undiță spre a amăgi și a face înduplecătóre cu acésta pre mitologiile rătăcireĭ lor. Pavel dar prihănește nu chĭar pre buna limbuție, ci pre mincinósa vorovire, cea ascunsă întru buna limbuție și pre întrebuințarea cea rea a aceștiea.

bine-voit Dumnedeŭ prin nebunia propoveduireĭ să mântuĭască pre ceĭ ce cred

Aicea spune Apostolul pricina pentru care s'a înebunit înțelepcĭunea cea din afară; că de vreme ce cu înțelepcĭunea ce se arată prin mijlocirea făpturilor, că și cerĭul și pământul și tótă zidirea propovedueşte pre Făcătorul a tóte, cu înțelepcĭunea ceea ce se află intr'însele; pentru care a dis dumnedeescul David: «Tóte întru înțelepcĭune le-aĭ făcut» (Psalm. CIII) și teologul Grigorie dice: «Că ce este dintre estimĭ, care nu s'a alcătuit cu cuvînt» (Cuv. al II-lea despre Fiĭul): de vreme ce, dic, că cu înțelepcĭunea ceea ce este întru făpturĭ[1]) nu a cunoscut lumea, nu a cunoscut ceĭ ce cugetézĕ cele ale lumeĭ pre Dumnedeŭ, căcĭ se opreaŭ de înțelepcĭunea ceea ce se teorisea întru limbuția cuvîntuluĭ; pentru acésta a bine voit Dumnedeŭ prin prostime și prin cuvîntul cel prost al Evangheliei (care prostime se pare adecă a fi nebunie și necunoștință, însă nu e așa), prin mijlocirea dar, dic, a prostimeĭ acesteea a propoveduireĭ a voit Dumnedeŭ să mântuĭască pre ceĭ ce cred; de vreme ce elinĭĭ aveaŭ învĕțător, carele îĭ povățuĭa spre Dumnedeŭ; pre înțelepcĭunea ceea ce se teorisește întru făpturĭ, dar nu aŭ cunoscut pre Dumnedeŭ; pentru-că luaŭ aminte la înțelepcĭunea cea ce se teorisește întru dicerĭ și întru limbuție, care cu adevĕrat nu este înțelepcĭune.

22. Pentru-că și Iudeiĭ semn cer, și Elinĭĭ înțelepcĭune caută,

---

[1]) Cunoștința este de treĭ feluri și înțelepcĭunea luĭ Dumnedeŭ: I) Firéscă, precum când cunóște cine-va din făpturĭ pre Făcătorul și din ținerea cea una de alta și unirea părților lumeĭ, cunóște că unul e Făcătorul lumeĭ și unul începutul tuturor, nematerialnic, neclătit, pururea vecuitor, înțelept, drept, bun; despre care acéstă cunoștință a spus Pavel în cea către Romanĭ, că cele nevĕdute ale Luĭ dela zidirea lumeĭ prin făpturĭ înțelegêndu-se sĕ teorisesc (Rom. I). II). Cea maĭ pre sus de fire, care se căștigă prin credință, precum când cunóște cine-va că Dumnedeŭ este una și treĭ, că Fiĭul luĭ Dumnedeŭ s'a făcut om, că Fecĭóra a născut și cele-l-alte, și III) Fericirea, când cine-va are să vadă în viitorul véc pre Dumnedeŭ față către față (la Coresie). Iar Teodorit dice, că treĭ înțelepcĭunĭ numĕră aicea Apostolul, una adecă pre cea dată ómenilor, prin care sîntem cuvîntăreți, și avem pre canoștința celor ce se cuvin a se face și aflăm meșteșugurile și științele și putem a cunóște pre Dumnedeŭ; ĭar a dóua pre acea ce se teorisește în zidire, că vedem mărimea cerĭuluĭ, frumusețea sóreluĭ și cele-l-alte; ĭar a treĭa pre cea arătată prin venirea Mântuitoruluĭ, pre care ceĭ ce nu o cred o numesc nebunie. Deci de vreme ce ómenii luând firésca cunoștință nu aŭ voit a se povățui spre cunoștința Făcătoruluĭ prin făptură, pentru acésta iubitorul de ómenĭ Dumnedeŭ, prin ceea ce de către ceĭ fără de minte se numește nebunie, ĭ-a slobodit pre eĭ din rătăcire și ĭ-a mântuit.

23. Iar noĭ propoveduim pre Christos rĕstignit.

Cu aceste cuvinte va să arăte Pavel, că Dumnedĕŭ cu cele protivnice a isprăvit cele protivnice şi dice: Când dic Iudeilor să crédă, îndată eĭ cer să fac semne şi minunĭ spre adeverirea celor ce propoveduesc; noĭ însă, Apostoliĭ, propoveduim lor pre Christos rĕstignit, care acésta nu este numaĭ dovada de semne şi de minunĭ şi de putere, ci în cât după ceea ce se vede, este dovadă şi de neputinţă şi de slăbicĭune (că semn de neputinţă se vede la necredincĭoşiĭ ceĭ ce cugetéză cele lumeştĭ, a muri cine-va cu mórte de cruce), dar însă cu neputinţa acésta ce se arată (aparentă) şi cu acésta ce se vede protivnică spre aceea ce cer Iudeiĭ, se îndémnă să crédă. Şi acésta dovedeşte că este mare puterea luĭ Dumnedĕŭ, adecă a isprăvi cele protivnice cu alte protivnice. Şi ĭarăşĭ, de am dice Elinilor să crédă, îndată cer dela noĭ înţelepcĭune de cuvînt şi buna limbuţie, dar noĭ şi Elinilor acestora propoveduim pre cel rĕstignit. Şi cu tóte că lor li se pare a fi nebunie, a propovedui noĭ, că Dumnedĕŭ s'a rĕstignit, însă se înduplecă la propoveduirea acésta şi cred. Decĭ acestea nu sînt dovadă de prea mare şi dumnedeéscă putere, a se înduplека şi Iudeiĭ şi Eliniĭ, nu de alte óre-care, ci de acelea ce sînt protivnice, la lucrurile cele ce eĭ cer? Aşa cu adevĕrat.

Iudeilor adecă smintélă, ĭar Elinilor nebunie.

Iudeiĭ, dice, Evanghelia o aŭ de smintélă şi de împedecare, pentru-că se împedecă de ea, dicênd: Şi cum póte a fi Dumnedĕŭ, acela ce mânca şi bea cu vameşiĭ şi cu curvariĭ şi acela ce în sfîrşit s'a rĕstignit cu tălhariĭ? Şi Eliniĭ ĭarăşĭ ĭaŭ în rîs taĭna şi credinţa Evangheliei, ca pre o nebunie şi necunoştinţă, pentru-că a se rĕstigni Dumnedĕŭ, acésta nu se înţelege cu silogismurĭ şi cu cuvîntăreştĭ dovedĭ, de care Eliniĭ atîrnă, ci cu o singură simplă şi neiscoditóre credinţă şi pentru-că hristianismul nu e împodobit cu buna limbuţie şi cu ritoricésca împodobire întru care eĭ să fălesc.

24. Iar însuşĭ celor chemaţĭ şi Iudeilor şi Elinilor, Christos puterea luĭ Dumnedĕŭ şi înţelepcĭunea luĭ Dumnedĕŭ[1]).

Necredincĭoşilor, dice, Iudeĭ şi Elinĭ, smintélă şi nebunie li se pare a fi Christos cel rĕstignit, pentru-că nu află la el ni-

[1]) Marele Vasilie în Cuv. I asupra luĭ Evnomie dice: „Că firea cea pururea vecuitóre şi neînchipuită, rĕmâne a-şĭ avea asemĕnarea întru însăşĭ fiinţa şi potrivirea, nu întru mĕsurarea mărimilor, ci întru însuşimea puterei; Christos, dice, puterea luĭ Dumnedĕŭ şi înţelepcĭunea luĭ Dumnedĕŭ, adecă tótă părintésca putere întru dînsul învĭstierită fiind. Pentru acésta orĭ câte ar vedea pre Tatăl făcênd, acelea le face şi Fĭĭul asemenea.

mic din cele ce eĭ caută, adecă minunĭ şi înţelepcĭune; ĭar celor chemaţĭ de Dumneḑeŭ la credinţă, ca unor vredniciĭ atât Iudeilor cât şi Elinilor, acestora se află Christos cel rĕstignit, amêndóuĕ cele ce caută necredincĭoşiĭ adecă şi minunile şi înţelepcĭunea[1]). Căcĭ ce cauţĭ tu, o credincĭosule Iudeŭ, semne şi minunĭ? Iată Christos pre carele îl creḑĭ este puterea luĭ Dumneḑeŭ, care póte a face minunile. Şi tu, o Elinule, ce întrebĭ, înţelepcĭune şi buna limbuţie? Iată îl aĭ pre Christos, pre carele îl creḑĭ, carele este înţelepcĭune înipostatnică a Tatăluĭ.

25. Căcĭ ce e nebun al luĭ Dumneḑeŭ, maĭ înţelept este decât ómeniĭ, şi ce este slab al luĭ Dumneḑeŭ, maĭ tare decât ómeniĭ este.

Crucea şi credinţa cea întru cel rĕstignit, numeşte aicea Pavel, nebun al luĭ Dumneḑeŭ, pentru-că aşa se pare înţelepţilor celor din afară. Acéstă nebunie a luĭ Dumneḑeŭ este însă maĭ înţeléptă decât înţelepţiĭ ómenilor; pentru-că înţelepţiĭ şi filosofiĭ s'aŭ îndeletnicit în lucrurĭ recĭ şi nefolositóre, ĭar crucea a mântuit lumea. Asemenea şi neputinţa luĭ Dumneḑeŭ se socoteşte crucea; pentru-că neputincĭoşiĭ socotesc că Christos de slăbicĭune şi de neputinţă s'a rĕstignit, dar însă slăbicĭunea şi neputinţa acésta părută, este maĭ puternică decât toţĭ ómeniĭ ceĭ puternicĭ, nu numaĭ pentru-că nenumĕrate miĭ de ómenĭ şi de tiranĭ s'aŭ nevoit să stingă numele acesta al cruceĭ şi el maĭ mult înfloreşte şi întinereşte; ci căcĭ şi diavolul cel puternic s'a legat şi s'a biruit de crucea acésta, ce se pare slabă şi neputincĭósă. Poţĭ însă să înţelegĭ cele de sus ḑise şi aşa: adecă cum-că la Dumneḑeŭ, cea maĭ pre sus de înţelepcĭune se ḑice neînţelepcĭune, adecă nebunie şi cea maĭ pre sus tărie şi maĭ pre sus de putere se ḑice slăbicĭune şi neputere; precum şi lumina cea maĭ pre sus de lumină a luĭ Dumneḑeŭ, se ḑice întunerec şi

---

[1]) Iar fratele Mar. Vasilie, Grigorie al Niseĭ, ḑice: „Christos puterea luĭ Dumneḑeŭ şi înţelepcĭunea luĭ Dumneḑeŭ, prin acestea maĭ întâĭŭ ne învĕţăm a cunóste înţelegerile cele de Dumneḑeŭ cuvenite, prin numirea luĭ Christos prin care se face nóuĕ numele respectarisit; că de vreme ce tótă zidirea şi câtă se cunóşte cu simţirea şi înţelegerea şi ceea ce este maĭ pre sus de simţitorésca înţelegere printr'însul se cunóşte şi într'însul este înfiinţată. De nevoe către hotărîrea venireĭ luĭ Christos, celuĭ ce le-a făcut pre tóte, înţelepcĭunea se împleteceşte cu puterea.... Decĭ dar când ne vom uĭta către mărimea alcătuireĭ estimelor, vom înţelege pre negrăita puterea luĭ prin cele ce se pricep, ĭar când vom socoti, că cele ce nu eraŭ aŭ venit întru a fi, firea cea de multe feluri întru estimĭ prin dumneḑeésca amelinţare (învoire) introducêndu-se, atuncea credem înţelepcĭunea luĭ Christos cea nepricepută". Cuv. despre deplinătatea şi despre ce fel trebue a fi hristianul, tom. 3.

céţă: adecă cu chip covîrşitoresc, mai pre sus de nebun şi de neputincios dicêndu-se şi nu cu chip de lipsă[1]), adecă nu că nu are înţelepciune şi putere Dumneḑeŭ, ci că înţelepciunea şi puterea luĭ covîrşeşte pre tótă înţelepciunea şi puterea făpturilor.

26. Că vedeţĭ chemarea vóstră, fraţilor, că nu mulţĭ înţelepţi sînt dupre trup, nu mulţĭ puternicĭ, nu mulţĭ de bun neam[2]).

Socotiţi, dice, şi cercetaţi, fraţilor, pre ceĭ ce s'aŭ chemat la credinţă şi veţĭ afla că întru aceĭa nu sînt mulţĭ înţelepţi dupre trup, adecă dupre ceea ce se vede şi în viaţa acésta. Nu a dis însă că nicĭ un înţelept nu a creḑut, ci că nu mulţĭ înţelepţi aŭ creḑut, căcĭ aŭ creḑut în Christos şi înţelepţi, precum a fost Ariopaghitul Dionisie, precum era Apolo şi Antipatul (guvernatorul)[3]) şi alţiĭ pre cariĭ nu-ĭ pomenesc anume; ci şi puternicĭ adecă ómenĭ cu dregătoriĭ şi putere mare avênd, aŭ creḑut în Christos; asemenea aŭ creḑut şi nobilĭ, adecă de ceĭ ce se trăgea din neamurĭ stăpânitóre. Mulţĭ însă din ceĭ înţelepţi ca aceştia şi puternicĭ şi nobilĭ nu aŭ creḑut, ci câţĭ-va; ĭar ceĭ maĭ mulţĭ din ceĭ ce aŭ creḑut eraŭ neînţelepţi (adecă neprocop-

[1]) Pentru acésta şi Areopaghitul Dionisie pre nebunia luĭ Dumneḑeŭ, aşa o tălcueşte în Cap. VII despre dumneḑeeştile numirĭ ḑicênd: „Şi acésta maĭ pre sus de fire înţelegêndu-o dumneḑeescul cu adevĕrat bărbat (adecă Pavel) cel obştesc luminător al nostru şi al igumenuluĭ (al luĭ Ieroteĭŭ adecă), cel nebun al luĭ Dumneḑeŭ, maĭ înţelept decât ómeniĭ, ḑice, este; nu numaĭ căcĭ tótă omenéscă minte este óre-care rătăcire, aseménându-se către statornicia şi stăruirea dumneḑeeştilor şi prea desăvîrşitelor înţelegerĭ, ci că obicĭnuit lucru e teologhilor, pre cele ale lipsireĭ cu cea împrotivă pătimire a le ḑice: aşa şi nevĕḑută pre prea strĕlucita lumină o ḑic cuvintele şi pre cel mult lăudat şi cu multe numirĭ (îl ḑic) negrăit şi ne numit..." Cu acest chip dar şi acum dumneḑeescul Apostol se ḑice că a lăudat pre nebunia luĭ Dumneḑeŭ, ceea ce se arată întru sine, afară de cuvînt şi necuvenit, adevĕruluĭ celuĭ negrăit şi maĭ pre sus de tot cuvîntul.

[2]) Iar la Icumenie cu chip întrebător se ceteşte ḑicerea acésta, adecă: Aŭ nu a fost mulţĭ înţelepţi dupre înţelepciunea lumeĭ? Aŭ nu eraŭ mulţĭ puternicĭ? Aŭ nu eraŭ mulţĭ de bun neam? Era cu adevĕrat. Ci pre aceştia nu ĭ-a ales Dumneḑeŭ, nicĭ s'aŭ făcut aceştia ucenicĭ aĭ luĭ Christos, ci s'aŭ făcut ucenicĭ a-ĭ luĭ şi s'aŭ ales ceĭ fără înţelepciune şi neputincioşĭ, şi fără de neam Apostolĭ şi prin aceştia voĭ toţĭ v'aţĭ chemat la credinţa luĭ Christos. Se pare însă că ar avea lipsă cuvintele acestea ale luĭ Pavel şi pare că s'ar împlini aşa „că vedeţĭ chemarea vóstră fraţilor, că nu mulţĭ înţelepţi s'aŭ chemat şi s'aŭ ales şi c. l".

[3]) Antipatul acesta este Sergius Pavlus, carele în Paful Kipruluĭ aflându-se, bărbat înţelept, a creḑut întru Domnul, prin învĕţătura luĭ Pavel, când Elima vrăjitorul sta împrotiva luĭ Pavel, precum arată Faptele Apostolilor (Cap. XIII, 7).

siți la învățături) și de neamuri próste și neputincióse. Pentru acésta și Pavel la toți aceștia a pus acésta: «nu mulți». Drept aceea vedi tu, o cetitoriule, că puterea propoveduirei lui Christos a învățat pre cei de rând și neînvățați acest fel de înțelepte și de înalte dogme ale credinței și dupre urmare că pre înțelepciunea cea din afară o a arătat un lucru netrebnic și zadarnic, asemenea și pre puterea și hobilitatea lumei.

27. Ci cele nebune ale lumei le-a ales Dumnedeŭ, ca să rușineze pre cei înțelepți; și pre cele slabe ale lumei le-a ales Dumnedeŭ, ca să rușineze pre cele tari.

Cu adevĕrat acésta este prea mare rușinare a Elinilor, când vĕd ei pre un hristian în tîrg, neînvățat și om de rând, carele întrebuințéză meșteșug gros și prost, că filosofește despre Dumnedeŭ și despre cele dumnedeești mai mult decât dînșii; și când vĕd pre un neputincios și prost hristian, că smerește și biruește pre puternicii lumei și pre cei cu dregătorii și cu bogății. Acésta însă mai ales se înțelege și despre Apostolii, carî nebunî fiind socotiți adecă, neînvățați și pescarî fiind, aŭ biruit și aŭ supus pre cei înțelepți; și neputincioși fiind și slabi dupre bogăție și dupre slavă, aŭ rușinat pre cei puternici și slăviți.

28. Și cele de neam prost ale lumei și defăimate le-aŭ ales Dumnedeŭ, și pre cele (ce) nu sînt, ca pre cele ce sînt, să le strice.

«Ce nu sînt» numește aicea Apostolul mai întâiŭ și cu dinadinsul pre Apostoli, iar dupre urmare și pre hristianii, carî se socotesc a fi o nimic, pentru prostimea neamului și mizeritatea ce o aŭ; și dimprotivă estimî, (ce nu sînt) numește pre necredincioșii aceia, ce se par lumei că sînt cu adevĕrat estimî pentru bunul neam și dregătoria lor[1]). Pentru acésta Dumnedeŭ ca să arăte pre necredincioșii aceștia nelucrătorî și zadarnicî, aŭ ales pre Apostolii și hristianii, carî se socoteaŭ a fi nimic. Audind însă tu, o cetitoriule, că a ales Dumnedeŭ, să nu socotești lucrul așa prost, adecă Dumnedeŭ a făcut lucru al sĕŭ, de a priimi în credință pre cei proști și neînvățați, pentru ca să gonéscă

[1]) Iar Mar. Vasilie pre dicerea: „Cele ce nu sînt" mai înalt o tâlcŭește în Cuv. II împrotiva lui Evnomie și dice așa: că Domnul óre-unde, și acestași Apostol aĭurea, carele cu Duhul lui Dumnedeŭ grăĭa ne estimî (adecă cele ce nu sînt), numește pre neamurî pentru-că sînt lipsite de cunoștința lui Dumnedeŭ, dicênd că cele ce nu sînt le-aŭ ales Dumnedeŭ; că de vreme ce Dumnedeŭ este, și adevĕr și viață; ceî ce nu sînt uniți dupre credință cu Dumnedeul cel ce este, și se însușéză întru neființa minciunei, prin rătăcirea cea către idolî; socotesc că potrivit s'a numit, că nu sînt, pentru lipsirea adevĕrului și pentru înstrĕinarea dela viață.

pre cei slăviți și înțelepți; nu; ci să înțelegi că de vreme ce ómenii cei slăviți și înțelepți ai lumei se mândreaŭ în slava și întru înțelepciunea lor și pentru acésta nu priimeaŭ propoveduirea credinței, pentru acésta proștii și neînțelepții ca smeriți nemândrindu-se, s'aŭ arătat mai îndemânateci lui Dumnedeŭ pentru a priimi credința.

29. Ca să nu se laude nici un trup înaintea lui Dumnedeŭ.

Pentru acésta, dice, a ales Dumnedeŭ pre cei mizeri și neînvețați și a stricat pre cei slăviți și înțelepți, pentru-ca să smerésscă trufia și mândria ómenilor acelora, ce cugetéză cele ale lumei[1]), ci să-i înduplece ca să afieroséscă slava și înțelepciunea și tóte ale lor lui Dumnedeŭ[2]) și înaintea ómenilor să nu se fălésscă că sînt óre-ce.

Cum dar voi Corinteni vĕ făliți întru slavă și în putere și întru înțelepciunea vóstră? Vedi însă iubitule, că Apostolul a dis, ca să nu se laude tot trupul; pentru acésta bine a dis mai sus, că pentru fala și mândria lor s'aŭ făcut nevrednici de propoveduirea credinței, câți aŭ rĕmas întru necredință.

30. Și dintru dînsul voi sînteți întru Christos Iisus.

Dicerea «dintru dînsul», ce o scrie aicea Pavel, să nu socotiți că o dice pentru facerea dintru ceea ce nu era spre a fi, ci pentru-că era rĕŭ, dice, urmare și înoire spre a fi; iar înțelegerea cuvîntului este acest fel: voi hristianii v'ați făcut duhovnicește de Dumnedeŭ și v'ați făcut fii a lui Dumnedeŭ în Christos Iisus, adecă prin mijlocirea lui Christos Iisus. Și fiind-că mai sus a dis că cei din neam prost, adecă pre cei ce se trag din neam prost și smerit i-a ales Dumnedeŭ, pentru acésta dice aici pentru ca să-i mângâe, că aceștia sînt mai de bun neam decât toți evgheniții lumei, pentru-că aŭ căștigat pre Dumnedeŭ, Părintele lor.

Carele s'a făcut nóuĕ înțelepciune dela Dumnedeŭ și dreptate și sfințenie și izbăvire.

Iisus Christos, dice, acesta prin carele ne-am făcut noi fii ai lui Dumnedeŭ, acesta ca unul ce este înțelepciune, ne-a făcut înțelepți; iar ca sfințenie, ne-a făcut sfinți; ca drept ne-a făcut drepți și ca izbăvire, ne-a făcut slobodi; și de acolo de unde eram mai înainte nebuni, ne-a făcut înțelepți; de unde eram

[1]) Că de vreme ce lumea de trei lucruri se minunéză, adecă le laudă Înțelepciunea, puterea și (de?) nobilitatea, pentru acésta Dumnedeŭ le-a defăimat pre acestea în vremea chemărei.

[2]) Pentru acésta și teologul Grigorie lepădându-se de elinestile învățături și tótă filosofia cea din afară, le-a aruncat pre tóte înaintea lu Christos și le-a afierosit tóte la dînsul, precum însuși mărturisește în stihurile sale.

necuraţi, ne-a făcut curaţi; de unde eram păcătoşi, ne-a făcut drepţi şi de unde eram robi diavolului şi păcatului ne-a făcut sloboḑi. Nu a ḑis însă, că ne-a înţelepţit Christos şi ne-a îndreptat şi ne-a sfinţit şi ne-a sloboḑit; ci că însuşi s'a făcut nóuĕ înţelepcĭune şi dreptate şi sfinţenie şi izbăvire, pentru ca să arate cu cuvintele acestea bogăţia şi îmbelşugarea darurilor, ce ne-a dat el; şi ca cum ar ḑice, ca Christos pre sineşi tot s'a dat nóuĕ. Fiind însă că a ḑis lucruri mari pentru Fiiul, pentru acésta a adaus a ḑice «dela Dumneḑeŭ», pentru ca să nu socoteşti tu, cela ce ceteşti, ca Fiiul este nenăscut, ci pentru ca să înţelegi că Fiiul are pricină şi început al sĕŭ pre Tatăl. Şi veḑi rânduiala, o cetitorĭule, mai întâiŭ Christos ne-a făcut înţelepţi, fiind-că ne-a sloboḑit din rătăcirea idolo-slujirei şi ne-a învĕţat adevĕrul cunoştinţei de Dumneḑeŭ; al doilea ne-a făcut drepţi, fiind-că ne-a dăruit iertarea păcatelor nóstre; al treilea ne-a făcut sfinţi prin Sfîntul sĕŭ Duh, şi aşa la cea mai de pre urmă ne-a dăruit deplină sloboḑenie de tóte relele; încât datori sîntem a fi toţi cu totul însuşiţi ai singurului Christos şi numai lui să fim afierosiţi.

31. Ca[1]) precum este scris: «Cela ce se laudă, întru Domnul să se laude» (întâĭa Impĕraţilor II, 10 şi Ier. IX, 23).

Tóte acestea, ḑice, s'a făcut pentru ca să nu se socotéscă cine-va pre sineşi că este óre-ce, nici a se lăuda întru sine, ori întru alt cine-va, ci întru singur Dumneḑeŭ, care a dăruit nóuĕ atâtea duhovniceşti Daruri. Şi cum dar voi Corinteniĭ vĕ mândriţi şi vĕ făliţi întru sine-vĕ şi întru ómeni învĕţători?[2]).

---

[1]) Insemnéză că acest „ca" la Teodorit nu se află, şi póte că din afară se înţelege acésta „ca toţi întru Domnul să se laude precum este scris" şi c. l. Drept aceea ori de e de prisosit acesta, ori de se înţelege din afară, lipsesc cele de mai sus.

[2]) Pentru-că Sf. Scriptură porunceşte: „Nu vĕ lăudaţi şi nu grăiţi înalte spre covîrşire" (I Impĕraţi II, 3). Iar Pavel ḑice: „Cela ce se laudă, întru Domnul laude-se" (II Corint. XI, 17). Ori dacă Sfînta Scriptură iartă întru Dumneḑeŭ a se lăuda cine-va, dupre ḑicerea acésta a Aneĭ şi a luĭ Ieremia: pentru ce Pavel se numeşte pre sine fără de minte, căci s'a lăudat? „Că m'am făcut ḑice, fără de minte lăudându-mĕ" (II Corint. XI, 11). Către acésta răspundem, că dupre drépta socotinţă nu se cuvine când-va omul a se lăuda, că acésta este un semn de neînţelepcĭune şi de mândrie; însă dacă este silit a se lăuda precum Pavel a avut acest fel de nevoe, atuncea se cuvine a se lăuda, întru Domnul însă; iar lauda cea întru Domnul este dupre Mar. Vasilie când cine-va isprăvile şi faptele bune ale sale nu le afieroseşte luişi, ci luĭ Dumneḑeŭ, ḑicênd: „Tóte le pot întru Christos, carele mĕ împuterniceşte" (Filip. IV, 13). Iar lauda cea oprită este de dóuĕ feluri, dupre acestaşi sfînt Părinte: ori dupre ceea ce păcătosul se laudă întru rĕutăţile sale dupre cea scrisă: „Se laudă păcătosul întru poftele sufletuluĭ sĕŭ" şi dupre: „Pen-

CAP. II.

1. Şi eŭ viind la voĭ, fraţilor, am venit nu întru covîrşirea cuvîntuluĭ orĭ a înţelepcĭuneĭ, vestind vóuĕ mărturia luĭ Dumneḑeŭ.

Nu ucenicĭĭ numaĭ aĭ Evangheliеĭ, ḑice, s'aŭ ales neînţelepţĭ şi neputinciosĭ, şi de neam prost, ci şi eŭ propoveduitorul Evangheliеĭ, nu am venit în Corint gătit şi întrarmat cu cuvinte de bună limbuţie şi ritoriceştĭ, nicĭ am propoveduit la voĭ cu înţelepcĭune omenéscă mărturia, adecă patima şi mórtea luĭ Christos. Veḑĭ însă, o cetitoriule, că măcar deşi propoveduitorul era fără de înţelepcĭune şi prost, măcar deşi propoveduirea sa era mórte şi cruce, dar cu tóte acestea, aŭ biruit pre lume acestea şi (o) aŭ mântuit. Dar arătat este că puterea ceea ce le-a isprăvit acestea era negrăită şi dumneḑeéscă. Ci s'ar nedumeri cine-va: óre ḑe ar fi voit Pavel, putut ar fi să mérgă la Corint cu înţelepcĭune şi cu buna limbuţie? Rĕspundem că însuşĭ póte nu ar fi putut, căcĭ era prost şi neprocopsit întru cuvintele cele din afară[1]), ĭar Christos, cela ce grăĭa întru Pavel, şi carele ĭ-a dăruit şi cele maĭ marĭ, putea. Dar însă nu era de folos propoveduireĭ Evangheliеĭ, pentru-că maĭ mult se slăveşte Christos, când birueşte cu prostimea şi cu cuvîntul cel simplu al luĭ Pavel, decât s'ar fi slăvit, de ar fi biruit cu înţelepcĭunea şi cu buna limbuţie a luĭ Demostene.

2. Că nu am judecat de a şti ce-va întru voĭ, decât pre Iisus Christos, şi pre acesta rĕstignit.

Şi Christos, ḑice, acésta voĭa, ca să fiŭ eŭ prost şi neînvĕţat de înţelepcĭunea cea din afară şi de buna limbuţie. Şi eŭ încă acésta o am judecat că este bine, a nu şti nicĭ o învĕţătură din înţelepcĭunea cea din afară, fără numaĭ să ştiŭ, că Iisus Christos s'a rĕstignit şi acésta să o propoveduesc vóuĕ[2]).

---

tru ce se fălеşte întru rĕutate cel puternic?" orĭ dupre acésta: „Omul face bunătăţĭ pentru ca să-l laude ómenĭĭ, fălindu-se însuşĭ"; dupre cea ḑisă: „Şi tóte lucrările lor le fac spre a se arăta ómenilor"; unĭĭ ca aceştia însă sînt şi furĭ de cele sfinte, fiind-că darurile luĭ Dumneḑeŭ le însuşesc loruşĭ şi pre slava cea datóre luĭ Dumneḑeŭ, o răpesc loruşĭ. (Vas. hot. pe scurt CCXLVII). Veḑĭ şi tâlcuirea ḑicereĭ: „M'am făcut fără de minte lăudându-mĕ".

[1]) Iar cum că Pavel avea buna limbuţie, însă nu dupre meşteşug şi dupre învĕţătură şi sîrguinţă, veḑĭ la capul XI al aceĭĭ a dóua către Corinteni s. 6 în suptînsemnare. Veḑĭ încă şi la cap. XII al celeĭ către Rom s. 7, în suptînsemnare. Veḑĭ şi la sfîrşitul procuvîntăreĭ din început a celeĭĭ către cetitorĭ.

[2]) Iar purtătorul de Dumneḑeŭ Maxim, ḑicerea acésta aşa o tâlcueşte „De s'a rĕstignit pentru noĭ din neputinţă Cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ şi s'a

3. Şi eŭ întru neputinţă şi întru frică şi întru cutremur mult am fost la voi.

Eŭ, dice, nu numaĭ am venit la voĭ, Corinteniĭ, mizer dupre cuvînt, ci şi am petrecut la voĭ cu neputinţă şi cu frică şi cu cutremur, adecă gonit fiind de voĭ şi ispitit şi cuprins de nenumĕrate temerĭ; că multe ispite a pătimit fericitul Pavel, propoveduind în Corint, precum Faptele Apostolilor arată[1]), pentru-că şi Pavel, deşi era Pavel, însă ca un om se temea şi el de primejdiĭ, orĭ maĭ bine a dice şi se cutremura, pentru acésta şi maĭ mare laudă i se cuvine luĭ; pentru-că deşi avea acéstaşĭ neputincĭósă fire ca şi noĭ, însă a covîrşit pre fire cu vitejasca proalegere, ce avea; dice însă acestea Pavel, pentru ca să arăte puterea luĭ Christos, care era întru dînsul. Că de şi era atâtea lucruriĭ, cariĭ îl împedecaŭ, însă biruĭa cu puterea luĭ Christos şi a smerit mândria Corintenilor cariĭ nădĕjduĭaŭ şi se bizuĭaŭ întru înţelepcĭunea şi bogăţia şi puterea lor.

4. Şi cuvîntul meŭ şi propoveduirea mea, nu aŭ fost întru înduplecătóre cuvinte de omenéscă înţelepcĭune, ci întru arătarea Duhuluĭ şi a puterei.

Propoveduirea mea, dice, nu a fost meşteşugită, cu înduplecarea cuvîntuluĭ din afară şi ale buneĭ limbuţiĭ, ci cu dovada Duhuluĭ, adecă propoveduirea mea dovadă avea pre însuşĭ Sf. Duh, întâiŭ pentru-că Sîntul Duh, cu óre-care negrăit chip, pricinuĭa credinţă şi înduplecare în inimile celor ce ascultaŭ, fiind-că umplea de dumnedeesc Dar pre cuvîntul meŭ cel ce se dicea, şi alta încă pentru-că făcea minunĭ şi semne, că a-

---

sculat din puterea luĭ Dumnedeŭ" (II Corint. XIII, 4). Arătat dar este că duhovniceşte pentru noĭ pururea o face acésta şi o pătimeşte ca unul ce tóte se face, ca să mântuĭască pre toţĭ. Drept aceea bine a dis dumnedeescul Apostol, că întru Corinteniĭ, cariĭ eraŭ neputincĭoşĭ, nimic a judecat a şti, fără numaĭ pre Christos Iisus, şi pre acesta răstignit. Iar Efesenilor, deplinĭţĭ fiind, le scrie dicênd: împreună ne-a ridicat pre noĭ şi împreună ne-a pus Dumnedeŭ să şedem întru cele cereştĭ cu Christos (Cap. II, 6). Dicênd că Dumnedeŭ Cuvîntul dupre mĕsurata putere, fieşte-căruĭa se face; se răstigneşte dar pentru ceĭ ce se întroduc practicească către buna cinstire de Dumnedeŭ, împătimitórele lor lucrărĭ împironindu-le cu dumnedeésca frică; se scólă însă şi se sue la cerĭurĭ, pentru cel ce s'a desbrăcat de tot omul cel vechĭŭ.... şi s'a îmbrăcat întru tot cel noŭ (Cap. XXVII al suteĭ a dóua din cele teologhicesti).

[1]) Pentru-că dupre dumnedeescul Chrisostom, Pavel la multe locurĭ numeşte neputinţă gónele şi necazurile şi ispitele; pentru acésta şi aĭurea dice: „Pre neputinţa cea în trupul meŭ nu o aţĭ defăĭmat" (II Corint XI, 30). Şi ĭarăşĭ: „De trebue a mĕ lăuda, întru neputinţele mele mĕ voĭŭ lăuda". Care sînt, o fericite Pavle? „Areta al împĕratuluĭ întâĭul neamuluĭ păzea cetatea Damaschinenilor, vrênd a mĕ prinde" (II Cor. XI, 32).

césta se înțelege ḑicerea «puterei», ce o ḑice dupre urmare[1]); căci mai mare dovadă spre a crede cine-va este a vedea morții să se scóle, orbii să vadă, leproșii să se curățéscă și alte asemenea minuni să se facă. Insă fiind-că se fac puteri și de către demoni și minuni amăgitóre și dupre nălucire, pentru acésta Apostolul mai întâiŭ a ḑis, «a Duhului» și apoi a ḑis «a puterei» pentru ca să arate că puterile și minunile ce se făceaŭ de Pavel, eraŭ lucruri ale Sf. Duh. Poți însă să înțelegi ḑicerea «a puterei» și întru alt chip: că fiind-că a ḑis mai sus că nu am venit la voi cu înțelepciune, ci cu slăbiciune, lucru împrotiva înțelepciunei a pus pre dovada Duhului, iar împrotiva slăbiciunei a pus pre putere; adecă măcar că eŭ eram izgonit și bătut de către cei necredincioși, însă cu acestea mai mult m'am arătat mai putincios, care acésta este o prea mare dovadă, că propoveduirea mea a fost dumneḑeéscă.

5. Ca credința vóstră să nu fie întru înțelepciunea ómenilor, ci întru puterea lui Dumneḑeŭ.

Înțelepciune a ómenilor pre înduplecătórele cuvinte și pre buna limbuție o numește aicea Pavel; iar putere a lui Dumneḑeŭ, precum mai sus s'a arătat, numește pre împuternicirea celor neputincioși și goniți și pre lucrarea minunilor, care acestea aŭ întărit credința vóstră, o Corintenilor, și nu ritoricésca înduplecare și buna limbuție[2]).

6. Iar înțelepciune grăim întru cei deplini, înțelepciune

Și iarăși: „Pentru acésta bine-voesc întru neputințe"; apoi spuindu-le care? Aŭ adaus: „întru ocări, în nevoi și în strîmtorări" (II Cor. XII, 10).

[1]) Pentru acésta și Mar. Vasilie ḑice: „Prostimea credinței mai tare este decât loghicestile doveḑi, că precum dintre cele ce zac înaintea ochilor, cercarea s'a arătat mai puternică decât ḑicerea împrotivă, așa și la dogmele cele prea înalte, mai bună fie credința decât priceperea cugetărilor. Că de vom urma tóte a le mĕsura cu înțelegerea și lucrul cel necuprins de cugetări, nici cât de puțin se póte înțelege și s'ar zădărnici dar legĭuirea credinței, s'ar zădărnici și plata nădejdei. Și Mar. Atanasie așa ḑice: Dumneḑeirea nu se predanisește cu dovada cuvintelor, ci întru credință și în cuget bine cinstitor de Dumneḑeŭ cu evlavie. Că dacă cele despre mântuitórea cruce, le propovedueste Pavel, nu întru înțelepciune de cuvînt, ci în dovada Duhului și a puterei; carele a auḑit în raiŭ negrăite puteri, care nu-i sînt cu putință omului a le grăi, cum despre însași Sf. Treime, cu cuvîntul va crede adevĕrul? (la Vrienie tom. I, fóia 87).

[2]) Ḑice însă și dumneḑeescul Chiril Alexandrénul: credința nu este lucrul să se caute, că în ce chip nădejdea vĕḑêndu-se, nu este nădejde; așa și credința cercetându-se și neavênd lucru ce se cercetéză, nu ar fi pururea credință, dupre asemenea cuvînt cu nădejdea (la Vrienie tom. I, fóia 87). Veḑi și suptînsemnarea ḑicerei: „Care daŭ mai mult întrebări, decât pre iconomia lui Dumneḑeŭ cea în credință" (I Timot. I, 4), ca să cunoști că adîncul credinței mai mult se învălueste.

însă nu a véculuĭ acestuĭa, nicĭ a stăpânitorilor véculuĭ acestuĭa, a celor peritorĭ.

Nebunic adecă maĭ sus a numit Pavel pre propoveduirea Evangheliei, precum și Elinii așa o numeaŭ acésta; ĭar de vreme ce ĭarăși a dovedit prin lucrărĭ, că adevĕrată înțelepcĭune propoveduirea acésta este. Pentru acésta aicea îndrăznește și înțelepcĭune numește pre propoveduirea cea despre Christos și pre a se mântui hristianiĭ prin mijlocirea crucei. Că cu adevĕrat lucru de mare înțelepcĭune a fost mórtea a se strica prin mórte; ĭar deplinițĭ numește pre hristianiĭ, ceĭ ce aŭ creḑut, că aceștia sînt ceĭ deplinițĭ carĭ aŭ defăĭmat cu adevĕrat tóte lucrurile cele lumești și pămêntești, suindu-se la cerĭŭ prin minte și prin credință; ĭar înțelepcĭune a véculuĭ acestuĭa numește pre învĕțătura cea din afară, pentru-că este vremelnică și se stinge împreună cu vécul acesta. Iar stăpânitorĭ aĭ véculuĭ acestuĭa nu înțelege Apostolul pre demonĭ, precum unĭĭ aŭ socotit, ci pre înțelepțiĭ și scriitoriĭ și ritoriĭ ceĭ din afară, carĭĭ s'aŭ făcut și stăpânitorĭ aĭ norodului și începĕtorĭ. Insă stăpânitorĭ aĭ véculuĭ acestuĭa îĭ numește pre aceștia, vremelnicĭ fiind și eĭ și se strică, adecă încetéză împreună cu véculul acesta și nu rĕmân tot-de-una, ĭar drepțiĭ ceĭ ce aŭ creḑut în Christos, nu se strică cu véculul acesta, ci când va trece acesta, atuncea maĭ ales vor înflori și vor rĕmânea în viitorul véc.

7. Ci grăim înțelepcĭunea luĭ Dumneḑeŭ cea ascunsă întru taĭnă.

Taĭnă numește aicea Apostolul pre propoveduirea luĭ Christos, căcĭ deși este propoveduire care se vestește și să vorovește către toțĭ, însă acéstașĭ este și taĭnă; întâĭŭ pentru-că maĭ înainte de a se face, nicĭ anghelĭĭ o știaŭ acésta; și al doilea pentru-că alta vedem în propoveduirea acésta și alta înțelegem, care acesta este orizmosul (adecă hotărîrea și întărirea fiește-căreĭ taĭne); fiind-că vedem cruce și mórte, dar înțelegem putere și biruință; auḑim rob și ne închinăm stăpânuluĭ; vedem rĕstignit și ne nălucim biruitorĭ. Acéstă înțelepcĭune dar taĭnică este ascunsă desăvîrșit și cu totul de ceĭ necredincĭoșĭ, ĭar de hristianiĭ ceĭ credincioșĭ nu desăvîrșit ascunsă, ci arătată umbros, ca întru o oglindă, precum însuși Pavel ḑice: «Vedem acum prin oglindă și întru ghicitură» (I Cor. XIII, 12).

Pre care o a prohotărît Dumneḑeŭ, maĭ înainte de vécurĭ, spre slava nóstră.

Apostolul ḑice aicea că a prohotărît înțelepcĭunea întru taĭna luĭ Christos, ca să arăte dragostea ce o avea Dumneḑeŭ către noĭ maĭ înainte de vécurĭ, ca aceĭ ómenĭ, ḑicem, carĭ aŭ fost

gătiți mai înainte cu mulți ani, a ne face bine, că ne iubesc pre noi mai mult decât ceilalți. Cu un chip ca acesta și Dumnedeu a prohotărît să facă nóue mântuirea cea prin cruce, care este lucru de prea mare înțelepciune. A dis încă și că spre slava nóstră, acésta o a prohotărît, fiind-că pre noi hristianii, ne-a făcut părtași acestei slave. Că slavă este a robului a se împărtăși el de taina cea ascunsă a stăpânului său și a o cunóște. Pentru acésta și Domnul dicea către Apostoli: «De acum nu vĕ mai dic pre voi slugi, că sluga nu știe ce face Domnul seu, ci pre voi vĕ v'am dis prietini, că tóte câte am audit dela Tatăl meu, le-am făcut cunoscute vóuĕ» (Ioan XV, 15).

8. Pre carea nici unul din stăpânitorii véculuĭ acestuĭa o a cunoscut.

Stăpânitorii dice acum aicea Apostolul pre Pilat și pre Irod; nu veĭ greși însă, de veĭ dice stăpânitorĭ și pre arhiereii și pre cărturarii Iudeilor; iar aĭ véculuĭ acestuĭa ĭ-a dis, pentru vremelnica lor stăpânire, precum am dis mai sus.

Că de o ar fi cunoscut nu ar fi rĕstignit pre Domnul slaveĭ.

De ar fi cunoscut stăpânitorii aceștia, dice, Pilat și Irod și arhiereii și cărturarii, înțelepciunea acésta ascunsă și tainele iconomieĭ luĭ Christos, adecă cum că Fiiul luĭ Dumnedeu s'a făcut om, cum că s'a rĕstignit dupre omenire, iar dupre Dumnedeire a rĕmas nepătimaș și nerĕstignit, cum că Dumnedeu a chemat pre neamurĭ la credință și le-a însușit luișĭ, cum că ceĭ ce aŭ creḑut, a dóua óră s'aŭ născut prin Sf. Botez și s'aŭ făcut fiĭ aĭ luĭ Dumnedeu și moștenitorĭ aĭ împĕrățieĭ cerĭurilor; și în scurt a dice: de ar fi cunoscut câte taine s'aŭ descoperit Apostolilor prin Sf. Duh, și deosebit arhiereii și Iudeii de ar fi știut că cetatea lor a Ierusalimuluĭ are să péră și eĭ să se robéscă, cu adevĕrat nu ar fi rĕstignit pre Domnul slaveĭ[1]).

[1]) Ci Teodorit unit cu sfințitul Teofilact înțelege, stăpânitorĭ aĭ véculuĭ acestuĭa pre Pilat și pre Irod și pre arhiereii Iudeilor, carii nu aŭ cunoscut taina iconomieĭ. Pentru acésta și Domnul rĕstignindu-se dicea pentru dînșiĭ: Părinte, lasă-le lor că nu știŭ ce fac (Luca XXIII, 34). Căci de ar fi cunoscut Iudeii, dice, că patima luĭ Christos, are să-ĭ risipéscă pre eĭ în tótă lumea și neamurilor are să li se dea mântuire, nu ar fi cutezat să rĕstignéscă pre Domnul. Pentru acésta și stăpânul ĭ-a învrednicit de iertare; însă fiind-că după învierea și după Înălțarea Domnuluĭ și după venirea Sf. Duh la Apostoli și după feluritele faceri de minuni de dînșiĭ, Iudeii tot aŭ rĕmas întru necredință, pentru acésta și Domnul ĭ-a dat pre eĭ în robie; iar Domn al slaveĭ a numit pre cel rĕstignit, nu că dór protivește patima luĭ la Dumnedeire, ci pentru ca să arĕte covîrșirea fără-de-legeĭ Iudeilor. Iar Sf. Nichifor întru tâlmăcirea simboluluĭ dice așa: îl cred pre el că s'a rĕstignit, nu cu ființa aceea, cu care strălucește împreună cu Tatăl, deși se dice că Domnul slaveĭ s'a

Domnul însă al slaveĭ a ḑis pre Christos, măcăr deşi crucea se socotea neslavă şi necinste, Domnul însă suferind crucea, nu i s'a vătămat slava ce o avea din pricina cruceĭ, ci maĭ mult s'a slăvit din acésta, căcĭ suferind crucea s'a arătat maĭ mult ĭubitorĭŭ de ómenĭ, pentru acésta şi ḑicea: «Acum s'a slăvit Fiiu omuluĭ» (Ioan XIII, 31). Ci ar ḑice cine-va, că fiind-că Pilat şi Irod şi Iudeiĭ nu aŭ ştiut taĭna luĭ Christos, trebuĭa dar şi păcatul lor să se ĭerte, căcĭ s'a făcut întru neştiinţă. Rĕspundem la acésta că negreşit, de ar fi voit în urmă să crédă în Christos şi să se pocăiască, li s'ar fi ĭertat păcatul, precum s'a ĭertat şi păcatul gonacĭuluĭ Pavel şi al altor multor Iudeĭ, carĭĭ aŭ creḑut

9. Ci precum este scris.

Aicea lipseşte ḑicerea «s'a făcut»; pentru-că la multe părţĭ întrebuinţéză Apostolul forma acésta de lipsă, adecă: ci s'a făcut aceea, ce este scris. Iar care aceea? O ḑice dupre urmare:

«Cele ce ochĭŭ nu a vĕḑut şi ureche nu a auḑit şi pre inimă de om nu s'aŭ suit, care le-a gătit Dumneḑeŭ celor ce-l ĭubesc pre el» (Isaia LXIV, 4).

Care sînt acelea, ḑice, ce a gătit Dumneḑeŭ, celor ce-l ĭubesc?

Este cunoştinţa luĭ Christos şi mântuirea cea prin înomenirea luĭ. Că acestea nicĭ ochĭŭ omenesc le-a vĕḑut, nicĭ ureche omenéscă le-a auḑit, nicĭ vre o inimă omenéscă le-a cugetat, pentru-că grăitorĭĭ de Dumneḑeŭ, proorocĭĭ, carĭ maĭ înainte aŭ cunoscut taĭnele luĭ Christos, nu le-aŭ privit pre ele cu ochĭ omeneştĭ, nicĭ le-aŭ auḑit cu urechĭ omeneştĭ, nicĭ le-aŭ înţeles cu inimă omenéscă şi cu silogism; ci tóte simţirile proorocilor şi ochiĭ şi urechile şi inima eraŭ duhovniceştĭ şi dumneḑeeştĭ şi nu omeneştĭ. Că Domnul, ḑice Isaia, dă mie limbă de învĕţătură de a cunóşte când trebue a ḑice cuvînt, s'a adaos mie ureche de a auḑi (Cap. L, 4); adecă a adaus mie Domnul ureche dumneḑeéscă; asemenea şi cele-l-alte simţirĭ.

Carĭ sînt însă ceĭ ce ĭubesc pre Domnul, cărora aŭ gătit bunătăţile cele de maĭ sus? Sînt hristianiĭ ceĭ credincĭoşĭ. Dar a-

---

rĕstignit, cu cuvîntul dăreĭ înapoĭ, ci dupre socotinţa nóstră cu firea (în sfinţitul catehis); ĭar cuvîntul şi chipul dăreĭ înapoĭ la Christos este, când amĕndóuĕ firile luĭ Christos daŭ una alteea pre însuşirile sale, adecă Dumneḑeirea dă omenireĭ pre cele înalte şi omenirea dă Dumneḑeireĭ pre cele smerite; pentru unirea ce dupre Ipostas şi pentru încăperea amĕnduror firilor, cea una întru alta, precum ḑice dumneḑeescul Ioan Damasc. în Car. a III-a din cele teologhiceştĭ Cap. XI. Acésta o ḑice şi Sf. Grigorie al Nisieĭ: „Pentru scumpătăţita unire a trupuluĭ celuĭ luat şi a Dumneḑeireĭ ceiĭ ce a luat, se împărtăşesc numirile una de alta, încât şi cea omenéscă cu cea dumneḑeéscă şi cea dumneḑeéscă cu cea omenéscă a se numi. Pentru acésta şi cel rĕstignit se numeşte de Pavel Domnul slaveĭ (împrotiva luĭ Apolin).

cesta unde este scrisă? Póte că se fi fost scris acésta așa-anume, acum însă nu se află cartea, întru care este scrisă[1]). Póte

[1]) Iar înțeleptul Fotie dice că Pavel a luat dicerea acésta, din cele ascunse ale luĭ Ilie, din care acum nu se află, fiind-că în nicĭ într'o parte de Sfintele Scripturĭ care se păzesc acum, nu se află anume acésta așa scrisă (CLXXII, din amfil. întreb.). Insemnéză însă că într'un glas cu Pavel dice și un elin poetic pentru gătitele bunătățĭ celor ce iubesc pre Dumnedeŭ. Iar Teodorit unindu-se cu sfințitul Teofilact dice: că despre mărturia acésta nu trebue a ne îndoi, că de ajuns este fericita limbă a luĭ Pavel, că a dis precum este scris; ne învață însă și cartea Paralipomena că și alte multe cărțĭ și proorocii s'aŭ conscris; iar eŭ cercetând am aflat că și alțĭ proorocĭ aveaŭ cărțĭ, carĭ acum nu se află, precum proorocul Natan, proorocul Gad, proorocul Ahia, proorocul Addo, proorocul Samea, proorocul Iesia, și mărturisesc Paralipomenele. Insă în Cap. I al Paralip. se scrie așa: „Iar cele-l-alte cuvinte ale împĕratuluĭ David, cele de maĭ înainte și cele maĭ din urmă, scrise sînt în cuvintele luĭ Samoil, vĕdĕtoriuluĭ și pre cuvintele luĭ Natan prooroculuĭ și pre cuvintele luĭ Gad, al împĕratuluĭ" (Cap. XXII, 29). Și în cartea a dóua a Paralipomenelor este: „și cele-l-alte cuvinte a le luĭ Solomon cele maĭ întâiŭ și cele maĭ din urmă, ĭată scrise sînt pre cuvintele luĭ Natan prooroculuĭ și pre cuvintele luĭ Ahia, silonituluĭ și întru vedeniile luĭ Ioil vĕdĕtoriuluĭ" (Cap. IX, 29). Și ĭarăși: „Și cele-l-alte cuvinte ale luĭ Avia și lucrările luĭ și cuvintele luĭ scrise sînt în cartea prooroculuĭ Addo" (II Paral. XIII, 12). Și ĭarăși: „Și cuvintele luĭ Rovoam cele dinainte și cele maĭ din urmă scrise sînt în cuvintele luĭ Samea prooroculuĭ și ale luĭ Addo, vĕdĕtoriuluĭ și lucrările luĭ" (II Paral. XII, 15); ĭar cum că și proorocul Iesia avea carte, mărturisește Scriptura, dicênd: „Și cele-l-alte cuvinte ale luĭ Ozia, și cele întâiŭ și cele din urmă, scrise sînt de Iesia proorocul" (II Paral. XXVI, 22). Decĭ póte dintre șése cărțĭ ale proorocilor acestora care acum nu se află, a luat Pavel dicerea acésta. Nu este însă lesne de defăimat și tâlcuirea ce face la acéstă dicere Anastasie Sinaitul, în cartea ce se numește povățuitor; că dice acolo, că de Pavel s'a dis acésta aicĭ pentru drepțiĭ ceĭ maĭ înainte de Christos și nu pentru ceĭ după Christos, fiind-că și Domnul a dis: „Mulțĭ proorocĭ și drepțĭ aŭ dorit să vadă cele ce vedeți și să audă cele ce auziți și nu le-aŭ auzit" (Luca X). Decĭ și Pavel și drepțiĭ, ceĭ ce sînt asemenea cu Pavel după Christos, aceștia și aŭ vĕzut și acum vĕd bunătățile cele gătite pentru ceĭ ce iubesc pre Dumnedeŭ, pre care drepțiĭ ceĭ maĭ înainte de Christos și proorocii nu le-aŭ vĕzut nicĭ le-aŭ auzit. Pentru acésta și Pavel, după ce a dis dicerea cea de maĭ sus, îndată dupre urmare dice: „Iar nóuĕ le-a descoperit Dumnedeŭ prin Duhul sĕŭ"; drept aceea celor vrednicĭ sînt cunoscute cele ce ochiĭ le-aŭ vĕzut și negrăite, celor ce nu sînt vrednicĭ. Pentru acésta dupre urmare a dis și Pavel, ĭar omul sufletesc nu primește cele ale duhuluĭ, că nebunie sînt luĭ; că cele duhovnicești ómenilor celor duhovnicești se fac cunoscute și li se descoper (întreba. rĕspunsurĭ 76). Maĭ acesteași cu dumnedeescul Anastasie le dice și Mar. Macarie, că drepțiĭ ceĭ vechĭ și împĕrațiĭ și proorocii nu aŭ vĕzut, nicĭ aŭ auzit, nicĭ la inima lor s'a suit că va fi botez cu foc și cu Duh Sfînt, cum că ceĭ ce se împărtășesc din pânea cea taĭnică duhovnicește mănâncă trupul Domnuluĭ; cum că hristianiĭ priimesc pre mângâitorul și se îmbracă cu putere dintru înălțime și cum că împreună se dreg sufletele cu Sf. Duh și se umplu de Dum-

însă și Pavel, cel înțelept întru cele evreicești, o a tâlcuit acésta precum este aceea din ḑicerea aceea a luĭ Isaia, ce ḑice: «Că rora nu li s'aŭ vestit despre el, îl vor vedea, și ceĭ ce nu aŭ audit vor înțelege» (Cap. LII, 15).

10. Nóuĕ însă o a descoperit Dumneḑeŭ prin Duhul luĭ.

Ca cum ar vrea cine-va să ḑică împrotiva celor maĭ înainte ḑise, că dacă nu s'a suit bunătățile cele de Dumneḑeŭ gătite la inimă de om și la socotélă, cum voĭ hristianiĭ le-aț aflat? Pentru acésta rĕspunde aicĭ Pavel și ḑice că Dumneḑeŭ ne-a descoperit nóuĕ și le-a arătat prin Sfîntul sĕŭ Duh și nu prin înțelepcĭunea ómenilor și cea din afară, căcĭ acésta nu póte teorisi taĭnele luĭ Dumneḑeŭ[1]).

Că Duhul tóte le cercetéză și adâncurile luĭ Dumneḑeŭ.

11. Căcĭ carele dintre ómenĭ știe cele ale omuluĭ, fără numaĭ duhul omuluĭ, cel ce este într'însul? Așa și cele ale (luĭ) Dumneḑeŭ nimenea le știe, fără numaĭ Duhul luĭ Dumneḑeŭ.

Atâta mare, ḑice, și adâncă a fost taĭna luĭ Christos, și atâta mult era ascunsă de către noĭ ómenĭĭ, în cât nicĭ noĭ nu am putut a o afla dela altul, de nu ne-ar fi învețat pre noĭ Sf. Duh, care de o ființă fiind cu Dumneḑeul și Părintele, știe și însuși adâncurile adecă iconomiile cele prea adâncate și ascunse și taĭnele luĭ Dumneḑeŭ; ĭar ḑicerea: «Cercetéză», nu arată că Sf. Duh nu știe cele ascunse ale luĭ Dumneḑeŭ și pentru acésta le cercetéză, ci însemnéză pre amărunțita înțelegere ce o are de acestea Sfîntul Duh precum și despre Părintele ḑice acestaș Apostol, că și acesta cercetéză ascunsurile inimilor ḑicênd: «Iar, ceĭa ce cercetéză inimile» (Rom. VIII, 27). Și Parimiastul ḑice: «Lumina Domnuluĭ e suflarea ómenilor, carele

---

neḑeire (adecă de lucrare și de Darul luĭ Dumneḑeŭ). (Vorov. XXVII, întreb. 17).

[1]) Pentru acésta și dumneḑeescul Chrisostom, acéstă ḑicere tâlcuindu-o ḑice: ĭar nóuĕ ne-a descoperit Dumneḑeŭ pre Duhul sĕŭ, nu prin înțelepcĭunea cea din afară; că acésta ca o slujnică necinstită, nu i s'a slobodit a intra înlăuntru și a se uĭta la stăpânește taĭne. Veḑĭ câtă este osebirea între înțelepcĭunea acésta și întru aceea? Cele ce nu le-aŭ cunoscut anghelĭĭ, acésta pre noĭ ne-aŭ învețat să le cunóștem, ĭar ceea din afară cu totul a făcut dimprotivă. Nu numaĭ nu aŭ învețat, ci și le-aŭ oprit și le-aŭ îngrădit (Vor. VII, la acéstă ḑicere). Pentru acésta a ḑis și Teologul Grigorie: Moavitenilor adecă, și Amanitenilor nicĭ să le fie slobod a intra în biserica luĭ Dumneḑeŭ, care cu cuvinte vorovitóre și cu rele lucrărĭ carĭ mult iscodind nașterea luĭ Dumneḑeŭ și înaintarea cea negrăită, cu obrăznicie se scólă asupra Dumneḑeireĭ, ca cum ar trebui numaĭ cele maĭ pre sus de cuvînt a fi saŭ pipăite saŭ nepipăite, că lor nu li s'aŭ descoperit (Cuvînt la ceĭ 150 de episcopĭ).

cercetéză vistieriile pântecelui» (Pild. XX, 27) adecă cel ce cunóşte şi înţelege adâncurile inimilor.

Insă şi dupre alt chip se ḑice că Duhul Sînt cercetéză adâncurile luĭ Dumneḑeŭ, fiind-că se desfătéză şi se bucură întru teoria taĭnelor luĭ Dumneḑeŭ, precum ḑice teologul Grigorie (în Oraţia la Mar. Vasilie). Arată însă şi cu cele-l-alte cuvinte Apostolul, pre amărunţita cunoştinţă ce o are Sf. Duh, ḑicênd: «Căcĭ precum duhul omuluĭ[1]), ştie cugetele şĭ taĭnele cele ce le are omul în inima sa şi altul nu, aşa şi Duhul luĭ Dumneḑeŭ ştie cele ascunse ale (luĭ) Dumneḑeŭ şi nu altul óre-carele. Ne învĕţăm însă din aseměnarea acésta, că Duhul cel Sînt nu este de altă fiinţă osebită de fiinţa Tatăluĭ, ci de una şi aceeaşĭ, precum şi duhul omuluĭ nu este de altă fiinţă afară de dînsul[2]).

12. Noĭ însă nu am luat duhul lumeĭ, ci Duhul cel din Dumneḑeŭ.

Duh al lumeĭ, Pavel numeşte aice pre omenésca înţelepcĭune. Nu am luat dar acéstă înţelepcĭune, ḑice, noĭ Apostolĭĭ şi hristianĭĭ ca să nu se arăte deşartă şi zadarnică propoveduirea credinţeĭ nóstre, ci pre Sfîntul Duh, cel din Dumneḑeŭ l'am luat, adecă pre cel de o fiinţă cu Dumneḑeŭ şi Părintele şi pre cel din fiinţa şi ipostasul Părintelui purcegător, pre acesta l'am luat învĕţător[3]).

---

[1]) Duh al omuluĭ unĭĭ înţeleg pre sufletul omuluĭ, ĭar alţĭĭ înţeleg pre conştiinţa ceea ce tot-de-una este împreună cu cunoştinţa cea ce e nedespărţită de suflet. Că ceea ce cunoştinţe omuluĭ o ştie, accea împreună o cunóşte şi conştiinţa cea maĭ dinlăuntru; că şi conştiinţa este a dóua cunoştinţă şi óre-cum este cunoştinţa cunoştinţeĭ. Că nu numaĭ omul ştie prost orĭ simplu, ci dupre întórcerea minţeĭ şi cunóşte că cunóşte. Pentru acésta conştiinţa nu este străină de suflet, ci este împreună unită cu dînsul, dupre socotéla a multor teologhĭ. Iar purtătorul de Dumneḑeŭ (Maxim) duh al omuluĭ ḑice (că este acela) pe care se zidesc simţirile şi se alcătuesc. Veḑĭ şi suptînsemnarea ḑicereĭ: „Şi străbate până la despărţirea sufletuluĭ şi a Duhuluĭ" (Evreĭ IV, 12).

[2]) Pentru acésta şi Mar. Vasilie ḑice aşa: „Iar dovada cea prea mare a unireĭ Duhuluĭ, cea către Tatăl şi către Fiĭul este: „Că aşa se ḑice că are către Dumneḑeŭ, precum are Duhul cel ce este întru noĭ; către fieşte-carele din noĭ; căcĭ carele din ómenĭ ştie cele ale omuluĭ, fără numaĭ duhul omuluĭ, care e într'însul; aşa şi cele ale luĭ Dumneḑeŭ nimenea nu le ştie fără numaĭ Duhul luĭ Dumneḑeŭ" (despre Sf. Duh cap. XVI). Şi ĭarăşĭ acestaşĭ în cuvîntul al treilea asupra (luĭ) Evnomie ḑice aşa: „Iar a cerceta adâncurile luĭ Dumneḑeŭ, de unde i s'a adaus Duhuluĭ?" Precum ḑice, nimenea dintre ómenĭ ştie cele ale omuluĭ, şi cele-l-alte ale ḑicereĭ acesteea, că precum nicĭ un strein póte a pricepe cugetele sufletuluĭ cele din lăuntru, aşa adecă şi orĭ-ce din cele negrăite, Duhul este împărtăşit cu Dumneḑeŭ la acésta, că nu este străin de el, nicĭ ferit de a putea cerceta adâncurile judecăţilor luĭ Dumneḑeŭ.

[3]) Unde şi înţeleptul Teodorit ḑice: „A arătat că nu parte de făptură

Ca să ştim[1]) cele dela Dumneḑeŭ dăruite nóuĕ.

Lumină, ḑice, este Duhul cel Sfînt, de unde noĭ Apostolii şi hristianiĭ am luat lumina acésta, ca de acéstă luminându-ne, să vedem cu ochiĭ ceĭ gânditorĭ aĭ sufletuluĭ nostru, cele ce până acum eraŭ acoperite despre noĭ; care sînt acestea? Cele ce s'aŭ dăruit nóuĕ dela Dumneḑeŭ, adecă taĭnele iconomieĭ şi ale înomenireĭ luĭ Christos: Cum că a pătimit adecă pentru noĭ Fiiul luĭ Dumneḑeŭ, cum că ne-a făcut pre noĭ fiĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ, cum că ne-a aşezat pre noĭ împreună cu sineşi de-a drépta Părinteluĭ. Drept aceea ceĭ ce nu aŭ în inima lor pre Duhul Sfînt, aceea nu se vor învredniçi a vedea taĭna acésta.

13. Carĭ şi le grăim nu în cuvinte învĕţate de omenésca înţelepcĭune, ci întru cele învĕţate dela Duhul Sfînt.

Atâta, ḑice, sîntem noĭ Apostolii şi hristianiĭ maĭ învĕţaţĭ de cât înţelepţiĭ Elinilor, fiind-că aceea s'aŭ învĕţat dela ómenĭ şi din cuvinte şi din silogismurĭ ale muritorilor şi greşiţilor ómenĭ; ĭar noĭ cele ce le grăim le-am învĕţat dela Duhul Sfînt şi aşa le grăim.

Cu cele duhovniceştĭ pre cele duhovniceştĭ aseměnându-le.

Adecă de s'ar propune şi s'ar întreba óre-care întrebărĭ duhovniceştĭ, noĭ le aseměnăm, adecă le deslegăm acestea şi le tâlcuim cu alte duhovniceştĭ noime şi istoriĭ ĭarăşĭ; precum de pildă: caută cine-va şi vrea să se încredinţeze că Christos a înviat, atuncĭ se deslégă întrebarea şi se tâlmăceşte cu altă duhovnicéscă noĭmă, adecă cu istoria luĭ Ionà; că precum acela treĭ ḑile şi treĭ nopţĭ aflându-se în pântecele chituluĭ, în urmă a eşit de acolo viŭ, aşa şi Christos treĭ ḑile şi treĭ nopţĭ în pântecele pământuluĭ fiind, adecă în ĭad şi în mormênt, în urmă a înviat, şi s'a sculat. Altul caută să se încredinţeze că fecĭóra a născut şi se încredinţéză întrebarea acésta dela stărpicĭunea Sareĭ, a Reveceĭ şi a Elisaveteĭ, care femeĭ nu aŭ zemislit dupre legea şi urmarea fireĭ, pentru stărpicĭunea şi neputinţa ce aveaŭ mitrele lor spre a zĕmisli. Asemenea se des-

---

este prea Sîntul Duh, ci are estimea sa din Dumneḑeŭ"; că acésta ḑice: „Noĭ însĕ nu am luat duhul lumeĭ" în loc de „nu duh zidit am luat", nicĭ prin angheli am luat descoperirea celor dumneḑeeştĭ; ci însuşĭ Duhul cel purcegător din Tatăl, ne-a învĕţat pre noĭ taĭnele cele ascunse; ḑice însă şi Mar. Vasilie în cuv. V împrotiva luĭ Evnomie: Cum că Duhul este din Dumneḑeŭ, vederat a propoveduit Apostolul ḑicênd, că pre Duhul cel din Dumneḑeŭ l'am luat noĭ şi că prin Fiiul a venit preste noĭ, arătat a făcut, Duh al Fiiuluĭ numindu-l ca pre Dumneḑeŭ şi minte a luĭ Christos maĭ numindu-l.

[1]) Intru altele se scrie. ca să vedem.

légă întrebarea acésta şi dela Eva, care s'a făcut din cósta lui Adam, fără de sĕmênță şi de cele-l-alte făpturĭ, care dintru neființă a venit întru a fi prin cuvîntul luĭ Dumnedĕu. Aşa veĭ înțelege însă şi acésta cu cele duhovnicescĭ, aseměnând pre cele duhovnicescĭ, adecă pre înțelegerile cele duhovnicescĭ şi dumnedĕescĭ; ĭarăşĭ dela ómeniĭ ceĭ duhovnicescĭ se aseměnéză şi se dezlégă, pentru-că numaĭ aceştia pot să încapă cele de acest fel, pentru acésta şi dupre urmare dice[1]):

14. Ĭar omul sufletesc pre cele ale Duhuluĭ luĭ Dumnedĕu nu le primeşte, că nebunie sînt luĭ.

Omul sufletesc[2]) este acela ce pre totul cunoştinței îl dă silogismurilor sufletuluĭ sĕŭ şi nu socotesce că are trebuință de ajutorul luĭ Dumnedĕu cel de sus, nicĭ voesce a priimi fără iscodire, cu singură credința cea simplă vre o duhovnicéscă înțelegere? Ci socotesce că sînt nebunĭĭ şi necunoştințe tóte înțelegerile cele duhovnicescĭ, care nu aŭ dovadă. Pentru acésta Pavel sufletesc om numesce adecă firesc pre acela, ce socotesce că tóte se fac cu firésca socotélă şi urmare şi nu cugetéză că

[1]) Ĭar Avva Macarie dice: „Părtaşul Sf. Duh pre toțĭ ómeniĭ îĭ judecă dupre cea scrisă; cunósce pre fiesce-carele de unde grăesce şi unde stă şi în ce mĕsurĭ este; ĭar pre el nicĭ unul din ómenĭ, ceĭ ce aŭ duhul lumeĭ póte a-l cunósce şi a-l judeca fără numaĭ de are cine-va pre asemenea ceresc Duh al Dumnedĕireĭ cunósce pre cel asemenea; precum dice Apostolul: „Cu cele duhovnicescĭ aseměnându-se cele duhovnicescĭ; ĭar omul sufletesc nu priimesce pre cele ale Duhuluĭ luĭ Dumnedĕu, că nebunie sînt luĭ; ĭar cel duhovnicesc tóte le judecă, el însă de nimenea se judecă“ (Vorov. IX, cap. 8).

[2]) Óre-carĭ dascalĭ vor, ca Apostolul desluşesce treĭ felurĭ de ómenĭ cu cuvintele acestea: Trupeştĭ, sufleteştĭ şi duhovnicescĭ; şi trupesc este acela carele se află întru afară de fire şi lucréză rĕul şi pĕcatul; ĭar sufletesc este acela, carele se află în starea cea dupre fire şi nicĭ rĕul îl face, nicĭ fapta bună; ĭar duhovnicesc este acela, carele se află în starea maĭ pre sus de fire şi carele s'a învrednicit de Darurile Duhuluĭ şi se povățuesce de Sfîntul Duh; adecă de pildă: Un om nedreptățesce şi răpesce lucrurile altuĭa, acesta se dice trupesc; altul însă nu nedreptățesce pre alțiĭ, nicĭ voesce însă a-l nedreptăți pre el alțiĭ, acesta se dice om suflestesc; ĭar altul ĭarăşĭ nu numaĭ nu nedreptățesce, nu numaĭ sufere a-l nedreptăți alțiĭ, ci rabdă cu mulțumire şi se bucură când se nedreptățesce, acesta se dice om duhovnicesc. Iar Coresie dice că om sufletesc este acela, ce urméză sufletuluĭ celuĭ firesc şi simțitoresc. Şi Teofilact acesta, aĭurea dice, tâlcuind dicerea: „Măresce sufletе al meŭ pre Domnul“ (Luca I). Să ştiĭ că Scriptura adecă prost acéstaşĭ socotesce că se dice: „Duh şi suflet“; ĭar chĭar întru adevĕr face osebire; că om sufletesc dice, pre cel ce viază dupre fire şi se ocârmuesce cu cugetărĭ omenescĭ, precum când flămânzesce că mănâncă, şi pre vrăşmaşul îl urăşte şi în scurt nimica maĭ pre sus de fire făcênd. Iar duhovnicesc pre ce ce trece maĭ pre sus de legile fireĭ şi carele nimic cugetéză omenesc ş acésta este osebirea sufletuluĭ şi a duhuluĭ în Scriptură.

este vre un lucru mai pre sus de fire. Se dice însă acésta firesc și sufletesc, pentru-că sufletul luĭ se îndeletnicește întru singură iconomia și ocârmuirea fireĭ; și precum ochiĭ trupuluĭ orĭ cât de frumoșĭ și prea trebnicĭ sînt, însă fără a avea lumină nu pot să vadă, asemenea și sufletul fiind-că s'a alcătuit spre a fi priimitor de Sf. Duh când nu are pre lumina Sf. Duh, nu póte a vedea și a înțelege dumnedeeștile noĭme.

Și nu póte a cunóște că duhovnicește se judecă.

Adecă nu póte înțelege omul cel sufletesc, că cuvintele Domnuluĭ aŭ trebuință de credință și că cu silogismurĭ omenești, acestea nu le póte înțelege cine-va; că acésta va să dică dicerea: «duhovnicește se judecă», în loc de: prin credință și prin duh, dumnedeeștile noĭme își aŭ dovezile.

15. Iar cel duhovnicesc le judecă pre tóte, iar el de nimenea se judecă.

Omul duhovnicesc, dice, tóte le știe și cele de față că sînt vremelnice și cele ce aŭ să fie că sînt vecĭnice și pre a sa aședare, că își va dobândi mântuirea sa și pre aședarea celor necredincĭoșĭ, cum că se vor munci; pentru acésta și-ĭ judecă, adecă îĭ mustră pre eĭ; el însă de nicĭ un necredincĭos se judecă, adecă nu se mustră[1]), precum de pildă și unul ce-și are ochiĭ sănătoșĭ și luminoșĭ, acela și pre sine-și se vede și pre ceĭ-l-alțĭ ce nu vĕd; iar cel ce este orb, nicĭ pre ale sale le vede nicĭ pre ale altora.

16. Că «cine a cunoscut mintea Domnuluĭ, carele să învețe pre el?» (Isaia XL, 13).

Pre mintea omuluĭ celuĭ duhovnicesc, o numește Pavel minte a Domnuluĭ; iar dicerea: ca să învețe, va să dică, cine-l va îndrepta? Decĭ fiind-că mai sus a dis, că omul cel duhovnicesc de nimenea se judecă, dice acum că dupre cuviință a dis acésta și aduce martur pre proorocul Isaia ce dice: «Cine știe mintea Domnuluĭ?». Saŭ «cine póte să învețe și să îndrepteze pre însușĭ mintea Domnuluĭ?» Nimenea cu adevĕrat, pentru-că dacă însușĭ nicĭ cum știe mintea Domnuluĭ, cum póte să o îndrepteze? Iar fiind-că omul cel duhovnicesc are în sine pre mintea Domnuluĭ, apoĭ pre duhovnicescul om, cine póte să învețe și să-l îndrepteze? Cu adevĕrat nimenea.

---

[1]) Iar Mar. Vasilie așa hotărăște ce este cel duhovnicesc: Cela ce numaĭ viază dupre trup, ci de Duhul luĭ Dumnedeŭ se pórtă și se află Fiŭ și de un chip s'a făcut cu chipul Fiiuluĭ luĭ Dumnedeŭ; acesta se numește duhovnicesc (Cap. XXV, despre Sf. Duh). Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: De se pare cuĭ-va a fi prooroc orĭ duhovnicesc I Cor. XIV, 37).

Iar noĭ mintea luĭ Christos avem.

Să nu te mirĭ, ḑice, că ţĭ-am ḑis că omul cel duhovnicesc are mintea Domnuluĭ, pentru-că noĭ toţĭ Apostoliĭ şi hristianiĭ, mintea luĭ Christos avem, adecă câte ştim noĭ, Christos le-a descoperit nóuĕ; şi mintea care o avem încă despre dumneḑeeştile lucrurĭ, adecă cunoştinţa ce o avem despre duhovniceştile dogmele credinţeĭ, dela Christos o avem acésta. Pentru acésta dar nicĭ ne judecăm de cine-va. Uniĭ însă[2]) minte a luĭ Christos pre Tatăl şi pre Sf. Duh o a numit, căcĭ noĭ avênd pre Christos întru noĭ, împreună avem şi pre Părintele luĭ Christos şi pre Sf. Duhul luĭ.

CAP. III.

1. Şi eŭ fraţilor nu am putut grăi vóuĕ ca unor duhovniceştĭ, ci ca unor trupeştĭ.

Fiind-că Apostolul maĭ sus a smerit mândria, care o aveaŭ Corinteniĭ, întru înţelepcĭunea cea din afară, pentru ca să nu pótă ḑice aicea că noĭ nu ne fălim întru înţelepcĭunea cea din afară, ci întru cea din lăuntru şi duhovnicéscă, pentru acésta îĭ arată pre eĭ aicea, că nicĭ întru duhovnicésca înţelepcĭune şi cea din lăuntru a hristianilor nu sînt deplinĭţĭ, ci sînt încă nedesăvîrşiţĭ. Că ḑice, că voĭ Corinteniĭ, încă nu aţĭ audit vre o noĭmă şi învĕţătură maĭ desăvîrşită; şi drept a ḑis, că eŭ nu am putut a vorovi vóuĕ, ca unor duhovniceştĭ şi deplinĭţĭ, ci ca unor trupeştĭ şi ne deplinĭţĭ, pentru ca să arăte că nu pentru

---

[2]) Precum sînt mulţĭ părinţĭ şi maĭ ales teologul Grigorie ḑicênd: „Cu cuvîntul şi cu duhul uneea împreună înfiinţate Dumneḑeirĭ". Şi Mar. Vasilie ḑicênd la începutul Evangheliеĭ luĭ Ioan: „Pentru ce cuvînt"? Pentru-că să se arăte că din minte s'a născut. Pentru ce cuvînt? Căcĭ fără patimă s'a născut. Pentru ce cuvînt? Pentru-că chip este al celuĭ ce l'a născut tot întru sine, arătând pre născĕtorul, nimic de acolo despărţindu-se; şi desăvîrşit aflându-se de sineşĭ, precum şi cuvîntul nostru pre tótă înţelegerea nóstră o închipueşte. Iar purtătorul de Dumneḑeŭ, Maxim ḑice: Că noĭ mintea luĭ Christos avem, nu dór că mintea luĭ Christos se desparte de Christos şi vine cu înfiinţare şi ca ipostaticeşte în mintea, ceea ce locueşte întru noĭ, nicĭ dór că mintea nóstră s'ar despărţi de noĭ şi s'ar duce la Christos; ci acésta însemnéză că noĭ dupre Christos, înţelegem cele ce le înţelegem şi dupre voea şi plăcerea luĭ Christos; că aşa ḑice: „Mintea luĭ Christos, care o ĭaŭ sfinţiĭ dupre cele ce a ḑis; ĭar noĭ mintea luĭ Christos avem, nu se face dupre lipsa puterеĭ ceiĭ gânditóre, ce este întru noĭ, nicĭ ca o îndeplinitóre a minţeĭ nóstre, nicĭ ca cum mutându-se cu fiinţa şi ipostaticeşte în mintea nóstră, ci ca cu ceimea sa strĕlucind pre puterea minţeĭ nóstre şi întru adevĕrul luĭ Christos, eŭ ḑic că cel ce înţelege dupre el şi prin tóte pre el îl înţelege (Cap. LXXXIII, la a dóua sută din teologhie).

zavistia nu le-aŭ grăit lor vre o învĕţătură deplinită, ci pentru-că eĭ încă se îndeletniceaŭ în cele trupeştĭ, pentru acésta şi dice, că nu am putut grăi vóuĕ ca unor depliniţĭ.

Cum însă Corintenii trupeştĭ fiind, făceaŭ minunĭ? Rĕspundem, că eraŭ între dînşiĭ şi depliniţĭ şi nedepliniţĭ, precum am dis la început. Pentru acésta ceĭ ce făceaŭ minunile eraŭ depliniţĭ, ĭar ceĭ ce nu făceaŭ eraŭ nedepliniţĭ. Şi dupre alt chip încă este cu putinţă a face cine-va minunĭ şi trupeştĭ fiind, precum eraŭ ceĭ ce scoteaŭ demonii cu numele luĭ Christos, căcĭ minunile (se) fac pentru folosul altora. Pentru acésta şi prin ceĭ nevredniciĭ, de multe orĭ se lucréză.

2. Ca unor prunci în Christos, cu lapte v'am adăpat pre voĭ şi nu cu mâncare, că încă nu puteaţĭ, ci încă nicĭ acum puteţĭ, că încă trupeştĭ sînteţĭ.

Cât întru taĭnele luĭ Christos, dice, încă prunci sînteţĭ, pentru acésta cu lapte v'am adăpat, adecă cu învĕţătura cea maĭ próstă, nu v'am dat vóuĕ mâncare, adecă învĕţătura cea maĭ deplinită. Pentru ce? Pentru-că nu aţĭ avut putere să o priimiţĭ. Oborând însă Pavel mândria lor dice, că nicĭ acum încă nu aveţĭ putere să o priimiţĭ, pentru-că cugetaţĭ cele ale trupuluĭ. Veḑĭ, iubitule, că pentru acésta Corintenii nu puteaŭ, pentru-că nu voĭaŭ să fie duhovniceştĭ, ci trupeştĭ.

3. Căcĭ când este întru voĭ rîvnire şi prigonire şi împărecherĭ, aŭ nu sînteţĭ trupeştĭ şi după om umblaţĭ[?]

Câte a dis Apostolul maĭ înainte, tóte le-a dis pentru ceĭ maĭ marĭ aĭ Corintenilor şi pentru ceĭ ce se făleaŭ întru înţelepciunea lor, ĭar acum apoĭ întórce cuvîntul la ceĭ ce se supuneaŭ la ceĭ maĭ marĭ şi la înţelepţiĭ aceştia şi dice: cu dreptul vĕ numesc trupeştĭ, pentru-că între voĭ se află pizme, prigonirĭ şi desbinărĭ. Putea însă a-ĭ prihăni pentru curvie şi pentru alte multe metehne ce aveaŭ, dar fiind-că maĭ mult aveaŭ împerecherĭ şi prigonirĭ, pentru acésta şi Apostolul, ca maĭ de nevoe fiind acestea a se vindeca, le pomeneşte aicĭ. Tot-de-una însă şi în tóte părţile pre zavistie o uneşte cu prigonirea, pentru-că zavistia este maĭca, care naşte pre prigonire. Decĭ înseşi patimile acestea când voĭ Corintenii le aveţĭ, óre nu umblaţĭ dupre om? Adecă nu cugetaţĭ trupeşte şi omeneşte şi lucrurĭ pămênteştĭ? Aşa cu adevĕrat.

4. Căcĭ când dice cine-va: eŭ sînt al luĭ Pavel; ĭar altul: eŭ sînt al luĭ Apolo; aŭ nu sînteţĭ trupeştĭ?

Nu diceaŭ Corintenii cuvintele acestea, precum şi maĭ sus am spus, ci Apostolul a formăluit cuvîntul aşa întru numele sĕŭ,

și al lui Apolo, pre dascălii cei mai slăviți și mai înțelepți ce-i aveau Corinteniĭ și se supuneau lor.

5. Deci cine este Pavel? Și cine Apolo?... Decât slujitorĭ, prin carii ați credut.

Cu închipuirea acésta a cuvîntului și cu numele sĕŭ și al lŭĭ Apolo, isprăvește Apostolul ceea ce voește și scoposul ce îl are, că formăluește cu acésta, că dacă noĭ Apostolii nimica sîntem, ce ar dice cine-va mai mult pentru învĕțătorii vostrii? Noĭ, dice, sîntem numaĭ slugĭ și slujitoriĭ aĭ lui Iisus Christos și nu rădăcină și izvor al bunătăților, că acésta e singur Christos, pentru care nu se cuvine a ne lăuda, că am slujit la voĭ bunătățile și darurile cele dela Dumnedeŭ; pentru-că totul este al lui Dumnedeŭ, care v'a dăruit aceste bunătăți și nu al nostru, al slujitorilor lui Dumnedeŭ. Și nu a dis că sîntem evangheliști și propoveduitorĭ, ci slugĭ și slujitorĭ, fiind-că evangheliștii și propoveduitoriĭ cu singur cuvîntul bine-vestesc și propoveduesc, iar slugile și slujitoriĭ și cu lucrul slujesc[1]).

Fiește-căruia precum Domnul ĭ-a dat.

Nicĭ acéstă mică epanghelmă, dice, ce o avem a slujbeĭ și a slujireĭ, nu o avem dela înșine, ci și acésta o am luat dela Domnul; altul cu altă mĕsură, adecă altul mai mult și altul maĭ puțin, precum Domnul ĭ-a dăruit.

6. Eŭ am sădit, Apolo a adăpat, Dumnedeŭ le-a crescut.

Eŭ, dice, întâiŭ am semĕnat în sufletele vóstre sĕmênța propoveduireĭ evangheliei; iar Apolo cu îndesita învĕțătură a sa a adăpat sĕmênța propoveduireĭ mele și nu a lăsat să se usuce de arșița ispitelor diavolului și a ómenilor celor necinstitorĭ de Dumnedeŭ; totul însă este al lui Dumnedeŭ, pentru-că însuși a crescut și pre sĕmênța mea și o a înaintat îndreptându-o, și adăparea lui Apolo și pre voĭ v'a adus la acest fel de rodire[2]).

[1]) Din dicerea acésta încheie ceĭ ce teologhisesc, cum că arhiereiĭ și iereiĭ adecă preoțiĭ, în sfințita lucrare a dumnedeeștilor taĭne, ajută numaĭ organicește ca niște mijlóce ale întâeĭ pricinĭ, adecă ale Darului prea Sfîntului Duh, de către carele ca de către făcĕtórea pricină se lucréză cu desăvîrșire tóte taĭnele. Pentru acésta dice dumnedeescul Chrisostom: „Forma plinindu-o, preotul stă dicênd graĭurile, iar puterea și Darul este a lui Dumnedeŭ“ (care le săvîrșește) (In Cuv. cel la vênd area lui Iuda). Și iarăși: „Și ce dic preoțiĭ“? Nicĭ anghelii, nicĭ arhanghelul pot ce-va a lucra la cele date de Dumnedeŭ; ci Tatăl și Fiiul și Sf. Duh pre tóte le iconomisește; iar preotul limba sa o împrumută și mâna sa o dă. Că nicĭ ar fi fost drept pentru rĕutatea altuia a se trece cu vederea, ceĭ ce se apropie la simvólele taĭneĭ nóstre (Vor. LXXXVI, la Ioan).

[2]) Iar dumnedeescul Grigorie al Nisieĭ, sădire a lui Pavel înțelege pre catihisirea credinței, și pre învĕțătură iar adăparea lui Apolo, că boteza el pre ceĭ catihisiți de Pavel. Că dice Sf. acesta așa: sădește prin învĕ-

7. Drept aceea nicĭ cela ce sădeşte este ce-va, nicĭ cela ce adapă, ci Dumnedĕŭ cela ce creşte.

Vedĭ aicea înţelepciunea a Mar. Pavel, cum face defăimarea uşóră şi neîngreuetóre a înţelepţilor din Corint şi a bogaţilor învĕţătorĭ, defăimându-se şi nimicindu-se pre sineşĭ şi pre Apolo, dupre ceea ce se vede, învĕţând că se cuvine să luăm aminte numaĭ de Dumnedĕŭ şi luĭ să afierosim tóte bunătăţile şi darurile ce le avem, pentru-că ale sale sînt.

8. Iar cel ce sădeşte şi cel ce adapă una sînt.

Adecă şi eŭ, carele am sădit, şi Apolo, carele a adăpat, fiind-că nu putem de sine-ne a face nicĭ un lucru fără de Dumnedĕŭ, dupre acésta amêndoĭ una sîntem. Şi voĭ dar cum vĕ mândriţĭ unul asupra altuĭa de vreme ce toţĭ una sînteţĭ şi de vreme ce fără ajutorul luĭ Dumnedĕŭ nimica puteţĭ a isprăvi?

Fieşte-care însă plata sa îşĭ va lua dupre a sa ostenélă.

Fiind-că ceĭ maĭ mulţĭ decât ceĭ-l-alţĭ, aŭ ostenit întru credinţă, urma să se fi făcut maĭ leneşĭ, audind că toţĭ sînt una, pentru acésta îndată îndreptézĕ cuvîntul Pavel şi dice, că una sînt: şi cel ce sădeşte şi cel ce adapă, fiind-că nimic pot a face fără de Dumnedĕŭ, cel ce creşte; de vreme ce în cât la întórcere şi resplătirea ce aŭ să priiméscă dela Dumnedĕŭ, aŭ osebire unul de altul; pentru-că fieşte-carele dupre ostenéla ce ar face, are să ĭa şi plata, orĭ maĭ multă, orĭ maĭ puţină. Nu a dis însă, că se va plăti fieşte-căruĭa dupre lucrul, ce va face, ci dupre ostenélă; pentru-că de multe orĭ ostenesţe cine-va, ĭar lucrul, pentru carele ostenesţe nu-l isprăveşte; însă deşi nu l'a putut isprăvi, de plata osteneleĭ sale negreşit nu se lipseşte, ci are să o priiméscă.

9. Că aĭ luĭ Dumnedĕŭ împreună lucrătorĭ sîntem.

Noĭ, dice, cariĭ învĕţăm şi propoveduim sîntem împreună lucrătorĭ aĭ luĭ Dumnedĕŭ, fiind-că împreună (lucrăm) la scoposul (adecă pravăţul) luĭ Dumnedĕŭ, carele voeşte să mântuiască pre toţĭ ómenĭ prin învĕţătura şi propoveduirea. Insă nu sîntem înşine făcĕtorĭ orĭ dătătorĭ, adecă nu lucrăm, nicĭ dăm noĭ dela înşine pre mântuirea ómenilor, ci Dumnedĕŭ. Decĭ noĭ, de vreme ce sîntem împreună lucrătorĭ la scoposul luĭ Dumnedĕŭ, nu trebue să fim defăimaţĭ. Şi ĭarăşĭ fiind-că noĭ nu sîntem însuşĭ făcĕtoriĭ mântuireĭ ómenilor, ci totul este al luĭ Dumnedĕŭ, pentru acésta nu se cuvine a ne mândri.

ţătură (póte prin catihisie) Apostolul; ĭar Apolos adapă botezând prin taĭnica a dóua naştere, proaducênd pre ceĭ catihisiţĭ de Pavel la taĭnă (Cuv. II, împrotiva luĭ Evnomie). Şi acésta este ceea ce a dis maĭ înainte Pavel: „Că nu m'a trimis pre mine Christos să botez, ci ca să binevestesc" (Stihul 17, la acestaşi cap.).

A luĭ Dumnedeŭ arătură, a luĭ Dumnedeŭ zidire sînteți.

Fiind-că maĭ sus a dis Pavel, că eŭ v'am sădit, stărueşte întru acésta metaforă şi pentru acésta numeşte aicea pre Corinteni arătură a luĭ Dumnedeŭ. Şi fiind-că maĭ jos ĭarăşĭ dice, temelie de casă şi a bisericeĭ luĭ Christos, pentru acésta îĭ numeşte şi zidire. Decĭ dice, o hristianilor, dacă sînteți arătură şi zidire a luĭ Dumnedeŭ, datorĭ sînteți să vé numiți dela numele luĭ Dumnedeŭ, al stăpânuluĭ arătureĭ şi zidireĭ aceştia, şi nu dela numele plugarilor şi ale zidarilor. Decĭ, ca o arătură ce sînteți, este de datorie să fiți îngrădiți împrejur cu o îngrădire a unireĭ în ce chip şi tótă holda arată, este îngrădită. Iar ca o zidire datorĭ sînteți să fiți uniți unul cu altul, în ce chip este şi zidirea unită şi a nu fi despărțiți unul de altul.

10. Dupre darul cel dat mie dela Dumnedeŭ, ca un înțelept arhitecton am pus temelie.

Arhitecton înțelept şi întâĭŭ meşter se numeşte aci Pavel pre sine, nu ca să se înalțe însuşĭ, ci ca să arăte că acésta este însuşirea arhitectonuluĭ înțelept a pune temelie acest feĭ prea sigură la tótă casa şi biserica credincioşilor, adecă pre Christos şi credința cea în Christos; şi cum că Pavel nu se mândreşte numindu-se aşa pre sineşĭ, este arătat din acésta: pentru-că, dice, dupre Darul luĭ Dumnedeŭ, cel dat mie, am pus temelia, nu e isprava mea, fraților, acésta a fi eŭ înțelept arhitecton, dice, ci este a Darului luĭ Dumnedeŭ.

Iar altul asupra aceştia zideşte; vază însă fieşte-carele cum suprazideşte.

Fiind-că maĭ înainte a învețat Apostolul pre Corinteni despre unire întru un gând, adecă ca să fie uniți şi conglăsuiți între dinşiĭ, acum îĭ învață şi despre viață şi petrecere. Că faptele şi lucrurile fieşte-căruĭa om le numeşte suprazidire, care se zidesc asupra zidireĭ, adecă asupra luĭ Christos şi a credinței ceiĭ întru Christos.

11. Că altă zidire (temelie) niminea póte pune afară de aceea ce este pusă, carea este Iisus Christos.

Nicĭ un arhitecton, dice, şi întâĭŭ meşter, în câtă vreme rămâne înțelept arhitecton, nu póte pune altă temelie afară de Christos[1]); căcĭ când vre un arhitecton nu este înțelept, pune

[1]) Sf. Grigorie Nisis tâlcuind dicerea acésta a luĭ Solomon: „Domnul m'a zidit pre mine, început căilor sale la lucrurile luĭ, maĭ înainte de véc m'a zidit" (Pild. VIII). Acésta, dic, tâlcuindo-o, dice: „Că acésta se dice pentru Christos dupre omenire şi nu dupre Dumnedeire; carele se face nóuă şi temelie maĭ înainte de viitoru véc, dupre glasul luĭ Pavel, că altă temelie nimenea nu póte pune, afară de ceea ce este pusă." (Cuv. II, împrotiva luĭ Evnomie).

altă temelie, însă din aceea urméză eresurĭ și dezbinărĭ; ĭar la voĭ Corintenilĭ, fiind-că s'a pus o temelie Christos, pentru acésta sînteți datorĭ și voĭ asupra aceștia să ziditĭ, nu faptele zavistieĭ și ale prigonireĭ, ci lucrările unireĭ și ale fapteĭ bune.

12. Dacă cine-va suprazidește pre acéstă temelie: aur, argint, petrĭĭ scumpe, lemne, ĭarbă, stuh, al fiește-căruĭa lucru arătat se va face[1]).

După ce noĭ hristianiĭ priimim credința cea întru Christos ca temelie a tótă casa și biserica credincioșilor, atuncea deaciĭa zidim asupra acesteĭ temeliĭ fiește-carele. Altul adecă lucrările cele bune, care aŭ osebire între dînsele, fiind adecă unele maĭ marĭ, ĭar altele maĭ micĭ; precum de pildă zidim pre acéstă temelie fecĭoria și necăsătoria, ca aur, ĭar nunta cea cinstită ca argint, pre necăștigare, ca pre niște petrĭĭ scumpe, ĭar pre milostenie în bogăție, ca un alt lucru maĭ de jos preț[2]). Iar altul ĭarăși zidește asupra temelieĭ credinței, lucrările cele rele, care și acestea aŭ între ele trepte și mĕsurĭ. De pildă zidește cine-va asupra acesteea, necurăția patimilor celor trupeștĭ, ca o ĭarbă, ĭubirea de argint și lăcomia de averĭ, ca paele ținereĭ ceĭĭ secerate, care decât cele-l-alte maĭ lesne se ard; ĭar beția și rîsul și glumele ca niște lemne. Póte însă unĭĭ înțeleg dimprotivă: și lemne dic că ar fi pĕcatele cele trupeștĭ și ĭubirea de argint; ĭar pae și ĭarbă, dic, că ar fi beția, îmbuĭbarea și glumele.

13. Că ḑiua va arăta, că în foc se va descoperi, al fiește-căruĭa lucru ce fel este, focul îl va lămuri.

Ḑiuă aicea dice Pavel pre cea a venireĭ a dóua și a judecățeĭ Domnuluĭ; dice încă și că, cu foc se vor descoperi, a-

[1]) Așa tâlcuește dicerea acésta dumneḑeescul Maxim, dicênd: „Pre Domnul ca pre óre-care temelie, înălțimea bunătăților suprazidindu-o noĭ, să punem asupră-ĭ: aur, argint, petrĭĭ scumpe, adecă cuvîntare de dumneḑeire curată și neminciunoșită și viața strevĕḑută și strĕlucită și cugetărĭ dumneḑeeștĭ și înțelegerĭ luminate ca mărgaritarul, dar nu lemne, nicĭ ĭarbă, nicĭ trestiĭ, adecă nicĭ idolo-slujire, adecă căscare de gură către cele simțite, nicĭ viață fără de socotință, nicĭ cugetărĭ împătimașe și lipsite de priceperea cea dupre înțelepciune ca niște pae (Cap. XII a suteĭ a II din cele teologhicești).

[2]) Iar dumneḑeescul Ambrosie, aur, adecă înțelege pre dragoste, ĭar argint pre înțelepciune și petre scumpe pre cele-l-alte fapte bune (la Coresie). Iar sf. Grigorie al Nisieĭ ḑice așa: de-asupra zidește cine-va pre temelia acésta aur, orĭ argint, orĭ petrĭĭ scumpe, acestea sînt faptele cele bune; ĭar lemne și ĭarbă și trestie se tâlcuește firea rĕutățeĭ, care spre nimica alta, fără numaĭ spre cheltuĭala foculuĭ se gătește“ (Vor. VII către ceĭ bisericești).

decă se vor arăta ce fel sînt dupre firea lor, orĭ aur şi argint, orĭ lemne şi ĭarbă şi trestiĭ[1]).

14. De va rĕmânea lucrul cuĭ-va, care l'a suprazidit, plată va lua.

15. Iar de se va arde lucrul cuĭ-va, se va păgubi.

Dacă tu, o hristiane, dice, carele aĭ creḑut, aĭ zidit asupra temelieĭ acesteea a credinţeĭ lucrurĭ şi fapte bune ca aurul şi argintul, negreşit vor rĕmânea lucrurile şi faptele tale cele bune şi tu veĭ lua plată pentru ele împĕrăţia cerĭurilor; ĭar de aĭ zidit lucrurĭ rele şi pĕcate să ştiĭ că lucrurile tale cele rele nu vor suferi ĭuţimea foculuĭ celuĭ vecinic, ci se vor arde şi se vor arăta că a fost rele. Căcĭ precum când purtând cine-va arme de aur, ar trece prin un rĭŭ de foc, să face maĭ strĕlucit, ĭar de ar fi încărcat cu ĭarbă şi cu trestiĭ, nu numaĭ acestea se vor arde de rĭul acel de foc, ci şi însuşĭ se va omorî, aşa urméză şi la faptele cele bune şi la cele rele. Drept aceea nu e de folos singură credinţa, fără de fapte bune, căcĭ ĭată şi aicea temelia este Christos şi credinţa luĭ Christos, ci dacă faptele nu sînt dupre Christos şi conglăsuite cu credinţa, adecă bune şi sfinte, precum credinţa e bună şi sfîntă, acestea se dic că sînt vrednice a se arde[2]).

---

[1]) Despre acéstă dicere aşa arată Mar. Vasilie: „Acesta pre voĭ vĕ va boteza cu Duhul Sfînt şi cu foc, botez de foc dicênd pre cercarea ce în vremea judecăţeĭ o arată, precum dice Apostolul: „Al fieşte-căruĭa lucrul, ce fel este, focul îl cercetéză". Şi ĭarăşĭ: „Că diua va arăta căcĭ în foc se descopere" (Cap. XV despre Sf. Duh). Iar dumneḑeescul Diadoh şi purtătorul de Dumneḑeŭ Maxim, maĭ întru un glas cu Mar. Vasilie dic, că Diadohul dice aşa: „Aceea însă deşi în puţină vreme, topindu-se în vremea morţeĭ, se vor lăsa întru mulţimea tuturor celor-l-alţĭ ómenĭ, ca unĭĭ ce sînt supt judecată, că prin focul judecăţeĭ cercêndu-se, în datoritele lor sórte dupre faptele lor să-şĭ ĭa dela bunul Dumneḑeul nostru şi dela împĕratul Iisus Christos" (Cap. C). Iar purtătorul de Dumneḑeŭ Maxim, despre dicerea acésta întrebat fiind rĕspunde aşa: ceĭ ce nu aŭ luat desăvîrşita (póte judecată), ci se află avênd pĕcate şi isprăvĭ, aceştia vin la dicastiria judecăţeĭ óre-cum ţiindu-se spre cercetare; şi de va atârna cumpâna bunătăţilor maĭ mult, se vor curăţi de muncă (la filocalia, fóia 237).

[2]) Iar cum că lucrurile cele rele aŭ să se ardă şi să se pérdă, nu însă şi pĕcătosul cel ce le-a făcut acelea, mărturiseşte şi Mar. Vasilie dicênd: „Pĕcatul adecă este nimic, nicĭ al sĕŭ ipostas se înţelege, ĭar întru ceĭ ce îl fac pre el maĭ vîrtos, saŭ întru cele ce rĕŭ se fac, va păgubi pre suflet de estimea bineluĭ ce îl are, că închipueşte întunerec gândit pentru nedreptăţĭ, care cu lumina dreptăţeĭ se topeşte.... Că încetând faptele cele rele şi estimea pĕcatuluĭ împreună se perde că, căuta-se-va, dice, pĕcatul luĭ şi nu se va afla (Psalm. IX, 39). Şi de se întêmplă a fi păstrată pedépsa cea pentru pĕcate celor ce pĕcătuesc şi munca cea pentru pĕcate nedezlegată (Aşeḑĕmînt IV din cele aschiti-

El însă se va mântui, așa însă ca prin foc.

Nu precum faptele cele rele, dice, se ard și per, așa și el adecă păcătosul, carele a făcut faptele cele rele, are să se ardă și are să se pérdă desăvîrșit, adecă să se ducă întru a nu fi; ci se va mântui, adecă se va păzi întreg, pentru a se arde în veci în foc; căci și noi obicinuim a dice când vorovim pentru vre un lemn ce este băgat în foc și nu arde cu lesnire ca să se facă cenușă, dicem, că lemnul acesta se păzește în foc, adecă rămâne îndelungată vreme nears. Deci păcătosul, cel ce a făcut lucrurile cele rele, se págubește, pentru-că a ostenit întru acest fel de lucruri, cari i-aŭ pricinuit muncă și pentru-că a pus ostenélă zădarnică în lucruri neînființate, precum sînt păcatele, căci fieste-care păcat este nimic. Precum s'ar págubi un negustor, carele ar da bani mulți și ar cumpăra un dobitoc mort și o mortăciune în loc de viŭ; se mântuește însă păcătosul, adecă întreg rămâne și nu pere, dar rămâne întreg, pentru ca să se muncéscă vecinic; așa tâlcuește dicerea acésta dumnedeescul Chrisostom, împreună cu sfințitul Teofilact[1]).

---

ceștĭ). Iar Meletie Pigas aduce spre mărturie pre sfințit. Avgustin, care tâlcuește dicerea acésta a Apostoluluĭ, adecă cum că foc înțelege sfințitul părintele acesta, pre necazurile cele din viața acésta, despre care a dis óre unde, că noĭ mărturisim că întru acéstă muritóre viață sînt órecare certărĭ, adecă pedepse curățitóre. Urméză însă acestaș Meletie dicênd: și noĭ dar dupre acestaș Avgustin, focul acest dis de Apostol luăm că sînt necazurile, metaforicește dicêndu-se foc, că aprindere a dis fericitul Petru pre necazurĭ: „Iubiților, dice, nu vĕ miraț de aprinderea, ce este întru voĭ, spre ispită făcêndu-se vóuĕ“ (I Petru IV, 12). Fiind-că ca un foc și acestea ispitesc și vădesc pre fieste-carele, ce fel se află cu curățenia către fapta bună, orĭ către rĕutate, saŭ cum este părtaș fieste-căruĭa din acestea, precum dice și David: „Cercat-aĭ inima mea, cercetatu-m'aĭ nóptea“; și acéstă cercetare și cercarea o tălmăcește dicênd: „Ispititu-m'aĭ și nu s'a aflat întru mine nedreptate“ (Psalm XVI, s. 4; Cartea IV despre hristianism).

[1]) Ci și Fotie la locumenie pre dicerea „ca prin foc“ așa o tâlcuește: „Și vedĭ ce a adaus, așa dice, ca prin foc“, adecă așa se va mântui ca în foc țindu-se, adecă arzêndu-se și netopindu-se, căci ca nu audind mântuire pentru tăcerea numireĭ, să socotești că munca va fi până se vor arde faptele, a avut trebuință de acéstă adăugire, adecă el se va mântui, prin foc arzêndu-se de-apururea, că acésta însemnéză dicerea „ca“. Iar Dialogul (în Cap. IV al dialogurilor) și Avgustin (în tâlcui. Psalmuluĭ XXXVII) focul acesta îl înțeleg, că este focul pocăinței în viața acésta (la Coresie); însă foc aicea se înțelege cel al venireĭ a dóua, precum dumnedeescul Chrisostom, Teofilact și Fotie întru un glas aŭ tâlcuit; fiind-că ziua Domnuluĭ aicea se înțelege cea a judecățeĭ și venireĭ a dóua, precum a tâlcuit-o și Mar. Vasilie mai în urmă. Ci și teologul Grigorie dice în cuvîntul cel despre botez: „Știŭ și foc nu curățitor, ci muncitor adecă gătit diavolilor și anghelilor luĭ, orĭ cel ce va purcede dela fața Domnuluĭ și va arde împrejur pre vrășmașiĭ luĭ“; dela

16. Aŭ nu ştiţi că biserica luĭ Dumnedeŭ sînteţi, şi Duhul luĭ Dumnedeŭ locueşte întru voĭ?

Aicea începe Apostolul a intra în pricina aceluĭa ce curvea şi se împreuna cu maşteha sa. Şi veĭ, o cetitoriule, cum întrebuinţéză cuvîntul ruşinător şi mustrător; căcĭ mustră pre acela ce curvea şi făcea amestecare de sânge, aducênd aminte de darul ce s'a dat nóuĕ hristianilor, adecă de locuirea Sf. Duh în inimile nóstre; măcar deşi nu a pus aicea arătată fata a acelui mestecător de sânge, ci face cuvîntul obştesc la toţi şi nehotărîtor. Se închee însă din cuvintele acestea şi acésta, cum că Duhul cel Sfînt este Dumnedeŭ, căcĭ dacă noĭ hristianiĭ sîntem biserică a luĭ Dumnedeŭ, pentru-că Duhul cel Sfînt locueşte întru noĭ, Duhul cel Sfînt dar este Dumnedeŭ[1]). «Că aŭ nu ştiţi dice, că trupul vostru este lăcaşul Sfîntuluĭ Duh, care îl aveţĭ dela Dumnedeŭ»? (I Corint. VII, 19).

17. De va strica cine-va lăcaşul luĭ Dumnedeŭ, îl va strica pre acela Dumnedeŭ.

Acela, dice, ce strică locaşul trupuluĭ sĕŭ prin curvie şi prin necurăţia trupuluĭ, îl va strica pre acela, adecă îl va perde Dumnedeŭ. Acésta însă o dice Apostolul, nu ca cum blestemând, ci ca maĭ înainte spuind, ceea ce are să se facă.

Că lăcaşul luĭ Dumnedeŭ sfînt este, carĭ sînteţĭ voĭ.

Şi dar curvarul nu póte fi sfînt, pentru-că a perdut darul de a fi lăcaş al luĭ Dumnedeŭ, fiind-că a eşit din inima luĭ

---

carele şi sfinţitul Cozma luându-o a dis: „În foc botéză în sfîrşit Christos pre ceĭ nesupuşĭ şi carĭ nu-l socotesc pre el Dumnedeŭ. Deci focul acela va cerca şi va deslusi faptele cele bune şi cele rele. Iar Teodorit aşa tâlcueşte acéstă dicere: Învĕţătoriĭ (că aceştia sînt ceĭ ce supra zidesc pre temelie) învaţă cele dumnedeeştĭ, iar ceĭ ce aud dupre stăpânirea de sine a socotinţeĭ, aleg ce e de făcut, dar însă în ziua arătăreĭ Mântuitoruluĭ, mehenc (judecată) va fi şi cercetare amăruntită şi pre ceĭ ce aŭ vieţuit viaţă bună, ca pre aur şi pre argint, focul maĭ strĕluciţĭ îĭ va arăta; iar pre lucrătoriĭ rĕutăţeĭ ca pre nişte lemne şi iarbă şi trestiĭ îĭ va topi; iar învĕţătorul cele cuviincióse învĕţând, nu se va osîndi la muncă, ci se va învrednici de mântuire; că acésta dice: iar el se va mântui, învĕţătorul adecă, iar lucrul se va arde, în loc de: carĭ şi-aŭ făcut loru-şi lucrul rĕŭ, dacă lucrul cuĭ-va va arde se va págubi, aşa însă ca prin foc, în loc de: se va arde lucrul luĭ de foc, iar el se va mântui, adeca învĕţătorul.... Iar dacă cine-va pre dicerea ca prin foc, nu o va potrivi la lucrul, ci la învĕţătorul, aşa înţelégă. Că pentru acelea el nu va da samă (orĭ nu se va pedepsi); se va mântui însă şi el prin foc cercându-se, de îşĭ are viaţa potrivită cu învĕţătura.

[1]) Aşa din dicerea acésta a luĭ Pavel închee atât Teologul Grigorie în cuvîntul cel despre Sfîntul Duh, cât şi Mar. Vasilie în cuvintele cele despre Sf. Duh: cum că Duhul Sfînt este Dumnedeŭ; ci şi Teodorit dice: „Însuşĭ cuvîntul mărturiseşte că Dumnedeŭ este Prea Sfîntul Duh".

Dumnedeŭ cel Sînt, care îl sfinţea. Şi care este lăcaşul? Voĭ adecă, de veţĭ rĕmânea curaţĭ şi sfinţĭ.

18. Nimenea pre sine-şi să nu se amăgéscă.

Nicĭ unul, ḑice, nu se amăgéscă pre sine-şĭ, că lucrul póte fi altmintrelea şi nu precum eŭ l'am ḑis.

De se pare cui-va a fi înţelept între voĭ în vécul acesta, facă-se nebun, ca să se facă înţelept.

După ce a ḑis Pavel puţine óre-care cu chip ghicitoresc pentru cel ce curvea şi făcea amestecare de sânge cu maşteha sa, apoĭ ĭarăşĭ întórce cuvîntul către aceĭa, ce se mândreaŭ întru înţelepcĭunea cea din afară, şi ḑice: că orĭ carele socoteşte între voĭ, că este înţelept, acela să se facă nebun, adecă acela să necinstéscă şi să defaĭme pre omenésca înţelepcĭune, cea din afară, pentru ca să căştige pre înţelepcĭunea cea dumnedeéscă[1]). Căcĭ precum sărăcia cea dupre Dumnedeŭ este bogăţie, şi neslava cea dupre Dumnedeŭ este slavă, aşa şi nebunia cea dupre Dumnedeŭ este înţelepcĭune. Vedĭ însă, o cetitorĭule, că nu a ḑis să lépede pre înţelepcĭunea cea din afară, ci a ḑis lucru mult maĭ mare, adecă să se facă nebun, adecă să nu gândéscă ce-va dela sine, nicĭ să crédă cugetelor sale, ci să urmeze luĭ Dumedeŭ, ca un dobitoc, şi să crédă întru tóte cuvintele luĭ Dumnedeŭ.

19. Că înţelepcĭunea lumeĭ aceştia, nebunie este la Dumnedeŭ.

Înţelepcĭunea lumeĭ, ḑice, la Dumnedeŭ este nebunie, nu numaĭ căcĭ acésta nu trebueşte la înţelepcĭunea cea adevĕrată şi dumnedeéscă, ci şi pentru-că împedecă; fiind-că umflarea şi mândria, ce pricinueşte la ceĭ ce o aŭ, nu-ĭ lasă să se înveţe şi pentru acésta îĭ face să rĕmâe tot-de-una întru neînvĕţătura şi necunoştinţa adevĕruluĭ. Pentru acésta şi ca niştе nebunĭ şi fără de minte se prind şi se vînéză de înalt prea înţeleptul Dumnedeŭ[2]).

[1]) Pentru acésta şi Sf. Grigorie Tesal. tropologhiceşte tâlcuind cuvîntul Domnuluĭ cel ce ḑice: că anevoe va intra bogatul întru împĕrăţia luĭ Dumnedeŭ (Mat. XIX, 23), ḑice, că precum bogatul întru avuţiĭ cu anevoe póte a se mântui, aşa şi cel bogat întru învĕţăturile cele din afară, cu anevoe póte a se mântui, ĭar de le va lăsa pentru Christos, orĭ măcar de le va întrebuinţa spre slava luĭ Dumnedeŭ şi spre folosul aprópeluĭ (se póte mântui).

[2]) Şi cu adevĕrat înţelepcĭunea lumeĭ aceştia nebunie este la Dumnedeŭ; căcĭ dupre Coresie, vredniciile înţelepcĭuneĭ ceiĭ vechĭ, nebunie se arată înaintea luĭ Dumnedeŭ şi prea minciunóse: I) Vrednicie a înţelepcĭuneĭ ceiĭ vechĭ era cum că din ceea ce cu totul e nimic, nimic se face. II) Că din lipsă către deprindere, întórcere nu se face (adecă din orb, orĭ surd, orĭ mort, cine-va nu póte fi: vedĕnd şi audind şi viŭ). III) Estimea întêmplăreĭ se află întru altă estime. IV) Că lumea este pururea viecuitóre. V) Numĕrul I este întru altul neîmpărtăşit. VI) De a fi

Că scris este: Cela ce prinde pre cei înțelepți întru viclenia lor (Iov V, 13).

Aici aduce Apostolul mărturie dela Iov, că omenésca înțelepciune, la Dumnedeŭ este nebunie, și dice, că întru tot înțeleptul Dumnedeŭ, prinde pre înțelepții cei din afară, ca pre niște nebuni, adecă cu înseși armele lor îi biruește, și cu tóta viclenia lor îi vînéză[1]). Căci deși se par ei a fi înțelepți și întru tot vicleni, cu sofizmele lor și cu multele împleticitórele silogismurile lor, dar însă înaintea lui Dumnedeŭ se vădesc că sînt nebunie și fără de minte; precum de pildă aceia socotesc, că n'aŭ trebuință de Dumnedeŭ și de dumnedeésca înțelepciune, ci că pre tóte le înțeleg cu cunoștința și cu înțelepciunea lor. Dumnedeŭ însă a arătat lor cu înseși lucrurile, că grăimea și vicleșugul silogismurilor lor, nu i-aŭ folosit nimica, ci mai ales de Dumnedeŭ aŭ ei trebuință și de dumnedeésca înțelepciune, cei ce socotesc că nu aŭ trebuință de ea. Drept aceea cu viclenia ceea, cu care ei socoteaŭ, că le știŭ tóte, înșiși aceia s'aŭ vădit, că nu aŭ știut nimica, ci sînt mai netrebnici și mai necunoscători întru cele de nevoe și mântuitóre, mai mult decât pescarii și decât făcătorii de corturi (ori săidecari) precum eraŭ cei-l-alți Apostoli și Pavel, carele tăia pieĭ și făcea corturi.

20. Și iarăși: Cunóște Domnul gândurile înțelepților că sînt zadarnice (Psalm. XCIII, s. 12).

Dumnedeŭ, dice, cunóște gândurile înțelepților și mult împleticitele silogismurile lor și sofizmele sînt nefolositóre și zadarnice spre mântuirea lor. Și dar de vreme ce aceștia așa sînt, cum voi Corinteniĭ știți și cugetați cele împrotivă de Dumnedeŭ și nu lepădați pre înțelepții cei din afară, ca pre niște zadarnici și nefolositori și îi ocrotiți și îi îmbrățișați ca pre niște folositori și mântuitori?

21. Drept aceea nimenea să se laude între ómeni, că tóte ale vóstre sînt, ori Pavel, ori Apolos, ori Chifa.

Aceste cuvinte se par că le dice Corintenilor acelora, cari se supuneaŭ înțelepților și bogaților acelora, însă înfruntéză pre mândrii aceia înțelepți și bogați, dicênd: că nu se cuvine ei a se mândri întru înțelepciunea cea din afară, pentru-că acésta este nebunie; nici întru duhovnicestile daruri, pentru-că acelea

---

dóuĕ firĭ deplinite întru un ipostas. VII) A fi Dumnedeŭ cu lucrarea nemărginit. VIII) A se mișca dupre loc cel cu totul neîntrupat. Iar acestea tóte staŭ împrotiva cuvîntăreĭ de Dumnedeŭ a nóstre.

[1]) Pentru acésta și Tertulian (în Cap. III, cel despre suflet) și Irineŭ (în capitolul asupra ereticilor), pre filosofi i-a numit părinți ai ereticilor, celor ce s'aŭ făcut mai în urmă (La Coresie).

sînt ale luĭ Dumnedeŭ, și pentru ceĭ ce se supun lor, acestea se daŭ și celor ce îĭ supun. Că acésta însemnéză dicerea: tóte sînt ale vóstre; adecă ce se mândresc dascăliĭ voștri? Orĭ de ce îĭ umflațĭ voĭ și îĭ faceți să se mândréscă? Nu cum-va aŭ vre un dar al lor? Nu, că darurile acelea, ce le aŭ eĭ, sînt ale vóstre; căcĭ că s'a dat acestea lor dela Dumnedeŭ pentru al vostru folos; pentru acésta eĭ sînt datorĭ a cunóște vóuĕ har. Aicea iarăși s'a adus pre sine-și și pre Petru, Pavel, pentru ca să facă cuvîntul maĭ ușor și neîngreuetor și pentru ca să arăte, că dacă noĭ Apostolii dela Dumnedeŭ am luat darurile pentru al vostru folos și pentru voĭ ne-am hirotonisit dela Dumnedeŭ învețătorĭ, cu mult maĭ vîrtos, învețătoriĭ ceĭ de acum aĭ voștri nu aŭ dreptate a se făli întru darurile, ce aŭ, ca în órecare ispravĭ ale lor, pentru-că acestea sînt strĕine bunătățĭ și ca dela Dumnedeŭ dăruite și ca pentru a vóstră mântuire date[1]).

22. Orĭ lumea, orĭ viața, orĭ mórtea, orĭ cele ce sînt acum, orĭ cele ce vor să fie.

Și viața, dice, învețătorilor, pentru voĭ este, o fraților, pentru ca să vĕ folosiți ceĭ ce vĕ învețați dela dînșiĭ. Și mórtea lor încă, pentru voĭ se sufere, pentru-că învețătoriĭ pentru folosul vostru se primejduesc la mórte; orĭ și dupre alt chip se înțelege acésta: că și mórtea, care s'a sloboțit luĭ Adam și strĕnepoților luĭ, pentru voĭ s'a sloboțit a fi, pentru a vĕ face întregĭ înțelepțĭ voĭ. Încă și mórtea Stăpânuluĭ Christos, pentru voĭ s'a iconomisit; pentru ca să vĕ mântuițĭ voĭ de stricăcĭune și îndoita mórte a sufletuluĭ și a trupuluĭ. Și în scurt a dice: lumea tótă pentru voĭ s'a făcut, ca voĭ prin privirea lumeĭ să vĕ povețuițĭ și să vĕ suițĭ cu mintea la cunoștința luĭ Dumnedeŭ, făcĕtoruluĭ a tóte, celuĭ ce a zidit lumea. Și pentru ca să întrebuințați pre stricăcĭunea lumeĭ acesteea de învețătorĭ și povățuitorĭ către darul și iubirea lumeĭ ceiĭ nestricate și vecĭnice; și bunătățile cele ce sînt acum și darurile încă pentru voĭ sînt, care încă de aicea le dăruește Dumnedeŭ celor ce îl cred pre el; încă și cele viitóre pentru voĭ sînt gătite.

---

[1]) Iar dumnedeescul Chrisostom din dicerea acésta închee: că pentru hristianĭ se dă Sfîntul Duh și nevrednicilor preoțĭ, dicênd așa: „Că dacă a făcut a se sloboți glas prin măgar și prin vrăjitorĭ blagosloveniĭ dumnedeeștĭ a dăruit în gură necuvîntătóre și în necurata limbă a luĭ Valaam, lucrând pentru greșițiĭ Evreĭ; cu mult maĭ vîrtos pentru voĭ, ceĭ bine cunoscĕtorĭ, deși fórte pângăriți sînt preoțiĭ, acesteași tot-de-una le va lucra și le va trimite pre Duhul cel Sfînt? Că nicĭ cel curat, din curățenia sa îl trage pre acesta, ci darul este carele lucréză totul. „Că tóte, dice, pentru voĭ sînt, orĭ Pavel, orĭ Apolos, orĭ Chifa". Că cele ce s'aŭ închezeșluit preotuluĭ, al singur luĭ Dumnedeŭ lucru este a le dă-

23. Tóte ale vóstre sînt, iar voĭ aĭ luĭ Christos, iar Christos, al luĭ Dumneḑeŭ.

Precum noĭ sîntem aĭ luĭ Christos, nu este şi Christos aşa al luĭ Dumneḑeŭ; căcĭ noĭ sîntem aĭ luĭ Christos, ca lucru şi făptură al luĭ; ĭar Christos este a luĭ Dumneḑeŭ, ca Fiŭ al luĭ închinat şi pricinuitor firesc avênd pre Tatăl. Drept aceea măcar deşi ḑicerea este una, dar înţelegerea este osebită; fiindcă nicĭ tóte estimele sînt ale nóstre, precum sîntem noĭ aĭ luĭ Christos; căcĭ noĭ sîntem robĭ şi făpturĭ ale luĭ Christos precum şi tóte cele-l-alte; ĭar tóte estimele nu sînt ale nóstre, nicĭ făpturĭ ale nóstre. Drept aceea voĭ Corinteniĭ nu aţĭ făcut bine, căcĭ v'aţĭ supus pre sine-vĕ unor ómenĭ, în vreme ce sînteţi robĭ aĭ luĭ Christos[1]).

CAP. IV.

1. Aşa să ne socotéscă pre noĭ omul, ca slugĭ ale luĭ Christos şi iconomĭ aĭ taĭnelor luĭ Dumneḑeŭ.

De vreme ce, ḑice, că noĭ Apostoliĭ şi învĕţătoriĭ sîntem slugĭ ale luĭ Christos, pentru ce voĭ Corinteniĭ lăsaţĭ pre stăpânul Christos şi nu vĕ numiţĭ dela numele nostru, al slugilor şi robilor luĭ Christos? Şi pentru acésta a numit pre Apostolĭ şi pre învĕţătorĭ iconomĭ aĭ taĭnelor luĭ Dumneḑeŭ, pentru ca să arăte că eĭ nu se cuvine a da cuvîntul şi învĕţătura la toţĭ fără de iconomie; ci trebue să înveţe pre ómeniĭ aceĭa, cărora li se cuvine şi când se cuvine şi precum se cuvine[2]); şi maĭ ales

rui" (Vorov. LXXXVI la Ionă). Veḑĭ şi suptînsemnarea ḑicereĭ: „Plecaţi-vĕ povăţuitorilor voştrii" (Evreĭ XIII, 17).

[1]) Ḑice însuşĭ Teodorit, că tóte sînt ale nóstre, pentru ĭubirea de ómenĭ a luĭ Dumneḑeŭ; ĭar noĭ aĭ luĭ Christos, dupre omenirea luĭ, mădulărĭ ale luĭ; ĭar dupre dumneḑeire, făpturĭ; ĭar Christos este al luĭ Dumneḑeŭ, ca Fiŭ al luĭ adevĕrat, şi dintr'însul născut dupre dumneḑeire.

[2]) Pentru acésta nu e însuşirea fieşte-căruĭa a se face preot şi arhiereŭ şi învĕţătoŕ al norodului şi iconom al taĭnelor luĭ Dumneḑeŭ. Pentru acésta scria Isidor Pilusiotul către Paĭadie: „Nu e lucrul al tuturor de a putea apăra începĕtoria cea de acest fel (a preoţieĭ adecă), care şi decât împĕrăţia este maĭ înaltă; că acesta adecă lucrurile ceĭe dumneḑeeştĭ le ocârmueşte, ĭar acela pre ceĭe pământeştĭ; ci purtarea grijeĭ de puţinĭ, ceĭ atâta de dreptĭ, carĭ s'ar căḑea atâta a se osebi de către ceĭ supuşĭ, în cât se osebesc păstoriĭ de oĭ, ca să nu ḑic nimic maĭ mult" (Epist. 216). Ḑice însuşĭ Teodorit: cel ce voeşte a necinsti pre noĭ, ca pre slugĭ cinstéscă-ne, că de iconomĭ sfiască-se, mĕsóre cinstea cu fire. Şi acestea nu numaĭ le scria dumneḑeescul Apostol, ci şi le învĕţa. Că pre Licaonenĭ ispitindu-se a le jertfi luĭ şi luĭ Varnava, ĭ-a oprit, ĭarĕle amêndoĭ rupêndu-şĭ şi strigênd, că ómenĭ asemenea vóuĕ compătimaşĭ sîntem. Aşa şi fericitul Petru a ḑis luĭ Cornelie: „Şi însumĭ eŭ om sînt" (Fapt. X, 26).

tainele lui Dumnedeŭ nu se cuvine învĕtătorii a le arăta la toți de obște, că acest lucru este potrivit înțeleptului iconom.

2. Iar ceea ce se caută deaciia întru iconomi este, ca să se afle cine-va credincios[1]).

Acésta este dator a avea iconomul, a fi însuși încredințat, întru cele ce i s'a dat dela Dumnedeŭ, adecă a nu-și însuși însuși stăpânești le lucruri, ce i s'a încredințat, a nu întrebuința acelea, ce i s'a dat, ca cum însuși ar fi stăpân și ca cum ar fi ale sale, ci să le întrebuințeze ca pre niște străine, și să nu dică că sînt ale sale cele stăpânești, ci cu totul dimprotivă, și cele ale sale să le dică, că sînt stăpânești, adecă ale stăpânului a tóte Dumnedeŭ.

3. Mie însă în cel mai puțin îmi este, ca să mĕ judec de către voi, saŭ de omenésca di.

Un rĕŭ se afla în Corint, adecă, că eraŭ despărțiți și aveaŭ dascălĭ ai lor hristiani, aceștia ședeaŭ ca niște judecători și pre cinstitorii de Dumnedeŭ și pre iubitorii de Dumnedeŭ hristiani, pre cei neînvĕțați adecă, îi osîndeaŭ și îi depărtaŭ, iar pre ómenii cei prea rĕi și răzvrătiți, îi alegeaŭ pentru limbuția lor și da acest fel de hotărîri cu obrăznicie. Cutarele este vrednic dicênd: cutarele decât cutarele este mai bun, și cutarele decât cutarele este mai josit.

Decî, fiind-că mai sus a dis, că acésta se cere dela iconomi, a fi ei încredințați întru iconomia lor, se părea însă cu acésta ce dice, că dă prilej celor de mai sus, să judece viața fiește-căruia om; iar acéstă judecată pricinuia mai mari prigoniri și dezbinări în Corint; pentru acésta, pentru ca să nu o pătiméscă acésta Corintenii, îi oprește de a judeca pre alții și dice lor: «Iar mie în cel mai puțin îmi este», adecă eŭ acésta o am de prea mare necinste a mea, de a mĕ judeca cât de puțin de voi; apoi, pentru a nu atinge pre ei, ca cum i-ar defăima, adauge acésta: «Ori de vre o omenéscă di»; adecă necinste a mea o am de a mĕ judeca nu numai de voi, ci și de ori-care alt om slăvit și înalt. Căci di omenéscă, Scriptura obicinuește a numi pre înălțime și pre buna norocire și slava omului, dupre psalmicésca dicere: «Diua nu mĕ voiŭ teme» (Psalm. LV, s. 2). Adecă de îmbelșugări și de bunele norociri ale omului nu mĕ voiŭ teme[2]). Nimenea audindu-le acestea însă, să nu prihănéscă pre Pavel, ca pre un mândru, pentru-că acestea cu adevĕrat nu le dice pentru sineși, căci nici unul nici cum nu l'a judecat pre el, ci a pus obrazul sĕŭ, ca cu acesta să învețe pre ceĭ-l-alți să nu judece.

---

[1]) Între altele: „Ca credincios cine-va să se afle".

[2]) Iar Teodorit dice, că „omenéscă di" a numit pre puțina viață a firei.

4. Ci nicĭ pre sine-mĭ mĕ judec, că cu nimic mĕ cunosc pre sine-mĭ vinovat; ci nu întru acésta m'am îndreptat; ĭar cela ce mĕ judecă pre mine Domnul este.

Să nu socotiţĭ, ḑice, că defăimându-vĕ pre voĭ, orĭ pre vre un alt om, ḑic, că nu cunosc vrednic lucru, de a mĕ judeca de om, ci nicĭ socotesc că sînt destul şi vrednic eŭ însu-mĭ a mĕ judeca pre mine însu-mĭ; că nicĭ o greşélă cunosc a fi întru sine-mĭ şi în conştiinţa mea, neputênd a mĕ judeca pre sine-mĭ drept şi cu scumpătate. Insă cu acésta nu m'am îndreptat, adecă nu sînt curat de pĕcat; căcĭ póte să fi greşit eŭ óre-care greşéle, însă nu le cunosc. Şi singur Domnul este, carele judecă acestea şi le cunóşte cu amăruntul şi fără smintélă. Din aceste cuvinte, o cetitorĭule, socoteşte cât de scumpătătită va fi cercetarea, ce are să se facă la judecata cea viitóre, întru a dóua venire a stăpânuluĭ, pentru-că atuncea Domnul are să afle greşélele cele ascunse, încă şi întru acela, ce nu se judecă de conştiinţa sa, că a greşit în vre un lucru, orĭ în cuvînt, orĭ în gând[1]).

5. Drept aceea nimic maĭ înainte de vreme să judecaţĭ, până ce va veni Domnul.

Veḑĭ acum, o cetitorĭule, că Pavel nu a ḑis pentru sine, că ómenĭĭ nu sînt vrednicĭ a-l judeca, ci pentru ca Corintenĭĭ să nu judece pre alţiĭ? Că fericitul Pavel obicĭnueşte a face unele ca acestea, adecă a priimi tot-de-una în faţa sa cele ale altora socotite, şi asupra feţeĭ sale a învĕţa acelea ce are să înveţe pre alţiĭ, ca cu chipul acesta să facă cuvîntul maĭ neîngreuetor şi mult maĭ bine priimit de către ascultătorĭ[2]).

[1]) Din acest cuvînt al luĭ Pavel învĕţăm, că nu trebue a ne încredinţa în conştiinţa nóstră, dacă când-va nu ne mustră ea pentru o faptă a nóstră; pentru-că conştiinţă se ḑice numaĭ la acele greşéle, ce le ştim, şi nu şi la cele ce nu le ştim. Dar fiind-că dupre Ieremia: „Inima e maĭ adâncă decât tóte“ (Cap. XVII, 9) şi multe mărunte patimĭ se află ascunse într'însa, care cu totuluĭ tot nu le ştie nicĭ însuşĭ acela ce le are. Pentru acésta şi David ruga pre Dumneḑeŭ, ḑicênd: „De cele ascunse ale mele curăţeşte-mĕ“ (Psalm. XVIII, 13). Pentru acésta şi tu hristiane, crede tot-de-una, că inima ta nu e curată desăvîrşit de patimĭ mărunte şi ascunse, carĭ singur luĭ Dumneḑeŭ sînt cunoscute, care cercetéză inimile, dupre Solomon, ce ḑice: „Tu singur ştiĭ inimile tutulor ómenilor“ (III Impĕraţ. VIII, 39). Şi tot-de-una să aibĭ de adevĕrată, ceea ce ḑice Ioan că Dumneḑeŭ este maĭ mare decât conştiinţa nóstră, adecă: „Maĭ mare este Dumneḑeŭ decât inima nóstră şi cunóşte tóte (I Ioan III, 20). Pentru-că dacă Mar. Pavel aicea, cu tóte că nu cunoştea să-l fi mustrat conştiinţa sa de vre un lucru, însă ĭarăşĭ nu se socotea pentru acésta pre sineşĭ drept înaintea luĭ Dumneḑeŭ; cu cât maĭ vîrtos noĭ nu se cuvine, a ne socoti pre înşine drepţĭ, măcar de şi nu ne-ar mustra conştiinţa.

[2]) Iar Mar. Vasilie ḑice, că din cuvintele acestea ce ḑice aicea Pavel, încheem, că dacă judecata vre unuĭ frate, s'ar afla întru a nóstră stă-

Carele va și lumina pre cele ascunse ale întunerecului și va arăta sfaturile inimilor.

Acum, dice, în viața acésta sînt ascunse faptele cele rele ale ómenilor; că acestea sînt, pre care aicea Apostolul le numește: «Ascunsurĭ ale întunereculuĭ»; că de multe orĭ unul ce este necurat și stricat de păcate, se socotește de ómenĭ că ar fi curat și îmbunătățit; ĭar atuncĭ la înfricoșata judecată va arăta Dumnedeŭ tóte faptele cele rele și ascunse încă și însește sfaturile și cugetările cele ascunse ale inimilor ómenilor; precum de pildă unul întru acéstă viață laudă pre vre un om vrednic de laudă; lauda acésta este bună, dar sfatul și cugetarea aceluĭa ce îl laudă, póte este rea și stricată, că póte laudă pre acel îmbunătățit cu scopos rĕŭ și cu lingușire și fățărnicie. Ĭarăși altul prihănește pre alt om, dupre ceea ce se vede, pentru ca să îndrepteze, ĭar dupre socotéla cea ascunsă și dinlăuntru a inimeĭ sale, pentru ca să-l batjocuréscă și să-l împri-

---

pânire și pe lângă acestea de ar fi necunoscut lucru, se cuvine să nu judecăm pre fratele, dupre cea de Apostolul dișă, despre cele necunoscute: „Drept aceea nu maĭ înainte de vreme să judecațĭ ce-va, până ce va veni Domnul, carele și va lumina pre cele ascunse ale întunereculuĭ; însă nevoe neapărată este să izbîndim judecățile luĭ Dumnedeŭ..... Insă de nu este cine-va învinovățindu-se între noĭ, că aceleași le face (că așa fiind), necutezător să fie spre a judeca pre fratele, audind pre Domnul că dice: „Scóte întâiŭ bîrna din ochiul tĕŭ“ (In șirul tâlc. Evangh. Math. Cap. VII). Incă și Isidor Pilusiotul (?) dice așa: despre cele arătate adecă și Apostolul judeca și poruncea a judeca și a scos, și a scóte din biserică a poruncit. Iar despre cele nearătate a poruncit a îngădui, până ce va veni Domnul. Că necuviincĭos lucru este a răpi vrednicia judecătoruluĭ și fără judecată a da hotărîrea și a nu sloboți acésta dreptaruluĭ adevĕruluĭ (tij). Iar dumnedeescul Maxim dice: „Este a ne înfricoșa ca Dumnedeŭ și Tatăl pre nimenea judecă, că tótă judecata o a dat Fiĭuluĭ“; ĭar Fiĭul strigă și dice: „Nu judecațĭ și nu vĕ veți judeca“. Și Apostolul asemenea: „Nu judecațĭ ce-va maĭ înainte de vreme, până ce va veni Domnul“. Iar ómenii lăsând de a judeca păcatele loru-și aŭ răpit judecata dela Fiĭul și eĭ ca niște nepĕcătoși judecă și osîndesc pre alțiĭ, cerĭul de acésta s'a înfricoșat și pământul s'a cutremurat, ĭar eĭ nesimțind nu se rușinézĕ“ (tij). Insemnézĕ însă cum că atuncea nu pĕcătuește cine-va, când spune pĕcatul saŭ greșéla altuĭa, orĭ pentru ca să îndrepteze pre acela, orĭ pentru ca să foloséscă pre altul, precum dice acestașĭ dumnedeesc Maxim: „Cu nepătimire greșéla fratelui spuind-o, dupre dóuĕ pricinĭ o spune: orĭ pentru ca să-l îndrepteze pre el, orĭ pentru a folosi pre altul“. Iar afară de aceste dóuĕ de o spune orĭ luĭ orĭ altuĭa ocărându-l și batjocurându-l pre el o spune; și nu va scăpa de dumnedeésca părăsire, ci orĭ întru aceeașĭ orĭ întru altă greșală negrești va cădea și de către alțiĭ înfruntându-se orĭ vĕdându-se și ocărându-se se va rușina (Cap. LXXII a suteĭ a 3-a din cele despre dragoste). Insașĭ acésta o scrie și Mar. Vasilie în cele aschiticești, din care a luat și dumnedeescul Maxim, cele maĭ sus dișe, adecă în Hotărîr. XXV cea în scurt.

veliștescă (arăte) greșala fratelui sĕŭ la ceĭ-l-alțĭ. Atuncea însă la viitórea judecată a luĭ Dumnedĕŭ, acestea tóte și alte milióne nenumĕrate sfaturĭ ascunse ale ómenilor prea descoperit aŭ să se arăte.

Și atuncea lauda se va face fiește-căruĭa dela Dumnedĕŭ.

Dupre urmare era să dică Apostolul, că atuncea se va face dela Dumnedĕŭ, orĭ pedépsa, orĭ lauda; pedépsa la ceĭ rĕĭ, și lauda la ceĭ bunĭ, ce a lăsat pedépsa și a dis numaĭ lauda, pentru ca să facă cuvîntul mai mângâios.

6. Acestea însă, fraților, le-am rasformăluit întru mine și întru Apolo pentru voĭ, ca întru noĭ să vĕ învețațĭ a nu cugeta maĭ presus de ce este scris.

Acestea tóte, dice, ce le-am dis maĭ sus, atât pentru prigonire și dezbinărĭ, cât și pentru ceĭ ce judecă pre alțiĭ, acestea, dic, tóte le-am închipuit dupre socotință asupra feței mele și a luĭ Apolo, cu scopos, că să vĕ învețațĭ voĭ asupra fețelor nóstre, a nu cugeta maĭ pre sus de ceea-ce este scris. Că dice Domnul despre acésta, cum că nu se cade a se lăuda cine-va și a se mândri. Celă ce vrea să fie maĭ întâiŭ, să fie maĭ pre urmă decât toțĭ (Mat. XXIII, 12) și altele nenumĕrate, dice Scriptura; ĭar despre acésta, că nu se cuvine a judeca cine-va, dice Domnul: «Nu judecațĭ și nu vĕ vețĭ judeca» (Mat. VII, 1).

Ca să nu vĕ mândriți unul pentru altul asupra altuĭa[1]).

Cuvintele acestea le dice Pavel către norod, că face învețătura Apostolul de multe feluri și cu deosebire; și alte orĭ întórce cuvîntul către ucenicĭ și către ceĭ ce se supun, ĭar alte orĭ către învețătorĭ și către ceĭ ce s-aŭ supus, precum și acum întórce cuvîntul către ucenicĭ și către ceĭ supușĭ; pentru-că aceștia se umflaseră și se mândreaŭ unul asupra altuĭa, că aŭ învețătorĭ înțelepți, și un ucenic se mândrea că are maĭ bun învețător, împrotiva altuĭ ucenic, ce nu avea acest fel de învețător, asemenea și acela împrotiva aceluĭa-l-alt. Cu dreptate însă acéstă mândrie o numește umflare, dupre metaforaua și asemĕnarea fólelor orĭ altor trupurĭ, care se umflă și se beșică de aer orĭ de vre o altă re(a) umezélă și patimă. Decĭ arată cu acestea, că mândria este deșartă și nefolositóre și plină de vênt.

[1]) La Teodorit așa se scrie: „Unul pentru altul nu vĕ umflațĭ asupra altuĭa"; care se vede maĭ dréptă; însă se îndreptézĕ și așa, precum este aicea scrisă, dela dicerea „vĕ umflațĭ" se înțelege așa „ca să vĕ învețațĭ, ca nu unul pentru altul a vĕ umfla asupra altuĭa". Căcĭ dicerea „ca" este de lipsă și trebuește a se uni cu graĭul, să vĕ învețațĭ, din afară înțelegêndu-se.

7. Că cine te deslușește pre tine? Și ce aĭ, care nu aĭ luat? Iar și de aĭ luat, ce te fălești, ca cum nu aĭ luat?

Aceste cuvinte le dice către învățătorĭ Pavel. «Cine, dice, te deslușește pre tine», învățător, adecă cine te-a cercat saŭ te-a judecat vrednic de laudă și te mândrești, omule? Dar judecata ómenilor este greșită; ci fie că ești vrednic de laudă și acésta nu este a ta ispravă, ci este a luĭ Dumnedeŭ, că ți-a dat darul acela, pentru carele te laudĭ și dupre urmare aĭ luat tu darul acest lăudat, carele aĭ dela Dumnedeŭ și nu l'aĭ isprăvit cu ostenéla ta. Iar și de l'aĭ luat dela Dumnedeŭ, cum apoĭ tu te îngâmfezĭ, ca cum nu l'aĭ fi luat, ci ca cum l'aĭ avea de sine-ți și din ostenelele tale, pentru-că cel ce ia, nu se cuvine a se îngâmfa, pentru ceea ce a luat, fiind-că este strĕin lucru și nu al sĕŭ.

8. Iată sătuĭ sînteți; iată v'ați îmbogățit.

Aceste cuvinte sînt de un om, ce este îngreuĭat de scârbă. Atât de curând, dice, voĭ, Corinteniĭ, v'ați îmbogățit și nu maĭ aveți trebuință deaciia de nimica? Atâta v'ați săturat în puțină vreme? Atâta ați ajuns la deplinătate și ați luat tótă bogăția dumnedeeștei cunoștințe și a duhovnicești lor darurĭ, în cât maĭ mult a lua nu aveți trebuință?[1]). Dar însă acéstă deplinăte, ce o socotiți voĭ că o aveți, în vécul viitor se dă și nu întru acest véc. Voĭ însă, precum se vede, încă maĭ aveți trebuință de acésta de acum deplinătate, căcĭ lauda cu care vĕ lăudați, acésta vĕ arată, că ați ajuns la deplinătatea viitoruluĭ véc. Acestea le dice Apostolul, pentru ca să-ĭ arăte că sînt prea nedepliniți, dacă cugetézĭ așa.

Fără de noĭ v'ați îmbogățit.

Și aceste cuvinte de asemenea le dice Apostolul, ca un prea îngreuĭat și mâhnit, ca să arăte Corintenilor, că eraŭ fără conștiință și nemulțumitorĭ; de vreme ce voĭ, dice, după ce v'ați învrednicit de niște dumnedeești Darurĭ ca acestea, precum socotiți și v'ați făcut împărați și bogați în dumnedeeștile Darurĭ, nu ați voit să faceți împreună părtași aĭ bogăției și aĭ împărăției vóstre acesteea și pre noĭ Apostoliĭ, carĭ am ostenit, ca să luați voĭ darurile acestea.

Și o! de ați fi împărățit, ca și noĭ împreună cu voĭ să împărățim.

Măcar, dice, de ați împărăți, adecă măcar de ați dobândi

[1]) Că maĭ și Pavel prihănește pre Corintenĭ aicea cu înseși cuvintele acelea, ce proorociĭ prihănesc în parte. Că Isaia dice: „Dis-a Efraim: însumĭ m'am îmbogățit“ (Cap. XII, 8). Și Zaharia ĭarăși: „Bine este cuvîntat Domnul, că ne-am îmbogățit“ (Cap. XI, 5).

deplinătatea; apoĭ ca să nu se socotéscă, că-ĭ ía preste picĭor cu cuvîntul și în rîs, adauge: ca și noĭ Apostoliĭ și învĕțătoriĭ voștriĭ împreună să împĕrățim, adecă ca și noĭ să dobândim acéstă deplinătate și acesteași bunătățĭ, pentru-că slava vóstră este și a nóstră; de vreme ce de obște fiește-căruța învĕțător ĭĭ este lucru dorit a spori și a se face depliniți ucenicĭĭ sĕĭ.

9. Că mi se pare, că Dumnedeŭ pre noĭ Apostolii ceĭ maĭ de pre urmă ne-a arătat, ca pre niște rânduiți spre mórte.

Cuvinte, dice aicea Pavel, mâhnicióse și mustrătóre, dicênd, precum socotesc eŭ din cele ce voĭ faceți, noĭ Apostoliĭ și învĕțătoriĭ voștriĭ, ne arătăm de Dumnedeŭ mult maĭ josiți de cât voĭ și de toți ómeniĭ lepădați și rânduiți spre mórte, adecă osândiți și gătiți numaĭ spre a ne omorî și nu spre a lua și noĭ dumnedeeștile Daruri, căcĭ din cugetările, ce aveți voĭ că ați împĕrățit, încheiŭ, că noĭ Apostoliĭ, ceĭ ce pentru Christos atâtea și atâtea pătimim, ne-am osândit de Dumnedeŭ să fim decât toți, ceĭ maĭ josiți dupre daruri și ceĭ maĭ osândiți.

Că priveliște ne-am făcut lumeĭ și anghelilor și ómenilor.

Noĭ Apostoliĭ nu pătimim în vre un unghiŭ, și într'o parte a lumeĭ, ci în tóte părțile lumeĭ și ne vĕd pre noĭ pătimind, nu numaĭ ómeniĭ (pentru-că nu sînt nescare-va próste și de nimic acelea, pentru care pătimim, ca să avem numaĭ pre ómenĭ privitorĭ), ci ne vĕd pre noĭ și anghelii, căcĭ luptele și nevoințele nóstre sînt atât de marĭ, în cât sînt vrednice și înșișĭ anghelii a le privi; de vreme ce nu ne luptăm numaĭ cu ómeniĭ, ci cu începĕtoriĭ și stăpânitoriĭ și puterile demonilor celor rĕĭ.

10. Noĭ nebunĭ pentru Christos, ĭar voĭ înțelepți întru Christos.

Și cuvîntul acesta ĭarăși mustrător este, că de vreme ce și Apostolii se băteaŭ și se defăimaŭ pentru Christos, ca niște nebunĭ și fără de minte, ĭar Corintenii se cinsteaŭ și se socoteaŭ ca niște înțelepți și se mândreaŭ, că acestea sînt dupre Christos, pentru acésta ĭĭ mustră pre eĭ Apostolul, ca cum ar dice lor: și cum este cu putință, o Corintenilor, a fi unite cele dimprotivă întru aceleași cugetărĭ, care și voĭ și noĭ le avem? Căcĭ noĭ necinstindu-ne cugetăm, că pentru Christos ne necinstim, ĭar voĭ dimprotivă cinstindu-vĕ, cugetați că pentru Christos vĕ cinstiți. Apoĭ acésta este cu neputință; pentru acésta de nevoe este orĭ că noĭ nu cugetăm dupre Christos, orĭ voĭ; ci fiind-că e lucru nevrednic și nepotrivit, Apostolii luĭ

Christos a nu cugeta dupre Christos, voĭ dar sînteţĭ, carĭ nu cugetaţi dupre Christos şi dupre urmare voĭ sînteţĭ greşiţĭ[1]).

Noĭ slabĭ, ĭar voĭ tarĭ, voĭ slăviţĭ, ĭar noĭ necinstiţĭ.

Noĭ Apostolii adecă sîntem izgoniţi din loc în loc, ĭar voĭ locuiţĭ în patria vóstră şi aveţĭ tótă voea şi odihna, că ispitele şi gónele le numeşte Pavel slăbicĭune şi neputinţă în tóte părţile trimiterilor sale, şi voĭ sînteţi slăviţĭ şi cinstiţĭ şi de bun neam, ĭar noĭ ne defaĭmăm ca niştе necinstiţĭ şi fără de neam şi de nimic. Acestea însă le dice Apostolul, îngreuiat fiind şi mâhnit; ĭar înţelegerea cuvintelor acestora este acest fel, adecă: cum este cu putinţă noĭ Apostolii Domnuluĭ să pătimim rĕŭ şi să ne aflăm în necazurĭ şi în ispite, ĭar voĭ hristianiĭ ceĭ ce vĕ aflaţĭ în Corint, să dobândiţĭ tótă odihna, să vĕ aflaţi în bunătăţi şi în bune norocirĭ? In cât dintru acésta este arătat, că nu vĕ aflaţi bine, ci acum, unde aveţĭ odihne, acum maĭ mult rĕŭ vieţuiţĭ şi cu nevrednicie, nu ca niştе Apostolĭ şi ucenicĭ aĭ luĭ Christos. Apoĭ pentru acésta nu se cuvine a vĕ făli şi a vĕ mândri.

11. Până în ciasul de acum şi flămânzim şi însetoşăm şi sîntem goĭ.

Ce să povestesc, dice, relele cele vechĭ, ce le-am pătimit noĭ Apostolii? Vedeţi şi acum care rele ispitim, că de multe orĭ noĭ sîntem flămânzi şi însetaţi şi goĭ; ĭar voĭ dimprotivă sînteţĭ sătuĭ şi îmbelşugaţi şi îmbrăcaţi. Acestea însă le dice Apostolul, pentru ceĭ ce se desfată.

Şi ne pălmuim.

Adecă ne bat cu palme preste obraz spre necinste şi spre defăimare, că pălmuirea este chĭar, când cine va face palma sa adâncată şi loveşte pre celă-l-alt pre ascuns pre dinapoĭ preste

[1]) Iar Teodorit dice, că Pavel ca să nu înfrunteze mult pre Corintenĭ, dicênd că „voĭ sînteţĭ înţelepţi“ dupre urmare a dis acésta întru Christos. Dice însă şi Grigorie Nisis: „Şi câţĭ ĭarăşĭ dimprotivă din teoria estimelor celor adevĕrate îndeletnicindu-se, se socotesc a fi óre-carĭ orbĭ şi fără de minte întru lucrurile cele materialnice, precum şi Pavel se laudă a fi, nebun pre sineşĭ dicênd a fi întru Christos, că mintea şi înţelepcĭunea la nicĭ una din cele ce se caută aicea se îndeletnicea, pentru acésta şi dice: „Noĭ nebunĭ pentru Christos“, ca cum ar fi dis: noĭ orbĭ sîntem pentru viaţa acésta de jos, pentru-că căutăm pre cea de sus, şi ochiĭ în cap ĭĭ avem; pentru acésta şi fără acoperemênt era şi fără masă, sărac, nestatornicit, gol, în fóme, în sete, sbucĭumându-se din loc în loc; ci cel de jos acest fel, ĭa aminte întru cele de sus ce fel era; că până la al treilea cerĭŭ înălţându-se, unde era capul luĭ, acolo îşĭ avea ochiĭ, întru taĭnele cele negrăite ale raĭuluĭ zăbovindu-se şi cele nevĕdute vĕdêndu-le (Vor. a V la Eclesiastul asupra dicereĭ acesteea: Ochiĭ înţeleptuluĭ în capul sĕŭ sînt. Ecles. II, 14).

grumaz și face vuet, ca să pricinuiască celora-l-alți ce aud, rîs[1]). Acésta însă o dice Pavel celor ce se mândriau și nu voiau a se necinsti.

Și sîntem neașeḑați.

Adecă ne izgonim din loc în loc și nu avem în vre un loc stare și așeḑare; acésta însă o dice Pavel Corintenilor celor ce aveau bogăție și așeḑări, adecă moșii, și pentru acestea nu voiau a se lăsa.

12. Și ostenim și lucrăm cu mânile nóstre.

Acestea le dice Pavel, rușinând și înfruntând pre mincinoșii apostoli și pre mincĭuno-învĕțătorii aceia, carii se apucă să învețe pentru ca să căștige, și cari îndrăzneau a propovedui, ca să căștige bani din propoveduire și nu voiau să lucreze.

Ocărîți fiind, binecuvêntăm; izgoniți, suferim; huliți, mângâem.

Lucrul cel mai mare, dice, decât tóte care pĕcătuim este acesta, că nici ne mâhnim, nici ne jeluim pentru relele care le cercăm. Și de unde e arătată acésta? Din acésta, că acelora ce ne fac nóuĕ rĕu, noi ne silim a le face bine, că pre cei ce pre noi ne necinstesc, noi îi grăim de bine, și pre cei ce ne hulesc, adecă mai cu ocară și mai cu asprime se arată asupra nóstră, noi îi mângâem, adecă cu mai blânde și cu mai moi cuvinte le rĕsplătim; că acésta este mângâerea, adecă ceea ce îmblândește și alinéză voróva[2]); pentru acésta și hristianii, celor necredincioși și fără de minte, li se par a fi nebuni și fără

[1]) Iar Fotie în cele Amfiloh. dice, că pălmuirea era un fel de pedépsă care și spurcații Iudei o aŭ făcut asupra Domnuluĭ, acoperind fața luĭ, apoĭ lovindu-l și întrebându-l, îĭ dicea: Proorocește nóuĕ: cine este cel ce te-a lovit? precum scrie acésta sfîntul Luca (XXII, 64). Iar dumneḑeescul Chrisostom dice, că pălmuesc, se dice la lovirea preste cap, însă Pavel aicea o ia acésta „ne pălmuim" prost, în loc de: ne batem.

[2]) Iar Mar. Vasilie dice că Apostolul aicea de obște ne învață pre noi pre hristianĭ cu pilda sa, ca să întrebuințăm suferire de rĕu și blândețe către toți și cu facerĭ de bine să rĕsplătim celor ce ne fac rĕu, nu numai celor ce ne ocăresc și ne hulesc, ci și de obște și tuturor celor ce ne fac rĕu; iar graiul „mângâe" dumneḑeasca Scriptură îl întrebuințéză nu precum obștescul obiceiŭ îl ia spre a mângâia, orĭ a ruga pre cineva, ci spre a învoi inima spre încredințarea adevĕruluĭ; precum la dicerea acésta: „Mângâiați, mângâiați pre norodul meŭ" dice Dumneḑeŭ (Is. XL, 1). Și Apostolul aĭurea dice: Doresc a vĕ vedea pre voĭ, ca óre-ce dar să împărtășesc vóuĕ duhovnicesc, ca să vĕ întăriți voĭ, iar acesta este ca să vĕ mângâiați întru voĭ, prin credința, ceea ce este întru ambe părțile și întru voĭ și întru raine (Rom. I, 11; hotăr. CCXXVI în scurt). Încă și Botezătorul Ioan mângâind, dice (adecă învoind inimile Iudeilor către adevĕr, precum tâlcuește Mar. Vasilie aicea), bine vestea norodului luĭ (Luca III, 18).

de minte, căcĭ fac unele ca acestea, şi nu rĕsplătesc rĕŭ în loc de rĕŭ.

13. Ca nişte spălăturĭ ne-am făcut lumeĭ, tuturor lepădătură până acum.

Ce este spălătura? Ceea ce de obşte se ḑice zoĭ, căcĭ când cine-va spală vre un vas necurat şi spurcat, zoile acelea le numeşte spălăturĭ; şi lepădătură a minteĭ încă acéstaşĭ însemnéză; căcĭ se ḑice că lépădă, a-şĭ spala cine-va vasul saŭ alt lucru necurat şi a arunca zoile[1]). Deci, ḑice Pavel, că precum spălăturile şi zoile se aruncă afară, ca nişte spurcate şi vrednice de a nu se vedea, aşa şi noĭ Apostoliĭ vrednicĭ sîntem de a fi lepădaţĭ şi a ne socoti ca nişte lepădăturĭ îngreţeluitóre, nu numaĭ de voĭ, ci şi de tótă lumea, şi nu numaĭ într'o vreme şi în aniĭ ceĭ de maĭ înainte, ci şi până acum încă. Veḑĭ însă tu, o cetitoriule, ce fel se cuvine a fi hristianul, adecă se cuvine a pătimi rĕŭ şi a se nevoi, nu în óre-care vreme, ci până acum, adecă până la sfîrşitul vieţeĭ sale.

14. Nu ruşinându-vĕ pre voĭ scriŭ acestea, ci ca pre nişte fiĭ aĭ meĭ iubiţĭ, vĕ sfătuesc.

Nu le ḑic acestea vóuĕ, fraţilor, pentru ca să vĕ ruşinez, nicĭ cu socotélă rea şi cu ură le scriŭ vóuĕ, ci ca pre nişte fiĭ vĕ sfătuesc, şi nu prost fiĭ, ci iubiţĭ aĭ meĭ fiĭ. Apoĭ ertaţĭ mie şi de v'am ḑis ce-va greŭ şi însărcinător cuvînt, căcĭ din dragoste

[1]) Pentru acésta şi Icumenie ḑice, că spălătura se ḑice pânzătura cu care se şterge bolnavul de sudorile sale. Iar Fotie în cele amfiloh. ḑice, că dupre ceĭ vechĭ, spălătură se ḑicea şi jertfa ce se făcea pentru mântuirea óre-cărora; căcĭ când urma în vre o cetate să proaducă cetăţeniĭ zeilor lor jertfă pre vre un concetăţean al lor, pentru ca să se izbăvéscă de vre o pedépsă dumneḑeéscă, carĭ îĭ bătea, se adunaŭ împrejurul omuluĭ aceluĭa pre care urma a-l jertfi, răcorindu-l, adecă desmerdându-l cu mânile lor şi rugându-l ḑicea luĭ: „Rĕcorélă fă-te nóuĕ". De acolo dar luând numirea acésta Pavel, o robeşte întru supunerea luĭ Christos şi scrie Corintenilor, că spălătură (adecă rĕcorélă) pentru toţĭ s'a făcut; căcĭ cu adevĕrat Pavel, rĕcorélă a tuturor, adecă jertfă în fie-care ḑi se făcea ticăloşindu-se şi pătimind şi murind pentru mântuirea tuturor, precum însuşĭ ḑice: „In tóte ḑilele mor" (I Cor. XV, 31). Iar cum că acest fel de înţelegere are acéstă numire, adeveréză şi alcătuirea ḑicereĭ acesteea: pentru-că de ar însemna acésta pre lucrul cel necinstit şi de scuĭpit, trebuea, ḑice Pavel, spălătură orĭ lepădătură m'am făcut tuturor, adecă cu dativul şi nu: a tuturor spălătură orĭ lepădătură, cu genetivul. Atâta, ḑice, mĕ ard pentru dragostea vóstră, în cât nu mĕ lépăd de a mĕ face şi jertfă, sfinţită propoveduire şi curăţire pentru voĭ. Ḑice însă acestaşĭ Fotie, că de vreme ce şi o înţelegere a spălătureĭ saŭ a lepădătureĭ, şi cea-l-altă nu vatămă pre adevĕr, pentru acésta nu se opreşte cine-va de a-şĭ alege din amêndóuĕ înţelegerile pre ceea ce voeşte (Intreb. CLIV din Amfiloh.) adecă şi de a înţelege că spălătura însemnéză lucru de scuĭpit şi necinstit şi că însemnéză jertfă şi proaducere.

o am ḑis vóuĕ acésta, și nu din ură. Nu a ḑis însă: vĕ cert, ci: vĕ sfătuesc; și carele fiŭ nu sufere pre Tatăl sĕŭ, când îl sfătuește pentru folosul și mântuirea sa? Cu adevĕrat nicĭ unul.

15. Că de aŭĭ avea ḑece miĭ de pedagogĭ întru Christos, dar părinți nu mulți.

Măcar deși aveți mulți pedagogĭ, ḑice, și dascălĭ dupre Christos, dar părinți mulți, ca pre mine nu aveți. Ci póte ar fi ḑis Corinteniĭ: și ce? Ceĭ-l-alți învĕțătorĭ aĭ noștri nu ne ĭubesc? Către carĭ rĕspunde Pavel, ca aceĭa nu vĕ ĭubesc atâta, precum vĕ ĭubesc eŭ; că aceĭa sînt pedagogĭ, adecă numaĭ povățuitorĭ și dascălĭ aĭ voștriĭ de copiĭ, ĭar eŭ sînt tată al vostru duhovnicesc în Christos. Deci precum urméză la trupeștiĭ copiĭ și tată al lor este unul, ĭar pedagogiĭ lor urméză a fi mulți, ĭar dupre aseměnarea dragosteĭ tatăluĭ lor cel unul, dragostea pedagogilor este mult lipsită; așa urméză și la voĭ, duhovniceștiĭ meĭ fiĭ. Veḑĭ însă, ĭubitule, că și la pedagogĭ a ḑis în Christos, ca nu mult să-ĭ lovéscă pre eĭ, ci și lucrul cel maĭ ostenicĭos adecă, l'a dat pedagogilor; că una ca acésta este pedagogia, adecă lucru ostenicĭos și dureros; ĭar covîrșirea dragosteĭ o a păzit pentru sineși. Că una ca acésta este așezarea părinteluĭ, cu carea covîrșitorește ĭubește pre fiiĭ sĕĭ.

Că în Christos Iisus prin Evanghelie eŭ v'am născut pre voĭ.

Cu cuvintele acestea formăluește Apostolul cu ce chip este părinte al Corintenilor; eŭ, ḑice, cu ajutorul și Darul luĭ Christos v'am născut duhovnicește prin evanghelicésca propoveduire, pentru-că eŭ nu socotesc că cu puterea mea v'am născut duhovnicește, precum dascăliĭ voștriĭ socotesc, ci cu puterea luĭ Christos. Și nu a ḑis, că v'am învĕțat, ci v'am născut, pentru ca cu firescul nume al nașterei să arăte părintésca și curata dragoste ce o are către dînșiĭ, și că eĭ sînt ucenicĭi luĭ ceĭ prea de aprópe și prea adevĕrațĭ, precum și la multe alte părțĭ ale trimiterei acesteea o arată acésta.

16. Rogu-vĕ dar pre voĭ, următorĭ aĭ meĭ făceți-vĕ.

Urmați-mĭ, ḑice, fraților meĭ, întru tóte mie și nicĭ întru înțelepcĭunea vóstră să vĕ mândriți, nicĭ întru bogăția vóstră, nicĭ să vĕ osebiți de ceĭ-l-alți fraț aĭ voștriĭ; ci să cunóșteți că înțelepcĭunea și bogăția cea adevĕrată este dragostea cea către Christos și către fraților voștriĭ. Veḑĭ însă, o cetitorĭule, ĭubirea de ómeni și milostivirea a fericituluĭ Pavel! Cum se rógă și nu poruncește să-ĭ urmeze; mare dovadă însă de îndrăznélă și de faptă bună a luĭ Pavel este, a se propune pre sineși înaintea tuturor model și pildă de bunătăți, pentru ca să urmeze toțĭ[1]).

[1]) Pentru acésta și dumneḑeescul Chrisostom tâlcuind ḑicerea acésta

17. Pentru acésta am trimis vóuĕ pre Timoteĭ, carele este fiŭ al meŭ ĭubit.

Pentru acésta, ḑice, adecă pentru-că am durere pentru voĭ, ca de fiĭ aĭ meĭ ĭubiţi, am trimis la voĭ pre Timoteĭ, pentru-că însumĭ voĭam în persónă a veni ca să vĕ îndreptez, însă fiind-că acésta nu mĭ-a fost cu putinţă, pentru acésta am trimis pre Timoteĭ, carele este fiŭ aĭ meŭ ĭubit. Iar acéstă laudă o a ḑis Pavel, una adecă, ca să le arăte că atâta îĭ ĭubeşte, încât a ales pentru dragostea lor de a se despărţi de ĭubitul sĕŭ fiŭ, şi alta încă, pentru ca să-ĭ facă să priiméscă pre Timoteĭ, cu respect şi cu evlavie[1]).

Şi credincĭos întru Domnul.

Pre lângă laudele cele de maĭ sus, a adaus Apostolul şi că Timoteĭ este credincĭos întru Domnul, adecă i s'a încredinţat nu lucru de viaţa acésta şi lumeştĭ, ci cele dupre Christos şi duhovniceştĭ. Drept aceea ḑice şi în pricinile vóstre, cele dupre Christos, are să slujéscă cu încredinţare şi nicĭ o îndoĭală despre acésta să aveţĭ.

Carele va aduce aminte vóuĕ de căile mele cele în Christos, precum pretutindenea în tótă biserica învĕţ.

Nu a ḑis Pavel, că vĕ va învĕţa pre voĭ Timoteĭ, pentru ca să nu le pară rĕŭ, fiind-că atuncea Timoteĭ era tênĕr; ci a ḑis că vĕ va aduce aminte, adecă va înoi întru pomenirea vóstră cele ce le ştiţĭ; ĭar «căĭ» numeşte Pavel pre iconomiile ce le făcea întru propoveduire şi canónele şi legile şi moravurile, care le predanisa şi le învĕţa în lume. Să vĕ aducă aminte, ḑice, Timoteĭ, cum umblu, nu mândrindu-mĕ şi fălindu-mĕ, precum voĭ; nicĭ pricinuind hristianilor prigoniriĭ şi dezbinăriĭ; a adaus însă şi acésta: «În Christos», ca să arăte, căcĭ câte iconomiĭ şi învĕţăturĭ face, nicĭ o cugetare omenéscă aŭ, ci tóte sînt dupre Christos, orĭ şi că tóte se isprăvesc cu ajutorul şi puterea luĭ Christos. Ḑice încă, că va arăta vóuĕ Timoteĭ, însĕşĭ acelea,

---

ḑice: „O minune! Câtă e îndrăznéla învĕţătoruluĭ! Cum e de ascunsă închipuirea, când şi pre alţiĭ la acésta îĭ rógă! Nu pre sineşĭ înălţându-se o face acésta, ci arătând că lesnicĭósă e fapta bună. Că să nu-mĭ ḑicĭ, ḑice, că nu pot a urma ţie. Tu eştĭ învĕţător şi mare. Că nu e atâta osebire între mine şi între voĭ, câtă e a luĭ Christos către mine, însă eŭ am urmat aceluia.... Şi alt-fel încă arată că se póte şi aşa a urma luĭ Christos; că cela ce a urmat pecetea cea amărunţită (ce fel era Pavel) a urmat chipuluĭ celuĭ dintâĭŭ, adecă luĭ Christos (voróva XIII la acésta către Corintenĭ).

[1]) Insemnéză că pre Timoteĭ l'a trimis către Corintenĭ, fără scrisóre însă, precum ḑice Teodorit la pricina trimitereĭ aceştia, căcĭ acésta o a trimis prin Stefana, Apostolul, şi prin Fortunat şi prin Ahaic.

precum le învĕţ în fieşte-care biserică şi cetate; fiind-că nu învĕţ pre unii în parte vre o altă cugetare mai nóuă şi mai próspătă; ci toţi mărturisesc pentru mine, că acestea sînt care învĕţ şi nu altele óre-care. Rușinaţi-vĕ dar voi, Corinteni, pentru-că voi singuri, osebit de tóte cele-l-alte biserici şi cetăţi, aţi eşit din căile şi iconomiile mele şi învĕţaţi altele mai nouĭ.

18. Că neviind eŭ la voi, s'aŭ sumeţit óre-cari.

De vreme ce a dis Apostolul că am trimis pre Timotei, pentru a nu se face mai lenevoşi Corintenii, dice, că deşi acum nu viŭ la voi, şi pentru acésta lipsa şi nefiinţa mea între voi a făcut pre óre-cari dintre voi să se sumeţéscă şi să se mândréscă, dar însă voiŭ veni. Şi arată cu cuvintele acestea că mintea lor este copilărésca, că a copiilor însuşire este a se arăta neregulaţi, când lipseşte dascălul lor. Care însă eraŭ aceĭ ce se mândriseră? Eraŭ prietiniĭ celuĭ ce curvise şi carele se amesteca cu maşteha sa trupeşte; pentru-că fiind el înţelept (adecă procopsit întru învĕţăturĭ) şi bogat, avea prea mulţi, care-l apăraŭ. Orĭ eraŭ şi alţiĭ, carĭ se mândreaŭ întru înţelepciunea învĕţăturilor şi cu bogăţia lor, carĭ se făleaŭ, nefiind Pavel de faţă, ca să-ĭ înfrunteze.

19. Şi voiŭ veni curînd la voi, de va voi Domnul.

Cu aceste cuvinte domoleşte Apostolul şi împacă pre Corintenĭ şi-ĭ face pre eĭ să stea cu luare aminte. Şi bine a adaus acésta: «De va voi Domnul» să viŭ; pentru-că tóte mişcările sfinţilor se ocârmuesc cu ameninţarea şi voea Domnuluĭ[1]).

Şi voiŭ cunóşte nu cuvîntul celor ce se sumeţesc, ci puterea.

20. Că nu în cuvînt e împĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ, ci întru putere.

De vreme ce mincĭuno-apostoliĭ şi mincĭuno-dascăliĭ, ce era în Corint, nădĕjduindu-se în limbuţia şi înţelepciunea lor, defăimaŭ pre Pavel ca pre un om de rând şi fără de înţelepciune, pentru acésta dice, că atunci când voiŭ veni, voiŭ vedea şi voiŭ cunóşte nu înţelepciunea şi limbuţia lor, fiind-că acésta este netrebnică şi nefolositóre, ci voiŭ cunóşte dumneḑeésca putere, ce o aŭ spre a face minunĭ, pentru-că împĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ nu s'a propoveduit, nicĭ s'a adeverit cu cuvinte de buna limbuţie şi ritoriceştĭ, ci cu semne şi cu minunĭ, carĭ se fac cu

[1]) Ne învĕţăm însă şi noĭ din acésta, că tóte lucrurile ce avem să facem, măcar şi arătate de ar fi că sînt bune, trebue să le atârnăm de voea luĭ Dumneḑeŭ. Şi veḑĭ despre acésta şi tâlcuirea stihuluĭ al 3-lea al cap. VI al ceiĭ către Evreĭ. Şi suptînsemnarea dicereĭ: „Că dóră când-va mĕ voiŭ îndrepta în cale cu voea luĭ Dumneḑeŭ a veni către voi (Rom. I, 10).

puterea cea mai pre sus de fire a Sfîntului Duh. Iar cine este cel ce se sumetea, vedi-l înainte la Capul V, stih 2.

21. Ce voiți? Cu toiag să vin la voi, ori cu dragoste și cu duh de blândeță?

Toiag numește Pavel pedépsa și certarea. Deci dice: în mâna vóstră stă, o Corintenilor, ori să vin la voi ca să pedepsesc și să cert pre óre-cari dintre voi stăpânește și apostolește cu puterea Sf. Duh; ori să vin cu dragoste și cu duh de blândeță; căci de vă veți lenevi, voiu veni să vă pedepsesc, precum am pedepsit și pre Elima, vrăjitorul, orbindu-l pre el; iar de veți lua aminte și vă veți îndrepta, voiu întrebuința între voi duh de blândeță și de îndelungată răbdare; că este și duh de asprime și de certare; dar însă Pavel din cele mai bune îl numește, precum și pre Dumnedeu îi dicem numai îndurat și iubitor de ómeni, nu-l dicem pre el și pedepsitor, decât prea rare ori cu tóte că este și pedepsitor al celor réi[1]).

CAP. V.

1. Cu totul se aude întru voi curvie, și acest fel de curvie, care nici între păgâni se numește, ca cine-va pre muerea tatăluĭ sĕu să o aibă.

Obștéscă vinovație face Pavel a tuturor hristianilor, celor ce se află în Corint, pĕcatul celuĭ ce se împreuna trupește cu masteha sa. Și acésta o face pentru ca să nu se lenevéscă aceĭa, care nu se împărtășeau de pĕcatul acela, ci toți să se sîrguéscă împreună, ca să îndrepteze réul, fiind-că este ocară și prihană obștéscă la toți. Și nu a dis că se cutézá o curvie, ci se aude cu totul; căci dacă a se audi cu totul un réu ca acesta este fără-de-lege și oprit, cu cât mai vîrtos a se cuteza și mai ales a se cuteza între voi, carí v'ați învrednicit de atâtea taine și daruri ale Duhului Sînt? Și nu a dis, că nici între neamuri să face un pĕcat ca acesta, ci căci nici se numește, în cât fiiul să aibă pre muerea tatăluĭ sĕu, adecă pre masteha sa; dar Pavel nu a numit pre ea mastehă, ci numai muere a tatăluĭ aceluĭa, pentru ca mai greu să înfrunteze

[1]) Iar Chrisostom tâlcuind acésta, pre lângă cele ce le-a dis Sfințitul Teofilact adauge și acestea: „Socotește înțelepciunea luĭ Pavel, stăpânirea avîndu-o el și de una și de alta, face stăpâni pre alții dicênd: „Ce voiți?" In mâna vóstră stă lucrul, fiind-că voi sînteți stăpâni preste acest lucru și preste una și preste alta și de a cădea în gheena și de a dobîndi împĕrăția. Că Dumnedeu așa a voit că este, dice: „Foc și apă, ori unde voești veĭ întinde mâna ta" (Sir. XV, 16) și: „De veți voi și mĕ veți asculta pre mine, bunătățile pământuluĭ veți mânca (Isaia I, 19).

pre cei ce audĭau pomenind nume de tată[1]), cu mai domólă ḍicere a ḍis, că unul ca acesta are pre muerea tatăluĭ sĕŭ și nu că curvește, rușinându-se de numirea cea rĕŭ vestită a curvieĭ ceiĭ amestecătóre de sânge ca acésta.

2. Și voĭ sumeți sînteți.

Acela adecă, ḍice, se află întru acest fel de păgânesc pĕcat, ĭar voĭ vĕ mândriți și vĕ făliți întru înțelepcĭunea amestecătoruluĭ de sânge celuĭ de acest fel[2]). Că acela era un înțelept (întru învĕțăturile cele din afară adecă) și cu bună limbuție. Veḍĭ însă, o cetitorĭule, înțelepcĭunea luĭ Pavel, că pre acel fără-de-lege, nicĭ vrednic de cuvînt și de voróvă îl judecă, ca pre un necinstit și nevrednic de a se arăta în mijloc și a veni întru voróva sa; ci către ceĭ-l-alți vorovește și ḍice, fiind-că la toți era vinovăția obștéscă.

Și nu ați plâns maĭ bine, ca să se ridice din mijlocul vostru, cel ce a făcut rĕul acesta[3]).

Se cuvenea, ḍice, ca voĭ Corinteniĭ să vĕ întristați și să plângeți, pentru-că vinovăția acésta și prihana s'a întins preste tótă obștimea Corintuluĭ. Se cuvenea să plângeți și să rugați pre Dumneḍeŭ, precum plângeți și-l rugați, când urméză vre o cĭumă și bólă obștéscă în cetatea vóstră, pentru ca să se ridice dela voĭ, ca o obștéscă vătămare și pagubă, nelegĭuitul acesta amestecător de sânge. Veḍĭ însă, o cetitorĭule, că Pavel nicĭ aicea a pomenit numele luĭ, ci a ḍis numaĭ: «Cel ce a făcut lucrul acesta».

3. Eŭ dar nefiind la voĭ cu trupul, față fiind însă cu Duhul, ĭată am judecat ca cum aș fi de față.

Veḍĭ, o cetitorĭule, mânie, orĭ maĭ bine a ḍice, rîvnă apostoléscă a fericituluĭ Pavel; nu aștéptă să mérgă în Corint în persóna sa, și să-l primească pre el maĭ întâiŭ Corintenii, și a-

[1]) Ḍice însă și Teodorit: „Nu a ḍis maștеha, căcĭ numele arată órecare ocară, ci pre femeea tatăluĭ, adecă, pre ceea ce ținea rânduĭală de maĭcă, care în locul maĭceĭ sale s'a fost împreunat cu tatăl sĕŭ.

[2]) Mar. Vasilie tâlcuind ḍice, că sumețul și înalt cugetătorul una și aceeași sînt. Iar cine este ĭară înalt cugetătorul, ascultă-l pre însuși ḍicênd: „Înalt cugetător ar fi și cel ce se înalță pre sine, cel ce marĭ cugetéză pentru isprăvile, ce s'a făcut de el și carele se înalță dupre fariseul acela și nu se pogóră împreună cu ceĭ smeriți. Acestași dar s'ar ḍice și sumeț dupre vinovăția Corintenilor (din în scurt hotărâr. 56).

[3]) Acésta ca să se ridice din mijlocul vostru cel ce a făcut lucrul acesta o scrie Pavel aicea, dupre urmarea Sf. Scripturĭ: „Și veĭ ridica rĕul dintre voĭ înși-vĕ“ (II Leg. XVII, 7). Și ĭarăși: „Și veĭ ridica rĕul dintre voĭ înși-vĕ“ (II Lege XIX, 19). Acéstași se ḍice și la Cap. XXI a aceieași A dóua lege, măcar că Pavel maĭ jos întocmaĭ aduce ḍicerea acésta a Legeĭ a dóua.

tuncea să certe pre acel amestecător de sânge cu maşteha sa, ci se sîrgueşte şi lipsind trupeşte de acolo, să oprésca rĕul acela, ca pre o ciumă, mai înainte de a se lăţi la tot trupul bisericeĭ Corintuluĭ. Dicênd dar, că eŭ mĕ aflu acolo de faţă în Corint, cu Darul Sîntuluĭ Duh cel străvĕdĕtor, cu acésta se sîrgueşte ca să ajute Corinteniĭ hotărîreĭ ce face şi-ĭ înspăimântéză, că ştie cele ce vor să judece eĭ şi nu este neştiut ceea ce aŭ să facă. Dicênd însă şi că eŭ am judecat şi am hotărît, ca cum aş fi acolo de faţă, nu îĭ ĭartă pre eĭ să socotéscă şi să judĕce alt ce-va, afară de hotărîrea sa. Eŭ, dice, am făcut hotărîrea şi dar vre-o altă judecată şi hotărîre nu se cuvine a se face.

4. Pre cela ce acésta o a lucrat aşa[1]), întru numele Domnuluĭ nostru Iisus Christos adunându-vĕ voĭ şi duhul meŭ,

Ca să nu se arate Pavel că este obraznic, ĭa împreună şi pre Corinteniĭ părtaşĭ întru hotărîrea amestecătoruluĭ de sânge. Să vĕ adunaţi, dice, întru numele luĭ Christos, adecă întru a nu se face adunarea vóstră cu omenéscă chemare şi voe şi cu vre o împătimire şi ruşinare către amestecătorul de sânge acela, ci dupre voea luĭ Dumnedeŭ, ca însuşĭ Christos să vĕ adune împreună, pentru carele şi vĕ adunaţĭ; însă împreună cu dînşiĭ face epistat (adecă stătător asupră) şi pre duhul sĕŭ, adecă pre Darul sĕŭ cel străvĕdĕtor, pentru ca să nu erte pre nelegĭuitul acela, ci să facă drépta judecată şi hotărîrea pentru dînsul, fiind-că şi Pavel este de faţă şi vede şi aude judecata lor.

5. Impreună cu puterea Domnuluĭ nostru Iisus Christos, să se dea unul ca acesta luĭ satana.

Hotărîrea şi judecata ce aveţĭ să faceţĭ asupra mestecătoruluĭ de sânge cu maşteha sa este, să-l daţĭ pre el diavoluluĭ, cu puterea luĭ Christos. Iar acésta însemnéză, orĭ că Christos póte a vĕ da un dar ca acesta, ca să puteţĭ a-l da diavoluluĭ, orĭ că însuşĭ Christos împreună cu voĭ, face hotărîrea cea de acest fel şi ĭartă a se da luĭ satana. Nu a dis însă să-l dea luĭ satana, adecă să-l dea cu totul luĭ satana, sufletul împreună cu trupul luĭ, ci să dea adecă numaĭ trupul luĭ, nu şi sufletul, pentru ca să pedepséscă diavolul trupul luĭ cu bătăĭ dureróse şi cu alte bóle, precum a pedepsit şi pre Iov, ĭar sufletul luĭ să nu-l vatăme, nicĭ să se îndrăcéscă, făcêndu-l pre el eşit din minte, ca cu bătăile şi cu bólele acestea să se pocăĭască şi să

[1]) Insemnéză că dupre Chrisostom, alţiĭ óre-carĭ pre dicerea „a lucrat“ o unesc, cu „întru numele Domnuluĭ“, fără de cirtă, adecă cel ce a lucrat rĕul acesta şi a ocărît numele Domnuluĭ, dar urmĕtóre înţelegere este maĭ potrivită.

se mântuiască. Vedi însă că și aicea nu pomenește numele nelegiuituluĭ aceluĭa, ci nehotăritor dice să-l dea luĭ satana pre unul ca acesta[1]).

Spre peirea trupuluĭ, ca duhul să se mântuiască în ḑiua Domnuluĭ Iisus[2]).

Adecă daţĭ, ḑice, pre nelegĭuitul acesta luĭ satana, pentru ca să-ĭ usuce și să-ĭ strice trupul luĭ cu bólele și bătăile; că de vreme ce din desfătare și din buna pătimire a trupuluĭ de obște se nasc tóte trupeștile pofte, și dupre urmare din desfătare a căḑut și ticălosul acesta în fară-de-legea aceea, pentru acésta Pavel voește să se pedepséscă trupul luĭ cu cele protivnice desfătăreĭ, adecă cu bóle și rele pătimirĭ, pentru ca să se mântuiască duhul luĭ, adecă sufletul; nu dór că sufletul singur se mântuește, dar nu și trupul, ci pentru ca să arăte că atuncĭ când se va mântui sufletul, negreșit și trupul se va mântui și are să se slăvéscă și el împreună cu sufletul prin înviere și prin nestricăcĭune. Unii însă ḑic că duh aicĭ se înțelege duhovnicescul Dar, carele se stinge, când va pĕcătui omul. Pentru acésta dar poruncește Pavel, să se dea trupul mestecătoruluĭ de sânge acestuĭa, pentru ca nu desăvîrșit să se depărteze dela el, ca dela un păgân, Darul sîntuluĭ Duh, ci să se păzéscă întru dînsul întreg în ḑiua judecăţeĭ. Drept aceea pedépsa cea de acest fel, ce a dat Pavel acestuĭa, nu a fost chiar pedépsă și certare, ci maĭ ales făcere de bine și părintéscă providenție.

Bine însă a pomenit aicĭ Apostolul de ḑiua judecăţeĭ, ca și Corintenii din acésta să se témă și să vindece pre cel ce a pĕcătuit, cu acest fel de chinuitóre certare, încă și însuși cel ce a pĕcătuit asemenea să priiméscă doftoria acésta și certarea cu bucurie. Ḑicênd însă Apostolul ca să se dea acésta ce a pĕcătuit spre chinuirea trupuluĭ, pune hotar diavoluluĭ, să pedepséscă numaĭ trupul luĭ, nu și sufletul luĭ, precum și pentru Iov a ḑis Dumneḑeŭ diavolului: «Insă sufletul luĭ păzește-l»

[1]) Iar Fotie la întreb. CCLXXXIX amfiloh.) ḑice: că a-l da pre el luĭ satana este a-l da afară pre el din biserică, că ceĭ ce se lépădă din bisericĭ, afară de dumneḑeésca purtare de grijă făcêndu-se, cad sub voea și sîlnicia luĭ satana. Și bine a adaus și acésta spre peirea trupuluĭ, arătând că nicĭ acésta o face fără cruțare și cu ură, ci ca cu cercarea cunoscênd osebirea, să se aplece către pocăință și așa eșind din sîlnicia diavoluluĭ, cu alegerea lucruluĭ celuĭ maĭ bun, să-l facă pre el vrednic de mântuirea cea viitóre. Pentru acésta și a adaus ḑicênd ca „duhul să se mântuiască în ḑiua Domnuluĭ nostru Iisus Christos". Vedi și tâlcuirea și suptînsemnarea ḑicereĭ: „Pre carĭ și ĭ-am dat luĭ satana, pentru ca să se pedepséscă pentru a nu huli". (I Timot. I, 20).

[2]) Intru altele se ḑice: „In ḑiua Domnuluĭ nostru Iisus Christos".

(Iov II, 6), adecă să nu-l îndrăcești și mintea lui să o strici, precum am dis și precum tâlcuește Didim în șirul tâlcuirei lui Iov.

6. Nu e bună lauda vóstră.

Cu acést cuvînt Apostolul ghicitorește arată, că Corintenii nu lăsaŭ pre amestecătorul acesta de sânge să se pocălască, fiind-că se făleaŭ întru dînsul și întru înțelepciunea lui, pentru-că unul era din cei ce se socoteaŭ la dînșii înțelepți.

Nu știți că mica dospitură pre tótă frământătură o dospește?

Eŭ, dice, nu numaĭ de nelegiuitul acela port grijă, ci și pentru voĭ fraților, pentru-că de se va lăsa și va rămânea rĕul neîndreptat, póte să vatăme și pre tot trupul bisericeĭ, adecă pre tótă mulțimea vóstră, a hristianilor ce sînteți în Corint, căcĭ precum aluatul cel maĭ înainte dospit, macar deși este puțin, preface însă întru sineși pre tot aluatul și-l dospește; așa și pĕcatul mestecătoruluĭ de sânge acestuĭa, pre mulți din voĭ îĭ va trage ca să-l urmeze.

7. Curățiți dar vechea dospitură, ca să fiți nóuă frământătură, precum sînteți nedospiți.

Adecă scóteți din mijlocul vostru pre mestecătorul acesta de sânge, maĭ ales însă împreună cu acesta scóteți și pre ceĭ-l-alți vădiți rĕĭ și să nu petreceți împreună cu dînșiĭ, precum maĭ jos o va dice, în stihul al nóuĕlea; pentru-că veche dospitură numește Pavel pre tótă rĕutatea[1]). Nu a dis însă curățiți, ci scóteți, adecă cu scumpătate și desăvîrșit curățiți vechea dospitură, ca să fiți nóuă frământătură și aluat curat și neamestecat de nicĭ o rĕutate, precum și sînteți, adecă, precum și se cuvine a fi ca hristianĭ, fără de dospitură, adecă fără de veche rĕutate oțetită și mâhnitóre, cu chihuirea căinței.

Fiind-că pasha nóstră, pentru noĭ s'a jertfit, Christos.

Fiind-că maĭ sus Pavel a pomenit pentru azime (adecă pâne

---

[1]) Însemnéză că dupre teologul Grigorie, ce dice în cuv. la pashă, și dupre Nichita, sholiastul acestuĭa, aluatul dospit are dóuĕ firești însușiri; una e rea, ĭar cea-l-altă e bună. Că dupre ceea ce dospitura este oțetită și veche, este rea și se ĭa la rĕutate; ĭar ca una ce e învioșătóre și încălzește pre tot aluatul, cel ce se dospește, și îl umflă și óre-cum îl învioșéză, dupre acésta este bună și se ĭa spre aseměnarea fapteĭ bune. Pentru acésta și Domnul óre-când, aluatul cel dospit l'a luat spre aseměnarea împĕrăției ceriurilor, dicênd: „Aseměnatu-s'a împĕrăția ceriurilor cu aluatul dospit“ (Mat. XIII, 33); ĭar altă dată spre aseměnarea rĕutățeĭ, dicênd: „Vedeți și luați-vĕ aminte de dospitura fariseilor, care este fățărnicie“ (Mat. XVI, 6). Iar Pavel aicea dospitul aluat l'a luat spre rĕŭ.

nedospită), ĭar azima ĭarăşĭ fiind-că se mânca la praznicul Paştilor, pentru acésta după ce a alegorisit (adecă cu aseměnare a arătat) ce sînt azimele, spune aicea dupre urmare şi despre Paştĭ şi alegorisesce că pasha nóstră a hristianilor este Christos, carele s'a jertfit pentru noĭ precum şi mĭelul, cel ce se jertfea la Paştĭ, mâncându-se, se jertfea. Datorĭ sîntem dar noĭ hristianiĭ să păzim petrecerea nóstră, fără de dospire oţetită şi învechită, adecă curată de tótă rĕutatea.

8. In cât să prăznuim, nu întru dospitură veche, nicĭ cu dospitura rĕutăţeĭ şi a vicleşugului.

Cu cuvintele acestea arată Apostolul, că tótă vremea vieţeĭ hristianilor este timp şi vreme de prăznuire, pentru mulţimea şi covêrşirea duhovniceştilor bunătăţi, ce li s'aŭ dat, fiind-că pentru acésta Fĭiul luĭ Dumneḑeŭ s'a făcut om şi s'a jertfit, pentru ca pre tine, hristiane, să te facă să serbezĭ, nu cu dospitura cea oţetită a vechĭuluĭ Adam, nicĭ viaţă plină de rĕutate, nicĭ plină de viţleşug, carele este maĭ rĕŭ decât rĕutatea; pentru-că rĕŭ se numeşte acela ce face prost rĕul; ĭar viclén se numeşte acela, ce face rĕul cu amăgire şi cu prea adâncă socotinţă.

Ci întru nedospiturile curăţenieĭ[1]) şi a adevĕruluĭ.

Adecă noĭ hristianiĭ, ḑice, sîntem datorĭ să serbăm cu viaţă curată, spre osebirea rĕutăţeĭ şi adevĕrată, adecă fără amăgire şi fără făţărie spre osebire de rĕutate. Orĭ póte a se înţelege acestea şi aşa: Că noĭ hristianiĭ se cuvine să prăznuim cu viaţă adevĕrată şi osebită de închipuirile Legeĭ Vechĭ, carĭ nu sînt cu adevĕrat; căcĭ hristianul se cuvine a fi maĭ pre sus de închipuirile Testamentuluĭ Vechĭŭ, orĭ prin curăţie adecă a arătat Pavel pre curăţenia cea căştigată prin fapte, ĭar prin adevĕr a arătat pre teoria, carea sfîrşit are pre adevĕr.

9. Am scris vóuĕ în trimiterea, a nu vĕ împreună mesteca cu curvariĭ.

In care trimitere a scris acésta Pavel? Intru însuşĭ acésta, fiind-că maĭ sus a ḑis: «Curăţiţĭ vechea dospitură»; cu acésta a arătat ghicitoreşte, că trebue a scóte din mijlocul lor, nu numaĭ pre acela, ce a curvit cu maşteha sa, ci şi pre ceĭ-l-alţĭ curvarĭ şi rĕĭ şi a nu petrece împreună cu dînşiĭ. Insă fiind-că póte voĭaŭ unĭĭ a socoti, că ḑice, cum că nu se cuvine a petrece împreună cu toţĭ de obşte curvarĭ, carĭ sînt elinĭĭ şi necredincĭoşiĭ, pentru acésta tâlmăceşte aicea Pavel, pentru carĭĭ curvarĭ şi rĕĭ le porunceşte a nu petrece împreună hristianiĭ.

[1]) Iar cum că curăţenia se ĭa către Dumneḑeŭ, veḑĭ la ḑicerea: „Ca să fiţĭ curaţĭ şi neîmpedecătorĭ“ (Filips. X, 10).

10. Şi cu adevĕrat nu cu curvarii lumei aceştiea, saŭ cu lacomii de averi, saŭ cu răpitorii, saŭ cu idolo-slujitorii; fiind-că ar fi trebuit dar să eşiţi din lumea acésta.

Alcătuirea cuvîntuluĭ este acest fel: eŭ cu adevĕrat nu vĕ opresc de a vĕ împreună întâlni şi a petrece cu curvarii şi cu lacomii de averi şi cu răpitorii şi cu idolo-slujitorii lumei aceştiea adecă cu elinii şi cu ceĭ-l-alţi necredincioşi şi păgâni; căcĭ de nu aţi petrece împreună cu aceştia, aţi fi datorĭ a eşi din lumea acésta şi a căuta altă lume, care nu ar avea necredincioşi şi păgâni. Căcĭ cum este cu putinţă a nu împreună petrece cu rĕiĭ cei de acest fel dintre elinĭ şi dintre păgânĭ, în vreme ce întru una şi aceeaşĭ cetate şi ţară vĕ aflaţi şi voĭ hristianiĭ şi păgâniĭ şi necredincioşiĭ, dintre carĭ ceĭ maĭ mulţi sînt arătaţi curvarĭ şi lacomĭ de averi şi alţi rĕĭ ca aceştia.

11. Iar acum am scris vóuĕ, ca să nu vĕ amestecaţi, de ar fi cine-va frate numindu-se, curvar orĭ lacom de averi, orĭ idolo-slujitor, orĭ ocărâtor, orĭ beţiv, orĭ răpitor, cu unul ca acesta nicĭ să mâncaţi împreună.

Veţi, o cetitoriule, că în Corint nu era numaĭ unul singur curvar (precum era acel mestecător de sânge), ci şi alţiĭ, şi că eraŭ mulţi căduţi în alte osebite arătate păcate? Veţi, ţice Apostolul, că orĭ carele dintre hristianĭ, este vederat curvar şi lacom de averi şi idolo-slujitor şi ocarnic şi beţiv[1]) şi răpitor, cu acela să nu petrécă împreună hristianiĭ, nicĭ să mănânce împreună cu el[2]). Iar idolo-slujitorul cine este, pre care îl arată aicea, saŭ cum póte acelaş a fi şi frate hristian şi idolo-slujitor tot o dată? Rĕspundem, că precum Samaritenii nu eraŭ deplinĭţi bine cinstitorĭ de Dumneţeŭ şi Evreĭ, ci eraŭ pre jumătate Evreĭ şi jumătate idolo-slujitorĭ şi elinĭ. Cu un chip ca acesta şi între hristianiĭ Corintenĭ, eraŭ óre-carĭ, ce cinsteaŭ încă pre idolĭ. Şi dupre alt chip încă cu acésta, proapucă Apostolul şi întemeéză cuvîntul, pentru aceĭ ce mâncaŭ cele jertfite idolilor[3]). Şi bine a ţis, de ar fi vre unul frate numindu-se; căcĭ cel ce are relele cele maĭ sus, numaĭ nume are de frate,

---

[1]) Veţi la suptînsemnarea ţicereĭ: „Şi nu vĕ îmbătaţi de vin, întru care este desfrînarea“ (Efes V, 18), cât rĕŭ este beţia.

[2]) Iar în trimiterea a dóua către Tesalonicheni (Cap. III, 14) porunceşte Pavel a nu petrece împreună încă hristianiĭ nicĭ cu acela ce şéde nelucrător şi nu face lucru de mână, şi veţi suptînsemnarea acolo, pentru ca să cunoşţi cât de înfricoşată era la ceĭ vechĭ despărţirea de hristianĭ.

[3]) Uniĭ însă, idolo-slujitor, aicea înţeleg pre iubitorul de argint; pentrucă Pavel pre lăcomia de averi şi pre iubirea de argint le numeşte idoloslujire (Colas. III, 5).

ĭar frate cu adevĕrat nu este. Iar acésta: «Orĭ curvarĭĭ», póte a se înţelege şi ca graĭŭ, adecă de este curvarĭŭ; póte a se înţelege şi ca conlegătură despărţitóre, în loc de orĭ, precum sînt şi cele-l-alte, adecă orĭ lacom de avuţie, orĭ idolo-slujitor şi cele-l-alte. Şi porunceşte Apostolul hristianilor, a nu se împreună aduna şi a mânca cu ceĭ ce vederat curvesc şi se lăcomesc la avuţiĭ şi cu care fac cele-l-alte pĕcate, nu ca urându-ĭ, ci pentru ca să cunóscă, unii ca aceĭa vederaţi rĕĭ, că pentru arătatele pĕcatele lor, fraţiĭ lor hristianĭ nu se împreună adună cu dînşiĭ. Şi aşa să contenéscă de a mai face rĕŭ, şi să se îndrepteze[1]).

[1]) Pentru acésta a dis dumneḑeescul Chrisost: „Trebue a ne depărta de ceĭ rĕĭ şi ca nişte mădulărĭ putrede a-ĭ scóte dintre noĭ“ (în şirul tâlc. evangh. luĭ Mat.). Şi Teofilact ḑice: „Fie lepădat, ca să nu împărtăşéscă şi pre ceĭ-l-alţĭ de rĕutatea sa“. Iar o ḑice acésta în tâlcuirea cuvîntuluĭ Domnuluĭ, care l'a ḑis despre rĕiĭ ceĭ de acest fel, ce-ĭ arată aicĭ Pavel: „Iar de te sminteşte mâna ta saŭ picĭorul tĕŭ, tae-le dela sine-ţĭ şi lépădă-le dela tine; şi de te sminteşte ochĭul tĕŭ, scóte-l şi lépădă-l dela tine (Mat. XVIII, 8). Şi Mar. Vasilie încă ḑice, cum că ómeniĭ ceĭ rĕĭ se aséměnă cu ceĭ cĭumaţĕ, pentru-că împărtăşesc uniĭ pre alţiĭ din rĕutatea lor ca cĭuma. Pentru acésta precum fugim de ceĭ cĭumaţĭ, aşa trebue să fugim şi de rĕiĭ lucrătorĭ aĭ pĕcatului: „Că ḑic ceĭ ce ştiŭ despre acestea, că cĭuma (atât cea omenéscă cât şi cea dobitocéscă), când se atinge de vre un om saŭ de vre un dobitoc, dupre împărtăşire se împarte la toţĭ, ceĭ ce se apropie de acela; ĭar uniĭ ca aceştia sînt şi lucrătoriĭ fără-de-lege; că unul împărtăşeşte altuĭa bóla, împreună bolesc unul cu altul şi împreună pĭer (în tâlcuirea Psalmuluĭ întâĭŭ). Pentru acésta şi David fericeşte pre ceĭ ce nu aŭ şedut în scaunul pĭerḑĕtorilor: „Fericit bărbatul, carele în scaunul pĭerḑĕtorilor nu a şedut“ (Psalm. I, 1), adecă nu petrece împreună şi nu séde împreună cu ómeniĭ ceĭ vătămătorĭ de suflet; de unde a ḑis parimiastul: „Scóte din adunare pre cel pĭerḑĕtor şi împreună cu dînsul va eşi rĕul; căcĭ când séde în adunare pre toţĭ necinsteşte“ (Pilde XXII, 10).

Iar cum că şi însaşĭ privirea celor rĕĭ vatămă, dumneḑeescul Chrisost. o a arătat, ḑicênd pilda acésta: „Vĕḑênd óre-carĭ pre ceĭ ce pătimesc la ochĭ, s'aŭ împărtăşit de bólă din singura privirea“ (Cuv. VII, despre pocăinţă). Acésta o ḑice şi Sf. Grigorie Nisis: „Óre nu precum ceĭ ce trag asupră-le bóla ochilor, din întâlnirea acelor ce maĭ înainte bolesc, aşa mĕ voĭŭ părea şi însumĭ, că mĕ împărtăşesc de bólă pentru silinţa, ce o pun spre pocăinţă?“ (Cuv. I, împrotiva luĭ Evnomie). Şi Teologul Grigorie încă ḑice: „Că nu aşa cu înlesnire se boeşte pânza din văpséla, cât ĭa cine-va din putóre, când se apropie de dînsa, nicĭ aburirea cea stricată şi pricinuitóre se revarsă aşa cu lesnire în aer şi se împrăştie întru vietăţĭ, precum este bóla cea pĭerḑĕtóre şi cĭuma, în cât maĭ cu lesnire se împărtăşeşte între ceĭ supuşĭ, rĕutatea întâilor stătătorĭ (în Cuv. cel dezvinovĕţitor). De acésta şi Isidor Pilusiotul scria: „Cum dar Pavel a oprit pre cel ce a curvit?“ Maĭ tare decît ceea ce voesc eŭ: ḑicĭ că nu l'a bătut orĭ l'a ocărît, ci l'a despărţit de turmă, ca să nu se dea bóla cea pĭerḑĕtóre şi la cele-l-alte oĭ (Epistola CCXC).

Adaugă însă Teodorit şi acésta: „Iar dacă de obştésca hrană, cu unii

12. Căci îmĭ este mie a judeca şi pre ceĭ din afară?

Din afară numeşte aicea Apostolul pre Eliniĭ şi pre ceĭ necredincioşĭ şi păgânĭ, ca pre uniĭ ce sînt afară de credinţa luĭ Christos şi din biserica hristianilor; ĭar din lăuntru, numeşte pre hristianĭ. Dice dar, că eŭ nicĭ un cuvînt am, nicĭ vre o purtare de grijă şi providenţie pentru ceĭ din afară necredincioşĭ, pentru-că aceştia sînt afară din legile luĭ Christos. Drept aceea de prisos lucru este a dice poruncile luĭ Dumneḑeŭ către aceĭ ce sînt afară de curtea şi biserica luĭ Christos. Căci dupre acestaşĭ Pavel însuşĭ, ĭarăşĭ: «Câte le grăeşte legea, celor ce sînt în lege le grăeşte» (Rom. III, 19).

Aŭ nu pre ceĭ din lăuntru voĭ îĭ judecaţĭ?

13. Iar pre ceĭ din afară, Dumneḑeŭ îĭ va judeca.

Uniĭ, la ḑicerea: aŭ nu, pun stigmĭ (virgulă) apoĭ cetesc ceal-altă parte, ca dela alt început, fără (ton) întrebător, aşa: «Pre ceĭ din lăuntru voĭ îĭ judecaţĭ»; fiind-că maĭ sus a ḑis Apostolul, că ce se potriveşte mie a judeca pre ceĭ din afară şi necredincioşĭ. Dupre urmare socotesc aceştia că ḑice: nu; în loc de: nu este dreptul meŭ să judec pre aceĭa. Iar uniĭ cetesc periodul, unind pre «nu» cu cele-l-alte, cu chip întrebător: «Aŭ nu pre cel din lăuntru voĭ îl judecaţĭ?» In loc de: nu sînteţĭ datorĭ, voĭ hristianiĭ să judecaţĭ preţ ceĭ din lăuntru şi de o credinţă cu voĭ hristianĭ? Aşa datorĭ sînteţĭ; ĭar pre ceĭ din afară şĭ necredincioşĭ Dumneḑeŭ îĭ va judeca, judecătorul cel maĭ înfricoşat decât voĭ. Şi dar dacă hristianiĭ ceĭ din lăuntru se judecă de voĭ, negreşit cu judecata vóstră cea maĭ blândă, că va scăpa de cea maĭ înfricoşată a luĭ Dumneḑeŭ.

Şi veţi scóte pre cel rĕŭ dintre voĭ înşi-vĕ (II Lege XIII, 6).

Aicea aduce Apostolul o ḑicere a Scriptureĭ vechĭ, despre care am spus maĭ sus la stihul 2, pentru ca să arăte că şi

---

ca aceştia nu se cade a ne împărtăşi; unde dar (adecă cu mult maĭ vîrtos) de cea taĭnică şi dumneḑeéscă"; adecă dacă cu ceĭ ce vederat păcătuesc, nu se cuvine hristianiĭ a mânca împreună, cu mult maĭ vîrtos nu se cuvine a se împărtăşi cu eĭ de dumneḑeeştile taĭne? Că uniĭ ca aceştia nevredniciĭ sînt de a se împărtăşi, de nu se vor pocăi. Şi de obşte încă ḑic toţĭ dumneḑeeştiĭ Apostolĭ în Aşeḑĕmînturile lor: „Păcatul neînfruntat maĭ rĕŭ se face de sineşĭ" (adecă decât este), şi la alţiĭ se ĭa împărtăşirea; de vreme ce şi puţina dospitură pre tótă frămîntătura o dospeşte şi un fur pricinueşte ură la tot neamul, şi şoreciĭ murind spurcă vasul cel de apă şi de unt-de-lemn.... Aşa şi o óĭe rĭiósă împărtăşeşte pre cele-l-alte de bólă, nedespărţindu-se oile cele sănătóse şi omul cel stricător de ceĭ mulţĭ trebue a fi păzit. Şi cânele cuprins fiind de turbare este cu totul primeĭduitor de cel ce s'ar apropia. Deci dacă şi pre omul cel fără-de-lege, nu-l vom despărţi de biserică, casa luĭ Dumneḑeŭ o facem pesteră de tâlharĭ.

puitorul de lege Moïsi, chiar din început porunceşte să se despartă dintre toţi Evreii, ceĭ ce păcătuïaŭ vederat; ĭar acésta: «dintru voĭ înşi-vĕ», o a ḑis, pentru ca să arăte, că curmarea şi despărţirea ómenilor rĕĭ, este spre maĭ mult folos al acelora, de care se despart, fiind-că rĕiĭ despărţindu-se nu îĭ împărtăşesc pre aceştia de rĕutatea lor[1]).

CAP. VI.

1. Indrăzneşte cine-va dintre voĭ, pricină avênd către fratele sĕŭ, a se judeca la ceĭ nedrepţi, şi nu la sfinţi?

Mulţi din hristianiĭ ceĭ din Corint avênd pricini şi judecăţi între dînşiĭ despre banĭ şi despre alte pricini, mergeaŭ şi se judecaŭ la judecătoriĭ ceĭ din afară aĭ Elinilor, fiind aceïa ştiutorĭ de legĭ şi iscusiţi întru judecăţi. Deci acéstă greşélă a hristianilor, carĭ aŭ căḑut în mijloc, o îndreptéză aicea Pavel. Că de vreme ce maĭ sus a pomenit de ceĭ lacomĭ de averĭ, îndată s'a înferbêntat din lăuntru inima luĭ, de purtarea de grijă ce avea, pentru ceĭ ce păcătuïaŭ. Şi veḑĭ, ĭubitule, că dela început arată o rîvnă mâniósă şi lucrul îl numeşte îndrăznélă şi fără-de-lege. Şi îndrăzneşte, ḑice, vre un hristian a merge la judecătoriĭ ceĭ din afară şi necredincĭoşĭ să se judece? Şi nu se ruşinéză şi de a o gândi acésta? Credincĭoşiĭ să-şĭ pue judecătorĭ loru-şĭ pre ceĭ necredincĭoşi? Credincĭoşiĭ să alégă pre ceĭ nedrepţi în locul sfinţilor? O! Vaĭ! Nu a ḑis însă, că cutéză cine-va a se judeca la ceĭ necredincĭoşĭ, ci la ceĭ nedrepţi. Că de merge cine-va să se judece, caută să-şĭ afle dreptul sĕŭ, pentru acésta Pavel arată lor, căcĭ când merg la judecătorĭ necredincĭoşĭ îşĭ perd dreptul ce-l caută, pentru-că judecătoriĭ Elinilor şi aĭ păgânilor sînt nedrepţi; şi nedrepţi fiind, cum vor judeca pre tine, hristiane, cu dreptate? Iar sfinţi, pre credincĭoşiĭ hristianĭ îĭ numeşte, pentru ca să arăte şi dela însuşĭ numele, pre osebirea ce aŭ necredincĭoşii de ceĭ credincĭoşĭ, că aceïa sînt nedrepţi, ĭar aceştia sînt sfinţi[2]).

---

[1]) Ḑice însă şi Sf. Grigorie Nis., că Apostolul ḑicênd aicea cuvîntul acesta: „Şi scóteţi pre cel rĕŭ dintre voĭ înşi-vĕ", ĭar întru cea a II-a către Corint. ḑicênd „să unéscă cu sineşĭ Corint. pre cel ce păcătuise cu maşteha sa, „că, ḑice, să întăriţi către el dragostea": ḑice Sf. Grigorie că cu acésta păzea Pavel porunca Eclisiastuluĭ ce ḑice: „Vreme e de a rupe şi vreme e de a cóse (Cap. III, 6), (Voróva a 7-a la Eclisiast).

[2]) Şi dacă hristianiĭ lumeştĭ nu se cuvine a se judeca la judecătoriĭ din afară, cu cât maĭ vîrtos nu se cuvine a se judeca la dînşiĭ arhiereiĭ şi preoţiĭ. Şi dacă aceştia nu se cuvine a se judeca la uniĭ ca aceştia, dar încă şi maĭ mult monahiĭ nu se cuvine, monahiĭ ceĭ omorîţi lumeĭ şi celor din lume? Pentru acésta scrie cuviosul Nicon în tomul I al sĕŭ,

2. Aŭ nu ştiţi că sfinţii pre lume o judecă?

Fiind-că credincioşii hristiani altora nu li se părea că sînt vrednici a judeca şi a curma judecata şi pricina fieşte-căruia, pentru acésta Pavel arată aicea că sînt vrednici; mai întâiŭ că i-a numit sfinţi; iar apoi şi că aceştia aŭ să judece lumea şi pre ceĭ necredincioşi, adecă, nu dór că înşişi eĭ, aŭ să şédă să judece pre necredincioşiĭ lumeĭ (pentru-că Domnul singur, judecătorul tuturor are a judeca); ci, că aŭ să-i osîndéscă. Dar cum vor să-i osîndéscă? Fiind-că amêndóuĕ părţile aŭ fost asemenea pătimaşe şi de aceeaşi fire şi credincioşii şi necredincioşii, însă credincioşii aŭ crezut în Christos, iar necredincioşii nu aŭ crezut[1]).

Şi de sĕ judecă întru voi lumea, nevrednicĭ sînteţi de judeţuri maĭ micĭ.

Vedĭ, o cetitoriule, că nu a dis Apostolul cum că lumea adecă necredincioşii se judecă de voi, ci cu voi adecă de Dumnedĕu se judecă eĭ, cu voi însă se osîndesc; adecă fiind-că voi v'aţi făcut lor pildă de credinţă, eĭ înşişi pildă avêndu-vĕ pre voi, nu aŭ crezut. Iar acésta, «nevrednicĭ sînteţi de judeţuri maĭ micĭ» are acest fel de înţelegere: fiind-că urma a se rusina hristianiĭ, când se judecaŭ iarăşi la hristianĭ, ca la nişte cunoscuţi şi de o credinţă cu dînşiĭ, pentru acésta dice Apostolul că dimprotivă maĭ ales se cuvine hristianiĭ a se rusina şi a se necinsti, când se judecă la ceĭ din afară şi la necredincioşii judecătorĭ, fiind-că judeţurile celor din afară sînt maĭ micĭ şi vrednice de defăimat şi nu judeţurile hristianilor.

3. Aŭ nu ştiţi că angheliĭ vom să judecăm? Ne cum cele lumeştĭ?

în Cuv. XX: „Că a dis óre-carele din sfinţi, óre-căruia monah, ce avea averi, că cel ce este monah (adecă singuratic) singuratic trebue a fi, a nu căştiga ce-va, prin care póte a se nedreptăţi, iar de are ce-va prin care se nedreptăţeşte, nu este monah". Decĭ bine şi cu drept cuvînt ă dis marele: „Fiind-că monahicésca viaţă pre omorîre şi pre mórtea cea desăvîrşit, cea dela lume o a lepădat şi pre omorîrea cea desăvîrşit cea dela lume o făgăduieşte; că însuşi legile cele politiceştĭ pre monahĭ, ca pre nişte morţi lumeĭ, nu ĭ ĭartă a se judeca întru ale lor judecătoriĭ. Drept aceea de tótă ertarea se lipseşte monahul, dacă se bagă pre sineşi în judeţuri lumeştĭ, pentru-că nu voeşte a se nedreptăţi. Şi martur de acestea este dumnedeescul Chrisostom ţicênd: „Lumeştĭ a fi şi prin judeţuri a se zăbovi, nimic e de mirare; iar mulţi din ceĭ ce s'aŭ lepădat de lume, dacă le fac acesteaşi, acea faptă este lipsită de tótă ertarea".

[1]) Aşa dupre Teodorit Ninevitenii şi împĕrătésa dela amĕdă-ţi vor judeca pre neamul Evreilor; aşa Apostoliĭ ceĭ doĭ-spre-dece vor judeca pre cele dóuĕ-spre-dece seminţii ale luĭ Israil; şi aşa ceĭ ce aŭ crezut din neamurĭ, vor judeca pre ceĭ ce nu aŭ crezut.

Angheli aicea ḑice Pavel pre demoni, precum și Domnul ḑicea despre focul Gheeneĭ, că este gătit diavoluluĭ și angheliloř luĭ (Mat. XXV, 41). Căcĭ și pre demonĭ avem să-i osîndim noĭ hristianiĭ; de vreme ce noĭ și trup purtând avem să ne aflăm la viitórea judecată maĭ preș sus decât dînșiĭ, dupre buna socotélă și dupre faptele cele bune; iar eĭ după ce aŭ fost fără de trup, dupre acésta aŭ să se afle maĭ josiți[1]).

4. Decĭ de aveți județi lumești, pre ceĭ defăimați în biserică îĭ puneți să șéḑă judecătoriĭ?

5. Spre rușinarea vóstră ḑic: așa nu este întru voĭ înțelept nicĭ unul, carele ar putea să deslușéscă între fratele séŭ?

Vrênd Apostolul cu covîrșire să taĕ dela hristianĭ mergerea la judecătoriile cele din afară ale necredincĭoșilor, ḑice: că póte ar ḑice cine-va că nicĭ un înțelept este dintre voĭ hristianiĭ, care să pótă deslușĭ judecățile vóstre și pentru acésta mergem la ceĭ necredincĭoșĭ, că sînt înțelepți și știŭ să judece; către care rĕspunde Apostolul, că deși dupre cuvîntul vostru, nicĭ un înțelept judecător se află în biserica și adunarea hristianilor, însă maĭ bine este să puneți judecătorĭ pre ceĭ maĭ mizerĭ și defăimați întru cunoștință hristianĭ, ca să vĕ judece, decât a vĕ judeca necredincĭoșiĭ? Acésta însă o am ḑis, ḑice, spre rușinarea și înfruntarea vóstră, urmând voĭ mincĭunósa pricinuire acésta, ce o puneți de pricină; fiind-că, dupre cuvîntul vostru, este atâta împuținare de înțelepți între voĭ, în cât trebuesc a vĕ judeca ceĭ proști și maĭ neînvĕțați. A ḑis însă, că nu se află vre un înțelept între voĭ, ca să pótă deslușĭ pricina între fratele séŭ, arătând cu numele fratelui, că judecată fiind cu frate hristian, nu e trebuință atuncea judecătorul a avea atâta multă cunoștință și înțelepcĭune de multe felĭurĭ de chipurĭ; pentru-că frățésca aședare și dragoste, care se află între hristianĭ, însășĭ aceea ajută spre a deslega prigonirile lor și hristianiĭ a nu face meșteșugirĭ (adecă șiretlicurĭ), silindu-se cum să biruĭască unul pre altul, pentru ca să-și căștige judecata lor.

6. Ci frate cu frate se judecă, și acésta la ceĭ necredincĭoșĭ.

Indoit, ḑice, faceți rĕul, că voĭ carĭ vĕ judecați sînteți de c

[1]) Iar Fotie ḑice, că dupre chipul acesta, noĭ hristianiĭ avem să judecăm pre demonĭ, adecă să-ĭ înfruntăm, că eĭ angheli fiind maĭ înainte aŭ căḑut din rânduĭala ce s'a fost rânduit, pentru socotința lor cea rea și că fără de trup fiind, nu aŭ păzit firésca lege cea dată lor; iar noĭ de și amăgiți fiind de dînșiĭ și luptați de dînșiĭ și cu tóte că sîntem cu trup, cu tóte acestea am păzit legile, care ni s'aŭ dat de Domnul.

credință frați hristiani, iar aceea ce vĕ judecă pre voi, sînt necredincioși și păgâni[1]).

7. Deci dar cu adevĕrat vătămare cu totul este între voi, căci aveți judecăți unii cu alții.

Mai întâiŭ a oprit Apostolul de a se judeca hristianii la cei necredincioși, acum însă oprește și acésta, a nu avea nici cum judecăți și pricini între dinșii hristianii; cu totul, dice, vătămare adecă osîndire și rușinare este, a avea cu desăvîrșire voi hristianii între sine-vĕ judecăți și lupte în cuvinte unul cu altul; că acésta însemnéză dicerea: «Unii cu alții»[2]). Cu descoperire însă a dis cuvîntul acesta «unii cu alții», pentru ca să arăte, că hristianii sînt datori a socoti pre frații lor că sînt înșiși ei.

[1]) Insemnéză că dupre Teodorit, acésta ce dice Pavel aicea nu este împrotiva celea ce a dis în cea către Rom.; căci aicea nu poruncește a se împrotivi hristianii stăpânitorilor celor din afară și dregătorilor lor; ci legiuește hristianilor, celor ce se nedreptățesc, să nu întrebuințeze judecători pre stăpânitorii cei din afară la pricinile lor; fiind-că de socotința lor atârnă ori a se nedreptăți și nici cum a se judeca; ori a se judeca la frații lor, cei de o credință. A întrebat însă óre-când un sholastic și pre Sf. Marcu Aschitianul, dicênd: stăpânitorii pĕcătuesc, pedepsind pre cei ce nedreptățesc și păzind dreptatea, celor ce se nedreptățesc? A rĕspuns bĕtrânul: judecătorii nu pĕcătuesc, ci cei ce pîrăsc și nu lasă la Dumnedeŭ, pentru-că mai întâiŭ tóte cele ce vin asupra lor sînt năpădire ale rĕutăților lor, trăgêndu-i pre ei la cunoștință și nu la izbândire; iar al doilea deși a pătimit (cu) nedreptate greșéla întêmplată, se cuvenea a erta celui ce l'a nedreptățit, audind pre Domnul că dice: „Lăsați și se va lăsa vóuĕ". Și nu prin omenésca rĕsplătire relele loru-și să le facă neertate; iar stăpânitorii dupre Apostolul, nu sînt fricĕ faptelor bune, ci celor rele, că nu pre cei credincioși și evlavișt îi silesc a pîrî pre cei ce nedreptățesc; nici vrășmășuesc suferitorilor de rĕŭ; pentru-că nedreptățindu-se nu întrebuințéză judecătoriile, ci izbândirea o daŭ celor ce voesc, iar pre cei ce rabdă îndelung pentru Dumnedeŭ, ca pre unii ce mai mult fac bine și îi cinstesc și îi priimesc; și precum pre cei ce nu voesc a se jelui, netrăgêndu-i stăpânitorii, așa și pre cei ce jeluesc drept, judecându-i nu pĕcătuesc.

[2]) Că așa și Domnul poruncește să nu aibă hristianii judecăți, nici să alerge la judecători ca să se judece, ci mai bine să alégă a-i dezbrăca, decât să mérgă să se judece; că acésta însemnéză cuvintele acestea ale Domnului: „Iar eŭ dic vóuĕ, a nu sta împrotiva rĕului..... Și celuia ce voește a se judeca cu tine și a-ți lua haina, lasă-i lui și cămașa (Mat. V, 39). Pentru acésta și marele acela Ioan, cel al Cuvios. Varsanufie, carele se numea prooroc, întrebat fiind de óre cine acestea: dacă cine-va ar voi să-mi ia haina, da-voiŭ lui și cămașa mea? Nu acésta o dice (Domnul), ca prost tot celui ce ar voi a-ți lua, să dai lui; ci celui ce voește a se judeca cu tine, care însemnéză prigonire în vorbă și judecătorie, care naște sufletului vătămare. Deci aicea trebue a defăima cele trupești, pentru mântuirea sufletului; căci ce folos ar fi omului, de ar dobândi lumea tótă și își va păgubi sufletul sĕŭ.

Pentru ce nu vĕ nedreptăţiţĭ maĭ bine? Pentru ce nu vĕ lipsiţĭ maĭ bine?

8. Ci voĭ nedreptăţiţĭ şi lipsiţĭ şi maĭ ales pre fraţĭ?

Cu dovadă arată aicea Apostolul întreită pre vinovăţia hristianilor acelora, carĭ se judecă la ceĭ necredincĭoşĭ, întâĭŭ pentru ce nu şuferă, când se nedreptăţesc de ceĭ-l-alţĭ hristianĭ; al doilea, pentru-că eĭ maĭ mult nedreptăţesc pre ceĭ-l-alţĭ, decât se nedreptăţesc eĭ; şi al treilea pentru-că eĭ nedreptăţesc nu necredincĭoşĭ, ci pre hristianiĭ ceĭ de o credinţă cu dînşiĭ. Bine ar fi, ḑice, cu adevĕrat, nicĭ voĭ să nedreptăţiţĭ pre alţiĭ, nicĭ alţiĭ pre voĭ; dupre aseměnare însă şi dupre alegere, maĭ bine este a vĕ nedreptăţi voĭ de alţiĭ, decât a se nedreptăţiĭ alţiĭ de voĭ.

9. Aŭ nu ştiţĭ că nedrepţiĭ împĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ nu o vor moşteni?

Intru înfricoşare împlineşte Apostolul sfătuirea şi îndemnarea sa, pentru ca să facă cuvîntul maĭ puternic şi îĭ întrĕbă pre eĭ ca un lucru ce este arătat şi mărturisit, că nedrepţiĭ adecă nu vor moşteni împĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ.

Nu vĕ amăgiţĭ

Cu acest cuvînt arată ghicitoreşte Apostolul pre óre-cariĭ hristianĭ, că ḑic: iubitor de ómenĭ este Dumneḑeŭ şi nu va osîndi cu munca pre ceĭ ce aŭ pĕcătuit, ci îĭ va băga întru împĕrăţia sa. Nu vĕ amăgiţĭ, ḑice, hristianilor, căcĭ amăgire şi rătăcire mare cu adevĕrat este, a nădĕjdui aicea hristianiĭ, ceĭ ce pĕcătuesc, că aŭ să dobîndéscă bunătăţile cele veciníce, apoĭ acolo să ĭa cele împrotiva acestora, adecă vecinícile rele.

Nicĭ curvariĭ

Intâĭŭ pre curvarĭ aŭ pus ca să lovéscă pre cel ce a curvit cu maşteha sa, pre carele maĭ înainte l'a osîndit.

Nicĭ idolo-slujitoriĭ, nici preacurvariĭ, nicĭ malahieriĭ.

Idolo-slujitoriĭ ḑice aicea, nu pre ceĭ ce se ţineaŭ încă de slujirea idolilor, precum maĭ înainte am ḑis la stihul 11, Cap. V; decât pre iubitoriĭ de argint şi lacomiĭ de averĭ[1]); ĭar malahieriĭ, numeşte pre ceĭ ce pătimesc patimile cele maĭ de ruşine dela alţiĭ[2]).

10. Nicĭ ceĭ ce se culcă cu bărbaţĭ, nicĭ lacomiĭ de averĭ, nicĭ beţiviĭ, nicĭ ocărîtoriĭ, nicĭ răpitoriĭ, împĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ nu o vor moşteni.

[1]) Veḑĭ despre acésta la Cap. V, s. 6, al ceiĭ către Efes., cum se tâlcueşte ḑicerea: orĭ lacomul de avuţiĭ, carele este idolo-slujitor.

[2]) Fórte mulţĭ însă dintre dascaliĭ ceĭ maĭ nouĭ, la malahia cea de obşte cunoscută, pre numirea malahierilor o ĭaŭ, despre care veḑĭ în exomologhitariul nostru şi în canónele luĭ Ioan pusniculuĭ în canonicul nostru (Pidalion).

Fiind-că mai sus a dis pentru cei ce pătimesc patimile cele mai de rușine dela alții, acum aicĭ dice și pentru cei ce lucréză cele de rușine ca acestea, care sînt cei ce se culcă cu bărbații. Mulți însă se întrébă, pentru ce Apostolul împreună a numĕrat pre beți și pre ocărîtorĭ, adecă pre cei ce grăesc cuvinte de rîs, împreună cu idolo-slujitorĭ și cu cei ce se culcă cu bărbații, adecă pentru ce a numĕrat împreună pre cei ce aŭ făcut cele mai ușóre, cu cei ce aŭ pĕcătuit cele mai grele pĕcate? Și la acésta rĕspundem că și Domnul a dis vinovat de munca Ghcenei pre acela ce va dice fratelui sĕŭ: nebunule (Mat. V, 22). Și cum că câți sînt beți, aceĭa se fac și culcătorĭ cu bărbați și idolo-slujitorĭ și mai tóte rĕutățile le fac; de unde și Evreii, după ce aŭ bĕut și s'aŭ îmbătat, aŭ slujit idolului și s'aŭ închinat viteluluĭ în pustiŭ, precum (dice) Sfînta Scriptură: «A ședut norodul ca să mănânce și să bea și s'a sculat să jóce» (Es. XXXII, 6); de unde Mar. Vasilie a dis: «Pedépsa lor aŭ fost idolo-slujirea» (în cuvîntul cel asupra beților)[1]). Apoĭ cuvîntul Apostolului aicea nu este despre munca ce aŭ să o ĭa adecă toți aceștia, una și aceeași, ci cuvîntul luĭ este despre căderea din împĕrăția cerîurilor, că adecă toți aceștia de nu se vor pocăi, se vor lipsi de împĕrăția cerîurilor, ĭar dacă aceștia toți vor avea și osebire în muncă, precum și cu adevĕrat vor avea osebire, acésta nu este lucru al vremeĭ aceștia să-l căutăm.

11. Și aceștia unii ați fost, ci v'ați spĕlat de ele; ci v'ați sfințit; ci v'ați îndreptat întru numele Domnuluĭ Iisus și întru Duhul Dumnedeuluĭ nostru.

Socotiți, dice, o hristianilor, de care marĭ rĕutăți v'a slobodit Dumnedeŭ; de idolo-slujire adecă și de preacurvie și de malahie și de culcarea cu bărbații și de cele-l-alte, câte le-a dis mai sus, care le aveați mai înainte, când erați necredincioși; și din protivă, care marĭ bunătățĭ aŭ dăruit vóuĕ acum, după ce ați crednt într'însul; căcĭ și voĭ erați mai înainte acest fel, idolo-slujitorĭ și preacurvarĭ și culcătorĭ cu bărbații și cele-l-alte. Dumnedeŭ însă de tóte acestea v'a curățit; și nu numaĭ acésta, ci și v'a sfințit. Ĭar cum și cu ce chip v'a curățit? Mai întâiŭ spĕlându-vĕ, apoĭ v'a îndreptat, și îndreptându-vĕ la urmă v'a sfințit, nu cu numele cutăruĭa orĭ al cutăruĭa om și dascăl, ci cu numele luĭ Christos și al Sfîntuluĭ Duh, adecă Sfînta Treime tóte acestea le-a dăruit vóuĕ; căcĭ dicênd că Dumnedeŭ v'a sfințit cu numele luĭ Christos și cu Duhul Sfînt, nu a arătat alta, fără numaĭ pre Sfînta Treime.

[1]) Despre a ști câț de mare rĕŭ este beția, vedĭ la suptînsemnarea dicereĭ „și nu (vĕ) îmbătațĭ de vin întru care este desfrînarea“ (Efes V, 18).

12. Tóte îmĭ sînt slobode, ci nu tóte folosesc[1]).

Fiind-că a dis Pavel pentru cel ce a curvit, şi ĭarăşĭ va să dică pentru dînsul şi pentru toţi ceĭ-l-alţĭ curvarĭ, pentru acésta pune în mijloc pre cuvîntul cel despre lăcomia de pântece; căcĭ maĭ de multe orĭ din lăcomia de pântece se naşte patima curvieĭ. Decĭ dice că ertat îmĭ este mie a mânca şi a bea, dar însă nu-mĭ este şi de folos sufletuluĭ a mânca şi a bea fără de măsură.

Tóte îmĭ sînt slobode, ci eŭ nu mĕ voĭŭ stăpâni de vre una.

Stăpânitor, dice, şi domn eŭ sînt de a mânca şi a bea, ci de mĕ voĭŭ da pre sine-mĭ cu nemĕsurare la mâncărĭ şi la bĕuturĭ, mĕ voĭŭ face rob al mâncărilor şi al bĕuturilor, ĭar nu stăpânitor; căcĭ cela ce întrebuinţézĕ cu mĕsurare şi precum se cuvine mâncările, acela este domn şi stăpânitor al mâncărilor, ĭar cela ce le întrebuinţézĕ cu nemĕsurare şi cu rea întrebuinţare, acela deaciĭa nu e stăpânitor al mâncărilor, ci rob; fiind-că sĕ tiranisesţe şi sĕ stăpânesţe de multa mâncare şi de desfătare. Vĕdut-aĭ, o cetitoriule, cum a arătat Pavel rob şi supus

[1]) Teodorit însă dice, că acéstă dicere se cuvenea a se ceti dupre întrebare şi rĕspundere, adecă: „Tóte mi-s slobode? Dar nu tóte folosesc"; asemenea şi cea de maĭ jos: „Tóte mi-s slobode? Ci eŭ nu mĕ voĭŭ stăpâni de vre una". Cu aceste cuvinte însă Apostolul arată, că sub faţa sa întrébă şi rĕspunde la ceĭ-l-alţĭ aşa: tu hristiane dicĭ că: mie nu-mĭ este ertat să mănânc şi să bĕŭ tóte mâncările şi bĕuturile? Către carele rĕspunde Pavel: aşa, tóte îţĭ sînt ertate, însă nu-ţĭ sînt tóte şi folositóre, pentru-că te veĭ robi lor. Că însuşĭ acésta o dice şi deaciĭa înainte, întru care se face cuvînt de dînsul despre idolo-slujitorĭ: „Tóte îmĭ sînt slobode? Dicênd, ci nu tote folosesc. Tóte îmĭ sînt slobode? Dar nu tóte zidesc" (I Cor. Cap. X, s. 23).

Eŭ însă socotesc că voroveşte aicea despre mâncările cele îndulcitóre şi desfătătóre, care deşi sînt ertate a se mânca, însă nu sînt folositóre tuturor şi maĭ ales tinerilor şi celor împătimaşĭ. Pentru acésta şi despre mâncările cele desfătătóre a dis Sirah: „Fiĭule, în viaţa ta ispiteşte-ţĭ su„fletul tĕŭ şi vedĭ, ceea ce este rĕŭ luĭ, nu da luĭ, că nu tóte tuturor „sînt de folos şi nu tot sufletul bine-voeşte întru tóte. Nu te îmbuĭmba „întru tótă desfătarea şi nu te revĕrsa spre mâncărĭ" (Cap. XXXVII, 27). Şi póte dela Sirah s'a împrumutat cu acestea, ce le dice Pavel aicea. Iar Solomon dice: „Nu foloseşte nebunuluĭ desfătarea" (Pild. XIX, 10), care tâlcuind-o Mar. Vasilie dice: „Ce lucru este maĭ nebunesc al unuĭ trup sănătos, ce se pórtă împrejur de „tinereţe?" (Hotăr. XVI, din cele pre larg). Că mâncările cele îndulcitóre şi desfătătóre, nu numaĭ pre trupul îngraşă şi îl aprinde pre el spre patimĭ, ci şi îndémnă pre ómenĭ a le mânca fără saţ şi fără măsură; şi nesaţiul acesta ĭarăşĭ, nu numaĭ sufletelor lor le pricinueşte vaĭul şi ticăloşia, precum a dis Domnul: „Vaĭ celor sătuĭ acum" (Luca VI, 25), ci de multe orĭ pricinuesc şi mórte trupurilor lor, precum a dis Sirah: „Că în multele mâncărĭ va fi durerea; şi nesaţiul chezăşlueşte până la holeră, pentru nesaţiŭ muljĭ s'aŭ săvîrşit, ĭar cel ce ĭa aminte va adauge viaţă" (Cap. XXXVII, 30).

mâncărilor pre acela ce socotea că el este stăpân și domn preste acestea? Și socotește că fiește-carele dintre hristianiĭ Corinteni dicea, că mie îmĭ este slobod a mĕ desfăta și am stăpânire de a mânca, ĭar Pavel dicea aicea, că desfătarea nu o întrebuințézĕ ca stăpânitor și domn al eĭ, ci o întrebuințézĕ ca un supus și rob al desfătăreĭ; căcĭ în câtă vreme, dice, tu eștĭ desfrînat și rĕsfățat, nu stăpânești tu pântecele tĕŭ, ci pântecele tĕŭ pre tine te stăpânește.

13. Mâncările pântecelui și pântecele mâncărilor[1].

Pântece aicea Pavel numește pre patima lăcomieĭ de pântece și pre slujirea de pântece și nu pre mădulărĭ, adecă pre pântece; ĭar mâncărĭ numește pre nemĕsurare și nepotrivirea bucatelor și a mâncărilor. Deci dice că nemĕsurarea mâncărilor are rudire și apropiere cu lăcomia de pântece și cu slujirea de pântece; și de-a 'ndărăptul: slujirea de pântece are rudire cu nemĕsurarea mâncărilor. Și dar amêndóuĕ acestea nu pot a ne aduce, ci aduc la sineși (pe) aceĭa, ce se supun acestora, adecă nemĕsurarea mâncărilor, îĭ aduce la slujirea de pântece, și slujirea de pântece ĭarăși aduce pre eĭ la nemĕsurarea mâncărilor.

Iar Dumnedeŭ și pre acesta și pre acelea va strica.

Dumnedeŭ, dice, va face nelucrătóre și va înceta și pre robia pântecelui și pre nemĕsurarea mâncărilor; ĭar pre dicerea: «Va strica» unĭĭ adecă (carele este Fotie și Teodorit), dic că acésta este maĭ înainte spunere și proorocie de ceea ce are a se face în viitorul véc, când nicĭ mănâncă cine-va, nicĭ bea. Decĭ dacă acolo, nicĭ mĕsuratice mâncărĭ sînt, cu mult maĭ vîrtos nemĕsurarea mâncărilor și lăcomia de pântece nu va fi, ci are să se strice. Iar teologul Grigorie dicênd: «Că pre pântecele cel stricat, tot o dată împreună cu mâncările cele ce se strică, le-aŭ arătat cu acésta (Pavel adecă), că pântecele îndată ce se satură de mâncărĭ, însușĭ se face nelucrător și încetéză; cel ce maĭ înainte căuta pre cele multe». Așișderea și bucatele se strică, prin ședut scoțându-se. Iar unĭĭ (carele este Fotie) dic, că Pavel a pecetluit învĕțătura cea despre lăcomia de pântece cu rugăcĭunea, orĭ maĭ bine a dice, cu blestem, dicênd: «Strica-o-ar «Dumnedeŭ și izgoni-o-ar dela noĭ și arăta-o-ar nelucrătóre și «netrebnică, atât pre nemĕsurarea mâncărilor cât și pre lăco-«mia de pântece».

Iar trupul nu curvieĭ, ci Domnuluĭ, și Domnul trupuluĭ[2])

[1]) Formă de lipsă întrebuințézĕ aicea Apostolul, care așa se deplinește, dupre Sfințitul Teofilact: „Mâncările potrivite sînt pântecelui, și pântecele potrivit este mâncărilor".

[2]) Lipsește și aicea.... „ĭar trupul nu este potrivit curvieĭ, ci Domnuluĭ, și Domnul potrivit trupuluĭ, ca capul luĭ, orĭ alt ce-va ca acésta,

Iată a arătat aicea Apostolul, că de vreme ce voĭa să vorovéscă pentru curvie, pentru acésta a vorbit maĭ întâĭŭ pentru lăcomia de pântece, precum am proḍis; însă dupre urmare era să ḍică Pavel: ĭar trupul nu are potrivire cu mâncările, nicĭ cu pântecele; ĭar el nu a ḍis aşa, ci a ḍis: ĭar trupul nu are potrivire cu curvia. Pentru ce? Pentru ca să arăte că curvia este ispravă a lăcomieĭ de pântece şi a desfătăreĭ[1]); deci cuvîntul are acest fel de înţelegere: trupul hristianuluĭ nu s'a făcut pentru acésta pentru a se desfăta; şi din desfătare ca să cadă în curvie, ba; ci s'a făcut pentru ca să se unéscă cu Domnul carele îĭ este cap luĭ; şi de-a'ndăraptul: Domnul pentru acésta s'a făcut om, pentru a se uni şi a şedea asupra trupuluĭ hristianuluĭ, ca cap a luĭ.

14. Iar Dumneḍeŭ şi pre Domnul l'a sculat, şi pre noĭ ne va scula prin puterea sa.

Să nu te turburĭ, o cetitoriule, auḍind că Dumneḍeŭ a sculat pre Domnul, pentru-că Pavel grăeşte acelora cu compogorîre, ca unor nedepliniţĭ şi pruncĭ; şi de vreme ce toţĭ întru un glas marĭ lucrurĭ înţelegeaŭ pentru Tatăl, fiind-că el este pricinuitor al Fiĭuluĭ, pentru acésta şi pre învierea Fiĭuluĭ, cea dupre omenire, Tatăluĭ o dă Apostolul şi legĭuieşte că şi noĭ dela Tatăl avem să înviem; căcĭ precum a sculat Tatăl pre Christos din morţĭ, carele este cap al nostru, aşa are să ne scóle şi pre noĭ din morţĭ, carĭ sîntem trup aĭ luĭ Christos. Şi ca să încredinţeze desăvîrşit cuvîntul sĕŭ, a adaus, că Tatăl ne va scula cu puterea sa. Nu vĕ îndoiţĭ, ḍice, o fraţilor, de acésta ce ḍic vóuĕ, cum că ne vom scula, pentru-că puterea luĭ Dumneḍeŭ, care se dă şi isprăveşte lucrurĭ marĭ, acésta va isprăvi şi pre învierea nóstră. Iar că Apostolul scularea din morţĭ a luĭ Christos o dă la Tatăl, este, pentru ca să-l cinstéscă ca pricinuitor al luĭ Christos dupre Dumneḍeire, şi nu ca să arăte, că Christos ca Dumneḍeŭ, nu s'a sculat pre sine din morţĭ; la acésta

[1]) Iar cum că din lăcomia de pântece şi din desfătare se naşte curvia şi cele-l-alte trupeştĭ patimĭ, pilde sînt Sodomiteniĭ, carĭ pentru acésta aŭ căḍut în păcatul împreunăreĭ bărbat cu bărbat, pentru-că se desfătaŭ şi se îmbuĭbaŭ; precum ḍice Iezechiil: „Acesta este păcatul Sodomeĭ, surore tale.... întru îmbelşugare fiind eĭ şi întru veselie se îmbuĭba ea şi fiicele sale“ (Cap. XVII, 48). Asemenea fie de pildă şi Israiliteniĭ, cariĭ după ce aŭ mâncat şi aŭ băut, s'aŭ sculat şi jucaŭ şi căḍeaŭ în necurăţiĭ trupeştĭ precum ḍice Scriptura: „A şeḍut norodul să mănânce şi să bea, şi s'a sculat să jóce“ (Eş. XXXII, 6): care tâlcuindu-o Mar. Chiril ḍice: „S'a sculat să jóce“, că negreşit va urma depărtarea cea dela Dumneḍeŭ celor trupeştĭ, şi a se inoda şi necurăţia desfătare a o socoti şi veselie bună şi dulce a înţelege, pre cele ce eraŭ lor vrednice de a suspina. Veḍĭ şi suptînsemnarea ḍicereĭ: „Nicĭ să vĕ faceţĭ idolo-slujitorĭ“ (I Corint X, 4)

martur este însuși Domnul, ḑicênd pentru sineșĭ: «Stricaţĭ biserica acésta (adecă biserica saŭ locașul trupuluĭ sĕŭ), și în treĭ ḑile o voĭŭ ridica pre ea» (Ioan II, 29). Și ĭarășĭ este scris: «Cărora (Apostolilor adecă) și s'a arătat pre sineșĭ viŭ» (Fap. I, 3). Drept aceea măcar deși Domnul, ca Dumneḑeŭ, însuși s'a sculat pre sineșĭ, însă scularea luĭ se dă la Tatăl, ca la pricinuitorul luĭ dupre Dumneḑeire.

15. Aŭ nu știţĭ că trupurile vóstre sînt mădulărĭ ale luĭ Christos?

Pavel ĭarășĭ a venit la scoposul cel ce stă înainte de a vorbi împrotiva curvieĭ; și fórte înfricoșate cuvinte întrebuinţézĕ împrotiva eĭ, și ascultă-le acestea:

Deci luând mădulările luĭ Christos, face-le-voĭŭ mădulărĭ curveĭ? Să nu fie!

Veni-voĭŭ, ḑice, când-va întru atâta obrăznicie și ne temere de Dumneḑeŭ, în cât sfintele mădulărĭ ale luĭ Christos, care sînt cele ale mele, nu numaĭ ale uni cu necurata curvă, ci și, ce e maĭ înfricoșat, să le fac și mădulărĭ ale puturóseĭ curve? Să nu fie! Să nu dea Domnul să viŭ întru atâta netemere de Dumneḑeŭ! Căcĭ cine nu se va îngrozi de frica luĭ, auḑind acésta? A rupe eŭ dela Christos mădulările luĭ și a le face mădulărĭ ale curveĭ?

16. Aŭ nu știţĭ că cela ce se lipește de curvă, un trup este? că vor fi, ḑice, amêndoĭ un trup (Fac. II, 24).

Cu aceste cuvinte și cu mărturia Scriptureĭ, adeveréză Apostolul ceea ce a ḑis maĭ sus, că adecă mădulările luĭ Christos, se fac mădulărĭ ale curveĭ. Cu împreunarea trupéscă, ḑice, o hristiane, una se face bărbatul cu legĭuita sa femee, și curvarul cu curva; și mădulările tale dar, ale bărbatuluĭ, care sînt mădulărĭ ale luĭ Christos, se fac mădulărĭ ale curveĭ, cu care tu aĭ curvit, amestecându-te.

17. Iar cela ce se lipește de Domnul, un duh este.

Veḑĭ, o cetitoriule, că și din înseșĭ gólele numirĭ ale curveĭ și ale luĭ Christos, crește Apostolul prihănirea și vinovăţia curvieĭ și o face fórte mare și înfricoșată. Apoĭ ḑice că cela ce se unește cu Domnul se face numaĭ duh, fiind-că nu face nicĭ o faptă și patimă trupéscă, adecă se face om duhovnicesc și maĭ pre sus de fire; pentru-că unirea sa cu Domnul, dăruește luĭ pre sfinţenia Sf. Duh. Pentru acésta, dupre urmare și câţĭ hristianĭ se unesc cu Domnul, se fac mădulărĭ sfinte ale Domnuluĭ.

18. Fugiţĭ de curvie.

Aicea pre noĭ hristianiĭ, Apostolul ne îndemnă să fugim de

curvie, ca cum ar fi ea óre-care gonace, care goneşte, ca să ne prindă şi care tot-de-una ne învĕlueşte. Deci ne sfătueşte cu ḑicerea fugireĭ, ca să ne depărtăm cu covîrşire şi cu mare sîrguinţă de dînsa[1]); pentru-că nicĭ un pĕcat altul ne goneşte atâta, precum ne vînéză pofta trupéscă, căcĭ întru noĭ sădită o avem.

Tot pĕcatul orĭ-care l'ar face omul, afară de trup este, ĭar cela ce curveşte, întru al sĕŭ trup pĕcătueşte.

Din curvie, ḑice, tot trupul omuluĭ se spurcă, pentru acésta şi ceĭ ce curvesc, obicĭnuesc a merge la feredee, de se scaldă, fiind-că s'a spurcat trupul lor. Deci întru însuşi trupul sĕŭ pĕcătueşte, cel ce curveşte, fiind-că-l spurcă şi îl împute; căcĭ deşi uciderea se vede că se face cu mijlocirea trupuluĭ, ci nu spurcă atâta trupul, şi de multe orĭ nicĭ ca cum îl spurcă; că este cu putinţă a ucide omul orĭ cu pétră, orĭ cu lemn, orĭ cu altă unéltă[2]) fără a se spurca trupul luĭ; curvia însă a o face omul, fără a se spurca trupul luĭ, este cu neputinţă. A vrut însă se măréscă pĕcatul curvieĭ dumneḑeescul Apostol, fiind-că despre ferirea de acésta învaţă şi are scopos să opréscă pre hristianĭ dela acest pĕcat;

[1]) Óre-carĭ dascălĭ ḑicerea acésta „fugiţĭ de curvie" o tâlcuesc aşa: că tóte cele-l-alte patimĭ ale părţeĭ poftitóre şi ale ceĭĭ socotitóre şi cele-l-alte, trebue să le aşteptăm şi să stăm să le biruim, pentru ca să le biruim cu numele luĭ Christos şi cu faptele bune, cele împrotiva acelora; ĭar patimile părţeĭ poftitóre şi pĕcatele trupeştĭ trebue să nu stăm să le dăm rĕzboĭŭ, nicĭ pânditor, nicĭ simţitor; ci să fugim de ele atât cu simţirea, încât sînt faţă pricinile pĕcatuluĭ, cât şi cu fantazia, când nu sînt faţă pricinile, şi să alergăm la singur Dumneḑeŭ, prin rugăcĭune pentru acésta, şi dumneḑeescul Grigorie al Nisieĭ, în cuvîntul ce face la ḑicerea: „Iar cel ce curveşte, în trupul sĕŭ pĕcătueşte", ḑice: „Fugiţĭ de curvie; de proloveşte rĕzboĭul necredinţeĭ, trebuitóre este starea împrotiva aceluĭa, de îngrozeşte cu amăgitóre tăbărîre, este bună alergarea către împrotivă luptătorilĭ; de se adauge arcul clevetitorilor, foloseşte lovirea cea împrotiva feţeĭ ceĭĭ mincĭunóse, ĭar când săgetéză vre o închipuire curvéscă, trebue a da dos şi a fugi de împrotiva înfăţişare; că curvia săgetéză asupra ochilor, că decât cele-l-alte rĕutăţĭ este maĭ înfricoşată (Tom. al doilea). Insemnéză însă că Corintenĭĭ eraŭ fórte dedaţĭ la curvie precum ḑice Suida, la ḑicerea: Kotos, adecă mânie, şi că era la dînşiĭ Zeŭ al curvieĭ. Şi Erodot încă ḑice, şi Strabon istoriceşte acésta, cum că era în Corint un jertfelnic al Afroditeĭ, prea bogat, întru carele eraŭ sfinţite slujnice curve maĭ mult decât o mie; şi pentru acestea se îmbogăţea cetatea, pentru-că cheltuĭaŭ la dînsele corăbierĭĭ, ceĭ ce treceaŭ pre acolo, banĭĭ lor; de unde şi parimia acésta, care a apucat a se ḑice: „Nu e a fieşte-căruĭa bărbat dréptă plutire pe la Corint". Pentru acésta şi Pavel a avut trebuinţă, a scrie către dînşiĭ aspru, ca să fugă de o patimă ca acésta.

[2]) Acéstă socotélă o ḑice Mar. Chrisost., Ieronim şi Grigorie al Nisieĭ carele şi ḑice: „Că ucigaşiĭ când lovesc, se întêmplă a nu împreună muri cu ceĭ ucişĭ; ĭar cel ce ş'a spurcat trupul, împreună dobândeşte spurcăcĭunea" (Cuv. la acéstaşi ḑicere a Apostolului).

dar nu că curvia este cu adevĕrat maĭ rĕŭ pĕcat decât tóte. Ştiŭ şi alte deslegărĭ, carĭ le daŭ unĭĭ la acéstă ḑicere, precum de pildă, că acela ce curveşte, întru însuşĭ trupul sĕŭ pĕcătueşte, pentru-că nu se împreună cu curva, ca cu legĭuita sa femee, ca să-ĭ nască copil, ci în zădar îşĭ strică trupul sĕŭ cu scurgerea şi îl slăbeşte[1]); şi că cel ce curveşte pĕcătueşte în muerea aceea, cu care se împreună şi care se face trup al luĭ prin amestecare; căcĭ fiind-că nu se împreună cu dînsa dupre lege, pĕcătueşte într'însa[2]). Insă deslegarea ce o dă Marele Ioan Chrisostom la acésta, este maĭ bună decât tóte, ceea ce întâĭŭ o am ḑis adecă; însă unĭĭ nu se dumeresc la acéstă ḑicere şi ḑic: pizma nu topeşte şi slăbeşte trupul pizmaşuluĭ? Cum dar ḑice Pavel că singura curvia îl strică? Ci ĭarăşĭ însuşĭ aceştia deslégă nedumerirea, ḑicênd: că pizma nu este lucrare, ci patimă; ĭar Apostolul despre lucrare grăeşte aicea şi nu despre patimă, că ḑice: «Tot pĕcatul orĭ-care l'ar face omul; ĭar pizma nu o lucrăm noĭ, ci ea se lucréză întru noĭ»[3]). Iar Ieronim ḑice, că cela ce curveşte, în trupul sĕŭ pĕcătueşte, adecă întru femeea sa, carea este trup al sĕŭ, fiind-că el nedreptăţeşte pre femeea sa cea legĭuită şi se mestecă cu cea streĭnă.

19. Aŭ nu ştiţĭ că trupurile vóstre sînt lăcaş al Sf. Duh, cel ce este întru voĭ, care-l aveţĭ dela Dumneḑeŭ?

Aicea încă maĭ mult înspăimîntéză pre ceĭ ce curveaŭ, dumneḑeescul Apostol, cu mărimea Daruluĭ Sf. Duh, ce aŭ fost luat eĭ, şi cu vrednicia luĭ Dumneḑeŭ, carele a dat lor acest Dar. Lăcaş, ḑice, sînteţĭ o hristianilor şi lăcaş (orĭ biserică) sfînt al Sfîntuluĭ Duh, decĭ nu faceţĭ necurat şi spurcat pre sfîntul lăcaşul Sfîntuluĭ Duh, nicĭ arătaţĭ netrebnică dăruirea şi Darul luĭ Dumneḑeŭ, pentru-că dela Dumneḑeŭ aveţĭ Darul şi pre Duhul cel Sfînt.

20. Şi nu sînteţĭ aĭ voştrĭĭ, că v'aţĭ cumpĕrat cu preţ.

Hristianilor, ḑice, sub domnie şi stăpânire vĕ aflaţĭ, adecă

[1]) Acéstă deslegare o face Mar. Atanasie în cuv. cel despre cinstita nuntă.

[2]) Acéstă deslegare o dă Icumenie, adăugênd că nu numaĭ muerea aceea ce curveşte, se face trup al bărbatuluĭ, celuĭ ce curveşte cu ea, pentru-că se amestecă cu dînsa, ci şi pentru-că femeea din început, din cósta bărbatuluĭ luându-se, trup al luĭ este.

[3]) Şi acésta o ḑice Mar. Atanasie; ĭar Fotie ḑice: Că cela ce curveşte întru al sĕŭ trup pĕcătueşte, adecă întru însuşĭ trupul stăpânuluĭ sĕŭ Christos pĕcătueşte, al căruĭa este trup, trupul celuĭ ce pĕcătueşte, precum şi maĭ sus a ḑis Apostolul: „Aŭ nu ştiţĭ că trupurile vóstre sînt mădulărĭ ale luĭ Christos". Şi ĭarăşĭ: „Decĭ luând mădulările luĭ Christos, mădulărĭ ale curveĭ să le fac? să nu fie!

sub Christos, și nicĭ un lucru stăpâniți, nicĭ îl aveți al vostru, adecă însuși trupul vostru, pentru-că rĕscumpĕrați robĭ sînteți cu preț, adecă cu însuși sângele luĭ Iisus Christos, în cât mădulările vóstre nu le stăpâniți voĭ, pentru ca să le întrebuințați în rĕutățile cele ce voiți, ci le stăpânește însuși stăpânul vostru Christos, carele v'a rĕscumpĕrat; și unde el voește, acolo se cuvine a se purta și mădulările vóstre. Acestea însă le dice Apostolul nu pentru ca să strice stăpânirea de sine a omuluĭ, ci pentru ca să arăte cu acestea că este drept și cu cuviință să fim supușĭ robĭ luĭ Christos, de către carele ne-am rĕscumpĕrat din robia diavoluluĭ și a pĕcatuluĭ[1]).

Slăviți dar pre Dumnedeŭ în trupul vostru.

De vreme ce trupul, dice, și sufletul vostru s'a rĕscumpărat de Christos, pentru acésta sînteți datorĭ, o frațiĭ meĭ hristianĭ, și să slăviți pre Dumnedeŭ cu trupul vostru. Cum? Făcênd cu trupul faptele și lucrările acelea care pricinuesc slava luĭ Dumnedeŭ; pre lângă acestea păzind trupul vostru sfînt și curat de fiește-care pĕcat. Că se slăvește Dumnedeŭ, când vĕdênd ómeniĭ faptele vóstre, se îndémnă a slăvi pre Dumnedeŭ, precum a dis Domnul: «Așa să lumineze lumina vóstră înaintea ómenilor, ca să vadă faptele vóstre cele bune și să slăvéscă pre părintele vostru, carele este în cerĭurĭ» (Mat. V, 16).

Și întru duhul vostru.

De vreme ce și sufletul vostru, dice, hristianilor, s'a rĕscumpĕrat de Christos, pentru acésta și cu sufletul sînteți datorĭ a slăvi pre Dumnedeŭ. Slăvește însă pre Dumnedeŭ sufletul, când

---

[1]) Pentru acésta a dis Orighen (Eș. cap. VI), cum că toți maĭ înainte eram Dumnedeĭ și pentru pĕcat ne-am vîndut pre înșine diavoluluĭ; ĭar prin plata Domnuluĭ ĭarăși ne-am cumpĕrat". Și dumnedeescul Maxim dice în Cuvîntul cel despre mórtea Domnuluĭ: „De ne-am cumpĕrat cu plată, cum e în dar? Cu adevĕrat și cu plată ne-am cumpĕrat, cât despre noĭ, și în dar (ne-am mântuit), cât din partea luĭ Christos. Că nu cu argint orĭ cu alt ce-va am luat căștigată mântuirea. In cât nu e din lucrarea nóstră mântuirea, ci prin noĭ din dar (la Corĕsie). Dice însă și Sf. Grigorie al Nisieĭ: de ne-am făcut robĭ aĭ celuĭ ce ne-a izbăvit, să căutăm cu adevĕrat către cel ce stăpânește, în cât a nu maĭ vieții înși-ne nóuĕ, ci celuĭ ce ne-a căștigat pre noĭ prin schimbarea vieței, că numaĭ sîntem stăpânĭ aĭ noștriĭ înșine, ci cel ce ne-a cumpărat este Domn, ĭar noĭ ale luĭ avuțiĭ. Drept aceea lege fie a vieței nóstre, voea celuĭ ce ne stăpânește (In cuv. despre deplinătate tom. III). Și Apostolul Petru încă dice așa: „Că nu cu lucrurĭ stricăcióse, cu argint adecă saŭ cu aur ne-am izbăvit din zădarnica nóstră petrecere, cea de părinți predanisită, ci cu cinstit sângele, ca al unuĭ mĭel nevinovat al luĭ Christos" (I Petru I, 18). De voeștĭ însă se aflĭ, cine a luat prețul acesta, vedĭ în suptînsemnarea dicereĭ: „Intru carele avem rĕscumpărarea prin sângele sĕŭ" (Efes I, 7).

nicĭ cu gândul nu se spurcă de cugetările curvieĭ și ale necurățieĭ; că duh aicea, pre gând l'a numit Apostolul, de vreme ce pofta ceea ce este în inimă, este oprită de Christos, ca o preacurvie; «că tot, dice, cela ce caută la muere spre a o pofti pre ea, ĭată a preacurvit cu dînsa în inima sa» (Mat. V, 28).

Carele sînt ale luĭ Dumnedeŭ.

Adecă orĭ ne aduce aminte Apostolul, că noĭ hristianiĭ nu ne stăpânim pre înșine, ci sîntem sub stăpânul Dumnedeŭ, carele și ne-a zidit și a rĕscumpărat și sufletul și trupul nostru, și dupre urmare, că nu sîntem stăpânĭ de a întrebuința acestea și a face vre un lucru, orĭ cuvînt, orĭ gândire, afară de amelințarea (încuviințarea) și voea luĭ Dumnedeŭ celuĭ ce ne-a zidit și ne-a rĕscumpărat.

CAP. VII.

1. Despre cele ce ațĭ scris mie.

După ce a îndreptat Apostolul dezbinările Corintenilor și curvia și lăcomia de averĭ a lor, acum rânduește despre nuntă și despre fecĭorie; că aŭ scris luĭ Corinteniĭ, de se cuvine a se depărta bărbațiĭ de femeile lor, orĭ a nu se depărta, precum am dis în pricina trimiterei aceștiea.

Bine este omuluĭ de femee a nu se atinge.

Binele cel maĭ întâiŭ, dice, și biruitor este fiește-căruĭa om, atât celuĭ norodnic, cât și celuĭ ce urméză a se face sfințit (și nu adecă numaĭ celuĭ ce urméză a se face preot, precum unĭiĭ rĕŭ o aŭ înțeles acésta), binele cel maĭ întâiŭ, dic, și maĭ înalt fiește-căruĭa om este acesta: nicĭ de cum a lua femee, ci a păzi fecĭoria. Lucrul cel maĭ sigur însă și acela ce ajută pre neputincĭósa fire a ómenilor este nunta și a-șĭ lua omul femee legĭuită.

2. Iar pentru curviĭ, fiește-carele pre a sa femee aĭbă-șĭ, și fiește-carea pre al sĕŭ bărbat aĭbă-șĭ.

Pentru amêndóuĕ părțile grăește aicĭ Apostolul: și pentru bărbat și pentru femee; căcĭ urméză bărbatul adecă a voi întréga înțelepcĭune, ĭar femeea a nu voi; și altmintrelea: bărbatul a nu voi întréga înțelepcĭune și femeea a o voi. Dicênd dar Pavel că pentru curviĭ se cuvine a se erta nunta, îndémnă pre ceĭ căsătoriți spre înfrînare și spre întréga înțelepcĭune; căcĭ dacă pentru a nu urma curviĭ, s'a ertat a se face nunțile și a se însoți ómeniĭ dupre lege, apoĭ nu sînt datorĭ ceĭ căsătoriți cu desfrînare a se împreuna și curvăsărește, ci cu întréga înțelepcĭune,

pentru singură facerea de copii[1]). Vedi și la cea către Evreĭ (Cap. XIII, 4). Că pentru acésta se dice nunta cinstită, pentru-că păzește pre ómenĭ întru întréga înțelepcĭune a trupuluĭ și pentru că-ĭ oprește pre eĭ despre a curvi și a preacurvi.

3. Femeeĭ bărbatul datornica dragoste să-ĭ dea, și așișderea încă și femeea bărbatuluĭ.

Datorie, dice, aveți voĭ hristianiĭ, carĭ vĕ însoțiți dupre lege, să păziți dragostea și buna cunoștință între înși-vĕ, adecă bărbatul să aĭbă dragoste către femeea sa și femeea către bărbatul sĕŭ. Drept aceea fiind-că e datorie, de nevoe este a da, adecă a plăti dragostea acésta unul altuĭa.

4. Femeea trupul sĕŭ nu-și stăpânește, ci bărbatul; așișderea și bărbatul trupul sĕŭ nu-și stăpânește, ci femeea.

Aicea acum arată Pavel că este datorie a celor însoțiți dupre lege dragostea a unuĭa către altul; fiind, dice, că femeele cele măritate și bărbațiĭ ceĭ însurați (dupre lege adecă), nu-și stăpânesc trupurile lor, ci femeea tot o dată este și slujnică și stăpână a bărbatuluĭ; slujnică, căcĭ nu-și stăpânește trupul sĕŭ de

[1]) Pentru acésta nu se cuvine bărbații a se împreuna cu femeile lor, când sînt îngreunate, că faptă nelegĭuită este și necuviincĭósă, ca una ce nu se face spre facerea de copiĭ, și care de multe orĭ se face pricină de omorîrea prunculuĭ, ce este în pântece. Pentru acésta și dumnedeeștiĭ Apostolĭ în Aședĕmintele lor de obște opresc acésta a nu se face; că și însuși dobitócele cele necuvîntătóre nu se împreună, când e grea partea cea femeească. Asemenea nu se cuvine a se împreuna, când femeele lor aŭ cele obicĭnuite femeeștĭ, că pĕcat de mórte fac uniĭ ca aceștia; că pruncĭĭ aceĭ (ce) sĕ zemilesc atuncea, când maĭcile lor nu sînt curate de cele obicĭnuite lor, se nasc cu patimĭ de lovă saŭ lepră, saŭ scrofule și alte patimĭ, maĭ de multe-orĭ și curând mor, precum dice Teodorit și Isidor Pilusiotul și alțiĭ părinți; pentru acésta legea veche poruncește a se omorî ceĭ ce fac acésta; căcĭ dice Dumnedeŭ în cea Leviticéscă: „Bărbatul, care se va culca cu femeea sa, avênd cele obicĭnuite lor, și va descoperi rușinea eĭ, izvorul eĭ l'a descoperit, și ea deși va descoperi curgerea sângeluĭ eĭ, amêndoĭ se vor pĭerde din neamul lor" (Cap. XX, 18). Și ca să dic cuprindĕtor și în scurt, pentru singura facere de copiĭ se cuvine a se face trupésca împreunare a lor și nu pentru ĭubirea de îndulcirĭ. Pentru acésta și Dumnedeŭ dice în cea Leviticéscă: „Bărbatul orĭ căruĭa s'ar face scurgere din trupul luĭ, scurgerea luĭ necurat este el" (Cap. XV, s. 2), care tâlcuindu-o înțeleptul Teodorit dice: „Și pre cel ce visézĕ, îl dic a fi necurat și pre ceĭ însoțiți cu nunta.... (Dar cum numește necurat pre cel ce se împreună dupre lege? Arătat adecă este, că legea învață mĕsurare de împreunare, și o poruncește pentru facerea de copiĭ, ĭar nu pentru ĭubirea de îndulcire a se face împreunarea; pentru acésta pre ceĭ ce se împreună necurați îĭ numește și le poruncește să se curățéscă, pentru ca să opréscă adeasa împreunare, cu purtarea de grijă de a se curăți. Iar dumnedescul Apostol celor desăvîrșiți scrie, dicênd: „Cinstită este nunta și patul nespurcat, ĭar pre curvarĭ și pre prea curvarĭ îĭ va judeca Dumnedeŭ (Evreĭ XIII, 4).

a-l da altuĭ bărbat, ce l'ar voĭ, ci bărbatul eĭ domneşte şi-l stăpâneşte[1]). Şi ĭarăşĭ stăpână şi dómnă este a bărbatuluĭ sĕŭ, pentru-că trupul bărbatuluĭ eĭ este al eĭ; asemenenea şi bărbatul este slugă a femeeĭ sale, fiind-că nu-şĭ stăpâneşte trupul sĕŭ, pentru ca să-l dea altor femeĭ, care ar vrea; este şi stăpân şi domn al femeeĭ sale, pentru-că trupul eĭ este al sĕŭ[2]).

5. Nu vĕ lipsiţĭ unul pre altul, fără numaĭ din bunavoinţă la o vreme cu învoire.

Adecă de ar voĭ bărbatul a se înfrîna şi a se depărta de împreunare trupéscă, să nu se înfrîneze despre acésta şi femeea; aşişderea de femeea ar voĭ a se înfrîna şi a se depărta de împreunarea trupéscă, să nu se înfrîneze despre acésta şi bărbatul; căcĭ a priimi o parte dintre ceĭ însoţiţĭ aceea, ci cea-l-altă nu voeşte (adecă cuvîntul este despre împreunarea trupéscă) pagubă se face, precum acésta urméză şi la banĭ. Şi când va priimi cine-va a lua banĭ cu sila, pagubă de banĭ se face aceluĭa, pentru-că nu voĭa să-l păgubéscă; ĭar când şi cea-l-altă parte a celor însoţiţĭ, voeşte a se înfrîna de împreunare, precum voeşte şi cea-l-altă parte, atuncĭ înfrînarea acésta nu se

---

[1]) Însemnéză, că, aşa femeea nu-şĭ stăpâneşte trupul eĭ, ci bărbatul eĭ; însă întru împreunarea cea dupre fire, dar nu în cea afară de fire şi fără-de-lege; pentru acésta, dacă bărbatul vre uneĭ femeĭ ar cere cu nelegĭuire a se împreuna cu dînsa afară de fire, ea la acésta nu trebue a se supune, ci cu tot chipul să-l opréscă şi să nu-l priiméscă.

[2]) Vrednice de laudă cu adevĕrat şi chĭar hrisostomiceştĭ (adecă de aurită gură) sînt cuvintele luĭ Ioan celuĭ cu multe darurĭ împodobit, carele a dis la acéstă dicere: „Femeea trupul sĕŭ nu-l stăpâneşte, ci bărbatul, asemenea încă şi bărbatul trupul sĕŭ nu-l stăpâneşte, ci femeea". Decĭ de te va chema pre tine vre o curvă, gândeşte în sineţĭ graĭul acesta şi dĭ: că bărbatul trupul sĕŭ nu-şĭ stăpâneşte, ci femeea, şi graĭul scrie-l pre faţa ta şi dĭ curveĭ: ce mĕ chemĭ? Trupul nu este al meŭ, ci al femeeĭ mele şi nu cutez lucru strĕin a-l da; zestrea eĭ (adecă a femeeĭ tale) nu cutezĭ a o spurca, nicĭ lucrurile eĭ îndrăzneştĭ a le cheltui şi trupul eĭ cutezĭ a-l spurca? Dĭ, că nu te apropiĭ de acésta, că acest lucru nu este al meŭ, ci este strĕin. Că aŭ dór al curveĭ este trupul? Eŭ trup de curvă nu priimesc, acesta este al femeeĭ mele, teme-te de Christos şi dĭ: că trupul acesta este mădular al luĭ Christos.

Asemenea şi pre tine femee mărităt, de te-ar îndemna vre un alt bărbat la preacurvie, dĭ luĭ cuvîntul acesta al Apostoluluĭ, că adecă: „Femeea trupul sĕŭ nu-şĭ stăpâneşte, ci bărbatul". Ce mĕ chemĭ omule? Saŭ, ce mĕ îndemnĭ spre preacurvie? Trupul meŭ nu este al meŭ, ci al bărbatuluĭ meŭ, şi eŭ nu-l stăpânesc, ci bărbatul meŭ. Şi apoĭ cum pot să daŭ trupul cel strĕin? Şi dacă eŭ nu cutez să vînd lucrul şi zestrea bărbatuluĭ meŭ, cea neînsufleţită, cum voĭŭ cuteza să daŭ trupul meŭ, carele este zestre însufleţită şi agonisita cea vie a bărbatuluĭ meŭ, saŭ cum voĭŭ da eŭ trupul meŭ, care este trup al luĭ Christos? Fugĭ departe dela mine, prea viclénule om.

socotește lipsire și pagubă, pentru-că se face din învoire și la o vreme. Iar care este vremea acésta, în care trebue a se depărta, mai jos o arată Apostolul.

Ca să vĕ îndeletniciți în post și în rugăciuni.

Aicea tâlcuește Apostolul cum a dis, ca să se depărteze de împreunarea trupéscă bărbatul și femeea, ceĭ însoțiți cu lege la o vreme, adecă când este vremea a vĕ îndeletnici și a petrece în post și în rugăciune. Pentru acésta hristianiĭ ceĭ însoțiți dupre lege, nu se cuvine a se împreuna trupește în vremea când se îndeletnicesc în post, și mai ales în postul cel mare, și mercurile și vinerile preste tot anul; ci și în vremea când aŭ să se îndeletnicéscă în rugăciune nu se cuvine a se împreuna trupește, adecă când vor să se îndeletnicéscă cu îndelungare și întindere întru rugăciune, precum sâmbetile și duminicile și în stăpânește praznice și întru cele ale Maĭceĭ Domnuluĭ, pentru-că întru aceste dile se face dumnedeéscă Liturghie, precum dice Canonul al V și XIII al sfîntuluĭ Timoteĭ și pentru-că întru aceste dile toți hristianiĭ se zăbovesc întru rugăciune; și mai cu deosebire se cuvine a se depărta aceștia de împreunare, când aŭ să se împărtășéscă cu dumnedeeștile Taĭne. Că atuncea cel mai puțin treĭ dile mai înainte trebue a se depărta (însă acésta o dic când aŭ să se împărtășéscă afară de post, pentru-că în dile de post împărtășindu-se, se depărtéză de împreunare pentru vremea postuluĭ). Dar și în tótă sĕptĕmâna cea luminată a Paștelor se cuvine a nu se împreuna, că acea sĕptĕmână, tótă să socotește ca o di, precum hotărește Canonul LXVI al sfîntuluĭ icumeniculuĭ Sob. VI. Pentru acésta nu a dis Apostolul prost, să nu vĕ împreunați trupește, pentru ca să vĕ rugați, ci pentru ca să vĕ zăboviți și să vĕ îndeletniciți întru rugăciune. Căci de ar fi oprit Apostolul pre ceĭ însoțiți dupre lege de împreunarea trupéscă, ca să nu se róge, cum întru alt loc acestașĭ poruncește, să se róge hristianiĭ tot-de-una dicênd: «Neîncetat rugați-vĕ (I Tesal. V, 16). Pentru aceea ca să se facă rugăciunea și postirea mai osîrdnică și mai cu dinadinsul, pentru acésta poruncește Apostolul celor însoțiți dupre lege să nu se împreune trupește; pentru-că de și împreunarea lor nu este necurată (de sine adecă, și pentru împătimașa îndulcire), dar însă pricinuește întârziere și împedecare postireĭ[1]).

[1]) Și Zonara încă și Valsamon la tâlcuirea Canonuluĭ treĭ al Sf. Dionisie, rugăciunea acésta rânduită aicea de Apostolul, mai sîrguitóre o a înțeles întru o unire cu Teofilact, și pre ceea ce se face cu dosădire și cu lacrimi. Iar Teodorit dice: „Cum că nu se cuvine a se împreuna, ceĭ însoțiți dupre lege, în vremea postireĭ și a rugăciuneĭ, pentru ca să cinstéscă postirea și rugăciunea cu sfințenie și cu curățenia trupuluĭ lor.

Şi ĭarăşĭ vĕ veţĭ împreuna, ca să nu vĕ ispitéscă pre voĭ satana pentru neînfrînarea vóstră.

A vĕ împreuna voĭ, ḑice, ĭarăşĭ bărbaţiĭ cu femeile lor cele însoţite, după vremea postuluĭ şi după vremea rugăcĭuneĭ, acésta nu o ḑic vóuĕ legĭuindu-o[1]), ci o ḑic cu compogorîre, pentru ca să nu vĕ ispitéscă satana şi să vĕ arunce întru a curvi cu alte femeĭ, bărbaţiĭ, saŭ femeele cu alţĭ bărbaţĭ, când nu vĕ veţĭ împreuna cu femeile vóstre şi femeile cu bărbaţiĭ voştriĭ. Insă fiind-că diavolul singur nu este pricinuitor al curvieĭ, ci maĭ întâiŭ pricină este neînfrînarea şi neastîmpărarea poftеĭ vóstre, acésta Apostolul dupre urmare ḑice: ca să nu vĕ ispitéscă satana pentru neînfrînarea vóstră. Adecă însăşĭ neînfrînarea vóstră, ḑice, este pricină de a vĕ ispiti diavolul. Că de vreme ce voĭ vreţĭ să vieţuiţĭ cu lenevire şi să slujiţĭ îndulcirilor trupuluĭ, pentru acésta diavolul află prilej de a vĕ da rĕzboiŭ, dupre sfinţitul Teodorit.

6. Acésta însă o ḑic, dupre ertare, nu dupre poruncă.

A vĕ împreuna trupeşte, ḑice, ĭarăşĭ dupre vremea postireĭ şi a rugăcĭuneĭ, şi a nu vĕ păgubi unul pre altul, adecă a nu vĕ îndepărta de împreunarea trupéscă, acésta o ḑic vóuĕ dupre ertare, adecă compogorîre făcênd neputinţeĭ vóstre şi nu că pun lege vóuĕ saŭ că poruncesc numaĭ decât, ca să vĕ împreunaţĭ tot-de-una, saŭ că este lăudat acela ce tot-de-una se împreună cu femeea sa trupeşte, ca cum plinind legea; pentru-că de puteţĭ tot-de-una a vĕ înfrîna cu învoĭală, nu vĕ împreunaţĭ[2]).

---

[1]) Pentru acésta, de vreme ce Apostolul aicea nu legĭueşte să se împreune bărbatul cu femeea, ceĭ însoţiţĭ dupre lege, ci dupre ceea ce se tace, voeşte a nu se împreuna nicĭ o dată, de pot şi de voesc. Pentru acésta aŭ voe câţĭ bărbaţi şi femeĭ, dupre lege însoţiţĭ, ar voi să se învoĭască între sineşĭ şi să se depărteze de împreunarea trupéscă, vieţuind întru întréga înţelepcĭune şi fecĭorie, precum mulţĭ însoţiţĭ ca aceştia întru Domnul şi acum se află, carĭ vieţuesc ca fraţiĭ. Şi din vechĭ aflăm multe ca acestea în vieţile Sfinţilor. Insă maĭ bine şi maĭ sigur este că ceĭ însoţiţĭ acest fel, adecă bărbatul şi femeea, ce s'ar învoi a păzi fecĭorie, orĭ dela o vreme curăţie şi neîmpreunare, unĭĭ ca aceştia să lase lumea şi cele ce sînt în lume şi să se facă amêndóuĕ părţile monahĭ, trăgându-se şi unul şi altul la monastirĭ potrivite lor, ca precum aŭ luat cununa nunţeĭ, să priiméscă în cerĭurĭ şi cununa fecĭorieĭ saŭ a înfrînăreĭ şi a curăţieĭ, precum nenumăraţĭ o aŭ făcut acésta şi o fac. Şi Canonul XLVI al Sinoduluĭ VI rânduеşte acésta.

[2]) Aşa înţelege ḑicerea acésta a Apostoluluĭ Icumenie, asemenea şi Teodorit. Se uneşte însă cu acésta şi dumneḑeescul Chrisostom ḑicênd la tâlcuirea ḑicereĭ, ceĭ maĭ înainte de acésta, adecă: „Căcĭ ca să nu se socotéscă că lucrul este de legĭuire (adecă acésta: „Şi ĭarăşĭ să vĕ împreunaţĭ unul cu altul"), adauge pricina; şi care este? Ca să nu vĕ ispitéscă pre voĭ satana, şi să unesc cu înţelegerea acésta şi cuvintele A-

7. Căcĭ voesc toţĭ ómenii să fie precum şi eŭ.

Pavel când voeşte să poruncéscă vre un lucru greŭ, atuncĭ obicĭnueşte a se aduce în mijloc pre sineşĭ şi a pune pildă pre al séŭ obraz; pentru acésta şi aicea vrênd să dică despre fecĭoria, cea asemenea cu angheliĭ, dice, că voesc ca toţĭ bărbaţiĭ să fie ca şi eŭ, adecă toţi a se depărta de femee şi a urma fecĭoria, precum şi eŭ mĕ depărtez şi petrec întru fecĭorie[1]).

Ci fieşte-carele are dela Dumneḑeŭ dar osebit, acela adecă aşa, ĭar acela aşa.

A rĕmânea cine-va, dice, întru fecĭorie, acesta e un dar ce se dă dela Dumneḑeŭ, măcar că acest lucru are trebuinţă de a avea pre a nóstră lucrare şi sîrguinţă. Decĭ cum îl dice dar, de vreme ce ceĭ căsătoriţĭ dupre lege, nu rĕmân în fecĭorie? Pentru ca să-ĭ mângâie pre uniĭ ca aceĭa, căcĭ destul s'a înfruntat eĭ cu cuvintele cele ce le-a dis, adecă, că pentru neînfrînarea vóstră vĕ ispiteşte pre voĭ satana. Insemnéză însă că şi pre nuntă, Apostolul aicea o arată dar, cu cuvîntul acesta, ce a dis: fie-care are osebit dar dela Dumneḑeŭ, altul aşa, ĭar altul aşa, adecă altul a rĕmânea întru fecĭorie, ĭar altul a lua femee cu nuntă legĭuită[2]).

---

postoluluĭ cele de maĭ sus şi cele de maĭ jos. Că maĭ sus a dis: „Şi ĭarăşĭ să vĕ împreunaţi unul cu altul; şi adauge: „Acésta însă o dic dupre ertare, nu dupre poruncă". Acésta, care? A vĕ întâlni adecă şi a vĕ împreuna ĭar; acésta o dic dupre ertare şi compogorîre (temêndu-mĕ adecă, nu cum-va satana să vĕ ispitéscă şi să nu căḑeţĭ în curvie şi în preacurvie), nu dupre lege şi poruncă, şi dupre punere de lege, precum Chrisostom o a tâlcuit. Iar maĭ jos ĭarăşĭ a dis: „Vreaŭ ca toţĭ ómenii să fie ca şi mine", adeverind pre cea de maĭ sus, adecă: vreaŭ ca să nu se împreuneze trupeşte bărbaţii cu femeile (nicĭ cu cele legĭuite adecă), precum nicĭ eŭ mĕ împreunez. Iar sfinţitul Teofilact nu ştiŭ cum almintrelea a tâlcuit dicerea acésta, dicênd că Pavel ar fi dis dupre ertare şi compogorîre, nu ca să se împreune trupeşte ĭarăşĭ bărbaţiĭ cu femeile lor după postire şi după rugăcĭune, ci ca să nu se împreuneze în vremea postireĭ şi a rugăcĭuneĭ. Iar dicerea nu este aşa: că compogorîre făcênd Pavel către neputinţa lor, dice să se împreuneze ĭarăşĭ, ĭar nu ca să nu se împreuneze. Eŭ însă socotesc că acésta este greşală a prescriitorilor, şi nu a prea înţeleptuluĭ şi a prea fericituluĭ autor, a sfinţituluĭ, dic, Teofilact.

[1]) Iar Teodorit acésta tâlcuindu-o, dice: „Pre sineşĭ însă s'a propus de întâĭul chip (Pavel), pentru noĭ fiind silit a-şĭ descoperi bogăţia curăţieĭ sale.

[2]) Iar Teodorit dice, că Apostolul pentru acésta pre nuntă o numeşte dar, pentru-că de darul luĭ Dumneḑeŭ ajutându-se ceĭ căsătoriţĭ dupre lege, isprăvesc întréga înţelepcĭune cea în nuntă. Că darul ajută celor ce aŭ osîrdie, către cele bune; că „cereţĭ, dice, şi se va da vóuĕ, căutaţĭ şi veţĭ afla" (Mat. VII, 7).

8. Dic însă celor necăsătoriţi şi văduvelor, bine este lor de vor rămânea precum şi eŭ[1]).

9. Iar de nu se înfrînéză, căsătoréscă-se; că mai bine este a se căsători, decât a se aprinde.

Vĕdusĭ înţelepciunea a Mar. Pavel? Că şi mai bună arată pre înfrînare şi pre necăsătorie şi pre fecĭorie; şi ĭarăşĭ nu sileşte la depărtarea de căsătorie pre acela ce nu póte a urma fecĭoria, pentru ca să nu urmeze alt păcat mai mare şi să cadă în curvie? Căcĭ dacă voĭ necăsătoriţĭ, dice, şi văduvele, aveţĭ în trupul vostru multă aprindere şi sînteţĭ siliţĭ de fire (că mare este tirania poftelĭ trupeştĭ)[2]), căsătoriţi-vĕ, şi cu nunta slobodiţi-vĕ de multele osteneli şi sudorĭ, pentru ca să nu vĕ alunecaţĭ şi să căderĭ în curvie.

[1]) Este întrebare între părinţĭ de a fost Apostolul însurat, orĭ de nu a fost. Purtătorul de Dumneḑeŭ Ignatie şi Clement Stromateul ḑic că a fost însurat; încă şi mulţĭ alţiĭ o vor acésta, întărindu-se eĭ asupra ḑicereĭ, ce scrie în trimiterea către Filipis. Cap. IV, 3: „Rogu-te şi pre tine, şoţule adevĕrate“ şi asupra ḑicereĭ acesteea, ce scrie aicea, unde nu a pomenit numaĭ de ceĭ necăsătoriţĭ, şi de văduve, care maĭ înainte aŭ avut bărbaţĭ. Decĭ aşa ḑic aceĭa, că şi Pavel, avênd maĭ înainte femee, după ce s'a chemat de Dumneḑeŭ la propoveduire, s'a lăsat de dînsa, precum şi Petru şi Filip şi maĭ înainte de aceştia proorocul Isaia, carele după ce a vĕḑut pre Domnul pre scaun înalt, nu s'a maĭ împreunat cu femeea sa. Şi Moĭsi, după ce a vĕḑut în rug Dumneḑeésca arătare. Iar maĭ mulţĭ părinţĭ vor, că Pavel să fi fost necăsătorit: Chrisostom, Amvrosie, Avgustin, Epifanie, Ieronim, Tertulian, Teofilact acesta şi alţiĭ. Veḑĭ şi la tom. I biser. istor. a luĭ Meletie, la fóĭa 135 şi suptînsemnarea ce la acésta a luĭ Gheorghe Vendoti: ci şi Teodorit, necăsătorit vrea să fi fost Pavel; şi ḑice că, nu trebue a se împreună numĕra cine-va pre el cu văduvile, saŭ cu văduviĭ, căcĭ tinerel era Pavel când s'a învrednicit de chemarea cea ceréscă, şi nu îl erta vîrsta sa să fi fost căsătorit şi să fi văduvit.

[2]) Teodorit aşa tâlcueşte ḑicerea acésta, aprindere, nu numeşte pre supărarea poftelĭ, ci pre robirea sufletuluĭ şi pre covîrşirea cea spre maĭ rĕŭ.... Iar de nu puteţĭ a suferi prolovirea poftelĭ, ci vĕ aflaţĭ cu sufletul fără putinţă către lupta acésta, pentru-că nu aveţĭ osîrdie ferbinte către cele bune, nimenea vĕ opreşte pre voĭ a nu vĕ căsători. Drept aceea dupre dumneḑeescul părintele acesta, nu se cuvine cine-va a pune de pricină ḑicênd că nu póte a rĕmânea necăsătorit şi întru fecĭorie, adecă că nu póte a se face monah, pentru-că se supără de pofta trupuluĭ. Căcĭ ce om este în lume, care să nu se supere de poftă? Negreşit nicĭ unul; pentru acésta nicĭ nu ar fi putut vre unul a păzi fecĭorie când-va, pentru singură bântuĭală acésta a poftelĭ. ~~Decĭ de nu s'ar supune omul tot cu~~ mintea, poftelĭ, şi de ar avea bărbăţie duhovnicéscă şi osîrdie spre cele bune şi de ĭubeşte fecĭoria cu tot sufletul, acesta póte cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ să gonéscă prolovirile trupeştilor gândirĭ, póte să potóle aprinderea poftelĭ şi dupre urmare póte să alégă viaţa cea întru fecĭorie, creḑênd cu adeverire, că pentru puţină bîntuire, ce sufere dela trup şi pentru lupta ce o cércă, are să priiméscă dela Dumneḑeŭ strĕlucite cununĭ.

10. Iar celor căsătoriți poruncesc nu eŭ, ci Domnul.

Fiind-că Domnul anume a legĭuit a nu se despărți bărbatul de femee saŭ femeea de bărbat, fără numaĭ de va urma cuvînt de curvie, când a dis: «Iar eŭ dic vóuĕ, orĭ carele bărbat își va lăsa femeea sa, fără de cuvînt de curvie, o face pre ea să preacurvéscă» (Mat. V, 32). Pentru acésta și Apostolul dice aicea: Că eŭ nu poruncesc să nu se despartă ceĭ căsătoriți, ci însuși Domnul. Dice însă cuvîntul acesta așa: căcĭ câte a prodis mai sus, nu sînt aevea legĭuite de Domnul; cu tóte că, câte dice Pavel, porunci ale Domnuluĭ sînt și nu omenești, precum singur el o dice acésta: «Dacă cine-va se socotește a fi prooroc, orĭ duhovnicesc, cunóscă cele ce scriŭ vóuĕ, că porunci ale Domnuluĭ sînt» (I Corint. XIV, 37). Și maĭ jos de cele sus scrise dice: «Căcĭ socotesc că și eŭ Duhul luĭ Dumnedeŭ am» (I Corint. VII, 14). Iar ce deosebire are sfătuirea de învĕțătură, vedĭ la stihul 2 al cap. IV al ceiĭ I-a către Tesalon., și la stih. 11 al cap. IV, al ceiĭ I către Timoteĭ.

Femeea de bărbat să nu se despartă.

11. Iar și de s'ar și despărți, rĕmâe nemăritată, orĭ cu bărbatul sĕŭ împace-sĕ; și bărbatul pre femee să nu o lase.

De vreme ce pentru înfrînarea și pentru întréga înțelepcĭune, saŭ pentru alte pricinuirĭ fără cuvînt și micșorărĭ de suflet (și nu adecă pentru cuvînt de curvie și de preacurvie) se făceaŭ despărțirĭ între bărbați și între femeĭ, pentru acésta dice Pavel aicea, că maĭ bine este, nicĭ de cum a se despărți ceĭ căsătoriți; ĭar și de s'ar despărți femeea de bărbatul sĕŭ, să nu ĭa al doilea bărbat, ci să rĕmâe așa avênd pre bărbatul sĕŭ cel dintâĭŭ; de nu dupre împreunarea cu dînsul, ci cel puțin cu acésta, că nu póte a lua alt bărbat, saŭ de nu póte a se înfrîna, să se împace ĭarăși și să se unéscă cu bărbatul sĕŭ. Acésta însă să o facă și bărbatul, de se va despărți de femeea sa, adecă a nu se însura cu alta, ci să rĕmâe necăsătorit; și de nu póte a se înfrîna și a păzi întréga înțelepcĭune, să se împace ĭarăși și să se unéscă cu femeea sa[1]).

12. Iar celor-l-alți eŭ dic[2]), nu Domnul, de are vre un

[1]) Iar cum-că ceĭ căsătoriți, afară de cuvîntul curvieĭ, nu se cuvine a se despărți, ci trebue a suferi o parte metehnele celeĭ-l-alte părți, vedĭ la suptînsemnarea canonuluĭ XLVIII al sfînț. Apost., în canonicul nostru (Pidalionul).

[2]) Pre dicerea „eŭ dic" tâlcuindu-o Teodorit dice: „Eŭ dic" este în loc de: acéstă lege nu o am aflat scrisă în sfințitele Evangheliĭ, ci acum o pun acésta. Iar cum că legile Apostoluluĭ Pavel sînt legĭ ale stăpânuluĭ Christos, arătat este celor știutorĭ de cele dumnedeești; că al acestuĭa glas este acesta: ĭar fiind-că căutați cercare pentru Christos, cela ce gră-

frate femee necredincĭósă, şi ea bine-voeşte a locui cu dînsul, să nu o lase pre ea.

13. Şi de are vre o femee bărbat necredincĭos, şi el împreună bine-voeşte a locui împreună cu dînsa, să nu îl lase pre el.

Ce dicĭ, o fericite Pavle? Că Domnul porunceşte: de va fi muerea vre unuĭa preacurvă, să se despartă de bărbatul sĕŭ (de nu o voeşte pre ea adecă bărbatul eĭ); ĭar tu cum dicĭ, că, de ar fi femeea necredincĭósă, să nu o despartă bărbatul eĭ? Nu cumva mai rea este preacurvia decât necredinţa? Nu este mai rea, rĕspunde Apostolul; ci Dumnedĕŭ pedepseşte mai mult greşélele cele ce se fac nóuĕ ómenilor, şi pentru acésta dice, să se despartă femeea preacurvă de bărbatul sĕŭ, carele nu o voeşte; şi nu pedepseşte atâta pre greşélele cele ce se fac însuşĭ luĭ, precum este şi necredinţa. Pentru acésta şi porunceşte, că cela ce a făcut rĕŭ óre-cuĭ, să nu proaducă jertfa sa luĭ Dumnedĕŭ, ci mai întâĭŭ să se împace cu fratele sĕŭ: «Că lasă, dice, jertfa ta şi mergĭ, împacă-te cu fratele tĕŭ» (Mat. V, 24). Pentru acésta şi cele dece miĭ de talanţi, care eraŭ aĭ sĕĭ, ĭ-a defăĭmat; ĭar ocara şi împetrirea inimeĭ, ce a arătat sluga cea rea şi vicléna asupra fratelui celui împreună cu el rob, pentru suta cea de dinarĭ (adecă de bănişorĭ), nu o a suferit Dumnedĕŭ, ci o a pedepsit, precum se vede la cap. XVIII al Evangheliei luĭ Mateĭ. Cu un asemenea ca acesta dar face şi aicea şi pre necredinţa bărbatuluĭ orĭ a femeeĭ, care la dînsul priveşte o trece cu vederea Dumnedĕŭ, şi pentru acésta nu-ĭ desparte unul de altul (dacă se învoesc împreună a petrece adecă); ĭar preacurvia, ca una ce priveşte orĭ către bărbat orĭ către femee, o pedepseşte Dumnedĕŭ, şi pentru acésta ĭartă a se despărţi, dacă nu voesc a petrece împreună. Unĭĭ însă dic, că necredinţa se face dupre necunoştinţa minţeĭ, care necunoştinţă este întêmplătóre, că póte va înceta prin împreuna locuinţă a barbatuluĭ cu femeea, precum şi Apostolul o dice: «Că ce ştiĭ femee, de cumva veĭ mântui pre bărbatul tĕŭ» (tij. stih. 16). Iar preacurvia se face cu cunoştinţă şi mărturisit cu rĕutatea şi arătată şi pentru acésta se face pricină bărbatuluĭ de despărţire. Şi altmintrelea încă, partea din ceĭ însoţiţĭ, ce preacurveşte, mai înainte a apucat şi s'a despărţit pre sine de cea-l-altă parte pentru-că mădulările sale (de a preacurvit bărbatul) le face mădulări ale mu-

este întru mine şi dic prin Darul cel dat mie, aşa şi aicea legĭuieşte prin Sfîntul Duh, printr'însul grăind. Vedĭ şi la procuvîntarea, ceea ce e la începutul cărţeĭ, către ceĭ ce o ar întimpina (cetitorĭ).

ereĭ curve (ĭar de a preacurvit femeea), mădulările bărbatuluĭ sĕŭ le face mădulări ale aceluĭa cu care a preacurvit. Iar partea dintru aceĭ însoțiți (adecă bărbat cu femeea dupre lege), care dintru început s'a aflat necredincĭósă, nu se desparte, ĭar maĭ bine a ḑice, dupre trupéscă unire, pentru acésta nicĭ se cuvine a se despărți de dînsa. Și maĭ bine a ḑice, că prin trupésca unire, acésta este nădejde, că póte se vor uni și dupre credință. Și las a ḑice, că rĕsturnarea a vieței omenești și clevetirea și prihănirea a Evangheliei ar fi urmat, dacă partea cea credincĭósă dintre ceĭ însoțiți s'ar fi despărțit de cea necredincĭósă. Insă acésta, ce ḑice aicea Pavel, se cuvine se o înțelegĭ, o cetitorĭule, că se face, când amêndóuĕ părțile dintre dînșiĭ, adecă și bărbatul și femeea, necredincĭoși fiind maĭ înainte, s'aŭ fost însoțit; ĭar apoĭ o parte a crédut în Christos dintre eĭ, orĭ bărbatul, orĭ femeea, că atuncea partea cea necredincĭósă, de va voi a împreună locui cu cea credincĭósă, poruncește Apostolul ca împreună să locuéscă și partea cea credincĭósă să priiméscă împreuna locuire cu cea-l-altă și unirea, că póte prin unirea acésta să tragă la credință și pre cea-l-altă; ĭar de este însă vre un hristian bărbat maĭ înainte de nuntă drept credincĭos, orĭ vre o femee drept credincĭósă hristiană, uniĭ ca aceștia nicĭ cum este ertat a se însoți cu față necredincĭósă; să nu fie! Iar și de se vor însoți, negreșit se despart; căcĭ nu a dis Apostoluĭ, că orĭ-carele credincĭos voește să ĭa muere necredincĭósă, ci a dis: orĭ carele credincĭos va avea muere necredincĭósă, pre carea adecă o avea el încă maĭ înainte de a crede. Apoĭ ĭarăși nu prost și cum s'ar întêmpla ĭartă Apostolul de a împreună locui partea cea credincĭósă cu cea necredincĭósă; ci cu socotélă că, adecă de va voi partea cea necredincĭósă a locui împreună cu soția sa cea credincĭósă. Că ḑicerea, împreună bine-voește, acésta însemnéză, adecă de va voi și de va priimi.

14. Că se sfințește bărbatul necredincĭos prin femeea (credincĭósă); și se sfințește femeea necredincĭósă prin bărbatul (credincĭos).

Adecă din covîrșirea curățenieĭ părțeĭ ceiĭ curate dintre aceĭ însoțiți se biruește necurăția părțeĭ ceiĭ necredincĭóse; nu că elinul și necredincĭosul se face sfînt, pentru împreuna locuință cu femeea cea credincĭósă, căcĭ nu a dis Apostolul, că se face sfînt, ci că se sfințește, adecă se biruește de sfințenia femeeĭ sale ceiĭ credincĭóse. Insă aceste cuvinte le ḑice Pavel pentru a nu se teme nicĭ femeea cea credincĭósă, că s'ar face necurată pentru împreunarea cu bărbatul eĭ cel necredincĭos; nicĭ

bărbatul să se témă, că s'ar face necurat pentru împreunarea femeeĭ sale ceiĭ necredincĭóse[1]). Aicea însă se iveşte o întrebare şi o nedumerire ca acésta: dacă cela ce se împreună trupeşte cu curva, este necurat, căcĭ se face un trup cu curva; arătat e că şi femeea, ceea ce se împreună trupeşte cu elinul şi necredincĭosul se face un trup şi ea cu acela. Şi apoĭ cum nu este şi ea necurată? Iar deslegarea nedumeririeĭ acesteea este acésta: Că la curvie, însuşĭ lucrul acela, dupre care se împreună bărbatul cu muerea, adecă nelegĭuita mestecarea lor, aceea are pre necurăţie şi pentru acésta din aceea amêndoĭ se fac necuraţĭ; ĭar la partea cea credincĭósă a însoţituluĭ bărbat cu femeea şi la cea necredincĭósă parte, nu urméză aşa, ci altfel este lucrul; pentru-că, necurat este adecă bărbatul cel necredincĭos, dupre necredinţa ce are. Nu se împărtăşeşte însă credincĭósa femee cu dînsul din necredinţă, ci se împărtăşeşte dupre împreunare trupéscă, dupre care nu se vede nicĭ o necurăţie, fiind-că a fost maĭ înainte de a crede ea însoţită prin nuntă, cu necredincĭosul bărbatul sĕu. Pentru pricina acésta dar partea cea credincĭósă nu este necurată[2]).

Că întru alt chip, fiiĭ voştriĭ necuraţĭ sînt.

Căcĭ, dice, de nu s'ar birui partea cea necredincĭosă, cu curăţenia părţeĭ credincĭóse, apoĭ copiiĭ ceĭ ce se nasc din aceştia urméză a fi necuraţĭ, adecă dupre partea cea jumătate dintr'înşiĭ să fie curaţĭ.

Iar acum sfinţĭ sînt.

Adecă copiiĭ ceĭ ce se nasc din aceştia, nu sînt necuraţĭ, căcĭ cu covîrşirea dicereĭ sfîntuluĭ, scóte frica prepusuluĭ părţeĭ ceiĭ credincĭóse, că ar fi necuraţĭ[3]).

---

[1]) Veţĭ însă şi la capul XV al acesteĭ una către Corinteni, stih. 28, unde însuşĭ acestaşĭ Teofilact dice, că Apostolul aicea a întrebuinţat covîrşire şi a pus dicerea: „Se sfinţeşte", Iar Teodorit acésta o tâlcueşte, în loc de: are nădejde de mântuire.

[2]) Iar Fotie dice, că şi acésta, a priimi partea cea necredincĭósă, împreună şedere şi unire cu partea cea credincĭósă şi acésta este un semn, că aprópe este de a cunóşte credinţa şi buna cinstire de Dumneḑeŭ. Iar eŭ dic şi acésta, ca şi însuşĭ acésta adecă, a priimi din început partea cea necredincĭósă, pre soţia sa de a se boteza şi a priimi credinţa cea în Christos soţia sa şi acésta este un bun semn, că a început a priimi şi însuşĭ cele ale credinţeĭ şi pentru acésta a suferit pre soţia sa să priiméscă credinţa luĭ Christos. Pentru aceste pricinĭ dar şi Apostolul a ertat părţeĭ ceiĭ credincĭóse să priiméscă împreună locuire cu cea necredincĭósă.

[3]) Şi cu adevĕrat covîrşire întrebuinţéză aicea dumneḑeescul Pavel, precum dice sfinţit. Teofilact: pentru-că de sînt necuraţĭ copiiĭ, ceĭ născuţĭ din bărbat credincĭos şi din femee credincĭósă, ca uniĭ ce trag spurcăcĭunea strĕmoşesculuĭ pĕcat, şi pentru acésta aŭ trebuinţă de curăţenia

15. Iar dacă necredincĭosul se desparte, despartă-se.

Adecă dacă partea, dintre ceĭ însoţiţĭ cu nunta, cea necredincĭósă porunceşte părţeĭ ceiĭ credincĭóse, orĭ ca să se împărtăşéscă de necredinţa sa, orĭ ca să se despartă de ea, atunci partea cea necredincĭósă despartă-se, orĭ bărbatul, de este necredincĭos, orĭ femeea.

Că nu este rob fratele orĭ sora întru unele ca acestea, că în pace v'a chemat pre voĭ[1]) Dumneḑeŭ.

De se gâlceveşte, ḑice, partea cea necredincĭósă dintre ceĭ însoţiţĭ, cu tine, partea crea credincĭósă (şi soţie a eĭ), că nu te împărtăşeştĭ de necredinţa eĭ, desparte-te de dînsa; că nu eştĭ rob tu, întru unele ca acestea, adecă nu eştĭ silit să ţiĭ şi să suferĭ pre partea cea necredincĭósă, întru unele ca acestea ce privesc la credinţă, că maĭ bine este a te despărţi, decât a te gâlcevi, că nicĭ Dumneḑeŭ voeşte acésta, pentru-că însuşĭ, ḑice, v'a chemat în pace[2]). Drept aceea dacă partea cea necredincĭósă se gâlceveşte, aceea a dat pricină despărţireĭ şi nu partea cea credincĭósă şi dar despartă-se.

---

cea prin sfîntul botez; cu mult maĭ vîrtos sînt necuraţĭ, ceĭ ce se nasc dintru ceĭ însoţiţĭ, din care o parte este credincĭósă, ĭar o parte necredincĭósă? Şi póte ĭ-a ḑis pre aceştia sfinţĭ, pentru-că se sfinţesc botezându-se, şi credincĭoşĭ făcându-se, din pricina părţeĭ ceiĭ credincĭóse.

[1]) Intru unele izvóde se ḑice: ne-a chemat pre noĭ.

[2]) Iar Teodorit tâlcuind ḑicerea: „Insă în pace v'a chemat pre voĭ Dumneḑeŭ", ḑice: „Dar însă Domnul a ḑis: Nu am venit să pun pace pre pământ, ci sabie, a despărţi pre om de aprópele sĕŭ" (Mat. X, 34). Ci nu e protivnică acésta aceiea; tâlcueşte însă Apostolul pre învĕţătura Domnuluĭ, că mântuitórea propoveduire, ḑice, nu întroduce turburare în viaţă, ci maĭ vîrtos lucréză pre adevĕrata şi ĭubita luĭ Dumneḑeŭ pace; desparte adecă maĭ întâĭŭ buna conglăsuire şi tractariseşte cu neînvoirea pre unirea cea lăudată. Că învĕţătoriĭ necredincĭoşilor, carĭ aŭ priimit dumneḑeésca propoveduire, lucraŭ cu preaslăvire minunata prefacere şi pre casele cele neînvoite le povăţuiaŭ către conglăsuirea cea maĭ ĭubită; acésta şi aicea o ḑice. Iar Mar. Vasilie în hotărîrea XII cea pre larg, întrebat fiind cum se cuvine a priimi cine-va pre ceĭ căsătoriţĭ la viaţa monahicéscă, rĕspunde, că se cuvine a-ĭ întreba maĭ întâĭŭ de o fac acésta cu învoirea amênduror, precum ḑice Pavel (adecă precum a ḑis maĭ sus: să nu vĕ lipsiţĭ unul pre altul, fără numaĭ cu învoire, la stihul 5 al acestuĭ cap.). Şi aşa să-ĭ priiméscă pre încredinţarea a multor marturĭ; ĭar dacă o parte din ceĭ însoţiţĭ, bărbatul saŭ femeea, nu se învoeşte la acésta, adecă a priimi acest fel de despărţire, maĭ puţin îngrijindu-se decât cea-l-altă parte de buna plăcere luĭ Dumneḑeŭ (care se face adecă prin monahicésca viaţă), atunci să nu priiméscă, nicĭ să se pue pre sineşĭ în turburărĭ, aducându-şĭ aminte de ceea ce ḑice Pavel: „Că în pace ne-a chemat pre noĭ Dumneḑeŭ". Se tâlcueşte însă şi alt-fel rĕspunsul acesta al Mar. Vasilie, adecă: de se împrotiveşte o parte împrotiva celeĭ-l-alte, să ḑică lor cel ce are să-ĭ priiméscă, să rămâe în pacĭnica societate, întru care ĭ-a chemat Dumneḑeŭ.

16. Că ce ştii femee, de-ţi veĭ mântui bărbatul?

Aicea ĭarăşĭ maĭ întórce cuvîntul dumnedeescul Apostol, că partea cea credinciósă să nu se despartă de cea necredinciósă şi dice: dacă necredinciosul bărbat nu face gâlcévă cu tine, femee cea credinciósă a sa, rămâĭ şi priimeşte nunta şi împreună petrecerea cu dînsa; şi îndémnă-l şi sfătueşte-l, póte că veĭ putea a isprăvi ce-va şi a mântui pre bărbatul tĕŭ. Insă cu îndoĭală lasă Apostolul lucrul, de va mântui femeea pre bărbatul sĕŭ, ori de nu-l va mântui, întâĭŭ ca să nu se socotéscă că numaĭ decât sileşte pre femeĕ să înduplece pre bărbatul sĕŭ şi să-l aducă la credinţă; şi al doilea, pentru-că cu cuvîntul acesta lasă pre femee atârnată de a nădĕjdui tot-de-una, că póte va întórce pre bărbatul sĕŭ şi pentru ca să nu se desnădĕjduiască, că nu ar isprăvi nimic.

Şi ce ştiĭ bărbate, de-ţi veĭ mântui femeea?

17. Decât numaĭ fieşte-căruĭa, precum ĭ-a împărţit Dumnedeŭ; şi fieşte-carele precum l'a chemat Domnul, aşa umble.

Unii aşa cetésc dicerea acésta: «Ce ştiĭ, bărbate, de îţi veĭ mântui femeea saŭ nu?» Apoĭ fac alt început, dicênd: «Fieşte-căruĭa precum ĭ-a împărţit Dumnedeŭ; adecă de unde ştiĭ, o barbate, de veĭ mântui pre femeea ta, saŭ de nu o veĭ mântui? Că acest lucru e neştiut. Nu se cuvine dar, neştiut fiind lucrul acesta, să deslegĭ nunta şi să desparţĭ pre femeea ta cea necredinciósă, căci de nu o veĭ mântui, nimic te-aĭ vătămat; ĭar de o veĭ mântui, şi pre sineţi te-aĭ folosit şi pre dînsa o aĭ folosit, că pre însuşĭ trupul tĕŭ l'aĭ folosit. Insă Ioan Chrisostom, cel întru sfinţi, dicerea nu o a cetit aşa, ci face început dela acésta: «Decât fieşte-căruĭa, precum ĭ-a împărţit Dumnedeŭ»[1]), care cu adevĕrat este maĭ binc; căci ca cum ar dice Apostolul, că nu se face despărţire nunţeĭ pentru necredinţă: «Decât numaĭ fieşte-căruĭa, precum ĭ-a împărţit Dumnedeŭ»; adecă, ci fieşte-carele, aşa fie, precum Dumnedeŭ l'a voit pre el. Chematu-te-aĭ, dice, de Dumnedeŭ, ca să aĭ femee necredinciósă? Intru acésta rămâĭ şi aĭbĭ-o, şi nu te despărţi de dînsa pentru necredinţă.

Şi aşa rânduesc întru tóte bisericile.

Acésta o dice Pavel, ca să se facă maĭ osîrdnicĭ Corinteniĭ, întru a asculta cu supunere acestea, aflând că aŭ şi pre alţiĭ împreună părtaşĭ, carĭ se supun la acestea învĕţăturĭ şi le urmézĕ.

18. Tăĭat împrejur s'a chemat vre unul? Să nu se smulgă.

---

[1]) Asemenea şi Teodorit şi ceĭ maĭ mulţĭ aşa cetesc dicerea.

Lucru următor era, că mulți hristiani din Evrei, după ce credeaŭ în Christos, se rușinaŭ, căci eraŭ tăiați împrejur și întrebuințaŭ óre-care meșteșug doftoresc și metod și trăgênd pelea, acopereaŭ partea mădularuluĭ, celuĭ născĕtor de copiĭ, cea rătezată și așa luaŭ chipul cel de maĭ înainte, ce-l aveaŭ, și se arătaŭ ca cum ar fi fost nerătezați adecă netăiați împrejur[1]).

Intru netăerea împrejur s'a chemat cine-va? Nu se taĕ împrejur.

Și alții óre-carĭ hristiani din neamurĭ făceaŭ altă necuviință protivnică; și fiind-că se părea tăerea împrejur a fi slăvită și cinstită, după ce credeaŭ în Christos, se tăĭaŭ împrejur. Decĭ, ḑice Pavel, să nu facă acésta, că acestea nu folosesc la credință nimic; precum ḑice aĭurea: «Că în Christos Iisus, nicĭ tăerea împrejur face ce-va, nicĭ netăerea împrejur (Galat. VI, 15).

19. Tăerea împrejur nimica este, și netăerea împrejur nimica este, ci ținerea poruncilor luĭ Dumneḑeŭ.

Nimica, ḑice, folosește tăerea împrejur și netăerea împrejur, adecă a nu avea cine-va tăere împrejur[2]). (Că netăerea împrejur va să ḑică pelea ceea ce acopere marginea mădularĭuluĭ, etimologhisindu-se dela copere marginea), ci pretutindenea acésta se caută, adecă păzirea și lucrarea poruncilor luĭ Dumneḑeŭ, cea cu credință.

20. Fiește-carele întru chemarea cu care s'a chemat, întru acésta rĕmâe.

21. Rob te-aĭ chemat? Nu-țĭ pasă ție, ci deși poțĭ a te face slobod, maĭ ales întrebuințéză-o.

Intru chemarea, ḑice, întru carele s'a chemat fiește-carele, întru acésta să rĕmâe; adecă în orĭ care viață și în orĭ care cétă și petrecere aflându-se cine-va maĭ înainte, de a creḑut în Christos în urmă, întru acea viață și cétă rĕmâe și după ce a creḑut. De aĭ fost, ḑice, hristianule, rob și aĭ creḑut în Christos, nu purta grijă de acésta, nicĭ să te turburĭ, căcĭ eștĭ rob și rĕscumpărat rob al cuĭ-va[3]), pentru-că robia nu te vatămă

[1]) Meșteșugul și metodul acesta, de a se schimba tăerea împrejur în netăerea împrejur, cel întâĭŭ l'a aflat Isav, și l'a predanisit strĕnepoților sĕĭ, precum ḑice sf. Epifanie, și pentru acésta s'a urît de Dumneḑeŭ; precum ḑice Malahiea prooroc: „Pre Iacov l'am iubit, ĭar pre Isav l'am urît (Cap. I, stihul 3, la Icumenie).

[2]) Iar Teodorit, acestea așa le tâlcuește: „Că orĭ netăerea împrejur a firei este și tăerea împrejur s'a făcut dupre legea veche; să laudă însă nu lucrul, ci paza porunceĭ luĭ Dumneḑeŭ.

[3]) Ḑice Mar. Vasilie, că dupre fire nu este cine-va rob, ci dupre treĭ chipurĭ se face rob: orĭ căcĭ s'a sĭlnicit și s'a supus jugului robiei, precum se fac la luările cetăților, când cetățenĭĭ sĕ ĭaŭ în robie; saŭ se

atâta la credință și la suflet, în cât și de aĭ putea a te sloboḑi din robie, întrebuințéză-o pre ea și maĭ mult, adecă robește, dă-te pre sineți spre slujba stăpânuluĭ tĕŭ. Pentru acésta și purtătorul de Dumneḑeŭ Ignatie scria, ḑicênd: robiĭ nu ĭubéscă a se sloboḑi de obște, ci spre slava luĭ Dumneḑeŭ maĭ mult robéscă, ca maĭ bună sloboḑenie să dobândéscă dela Dumneḑeŭ (Epistola către Policarp)[1]).

22. Că robul cel întru Domnul chemat, sloboḑit al Domnuluĭ este, asemenea și cel slobod chemat, rob al luĭ Christos este.

Sloboḑit se numește cela ce s'a sloboḑit din robie[2]). Deci ḑice aicea Apostolul, că tu, cela ce rob fiind, aĭ creḑut în Christos, să știĭ că eștĭ sloboḑit al luĭ Christos; pentru-că Christos te-a sloboḑit din pĕcat și din însuși robia cea din afară a trupuluĭ; măcar deși îĭ eștĭ rob ḑupre acésta, pentru-că slobod fiind cine-va de patimĭ și are suflet nobil, acesta nu este cu adevĕrat rob, măcar deși se arată rob, și altul ĭarăși slobod fiind, a creḑut și acesta rob al luĭ Christos este. Drept aceea, de turbură numirea robieĭ și mâhnește pre rob, socotéscă că s'a sloboḑit de Christos, care lucru este mult maĭ mare decât sloboḑenia ce o daŭ ómenii. Și ĭarăși de face numirea sloboḑenieĭ pre cel slobod să se mândréscă, socotéscă și acela că este rob al luĭ Christos și smeréscă-se, gândind că se află sub un mare stăpân ca acesta, sub Christos adecă, și cum că e dator

face cine-va rob, pentru-că este sărac și nu are hrană, precum s'a făcut robĭ Egiptenii luĭ Faraon, ḑicênd către Iosif: „Câștigă-ne pre noĭ și pămêntul nostru în locul pâneĭ și vom fi noĭ și pămêntul nostru slugĭ (adecă robĭ) luĭ Faraon" (Fac. XLVII, 19); saŭ se face cine-va rob, dupre óre-care înțeléptă iconomie, când copiiĭ ceĭ maĭ rĕĭ și maĭ necunoscătorĭ, prin glasul părinților lor, se osîndesc să robéscă la frațiĭ lor ceĭ maĭ bunĭ și maĭ înțelepți, care acéstă robie nu este osîndire, ci maĭ ales facere de bine, precum Hanaan, nepotul luĭ Noe, s'a făcut rob al luĭ Sim și fraților luĭ, și precum Isav s'a făcut rob luĭ Iacov (Cap. XX, despre Sf. Duh). „Că robește, ḑice cel fără de minte, celuĭ înțelept" (Paralip. XI, 30). Pre lângă aceste treĭ chipurĭ însă, sînt și alte dóuĕ chipurĭ de robie, când cine-va rĕscumpără cu banĭ pre vre un om și îl are rob, saŭ când cine-va dă plată saŭ hac óre-cuĭ, ca să-l slujéscă. Pavel însă, se vede că vorovește atât aicea, cât și în cele-l-alte trimiteri ale sale, pentru robiĭ ce îĭ aŭ óre-carĭ rĕscumpărați cu banĭ; și veḑĭ la stihul 2 al capuluĭ VI al celeĭ întâĭa către Timoteĭ.

[1]) Ḑice însă și Teodorit: „Darul nu cunóște osebire de robire și de stăpânire; deci nu fugi de robie, ca de o nevrednică de credință; ci de și aĭ și putea să bobândești sloboḑenie, rĕmâĭ slujind și aștéptă rĕsplătirea. Iar acéstă covîrșire nu prost o a pus, ci înduplecând a nu fugi de robie, cu pricinuire pentru cinstirea de Dumneḑeŭ.

[2]) Iar Teodorit ḑice: sloboḑit obicĭnuim a numi pre cel născut din robĭ și ertat de stăpân.

să placă luĭ. Veḑĭ, frate, înţelepciunea Mareluĭ Pavel? Cum învaţă pre amêndóuĕ părţile şi pre robĭ adecă şi pre ceĭ sloboḑĭ, cele cuvenite şi folositóre?

23. Cu preţ v'aţĭ cumpĕrat, nu vĕ faceţĭ robĭ aĭ ómenilor.

24. Fieşte-carele întru ceea ce s'a chemat, fraţilor, întru aceea rămâe înaintea luĭ Dumneḑeŭ.

Acest cuvînt nu-l ḑice Apostolul numaĭ robilor, saŭ către ceĭ sloboḑĭ, ci tuturor hristianilor, orĭ de ce fel de rânduĭală şi trépta ar fi; adecă ca să nu facă toţĭ hristianiĭ nicĭ un lucru spre plăcerea ómenilor, nicĭ să se supue lor, când poruncesc eĭ lucrurĭ nelegĭuite şi afară de porunca luĭ Christos, că acésta este a sluji cine-va ómenilor şi maĭ ales pentru-că hristianiĭ s'aŭ cumpărat cu preţ şi cu sângele Fiĭuluĭ luĭ Dumneḑeŭ; de unde şi sînt robĭ aĭ luĭ Christos şi poruncile aceluĭa se cuvine a le face, ĭar nu ale ómenilor[1]). Cu aceste cuvinte însă nu învaţă Apostolul ca slugile saŭ robiĭ să se despartă de stăpânĭiĭ lor; să nu fie! Ci învaţă pre robĭ să cinstéscă maĭ bine şi să păzéscă mântuitórele poruncile luĭ Christos, ale adevĕratuluĭ şi veciniculuĭ lor stăpân, maĭ mult decât poruncile cele vătămătóre de suflet ale stăpânilor celor muritorĭ. Căcĭ cum că Pavel nu ḑice, ca să se depărteze robiĭ de stăpânĭiĭ lor, este arătat din ceea ce ḑice dupre urmare, adecă, că fieşte-carele în rânduĭala în care se afla, când s'a chemat de Dumneḑeŭ şi a creḑut, întru aceea să rămâe. Şi a adaus ḑicênd: înaintea luĭ Dumneḑeŭ, pentru ca să arăte că ĭarăşĭ nu se cuvine robiĭ a se depărta de Dumneḑeŭ; pentru ca să facă supunerĭ nelegĭuite stăpânuluĭ lor, căcĭ Pavel pentru amêndóuĕ părţile pórtă grijă încât nicĭ robiĭ nu se cuvine a se depărta de trupeştiĭ lor stăpâniĭ, pentru prilejul şi pricinuirea luĭ Dumneḑeŭ, nicĭ ĭarăşĭ a se despărţi de Dumneḑeŭ pentru supunerea cea afară de cuviinţă către stăpânĭiĭ lor[2]).

25. Despre fecĭóre însă porunca Domnuluĭ nu o am,

[1]) Pentru acésta dreptate a avut a scrie şi Mar. Vasilie acestea ḑicênd: de nu cum-va îţĭ aducĭ aminte omule, de întâĭa naştere a ta, cea de maĭ înainte (adecă dupre care te-aĭ zidit dupre chipul şi asemĕnarea luĭ Dumneḑeŭ), încalte de preţul ce s'a dat pentru tine, ĭa órecare gândire de vredniciea acésta, întórce privirea către schimb şi cunóşte vrednicia ta. Cu sângele cel de prea mult preţ al luĭ Christos te-aĭ cumpărat; nu te face rob al pĕcatuluĭ ca să nu te alăturezĭ cu dobitócele cele fără de minte (La tâlcuirea Psalm. XLVIII asupra ḑicereĭ: „Şi omul în cinste fiind, nu a priceput").

[2]) Veḑĭ şi tâlcuirea şi suptînsemnarea ḑicereĭ: „carele face voea luĭ Dumneḑeŭ din suflet cu blagoslovenie" (Efes. VI, 6).

ĭar socotința daŭ, ca un miluit de Domnul a fi credincĭos.

După ce Apostolul ne-a iscusit pre noĭ hristianiĭ cu învĕțăturile sale cele despre întréga înțelepcĭune, acum se sue la isprava cea maĭ mare a fecĭorieĭ și dice: Că Domnul nu a legĭuit, nicĭ a dat poruncă pentru fecĭorie, ci numaĭ a dis: orĭ carele póte (orĭ carele voește) să încapă într'însa: «Cela ce póte a încăpea, încapă» (Mat. XIX, 13). Decĭ nicĭ eŭ cutez să poruncesc cuĭ-va ca să păzéscă fecĭoria, pentru-că este mare și primejduitor lucru fecĭoria. Daŭ însă socotință, sfat adecă, căcĭ și eŭ m'am învrednicit din mila luĭ Dumnedeŭ a fi credincĭos, adecă a fi de aprópe al luĭ Dumnedeŭ și vrednic de a mi se încredința taĭnele luĭ.

26. Decĭ socotesc acésta a fi bun, pentru acésta de acum nevoe, că bine este omuluĭ a fi așa.

In cât, dice, dupre socotéla mea, multe lucruri bune sînt, a fi omul depărtat de nuntă și a nu se căsători pentru nevoea acésta de față, adecă pentru greutățile și împrejurările cele de nevoe, care urméză nunțeĭ[1]); și pentru necazurile și îngrijirile, ce are căsătoria și pentru necurățiе[2]).

27. Legatutu-te-aĭ cu femee? Nu căuta dezlegare; dezlegatu-te-aĭ de femee? Nu căuta femee; ĭar de și te-aĭ însurat, nu aĭ pĕcătuit[3]).

---

[1]) Iar Fotie, nevoea cea de față, înțelege pre lângă acestea și gónele cele ce se făceaŭ în vremea aceea credincĭoșilor, de către ceĭ necredincĭoșĭ și cele-l-alte rele pătimirĭ, fiind-că maĭ lesne ar fi suferit gónele hristianiĭ, de nu ar fi avut femeĭ și copiĭ, decât că le aveaŭ acestea.

[2]) Iar Teodorit dice, că pre dicerea: socotesc, o a adaus nu îndoindu-se, că fecĭoria este lucru bun și decât cele bune, maĭ bună. Ci ca nu sfătuirea să se facă lege, a adaus îndoĭală. Că legeĭ îĭ urméză păzirea și călcarea; și călcătorilor de lege, le urméză munca; pentru acésta nu legĭuește cele maĭ marĭ și grele, ci le sfătuește.

[3]) Iar acésta: „De te-aĭ însurat, nu aĭ pĕcătuit", Fotie voește a fi formă săritóre, că se unește cu cea de maĭ sus, adecă cu acésta: „Bine este omuluĭ de a fi și așa; ĭar și de te-aĭ însurat, nu aĭ pĕcătuit, căcĭ de se va uni, dice, acésta precum este, cu acésta dezlegatu-te-aĭ de femee? Nu caută femee; ĭasă o înțelegere nepotrivită, că ce se potrivește a dice unuĭa, ce era legat cu femeea și apoĭ s'a dezlegat: „ĭar de te veĭ însura, nu aĭ pĕcătuit? Că acésta se potrivește a se dice, celor ce încă nu s'aŭ însurat; și altmintrelea încă, dice, greșită socotélă este a erta Pavel, a se dezlega bărbațiĭ de femeile lor și să ĭa altele. Decĭ pentru acésta voește ca să fie, precum era forma săritóre; însă de va fi ertat să dic și eŭ (ca cel ce sînt ca o lepădătură) socotința mea, dic, că și așa, precum este dicerea rĕmâne bună și nicĭ o înțelegere pedosnică ĭasă și nepotrivită, nicĭ greșită; că dezlegarea ce o dice aicea Pavel de femee, nu se înțelege a fi aceluĭ maĭ înainte legat cu femeea și apoĭ dezlegându-se de dînsa ci se înțelege prost deslegarea și slobodirea de femee și a ce-

Ḍicênd aicea Pavel, că de eștĭ legat cu femee, să nu cauțĭ deslegare, arată că nunta pricinuește pătimirĭ rele și necazurĭ, fiind-că este legătură și lanț și strânge pre ceĭ căsătoriți; ĭar deslegare de nuntă înțelege Pavel aicea, nu pre aceea ce se face cu învoirea amênduror părților, a bărbatuluĭ adecă și a femeeĭ; că acéstă despărțire nu se numește deslegare de nuntă, fiind-că se face pentru lucru mai mare, adecă pentru a urma fecĭoria, ceĭ ce se osebesc cu acest chip; ci numește deslegare, pre despărțirea cea fără-de-lege și fără de pricină binecuvêntată (de preacurvie adecă), care se face sau mai bine a ḍice, deslegare numește Pavel pre slobodenia cea simplă de femee, și însușĭ a celuĭ nicĭ o dată însurat). Iasă fiind-că a ḍis, că de nu aĭ femee, nu căuta femee, nicĭ să te însorĭ; fiind-că, ḍic, că o a ḍis acésta, să nu se socotéscă că acésta o dă ca poruncă, și că poruncește numaĭ decât ómeniĭ să urmeze fecĭoria, pentru acésta dupre urmare ḍice, că deși te-aĭ însurat tu hristiane, nu aĭ pĕcătuit. Veḍĭ însă cum lăturiș și cu ascuns chip îndémnă și împinge pre ómenĭ către fecĭorie dumneḍeescul Apostol, pre nuntă numindu-o legătură și lanț, ĭar pre fecĭorie deslegare și slobodenie[1]).

28. Și fecĭóra de se va mărita, nu a pĕcătuit.

Fecĭóră aicea numește Pavel nu pre ceea ce s'a afierosit luĭ Dumneḍeŭ, adecă pre cea singuratică și călugărița; pentru-că acésta de se va mărita, pĕcătuește cu adevĕrat și ca preacurvă

---

luĭ încă neînsurat, dacă legătură numește Pavel curat pre nuntă, ĭar dezlegarea de nuntă, pre necăsătorie și fecĭorie; precum și Teofilact acesta la sfîrșitul tâlcuireĭ ḍicereĭ scrie: și las a ḍice, că maĭ potrivită este ḍicerea: „De te-aĭ însurat, nu aĭ pĕcătuit"; ca către fața a dóua, cu acésta: „Dezlegatu-te-aĭ de femee? Nu căuta femee feței a dóua, decât a se uni acésta către fața a dóua cu fața a treĭa, adecă cu acésta: „Bine este omuluĭ a fi așa". Iar de va ḍice cine-va, că acésta: „Dezlegatu-te-aĭ de femee?" să dă către cea din protivă, adecă către acésta: te-aĭ legat cu femee; în cât cel dezlegat, legat fiind maĭ înainte, s'a dezlegat. Rĕspundem că și ḍicerea te-aĭ legat cu femee (care la cel ce întâĭŭ s'a căsătorit o ḍice), nimic se înțelege maĭ puțin și acésta către cea dimprotivă, adecă că și te-aĭ dezlegat de femee; că cel ce s'a legat, dezlegat fiind maĭ înainte, s'a legat; în cât și cel întâĭŭ legat cu femee, dintru dezlegat a fi de femee, s'a legat. Deci dezlegarea se ḍice și la acel ce nicĭ o dată s'a căsătorit, și nu numaĭ la acel ce s'a căsătorit și apoĭ s'a dezlegat de nuntă. Pentru acésta și însușĭ Fotie, careia a ḍis pre cele de maĭ înainte, ca cum îndreptându-se pre sine, ḍice, că și așa ḍicerea fiind se îndreptéză, de veĭ înțelege așa, acésta, te-aĭ ḍezlegat de femee, nu către ceĭ căsătoriți, apoĭ dezlegați, ci prost că se află către toți de obște, carĭ nicĭ cum s'aŭ căsătorit, ci sînt dezlegați de legătura-cea de acest fel.

[1]) Și până acum încă vorba cea de obște a ómenilor, așa obicĭnuește a ḍice pre ceĭ necăsătoriți, slobodĭ; că mulți întrebând pre vre un strĕin, ḍic: voĭnicule, însurat eștĭ, orĭ slobod?

se canonisește; pentru-că aduce bărbat preacurvar din afară împrotiva mirelui Christos; ci numește fecióră pre fata cea curată, ce încă e nemăritată. Acésta dar de se va mărita nu păcătuește, pentru că nunta nu este necurată.

Insă necaz trupului vor avea unii ca aceștia; iar eŭ pre voi vĕ cruț.

Necaz numește Apostolul pre îngrijirile și scârbele, care neaparat urmézĕ la cei căsătoriți, însă eŭ, dice, pre voi vĕ cruț, și vĕ jelesc ca pre fiii mei și voesc să fiți sloboḑi și ne scârbiți, pentru-că nunta precum am dis este legătură și lanț și strînsóre; și cei ce se află legați cu lanțul acesta al nunței, nu mai sînt deaciia stăpâni de sineși, ci sînt robi neslobodi, precum am dis mai sus[1]).

[1]) Pentru acésta dice Meletie Pigas: nu pĕcătuesc dar cei ce se căsătoresc; „însă cad în óre-care purtări de grijă mai trupești decât întru care se află, carii câte o dată și se biruesc de ceea ce trebuește și cad și întru a cugeta și întru a face cele nevrednice de chemarea luĭ Dumneḑeŭ. Că una ca acésta este firea omenéscă, un mic óre-care prilej trăgêndu-o și acésta orĭ nefiind de prihană orĭ nu cu totul de prihană însă suprazidește prilejurĭ străine de Dumneḑeŭ, care trag spre peire“ (Cart. III despre hristianism). Dice însă și Grigorie al Nisei: „Una însă din cele ce se sîrguesc este și nunta și mai ales început și rădăcina a sîrguinței celor zadarnice“ (Cap. VII al cuv. despre fecĭorie). Dovedește însă acestaș în cap. IV al Cuv. celuĭ despre fecĭorie, că tóte necuviințele cele ce se fac în viață, aŭ început pre nuntă. Care voește însă se cunóscă pre larg necazurile și relele întêmplări și nenorocirile cele ce le cércă cei ce se căsătoresc, cetéscă capul al treilea al cuvîntuluĭ celuĭ despre fecĭorie, și tot cuvîntul împreună al acestuĭaș sfînt părinte Grigorie al Niseĭ, ce este în tom. al treilea al sĕŭ. Asemenea cetéscă și cuvîntul cel despre fecĭorie al dumneḑeesculuĭ Chrisostom și stihurile cele despre fecĭorie ale sf. Grigorie Teologuluĭ, și are să vadă acolo jalnicele tragodiĭ, care le pricinuește nunta, celor ce se împleticesc în cursele eĭ; și dimprotivă pre fericirea, de care se îndulcesc cei sloboḑi de mrejele nunței, și carĭ aŭ ales viața cea fecĭorelnică. Ba încă și cuvintele Mar. părin. Vasilie îndestule sînt, prin puține se arăte necazurile celor căsătoriți, că dice aceștia: „Iar pre cel ce acum s'a prins de soție, altă turburare de purtări de grijă îl cuprinde; de este întru nenaștere de copiĭ, îl cuprinde dorul copiilor; de se află întru căștigarea de copiĭ, purtare de grijă de ale hraneĭ; păzirea femeeĭ, purtare de grijă de ale caseĭ, apărarea casnicilor, pagubele cele dupre tocmele, împungerile către migieși, împleticirile cele prin judecătorĭ, primejdiile negustătorieĭ, ostenelele cele întru lucrarea pământuluĭ; fiește-care ḑi vine, aducêndu-i osebită întunecare a sufletuluĭ, și nopțile priimind purtările de grijă cele de tóte ḑilele, întru aceleași fantaziĭ aprind pre minte; iar scăparea de acestea una este: despărțirea de lumea tótă; însă depărtarea de lume nu este a se face afară de dînsa trupește, ci pre suflet a-l rumpe despre împătimirea către trup (I Trimitere). Pentru tóte acestea dar hotărește Sf. Grigorie al Tesalonieĭ, că mai lesniciósă mult este viața cea întru fecĭorie, decât cea întru nuntă; „de îĭ pasă cui-va pentru mântuirea sa, acesta intre în viața

29. Iar acésta o ḑic, fraţilor, că vremea scurtă este deaciia.

Fiind-că maĭ sus a ḑis, că ceĭ ce se căsătoresc aŭ necazurĭ la trup, pentru ca să nu ḑică cine-va, că acestea aŭ şi îndulcire, pentru acésta cu aceste cuvinte Pavel tae şi împuţinéză îndulcirea nunţeĭ cea de acest fel, ḑicênd, că vremea vieţeĭ aceştia este puţină şi scurtă şi că mórtea este aprópe şi tóte împreună alérgă către dezlegare şi stricăciune şi împĕrăţia luĭ Christos se apropie să vie; şi dar noĭ hristianiĭ sîntem datorĭ o merge la Christos, în cât şi de s'a făcut nunta îndulcire, îndulcirea acésta este scurtă şi de puţină vreme, şi maĭ alés îndulcirea cea de acest fel a nunţeĭ este necaz şi ostenélă şi durere, maĭ mult de a fi o îndulcire.

Că şi ceĭ ce aŭ femeĭ, să fie ca cum nu le-ar avea.

30. Şi ceĭ ce plâng, ca cum nu ar plânge; şi ceĭ ce se bucură, ca cum nu s'ar bucura.

31. Şi ceĭ ce întrebuinţéză lumea acésta, ca cum nu o ar întrebuinţa rĕŭ[1]).

---

cea întru fecĭorie, fiind mult maĭ odihnitóre decât cea întru căsătorie şi maĭ neostenicĭósă (Cuv. la Xenia).

[1]) Iar Teodorit acésta: „Ca cum nu o ar întrebuinţa rĕŭ", tâlcuindu-o acésta, ḑice: „Ceĭ ce aŭ căştigat multe, să nu le cheltuĭască acestea în desfătare şi în desfrînare, ci să culégă dintr'însele pre singura trebuinţă, că acésta ḑice (Apostolul): „Şi ceĭ ce întrebuinţéză lumea acésta (fie), ca cum nu o ar întrebuinţa rĕŭ; acésta şi prin Iezechiil a prihănit Dumneḑeŭ berbecĭi şi ţapiĭ ḑicênd: „Şi nu a fost îndestul vóuĕ, că păşteaţĭ păşunea cea bună? Şi rĕmăşiţile păşuneĭ vóstre le călcaţĭ cu picĭórele vóstre? Şi apa cea curată o beaţĭ? Şi ceea-l-altă cu picĭórele vóstre o turburaţĭ?" (Cap. XXXIV stihul 18). Că cu acestea se potriveşte ḑicerea: „Ceĭ ce întrebuinţéză lumea, ca un rĕŭ întrebuinţându-o". Iar Sf. Grigorie al Tesal. ḑice, că de porunceşte Pavel celor căsătoriţĭ să nu aĭbă atâta grijă şi împătimire către cele lumeştĭ, cu mult maĭ vîrtos monahiĭ şi monahele (ceĭ ce se făgăduesc fecĭorieĭ) sînt datorĭ nicĭ o grijă a avea de cele pământeştĭ? Că acelora nu e prihană a se griji de ale lumeĭ, iar acestora, adecă celora ce se numesc monahilor şi monahelor, prihană este a purta grijă pentru nişte lucrurĭ micĭ. Şi ce ḑic acestora le urméză primeḑie nu numaĭ a se despărţi de cerescul lor mire, de Christos cu grijile lumeĭ, ci şi a se învrăjbi cu el; „că prietenia lumeĭ, ḑice Pavel, împodobitorul de mirésă al duhovnicesculuĭ mire, este vrajbă către Dumneḑeŭ. Drept aceea fecĭóra se primeḑueşte nu numaĭ a se despărţi, ci şi a se face spre vrajbă a cerescului sĕŭ mire. Şi să nu te miri de nu se prihănesc de Scriptură, cele ce sînt măritate, purtând grijă de ale lumeĭ şi nu de ale Domnuluĭ; iar pre cele ce aŭ făgăduit luĭ Dumneḑeŭ fecĭorie, le opreşte nicĭ cum a se atinge de cele din lume, şi nicĭ le lasă cu totul a vieţui în odihnă; deşi către cele măritate voroveşte Pavel: vremea scurtă este de acia, ca şi ceĭ ce aŭ femeĭ, să fie ca cum nu le-ar avea, şi ceĭ ce întrebuinţéză lumea acésta, ca nu rĕŭ întrebuinţându-o (Cuvînt către Xenia).

Fiind-că, dice, cei ce aŭ femeĭ sînt datorĭ a fi ca cum nu le-ar avea, decĭ ce trebuință maĭ este a se maĭ însura cine-va și a lua femee și a-și pune lui-și o sarcină ca acésta? Ce vrea să dică însă acésta: «Ca cum nu ar avea», adecă hristianiĭ ceĭ însurațĭ sînt datorĭ a nu fi împironițĭ, nicĭ a-și cheltui tótă sîrguința la căsătorie și la femeile lor, ci a le avea cu atâta neîmpătimire, în cât a se părea, că nicĭ nu le aŭ. Asemenea încă și ceĭ ce plâng, adecă ceĭ ce sînt mâhniți, căcĭ póte ĭaŭ lipsit de vre o trupéscă bunătate, și aceștia nu se cuvine pentru acésta a se mâhni; asemenea și ceĭ ce se bucură, că ar fi dobândit bunătățile lumeĭ aceștia, și aceștia nu se cuvine pentru acestea a se bucura; încă și ceĭ ce se îndeletnicesc la schimburĭ și la negutătorií, și daŭ și ĭaŭ, și aceștia nu se cuvine cu atâta sîrguință a căuta unele ca acestea, pentru-că din acestea, nimica aŭ să ție, și tóte aŭ să le lase aicea. Și pentru a nu le numĕra, dice, una câte una lucrurile lumeĭ, dic cuprindĕtor preste tot, căcĭ câțĭ hristiani întrebuințézĕ lumea acésta, toți aceĭa sînt datorĭ să nu întrebuințeze rĕŭ, adecă să nu ĭa aminte la dînsa cu tótă osîrdia și împătimirea. Că rea întrebuințare se numește întrebuințarea cea de prisos, saŭ ceea ce se face afară de cuviință.

Că trece chipul lumeĭ aceștia.

Fuge, adecă, dice și se topește tótă lumea acésta, pentru ce dar voĭ hristianiĭ, frații meĭ, să o îmbrățișațĭ atâta pre lumea acésta, ce se topește? Chip însă al lumeĭ, a dis Apostolul și nŭ lume, pentru ca să arăte ca lucrurile lumeĭ aceștia sînt numaĭ până ce se vĕd de ochiĭ noștriĭ și numaĭ chip din afară și față aŭ, ĭar din lăuntru nimic statornic aŭ și înființat și ipostatnic[1]).

32. Și vreaŭ, ca să fițĭ voĭ fără de grijĭ.

Voesc, dice, ca hristianiĭ să fie fără de grijă. Dar cum ar

[1]) Iar Teodorit așa tâlcuește dicerea acésta: „Numaĭ este, dice, plugărie încă și corabierie, nu încă împĕrăție și oștirĭ, nu încă robie și stăpânie, nu încă meșteșugurĭ și știință, nu încă sărăcie și bogăție, că dintru acestea și din unĭi ca aceștia s'a alcătuit viața acésta. Și fericitul Isaia o dice, provestind cele viitóre: „Iată Domnul strică lumea și o va pustii pre ea și va acoperi fața eĭ și norodul va fi ca preotul și sluga ca domnul luĭ, și slujnica ca dómna eĭ, va fi cel ce cumpără ca și cel ce vinde, cel ce împrumută ca și cel ce se împrumutézĕ și cel dator ca acela căruĭa îĭ e dator“ (Cap. XXIV, st. I); că viața cea viitóre are altă osebire de lucrurĭ“. Dice însă Sf. Grigorie Nisis: „Știe cel bine învĕțat cele dumnedeeștĭ, că nu numaĭ cele omenești nu aŭ statornicie, ci că nicĭ lumea tótă va fi în vecînică liniștire. Pentru acésta trece cu vederea viața acésta ca pre o străină și vremelnică; fiind-că cerĭul și pământul se vor trece, dupre glasul Mântuitoruluĭ și tóte de nevoe aștéptă pre prefacere (Cuvînt despre fecĭorie, Cap. IV, tom. III).

fi fără de grijă? De vor rămânea necăsătoriţi şi nu se vor însura[1]), pentru acésta dice dupre urmare:

Cel necăsătorit pórtă grijă de ale Domnuluĭ, cum să placă Domnuluĭ.

33. Iar cel însurat, se îngrijeşte de ale lumeĭ, cum să placă femeeĭ.

Cum o dicĭ acésta, o fericitule Pavle? Tu voind să ne faci fără de grijĭ, ne îndemnĭ a nu ne căsători, şi cum ĭarăşĭ acum le dicĭ cum că: «Cel necăsătorit se îngrijeşte de ale Domnuluĭ? Că ĭată şi întru fecĭorie se află multe îngrijărĭ? Aşa ne răspunde Apostolul: are purtărĭ de grijă şi fecĭoria, dar nu acest fel precum le are nunta orĭ căsătoria; că purtările de grijă ale fecĭorieĭ sînt îngrijărĭ ale Domnuluĭ; ĭar purtările de grijă ale căsătorieĭ sînt grijĭ ale fămeeĭ; saŭ îngrijările fecĭorieĭ sînt grijĭ folositóre de suflet şi făcătóre de bucurie; ĭar îngrijările nunţeĭ sînt vătămătóre de suflet şi necăjitóre. Căcĭ cum nu este necaz şi supărare a te sîrgui tu bărbatul să placĭ uneĭ mueri ĭubitóre

[1]) Multe şi de multe felurĭ sînt prevelegĭurile, ce le are fecĭoria. Ieronim dice, „că fecĭoria este jertfă a luĭ Christos şi are umare anghelicéscă". Atanasie dice, „că este bogăţie nechelturită, cunună neveştejită, lăcaş al luĭ Dumneḑeŭ, petrecere a Sf. Duh, mărgăritar nepreţuit, biruinţă asupra ĭaduluĭ şi asupra morţeĭ". Avgustin dice: „Fecĭorésca petrecere este anghelicésca petrecere, şi în trup stricăcĭos este cugetarea de vecĭnică nestricăcĭune". Dumneḑeescul Ignatie în trimiterea către Tarsen(?), dice pre fecĭóre numindu-le preotese ale luĭ Christos. Dumneḑeescul Amvrosie pre bărbaţiĭ fecĭorelnicĭ îĭ numeşte mucenicĭ. S. Chiprian a numit flóre şi triandafil al bisericeĭ pre fecĭorie. Teologul Grigorie în stihurile sale dice, că fecĭórele urméză fecĭoria dumneḑeeşteĭ Treimĭ. Şi se dic fecĭóre pentru-că alérgă la fecĭóra şi Maĭca luĭ Dumneḑeŭ pre aceea urmându-o. Filip, Apostolul şi diaconul, patru fiice fecĭóre avea în casa sa, care prooroceaŭ, precum Faptele arată (Cap. XXI). Apostolul Filip treĭ fiice avea, pre dóuĕ fecĭóre, dupre Policrat. Sf. Tecla prin îndemnarea luĭ Pavel a ales fecĭoria, dupre Amvrosie (Cartea despre fecĭorie). Şi Sf. Ifighenia, cu îndemnarea Sf. Apostol Mateĭ, a rĕmas întru fecĭorie, dupre Avdia. Sfînta Flavia, fiica luĭ Climent, sfetnicul Romeĭ, cu îndemnarea Sfîntuluĭ Climent al Romeĭ, s'a lipit de fecĭorie. Fecĭorelniciĭ şi fecĭórele se află sus, în muntele luĭ Dumneḑeŭ şi urméză mĭeluluĭ orĭ unde ar merge, dupre Apocalips (Cap. XIV, stih 1). Teologul Grigorie în stihurile sale dice, că a vĕḑut dóuĕ femeĭ împodobite, îmbrăţişîndu-l pre el, care era fecĭoria şi înţelepcĭunea, de vreme ce înţelepcĭunea unită este cu fecĭoria şi cel ce ĭubeşte a se face înţelept, trebue a fi neînsurat şi fecĭor orĭ fecĭorelnic. Iar Grigorie Nisis dice: „Că pentru acésta socotesc, că şi izvorul nestricăcĭuneĭ, însuşĭ Domnul Nostru Iisus Christos, nu prin nuntă a intrat în lume, ca să arate prin chipul inomenireĭ, taĭna acésta mare, că venirea luĭ Dumneḑeŭ şi intrarea, singură curăţănia este îndestulă a o priimi, care într'alt chip nu este cu putinţă a se isprăvi, cu tótă scumpătatea, fără numaĭ de s'ar înstrĕina cine-va pre sineşĭ desăvîrşit de trupeştile pătimirĭ (Cuvînt despre fecĭorie, capitolul II, tomul al III-lea).

de lume și muritóre, unei mueri, ce cere dela tine aur și mărgăritaruri și alte podóbe zădarnice și nefolositóre? Cum nu sînt necaz unele ca acestea vóuĕ, bărbaților, cari ca să plăceți muerilor vóstre celor stricăcióse, cu niște podóbe ca acestea, că sînteți siliți și să răpiți și să nedreptățiți și alte pricini vătemătóre de suflet și meșteșugiri să întrebuințați.

34. Să osebește muerea și fecióra.

Multă osebire, dice, aŭ femeele cele măritate și fecíórele și călugărițele[1]. Și una și aceeași purtare de grijă amêndóuĕ nu aŭ; ci sînt osebite și despărțite dupre sîrguință una de alta; că cea măritată se sîrguește a se îndeletnici la alte lucruri, ĭar fecióra și călugărița se îndeletnicește la altele, și că grijile ce aŭ amêndóuĕ acestea sînt cu totul osebite. Pentru acésta câte femeĭ sînt înțelepte și cunoscétóre, se cuvine să alégă maĭ bine grijile ce le aŭ fecíórele și călugărițile, adecă să voĭască a se călugări, pentru-că grijile călugărițelor sînt maĭ bune pentru suflet și maĭ ușóre trupului; ĭar grijile femeelor celor măritate, sînt vătemătóre sufletului și necăjăcióse trupului.

Cea nemăritată se îngrijește de cele ale Domnului, cum va plăcea Domnului, ca să fie sfîntă și cu trupul și cu duhul; ĭar ceea ce s'a măritat, se grijește de cele ale lumeĭ, cum va plăcea bărbatului.

Fecióra, dice, și călugărița numaĭ acéstă grijă are, cum să placă Domnului, carele gânditor este mire al eĭ, pentru ca să fie sfîntă și curată nu numaĭ cu trupul, ci și cu sufletul; pentru-că nu e destul eĭ a fi numaĭ sfîntă și curată cu trupul, ci este datóre a fi curată și cu sufletul, căcĭ precum dice Marele Vasilie: «acésta este adevĕrata fecíorie, curățenia sufletului»[2]);

---

[1]) Că multă osebire are fecíoria de nuntă, pentru acésta a dis și Isidor Pilusiotul, că fecíorelniciĭ se aséměnă cu sórele, ĭar ceĭ căsătoriți cu stelele (Epist. 115). Iar Chrisostom dice: „Cu atâta e maĭ sus fecíoria decât nunta, cu cât ceriul de pământ e maĭ sus". Și Mar. Atanasie „nunta o numește cale mĕsurată și lumésca; ĭar fecíoria o numește angelicéscă cale și necovîrșitóre" (în scrisórea cea către Amùn). Și ca să dic pre scurt, atât de bună e fecíoria, în cât nunta, de nu ar avea puțină fecíorie, adecă întréga înțelepcíune, ar fi netrebnică. Și că pentru acésta poruncește Pavel hristianilor să-și aĭbă femeele lor cu atâta neîmpătimire, și cu întrégă înțelepcíune, ca cum nu le-ar avea.

[2]) Pentru acésta și Sf. Grig. Nis. pentru dicerea acésta a luĭ Pavel dice: „Iar de trebue și prin laude a cinsti darul acesta al Mareluĭ Dumnedeŭ (adecă fecíoria), destul este spre lauda eĭ dumnedeescul Apostol, prin puținele graĭuri pre tótă covîrșirea laudelor ascundêndu-o; carele sfîntă și fără prihană a numit pre femeea cea împodobită cu acest dar. Că dacă isprava cinstiteĭ fecíoriei acéștia este a se face cine-va fără prihană și sfînt, că aceste numiri chĭar și maĭ întâiŭ se ĭaŭ spre slava

fiind-că multe fecióre și călugărițe sînt curate cu trupul și nespurcate, însă cu sufletul sînt necurate și spurcate pentru învoirile și înduplecările gândurilor celor de rușine și necurate ce aŭ. Și acésta încă, socotește-o, o cetitoriule, că orĭ-care fecióră și călugăriță se îngrijește de cele ale lumeĭ, aceea nu maĭ este fecióră și călugăriță cu adevĕrat. Pentru acésta când veĭ vedea tu vre o fecióră și călugărița că se îngrijește de cele ale lumeĭ, să știĭ că acésta nimic se osebește de cea măritată; pentru-că Pavel aicea a pus semne și hotar de pe care se cunosc feciórele și călugărițele și cele măritate cu nuntă. Care însă sînt hotarele acestea? Nu numaĭ nunta și fecioria, ci și multa lucrare și îngrijire și nelucrarea și neîngrijirea. Drept aceea orĭ-care fecióră și călugăriță este mult meșteșugăriță, și mult purtătóre de grijă, nu este cu adevĕrat fecióră și călugăriță. Acésta însă ce o dice aicea Pavel despre femeile fecióre și călugărițe, se înțelege întocmaĭ și pentru fecioriĭ bărbațĭ și monahĭ; că și din aceștia câțĭ sînt mult iscoditorĭ și mult purtătorĭ de grijă, nu sînt cu adevĕrat fecioriĭ și monahĭ. Se grijește însă femeea cea măritată cum să placă bărbatuluĭ sĕŭ, póte pentru că se silește cum să se arăte bărbatuluĭ sĕŭ frumósă; póte încă, căcĭ se silește și cum să se arăte bărbatuluĭ eĭ, cum că este bună păzitóre de casă și de copiĭ și pentru acésta nu miluește pre săracĭ, pentru ca să se arăte, că păzește lucrurile barbatuluĭ sĕŭ, care faptă este prea vătĕmătóre de suflet.

35. Acéstă însă spre însușĭ folosul vostru o dic, nu ca să pun vóuĕ cursă.

Pentru acésta, dice, am scis și am pornit cuvintele cele des-

---

nestricatuluĭ Dumnedeŭ, care laudă a fecioriei e maĭ mare decât a se arăta prin acestea, că îndumnedeește óre-cum pre ceĭ ce se împărtășesc de curatele eĭ taĭne, întru a se face eĭ părtașĭ aĭ slaveĭ singuruluĭ cu adevĕrat sfîntuluĭ și neprihănituluĭ Dumnedeŭ, prin curățenia și nestricăciunea împrietenindu-se eĭ cu dînsul (cuvînt despre fecioríe Cap. I, tom. III). Dice însă și dumnedeescul Chrisostom: „Fecioria nu trebue a fi curată numaĭ cu trupul, ci și cu sufletul, dacă va să priiméscă pre mirele sfinților" (Cuvînt despre fecioríe). Și ĭarăși: „Hotarul fecioríeĭ este ca și cu trupul și cu duhul a fi sfîntă.... ci îmĭ arată mie față uscăciósă și mădulare uscate și îmbrăcăminte próstă și vedere blândă, dar ce folos, când vederea cea dinlăuntru va fi sĕlbatică" (Tij). Pentru acésta feciórele și călugărițele se cuvine să păzéscă și simțirile lor sfinte și curate, ochiĭ lor adecă a nu vedea fețele bărbaților și privirile cele fără rânduĭală, urechile lor de a nu auzi cuvinte de rușine și cântece, nările lor despre a mirosi bune mirezme; pentru-că de tóte acestea se spurcă curăția sufletuluĭ și fecioria. Pentru acésta a dis teologul Grigorie: fecióro, fecióră fiĭ și cu urechile și cu vederea și cu limba, că cu tóte aceste lesne întórsă este către păcat în sfătuirile fecióreloru.

pre fecĭorie către voĭ hristianiĭ, pentru-că cunosc că făgăduinţa fecĭorieĭ este folositóre vóuĕ, pentru-că este fără scârbe, pentru-că este fără grĭjĭ şi pentru-că este folositóre de suflet; şi nu pentru ca să vĕ silesc şi să pun nevoe asupră-vĕ, ca ne vrênd să păziţĭ fecĭoria, că cursă pre nevoe şi pre sila o a numit.

Ci spre buna cuviinţă şi spre buna osârdie către Domnul fără rĕspândire.

Pentru acésta, ḑice, am ḑis vóuĕ hristianilor, să urmaţĭ fecĭoria pentru ca să vieţuiţĭ cu bună cuviinţă şi cu curăţie: căcĭ care alt lucru este maĭ de bun moral şi maĭ curat decât fecĭoria; şi pre lângă acestea vĕ ḑic, să urmaţĭ fecĭoria pentru ca să rĕmâneţĭ sloboḑĭ despre tóte bântuelile şi îngrijirile nunţeĭ, şi aşa să slujiţĭ Domnuluĭ fără îngrijirĭ şi rĕspândirĭ; şi numaĭ Domnuluĭ să îngăduiţĭ prin rugăcĭune, luĭ afierosindu-ĭ tótă nădejdea vóstră.

36. Iar de se pare cuĭva, că se face fecĭóreĭ sale vre o necinste, de ar fi preste vîrstă, şi aşa e datóre a se mărita; ceea ce voeşte, facă, nu pĕcătueşte, mărite-se.

Orĭ-carele părinte hristian are fiĭcă, ḑice, şi slab fiind de minte şi de socotinţă, socoteşte că este lucru grozav şi necuviincĭos a avea în casa sa fiĭcă fecĭóră şi nemăritată, şi maĭ aleş de este şi vîrsta fiĭceĭ sale cam trecută; fie ḑice şi aşa. Cum fie? Aşa adecă, facă ceea ce voeşte omul cel slab de cugetare, tatăl eĭ, cel ce socoteşte aşa. Şi de voeşte să dea pre fiĭca sa la bărbat dea-ĭ-o şi nu pĕcătueşte[1]). Insă maĭ bine este, ḑice, a nu o mărita, ci a o păzi fecĭóră şi a o face călugăriţă (însă de voeşte şi ea), precum adeveréză cuvintele cele deaciĭa:

37. Iar stă întărit în inima sa, neavênd silă şi are stă-

[1]) Insemnăm aicea că fecĭórele acestea despre care rânduesţe Apostolul, nu aŭ fost dat mărturie şi făgăduinţă, ca să păzéscă fecĭoria, nicĭ aŭ fost făcut tocmélă către Dumneḑeŭ a petrece aşa, precum făgăduiaŭ atuncea şi făceaŭ tocmele, şi văduvele, cele ce se adunaŭ împreună la céta-văduvilor şi se hrăneaŭ din biserică, căcĭ de ar fi fost mărturisit să păzéscă fecĭoria, nu ar fi ertat lor Apostolul a se mărita; că sub osîndă este lucrul acesta, ci ar fi ḑis şi despre acestea, cele ce a ḑis despre văduvele cele de maĭ sus, ce aŭ fost făgăduit luĭ Christos a nu se mărita a dóua óră: „Căcĭ când se turbéză asupra luĭ Christos, vor să se mărite; osîndă avênd că aŭ călcat credinţa cea dintâĭŭ (I Timot. V, 12); adecă că aŭ călcat şi aŭ arătat mincĭunósă făgăduinţa ce o aŭ dat luĭ Christos. Decĭ se închee că fecĭórele acestea păzeaŭ aşa prost fecĭoria şi nu se măritaŭ, fără mărturisire însă şi făgăduinţă şi învoĭală. Apoĭ însă după vremĭ, câte rĕmâneaŭ fecĭóre daŭ mărturie şi făgăduinţă luĭ Christos, ca să păzéscă fecĭoria şi aşa se numĕraŭ împreună în céta fecĭórelor, dupre canonul XVIII al Mareluĭ Vasilie.

pânire pentru voea sa, și acésta o a judecat în inima sa a ținea pre fecióra sa, bine face,

38. Drept aceea și cel ce o mărită bine face; ĭar cel ce nu o mărită, maĭ bine face.

Vedĭ, o cetitorĭule, că Pavel îndată din început laudă pre acela ce își păzește pre fiĭcă-sa fecióră și nu o mărită? Că îl numește pre el întărit și statornic în inimă și în socotélă; și că cele ce le face, le face cu deslușire și cu socotélă; că a judecat, dice, să păzéscă fecióră pre fiĭca sa; în cât cel ce mărită pre fiĭca sa, acela nu este statornic în inima sa și în socotéla sa. Iar dicerea: «Neavênd nevoe», acésta însemnéză, că tatăl acela ce are stăpânire a-și da pre fiĭca-sa la bărbat și nu are nicĭ pre un om saŭ vre un lucru, care să-l siléscă a nu o da, de o va păzi pre ea fecióră, acela bine face[1]). Drept acésta unul ca acesta socotește ĭubitóre de cinste proalegere și ĭubitóre de Dumnedeŭ și laptă bună a păzi fecióră pre fiĭca sa; pentru acésta și se laudă de Apostolul, ca unul ce face bine. Macar că și acela, ce mărită pre fiĭca-sa, bine face, pentru-că nu este pĕcat a da cine-va pre copiiĭ sĕĭ la nuntă legĭuită, și tot lucrul ce nu este pĕcat bine se face; însă mult maĭ bine face cel ce nu mărită pre fiĭca sa, fiind-că acela, nu numaĭ că nu pĕcătuește, ci faptă bună isprăvește[2]).

[1]) Iar Teodorit acéstă dice(re): „Neavênd nevoe", o tălmăcește dicênd: de sineși stăpân fiind, nefiind supus vre unuĭ stăpân.

[2]) Acestaș Teodorit pre dicerea „bine face" și pre acésta „maĭ bine face", tălmăcindu-le dice: „A arătat pre cea dintâĭŭ (adecă nunta), că e bună, ĭar pre cea a dóua (adecă fecĭoria), că e maĭ bună. Și limbile ereticilor, celor ce prihănesc nunta le-o ferecat". Insemnăm însă aicea că în vremile acelea, nefiind încă monastirĭ, pentru acésta și fetele, care păzĭaŭ fecĭoria, ședeaŭ în casele părinților lor și acolo petreceaŭ fecióre; ĭar acum fiind-că cu Darul luĭ Dumnedeŭ se află monastirĭ de călugărițe pre la multe locurĭ, pre la acelea se cuvine părinții a-și duce pre fiĭcele lor, cele ce doresc a petrece întru fecĭorie, pentru ca să priiméscă shima călugărieĭ și acolo să rĕmâe întru tótă viața lor. Iar cât de bun lucru este și folositor de suflet a se zidi monastirĭ, în tóte locurile, de călugărițe de către hristianĭ, eŭ nu pot să arăt prin cuvînt; căcĭ câțĭ hristianĭ zidesc monastirĭ de călugărițe pre la locurile lor, aceștia cu adevĕrat zidesc un liman, prin care slobodesc atâtea suflete de furtuna lumeĭ; aceștia alcătuesc o scară prin care sue pre fecĭórele cele de (pre) pământ la cerĭŭ; aceștia zidesc o cămară de nuntă și fecĭoréscă, prin care fac pre fetele cele pământeștĭ mirese ale cerescului Împĕrat Christos. Insă după ce hristianiĭ zidesc acest fel de monastirĭ, se cuvine și a le înzestra cu moșiĭ, pentru ca să se hrănéscă din acelea călugărițele; se cuvine a le face chinovie (adecă și hrana lor și îmbrăcămintea lor a fi obștéscă), și bărbațĭ să nu intre înlăuntrul nicĭ ele să aĭbă întâlnire cu barbațiĭ, precum poruncește soborul al șéptelea a tótă lumea și Mar. Vasilie. Asupra moșiilor însă celor afierosite monastirilor celor de călugărițe, trebue

39. Femeea legată e de lege, în câtă vreme viază bărbatul eĭ; ĭar de va adormi bărbatul eĭ, slobodă este cu care va a se mărita, numaĭ întru Domnul.

40. Maĭ fericită însă este de a rămânea așa, dupre socotéla mea; și socotesc că și eŭ Duhul luĭ Dumnedeŭ am.

Pentru a dóua nuntă învață aicea Apostolul, fraților, și ĭartă a se mărita a dóua óră femeea aceea, al căreea bărbat a murit; adecă ĭartă pre vĕduvă a-și lua al doilea bărbat; însă maĭ fericită și maĭ bine norocită este și numește pre aceea, care nu se mărită a dóua óră; căcĭ precum fecĭoria este maĭ pre sus și de întâĭa nuntă, așa și întâĭa nuntă este maĭ pre sus de cea a dóua. Decĭ dice, că legată este femeea de lege, până ce e viŭ barbatul eĭ, adecă este ținută și oprită de lege, carea pomenește de preacurvĭĭ, că adecă, când femeea cea măritată lasă pre barbatul eĭ și priimește pre altul, se face preacurvă. De va muri însă bărbatul eĭ, este slobodită și deslegată de întâĭa legătură și de lege și are stăpânire să ĭa al doilea bărbat; numaĭ, dice, să-l ĭa întru Domnul, adecă cu întrégă înțelepcĭune și dupre cuviință, pentru ca să nască copiĭ și să apere pre bărbatul sĕŭ, și nu pentru împătimire și pentru pofta trupéscă[1]). Iar acésta «dupre socotéla mea», o dice Apostolul,

a se rândui epitropĭ și pristavĭ, carĭĭ să stăruĭască și să lucreze moșiile și să se adune rodurile lor și să se păstreze în siguranție, dupre frica luĭ Dumnedeŭ în monastirĭ, spre chiverniséla monahinelor, și să nu mérgă înseși ele să zăpcĭuĭască pre la moșiĭ, că nu împreună întâlnindu-se și petrecênd cu bărbați, să-și vatĕme sufletele lor; ci ele să stea înlăuntrul, în monastirĭ și să nu ĭasă afară. Decĭ câți fac pre călugărițe fără de grijĭ și le înlesnesc ca nu să ĭasă din monastirea lor, aducêndu-le grĕŭ, făină, legumĭ, unt-de-lemn și altele ce sînt de nevoe, aceștia dic, fac o milostenie, care covîrșește pre tóte milosteniile, ce le-ar face cine-va către alțĭ săracĭ și bolnavĭ. Pentru acésta dicea prea deslușitorul acesta Ava Isidor chiar acestea: „Cel ce are și voește a face milostenie, la pusniciță maĭ ales, facă-o; că cela ce face milostenie la dînsele, maĭ multă plată are dela Dumnedeŭ, decât ar face către ceĭ orbĭ și șchiopĭ și leproșĭ și cĭuntați, că acestea maĭ neputincĭos mădular al obștesculuĭ trup sînt, că s'aŭ lepădat de lume și petrec în sărăcie și nu pot a eși, precum noĭ și a-și vinde rocodelia lor, nicĭ a-și sluji lorușĭ pot saŭ cât de puțin a eși din monăstire. Pentru acésta cela ce póte a sluji unora ca acestora pentru Dumnedeŭ, și a le face pre ele a nu fi silite să ĭasă pentru nevoe, însutită plată va lua dela Dumnedeŭ, maĭ mult decât cel ce pre ceĭ-l-alțĭ săracĭ și bolnavĭ miluește; că dacă vre una dintr'însele numaĭ din pórta monăstireĭ de ar eși, îndată ca cum s'ar arăta un cerb, toți vênătoriĭ de rele la dînsa pândesc și se apucă din tóte părțile să săgeteze asupră-ĭ.

[1]) Dicerea acésta „numaĭ întru Domnul“ tâlcuindu-o Mar. Vasilie, în cuvîntul cel despre fecĭorie, dice că însemnéză: „Că nunta se cuvine să aĭbă pravățul cel mare, nu ca ceĭ căsătoriți să-și plinéscă patima îndul-

ca să nu socotéscă cine-va, că pre depărtarea de a dóua nuntă, o voeşte Pavel, ca o poruncă de nevoe, ci o socoteşte ca o sfătuire, sfătuire însă nu prost omenéscă, ci dumneḍeéscă şi a Sf. Duh. Că ḍice, dupre urmare, că şi eŭ Pavel, carele daŭ acest sfat, socotesc că am Duhul luĭ Dumneḍeŭ. Multă smerită cugetare însă arată cuvîntul acesta; căcĭ nu a ḍis, că am Duhul luĭ Dumneḍeŭ, ci că «mi se pare» adecă socotesc şi prepun că am şi eŭ Duhul luĭ Dumneḍeŭ[1]).

---

cireĭ lor şi a poftelor ceĭi trupeştĭ, ci ca să aibă ajutor duhovnicesc unul dela altul, pentru a-şĭ petrece viaţa acésta; ĭar următor pravăţ (adecă dupre al doilea cuvînt) are nunta pre naşterea de copiĭ. Şi aduce spre pildă pre cuvîntul ce l'a ḍis Dumneḍeŭ maĭ înainte de a se plăzmui Eva; adecă: să-ĭ facem luĭ ajutor dupre dînsul; care arată întâĭul pravăţ al nunţeĭ pre sufletescul şi duhovnicescul ajutor. Iar Coresie ḍicerea acésta tâlcuindu-o, ḍice: „Mărite-se a dóua óră femeea, ci întru Domnul, adecă dupre legea luĭ Dumneḍeŭ, care porunceşte să se însoţéscă întréga înţelepcĭune cu nunta şi nu cu pofta cea fără de zăbală; întru Domnul cu frica luĭ Dumneḍeŭ; întru Domnul, nu cu păgân saŭ eretic saŭ cu faţă rudenéscă oprită de lege; ci cu bine cinstitoriĭ de Dumneḍeŭ şi drept slăvitoriĭ şi cu faţă care nu are nicĭ un feĭ de firéscă rudire saŭ duhovnicéscă ce opresc nunta. Ḍice însă şi sf. Grigorie Nisis: „Noĭ dar acestea le cunóştem despre nuntă, că se cuvine maĭ întâĭŭ purtare de grijă şi silinţă a fi cea despre cele dumneḍeeştĭ. Şi slujba nunţeĭ a nu o trece cu vederea, cela ce póte cu întréga înţelepcĭune şi cu măsurare a o întrebuinţa, în ce chip a fost patriarhul Isaac, carele nu în dricul vîrsteĭ (ca să nu se facă nunta lucru de patimă), ci acum cam trecênd tinereţa sa, priimeşte împreună locuinţa Rebecăĭ, pentru blagoslovenia luĭ Dumneḍeŭ, cea întru seminţia luĭ; şi numaĭ până la o naştere slujind nunţeĭ, ĭarăşĭ tot era dintre ceĭ nevĕḍuţĭ, închiḍênd simţirile cele trupeştĭ, că acésta mi se pare că însemnéză istoria, povestind greutatea ochĭuluĭ patriarhuluĭ (Cap. VIII despre Fecĭorie).

[1]) Teodorit însă ḍicerea acésta: „Maĭ fericită este“ maĭ cu multă cercetare tâlcuindu-o ḍice: „Trebue însă a maĭ însemna, că nu trebue prost a numi maĭ fericită pre ceea ce se înfrânéză (şi nu s'a căsătorit a dóua óră), ci maĭ fericită o a numit; învĕţând că nicĭ ceea ce s'a măritat a dóua óră este ticălósă, ci fericită, însoţindu-se cu bărbatul, dupre apostolicésca lege; că aseměnarea şi pre aceea o a arătat fericită; că şi acésta este o îndestulă prihănire asupra următorilor luĭ Navat, cariĭ prihănesc pre a dóua nuntă, ca pre o curvie, vederat împrotivindu-se apostoliceştilor legĭ. Iar cum că a dóua nuntă nu este sub certare, veḍĭ canonul al IV al Mar. Vasilie, carele pre aceĭ a dóua óră căsătoriţĭ îĭ opreşte dela sfintele. Taĭne un an saŭ doĭ. Iar cum că ceĭ ce a dóua óră se căsătoresc nu se cunună (adecă nu li se pun cununele pre cap; ĭar blagos. de preot se face cu rugăcĭunile rânduite), acésta o ḍice canonul al doilea al sf. Nichifor. Ḍice însă şi Chrisostom, tâlcuind cea ḍisă de Pavel despre vĕḍuve: „Iar de nu se înfrînéză, mărite-se“. Că Pavel a ḍis acésta dupre ertare şi nu dupre poruncă, precum a ertat şi adésa împreunare a celor întâĭŭ căsătoriţĭ, pentru neînfrînarea lor, pentru ca să nu cadă în preacurvie, veḍĭ şi tâlcuirea canonuluĭ al VII al soboruluĭ din Neokesaria în canonicul nostru.

CAP. VIII.

1. Iar despre cele jertfite idolilor ştim că toţi avem cunoştinţă; însă cunoştinţa sumeţeşte, iar dragostea zideşte.

Se aflaŭ óre-carĭ hristianĭ în Corint deplinĭţĭ în credinţă şi statornicĭ în socotélă şi în cugetare, carii ştiŭ că mâncările ce intră în pântece, nu spurcă, adecă nu fac pre om necurat, precum a dis Domnul (Mat. XV, 11) şi că idolii sînt niştе lemne nesimţitóre şi petrii şi că nu pot să vatĕme pre om; pentru acésta întru acéstă credinţă şi socotélă îndrăznind, intraŭ în capiştile idolilor şi mâncaŭ din jertfele acelea ce le făceaŭ lor închinătorĭ de idolĭ[1]). Vĕdêndu-ĭ însă pre aceştia alţĭ hristianĭ,

Insemnézĕ că dumneḑeescul Chrisostom cuvînt întreg a scris, supra scriere avênd ḑicerea acésta a luĭ Pavel că „femeea s'a legat de lege în câtă vreme viază bărbatul eĭ; iar după ce va adormi bărbatul eĭ, slobodă este, cu care voeşte să se mărite". Deci ḑice limba acea aurită: „Când voeşte bărbatul a-şĭ lepăda femeea, orĭ femeea a lăsa pre bărbat", de acéstă ḑicere aducă-şi aminte şi socotéscă că este de faţă Pavel şi că o goneşte pre ea strigând şi ḑicênd: „Femeea este legată de lege, în câtă vreme viază bărbatul eĭ". Că acésta arătându-o nu a adaus, că de se va săvîrşi bărbatul eĭ, nu maĭ cât nu a ḑis, mângâind văduvia şi înduplecându-o a se întórce la cel dintâĭŭ şi a nu întroduce al doilea mire. Nu s'a săvîrşit ḑice, bărbatul tĕŭ, ci dórme; şi cine nu aşteptă pre cela ce dórme? Iar slobodă pre ea o ḑice, că se face după săvîrşirea barbatuluĭ eĭ; a arătat, că maĭ înainte de acésta era róbă, vieţuind acela, róbă însă fiind supusă legeĭ, măcar de miĭ de orĭ de ar lua carte de sloboḑenie, dupre legile cele puse de ceĭ din afară (adecă de împĕraţĭ), cu legea preacurvieĭ se vênézĕ. Ce încheem dar din cuvintele acestea ale luĭ Chrisostom? Cum că femeea care va rĕmânea văduvă, nu se cuvine a lua al doilea bărbat, căcĭ barbatul eĭ cel dintâĭŭ nu a murit, ci a adormit, precum ḑice aicea Pavel şi dumneḑeescul Chrisostom: iar de a adormit, arătat e că viază; iar de viază, se cuvine femeea luĭ a păzi patul luĭ curat şi credinţa cea către dînsul neluând al doilea bărbat. Pentru acésta şi sfînta Macrina, după ce a murit logodnicul eĭ, căutând născĕtorii eĭ să o dea altuĭ bărbat, ea a răspuns, că nunta omuluĭ este una, precum una este şi naşterea luĭ şi mórtea una; şi că logodnicul eĭ cel întâĭŭ viază şi nu a murit, pentru nădejdea înviereĭ; şi ḑicea că necuviincĭos lucru şi fără-de-lege este a nu priimi nunta, cea o dată întărită de tatăl eĭ; ci a vedea că se sileşte a trece către altul, una fiind nunta cea în fire, precum una e şi naşterea şi mórtea una. Şi cum că logodnicul acela, cu care s'a fost învoit, dupre judecata născĕtorilor sĕĭ, se înţelege că întărea, că nu s'a săvîrşit, ci pre cel viŭ luĭ Dumneḑeŭ, pentru nădejdea înviereĭ, îl judecă călătorit şi nu mort. Şi că necuviincĭos lucru este a nu păzi credinţa mireluĭ, celuĭ dus în călătorie (sf. Grigorie Nisis la viaţa Macrineĭ, surorеĭ sale).

[1]) Iar Teodorit ḑice, că Pavel acésta a ḑis-o Corintenilor ironiceşte (adecă cu luare preste picĭor): „Ştim că toţi avem cunoştinţă"; căcĭ cum că nu cu adevĕrat a ḑis lor că aŭ acésta, arată după acestea ḑicênd „Iar de se pare cuĭ-va a şti ce-va, să ştie că nimic a cunoscut, precum trebue bine a cunóşte.

nedepliniţi în credinţă şi slabi în socotélă şi în cugetare, şi socotind că pentru cinstea idolilor le mâncaŭ acelea, intraŭ şi eï în capişte şi jertfeaŭ idolilor, nu cu aceeaşï socotinţă a hristianilor celor depliniţi de maï sus, ci socotind că idoliï sînt cinstiţi şi vrednicï de a li se aduce jertfe dela ómenï[1]). Acéstă întîmplare s'a audit de Pavel, şi l'a pornit pre el spre rîvnă, pentru-că vătĕma pre amêndóuĕ părţile: şi pre hristianiï ceï depliniţi, carï mâncaŭ din jertfele idolilor şi ale demonilor, şi pre ceï-l-alţi, carï se îndemnaŭ şi se împingeaŭ către slujirea de idoli. Decï se sîrgueşte Apostolul să îndrepteze rĕul acesta, şi maï întâiŭ vorovéşte către ceï depliniţi în credinţă şi în socotélă şi lasă la urmă pre ceï nedepliniţi, precum obicinueşte a face. Şi maï întâiŭ obóră mândria ce o aveaŭ întru cunoştinţa lor şi le ḑice: Nu singurï voï aveţi cunoştinţa acésta, ci toţi hristianiï ştiŭ că nicï un idol este în lume; însă singură cunoştinţa, nu numaï nu foloseşte pre cel ce o are, ci şi maï mult îl vatămă; pentru-că îl sumeţeşte şi îl umflă cu mândrie şi pentru acésta îl desparte de fratele sĕŭ, de nu are împreună cu dînsa şi pre dragoste împreună lucrătóre nedespărţită; pentru-că dragostea are putere a zidi şi a folosi pre aprópele, şi câte risipeşte cunoştinţa cea fără de dragoste, dragostea pre acelea le zideşte şi le înoeşte, pentru-că tóte le face pentru folosul aprópeluï.

2. Iar de se pare cuï-va a şti ce-va, încă nimic a cunoscut, precum trebue a cunóşte.

Adauge încă aicea Apostolul şi alta maï mare, că măcar şi unită de ar fi cunoştinţa cu dragostea, însă nicï aşa este desăvîrşită; căcï nimenea ştie vre un lucru cu atâta deplinătate, precum trebue a-l şti, măcar Petru de ar fi, măcar Pavel. Pentru acésta ḑice: ce vĕ făliţi voï hristianiï, carï aveţi pre singura cunoştinţă fără de dragoste? De vreme ce măcar de aţi avea cunoştinţa unită cu dragostea, ĭară nicï aşa cunóşteţi vre un lucru cu desăvîrşire?[2])

3. Iar de ĭubeşte cine-va pre Dumnedeŭ, acésta s'a cunoscut de el.

Noïma apostoleştilor cuvintelor acestora este acest fel: cela ce ĭubeşte pre aprópele şi fratele sĕŭ, acesta negreşit ĭubeşte şi pre Dumnedeŭ; ĭubind însă pre Dumnedeŭ, nu a ḑis că a

---

[1]) Acestaşï Teodorit ḑice, că ceï nedepliniţi întru cunoştinţă, mânca jertfele idolilor, ca jertfe idoleşti şi nu dupre pravăţul şi socotinţa celor depliniţi, nu ḑice însă şi că jertfea idolilor.

[2]) Veḑi tâlcuirea ḑicereï aceştia maï înalt făcută de Sf. Grig. al Nis., în Cap. III al celeï către Filips. 15, la suptînsemnare.

cunoscut pre Dumnedeŭ, ci că acesta se cunóşte de Dumnedeŭ, adecă este cunoscut de Dumnedeŭ şi prieten se face apropiat al luĭ[1]); ĭar după ce se face cunoscut şi apropiat al luĭ Dumnedeŭ, ĭa cunoştinţă dela Dumnedeŭ, însă acéstă cunoştinţă nu e desăvîrşită şi deplinită întru tóte; căcĭ dupre Teodorit cu neputinţă este a lua cine-va pre acésta desăvîrşită întru tóte în viaţa acésta. Tu dar hristiane, carele socoteştĭ că eştĭ desăvîrşit întru cunoştinţă, nu te făli deşi aĭ cunoştinţă; căcĭ nicĭ cunoştinţa ta acésta este desăvîrşită, nicĭ ispravă şi faptă bună a ta este acésta, ci este Darul luĭ Dumnedeŭ. Decĭ vedĭ, o cetitoriule, cu câte chipurĭ de apucăturĭ obóră Apostolul mândria acelora, carĭ socotesc că aŭ cunoştinţă.

4. Decĭ despre mâncarea idoleştilor jertfe, ştim că nimic este idolul în lume, şi că nicĭ un alt Dumnedeŭ este, fără numaĭ unul.

Şi aicea ĭarăşĭ Apostolul pre cunoştinţă o arată că este obştéscă la toţĭ hristianiĭ, pentru ca să smeréscă pre aceĭa, carĭ se făleaŭ că singurĭ aŭ cunoştinţa. Toţĭ credincĭoşiĭ, dice, hristianĭ, ştim că nicĭ un idol este în lume. Şi cum, o fericite Pavle, nu sînt idolĭ şi cĭoplĭturĭ? Aşa sînt, dice, ci acestea nu sînt nimica, adecă nicĭ o putere, nicĭ tărie aŭ, nicĭ sînt Dumnedeĭ, ci sînt petriĭ şi demonĭ[2]); că de vreme ce între elinĭ eraŭ şi ómenĭ neînvĕţaţĭ şi înţelepţĭ şi ceĭ înţelepţĭ aĭ elinilor adecă, cugetaŭ că idoliĭ nu eraŭ alt ce-va maĭ mult decât petriĭ şi lemne nesimţitóre, ĭar ceĭ neînvĕţaţĭ şi proştĭ cugetaŭ, că înlăuntru în idoliĭ aceĭa locuĭaŭ óre-carĭ puterĭ dumnedeeştĭ pre care le numeaŭ şi dumnedeĭ. Pentru acésta şi Pavel aicea împrotiva elinilor, celor neînvĕţaţĭ şi proştĭ, a dis că nicĭ un idol este în lume, precum cugetéză a fi elinĭĭ ceĭ neînvĕţaţĭ; ĭar împrotiva elinilor celor învĕţaţĭ a dis, că nu este alt Dumnedeŭ, fără numaĭ unul; în cât nicĭ puterĭ dumnedeeştĭ locuesc în idolĭ, pen-

[1]) Ĭar cum că Dumnedeŭ are dóuĕ cunoştinţe: pre una dupre fire, ĭar pre cea-l-altă dupre apropiere, vedĭ suptînsemnarea dicereĭ „acum însă cunoscênd pre Dumnedeŭ, ĭar maĭ ales de Dumnedeŭ cunoscêndu-se“ (Galat. IV, 9). Teodorit însă dicerea: „Acesta s'a cunoscut de dînsul“, aşa o tâlcueşte „în loc de se noroceşte de purtarea de grijă cea dela dînsul“. Aşa şi fericitul Moĭsi, a dis către Dumnedeul a tóte: „Tu aĭ dis mie, aĭ aflat har înaintea mea şi te cunosc pre tine maĭ mult decât pre toţĭ“ Eş. XXXIII, 12). Drept aceea dicerea „s'a cunoscut de dînsul“, însemnéză pre purtarea de grijă a luĭ Dumnedeŭ cea maĭ multă.

[2]) Pentru acésta dumnedeescul Grigorie, făcĕtorul de minunĭ, tâlcuind dicerea acésta „că nimic este idol în lume“, dice: „Cinstea cea întru Dumnedeŭ, cel ce este adevĕrat, negreşit este cinste şi a celuĭa ce îl cinsteşte; ĭar cinstea, ceea ce se dă celuĭa ce nu este Dumnedeŭ, dimprotivă necinste este şi însuşĭ celuĭ ce-l cinsteşte (Ioan Damasc. titl. XXXI).

tru-că Dumnedeŭ unul este și nu mulți, precum cugetézá înțelepții elinilor.

5. Că și de sînt carī se dic dumnedeī, orī în cerīŭ, orī pre pămênt (precum sînt dumnedeī mulți și domnī mulți).

6. Dar nóuĕ un Dumnedeŭ este Părintele, dintru carele sînt tóte și noī întru dînsul.

De vreme ce maī sus a dis Pavel, că nu este alt Dumnedeŭ, fără numaī unul, se numeaŭ însă și la elinī mulți dumnedeī, precum maī înainte am dis. De acésta pentru a nu se arăta Pavel, că se luptă împrotiva celor ce adevĕrat se propoveduesc de elinī, pentru acésta face compogorire și dice, că deși se dic dumnedeī mulți (adecă se numesc numaī cu cuvîntul și nefiind cu adevĕrat Dumnedeī), orī în cerīŭ, precum sórele și luna și ceī-l-alți planeți și stelele, pre care elinii le făceaŭ Dumnedeī, numindu-ī pre altul Apolon, iar pre altul Dia și pre altul Cron; orī pre pămênt, precum aŭ fost ómenii ceī pămênteștī, pre carī înșișī elinii ī-aŭ făcut Dumnedeī, măcar, dic, că se numiaŭ unii ca aceștia mincĭunoșī Dumnedeī; dar însă la noī, la credincĭoșii hristianī, unul este Dumnedeŭ, Părintele, de carele s'a zidit tóte estimile și cele gândite și cele simțite, că dicerea «dintru carele» însemnézá pre pricina cea zid.tóre și făcĕtóre; iar dicerea «și noī întru dînsul» însemnézá cuvîntul întórcereī și apropiereī nóstre ceī către Dumnedeŭ, ca cum ar dice că și noī hristianiī, la acest Dumnedeŭ ne întórcem și de acesta sîntem atârnațī[1]).

Și unul Domnul Iisus Christos prin carele sînt tóte și noī printr'însul.

Prin Domnul, dice, Iisus Christos, Fiĭul luĭ Dumnedeŭ, tóte s'aŭ zidit și noī hristianiī printr'însul am venit întru a fi și întru bine a fi, pentru-că ne-am făcut credincĭoșī, și din rătăcire și necredință am venit la adevĕr și la credință. Audind tu, cetitorĭule, că unul este Dumnedeŭ Părintele și unul Domnul Iisus Christos, să nu socotești că dupre sortire și cu chip despărțitor se daŭ numirile, la Părintele adecă numirea de Dumnedeŭ, iar la Fiĭul numele Domn. Nu, de vreme ce cu nedeosebire și Fiĭul se dice Dumnedeŭ, precum adeveréză însușī Pave dicênd: «Dintru carii (adecă din patriarhiī Israiltenilor), este Christos dupre trup, cel ce este preste tóte Dumnedeŭ» (Rom IX, 5). Și iarăși: «Așteptând arătarea slaveī mareluĭ Dumnedeŭ și Mântuitoruluĭ nostru Iisus Christos» (Tit. II, 13).

[1]) Vedī și suptînsemnarea la Cap. XI, Rom. stih 36; asemenea vedī ș tâlc. stih 5 a Cap. II, aceea I către Timot. și subînsemnarea cea d acolo, de nevoe fiind.

Şi Tatăl ĭarăşĭ fără osebire se ḑice Domn, precum ḑice cântătorul de Psalmĭ: «Ḑis-a Domnul Domnuluĭ meŭ, şeḑĭ de-a drépta mea» (Psalm. CIX, 1)[1]); ci fiinḑ-că cuvintul Apostoluluĭ este către elinĭ, carĭ credeaŭ că sînt mulţĭ dumneḑeĭ şi mulţĭ domnĭ, pentru acésta şi Apostolul, nicĭ pre Fĭiul acum l'a ḑis Dumneḑeŭ pentru ca să nu socotéscă elinĭĭ, că crede doĭ dumneḑeĭ, obicĭnuiţĭ fiind eĭ a crede mulţĭ dumneḑeĭ, nicĭ pre Tatăl l'a ḑis Domn, ca nu aceeaşĭ elinĭ să socotéscă, că şi noĭ hristianiĭ credem mulţĭ Domnĭ. Şi pentru acéstă pricină, nicĭ pre Duhul Sfînt l'a pomenit aicea Pavel, maĭ înainte purtând grijă pentru neputinţa ascultătorilor, precum şi proorociĭ nu vorbesc arătat pentru Fĭiul în prooroclile lor, decât numaĭ umbrit, pentru neputinţa ascultătorilor evreĭ, pentru ca să nu socotéscă împătimaşă pre naşterea cea fără de început a Fĭiuluĭ din Tatăl. Pentru acésta şi Apostolul adese-orĭ pune ḑicerea «unul», ḑicênd: «Că nu este Dumneḑeŭ, fără numaĭ unul», şi unul Dumneḑeŭ Tatăl şi unul Domnul Iisus Christos. Că nu spre osebire Fĭiuluĭ, o a ḑis acésta: «un Dumneḑeŭ Tatăl», ci spre osebirea minciuno-numiţilor dumneḑeĭ, nicĭ spre deosebirea Tatăluĭ o a ḑis acésta «unul Domnul Iisus Christos», ci spre deosebirea minciuno-numiţilor domnĭ, carĭ se credeaŭ de elinĭ.

7. Ci nu întru toţĭ cunoştinţa.

Insă, ḑice, nu ştiŭ toţĭ hristianiĭ, că este un Dumneḑeŭ şi nu mulţĭ, nicĭ ştiŭ toţĭ, că nu sînt idolĭ în lume[2]).

Iar óre-carii cu conştiinţa idoluluĭ până acum, ca o jertfă idoléscă mănâncă, şi conştiinţa lor neputincĭósă fiind, se spurcă.

Unĭĭ, ḑice, nehotărîtorĭ adecă şi fără nume, fiind-că Apostolul nu voeşte a-ĭ împrivelişti (a-ĭ da pe faţă) pre eĭ, pentru-că eraŭ mulţĭ, carĭ din rătăcirea idolo-slujireĭ aŭ fost creḑut în Christos, carĭ până acum ḑice, adecă şi după ce aŭ creḑut, mănâncă cele jertfite idolilor, adecă jertfele idolilor ca jerte idoleştĭ; căcĭ aceştia cu conştiinţa idoluluĭ, adecă aceeaşĭ socotinţă

[1]) Pentru acésta şi Teodorit ḑice, că Apost. aicea pre numirea Dumneḑeŭ o arată, întocmaĭ de o putere cu numirea Domn; căcĭ şi Scriptura veche pre aceste numirĭ împreună unite le ḑice: „Că eŭ sînt ḑice Domnul Dumneḑeul tĕŭ, carele te-am scos din pământul Eghiptuluĭ“ (Eş. XX, 2). Şi: „Ascultă, Israile, Domnul Dumneḑeul tĕŭ, Domn unul este“ (II Lege VI, 4). Şi: „Dómne Dumneḑeui meŭ, măritu-te-aĭ fórte“ (Psalm. CIII, 1).

[2]) Iar Teodorit în cuvîntul acesta al Apostoluluĭ adună (conchide), că ceea ce maĭ sus a ḑis Pavel: „Ştim că toţĭ avem cunoştinţă, o a ḑis cu luare preste picĭor“.

avênd de idolĭ, care o aveaŭ şi maĭ înainte de credinţă, şi socotind că idoliĭ sînt óre-ce, şi temêndu-se că idoliĭ ar putea să-ĭ vatăme, aşa cu o conştiinţă ca acésta mâncând jertfele idolilor, se spurcă. Pentru acésta Apostolul nu a ḑis că idoliĭ îĭ spurcă pre eĭ, ci conştiinţa acelora ce mănâncă jertfele idolilor, aceea este care îĭ spurcă, fiind slabă şi nu póte a înţelege, că idoliĭ nimica sînt şi dupre urmare nicĭ jertfele idolilor, de vreme ce idoliĭ de sineşĭ nu pot a spurca. Înţelege însă, că ceĭ ce mâncaŭ jertfele idolilor, pătimeaŭ un lucru întocmaĭ precum de pildă şi unul ce dupre obicéiul Iudeilor socotind, că se spurcă, de se va atinge de vre un mort, apoĭ vĕḑênd pre alţiĭ că apucă pre mort cu curată conştiinţă, apucă şi el pre mort, ruşinându-se de ceĭ-l-alţĭ, ce îl apucă, judecându-se în sineşĭ însă şi îndoindu-se, se spurcă întru conştiinţa sa.

8. Dar mâncarea nu ne va pune pre noĭ înaintea luĭ Dumneḑeŭ.

Pentru ca să nu ḑică hristianiĭ ceĭ depliniţi în cunoştinţă, că eŭ mănânc jertfele idolilor cu curată conştiinţă şi ce îmĭ pasă dacă altul pentru slăbiciunea cugetărilor sale, se sminteşte? De acésta Apostolul arată aice, că şi însuşĭ acésta a mânca jertfele idolilor, spre defăimare idolilor, nu este vre o ispravă şi faptă bună, căcĭ, ḑice, deşi fratele tĕŭ nu s'ar vătăma, nicĭ aşa este vre un lucru de laudă şi luĭ Dumneḑeŭ plăcut, fiind-că mâncarea nu ne împrieteneşte pre noĭ cu Dumneḑeŭ.

Că nicĭ de vom mânca prisosim, nicĭ de nu vom mânca, ne lipsim.

Adecă: nicĭ de am mânca jertfele idolilor, avem ce-va maĭ mult şi am fi plăcuţi luĭ Dumneḑeŭ, ca cum am fi făcut vre un mare bine, nicĭ ĭarăşi, de nu le-am mânca acestea ne lipsim şi ne micşorăm înaintea luĭ Dumneḑeŭ; şi dupre cea întâĭa arată Apostolul, că a mânca cine-va jertfe idoleştĭ, orĭ a nu le mânca este de prisos şi nimica; pentru-că lucrul acela, care nicĭ foloseşte când se face, nicĭ vatămă când nu se face, este de prisos; maĭ mergênd înainte însă, arată şi vătămarea ce are, a mânca cine-va jertfe idoleştĭ.

9. Căutaţĭ însă nu cum-va stăpânirea vóstră acésta, să se facă împedecare neputincioşilor fraţĭ.

Ingrozeşte pre hristianiĭ ceĭ depliniţi în cunoştinţa cu aceste cuvinte Apostolul şi pentru acésta ḑice lor: căutaţĭ, adecă luaţĭ aminte, ḑice, şi socotiţĭ bine fraţilor, pentru ca să-ĭ înfricoşeze şi să-ĭ ruşineze cu cuvîntul acesta; şi nu a ḑis, ca nu cum-va cunoştinţa vóstră acésta, saŭ deplinătatea vóstră, care sînt laude;

ci a ḑis: căutaţĭ nu cum-va stăpânirea vóstră acésta, adecă obrăznicia şi mândria vóstră acésta să se facă zmintélă. Şi nu a ḑis, fraţilor numaĭ, ci neputincĭoşilor fraţi, pentru ca să créscă şi să arăte maĭ mare pre prihănire, că nicĭ de neputincĭoşiĭ fraţĭ îĭ dóre inima şi aŭ milostivire, cărora se cuvine a le da mână de ajutor şi a-ĭ ridica şi a-ĭ îndrepta. Dar, fie, ḑice, că nu-ĭ ridicaţĭ şi nu îndreptaţĭ pre fraţiĭ voştriĭ, pentru ce şi îĭ oboriţĭ cu zmintelele vóstre şi cu împedecările, ce le puneţĭ, aruncându-ĭ în prăpăstiĭ? Fie, nu puteţĭ a-ĭ ridica, dar măcar nu-ĭ perdeţĭ.

10. Că dacă vre unul te ar vedea pre tine, carele aĭ cunoştinţă, şeḑênd în capiştea idolilor, aŭ nu conştiinţa luĭ slabă fiind, se va zidi spre a mânca cele jertfite idolilor?

De te va vedea, ḑice, vre unul pre tine, cel ce precum socotéştĭ tu, eştĭ deplinit întru cunoştinţă, că mănâncĭ jertfele idolilor, óre din acésta nu va lua prilej maĭ mult spre a mânca şi el jertfe idoleştĭ? Şi dupre urmare nu se va întări (că acésta însemnéză ḑicerea «se va zidi») şi întru a socoti că idoliĭ sînt óre-care lucru? Căcĭ acela neştiind cugetarea ta, cu care mănâncĭ, ca defăimând pre idolĭ, şi ca cum socotind, că aceştia nu sînt nimica, ne ştiind, ḑic, acésta, se va îndemna spre a le mânca şi el şi a cugeta că idoliĭ nu sînt nimica.

11. Şi va peri neputincĭosul frate întru cunoştinţa ta, pentru carele Christos a murit.

Treĭ lucrurĭ, ḑice, aĭ tu cel deplinit întru cunoştinţă, care te lipsesc de tótă ertarea, pentru vătămarea ce pricinueştĭ fratelui tĕŭ: a) Că acesta, carele se zmintéşte de tine, este frate şi de o credinţă cu tine hristian, b) Că este şi neputincĭos întru cunoştinţă şi întru cugetare şi c) Că şi Christos pentru acesta a murit. Şi aşa deplinirea ta se face pricină de peirea a fratelui tĕŭ; şi Christos nu s'a ferit de a muri pentru mântuirea luĭ, ĭar tu nicĭ de o mâncare te depărtezĭ, pentru ca să nu se zmintéscă el. Chrisostom însă în locul ḑicereĭ «pentru cunoştinţa ta», ḑice «pentru mâncarea ta».

12. Şi aşa pĕcătuind împrotiva fraţilor şi bătênd conştiinţa lor cea neputincĭósă, împrotiva luĭ Christos pĕcătuiţĭ.

Voĭ, ḑice, hristianiĭ ceĭ depliniţĭ în cunoştinţă, aşa greşind împrotiva fraţilor şi bătênd neputincĭósa lor conştiinţă, împrotiva a însuşĭ luĭ Christos pĕcătuiţĭ. Nu a ḑis: zmintind conştiinţa lor, ci bătêndu-o, pentru ca să arăte cu ḑicerile acestea cruzimea şi nemilostivirea lor, adecă nicĭ de slaba şi neputincĭósa conştiinţa fraţilor lor aŭ milostivire, ci o bat. Veḑĭ însă,

că pĕcatul acesta, al celor ce mânca jerfe idolești, l'a suit la însuși vîrful fără-de-legeĭ, ḑicênd: că împrotiva luĭ Christos pĕcătuiți.

Dar cum pĕcatul, cel ce se face împrotiva fraților, se ridică la Christos? Dupre multe chipurĭ: a) Că relele, cele ce se fac robilor luĭ Christos, Christos le însușește lui-și; pentru acésta ḑicea către acest Pavel, carele gonia pre robiĭ luĭ: «Eŭ sînt Iisus, pre carele tu goneștĭ» (Fap. IX, 5); b) Că fraților ceĭ ce se vatămă sînt trup și mădulărĭ ale luĭ Christos; c) Că ceea ce Christos a zidit și a întărit cu junghierea și cu mórtea sa, adecă pre mântuirea fraților, aceștia carĭ vatĕmă pre frați, o risipesc și o perd[1]).

13. Pentru aceea, dacă mâncarea zmintește pre fratele meŭ, nu voĭŭ mânca carne în vec, ca să nu zmintesc pre fratele meŭ.

De vreme ce învĕțătorul e dator maĭ întâiŭ a păzi acelea ce îndatorește pre alții a le păzi, pentru acésta și Apostolul, ca un prea bun învĕțător, întărește aicea cu pilda sa, ceea ce învață și ḑice, că de zmintește mâncarea pre fratele meŭ, eŭ nu voĭŭ mânca carne în tótă viața mea, numaĭ pentru ca să nu zmintesc pre fratele meŭ. Nu a ḑis însă, de zmintește cu dreptate, ci și cu orĭ ce chip de zmintește, orĭ cu dreptate, orĭ cu nedreptate. Și nu a ḑis, nu voĭŭ mânca jertfe idolești, ci nu voĭŭ mânca carne obștește și preste tot cuprinḑĕtor, măcar de și sînt ertate acestea a se mânca, și nu că nu voĭŭ mânca întru o ḑi, și în dóuĕ, ci întru tótă vremea vieței mele; că acésta însemnéză ḑicerea «în véc». Și nu a ḑis, pentru ca să nu perd pre fratele meŭ, ci pentru ca să nu zmintesc pre fratele meŭ[2]).

CAP. IX.

1. Aŭ nu sînt Apostol? Aŭ nu sînt slobod? Aŭ nu pre Iisus Christos Domnul nostru l'am vĕḑut?

Fiind-că maĭ sus a ḑis Apostolul, că de vreme ce mâncarea zmintește pre fratele meŭ, eŭ nu voĭŭ mânca carne, pentru ca să nu socotéscă cine-va, că mândrindu-se, le ḑice acestea, pentru acésta este silit acum a arăta aicea, că era departe de a-

[1]) Iar Teodorit adauge și: că însuși glasul stăpânuluĭ Christos este carele ḑice: „Vedeți să nu defăĭmați pre vre unul dintr'aceștĭ micĭ“ (Mat. XVIII, 10). Și ĭarăși: „Iar carele va zminti pre unul dintre aceștia micĭ din ceĭ ce cred întru mine, de folos este luĭ, a i se spânzura pétră de móră de grumazul luĭ și a se afunda în noĭanul mărei (Mat. XVIII, s. 6).

[2]) Care zmintélă însă se cuvine a o defăĭma și care nu se cuvine, veḑi la suptînsemarea ḑicereĭ: „Bine este a nu mânca carnĕ“ (Rom. XIV, 12).

celea, care era ertate luĭ, numaĭ pentru a nu zminti pre cine-va, căcĭ Christos a poruncit, ca cel ce propovedueşte Evanghelia, din Evanghelie să se hrănéscă, adecă dela ceĭ ce se învaţă evanghelia; «că vrednic, ḑice, este lucrătorul de plata sa» (Mat. X, 10). Eŭ, ḑice, însă am judecat maĭ bine a muri de fóme, decât a lua dela cine-va trebuinţa mea, cea de nevoe, ci osteneam lucrând cu mânile mele şi mĕ hrăneam din lucrul mânilor mele, precum o ştiţĭ voĭ (că era precum se vede în Corint, óre-carĭ dascalĭ bogaţĭ, carĭ filotimisându-se, învĕţaŭ, fără a lua plată dela ucenicĭĭ lor; acésta însă o meşteşugeaŭ eĭ, pentru ca să ruşineze pre Pavel; care lucru aflându-l Pavel, s'a lăsat de a se maĭ hrăni dela ceĭ ce se învĕţaŭ de dinsul, cu tóte că acésta era ertată de însuşĭ Domnul[1]). Eŭ ḑice aşa am făcut şi de cele ertate mie mĕ feresc, numaĭ pentru ca să nu zmintesc pre cine-va; ĭar voĭ nicĭ de jertfele idolilor vĕ feriţĭ, pentru ca să nu zmintiţĭ pre fratele vostru. Decĭ noĭma a tot cuvîntuluĭ, cea de obşte cuprinḑĕtóre, este acésta, care Apostolul, cu multe stihurĭ şi pilde pre larg o creşte şi dovedeşte în tot capul acesta. Dar să teorisim noĭma şi în parte a fieşte-căruĭa ḑicerĭ: «Aŭ dór nu sînt, ḑice, şi eŭ Apostol? Pentru ca să nu ḑică cine-va luĭ că pentru acésta nu ĭaĭ cele de trebuinţă, o Pavle, pentru-că ţie nu-ţĭ sînt ertate; pentru acésta Apostolul rĕspunḑênd ḑice: dar cum mie nu-mĭ este ertat să ĭaŭ, dar cum şi ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ nu ĭaŭ hrana lor de la aceĭ pre carĭ îĭ învaţă? Aşa, o ĭaŭ, ḑice. Apoĭ ce? Nu sînt şi eŭ Apostol precum şi aceĭa? Nu sînt slobod? Adecă, nu cum-va am pre cine-va, de mĕ opreşte a lua? Nu. Şi ĭarăşi ca să nu ḑică cine-va: că ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ, aŭ maĭ multă vrednicie decât tine Pavle, pentru-că a vĕḑut pre Domnul, pentru acésta ḑice: «Aŭ nu am vĕḑut şi eŭ pre Domnul nostru Iisus Christos»? Cu adevĕrat l'am vĕḑut; fiind-că de şi maĭ pre urmă decât toţĭ, însă s'a arătat şi mie ca uneĭ lepădăturĭ: «Iar maĭ în urmă decât toţĭ ca uneĭ lepădăturĭ s'a arătat şi mie» (1 Corintenĭ XV, 18). Că mare lucru cu adevĕrat era a se învrednici Apostolĭĭ a vedea cu ochiĭ lor pre Domnul, precum însuşĭ Domnul o ḑice: «Iar ochiĭ voştrĭĭ sînt fericiţĭ, căcĭ vĕḑ..... Căcĭ mulţĭ proorocĭ şi drepţĭ aŭ dorit să vadă cele ce vedeţĭ şi nu aŭ vĕḑut» (Mat. XIII, 16).

Aŭ nu lucrul meŭ voĭ sînteţĭ întru Domnul?

---

[1]) Pricina cea maĭ de căpetenie şi maĭ întâĭŭ, căcĭ Pavel lucra cu mânile şi din lucrarea mânilor sale se hrănea, era pentru ca să dea pildă tuturor hristianilor, să-ĭ urmeze şi să lucreze şi eĭ; precum acésta arătat o ḑice Apostolul în cea dóua către Tesalonicenĭ (Cap. III, s. 9). Iar a dóua pricină şi urmĕtóre a fost acésta, ce o ḑice aicea, adecă pentru ceĭ ce îl prihăneaŭ şi să zminteaŭ, că s'ar fi hrănit dela ceĭ ce se învĕţaŭ de el.

Fiind-că putea cine-va de a ḑice: și de eștĭ slobod și Apostol, o fericite Pavle, apoĭ lucrul Apostoluluĭ nu l'aĭ făcut, ce-ți vor folosi numirile cele góle? Și Iuda a fost Apostol și a vĕḑut pre Domnul, ci nimic s'a folosit. Pentru acésta, Pavel rĕspunḑênd la acésta, ḑice aicea: că lucrul meŭ voĭ Corinteniĭ sînteți, cărora v'am propoveduit Evanghelia. Drept aceea, ĭată că am săvîrșit și eŭ apostolésca slujbă. Insă fiind-că a ḑis mare cuvînt, pentru acésta a adaus a ḑice: «Intru Domnul» voĭ, ḑice, sînteți isprava și rodul apostoleștel mele propoveduirĭ, care o am isprăvit, nu cu puterea mea, ci cu a Domnuluĭ.

2. De nu sînt altora Apostol, vóuĕ însă sînt.

Nu mĕ laud, ḑice, că sînt Apostol al lumeĭ tóte și învĕțător, ci acésta numaĭ ḑic, că aŭ dór al vostru, al Corintenilor nu sînt Apostol și învĕțător? Așa, sînt; cum dar nu am luat cele de trebuință spre nevoea mea dela voĭ, dela care maĭ ales se cuvenea să ĭaŭ? Dupre ertare însă și compogorîre le scrie acestea Pavel, pentru ca să arăte cât urăște de a pricinui zmintélă altora, pentru lucrurĭ ertate luĭ, precum eraŭ de a lua cele de trebuință dela aceĭ carĭ se învĕțaŭ de el.

Că pecetea apostolieĭ mele voĭ sînteți întru Domnul.

Adecă dovada apostoleștel mele propoveduirĭ, voĭ, ḑice, Corinteniĭ sînteți, și de voește cine-va să știe pentru mine de sînt Apostol, pre voĭ vĕ arăt luĭ, pre ceĭ învĕțațĭ de mine, că voĭ sînteți carĭ pecetluiți și adeveriți apostolésca mea făgăduință; căcĭ câte lucrurĭ alcătuesc pre un Apostol, tóte le-am arătat întru voĭ, precum însuși acésta o scrie și întru cea de a dóua trimitere a sa către aceștĭași Corinteni: «Semnele Apostoluluĭ s'aŭ lucrat întru voĭ, întru tótă răbdarea, cu semne și cu minunĭ și cu puterĭ, că ce este, cu care v'ațĭ micșurat decât celel-alte bisericĭ?» (II Cor. XII, 12)[1].

3. Rĕspunderea mea către ceĭ ce mĕ cercetéză pre mine acésta este.

Ḑice Apostolul adecă, cum că către ceĭ ce mĕ judecă și caută se afle de sînt eŭ Apostol, acéstă rĕspundere prepun lor; acésta care? Pre voĭ; că arătându-vĕ cum că v'ațĭ învĕțat și v'ațĭ catihisit de mine, cu acésta astup gura acelora ce mĕ judecă și cercetéză. Iar dumneḑeescul Chrisostom ḑice, că celor ce mĕ învinovățesc, că ĭaŭ banĭ, saŭ și întrébă, pentru ce nu ĭaŭ banĭ, acestea le rĕspund, ce am să le ḑic vóuĕ dupre urmare:

4. Aŭ nu avem stăpânire a mânca și a bea?

[1]) Și Teodorit pecetea o ḑice, că este dovadă și adeverire, ḑicênd așa ca și dumneḑeescul Ioan: „Cel ce priimește mărturia luĭ, a pecetluit că Dumneḑeŭ este adevĕrat (Ioan III, 33) adecă a adeverit".

Aŭ nu avem stăpânire, ḑice, a lua dela hristianĭ, ucenicii noştriĭ, hrana cea de nevoea nóstră? Avem cu adevĕrat, dar însă nu am întrebuinţat acéstă voe. Iar Chrisostom ḑice: şi cum, dezvinovăţirĭ sînt acestea, o fericite Pavle către ceĭ ce te învinovăţesc? Aşa ḑice, căcĭ când mĕ vĕd eĭ, că mĕ feresc încă şi de acelea ce îmĭ sînt ertate, numaĭ are dreptate cineva a se sminti şi a mĕ prihăni ca pre un amăgitor şi ca cum aşĭ propoveḑui pentru banĭ.

5. Aŭ nu avem stăpânire pre o sŏr femee a purta ca şi ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ şi fraţii Domnuluĭ şi Kifa?

Femeile cele bogate urmaŭ sfinţilor Apostolĭ, pentru ca să dea lor cele de trebuinţă şi pentru a pricinui lor tótă neîngrijirea despre cele de nevoe, ca fără griji fiind dumneḑeeştiĭ Apostolĭ, să se îndeletnicéscă întru singura propoveduire a Evangheliei[1]). Veḑi însă înţelepciunea fericituluĭ Pavel, pre vărvelnicul Petru la urmă l'a pus, ca pre un maĭ mare decât ceĭ-l-alţĭ, ghicitoreşte arătându-o acésta şi ḑicênd: şi ce ḑic eŭ de ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ? Şi însuşi Petru, cel maĭ întâiŭ decât toţĭ o face acésta şi are o femee, căria urméză, pentru ca să dea luĭ cele de trebuinţă. Iar fraţĭ aĭ Domnuluĭ, ḑice Pavel, pre Iacov, episcopul Ierusalimuluĭ şi pre Iosif şi pre Simon şi pre Iuda, carĭ s'aŭ numit fraţĭ aĭ Domnuluĭ, pentru logodirea ce a avut Iosif tatăl lor cu Născĕtórea de Dumneḑeŭ Maria, carĭ necrezênd maĭ înainte întru Domnul, precum ḑice evanghelistul Ioan: «Că nicĭ fraţiĭ luĭ credeaŭ într'însul» (Ioan VII, 5), la urmă aŭ crezut şi s'aŭ făcut aleşĭ, măcar că nu aŭ ajuns la mĕsurile celor-l-alţĭ Apostolĭ, precum ḑice Chrisostom, pentru acésta şi Pavel între ceĭ-l-alţĭ i-a numĕrat şi pre aceştia, puind întru una şi altă partea lor pre ceĭ maĭ de vîrf şi maĭ aleşĭ din Apostolĭ.

6. Aŭ dór singur eŭ şi Varnava nu aveam stăpânire de a nu lucra?

Eŭ, ḑic, singur şi Varnava nu avem sloboḑenie nelucrând

---

[1]) Iar Climent Stromateul în cartea III, ḑice că Apostolii când propoveduiaŭ, aveaŭ împreună cu sineşi femeĭ surorĭ şi împreună slujitóre pentru femeile cele ce şedeaŭ în casă şi prin acestea intra învĕţătura Domnuluĭ înlăuntru în cămara lor şi în locul cel osebit pentru femeĭ. Veḑi şi cartea a opta a Apostoleştilor aşeḑĕmînturĭ Cap. XX, XXVIII, unde ḑice că femeile diaconiţe slujeaŭ bĕtrânelor femeĭ, când botezaŭ Apostolii femeĭ, pentru cinste şi buna cuviinţă. Drept aceea, nu numaĭ pentru cele de nevoe ale Apostolilor urma lor femeile, ci şi pentru arătata aicea pricină. Veḑi şi tâlcuirea canonuluĭ XIX al soboruluĭ întâiŭ şi al canonuluĭ XIV, al soboruluĭ şése şi suptînsemnarea canonuluĭ XL tot al celuĭ al VI în Canonicul nostru.

a vieţuĭ, şi fără a face lucru de mânĭ şi a ne hrăni dela ceĭ ce se învaţă de către noĭ? Avem adecă slobodenie[1]). Nu a ascuns însă Pavel şi pre Varnava, carele ştia că şi el se împărtăşeşte de acéstă amărunţime, pentru-că şi acesta lucrând cu mânile sale se hrănea, nimica luând dela ceĭ ce se învĕţaŭ de el.

7. Cine slujeşte în óste cu léfa sa?

Cine se face ostaş, dice, cu însuşĭ merindele sale, adecă cu merticul sĕŭ şi cu hrana sa? Nimenea cu adevĕrat, căci toţĭ câţĭ se fac ostaşĭ, se hrănesc din baniĭ statuluĭ. Şi potrivit a pus maĭ întâĭŭ pilda ostaşuluĭ, pentru-că acésta este maĭ potrivită şi asemenea cu apostolésca făgăduinţă, că precum ostaşiĭ aŭ luptă cu vrăşmaşiĭ ceĭ simţiţĭ şi îşĭ pun viaţa lor în primejdiĭ şi la mórte, aşa şi apostolésca făgăduinţă are să se lupte cu vrăşmaşiĭ ceĭ gândiţĭ şi întimpină primejdiĭ şi în sfîrşit sufere şi mórte.

Cine sădeşte vie şi din róda eĭ nu mănâncă?

Carele, dice, sădeşte vie şi din rodul eĭ nu se îndulceşte şi nu mănâncă? Nimenea, adecă. Cu pilda acésta a vieĭ, arată Pavel ostenéla şi pătimirea cea rea şi silinţa, care o pune acela ce are epanghelma apostoléscă. Nu a dis însă că vierul mănâncă tot rodul vieĭ, ci că mănâncă din rodul eĭ; nicĭ a dis: cine nu se îmbogăţeşte din rodul vieĭ sale? pentru ca să înveţe pre toţĭ învĕţătoriĭ şi pre ceĭ ce aŭ epanghelmă apostoléscă, să nu caute cele de prisos şi maĭ multe decât trebuinţa sa dela ucenicĭĭ sĕĭ, ci numaĭ cele de trebuinţă şi de nevoe.

Cine paşte turmă şi din laptele turmeĭ nu mănâncă?

Cine paşte oĭ, dice, şi din laptele lor nu mănâncă? Cu adevĕrat nicĭ unul. Şi nu a dis, că păstorul vinde oile, saŭ că tae oĭ şi mănâncă carnea lor, orĭ că mănâncă tot laptele lor, ci că mănâncă parte din laptele lor, învĕţând cu pilda acésta că păstorul şi învĕţătorul cuvîntătórelor oĭ se cuvine a se îndestula

[1]) Iar cum că şi ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ lucraŭ şi nu numaĭ Pavel şi Varnava, mărturisesc însuşĭ eĭ în aşeḑĕmînturile lor ḑicênd: că şi noĭ măcar zăbovindu-ne în cuvînt, Evangheliei, însă şi despre lucrărĭ nu ne lenevim; că uniĭ dintru noĭ sînt pescarĭ, ĭar alţiĭ lucrătorĭ de peĭ, ĭar alţiĭ lucrătorĭ de pământ, pentru ca nicĭ o dată să fim noĭ fără lucru (Cartea II, cap. LXIII). Cum dar a ḑis Pavel că numaĭ el şi Varnava lucra? Rĕspundem că numaĭ aceştia lucraŭ tot-de-una, ĭar ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ maĭ rar şi când aveaŭ slobodenie despre propovedŭire. Veḑĭ şi tâlcuirea stihuluĭ 10, capuluĭ IV al ceiĭ către Filipsenĭ, de nevoe fiind; şi a stihuluĭ 9 al cap. II al ceiĭ întâĭa către Tesalonicheĭ. A ḑis însă că Pavel lucra tot-de-una, osebind vremea aceea, întru care se afla în închisorĭ şi în legăturĭ, precum acésta se arată la cap. IV de maĭ sus al ceiĭ către Filipsenĭ.

cu puțina mângâerea trupului sĕŭ și cu puțina hrană, cea de nevoe. Arată însă Apostolul cu pilda acésta a păstorului încă, multa purtare de grijă și silința ce se cuvine a avea învĕțătorul și preotul și arhiereul mai ales pentru turma sa cea cuvîntătóre[1]).

8. Aŭ dór dupre om le ḑic acestea? Saŭ nu le ḑice și legea acestea?

Adecă nu cum-va, ḑice, numaĭ din pildele cele de mai sus omenești, întăresc și dovedesc acésta ce vĕ ḑic, a se hrăni adecă fiește-carele Apostol de către aceca ce se învață de el? Saŭ nu cum-va și din Scriptură nu am vre o mărturie? Ba am să arăt vóuĕ că și luĭ Dumneḑeŭ acésta se cunóște plăcută; și legea, care nu este omenéscă ci dumneḑeéscă, și ea o mărturisește acésta.

9. Că în legea luĭ Moïsi este scris: «Nu veĭ lega gura bouluĭ ce treerà» (A dóua lege XXV, 4).

Scris, ḑice, este în legea luĭ Moïsi, că cela ce treeră stogul sĕŭ, nu trebue a pune vre o legătură la gura boilor cu care treeră, ci să-ĭ lase sloboḑĭ, ca și eĭ să mănânce din ostenéla lor[2]). Cu covîrșire însă formăluește Pavel, ceea ce o voește, pentru acésta aduce și pilda boilor la pricina sa.

Aŭ dór de boĭ pasă luĭ Dumneḑeŭ?

Nu cum-va, ḑice, îĭ pasă luĭ Dumneḑeŭ și pórtă de grijă de boĭ? Dar ce? Nu pórtă Dumneḑeŭ de grijă și de boĭ? Așa, ḑice, pórtă grijă, ci nu atâta mult, în cât și legĭ să dea pentru dînșiĭ. Drept aceea altă ce-va a arătat Dumneḑeŭ ghicitorește cu iubirea sa de ómenĭ, cea către necuvîntătórele dobitóce, pentru a iscusi pre Israilteni spre a avea silință și purtare de grijă pentru învĕțătoriĭ aceĭa, carĭ ostenesc pentru dînșiĭ. Iar din cuvintele acestea ale luĭ Pavel ne învĕțăm, căcĭ câte se ḑic pentru dobitócele cele neeuvîntătóre în Scriptura cea Veche, tóte ajută și privesc la moralicésca învĕțătură a ómenilor[3]).

[1]) Pentru acésta dumneḑeescul Chrisostom a ḑis că: Pavel arată că se cuvine a urma óre-care a se îndestula cu puțină mângâerea învĕțătorul(uĭ?) și cu singură hrana cea de nevoe. Acésta împrotiva celor ce vóesc tóte a le mânca și rodul întreg a-l culege. Că așa și Domnul a legĭuit ḑicênd: „Vrednic este lucrătorul de hrana sa“ (Mat. X, 10). Și nu numaĭ acésta o face prin pilde, ci arată și ce fel se cuvine a fi preotul; că și bărbăție de ostaș trebue să aĭbă și îngrijire de plugar și purtare de grijă de păstor. Și după tóte acestea nimica maĭ mult decât cele de nevoe să caute (Vor. XXI la cea întâĭa către Cor.).

[2]) Veḑĭ însă tâlcuirea ḑicereĭ: nu veĭ lega gura bóuluĭ ce treeră, și la cap. V al ceiĭ întâĭŭ către Timoteĭŭ s. 18, frumósă fiind pentru învĕțătorĭ.

[3]) Insemnéză însă că Pavel nu a ḑis cum că Dumneḑeŭ nu pórtă grijă de boĭ nicĭ de cum, ci că nu pórtă de grijă dupre întâĭul cuvînt, ci pentru ómenĭ, aĭ cărora sînt eĭ avuțiĭ, și veḑĭ suptînsemnarea stih. 12

10. Cu adevĕrat pentru noĭ ḑice, că pentru noĭ s'a scris.

Negreşit pentru noĭ Apostolii şi învĕţătorii le-a ḑis acestea Scriptura; a adaus însă pre adevĕrul, ca la un lucru mărturisit, pentru ca să nu dea slobozenie, celuĭ ce aude, nicĭ cum a se împotrivi.

Că cela ce ară, întru nădeḑde e dator a ara.

Adecă Apostolul şi învĕţătorul, carele ostenĕşte şi plugăreşte sufletele ómenilor, cu propoveduirea şi cu învĕţătura, acesta e dator, ḑice, să ostenéscă şi să are cu nădeḑde că are să ĭa plată şi resplătire.

Şi cela ce treeră, de nădeḑdea sa trebue să aĭbă parte întru nădeḑde.

---

al cap. VII din cea a II-a către Corint. Pentru acésta ḑice şi Teodorit: „Nu ḑice Apostolul acésta, că luĭ Dumneḑeŭ nu-ĭ pasă de boĭ, că ĭĭ pasă, însă pentru noĭ ĭĭ pasă; că pentru noĭ şi pre aceĭa ĭ-a făcut. Pentru acésta şi fericitul David a ḑis: „Celuĭa ce rĕsare în munţi ĭarbă şi verdéţă pentru slujba ómenilor" (Psalm. CIV, stih 8); adecă rĕsare Dumneḑeŭ ĭarbă şi verdéţă, pentru slujba ómenilor, pentru ca să mănânce dobitócele şi să slujéscă ómenilor. Şi ĭarăşĭ întru cele nedumerite ale Scriptureĭ ḑice: ce este acésta, nu veĭ lega gura bouluĭ ce treeră? Noĭma înţelegereĭ ceĭĭ maĭ înalte, descoperit o a arătat nóuĕ dumneḑeescul Apostol, însă şi acéstă îndemânatecă este bine cinstitóre de Dumneḑeŭ, că nedrept lucru este, cel ce a arat pământul şi tae mănunchile a nu se împărtăşi din rod.

Şi prea înţeleptul Fotie tâlcuind ḑicerea acésta a dumneḑeesculuĭ Pavel şi dovedind că nu se împrotiveşte acésta ce ḑice Pavel a cuvîntuluĭ Domnuluĭ, celuĭ ce arată, că Dumneḑeŭ pórtă grijă şi de paseri încă: „Aŭ nu dóuĕ paserĭ, ḑice, se vînd pentru un dinar şi una dintru acestea nu va cădea, fără de ştirea Tatăluĭ meŭ, celuĭ ce este în cerĭurĭ" (Mat. X, 29). Acésta, ḑic, dovedind înţeleptul Fotie, ḑice: „Că pasă cu adevĕrat luĭ Dumneḑeŭ de boĭ, precum şi de tóte cele-l-alte ale sale zidirĭ; dar nu în cât a pune şi legĭ despre dînsele şi închipuirĭ de vieţuire, dupre care să vieţuéscă"; ci şi porunca prin care ele s'aŭ înfiinţat este pentru trebuinţa ómenilor şi povăţuirea lor aŭ însuşit întroducerea. Şi acésta se face arătată nu maĭ puţin şi dela cele-l-alte dobitóce, pentru care nicĭ o întroducere de lege se arată.... Acésta dar şi fericitul acela om ştiindu-o (Pavel adecă) şi purtarea de grijă pentru tóte, prin multe locurĭ şi de multe orĭ propoveduind, că se dă la Dumneḑeŭ şi legile cele despre cele necuvîntătóre, care le-a întrebuinţat mosaicésca slovă, nu hotărăşte, că chĭar şi cu deadinsul, pentru viaţa acelora s'a legiuit, ci spre povăţuirea şi înţelepţirea norodului, celuĭ cu anevoe hăţuit al neamuluĭ evreesc şi că s'a ḑis şi că s'a scris şi că s'a ḑis cu prea înţelepţéscă şi prea amărunţită judecată" (Intreb. XXIX Amfiloh.). Ḑice însă şi sfîntul Grigorie Nisis: „Că fericitul Pavel acum, adecă cu prostime şi negătire pune înaintea nóstră, ca o óre-care bucată negătită pre porunca legeĭ, ḑicênd; „nu veĭ lega gura bouluĭ ce treeră. Şi ĭarăşĭ prin tâlmăcire netezând, face pre voea legeĭ, bine priimită, ḑicênd: „aŭ dór de boĭ ĭĭ pasă luĭ Dumneḑeŭ, saŭ pentru noĭ negreşit s'a scris" (la Cânt. Cântărilor; Vor. VII).

Dela sĕmênță acuma a venit Apóstolul la arie și arată din pilda acésta multele sudorĭ și ostenelele Apostolilor; că și Apostolii ca niște plugarĭ, sĕmĕnă sĕmênța credinței și aria sufletelor o bat. Și de vreme ce, că cela ce sĕmĕnă nădĕjduește numaĭ că are să dobândéscă rodul; ĭar cela ce treeră și căștigă atuncea împarte rod: pentru acésta a dis Apostolul că cela ce treeră se împărtășește de nădejdea sa. Insă ca să nu dică cine-va luĭ: dar ce? Singura acéstă plată o daĭ, o fericite Pavle, Apostolilor pentru atâtea ostenele și sudorĭ, ce aŭ vĕrsat la propoveduire, a se hrăni numaĭ dela ucenicii lor? Pentru acésta dic, aŭ adaos acésta «întru nădejde» adecă întru nădejdea bunătăților, celor ce vor să fie; în cât trebue Apostolul și învĕtătorul să nădĕjduiască bunătățile cele viitóre, însă să se hrănéscă în viața acésta de ucenicii sĕĭ.

11. Dacă noĭ am sĕmĕnat vóuĕ cele duhovnicești, mare lucru este, de vom secera cele trupești ale vóstre?

De am sĕmĕnat noĭ Apostolii, dice, și învĕtătorii întru voĭ Corinteni duhovnicésca sĕmênță a Evangheliei, mare lucru este de vom secera și noĭ dela voĭ cele trupești, adecă de vom lua dela voĭ hrana nóstră cea trupéscă? Ba, cu adevĕrat nu e lucru mare. Arată însă cu aceste cuvinte Apostolul, dreptatea lucrului; pentru-că nu sînt, dice, deopotrivă cele ce daț voĭ nóuĕ, cu cele ce aț luat voĭ dela noĭ; fiind-că noĭ am sĕmĕnat și am dat vóuĕ cele duhovnicești și cerești, ĭar voĭ împrotivă daț nóuĕ cele trupești și pământești. Și acésta este ce-va mare? Nu.

12. De se împărtășesc alțiĭ de stăpânirea vóstră, nu cu mult maĭ ales noĭ?

Cu aceste cuvinte arată Apostolul pre óre-carĭ mincĭunoșĭ învĕtătorĭ, carĭ fără omenie și cu chip stăpânitor luaŭ dela Corinteni orĭ ce avea trebuință. Pentru acésta nu a dis, că dacă alțĭ învĕtătorĭ și mincĭunoșĭ apostolĭ ĭaŭ dela voĭ, ci a dis, că se împărtășesc de stăpânirea vóstră, adecă vĕ țin și vĕ stăpânesc și vĕ întrebuințéză ca pre niște slugĭ; cu cât maĭ ales noĭ Apostolii ceĭ cu adevĕrat și învĕtătorii, avem dreptate să luăm dela voĭ hrana viețeĭ nóstre.

Ci nu am întrebuințat stăpânirea acésta.

Măcar, dice, deși eŭ Pavel aveam stăpânire și voe a mĕ hrăni dela voĭ, ucenicii meĭ, dar însă nu am întrebuințat acéstă stăpânire, pentru ca să nu vĕ zmintiți. Voĭ însă nicĭ de jertfele idolilor, nu vĕ depărtați, pentru a nu zminti pre maĭ neputincĭoșiĭ frații voștriĭ.

Ci tóte le suferim, ca să nu dăm óre-care zăticnire Evangheliei luĭ Christos.

Pentru a nu ḑice cine-va, căcĭ pentru-că nu aveaĭ trebuinţă o Pavle, pentru acésta nu aĭ luat dela noĭ cele de nevoe vieţeĭ tale, pentru acésta ḑice aicea Apostolul: că măcar deşi ne aflăm în mare strîmtorare, însă tóte le răbdăm: şi fóme şi sete şi golătate şi împedecare la propoveduirea Evangheliei.

13. Aŭ nu ştiţĭ că ceĭ ce lucréză cele sfinţite, din biserică mănâncă?

Nu s'a îndestulat Pavel cu pildele de maĭ înainte, ce a ḑis despre dreptatea ce aŭ învĕţătoriĭ a se hrăni dela ucenicii lor, ci adauge şi acestea din lege: nu ştiţĭ, ḑice, că ceĭ ce slujesc cele sfinţite, din biserică mănâncă şi se hrănesc? Că de vreme ce maĭ sus a alegorisit mărturia Scriptureĭ Vechĭ, cea pentru boĭ, acum ḑice, că legea arătat porunceşte, din biserică să se hrănéscă, aceĭa ce lucréză cele sfinţite, adecă leviţiĭ, carĭ sînt maĭ josiţĭ în trépţă decât preoţiĭ şi aŭ închipuirea diaconilor celor de acum în dar, adecă slujitorilor preoţilor. Şi nu a ḑis că leviţiĭ mănâncă cele ce se aduc la biserică, ci că mănâncă din biserică, ca nicĭ ceĭ ce le ĭaŭ şi le mănâncă să se ruşineze, căcĭ se hrănesc de ómenĭ, nicĭ norodniciĭ ceĭ ce le daŭ, să se mândréscă că hrănesc pre ceĭ bisericeştĭ.

Ceĭ ce stăruesc la jertfelnic, cu jertfelnicul se împărtăşesc.

Adecă şi arhiereiĭ şi preoţiĭ, ceĭ ce stăruesc la altar (ĭ)aŭ parte la altar; stăruesc, însă a ḑis, pentru ca să arăte slujba cea de tot-de-una şi îngăduirea, ce o făceaŭ arhiereiĭ şi preoţiĭ la jertfelnicul arderilor de tot. Nu a ḑis că arhiereiĭ şi preoţiĭ ĭaŭ cele sfinţite; pentru ca să arăte că aceştia nu se cuvine să adune arginţi dela cele sfinţite, nicĭ a ḑis, că ĭaŭ dela ceĭ ce jertfesc, ci a ḑis «că ceĭ ce stăruesc la jertfelnic, cu jertfelnicul se împărtăşesc»; adecă ĭaŭ şi eĭ partea împreună cu jertfelnicul; căcĭ câte jertfe proaducea norodul la jertfelnic, acelea deaciĭa nu maĭ eraŭ ale celor ce le aduceaŭ, ci eraŭ ale biserice şi ale jertfelniculuĭ; ĭar că «împreună se împărtăşesc», a ḑis, fiind-că dela dobitócele cele ce se jertfeaŭ, sângele se vĕrsa la temelia jertfelniculuĭ, ĭar sĕul adecă grăsimea se tămâĭa; ĭar din cărnurile fieşte-căruĭa dobitoc preotul lua partea, pieptul şi braţul drept (póte armul) şi stomahul saŭ bumbariul[1]). Însă câte dobitóce se ardeaŭ cu totul, adecă arderile de tot, eraŭ numaĭ ale jertfelniculuĭ şi din acelea preotul nu lua parte.

[1]) Că aşa ḑice legea: „Acésta este judecata preoţilor, cele dela norod, dela ceĭ ce jertfesc jertfele; şi orĭ viţel orĭ óe de veĭ aduce şi veĭ da braţul preotuluĭ şi fălcile şi bumbariul" (II lege XVIII, 3). Saŭ schembeaua, acésta e partea cea din lăuntru a pânteceluĭ, întru care se face mistuirea hraneĭ saŭ maţul dupre Filon Iudeul. Unde însă se află jertfelnicul arderilor de tot, veḑĭ la tâlcuirea Cap. IX Stih. 2 al ceiĭ către Evreĭ.

14. Așa și Domnul a rânduit celor ce vestesc Evanghelia, din Evanghelie să viețuiască.

Dovada cea mai puternică decât tóte o a pus Apostolul acum în urmă: ce spun eŭ, ḑice, cele și cele pilde ómenești și mărturiĭ ale Scripturei Vechĭ? Insúși Domnul nostru Iisus Christos așa a rânduit în Scriptura cea Nóuă, legiuind unit cu cea Veche, și ḑicênd: «Vrednic este lucrătorul de hrana sa» (Luca X, 7). Căci precum acolo a legiuit ca preoții să trăiască dela biserică, așa și aicea a rânduit să se hrănéscă Evangheliștii și Apostolii luĭ nu dela ucenicii lor, pentru ca să nu se mândréscă aceĭa, că hrănésc pre învĕțătoriĭ lor, ci din Evanghelia ceea ce o propoveduesc. Pentru-că nu hrănești tu, hristianule, pre învĕțătorul cel ce te învață, ci îl hrănește pre el lucrul și dreptul luĭ, adecă Evanghelia, care propoveduește[1]). A ḑis însă și, că învĕțătoriĭ se cuvine a viețui numaĭ din Evanghelie, nu a și neguțători Evanghelia, care o propoveduesc, și a învistieri adunând arginți.

15. Eŭ însă nicĭ una din acestea am întrebuințat.

Însă eŭ Pavel, ḑice, nicĭ una din aceste poruncĭ am întrebuințat, din care le-am înșirat maĭ sus, nicĭ din cele ale Scriptureĭ ceĭ Vechĭ, nicĭ rânduirea Mântuitoruluĭ Christos, pentru ca să mĕ hrănesc adecă de voĭ ucenicii meĭ, orĭ maĭ bine a ḑice din Evanghelia ce propoveduesc[2]).

Iar acestea nu le-am scris, că așa să se facă întru mine.

Pentru ca să nu-ĭ ḑică cine-va luĭ: dar ce? Deși acum nu aĭ întrebuințat, o fericite Pavle, nicĭ una din câte aĭ ḑis, pentru ca să te hrănești dela noĭ, însă maĭ în urmă veĭ întrebuința și pentru acésta le ḑicĭ acestea; de acésta îndreptéză prepusul acesta degrab Apostolul, și ḑice: că eŭ nu le-am scris acestea, ca să ĭaŭ dela voĭ și să mĕ hrănesc.

Că bine este mie, maĭ bine a muri, decât lauda mea a o zădărnici cine-va.

Aleg maĭ bine să mor de fóme și de sete și de golătate,

---

[1]) Saŭ și Evanghelia, de unde ḑice Domnul să viețuiască ceĭ ce o propoveduesc, se înțelege că dela credincioșiĭ ceĭ ce se învață Evanghelia, se cuvine să viețuiască și să se hrănéscă învĕțătoriĭ; precum așa o tâlcuește acésta și Teofilact maĭ înainte la stih 23 al acestuĭaș Cap. și stih. 8 al I Cap. al ceiĭ a dóua către Timoteĭ.

[2]) Iar Teodorit așa tâlcuește ḑice(rea) acésta: „Eŭ însă nicĭ una din aceste am întrebuințat", adecă propoveduind la voĭ. Că acésta și întru aceea a dóua trimitere o învață ḑicênd: „Că ce este cu care v'aț micșorat maĭ mult decât cele-l-alte biserici? Fără numaĭ că însumĭ eŭ nu v'am amorțit pre voĭ?" (II Cor. XI, 8). Și ĭarăși: „Alte biserici am jefuit, luând mertic la slujba vóstră (Tij).

decât să-mĭ zădărnicéscă cine-va, adecă decât să arăte cine-va zădarnică şi deşartă lauda mea acésta, carea este de a nu lua nimic dela ucenicĭi meĭ. Laudă însă, o a ḑis acésta, pentru ca să arăte covîrşirea bucurieĭ sale, căcĭ póte ar fi ḑis cine-va, că cu adevĕrat, tu Pavle, nu ĭaĭ nimic dela noĭ, însă o facĭ acésta suspinând şi mâhnindu-te. Pentru acésta, ḑice Apostolul, că atât sînt de departe de a mĕ mâhni pentru acésta, în cât şi mĕ bucur cu covîrşire şi de bucuria mea mĕ şi laud întru acésta.

16. Că de bine-vestesc, nu-mĭ este laudă; că nevoe zace asupra mea, ĭar vaĭ mie este de nu voĭŭ bine-vesti.

Ce ḑicĭ, o fericite Pavle, nu este laudă a ta, a bine-vesti Evanghelia, ci a propovedui Evanghelia fără plată? Şi dar a propovedui fără plata, acésta este maĭ pre sus de Evanghelie? Să nu fiel Eŭ nu cugetez aşa, ci a bine-vesti eŭ simplu şi a propovedui Evanghelia, acésta este poruncă şi datorie a mea şi de o voĭŭ plini datoria mea acésta, nu fac nicĭ o faptă bună şi ispravă, de unde să mĕ laud, ci maĭ ales şi vaĭ va urma mie, dacă nu voĭŭ plini datoria mea acésta; că mĕ voĭŭ munci şi mĕ voĭŭ pedepsi mult, pentru-că nu voĭŭ face porunca stăpânuluĭ meŭ; ĭar a propovedui Evanghelia fără nicĭ o plată, acésta este filotimie şi faptă bună a proalegereĭ mele, şi pentru acésta este laudă a mea. Iar acésta, că nevoe este pusă asupră-mĭ, o a ḑis Apostolul nu pentru ca să surpe stăpânirea de sine (ce o are fieşte-carele om), ci spre osebirea slobozenieĭ şi a stăpânireĭ ce avea a lua dela ucenicĭĭ sĕĭ; şi pre lângă acestea, pentru ca să arăte temerea ce avea, că are să se pedepséscă, de nu va propovedui Evanghelia.

17. Că de o voĭŭ face acésta de voe, am plată; ĭar dacă fără de voe, iconomie mi s'a încredinţat.

De nu mi s'ar fi încredinţat, ḑice, dela Dumneḑeŭ propoveduirea Evangheliel, ci o aşĭ face acésta de sine-mĭ (că acésta însemnéză ḑicerea «de aşĭ face de voe) aşĭ fi avut multă şi mare plată; ĭar fiind-că mi s'a încredinţat propoveduirea dela Dumneḑeŭ, arătat este, că nu o fac acésta eŭ dela sine-mĭ, ci poruncă stăpânéscă plinesc, că acésta însemnéză ḑicerea: «Nu de voe». Şi pentru acésta nu este filotimie şi faptă bună a proalegereĭ mele, pentru-că dela Dumneḑeŭ mi s'a încredinţat iconomia şi slujba şi o plinesc acésta. Veḑĭ însă, iubitule, că nu a ḑis Pavel, fiind-că mi s'a încredinţat propoveduirea fără a voi eŭ, nu am plată, pentru ca să arăte, că are dela Dumneḑeŭ plată, pentru-că propoveduesţe Evanghelia, măcar deş plineşte stăpânéscă poruncă. Pentru-că fără cuviinţă este să ḑicem că Apostolĭĭ toţĭ nu vor lua plată, pentru apostolicésca propo-

veduire ce o aŭ plinit, însă nu ĭaŭ atâta multă plată dela Dumneḑeŭ câtă ĭa acela ce propovedueşte Evanghelia fără mită şi fără de plată.

18. Decĭ care este plată? Ca bine-vestind fără cheltuĭală să pun Evanghelia luĭ Christos, spre a nu întrebuinţa rĕŭ stăpânirea mea întru Evanghelie.

Adecă, ḑice, plata mea cea maĭ mare şi vrednică de laudă este acésta: a nu întrebuinţa nicĭ ca cum stăpânirea mea (saŭ slobodenie) şi a nu lua dela cine-va nimic, că simpla întrebuinţare o a numit Apostolul aĭcĭ rea întrebuinţare; ĭar la celel-alte părţi, stăpânire numeşte, pre a lua dela ucenicii sĕĭ cele spre trebuinţa sa, pentru ca să arăte, că şi ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ, ce luaŭ, nimica greşeaŭ, nicĭ eraŭ vrednicĭ de prihană, ca unii ce aveaŭ stăpânire la acésta şi voe. A ḑis însă a-şĭ mărturisi stăpânirea sa întru Evanghelie, pentru ca să arăte, că acela este slobod a lua, carele osteneşte şi se află în lucrarea şi propoveduirea Evangheliei, şi nu cela ce nu se osteneşte întru acésta şi se află nelucrător[1]).

19. Că slobod fiind din tóte, tuturor m'am robit pre sine-mĭ, ca pre ceĭ maĭ mulţi să-ĭ dobândesc.

Aicea adauge Apostolul şi altă ispravă maĭ mare: ba, ḑice, nu numaĭ nimic nu am luat dela ucenicii meĭ, de şi aveam stăpânire de a lua, ci încă slobod fiind, adecă fără a fi supus cuĭ-va şi fără a avea vre o nevoe, însă m'am robit pre sine-mĭ la toţĭ; nu la unul şi doĭ şi o sută, ci la tótă lumea. Şi acésta o am făcut, nu ca să plac acelora ca un linguşitor şi amăgitor, ci pentru ca să dobândesc şi să mântuesc pre ceĭ maĭ mulţĭ, fiind-că pre toţi a-ĭ mântui, mie nu-mĭ este cu putinţă.

20. Şi m'am făcut Iudeilor ca un Iudeŭ, ca pre Iudeĭ să dobândesc.

Atuncea s'a făcut Pavel cu Iudeiĭ ca un Iudeŭ, când a tăét împrejur pre Timoteĭ, cel din neamurĭ, precum Faptele Apostolilor arată (Cap. XVI, stih. 3). Căcĭ ca să surpe tăerea împrejur, a priimit iconomiceşte tăerea împrejur. Nu a ḑis însă: m'am făcut Iudeŭ, ci ca un Iudeŭ, pentru ca să arăte, căcĭ câte le făcea priimind ale Iudeilor era iconomie şi arătare numaĭ şi compogorîre, ca să dobândéscă şi să mântuĭască pre Iudeĭ[2]).

[1]) Iar Teodorit ḑice, că tóte acestea le-a ḑis Pavel, adecă cum că nu a întrebuinţat stăpânirea, care o a dat-o Dumneḑeŭ, pentru a se hrăni din propoveduirea Evangheliei, cu scopos de a opri din réua stăpânire şi slobodenie, pre aceĭ ce rĕŭ îşĭ întrebuinţéză cunoştinţa şi mâncaŭ fără frică jertfe idoleştĭ şi din acésta da pricină de vătămare celor neputincĭoşĭ.

[2]) De acésta drept a avut a se mira Chrisostom de iconomiile acestea ale luĭ Pavel. Ce ḑicĭ? Propoveduitorule al lumeĭ, cela ce de înseşĭ cerĭurile

Celor de sub lege, ca un sub lege, ca pre cei de sub lege să-i dobândesc.

Aicea Pavel numește: sub lege, pre cei lipaci saŭ nemernici, adecă pre cei ce eraŭ din neamuri și de curând veniți la iudaism, cari priimiseră adecă și se catihiseseră în legea cea veche, însă nu eraŭ curați evrei; saŭ, sub lege, numește pre evreii cei ce creduseră în Christos, însă priimeaŭ încă cele ale Legei vechi, atuncea însă s'a făcut Pavel, ca cum aflându-se sub lege, când și-a ras capul și a adus jertfele cele despre curăție, precum arată Faptele Apostolilor (Cap. XXI)[1]. Acestea însă le-a făcut iconomicește și numai pentru arătare pentru ca să îndrepteze și să mântuiască pre cei ce cu adevĕrat le făceaŭ acestea.

21. Celor fără de lege, ca un fără de lege.

Fără de lege, numește pre cei ce nu aveaŭ moisaicéscă Legea cea Veche, adecă pre cei din neamuri, cari nici curat evrei eraŭ, nici hristiani, nici elini, iarăși și idolo-slujitori, ci credeaŭ un Dumnedeŭ și un făcĕtor al totului, precum era Cornilie, la care mergea Pavel adese-ori propoveduindu-le Evanghelia și compogorîndu-se dupre neputințele lor, și arătându-se ca de o potrivă cu ei, dupre iconomie; saŭ fără de lege dice pre slujitorii de idoli și pre elini, precum când a vorovit cu Atinenii dela suprascrierea unei capiște a lor, care-i dicea: «Necunoscutului Dumnedeŭ», în care voróvă vorovea Pavel despre Christos, nu ca despre Dumnedeŭ, ci ca despre om; de vreme ce aceia, elini fiind, nu încăpeaŭ (adecă nu puteaŭ priimi) taina dumnedeirei lui Christos, ci socoteaŭ că Christos este unul din ómeni și eroi pre care elinii îl îndumnedeiaŭ, precum a fost Iraclis și Asclipie și Zevs Kriténul și alții ca aceștia. In tóte părțile însă adauge Apostolul acésta, adecă ca un fără de lege, ca un sub lege, ca un ludeŭ, pentru ca să înțelegi tu, cetitoriule, că numai dupre arătare și la vedere o făcea acésta Pavel, și nu dupre adevĕr, precum am dis mai sus.

(Nefiind fără de lege a lui Dumnedeŭ, ci lege a lui Christos), ca pre cei fără de lege să-i dobândesc.

Pentru ca să nu socotéscă cine-va că Pavel își schimba socotéla, când vorovea împreună cu cei fără de lege, pentru acésta dice aicea că, cu tóte că împreună voroveam cu cei fără de lege, eŭ însă nu eram fără de lege, adecă nu eram afară de

te-ai atins și atâta ai strĕlucit în dar, atâta de năprasnă te pogorî atâta? Așa, că acésta este a mĕ sui, că nu căuta acésta, că se pogóră numai ci că și pre cel ce zace jos îl ridică și-l aduce către sine (Vor. XXXII la acésta I către Corint.).

[1]) Așa tâlcuește pre cei de sub lege și Teodorit.

legile luĭ Dumnedeŭ, ci dimprotivă eram în legea luĭ Christos în cea maĭ înaltă şi maĭ deplinită decât legea cea veche[1]! Şi pentru ce sfîrşit o făceam acésta? Pentru ca să dobândesc şi să mântuesc pre ceĭ fără de lege.

22. Mĕ făceam celor neputincĭoşĭ ca un neputincĭos, ca pre ceĭ neputincĭoşĭ să dobândesc.

Eŭ, dice, cu ceĭ neputincĭoşĭ m'am făcut ca un neputincĭos, pentru ca pre ceĭ neputincĭoşĭ să-ĭ dobândesc, precum şi acum am făcut la voĭ Corinteniĭ, şi pentru ca să nu smintesc neputincĭósa vóstră socotinţă, nu am voit să mĕ hrănesc dela voĭ. Şi fiind-că acésta a fost pricina de a dice tóte câte a dis maĭ sus, pentru acésta în urmă tuturor acésta o a pus, ca o maĭ apropiată de pricina sa. Ci şi când veĭ vedea pre Pavel, că nu dice descoperit şi arătat, pentru dumnedeirea Fiĭuluĭ, saŭ a Sf. Duh, pentru neputinţa ascultătorilor, să ştiĭ că şi atuncea se face celor neputincĭoşĭ, ca un neputincĭos; că pentru acésta şi aĭurea acestaşĭ dice: «Datorĭ sîntem noĭ ceĭ puternicĭ să purtăm slăbiciunile celor slabĭ» (Rom. XV, 1)[2].

Tuturor m'am făcut tóte, ca negreşit pre óre-carĭ să mântuesc,

Şi ce să maĭ înşir, dice, una câte una? Cu toţĭ m'am compogorît, măcar deşi nu nădĕjduiam să-ĭ mântuesc pre toţĭ, ci pentru ca să mântuesc măcar pre puţinĭ; care lucru este vrednic de maĭ multă mirare şi laudă. Pentru-că nu este lucru atâta minunat, a osteni cine-va când nădĕjdueşte să dobândéscă cineva mult rod; ci când se trudeşte şi osteneşte cine-va, nădĕjduind a lua puţin câştig, acésta cu adevĕrat este lucru mare şi minunat. A dis însă, că pentru ca să dobândesc cu adevĕrat

[1]) Şi Isidor Pilusiotul aşa tâlcueşte dicerea acésta: nu fără de lege, dupre legea veche, ci în lege dupre Evanghelie, nu afară de lege, ci şi înlăuntru al Daruluĭ, nu am preacurvit pentru lege, dar nicĭ am vĕdut cu desfrînare pentru Evanghelie. Nu am ucis pentru frică, ci şi mânia o am stăpânit pentru Darul; că cel ce a păzit legea cea veche, nu a fost fără de legea luĭ Dumnedeŭ, ĭar cel ce păzeşte pre cea nóuă, este şi în legea luĭ Christos (la Icumenie). Iar Icumenie dice, că era de urmare să dică, ci întru legea luĭ Dumnedeŭ, ĭar el a dis, întru a luĭ Christos, Christos dar este Dumnedeŭ. Intru altele însă se scrie: „neflind luĭ Dumnedeŭ fără de lege, ci luĭ Christos întru lege".

[2]) Insemnéză, că óre-carĭ clevetesc pre dumnedeescul Apostol, luând prilej din cuvintele acestea şi dicênd, că se prefăcea dupre vremĭ şi dupre fete, pre carĭ înfruntându-ĭ fericitul Teodorit dice: că se cuvine noĭ a înţelege cu amăruntul cele dise; că nu precum unĭĭ clevetind pre dumnedeescul Apostol aŭ dis, că dupre vremĭ se prefăcea, ci pentru folosul a multora tóte le lucra. Că acésta dice, ca pre Iudeĭ să-ĭ dobândesc; ca pre ceĭ de sub lege să-ĭ dobândesc, ca pre ceĭ fără de lege să-ĭ dobândesc, ca pre ceĭ neputincĭoşĭ să-ĭ dobândesc.

pre óre-carii și puțini, ca, cu cuvîntul acesta să mângâe pre sfinții propoveduitorî și pre învețătorî; căcî deși nu ar mântui învețătorul pre toți câți se învață de dînsul, însă cu adevěrat și negreșit are să mântuiască pre puțini; și dar nu trebue a se lenevi despre a învěța[1]).

23. Acésta însă o fac pentru Evanghelie, ca împreună părtaș al eĭ să mě fac.

Evanghelie numește aicea adecă, pre credincioșiĭ hristianî, carî prin Evanghelie se mântuesc, precum mai sus a dis, ca să viețuiască din Evanghelie, adecă dela ceĭ credincioșî, ceĭ ce o propoveduesc (Vedî stih. 14 al acestuĭ Cap.). Decî dice că pentru ca să pot să mě împărtășesc de cerestile cununî, împreună cu credincioșiĭ hristianî, pentru acésta tóte acestea le fac și cu toțiĭ împreună mě port; nu dór că Pavel le facea acestea pentru plata cerestilor bunătățî (fiind-că el tóte le făcea pentru singura dragoste a luĭ Iisus Christos, ca un fiŭ și nu pentru împěrăția luĭ Christos ca an năimit); ci pentru ca să înduplece și pre hristianî și pre ceĭ ce învețaŭ Evanghelia, să sufere tóte ispitele pentru frații lor, cu nădejdea, că aŭ să ía vecînicile bunătățî. Vedî însă zmerita cugetare a Mar. Pavel, cum el, cel ce era vrednic a avea cinstea cea maĭ întâiŭ decât toțî, se împreună numěra pre sineșî cu hristianiĭ ceĭ proștî la dobândirea și împărtășirea cerestilor bunătățî.

24. Aŭ nu știțî că ceĭ ce alérgă în locul de priveliște, toțî cu adevěrat alérgă, unul însă ía darul.

După ce a arătat Pavel Corintenilor, că se cuvine a ne compogorî către fraților noștriĭ pentru ca să-ĭ dobândim, vorovește aicî și maĭ cu chip înfruntător lor. Intelegerea însă a cuvîntuluĭ este acest fel: să nu socotiți, dice, fraților, că de vreme ce ațî credut în Christos și ațî intrat în stadia hristianicesteĭ viețuirî,

[1]) Iar Teodorit adauge dicênd, că Pavel și numaĭ ca pre unul să mântuiască, tótă ostenéla o punea; că știa că nu se vor împărtăși toțî de mântuire, dar însă și pentru unul, tótă ostenéla o cheltuia. Iar dumnedeescul Chrisostom trecênd maĭ înainte dice: că învețătorul de nu ar mântui nicî pre unul cu învețătura sa, însă el plata osteneleĭ sale deplină o va lua dela Dumnedeŭ; că așa limba aceea aurită și inima cea ce se ardea pentru mântuirea sufletelor, dicea: ĭarăși voiŭ dice, ĭarăși voiŭ grăi, că deși toțî nu vor audi, în jumătate vor audi, deși jumătate nu vor asculta, o a treĭa parte; deși nicî a treĭa, a patra; deși nicî a patra, măcar a decea, deși nicî decî, măcar cincî; deși nicî cincî, măcar unul; deși nicî unul, eŭ plata întrégă voiŭ lua (Cuv. când aflându-se Eftropie afară de biserică s'a smult). Și ĭarăși: eŭ fără de sațiŭ sînt; nu voesc să se mântuiască puținî, ci toțî; măcar unul de ar peri, eŭ peiŭ și socotesc că urmez păstoruluĭ aceluĭa, carele avea nóuě-decî și nóuě de oĭ, și a alergat către cea una rătăcită (Tij).

ceĭ dupre Dumneḍeŭ, singura acésta este destulă să vĕ mântuĭască; nu; nu o socotiţĭ acésta, pentru-că precum la ceĭ ce alérgă în locul cel de nevoinţă, nu este destul numaĭ a intra în nevoinţă saŭ în luptă şi a alerga prost numaĭ, ci este trebuinţă lor şi a alerga legĭuit şi până la sfîrşitul drumuluĭ rânduit şi atuncea ĭarăşĭ se ĭa singur acela darul saŭ cununa, carele va alerga cu acest chip şi va ajunge el maĭ întâĭŭ decât ceĭ-l-alţĭ;— aşa şi voĭ datorĭ sînteţi să aveţĭ mare sîrguinţă şi să vĕ nevoiţĭ până la sfîrşitul vieţeĭ vóstre, pentru ca să luaţĭ cununile cereştĭ, care acum vĕ primejduiţĭ a nu le luà, pentru-că vĕ socotiţĭ pre înşi-vĕ desăvîrşiţĭ întru cunoştinţă şi defăimaţĭ pre fraţiĭ voştriĭ, zmintindu-ĭ pre eĭ cu idoleştile jertfe, care le mâncaţĭ.

Aşa să alergaţĭ ca să ajungeţĭ.

25. Iar tot cel ce se nevoeşte de tóte sĕ înfrânézăˡ).

ˡ) Cincĭ nevoinţe adecă jocurĭ aveaŭ Eliniĭ ceĭ vechĭ: a sări, a alerga, întrecêndu-se, a arunca pétra, a se lupta cu giritul, a se trânti. Adevĕrata nevoinţă se află şi hristianuluĭ şi decât aceste cincĭ nevoinţe ale Elinilor celor vechĭ mult maĭ cu anevoe, precum ḍice Coresie: Se află hristianul nevoindu-se, ungêndu-sĕ cu unt-de-lem, ca unul ce se trînteşte, precum ḍice dumneḍeescul Dionisie în Cap. II al bisericeştеĭ ĭerarhiĭ. Iar împrotivă luptătorĭ aĭ hristianuluĭ sînt: lumea, trupul şi diavolul; ĭar darul şi cununa este fericirea cea fără de sfîrşit. Iar osebirea ce are hristianul, cel ce se nevoeşte, de nevoitorii ceĭ din afară este, pentru-că hristianul şi murind cu trupul, birueşte însă; precum ḍicea Tertulian în Cap. IV, cel despre mucenicĭ, că dacă eliniĭ pentru o slavă deşartă defăimaŭ viaţa lor, cu cât maĭ vîrtos hristianiĭ se cuvine a defăima viaţa lor acésta vremelnică, pentru ca să dobândéscă viaţa cea vecînică?

Şi dacă Epaminonda, povĕţuitorul oşteĭ Tiveilor, bucurându-se murea pentru-că a biruit pre vrăşmaşiĭ sĕĭ, cu cât maĭ vîrtos hristianiĭ se cuvine a muri bucurându-se, numaĭ pentru ca să biruĭască pre vrăşmaşiĭ lor: pre lume, pre trup şi pre diavolul? Şi dacă Brutus ighemonul Romanilor, a poruncit să omóre pre copiiĭ sĕĭ, pentru-că aŭ ajutat vrăşmaşilor luĭ, cum nu se cuvine hristianul a-şĭ omorî poftele trupuluĭ sĕŭ, pentru-că ajută diavolilor vrăşmaşilor sĕĭ, ca să-l omóre pre el? Pentru acésta şi Virgilie a făcut stihurĭ, că pentru dragostea patrieĭ, Brutus şĭ-a omorît copiiĭ sĕĭ. Şi Chrisostom încă ḍice, că ostaşul fără de rĕzboĭŭ, nu birueşte. Şi Ieronim (în epistolia cea către Iulian) a ḍis: „Că cu neputinţă este hristianiĭ şi aicea a se bucura, şi întru împĕrăţia cerĭurilor". Pentru acésta hristianul, cel ce se nevoeşte, de tóte se cuvine a se înfrâna şi maĭ ales de poftele trupuluĭ; pentru-că din poftele acestea se face neputincĭos şi slab şi nu póte a se lupta cu vrăşmaşiĭ sĕĭ; precum ḍice atât Climent Stromateul, cât şi Platon, în cuvîntul cel despre legĭ; însă fără de dumneḍeésca milă şi ajutoriŭ biruinţă nu póte să isprăvéscă hristianul în lupta şi rĕzboĭul cel gândit.

Ḍice însă şi S. Grigorie Nisis: „Stadie (adecă loc de luptă) obştésca viaţă a ómenilor este, al cărora împrotivă luptător este rĕutatea, cu multe chipurĭ cu viclenile lupte împrotivă oştiindu-se asupra luptătorilor eĭ" (Cap. II la suprascrierea Psalmilor). Iar Isidor ḍice aşa: „Că nu este răsplătirea ostenelelor, ci cele de aicea sînt nevoinţe, ĭar cele după acestea sînt

Datorĭ sînteţĭ, dice, şi voĭ, fraţiĭ meĭ hristianĭ, a alerga în stadia vieţeĭ aceştia, sporind întru faptele bune, pentru ca să ajungeţĭ la deplinătate; ajungerea acésta însă a deplinătăţiĭ fără de dragoste nu se face, pre care dragoste voĭ nu o aveţĭ. Deşi vĕ socotiţĭ că sînteţĭ desăvîrşiţĭ, dar nu sînteţĭ cu adevĕrat, pentru-că desăvîrşirea nu o aţĭ avut încă. Vrênd însă Pavel să arăte ghicitoreşte, că Corintenii dupre multe nu eraŭ depliniţĭ, fiind-că vieţuiaŭ eĭ cu lăcomia de pântece şi cu beţiĭ şi cu curvie, pentru acésta dice, că cela ce se nevoeşte la lupta cea duhovnicéscă şi la nevoinţa cea nevĕdută, de tóte se cuvine a se înfrâna şi nu de una a se feri, iar de cea-l-altă nu. Ci de tóte. Cunóşteţĭ dar, dice, fraţilor, cât vĕ lipsiţĭ de departe de deplinătatea ce socotiţĭ că o aveţĭ şi învĕţaţi-vĕ chipul cu care aţĭ putea să vĕ încununaţĭ. Dar carele este chipul acesta? Este a vĕ înfrâna despre tóte[1]).

Decĭ aceĭa, ca să ia cunună stricăcĭósă, iar noĭ nestricăcĭósă.

Rușinéză pre aceĭ ce aud cuvîntul acesta al Apostoluluĭ, fiind-că ceĭ ce alérgă şi se nevoesc întru nevoinţele cele din afară, se înfrânéză de tot felul celor dimprotivă, pentru ca să ia cunună stricăcĭósă de frunză de ţelină saŭ de dafne saŭ de mas-

---

dărurĭ şi rĕsplătirĭ de nevoinţă. Nu se caută drept aceea în vremea nevoinţelor odihna, nicĭ să se turbure vremile" (Epist. CLXXIX către voevod). Şi ĭarăşĭ: „Cine ar putea arăta pre vre un hristian, că în vremea nevoinţelor a căutat cununĭ. Că cele de aicea sînt pricinĭ de nevoinţă şi de cununĭ, ĭar cele de acolo sînt de dărurĭ şi de cinste. Decĭ să nu vindem buna vremuire a lucrurilor, ca nu acolo fără folos să ne căim" (Epist. LX către Evtonie diaconul). Şi ĭarăşĭ: „Din nevoinţele, care te împărtăşeştĭ, minunatule, încredinţéză-te, că cele de aicea priveliște se află nóuĕ nevĕdută, întru carea cu hĭare nu simţite, ci gândite, ne luptăm, carĭĭ de vor birui pre vitejia ceea ce este întru noĭ, nu opresc primejdia numaĭ până la trup, ci aduc mórtea asupra a însuşĭ sufletuluĭ" (Epist. CXCIII către Anagnostul Timoteĭŭ).

Şi purtătorul de Dumneḑeŭ Ignatie, scria către Policarp al Smirneĭ: „Stă întărit, ca o nicovală saŭ ilăŭ bătêndu-se; că de mare nevoitor lucru este a fi bătut şi a birui; iar maĭ ales că noĭ pentru Dumneḑeŭ se cuvine a răbda, ca şi el pre noĭ întru împĕrăţia sa a ne aştepta; maĭ de sârgă alérgă, până eştĭ aicea birueşte; că aicea este priveliştea, ĭar acolo cununile (Epist. VIII).

[1]) Iar dumneḑeescul Grigorie Nisis ne învaţă chipul cum să biruim pre vrăşmaşĭ; ĭar acesta este: a ne căĭ tot-de-una de relele ce facem şi a ne curăţi de patimĭ, a şti de a ne curăţi pre înşine de cele rele, acésta se face gătire şi pricină a biruinţeĭ ceĭĭ neîncetate asupra vrăşmaşuluĭ; că necurmată este lupta nóstră în tótă viaţa, care se face către stăpânitorul de lume al întunereculuĭ acestuĭa.... fiind-că o singură luptă acésta o avem împrotiva a tótă prolovirea ispitireĭ, pocăinţa; cela ce o a isprăvit acésta întru sineşĭ, tot-de-una se face biruitor asupra vecĭniculuĭ vrăşmaşuluĭ sĕŭ (Cap. XIII, al suprascrierilor Psalmilor).

lin sĕlbatic; ĭar noĭ hristianiĭ nu ne înfrânăm de patimĭ şi de cele dimprotivă, carĭ avem să luăm cunună nestricăcĭósă şi cerésc[1]). Şi aceĭa adecă se nevoesc mulţĭ, dupre Teodorit, unul însă din ceĭ mulţĭ ĭa cununa, ĭar voĭ toţĭ, ḑice, puteţĭ a vĕ încununa, de vĕ veţĭ nevoi.

26. Eŭ drept aceea aşa alerg, nu ca cum nu aşĭ şti.

Ce va să ḑică acésta: «Nu ca cum nu aşĭ şti?» Va să ḑică, că tóte lucrurile mele le fac cu pravăţ drept şi cu sfîrşit de iconomie plăcută luĭ Dumneḑeŭ şi când tăĭam împrejur pre Timoteĭ şi când mĭ-am ras capul şi m'am curăţit, şi tóte lucrurile mele nu le fac zădarnice şi fără folos, precum faceţĭ voĭ lucrurile vóstre; căcĭ ce pravăţ drept este, şi ce sfîrşit plăcut luĭ Dumneḑeŭ de a mânca voĭ jertfele idolilor, în vreme ce fraţiĭ voştriĭ ceĭ-l-alţĭ se zmintesc şi pĭer din acésta? Cu adevĕrat nicĭ un folos, ci maĭ ales este o faptă fără cuvînt şi vătămătóre de suflet. Drept aceea voĭ fără pravăţ şi fără dreptul cuvînt făcênd acésta, cu neştiinţă alergaţĭ şi fără ţel saŭ pravăţ şi fără folos. Acestea însă le ḑice Pavel ca despre faţa sa, pentru ca să se pue spre sineşĭ pildă în mijloc, ca un prea bun învĕţător al fapteĭ bune.

Aşa pumnesc (mĕ lupt), nu ca cum aşĭ bate aerul.

Nu mĕ nevoesc, ḑice, eŭ şi nu mĕ lupt, ca cum aşĭ bate văzduhul, precum se nevoesc aceĭa întru nevoinţele cele din afară, că bat văzduhul cu mânile spre iscusire, nu; pentru-că am şi vĕd gânditor pre cela ce-l lovesc şi îl rănesc, adecă pre diavolul şi pre nevĕḑuţiĭ dracĭ; ĭar voĭ nu răniţĭ pre diavolul, ci îndeşert întrebuinţaţĭ deplinătatea cunoştinţeĭ, ce socotiţĭ că o aveţĭ.

27. Ci chinuesc trupul meŭ şi îl supun robieĭ.

Cu aceste cuvinte arată Pavel Corintenilor, că se biruĭaŭ eĭ de lăcomia pântecelui şi pentru acésta mâncaŭ jertfele idolilor; puind însă de pricină şi mască, că le mănâncă pentru depli-

[1]) Şi cu adevĕrat nădejdea şi sfîrşitul cununilor face pre nevoitorĭ a se nevoi, atât la oştirile şi nevoinţele cele din afară, cât şi la cele din lăuntru şi duhovniceştĭ. Pentru acésta şi la mulţĭ Psalmĭ se suprascrie ḑicerea acésta „la sfîrşit", care alţiĭ tâlcuindu-o a ḑis: „Făcĕtoruluĭ de biruinţă, saŭ cântare de biruinţă, saŭ la biruinţă". Care tâlcuindu-o Grigorie al Nisieĭ ḑice: „Fiind-că sfîrşitul a tótă nevoinţa biruirea se face, la care privind ceĭ ce se dezbracă, gătindu-se spre luptă, se apucă de luptătorĭ. Pare-mi-se că pentru sfîrşit e cuvîntul din puţinul glas a învita spre sîrguire, pre nevoitorĭĭ, ceĭ prin faptele cele bune, în stadia vieţeĭ, ca cum uĭtându-se la sfîrşitul, carele este biruinţa pentru nedejdea cununilor a le uşura ostenéla cea întru nevoinţe; care cu adevĕrat şi acum vedem că se face întru nevoinţă" (Cap. II, la suprascrierea Psalmilor tomuluĭ I).

nătatea conștiinței, ei slujeaŭ lăcomiei pântecelui lor. Deci eŭ, ḑice, tótă ostenéla o sufer, numaĭ pentru ca să viez cu întréga înțelepciune și cu curățenie; că îmĭ chinuesc trupul, ḑice, adecă îl dosădesc și aspru stăpânesc atât trupul meŭ, în cât maĭ și rane îĭ pricinuesc, din care se întêmpla a se face și sub ochĭ și le pricinuesc loru-și, ceĭ ce se bat cu pumnul unul pre altul. Pentru acésta, cu ḑicerea acésta arată multă nevoință, ce făcea Apostolul împrotiva firei; fiind-că mare tiranie este firea și trupul mare vrășmaș și dușman al omului[1]). Și fiind-că a ḑis că îl chinuesc și a pomenit de rane, pentru acésta în grabă a adaus ḑicerea, că supune robiei, pentru ca să te înveți tu, cel ce ceteștĭ pre Pavel, că nu se cuvine să-ți sugrumĭ și să-ți omorĭ trupul tĕŭ, ci numaĭ să-l zmerești pre el, și să-l supuĭ ca pre un rob nesupus; căcĭ a supune pre trup, acésta este însușire de despot și de stăpân al trupuluĭ, ĭar a-l zugruma pre el și a-l omorî, acésta este însușire de protivnic și de vrășmaș al trupuluĭ. Insă uniĭ înțeleg, că ḑicerea «chinuesc» însemnéză maĭ pre prost, a-și da cine-va trupul sĕŭ fómeĭ și seteĭ, care nu este așa; că de ar fi însemnat așa, trebuĭa să ḑică, ci îmĭ supun trupul, adecă îl strîmtoresc, îl înghesuesc și nu îl chinuesc. Insemnéză însă că la Teodorit se scrie și: înghesuesc.

---

[1]) In bună vreme aicea se cuvine a ne jeli pre înșine, ceĭ ce cetim și a ḑice: vaĭ nóuĕ, vaĭ. Pentru-că dacă Mar. Pavel, omul acel prea nepătimaș și maĭ pre sus de om, atâta cu asprime se împila pre sineșĭ; cât se cuvenea noĭ aspru să împilăm trupul nostru? Noĭ ceĭ împătimașĭ, carĭ nu sîntem vrednicĭ nicĭ de urmele luĭ Pavel a ne atinge? Pentru acésta, dreptate avea teologul Grigorie une-orĭ a ḑice, că cu mare nevoe póte cine-va să biruĭască materia cea prea grea a trupuluĭ; „în cât abĭa cine-va (póte) a se birui pre sineșĭ orĭ cu îndelungată filosofie povĕțuindu-se și câte puțin spălând evghenia și chipul cel luminat al sufletuluĭ, de rĕul celuĭ zmerit și împreună însoțit cu întunerecul, saŭ de milostivirea luĭ Dumneḑeŭ norocindu-se saŭ și cu amêndóuĕ acestea și cugetare maĭ ales făcênd de a privi la cele de sus și materia cea căḑută a o stăpâni“ trupul adecă, cu urîte numirĭ numindu-l prin stihurile sale.

Acestașĭ teolog așa se jelește pre sineșĭ, pentru-că s'a legat împreună cu mârșavul trupul acesta, ḑicênd: „Cu carele trup cum împreună m'am înjugat, nu știŭ și cum sînt lăcaș a luĭ Dumneḑeŭ? Și cu lutul împreună mĕ frămînt, carele și sănătos fiind îmĭ dă războĭŭ și de-ĭ daŭ eŭ rĕzboĭŭ, îl dóre; pre carele și ca pre un împreună rob îl ĭubesc și ca pre vrășmaș îĭ urăsc și de carele ca de o temniță fug și ca de un împreună moștenitor mĕ rușinez; mĕ silesc a-l birui și nu am pre cine-va împreună lucrător să întrebuesc spre cele bune. Il cruț ca pre o rudenie, și nu am cum să scap de ridicarea luĭ asupra-mĭ! Vrășmaș ĭubit este și prieten vrășmășuitor. O ce însoțire și ce înstrĕinare! De cel ce mĕ tem îl ocrotesc și de cel ce-l priimesc, mĕ tem. Maĭ înainte de a-mĭ da rĕzboĭŭ, mĕ împac; și maĭ înainte de a mĕ împăca, mĕ depărtez. Care este înțelepciunea cea pentru mine? Și ce este taĭna acéstă mare?

Ca nu cum-va altora propoveduind, însu-mĭ netrebnic să mĕ fac.

Şi cu aceste cuvinte Apostolul face pre hristianĭ maĭ luătorĭ aminte; căcĭ dacă mie, dice, nu-mĭ este îndestul spre mântuire, a fi propoveduitor şi învĕţător al lumeĭ, de nu mĕ voĭŭ arăta întru tóte neprins şi neprihănit, cum voĭ vĕ veţĭ mântui cu singură credinţa, carii vĕ biruiţĭ de atâtea şi atâtea patimĭ[1])?

CAP. X.

1. Şi nu voesc ca să nu ştiţĭ voĭ, fraţilor, că părinţiĭ noştriĭ toţĭ supt nour aŭ fost, şi toţĭ prin mare aŭ trecut.

Aicea numerĕ Apostolul de câte daruri şi hărăziri s'aŭ învrednicit a lua dela Dumneḑeŭ Evreiĭ, şi arată, cum că după atâtea daruri, ceĭ maĭ mulţĭ dintre dînşiĭ nu aŭ plăcut luĭ Dum-

---

[1]) Din aceste cuvinte ale Apostoluluĭ ne învĕţăm că nicĭodinióră trebue a se bizui cine-va, ci tot-de-una se cuvine a se teme, nu cum-va să cadă din darul rĕmânereĭ întru bine şi să se facă netrebnicĭ, adecă să se osîndéscă; căcĭ dacă Pavel se teme de acésta, Pavel, cel ce s'a suit până la al treilea cerĭu şi a auḑit graiurĭ negrăite, cu cât maĭ ales şi cu cât fără mĕsură se cuvine noĭ a ne teme de acésta, noĭ ceĭ ce ne tăvălim în patimĭ şi carĭ ca luna în tot momentul ne schimbăm şi ne prefacem. Veḑĭ şi suptînsemnarea dicereĭ: „Cu fricĭ şi cu cutremur lucraţĭ mântuirea vóstră“ (Filips. II, 12). Dice şi Mar. Macarie, acésta aducêndu-o spre pildă: „Şi când vre un suflet ĭa darul şi atuncea este trebuinţă de multă pricepere şi deşlușire, care şi acestea însuşĭ Domnul le dă sufletuluĭ celuĭ ce le cere dela el, ca cu bună plăcere să slujască luĭ, întru duhul pre care îl ĭa şi întru nimic să se biruĭască de rĕutate şi să greşéscă din neştiinţă şi din netemere şi să se abată pentru lenevire..... Căcĭ pedépsă şi mórte şi plângere va fi sufletuluĭ celuĭ de acest fel. Care şi Sf. Apostol o dice: „Nu cum-va altora propoveduind, însu-mĭ să mĕ fac netrebnic“. Veḑĭ Apostol a luĭ Dumneḑeŭ fiind şi ce fricĭ are?“ (Vor. XV, Cap. VI). Şi aĭurea acésta, acesta-şĭ Macarie o dice: că şi semnul hristianismuluĭ acesta este, a fi cine-va plăcut luĭ Dumneḑeŭ, se sîrgueşte a se ascunde de ómenĭ, şi de are tóte vistieriele împĕratuluĭ, a le ascunde se cuvine şi tot-de-una a dice: nu este a mea, aĭtul mĭ-a dat acéstă visterie, că eŭ sărac sînt şi când voeşte o ĭa dela mine. Iar de dice vre unul: bogat sînt, ajunge, am căştigat, nu maĭ am trebuinţă; unul ca acesta nu este hristian, ci vas al rătăcireĭ şi al diavoluluĭ. Şi ĭarăşĭ: „De veĭ vedea pre cine-va înălţându-se şi fălindu-se, că ar fi părtaş al daruluĭ, acesta şi semne de va face şi morţĭ de va scula nu-şĭ va avea sufletul sĕŭ necinstit şi defăĭmat, şi sărac cu duhul de ar fi şi urît şi fără de rĕutate şi nu cunóşte; şi de face şi semne să creadă că nu sînt ale luĭ..... că ceĭ ce aŭ înfocarea şi ĭubirea către Dumneḑeŭ nebiruită, cu cât se sîrguesc a spori şi a maĭ aduna, cu atâta se socotesc pre sineşĭ săracĭ şi lipsiţĭ şi nimica avênd; că acésta o dic: că nu sînt vrednic ca sórele acesta să strĕlucéscă preste mine. Acésta e zmerenia (Vor. XV, Cap. XXXVII).

neḑeŭ[1]). Acestea însă le ḑice, pentru ca să arăte, că precum pre aceĭa nimic ĭ-aŭ folosit darurile cele atâtea, ce le-aŭ luat, fiind-că şi eĭ nu aŭ proadus socotélă bună şi fapte îmbunătăţite, aşa nicĭ pre voĭ hristianiĭ vĕ va folosi credinţa şi tainele cele atâtea duhovniceştĭ, cu care v'aţĭ învrednicit, de nu vĕ veţĭ face şi voĭ pre sine-vĕ vrednicĭ de Darul luĭ Dumneḑeŭ. Toţĭ strĕmoşiĭ Evreilor, ḑice, aŭ fost sub nour: «Că întins-a, ḑice cântătorul de psalmĭ, nour spre acoperirea lor» (Psalm CIV, 38) şi a trecut prin mijlocul Mărei Roşiĭ.

2. Şi toţĭ prin Moĭsi s'aŭ botezat şi prin nour şi prin mare.

Adecă împreună cu Moĭsi s'aŭ împărtăşit Evreiĭ, atât de umbrirea nourului, care ĭĭ acoperea ḑiua, pentru ca să nu se ardă de sóre, cât şi de trecerea mărei; pentru-că vĕḑênd aceĭa pre Moĭsi mai întâĭŭ a intra în mare şi a trece printr'însa, aŭ îndrăznit şi eĭ să între şi intrând o aŭ străbătut. Insuşĭ acésta dar şi la noĭ hristianiĭ s'aŭ întêmplat aligoriceşte şi duhovniceşte, căcĭ şi noĭ vĕḑênd pre Christos, că a murit şi s'a sculat, ne botezăm, adecă ne afundăm în apa botezuluĭ şi prin botez urmăm morţeĭ şi învierei luĭ Christos şi prin afundările cele treĭ, urmăm morţeĭ luĭ ceiĭ de treĭ nopţĭ, ĭar prin eşirile cele treĭ din apă, urmăm învierei luĭ ceiĭ de a treĭa ḑi. Deci prin Moĭsi Evreiĭ s'aŭ botezat, adecă pre a luĭ închipuire o aŭ avut începĕtóre a chipuluĭ botezuluĭ nostru, că chip al botezuluĭ a fost a fi aceĭa sub nour şi a trece prin mare[2]). Iar înţeleptul Fotie ḑicerea: «Intru Moĭsi s'aŭ botezat», o tâlcu-

[1]) Iar Coresie ḑice, că pentru acésta Pavel a ḑis acestea aicea, pentru ca să arăte hristianilor, că precum Evreiĭ, după închipuitorul botez şi după mană, s'a lipsit de pământul făgăduinţeĭ din pricina păcatelor lor; aşa şi hristianiĭ dacă după botez, nu se vor nevoi (póte a urma învĕţăturilor Mântuitoruluĭ Christos) vor perde cununa fericireĭ.

[2]) Iar cum că închipuire a botezuluĭ nostru, aŭ fost cele ce s'aŭ săvîrşit atuncea Evreilor, o cântă cu dulce cântare acésta biserica luĭ Christos, împreună cu sfinţitul Cozma în azmaticescul (adecă cântătorescul) canonul dumneḑeeştilor arătărĭ: „Marea dar era închipuire a apeĭ şi nourul al Duhuluĭ". Iar cum că şi Moĭsi a fost închipuire a Domnuluĭ, mărturiseşte Mar. Vasilie, ḑicênd: „Închipuire a fost Moĭsi, nu a Duhuluĭ, ci a luĭ Christos, că mijlocitorul între Dumneḑeŭ şi între ómenĭ, prin acesta atuncea s'a proînchipuit întru slujirea legeĭ" (Cap. XIV despre Sf. Duh). Ḑice însă şi teologul Grigorie, dela care şi Sf. Cozma a luat cele de maĭ sus ḑise, că: „A botezat Moĭsi, ci în apă şi maĭ înainte de acésta în nour şi în mare". Iar acésta a fost închipuire, precum şi luĭ Pavel i se pare marea a apeĭ, nourul al Duhuluĭ, manna a pâneĭ vieţeĭ, bĕutura a dumneḑeeşteĭ bĕuturĭ (Cuvînt la dumneḑeeştile arătărĭ). A ḑis şi Teodorit că marea proînchipuĭa pre colimvitra botezuluĭ, ĭar nourul pre Darul Sfîntuluĭ Duh, Moĭsi închipuĭa pre preotul,

cueşte în loc de: urmând luĭ Moĭsi (din cele Amfilohiceştĭ XLII). Şi veḑĭ la suptînsemnarea cap. VI al ceştiĭ către Romanĭ stih 3.

3. Şi toţĭ aceeaşĭ mâncare duhovnicéscă aŭ mâncat şi toţĭ aceeaşĭ bĕutură duhovnicéscă aŭ bĕut.

Precum Evreiĭ atuncea, după ce aŭ trecut Marea Roşie aŭ mâncat manna, aşa şi noĭ hristianiĭ acum, după ce ne botezăm mâncăm manna cea ceréscă, adecă stăpânescul trup al Domnuluĭ, că precum Evreiĭ atuncea după trecerea Măreĭ Roşiĭ, aŭ bĕut din apa, izvorîtă din pétra cea vîrtósă, aşa şi noĭ hristianiĭ după botez, bem sângele Domnuluĭ, cel de viaţă făcĕtor. Duhovniceşte însă a ḑis Pavel manna[1]) şi apa cea din pétră, măcar deşi eraŭ simţite, însă nu se făcea cu urmarea şi cu legea fireĭ, ci cu Darul Duhuluĭ cel maĭ pre sus de fire şĭ acelea hrăneaŭ împreună cu trupul şi pre suflet şi povăţuĭaŭ la credinţa taĭnelor prea curatuluĭ trupuluĭ şi a sângeluĭ Domnuluĭ.

4. Că bea din duhovnicésca pétră, care urma; ĭar pétra era Christos.

---

cel ce botéză, toĭagul închipuĭa pre cruce, Israilitenii închipuĭaŭ pre ceĭ ce se botéză, ĭar Eghiptenii, ceĭ ce s'aŭ afundat, închipuĭaŭ pre demonii ceĭ ce se înécă în apa botezuluĭ, şi Faraon închipuĭa pre diavolul (la Coresie). Iar Fotie se nedumereşte, pentru ce se ḑic Evreiĭ, că s'a botezat în mare, fiind-că cu picĭóre neudate o aŭ trecut. Şi ĭarăşĭ dezlégă nedumerirea şi ḑice: „Că măcar deşi nu s'a acoperit cu apa măreĭ Israilitenii, însă fiind-că se aflaŭ în fundul acela al măreĭ, întru care era nevoe a se acoperi toţĭ şi a se boteza (adecă a se afunda), de ar fi rĕmas apa măreĭ în firésca sa stare, pentru acésta se ḑic, că s'aŭ botezat în mare“ (la Icumenie, întreb. CCLXXIII, Amfiloh.). Deci fiind-că Eghiptenii goneaŭ pre Evreĭ şi Evreiĭ trecênd prin Marea Roşie, s'aŭ slobodit de amara robie a Eghiptenilor, închipuire a fost a colimvitreĭ marea şi cele-l-alte, ḑice (Fotie) într'un glas cu Teodorit măĭ sus. Veḑĭ şi pre dumneḑeescul Damaschin în Cartea IV despre credinţă.

[1]) Pentru acésta şi Domnul cu manna a asemĕnat trupul sĕŭ cel de viaţă făcĕtor, ḑicênd: „Părinţii voştriĭ aŭ mâncat mannă în pustie, precum este scris, pâne din cerĭŭ a dat lor să mănânce, ḑis'a lor Iisus; amin, amin, ḑic vóuĕ. Nu Moĭsi a dat vóuĕ pânea cea din cerĭŭ, ci Tatăl meŭ dă vóuĕ pânea cea din cerĭŭ cea adevĕrată“ (Ioan VI, 31). Inchipuire dar a fost manna a taĭniculuĭ trupuluĭ Domnuluĭ, dupre multe chipurĭ: a) Că manna s'a dat Evreilor, după trecerea Măreĭ Roşie; şi trupul Domnuluĭ se dă hristianilor după botez. b) Cu manna Evreiĭ întărindu-se, aŭ biruit pre Amalic şi pre cele-l-alte neamurĭ; şi hristianiĭ cu trupul Domnuluĭ întărindu-se, biruesc pre diavolul şi patimele. c) Manna se făcea fără sĕmînţă; şi trupul Domnuluĭ fără sĕmînţă s'a născut. d) Manna şi cea multă atâta hrănea şi cea puţină tot atâta; acésta-şĭ o face şi împărtăşirea trupuluĭ Domnuluĭ (orĭ parte mare de ar lua hristianul, orĭ o sfărmătură, care se obicĭnueşte a se ḑice de hristianĭ mărgăritarĭ, aceeaş lucrare face). e) Manna era dulce şi albă; şi ce este maĭ dulce şi maĭ alb şi maĭ strĕlucit decât stăpânescul trup?

Despre mâncarea manneĭ, nu a avut trebuinţă Apostolul de formăluirĭ şi de apucăturĭ, pentru a dovedi că era duhovnicéscă şi că se făcea cu chip maĭ pre sus de fire; fiind-că de sineşĭ dovedea, că este schimbată şi cu prea slăvire lucrată; ĭar despre băutură, fiind-că numaĭ chipul izvorîreĭ eĭ era schimbat şi maĭ pre sus de fire, a avut trebuinţă de formăluire şi de apucătură, pentru ca să dovedéscă, şi ḑice, că nu o izvora acésta firea petreĭ (căcĭ de ar fi fost aşa, trebuea să o izvorască şi maĭ înainte de a o lovi Moïsi cu toĭagul séŭ); ci altă pétră gândită şi duhovnicéscă a făcut totul şi a izvorît apa, adecă Christos. Iar ḑicerea «care urma», o a ḑis, pentru ca s'arăte, că Christos, cel ce de pétră se închipuïa, acesta ca Dumneḑeŭ era nevĕḑut de faţă cu Evreiĭ în tot locul şi lucra tóte minunile[1]).

5. Ci nu întru ceĭ maĭ mulţĭ dintr'înşiĭ a bine-voit Dumneḑeŭ; că s'aŭ aşternut în pustie.

Măcar, ḑice, că atâtea multe minunĭ şi semne de iubire a arătat Dumneḑeŭ Evreilor şi ĭ-a învrednicit pre eĭ de atâtea marĭ bunătăţĭ şi daruri, însă nu s'aŭ bine mulţămit pentru ceĭ maĭ mulţĭ dintr'înşiĭ[2]); că acésta însemnéză ḑicerea: «Nu aŭ bine voit». «Intru ceĭ maĭ mulţĭ» a ḑis însă, pentru-că nu toţĭ s'aŭ lepădat de Dumneḑeŭ, ci ceĭ maĭ mulţĭ, şi încă o aŭ ḑis acésta, pentru ca să arăte, că mulţimea cea multă nu aŭ folosit pre Evreĭ, fiind-că nu aŭ arătat dragoste şi mulţămire

---

[1]) De acésta nu drept ḑic óre-carĭ, că Evreiĭ aŭ pus pétra aceea în car şi o trăgea cu dînşiĭ în tótă călătoria lor şi că beaŭ apa ceea ce curgea dintr'însa: a) Căcĭ de ar fi avut cu dînşiĭ pétra cea curgétóre de apă, cum după aceea de atâtea orĭ aŭ însetat şi eĭ şi dobitócele lor? Că aŭ însetat după acésta la apa grăireĭ împrotivă, când Moïsi a lovit pétra de dóuĕ orĭ şi le-a scos apă, precum se vede la capul XX al Numerilor, unde ḑicea fiiĭ luĭ Israil către Edomeĭ: pre lângă multe vom trece; şi de vom bea din apa ta, eŭ şi dobitócele mele voïŭ da ţie preţ (stih. 19). Şi ĭarăşĭ grăia norodul împrotiva luĭ Dumneḑeŭ ḑicênd, că nu este pâne, nicĭ apă (tij. cap. 5). Aŭ însetat şi când aŭ mers la puţul, unde a ḑis Dumneḑeŭ luĭ Moïsi: „Adună pre norod şi voïŭ da lor apă să bea“ (tij. cap. 16). De ar fi avut dar cu dînşiĭ pétra cea izvorîtóre de apă, cum ar fi însetat, avênd trebuinţă de apă întru atâtea părţĭ? b) Pentru-că nu ḑice Apostolul aicea, că pétra cea simţită urma cu Evreiĭ, ci cea duhovnicéscă şi gândită, adecă Christos, cel ce se închipuïa de pétră, precum şi Teofilact şi Chrisostom şi Icumenie şi Teodorit tâlcuesc.

[2]) De unde a ḑis teologul Grigorie, tâlcuind ḑicerea acésta: „Nu întru ceĭ maĭ mulţĭ a bine-voit Dumneḑeŭ“; că tu numerĭ ḑeciurile de miĭ, ĭar Dumneḑeŭ pre ceĭ ce se mântuesc şi tu adecă pre ţĕrêna cea nenumĕrată, ĭar eŭ pre vasĕle alegereĭ (la cuv. cel către CL de Episcopĭ). Vedĭ şi suptînsemnarea ḑicereĭ: „Căruïa nu era lumea vrednică (Evreĭ XI, 38).

către făcătorul lor de bine; iar ḑicênd că, ceĭ maĭ mulțĭ Evreĭ s'aŭ așternut în pustie, arată peirea și perderea ce o aŭ luat toțĭ împreună, afară de Iisus al luĭ Navi și de Haleb; arată și bătăile ce luaŭ dela Dumneḑeŭ, cu care s'aŭ osândit.

6. Acestea însă s'aŭ făcut închipuirĭ pentru noĭ, spre a nu fi noĭ poftitorĭ de cele rele, precum aceea aŭ poftit.

Precum facerile de bine, ḑice, cele către Evreĭ aŭ fost închipuirĭ ale facerilor de bine și ale Darurilor, care a dăruit Dumneḑeŭ nóuĕ hristianilor, așa și bătăile cele ce s'aŭ făcut Evreilor și pedepsele aŭ fost închipuirĭ și pilde nóuĕ, pentru ca să nu pătimim aceleași bătăĭ. Arată însă Apostolul cum că noĭ hristianiĭ nu numaĭ ne vom osândi precum Evreiĭ, dacă ne vom face poftitorĭ de cele rele, ci și maĭ mult decât Evreiĭ; că cu cât sînt maĭ pre sus lucrurile și adevĕrul decât închipuirile și cadrurile, atâta maĭ pre sus și maĭ marĭ aŭ să fie și pedepsele nóuĕ hristianilor; și cu cât maĭ multe Daruri decât cele ale Evreilor am luat noĭ hristianiĭ, și muncĭ atâtea maĭ multe și pedepse vom lua, de nu vom păzi cele dăruite nóuĕ. Ḑicênd însă Apostolul: să nu fim poftitorĭ de cele rele, a arătat că cuprinḑĕtor preste tot vorovește pentru fiește-care rĕutate, fiind-că tótă rĕutatea din poftă se naște; apoĭ maĭ jos numeră și dupre fel rĕutățile. Dar ce aŭ poftit Evreiĭ? Usturoĭŭ și cepe și cărnurĭ și castraveț și dumneḑeĭ osebiț aĭ lor[1]).

[1]) Că ḑice dumneḑeésca Scriptură: „Și amestecătura ce era întru dînșiĭ a poftit poftă și șeḑênd plângeaŭ și fiiĭ luĭ Israil; și aŭ ḑis, cine ne va hrăni pre noĭ cu carne? Ne-am adus aminte de peștiĭ ce-ĭ mâncam în Eghipt în dar și de smochinele și de pepeniĭ și de prajiĭ și de cepele și de usturoĭŭ; iar acum sufletul nostru este cu totul uscat; nimic maĭ mult decât mannă vĕd ochiĭ noștriĭ (Num. XI, 4). De acésta și David ḑicea: „Și a poftit poftă în pustie“ (Psal. CV); aŭ poftit încă și dumneḑeĭ, precum aceeași Scriptură o mărturisește: „Că scólă-te, a ḑis către Aaron norodul, și fă nóuĕ dumneḑeĭ, carĭ vor merge înaintea nóstră“ (Eș. XXXII, 11). Dar pentru pofta lor acésta și maĭ ales pentru aceea a cărnurilor, ce a urmat? Mare bătae și mórte și ocară neștérsă și vecĭnică; că pofta cea rea a lor acésta, a dat lor un nume necinstit, a se numi adecă până la sfîrșitul lumeĭ, norod poftitor și la însuși mormênturile lor încă, unde s'aŭ înmormêntat, s'a lăsat pofta lor pre aĭ sĕŭ prihănit și urât nume. Că s'aŭ numit mormintele pofteĭ, pre stîlpĭ scriindu-se prin nume, neîmfrînarea celor îngropați într'însele; „că încă cărnurile, ḑice, în dințiĭ lor eraŭ maĭ înainte de a lipsi, și Domnul s'a mânia pre norod și a bătut Domnul pre norod cu bătae mare fórte și s'a chemat numele loculuĭ aceluĭa, mormintele pofteĭ“ (Numer. XI, 33). Carĭ tâlcuindu-o acésta dumneḑeescul Kiril al Alexandrieĭ, prea însemnate ḑice, sînt mormintele norodulŭĭ, că acolo a îngropat pre norodul ce poftitor, dupre ḑicerea: „Vor fi spre privirea a tot trupul“ (la Isaia cap LXVI, 24). Și norod poftitor s'aŭ numit ceĭ ce le-aŭ pătimit acelea, dupre aceea ce s'a ḑis pentru óre-carĭ, a cărora slava este întru rușine.

Precum și Apostolul în urmĕtórele cuvinte însemnéză idolo-slujirea și politheia acelora.

7. Nicĭ să vĕ faceți idolo-slujitorĭ, ca unĭĭ dintru dînșiĭ, precum este scris: a ședut norodul ca să mănânce și să bea și s'a sculat să jóce (Eș. XXXII, 6).

Cu aceste cuvinte Apostolul atinge și prihănește pre Corinteniĭ aceĭa, carĭ mâncaŭ în capiștile idolilor, și arată că precum Evreiĭ din lăcomia de pântece aŭ căḑut întru slujirea idolilor, așa, dice, și voĭ vĕ primejduiți să căḑeți întru aceeașĭ, fiind-că mâncați jertfele idolilor în capiștile lor, pentru lăcomia de pântece a vóstră. Că Evreiĭ după ce aŭ mâncat și a bĕut, atuncea s'aŭ sculat și aŭ făcut danțurĭ și jucaŭ idolului viţelului, cinstindu-l pre el. Pentru acésta a ḑis Marele Vasilie, că pedépsa lor era slujirea de idolĭ (în cuvîntul cel asupra beţivilor). Acestora ḑice Apostolul, vĕ primejduiți și voĭ Corinteniĭ a le urma. Și dar cum este păruta vóstră deplinătate, de vreme ce din acésta vĕ aruncă întru slujirea de idolĭ?[1])

8. Nicĭ să curvim precum unĭĭ dintr'înșiĭ aŭ curvit și aŭ căḑut întru o ḑi dóuĕ-ḑecĭ și treĭ de miĭ.

Aicea însă Pavel ḑice curvia, pentru ca să bage în gândul celuĭa ce curvea în Corint cu maștеha sa pedépsa curvieĭ, și pentru ca să facă cuvîntul maĭ puternic și aducĕtor de ródă cu stăruirea înfruntărilor. Incă și însuși pĕcatul curvieĭ din lăcomia pântecelui se naște, precum maĭ sus am ḑis. Dar când

---

lor (Filips. III, 19). Că dela pĕcat e numirea și nesfîrșită s'a suprascris ocara cea pentru nevitejiile celor ce aŭ murit cu jelanie și din care se cunoștea însemnarea. Pentru acésta să ne învĕțăm și noĭ, fraților, ca să ne îndestulăm cu mâncările și cu beuturile cele ce se află la noĭ, și să mulțămim luĭ Dumneḑeŭ și să nu poftim bucate îndulcitóre, nicĭ să ne mîhnim că nu avem unele ca acelea, cârtind asupra luĭ Dumneḑeŭ ca nu aceleașĭ rele să pătim(im), împreună cu norodul acel poftitor. Să ascultăm ce ne poruncește înțeleptul Sirah, ḑicênd: „In urma poftelor tale nu merge și de poftele tale oprește-te; că de veĭ da sufletuluĭ tĕŭ buna-voință a pofteĭ, te va face bucurie vrășmașilor tĕĭ și te va sili pentru multa desfătare, nicĭ să te legĭ către sfatul eĭ“ (Cap. XVIII, 30). Că de vom mulțămi luĭ Dumneḑeŭ pentru bucatele cele ce se află nóuĕ măcar și próste și sărăceștĭ de ar fi acestea, mulțămirea nóstră însă ni le îndulcește și le face gustóse; pentru-că Domnul bucurându-se de mulțămitóre socotința nóstră, față stă nevĕḑut și blagoslovind masa nóstră, gustósă face bucatele eĭ.

[1]) Iar Sf. Kiril al Alexandrieĭ pre jocul de maĭ sus ḑis, așa îl tâlcuește: „Iar jocul aicea curvie este, cu numire cinstită de dumneḑeésca Scriptură, pentru pedépsă acoperindu-se“ (Cuv. I la Paștĭ). Nu e de necreḑut însă să fi urmat și amêndóuĕ, că după ce aŭ mâncat Israiliteniĭ și aŭ beut și s'aŭ îmbĕtat, viţelului se închinaŭ, idolo-slujindu-ĭ, cu neruşinare și să fi curvit.

aŭ căḑut acele ḑóuĕ-ḑecĭ şi treĭ de miĭ? Atuncea când dupre sfatul vrăjitoruluĭ Valaam, muerile Madianitenilor arătându-se înaintea oşteĭ, aŭ tras preĭ Evreiĭ ceĭ maĭ tinerĭ şi prin curvie ĭ-aŭ tras spre a jerfi luĭ Beelfegor[1]). Drept aceea din acéstă pricină s'aŭ ucis ḑóuĕ-ḑecĭ şi treĭ de miĭ de Evreĭ. Veḑĭ istoria la Cap. XXV al Numerilor.

9. Nici să ispitim pre Christos, precum uniĭ dintr'înşiĭ aŭ ispitit şi de către şerpĭ se perdeaŭ.

Evreiĭ, ḑice, aŭ ispitit pre Dumneḑeŭ atuncea şi pentru acésta s'aŭ omorît de către şerpĭ[2]). De acésta şi noĭ acum să nu ispitim pre Christos, pentru ca să nu ne pedepsim. Arată însă Apostolul cu aceste cuvinte, că Corinteniĭ ispiteaŭ pre Christos, cerênd dela el semne şi minuniĭ[3]).

10. Niciĭ răpştiţi, precum uniĭ dintr'înşiĭ aŭ răpştit şi s'aŭ perdut de perḑĕtorul.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul ghicitoreşte, că Corinteniĭ nu sufereaŭ vitejeşte ispitele şi necazurile, ci răpşteaŭ ḑicênd: când să vie cele bune şi până când să fie nóuĕ necazurĭ şi rele pătimirĭ? Iar perḑĕtor numeşte Pavel pre óre-care putere schingĭuitóre, de care se pedepseaŭ Israilteniĭ, când răpşteaŭ asupra luĭ Dumneḑeŭ[4]). Iar Teodorit ḑice, că Corinteniĭ răpşteaŭ îm-

[1]) Insemnéză, că în anele, numele acesta tâlcuindu-se: Veel, adecă este cronos, întâĭul Dumneḑeŭ al Elinilor, pre carele îl cinsteaŭ Madianiteniĭ; iar Fegor este locul unde se cinstea idolul luĭ Veel acestuĭa, de care împreună s'aŭ unit, ḑicênd Veel-fegor.

[2]) Despre acésta ḑice Sf. Scriptură: „Şi aŭ încunjurat pământul Edem şi s'aŭ împuţinat cu sufletul norodul pre cale şi cârtea norodul asupra luĭ Dumneḑeŭ şi împrotiva luĭ Moĭsi, ḑicênd: „Pentru acésta ne-aĭ scos din pământul Eghiptuluĭ, ca să ne omorĭ în pustiul acesta? Că nu este pâne nicĭ apă şi sufletul nostru dezgustat de pânea acésta deşartă. Şi a trimis Domnul norodului pre şerpiĭ ceĭ omorîtorĭ şi muşcaŭ pre norod şi muriaŭ, şi aŭ murit norod mult din fiiĭ luĭ Israil (Numere XXI, 4). Gheorghe însă Coriseul ḑice, că şi şerpiĭ aceía eraŭ roşiĭ, carĭ muşcaŭ pre Evreĭ, saŭ pentru colorul lor, saŭ pentru muşcarea ce făceaŭ.

[3]) Iar Teodorit ḑice, că ispiteaŭ Corinteniĭ pre Dumneḑeŭ, că ceĭ ce grăiaŭ în felĭurĭ de limbĭ, o făceaŭ acesta spre mândrie şi nu spre trebuinţa şi folosul fraţilor.

[4]) De multe orĭ se vede că cârteaŭ fiiĭ luĭ Israil: aŭ cârtit la Merra, pentru apa amară (Eş. XV, 24); aŭ cârtit altă dată neavênd apă (Eş. XVII 3; Numĕr. XX); aŭ cârtit când s'aŭ întors iscódele dela pământul făgăduinţeĭ (Numer. XIV, 2); aŭ cârtit când s'a revoltarisit, ceĭ alde Core şi Datar împrotiva luĭ Moĭsi şi Aaron (Numer. XVI) şi alte orĭ. Pentru acésta ş Scriptura mărturiseşte osebitele lor cârtirĭ. Şi a ḑis Moĭsi şi Aaron către tótă adunarea fiilor luĭ Israil: „Diminéţă veţĭ vedea slava Domnuluĭ, când se va auḑi cârtirea vóstră asupra luĭ Dumneḑeŭ; că noĭ cine sînteţ căcĭ cârtiţi asupra nóstră“ (Eş. XVI, 7). Şi ĭarăşĭ: „Şi era norodul cârtind rele împrotiva Domnuluĭ, şi a auḑit Domnul şi s'a mâniat cu urgie ş

protiva acelora, carĭ aveaŭ daruri maĭ marĭ, pentru-că nu le aveaŭ şi eĭ tóte.

11. Şi tóte aceste închipuirĭ se întêmplaŭ acelora, s'aŭ scris însă spre sfătuirea nóstră, la carĭ sfîrşiturile vécurilor aŭ ajuns.

Cu aceste cuvinte Apostolul înspăimântéză pre hristianĭ, dicênd, că spre sfătuirea şi învĕţătura nóstră s'aŭ scris cele maĭ sus dise, care le-aŭ pătimit Evreiĭ. Şi dar datorĭ sîntem şi noĭ să aşteptăm pedepse şi bătăĭ maĭ marĭ decât acelea, fiind-că şi daruri maĭ marĭ am dobândit. Ne spăimântéză încă şi cu acésta ce dice: că am ajuns la sfîrşitul lumeĭ şi că nu vom priimi pedepse vremelnice, ci nemuritóre şi vecĭnice, carĭ vor să urmeze după sfîrşitul lumeĭ. Că acum, dice, judecata este lângă uşă, fiind-că se sfîrşesc vécurile lumeĭ, precum şi fratele luĭ Dumnedeŭ, Iacov dicea: «Iată judecătorul înaintea uşilor stă (Cap. V, 9)[1]).

---

s'a aprins foc întru dînşiĭ dela Domnul şi a mistuit o parte óre-care din tabără" (Numere XI, 1). Şi ĭarăşĭ „Până când adunarea acésta vicléná? Cele ce eĭ cârtesc împrotiva mea, cârtirea fiilor luĭ Israil ce aŭ cârtit asupra vóstră o am auzit"..... „Viŭ sînt eŭ, dice Domnul, fără numaĭ în ce chip aţĭ grăit în urechile mele, aşa voiŭ face vóuĕ; în pustiul acesta vor cădea ósele vóstre" (Numere XIV, 27). Şi ĭarăşĭ „Şi aŭ cârtit fiiĭ luĭ Israil a dóua dĭ asupra luĭ Moĭsi şi a luĭ Aaron, dicênd: voĭ ucigaraţĭ pre norodul luĭ Dumnedeŭ" (Numere XVI, 41). De acésta dice Solomon: „Păziţi-vĕ de cârtirea nefolositóre şi cruţaţĭ limba de grăirea împrotivă" (Înţelep. I, 11). Şi Sirah dice: „Bărbatul ştiutor nu va cârti (Cap. X, 23). Iar Mar. Vas. dice: cârtirea însă saŭ pentru mândrie aflându-se trebue lucrarea a nu o mesteca cu lucrarea, ceea ce se face de către ceĭ zmeriţĭ cu inima şi zdrobiţĭ cu duhul şi nicĭ cum a se topi la ceĭ evlaviştĭ..... nepriimit dar lucru este cel de acest fel, ca o jertfă prihănită, care s'a mestecat cu lucrarea celor-l-alte nu sfîntă..... Drept aceea negreşit lucrurile trândavuluĭ şi ale grăitoruluĭ împrotivă să se înstreineze de frăţime (Hotărîr. pre larg XXIX). Dice însă şi Sf. Isaac: „Tóte neputinţele ómenilor le sufere Dumnedeŭ; ĭar pre omul cel ce punerea cârteşte, nu-l sufere, de nu îl va pedepsi (Cuvint. LXXIII fóia 419). Arată însă în scurt cu acestea Mar. Vasilie, că lucrul mânilor fratelui aceluĭa, ce cârteşte în chinovie, să nu se mestece cu rocodeliele (manufacturile) fraţilor celor ce cu zmerită inimă şi fără cârtire lucrézĕ, ci să se osebéscă de aceştia ca o jertfă minciunósă şi prihănită şi nepriimită de Domnul; şi preţul rocodeleĭ aceiea să nu se cheltuiască la ceĭ evlaviştĭ.

[1]) Înţeleptul Fotie (în Amfiloh. întreb. VII), adăugênd dicerea acésta: „La care a ajuns sfîrşiturile vécurilor" şi acésta: „ca să se arăte în vécurile cele viitóre covîrşitórea bogăţia Darului luĭ" (Efes. II, 7), dice „că noĭ acum sîntem la sfîrşiturile vécurilor; ĭar viitóre vécurĭ trebue să înţelegem pre cele viitóre, care aŭ să se întindă împreună cu dobândirea vecĭnicilor bunătăţĭ. Şi în vécurile acestea, în care am ajuns noĭ, a luat plinire taĭna cea maĭ înainte de vécurĭ hotărîtă a dumnedeeştelĭ omeniriĭ şi unirea şi pogorîrea luĭ Dumnedeŭ, cea către ómenĭ; ĭar în vécurile cele viitóre se va plini suirea ómeniloc către Dumnedeŭ şi unirea

12. Drept aceea, celuĭa ce i se pare că stă, vadă ca să nu cadă.

Aicea ĭarăşĭ Pavel ghicitoreşte arată pre hristianiĭ, carĭ se mândreauŭ întru cunoştinţa lor şi se socoteauŭ a fi deplinĭţĭ, căcĭ deşi ţi se pare, ḑice, ţie hristiane că staĭ, teme-te să nu cum-va să cadĭ; fiind-că însuşĭ acésta a socoti că staĭ nu este stare adevĕrată, căcĭ ţi se pare adecă că staĭ, însă întru adevĕr nu staĭ, ĭar de şi staĭ să ştiĭ că lesne te veĭ povîrni şi veĭ cădea, dacă te mândreştĭ şi socoteştĭ că staĭ şi că eştĭ desăvîrşit[1]).

13. Ispită pre voĭ nu v'a cuprins, fără numaĭ omenéscă; credincĭos însă este Dumneḑeŭ, carele nu va lăsa pre voĭ a vĕ ispiti, maĭ mult decât ceea ce puteţĭ, ci împreună cu ispita va face şi isprava, de a putea voĭ să o suferiţĭ.

Fiind-că ĭ-aŭ înspăimântat pre eĭ Apostolul ḑicêndu-le, că celuĭa ce i se pare că stă, să vadă nu cum-va să cadă şi fiind-că maĭ înainte Corinteniĭ aŭ fost suferit multe ispite, pentru ca să nu ḑică eĭ: ce ne sperĭĭ, o fericite Pavle? noĭ multe ispite am suferit şi nu am căḑut. Pentru acésta, ḑice aicea că nu a urmat vóuĕ fraţilor ispită mare, ci mică şi mĕsurată dupre firea şi neputinţa vóstră. Că pretutindenea Pavel lucrul mic îl numeşte omenesc, precum când ḑice: «Omenesc lucru ḑic, pentru slă-

---

cea maĭ desăvîrşit. In vécurile acestea cu îndatorire ni se cere lucrarea poruncilor luĭ Dumneḑeŭ şi ca să ne iscusim întru faptele cele bune; ĭar în cele viitóre vom lua rĕsplătirea lucrărilor nóstre, şi ca să ne învrednicim de cununĭ, când bogăţia bunătăţeĭ stăpânuluĭ şi a milostivireĭ are să se reverse preste noĭ cu negrăit şi nepriceput chip. Şi în vécurile acestea adecă, petrecem viaţa nóstră cu trup stricăcĭos şi avem pĕcatul, care ne bântueşte şi ne dă rĕzboĭŭ; ĭar atuncea în viitórele vécurĭ vom petrece cu nestricăcĭune şi nu vom afla nicĭ de cum a fi pĕcat, ci nicĭ a putea să fie". Veḑĭ şi tâlcuirea ḑicereĭ: „Iar acum o dată la sfîrşitul vécurilor" (Evr. IX, 26).

[1]) Pentru acésta ḑice fórte frumos Mar. Macarie acestea: „Acésta însă este semnul hristianismuluĭ, câte ar face hristianul, şi câte dreptăţĭ ar face, să se socotéscă pre sineşĭ ca cum nimic ar face; şi postind să ḑică, nu am postit; rugându-se, nu m'am rugat; departe sînt de nevoinţă şi de a osteni; măcar drept de ar fi înaintea luĭ Dumneḑeŭ, este dator a ḑice: eŭ nu sînt drept, nicĭ fac, ci în tóte ḑilele încep (Vor. XXVI, Cap. XI), că o zmeritĕ aşezare ca acésta avênd hristianul, póte a sta cu Darul luĭ Dumneḑeŭ şi întru faptele bune şi a nu cădea în rĕutate, precum aicea porunceşte dumneḑeescul Apostol. Ḑicea încă şi sfînta Singlitichi: cela ce stă, vadă ca să nu cadă; că cel ce a căḑut, o purtare de grijă are, a se scula; ĭar cel ce stă, păzéscă-se, ca să nu cadă; fiind-că căderile sînt de multe felurĭ; şi cel ce a căḑut s'a lipsit de a sta şi zăcênd nu s'a vătămat fórte; ĭar cel ce stă, nu defaĭme pre cel ce a căḑut, ci pre sineşĭ siguripséscă-se; nu cum-va căḑênd, întru maĭ jos fund să se pogóre şi desăvîrşit să se strice.

bicĭunea trupuluĭ vostru (Romanĭ VI, 19). Apoĭ ĭarăşĭ ĭ mângâe pre eĭ, încredinţându-ĭ, să nădĕjduĭască în Dumneḑeŭ, carele este credincĭos, adecă adevĕrat şi nu va minţi în cuvintele sale; căcĭ însuşĭ a făgăduit şi a ḑis: «Veniţĭ toţĭ ceĭ osteniţĭ şi însărcinaţĭ şi eŭ vĕ voĭŭ odihni pre voĭ» (Mat. XI, 28). Şi ĭarăşĭ: «Atuncea veĭ striga şi Domnul te va asculta pre tine; încă tu grăind va ḑice: ĭată faţă sînt» (Isaia LVIII, 9). Şi ĭarăşĭ: «Căcĭ aĭ păzit cuvîntul răbdăreĭ mele, şĭ eŭ pre tine te voĭŭ păzi din cĭasul ispiteĭ» (Apocal. III, 10). Decĭ nu vĕ va lăsa pre voĭ Dumneḑeŭ să vĕ ispitiţĭ, ḑice, maĭ mult decât aceea ce puteţĭ, şi va face să vie ispita asupra vóstră potrivită şi mĕsurată cu puterea vóstră adecă, de este puterea vóstră mare, lasă a veni şi ispita mare; ĭar de este puterea vóstră puţină şi mică, puţină şi mică ĭartă să vĕ vie şi ispita; orĭ maĭ bine a ḑice fieştecare stare împrejur şi ispită maĭ mare se face decât puterea vóstră, de nu vĕ va ajuta Dumneḑeŭ şi de nu va face Dumneḑeŭ isprava, adecă izbăvirea de ispită, împreună cu ispita adecă, grabnică şi apropiată, şi îndată ce vĕ va veni, cu adevĕrat ispita se arăta mare, în cât pentru grabnica izbăvirea ispiteĭ, ispita se va face vóuĕ uşóră şi suferită. Pentru acésta şi a ḑis că va face Dumneḑeŭ izbăvire de ispite, pentru ce? Pentru ca să puteţĭ voĭ a o suferi, adecă ca să se arăte vóuĕ ispita uşóră şi suferită[1]).

14. Pentru acésta, fraţiĭ meĭ[2]), fugiţĭ de idolo-slujire.

---

[1]) Prea bune cu adevĕrat sînt pildele care le aduce Mar. Macarie, împreună cu Simeon Metafrastul, pentru ca să arăte că Dumneḑeŭ pre nimenea lasă să pătiméscă ispită maĭ pre sus de puterea sa; pentru-că dacă omul ştie câtă greutate póte ridica dobitocul sĕŭ; şi olarĭul ştie câtă vreme trebue a rĕmâne ólele luĭ în cuptor; şi maĭ mult decât se cuvine şi de putere nicĭ chirigiul încarcă pre dobitocul saŭ, nicĭ olarĭul arde vasele sale; cu cât maĭ vîrtos Dumneḑeŭ nu slobóde ispite asupra ómenilor maĭ pre sus de puterea lor? Ḑicênd aşa „nicĭ odinióră Dumneḑeŭ slobóde pre sufletul cel ce nădĕjdueşte într'însul să se obóre de ispite, în cât şi să nu maĭ pótă face nimica, că credincĭos este Dumneḑeŭ, ḑice Apostolul, carele nu va lăsa pre voĭ a vĕ ispiti, maĭ mult decât ceea ce puteţĭ..... Că şi viclénul, nu cât e voea luĭ, mâhneşte pre suflet, ci cât i se lasă luĭ dela Dumneḑeŭ; că dacă ómenilor nu e necunoscut, câtă greutate póte ridica asinul sĕŭ şi câtă măgarul; şi câtă marfă póte încărca asupra cămileĭ, atâta greutate pune asupra lor. Şi olarĭuluĭ încă ştiut ĭĭ este, câtă vreme trebue a da vasele sale foculuĭ, ca nicĭ maĭ mult rĕmâind, să se strice, nicĭ ĭarăşĭ maĭ înainte de ardere scoţêndu-se, să fie netrebnice. Dacă la om este atâta înţelegere, nu cu mult maĭ mult şi cu nemărginire maĭ mult priceperea luĭ Dumneḑeŭ ştie câtă ispită trebue a se sloboḑi asupra fieşte-căruĭa suflet, ca să se facă ales şi iscusit pentru împĕrăţia cerĭurilor? (Cap. XIII, despre sloptoḑenia minţeĭ). Iar pentru ce ispita se numeşte ispită, veḑĭ la suptînsemnarea ḑicereĭ: cu credinţa a proadus Avraam pre Isaac, ispitindu-se (Evreĭ XI, 17).

[2]) Intru altele se ḑice: „Iubiţiĭ meĭ", în loc de „fraţiĭ meĭ".

Fiind-că îndestul a prihănit și a înfruntat pre hristianii din Corint Apostolul, acum îi îndulcește, frați ai sei numindu-i și mai mult îi oprește de a mânca jertfe idolești, pentru vătămarea fraților, ci cu deosebire prihănește lucrul, numindu-l slujire de idoli și cerând dela dînșii îngrabă a se depărta de acésta, că fugiți, dice, de idolo-slujire.

15. Ca unor înțelepți vě scriu, judecați voi ceea ce dic.

Fiind-că a dis Pavel, că mare vinovăție aŭ Corintenii, pentru-că a numit idolo-slujire, ceea ce o făcea, pentru acésta aicea aliniază asprimea cuvîntului și pre însuși aceștia, ce eraŭ învinovățiți și prihăniți, îi face judecători. Și acésta o face unul ce nădějduește în cuvintele sale, că sînt adevěrate și dice lor: eŭ nu am trebuință de alt judecător, pentru ca să judece acestea, ce le dic vóuě, ci însuși voi, ca niște înțelepți, judecați-le.

16. Paharul blagoslovenieĭ, care îl blagoslovim, aŭ nu este împărtășirea sângeluĭ luĭ Christos?

Paharul blagoslovenieĭ numește Apostolul pre paharul dumnedeeștei euharistii, că țindu-l acesta preoții în mânile lor, binecuvintézá și mulțămesc luĭ Iisus Christos, căci și-a vĕrsat sângele sĕŭ pentru noi și ne-a învrednicit de atâtea negrăite bunătăți. Nu a dis însă, că paharul este cuminicație a sângeluĭ luĭ Christos, ci împărtășirea, pentru ca să arăte óre-ce mai pre sus, adecă pre unirea cea desăvîrșit, care are paharul cu sângele luĭ Christos. Înțelegerea cuvîntuluĭ însă este acest fel: aceea ce se află înlăuntru în potir, este însuși sângele acela ce a curs din cósta Mântuitoruluĭ Christos, și acesta bându-l noi, ne împărtășim, adecă ne unim cu Christos. Nu vě rușinați dar voi Corintenii, după ce v'ați împărtășit din paharul acesta, care v'a izbăvit de idoli, să alergați și să beți paharul idolilor, adecă cel ce se aduce spre jertfă idolilor?[1])

[1]) Vrednice de laudă însă sînt cuvintele ce le scrie dumnedeescul Chrisostom, la tâlcuirea dicereĭ aceștia dicênd: „Paharul euharistieĭ pre care îl binecuvîntăm saŭ blagoslovim, aŭ nu este împărtășirea sângeluĭ luĭ Christos? Ce dicĭ o fericite Pavle? Vrênd să rușinezĭ pre ascultătorĭ și de înfricoșate taĭne pomenind, pahar de blagoslovenie numeștĭ pre paharul acela împspăimântător și fórte înfricoșat. Așa dice, că nu e mic lucrul cel dis, că blagoslovenia saŭ binecuvîntarea când dic, pre tótă vistieria blagoslovenieĭ luĭ Dumnedeŭ o dezvălesc și aduc aminte de Darurile acelea marĭ; fiind-că și noĭ asupra potiruluĭ dicênd negrăitele blagosloveniile luĭ Dumnedeŭ și de câte am dobândit (aducêndu-ne aminte), așa de dînsul ne apropiam și ne împărtășam mulțămindu-ĭ, că aŭ izbăvit pre neamul omenesc din rătăcire (Vor. XXIV la acéstașĭ pricină). Decĭ se închee din cuvintele acestea ale dumnedeescului Chrisostom, că taĭna dumnedeeștei Euharistiĭ se săvîrșește cu sfințenie nu prin stăpânește cuvinte, ci prin chemarea și blagoslovenia preotuluĭ. Pentru acésta și Ermon, episcopul al treilea al cetățeĭ Saxonicești Alverstat, tâlcuind capul X a-

Pânea, care o frângem, aŭ nu este împărtăşirea trupuluĭ luĭ Christos?

Ceea ce nu a pătimit Christos pre cruce sus, adecă unde os din ósele luĭ nu s'aŭ frînt nicĭ unul, că os, dice, dintr'însul nu se va zdrobi (Eş. XII, 46 şi Ioan XIX, 36), aceea acum o pătimeşte în pânea ceea ce s'a sfinţit a Euharistieĭ, sfărmându-se pentru noĭ «care o frângem» dice[1]). A dis însă că pânea Euharistieĭ este împărtăşirea trupuluĭ luĭ Christos, adecă precum trupul acela este unit cu Christos, aşa şi noĭ prin pânea acésta, care s'a prefăcut în trupul luĭ Christos, ne unim cu Christos.

17. Că o pâne este, şi ceĭ mulţĭ un trup sîntem.

Fiind-că maĭ sus a dis Apostolul că pânea acésta este împărtăşirea trupuluĭ luĭ Christos, ĭar cela ce împărtăşeşte este altul, osebit de cel ce se împărtăşeşte dela dînsul, pentru acésta acum aicea arată lucrul cel maĭ mare şi dice, că noĭ ceĭ ce ne împărtăşim, sîntem însuşĭ trupul acela al luĭ Christos, cu carele ne împărtăşim, căcĭ ce este pânea Euharistieĭ? Este trup al luĭ Christos. Şi ce se fac ceĭ ce se împărtăşesc şi se cuminecă din pânea acésta? Se fac trup al luĭ Christos, nu multe trupurĭ, ci un trup; pentru-că precum pânea din multe grăunţe de grâŭ se face o pâne, aşa şi noĭ ceĭ ce ne împărtăşim din pânea acésta, mulţĭ fiind, un trup al luĭ Christos ne facem.

Că toţĭ dintru o pâne ne împărtăşim.

Drept aceea fiind-că toţĭ hristianiĭ dintru una şi aceeaşĭ pâne ne împărtăşim, una şi sîntem; şi apoĭ pentru ce nu păzim unirea dragosteĭ, saŭ pentru ce nu ne facem toţĭ una şi dupre dragoste? Şi maĭ ales că Dumnedeŭ, dice, pentru acésta a dat nóuĕ trupul sĕŭ, pentru ca să ne unéscă şi cu sineşĭ şi pre unul cu altul. Că de vreme ce firea cea de maĭ înainte a trupuluĭ nostru celuĭ omenesc s'a stricat de păcat şi s'a lipsit de viaţă, pentru acésta Christos a dat trupul sĕŭ cel fără de păcat şi de viaţă făcĕtor nóuĕ şi ceĭ asemenea cu noĭ dupre fire, ca noĭ împărtăşindu-ne de el, împreună să ne dregem şi să ne facem una cu dînsul şi să viĕţuim fără de păcat.

---

cesta, al ceiĭ întâĭ către Corinteni dice: „Pahar al blagosloveniei se dice, pentru-că se blagosloveşte de preoţĭ în altar". Veḑĭ şi pre Arghentie în voróva cea despre Sfinţenia taĭnelor, partea II. Veḑĭ şi suptînsemnarea dicereĭ: „Luând pânea şi mulţămind" (I Cor. XI, 24).

[1]) Insemnéză, că de vreme ce fiinţa pâneĭ se preface întru nestricatul trupul Domnuluĭ, apoĭ când se sfăramă şi se împarte pânea, nu se rumpe, nicĭ se sfarămă saŭ se împarte nestricatul trupul Domnuluĭ, ci întêmplatele şi vĕḑutele părţile pâneĭ, că cela ce se împarte dice şi nu se desparte, carele tot-de-una se mănâncă şi nicĭodinióră se cheltueşte, ci pre ceĭ ce se împărtăşesc de el îĭ sfinţeşte.

18. Vedeţĭ pre Israil dupre trup; aŭ nu ceĭ ce mănâncă jertfele, părtaşĭ aĭ jertfelniculuĭ sînt?

Déla cele maĭ gróse pilde, ḑice, învĕţaţi-vĕ hristianilor, că împărtăşire este de idolĭ, ceea ce voĭ faceţĭ şi mâncaţĭ jertfele idolilor; vedeţĭ, ḑice, pre norodul luĭ Israil cel trupesc şi carele viază trupeşte (că formă săritóre a întrebuinţat aicea Pavel) voĭ carĭ sînteţĭ dupre duh şi duhovnicesc Israil[1]).

Socoteşte însă, că Apostolul pentru Evreĭ nu a ḑis, că se împărtăşesc cu Dumneḑeŭ, ci că sînt părtaşĭ aĭ jertfelniculuĭ, căcĭ şi jertfa acea veche, ce se aĭerósea luĭ Dumneḑeŭ, aceea nu se punea asupra jertfelniculuĭ, ci se ardea. Iar pentru trupul luĭ Christos nu a ḑis aşa, ci a ḑis, că este împărtăşire a trupuluĭ luĭ Christos, căcĭ noĭ, carĭ ne împărtăşim, nu ne facem părtaşĭ aĭ jertfelniculuĭ, ci părtaşĭ aĭ luĭ Christos; şi de vreme ce s'a temut, ca nu cum-va ceĭ ce aud, să socotéscă, că Dumneḑeŭ, precum acolo la legea cea veche priimea jertfele, care puteaŭ să vatăme, aşa şi idoliĭ, carĭ priimeaŭ aicea jertfa, puteaŭ să vatăme pre aceĭa, carĭ nu aduceaŭ lor jertfă. Pentru acésta dupre urmare ḑice:

19. Decĭ, ce ḑic? Că idolul este ce-va? Saŭ că jertfa idoléscă este ce-va?

Nu vĕ oprésc, ḑice, de a mânca jertfele idoleştĭ, căcĭ idoliĭ sînt nimic, şi nicĭ o putere aŭ saŭ să vatăme, saŭ să vĕ foloséscă, nu; ci vĕ opresc pre voĭ să nu le mâncaţĭ, căcĭ aceste jertfe nu se aduc stăpânuluĭ vostru Dumneḑeŭ. Iar unde se aduc? O ḑice dupre urmare:

20. Ci căcĭ cele ce jertfesc neamurile, demonilor le jertfesc şi nu luĭ Dumneḑeŭ.

Fiind-că, ḑice, dobitócele, ce le jertfesc neamurile, le jertfesc demonilor şi nu luĭ Dumneḑeŭ, nu alergaţĭ voĭ dar la vrăşmaşiĭ luĭ Dumneḑeŭ şi aĭ stăpânuluĭ vostru, la demonĭ adecă; căcĭ precum se ḑicem, că aĭ pĕcătui tu, hristiane, de veĭ lăsa masa cea împĕrătéscă şi aĭ alerga la masa celor osîndiţĭ şi vrăşmaşĭ aĭ împĕraţilor, nu că dór ar vătăma masa aceea saŭ ar folosi, ci căcĭ s'ar arăta acésta ce o facĭ, că este ocară şi defăimare a împĕrăteştelĭ mese; aşa dupre urmare şi aceĭa şi tu hristiane, pĕcătueştĭ, de veĭ lăsa dumneḑeésca masă a taĭnelor şi veĭ merge la masa demonilor şi te veĭ împărtăşi de jertfele lor.

Şi nu voesc a vĕ face voĭ părtaşĭ aĭ demonilor.

[1]) Israil dupre trup însă, ḑice pre cel ce a rĕmas în necredinţă, dupre Teodorit, pentru-că ceĭ ce aŭ creḑut se numesc Israil duhovnicesc. Formă săritóre însă întrebuinţéză aicea Apostolul, care aşa se netezeşte: „vedeţĭ pre Israil, cel dupre trup".

De vreme ce, dice, și cei ce mănâncă dela duhovnicésca masă a taĭnelor, arătat este că se împărtășesc cu Christos, și cei ce mănâncă din masa demonilor dar, cu demonii se împărtășesc[1]).

21. Nu puteți paharul Domnului a-l bea și paharul demonilor.

Fiind-că Apostolul a dis lor ca o sfătuire, că nu vreaŭ ca să vĕ faceți voi părtași aĭ demonilor, pentru a nu se defăima sfătuirea sa, pentru acésta ca hotărîtori dice dupre urmare cuvîntul acesta lor, adecă cum că nu puteți, hristianilor, împreună să beți și paharul Domnului și paharul dracilor.

Nu puteți de masa Domnului a vĕ împărtăși și de masa demonilor.

Din singure numirile acestea cu totul prea împrotivnice și prea osebite al Domnului adecă și al demonilor, formălueste Apostolul și dovedește că se cuvine Corintenii a se depărta de jertfele idolilor, asemenea și toți hristianii[2]).

22. Aŭ dór întărâta-vom pre Domnul? Aŭ dór mai tari decât el sîntem?

Acest cuvînt l'a dis Apostolul, pentru ca să rușineze pre Corinteni; ori ispitim, dice, pre Dumnedeŭ și îl întărâtăm[3]), pentru ca să vedem de póte a ne pedepsi, și pentru acésta mergem la vrășmașii lui demoni și mâncăm jertfele lor? Apoi aduce la necuviință cuvîntul și dice: «Nu cum-va noi sîntem mai puternici decât Dumnedeŭ»? Și cu cuvintele acestea aduce lor aminte, fórte cu chip mustrător, de graiul cel de Dumnedeŭ dis prin Moisi, pentru Iudeii cei nesupuși: «Intărâtatu-m'aŭ pre mine

[1]) Vedi și tâlcuirea stih. 6, al cap. IV al ceii I către Timoteiŭ, potrivindu-se la acésta.

[2]) Din aceste cuvinte ale Apostolului încheem, cum că hristianii nu se cuvine a mânca din corbanurile (darurile) ce le jertfesc Agarenii la baĭaramul lor, nici din jertfele, ce le fac când tae împrejur pre copiii lor, saŭ când se însóră, saŭ din cele-l-alte ca acestea spurcate jertfe ale lor; căci dupre Solomon: „Jertfele necinstitorilor de Dumnedeŭ, urâciune sînt înaintea Domnului" (Pilde XXI, 27). Și ĭarăși: „Urâciune sînt înaintea Domnului, căile păgânului" (Pilde XV, 10). Pentru acésta tare pĕcătuesc cei ce mănâncă din spurcate jertfele acestea, și se cuvine a se certa de către duhovnici și a se canonisi. Dice însă și Mar. Vasilie: „Pentru acésta cei ce mănâncă jertfele idolești, părtași se dic aĭ meseĭ demonilor; fiind-că jertfa, ceea ce se aduce idolului, s'a împărtășit ce-va și de demonul acela, căruia i se aduce, din sângele, cel ce aspuméză, și din aburirea fripturei și din cele-l-alte arderi de tot luând și demonul o órecare parte; și cel ce bea din pahar, după ce se face spondia (adecă împăcarea) bea din paharul demonilor (Tâlc. la Isaia la dicerea; „suspinați cei cĭopliți" Cap. X, 11).

[3]) Iar Teodorit dicerea acésta: „Intărâta-vom" o a tâlcuit că ar fi în loc de: zgăria-vom.

cu cela ce nu e Dumnedeŭ, mâniatu-m'aŭ pre mine întru idolii lor (II Lege XXXII, 21).

23. Tóte îmĭ sînt slobode, ci nu tóte folosesc[1]).

Pentru ca să nu-i dică cine-va, că eŭ mâncând jertfele idolilor cu curată conștiință, am stăpânire și ertare de a le mânca, pentru acésta respunde Apostolul la acésta aicea așa dice: tóte sînt în stăpânirea ta hristiane, fiind-că de Dumnedeŭ te-aĭ făcut de sine-ți stăpânitor, dar însă nu îți sînt tóte de folos. Pentru acésta dice și Sirah: Că nu tóte tuturor sînt de folos, și nu tot sufletul întru tóte bine-voește (Cap. XXXVII, stih. 28). Pentru acésta dupre urmare nu-ți este de folos ție și a mânca jertfele idolești, căci câte puțin puțin mergênd înainte veĭ dobândi aședare și plecare către idolĭ, adese-orĭ îndulcindu-te din mesele lor.

Tóte îmĭ sînt slobode, ci nu tóte zidesc.

A mânca tu jertfele cele idolești, dice, nu este de folos nicĭ ție, nicĭ fratelui tĕŭ, precum și mai înainte am dis ție, pentru-că acésta nu numaĭ nu zidește și nu întărește pre fratele tĕŭ întru bine și în credință, ci și mai mult îl obóră și risipește credința lui. Apoĭ fiind-că acésta nicĭ pre tine te folosește, nicĭ pre fratele tĕŭ, pentru ce o facĭ?

24. Nimenea pre al sĕŭ caute, ci pre al aprópelui fiește-carele.

Să nu cauți, dice, acésta numaĭ, hristiane, că tu mănâncĭ jertfe idolești cu curată conștiință, ci socotește, daca acésta ce facĭ zidește pre fratele tĕŭ spre bine și în credință. Că acésta o vrea Pavel, ca o maĭ de nevoe la multe părți ale scrisorilor sale, adecă mântuirea fratelui nostru, pentru care și dicea: fiește-carele aprópelui se placă întru bine spre zidire (Rom. XV, 2). Și ĭarăși: «Precum și eŭ tuturor, necăutând folosul meŭ, ci pre al multora, ca să se mântuéscă» (I Cor. X, 33). Insă nu poruncește obștește și nehotărîtor Apostolul să nu căutăm folosul nostru, ci când folosul nostru vatămă pre aprópele, atuncea trebue să alegem maĭ bine folosul fratelui nostru, maĭ mult decât pre al nostru[2]).

---

[1]) Acestași Tedorit voește a se ceti acésta, dupre întrebare și respundere: „Sîntu-mĭ tóte slobode? Apoĭ ca respundere: ci nu tóte folosesc. Tóte îmĭ sînt slobode? Ci nu tóte zidesc. Slobode îți sînt pentru cunoștința ce dicĭ că aĭ a le face tóte, dar nicĭ îți folosesc că vatămĭ pre alții, nicĭ pre aceĭa îĭ zidește, ceea ce tu facĭ. Căcĭ ca cum ar fi respuns Pavel unuĭa ce l'ar întreba: nu sînt tóte ertate mie, celuĭ desăvîrșit? Așa, îĭ respunde Apostolul, tóte sînt ertate ție, însă nu sînt tóte și de folos.

[2]) Acésta însă se înțelege la lucrurile cele ertate nóuĕ și nu la cele dupre poruncă, care nu sînt ertate nóuĕ a le călca, pentru a nu se vătăma fratele nostru, carele póte se zmintește, păzind noĭ poruncile Dom-

25. Tot ceea ce se vînde în măcelărie mâncaţi, nimica îndoindu-vĕ pentru conştiinţă.

Fiind-că cu multe înţelepte chipurĭ a formăluit Apostolul că nu se cuvine hristianiĭ, carĭ se aflaŭ în Corint, a mânca jertfe idoleştĭ, pentru acésta ca să nu se facă maĭ iscoditorĭ decât maĭ înainte, în cât a se lepăda încă şi de cărnurile cele próste, ce se vînd în târg şi la măcelărie, temêndu-ne póte nu cum-va şi acelea să fie jerfite idolilor; pentru acésta Apostolul aicea dice lor, că orĭ care carne se vînde în măcelărie, mâncaţi-o hristianilor, fără a cerceta despre dînsa şi a întreba pre ceĭ ce o vînd, de este jertfită idolilor, ca cum bătuţi fiind de conştiinţa vóstră şi vrênd cu acésta să o curăţiţĭ. Saŭ şi aşa se tâlcueşte dicerea acésta: pentru ca să nu te împungă conştiinţa, frate, pentru acésta nu întreba despre acésta, pentru-că întrebând şi cercetând póte să afle de este jertfită idolilor şi aşa te va împunge conştiinţa[1]).

26. Că al Domnuluĭ este pământul şi plinirea luĭ (Psalm. XXIII, s. 1).

Tot pământul, dice, este al Domnuluĭ şi nu al demonilor, şi de este tot pământul al Domnuluĭ, arătat e că şi rodurile şi pomiĭ şi vietăţile şi cărnurile ale Domnuluĭ sînt şi acestea; şi de sînt tóte ale Domnuluĭ, apoĭ nimica este necurat dupre firea lor, ci necurat se face din socotéla şi prepusul ce are fieşte-carele, că ar fi necurat.

Iar de vĕ chĭamă cine-va pre voĭ din ceĭ necredincĭoşi,

27. Şi voiţi să mergeţi, tot ce este pus înaintea vóstră mâncaţi, nimica îndoindu-vĕ pentru conştiinţă.

Bine a dis acésta: «De veţi voi să mergeţi când vĕ chĭamă vre un necredincĭos la masa luĭ», pentru-că Apostolul nu voĭa ca dela sine, nicĭ a îndemna spre acésta pre hristian, nicĭ a-l opri; nu cercetaţi nimic, dice, pentru bucatele, care vi se pun înainte de către ceĭ necredincĭoşi; întâĭŭ ca nu cum-va din maĭ

---

nuluĭ, orĭ pentru-că se potrivesc dupre pravăţul poruncilor; căcĭ atuncea se cuvine a defăĭma noĭ, adecă a nu băga în sémă vătămarea fratelui nostru, celuĭ ce se zminteşte fără cuvînt; vedĭ despre acésta şi la supt-însemnarea dicereĭ: „Bine este a nu mănca carne“ (Romanĭ XIV, 21).

[1]) Dice însă Apostolul aicea, că se vindea la măcelărie jertfele idolilor dupre obiceĭul, ce avea despre acésta elinii. Că şi Irodot scrie despre acésta, că elinii ceĭ vechĭ rămăşiţurile din jertfele idolilor le trimitea la măcelărie şi le vindeaŭ (la Coresie). Iar Teodorit dice: „Fiind-că desăvîrşit a oprit Apostolul împărtăşirea idolilor, şi fiind-că cetăţile eraŭ pline în vremea aceea de acest fel de cărnurĭ şi urmaŭ unĭi nevoindu-se dupre apostolésca lege, nimica a cumpăra; ĭar ceĭ ce pentru lăcomia pântecelui defăĭmaŭ legea, de nevoe legĭuieşte şi despre acésta cele cuvenite.

mult cercetare și iscodire, să vĕ socotiți de către ceĭ necredincioșĭ, că vĕ temeți de idolĭ, ca cum ar fi óre-ce, și al doilea, pentru ca să păziți conștiința vóstră curată și ne rănită.

28. Iar de ar ḑice vóuĕ cine-va: acésta este jertfă idoléscă, să nu mâncați pentru acela ce v'a vestit și pentru conștiință, că al Domnuluĭ e pământul și plinirea luĭ.

Nu poruncesc ție hristiane să te depărtezĭ de cărnurile cele jetfite idolilor, ca cum ar fi vătămătóre, ci să te ferești a le mânca, pentru cela ce a ḑis ție, că sînt jertfite idolilor, pentru a nu se vătăma acela în conștiința sa și să socotéscă că hristianiĭ priimesc idolĭ și nu-și întorc fața lor de către dînșiĭ. Iar că eŭ vĕ învĕț, a vĕ depărta de idolești jertfe, nu pentru-că sînt necurate, nicĭ pentru-că sînt strĕine făpturĭ și nu însușite ale stăpânuluĭ nostru Dumneḑeŭ, arătat este din acésta: pentru-că scris este, că al Domnuluĭ este pământul și plinirea luĭ; adecă câte plinesc și se cuprind pre pământ tóte sînt avuțiĭ și făpturĭ ale Domnuluĭ. Orĭ și așa se tâlcuește ḑicerea acésta: depărtéză-te, ḑice hristiane, de mâncarea cea idolilor jertfită, pentru-că tot pământul este însutită avuție a Domnuluĭ și aĭ stăpânire să-ți saturĭ pântecele din alte mâncărĭ, că tóte sînt deschise și gata spre hrana ta[1]).

29. Conștiință însă ḑic, nu pre a ta, ci pre a celuĭa-l-alt.

Adecă pentru conștiința elinuluĭ și a necredincĭosuluĭ, ḑic ție hristiane, să te ferești de mâncarea jertfelor idolești și nu pentru a ta conștiință; că póte acela precum am maĭ ḑis, se va sminți și te-ar prihăni ca pre un lacom de gâtlej, saŭ póte te-ar prihăni, că și tu priimeștĭ idolii, ca și el. Insă póte s'ar nedumeri cine-va și ar ḑice: ce porți grijă, o fericite Pavle, pentru cela, ce a vestit că carnea acésta este jertfită idolilor? Că maĭ înainte aĭ ḑis, că eŭ am să judec pre ceĭ din afară și pre necredincioșĭ? «Că ce îmĭ este mie a judeca pre ceĭ din afară?»

[1]) Iar Fotie ḑice, că a dóua óră a ḑis Pavel ḑicerea acésta psalmicéscă: „Al Domnuluĭ este pământul și plinirea luĭ", pentru ca să arăte că dacă tot pământul este al Domnuluĭ și tóte cele de pre pământ sînt ale Domnuluĭ, cu mult maĭ ales și omul cel de pre pământ este al Domnuluĭ. De acésta pentru omul, cel ce a vestit, carele este al Domnuluĭ și pentru ceĭ-l-alți ce-l aud pre acela ca să nu se vatăme, ḑice, să nu mâncați din jertfele idolești. Că al Domnuluĭ e pământul și cele dupre dînsul și se cuvine să luăm aminte pentru ómeniĭ ceĭ de pre dînsul, ca pentru niște împreună robĭ cu noĭ. Iar Teodorit ḑice: „Și pentru a mânca, acésta (adecă ḑicerea luĭ David) o a pus și pentru a nu mânca; învețând că și împărtășindu-ne trebue să știm că tóte făpturĭ ale luĭ Dumneḑeŭ sînt; și nemâncând iarăși, acésta trebue să fim încredințați.

(I Cor. V, 12). Ci rĕspunde sîntul Apostol şi ḑice că eŭ nu port grijă de necredincĭosul acela, ci de voĭ ceĭ credincĭoşĭ, pentru ca să nu vĕ prihăniţĭ de ceĭ necredincĭoşĭ şi din afară, pentru acésta şi urméză ḑicênd:

Că pentru ce sloboḑenia mea să se judece de altă conştiinţă.

Sloboḑenia numeşte aicea Apostolul de a avea noĭ hristianiĭ viaţa nepândită de ceĭ-l-alţĭ şi neîmpedecată[1]). Eŭ, ḑice, hristianul cel deplinit întru credinţă cu sloboḑenie şi cu neluare aminte mănânc cărnurile cele jertfite idolilor; iar elinul şi idoloslujitorul vĕḑêndu-mĕ pre mine că le mănânc, mĕ va osândi şi va ḑice: basnă şi minciună este credinţa hristianilor, pentrucă eĭ ḑic că se îngreţeluesc de idolĭ şi apoĭ cu osîrdie mănâncă cărnurile cele jertfite idolilor.

30. Iar dacă eŭ mĕ împărtăşesc de Dar, pentru ce mĕ hulesc pentru lucrul de care eŭ mulţămesc?

Eŭ hristianul cel deplinit întru cunoştinţă adecă şi în credinţă, ḑice, mĕ împărtăşesc şi mănânc din tóte cele de Dumneḑeŭ zidite cu sloboḑenie, pentru Darul luĭ Dumneḑeŭ, carele atâta m'a întărit şi m'a statornicit, în cât a nu lua aminte nicĭ de un fel de mâncare; dar elinul şi necredincĭosul mĕ va huli, cum că mĕ făţărnicesc, că urăsc şi mĕ îngreţeluesc de idolĭ, dar jertfele lor le mănânc, pentru lăcomia pântecelui. Iar acésta «pentru care eŭ mulţămesc», are acest fel de înţelegere: că eŭ cu adevĕrat mulţămesc luĭ Dumneḑeŭ, cà m'a făcut prin Darul sĕŭ atât a cugeta cele maĭ înalte şi maĭ pre sus de smerita cunoştinţă şi neputinţă a elinilor, încât de nicĭ o mâncare să mĕ vatăm; dar elinul şi necredincĭosul, precum maĭ înainte am ḑis, mĕ huleşte şi mĕ prihăneşte.

31. Decĭ orĭ de mâncaţĭ, orĭ de beţĭ, orĭ de faceţĭ ce-va, tóte spre slava luĭ Dumneḑeŭ faceţi.

Tóte faptele vóstre, ḑice, fraţiĭ meĭ hristianĭ, să le faceţĭ spre slava luĭ Dumneḑeŭ, pentru-că cele ce faceţi acum nu sînt spre slava luĭ Dumneḑeŭ, ci spre neslavă şi hulă; că atuncea mănâncă cine-va şi bea spre slava luĭ Dumneḑeŭ, când nu mănâncă ca să smintéscă pre altul, când nu mănâncă ca un lacom de pântece, saŭ iubitor de îndulcirĭ; ci pentru-că voeşte a-şĭ ţinea trupul sĕŭ cu hrană, pentru lucrarea faptelĭ bune; şi preste tot cuprinḑĕtor încă, tot lucru îl face cine-va spre slava luĭ Dumneḑeŭ, că nicĭ vatămă pre altul, smintindu-l, nicĭ se vatămă pre sineşĭ, făcênd lucrul pentru plăcerea óme-

[1]) Iar Teodorit darul credinţeĭ îl numeşte sloboḑenie.

nilor saŭ pentru vre o altă pătimașă și luméscă cugetare[1]).

32. Nesmintitorĭ faceți-vĕ și ĭudeilor și elinilor și bisericeĭ luĭ Dumnedeŭ.

Adecă, nu dați, dice, frațiĭ meĭ hristianĭ, nimăruĭa vre o pricină de prihănire; ĭar acésta se face dacă nu vom sminti pre vre unul nicĭ evreŭ, nicĭ elin, și necredincĭos, nicĭ pre frațiĭ noștriĭ hristianĭ ceĭ de o credință cu noĭ[2]). Vedĭ însă că apucătura cea mai mare o a pus-o Pavel la urmă, pentru-că cu adevĕrat și pre ceĭ necredincĭoșĭ se cuvine să-ĭ tragem noĭ la credința luĭ Christos, dar și pre frațiĭ noștriĭ, pre hristianĭ, nu se cuvine să-ĭ gonim dela credință, smintindu-ĭ pre eĭ. Arată însă cu acestea Apostolul, cum că toți hristianiĭ în Corint se sminteaŭ pentru ceĭ ce mâncaŭ jertfe idolești, carĭ se socoteaŭ pre sineșĭ deplinițĭ.

---

[1]) Așa și Teodorit a tâlcuit dicerea acésta dicênd: bine le-a cuprins pre tóte și a ședea și a umbla și a vorovi și a milui și a pedepsi, în cât tóte a le socoti dupre un pravăț spre slava luĭ Dumnedeŭ. Așa și Domnul a poruncit dicênd: „Așa să lumineze lumina vóstră înaintea ómenilor, că vĕdênd faptele vóstre cele bune, să slăvéscă pre Părintele vostru, carele este în ceriurĭ“ (Mat. V, 16). Dice însă și Mar. Vasilie, tâlcuind dicerea acésta: „Pururea lauda luĭ în gura mea“ (Psalm. XXIII): Se pare că ar porunci ce-va cu neputință proorocul; căcĭ cum se póte lauda luĭ Dumnedeŭ a fi în gura omuluĭ de-a pururea; când vorovește obicĭnuitele lumeștĭ voróve, nu are lauda luĭ Dumnedeŭ în gura sa; când dórme negreșit că va tăcea, și mâncând și bênd cum va lucra gura pre laudă? Către acésta dar dicem (Mar. Vasilie adecă) că este cu putință cu adevĕrat și gânditor gura omuluĭ înlăuntru, când se hrănește împărtășindu-se de cuvîntul vieței... Póte dar gândul cel tipărit o dată în mintea sufletuluĭ și pecetluit óre-cum despre Dumnedeŭ a se numi laudă a luĭ Dumnedeŭ, pururea aflându-se în suflet. Se póte însă și dupre apostolésca sfătuire, cel osîrdnic tóte a le face spre slava luĭ Dumnedeŭ; că tótă fapta și tot graĭul și tótă lucrarea gânditóre, avênd putere de laudă, că orĭ de mănâncă dreptul, orĭ de bea; tóte spre slava luĭ Dumnedeŭ le face; unul ca acesta și dormind, inima luĭ priveghéză dupre cela ce a dis în Cântarea Cântărilor: „Eŭ dorm și inima mea priveghéză“ (Cap. V, stih 2). Că maĭ de multe orĭ și nălucirile cele în somn sînt resunăturĭ ale gândireĭ ceĭĭ de tótă ziua“. Acestași sfînt părinte însă întrebat fiind despre acésta răspunde: „Intru pomenirea făcătoruluĭ de bine (mănâncă adecă cine-va și bea spre slava luĭ Dumnedeŭ) și întru o aședare ca acésta de suflet, ce este mărturisită din aședarea trupuluĭ că nu mănâncă ca fără purtare de grijă, ci ca unul ce are privitor pre Dumnedeŭ, încă și întru însuși scoposul împărtășireĭ, când nu mănâncă pentru îndulcire ca un rob de pântece, ci ca un lucrător al luĭ Dumnedeŭ pentru întărirea întru lucrările cele dupre porunca luĭ Christos“ (Hotăr. CXCVI, pre scurt).

[2]) Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: „Bine este a nu mânca carne“ (Rom. XIV, 21), despre a ști ce smintélă trebue a nu o băga cine-va în sémă, și despre care a se lua aminte să nu o defaïme.

33. Precum și eŭ întru tóte tuturor plac, necăutând folosul meŭ, ci pre al celor mulți ca să se mântuiască; următori aĭ meĭ faceți-vĕ, precum și eŭ al luĭ Christos.

Fiind-că Pavel a poruncit Corintenilor mare lucru, adecă a nu sminti pre cine-va, arătând că sînt vinovați pentru vătămarea ce o pricinuesc evreilor și elinilor și hristianilor celor de o credință cu dînșiĭ, pentru acésta aicea se pune în mijloc de pildă pre sineși și dice să-l urmeze, pentru ca să facă lucrul și porunca lesnicĭósă. Iar cum că Pavel nu căuta folosul sĕŭ, acésta este arătată și din cele ce a dis mai sus, cum-că: «Tuturor m'am făcut tóte» (I Cor. Cap. IX, 22); iar mai ales din cuvîntul acela, ce a dis: «Că se ruga să se facă anatema dela Christos, adecă să fie lepădat el dela Christos, pentru frații luĭ» (Rom. IX, 1)[1]). Următori aĭ meĭ, dice, faceți-vĕ voĭ hristianiĭ, precum și eŭ sînt următor al luĭ Christos. Insă cuvîntul acesta al Apostolului, să nu socotești, frate, ca o mândrie, ci să-l socotești că l'a dis, pentru ca să îndemne pre hristiani ca să urmeze luĭ. Căcĭ dacă eŭ, dice, am urmat luĭ Christos, carele am defăimat viața mea pentru ca să viețuiți voĭ, cu cât mai vîrtos sînteți datori a urmă voĭ mie? Căcĭ eŭ nu sînt mai pre sus decât voĭ, cât este Christos mai pre sus

---

[1]) De acésta a dis teologul Grigorie: „Acesta este hotarul a tótă duhovnicésca purtare de grijă, pretutindenea folosul tĕŭ a-l trece cu vederea pentru folosul celor-l-alți (în cuv. cel desvinovățitor (Apologetic). Iar Fotie dice: fiind-că óre-carĭ caută folosul celor mulți, însă pentru ca să le dobândéscă prieteșugul lor saŭ pentru ca să se laude de dînșiĭ, saŭ pentru a nimeri alt ce-va, pentru acésta Pavel arată că folosul celor-l-alți îl caută nu prost, nicĭ pentru vre un pravăț însuși al sĕŭ, ci numaĭ pentru ca să se mântuiască aceĭa. De acésta și Teodorit în tâlcuirea acesteea dice: iar lingușitoriĭ nu străinul folos, ci pre al loruși îl caută, iar mai ales nicĭ pre al lor, că mai înainte de ceĭ-l-alți pre sineși se strică. Iar dumnedeescul Apostol pre al sĕŭ nu-l căuta, ci mântuirea celor-l-alți o căuta, prin aceea adăogând bogăția cea nestricăcĭósă. Insă dicerea acésta a Apostolului se potrivește mai ales episcopilor și sfinților arhiereĭ, cariĭ se cuvine a căuta folosul norodului lor, mai mult decât pre al loruși, precum mai sus a dis teologul Grigorie. Dice însă și Mar. Atanasie în trimiterea sa cea către Dracondie: „Episcopul mai înainte adecă de a se aședa episcop, viază pentru sineși; iar după ce se va aședa nu mai viază pentru sineși, ci pentru hristianiĭ aceĭa, pentru carĭ s'a aședat episcop". Și atuncea mai ales nu se cuvine a căuta cine-va folosul sĕŭ, când vede că vătămarea unuĭa trece la mulți. De acésta a dis cuv. Marcu: „Când vătămarea unuĭa alérgă la mulți, nu se cuvine a răbda îndelung, nicĭ a căuta cine-va folosul sĕŭ, ci pre cel al multora, ca să se mântuiască; pentru-că decât folosul fapteĭ bune, ceiĭ întru o parte, mai folositor este cel în multe părți" (Cap. CCXIV despre ceĭ ce li se pare că se îndreptéză din fapte).

decât mine, cel cu neasĕmĕnare mai pre sus decât tóte[1]).

CAP. XI.

1. Vĕ laud pre voi însă fraţilor, că de tóte ale mele vĕ aduceţi aminte.

După ce a sfîrşit Apostolul cuvintele cele despre idoleştile jertfe, carĭ aŭ fost despre mare pĕcat, acum aicea îndreptézĕ un pĕcat mai uşor. Şi care era pĕcatul acesta? Acesta, că femeile, cu capetele descoperite fiind, se rugaŭ şi prooroceaŭ (căci şi femeile atunci prooroceaŭ, precum eraŭ şi fiicele cele patru ale luĭ Filip, precum povestesc Faptele Apostolilor Cap. XXI, 9); ĭar bărbaţiĭ nu-şĭ rădeaŭ, nicĭ nu-şĭ tundeaŭ capetele, ci îşĭ cruţaŭ pletele lor fiind-că s'aŭ fost zăbovit întru filosofia elinilor, carĭ obicinuĭaŭ a purta plete[2]), şi aşa cu pletele lor se rugaŭ luĭ Dumnedeŭ şi prooroceaŭ. Decĭ, fiind-că ĭ-a sfătuit pre eĭ despre acésta Apostolul, póte când a fost faţă în Corint, şi unĭĭ dintre dînşiĭ aŭ ascultat şi îşĭ tundeaŭ pĕrul, ĭar alţiĭ aŭ rĕmas neascultătorĭ, pentru acésta dice celor ce aŭ ascultat, că vĕ laud pre voi fraţilor, pentru-că vĕ aduceţi aminte de tóte poruncile mele; măcar că una era porunca ce le-a fost dat, a nu purta bărbaţiĭ plete, însă Apostolul dice, că vĕ aduceţi aminte de tóte poruncile mele, pentru-că înţelepţeşte tot-de-una obicĭnueşte cu laudele a domoli pre aceĭa ce nădĕjduesc, că cu acestea se vor îndrepta[3]).

2. Şi precum am dat vóuĕ, predanisirele le ţineţi.

Din aceste cuvinte este arătat că şi nescris, adecă prin singur viĭul glas şi nu prin scrisóre, multe a predanisit Apostolul Pavel ucenicilor sĕĭ hristianĭ, şi nu singur Pavel, ci şi toţĭ ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ.

[1]) Iar Teodorit dice, că Pavel urma luĭ Christos, căcĭ şi Christos alt-fel vorovea Iudeilor şi alt-fel Apostolilor şi altele adecă celor desăvîrşiţĭ şi altele celor nedepliniţĭ grăia.

[2]) Ca filosofiĭ elinilor şi maĭ cu sémă ceĭ câniceştĭ saŭ câneştĭ (cinicĭ), o aveaŭ de cinste şi de cucernicie a-şĭ cruţa periĭ capuluĭ şi a purta barbe; precum şi un neam întreg al Acarnanilor la Agrafe, obicĭnuĭaŭ a nu se rade nicĭ a-şĭ tunde periĭ capuluĭ, din care pricină şi s'aŭ numit şi acarnanĭ; că acarnanĭ vrea să dică netunşĭ; şi din potrivă Cretenii, o aveaŭ de necinste a'şĭ cruţa pĕrul capuluĭ; pentru acésta obicĭnuĭaŭ a-ĭ rade şi a-ĭ tunde, de unde s'aŭ şi numit; că dela curiţĭ (adecă tunşĭ) scurtând dicerea s'a numit crite saŭ criţ.

[3]) Iar Teodorit dice, că nicĭ lauda acésta, ce o face Corintenilor aicea, este prea adevĕrată, pentru-că maĭ jos îĭ prihăneşte, că nu aŭ păzit legile cele puse de Pavel şi predanisirile. Veḑĭ şi suptînsemnarea şi tâlcuirea dicereĭ; „Decĭ dar, fraţilor, staţi şi ţineţi predanisirile, care v'aţĭ învĕţat" (II Tesal. II, 15).

3. Și voesc să știți voi, că al fiește-căruia bărbat, capul este Christos.

Se pare cum că în cât din urmarea cuvîntului, vorovește Apost. cu hristianii aceia, pre carî mai sus i-a lăudat că țin apostolețile sale predanisirî, dupre adevĕr însă vorovește și îndreptézĕ pre aceî nesupușî, carî nu le păzeaŭ; însă tu când audî că ḑice aicea Pavel, că al fiește-căruia bărbat, capul este Christos, să înțelegî că nu și al barbatuluî celuî necredinclos, ci al fiește-căruia credinclos hristian. Că noî hristianiî sîntem trup al luî Christos și nu elinii, și dupre urmare al nostru cap este Christos și nu al acelora.

Iar cap al femeeî barbatul, și cap al luî Christos, Dumneḑeŭ[1]).

Cap al femeeî este bărbatul, pentru-că este începĕtor și o stăpânește pre ea, ca pre una ce este luată din cósta bărbatuluî; iar cap al luî Christos este Dumneḑeŭ, pentru-că este pricinuitor al luî, ca Părinte al Fiiuluî; căcî nu se cuvine să luăm acestea și să înțelegem cele ḑise despre cap întocmaî și la Christos, ca și la noî; căcî al nostru cap este Christos, fiind făcĕtor al nostru și fiind-că noî sîntem trup al luî[2]); iar Părintele cel fără de început este cap a luî Christos, ca pricinuitor și început al luî dupre dumneḑeire. De veî înțelege însă și așa, cum că Părintele este cap al luî Christos dupre omenire, precum și Christos este cap al nostru al ómenilor, nu este socotélă păgânéscă și necuviincĭósă, fiind-că Tatăl se ḑice și Dumneḑeŭ al luî Christos dupre omenire; căcî fiind-că Fiiul luî Dumneḑeŭ a priimit a se asĕmĕna cu noî și a se face frate al nostru, cap al nostru, nu e lucru deșănțat de priimește și smeritele numirile nóstre ale ómenilor și de se numește cu acestea

---

[1]) Acestașî Teodorit ḑice că Arienii și Evnomianii din cuvîntul acesta se sîrguesc să dovedéscă, că Fiiul este zidire și făptură, fiind-că ḑice Apostolul: „Capul luî Christos, Dumneḑeŭ", cătrĕ carî rĕspunde ḑicênd: decî dar și femeea făptură a bărbatuluî e, căcî cap al femeeî este bărbatul; iar dacă femeea nu e făptură a bărbatuluî, ci din ființa bărbatuluî, nicî Fiiul dar este făptură a luî Dumneḑeŭ, ci din ființa luî Dumneḑeŭ.

[2]) Pentru acésta și Teodorit a ḑis: „Al fiește-căruia bărbat Christos este cap", al celor ce cred adecă, însă cap al nostru este nu dupre Dumneḑeire, ci dupre omenire, căcî trup al luî ne numim, iar capul trebue a fi de o semințe cu trupul; decî dupre omenire este cap al nostru. Ḑice însă și teologul Grigorie: „Iar de este unul Christos, unul capul bisericeî și unul trupul, cel al doilea dar scuípe-se (în cuv. când a săvîrșit Iisus cuvintele). Dupre patru chipurî însă este Christos cap al bisericeî, precum ḑice Gheorghe Coresie: dupre de o ființă, dupre deplinătatea Daruluî, dupre covîrșire și dupre împărtășire.

și pre cela ce dupre dumnedeire îl are Tată, pre acestaș dupre omenire îl are Dumnedeŭ și începĕtor și cap.

4. Tot barbatul rugându-se saŭ proorocind, avênd coperemênt pre cap, rușinézĕ pre capul sĕŭ.

Nu oprește aicea Apostolul pre bărbat de a nu-și acoperi tot-de-una capul sĕŭ, ci îl îndatorește a fi descoperit (cu capul adecă) numaĭ când se rógă și când proorocește[1]). Nu a dis însă să fie bărbatul cu capul acoperit, ci să aibă óre-ce pre cap, pentru ca să ridice cu acest cuvînt, nu numaĭ de a'și acoperi bărbaților capetele lor cu căcula și cu scufie, ci și cu plete, căcĭ cela ce are plete pre capul sĕŭ are ce-va, perĭ adecă. Cum însă rușinézĕ bărbatul pre capul sĕŭ, dacă se rógă saŭ proorocește avênd acoperemênt pre cap, saŭ pĕr? Fiind-că începĕtor făcêndu-se și stăpânitor al femeeĭ sale, se face pre sineși supus eĭ; căcĭ a'și acoperi barbatul capul sĕŭ, acesta este semn, că are stăpânire asupra capuluĭ sĕŭ, fiind-că coperemêntul capuluĭ este în loc de stăpânitor și este semn de supunere care tóte se potrivesc femeeĭ, că este sub stăpânire și supusă bărbatuluĭ și nu se potrivește bărbatuluĭ (învĕliturile capuluĭ), care le este începĕtor și stăpânitor al femeeĭ. Saŭ și așa se înțelege dicerea: «Bărbatul avêndu-și capul acoperit în vremea când se rógă, rușinézĕ capul sĕŭ, pre Christos. Pentru ce? Pentru-că se micșurézĕ pre sineși prin acoperirea capuluĭ și se arată pre sineși, că este sub stăpânire și neslobod; căcĭ de ar avea cine-va un cap mare și un trup mic, rușinézĕ pre capul cel mare al sĕŭ, cu trupul cel mic al luĭ; așa și bărbatul, cel ce s'a făcut de Dumnedeŭ slobod și de sineși stăpânitor și începĕtor, de 'și acopere capul sĕŭ, se face pre sine sub stăpânire și supus și prea mic; și din acésta dar rușinézĕ pre capul sĕŭ cel mare pre Christos, că a dis maĭ sus Apostolul, că Christos este cap al fieștе-căruĭa barbat, ca al trupuluĭ sĕŭ.

Insă e lucru de nedumerire și de întrebare, pentru ce Apostolul acésta o socotește de vinovăție, a avea ce-va bărbatul pre capul sĕŭ, când se rógă. Și rĕspundem la acésta, că multe și alte semne firești s'aŭ dat dela Dumnedeŭ, barbatuluĭ adecă, semn de începĕtorie și de stăpânire, ĭar femeeĭ semn de supunere și de sub stăpânire; pe lângă acestea însă s'a dat și

[1]) De acésta și Mar. Vasilie laudă pre dumnedeescul Grigorie al Neochesarieĭ, căcĭ se ruga cu capul descoperit, dicênd: Grigorie nu se acoperea (la cap) în vremea rugăcĭunilor; căcĭ cum cel adevĕrat ucenic al Apostoluluĭ, celuĭ ce a dis: tot bărbatul rugându-se orĭ proorocind, avênd asupra capuluĭ sĕŭ, rușinézĕ pre capul sĕŭ; prihănește însă pre clericeĭ Neochesarieĭ, că nu sînt dupre chipul acesta ucenicĭ aĭ dumnedeesculuĭ Grigorie (Epistola către clericiĭ Neochesarieĭ).

acésta, că bărbatul adecă a se face firește pleșuv și dupre urmare, a nu'și acoperi capul sĕŭ cu perĭ (că singurĭ bărbații se fac pleșuvĭ); ĭar femeea firește s'a dat, a nu se face pleșuvă, ci firește a avea perĭ și cu aceștia a-și acoperi capul sĕŭ. Că nicĭ odinióră s'a vĕdut femee pleșuvă[1]). Decĭ cum nu este vinovăție, a se călca legile acestea ale fireĭ, care le-a rânduit Dumnedĕŭ, saŭ cum nu este prihană, bărbatul adecă a cruța plete și a'și acoperi capul sĕŭ, nu numaĭ cu acestea, ci și cu învĕlitorĭ, ĭar femeea de bună voe a'și avea capul descoperit de învĕlire, pe care firea maĭ ales o a învĕlit cu perĭ. Acésta dar aicea oprește și o surpă Pavel, ca pre un semn de obrăznicie, care obrăznicie nu puțin vatămă pre cele bisericești; că din acestea aŭ izbucnit eresurĭ, fiind-că fieste-carele calcă cele legĭuite.

5. Și tótă femeea rugându-se saŭ proorocind cu capul descoperit își rușinézĕ capul sĕŭ, că una și aceeași este cu cea rasă.

Intru acea vreme eraŭ, precum am dis, și femeĭ care aveaŭ darul proorocieĭ, precum eraŭ și cele patru fiice ale luĭ Filip, Apostoluluĭ celuĭ dintre ceĭ șépte diaconĭ (precum se arată la Fapte, Cap. XXI, 9) și altele multe. Și cum că femeea, ce se rógă, cu capul descoperit, orĭ proorocește, își rușinézĕ capul eĭ, căcĭ arată cum că capul eĭ, adecă bărbatul sĕŭ, s'a lepădat de stăpânirea aceea, ce i s'a dat dela Dumnedĕŭ, ca să o aĭbă asupra femeeĭ sale, că cu chipul acesta al descoperireĭ capuluĭ, arată femeea, că nu maĭ este supusă bărbatuluĭ, ci că ea stăpânește pre bărbat.

Se știe însă că Apostolul, pre bărbat adecă îl ĭubește a nu-și acoperi capul numaĭ în vremea rugăciuneĭ și a proorocieĭ; ĭar pre femee o oprește a nu-și descoperi capul, nu numaĭ când se rógă și proorocește, ci tot-de-una și în tótă vremea și în tot locul. Că acésta voește să arate cu ceea ce a dis, că femeea cea cu capul descoperit adecă gol, este una și aceeași cu cea rasă; căcĭ precum a se rade femeea tot-de-una este lucru de rușine și necuviincĭos eĭ, așa întocma este de rușine și necuviincĭos eĭ tot-de-una și în tótă vremea și a fi cu capul descoperit; că și perĭĭ capuluĭ i s'a dat eĭ în loc de firesc acoperemînt. Drept aceea femeea care lépădă acoperemîntul capuluĭ, este asemenea cu ceea ce lépădă și perĭĭ capuluĭ, adecă este întocmaĭ cu ceea ce se rade[2]).

[1]) Precum dice acésta Ioan Zonara în tâlcuirea canon. XVII al Sinodului din Gangra.

[2]) Pentru acésta cetim în dumnedeésca Scriptură: că și femeile cele vechĭ își aveaŭ acoperit nu numaĭ capul lor, când eșeaŭ afară din casă, ci

6. Că de nu se acopere femeea pre cap, şí tunze-se; ĭar de este ruşine femeeĭ a se tunde, saŭ a se rade, acopere-se pe cap.

Stăruesce întru acésta Apostolul arătând, că descoperirea capuluĭ femeelor este întocma cu raderea, şi precum raderea este de ruşine şi ne cuviinciósă femeilor, aşa este şi descoperirea capuluĭ lor; şi dupre urmare prin acestea arată, că a-şĭ descoperi femeea capul, tot-de-una este spre ruşinea eĭ.

7. Că bărbatul nu este dator a-şĭ acoperi capul, chip şi slavă a luĭ aflându-se.

Pricina cea maĭ întâiŭ de a-şĭ acoperi bărbatul capul sĕŭ, o a spus maĭ sus Pavel că este, pentru-că are capul sĕŭ pre Christos, şi pentru acésta nu trebue a-şĭ acoperi capul; acum însă aicea spune şi a dóua pricină, cum că bărbatul este slavă a luĭ Dumnedeŭ, adecă că este ofichial al luĭ Dumnedeŭ şi chip al luĭ; pentru acésta, cel ce este ofiţer al Împĕratuluĭ a tóte se cuvine a se arăta înaintea luĭ cu semnele ofichiuluĭ şi ale stăpânireĭ sale, adecă cu capul descoperit. Că capul cel descoperit

şi faţa lor; că şi Tamar, nora patriarhuluĭ Iuda, cu faţa acoperită s'a înfăţişat înaintea luĭ Iuda: „Că şi-a acoperit, dice, faţa sa" (Fac. XXXVIII, 15). Asemenea şi Sosana: „Iar aceĭ tărădelege ĭaŭ poruncit să se dezvĕléscă, că era îmbrobodită, ca să se sature de frumuseţa eĭ" (Sosana 32); şi până în diua de adĭ femeile Otomanilor cu obrazele învĕlite umblă. Audă-le acestea femeile hristianilor şi ruşineze-se; pentru-că femeile celevechĭ ale israilteniloŕ şi ale păgânilor îşĭ învĕleaŭ şi până acum îşĭ învĕlesc capetele şi feţele, pentru ca să nu se întêmple să zmintéscă pre cine-va cu frumuseţa lor; ĭar femeile hristiane fără ruşinare (umblaŭ) prin târgurĭ şi pre drumurĭ, nu numaĭ cu capetele descoperite şi cu feţele, ci şi cu pepţiĭ deschişi şi din acésta zmintesc multe suflete ale fraţilor hristianĭ. Vaĭ! Vaĭ! Că maĭ rĕŭ este acest lucru ce-l fac, decât a fi cu totul rase; pentru acésta siléscă-se pentru dragostea luĭ Dumnedeŭ, de acum înainte să îndrepteze acéstă necuviinţă şi când es din casa lor să fie învĕlite pre cap cu cinste şi cuviinţă, precum se cuvine femeilor hristiane; ĭar de nu, se vor osîndi în diua judecăţeĭ de către femeile israilteniloŕ şi ale păgânilor. Insemnez aicea ceea ce dice şi Gheoghe Coresie, că Pavel nu opreşte pre femeile călugăriţe şi fecióre de a-şĭ tunde pĕrul capuluĭ, fiind-că ele lépădă podóbele cele lumeştĭ (dintru care sînt şi periĭ capuluĭ); de vreme ce nu se supun la bărbat, ci se supun luĭ Christos, mireluĭ celuĭ gândit, care priveşte la frumuseţele cele gândite ale sufletuluĭ şi nu la frumuseţa trupuluĭ. Pentru acésta şi Can. XLIII al icumeniculuĭ VI sob. porunceşte să se tundă atât monahiĭ bărbaţĭ, cât şi monahele femeĭ; că şi shima monahilor tundere se numeşte. Adaug încă, ca şi femeile elinilor învĕlite îşĭ aveaŭ capetele, precum mărturiseşte Plutarc în Apoftegmata; şi femeile vechilor hristianĭ, precum mărturiseşte Tertulian şi Valerie; vedĭ şi la cuv. V al hristoitieĭ unde dicem, că se cuvine a se învĕli femeile. Istoriseşte însă şi Platin(a), că din porunca Apost. Petru, Episcopul Clement a învĕţat în Roma să nu intre în biserică nicĭ o femee cu capul şi peptul dezvĕlit (Fóĭa XII a dodecavivluluĭ).

al bărbatului arată că el nu este supus supt stăpânirea vre unui pământean, ci însuşi este începător şi stăpâneşte pre tóte făpturile cele pământeşti, ca unul ce este chip al lui Dumnedeŭ; pentru-că şi Dumnedeŭ din început aşa a dis pentru dînsul: «Să facem om dupre chipul nostru şi dupre asemĕnare şi să stăpânéscă preste peştiĭ mareĭ şi preste paserile cerîuluĭ şi preste dobitóce şi preste tot pământul şi preste tóte târâtórele, ce se târăsc pre pământ» (Fac. I, 26)[1]) şi mai ales că bărbatul este stăpânitor al femeeĭ sale, ceiĭ de o fiinţă cu dînsul.

Iar femeea este slavă a bărbatuluĭ.

Adecă femeea de bărbat se stăpâneşte, şi se cuvine şi ea a se arăta înaintea luĭ Dumnedeŭ, cu semnele şi închipuirile supuneriĭ, care sînt, a-şĭ avea capul descoperit.

8. Că nu este bărbatul din femee, ci femeea din bărbat.

9. Fiind-că nu s'a zidit bărbatul pentru femee, ci femeea pentru bărbat.

Aicea spune Apostolul pricinile pentru care covîrşeşte bărbatul mai mult decât femeea: a) Că femeea s'a zidit din cósta bărbatuluĭ şi b) Că nu s'a zidit bărbatul pentru femee, ci femeea pentru bărbat; că a dis Dumnedeŭ: nu este bine a fi omul singur, să facem luĭ ajutor dupre dînsul (Fac. II, 18). Deci cum bărbatul îşĭ va acoperi capul sĕŭ, de vreme ce atâta mult s'a cinstit dela Dumnedeŭ? Căci de 'şĭ va acoperi capul, răpeşte chipul supuseĭ femeĭ, şi face asemenea ca cum ar lua cununĕ împĕrătéscă pre capul sĕŭ şi a o arunca pre ea, şi în locul aceştia să îa chip de rob.

---

[1]) Pentru acéstaşĭ şi Teodorit dice că: „Omul chip este al luĭ Dumnedeŭ, nicĭ dupre trup nicĭ dupre suflet, ci numaĭ dupre puterea cea stăpânitóre. Decĭ ca unul ce i s'a încredinţat stăpânirea preste tóte cele ce sînt pre pământ, se numeşte chip al luĭ Dumnedeŭ, îar femeea, ca una ce se află sub stăpânirea bărbatuluĭ, este slavă a bărbatuluĭ şi óre-cum chip al chipuluĭ; că stăpâneşte şi ea preste cele-l-alte, dar i s'a poruncit a se supune bărbatuluĭ. Iar Fotie dice, că bărbatul este slavă a luĭ Dumnedeŭ dupre acésta că este cel maĭ cinstit al începĕtorieĭ şi al stăpânireĭ luĭ Dumnedeŭ. Că pentru acésta maĭ mult s'a slăvit Dumnedeŭ decât pentru altă ce-va. Aşĭjderea slavă a bărbatuluĭ este femeea, adecă că ea este lucrul cel maĭ cinstit al începĕtureĭ bărbatuluĭ prin care maĭ mult îĭ este luĭ cu putinţă a se împodobi şi a se slăvi, decât prin alt ce-va, din cele ce stăpâneşte..... Şi dupre acelaş Fotie se dice bărbatul slavă a luĭ Dumnedeŭ „fiind-că spre slava luĭ Dumnedeŭ, e dator bărbatul a se supune luĭ Dumnedeŭ, şi femeea asemenea se dice slavă a bărbatuluĭ fiind-că spre slava bărbatuluĭ se supune luĭ. Şi ce însemnéză „spre slavă"? şi cu bună supunere adecă şi de voe şi cu bucurie a face cele plăcute luĭ Dumnedeŭ (la Icumenie).

10. Pentru acésta datóre este femeea să aibă stăpânire preste capul eĭ pentru anghelĭ.

Pentru pricinile cele dise, datóre e, dice, femeea a avea stăpânire asupra capuluĭ eĭ, semnul că se stăpânește de bărbat, adecă să-'șĭ aibă capul acoperit, rușinându-se de nu de altă, ci măcar de anghelĭ, pentru ca să nu se arăte și lor rușinată și fără omenie, avêndu-șĭ capul gol; căcĭ precum acoperemîntul capuluĭ, face pre femee a-'șĭ ținea capul plecat în jos și ochiĭ și să se rușineze și să păzéscă forma supuneréĭ, așa și descoperirea capuluĭ, arată neomenie, de care se îngreţeluesc și anghelii, ceĭ ce urméză cu ceĭ credincioșĭ și îĭ păzesc pre eĭ; «că anghelii lor, dice, pururea vĕd fața Părinteluĭ meŭ, celuĭ ce este în cerĭŭ» (Mat. XVIII, 10).

Iar Climent Stromateul maĭ cu perierghie (apriat) anghelĭ a înțeles pre învĕțătoriĭ ceĭ (ce) sînt în biserică și în adunarea fraților. Pentru acésta dice să-'șĭ acopere femeea capul sĕŭ, pentru ca să nu zmintéscă pre aceștia spre pofta trupéscă[1]).

11. Insă nicĭ bărbat fără femee, nicĭ femee fără bărbat întru Domnul.

Fiind-că maĭ înainte Apostolul a dat bărbatuluĭ multă covîrșire și stăpânire, arătând că femeea este luată din cósta luĭ, și că se află sub dînsul și pentru dînsul s'a făcut, pentru acésta dice acestea aicea, că nicĭ bărbatul să se înalțe pre sineșĭ maĭ pre sus de cuviință, nicĭ pre femeĭ să le zmeréscă afară de mĕsură. Cu adevĕrat, dice, la începutul zidireĭ totuluĭ, femeea din cósta bărbatuluĭ s'a zidit, dar acum nicĭ bărbatul se naște fără femee; însă întru Domnul, adecă Dumnedeŭ este, carele face totul și înviosézĕ sĕmînța bărbatuluĭ și mitra femeeĭ o împuternicește spre nașterea de fiĭ.

12. Că precum femeea este din bărbat, așa și bărbatul prin femee.

Femeea, dice, din bărbat s'a făcut; că încă rĕmâne prono-

[1]) Pentru acésta și locálnicul Sinod din Gangra, anatematisește pre femeile acelea, care pentru păruta nevoință îșĭ tund pĕrul capuluĭ, dicênd: „Daca vre una din femeĭ pentru păruta nevoință șĭ-ar tunde periĭ capuluĭ, carĭ ĭ-a dat Dumnedeŭ spre aducerea aminte de supunere, ca una ce dezlégă porunca supuneréĭ, anatema fie“ (Can. XVII). Pentru acésta și împĕratul Teodosie a legĭuit ca să se izgonéscă din biserică pre femeile acelea, carĭ îșĭ tund pĕrul capuluĭ, încă și Arhiereiĭ câțĭ le-ar priimi pre acelea, să se cateriséscă de arhierie; precum istoricește Sozomen (Cart. VI, Cap. XVI). Iar femeile acelea, carĭ pentru adevĕrata nevoință șĭ-aŭ tuns pĕrul capuluĭ, precum multe ca acestea se vĕd în istoriĭ, nu sînt supuse porunceĭ Apostoluluĭ, nicĭ certăreĭ dișuluĭ canon, fiind-că pentru adevĕrata nevoință și cu zmerenie o a făcut acésta și nefiind arătate, ci necunoscute de ceĭ mulțĭ.

miul acesta bărbatului întreg, de a fi adecă femeea din bărbat; dar și bărbatul prin femee se naște, adecă femeea slujește la nașterea bărbatului; însă lucrarea cea mai multă este a sĕmințeĭ bărbatului. Drept aceea bărbatul nu se dice, chiar că se naște din femee și din maĭcă; ci din bărbat și tată prin femee și prin maĭcă, care se face slujitóre și organ la nașterea luĭ. La Domnul însă Pavel nu a dis «carele s'a născut prin femee», ci «s'a născut din femee» (Gal. IV, 4); că s'a temut a întrebuința prepoziția «prin», pentru ca să nu dea prilej ereticilor să dică că Domnul a trecut prin fecióră ca prin o țevie[1]). Și o a dis încă acésta pentru-că Christos a fost rod al singuruluĭ pântecelui fecióreĭ, fără de sĕmință de bărbat.

Iar tóte din Dumnedeŭ.

Isprava acésta nu este a bărbatului, adecă a naște el om, ci este a luĭ Dumnedeŭ, carele sĕmînța bărbatului o înviosézĕ. Deci dacă tóte se fac cu puterea luĭ Dumnedeŭ și Dumnedeŭ a legĭuit cele despre bărbațĭ și despre femeĭ, pentru acésta tu hristiane și tu hristiano nu grăițĭ împrotiva legĭuireĭ luĭ Dumnedeŭ și supuneți-vĕ eĭ[2]).

13. Intru voĭ înși-vĕ judecați.

Iarăși pre însuși Corinteniĭ îĭ face Apostolul judecătorĭ, ca mai mult să isprăvéscă ceea ce voește.

Cuvenit lucru este femeeĭ descoperită a se ruga luĭ Dumnedeŭ?

Cu aceste cuvinte ghicitorește arată Apostolul aicea un alt rĕŭ mai înfricoșat, adecă cum că ocara și necinstea ce urméză se sue la Dumnedeŭ, de a nu-și acoperi femeele capetele întru rugăciuni.

---

[1]) Așa tâlcuește dicerea acésta Mar. Vas. în Cap. V despre Sf. Duh, dicênd: „Cum că Apostolul pre glasul cel mai arătător l'a protimisit, pre „din" adecă și nu pre „prin" (despre nașterea Domnuluĭ adecă), dicênd carele s'a născut din femee. Că dicerea „prin femee" urma a arăta pre înțelegerea nașterei trecĕtóre; iar dicerea „din femee" în destul arată pre împărtășirea firei celuĭ ce s'a născut, cu ceea ce l'a născut.

[2]) Ce este dicerea „din Dumnedeŭ?" Dupre deosebite chipurĭ se dice de către teologĭ, precum dice Iosif Vrienie: „Că orĭ dupre pricină se dice, precum tóte făpturile sînt din Dumnedeŭ, ca din lucrarea luĭ Dumnedeŭ; precum se dice că dumnedeeștile lucrărĭ sînt din Dumnedeŭ, ca din ființa și firea luĭ Dumnedeŭ; precum se dice și că Fiĭul și Duhul sînt din Dumnedeŭ, ca din ipostasul luĭ Dumnedeŭ și Tatăluĭ, Fiĭul adecă dupre naștere, iar Duhul dupre purcedere din Tatăl. Orĭ se dice dicerea „din Dumnedeŭ" dupre chipul apropiereĭ, precum dice Domnul: „Cela ce este din Dumnedeŭ, graĭurile luĭ Dumnedeŭ aude; pentru acésta voĭ nu audițĭ, căcĭ nu sînteți din Dumnedeŭ (Ioan VIII, 47; Vrienn. tom. I, Cuvîntul al X-lea, fóĭa 185).

14. Aŭ nicĭ însăşĭ firea ne învaţă pre noĭ, că bărbatul de pórtă plete, necinstea luĭ este?

15. Iar femeea de pórtă pĕr, slava eĭ este, că pĕrul în loc de învĕlitóre s'a dat eĭ.

Şi însăşĭ firea, ḑice, ne învaţă pre noĭ, că dacă bărbatul păstréză pletele pre cap, necinste este luĭ. Dar cum este necinste bărbatuluĭ a purta plete? Că cu acestea ĭa chip de femee, şi cel ce s'a rânduit de Dumneḑeŭ a supune pre femee, priimeşte pre capul sĕ(ŭ) semnŭl supuseĭ femeĭ; ĭar femeeĭ ĭĭ este slavă pĕrul capuluĭ, căcĭ cu acésta îşĭ păzeşte rânduĭala eĭ; şi fieştecăruĭa îĭ este cinste, când îşĭ păzeşte firésca sa rânduĭală; fiind dar că, ḑice Apostolul, că periĭ capuluĭ s'aŭ dat femeeĭ dela fire, în loc de învĕlitóre (şi este arătat că nicĭ pre o femee firea nu o a făcut-o pleşu-vă, precum am ḑis), pentru ce ĭarăşĭ trebue femeea a-şĭ învĕli capul cu legătóre şi cu altă adausă din afară îmbrobodire? Rĕspundem, că acésta o face femeea şi să învĕlească, pentru ca să mărturiséscă supunerea ce are către bărbat, nu numaĭ cu firea prin periĭ capuluĭ, ci şi cu voea sa prin învĕlitóre.

16. Iar de se pare cuĭ-va a fi filonic, noĭ obiceĭŭ ca acesta nu avem, nicĭ bisericile luĭ Dumneḑeŭ.

Din aceste cuvinte ale Apostoluluĭ învĕţăm, că însuşire a filonichieĭ este, a se împrotivi cine-va prin cuvinte, întru unele ca acestea, ca să biruĭască, şi nu a înţelepcĭuneĭ şi dreptеĭ cugetărĭ. Póte că Corinteniĭ se împrotiveaŭ la sfătuirile Apostoluluĭ, celе de maĭ sus, cu silogismurĭ, dovedind, că a purta bărbaţiĭ plete orĭ a nu purta este lucru nicĭ folositor, nicĭ vătămător adecă neutralnic. Pentru acésta ḑice Apostolul, că noĭ Apostoliĭ nu avem acest fel de obiceĭŭ, adecă a ĭubi să biruim, de se cuvine bărbatul a-şĭ cruţa pletele, saŭ femeea a se învĕli, ci nicĭ bisericile luĭ Dumneḑeŭ aŭ acest fel de obiceĭŭ a se prigoni în cuvinte[1]). Drept aceea vo, ceĭ ce despre acésta ĭubiţĭ a birui,

[1]) Insemnéză, că pentru acésta a ḑis Pavel, că bisericile luĭ Dumneḑeŭ nu aŭ obiceĭŭ a se prigoni în cuvinte, spre deosebire de evreiĭ ceĭ tarĭ în cerbíce, carĭ tot-de-una aŭ fost ĭubitorĭ de a birui în voróve şi turburătorĭ şi mânioşĭ. Pentru acésta a ḑis Dumneḑeŭ către Ezechiil: „Tótă casa luĭ Israil, prigonitorĭ în voróve sînt“ (Cap. III, 7). Pentru-că filonichia, adecă prigonirea în cuvinte pricinueşte ură (adecă ĭubirea de a birui în cuvinte), precum a ḑis parimiastul: „Biruirea aţâţă ura“ (Pilde Cap. X, 11); ĭar neĭubirea de a birui pricinueşte prieteşug, dupre acestaşĭ: „Iar pre toţĭ ceĭ ce nu ĭubesc de a birui în cuvinte, îĭ va acoperi prieteşug“ (Tiĭ). Şi pentru-că ĭubirea de a birui în cuvînt este însuşită ómenilor celor ĭuţĭ la mânie: „Bărbatul lesne mânios aţâţă biruire“ (Pild. XXIX, 22). Ḑice însă şi Mar. Vas.: „Ḑicerea împrotivă arată pre stăpânirea de sine şi pre nesupunere, că este dovadă maĭ mult de mândrie şi de rea cu-

nu vĕ împrotiviţĭ numaĭ vóuĕ Apostolilor, ci şi tuturor bisericilor luĭ Christos, cărora sînt priimite acestea, ce am dis vóuĕ. Rușine însă pricinuesc aceste cuvinte, şi dupre urmare îndémnă pre ceĭ ce le aud, a nu face nimic afară de apostolésca predanisire.

17. Iar acésta poruncindu-vĕ, nu vĕ laud.

Precum hristianiĭ aceĭ carĭ aŭ crĕdut la începutul propoveduireĭ, aveaŭ tóte lucrurile lor de obște, şi nu mâncaŭ toţĭ împreună cu un chip ca acesta, măcar deşi nu cu amărunţime, dar dupre óre-care urmare a hristianilor acelora, şi hristianiĭ ceĭ din Corint, în óre-care rânduite ţile, póte în cele prăznuitóre, aveaŭ obiceĭŭ, după ce se împărtăşeaŭ cu dumnedeeştile taine, întindeaŭ masă obştéscă în pridvorurile bisericilor, cele din afară, şi mâncaŭ toţĭ împreună. Şi bogaţiĭ şi ceĭ ce aveaŭ chip, aduceaŭ bucatele; ĭar săraciĭ şi ceĭ fără avuţiĭ, se chemaŭ de ceĭ bogaţĭ şi se ospătaŭ; apoĭ pentru prigonirile şi dezbinările, ce aveaŭ între dînşiĭ Corinteniĭ, s'a stricat acest obiceĭŭ minunat şi iubitor de fraţĭ şi filosofesc, şi nu se păzea de toţĭ întocmaĭ[1]). Decĭ

---

getare, ci nu de zmerită cugetare şi de ascultare întru tóte". Iar Sf. Isaac ţice: „Indreptarea în cuvinte nu este de vieţuirea hristianilor şi nu însemnată întru învĕţătura luĭ Christos". Ţice însă şi Ioan Scărariul: „Cela ce voeşte a-şĭ întări în voróvă cuvîntul sĕŭ, măcar şi adevĕrul de ţice, cunóscă că boleşte de bóla diavoluluĭ, şi de o face acésta în voróva cea împreună cu ceĭ deopotrivă póte este cu putinţa luĭ óre-când a se îndrepta din certarea celor maĭ marĭ decât el; ĭar de se află tot aşa şi către ceĭ maĭ marĭ şi maĭ înţelepţĭ, acéstă bólă este nevindecată de ómenĭ (Cuv. IV, despre ascultare).

[1]) Insemnézĕ, că mesele acestea deobşte, care se făceaŭ la biserică, se numiaŭ dragoste (Agape), fiind-că din dragoste se făceaŭ, şi trăgeaŭ la dragoste şi la unire pre fraţiĭ ceĭ ce împreună se adunaŭ; însă fiind-că maĭ în urmă aceste dragoste aŭ căḑut în rea întrebuinţare, şi altul rĕmânea flămând dela acele mese, ĭar altul se îmbăta, pentru aceea se făcea defăĭmare bisericilor luĭ Dumneḑeŭ şi se ruşinaŭ săraciĭ ceĭ ce nu aveaŭ. Pentru acésta icumenicul al VI-lea Sinod a oprit aceste obşteşţĭ mese prin Canonul LXXIV, şi Sinodul cel din Laodichia cu Canon. XXVIII; ci şi Canon. XLIX al Sinoduluĭ celuĭ din Cartaghen opreşte pre episcopĭ şi pre clericĭ şi pre norodnicĭ de a face prin biserică benchetuŕĭ, afară numaĭ óre-care strĕin de s'ar întêmpla a trece şi nu ar avea loc aĭurea, ar putea mânca în biserică. Pentru acésta şi Mar. Vasilie propuind cuvintele acestea ale Apostoluluĭ, închee cum că cina cea obştéscă nu se cuvine a o mânca cine-va în biserică (Hotăr. LXXI în scurt). Insemnézĕ însă, că deşi canónele opresc ca să nu se facă în biserică acest fel de ospĕţurĭ, nu opresc însă acestea a se face în casele obşteştĭ, pentru acésta Canon. XXVII al Sinoduluĭ din Laodichia porunceşte să nu ĭa óre-care părţĭ din mâncărĭ, pentru lăcomie, clericiĭ şi norodnicii, când sînt chemaţĭ la acest fel de dragoste, adecă de mese; şi Canon. XI al Sinod. din Gangra anatematiseşte pre aceĭ ce defaĭmă pre ceĭ ce fac acest fel de dragoste, adecă de mese (afară de biserică însă), carĭ pentru cinstea

scrie Pavel către dînșiĭ pentru ca să îndrepteze lucrul acesta și la vinovăția cea de maĭ înainte a Corintenilor, ce o am dis, fiind-că pre mulți avea Apostolul, carĭ se supuneaŭ poruncilor luĭ; pentru acésta a început cu laudă dicênd: vĕ laud fraților, că vĕ aduceți aminte de tóte poruncile mele; iar la vinovăția acésta, fiind-că alt-fel urma lucrul, pentru acésta începe așa: «Iar acésta poruncindu-vĕ, nu vĕ laud; că cu totul vĕ poruncesc pentru acésta, ce voiŭ să dic vóuĕ»; căcĭ se cuvine, dice, și fără de poruncirea mea, voĭ dela sine-vĕ să socotiți obiceiul acesta sfînt al cineĭ de obște și nicĭ să-l călcați, nicĭ să aveți trebuință de poruncirea mea întru acesta.

Că nu spre maĭ bine, ci spre maĭ rĕŭ împreună vĕ adunați.

Se cuvinea, dice, a spori voĭ și a merge înainte și obștestile mese și dragostile (Agapele) cele ce le făcéți maĭ înainte, să le faceți și acum încă maĭ îmbelșugate; voĭ însă ați împuținat și obiceiul, cel ce apucase a se ținea întru acestea și vĕ împreună adunați adecă la o biserică, nu însă pentru a mânca toți împreună, că acésta este maĭ rĕŭ, adecă aceea ce acum v'ați micșurat.

18. Că maĭ întâiŭ împreună adunându-vĕ voĭ în biserică, aud că se află între voĭ dezbinărĭ.

Nu dice îndată Apostolul pentru mesele, care le făceaŭ hristianiĭ, ci maĭ întâiŭ îĭ cértă pre eĭ, că se află între dînșiĭ dezbinărĭ și împerecherĭ. Și cu adevĕrat pentru-că eraŭ dezbinați și despărțiți unul de altul, pentru acésta și deosebit mânca fieștecarele, căcĭ de ar fi fost uniți prin dragoste și prin o cugetare, nu ar fi suferit a o face acésta.

Domnuluĭ adună împreună pre frați; și uniĭ ca aceĭa defăimând ceea ce se face, nu vor să mérgă la dînsele. Insemnéză însă și acésta, că ospețurile acestea, altele se numeaŭ de naștere, cele ce se făceaŭ la pomenirile mucenicilor, care se numeaŭ naștere, iar altele se numeaŭ nunteștĭ, care se făceaŭ la nunțile mirilor, și altele supra mormêntărilor (pomenĭ), care se făceaŭ la îngropările morților și altele alt-fel.

Insemnéză însă, că și Iudeiĭ ceĭ vechĭ, când prăznuiaŭ vre un praznic, ceĭ bogați trimeteaŭ bucate săracilor și celor ce nu aveaŭ, ca și aceĭa să se bucure și să se veselésca. Așa cetim la Estir unde dice: „Pentru acésta dar Iudeiĭ ceĭ risipiți în tótă țara cea din afară, țin diua a patruspre-decea cea bună a luĭ Adam, cu veselie trimițênd fiește-carele părți (de bucate) aprópeluĭ.....“ (Cap. IX, 19). Și maĭ jos: „Trimițênd părți (de bucate) prietenilor și săracilor“ (tij. 22). Acum dacă Iudeĭ în dilele sĕrbătorilor lor trimiteaŭ părți de bucate săracilor, cu mult maĭ vîrtos datorĭ sînt hristianiĭ să trimită bucate fraților celor săracĭ, în dilele stăpâneștilor praznice și ale altor sĕrbătorĭ, pentru ca să mănânce și aceĭa și să se veselésca, slăvind pre Christos Dumneḑeŭ, carele să prăznuește, și binecuvîntând pre frații lor, carĭ ĭ-aŭ împărtășit din mâncările lor? Cu adevĕrat hristianiĭ ceĭ ce o fac acésta, fac un lucru prea potrivit hristianismuluĭ și prea bine plăcut stăpânuluĭ nostru Christos.

Şi despre o parte cred.

Pentru ca să nu dică hristianiĭ cei din Corint: şi ce ne pasă nóuĕ, o fericite Pavle, dacă cei ce ne clevetesc, că avem dezbinări, mințesc şi fără dreptate ne prihănesc? Pentru acésta le dice, că nici tóte le cred, câte spun împrotiva vóstră (ca nu cu cuvîntul acesta să-ĭ facă să se obrăznicéscă mai mult). Nici iarăşi că nu le cred, ca să nu se socotéscă că în zadar şi fără pricină binecuvîntată îĭ cértă, ci le-a dis că puține óre-care din câte le aud, le cred; dar şi urma póte să nu fi călcat toți obiceiul acesta bun al obşteştilor mese, ci numaĭ unii.

19. Că trebue să fie şi eresuri între voĭ.

Nu dice aicea Pavel eresurile dogmelor credinței, ci de eresurile dezbinărilor celor de acest fel şi de prigonirile în cuvinte, cele ce se făceaŭ despre obşteştile mese. Dar ce însemnéză dicerea «trebue»? Adecă în loc de: se întêmplă a fi dezbinări şi prigoniri între voĭ[1]). Saŭ pentru-că nevoe urméză a nu umbla drept toți şi a nu fi de o cugetare în pricina acésta toți, fiind-că sînteți ómeni de fire neputincióşă; pentru acésta şi cred că sînt adevĕrate câte vĕ prihănesc; precum şi Domnul a dis: «Nevoe este a intra zmintele» (Mat. XVIII, 7), adecă nevoe este să vie între ómeni zmintelele, ca cum ar dice: fiind-că şi ómeni rĕi se află în lume, nevoe este a veni dela dînşiĭ şi zmintele.

Ca ceĭ aleşi arătați să se facă între voĭ.

Acest «ca» aicea, nu este cuvîntare de pricină (cauzal), ci arătătóre de isprava lucruluĭ (final), precum şi din alte părți ale dicereĭ Apostolului este arătat, că aşa se ĭa dicerea «ca», adecă fiind-că ceĭ maĭ mândriĭ din Corinteni nu priimeaŭ să mănânce împreună cu săraciĭ, din acésta a urmat a se arăta câți eraŭ maĭ aleşi întru dragoste, adecă a urmat a se arăta săraciĭ aceĭa, carĭ sufereaŭ defăimarea bogaților, pentru-că maĭ înainte nu li se vedea răbdarea şi bărbăția lor. Orĭ aleşi numeşte pre aceĭa, carĭ nu aŭ fost stricat acest bun obiceĭŭ al obşteştilor mese, ci încă îl păzeaŭ, că toți nu l'aŭ fost lepădat. Deci fiind că aceĭ ce l'aŭ fost lepădat, s'aŭ arătat nealeşi, din acésta s'aŭ isprăvit a se arăta aleşi, ceĭ ce păzeaŭ obiceiul acesta.

20. Drept aceea când vĕ adunați voĭ împreună, nu este spre a mânca cina Domnuluĭ.

Impreună adunarea vóstră, dice, ce o faceți la biserică, fraților, arată dragoste şi frățéscă împreună adunare, lucrul însă şi sfîrşitul pentru care vĕ adunați împreună, nu se face fiind-că nu mâncați împreună. Că stăpânéscă cină numeşte de a mânca

[1]) Intocmaĭ şi Teodorit tâlcueşte dicerea acésta, dela carele a luat acestea şi Teofilact.

toţi hristianiĭ împreună, pentru-că are urmărire a înfricoşateĭ cineĭ aceea, pre care Domnul o a dat ucenicilor sĕĭ, în nóptea aceea întru care era să se vîndă; şi pentru acéstă pricină gustarea cea de diminéţă, şi prânzul ce-l făceaŭ Corinteniĭ la biserică, maĭ pre la améză-di, l'a numit Apostolul cină, pentru ca să le aducă aminte de stăpânésca cină aceea, care s'a făcut în séra Joeĭ ceiĭ marĭ[1]). Vedeţĭ dar, dice, hristianilor, de cât mare dar v'aţĭ lipsit, neurmând meseĭ ceiĭ obşteştĭ a Domnuluĭ?

21. Că fieşte-carele îşĭ pune cina sa maĭ înainte spre mâncare.

Cina cea de obşte şi stăpânéscă, dice, voĭ o aţĭ făcut parte cutarnică şi deosebită, căcĭ în câtă vreme era obştéscă, cu dreptate se numea şi stăpânéscă, fiind-că tóte cele ale stăpânuluĭ orĭ mâncările orĭ cele-l-alte sînt obşteştĭ la toţĭ robiĭ luĭ, orĭ săracĭ de sînt, orĭ bogaţĭ. Dar fiind-că fieşte-carele din voĭ apucă maĭ înainte şi mănâncă bucatele sale şi nu aştéptă pre săracĭ să vie, pentru ca să mănânce şi eĭ din bucatele luĭ, ci fieşte-carele mănâncă în deosebĭ şi în singurătate, pentru acésta aţĭ necinstit cina şi mâncarea vóstră şi în loc de a fi cină stăpânéscă şi obştéscă, voĭ o aţĭ făcut deosebită şi particularnică.

Şi unul adecă este flămând, ĭar altul se îmbată.

---

[1]) Iar Teodorit dice, că domnéscă cină numeşte pre stăpânésca taĭnă, că dintru aceea toţĭ asemenea se împărtăşesc şi săracĭ şi bogaţĭ şi slugile şi stăpâniĭ şi începătoriĭ şi ceĭ de supt stăpânire. Decĭ trebue, dice, şi mesele cele obşteştĭ, obşteştĭ a fi şi a urma ceiĭ stăpâneştĭ, carea tuturor de o potrivă este pusă înainte. Acum însă nu faceţĭ aşa; că fieştecarele cina sa proapucă a o mânca; cină însă dupre obiceĭul cel de atuncĭ, prânzul îl dice. Şi Mar. Vas. domnésca cină o a înţeles în loc de, dumneḑeésca cină a taĭnelor (Hotăr. LXXI pre scurt). Aşijderea şi Sinodul cel din Cartaghen în Canon. XLVIII şi dumneḑeescul Chrisos. şi Teofilact aŭ înţeles în loc de obştéscă la toţĭ şi dupre urmarea ceiĭ domneştĭ făcêndu-se. Veḑĭ şi pre Eustratie Arghentul, fóia 308 despre domnésca cină, că dice: „Obiceĭŭ era în biserica cea din început, ca hristianiĭ vrênd a săvîrşi şi domnésca cină, să aducă fieşte-carele dela casa sa pâne şi vin şi a le da diaconuluĭ, şi diaconul a le proaduce la preot şi acesta le sfinţĭa. Apoĭ rupea pânea şi o împărţea la ceĭ credincĭoşĭ, asemenea şi paharul, care obiceĭŭ este prea din început (dice acestaşĭ Arghent) şi se păzeşte câtuşĭ decât până aḑĭ la multe bisericĭ ale Eladeĭ şi ale ostróvelor şi ale rĕsărituluĭ. Decĭ Corinteniĭ dupre obiceĭul acesta aducênd la biserică fieşte-carele dintr'înşiĭ pâne şi vin, nu le da la diacon nicĭ la obşte, ci după blagoslovenia sfinţeniilor darurilor, lua ĭarăşĭ fieştecarele lucrul sĕŭ şi-l mânca şi-l bea singur. Şi câţĭ săracĭ eraŭ şi lipsiţĭ şi nu aveaŭ de unde să mănânce şi să bea, rĕmâneaŭ flămânzĭ şi se mâhneaŭ şi se ruşinaŭ, şi ceĭ-l-alţĭ, carĭ aveaŭ, mâncaŭ şi se săturaŭ şi se îmbătaŭ şi se făcea o necuviinţă în biserică; acésta dar cu dreptate nu a plăcut luĭ Pavel.

La cina, ḑice, și masa ce faceți voi în biserică, săracul este flămând, iar bogatul se îmbată; dóuĕ vinovățiĭ însă și pĕcate pricinuiți: și că săraciĭ se trec cu vederea lăsându-se flămânḑi și însetați, și că voi vĕ îmbătați, singuri mâncând bucatele, ce le aduceți, din care se cuvine a mânca și săraciĭ frați. Cu chip prea arătător și certător a ḑis acésta «se îmbată», pentru ca să arăte că atâta mult mâncaŭ și bĕŭ bogațiĭ singuri, în cât și se săturaŭ de mâncări și se îmbătaŭ de bĕuturi, și săraciĭ frați rĕmâneaŭ flămânḑi și însetați și lipsiți de cele de nevoe.

22. Că aŭ dór casă nu aveți, ca să mâncați și să beți?

Dacă bogații, ḑice, nu mâncați de obște împreună cu săraciĭ, pentru ce dar vĕ adunați la biserică să mâncați, și nu ședeți în casele vóstre și acolo singuri să mâncați și să beți?

Aŭ biserica luĭ Dumneḑeŭ o defăimați?

Căcĭ când tu hristiane, ḑice, singur mănâncĭ în biserică aflându-te și stăpânésca masă și cina adecă cea de obște o facĭ osebită și singuratică a ta, cu acésta ocărăștĭ și necinsteștĭ pre biserică și sfințitul loc.

Că rușinați pre ceĭ ce nu aŭ.

Nu se mâhnesc, ḑice, săraciĭ atâta, pentru-că nu-ĭ hrăniți la masa vóstră cea din biserică, cât se scârbesc pentru rușinea ce le faceți; pentru-că voi ședeți la masă și mâncați cu îndestulare și cu desfătare și beți și vĕ îmbătați, iar nenorociții aceștia se batjocuresc înaintea tuturor, pentru-că nu aŭ ce să mănânce, ca niște săracĭ ce sînt.

Ce voiŭ ḑice vóuĕ? Lăuda-vĕ-voiŭ pre voĭ? Intru acésta nu vĕ laud.

După ce a dovedit sf. Apostol Corintenilor necuviința lucruluĭ, atuncea grăește lor maĭ cu blândeță; căcĭ putând a ḑice, că acestea ce faceți voi, sînt vrednice de nenumĕrate morți, el însă ḑice «să vĕ laud?» Ci la acésta nu vĕ laud[1]). Însă acésta o face cu iconomie, pentru ca să-ĭ facă maĭ blânḑi către săracĭ; căcĭ de ĭ-ar fi certat pre dinșiĭ maĭ tare până în sfîrșit, negreșit ĭ-ar fi maĭ sălbătăcit asupra săracilor; căcĭ din pricina lor s'ar fi necinstit de Apostolul.

23. Că eŭ am luat dela Domnul, care am și dat vóuĕ.

Pentru care pricină Apostolul aicea pomenește de taĭnele Domnuluĭ și ḑice de séra aceea a Joeĭ celeĭ marĭ, întru care s'a vîndut Domnul? Pentru multă nevoe o a făcut acésta Pavel, adecă pentru ca să învețe pre fiește-carele hristian, ca să știe, că dacă stăpânul Christos a făcut pre toți hristianiĭ părtași aĭ

[1]) Teodorit însă ḑicerea acésta o are așa: „Lăuda-vĕ-voiŭ pre voĭ întru acésta?“ Nu vĕ laud. Adecă: Să vĕ laud de acésta? Nu vĕ laud.

duhovniceştei meseĭ taĭnelor sale, cum tu cel bogat, goneştĭ dela masa ta pre hristianul fratele tĕŭ? Dar pentru ce dice Pavel, că a luat dela Domnul taĭnele, de vreme ce el nu era atuncea ucenic al Domnuluĭ, ci gonacĭŭ? Pentru ca să te înveţi tu, cela ce ceteştĭ, că şi astă-dĭ acelaşĭ Christos este, carele dă asupra dumnedeeştei mese taĭnele celor ce se împărtăşesc cu ele, precum şi atuncea le-a dat[1]).

24. Că Domnul Iisus întru nóptea întru carea se vindea, a luat pâne şi mulţămind[2]) o a frânt şi a dis: Luaţĭ, mâncaţĭ, acesta este trupul meŭ, care pentru voĭ se frânge.

Aduceţi-vĕ aminte, dice, fraţiĭ meĭ hristianĭ, că Domnŭl acéstă dumnedeéscă taĭnică învĕţătură a taĭnelor o a dat vóuĕ cea maĭ de pre urmă şi cu totul în sfîrşit şi întru însăşĭ nóptea aceea, întru care urma a se junghia, când avea şi pre vîndĕtorul Iuda împreună mesan[3]); tu însă hristian cum nu judecĭ

[1]) Iar Icumenie dice, că dicerea „am luat“ însemnéză şi că m'am învĕţat; póte dar Pavel s'a învĕţat prin óre-care maĭ dumnedeéscă învĕţătură a Domnuluĭ rânduĭala dumnedeeştilor taĭne.

[2]) Insemneză, că dupre Efstratie Arghentie, blagoslovenia şi Euharistia, ca unele ce aceeaşĭ însemnézĕ, se ĭaŭ la taĭnele prin care Domnul cu sfinţenie a săvîrşit taĭnele, că dupre evanghelistul Marcu, se scrie, că Domnul luând pânea a blagoslovit. Asemenea şi dupre Mateĭ; Pavel însă dice aicea, că a luat pânea şi a mulţămit. Asemenea Marcu dice, că Domnul la pahar a mulţămit; ĭar Pavel maĭ înainte a dis: „Paharul blagosloveniei carele îl blagoslovim. Decĭ şi dumnedeeştiĭ evanghelişti şi Pavel ca pre unele ce aceleaşĭ însemnézĕ, întrebuinţézĕ şi blagoslovenia şi mulţămirea, prin care taĭnele se săvîrşesc. Iar dacă prin blagoslovenie şi prin euharistie, adecă prin mulţămire acestea se săvîrşesc, nu se săvîrşesc dar prin dumnedeeştile cuvinte. Vedĭ şi suptînsemnarea dicereĭ: „Paharul blagosloveniei, care îl blagoslovim (I Cor. Cap. X, stih. 16).

[3]) Şi cum că Domnul avea împreună mesan pre Iuda, la obştésca masă, când mânca cu ucenicii, în séra Joeĭ marĭ, descoperit arată sf. Evangheliştĭ Mateĭ şi Ioan şi ceĭ-l-alţĭ amêndoĭ; ĭar de-l avea şi împreună părtaş la duhovnicésca masă a dumnedeeştilor taĭne şi de a dat şi luĭ din cinstitul sĕŭ trup şi sânge, este de îndoĭală; că Chrisost. adecă şi Isidor Pirusiotul şi Teofilact şi Teodorit şi ceĭ maĭ mulţĭ alţĭ părinţĭ vor să fi fost faţă şi Iuda, când a predanisit Domnul taĭnele, şi că să se fi împărtăşit dintr'însele. Iar aşedĕmînturile sfinţilor Apostolĭ, Cartea V, cap. IV dic: „Dându-ne însă nóuĕ închipuitórele taĭne ale cinstituluĭ sĕŭ trup şi sânge, Iuda nefiind faţă cŭ noĭ împreună, a eşit în muntele maslinelor. Asemenea şi Dionisie celĭ întocmaĭ cu apostoliĭ, Ariopaghitul, însuşĭ acésta o voeşte dicênd: Fiind-că însuşĭ făcĕtorul simvólelor (Christos adecă) desorteşte prea cu dreptate, pre cel ce nu asemenea cu el şi de o potrivă împreună cina cele sfinţite (Cap. VI despre bisericésca ierarhie), care acésta tâlcuindu-o înţeleptul Maxim, dice: „Iar din cele deaciĭa cu drept cuvînt ar dice cine-va, că după ce a eşit Iuda dela cină, a predanisit Christos ucenicilor taĭna, deşi maĭ jos acestaşĭ dum-

vrednic de masa ta pre săracul fratele tĕŭ? Şi tu cu adevĕrat te-aĭ învĕţat prin taĭna acésta a Euharistieĭ, să mulţămeştĭ luĭ Dumneḑeŭ, precum şi Christos, când a predanisit taĭna acésta a mulţămit luĭ Dumneḑeŭ, pentru ca să ne dea nóuĕ chip să mulţămim. Iar acum, cum facĭ lucrurĭ nevrednice de mulţămirea acésta şi ocăreşte biserica luĭ Dumneḑeŭ? Şi în vremea când altul este flămând, tu beĭ şi te îmbeţĭ? Şi Domnul a ḑis deobşte tuturor: «Luaţĭ, mâncaţĭ»; nu altă ce-va, ci pre însuşĭ trupul sĕŭ, pre carele l'a frânt în pânea cea proadusă de o potrivă pentru toţĭ, dându-o acésta la mórtea sa[1]). Iar tu apucĭ maĭ înainte şi mănâncĭ singur şi nicĭ pânea acésta obştéscă nu o puĭ la mijloc, pentru ca să mănânce şi fratele tĕŭ; nicĭ o frângĭ, pentru a se da la mulţĭ săracĭ, ci o păzeştĭ pentru tine tingur.

neḑeesc părinte ḑice: „Insemnéză că şi luĭ (Iuda) ĭ-a împărţit din taĭnica (póte din cea de obşte) pâne şi din pahar, iar taĭnele după ce a eşit Iuda dela cină, le-a dat ucenicilor, nu luĭ ca unuĭ nevrednic de acestea. Se uneşte la un glas cu aceştia şi sf. Kiril al Alexandrieĭ ḑicênd: „După ce a eşit Iuda, predaniseşte Mântuitorul celor un-spre-ḑece mântuitórea taĭnă" (In şirul tâlcuireĭ luĭ Mateĭ, cap. XXVI, s. 26).

Când însă a predanisit Domnul taĭnica cină? După ce a dat luĭ Iuda pânea, care împlântându-o în blid, precum ḑice evangh. Ioan: „Şi împlântând pânea o a dat luĭ Iuda al luĭ Simon Iscarióténuluĭ..... Acela dar luând pânea îndată a eşit" (Cap. XIII, 26); că pânea aceea nu a fost trupul Domnuluĭ, nu; ci obştéscă din cea de pre masă, precum ḑice înţeleptul Fotie şi Kiril al Alexandr.; că acesta tălcuind ḑicerea: „Acela ce întingênd împreună cu mine mâna în blid", aşa ḑice: „Adecă cela ce împreună cinéză şi împreună mesan este şi părtaş de masă şi de sare". Că aşa pre el şi prin glasul fericituluĭ David îl însemnéză când: „Iar tu omule cel întocmaĭ la suflet" şi cele-l-alte. Insuşĭ acésta maĭ descoperită o a făcut Ioan, ḑicênd: „Că a ḑis Domnul, că acela este căruĭa eŭ muindu-ĭ pânea, ĭ-o voĭŭ da-o" (Tij.).

[1]) Insemnéză, că dupre Coresie, în cuvîntul cel despre taĭne, cincĭ lucrărĭ s'aŭ făcut în vremea cineĭ: „Luarea pâneĭ, blagoslovenia, frângerea, împărţirea şi mâncarea; iar cele treĭ lucrărĭ din urmă, care proînchipuesc pre dumneḑeescul trup sînt întru Euharistie (adecă mulţămire). Era dar şi maĭ înainte de mâncare şi pentru acésta şi maĭ înainte de întrebuinţare şi întru întrebuinţare şi după întrebuinţare, trup al luĭ Christos este pânea cea sfinţită şi duhovnicéscă mâncare se numeşte. Pentru acésta şi Climent în liturghie: „Socotitul trup împărtăşirea, cu mare cucernicie şi sfială porunceşte a se pune pre jertfelnic". Şi Amvrosie a ḑis fratelui sĕŭ, luĭ Satirie, sfărîmătură de Euharistie să spânzure la grumazul sĕŭ şi se va mântui de viforul mareĭ. Şi Chrisost. a ḑis luĭ Inochentie: „Că ostaşĭ intrând în sfintele sfintelor, aŭ ridicat pre norod şi aŭ vărsat sângele luĭ Christos". Şi Kiril scrie către Calo-Sirie, că nebunie fac ceĭ ce socotesc că Euharistia, ceea ce se păzeşte pentru altă ḑi, îşĭ perde puterea sa; că ḑicerea: „Luaţĭ, mâncaţĭ", însemnéză pre trebnicia taĭneĭ, nu pre fiinţa eĭ. Veḑĭ şi frumósa supţînsemnare despre jertfa trupuluĭ Domnuluĭ, la ḑicerea: în tot anul aceleaşĭ jertfe care le proaduc (Evreĭ X, 1).

Acésta faceţĭ întru pomenirea mea.

Ce dicĭ omule? De aĭ face pomenirea, dice, vre unuĭ fiŭ al tĕŭ saŭ părinţilor tĕĭ şi comândare, negreşit te-ar mustra conştiinţa ta, de nu aĭ plini legĭuitele milosteniĭ şi obşteştile mese acelea ce este obiceĭŭ a se face la pomenirile celor adormiţĭ în Christos şi de nu aĭ chema pre săracĭ, pentru ca să-ĭ ospătezĭ, pentru ca să róge pre Dumneḍeŭ să-ĭ erte; ĭar acum făcênd pomenire de patimile Domnuluĭ, nu împărtăşeştĭ nicĭ din masă ta cea próstă, preţ vre un sărac ca să mănânce? Şi nu te cutremurĭ pentru nelegĭuirea acésta ce o faci?

25. Aşijderea şi paharul după ce a cinat, dicênd: Acest pahar Noul Testament este întru sângele meŭ[1]).

Aŭ fost şi la Testamentul cel Vechĭŭ păhare şi vase, întru care turnaŭ preoţiĭ sângele dobitócelor celor necuvîntătóre, după ce le jertfeaŭ şi aşa stropeaŭ cu el; decĭ în locul sângeluĭ necuvîntătórelor dobitóce, cu carele a pecetluit pre Testamentul cel vechĭŭ[2]), aduce acum Pavel pre Domnul dicênd: Că eŭ vĕrs acum sângele meŭ, ca să pecetluesc Testamentul cel Noŭ. Să nu te turburĭ însă, o evree, auḍênd sânge, pentru-că dacă aĭ priimit sângele dobitócelor celor necuvêntătóre la Vechiul Testament, cu cât maĭ ales se cuvine să priimeşte acum la acest Noŭ, sângelele luĭ Dumneḍeŭ.

Acésta faceţĭ-o orĭ de câte orĭ aţĭ bea, întru pomenirea mea.

Şi prin pahar dice, facĭ aducere aminte, hristiane, şi pomenire de mórtea Domnuluĭ[3]). Decĭ cum beĭ tu singur şi te îmbeţĭ, de vreme ce înfricoşatul paharul sângele Domnuluĭ, din carele beĭ şi tu, se dă la toţĭ ca să bea?

26. Că de câte-orĭ veţĭ mânca pânea acésta şi veţ bea paharul acesta, mórtea Domnuluĭ o vestiţĭ, până ce va veni.

[1]) Cuvintele acestea maĭ tocmaĭ se află şi la Evanghelia luĭ Luca (Cap. XXII, 20).

[2]) Că dice dumneḍeésca Scriptură: Şi luând Moĭsi sângele a stropi preste norod şi a dis: „Iată sângele aşeḍĕmîntuluĭ (saŭ Testamentuluĭ) pre care l'a aşeḍat (saŭ testăluit) Domnul către voĭ, despre tóte cuvintele acestea" (Eş. XXIV, 8). De unde şi proorocul Zaharia dice către Sionul cel noŭ, către biserică întinḍêndu-se: „Şi tu întru sângele Testamentuluĭ tĕŭ, aĭ trimis pre legaţiĭ tĕĭ, din grópa ce nu avea apă" (Cap. IX, 11). Veḍĭ despre acésta şi la cea către Evreĭ (tij. IX, 20).

[3]) Despre pomenirea acésta, acestea dice Mar. Dionisie Ariopag.: „Acéstă lucrare cu dumneḍeéscă urmare însă cum alt-fel s'ar face de noĭ neînoindu-se cu însăşĭ pomenirea prea sfinţitelor dumneḍeeştilor lucrărĭ pururea cu erarhiceştile iero-cuvîntările şi iero-lucrările? Acésta o facem precum cuvintele dic spre a eĭ pomenire (la biseric. ierarh., capitolul III)

Acest fel de aședare dice, sînteți datorĭ să aveți hristianiĭ, când vĕ împărtășiți cu trupul și sângele Domnuluĭ, ca cum v'ați afla în însăși séra aceea a Joeĭ celeĭ marĭ și ca cum ar ședea la însăși masa aceea, unde ședea și Domnul și să socotiți, că luați jertfa acésta nesângerată a taĭnelor, din înseși mânile Mântuitoruluĭ Christos; pentru-că însăși cina aceea, ce atuncea o a predanisit Domnul, acésta o săvîrșim și noĭ, întru fiește-care liturghie și însăși mórtea aceea a Domnuluĭ o vestim, adecă prin taĭne o arătăm, până la a dóua venire a sa[1]).

27. Drept aceea orĭ carele ar mânca pânea acésta, saŭ ar bea paharul Domnuluĭ cu nevrednicie, vinovat va fi trupuluĭ și sângeluĭ Domnuluĭ.

[1]) Că până atuncea, dupre Fotie, vestim mórtea Domnuluĭ; căcĭ de atuncea încolo, nicĭ din sfintele aceste taĭne ne vom împărtăși, spre maĭ desăvîrșită și maĭ taĭnică vieţuire și îndulcire ridicându-ne. Și póte pentru acésta, dice însuși Pavel în cea către Romanĭ, că Domnul de-a drépta luĭ Dumnedeŭ și Tatăluĭ ședênd, se rógă pentru noĭ, prin pomenirea morțeĭ sale, care se face în sfințit. taĭne. Pentru acésta și noĭ ceĭ viĭ și ceĭ ce aŭ adormit întru Christos, prin pomenirea acésta a morțeĭ Domnuluĭ ne folosim și ne împărtășim de plățile cele vrednice ale Domnuluĭ, pre care le-a dobândit prin cruce și prin mórtea sa. Pentru acésta dice și sfințitul Avgustin (Cartea III, despre sf. Treime): „Luațĭ dice acesta în pâne, carele era spânzurat pre cruce; luați-l acesta în potir, carele a curs din cósta luĭ Christos". Și aĭurea, întru alăturare dice: „Când se frânge jertfa, când se tórnă din pahar sângele în gurile credincĭoșilor, ce alta se însemneze decât jertfa domnesculuĭ trup pre cruce și vărsarea sângeluĭ celuĭ din cósta luĭ?"

Insemnéză însă că deși la dumnedeésca Euharistie maĭ cu deosebit chip se vestește mórtea Domnuluĭ și junghierea luĭ, precum dice aicea Pavel, ca, precum am dis, să ne împărtășim de vrednicile plăți ale morțeĭ Domnuluĭ, însă la acésta se face pomenire și de învierea și înălțarea și a dóua venire a luĭ și preste tot cuprindĕtor despre tótă întrupésca iconomie, precum sfințiții teologĭ dogmaticesc despre taĭna acésta, că tóte ale întrupeștеĭ iconomiĭ, duhovnicește și tăĭnuit se săvîrșesc, asupra pâneĭ, ceiĭ ce se proaduce. Pentru acésta și trupul cu carele ne împărtășim, nu este cel pătimitor și stricăcĭos cel de pre eruce, și maĭ înainte de înviere, ci cel fără de patimă și nestricăcĭos, și cel după înviere. Că de s'ar face lucrătorește, adecă simțitorește mórtea și junghierea Domnuluĭ în taĭna Euharistieĭ, ar fi putut a dicé óre-carĭ, că este stricăcĭos și pătimitor și acela cu carele ne împărtășim. Fiind însă că mórtea și junghierea Domnuluĭ se face duhovnicește și tăĭnuit în taĭna Euharistieĭ, adecă cu chip duhovnicesc prin lucrarea prea Sf. Duh (măcar că întru adevĕr ne împărtășim de pâne întru însuși trupul acel ce a murit și s'a junghiat; ĭar cele duhovnicești sînt nemuritóre și nepătimitóre, că Duhul Sfînt, cel ce le lucréză acestea, pentru acésta și duhovnicescul trup, cu carele ne împărtășim, nestricăcĭos este. Adauge ĭusă Efstratie Arghentul, că dicênd Pavel aicea aceste cuvinte, arată că domnésca cină e datóre a înfățișa pre mórtea luĭ Christos, nu numaĭ ca o jertfă, ci și ca o împărtășire, de către credincĭoși împărtășindu-se (fóia 324). Și o adeveréză pre acésta cuvintele de maĭ sus ale sfințituluĭ Avgustin.

Cu aceste cuvinte Apostolul ghicitorește arată Corintenilor, că cu nevrednicie se împărtășeaŭ cu dumnedeeștile taĭne, căcĭ treceaŭ cu vederea pre cei săracĭ și nu-ĭ împărtășeaŭ din obștețile mese, carĭ făceaŭ. Dar cum se dice vinovat trupuluĭ și sângeluĭ Domnuluĭ, cel ce cu nevrednicie se împărtășește cu acésta? In ce chip adecă se face vinovat și sub judecată și cela ce nu ar voi să mănânce trupul Domnuluĭ saŭ să bea sângele luĭ, ci ar voi numaĭ să-l omóre pre el și să verse sângele luĭ. Căcĭ precum ostașiĭ ceĭ ce aŭ împuns trupul Domnuluĭ, mânile adecă și piciórele și cósta, nu l'aŭ împuns pentru ca să bea sângele luĭ, ci pentru ca să-l verse spre necinste și spre defăĭmare, așa și acum orĭ carele bea cu nevrednicie taĭnicul sângele Domnuluĭ și nu ĭa nicĭ un folos dintru acésta, în zădar l'a vĕrsat. Și Evreiĭ rĕstignind trupul Domnuluĭ, s'aŭ arătat ca cum ar fi spintecat hlamida împĕratuluĭ; ĭar hristianul acela, carele se împărtășește cu nevrednicie cu însuși trupul Domnuluĭ, este asemenea, ca cum ar arunca hlamida împĕratuluĭ în mijlocul noroĭuluĭ; căcĭ noroĭŭ este necuratul sufletul luĭ, cu carele o împărtășește. Drept aceea și Iudeiĭ ceĭ ce aŭ rupt hlamida împĕratuluĭ, și hristianiĭ ceĭ ce o aŭ aruncat în noroĭŭ, vinovațĭ și osândițĭ sînt amêndóuĕ părțile ca unĭi ce de o potrivă aŭ necinstit pre împĕratul[1]).

28. Cerceteză-se dar omul pre sineșĭ, și așa din pâne să mănânce și din pahar să bea.

Obicĭnuește dumnedeescul Pavel, când în mijlocul óre-căreea pricinĭ maĭ alăturéză altă óre-care pricină de nevoe să o povestéscă aceea, precum și acum a făcut. Căcĭ avênd înaintea sa, stând pricina cea despre mese, fiind-că a căḑut în cuvîntul acela, cel despre dumnedeeștile taĭne, îl vorovește acesta cu amărunțime, ca pre un maĭ de nevoe și-arată, că este capul bunătăților, a se apropria cine-va la dumnedeeștile taĭne și a se împărtăși cu curată conștiință. Căcĭ dice: eŭ nu pun alt judecător ție hristiane, pentru ca să te judece despre acésta, ci pre tine însuți te pun judecător ĭarăși însuți ție. Deci judecă și cercetéză-te tu pre sineți cu conștiința ta și așa apropie-te de dumnedeeștile taĭne și împărtășește-te, nu când este praznic, ci când te veĭ afla pre sineți curat și vrednic[2]).

[1]) Iar Teodorit dice: „Că Apostolul cu cuvintele acestea împunge pre Corinteniĭ ceĭ ĭubitorĭ de argint și pre ceĭ ce a curvit cu maștеha sa și pre ceĭ ce mâncaŭ idolețile jertfe cu nebăgare de sémă.

[2]) Dice însă și dumnedeescul Chrisostom la tâlcuirea acesteĭ ziceriĭ, acestea: „Nu precum facem noĭ acum, cu vreme maĭ ales apropiindu-ne, cu sîrguința socotinței; că nu ca maĭ înainte gătindu-ne și de relele nóstre curățindu-ne, umplêndu-ne de umilință, căutăm să ne apropiem,

29. Că cela ce mănâncă și bea cu nevrednicie, judecată luișĭ mănâncă și bea.

Orĭ carele hristian, dice, se împărtășește de trupul și sângele Domnuluĭ cu nevrednicie, acela spre a sa osândă se împărtășește cu acestea, nu pentru firea taĭnelor (pentru-că acestea de sineșĭ sînt înviosătóre și pricinuitóre de viață și de mântuire); ci pentru nevrednicia aceluĭa, ce se împărtășește cu ele; pentru-că și sórele, celor ce aŭ ochiĭ lor sănătoșĭ este luminos și dulce, iar celor ce își aŭ ochiĭ stricațĭ și bolnavĭ, li se face vătămător și păgubitor.

Nedeslușind trupul Domnuluĭ.

Adecă pentru acésta hristianul, cel ce cu nevrednicie se împărtășește spre osânda sa se împărtășește, pentru-că nu cercetéză nicĭ înțelege mărimea taĭneĭ; căcĭ de am cerceta și de am socoti bine, cine este acela, carele se află înaintea nóstră pre sfînta masă, și cine este acela cu carele ne împărtășim, că adecă este însușĭ Iisus Fiĭul luĭ Dumnedeŭ tăĭnuit de față sub felul sfințiteĭ pânĭ, cu dumnedeirea și omenirea sa, negreșit nu am avea trebuință de altă învĕțătură; ci însășĭ socotința acésta ne-ar face să ne temem și să ne trezvim și să fim cu luare aminte când ne împărtășim.

30. Pentru acésta între voĭ mulțĭ sînt neputincioșĭ și bolnavĭ și dorm îndestulĭ.

Din relele acelea dice și primejdiile ce urméză vóuĕ, hristianilor, luațĭ dovedile acestora, care vĕ dic; căcĭ din acésta urméză la voĭ neștiute și năpraznice și maĭ înainte de firésca vremea morțeĭ și bóle de anĭ îndelungațĭ, pentru-că dintre voĭ mulțĭ se împărtășeaŭ cu nevrednicie. Dar ar dice cine-va: Apoĭ ce? Cei ce nu se împărtășesc, nicĭ mor maĭ înainte de vreme, ci ajung la bĕtrânețe adâncĭ, aceștia dic, nu pĕcătuesc? Ci numaĭ ceĭ ce se bolnăvesc și mor maĭ înainte de vreme? La acésta rĕspundem că așa, pĕcătuesc și aceștia; dar apoĭ căcĭ nu se pedepsesc aceștia aicea nicĭ să bolnăvesc, nicĭ mor maĭ înainte de vreme, că unĭĭ ca aceștia carĭ pĕcătuesc și nu se pedepsesc aicea, aceștia în ceea-l-altă viață maĭ rĕŭ se vor pedepsi, noĭ însă de vom voi să nu pĕcătuim, nicĭ aicea nu

ci ca în sĕrbătorĭ, și când ar fi toțĭ, ci nu a poruncit așa Pavelĭ; ci o vreme știa de apropiere și de împărtășire, pre curățirea conștiinței...“ Și ĭarășĭ: „Se cuvine, cel ce se apropie nicĭ cu lenevirea aflându-se și ticăloșește, a fi silit pentru praznic a se apropia; nicĭ ĭarășĭ umilindu-se și gătindu-se a se opri, pentru-că nu ar fi praznic. Că dovada bunelor lucrărĭ este praznicul și evlavia sufletuluĭ și curățenia cea amărunțită a viețuireĭ, și de le aĭ acestea veĭ putea a prăznui tot-de-una și a te apropia în tótă vremea“ (Vor. XXVIII la acestașĭ cap.).

ne vom pedepsi nicĭ acolo[1]), pentru acésta şi dupre urmare ḑice:

31. Că de ne-am judeca pre înşine[2]), nu ne-am osândi.

---

[1]) Insemnăm însă aicea ceea ce ḑice Mar. Vasilie, cum că mare primeḑdie este a întrebuinţa cine-va la fieşte-care neputinţă şi bólă ce pătimeşte óre-carĭ doftorĭĭ; fiind-că tóte neputinţele şi bólele nu se fac din fire, nicĭ din dieta cea rea şi fără rânduĭală a omuluĭ, la care neputinţă trebueşte şi ajută doftorescul meşteşug; ci sînt neputinţe şi bóle, care urméză nóuĕ din pedépsa şi bătaea Domnuluĭ, pentru ca să ne întórcem dela pĕcatul ce-l facem şi să ne pocăim. Aşa de certarea Domnuluĭ se pedepsesc şi se îmbolnăvesc ceĭ ce se împărtăşesc de dumneḑeeştile taĭne cu nevrednicie, pentru pĕcatele ce fac şi îndestuĭ dintre ceĭ credincĭoşĭ şi mor, precum ḑice aicea Apostolul: „Pentru acésta câţĭ pătimesc de acest fel de bóle, nu din fire şi din rea dietă, ci din pedépsa şi certarea Domnuluĭ, pentru pĕcatele lor, aceştia, ḑice acestaşĭ dumneḑeesc Vasilie, că nu se cuvine a chema doftorĭ, ca să-ĭ ajute, ci să se liniştéscă şi să sufere cu mulţămire bóla, mărturisind că de pĕcatele lor bolesc şi să se îndrepteze şi roduri vrednice de pocăinţă să facă. Deci uniĭ ca aceştia liniştindu-se şi lăsându-se de doftoriceştile iscusinţe, trebue a răbda cele ce aŭ venit asupră-le, când vom cunóşte metehnele nóstre dupre cela ce a ḑis: „Urgia Domnuluĭ o voĭŭ suferi“ (Miheea VII, 9). Şi arată îndreptarea prin a face roduri vrednice de pocăinţă şi a'şĭ aduce aminte de Domnul ce a ḑis: „Iată sănătos te-aĭ făcut, de acum să nu greşeştĭ, ca să nu fie ţie ce-va maĭ rĕŭ“ (hotăr. LV pre larg).

[2]) Intru altele se scrie „de am desluşi“, şi Teodorit ḑice „de ne-am judeca“, nu „de am desluşi“. Iar cât bine este de a se ḑice de neam judeca nu „de am desluşi“ şi cât bine este a ne judeca pre înşine şi a ne prihăni şi aicea, arată Apostolul şi împreună cu Apostolul teologul Grigorie, ḑicênd: „să nu aşteptăm a ne vĕdi de alţiĭ; maĭ ales certătorĭ aĭ noştriĭ singurĭ să ne facem. Mare doftorie a rĕutăţeĭ este mărturisirea şi fugirea de greşală“ (cuvînt despre grindină). Ḑice însă şi cuv. Nil: „Inceput al mântuireĭ este osândirea de sineşĭ“. Şi Mar. Antonie ḑice: „Acésta este lucrarea cea mare a omuluĭ, ca să-şĭ spue greşala sa înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi să aştepte ispită până la răsuflarea cea maĭ de pre urmă“. Şi un' alt părinte întrebat fiind: ce aĭ aflat părinte în calea acésta? Rĕspunḑênd a ḑis: „Că în tótă pre sine-mĭ să mĕ prihănesc“, care şi cel ce a întrebat a lăudat lucrul şi a ḑis: Cu adevĕrat altă cale afară de acésta nu este. Şi Avva Pimen a ḑis: „Cu suspin tóte bunătăţile aŭ intrat în lumea acésta; ĭa o faptă bună şi afară de acésta, cu ostenéllă stă omul“. Şi l'a întrebat pre el, care este acésta? Şi a ḑis, „că omul tot să se prihănéscă pre sineşĭ“. A ḑis ĭarăşĭ: „Cel ce se prihăneşte pre sineşĭ şi în cĭasul cercetăreĭ te veĭ afla curăţit“ (Cap. XVIII, s. 20). Că maĭ tot acéstaşĭ este cu aceea, ce şi Filon ĭudeĭul a numit pre cercetarea acésta a nóstră înşine judeţ al conştiinţeĭ. Şi sfinţitul Avgustin a ḑis: „Fă-te judecător al pĕcatelor tale şi nu advocat (adecă apărător)“. Iar teologul Grigorie a ḑis aşa: „Cercetéză-te maĭ mult pre sineţĭ, decât pre cele ale aprópelor, că cu aceea însuşĭ căştigĭ, ĭar cu

Nu a ḍis: de ne-am pedepsi noĭ pre înșine, ci numaĭ: «de ne-am judeca» adecă de am cunóște pĕcatele nóstre și de ne-am prihăni pre înșine cu ocara de sine și cu pocăința, nicĭ aicea ne-am osândi de Dumneḍeŭ, nicĭ acolo, ci am scăpa și de vremelnicele muncĭ de aicea și de cele vecinice de acolo. Căcĭ precum ḍice dumneḍeescul Chrisostom: «Cel ce se osândește pre sineșĭ, îndoit îmblânḍește pre Dumneḍeŭ și cu acésta că și-a cunoscut pĕcatul, și că maĭ lenevos se face despre a-l urma (pĕcatul adecă)» (Vor. XXVIII la acéstașĭ pricină).

32. Judecându-ne însă de Domnul ne pedepsim, ca nu împreună cu lumea să ne osândim.

Deși noĭ hristianiĭ, ḍice, nu facem acest ușor și lesnicĭos lucru, adecă a cerceta conștiința nóstră și a ne pîrî pre înșine înaintea luĭ Dumneḍeŭ și a ne prihăni ca niște pĕcătoșĭ și călcătorĭ de dumneḍeeștile porunci; cu tóte acestea ĭarăși Dumneḍeŭ nu ne cértă, cu nemilostivire și cu urgie, ci ne pedepsește aicea pentru ca să ne miluĭască acolo. Că ne pedepsim, ḍice, aicea de Dumneḍeŭ, adecă ne înțelepțim, ca de către un tată, și nu ne muncim[1]), ca nu împreună cu lumea să ne osândim, adecă că nu acolo să ne muncim vecinicește, împreună cu necredincioșiĭ și păgâniĭ[2]), pentru-că hristianiĭ, iubiți fiind luĭ Dumneḍeŭ, aicea ceĭ maĭ mulțĭ ĭaŭ pedépsă pentru pĕcatele lor, de nu vor face óre-care marĭ pĕcate și nevindecate[3]).

33. Drept aceea, frațiĭ meĭ, adunându-vĕ împreună ca să mâncați, așteptați-vĕ uniĭ pre alțiĭ.

După ce a ḍis despre duhovnicésca masă a dumneḍeeștilor taĭne, sîntul Apostol ĭarăși a venit la cuvîntul cel despre obșteștile mese și ḍice: Că de voițĭ, frațiĭ meĭ, a nu vĕ împăr-

---

ceea-l-altă ceĭ de aprópe; maĭ bună este socotéla faptelor decât a banilor, că baniĭ adecă sînt aĭ peireĭ, ĭar faptele bune staŭ". Veḍi și suptînsemnarea ḍicereĭ: „Și cugetările între sineșĭ părându-se" (Rom. II, 15).

[1]) Pentru acésta însuși Apostolul a ḍis: „De suferiți pedépsă, ca unor fiĭ se arată vóuĕ Dumneḍeŭ, căcĭ ce fiŭ este pre carele nu-l pedepsește tatăl" (Evreĭ XII, 7).

[2]) Și Teodorit încă ḍice: „De am voi a cerceta cele făcute în viață de noĭ, și de am da hotărîre dréptă asupra nóstră înșine, nu am priimi dela Dumneḍeŭ hotărîre muncitoréscă, ci înseșĭ greșalele cele prea marĭ stăpânul măsurat le pedepsește, ca să nu ne dăm peireĭ împreună cu păgâniĭ".

[3]) Bine a ḍis însă sfințitul Teofilact: „Că de nu vor face óre-care marĭ și nevindecate pĕcate" căcĭ ceĭ ce fac acest-fel de pĕcate marĭ și acolo se muncesc; și cât nu se pedepsesc aicea, atât maĭ mult aŭ să se pedepsască acolo. Pentru acésta a ḍis teolog. Grigorie: „Cruțarea cea de aicea pre ceĭ rĕĭ îĭ dă dreptelor judecătoriĭ celor de acolo". Și înțeleptul Nil ḍice: „Plânge pe pĕcătos când îl veḍĭ bine norocindu-se, că sabia judecăței asupra luĭ se întinde".

tăşi cu nevrednicie de trupul şi sângele Domnuluĭ şi a nu vĕ face vinovaţi trupuluĭ şi sângeluĭ Domnuluĭ, şi dupre urmare de voiţi, ca nu din acésta să cădeţi în feluri de neputinţe şi bóle, să faceţi acésta şi când şedeţi şi mâncaţi la biserică, nu apucaţi să mâncaţi maĭ înainte singuri, ci aşteptaţi să vie şi săracii fraţi la masa vóstră să mănânce. Vedi însă că nu a dis: împărţiţi unul altuĭa bucatele, care se aduceaŭ la mesele acelea, ci pentru acésta trebue să aştepte obştésca adunare a tuturor fraţilor şi săracilor.

34. Iar de flămândeşte cine-va, în casa sa mănânce.

Indemnătorésc este cuvîntul şi pricinuitor de ruşine acesta al fericituluĭ Pavel, pentru-că voroveşte Apostolul cu Corintenii, ca cum ar vorovi cu niştе copiĭ, carĭ se mâhnesc şi plâng de fóme, ci dupre urmare îĭ prihăneşte ca pre niştе lacomĭ de pântece; pentru acésta şi dice lor: ĭar de este flămând cine-va, adecă orĭ-carele este lacom de pântece şi nu aştéptă până să vie şi ceĭa-l-alţi fraţi şi săraciĭ, pentru ca să mănânce împreună toţi, acela ducă-se acasă să mânce, şi nu mănânce în biserică şi în sfinţitele locurile bisericeĭ, care acésta se arăta acelora nu puţină dosadă şi ocară.

Ca nu spre judecată să vĕ împreună adunaţi.

Adecă pentru acésta, dic vóuĕ fraţilor, să vĕ duceţi la casa vóstră să mâncaţi câţi sînteţi lacomĭ, pentru ca să nu vĕ adunaţi împreună în biserică spre osândirea şi vătămarea vóstră. De vreme ce împreună adunările pentru acésta s'aŭ rânduit a se face şi mesele cele obşteştĭ şi dragostele hristianilor în biserică, pentru ca să vĕ folosiţi din acésta împreună adunare, cu ĭubirea de ómenĭ, cea a unora către aĭţiĭ; ĭar de nu vĕ folosiţi din mesele acestea obşteştĭ, maĭ bine este a şedea în casele vóstre şi a mânca, şi nu în biserică. Acésta însă o dice lor Apostolul, nu pentru ca să-ĭ îndemne să rămâe în casele lor să mănânce, ci pentru ca maĭ mult să-ĭ tragă la împreună adunarea la biserică, precum se cuvine, şi împreună să mănânce toţi.

Iar cele-l-alte până ce aşĭ veni, le voiŭ rândui.

Cuvintele acestea le dice Apostolul saŭ pentru óre-care alte greşale, ce făceaŭ Corintenii, carĭ aveaŭ trebuinţă de rânduire osebită şi învĕţătură, saŭ pentru acéstaşĭ pricină a obşteştilor meselor acestora; că póte să se fi dezvinovăţit óre-carĭ dintre Corintenĭ la cuvintele cele de maĭ sus, ce a dis Apostolul, pentru acésta dice, că de o cam dată păziţĭ acestea, ce v'am dis; ĭar de are cine-va ce-va de dis despre acestea, păzéscă-le să le dică când voiŭ veni eŭ. Îĭ sperie însă pre eĭ, că are să

mérgă în Corint, pentru ca să se sfiască și să se îndrepteze, de vor face vre un lucru necuviincios, și nu bun.

CAP. XII.

1. Iar despre cele duhovnicești, fraților, nu voesc a nu ști voi.

Adecă despre darurile Sf. Duh, nu voiŭ a nu ști voi, fraților. Pricina însă este acésta: hristianii acela carî credeaŭ la începutul propoveduirei și să botezaŭ, toți luaŭ Duhul Sfînt; și fiind-că Duhul Sfînt dupre firea sa este nevĕdut, se da celor ce îl luaŭ un semn simțit și vĕdut al lucrărei sale. Pentru acésta ceî ce se botezaŭ saŭ voroveaŭ în limbî streine saŭ prooroceaŭ saŭ minunî făceaŭ. Decî între Corintenî, pentru darurile acestea ale Sfîntului Duh eraŭ dezbinărî și împărecherî; fiind-că aceî ce luaŭ daruri maî marî se mândreaŭ asupra celor-l-alți, care aveaŭ pre cele maî micî. Și ceî iarăși, carî luaŭ darurile cele maî micî, se mâhneaŭ și zavistuiaŭ asupra acelora ce aveaŭ pre cele maî marî. Iar osebit de acésta, eraŭ între dînșiî și óre-care vrăjitorî și mincĭuno-proorocî, carî cu anevoe se deslușeaŭ de ceî adevĕrați și dumnedeeștî proorocî. Decî tóte acestea le îndreptéză aicea Apostolul și maî întâiŭ vorovește despre vrăjitorî și despre mincĭunoșiî proorocî.

2. Știți căcî când erați păgâni, cum către idolii ceî fără de glas, ca cum ați fi fost trași vĕ ducéți.

Aicî arată Apostolul care este semnul vrăjitoruluĭ și al mincĭuno-prooroculuĭ și care cel al adevĕratuluĭ prooroc și dice, că orî carele mincĭuno-prooroc vrăjea întru idolî, însuflat fiind de necuratul duh și de demon, ca cum s'ar fi mișcat și s'ar fi purtat de altul, așa se trăgea legat de demon și multe spunea, fără însă a ști ce-va din cele ce spunea, ci era uĭmit și eșit din minte[1]);

[1]) De acésta și Platon dice așa: „Precum dătătoriî de hrismosurî (aŭ provestitoriî) și teomandiî multe dic și bune, însă nicî una din cele ce dic știŭ. Încă și alt poetic, fiind-că demonul intra în omul acel ce vrăjea și îl arunca pre el la pĕmênt și îl sbucĭuma, pentru acésta poeticul acesta dice celor ce vrăjaŭ cele de acest fel: „Dezlegați, dice, dar omul cel sbucĭumat, pre Dumnedeŭ nu-l maî încape". Pentru acésta și Virghilie, cuvintele acestea le dă vrăjitórei, dicênd că cu sĕlbăticire și cu nebunie i se umflă inima. Iar Fotie întru cele ce dice despre cele dece Sibile, în sfîrșit dice acestea: „Dic însă că acestea eșindu-și din minte, vesteaŭ cele ce vor să fie; însă menirile prepunerilor în scrisóre, neavênd înțelepcĭune de a scrie, cela ce le vestea fără greș și alt-fel óre-cum și pentru graba grăireî cuvintelor, neavêndu-și mânile slujitóre, se întîmpla multe din vestirî a cădea în șchiopătărî, în cât a nu se maî putea îndrepta, fiind dar, că întru fiește-care din femeile, ce se aflaŭ dătătóre de hrismosurî (adecă de

ĭar adevĕratul prooroc nu era aşa, ci cu minte curată şi deştéptă şi cu gânduri statornice, grăeşte cele ce le ḑice[1]). Acesta este

menirĭ), când prevesteau estimea celor ce vreau să fie, ĭar încetând de a spune menirĭ, nicĭ ca cum aveau simţire, nicĭ de cele ce ḑiceau, nicĭ ce ar fi voit, cele ce se menĭau"(Intreb. CLIX din Amfiloch). Acesteaşĭ le ḑice despre Sibile şi Iustin, dumneḑeescul filosof şi mucenic. De acésta mĕ mir cum se făcea acésta la Sibilele acestea, în vremea ce acestea se lucrau, nu de demonĭ, ci de dumneḑeescul Duh, în care vreme ḑiceau proorociile cele despre Christos; că Montan bârfea ḑicênd că toţĭ proorocĭ stăpânindu-se de Sfîntul Duh, ḑiceau óre-care, însă nu ştiau ce ḑiceau. Şi veḑĭ despre acésta la tâlcuirea-ḑicereĭ: „Că de mĕ rog cu limba, duhul meu se rógă, ĭar mintea mea fără de rod este" (I Cor. XIV, 14). Dar póte că, precum la mulţĭ din ceĭ vechĭ li se da darul limbilor dela Sf. Duh, nu li se da însă şi darul tâlmăcireĭ lor, precum întru acestaşĭ cap. ḑice Pavel, aşa să se fi dat şi Sibilelor, să grăiască pentru Christos cu limbă poeticéscă şi să nu li să fi dat şi a le tâlmăci acelea.

Saŭ maĭ bine a ḑice, fiind-că purtătorĭĭ de Dumneḑeŭ proorocĭ aveau cunoştinţa adevĕratuluĭ Dumneḑeŭ şi credeau întru el cu voea şi cu dragostea, pentru acésta şi Duhul Sfînt lucra întru dînşiĭ prin credinţa şi voĭa ceă de acest fel a lor, în cât eĭ cu minte curată vedeau cele ce li se arăta de Duhul Sfînt, şi cu gânduri statornice grăiau şi cunoşteau câte le grăiau; ĭar Silbiiele, fiind-că nu credeau în adevĕratul Dumneḑeŭ şi nu da luĭ înduplecarea voinţeĭ lor, pentru acésta Duhul Sfînt făcea eşire minţeĭ lor, când descoperea hrismosurile cele pentru Christos, silind cu órecare chip pre voea lor, precum a silit şi pre voea luĭ Valaam vrăjitorul, spre a binecuvînta pre norodul israiltenesc.

Incă şi acésta însemnăm aicea, că Sf. Maxim ḑice, că proorocĭĭ cu curată minte vedeau cele ce li se arăta de Sfîntul Duh; nu ştiau însă şi cuvintele şi maĭ ales cele maĭ adîncĭ ale celora ce li se arătau, dacă nu le cereau şi nu li se descopereau de Sf. Duh, ḑicênd că „acestea le arată vederat toţĭ sfinţiĭ, după dumneḑeeştile descoperirĭ, cerênd eĭ cuvintele descoperirilor" (Cap. XIII a suteĭ a şésea din cele teologiceştĭ). Pentru acésta cetim la proorocul Daniil acestea: „Şi a fost când vedeam eŭ Daniil vedenia, şi cerém înţelegerea, şi ĭată a stătut înaintea mea, ca o vedenie de bărbat, şi am auḑit glas de bărbat între Uval şi a chemat şi a ḑis: „Gavriil arată aceluĭa vedenia" (Cap. VIII, 15). Insemnéză însă, că Teodorit alt-fel tâlcueşte ḑicerea acésta, că acela ḑice aşa: „Că maĭ înainte de a se arăta lumina buneĭ cinstirĭ de Dumneḑeŭ, încă minciuneĭ slujind (ómenilĭ), ca nişte necuvêntătorĭ încócĭ şi încolo se purtau amăgireĭ nesimţitorilor idolĭ robiţĭ fiind. Că Elinĭĭ părăsind pre unul Dumneḑeŭ, dumneḑeésca cinstire o da multora, că socoteau că nu le póte acela tóte, ci pre unul îl socoteau dătător de înţelepcĭune, ĭar pre altul dătător de iscusirea oştenéscă şi pre altul de ştiinţa corăbieréscă.

[1]) Pentru acésta şi Mar. Vasilie, întru un glas cu dumneḑeescul Chrisostom şi cu Sfinţitul Teofilact nu priimesc pre ceĭ ce ḑic, că proorocĭĭ eraŭ eşiţĭ din minte şi nu ştiau ce grăesc; că acest lucru este al drăceşteĭ puterĭ însuşit şi nu al puterei Sf. Duh, că lumina nu face întunerec, ci pre vĕḑĕtórea putere, ceea ce se află în om o deştéptă, nicĭ Duhul face întunecare în suflete, ci către teoria celor gândite deştéptă pre mintea, ceea ce s'a curăţit de întinăcĭunile păcatuluĭ; că puterea cea rea este turburătórea minţeĭ, vrăşmăşind fireĭ omeneştĭ, acésta nu e de necreḑut; ĭară venirea dumneḑeesculuĭ Duh însuşĭ, acésta a ḑice că o face,

semnul cel întâiŭ al mincĭunosuluĭ prooroc, celuĭ ce se mişcă de demonĭ şi nu se însufléză de Duhul Sfînt.

3. Pentru acésta cunoscut fac vóuĕ, că nimenea cu Duhul luĭ Dumneḑeŭ grăind, ḑice anatema pre Iisus; şi nimenea póte a ḑice Domnul Iisus, fără numaĭ cu Duhul Sfînt.

Al doilea semn al vrăjitoruluĭ dă aicea, de a anatematesi, adecă a huli el şi a prihăni pre Iisus Christos; ĭar a dumneḑeesculuĭ prooroc semn ḑice că este, a numi el cu numirĭ de laude şi cu cuvinte bune numele luĭ Iisus şi a-l ḑice pre el Domn şi Stăpân. Dar s'ar nedumeri cine-va, cum şi catihumenii, carĭ încă nu s'aŭ luminat cu Sfîntul Botez şi nu aŭ luat Duh Sfînt, cum numesc Domn pre Iisus? Rĕspunedem că nu e acum cuvîntul Apostoluluĭ despre ceĭ ce se catihisesc, ci despre credincĭoşiĭ şi necredincĭoşiĭ[1]). Dar cum şi demoniĭ de multe orĭ numesc Domn pre Iisus şi Sfînt şi Fiŭ al luĭ Dumneḑeŭ, precum se vede în Evanghelie? (Marc. I, 24; Luca IV, 34). Rĕspundem că acestea le ḑic demoniĭ, bătuţĭ fiind nevĕḑut şi siliţĭ; ĭar de voe şi fără a fi bătuţĭ nevĕḑut, nicĭ o dată le ḑic acestea[2]).

---

este lucru păgânesc; apoĭ de sînt înţelepţi sfinţiĭ, cum nu urmaŭ celor ce se prooroceaŭ (adecă, cum nu cunoşteaŭ, cele ce de eĭ se prooroceaŭ?), „că înţeleptul, ḑice, va înţelege cele din însăşĭ gura sa şi pre buzele sale pórtă cunoştinţa“ (Pilde XVI, 23) (la începutul tâlcuireĭ luĭ Isaia). Iar de şi ar propune cine-va, că David ḑice: „Iar eŭ întru uĭmirea mea“ şi despre Isaac că este scris: „Saŭ uĭmit pentru intrarea fiĭuluĭ sĕŭ“, rĕspunde la acésta acestaşĭ Vasilie, că „uĭmire a numit Scriptura pre înspăimântare şi pre mirare“; precum este şi ceea ce ḑice Isaia: „S'a uĭmit cerĭul şi pământul s'a înfricoşat“ (tij).

[1]) Orĭ şi aşa rĕspundem, că catehumeniĭ, deşi încă nu s'aŭ născut prin Sf. Botez, dar însă s'aŭ zemislit în credinţă şi înaintea uşilor buneĭ cinstireĭ de Dumneḑeŭ sînt dupre teolog. Grigorie (cuv. la botez). Pentru acésta sînt ca niște mădulărĭ ale bisericeĭ, ca uniĭ ce aŭ priimit credinţa şi hristianĭ numindu-se pentru acésta şi de către canóne se însemnéză şi sînt ca în lege şi legea vorbeşte lor. Pentru acésta ca ceĭ ce sînt acest fel pre Iisus îl numesc Domn şi cu cele-l-alte cinstite numirĭ; că cred şi aceştia. Veḑĭ şi Canonul XIV al întâĭuluĭ icumenic Sinod, şi XIX al celuĭ din Cartaghen şi pre cel V al celuĭ din Neochesaria.

[2]) Că de vreme ce diavolul dupre cuvintele Domnuluĭ „ucigaş de ómenĭ este, şi întru adevĕr nu a stătut, când grăeşte mincĭuna dintru ale sale grăeşte, că mincĭunos este şi tată al mincĭuneĭ“ (Ioan VIII, 44), cum putea să mărturiséscă adevĕrul de bună voe şi de sineşĭ tatăl mincĭuneĭ? Drept aceea rob este silit de nevĕḑuta bătae a luĭ Dumneḑeŭ şi fără a voi, propoveḑueşte adevĕrul. Iar Teodorit ḑicerea acésta o tâlcueşte aşa: „Iar la noĭ (la hristianĭ adecă) prea multă unire şi conglăsuire este, că nu altele învaţă Fiĭul cel unul născut şi altele prea Sf. Duh; ci precum în dumneḑeeştile Evangheliĭ stăpânul Christos ne învaţă să cunóştem vrednicia Sfîntuluĭ Duh, aşa pre stăpânirea luĭ o a propoveduit dumneḑeescu Duh. Nu este cu putinţă cela ce se lucréză de dumneḑeescul Duh a num strein pre Christos de dumneḑeésca fire. Nicĭ ĭarăşĭ pre acestaşĭ al cu-

4. Și osebite daruri sînt, ĭar acelașĭ. Duh.

După ce a arătat Apostolul care este osebirea mincĭunoprooroculuĭ și a vrăjitoruluĭ de adevĕratul și dumnedeescul prooroc, dice acum și pnetru darurile Sfîntuluĭ Duh, pentru ca să îndrepteze pre aceĭa, ce aveaŭ împerecherĭ pentru acestea, și maĭ întâĭŭ vindecă și îndreptézĕ pre cel ce are darul cel maĭ mic și pentru acésta se mâhnește, dicênd luĭ: pentru ce, frate, te mâhneștĭ, căcĭ nu aĭ luat atâta mare dar, precum a luat celă-l-alt? Aŭ dór acésta e datorie și datorea a ți se da atâta și nu maĭ puțin? Nu; acésta este hărăzire și dăruire a Sfîntuluĭ Duh; mulțămește dar luĭ Dumnedeŭ, că fără a-ți fi dator cu ce-va tot ți-a dat și dar; ci și însușĭ acelașĭ dătător și Dumnedeŭ, carele a dat aceluĭa darul cel mare, acela a dat și ție acest mic; fiind-că nu anghel ți-a dat ție darul, ĭar aceluĭa Dumnedeŭ; ci acestașĭ Sfînt Duh a dat și ție și aceluĭa; în cât de s'a făcut óre-care osebire dupre dar, ci dupre dătătorul daruluĭ și dupre izvor, nu este nicĭ o deosebire, fiind-că unul și acelașĭ este dătătorul și unul izvorul, Duhul cel Sfînt.

5. Și osebirĭ de slujbe sînt, ĭar acelașĭ Domn.

Aicea Pavel arată și pre Fiĭul, ca dătător al bunătăților și al darurilor; ca să mângâe însă maĭ mult pre acela, carele se scârbea că avea maĭ mic dar, pentru acésta a dis dicerea acésta: «de slujbe», căcĭ cela ce va auzi dar, apoĭ îl ĭa maĭ mic, póte s'ar mâhni că s'a arătat maĭ mic decât celă-l-alt, dupre darul acesta și hărăzirea; ĭar cela ce ar auzi slujbă, nu se mâhnește asemenea, căcĭ slujba arată că are ostenélă și sudorĭ. Ce te mâhneștĭ, dice, tu hristiane, că aĭ luat dar maĭ mic, că altuĭa ĭ-a poruncit Dumnedeŭ să ostenéscă maĭ mult cu slujba ce ĭ-a dat și de tine ĭ-a fost milă și nu ți-a dat atâta multă ostenélă? In cât deși are acela ce-va maĭ mult decât tine, dupre ostenélă o are[1]).

6. Și osebirĭ de lucrărĭ sînt, însă acelașĭ Dumnedeŭ este, carele lucrézĕ tóte întru toți.

Aicea arată Pavel și pre Tatăl, carele lucrézĕ tóte lucrurile

---

rățenieĭ a-l numi Dumnedeŭ, cel ce nu se luminézĕ de acelaș Dar al Sf. Duh adecă. Iar purtătorul de Dumnedeŭ Maxim dice, tâlcuind dicerea acésta: „Cela ce a putut a căștiga desăvîrșita dragoste și tótă viața sa către acésta o a îndreptat, acesta dice Domn pre Iisus cu Duhul Sfînt“ (Cap. XXXIX a suteĭ a patra despre dragoste).

[1]) Pentru acésta Pavel dupre Teodorit slujbă a numit pre apostolescul sĕŭ dar: „Că până când sînt eŭ Apostol al neamurilor, slujba mea o slăvesc“ (Rom. XI, 13). Și luĭ Timoteĭ scria óre-când dicênd: „Slujba ta încredințézĕ-o“ (II Timoteĭ IV, 5). Și altă dată: „Îți maĭ aduc aminte a maĭ înviosa Darul luĭ Dumnedeŭ“ (II Timot. I, 6).

întru toți credincioșii hristiani. Și iată dumnedeésca Sf. Treime se arată din cuvintele acestea ale Apostolului desĕvîrșită și deplină[1]). Dar însă și slujbă și lucrare, unul și acelaș lucru este, măcar deși se osebesc dupre numiri[2]); căci întocmaĭ sînt și acestea darurile cele ce se daŭ de Sfîntul Duh și de Fiĭul și de Tatăl, că precum ființa a tustrele ipostasurĭ este una, așa și darurile cele de câte trei date sînt aceleași. Vedĭ însă cum arată Pavel maĭ întâiŭ pre Duhul și în sfîrșit pre Tatăl, pentru ceĭ ce iscodesc rânduĭala la Sf. Treime și voesc că în tot-de-una a se numi maĭ întâiŭ Tatăl și în sfîrșit Sfîntul Duh[3]).

---

[1]) Iar înțeleptul Fotie dice, că de vreme ce maĭ sus a dis Pavel pre Duhul, apoĭ rĕmâind în aceeașĭ formă și noimă a cuvînt. și dicênd acestașĭ Domn și acestașĭ Dumnedeŭ, jos unește ĭarăși și dice: „Fiește-căruĭa se dă arătarea Duhuluĭ spre folos". Prin acésta dice, că și numirea Domn și numirea Dumnedeŭ la acestașĭ Duh le-a rânduit Pavel și Domn și Dumnedeŭ vederat îl chiriologhisește pre acesta și îl teologhisește; ĭar de s'ar socoti numirea Domn și numirea Dumnedeŭ și la Fiĭul și la Tatăl, ĭarăși și dintru acésta se mărturisește domnirea și Dumnedeirea Duhuluĭ, fiind-că cele ce lucréză Duhul, aceleași le lucréză și Domnul cu domnirea și Dumnedeŭ cu dumnedeirea. Drept aceea dupre urmare acesteași sînt și Domnuluĭ și Dumnedeuluĭ Duhuluĭ, celuĭ ce lucréză și domnirea Fiĭuluĭ și Dumnedeirea Tatăluĭ. Pentru acésta dice Fotie, ca și Pavel la Duhul adecă, a întrebuințat nume ipostatnic (că Duhul ipostasuluĭ de Duh este arătător); ĭar la Fiĭul și la Tatăl a întrebuințat nume obștești, adecă acesta Domn și Dumnedeŭ, care sînt obștești la câte trele ipostasurile, ca din întocmaĭ putere a tustrele ipostasurilor, să înțelegem și o ființă și aceleași numirĭ, adecă Domn și Dumnedeŭ și la Duhul Sfînt.

[2]) Că se osebesc aceștia cu numirile, dupre Fotie, fiind-că acestea se numesc darurĭ, ca unele ce sînt milostivirĭ ale Duhuluĭ; slujbe însă, fiind-că se daŭ spre slujirea și folosul aprópeluĭ. Pentru acésta și ceĭ ce le aŭ, nu se cuvine a se mândri, ci cu sfială și cu zmeritĕ cugetare să slujéscă fraților, pentru carĭ și-aŭ luat darul acesta; ĭar lucrărĭ sînt înseși faptele, adecă isprăvile cele ce se lucréză din darurĭ întru ceĭ dăruiți, precum îmbunătățirea fireĭ și altele. Și Teodorit încă dice: „Că pre acesteași le-a numit Apostolul și darurĭ și slujbe și lucrărĭ"; se osebesc însă dupre numirĭ, precum a dis și Fotie: „Și dătător al acestoraș darurĭ a arătat Pavel pre Sf. Treime". Iar purtătorul de Dumnedeŭ Maxim dice: „Că dumnedeescul Apostol pre osebitele lucrărĭ ale unuĭași Sfîntuluĭ Duh le dice darurĭ osebite, care se lucréză adecă de unul și acelaș Duh" (Cap. XCVI a suteĭ a treĭa teologhicești).

[3]) Insemnéză însă că deși une-orĭ rânduĭala se schimbă de Apostol și urmarea Sf. Treimĭ, maĭ pre sus de rânduĭală fiind acésta; noĭ însă se cuvine să păstrăm rânduĭala eĭ nemișcată, precum ne-a predanisit nóuĕ Domnul în Evanghelie și precum ne învață și Mar. Vasilie, dicênd „De nevoe este și acésta a se arăta cu deslușire, că trebue a fugi și d ceĭ ce schimbă urmarea, care o a predanisit nóuĕ Domnul, ca de un ce arătat se luptă împrotiva adevĕruluĭ și pun pre Fiĭul înaintea Tatăluĭ, ĭar înaintea Fiĭuluĭ pre Duhul Sfînt puindu-l. Că se cuvine a păz noĭ urmarea neclătită și nestrĕmutată, pre care din însuși glasul Domnuluĭ o am luat, când a dis: „Mergênd învĕțați tóte neamurile, botezându-

7. Şi fieşte-căruia se dă arătarea Duhuluĭ spre folos.

Pentru a nu dice cine-va: şi ce-mĭ pasă, de este acelaşĭ Duh, acelaşĭ Domn şi acelaşĭ Dumneḑeŭ, carele dă darurile; eŭ însă am luat decât ceĭ-l-alţĭ maĭ puţine, pentru acésta, ḑic, arată aicea Apostolul, că a lua tu frate maĭ puţin dar, acésta e spre folosul tĕŭ, pentru-că neputênd a purta tu pre cel maĭ mare, te-aĭ fi vătămat; ĭar arătare a Duhuluĭ, ḑice semnele şi minunile, pentru-că din semne se arăta credincioşilor, că locueşte Sfîntul Duh întru ceĭ botezaţi. Şi dar, ce te mâhneştĭ tu, că aĭ darul cel maĭ mic? Pentru-că măcar mare dar de aĭ avea, măcar mic, te arăţĭ către ceĭ credincioşĭ, că aĭ Duh Sfînt. Şi din acésta dar mângâe-te; că deşi darurile sînt osebite, dovada cea către credincioşĭ este una, căcĭ şi cu multul şi cu puţinul te arăţĭ lor, că aĭ luat Duh Sfînt[1]).

---

pre eĭ în numele Tatăluĭ şi al Fiĭuluĭ şi a Sfîntuluĭ Duh, amin" (In prescrierea credinţeĭ, ce a trimis către Efstatie). Şi aĭurea încă, acestaşĭ Sfînt Părinte, apostolésca acésta ḑicere propuindu-o ḑice: „Nu însă fiind-că Apostolul a pomenit maĭ întâĭŭ aicea de Duhul, şi al doilea de Fiĭul şi al treilea de Dumneḑeŭ şi Tatăl, a socoti acum că trebue a se strămuta rânduĭala cu totul, că din a nóstră întrebuinţare a luat începĕtură; fiind-că priimind noĭ darurile, maĭ întâĭŭ ne întîmpinăm cu dătătorul (adecă cu Duhul), apoĭ înţelegem pre cel ce a trimis (adecă pre Fiĭul); apoĭ suim aducerea aminte la izvor şi la pricina bunătăţilor (adecă la Tatăl) (Cap. XVI, despre Sf. Duh). Căcĭ când dela cele de jos ne suim, dela Duhul începênd, prin Fiĭul ajungem la Tatăl; ĭar când dela cele de sus ne pogorîm, dela Tatăl începênd, prin Fiĭul ajungem la Duhul Sfînt; precum şi acésta, acestaşĭ Mar. Vasilie ne învaţă, ḑicênd: „Decĭ calea cunoştinţeĭ de Dumneḑeŭ este dela un Duh, prin unul Fiŭ la Tatăl; şi din protivă firésca bunătate şi sfinţenia cea dupre fire şi împĕrătésca vrednicie povĕţueşte dela Tatăl, prin cel Unul născut la Duhul; aşa şi ipostasurile se mărturisesc şi dogma cea bine cinstitóre de Dumneḑeŭ nu cade (Cap. XVIII, despre Sf. Duh).

Ci şi în cartea cea către cele canoniceştĭ epistolĭ despre rânduĭala Sf. Treimĭ aşa ḑice: Chenotomia (adecă scornirea cea din noŭ), cea la rânduĭala Sf. Treime, are stricare a însăşĭ estimeĭ şi lepădarea de tótă credinţa. Şi Mar. Atanasie încă aşa tâlcueşte ḑicerea acésta: „Acésta ştiindu-o fericitul Pavel, nu desparte pre Sf. Treime ca voĭ, ci pre unirea aceştia învĕţându-o, scria Corintenilor, despre cele duhovniceştĭ ḑicênd: „Osebirĭ de darurĭ sînt, ci acelaşĭ Duh şi osebirĭ de slujbe sînt, ĭar acelaşĭ Domn; şi osebirĭ de lucrurĭ sînt şi acelaşĭ Dumneḑeŭ, carele lucréză tóte întru toţĭ"; că cele ce Duhul lucréză în fieşte-carele, acestea dela Tatăl prin Cuvîntul se daŭ; că tóte ale Tatăluĭ ale Fiĭuluĭ sînt. Pentru acésta şi cele ce dela Fiĭul cu Duhul se daŭ, darurĭ ale Tatăluĭ sînt, ci Duhul încă întru noĭ fiind, întru însuşĭ acesta este Tatăl şi Fiĭul; şi aşa este ḑicerea: „Eŭ şi Tatăl vom veni şi sălaş la el vom face" (Atanas. în cele către Serapion). Veḑĭ şi suptînsemnarea la ḑicerea: „Darul Domnuluĭ nostru Iisus Christos" (II Corint XIII, 13), pentru ce de Pavel rânduĭala numelor Sf. Treimĭ se pune alt-fel.

[1]) Iar Teodorit aşa tâlcueşte ḑicerea acésta ḑicênd: „Nu a ḑis darul,

8. Că unuĭa prin Duhul se dă cuvînt de înțelepcĭune.

Precum adecă un dar ca acesta de cuvîntul înțelepcĭuneĭ îl avea Teologul Ioan, fiĭul tunetuluĭ și Petru și ceĭ-l-alțĭ Apostolĭ și maĭ ales Apost. acesta Pavel, cu carele dar, nu numaĭ eĭ știaŭ Taĭnele luĭ Dumnedeŭ cele ascunse, ci și pre ceĭ-l-alțĭ prin cuvînt îĭ învĕțaŭ, fiind-că înțelepcĭunea învață pre ceĭ ce o aŭ, înțelepcĭune óre-care fiind, pentru-că luminézá și descopere pre cele ascunse, și cuvîntul înțelepcĭuneĭ le înfățișézá și la ceĭ-l-alțĭ. Insemnézá însă, că la însușĭ Sfîntul Duh acesta, întrebuințézá Pavel prepositia «prin» și maĭ jos pe «dupre» și pre «în», pentru ca să arăte că întrebuințarea prepositiilor la dînsul este fără osebire; precum dice Fotie și Mar. Vas. (în capetele cele des-

---

ci arătarea, că darul adecă și acum se dă celor ce se învrednicesc de prea sf. Botez, dar nu vederat; că atuncea îndată grăiaŭ și în limbĭ străine și minunĭ făceaŭ, adeverindu-se prin acestea și adevĕrul învĕțătureĭ învĕțându-se. Iar Teologul Grigorie acésta așa tâlcuește, dicênd: „Duhul adecă e unul, ĭar darurile nu asemenea; că nicĭ vasele Duhuluĭ sînt asemennea; că unuĭa prin Duhul, se dă cuvînt de înțelepcĭune și de teorie, ĭar altuĭa cuvînt de cunoștință saŭ de descoperire; ĭar altuĭa credință adevĕrată și fără stânjinire, ĭar altuĭa lucrărĭ de puterĭ și de minunĭ maĭ înalte, ĭar altuĭa dar de tămăduirĭ, apărărĭ adecă sprijinirĭ, ocărmuirĭ, adecă pedagogiĭ trupești; neamurĭ de limbĭ, tâlmăcirĭ de limbĭ, darurĭ maĭ marĭ și al doilea maĭ micĭ dupre mĕsura credinței (Cuvînt despre buna rânduĭală întru vorovirĭ). Și Sf. Chiril Ierus. dice așa: „Curățește dar vasul tĕŭ, ca maĭ mult dar să priimeștĭ“; că ertarea păcatelor se dă tuturor (ce se botézá); ĭar împărtășirea Sf. Duh se dă după mĕsura credinței fiește-căruĭa; de osteneștĭ puțin, puțin veĭ lua; ĭar de veĭ lucra mult, multă îțĭ va fi plata (Catihis. I).

Și purtătorul de Dumnedeŭ Maxim dice: „Decĭ dacă dupre mĕsura credinței, fiește-căruĭa i se dă arătarea Duhuluĭ, întru împărtășirea daruluĭ celuĭ de acest fel, fiește-carele din credincĭoșĭ adecă, dupre mĕsura credinței și a aședĕreĭ ce are cu sufletul, mĕsurată priimește pre lucrarea Duhuluĭ, care se dărueste luĭ deprindere spre lucrarea cea potrivită cutăreea poruncĭ saŭ a cutăreea“ (Cap. XCVI, al suteĭ a III-a din cele teolog.). Iar Mar. Vasilie, treĭ lucrurĭ dice, sînt de nevoe spre a lua cine-va pre lucrarea Duhuluĭ: a) curăția și pacea despre patimĭ; b) credința și c) folosul; că dice așa: „Că nu numaĭ domolirea patimilor este de nevoe spre gătirea priimireĭ Duhuluĭ, ci și mĕsura cea a treĭa a aședĕreĭ ceĭĭ pentru credință și folosul a însușĭ celuĭ ce priimește Darul și al celor ce dupre vremĭ îĭ vor audi, saŭ și în urmă al celor ce se vor împărtăși de folosu cel din prooroci, că se dă, dice, arătarea Duhuluĭ spre folos (la începutul tâlcuireĭ luĭ Isaia). Neînțeles este însă cuvîntul „la ómenĭ“ pentru-că altul ĭa un dar ĭar altul alt dar, dupre acestași Vasilie, ce dice: „Cu neputință însă este fireĭ omenești să arăte pre cuvîntul osebiteĭ lucrăre care se face de dumnedeescul Duh între ceĭ vrednicĭ, dupre care cuvîn unuĭa adecă, i se încredințézá proorocia, și acésta dupre cătime; ĭar altu ĭa darurĭ de tămăduirĭ, și acestea dupre mĕsură.... Că acestea le știe sin gur, cela ce privește vrednicia fiește-căruĭa suflet și carele împarte fiește căruĭa mĕsurile cele nevĕdute ale dreptățeĭ cele dupre vrednicie (Tij).

pre Sf. Duh și Teologul Grigorie în cuvîntul despre Sf. Duh). Iar Teodorit dice, că cuvînt de înțelepciune, Pavel nu numește buna limbuție, ci pre adevĕrata învĕțătură. Iar Mar. Vasilie dice: trebuință este de cuvîntul înțelepciuneĭ pentru a formălui și a cerceta pre cele împreună strâmbate și date în scurte cuvinte. Că însușire a înțelepciuneĭ este a întinde cuvinte (la începutul tâlcuireĭ luĭ Isaia).

Iar altuĭa, cuvînt de cunoștință dupre acestașĭ Duh.

Precum un dar ca acesta de cunoștință îl aveaŭ mulțĭ hristianĭ, cunoștință adecă avĕnd de multe duhovnicești taĭne, însă neputĕnd prin cuvînt să o învețe și pre altiĭ; însă tóte darurile Pavel le dă la Sf. Duh, pentru ca să mângâe cu acésta pre cela ce avea darul cel maĭ mic. Iar Marele Vasilie, despre darul acesta dice că: «Este însă trebuință de cuvîntul cunoștinței spre a teorisi pre cele negrăite ale Duhuluĭ» (La începutul tâlcuireĭ luĭ Isaia). Iar purtătorul de Dumnedeŭ Maxim tâlcuind acésta «duh de cunoștință», dice: «Însușire a cunoștinței este cuprinderea în scurt cea după lucrare a dumnedeeștilor cuvinte, celor întru faptele cele bune» (Cap. XXXVIII a suteĭ a patra din teolog.).

9. Iar altuĭa credință întru acestașĭ Duh.

Credință înțelege aicea Pavel nu pre cea a dogmelor, ci pre a semnelor și minunilor, care póte și dealurile a le muta. Despre care a dis Domnul: «De aĭ avea credință ca grăuntul de mușlar, aĭ dice muntelui acestuĭa: mută-te, și s'ar muta» (Mat. XVII, 20). Și Apostolii încă pentru acéstă credință rugaŭ pre Domnul, dicênd: «Adauge nóuĕ credință» (Luca XVII, 5)[1]).

Iar altuĭa Daruri de tămăduiri întru acestașĭ Duh.

Daruri de tămăduiri sînt a vindeca cine-va atât fiește-care bólă de mulțĭ anĭ și grea, cât și pre tótă neputința, adecă fiește-care bólă ușóră și de puțină vreme, precu(m) acest fel de Dar a dat Domnul Apostolilor, dupre Evangh. Mateĭ (Cap. X, 1)[2]).

10. Iar altuĭa lucrări de puteri.

Cela ce avea darul puterilor, acela putea să certe pre ceĭ

---

[1]) Și Teodorit dice, că credința aicea Pavel nu dice pre cea de obște, ci pre osebitul Dar de a strămuta și munții.

[2]) Dumnedeescul Maxim adeverĕză, că de nu ar avea cine-va maĭ înainte în sufletul sĕŭ firéscă iubire de ómenĭ, nu póte a lua dar de tămăduiri; că dice așa: „Nicĭ Darul prea Sf. Duh lucréză daruri de tămăduiri, fără de iubirea de ómenĭ cea dupre fire; nicĭ vre un alt óre care din cele-l-alte daruri, fără de deprinderea și puterea fiește-căruĭa cea priimitóre; nicĭ iarăși un om din ceĭ nenumĕrațĭ va câștiga dar, dupre firésca putere, fără de dumnedeésca putere, care dă acestea“ (Cap. XIII, din suta a șésea teologhicești).

nesupuşĭ, precum Pavel a orbit pre Elima vrăjitorul şi precum Petru a omorît pre Anania şi pre Safira; care acest dar, adecă a certa pre ceĭ nesupuşĭ, nu îl avea acela ce lua darul tămăduirilor.

Iar altuĭa, proorocia; şi altuĭa deslușirile duhurilor.

Darul deslușireĭ duhurilor era a şti cine-va care om este duhovnicesc şi carele nu duhovnicesc, ci sufletesc este saŭ trupesc; carele proorocul cel adevĕrat, cel de Dumnedeŭ însuflat şi carele este vrăjitorul şi minciuno-proorocul cel de demoni însuflat. Pentru acésta acestaşĭ Apostol scria despre acésta Tesalonicenilor: «Proorocia să nu o defăimaţi; tóte însă cercându-le, binele ţineţi-l» (I Tesalon. V, 20). Căcĭ atuncea precum se aflaŭ mulţĭ proorocĭ adevĕraţĭ, ce fel era şi Agav, (care,) prin Sf. Duh a proorocit, că fómete mare are să se facă în tótă lumea, carea şi s'a făcut în vremea luĭ Claudie Chesarĭul, precum dic Faptele (Faptele XI, 28). Ce fel eraŭ şi cele patru fiice ale luĭ Filip, care prooroceaŭ (Cap. XXI, 9). Cu un chip ca acesta eraŭ atuncĭ şi minciunoşĭ proorocĭ mulţĭ, fiind-că se silea dĭavolul, ca pre lângă proorocii ceĭ adevĕraţĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ, cu făţărie să dovedéscă, adecă să arăte cum că aŭ şi minciunósele proorocii óre-care arătată fiinţă şi vrăjirile luĭ; precum dice Mar. Chrisost., în cât darul deslușirilor duhurilor, era al doilea dupre darul proorocieĭ[1]).

Iar altuĭa feluri de limbĭ, şi altuĭa tâlmăcirea limbilor.

Mult era şi mare şi întins la mulţĭ darul limbilor la Corintenĭ, pentru care şi eĭ maĭ mult se făleaŭ, decât s'ar fi fălit pentru tóte cele-l-alte daruri; fiind-că darul acesta maĭ întâiŭ s'a dat Apostolilor de către Sf. Duh în chip de limbĭ de foc şi pentru acésta se socotea maĭ mare decât tóte. Ci nu este

[1]) Că dice Mar. Vasilie: mare cu adevĕrat şi întâiŭ dar este şi având trebuinţă de suflet curăţit pentru a încăpea dumnedeésca însuflare spre a prooroci cele ale luĭ Dumnedeŭ; ĭar al doilea după acela este, şi nicĭ acesta mic şi carele are trebuinţă nu de mică purtare de grijă, de a asculta voea celor ce se dic de către duhul şi nu a răstălmăci înţelegerea celor ce se dic; ci drept a se povăţui întru dînsa de către duhul cel ce a iconomisit a se scrie proorocia, carele povăţueşte şi pre mintea celor ce aŭ priimit darul cunoştinţeĭ; pentru acésta şi Domnul adăugând, a dis: „Cela ce are urechĭ de a-audi, audă" (Mat. XI, 15). Şi proorocul Ozie dice: „Cine este înţelept şi să înţelégă acestea? Saŭ înţelegĕtor şi să cunóscă acestea" (Cap. XIV, 10). Şi Apostolul în cuvîntul acest despre daruri, darul însă pre proorocie o dice: „Iar acésta" deslușirea darurilor. Că cel ce se dă pre sineşi organ vrednic lucrăreĭ Duhuluĭ, este prooroc; ĭar cel ce înţelepţeşte priimeşte în sineşi pre puterea celor ce se făgăduesc, are pre darul deslușireĭ duhurilor. Pentru acésta şi Corintenilor rânduindu-le, dice aicea: „Iar proorocĭ doĭ saŭ treĭ vorovéscă şi ceĭ-l-alţĭ să deslușéscă (la Cap. XIV, s. 29) (Mar. Vasilie la începutul tâlcuireĭ luĭ Isaia).

așa adevĕrul, că darul învĕțăturei este mai mare și a tâlmăci cine-va limbile este mai mare decât a le grăi. Pentru acésta și pre cel mai din urmă Apostolul l'a pus ca mai sus. Că altuĭa atuncea i se da darul de a grăi în feluri de limbi, însă nu și a le tâlmăci. De unde acesta știa adecă limbile ce le grăește, înțelegea ce dic, ĭar altora a le tâlmăci nu putea. Altuĭa însă ĭarăși i se da amêndóuĕ acestea și de a grăi limbi osebite și de a le tâlmăci, saŭ se da acestuĭa numai a le tâlmăci. Mai potrivit însă a dis la limbi neamuri, numind neamuri pre osebitele limbi, care sînt împărțite dupre națiile și neamurile lumei.

11. Tóte însă acestea le lucréză unul și același Duh, împărțind osebit fiește-căruĭa, precum voește.

Ĭarăși pre aceeași mângâere, ce o a dis mai sus sfințitul Apostol, o dice și aicea că tóte darurile acestea, adecă și micĭ și marĭ și mai marĭ, le lucréză unul și același Duh și nicĭ o osebire între dînsele este, dupre dătătorul și izvorul lor, din care se revarsă la ceĭ osebiți. Vedĭ însă cum astupă gura hristianului aceluĭa, căruĭa nu-ĭ place împărțirea darurilor Duhului, dicênd, că precum Duhul socotește și voește și ĭĭ place, așa și face și le împarte acestea. Dar tu cine eștĭ, de nu-ți place acésta? Insemnéză, o cetitoriule, dicerea acésta «precum voește»; pentru luptătoriĭ de duh și care nu dic Dumnedeŭ pre Duhul Sfînt. Căcĭ nu a dis Pavel, precum i se poruncește Duhul împarte, ci precum voește, adecă domnește și stăpânește și dumnedeește împarte darurile sale ca Domn și ca stăpân și Dumnedeŭ. Și nu a dis că duhul se lucréză, precum dic luptătoriĭ de Duh, ci lucréză, precum lucréză și Tatăl, precum a dis mai sus: «Ĭar acestași Dumnedeŭ, carele lucréză tóte întru toțĭ (la stih 6)[1]).

[1]) Dumnedeescul Maxim Aschitiul așa dice despre Darul Duhuluĭ: „Unul cu adevĕrat și neschimbat este Darul Duhuluĭ, lucréză însă în fiește carele, precum voește (Cap. CXV despre ceĭ ce socotesc mântuirea a fi din fapte). Și ĭarăși: „Precum plóea vărsându-se pre pământ, dă sadurilor potrivită umézélă, celor dulcĭ, dulcéța adecă și petroșire celor petróse;—așa darul în inimile credincioșilor fără prefacere puind, potrivite lucrările faptelor bune le dărueste“ (Cap. CXVI tij.). Și ĭarăși: „Celuĭ ce flămândește pentru Christos, (darul) i se face hrană; și celuĭ ce însetéză bĕutură prea dulce; celuĭ ce tremură de frig, îmbrăcăminte; și celuĭ ce osteneste, odihnă; celuĭ ce se rógă, încredințare; și celuĭ ce plânge, mângâere“ (Cap. CXVII tij.). Dice însă și dumnedeescul Chrisostom: „Lumina ceea ce se dă de Dumnedeŭ este simplă și are raze osebite nu firește, ci dupre lucrări; că dela Dumnedeŭ una este strălucirea, ci viind către noĭ multe strălucirĭ plinește, și osebite razele, unuĭa dăruindu-ĭ strălucire de proorocie, ĭar altuĭa strălucire de apostolie, altuĭa strălucire de mucenie“ (Cuvînt despre rîvna și buna cinstire de

12. Şi precum trupul unul este şi mădulări are multe, tóte mădulările însă ale trupuluĭ multe fiind, trupul este unul[1]), aşa şi Christos.

Mângâe şi aicea Apostolul pre acela ce se mâhnea că avea maĭ mic dar, dela pilda trupuluĭ arătându-ĭ, că nu este maĭ josit decât ceea-l-alţĭ, ce aŭ darurile celeĭ maĭ marĭ. Că dice, precum trupul este unul, de sineşĭ adecă, sînt însă şi multe pentru-că are mădulări osebite; aşa ĭarăşĭ şi mădulările sînt de sineşĭ multe, sînt însăşĭ multe una, fiind-că alcătuesc un trup. Deci şi dacă mădulările dupre acésta sînt una, unde maĭ este osebirea, care o aŭ? Saŭ care este cel maĭ mare? Saŭ care cel maĭ mic? Negreşit nicĭ osebire aŭ, nicĭ este maĭ mare şi maĭ mic, pentru-că tóte una sînt, ca unele ce un trup alcătuesc. Cu un chip ca acesta şi Christos, adecă trupul luĭ Christos, carele este biserica şi împreuna adunare a tuturor hristianilor; căcĭ de vreme ce Christos este capul trupuluĭ bisericeĭ, pentru acésta şi Pavel pre trupul bisericeĭ l'a numit Christos, dela capul eĭ, ca precum trupul şi capul este un om, aşa şi biserica şi Christos, fiind-că este trup şi cap, dupre urmare este şi unul. Pentru

---

Dumneḑeŭ şi la orbul cel din naştere). Şi ĭarăşĭ ḑice: „Precum coloruríle şi bunele văpsele ale împĕrăteştеĭ haine priimesc pre raza sóreluĭ răsare însă osebite raze şi ce fel ar fi bunătatea văpseleĭ, acel fel lucreză pre buna văpsea.... nu raza împărţindu-se, ci iconomia haĭneĭ şi pre împărţirea razeĭ închipuindu-o cu lumina: aşa dar şi dumneḑeésca lucrare simplă fiind, împreună se împarte cu ceĭ ce o priimesc" (Tij.). Iar Mar. Atanasie ḑice aşa: plóea de un fel pogorîndu-se, semănăturĭ de multe felurĭ lucréză şi grîŭ lucréză şi chimen şi malaĭŭ şi secară; una este plóea ceea ce se pogóră, ĭar rĕsăririle multe; şi singuraticul felul ploeĭ, se sémănă în rodire de multe felurĭ (Vor. la sĕmênţă).

[1]) Ḑicerea acésta tâlcuindu-o teologul Grigorie ḑice: „De acéstă rânduĭală să ne cucerim fraţilor, acésta să o păzim; cutarele adecă, fie ca o ureche, ĭar cutarele limbă, cutarele mână, ĭar cutarele altă ce-va; unul învéţe, ĭar altul învéţe-se; unul lucreze binele cu mânile sale, spre împărţirea celuĭ lipsit, ce are trebuinţă; unul începă şi propue, ĭar altul îndrepteze-se prin ascultare.... Să nu fim toţĭ limbă, lucrul cel maĭ gata; că aŭ dór toţĭ proorocĭ, aŭ dór toţĭ Apostolĭ, aŭ dór toţĭ tâlcuim... Mare lucru e a învĕţa? Ci a ne învĕţa este fără primejdie. Ce te facĭ pre sineţĭ păstor, óĭe fiind? Ce te facĭ cap, picĭor aflându-te? Ce te apucĭ a povăţui óste, între soldaţĭ fiind rânduit? Rânduĭala întăreşte tot; rânduĭala ţine pre cele cereştĭ şi pre cele pământeştĭ, rânduĭala întru cele gândite, rânduĭală întru cele simţite; rânduĭala între anghelĭ, rânduĭala în stele şi în mişcare, şi în mărime şi în ţinere cea a unuĭa de alta şi în strălucire; şi rânduĭala (adecă regula) stăpânind totul e podóbă şi frumuseţă nestrămutată; ĭar neregula şi nepodóba, în aer adecă fulgerile, ĭar în pământ cutremurile, ĭar în mare viforurile, ĭar în cetăţĭ şi în case gâlcevĭ şi rĕzbóe, ĭar în trupurĭ bóle şi în suflete pre păcate le-a izvodit (Cuvînt pentru buna rânduĭală a vorovireĭ). Acéstă ḑicere a Apostoluluĭ o pomeneşte şi Canonul LXIV al icumeniculuĭ al VI-lea sobor.

acésta și Pavel în loc de biserică a pus pre Christos[1]). Deci dice că și întru o biserică una sîntem toți, ca unii ce alcătuim un trup al ei, măcar deși trupul acest unul al bisericei se alcătuește de osebite cete și mădulări.

13. Că și întru un Duh, noi toți întru un trup ne-am botezat, ori iudei, ori elini, ori robi ori sloboḑi.

Cu aceste cuvinte arată acum Pavel, că biserica se asémănă cu un trup și dice, că de unul și același Sf. Duh noi toți și eŭ Pavel ne-am botezat întru un trup, adecă spre a fi un trup; căci nu m'am botezat eŭ întru alt Duh și tu întru altul, ci ne-am botezat amêndoi întru unul și același Duh; drept aceea nici eŭ Pavel am ce-va mai pre sus decât tine, fiind-că întru un trup ne-am botezat, adecă pentru ca să fim un trup, atât iudei cât și elinii și neamurile; atât robii, cât și cei sloboḑi. Iar dacă Duhul Sfînt ne-a unit pre noi hristianii, carî eram așa depărtați unul de altul și ne-aŭ făcut una, cu mult mai vîrtos după ce ne-am făcut una prin Sf. Duh, nu se cuvine a ne mâhni, ca cum ar fi vre o osebire între noi[2]).

Și toți întru un Duh ne-am adăpat.

Se vede că dice Pavel aicea pentru duhovnicésca masă a taînelor, a pânei și a vinului; pentru-că ḑicênd că ne-am adăpat întru un Duh, pre amêndóuĕ le-a arătat și sângele Domnului, care-l bem și trupul lui, care-l mâncăm. Însă noima cea mai adevĕrată este, că Duh aicea numește pre venirea și sălășluirea Sf. Duh, care se face întru noi dela sf. Botez, mai înainte încă de a ne împărtăși cu dumneḑeeștile taine; că hristianii îndată ce se botézĕ, iaŭ darul Sf. Duh cu inima lor, ca cu o apă ce săltézĕ. Ne-am adăpat însă, a ḑis, dela metafora și asemănarea pomilor, care se adapă de una și aceeași ploe. Deci un Duh, ḑice, ne-a adăpat pre noi toți și ne-a săturat și un trup ne-a făcut.

14. Că și trupul nu este un mădular, ci multe.

Nu te mira, ḑice, hristiane, dacă noi cei atât de mulți un trup sîntem, căci și la trupul omului așa urméză, și din mădulările cele multe ale omului, un trup omenesc se face.

15. De va ḑice piciorul: nu sînt mână, nu sînt din trup; aŭ dór din acésta, nu este din trup?

---

[1]) Fotie însă tâlcuind acésta: „așa și Christos", ḑice: „Așa și Christos multe mădulări adecă are câte unul pre toți, un trup însă cel obștesc al bisericei; că din mulți se alcătuește și un trup este, cap avênd pre Christos, precum este biserica și Christos un trup desăvîrșit" (la Icumenie).

[2]) Vedi și suptînsemnarea la stih. 3 al cap. VI ceii către Romani.

16. Şi de ar ḑice urechea: nu sînt ochĭ, nu sînt din trup; aŭ dór din acésta, nu este din trup?

Aicea înţelepţeşte aduce Apostolul pre mădulările trupuluĭ omenesc şi cu o închipuire formăluéşte că vorovesc ele, ca cum ar fi cuvîntătóre şi ca cum ar cârti, pentru ce unele dintr'însele să fie maĭ josite decât cele-l-alte, cu scopos ca, arătând că cârtirea mădulărilor celor de acest fel este fără cuvînt, să arăte şi că cârtirea hristianilor acelora carĭ cârtesc, că sînt alţiĭ maĭ marĭ decât dînşiĭ dupre daruri, ca să arăte, ḑic, că cârtirea acestóra este asemenea fără cuvînt ca şi acésta; şi aşa să-ĭ ruşineze pre eĭ. Le aduce însă în mijloc pre mădulărĭ, nu dór că cârtesc dóuĕ mădulărĭ, care se află la amêndóuĕ marginele a trupuluĭ omenesc, precum este picĭorul şi urechea, nicĭ ḑice că picĭorul voroveşte cu ochĭul, şi cârteşte asupra luĭ, ci că voroveşte picĭorul cu mâna, carea mâna puţin covîrşeşte decât picĭorul; ĭar urechea ḑice, că voroveşte cu ochĭul, şi că cârteşte asupra luĭ, care ochĭul puţin întrece pre ureche; pentru-că noĭ ómeniĭ tot-de-una obicĭnuim a zavistui, nu pre ceĭ ce sînt fórte maĭ pre sus de noĭ, ci pre ceĭ ce puţin ne întrec. Decĭ de ar şi ḑice picĭorul, fiind-că eŭ nu sînt mână, nicĭ sînt la mijlocul trupuluĭ; ci sînt picĭor şi dedesuptul tuturor, pentru acésta nicĭ ca cum sînt parţe a trupuluĭ. Nu cum-va, ḑic, de acésta, căcĭ este picĭor şi nu mână, pentru acésta nicĭ cum este din trup, saŭ parte din trup? Nu, căcĭ locul, mijlocul adecă, saŭ marginea trupuluĭ nu face acésta de a fi ce-va parte din trup saŭ a nu fi; ci aceea ce face óre-ce parte de trup, este unirea cea cu tot trupul sĕŭ, precum dimprotivă şi ceea ce face a nu fi óre-care parte de trup, este despărţirea cea de către tot trupul. Asemenea şi urechea de ar ḑice, fiind-că eŭ nu sînt ochĭŭ, apoĭ nicĭ cum sînt parte a trupuluĭ, nu cum-va, ḑic, şi urechea nu este din trup? Ba din trup; ci şi acésta avênd dintru început dela Dumneḑeŭ rânduit loc şi lucrându-şĭ lucrarea sa şi acésta parte este şi mădular al trupuluĭ. Drept aceea şi tu, hristiane, ce se vede că aĭ luat darul cel maĭ mic şi maĭ josit, nu cârti, pentru-că şi tu parte eştĭ a trupuluĭ bisericeĭ luĭ Christos; de şi ţi s'a sorţit locul şi rânduĭala cea maĭ de jos. Atuncea însă nu eştĭ mădular al trupuluĭ bisericeĭ, când te veĭ rupe şi te veĭ despărţi pre sine-ţĭ de biserică şi de unirea eĭ. Păzeşte dar unirea acésta, de voeştĭ a fi mădular al bisericeĭ luĭ Christos.

17. De ar fi tot trupul ochĭŭ, unde ar fi auḑul? Orĭ de ar fi tot auḑ, unde ar fi mirosirea?

Fiind-că maĭ sus a ḑis dumneḑeescul Pavel picĭor şi mână

și ureche și ochiŭ și a adus pre Corinteni întru gândire de covîrșire și de micșorare și pentru înțelegerea acésta urma să se mâhnéscă ĭarăși ei și să nu se mângâe; pentru acésta acum arată că așa era de folos a fi osebite darurile în biserica luĭ Christos; căcĭ de ar fi fost tot trupul un mădular numaĭ, unde ar fi fost cele-l-alte mădulărĭ? Așa și singur unul de ar fi avut în biserică tóte darurile, ceĭ-l-alțĭ ce ar fi avut? Nu te rușinezĭ dar, dice, tu hristiane, carele te mâhnești, că sînt alțiĭ maĭ pre sus de tine? Pentru-că cu acésta cautĭ să scoțĭ din biserică atâtea mădulărĭ și pre atâția alțĭ frațĭ aĭ tĕĭ? Și pentru ce vreaĭ tu singur să fiĭ într'însa și să aibĭ darurile tuturor?

18. Acum însă Dumnedĕŭ a pus mădulările pre unul fiește-carele din ele în trup, precum a voit.

Fórte astupă gurile Corintenilor Apostolul, cu cuvîntul acesta ce l'a dis, că Dumnedĕŭ a voit și a rânduit pre fiește-care mădular al trupuluĭ la firescul luĭ loc (că acésta însemnéză dicerea «a pus»); și nicĭ picĭorul are dreptate a se mâhni căcĭ s'a rânduit să aibă locul cel maĭ de jos al trupuluĭ, fiind-că Dumnedĕŭ așa a voit și așa e de folos picĭorul a avea locul cel maĭ de jos; nicĭ capul ĭarăși dimprotivă are dreptate a se mândri, pentru-că are locul cel maĭ de sus al trupuluĭ, fiind-că isprava acésta nu este a sa, ci a luĭ Dumnedĕŭ, carele așa a rânduit locul mădulărilor. Decĭ cu un chip ca acesta Dumnedĕŭ a rânduit și în biserică, unul adecă să fie jos, pentru că așa îĭ este de folos; ĭar celă-l-alt să fie sus, pentru-că așa îĭ e de folos. Și se cuvine și acela adecă a priimi locul cel de jos și acesta încă a nu se mândri pentru locul cel de sus.

19. Iar de ar fi fost tóte un mădular, unde ar fi trupul?

20. Iar acum multe mădulărĭ fiind, trup însă unul este.

Vedĭ înțelepciunea Mareluĭ Pavel, pentru-că dela ceea ce mâhnea pre Corinteni, din însăși aceea îĭ mângâe, și aceea ce se părea lor a fi pricină de deosebire, Sfîntul o arată pricină de unire; acésta adecă, că se cuvine a fi darurile osebite în biserică și a nu fi de întocmaĭ cinste tóte, căcĭ de nu ar fi fost mădulărĭ, nicĭ un trup ar fi fost; și de nu ar fi fost un trup, nicĭ cinste de o potrivă ar fi fost între mădulărĭ; ĭar acum pentru acésta este cinste de o potrivă între tóte mădulările pentru-că tóte alcătuesc un trup. Drept aceea pentru a fi osebite mădulările, pentru acésta și se deplinește un trup și pentru a fi ĭarăși un trup, pentru acésta este și o cinste la tóte mădulările; cu acésta adecă, căcĭ tóte trebnicesc (servesc) și deplinesc un trup întreg și desăvîrșit; «că multe mădulărĭ sînt, dice; ĭar un trup este». Drept aceea și voĭ hristianiĭ de nu aț

fi avut daruri osebite, nici aţi fi fost un trup, şi ne fiind un trup, nici aţi fost de asemenea cinste; pentru-că cinstea cea de o potrivă şi unirea vóstră se naşte fiind-că sînteţi un trup[1]).

21. Şi nu póte ochiul să dică mâneĭ: trebuinţă nu am de tine; orĭ capul ĭarăşi să dică picĭórelor: nu am trebuinţă de voĭ.

După ce a potolit şi a mângâĭat Sf. Apostol cu cuvintele cele maĭ de sus pre ceĭ ce aveaŭ darurile cele maĭ micĭ, acum voroveşte cu aceĭa, ce aveaŭ darurile cele maĭ marĭ şi se mândreaŭ asupra celor maĭ de jos; căcĭ dice: precum nu póte ochiul să dică mâneĭ şi celor-l-alte mădulărĭ ale trupului, nu am trebuinţă de voĭ[2]) (fiind-că un singur mădular şi cel maĭ de jos de ar lipsi, şchiopătéză trupul şi nu este întreg şi deplinit);—aşa nicĭ aceĭ ce aveaŭ darurile cele maĭ marĭ, nu pot a se mândri şi a dice celor cu maĭ micĭ daruri, că nu avem trebuinţă de voĭ, fiind-că aŭ trebuinţă de dînşiĭ, nefiind singurĭ eĭ îndestulĭ şi fără de lipsă spre a zidi biserica; şi bine a dis acésta, nu póte ochiul să dică cele de maĭ sus; că măcar deşi multe voeşte ochiul, că nu ar avea trebuinţă de mădulările cele-l-alte, însă dupre firescul chip acésta este cu neputinţă.

22. Ci cu mult maĭ vîrtos, mădulările trupuluĭ cele părute a fi maĭ slabe, maĭ de nevoe sînt.

---

[1]) Vrednice de laudă însă sînt şi asemănările ce le aduce dumnedeescul Chiprian, dupre care se unesc credincĭoşiĭ; că dice acestea: „Duhovniceştiĭ fraţi, adecă hristianiĭ se unesc orĭ ca nişte osebite raze întru acelaşĭ sóre; orĭ ca nişte osebite crengĭ, întru aceeaşĭ rădăcină; orĭ ca nişte osebite sulinare (canalurĭ) şi jghĭaburĭ de apă, întru acelaşĭ izvor; orĭ ca nişte osebite mădularĭ întru acelaşĭ trup; şi sórele adecă este întru carele se unesc credinţa, dela care ĭaŭ lumină; ĭar rădăcina şi izvorul sînt din care cresc; izvorul este înţelepcĭunea luĭ Dumnedeŭ din care se luminéză şi trupul este biserica, de care atârnă eĭ. Dice însă şi dumnedeescul Amvrosie, că duhovnicésca frăţime dupre treĭ óre-care covîrşeşte pre frăţimea cea trupéscă. a) Că trupésca frăţime priimeşte şi vrajbă; ĭar cea duhovnicéscă nu priimeşte. b) Că aceea adecă desparte pre cele obşteştĭ, ĭar cea duhovnicéscă şi pre ale sale le face obşteştĭ şi c) Că cea trupéscă defaimă pre aĭ sĕĭ, ĭar cea duhovnicéscă priimeşte şi pre ceĭ strĕinĭ (la Coresie).

[2]) Iar Sf. Grigorie Nisis tropologhiceşte tâlcueşte acéstă dicere a Apostoluluĭ „nu póte ochiul să dică mâneĭ: nu am trebuinţă de tine“ dice Sf. Grigorie, că dumnedeescul Pavel prin acestea face dogme, că prin amêndóuĕ se cuvine trupul bisericeĭ a face bine, puterea cea străvĕdĕtóre a adevĕruluĭ, împreună dregêndu-se către cea lucrătóre. Nicĭ cea teoriticéscă de sineşĭ deplineşte pre suflet (care se arată prin ochiŭ), de nu ar fi faţă faptele (care se însemnéză prin mână), isprăvind viaţa cea moralicéscă, nicĭ practicésca filosofie dându-se e îndestul spre folos, neaflându-se adevĕrul buneĭ cinstirĭ de Dumnedeŭ, întru cele ce se fac; că de nevoe este societatea ochilor cu mânile, adecă a credinţeĭ cu faptele (la şirul tâlc. cap. XXVIII, s. 20 a luĭ Mateĭ).

23. Şi cele ce ni se par, că sînt mai necinstite ale trupului, împrejurul acelora mai multă cinste punem, şi cele mai nesocotite ale nóstre, mai multă cinste aŭ.

Acum arată Apostolul că mădulările acelea, ce socotim că sînt mai de jos, acelea sînt de nevoe şi trebuitóre, căci se par a fi mai josite, însă dupre adevĕr nu sînt mai josite. Dar care sînt mădulările trupului, cele ce par a fi mai neputincióse decât cele-l-alte şi mai necinstite şi sînt mai de nevoe şi trebuitóre? Unii adecă dic, părţile cele născĕtóre şi de prunci făcĕtóre, care se par adecă a fi necinstite şi grozave, însă sînt atât de nevoe, încât fără ele moştenirea ómenilor şi viaţa lor nu ar fi putut să rămâe; ci cinste mai multă decât celor-l-alte le dăm, căci de ar fi cine-va gol preste tot trupul şi la tóte cele-l-alte mădulări, aceste părţi nu póte a le lăsa góle[1]). Iar alţii dic că părţi mai neputincióse şi mai de nevoe sînt ochii; pentru-că aceştia deşi sînt mici cu cătimea şi decât tóte cele-l-alte mădulări mai slabi şi mai neputincioşi, însă sînt prea de nevoe; iar mai necinstite şi mai mârşave, dic, că sînt picĭórele. Ochilor noştrii deci le face(m) multă purtare de grijă şi cinste; ci şi picĭórele le acoperim şi le purtăm de grijă, deşi ele sînt mai jos la marginea trupului nostru şi se par a fi necinstite[2]). Póte însă cine-va a înţelege trei rânduele la mădulările trupului, că altele sînt adecă slabe şi de nevoe precum sînt ochii; iar altele necinstite, precum picĭórele şi altele grozave la vedere, precum sînt părţile cele născĕtóre[3]).

[1]) Pentru acésta, precum se vede şi Adam şi Eva, călcând porunca lui Dumneḑeŭ şi vĕḑêndu-şi goliciunea lor, aŭ cusut frunze de smochin şi şi-aŭ făcut împrejurători pentru ca să-şi acopere părţile cele născĕtóre de fii; „că aŭ cunoscut, dice, cum că sînt goi şi aŭ cusut frunză de smochin şi aŭ făcut loruşi împrejurători (Fac. III, 7). Şi copiii ceĭ mici îndată ce vin în vîrstă, îşi acoperă părţile acelea.

[2]) Iar Teodorit dice, că părţile cele mai de nevoe sînt splina şi creerul capului (adauge şi plămânile şi inima şi cele-l-alte măruntae), dar însă acestea s'aŭ învrednicit de mai multă siguranţă dela Făcĕtorul; căci ósele peptului şi ale capului, cele ce cuprind pre cele dise, sînt îndestul de tari, mai mult decât cele-l-alte; mai necinstite însă se vĕd a fi picĭórele, dar însă multă purtare de grijă facem pentru ele, învălindu-le cu colţuni şi cu încălţări.

[3]) Adauge însă şi Fotie acestea, că nu urméză a fi mai mici aceĭa, carĭ ĭaŭ darurile cele mai mici; nici mai mari a fi aceĭa, ce aŭ darul cel mai mare; pentru că mulţi luând daruri mari, s'aŭ arătat mai josiţi şi mai mici decât mulţi, carĭ nu aŭ luat nici ca cum daruri. Şi ce dic, că s'aŭ arătat mai josiţi? Căci şi s'aŭ ticăloşit cu totul, nepăzind darurile cele ce aŭ fost luat, precum a fost Iuda, carele şi daruri a luat şi minuni a făcut; şi precum aŭ fost aceĭ ce diceaŭ: „Dómne, întru numele tĕŭ cutare şi cutare şi puteri multe am făcut", cărora le-a dis Domnul: „Adevĕr dic vóuĕ, nu vĕ ştiŭ pre voi, ci duceţi-vĕ dela mine" (Mat. VII).

24. Iar cele de bun chip nu aŭ trebuinţă de noi.

Ca să nu dică cine-va: ce cuvînt este acesta, ce dici, o fericite Pavle, să purtăm grijă şi să ocrotim mădulările nóstre cele fără chip, adecă grozave şi necinstite şi se defaimăm pre cele de bun chip şi pre cele cinstite? Pentru acésta dice Apostolul, că nu defăimăm pre mădulările nóstre cele de bun chip şi cinstite; ci acelea nu aŭ trebuinţă de vre o cinste de la noi şi de purtare de grijă, pentru-că firesce aŭ buna închipuire dela sineşi.

Ci Dumnedeŭ a tocmit trupul.

Drept aceea dacă Dumnedeŭ a dres şi a tocmit pre trup, apoi şi unul a făcut; pentru-că lucrul cel ce se drege, una se face şi ceea ce a fost mai nainte, mai mult nu se vede. Şi dar unde a rămas mai multul la unul şi mai marele saŭ mai micul? Negreşit nu a rămas.

25. Celuĭ lipsit mai multă cinste dându-i, ca să nu fie dezbinare în trup.

Nu a dis Pavel, că Dumnedeŭ a dat mădularuluĭ celuĭ necinstit şi fără chip mai multă cinste, fiind-că de sine şi dupre firea sa, nicĭ un mădular al trupuluĭ este fără chip şi necinstit; ci a dis, că a dat cinste mădularuluĭ aceluĭa, ce era lipsit de multa cinste[1]). Decĭ şi tu, cel ce aĭ darul cel mai mic dupre cinste, nu te mâhni, pentru-că mai mult te-a cinstit Dumnedeŭ[2]). Iar pricina pentru care Dumnedeŭ a dat mai multă cinste mădulărilor lipsite de cinste este, ca să nu se facă desbinări şi despărţirĭ în trupul cel unul; căcĭ dacă alte mădulări ale trupuluĭ nostru s'ar fi încălzit şi s'ar fi cinstit şi de fire şi de purtarea nóstră de grijă; iar altele din protivă, nicĭ de fire, nicĭ dela noĭ ar fi luat cinste şi purtare de grijă, negreşit acelea

[1]). Iar înţeleptul Teodorit tâlcuind dicerea acésta: „Iar cele de bun chip nu aŭ trebuinţă de noĭ, ci Dumnedeŭ a dres trupul celuĭ lipsit, mai multă cinste dându-i", dice: „Că obrazul adecă nu are trebuinţă de învelitóre, iar mădulările cele născătóre de copiĭ şi noĭ cu haĭna le acoperim şi firea cu periĭ, ce sînt la dînsele, puindu-i împrejurul lor ca o îngrădire şi cu părţile şedutuluĭ, pre mădularul deşertăreĭ l'a făcut acoperit, adecă pre cel născător de copiĭ.

[2]) Cum cinsteşte Dumnedeŭ pre acela căruia îĭ dă dar mai mic, mai descoperit o spune înţeleptul Fotie; căcĭ celuĭ lipsit şi celuĭ mai josit, le dă Dumnedeŭ mai mult dar, ca unor slabĭ; iar celuĭ tare şi puternic de a se chivernisi pre sineşi îĭ dă Dumnedeŭ mai puţin şi mai mic dar. Drept aceea şi ceĭ ce aŭ luat darul cel mai mare, nu se cuvine a se mândri, că aŭ luat mai mare, pentru-că acésta este semnul neputinţeĭ lor, pentru care aŭ avut trebuinţă de a lua mai mult dar, pentru a se regularisi pre sineşi. Şi ceĭ ce aŭ luat cel mai mic, mai ales trebue a se bucura şi a se veseli, pentru-că puternicĭ fiind şi îndesulaţi, spre a se regularisi pre sineşi aŭ luat dar mai mic şi nu aŭ avut trebuinţă de mai mare.

s'ar fi despărțit unul de altul și nu ar fi suferit firésca conlegătură și unire, ce o aŭ; ĭar de s'ar fi despărțit acestea, negreșit și cele-l-alte mădulări s'ar fi vătămat și tot trupul s'ar fi dezbinat. Decĭ și voĭ, dice, fraților, ceĭ ce aveți darurile cele maĭ marĭ, nu vĕ mândriți și nu defăimați pre aceĭa, carĭ aŭ darurile cele maĭ micĭ, ca nu aceĭa despărțindu-se de voĭ, de despărțirea lor să vĕ vătămați și voĭ.

Ci să pórte grijă mădulările întocmaĭ unul pentru altul.

Dumnedĕŭ, dice, nu numaĭ pentru acésta a dat maĭ multă cinsté mădulărilor celor lipsite[1]) pentru a nu fi dezbinărĭ în trup; ci și pentru a fi dragoste și unire între mădulărĭ multă și ca hristianul cel maĭ mare să pórte de grijă și pentru cel maĭ mic, nu prost și cum s'ar întêmpla, ci întocmaĭ, adecă ca să dobândéscă cel maĭ mic aceeașĭ purtare de grijă, de carĕ se îndulcește și cel maĭ mare; așa adecă precum când s'ar înfige un ghimp în călcâĭul picĭorului și simte tot trupul durerea și se îngrijește; pentru acésta și capul se plécă spre durerea călcâĭului și spinarea trupului se întórce în jos și pântecele și măruntaele se înghesuesc și ochiĭ cu multă luare aminte caută, ca să vadă ghimpul și mânile se mișcă și tóte pătimesc până a scóte ghimpul. Așa urméză și când alt mădular al trupuluĭ s'ar vătăma și ar avea durere, pentru-că tóte mădulările se îngrijesc, ca să-l ajute pre acela.

26. Și orĭ de pătimește un mădular, împreună pătimesc tóte mădulările, orĭ de se slăvește un mădular, împreună se bucură tóte mădulările.

Pentru ce împreună pătimesc tóte mădulările cu mădularul cel ce pătimește, și tóte mădulările împreună se bucură, cu mădularul cel ce se slăvește și se cinstește? Pentru-că amărunțita unire, ce aŭ mădulările între sine, acésta este care face între dînsele obștești atât relele întêmplărĭ și patimile, cât și bunele norocirĭ și slavele; așa adecă, precum am dis maĭ sus, când călcâĭul, orĭ unghia degetuluĭ picĭorului, s'ar răni și ar pătimi, tóte mădulările împreună pătimesc. Și ĭarăși când capul se încununéză, și se slăvesc tóte mădulările și se bucură; și când ochiĭ sînt frumoși și curați, și tótă fața și trupul se vede frumos.

---

[1]) Iar Chrisostom dice, că precum mădulărilor celor lipsite, le-aŭ dat Dumnedĕŭ maĭ multă cinste, așa cu mult maĭ mult a dat și ómenilor celor maĭ micĭ maĭ mult dar; așa tâlharul maĭ înainte de Apostolĭ s'a încununat; așa fiĭul cel desfrînat a luat maĭ multă cinste decât fratele sĕŭ cel îmbunătățit; așa óĭa cea rătăcită a îndupleca pre păstor să lasă ollе cele nóuĕ-decĭ și nóuĕ și să alerge la dînsa să o caute, și aflându-se se purta pre grumazul luĭ; așa aceĭ dela al XI-lea cĭas viind, aŭ luat aceeașĭ plată ca ceĭ dintâĭŭ, și alțiĭ mulțĭ.

27. Și voĭ sînteți trup al luĭ Christos și mădulărĭ din parte.

Pentru ca să nu dică cine-va, ce aseměnare avem noĭ hristianiĭ cu pilda trupuluĭ și a mădulărilor, ce le-aĭ arătat, o fericite Pavle? Pentru acésta dice Apostolul, că și voĭ hristianiĭ trup sînteți al luĭ Christos și mădulărĭ ale luĭ. Drept aceea, dacă nu se cuvine trupul omuluĭ a avea împărechere, cu mult maĭ vîrtos nu se cuvine a avea împărechere trupul luĭ Christos[1])?

Și fiind-că singurĭ Corintenii nu deplineaŭ pre trupul luĭ Christos, ci toți hristianiĭ, carĭ se află în tótă lumea; pentru acésta nu a dis numaĭ, că Corintenii sînt trup al luĭ Christos, ci a adaus că sînt și mădulărĭ; căcĭ deși eĭ nu eraŭ întreg tot trupul luĭ Christos, însă eraŭ mădulărĭ ale luĭ Christos. Și ĭarăși nu tóte mădulările luĭ, ci din parte, adecă óre-care mădulărĭ și câte-va.

---

[1]) Acéstă dicere tâlcuind-o și Mar. Vas. dice: „Voĭ însă sînteți trup al luĭ Christos și mădulărĭ din parte, stăpânind adecă capul, carele împreună lipește pre fiește-carele mădular cu cel-l-alt către unirea unuluĭ și singuruluĭ cap, carele este Christos“ (In procuvînt. despre judecata luĭ Dumnedeŭ). Ci și Nicolae Cavasila tâlcuind despre óre-care cuvînt tainele cele însemnătóre ale bisericeĭ dice că sînt acestea: „Se închipuește biserica însă întru taĭne, nu ca în óre-care simvóle saŭ semne, ci ca mădulărĭ în inimă și ca rădăcina saduluĭ crengile, și precum a dis Domnul, ca mlădițele în vița vieĭ“. Că aicea nu este numaĭ împărtășirea numireĭ saŭ aseměnarea analoghieĭ, ci însușire a lucruluĭ; fiind-că trup și sânge al luĭ Christos sînt taĭnele, că și bisericeĭ acestea sînt mâncare și bĕutură adevĕrate. Și de acestea împărtășindu-se ea, nu se prefac ele către omenescul trup, ca alta óre-care mâncare; ci trupul se preface către acelea, cele maĭ bune biruind. Fiind-că fierul cu focul întâlnindu-se, el se face foc, nu dic foculuĭ că este fier, ci vedem foc nemeșteșugit și însușirile fieruluĭ cu totul de foc perdêndu-se, așa și biserica luĭ Christos, de ar putea cine-va să vadă chĭar, în cât este unită cu dînsul și în cât se împărtășește de cărnurile luĭ, nimic alt ar vedea, decât pre însușĭ Domnescul trup, pentru acest cuvînt scrie Pavel, dicênd: „Voĭ sînteți trup al luĭ Christos și mădulărĭ din parte“; că nu pre pronia luĭ Christos, cea pentru noĭ și povățuirea și sfătuirea și pre supunerea nóstră cea către dînsul, vrênd a le arăta, pre Christos adecă, cap l'a numit, ĭar pre noĭ, trup; precum noĭ numim pre unii din rudeniile nóstre saŭ din prietenĭ mădulărĭ, nume covîrșitor întrebuințând noĭ: ci pre însușĭ aceea însemnându-o, care o dicea, că credincioșiĭ acum pentru sângele acesta, viețuind viața cea întru Christos și de capul acela cu adevĕrat atârnând și îmbrăcațĭ și cu trupul acesta (Cap. XXXVIII al tâlc. Liturghieĭ). Iar purtătorul de Dumnedeŭ Maxim dice: „Ne dicem că sîntem trup al luĭ Christos, dupre dicerea Apostoluluĭ: „Voĭ însă trup al luĭ Christos sînteți și mădulărĭ din parte, nu dupre lipsirea trupurilor nóstre, făcêndu-ne trupul acela; nici ĭarăși acela dupre ipostas mutându-se întru noĭ saŭ împărțindu-se în părți; ci dupre aseměnarea trupuluĭ Domnuluĭ a scutura stricăciunea pĕcatuluĭ de pre noĭ. Căcĭ precum Christos dupre fire cu trupul și cu sufletul, dupre ceea ce se înțelege, om fără de pĕcat a fost, așa și noĭ ceĭ ce am credut într'însul să putem a fi fără de pĕcat (Cap. LXXXIV din suta a dóua din cele teologhicești).

Că socotindu-vĕ, dice, voĭ întru singura biserica vóstră a Corintuluĭ, trup sînteţĭ al luĭ Christos, fiind-că sînteţĭ o întrégă biserică din parte; aseměnându-vĕ în(să) cu catolicésca (adecă preste tot cuprindĕtóre) biserică, care se află în tóte părţile lumeĭ, trupul căreea preste tot cuprindĕtóreĭ biserică se deplinește din tóte bisericile cele de prin părţile lumeĭ, și are cap pre Christos, dupre acésta dic, voĭ Corinteniĭ sînteţĭ câte-va mădulărĭ; pentru-că biserica vóstră este parte a bisericeĭ ceiĭ preste tot cuprindĕtóre.

28. Și pre unĭĭ adecă ĭ-a pus Dumnedeŭ în biserică, maĭ întâĭŭ Apostolĭ, al doilea proorocĭ.

Dumnedeŭ, dice, a rânduit pre toţĭ în biserică, decĭ cum te împotrivești tu hristiane, rânduireĭ luĭ Dumnedeŭ? Pune însă Pavel maĭ întâĭŭ pre Apostolĭ, ca dătătorĭ aĭ tuturor bunătăţilor prin evanghelicésca propoveduire și ca temeĭurĭ ale credinţeĭ[1]); ĭar al doilea pune pre proorocĭ, nu pre aĭ Testamentuluĭ Vechiŭ (fiind-că aceĭa până la botezul luĭ Ioan aŭ prorocit despre venirea luĭ Christos); ci pre ceĭ ce prooroceaŭ în urmă, după venirea luĭ Christos în Noul Testament, precum eraŭ cele patru fiĭce ale Apostolului Filip, ce prooroceaŭ (Fap. XXI, 9) și precum era Agav, proorocul (Fap. XI, 28; XXI, 10) și ceĭ ce prooroceaŭ în Antiohia și alţiĭ mulţĭ; căcĭ darul proorocieĭ s'a dat cu îmbelșugare fiește-căreea biserică a hristianilor de atuncea. Intâĭŭ însă și al doilea a pus, pentru ca să rânduiască în urmă dupre tóte pre darul limbilor și așa să zmeréscă pre aceĭa, ce se mândreaŭ întru acésta.

Al treilea învĕţătorĭ.

Pentru acésta învĕţătorul este al treilea după Apostolĭ și al doilea după proorocĭ, pentru-că proorocul câte le dice, le dice dela Sf. Duh, că tot darul luĭ este dumnedeesc[2]); ĭar învĕţătorul multe le dice dela sine și din priceperea sa, unite însă cu dumnedeésca Scriptură. Pentru acésta și ostenește, precum alurea dice acestaș Pavel: «Presviterĭĭ, ceĭ ce bine proestoșesc, de îndoită cinste învrednicéscă-se, maĭ ales ceĭ ce ostenesc în cuvînt și în învĕţătură (I Timot. V, 16); ĭar proorocul nu ostenește[3]).

[1]) Dice însă și Teodorit că nu numaĭ pre ceĭ 12 Apostolĭ ĭĭ înţelege aicea Pavel, ci și pre ceĭ 70 și pre ceĭ-l-alţĭ din urmă, carĭ se vor învrednici de apostolescul dar; ce fel a fost însuși Pavel și Varnava și Epafrodit „pre carele îl numește Apostol aĭ Filipsenilor“ (Fil. II, 25) și alţiĭ nenumĕraţĭ.

[2]) Insemnéză însă că dupre dumnedeescul Chrisostom, proorocĭ aicea înţelege Pavel nu prost pre ceĭ ce prooroccaŭ, ci pre ceĭ ce prin proorocie învĕţaŭ și spre folosul obștesc tóte le diceaŭ; și pentru acésta pre aceștia ĭ-a rânduit maĭ întâĭŭ decât învĕţătoriĭ.

[3]) Ci pentru acésta dumnedeescul Chrisostom tâlcuind dicerea aceea a luĭĭ saia: „Iată stăpânul, Domnul Savaot va lua dela Ierusalim.... prooroc

Apoĭ puterĭ, apoĭ darurile tămăduirilor.

Puterile şi pre ceĭ bolnavĭ tămăduĭaŭ şi pre ceĭ nesupuşĭ şi împrotivitorĭ îĭ pedepseaŭ; ĭar darurile tămăduirilor tămăduĭaŭ numaĭ; pentru acésta maĭ întâĭŭ a pus pre puterĭ decât pre darurile tămăduireĭ, ca pre unele ce eraŭ maĭ sus decât acestea. Şi decât amêndóuĕ acestea, maĭ sus a pus, cel ce este învĕţător întru adevĕr, adecă acela, ce şi cu lucrul şi cu cuvîntul învaţă pre alţiĭ, ca pre unul maĭ sus decât aceĭa[1]).

Ajutorinţile, ocârmuirile.

Ajutorinţa este dar de a apăra şi a ajuta pre ceĭ neputinciosĭ; ĭar ocârmuirea este dar de a cârmui, adecă de a iconomisi cine-va cele dupre plăcerea fraţilor şi voea luĭ Dumneḑeŭ; că acestea deşi sînt fapte şi ale proalegereĭ nóstre şi ale silinţeĭ, însă ḑice că sînt şi darurĭ ale luĭ Dumneḑeŭ, învĕţându-ne pre noĭ, ca să fim bine mulţămitorĭ către Dumneḑeŭ, carele le dăruieşte nóuĕ şi către singur Dumneḑeŭ să privim, dar să nu ne mândrim întru acestea, ca cum ar fi isprăvi ale nóstre.

Felĭurile limbilor.

In urma tuturor a pus darul limbilor, pentru ca să zmeréscă pre ceĭ ce se mândreaŭ într'acestea, precum am ḑis şi maĭ sus.

29. Aŭ dór toţi Apostolĭ? Aŭ dór toţi proorocĭ? Aŭ dór toţi învĕţătorĭ? Aŭ dór toţi puterĭ?

30. Aŭ dór toţi darurile tămăduirilor? Aŭ dór toţi în limbĭ grăesc? Aŭ dór toţi tâlmăcesc?

Fiind-că urma să se fi mâhnit Corintenii, după ce s'aŭ arătat

---

şi socotitor" (Cap. III, 2), ḑice aşa: „Alta este socotinţa şi alta proorocia; că acela adecă cu Duh dumneḑeesc grăeşte, nimic dela sine introducênd; ĭar celă-l-alt şi pricinile luându-le din cele făcute acum şi înţelegerea deşteptându-o, multe vede din cele ce aŭ să fie, precum se póte, om înţelept fiind, a provedea; ci multă e osebirea între acesta şi acela, câtă e între înţelegerea omenéscă şi Darul dumneḑeesc (Tâlc. la Isaia). Se vede însă că şi Apostolii proorocĭaŭ, precum era şi Pavel, precum însuşĭ ḑice despre sine: „Iar acum, fraţilor, de nu voiŭ grăi vóuĕ saŭ în descoperire saŭ întru cunoştinţă saŭ întru proorocie saŭ întru învĕţătură? (I Cor. XIV, 6). Deci încheem că darul apostolesc era maĭ osebit decât darul proorocilor, că nimica opreşte a fi dupre înţelegere, unul şi acelaş şi Apostol şi prooroc. Eŭ însă socotesc, că fieşte-carele din ceĭ doĭ-spreḑece Apostolĭ şi maĭ ales vîrfelnicul Petru să fi fost însuşĭ şi prooroc şi învĕţător şi să fi avut şi puterĭ şi darurĭ de tămăduirĭ, şi în limbĭ străine să fi grăit şi să fi tâlmăcit; credincioşiĭ însă nu le aveaŭ fieştecarele tóte acestea, ci fieşte-carele avea osebit dar.

[1]) Iar Teodorit ḑice: „Decât acestea: puterĭ adecă şi darurĭ de tămăduirĭ, pre învĕţătură o a pus maĭ întâĭŭ, nu prost, ci învĕţând, că acelea pentru acésta, nu acésta pentru acelea. Că învĕţătura a lucrat pre mântuire; fiind-că însă fără de semne şi minunĭ nu o priimeaŭ ómeniĭ, de nevoe ca un óre-care zălog, se da minunile, celor ce veneaŭ la credinţă.

darurile cele mai mari și cele mai mici, precum le înșiră pre ele Apostolul; pentru acésta acum iarăși mângâe pre cei ce aveau darurile cele mai mici și dice, că nu este cu putință a fi toți Apostoli sau toți prooroci sau toți dascăli, ci altul are un dar și altul altul. Drept aceea ce te mâhnești tu, hristiane, póte pentru-că nu ai darul Apostolilor sau al proorocilor? Socotește, că și tu ai iarăși alt dar, care nu-l are celă-l-alt. In cât acésta este ție de folos, a avea fieste-carele osebit dar, ca și fieste-carele să aibă trebuință de celă-l-alt, precum așa urmézá și la mădulările trupului, și un mădular nu are lucrările tuturor mădulărilor, ci fieste-carele mădular are osebită lucrare, pentru a avea trebuință unul de altul precum am dis mai înainte[1]).

31. Și să rîvniți darurile cele mai bune[2]).

Cu cuvîntul acesta cu chip ghicitoresc arată Apostolul, că ei sînt pricinuitorii de a lua daruri mai mici și nu mai mari. Căci dicênd: «Să rîvniți» cere pe a lor silință și osîrdie cea mai multă întru cele duhovnicești. Vedi însă, că nu a dis să rîvniți darurile cele mai mari, ci cele mai bune, adecă cele mai trebuitóre și mai folositóre și vóuě și fraților voștrii.

Și încă mai covîrșitóre cale arăt vóuě.

Impreună, dice, cu darurile acestea, ce le aveți (că acésta însemnézá dicerea «încă»); dacă sînteți rîvnitori și doriți daruri mai bune, eŭ vě arăt vóuě o cale cu covîrșire, adecă care întrece și e prea înaltă, care vě aduce la tóte darurile. Și care este calea acésta? Dragostea este.

CAP. XIII.

1. De aș grăi în limbile omenești, angheliceștí, iar dragoste nu aș avea, m'am făcut aramă rĕsunătóre și chimval rĕsunător.

Nu arată lor îndată calea darurilor, dumnedeescul Apostol, care o a făgăduit, ci cumpănește pre dragoste cu darul, care se părea lor mai mare, adecă pre cel al osebitelor limbi, și arată pre dragoste mai înaltă decât darul acesta și decât tóte celel-alte daruri; iar după ce o cumpănește împreună, atuncea o face vrednică de dorit de toți. De aș grăi, dice, osebitele limbele

[1]) Vedi suptînsemnarea dicerei: „Că precum trupul este unul și mădulări multe“ (mai sus, înapoi la stihul 12).

[2]) Însemnézá că Fotie și Teodorit și Ghenadie al Constantinop. cu chip întrebător aŭ cetit dicerea acésta: „Adecă rîvniți și poftiți numai decât darurile cele mai bune? Eŭ voiŭ arăta vóuě o cale prin care aveți să le dobândiți, dragostea adecă“.

ómenilor, adecă ale tuturor gintelor şi neamurilor lumeĭ. Şi nu s'a îndestulat numaĭ întru acésta, ci şi altă covîrşire a adaus, că de aşĭ grăi şi în limbile anghelilor, nu că anghelii aŭ limbĭ, ci vrênd să arăte o altă óre-care maĭ mare înţelegere şi maĭ covîrşitóre decât limbile omeneştĭ, pentru acésta a ḑis aşa: pentru-că la anghelĭ limba este puterea cea gânditóre, ce aŭ eĭ spre a împărtăşi unul altuĭa dumneḑeeştile înţelegerĭ, limbă dar a numit pre puterea acésta gânditóre a anghelilor, dela metafaraoa şi aseménarea organuluĭ limbeĭ nóstre, prin carea împărtăşim unul altuĭa înţelegerile, cele ce avem în adâncul inimeĭ nóstre[1]); precum şi genunche a numit al cereştilor anghelĭ, ḑicênd: «Că tot genunchiul se va pleca, al celor cereştĭ...» (Filip. II, 10); fiind-că anghelii nu aŭ óse şi nervĭ, pentru ca să aĭbă şi genunchĭ; ci Apostolul cu ḑicerea acésta a voit să arate pre supunerea cea nemărginită şi covîrşitóre către Christos şi pre închinăciunea anghelilor; m'am făcut însă, ḑice, aramă résunătóre, de nu voĭŭ avea dragoste, adecă numaĭ glas slobod şi în zadar grăesc atâtea limbĭ şi mĕ fac supărător şi îngreuetor la ceĭ mulţĭ, dacă sînt fără de dragoste; pentru-că nu folosesc pre cine-va cu atâtea limbi, lipsit fiind de dragostea, care foloseşte pre toţĭ. Veḑĭ, iubitule, unde a aruncat Apostolul pre darul limbilor celor osebite întru care se făleaŭ Corinteniĭ?

2. Şi de aşĭ avea proorocie şi de aşĭ şti tóte taĭnile şi tótă cunoştinţa.

De aşĭ avea, ḑice, nu prost proorocie, ci proorocia cea maĭ desăvîrşit şi vîrfelnică şi descoperire, care cunóşte pre tóte taĭnele luĭ Dumneḑeŭ şi pre tótă cunoştinţa dumneḑeeştilor lucrărĭ, nimica sînt dacă nu am dragoste. Veḑĭ însă, o cetitoriule, că la limbĭ nu a ḑis Pavel, că nu este nicĭ un căştig, iar pentru proorocie a ḑis că înţelege tóte taĭnele şi tótă cunoştinţa.

Şi de aşĭ avea tótă credinţa.

Pentru a nu numĕra Apostolul tóte darurile unul câte unul şi să se arăte însărcinător şi îngreuetor la ceĭ mulţĭ, pentru a-

[1]) Că ḑice Mar. Vasilie: „Că de am vieţui cu sufletul goĭ, îndată din noimĭ (gândurĭ) ne-am înţelege unii cu alţiĭ; iar fiind-că sufletul nostru acoperit cu învĕlitórea trupuluĭ lucrézĕ înţelegerile, are trebuinţă şi de numirĭ, ca să arăte şi altora cele ascunse în adânc (Cuv. la „ía aminte de sineţi"). Drept aceea dupre Sf. acesta, şi anghelii ca nişte minţĭ, goĭ de trup fiind, numaĭ prin înţelegerĭ vorovesc unii cu alţii, fără a avea trebuinţă de limbă şi de cuvînt grăitor. Iar cum că anghelii grăesc orĭ şi cum grăesc, este arătat din Scripturĭ, că Isaia ĭ-a auḑit pre eĭ lăuḑând pre Dumneḑeŭ, şi Iezechiil. Şi vorovind unii către alţiĭ ĭ-aŭ auḑit pre eĭ Daniil şi Zaharia şi Miheia şi maĭ nainte de aceştia, strĕmoşiĭ acestora ĭ-aŭ auḑit, precum tâlcueşte Teodorit.

acésta s'a suit la maĭca și izvorul tuturor darurilor, la credință adecă și dice că de așĭ avea tótă credința.

In cât a strămuta munți, ĭar dragoste nu am, nimica sînt.

Fiind-că la ómenii ceĭ groșĭ, se pare lucru mare a strămuta cine-va munți, pentru acésta Apostolul și acésta o arată aicea; nu că numaĭ acésta póte a face tótă credința, fiind-că a strămuta cine-va munți acésta a dis Domnul că face o singură mică parte de credință, dicênd așa: «De aĭ avea credință ca un grăunț de mușturiŭ, aĭ dice muntelui acestuĭa: ridică-te și arunță-te în mare» (Mat. XVII, 20)[1]). Veḑĭ însă că împreună cu proorocia și cu credința a cuprins Pavel pre tóte cele-l-alte darurĭ, pentru-că tóte minunile saŭ darurile, saŭ cu cuvinte se lucréză, care lucru îl isprăvește proorocia; saŭ cu faptele, care le isprăvește credința. Și nu a dis, că sînt mic și prost de nu voiŭ avea dragoste, ci că sînt nimica[2]).

3. Și de așĭ da tóte avuțiile mele.

Nu a dis de așĭ da milostenie parte din bogăția și avuția

---

[1]) Unul ca acesta a fost dumneḑeescul Grigorie al Neochesarieĭ, făcătorul de minunĭ, carele a strămutat o stâncă mare de pétră cât un munte, precum dice Grigorie al Nisieĭ la viața luĭ, și cuv. Marcu în Tracia; și Ioachim al Alexandrieĭ, în vremele cele maĭ de pre urmă, carele a strămutat în Eghipet un munte ce se numește turcește Durdag, și alțiĭ mulțĭ. Aceste cuvinte ale Apostoluluĭ, ce sînt dise despre dragoste, propuindu-le Marele Vasilie, dice aceste înfricoșate vorbe: „Socotesc că acestea le-a dis Apostolul hotărîtor, aducêndu-șĭ aminte de Domnul, când a dis: „Că mulțĭ vor veni în ḑiua aceea, ḑicênd: Dómne, Dómne, aŭ nu cu numele tĕŭ am proorocit și cu numele tĕŭ puterĭ multe am făcut.... Și va rĕspunde lor: nicĭ o dată am cunoscut pre voĭ, depărtați-vĕ de la mine lucrătoriĭ fără de legeĭ; în cât e arătat și fără ḑicere împrotivă, că fără dragoste măcar de și s'ar face poruncile și îndreptările și de s'ar păzi poruncile Domnuluĭ, și darurile cele marĭ de s'ar lucra, lucru de fără de lege s'ar socoti, nu pentru însușĭ cuvîntul darurilor și al îndreptărilor, ci pentru pravățul celor ce le întrebuințéză acestea către voile lor (Cuv. despre botez, cum se botéză cine-va întru Evangh.). Din cuvintele acestea ale Apostoluluĭ, de nevoe se închee, cum că credința cea despărțită de dragoste, cade; precum este ceea ce îndreptéză, care se numește istoricéscă saŭ și mórtă, saŭ vremelnică și cea a semnelor; ĭar credința cea unită cu dragostea și care prin dragoste se lucréză, precum aĭurea a dis Pavel (Gal. V, 6), este cea maĭ pre sus de tóte, fiindcă acésta nicĭ odinióră cade. Veḑĭ despre acésta suptînsemnarea aceleașĭ ḑicerĭ adecă „ci credința care prin dragoste se lucréză“ (Gal. V, 6).

[2]) Mar. Macarie întrebat fiind pentru ce ḑice Pavel, că este nimica, măcar de ar avea și tótă cunoștința, și tótă proorocia și măcar de ar grăi în tóte limbile anghelilor? Rĕspunde: „Nu sîntem datorĭ așa a înțelege, cum că Apostolul este nimica, ci cum că către dragostea aceea, care este desăvîrșită, acestea sînt micĭ. Și cela ce este întru mĕsurile acestea, cade; ĭar cela ce are acea dragoste, este necăḑut“ (Vor. XXVII, întreb. XIV).

mea, ci de aşĭ da tóte avuţiile mele; adecă nu numaĭ se daŭ milostenie la săracĭ, ci şi să slujesc pre săracii ceĭ ce se miluesc de mine şi cu tótă osîrdia să slujesc.

Şi de aşĭ da trupul meŭ ca să mĕ ard, ĭar dragoste nu am, nimic mĕ folosesc.

Nu a ḑis, de aşĭ muri, ci a ḑis aicea, ce se vede că este maĭ grea decât tóte muncile, adecă să mĕ ard de viŭ; nicĭ acésta ḑice mĕ va folosi, de nu voiŭ avea dragoste. Dar s'ar fi nedumerit cine-va şi ar fi ḑis, cum este cu putinţă a da cine-va avuţiile sale milostenie şi a se arde de viŭ, fără a avea dragoste? Rĕspundem că Apostolul aicea a ḑis dupre prepunere, ceea ce nu este ca cum ar fi, şi ceea ce nu se póte a se face, o a prepus ca cum s'ar putea a se face, precum şi când ḑice: «Dacă anghel saŭ noĭ am bine-vestĭ vóuĕ, afară de ceea ce aţĭ luat, anatema fie (Gal. I, 8); cu tóte că nicĭ însuşĭ nicĭ anghel vrea să bine-vestéscă alte óre-care. Şi aĭurea încă ḑice, că: «Nădĕjduesc că nicĭ anghelĭ, nicĭ începĕtoriĭ, nicĭ puterĭ, nicĭ vre o altă zidire va putea pre noĭ a ne despărţi de dragostea lui Dumneḑeŭ» (Rom. VIII, 38); cu tóte că anghelii nu-l despărţeaŭ pre el dela Dumneḑeŭ, nicĭ este vre o altă zidire afară de acésta ce se află, ci aşa a ḑis, ceea ce nu era ca cum ar fi, cu formă covîrşitóre, pentru ca să arăte covîrşitorul sĕŭ dar. Saŭ şi alt-fel se înţelege ḑicerea acésta, că şi fără de dragoste cine-va póte a'şĭ da avuţiile sale milostenie, când nu le dă pentru compătimirea cea către săracĭ şi pentru milostivire, ci pentru lauda lumeĭ şi pentru plăcerea ómenilor; că atunci milostenia se face cu dragoste, când o face cine-va ca cum pătimind şi durându-l inima sa şi ardêndu-i-se pentru saracĭ[1]).

4. Dragostea îndelung rabdă, se îmbunătăţeşte.

De aicea începe Apostolul a numĕra semnele şi isprăvile dragosteĭ ceiĭ către aprópele, şi maĭ întâiŭ semn al eĭ pune

[1]) Ḑice însuşĭ purtătorul de Dumneḑeŭ Maxim: „Mulţĭ cu adevĕrat multe aŭ ḑis despre dragoste, însă întru singurĭ ucenicii luĭ Christos, acésta căutându-o, o veĭ afla; fiind-că singurĭ aceştia aveaŭ pre adevĕrata dragoste, învĕţător al dragosteĭ, despre carea ḑicea: „De aşĭ avea proorocia şi de aşĭ şti tóte taĭnele şi tótă cunoştinţa; ĭar de nu am dragoste, nimica folosesc". Decĭ cel ce a căştigat dragostea, pre Dumneḑeŭ l'a căştigat, fiind-că Dumneḑeŭ dragoste este" (I Ioan IV, 8; Cap. C din suta a patra a celor despre dragoste). Ḑice însă şi dumneḑeescul Chrisostom: „Decât dragostea nimica este nicĭ maĭ mare, nicĭ asemenea, nicĭ însuşĭ mucenia, care lucru este cap al tuturor bunătăţilor. Şi cum? Ascultă că dragostea şi fără de mucenie face ucenicĭ aĭ luĭ Christos, ĭar mucenia afară de dragoste nu ar putea face acésta" (Cuv. la Mar. Mucenic Romano).

pre îndelunga răbdare, pre rădăcina fieşte-căreea filosofii şi răbdări; că îndelung răbdător se dice acela, ce are suflet lung şi socotélă de inimă vitejéscă[1]). Insă fiind-că unii de multe ori întrebuinţéză îndelunga răbdare, luând în rîs pre ceĭ ce se mânie asupra lor, şi luându-ĭ preste picĭor se arată ca când ar fi îndelung răbdători, şi fac pre ceĭ mânioşi a se aprinde maĭ mult de mânie, cu chipurile lor, cele ce se par de îndelungă răbdare şi cu cuvintele lor; pentru acésta a adaus Apostolul că dragostea se îmbunătăţeşte, adecă arată moral bun şi fără de rĕutate şi nu luător preste picĭor şi defăimător, precum arată acela, ce cu făţărie se arată îndelung răbdător. Acestea însă le-a dis Apostolul, prihănind pre ceĭ filonicĭ (ori prigonitori) şi pre ipocriţii carĭ se aflaŭ în Corint.

Nu rîvneşte.

Adecă dragostea nu zavistueşte, nicĭ pizmueşte pre ceĭ maĭ buni, fiind-că este rîvnă şi la cele bune, şi care se face pentru cele bune; căcĭ este cu putinţă a fi cine-va îndelung răbdător, dar a rîvni pre alţiĭ; ci dragostea şi de zavistie şi de pizmă fuge. Acésta însă o a dis Apostolul pentru zavistnicii şi pizmuitorii ce eraŭ în Corint.

Nu se sumeţeşte.

Adecă dragostea nu se arată sumétă, ci face înţelept şi statornic întru cugetare pre acela ce o are; că sumeţ este acela ce se înalţă cu cugetarea sa, cel uşor de minte şi trândav în năravurĭ. Şi acésta încă dice pentru ceĭ uşorĭ şi deşerţi ce eraŭ în Corint[2]).

[1]) Pentru acésta şi Isaia arată ca îndelunga răbdare este protivnică împuţinăreĭ de suflet dicênd: „Acestea dice cel prea înalt, cel ce se odihneşte întru sfinţĭ şi celora împuţinaţi cu sufletul le dă îndelungă răbdare“ (Cap. LVII, s. 15). Şi Solomon fórte înţelept numeşte pre cel îndelung răbdător: „bărbatul îndelung răbdător este mult întru înţelepcĭune“ (Pilde XIV, 31); şi maĭ bun decât omul cel vitéz şi puternic; „bărbatul cel îndelung răbdător e maĭ bun decât cel tare“ (Pilde XVI, 32); şi maĭ bun decât omul cel cu dregătorie: „Maĭ bun este cel îndelung răbdător decât cel înalt“ (Ecclisiast. VII, 9). Şi purtătorul de Dumneḑeŭ Maxim, hotărînd ce este îndelung răbdător dice: „Indelung răbdătorul este cela ce aştéptă sfîrşitul ispiteĭ şi carele ĭa lauda răbdăreĭ“ (Cap. XXIII a suteĭ a patra despre dragoste). Şi ĭarăşi: „Bărbatul îndelung răbdător este mult întru înţelepcĭune, că tóte cele ce i se întêmplă le dă la sfîrşit şi acela aşteptându-l, sufere pre cele scârbelnice. Iar sfîrşitul este viaţa vecînică, dupre Apostolul“ (Tij. cap. XXIV).

[2]) Iar Marele Vasilie dice că: „Tot ce se ĭa nu pentru trebuinţă, ci pentru podóbă, are prihănire de sumeţie“ (Hotăr. 49 pre scurt). Iar pururea pomenitul şi mult învĕţatul Dositeĭŭ al Ierusalimuluĭ dice: „Că sumeţia este fieşte ce lucru zădarnic şi fără vreme; ĭar dicerea acésta se trage dela ceĭ trufaşĭ, carĭ în zădar şi fără vreme osteneaŭ iubind feţe nevrednice. Pentru acésta şi Apostolul a dis: dragostea nu se su-

Nu se trufește.

Adecă dragostea nu se mândrește, pentru-că este cu putință a avea cine-va tóte cele de mai sus bunătăți și semne ale dragostei, însă să se truféscă și să se mândréscă, că le are; iar dragostea nici acest lucru îl are; ci pre lângă bunătățile cele dise, ce le are, încă are și smerita cugetare.

5. Nu face necuviință.

Adecă dragostea nu numai nu se mândrește, ci și de ar pătimi patimile cele mai de rușine și mai rele, nu le socotește acestea de rușine și necinste, pentru omul cel ce se iubește de dînsa, precum și Christos pentru dragostea nóstră, nu numai a priimit mórtea crucei, cea necinstită și de rușine, ci și slavă și cinste a sa o a socotit. Însă și așa veĭ înțelege dicerea, că dragostea nu se sluțește adecă, nu ocărește, nu dice cuvînt mârșav saŭ lucru, dice, saŭ face; căci ce altă este mai grozav și mai fără cuviință decât omul ocărâtor?[1])

Nu caută pre ale sale, nu se întărîtă.

Aicea tâlcuește Pavel chipul cu carele dragostea nu face necuviință, și dice, că pentru acésta dragostea nu face necuviință pentru-că nu caută folosul sĕŭ, ci pre folosul fratelui sĕŭ, și atuncea se socotește că face necuviință, când nu va sloboḑi pre fratele sĕŭ de necuviințele ce le face, orĭ prin cuvînt, orĭ prin lucru. Acésta însă o dice Apostolul pentru Corinteniĭ aceĭa, ce treceaŭ cu vederea pre frațiĭ lor și nu-ĭ îndreptaŭ. Ci dragostea nicĭ se întărîtă, dice, și nu se pornește spre mânie, pentru-că nicĭ necuviință face; căcĭ cel mânios este și fără cuviință, dupre Parimiastul: «Bărbatul mânios, nu este bine cuviincĭos, saŭ cu bun chip» (Pilde XI, 25). Drept aceea dragostea nu face necuviință, căcĭ nicĭ se întărîtă, adecă nicĭ sare, nicĭ pornește îndată spre urgie. Acésta însă o dice pentru hristianiĭ aceĭa, ce se ocăraŭ de alțiĭ și nu sufereaŭ ocara.

Nu socotește rĕul.

Dragostea, dice, deși ar pătimi tóte relele, însă nu numai nu face vre o izbândă asupra celor ce îĭ fac rĕŭ, dar nicĭ măcar socotește cât de puțin, că este rĕŭ, aceĭ ce pătimesc. Veḑĭ însă, o cetitoriule, că la tóte semnele dragosteĭ, nu dice Pavel,

---

metește, adecă nimic face în zădar" (fóia 314 a celor dóuĕ-spre-ḑece cărți). Iar sf. Grigorie Nisis dice: „Iar de unde este nemândria dragosteĭ, o a arătat Apostolul prin dicerea, că nu se sumetește" (Vor. la dicerea: „Iar când se vor supune luĭ tóte" (tom. II).

[1]) Mar. Vasilie însă întrebat fiind, ce va să dică: „Dragostea nu face necuviință?" rĕspunde: „Intocmaĭ este cu a dice, din chipul sĕŭ nu cade"; chip al dragosteĭ însă este însușirile dragosteĭ, cele una după alta numĕrate de Apostolul întru acelaș loc (Hotar. CCXLVII pre scurt).

că dragostea rîvnește și pizmuește; biruește însă pre pizmă, saŭ că se mișcă spre mânie și că o stăpânește și oprește pre mânie. Nu; ci dice că nicĭ la început lasă cât de puțin să răsae vre o rĕutate și patimă; precum și Pavel dice, că nicĭ socotește cât de puțin rĕul ca rĕŭ. Acésta însă o dice Pavel pentru hristianiĭ, ceĭ ce se ocărăsc de alțiĭ, învĕțându-ĭ ca să nu ocărască și eĭ dimprotivă, pre ceĭ ce-ĭ ocăresc.

6. Nu se bucură de nedreptate.

Adecă dragostea nu se bucură când se nedreptățește cineva și se bântuește de alțiĭ și pătimește vre un rĕŭ, pentru-că acésta nu este însușirea dragosteĭ, ci a bucurieĭ de rĕŭ și a pizmeĭ.

Ci împreună se bucură cu adevĕrul.

Nu numaĭ, dice, dragostea nu se bucură de nedreptate, ci încă ceea ce e maĭ mare, și împreună se bucură cu aceĭ ce procopsesc saŭ sporesc; și când adevĕrul se înfățișéză la ceĭa-l-alțĭ și se slăvește, atuncea și dragostea împreună se slăvește, și procopséla acelora o socotește a sa. Așijderea și slava adevĕrului o socotește slava sa. Acésta o a dis Pavel pentru ceĭ ce pizmuesc și se măhnesc, când află că bine norocesc și sporesc[1]).

7. Tóte le sufere.

Tóte, dice, dragostea le sufere și ocările și necinstirile și ranele și mórtea; pentru-că răbdarea acésta întru tóte o dăruește dragosteĭ, îndelunga răbdare, pre care Pavel o a dis maĭ sus, că o are dragostea. Iar acésta o dice Apostolul pentru ceĭ ce se vrășmășuesc de către alțiĭ, învĕțându-ĭ să sufere orĭ câte ar voi a le face, ceĭ ce vrășmășuesc.

Tóte le crede.

[1]) Pentru acésta dice dumnedeescul Grigorie al Tesal. că nu numaĭ din cele-l-alte fapte bune se naște dragostea, ci și din dragoste se nasc cele-l-alte fapte bune; și că nicĭ cele-l-alte fapte bune folosesc fără de dragoste, nicĭ ĭarăși dragostea singură folosește fără de lucrărĭ și de cele-l-alte fapte bune, dicênd așa: „Ar vedea însă cine-va, că nu numaĭ din faptele cele bune se naște dragostea cea către Dumnedĕŭ; ci și pre faptele cele bune, că se nasc din dragoste. Pentru acésta și Domnul în Evanghelie une orĭ dice: „Cela ce are poruncile mele și le păzește pre ele, acela este carele mĕ ĭubește“; ĭar alte orĭ: „Cela ce mĕ ĭubește pre mine, poruncile mele va păzi“; ci nicĭ lucrările faptelor bune sînt lăudate și folositóre celor ce le fac, fără de dragoste; nicĭ ĭarăși dragostea fără de fapte, care fapte prin multe numirĭ Pavel, le arată Corintenilor, scriind: „De aș face cele și celea, ĭar dragoste nu aș avea, nimic mĕ folosesc“. Iar acésta ĭarăși ucenicul, cel maĭ cu osebire ĭubit luĭ Christos dice: „Să nu ĭubim numaĭ cu cuvîntul, nicĭ numaĭ cu limba, ci cu fapta și cu adevĕrul“ (Cap. LVIII din cele filosoficești și teologhicești).

Orĭ câte ar voi, dice, a-ĭ spune prietenul cel ĭubit, tóte le crede dragostea și nu socotește că ar grăi orĭ acesta, orĭ altul vre o mincĭună și vre un cuvînt fățărnicesc.

Tóte le nădĕjduește, tóte le rabdă.

Nu se deznădĕjduește, dice, nicĭ se îndoește dragostea, pentru prietenul cel ĭubit al sĕŭ, ci tot-de-una nădĕjduește, că are acela a se preface și a spori spre mai bine. Acésta însă o a dis Pavel, pentru hristianiĭ ceĭ ce se deznădĕjduesc pentru ceĭ-l-alțĭ. Insă dacă dragostea nădĕjduind schimbarea ĭubitului sĕŭ spre mai bine, dar nu s'ar noroci, căci acela rĕmâne întru rĕutatea sa; totușĭ ea cât de puțin, iarăși sufere tóte metehnele prietenului sĕŭ și de dragostea lui nu se desparte; că tóte, dice, le rabdă. Și acésta o a dis pentru ceĭ ĭubiți, carĭ cu lesnire și pentru omenești metehne se despart uniĭ de alțiĭ.

8. Dragostea nicĭ o dată cade.

Adecă dragostea nicĭ odinióră nu se smintește, ci tóte le isprăvește; orĭ și așa se înțelege mai bine, că dragostea nicĭ o dată se topește, nicĭ se rupe, nicĭ încetéză; ci și în vécul acesta rĕmâne și întru cel viitor, când tóte cele-l-alte aŭ să înceteze și să se facă nelucrătóre, precum dupre urmare dice[1]).

[1]) Dupre Fotie „dragostea nicĭ o dată cade, adecă nu greșește din buna voință (ci nemerește); ci de-a pururea prilejurĭ bune și folositóre și eișĭ îșĭ află, prin care ține pre ceĭ ce o întrebuințéză pre ea a stărui și a nu se dezbina din ĭubirea și unirea cea a unuĭa către altul, măcar deși aceea s'ar feri și ar da pricinĭ de a se depărta; că sufere și nădĕjduește și rabdă pre cel ce ĭ-a greșit eĭ". Iar Mar. Macarie mai înalt și mai teoreticește tâlcuește dicerea cea de acest fel a Apostoluluĭ, „cum că ceĭ ce aŭ tóte darurile, câte le-aŭ numĕrat mai sus Apostolul, adecă a avea tótă credința, și așĭ da pentru Christos tóte avuțiile lor milostenie, și trupul lor a-l da spre mucenie, pentru Christos, și a face minunĭ, toți aceștia, dice, pot să cadă, ca uniĭ ce nu aŭ ajuns la dragostea cea desăvîrșit; iar cela ce are dragostea cea desăvîrșit acela nu cade, că cela ce are dregostea necădut este; eŭ însă dic ție, dice, că am vĕdut ómenĭ carĭ aŭ ajuns la tóte darurile și s'aŭ făcut părtași Duhuluĭ, și aceștia neajungênd la dragostea cea desăvîrșit aŭ căduț (Vor. XXVII, rĕspuns XIV). Și dupre urmare sfîntul aduce pilde óre cărora spre adeverirea cuv. sĕŭ, adecă cum că un evghenist (nobil) înțelept, după ce și-a vîndut tóte avuțiile sale pentru Christos și le-a dat săracilor și pre robiĭ sĕĭ ĭ-a sloboḑit și s'a făcut vestit pentru viața sa cea îmbunătățită, în urmă fiind-că s'a mândrit a căḑut în înverșunărĭ și în nenumĕrate rĕutățĭ. Altul avênd iarăși multă credință în Christos s'a făcut mărturisitor în vremea gónei, suferind muncĭ, apoĭ fiind-că s'a făcut pace, s'a sloboḑit și era vestit, fiind-că și genele ochilor sĕĭ eraŭ vătămate, pentru-că s'aŭ fost afumat de către tiranĭ. Apoĭ acesta slăvit fiind de toți a ajuns întru atâta netemere de Dumneḑeŭ, în cât s'a făcut, ca când nu ar fi auḑit când-va cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ. Și altul și-a dat trupul sĕŭ la mucenie și a fost spânzurat și zgârâĭat cu unghiĭ de fer, apoĭ s'a aruncat în temniță, și fiind-că în temniță îĭ slujea o călugăriță,

Și orĭ proorociile se vor face nelucrătóre, orĭ limbile vor înceta.

După ce a numĕrat în șir semnele și ramurile și isprăvile dragosteĭ marele Apostol, ĭarăși aicea cu alt chip o înalță, fiind-că, dice, că și proorociile și limbile aŭ să ĭa sfîrșit; ĭar dragostea singură are să rămâe vecĭnică și nesfîrșită; căcĭ de și proorociile și osebitele limbĭ s'aŭ dat de Duhul Sfînt, pentru a se priimi și a se lăți credința întru neamurĭ; după ce însă credința se va lăți, dupre urmare și proorociile și limbile vor înceta, ca unele, ce vor fi de prisos încă în viața acésta, ĭar mai ales în cea viitóre.

Orĭ cunoștința se va face nelucrătóre.

9. Că din parte cunóștem și din parte proorocim.

10. Iar când va veni sfîrșitul, atuncĭ cea din parte se va strica.

Aicea cu dreptate s'ar nedumeri cine-va, că dacă cunoștința are să înceteze și să se strice, precum dice fericitul Pavel, apoĭ dar fără cunoștință avem să petrecem vécul acel viitor? Ci rĕspundem spre dezlegarea nedumerireĭ, că nu dice aĭcea Pavel, că are să înceteze cunoștința cea preste tot și deplinită în vécul acela, ci că are să înceteze cea din parte și nedeplinită, când va veni cunoștința cea deplinită, întru viitórea viață aceea. Căcĭ atuncea nu vom ști numaĭ atâta câte știm acum, ci atuncea mult maĭ multe și maĭ cu desăvîrșire le vom cunóște; precum, de pildă acum știm că Dumnedĕŭ este pretutindenea, dar cum este pretutindenea nu știm; și cum că a născut Fecĭóra acum o știm; ĭar cum și cu ce chip a născut, nu știm; ĭar atuncĭ în viitórea

---

a căḑut cu dînsa în curvie. Și un alt aschitiŭ înțelept, atât de bogat era întru darul luĭ Dumnedĕŭ, în cât darul ferbea în inima luĭ și feluri de bóle ale ómenilor vindeca și dracĭ izgonea prin punerea mânilor sale. La urmă însă fiind-că s'a lenevit și din pricina slaveĭ lumeĭ înălțându-se, s'a mândrit, pentru acésta a căḑut în adâncurile pĕcatuluĭ. Eŭ însă adaug aĭcea și pilda ticălosuluĭ aceluĭa, putreduluĭ Saprichie, carele măcar deși sufere atâtea mucenĭĭ pentru Christos și era gata să priiméscă cununa luĭ Christos; fiind însă că nu a voit să erte pre sf. Nichifor, carele urma luĭ cerênd ertăciune pentru acésta, ca unul ce nu avea dragoste, vaĭ! s'a lepădat de Christos și a moștenit munca de vecĭ, ticălosul. Pentru acésta urméză Mar. Macarie și dice: „Veḑĭ că maĭ înainte de a ajunge la mĕsurile dragosteĭ, cad? Că cela ce a ajuns la dragostea (luĭ Dumnedĕŭ adecă) s'a legat și s'a îmbătat; acesta s'a afunda și rob este ca întru cea-l-altă lume, ca cum nesimțindu-și firea sa" (Tij.) Veḑĭ despre dragoste suptînsemnările dicereĭ „plinirea legeĭ este dragostea" (Rom. XIII, 10) și a dicereĭ: „rodul duhuluĭ este dragostea" (Gal. V, 22).

viață avem să cunóștem despre acestea ce-va mai pre sus, cât este de folos nóuĕ[1]).

11. Când eram prunc.

Fiind-că mai sus a dis Pavel, cum că atunci când-va veni cea desăvîrșit, se strică și încetéză cea din parte și nedeplinită; acum aduce la acésta și pildă, cu care arată câtă osebire are cunoștința véculuĭ acestuĭa de cunoștința viitoruluĭ véc; căcĭ acum dice, în viața acésta sîntem ca niște pruncĭ nedepliniți, ĭar atuncea ne vom face bărbați depliniți.

Ca un prunc grăĭam.

Aicea a dis «grăĭam», pentru darul limbilor, întru carele se făleaŭ Corinteniĭ.

Ca un prunc cugetam.

Aicea a dis «cugetam», pentru darul proorocieĭ, fiind-că totul al eĭ, cu mintea și cu cugetarea minței se lucréză.

Ca un prunc socoteam.

Aicea a dis «socoteam» pentru darul cunoștinței.

Iar când m'am făcut bărbat, am lepădat cele ale prunculuĭ.

Precum, dice, când m'am făcut bărbat desăvîrșit, aŭ încetat tóte însușirile acelea ce aveam de prunc; cu un chip ca acesta și în viitorul véc, când am să ĭaŭ mai înaltă cunoștință și minte

[1]) Dumnedeescul Chrisostom însă dice, că măcar deși Pavel avea atâta multă cunoștință de duhovnicéștile și dumnedeéștile lucrărĭ, câtă nu a avut când-va vre un alt om, însă zmerit cugeta și nu se înălța pentru cunoștința acésta: „Că atâta era întru dînsul cunoștința, cât întru nicĭ unul din ómenĭĭ, ce s'aŭ fost născut când-va, ci și întru însușĭ acésta se zmerește; și pentru acésta dice, din parte cunóștem și din parte proorocim" (Voróva V, la Apost. Pavel). Dice însă și Mar. Vasilie: „că acésta, adecă față către față și deplinita cunoștința s'a făgăduit, că se va da celor vrednicĭ în viitorul véc; ĭar acum măcar Pavel de ar fi cine-va, măcar Petru, vede cu adevĕrat și nu se rătăcește nicĭ se nălucește; dar însă ca prin oglindă vede și ca prin ghicitură. Și cea din parte acum cu mulțămire priimindu-o, cea desăvîrșit întru cel viitor cu bucurie o aștéptă; care o încredințéză Apost. Pavel, cu un chip óre-care ca acesta formăluind cuvîntul; căcĭ precum când eram prunc, atuncea literile începutuluĭ cuvintelor luĭ Dumnedeŭ mĕ învĕțăm, ca un prunc grăĭam, ca un prunc socoteam; ĭar când m'am făcut bărbat, mĕ silesc a ajunge și la mĕsura vîrsteĭ plinireĭ luĭ Christos, cele ale prunculuĭ le-am lăsat; și atâta sporire aveam întru înțelegerea celor dumnedeeștĭ și atâta procopsélă, în cât pre cunoștința cea întru slujirea cea ĭudaicéscă, a o socoti mișcărĭ de minte pruncéscă. Iar potrivită bărbatuluĭ celuĭ desăvîrșit pre cunoștința cea prin Evanghelie a tuturor. Așa întru asemĕnarea cunoștinței, ceiĭ ce va să se descopere celor vrednicĭ în vécul cel viitor, asemenéză și ceea ce acum se pare deplin întru cunoștință, puțin ce-va și atâta mai puțin zărit, în cât mai mult rĕmâne a puterei ceiĭ în vécul cel viitor, în cât se osebește cunoștința feței către față, despre a vedea ca prin oglindă și prin ghicituri (în cele aschiticeștĭ cuvînt despre credință).

mai bărbătéscă și mai desăvîrșită, atuncea va înceta nedeplinita și puțina cunoștință, ce o aveam aicea, care se aseměna cu pruncii.

12. Că vedem acum ca prin oglindă și în ghicitură.

Aicea Apostolul descopere mai curat pilda ce o a adus mai sus pentru prunc și arată, cum că cunoștința ce avem acum în viața acésta este puțină și întunecată; iar când va veni acea mai descoperită și mai curată, precum privirea cea fără mijlocire se face cu ochii, a sóreluĭ, este mai curată decât privirea ceea ce se face prin oglindă[1]); dar fiind-că oglinda arată mai închi-

[1]) Ritoricescul condeiul dumnedeescului Grigorie al Nisiei frumos și bine a scris, cu care chip věd pre Dumnedeŭ întru sineșĭ ceĭ curațĭ cu inima prin aseměnarea oglindeĭ, dicênd așa: „Cela ce se vede pre sineșĭ, întru sine vede ceea ce dorește și așa se face fericit cel curat cu inima; căcĭ către curățenia sa věděnd pre întâĭul chip în icóna sa cea curată; că precum ceĭ ce věd sórele în oglindă și nu se uĭtă către însușĭ cerĭul cu întindere, nimic mai puțin věd sórele în strălucirea oglindeĭ, decât ceĭ ce privesc la însușĭ discul sóreluĭ: așa, dice, și voĭ deși nu puteți a vě uĭta către înțelegerea luminei, de vě veți întórce către daru chipuluĭ celuĭ din început formăluit întru voĭ, întru sine veți avea ceea ce căutați; că Dumnedeirea este curăție și nepătimire și înstrăinare de tot rĕul (Vor. VI, la fericiri, tom. I). Incă și dumnedeescul Calist, cel cu prea înaltă minte, arată cum în viața acésta věd pre Dumnedeŭ ceĭ teoreticĭ (adecă privitorĭ cu mintea) apostolésca dicere acésta propuindu-o și dicênd: „Ca în oglindă și în ghicitură întru cele ce sînt față și întru cele ce se fac, privesc teoreticii aședarea celor fiitóre și a celor ce se vor face, că precum oglinda nicĭ grosime ipostatnică arată arătând într'însa; nicĭ iarăși cu adevĕrat este cu totul nimic, ceea ce arată, că înfățișézăchip de prea vederat lucru, în cât tot cel ce iubește adevĕrul va mărturisi, că este ceea ce se privește în oglindă. Așa dar cu adevĕrat și cele ce sînt și cele ce se fac, nu grosimea nicĭ vre un alt ipostas, decât pre însușĭ a acelorași arătându-l, însă arată chipurĭ fără de îndoĭală de lucrurĭ adevĕrate celor ce a luat putere de a privi și a povățui fără greș, către însușĭ adevĕrul (Cap. LIX, din manuscrisele cele în urmă aflate).

Iar Mar. Grigorie al Tesal. așa tâlcuește pre privirea cea în oglindă dicênd: „Ceĭ curațĭ cu inima věd pre Dumnedeŭ, dupre neminciunósa dicere a Domnuluĭ: „Fericiți ceĭ curați.....". Dumnedeŭ însă lumină fiind, dupre Teologul Ioan se înfățișézăși se sălășluește pre sineșĭ întru ceĭ ce îl iubesc și se iubesc de el, dupre adevĕrata sa făgăduință; se înfățișézăînsă pre sineșĭ în curata minte ca întru o oglindă, rĕmâind însă nevĕdut dupre ființă; că cu un chip ca acesta se face privirea în oglindă, a se vedea cu adevĕrat, cel ce se privește în oglindă și a nu se vedea. Că cu neputință este desăvîrșit a vedea cine-va față de om în oglindă și întru aceeași vreme să vadă și pre însușĭ omul acela în față; și în viața acésta de acum se vede Dumnedeŭ ca în oglindă, întru ceĭ ce s'aŭ curățit cu dragostea luĭ Dumnedeŭ; iar în cea-l-altă viață se va arăta față către față, dupre Apost. (Cuvînt I la intrarea în biserică). Iar Teodorit așa tâlcuește dicerea acésta: „Umbră dice că sînt ceste de acum, ale celor ce vor să fie, că întru Sf. Botez vedem chipul învierei, iar atuncea vom vedea pre însaș învierea; aicea vedem simvólele stăpânesculuĭ trup,

puit pre chipul cel ce se vede într'însa a sórelui, pentru acésta a adaus Pavel şi acésta «prin ghicitură»; pentru ca să arăte cu ḑicerea ghicitureĭ, că cunoştinţa ceea ce se face aicea este mult maĭ nedeplinită şi prea puţină, aseménându-se cu ceea ce vrea să fie, că ghicitură este un cuvînt nedescoperit şi întunecat.

Iar atuncea faţă către faţă.

Nu ḑice acésta Pavel, ca cum ar avea Dumneḑeŭ faţă, ci o a ḑis, pentru ca s'arăte pre cunoştinţa luĭ Dumneḑeŭ cea fără înjlocire şi maĭ arătată şi care atuncea se va face fără perdea şi mijlocire.

Acum cunosc din parte, iar atuncea voĭŭ cunóşte precum şi m'am cunoscut.

Cu îndoit chip obóră mândria Corintenilor dumneḑeescul Apostol. Arată a), cum că cunoştinţa cea în parte, ce este acum în lumea acéstă dată şi nedeplinită[1]). Arată încă şi b) că şi acésta nedeplinită cunoştinţă, ce se dă acum, nu o avem dela înşine; căcĭ ḑice, eŭ nu am cunoscut pre Dumneḑeŭ, ci Dumneḑeŭ m'a cunóscut pre mine şi însuşĭ a alergat după mine; aşa şi eŭ în ceea-l-altă viaţă voĭŭ cunóşte pre Dumneḑeŭ şi maĭ mult voĭŭ alerga după dînsul decât l'am cunoscut acum şi am alergat după el; precum de pildă şi cel ce şéde în întunerec, până ce nu vede sórele, nu alérgă el în urma frumuseţeĭ razeĭ sórelui, ci raza îşĭ arată luĭ frumuseţa sa, când îl lu-

---

ĭar acolo vom vedea pre însuşĭ stăpânul"; că acésta este ḑicerea „faţă către faţă". Vedem însă nu pre firea luĭ cea neprivită, pre cea tuturor nearătată, ci pre cea luată dintre noĭ.

[1]) Pentru acésta ḑice Teolog. Grigorie: „Atâta însă ascultăm pre Pavel ḑicênd că din parte cunóştem şi din parte proorocim; acestea şi cele ca acestea le mărturiseşte cel nu prost cu ştiinţa.... Şi pentru acésta pre tótă cunoştinţa acésta de jos, nimica o pune maĭ sus decât oglinda şi decât ghicitura, ca pre una ce stă în micĭ închipuirĭ ale adevĕruluĭ (Cuv. II, despre teolog.). Iar dumneḑeescul Maxim nedumerindu-se pentru ce Pavel ḑice aicea, că din parte cunóşte, iar evanghelistul Ioan ḑice: „Că am vĕḑut slava luĭ, slavă ca a unuĭa născut dela Tatăl, plin de dar şi de adevĕr?" apoĭ dezlegând nedumerirea ḑice: „Că aŭ dór Sf. Pavel pre cunoştinţa cea ca a luĭ Dumneḑeŭ cuvîntuluĭ a ḑis, că o cunóşte din parte. Că din lucrărĭ numaĭ cât se cunóşte; că cunoştinţa cea dupre fiinţă şi dupre ipostas la dînsul, asemenea de toţĭ anghelĭĭ şi ómenĭĭ se află necunoscută. Iar Ioan evangh. învĕţându-se cu deplinire cuvîntul înomenireĭ luĭ Dumneḑeŭ Cuvîntuluĭ cum era între ómenĭ, a ḑis că a vĕḑut slava Cuvîntuluĭ celuĭ întrupat; adecă cuvîntul şi scoposul dupre care Dumneḑeŭ s'a făcut om şi că l'a vĕḑut plin de dar şi de adevĕr; că nu dupre ceea ce era dupre dumneḑeire Dumneḑeŭ, ci cu Tatăl de o fiinţă, cel unul născut s'a umplut de dar; ci precum cu firea dupre iconomie s'a făcut om şi de o fiinţă cu noĭ (pentru noĭ, ceĭ ce avem trebuinţă de dar, s'a umplut de darurĭ (Cap. LXXVII, din suta a dóua teologhicéştĭ).

mînéză; ĭar după ce va vedea acela şi va priimi raza şi lumina sóreluĭ în ochiĭ sĕĭ, atuncea şi el alérgă şi goneşte după lumina sóreluĭ; acésta dar însemnéză ḑicerea: «Precum şi m'am cunoscut». Nu că atâta fără schimbare vom cunóşte noĭ pre Dumneḑeŭ, precum şi Dumneḑeŭ ne-a cunoscut; ci că precum Dumneḑeŭ acum a alergat în urmă nóstră şi ne-a apropiat de sineşĭ, aşa şi noĭ atuncea vom dori, ca să ne apropiem de Dumneḑeŭ[1]); şi pentru ca să luminez ḑicerea acésta cu o pildă, ḑic, că precum de pildă de-ar afla cine-va pre vre un prunc de bun neam, frumos la faţă şi aruncat în drum şi el adecă l'ar cunóşte al căror născĕtorĭ evgheniştĭ este şi l'ar lua să-l hrănéscă, crescêndu-l cu evghenicésca creştere, apoĭ în sfîrşit l'ar îmbogăţi pre acesta şi cu bogăţie şi l'ar băga în curţile împĕrăteştĭ, ĭar copilul acela, până ce este prunc necunoscut, nu simte nicĭ una din facerile de bine, cele de acest fel, nicĭ nu cunóşte ĭubirea de ómenĭ, ce o a arătat către el omul acela; ĭar când se va face bărbat şi va ajunge în cunoştinţă desăvîrşită, atuncea va cunóşte facerea de bine a luĭ şi-l va ĭubi pre el dupre vrednicie şi precum se cuvine. Cu un chip ca acesta şi noĭ, carĭ în viaţa acésta nu am cunoscut frumuseţa şi slava făcĕtoruluĭ de bine şi a ziditoruluĭ nostru Dumneḑeŭ, atuncea o vom cunóşte dupre puţinţa omenéscă şi ne vom apropia şi-l vom ĭubi pre el[2]). Pentru acésta ḑice şi Teodorit, că ḑicerea: «m'am cunoscut» o a ḑis Pavel, în loc de «m'am apropiat».

13. Iar acum rămâne credinţa, nădejdea, dragostea, aceste treĭ; ĭar maĭ mare din acestea este dragostea.

---

[1]) Intru un glas tâlcueşte ḑicerea acésta şi Fotie ḑicênd: „Atuncea aşa voiŭ cunóşte şi voiŭ dori, precum acum el m'a cunoscut; că acum noĭ pre el cu adevĕrat nu l'am cunoscut, ĭar el şi ne-a cunoscut şi către sineşĭ ne-a atras. Iar atuncea noĭ pre el vom cunóşte şi către el vom alerga, maĭ puternică fómete pentru dulcéţa luĭ dobândind".

[2]) Iar teolog. Grigorie ḑice, că încă în viaţa acésta ceĭ ce aŭ ajuns la marginea nepătimireĭ şi a curăţieĭ, cunosc pre Dumneḑeŭ, precum s'aŭ cunoscut eĭ de dînsul, prin dumneḑeéscă răpire, strălucire şi unirea cea maĭ pre sus de minte; rare orĭ însă şi câte o dată, când se fac eĭ maĭ pre sus de fire. Că aşa ḑice ca cu îndoĭală: „Ca cu luarea să-l tragă (Dumneḑeŭ) către mărginire nepătimireĭ, ca ceea ce desăvîrşit nu se póte lua nicĭ o nădĕjdueşte cine-va şi nicĭ se apucă a o căuta, ĭar pentru neluare se minunéză, minunându-se însă se doreşte şi dorindu-se, se curăţeşte, ĭar curăţindu-ĭ, în chip dumneḑeesc îĭ face; ĭar unĭĭ ca aceştia facêndu-se, ca cu aĭ sĕĭ atuncea voroveşte (cutéză cuvîntul óre-ce noŭ). Dumneḑeŭ cu dumneḑeĭ unindu-se şi cunoscêndu-se şi atâta póte, cât acum cunóşte pre ceĭ cunoscuţĭ (Cuv. la naşterea Domnuluĭ). Veḑi suptînsemnarea ḑicereĭ: „Iar acum cunoscênd pre Dumneḑeŭ, ĭar maĭ ales cunoscêndu-vĕ de Dumneḑeŭ (Gal. IV, 9), ca să te înveţĭ că îndoită este cunostinta întru Dumneḑeŭ.

și a lăuteĭ, de nu vor avea osebire, adecă deslușire și descoperire glasurile organelor acestora, ci ar fi mestecate și nedeslușite, negreșit nu se cunóște ce cântare este ceea ce o face fluerul și ceea ce o face lăuta saŭ chitara; nicĭ priciniesc acestea bucurie și dulcéță celor ce aud.

8. Că de ar da trimbița glas nearătat, cine s'ar găti la rĕzboĭŭ?

Dela organele cele îndulcitóre și de prisos, acum a venit la cele mai de nevoe și dice, că dacă obștésca trîmbiță nu va arăta ostașilor și luptătorilór cu glasul sĕŭ gătirea de óste, ci ar da un glas nearătător și neînsemnător, care ostaș ar audi și s'ar găti spre rĕzboĭŭ? Negreșit nicĭ unul, pentru acésta nicĭ un folos s'ar face din glasul cel nearătător al eĭ; ĭar dacă cu glasul eĭ cel însemnător ar arăta trîmbița gătirea de rĕzboĭŭ, atuncea și ostașiĭ se gătesc a se bate și dupre urmare se folosesc de glasul eĭ; că are și trîmbița óre-care melos de cântare și urmare cu care une orĭ îĭ îndémnă și aprinde pre oștașĭ spre rĕzboĭŭ, ĭar alte orĭ îĭ chémă și îĭ întórce dela rĕzboĭŭ.

9. Așa și voĭ prin limbă de nu veți da cuvînt bine însemnător, cum se va cunóște ceea ce se grăește? Că veți fi ca cum ațĭ grăi în aer.

Și pentru ca să nu dică Corinteniĭ: și ce se potrivește la noĭ pilda fluerului și a trîmbițeĭ, ce o aĭ arătat, fericite Pavle? Pentru acésta dice aicea Apostolul, că și voĭ dacă cu darul limbeĭ, nu veți da glas curat și arătat, îndeșert și fără folos grăiți, fiind-că nimenea vĕ ascultă și înțelege ce diceți, căcĭ totul este ca darul ce-l aveți să se facă spre folosul celor-l-alți. Dar ar dice cine-va: și dacă darul limbilor este nefolositor, pentru ce se da? Rĕspundem, că pentru acésta se da, pentru a se folosi singur acela ce-l avea; ĭar dacă darul acesta urma a fi de folos tuturor, trebuia cel ce îl avea să cee dela Dumnedeŭ cu viață îmbunătățită, ca să dăruĭască și darul de a tâlmăci limbile ce le grăește; saŭ să mérgă la altul, carele avea darul tâlmăcireĭ limbilor să-l róge să tâlmăcéscă el limba ceea ce o grăește. Drept aceea și Pavel pentru acéstă pricină le dice acestea, pentru ca să-ĭ lipéscă și să-ĭ unéscă unul cu altul și să nu socotéscă, că singurĭ aceĭ ce grăĭaŭ în limbĭ, eraŭ îndestul loruși și nu aŭ trebuință de altul; ci să ĭa împreună cu eĭ și pre ceĭ ce puteaŭ să tâlmăcéscă câte eĭ le voroveaŭ într'alte limbĭ, pentru-că atuncea se făcea maĭ folositor darul limbilor.

10. Atâtea de multe, de se va întêmpla, neamurĭ de glasurĭ sînt în lume și nicĭ unul dintr'însele e neglasnic.

Adecă atâtea glasurĭ şi atâtea limbĭ s'aŭ întêmplat a fi în lume: a Evreilor, a Elinilor, a Schiţilor, a Indienilor, a Perşilor şi a altor neamurĭ şi tóte semnţiile cu limba lor grăesc, ḑic şi arată o înţelegere óre-care, fiind-că limbile lor nu sînt neglasnice, adecă neînsemnătóre şi să nu arăte nicĭ un lucru, ci sînt însemnătóre şi arătătóre de lucrurĭ şi de înţelegerĭ şi maĭ ales la ceĭ de un neam cu dînşiĭ şi de o limbă[1]).

11. Decĭ de nu voiŭ şti puterea glasuluĭ, voiŭ fi celuĭ ce grăeşte varvar; şi mie cel ce grăeşte varvar.

Dacă nu voiŭ cunóşte, ḑice, puterea vre unuĭ glas şi limbă, să ḑicem, a Elinilor saŭ a Indienilor, cu adevĕrat acela ce grăeşte elinește saŭ indienește, mi se va părea mie, că este varvar, adecă că grăeşte fără minte şi cuvinte neînsemnătóre. Asemenea însă şi eŭ, să ḑicem, carele grăesc evreeşte, mĕ voiŭ părea aceluĭa ce vorbeşte elinește saŭ indienește că sînt varvar şi că grăesc cuvinte neînsemnătóre şi fără minte; nu dór că limbile sînt rele, acelea care grăesc eĭ şi eŭ; ci pentru-că nicĭ aceĭa înţeleg limba evreĭască, care o grăesc eŭ, nicĭ eŭ înţeleg cea elinéscă şi indienéscă, ce o grăesc aceĭa.

12. Aşa şi voĭ, fiind-că sînteţĭ rîvnitorĭ de duhurĭ, spre zidirea bisericeĭ căutaţi, ca să prisosiţĭ.

Unĭĭ fac stare la acésta: «aşa şi voĭ», şi o tâlcuesc aşa, că aşa şi voĭ, fiind-că grăiţĭ cu limbĭ nedescoperite şi neînţelese, vĕ arătaţĭ, la ceĭ ce vĕ aud, că sînteţĭ varvarĭ şi că grăiţĭ nebuneşte; apoĭ ca dela alt început cetesc acésta: de vreme ce sînteţĭ rîvnitorĭ. Iar fericitul Ioan Chrisostomul a cetit ḑicerea unită: şi voĭ, ḑice, fiind-că rîvniţĭ şi iubiţĭ darurile cele duhovniceştĭ şi eŭ Pavel o vreaŭ acésta şi o laud precum maĭ înainte am ḑis. Insă căutaţĭ ca să prisosiţĭ spre zidire şi spre folosul bisericeĭ; căcĭ atâta nu vĕ opresc de a grăi în limbĭ, în cât şi voesc încă să prisosiţĭ întru acestea, numaĭ de le întrebuinţaţĭ spre obştescul folos al fraţilor voştriĭ.

---

[1]) Că neglasnicul în dóuĕ fĕlurĭ se înţelege, dupre Fotie: orĭ lucrul cel cu totul fără glas şi neînsemnător şi carele nimic arată precum este vuetul; saŭ cel ce însemnéză de sineşĭ, însă lucru neînsemnător şi necunoscut la ceĭ de un neam şi de o limbă. Şi de se înţelege dupre întâĭa însemnare şi cela ce grăeşte glasul cel nimic însemnător şi cel ce aude, unul altuĭa i se pare varvar şi fără de minte amêndoĭ, nimica înţelegênd din glas. Iar de s'ar lua dupre a dóua înţelegere ḑice Pavel „că multe neamurĭ de limbĭ sînt în lume şi nicĭ unul din acelea, la ceĭ de un neam nu este neînsemnător şi necunoscut; cum dar voĭ ceĭ ce grăiţĭ în aer şi spuneţĭ celor de un neam lucrurĭ neînsemnătóre, vĕ îngâmfaţĭ ca cum aţĭ isprăvi óre ce mare şi nu vĕ siliţĭ maĭ mult, ca să vĕ tâlmăciţĭ limbile ce le grăiţĭ spre folosul obştesc, întrebuinţând darul.

13. Pentru acésta cel ce grăește în limbĭ, róge-se, ca și să tâlmăcéscă.

Aicĭ ḑice Apostolul Corintenilor chipul cu carele s'ar face spre folosul multora, darul limbilor; róge-se, ḑice, cel ce grăește limbĭ strĕine, pentru ca să ĭa dar dela Dumneḑeŭ, și să le tâlmăcéscă. Decĭ cu acésta arată că înșișĭ eĭ eraŭ pricinuitorĭ, de a nu lua darul tâlmăcirel limbilor, fiind-că nu-l cereaŭ dela Dumneḑeŭ.

14. Că de mĕ rog cu limba, duhul meŭ se rógă, ĭar mintea mea fără de rod este.

In vremea veche era óre-carĭ hristianĭ, carĭ luaŭ dar de rugăcĭune cu limbile și grăeaŭ, să ḑicem cu limba Persianilor saŭ a Latinilor; ĭar mintea lor nu știa ceea ce grăia gura[1]). Decĭ ḑice Pavel că duhul meŭ se rógă, adecă darul cel duhovnicesc, cel ce mișcă pre limba mea se rógă; ĭar mintea mea rĕmâne neroditóre, fiind-că nimic înțelege din cele ce ḑic. Veḑĭ însă cum mergênd înainte Pavel dupre rânduĭală, a arătat că cela ce grăește numaĭ cu osebite limbĭ, nu numaĭ altora este netrebnic și nefolositor, ci nefolositor este și însușĭ luișĭ. Așa a tâlcuit ḑicerea acésta Sf. Ioan Chrisostom. Iar unĭĭ o tâlcuesc așa (carĭ sînt Mar. Vasilie și Fotie, precum maĭ înainte am ḑis): de grăesc eŭ în felurĭ de limbĭ și nu le tâlmăcesc, duhul meŭ adecă sufletul meŭ însușĭ de sine se folosește, ĭar mintea mea este fără rod pentru-că nu folosește și pre alțiĭ. Iar ceĭ ce tâlcuesc ḑicerea acésta într'acest chip s'aŭ temut de bârfirea ce o ḑice ereticul Montan; că el avea un eres că acesta și ḑicea, că de obște toțĭ proorociĭ nu înțelegeaŭ cele ce grăĭaŭ; ci că stăpânițĭ fiind de Duhul Sfînt, ḑiceaŭ óre-care cuvinte, însă nu le știaŭ, nicĭ înțelegeaŭ, cele ce le ḑiceaŭ. Dar însă bârfirea acésta nu are încăpere la ḑicerea acésta, nicĭ se cuvine aicea a se teme

[1]) Iar Fotie ḑice că ḑicerea „mĕ rog“ aicea însemnéză a grăi óre-ce bine prin limbă și prin cuvînt spre folos, fiind-că rugăcĭunea este felĭŭ de cuvînt; decĭ ḑice, că de grăesc ce-va din cele ce voesc și nu tâlmăcesc acésta la ceĭ ce aud, duhul meŭ se rógă, adecă numaĭ pre sine-mĭ mĕ folosesc, căcĭ eŭ dobândesc singur, binele acela, ce îl ḑic; ĭar altul nu se folosește. Drept aceea și mintea, care este parte a sufletuluĭ maĭ pre sus de mâniere și poftire și maĭ pre sus de cele-l-alte puterĭ ale luĭ, iubind folosul, mintea mea, ḑic, rĕmâne neroditóre de folosul aprópeluĭ. Încă și Mar. Vasilie maĭ acéstașĭ tâlcuire cu a sfințituluĭ Fotie o face la acéstă ḑicere, ḑicênd: „Căcĭ când vor fi necunoscute celor ce se află față, graĭurile rugăcĭuneĭ, neroditóre este mintea celuĭ ce se rógă, niminea folosindu-se, ĭar când ceĭ ce sînt de față înțeleg rugăcĭunea, care póte a folosi pre ccĭ ce o aud, atuncea cel ce se rógă are rod pre îmbunătățirea celor ce se folosesc; asemenea încă și la tótă glăsuirea graĭurilor luĭ Dumneḑeŭ; că scris este:“ ci de este ce-va bun spre zidire (Hotăr. CCLXXVIII, pre scurt). Maĭ acesteașĭ le ḑice și Teodorit tâlcuind ḑicerea acésta.

cine-va de dînsa. fiind-că Apostolul aicea nu a dis cuvîntul acesta pentru proorocĭ, adecă de a nu înțelege cele ce se dic de dînșiĭ; ci o dice acésta, pentru ceĭ ce grăesc în limbĭ osebite, și nicĭ pentru aceștia toți, ci numaĭ pentru uniĭ[1]).

15. Ce dar este? Mĕ voĭŭ ruga cu duhul, mĕ voĭŭ ruga însă și cu mintea; voĭŭ cânta cu duhul, voĭŭ cânta însă și cu mintea.

Decĭ ce este maĭ de folos, dice, și ce se cuvine a cere cine-va dela Dumnedeŭ? A se ruga adecă duhul, adecă cu darul cel duhovnicesc, dar și cu mintea a se ruga, adecă cu gândul a înțelege și a pricepe acelea care se rógă și a le tâlmăci celora-l-alțĭ; și a cânta încă asemenea cu duhovnicescul dar ce i s'a dat, a cânta însă și cu mintea, și a înțelege cele ce se cântă și a le tâlmăci și celora-l-alțĭ[2]).

16. Fiind-că de veĭ binecuvînta cu duhul, cela ce plinește locul celuĭ de rând, cum va dice: amin, la buna mulțămire a ta? fiind-că ce dicĭ, nu știe.

Când cânțĭ tu hristiane, de binecuvintezĭ pre Dumnedeŭ cu duhul, adecă cu duhovnicescul dar, ce îl aĭ cu altă limbă strĕină, necunoscută celor ce aud, acela ce plinește locul celuĭ de rând, adecă mirénul, cum va dice amin după rugăciunea ta? Că de pildă când veĭ dice tu fără înțelegere și cu altă limbă către Dumnedeŭ: «bine eștĭ cuvîntat Dómne în vécurile vécurilor», cum va rĕspunde mirénul la acéstă obicĭnuită dicere: amin, carele nu aude, nicĭ înțelege ce dicĭ? In cât nu se folosește nicĭ cum el de rugăciunea și de mulțămirea ta, ce o dicĭ întru altă limbă.

17. Că tu bine mulțămeștĭ, dar celă-l-alt nu se zidește.

Ca să nu se arăte Apostolul nicĭ cum că necinstește pre darul felurilor de limbĭ, pentru acésta dice: că tu hristiane bine mulțămeștĭ luĭ Dumnedeŭ, cu cecea-l-altă limbă, dar fiind-că fratele tĕŭ, cel ce te aude nu se folosește și nu înțelege ce dicĭ, pentru acésta mulțămirea ta acésta este netrebnică.

---

[1]) Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: „Știțĭ căcĭ când eraț păgânĭ, către idoliĭ ceĭ fără de glas, ca cum aț fost traș, eraț duș" (I Cor. XII, 2).

[2]) Cu un glas și Teodorit, duh dice pre darul cel duhovnicesc; ĭar minte pre descoperirea și tâlcuirea celor dise. Decĭ dice Pavel, că cel ce vorbește cu limbă strĕină orĭ întru rugăciune, orĭ întru cântare, orĭ întru învĕțătură, saŭ însușĭ se cuvine a înțelege ce dice, și a tâlmăci spre folosul celor cel aud, saŭ pre altul să îa împreună lucrător, ca să tâlmăcéscă acelea. Iar teolog. Grigorie acésta tâlcuindu-o dice: „Mĕ voĭŭ ruga cu duhul, mĕ voĭŭ ruga încă și cu mintea, adecă cu mintea și cu duhul. Decĭ a se închina cu duhul, saŭ a se ruga, nimica alta mi se pare că este, decât a aduce el rugăciunea lui-șĭ și închinăciunea (în Cuv. despre Sf. Duh).

18. Mulţămesc Dumneḑeuluĭ meŭ, maĭ mult decât toţĭ voĭ grăind în limbĭ.

Pentru ca să nu socotéscă Corinteniĭ, că Pavel pentru acésta nimiceşte darul limbilor, căcĭ el nu l'ar fi avênd, de acésta ḑice aicea, că eŭ maĭ mult decât toţĭ voĭ grăesc în felĭurĭ de limbĭ, prin dumneḑeescul Duh.

19. Ci în biserică voesc cincĭ cuvinte prin mintea mea a le grăi, ca şi pre alţiĭ să învĕţ, decât ḑeciurĭ de miĭ de cuvinte cu limba.

Voesc şi maĭ bine aleg eŭ, cel cc grăesc în limbĭ maĭ mult decât voĭ, ca în biserică şi în adunarea credincĭoşilor să grăesc numaĭ cincĭ cuvinte prin mintea mea, adecă înţelegênd şi ştiind cele ce ḑic şi putând a le tâlcui, pentru ca să folosesc şi pre ceĭ-l-alţĭ, ce mĕ aud, decât să grăesc nenumĕrate cuvinte cu altă limbă strĕină, ca să nu pot a le tâlmăci lor, pentru-că atuncea folosul rĕmâne numaĭ la mine, ĭar la ceĭ-l-alţĭ nu trece. Cincĭ cuvinte însă, ḑice fieşte-care învĕţător cu chip aligoricesc, adecă cela ce alcătueşte doftoriile cele potrivite (dintre învĕţătorĭ), prin învĕţătura sa la fieşte-care din cele cincĭ simţirĭ ale omuluĭ[1]).

20. Fraţilor, nu fiţĭ copiĭ cu minţile, ci dupre rĕutate făceţi-vĕ pruncĭ; ĭar cu minţile fiţĭ desăvîrşit.

După ce a arătat Apostolul, carele este darul limbilor, dupre urmare întrebuinţéză aicea cuvîntul maĭ certător şi mustră pre Corinteni, ca pre ceĭ ce cugetéză cele copilăreştĭ. Pentru-că cu adevĕrat însuşire a copiilor este a se mira adecă de lucrurile şi darurile cele maĭ micĭ, căcĭ acestea se par înspăimântătóre şi deşănţate la mulţĭ, precum este şi grăirea limbilor strĕine. Şi a defăima lucrurile şi darurile cele marĭ, căcĭ acestea nu arată la ceĭ mulţĭ vre un lucru noŭ şi deşănţat, precum sînt proorociile; decĭ sfătueşte şi porunceşte aicea Apostolul hristianilor din Corint să nu se mândréscă, nicĭ să ştie cât de puţin şi nicĭ ca cum ce este rĕutatea, precum nicĭ pruncĭĭ o ştiŭ pentru prostimea ce aŭ. Insă dupre minte le porunceşte să fie desăvîrşit, adecă să deslușéscă care sînt cele maĭ marĭ şi maĭ folositóre darurĭ

[1]) Óre-carĭ însă dintre părinţiĭ ceĭ deşteptĭ aceste cincĭ cuvinte le-aŭ înţeles a fi rugăcĭunea acésta de puţine cuvinte ce se cugetéză în inimă ce e predanisită de Sf. Părinţi; adecă acésta: Dómne Iisuse Christóse Fiĭul luĭ Dumneḑeŭ, miluéşte-mĕ. Ḑicerea „Fiĭul luĭ Dumneḑeŭ şi miluéşte-mĕ, în loc de un cuvînt, fieşte-care luându-se. Iar Teodorit aşa tâlcuéşte acésta: „Maĭ întâĭŭ decât voĭ m'am învrednicit de darul acesta (al limbilor); prin mine şi voĭ v'aţĭ învrednicit de acest dar. Dar însă îngrijindu-mĕ de folosul multora, pre dezvĕlita învĕţătură o cinstesc maĭ mul decât pre cea nedescoperită.

și acelea să le caute[1]). Și dupre alt chip încă prunc este întru rĕutate cela ce nu face rĕŭ nicĭ unuĭ om, ci este fără rĕutate ca un prunc; ĭar desăvîrșit în minte este cela ce pre lângă a nu face nicĭ un rĕŭ nimĕruĭ, maĭ folosește și pre alțiĭ; și cela ce nu numaĭ fuge de rĕutate, ci și pre fapta bună o lucrézĕ și se păzește și pre sineșĭ întru a nu se vătăma la cele maĭ de frunte ale sufletuluĭ. Dicerea acésta a luĭ Pavel este asemenea cu cuvîntul, ce l'a dis Domnul: «Fiți înțelepți ca șerpiĭ și simpliĭ ca porumbiĭ (Mat. X, 17).

21. În lege scrie: că întru alte limbĭ și cu alte buze voiŭ grăi norodului acestuĭa și nicĭ așa voŭ asculta de mine, dice Domnul (Isaia XXVII, 11).

Iarășĭ aicĭ Pavel mĕsóră proorocia cu limbile și o arată că covîrșește; și cum covîrșește, dice dupre urmare. Lege însă obicĭnuește a numi pre tótă Scriptura; pentru acésta cele ce sînt scrise la proorocul Isaia, dice că sînt scrise în lege. Dicênd însă Pavel, că nicĭ cu limbile cele osebite mĕ vor asculta, dice Domnul, arată cum că minunea felurilor de limbĭ, ce s'aŭ dat Apostolilor și hristianilor vremeĭ aceiea avea putere de a face să înspăimânteze și să se tragă la credință. Evreiĭ ceĭ ce audĭaŭ însă și neamurile, nu s'aŭ chemat din acésta ca să crédă și dar vinovăția era a nesupușilor acelora și nu a minuneĭ limbilor; pentru-că Dumnedĕŭ tot-de-una face ceea ce este al sĕŭ și a-

[1]) De aceea și Isidor Pitusiotul prea frumos dice despre acésta: „Înțelepcĭunea cu prostimea dregêndu-se, un dumnedĕesc lucru și o prea desăvîrșită faptă bună plinește; ĭar de s'ar despărți una de alta, una adecă cade întru rĕutate; ĭar cea-l-altă se sfîrșește în nebunie; că una se plécă spre a face rĕŭ, ĭar cea-l-altă este îndemânatica spre a se amăgi. Și pentru acésta dumnedĕésca învĕțătură nu o a înfățișat prin o închipuire acésta: că întru dobitócele cele necuvîntătóre nu este înțelepcĭune cu prostime; ci unele pre rĕutate o vînézĕ, ĭar altele pre prostime o întrebuințézĕ; ci a dis: „Fiți înțelepți ca șerpiĭ și simpli ca porumbiĭ"; nu ca să urmăm vicleșugul și mușcătura șérpeluĭ (că Iudeiĭ se înrĕutățesc ca șerpiĭ și ca puiĭ de vipere); nicĭ ca vicleșugul și amăgitura (că nu dupre tóte, pilda se ĭa, ci din parte, fiind-că nu de-a pururea ar fi pildă, ci asemĕnare); ci ca pre omul cel vechiŭ, adecă rĕutatea să o lepădăm ca pre o pĭele; și credința adecă să o păzim, precum acela, șerpele 'șĭ păzește capul; ĭar de trup nu ține să ne îngrijim, ĭar cele-l-alte să le lăsăm și să ne dregem nóuĕ înșine pre prostimea porumbuluĭ; nu ca pre nesocotința porumbuluĭ să o tragem (că Efrem se prihănește ca un porumb fără de minte, ce nu are inimă, Osie VII, 11), ci simplicitatea și nerĕutatea porumbuluĭ (Epist. CLXXV, către Martinian). Veḑĭ și dicerea: „Vreaŭ să fiți voĭ înțelepți întru bunătate, ĭar proștĭ întru rĕutate" (Rom. XVI, 19). Dice și Teodorit tâlcuind acésta: „Nu întórceți pre dos rânduĭala, fraților, nicĭ pre neîntregimea minteĭ copiilor să o rîvniți, ci nerĕutatea lor; nicĭ pre rĕutatea bărbaților celor desăvîrșiți adecă să o aveți, ci pre agerimea minteĭ lor.

rată providenţia ce are pentru ca să mântuiască pre ómenĭ; măcar deşi ştie, că aceĭa nu se vor îndupleca, pentru ca să rĕmâe fără de rĕspundere în diua judecăţeĭ.

22. Drept aceea limbile sînt spre semn nu celor ce cred, ci celor necredincĭoşĭ.

A grăi cine-va limbĭ osebite, acesta este semn şi minune, nu la ceĭ ce cred, ci la ceĭ necredincĭoşĭ; pentru-că înspăimântézĕ pre ceĭ necredincĭoşĭ şi ĭĭ face să se minuneze; însă nu negreşĭt îĭ şi învaţă, nicĭ ĭĭ foloseşte; de multe orĭ încă ĭĭ şi vatămă. Că vatămă pre ceĭ necredincĭoşĭ, audind pre óre-carĭĭ, grăind numaĭ limbĭ strĕine şi a nu le tălmăci, precum maĭ înainte însuşĭ Pavel, dice, că necredincĭoşiĭ audind pre ceĭ credincĭoşĭ grăind numaĭ întru alte limbĭ, le vor dice: aţĭ nebunit; pre lângă acestea şĭ semnele credincĭoşilor s'aŭ dat[1]) pentru-că aceĭ ce sînt credincĭoşĭ, nu aŭ trebuinţă de semne şi de minunĭ, fiind întăriţĭ în credinţă.

Iar proorocia nu necredincĭoşilor, ci celor ce cred.

---

[1]) O nedumerire propune înţelept. Fotie, pentru ce Pavel dice aicea, că limbile precum am dice şi semnele, nu se fac celor credincĭoşĭ, ci celor necredincĭoşĭ; ĭar Domnul dice dimprotivă: „Şi semne celor ce vor crede, aceste vor urma" (Marc. XVI, 17). Şi ĭarăşĭ: „Şi nu a făcut (Iisus adecă) acolo (în patria sa Nazaret) puterĭ multe, pentru necredinţa lor" (Mat. XIII, 58). Decĭ dezlégă nedumerirea cu acéstă osebire şi dice că semnele şi minunile, nefolositóre adecă şi zădarnice sînt, atât la ceĭ ce cu adevĕrat cred şi nu aŭ nicĭ o îndoĭală pentru taĭna buneĭ cinstirĭ de Dumneḑeŭ şi a hristianismuluĭ; cât şi la aceĭ ce sĕ stăpânesc cu desăvîrşire de necredinţă şi nu vor a se povăţui la credinţă şi la buna cinstire de Dumneḑeŭ, cu semnele şi cu minunile; ĭar folositóre şi ajutătóre dimprotivă sînt adecă minunile şi semnele la aceĭa, care s'aŭ hrănit şi s'aŭ crescut întru necredinţă şi s'aŭ deşteptat câte puţin puţin şi îşĭ supun cugetările lor la buna cinstire de Dumneḑeŭ; pentru acésta şi Domnul nicĭ cere credinţă dela ceĭ cu totul necredincĭoşĭ; fiind-că nu o află pre acésta într'înşiĭ, nicĭ dela ceĭ ce cu curăţenie cred în Christos, fiind-că a apucat maĭ înainte a o lua dela dînşiĭ; ci cere credinţă dela aceĭa, carĭ s'aŭ mutat dela necinstirea de Dumneḑeŭ la buna cinstire de Dumneḑeŭ şi chinuesc a naşte credinţă întru sineşĭ. Decĭ la credincĭoşĭ semnele şi minunile nu se daŭ, pentru-că acestea sînt de prisos; nicĭ la aceĭ ce nu se strămută din necredinţă în credinţă se daŭ acestea; ci se daŭ ele la ceĭ din mijlocul acestora, adecă aceĭ ce se mută din necredinţă la credinţă, a cărora şi credinţa se cere pentru a se deplini şi după ce se deplineşte se face pricinuitor spre a dobândi semnele şi minunile. Şi dar cuvintele Apostoluluĭ nu sînt împrotiva cuvintelor Domnuluĭ, fiind-că Domnul pre ceĭ orbiţĭ cu inima nu ĭ-a aflat vrednicĭ de minunĭ, fiind cu totul nesimţitorĭ, cela ce tóte le face pentru mântuirea ómenilor; şi ceĭ ce cred cu curăţenie ĭarăşĭ, nu aŭ trebuinţă de minunĭ, pentru ca să crédă; ci făcea minunĭ la aceĭa, carĭ încă nu credusĕră, însă vĕḑênd semnele şi minunile, priimindu-le ca pre un povăţuitor, să mutaŭ la credinţă (Intreb. XCIX, din amfiloh.).

Proorocia, dice, folosește pre cei credincioși, fiind-că îi catihisește și îi învață. Deci dar și proorocia nu s'a dat pentru cei necredincioși, adecă pentru folosul necredincioșilor. Și cum mai jos dice Pavel: că de ar prooroci toți și ar intra un necredincios în biserică, folosi-s'ar? Drept aceea ĭată și credincioșilor și pentru cei necredicioși este proorocia. Insă se póte nedumeri cine-va la acésta, că Apostolul nu a dis, că proorocia nu este trebuincióssă și folositóre la cei necredincioși, ci a dis, că nu este spre semn nefolositor, precum sînt felurile de limbi. Drept aceea ca în scurt să cuprindem totul, felurile de limbi sînt semn și minuni la cei necredincioși și pentru cei necredincioși, adecă sînt numai spre a-i face pre cei necredincioși să se minuneze și să se spăimânteze; ĭar proorocia este trebuincióssă și folositóre atât credincioșilor, cât și la cei necredincioși, fiind-că vădește și arată gândurile lor cele ascunse, măcar deși nu se dice, că proorocia acésta este semn și minune la cei necredincioși.

23. Deci de s'ar aduna tótă biserica împreună și toți ar grăi în limbi; de ar intra și de cei de rând, saŭ necredincioși, aŭ nu ar dice, că ați nebunit?

Câte puțin arată Pavel că osebitele limbi nu numai nu folosesc, ci și vatămă, de nu ar avea pre cine-va, ca să tâlmăcéscă. Iar acésta o dice pentru ca să obóre mândria Corintenilor, carî se făleaŭ cu grăirea osebitelor limbi; fiind-că eî socoteaŭ, că streinele limbi sînt care îi fac pre eî a se lăuda de către cei necredincioși. Pentru acésta Pavel dovedește cu totul dimprotivă, că limbile sînt spre necinstea lor, și spre defăimare, căci îi fac pre eî a se socoti de cei necredincioși, că sînt nebunî și eșiți din minți. Insă ca să nu socotéscă cine-va, că lucrul acesta, adecă a se grăi de rĕŭ, ca niște eșiți din minte, pre cei ce grăesc în limbi, că s'ar naște din darul limbilor, pentru acésta Apostolul dice că cei necredincioși și cei fără de minte vor dice, că ați nebunit și că sînteți eșiți din minte. Că de rând, dice[1]), saŭ necredincioși sînt carî o dic acésta, acest fel adecă precum erà și aceî ce diceaŭ pentru Apostolî, cum că sînt plinî de must, adecă beți: «că dice (Scriptura), că alții luând în rîs, diceaŭ că sînt plinî de must (Fapt. II, 13); fiind-că cei ce sînt înțelepți și din darul limbilor se folosesc, precum eraŭ aceî ce se minunaŭ de Apostolî atuncea, că povesteaŭ mărirele luĭ Dumnedeŭ: «că s'aŭ spăimântat, dice, și se minunaŭ, dicênd unii către alții: «aŭ nu toți acești ce grăesc sînt Galilieni, și cum îi audim noĭ pre eî grăind cu limbile nóstre mărirele luĭ Dumnedeŭ» (Fapt. II, 7)?

[1]) Iar Tedorit dice: „Omenii de rând aicea a numit pre cei neînvețați în credință, adecă pre cei ce nu știŭ taĭna buneĭ cinstiri de Dumnedeŭ.

24. Iar de ar prooroci toți, și ar intra un necredincios, saŭ prost, s'ar vădi de către toți; și s'ar judeca de toți.

25. Și așa cele ascunse ale inimeĭ luĭ se fac arătate și așa, căḑênd cu fața la pământ, s'ar închina luĭ Dumneḑeŭ, vestind că Dumneḑeŭ cu adevĕrat este întru noĭ.

Veḑĭ, o cetitoriule, că proorocia este maĭ folositóre decât limbile? Pentru-că ea arătând gândurile cele ascunse și cugetările inimeĭ, face pre necredincios să cunóscă pre Dumneḑeŭ și să cadă cu fața sa la pământ închinându-se luĭ și să mărturiséscă, că cu adevĕrat Dumneḑeŭ se află întru noĭ; precum una ca acésta s'a făcut și la împĕratul Navuhudonosor, că descoperindu-ĭ proorocul Daniil și arătându-ĭ atât visul luĭ cât și tâlmăcindu-ĭ vedenia luĭ, s'a îndemnat Navuhudonosor să ḑică aceste cuvinte: «cu adevĕrat Dumneḑeul vostru, acesta este Dumneḑeŭ, carele descopere taĭne» (Dan. II, 47)[1]). Invață-te dar, iubitule, din cuvintele acestea ale Apostoluluĭ, ce eraŭ ceea ce maĭ sus a ḑis acestaș Apostol în stihul 6 adecă, de aș veni la voĭ întru descoperire; căcĭ ĭată de aicea se arată că descoperirea este un fel de proorocie; și acésta încă maĭ învață-te, că Duhul Sfînt este Dumneḑeŭ; că ḑice că Dumneḑeŭ este întru voĭ, întru ceĭ ce prooroceșc adecă; cu adevĕrat Duhul Sfînt se află, carele arată întru dînșiĭ cele ce vor să fie și cele ascunse ale inimeĭ. Că a ḑis maĭ sus acestaș Pavel, că proorociile cu Duhul Sfînt se daŭ: «ĭar altuĭa proorocia întru acestaș Duh» (I Cor. XII, 10).

26. Ce dar este fraților? Când vĕ adunați împreună, fiește-carele din voĭ psalm are, învĕțătură are, descoperire are, limbă are, tâlmăcire are; tóte spre zidire facă-se.

Decĭ, ḑice, ce este de folos și ce se cade a face fraților?

[1]) Așa dupre Teodorit și când Apos. Petru prin Sf. Duh, a arătat furtișagul cel întru ascuns de Anania și de Safira și prin mustrare, amêndoĭ aŭ căḑut și aŭ murit și s'aŭ spăimêntat toți, câțĭ aŭ auḑit „și s'a făcut frică mare, ḑice, întru tótă adunarea și asupra tuturor câțĭ aŭ auḑit acestea“ (Fapt. V, 11). Ḑice însă și Mar. Vasilie: „Proorociĭ însă vĕḑ nu numaĭ cele viitóre, ci și cele ale vremeĭ aceiea neștiute fiind, precum ḑice Pavel; ĭar de prooroci și ar intra vre un necredincios saŭ vre un neînvĕțat cele ascunse ale inimeĭ luĭ se fac arătate; precum Eliseĭ (ḑicênd): „aŭ nu inima mea mergea împreună cu tine, când s'a întors bărbatul cu căruța sa, întru întimpinarea ta?“ (IV Impĕrați. V, 26) Este însă proorocie și procunoștința cea prin visurĭ, precum s'a făcu luĭ Iosif în Eghipt și precum s'a arătat luĭ Daniil în Babilon. Dar cun proorocește și Valaam și Caĭafa? Căcĭ și aceĭa aveaŭ pre ceĭa ce ĭĭ as cultaŭ, și Caĭafa ca arhiereŭ, ĭar celă-l-alt, ca vrăjitor, că la aceștia nu aŭ fost curățiе a sufletuluĭ.... ci iconomicește a lucrat într'înșiĭ cuvîntu nu dupre vrednicia lor, ci către vreme (la început tâlc. luĭ Isaia).

Dacă cine-va dintre voĭ are psalm, că din vechĭ alcătuĭaŭ óre carĭ hristianĭ din darul Sf. Duh psalmiĭ[1]), saŭ de are învĕţătură; că asemenea se da şi dar de învĕţătură; saŭ de ar avea descoperire, adecă proorocie, dela fel numind neamul şi dela parte pre totul; saŭ şi limbă de ar avea, că şi limbile le pomeneşte Pavel, pentru ca să nu se arăte că darul limbilor este cu totul lesne defăĭmat şi că nu ar fi în rânduĭală de dar, saŭ de ar avea tâlmăcirea limbilor;—tóte, dic, darurile acestea, cel ce le are să le întrebuinţeze spre zidirea şi folosul celor-l-alţĭ; pentru-că acésta este însuşirea hristianuluĭ: a zidi şi a folosi pre fraţiĭ sĕĭ. Dar cum póte a folosi acela, ce are numaĭ darul limbilor? De se va întovărăşi adecă şi se va uni cu cel ce are şi darul tâlmăcireĭ limbilor şi uniţĭ amêndoĭ şi arătând darul ce îl aŭ, folosesc.

27. Orĭ de grăeşte cine-va cu limbă, câte doĭ saŭ maĭ mult treĭ şi pre rând[2]) şi unul să tâlmăcéscă.

Nu opresc, dice, ca să grăiţĭ, fraţiĭ meĭ, osebite limbĭ, ci opresc de nu ar fi cine-va, ca să le tâlmăcéscă; decĭ nu grăiască toţĭ cu osebite limbĭ pentru a nu se face turburare şi nerânduĭală, ci doĭ saŭ mult treĭ; şi să nu grăiască ceĭ doĭ, saŭ ceĭ treĭ tot o dată, ci câte unul, adecă după ce va înceta unul să încépă celă-l-alt; însă numaĭ decât şi fără smintélă, trebue a fi unul, ca să tâlmăcéscă cele ce vor grăi aceĭ doĭ saŭ aceĭ treĭ.

28. Iar de nu va fi tâlmăcitor, tacă în biserică şi luişĭ grăiască şi luĭ Dumneḑeŭ.

Cela ce are darul limbilor, dice, când se află în biserică şi tâlmăcitor de limbĭ nu se află, să nu grăiască în limbĭ ci să tacă pentru ca să nu se arăte varvar la ceĭ mulţĭ, că grăeşte neînţelese şi nepricepute; iar de este atât de iubitor de slava deşartă, în cât nu póte a suferi să tacă, grăiască întru sineşĭ şi luĭ Dumneḑeŭ, adecă grăiască în linişte şi singur întru sineşĭ fără de glas, în cât numaĭ luĭ Dumneḑeŭ să-ĭ fie auḑite cele ce ḑice, dar nu şi ómenilor. Veḑĭ, o cetitoriule, înţelepciune a purtătoruluĭ de Duh Apostol; căcĭ şi când se pare că în-

[1]) De acésta şi Teodorit a ḑis: „Că uniĭ din tâlcuitorĭ aŭ ḑis, că învrednicindu-se óre care de duhovnicescul Dar a scris psalmĭ; şi că acésta însemnéză dumneḑeescul Apostol în epist. către Corinteni, ḑicênd: fieşte-carele din voĭ psalm are. Şi din psalmiĭ aceştia ḑice, că este şi ḑicerea aceea: „Deşteptă-te cela ce dormĭ şi scólă-te din morţĭ şi va lumina ţie Christos“ (tâlc. la acéstă ḑicere, către Efes. cap. V, stihul 14).

[2]) Formă de lipsă întrebuinţéză aicea Apostolul; iar fără de lipsă póte acésta ar fi: „Orĭ că limbă străină de grăeşte cine-va, câte doĭ saŭ cel mult treĭ; grăiască şi câte unul pre rând şi unul tâlmăcéscă.

démnă pre Corintenĭ să grăĭască în limbĭ, în aceeaşĭ vreme şi ĭĭ opreşte despre acestea.

29. Proorocĭ însă doĭ saŭ treĭ grăĭască şi ceĭ-l-alţĭ deslușéscă.

Am ḑis maĭ înainte că împreună cu adevĕraţiĭ proorocĭĭ luĭ Dumneḑeŭ eraŭ şi mincĭuno-proorocĭ mestecaţĭ şi vrăjitorĭ aĭ demonilor, carĭ nu se cunoşteaŭ; pentru acésta ḑice Apostolul aicea, că pre proorocĭĭ ceĭ adevĕraţĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ să-ĭ deslușéscă ceĭ-l-alţĭ, de sînt cu adevĕrat acest fel şi de nu cum-va se ascunde între aceştia şi vre un mincĭuno-prooroc saŭ vrăjitor; că era şi dar de deslușire, precum maĭ înainte am spus, cu care se cunoşteaŭ mincĭuno-proorocĭĭ şi adevĕraţiĭ proorocĭ. Porunceşte însă să proorocéscă doĭ saŭ treĭ proorocĭ şi nu toţĭ împreună, întâĭŭ pentru buna rânduĭală adecă, şi al doilea pentru ca să nu se întêmple a se ascunde prin greşală printre ceĭ adevĕraţĭ vrăjitorĭ şi mincĭuno-proorocĭ. Veḑĭ şi suptînsemnarea ḑicereĭ: «Altuĭa însă proorocia, ĭar altuĭa (s'a dat adecă) deslușirĭ de duhurĭ» (I Cor. XII, 10), de nevoe fiind.

30. Iar de se va descoperi altuĭa, ce şade, cel întâĭŭ tacă.

31. Că puteţĭ fieşte-carele, câte unul a prooroci, ca toţĭ să se înveţe şi toţĭ să se mângâe.

Cu aceste cuvinte învaţă Apostolul buna rânduĭală şi smerita cugetare, căcĭ ḑice: când va însufla Sf. Duh altuĭa înlăuntru în inima luĭ vre o descoperire şi proorocie[1]), atuncĭ tu

---

[1]) Cu ce chip se făcea dela Dumneḑeŭ descoperirea şi proorocia şi insuflarea întru ceĭ vrednicĭ, dupre amărunţime nimena o ştie, fără numaĭ singur Dumneḑeŭ şi ceĭ ce de Dumneḑeŭ se lucraŭ la cele de acest fel, precum ḑice teologul Grigorie, întru care ḑicênd maĭ înainte despre Isaia şi Iezechiil, în urmă adause şi maĭ ales, orĭ óre-care fantazie de ḑi de ar fi, de singurĭ sfinţiĭ teorisită, orĭ prin neminciunósă vedere de nópte, orĭ închipuire a stăpânitóreĭ minţĭ, întâlnindu-se cu cele ce voĭ să fie ca cu cele de faţă saŭ ce-va alt-fel de proorocie negrăită, nu am ce ḑice; ci o ştie Dumneḑeul proorocilor şi ceĭ ce se lucréză la cele de acest fel de către el (Cuv. II despre Teologhie). Iar Mar. Vasilie tâlcueşte óre cum cu care chip se face întru proorocĭ glasul cel dela Dumneḑeŭ; căcĭ ḑice: „Decĭ carele este glasul Domnuluĭ? Care din dóuĕ lovire în aer s'ar înţelege? Orĭ aer plin, ce ajunge la auḑul aceluĭa către carele se face glasul? Orĭ aer nicĭ una din acestea, ci óre care străin neam este glasul acesta, nălucindu-se în mintea ómenilor, pre care ĭa vrea Dumneḑeŭ să audă glasul acela". In cât a avea analogie fantasia acésta, către glasul acela, ce de multe orĭ se face în visurĭ. Că precum nelovindu-se aerul de multe orĭ, luăm vre o pomenire óre-care, graĭul şi voróve prin fantazii în somn, nu prin auḑ priimind glasul, ci însăş inima nóstră închipuindu-l. Una ca acésta trebue a socoti, că este şi glasul cel ce se face dela Dumneḑeŭ proorocilor (la tâlc. psalm. XXVIII,

carele aĭ început întâĭŭ a grăi, tacĭ; căcĭ de ar fi voit Duhul Sînt să grăeştĭ încă tu, nu ar fi mişcat pre acela. Apoĭ pentru ca să mângâe şi pre acela ce tace, ḑice: că puteţĭ toţĭ unul dupre altul să proroci̯ţĭ; adecă nu te mâhni tu, că aĭ tăcut, pentru-că poţĭ şi tu şi altul şi toţĭ osebit câte unul şi unul dupre altul să proroci̯ţĭ. Că aŭ dór numaĭ întru unul se cuprinde darul proroci̯eĭ? Nu, ci la toţĭ se dă, pentru ca să se înveţe tótă biserica şi tótă adunarea hristianilor, şi pentru ca să ia din prorocirea tuturor îndemnarea spre fapta bună.

32. Şi duhul prorocilor, prorocilor se supune.

Şi cuvîntul acesta l'a ḑis Apostolul spre mângâĭerea aceluĭa,

---

Acestaş sf. părinte tâlcueşte óre cum şi cu care chip se făcea arătarea luĭ Dumneḑeŭ prorocilor şi ḑice cum că se cer dóuĕ lucrurĭ la acésta: curăţia sufletuluĭ şi a inimeĭ şi lucirea adecă neteḑirea, care o are oglinda. Că precum chipul omuluĭ nu se închipueşte în omĕt, pentru ne neteḑimea ce o aŭ părticelele omĕtuluĭ, ci se închipueşte în oglinda cea curată, pentru neteḑirea şi lucirea ce are oglinda: aşa şi Dumneḑeŭ se arată la ceĭ ce aŭ inimă, nu numaĭ curată, ci şi netedă şi dréptă şi simplă. Că aşa ḑice: Cum proroceaŭ sufletele cele curate şi străvĕḑĕtóre? Făcêndu-se óre cum oglinde ale dumneḑeeşteĭ lucrărĭ, arătarea curată şi neturburată şi nicĭ ca cum turburându-se de patimile (cele?) trupuluĭ se arătaŭ. Că la toţĭ de faţă este S. Duh, dar însă la ceĭ ce sînt curaţĭ de patimĭ îşĭ arată însuşĭ puterea sa; ĭar la ceĭ ce îşĭ aŭ mintea tulburată de patimile păcatuluĭ, nu încă; că trebue pe lângă curăţie şi netezirea aşeḑĕreĭ ceiĭ drept stătătóre a se arăta.... Că precum arătările feţelor nu se fac în tóte materiile; ci întru cele ce aŭ óre-care lucire şi străvedere; aşa nicĭ întru tóte sufletele lucrarea Duhuluĭ, ci întru cele ce nimic strâmb aŭ, nicĭ sucit. Zăpada strĕlucită este, dar închipuirĭ de cele ce se arată asupra eĭ nu arată, pentru-că este aspră, alcătuită din spume înghe̯ţate; laptele alb este, ce nu priimeşte închipuirile, căcĭ şi întru acesta sînt óre-care beşicuţe cu apă şi cu négră închipuire se vede că se topesc. Aşa dar şi nepotrivirea vie̯ţeĭ, către priimirea dumneḑeeşteĭ lucrărĭ este neîndămânatecă (la începp. tâlc. luĭ Isaia). Se potriveşte la acésta însă şi ceea ce ḑice S. Ioan Scărarul: „Că întru prostime şi întru smerenie se arată Dumneḑeŭ“ (Cuv. XXVI, despre deslușire saŭ dréptă judecată). Adauge încă şi acestea Mar. Vasilie: „Decĭ când se dă sufletul pre sineşĭ la tótă iscusirea fapteĭ bune cu puterea cea mare a ĭubireĭ luĭ Dumneḑeŭ, neîncetat păzeşte întru sine întipărită pomenirea luĭ Dumneḑeŭ, şi cu chipul acesta va face a fi óre-cum Dumneḑeŭ locuind întru sine, din puternica privire cea către Dumneḑeŭ şi din ĭubirea cea negrăită păzit de Dumneḑeŭ fiind, se face vrednic de darul prorocieĭ, Dumneḑeŭ dându-ĭ putere dumneḑeéscă şi ochiĭ sufletuluĭ deschiḑêndu-ĭ, spre înţelegerea vedeniilor, celor ce le voeşte (tij). Ḑice însă şi Mar. Grigorie al Tesal.: că precum ar vedea cine-va către raza sóreluĭ, vede şi atomele cele din aer, măcar deşi nu este acestaşĭ scopos; aşa şi fericiţilor bărbaţilor acelora ce cu dumneḑeeştile raze curat privesc, de cele ce fireşte se apropie descoperirea tuturor; nu numaĭ a estimelor celor ce sînt, saŭ a acelor ce s'aŭ făcut, ci şi a celor ce în urmă vor să se facă, ca întru un trécăt cu adevĕrat, li se face cunoştinţa acestora, dupre analoghia curăţenieĭ (Cuvînt către Xeni).

ci a poruncit mai sus să tacă, când de către Sf. Duh altul s'ar porni spre acésta. Iar înțelegerea cuvîntului acestuia este acest fel: să nu te prieești, dice, nici să te gâlcevești, hristiane, căci ai tăcut și altul s'a pornit de Duhul Sînt, ca să grăiască; pentru-că însuși duhul, adecă darul cel ce se află întru tine și lucrarea Sf. Duh se supune duhovnicescului dar al celui-l-alt ce s'a pornit să prorocéscă. Și dacă duhul, adecă duhovnicescul dar se supune, cu mult mai vîrtos ești dator însuți a te supune, cel ce ai duhovnicescul darul acesta și să nu te prieești[1]). Unii însă așa au înțeles dicerea acésta: Vrăjitorii Elinilor adecă, după ce o dată se porneau din lăuntru de demoni, nu mai puteau să tacă, chiar deși ar fi voit să tacă; iar sfinții prorocii noștrii, întru a lor stăpânire este acésta, ori a grăi ori a tăcea și acésta este înțelegerea, ce o dice aicea Apostolul, că duhurile prorocilor, adecă duhovnicești darurile prorocilor, se supun însuși prorocilor acestora și în stăpânirea lor este ori a tăcea, ori a nu tăcea. Pentru acesta ca să nu dică acela, ce are darul proroției, cum pot să tac precum îmi poruncești, o fericite Pavle, de vrememe ce, am să grăesc, pornit fiind de Duhul Sînt? Pentru acésta răspunde lui Apostolul, cum că adevărat pornit de Duhul grăești; dar însuși Duhul, carele te pornește, se supune ție și dar în stăpânirea ta stă a tăcea și nu pricinui în zadar, că te pornește Duhul Sînt[2]).

33. Că Dumnedeŭ nu este al nerânduelei, ci al păcei; precum în tóte bisericile sfinților[3]).

Cu cuvintele acestea arată Pavel, că și lui Dumnedeŭ îi este plăcut, a tăcea unul ca acela, când se pornește celă-l-alt de către Duhul, ca să grăiască, dicênd că Dumnedeŭ nu este Dumnedeŭ al turburărei și al nerânduelei (care urméză, când nu tace unul, ci prorocesc toți); ci este Dumnedeŭ al păcei și al buneĭ rânduelĭ și acéstă pace și bună rânduială se urméză în tóte bi-

[1]) Așa dupre Teodorit, Iisus al lui Navi se supunea lui Moisi, Eliseiŭ lui Ilie și mulțimea prorocilor lui Eliseiŭ; așa și Apostoluluĭ Pavel se supuneau Timotei și Tit și cei-l-alți.

[2]) Dar aicea cu dreptate ar dice cine-va: pentru ce prorocul Ieremia, fiind-că a dis să nu mai numéscă mai mult numele Domnuluĭ, nicĭ să mai grăiască întru numele luĭ, i se ardea din lăuntru inima de lucrarea duhuluĭ și nu putea a suferi până să grăiască? „Și am dis: nu voiŭ numi numele Domnuluĭ și nu voiŭ grăi încă cu numele luĭ, și s'a făcut ca un foc arzênd, părjolind în ósele mele; și de față sînt în tóte părțile și nu pot a suferi“ (Cap. XX, Stih. 9). Răspundem: că cu adevărat lucrarea duhuluĭ ardea pre Ieremia și-l pornia pre el din lăuntru, ca să grăiască; fiind-că de o dată a tăcut și nu voia să grăiască și să prorocéscă cu numele Domnuluĭ; dar nu și îl pornea să grăiască, când alți proroc grăiaŭ cu numele Domnului și proroceaŭ, precum dice aicia Pavel.

[3]) Lipsește dicerea „pace petrece“.

sericile adeca adunari ale sfinților, adecă ale hristianilor; caci sinax și adunări adecă împreună adunări ale Elinilor și ale Evreilor. Rușinați-vĕ dar, dice, voi Corintenilor, cari petreceți afară de pacea și buna rânduiala a celor-l-alte biserici ale hristianilor.

34. Femeile vóstre în biserică tacă, că lor nu li s'a dat voe a grăi, ci a se supune, precum și legea dice.

Fiind-că tóte bine le-a rânduit și le-a învĕțat cerescul călător Apostol și despre limbi și despre prooroci, pentru a nu prooroci mulți împreună și a se face turburări și nerânduială; acum potóle și turburarea femeilor, cea din biserici, și dice că femeile în biserică trebue să tacă și nimic să grăiască, nici să cânte, nici să învețe; apoi dice și cea mai mare, că mai potrivit este lor a se supune; căci supunerea însemnéză pre tăcerea cea cu frică și rușinarea, precum se face și slujnicilor, care când se află stăpânul lor față, se tem și tac și se rușinéză. Dice însă că este scris în lege: femeile să se supue; iar lege numește pre cartea lui Moisi, a Facerei, intru care se scrie acestea pentru întâia femee Eva: «Către bărbatul tĕu întórcerea ta și el te va stăpâni» (Fac. III, 16). Deci dacă femeei i s'a poruncit să se supue bărbatului sĕu, cu mult mai vîrtos se cuvine a se supune duhovnicestilor dascălilor bisericei[1])?

35. Iar de voesc ce-va a se învĕța, în casă întrebe pre înșiși bărbații lor.

Ca cum ar dice cine-va: și de nu vor grăi femeile în biserică, cum se vor învĕța cele ce nu știu? Pentru acésta rĕspunzând Pavel dice, că în casa lor întrebe-și bărbații, ca să se învețe. Acéstă îndatorire însă a Apostolului și pre femei le face mai cucernice și mai împodobite și pre bărbații lor mai luători aminte, adecă spre a asculta mai cu luare aminte, cele ce se învață și se dic în biserică, fiind-că aŭ să le predaniséscă femeilor lor, când îi vor întreba în casă, câte aŭ audit și s'aŭ învĕțat în biserică.

Insemnéză însă din acésta, că femeilor nu le este ertat a grăi în biserică, nu numai pentru cele zadarnice, ci și pentru cele de nevoe și lor de suflet folositóre lucruri.

Că rușine este femeilor a grăi în biserică.

Fiind-că póte femeile aveaŭ de împodobire și faptă de laudă lor a grăi în biserică duhovnicești póte și dumnedeești cuvinte,

[1]) Iar Teodorit dice: „Fiind-că și femeilor atuncea se da darul Duhului și altele proroceau, iar altele în limbi osebite grăiaŭ; că voiŭ turna, dice, din Duhul meŭ preste tot trupul și vor prooroci fiii voștrii și fiicele vóstre vedenii vor vedea“ (Ioil III, 1). Pentru acésta voeaŭ și femeele cele ca acestea să se înfățișéze în biserică și să grăiască limbile cele ce s'a fost dat și să prorocéscă. A trebuit dar Apostolul a rândui și despre acestea.

pentru acésta Pavel dimprotivă dice, că acésta ce ele o socotesc laudă cu adevĕrat este necinste şi ruşine lor.

36. Aŭ dór dela voi a eşit cuvîntul luĭ Dumnedeŭ, saŭ la voi singurĭ a ajuns?

Cuvîntul acesta s'a închipuit de Apostol, ca cum s'ar dice împrotivă către aceĭa, carĭ grăesc împrotiva legĭuirilor celor de maĭ sus. Şi ce, dice, vĕ împotiviţĭ la acésta, hristianilor, şi nu socotiţĭ că este bine a tăcea femeile vóstre în biserică? Aŭ dór voi Corinteniĭ sînteţi învĕţătorii cei maĭ întâiŭ aĭ bunei cinstirĭ de Dumnedeŭ, şi dela voi a eşit întâĭŭ propoveduirea Evangheliei luĭ Christos şi a mers la cele-l-alte neamurĭ? Saŭ la singur voi a ajuns şi nu se cuvine să priimiţi şi voi acelea, ce le-aŭ priimit atâţia alţi hristianĭ? Ba, cu adevĕrat nu sînteţi acest fel; şi dar nicĭ voi sînteţi ceĭ maĭ întâĭŭ hristianĭ, nicĭ singurĭ. Pentru acésta se cuvine să priimiţi şi voi acelea, ce le priimeşte tótă lumea; şi precum la cele-l-alte biserici ale hristianilor tac femeile, aşa se cuvine să tacă şi în biserica vóstră.

37. De i se pare cuĭ-va a fi proroc saŭ duhovnicesc, cunóscă cele ce eŭ scriŭ vóuĕ, că sînt porunci ale Domnuluĭ.

Apucătura cea maĭ puternică decât tóte o a păzit Pavel şi o a pus la urmă, că adecă cele ce vĕ scriŭ sînt porunci ale Domnuluĭ. Că acestea vĕ porunceşte prin mine[1]) şi că acésta este adevĕrată, că cele ce vĕ scriŭ le porunceşte Domnul, negreşit de se va arăta cine-va la voi că este proroc le va cunóşte, saŭ că are vre un alt dar duhovnicesc de cunoştinţă.

38. Iar de nu cunóşte cine-va, nu cunóscă.

Adecă eŭ am dis, şi carele voeşte supună-se cuvintelor mele; ĭar a grăi Apostolul cu un chip ca acesta smerit, este semn de un bărbat, care nu vrea să întărescă voea sa; ci socoteşte şi priveşte la folosul obştesc. Obicĭnueşte însă Pavel a o face acésta, când nu are prea de nevoe pricină să stea împrotiva celor ce dic împrotivă[2]); căcĭ ce lucru de nevoe ar fi fost luĭ Pavel a sta

[1]) Iar cum că legile Apostoluluĭ sînt legĭ ale luĭ Christos, vedĭ şi la suptînsemnarea dicereĭ „eŭ dic nu Domnul“ (I Corint VII, 12). Şi la: „fiind-că căutaţĭ cercare de Christos cel ce grăeşte întru mine“ (II Cor. XIII, 3). Vedĭ şi la începutul cărţeĭ, către cetitorĭ.

[2]) Iar Chrisostom dice: cum că Pavel nu o face acésta pretutindenea, adecă a grăi cu un chip ca acesta smerit; ci când nu sînt prea de nevoe greşalele, ce se fac de ceĭ credincĭoşĭ. Pentru-că pentru alte păcate marĭ, când vorbeşte, nu dice aşa; dar cum? „Nu vĕ amăgiţĭ, nicĭ curvariĭ nicĭ malaherĭĭ şi cele-l-alte, împĕrăţia luĭ Dumnedeŭ nu o vor moşteni“ (I Cor. VI, 9). Şi ĭarăşĭ „ĭată eŭ Pavel dic vóuĕ, că de vĕ veţĭ tăĭa împrejur Christos pre voi nimic vĕ va folosi“ (Gal. V, 2). Aicea însă cuvîntul fiind pentru tăcerea femeilor în biserică, pentru acésta nu se împotiveşte, nicĭ îĭ înfruntéză pre eĭ fórte. Iar Teodorit aşa tâlcueşte dicerea acésta: „Pre

împrotivă și a îndupleca pre toți să crédă, că cele ce dice sînt porunci ale lui Dumnedeŭ? Și mai ales că a dis ucenicilor sĕi, că cine este duhovnicesc va cunóște, că cuvintele sale sînt dumnedeești. Că arătat este că toți cu un glas ar fi năvălit a dice că sînt dumnedeești ca să se arăte că eĭ sînt duhovnicești.

39. Deci, frații mei, rîvniți a proroci și de a grăi în limbi nu opriți.

După ce a învĕțat pre eĭ despre darurĭ dumnedeescul Apostol, apoĭ în mijloc a alăturat cuvîntul despre femeĭ; pentru acésta acum iarăși dice pentru duhovnicești darurĭ și darul proorociei îl pune mai întâiŭ dicênd: «Să rîvniți și să iubiți, frații mei, a proroci; iar pre darul limbilor îl pune al doilea. Nu a dis însă: ertați și îndemnați pre ceĭ-l-alți să grăiască în limbi; ci: nu-i opriți de a grăi; care și noi o obicĭnuim a o dice la lucrurĭ, ce nu sînt de nevoe, care nicĭ îndemnăm a se face, nicĭ oprim a nu se face.

40. Tóte cu bună cuviință și dupre rînduială facă-se.

Cu acest cuvînt cu încheere și cuprindĕtor îndreptéză dumnedeescul Pavel tóte lucrurile, despre care a grăit mai dinainte, atât pentru ceĭ ce grăesc în limbi, cât și despre femeile ce grăiaŭ în biserică și de obște pentru acelea ce nu se făceaŭ dupre rînduială la Corinteni. Cu bună cuviință însă și dupre rînduială s'ar fi făcut tóte acestea, dacă ceĭ ce grăiaŭ în limbi, le-ar fi grăit cu tâlcuirea și tâlmăcirea lor și ceĭ ce proroceaŭ de ar fi dat loc și vreme și celora-l-alți a proroci și femeile de ar fi tăcut în biserică.

CAP. XV.

1. Și cunoscută fac vóuĕ, fraților, Evanghelia, care o am binevestit vóuĕ.

Aicea intră Apostolul în cuvîntul cel despre înviere, carele este capul drept slăvitóreĭ credințeĭ nóstre, căcĭ de nu este învierea trupurilor, nicĭ Christos a înviat, și de nu a înviat Christos, nicĭ s'a întrupat, și așa desăvîrșit se perde și se stinge tótă credința nóstră, a hristianilor. Deci, de vreme ce dogma cea despre înviere șchiopăta și nu umbla drept, adecă nu se cugeta drept și cu deplinătate întru Corinteni (căcĭ înțelepții ceĭ din afară, precum eraŭ hristianiĭ ceĭ din Corint, tóte cele-l-alte dogme le

---

ceĭ ce aveaŭ pre dumnedeescul Duh, locuind întru dînșiĭ, duhovnicești ĭ-a numit; iar cel lipsit de darul acesta nu póte înțelege; pentru acésta și a dis: „Iar de nu cunóște cine-va nu cunóscă". Vedĭ și suptînsemnarea dicereĭ: „Iar cel duhovnicesc deslușéscă tóte" (I Cor. II, 15).

închipuit învierea cea de a treĭa ḑi a Domnuluĭ, prin Isaac, carele dupre treĭ ḑile s'a mântuit şi s'a dat viŭ maĭceĭ sale,

---

însemnările Domnuluĭ Evghenie) la întrebarea LXXXVII, întrebat fiind, care merge înainte, ḑiua saŭ nóptea? Aşa rĕspunde dela sineşĭ: „Dupre mosaicésca facere a lumeĭ, cu neputinţă este a ḑice că nóptea merge înaintea ḑileĭ; că maĭ întâĭŭ pre firea adevĕrateĭ luminĭ o a făcut; şi apoĭ s'a făcut nóptea, apuind lumina; şi s'a făcut nópte şi s'a făcut diminéţă, ḑi una; ĭar de vreme ce, de este vre o nóuĕ zidire în Christos, precum ḑice Apostolul, biserica luĭ Christos nu maĭ urméză ştiinţeĭ luĭ Moĭsi; de vreme ce s'ar afla că Christos Sâmbătă s'a sculat din morţi, adecă în ḑiua Sâmbeteĭ, pentru acésta a icnonomisit şi a poruncit Dumneḑeŭ şi Iudeiĭ de cu séră să încépă sâmbăta, adecă dela apusul sóreluĭ de vinerĭ, ca să nu aĭbă prilej asupra nóstră binecuvîntat, căcĭ începem din séra sâmbeteĭ Duminica. Dar acésta o a făcut Dumneḑeŭ, ca să te înveţĭ, că din întunerec am venit la lumină, pentru acésta dela întunerec începem şi popăsim la lumină.

Ci şi Mar. Atanasie la întreb. LII ḑice: „Fără de îndoĭală dar, nu lumina merge înaintea întunereculuĭ, însă pentru ca să nu afle Iudeiĭ, să ḑică către noi, că sâmbătă s'a sculat Christos, pentru acésta maĭ înainte aŭ astupat gura lor Dumneḑeŭ, legĭuind şi lor ca de cu séră, să încépă ḑiua sâmbeteĭ". Şi la întreb. LIII ḑice: „Fiind-că Dumneḑeŭ pre neamurĭ din întunerecul necunoştinţeĭ şi din lege, la lumina cunoştinţeĭ de Dumneḑeŭ şi a Evangheliei ĭ-a chemat, dupre cuviinţă dar a poruncit nóuĕ ca ḑiua înviereĭ sale de cu séră să o începem şi la lumină să o săvîrşim; că necuviincĭos lucru ar fi fost şi nepotrivit dela lumină a începe şi la întunerec şi nópte a săvîrşi ceĭ a luĭ Christos".

Acéstă numerătóre este cu adevĕrat minunată şi decât tóte cele-l-alte maĭ covîrşitóre a acelor treĭ nopţĭ-ḑile ale îngropăreĭ celeĭ de treĭ ḑile şi ale învieriĭ Domnuluĭ, care se arată de Mar. Atanasie şi de Anastasie. Iar cum că numerarea acésta este unită a) cu dumneḑeeştile Scripturĭ, este arătat din multe locurĭ; că porunceşte Sf. Scriptură, adecă Dumneḑeŭ prin Moĭsi să prăznuiască Evreiĭ, nu numaĭ ḑiua Paştilor, care era semn şi închipuire adevĕrateĭ pashăĭ nóstre şi a învieriĭ Domnuluĭ; ci şi sâmbetele şi cele-l-alte serbătorile lor din séră până în séră şi nu de diminéţă până în diminéţă. Şi despre praznicul pashăeĭ ḑice aşa: începêndu-se ḑiua a patru-spre-ḑecea a luneĭ întâĭa, de cu séră veţĭ mânca azime până în ḑiua a dóuĕ-ḑecĭ şi una a luneĭ până séra (Eş. XII, 18). Iar despre óĭa ceea ce se jertfea la pashă, ḑice aşa: „Şi o vor junghia tótă mulţimea adunăreĭ fiilor luĭ Israil către séră (Eş. XII, 6), adecă când se începe cântarea de séră a praznicului paştilor. Iar despre cele-l-alte sĕrbătorĭ aşa s'a scris în cea leviticéscă: „De cu séră până în séră veţĭ sabatesi sabatele vóstre" (Cap. XXIII, 35). Arătat dar este că Dumneḑeŭ aicea numeră începutul viitóreĭ ḑile, adecă de o nópte şi o ḑi, din séra ce purcede înainte, de unde şi nelucrarea şi odihna sâmbeteĭ din séra vinereĭ o aŭ predanisit; şi arată Evreiĭ până în ḑiua de astăḑĭ acésta păzindu-o, căcĭ îndată ce vine séra vinereĭ îndată încetéză despre tótă lucrarea şi o cinstesc acésta cu nelucrarea. In ce chip şi Amarand adecă neveştejitul Iudeul acela cinstind nelucrarea sâmbeteĭ, vinerĭ séra nu a voit să apuce cârma corăbieĭ, precum scrie Sinesie.

b) Numerarea acésta a celor treĭ ḑile şi treĭ nopţĭ a îngropăreĭ şi a învieriĭ Domnuluĭ este unită cu sfîntul şi icumenicul al VI sobor, pen-

fără a fi junghiat. S'a proînchipuit încă şi cu multe alte închipuirĭ şi cuvinte ale Scripturei vechĭ, că Isaia dice: «Şi Dom-

tru-că şi acesta urmând dicerilor celor de maĭ sus ale Sfintelor Scripturĭ, porunceşte să se prăznuiască învierea Domnuluĭ din séra sâmbeteĭ până în séra Duminiceĭ, şi împreună să se numere nóptea, ceea ce urméză înainte cu diua Duminiceĭ, ce urméză, ca o nópte şi o dĭ, în cât începênd o dĭ dela întunerec, să isprăvim în lumină; dicênd Sf. Sinod aşa: „Facem cunoscut credincĭoşilor că după intrarea cea din séra Sâmbeteĭ a celor preoţiţĭ în altarĭŭ, dupre obiceĭul ce se ţine, nimenea a pleca genunche, până în séra cea viitóre a Duminiceĭ.... Că înainte mergĕtóre a scularei Mântuitoruluĭ nostru, pre nóptea cea dupre sâmbătă luându-o, de aĭcea începem duhovniceşte dilele, la lumină din întunerec prăznicul săvîrşindu-l, ca întru o întrégă nópte şi dĭ de aĭcea prăznuind noĭ învierea Domnuluĭ (Canon XC).

c) Este unită numĕrarea acésta a celor treĭ dile dupre rânduĭală obşteştiĭ a tóteĭ catoliceşteĭ bisericeĭ luĭ Christos; că acésta urmând proroc̆iilor Sf. Scripturĭ şi canonuluĭ de maĭ sus al icumeniculuĭ Sinod, dintru început obicĭnueşte a prăznui sĕrbătorile eĭ dintru o séră până în cea-l-altă séră şi simplu a dice fieşte-care nópte cu dĭ începe de cu séră. Inainte mergĕtor al fieşte-căreea sĕrbătorĭ şi dile, înainte apucând séra cea de maĭ înainte până la medul nopţeĭ, precum legĭueşte Sf. Sinod; ĭar slujba cea de diminéţă a fieşte-căreĭa sĕrbătorĭ şi dile începe dela medul nopţeĭ. Iar de ar dice cine-va că dumnedeescul Dionisie al Alexandrieĭ, nóptea a sâmbeteĭ o numeşte pre cea dinaintea Duminiceĭ saŭ şi alţiĭ óre-carĭ, rĕspundem, că acésta aşa o numeşte, pentru-că se păzeşte cu postire până la al şéselea cĭas; ĭar dela al şéselea cĭas adecă se face învierea Domnuluĭ şi se cântă slujba cea de diminéţă a Duminiceĭ.

d) Este unită numĕrarea acésta şi cu obştescul obiceĭul ómenilor, pentru-că obştescul obiceĭŭ aşa numĕră dilele: şi de se întêmplă a muri cine-va orĭ în care cĭas al dileĭ ar fi, obicĭnuim diua aceea a o socoti o dĭ, împreună cu nóptea cea trecută; apoĭ lăsând o singură dĭ, cea din mijloc, în cea-l-altă dĭ, fĭ facem pomenire de treĭ dile; asemenea facem şi de s'ar naşte cine-va, în orĭ care cĭas al nopţeĭ de s'ar întêmpla, că unim nóptea aceea cu următórea dĭ şi o facem acésta început al naştereĭ luĭ, precum acestea le dice dumnedeescul Isidor Pilusiotul (la tâlc. luĭ Mat. cap. XXVII). Dar şi dumnedeésca Scriptură de multe orĭ o întrégă dĭ cu nópte o începe nu dela dĭ, ci dela nópte şi cu nóptea uneşte pre următórea dĭ la prea multe părţĭ. Că Isaia dice, „nóptea şi diua nu se va stinge“ (Cap. XXXIV, 15). Şi la Marcu scrie: „Să se scóle nóptea şi diua“ (Cap. IV, 27). Şi la Luca „a sluji nóptea şi diua“ (Cap. II, 27). Şi Pavel dice: „Nóptea şi diua nu am încetat“ (Fap. XX, 31). Şi ĭarăşĭ „nóptea şi diua lucrând“ (I Tesal. II, 9); şi altele prea multe, ca să nu le înşir tóte.

Ce dic acestea? Incă dupre înseşĭ începutul cel dintâĭŭ al simţiteĭ facereĭ lumeĭ se arată îndestul cum că întunerecul este maĭ întâĭŭ şi apoĭ lumina. Că cetim la începutul facereĭ aşa: „Intru început a făcut Dumnedeŭ cerĭul şi pământul, ĭar pământul era nevĕdut şi neformăluit şi întunerec era de-asupra adânculuĭ, şi Duhul luĭ Dumnedeŭ se purta pre de-asupra apeĭ“ (Fac. I, 1). De acésta teologiĭ se mĭră, că întunerecul acela ce era maĭ întâĭŭ a ţinut până la al şéselea cĭas al dileĭ ceĭĭ întâĭŭ şi până la amédă-dĭ; aducêndu-o acésta dela dicerea, că se purta pre de-asupra apeĭ, fiind timp imperfect (adecă nesăvîrşit), care nu în-

nul voește a-l curăți pre el de rană și a arăta luĭ lumină» (Isaia LIII). Și David dice: «Nu veĭ lăsa sufletul meŭ în iad» (Psalm. V, 16). Și Osie: «Ne va însănătoșa pre noĭ după dóuĕ dile, în diua a treĭa ne vom scula și vom viețui înaintea luĭ» (Osie cap. VI, 2).

5. Și s'a arătat luĭ Kifa.

Mai întâiŭ în rânduĭală pune pre Petru, Apostolul cel mai vrednic de credare decât toți, și măcar că Evanghelia dice că mai întâiŭ s'a arătat Mărieĭ Domnul, după ce s'a sculat (Mat. XXVIII), ci dintre bărbați mai întâiŭ s'a arătat luĭ Petru, ca unul ce întrecea pre ceĭ-l-alți ucenicĭ[1]), pentru-că trebuĭa acela

---

semnéză vreme scurtă, ci zăbavnică și îndelungată; ĭar dela amĕdă-dĭ, dic, că a început facerea lumineĭ; ĭar de vréme ce Dumnedeŭ întunerecul l'a numit nópte și lumina diuă, o a numit dupre Cap. 1 al Facer. dupre acésta și nóptea merge înaintea dileĭ.

Iar dacă am dice dimprotivă, că o nópte și o dĭ să înceapă de diminéță și nu de cu séră, urméză aceste dóuĕ marĭ necuviințe; întâiŭ s'ar afla că Christos a înviat din morți în diua sâmbeteĭ; precum a dis dumnedeescul Anastasie și dupre urmare a dóua dĭ ar fi învierea luĭ Christos și nicĭ odată de a treĭa dĭ, că de vreme ce o nópte și o dĭ începe de diminéță, urméză că din diminéța vinereĭ ceĭ marĭ, întru al nóuĕlea cĭas, al căreea a murit Christos, până în diminéța sâmbeteĭ ceĭ marĭ este o dĭ; asemenea din diminéța sâmbeteĭ ceĭ marĭ, până în diminéța Duminiceĭ Paștilor este altă o dĭ, și ĭată dóuĕ dile; iar fiind-că Domnul a înviat după al șéselea cĭas al nopțeĭ, apoĭ întru a dóua dĭ a înviat (și cu tóte că și aicea se ĭa partea ca tot, atât în cea dintâiŭ cât și în cea de a dóua dĭ) și nicĭ odinióră întru a treĭa, măcar de o ar tot micșora cine-va cât ar voi cu gândul sĕŭ. Din acésta însă ce urméză? A face pre Domnul mincĭunos, că despre acésta a dis, că după treĭ dile mĕ voĭŭ scula și Apostolul a dis aicea „că s'a sculat a treĭa dĭ"; și simbolul credințeĭ care dice: „Și a înviat a treĭa dĭ"; care de câtă necuviință este, cine nu o vede.

Iar al doilea de vom da că de diminéță se începe o întrégă dĭ cu nópte, urméză că biserica luĭ Christos se cuvine a începe, să dicem ca în diua sf. Gheorghie, să facă diminéța liturghia sfîntuluĭ; ĭar în séra dileĭ aceea să cânte slujba cea de séră a sfîntuluĭ; și în nóptea viitóreĭ dile, să-ĭ cânte slujba cea de diminéță și așa să săvîrșască slujba sfîntuluĭ. Adecă să încépă dela lumină și să săvîrșască la întunerec, acésta însă fiește cine o vede că este o rĕsturnare și o stricare și o întórcere pe dos a tóteĭ rânduelĕĭ slujbelor sf. bisericeĭ luĭ Christos. Cel ce voește, cetéscă în tomul al patrulea al bisericeștelĭ istoriĭ a luĭ Meletie că socotélă a Armenilor este acésta, a dice că sâmbăta s'a sculat Domnul și că învierea Domnuluĭ este de a dóua dĭ, unde chĭar anume acolo să scrie: „Dĭceaŭ (Armenii adecă), că Christos nu a înviat Duminică, ci sâmbătă; decĭ nu a treĭa dĭ dupre rĕstignire, ci a dóua dĭ" (tom. al patrulea cap. XXXIV).

[1]) Că dumnedeescul evanghelistul Luca scrie, că Cleopa și împreună cu el altul, îndată în cĭasul acela sculându-se s'a întors în Ierusalim și a aflat pre ceĭ un-spre-dece împreună adunați și pre ceĭ împreună cu

carele mai întâiŭ a mărturisit pre Christos, acela să vadă şi învierea luĭ Christos mai întâiŭ; ci pentru-că s'a fost lepădat Petru de Domnul, pentru acésta i s'a arătat luĭ mai întâiŭ dupre înviere Domnul, pentru ca să-ĭ arăte, că nu l'a lepădat.

Apoĭ celor doĭ-spre-ḑece.

Apostolul Matia după înălţarea Domnuluĭ s'a ales şi a intrat în locul luĭ Iuda şi nu îndată după înviere. Deci cum ḑice aicea Pavel, că s'a arătat celor doĭ-spre-ḑece? Ḑicem dar la acésta, că să se fi arătat Domnul după înălţare şi luĭ Matia; fiind-că şi luĭ Pavel după înălţare s'a arătat Domnul şi l'a chemat precum însuşĭ Pavel spune mai jos. Pentru acésta nicĭ vremea o a arătat Pavel, întru care s'a arătat Domnul la ceĭ doĭ-spre-ḑece, ci nehotărîtor a ḑis.

Unĭĭ însă ḑic, că la însemnarea de doĭ-spre-ḑece s'a făcut greşală de scriere şi în loc de a se scrie un-spre-ḑece s'a scris doĭ-spre-ḑece[1]), orĭ şi că Domnul cunoscênd cu ochĭul cel procunoscĕtor, că Matia are să se împreună-numere cu ceĭ un-spre-ḑece (spre a se plini numĕrul de doĭ-spre-ḑece), s'a arătat şi luĭ după înviere, pentru ca să nu fie mai josit decât ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ. O înţelegere ca acésta însemnéză şi Evanghelistul Ioan, cu ceea ce ḑice: ĭar Toma, unul din ceĭ doĭ-spre-ḑece (Cap. XX, stih 24); căcĭ mai adevĕrat era să ḑică cine-va, că Ioan împreună a numĕrat aicea pre Matia dupre procunoştinţă cu ceĭ-l-alţĭ un-spre-ḑece, decât că împreună a numĕrat cu dînşiĭ pre Iuda, dupre ce a vîndut pre Domnul, şi s'a spânzurat.

6. După aceea s'a arătat de o dată la mai sus de cincĭ sute de fraţĭ.

---

dînşiĭ ḑicênd: „Că cu adevĕrat s'a sculat Domnul şi s'a arătat luĭ Simon“ (Luca XXIV, 35); ĭar Ighisip (în cartea cea despre căderea Ierusalimuluĭ), ḑice că Domnul s'a arătat încă luĭ Petru şi când se afla în Roma.

[1]) Pentru acésta şi Ioan Damasc., în tâlc. epistolilor luĭ Pavel ḑice, în loc de doĭ-spre-ḑece un-spre-ḑece şi încă mi se pare că dumneḑeescul Ioan Evanghelistul şi după peirea luĭ Iuda ḑice numire de doĭ-spre-ḑece: „Iar Toma unul din ceĭ doĭ-spre-ḑece“, pentru cinstea şi respectarisirea numĕruluĭ, care Domnul din început a ales şi a voit să fie ucenicĭĭ sĕĭ atâţia; pentru acésta şi ceĭ-l-alţĭ evangheliştĭ vedem, că ḑic pre Iuda, din ceĭ doĭ-spre-ḑece şi după ce el s'a dus la arhiereĭ şi s'a tocmit pentru vîndarea Domnuluĭ: „Iată Iuda unul din ceĭ doĭ-spre-ḑece“ (Mat. XXVI, 47). Şi după vîndare vedem, că Domnul pórtă grijă pentru ceĭ doĭ-spre-ḑece şi ḑice că putea a ruga pre Părintele sĕŭ şi să trimită luĭ spre ajutor mai mult nu decât un-spre-ḑece, ci decât dóuĕ-spre-ḑece leghióne de anghelĭ“ (Mat. XXVI, 33). Şi pentru a se păzi întreg şi nerăşluit acest numĕr de Domnul ales de doĭ-spre-ḑece Apostolĭ, aŭ purtat grijă ceĭ un-spre-ḑece Apostolĭ să alégă pre Matia după înălţarea Domnuluĭ.

După ce a dovedit Mar. Pavel învierea Domnului din Scripturi, acum aduce și marturi ai învierei lui pre înșiși Apostolii și pre alți ómeni; iar ḑicerea «mai sus» unii o aŭ înțeles că însemnéză, de sus din ceriuri, fiind-că de-asupra capetelor lor s'a arătat, ca să încredințeze nu numai învierea sa, ci și înălțarea sa. Unii însă aŭ înțeles pre «mai sus de cinci șute» în loc de, că s'a arătat la mai mulți decât cinci sute.

Dintre cari mulți rĕmân până acum, iar unii și aŭ adormit.

Am, ḑice, marturi ai învierei lui Christos și ómeni, óre care ce încă sînt vii; ḑicênd însă Apostolul că a adormit unii, cu acésta a pus început de a ḑice despre înviere, pentru ca cel ce dórme, acela și se scólă.

7. Apoi s'a arătat lui Iacov.

Iacov ḑice aicea pre fratele Domnului, carele s'a așeḑat de însuși Domnul episcop al Ierusalimului, precum și Chrisostom despre acésta mărturisește[1]).

Apoi tuturor Apostolilor.

Că eraŭ și alți Apostoli, precum eraŭ cei șépte-ḑeci.

8. Iar pre urmă de toți, ca unuĭ născut fără de vreme, s'a arătat și mie.

Plin este de smerită cugetare cuvîntul acesta al Sf. Apostol, însă cu înțelepciune îl întrebuințéză și proḑice aicea acéstă smerită cugetare, ca când va ḑice cuvîntul acela mare, adecă că mai mult decât toți am ostenit, să nu fie necrezut ca un mândru și trufaș, căci se numește pre sineși ectroma (adecă grozăvie); și acésta chiar se ḑice la unul, ce se naște nedeplinit și ciuntit prunc, care îl lépădă mai înainte de vreme femeea cea îngrecată. Deci fiind-că și Apostolul nevrednic și lepădat se socotește pre sineși despre a fi Apostol al Domnului, pentru acésta și s'a numit pre sineși grozăvie, ca un nedeplinit și ciuntat pentru vrednicia apostolésca. Unii însă ḑic că ectroma este nașterea cea mai de pre urmă a femeei, care obștește se ḑice fără graiŭ; pentru acésta Pavel așa se numește pre sineși, pentru-că mai pre urmă decât toți Apostolii a vĕḑut pre Domnul[2]).

[1]) Insemnéză că Climent Stromateul, Cart. VII al supt tâlcuirilor, înalțând pre Iacov, îl ḑice frate al lui Dumneḑeŭ; „dreptului Iacov și lui Ioan și lui Petru după înviere, le-a dat Domnul cunoștința și aceștia celor-l-alți Apostoli o aŭ predanisit; iar ceĭ-l-alți Apostoli ĭarăși o aŭ predanisit acésta celor 70. De acésta Isihie ḑicea, că Petru vorovea poporului; iar Iacov legĭuia. Veḑi și suptînsemnarea ḑicerei: „Iar pre altul din Apostoli nu am vĕḑut, fără numai pre Iacov fratele Domnului“ (Gal. I, 19). Ca se cunoști faptele cele bune și darurile dumneḑeesculuĭ Iacov acestuia.

[2]) Iar Coresie ḑice, că pentru acésta Pavel s'a numit pre sineși grozăvie, pentru-că la întórcerea sa s'a orbit și pentru-că fără vreme și după

9. Că eŭ sînt maĭ micul Apostolilor, carele nu sînt vrednic a mĕ numi Apostol, pentru-că am gonit biserica luĭ Dumneḑeŭ.

Pentru sineşĭ vorbeşte aicea Apostolul şi ḑice, că nu numaĭ din numĕrul celor doĭ-spre-ḑece Apostolĭ nu este; ci nicĭ din numĕrul celora-l-alţĭ şépte-ḑecĭ; ci că nicĭ cum este vrednic a se numi Apostol. Veḑĭ însă, o cetitoriule, cum îşĭ aduce aminte Pavel de pĕcatele acelea (adecă de gónele ce făcea hristianilor), de care prin sfîntul Botez s'a sloboḑit, pentru ca să arăte cu aducerea aminte acósta, ce dar mare ĭ-a făcut Dumneḑeŭ luĭ[1]).

---

ce s'a înălţat Domnul s'a făcut Apostol; pentru-că era afară din numĕrul celor doĭ-spre-ḑece Apostolĭ. De vreme ce, precum ḑice Zvetonie la viaţa luĭ Octavian Augustului, Romanii aveaŭ obiceĭŭ a numi grozăviĭ, pre ceĭ ce se făceaŭ sfetnicĭ al împĕrăţieĭ cu hatâr. Iar Teodorit aşa tâlcueşte, ḑicênd: „Că vrênd a se numi pre sineşĭ maĭ prost decât toţĭ ómeniĭ, lăsând pre toţĭ ceĭ depliniţĭ în mitra maĭcilor lor şi născuţĭ dupre legea fireĭ, se asémenă pre sineşĭ cu un prunc nedeplinit, carele nicĭ intră în catalogul ómenilor".

[1]) Pentru acésta şi noĭ toţĭ ceĭ ce am făcut pĕcate, să ne aducem aminte de ele, şi să ne pocăim înaintea luĭ Dumneḑeŭ, mâhnindu-ne şi suspinând, chiar de le-am şi mărturisit şi de am şi priimit dela duhovnicescul părintele nostru potrivita canonisire, avênd pildă pre Apostolul Pavel, carele măcar că a luat ertare dela Dumneḑeŭ, pentru gónele ce făcea bisericeĭ luĭ Christos, cu tóte acestea ĭarăşĭ îşĭ aduce aminte de ele. Că şi însuşĭ Dumneḑeŭ aşa ne porunceşte prin Isaia să facem, ḑicênd: „Eŭ sînt cela ce şterg pĕcatele tale şi nu le voĭŭ pomeni; tu însă pomeneşte-le şi ne vom judeca, ḑice Domnul; spune tu pĕcatele tale întâĭŭ, apoĭ te veĭ îndrepta" (Is. XLIII, 25). Pentru acésta şi Ritorul cel aurit al bisericeĭ aşa ne sfătueşte ḑicênd, trebue însă noĭ curăţiţĭ fiind de pĕcate, înaintea ochilor noştriĭ a le avea pĕcatele acestea, deşi Dumneḑeŭ pentru ĭubirea de ómenĭ a ertat pĕcatul, ci tu către folosul sufletuluĭ tĕŭ aĭbeţĭ pĕcatul înaintea ochilor tĕĭ. Că pomenirea celor trecute se face depărtarea de cele urmĕtóre; şi cela ce pentru cele trecute se muşcă (adecă îl dóre) pre sineşĭ, despre cele al doilea maĭ sigură îşĭ arată socotinţa. Pentru acésta şi David ḑice „şi pĕcatul meŭ, înaintea mea este pururea" ca înaintea ochilor sĕĭ avênd cele maĭ nainte făcute să nu cadă într'altele viitóre (Cuv. II, despre pocăinţă). Şi aĭurea ḑice: nu e lucru mic, nu puţin spre îndreptare a aduna tóte pĕcatele sale, dupre fel şi adese-orĭ a-'şĭ aduce aminte şi a le pomeni cine-va că cela ce o face acésta se va umili, în câţ a se socoti pre sineşĭ nicĭ vrednic de a maĭ fi viŭ; ĭar cela ce o socoteşte acésta va fi maĭ móle decât tótă céra; ca să nu-mĭ spuĭ numaĭ pre curviile, nicĭ acele ştiute, ci şi vrăşmăşuirile cele ascunse şi clevetirile şi prihănirile şi slava deşartă şi zavistia şi tóte acestea trebue a le aduna, că nicĭ aceştia sînt departe de muncă. Decĭ nicĭ acestea să le socoteştĭ micĭ, ci adună-le tóte şi ca într'o carte scrie-le, că de le veĭ scrie tu, Dumneḑeŭ le va şterge; precum ĭar de nu le veĭ scrie tu, Dumneḑeŭ şi le-a scris şi-ţĭ va cere dare de sémă. Decĭ mult maĭ bine este de către noĭ a se scrie acestea şi de sus a se şterge, decât dimprotivă noĭ uĭtându-le şi Dumneḑeŭ înaintea ochilor noştriĭ a ni le

Pentru ce pricină Apostolul își numĕră metehnele sale? Pentru ca să se facă cu acésta mai vrednic de credință; căci cel ce cu adevĕrat își spune greșalele și metehnele sale și nu-și face hatâr lui-și, acela cu adevĕrat și lui Christos în zădar și fără folos, nu i-ar face har și nu ar spune ce-va mai pre sus de adevĕr.

10. Insă cu Darul lui Dumnedeŭ sînt ceea ce sînt.

Cu cuvintele acestea arată Mar. Pavel că metehnele le dă asupra sa, iar isprăvile le dă la Darul lui Dumnedeŭ.

Și darul lui cel întru mine, nu s'a făcut deșert, ci mai mult decât toți am ostenit.

Și cuvîntul acesta cu sfială și cu smerenie l'a dis fericitul Pavel; căcĭ nu a dis că am făcut fapte vrednice de dumnedeescul Dar, ci că Darul nu s'a arătat zadarnic și nefolositor cel dat mie dela Dumnedeŭ; cum? și cu ce chip? Cu acésta, că mai mult decât toți cei-l-alți Apostoli am ostenit, dice, și nu a dis, că m'am primejduit, ci a dis mai smerit cuvînt, că am ostenit, și așa cu numele ostenelei și-a recomenduit lauda sa. Pentru ca să se arăte însă vrednic de credință, pentru acésta dumnedeescul Apostol așa le dice acestea, fiind-că învĕțătorul se cuvine a fi vrednic de credință înaintea ucenicilor sĕi, carĭ îl ascultă.

Nu eŭ însă, ci Darul lui Dumnedeŭ, cel ce este împreună cu mine.

Și acest lucru dice, a osteni eŭ atâta, al Darului lui Dumnedeŭ este și nu ispravă a mea[1]).

11. Decĭ orĭ eŭ orĭ aceĭa, așa propoveduim și așa ați credut.

Saŭ eŭ, dice, de am ostenit mai mult decât ceĭ-l-alți, saŭ ceĭ-l-alți împreună cu mine Apostolĭ, de aŭ ostenit mai mult decât mine întru propoveduire să ne conglăsuim toți. Și nu a dis: de nu mĕ credeți pre mine, încredințați-vĕ de ceĭ-l-alți; pentru-că de ar fi dis așa, s'ar fi nemicnicit pre sineși și nu s'ar fi arătat pre sineși martur vrednic de credare și de adevĕr; ci dice, că și însuși în deosebĭ este îndestul spre a fi credut. Asemenea încă și aceĭa sînt îndestuĭ spre a fi creduți; ci și cu a dice, că așa propoveduim, a arătat că adevĕrate sînt cele ce

pune în ziua aceea (Cuvînt XLVI, întru alegere tom. VII). Vedĭ și exomologhitarion al meŭ, întru sfătuirea către cei ce se pocăește, cum se cuvine, și de care pĕcate a-'și aduce aminte pĕcătosul.

[1]) De acésta și Teodorit a tâlcuit dicênd: „Și nicĭ fiind silit a-'și descoperi ale sale, și-a adus aminte de cugetarea sa (adecă de cea smerită); că ascunde minunile și ostenéla o arată și acéata dice că este a dumnedeesculuĭ Dar.

se ḑic de el. Căcĭ nu grăim, ḑice, în vre un ungherĭŭ şi loc ascuns, ci arătat şi de faţă înaintea tuturor, şi nu numaĭ maĭ înainte, ci şi acum. A ḑis însă şi că aşa aţĭ creḑut, pentru ca să arate că acum nu cred aşa, fiind-că se clăteaŭ în credinţă şi maĭ ales în dogma învierei; pre lângă cele-l-alte însă aduce spre mărturia adevĕrului pre însăşĭ credinţa lor, cu care a creḑut; fiind-că, ḑice, că voĭ aşa prost şi cum s'ar fi întîmplat nu aţĭ fi creḑut la cuvinte mincĭunóse şi plăzmuite, de nu v'aţĭ fi încredinţat, că cele ce se ḑic de noĭ Apóstolĭĭ sînt adevĕrate.

12. Iar dacă Christos se propovedueşte că s'a sculat din morţĭ, cum ḑic unii între voĭ, că învierea morţilor nu este?

Prea bun silogism face aicea Pavel, că după ce a dovedit maĭ întâĭŭ că Christos s'a sculat din morţĭ şi că aşa se propovedueşte de el şi de ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ, că s'a sculat; dupre urmare dela învierea luĭ Christos formălueşte şi închee şi pre obştésca înviere a ómenilor celor morţĭ; fiind-că urméză capului, care este Christos şi celă-l-alt trup, adecă biserica[1]). Nu prihăneşte însă pre toţi Corintenĭĭ, căcĭ ḑicea că nu se nădĕḑueşte învierea morţilor, pentru ca să nu-ĭ facă maĭ fără de rusine şi maĭ obraznicĭ, ci ḑice, că unĭĭ dintre dînşiĭ o ḑic acésta.

13. Iar de nu este învierea morţilor, apoĭ nicĭ Christos s'a sculat.

Pentru ca să nu ḑică Corintenĭĭ că Christos cu adevĕrat s'a sculat, însă preste tot cuprinḑĕtóre şi obştéscă înviere a tuturor morţilor nu se va face, pentru acésta dela cuvîntul lor face silogism Apostolul şi ḑice, că dacă nu este înviere precum voĭ ḑiceţĭ, apoĭ nicĭ Christos a înviat; căcĭ una este formăluitóre şi doveditóre de cea-l-altă; căcĭ pentru ce pricină Christos ar fi înviat, dacă nu ar fi urmat ca învierea luĭ să se facă începătură a învierei nóstre?

14. Iar de nu s'a sculat Christos, zădarnică dar e propoveduirea nóstră, deşartă încă şi credinţa vóstră.

Căcĭ de a murit, ḑice, Christos şi apoĭ nu ar fi putut a se scula din morţĭ, nicĭ pĕcatul dar s'a omorît, nicĭ mórtea dar s'a stricat; şi deşartă dar şi zădarnică a fost propoveduirea, ceea ce noĭ am propoveduit la voĭ şi deşarte şi zadarnice lucrurĭ şi voĭ aţĭ creḑut[2]).

[1]) Ḑice însă şi Teodorit, că Apostolul puind temelie pre învierea luĭ Christos, asupra aceştia zideşte pre cuvîntul cel despre obştésca înviere şi întrebuinţéză fórte puternice silogismurĭ.

[2]) Dar ḑice şi Sf. Grigorie al Nisieĭ, că Apostolul prin înpleticirea celor ce se ţin una de alta formăleşte pre nezmintitul adevĕr întru încheerĭ ḑicênd: „Că de nu este învierea morţilor, nicĭ Christos a înviat; iar de nu a înviat Christos, zădarnică este credinţa cea într'însul; că pro-

15. Ne aflăm încă şi marturĭ mincĭunoşĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ, că am fi mărturisit împrotiva luĭ, că ar fi înviat pre Christos, pre carele nu l'ar fi înviat, dacă morţiĭ nu se vor scula.

Necuvioşĭ, ḑice, şi marturĭ mincĭunoşĭ, ne aflăm noĭ Apostoliĭ, ceĭ ce am propoveduit şi voĭ carĭ aţĭ creḑut, pentru-că am clevetit pre Dumneḑeŭ şi cu mincĭunĭ am mărturisit, că a înviat pre Christos, pre carele nu l'ar fi înviat. Acésta însă urméză, adecă că Dumneḑeŭ nu ar fi sculat din morţĭ pre Christos, dacă nu ar învia morţiĭ. Drept aceea fiind-că ceea ce urméză este cu necuviinţă, adecă de am ḑice că Dumneḑeŭ nu a sculat pre Christos din morţĭ, apoĭ nicĭ acésta se cuvine să o credem, că adecă morţiĭ nu vor învia.

16. Că de nu se vor scula morţiĭ, nicĭ Christos s'a sculat.

17. Şi de nu s'a sculat Christos, deşartă este credinţa vóstră.

Iarăşĭ şi aicea cu acelaşĭ silogism se luptă şi ḑice: că pentru acésta Christos a înviat, pentru ca să facă catolicésca înviere a tuturor morţilor; ĭar dacă învierea morţilor nu se face, nicĭ Christos dar a înviat; ĭar acésta dându-se, că Christoş nu ar fi înviat, zădarnică dar şi deşartă este credinţa vóstră, care socotélă este prea fără cuviinţă.

Încă sînteţĭ întru pĕcatele vóstre.

De nu a înviat Christos, apoĭ nicĭ a murit; ĭar de nu a murit, apoĭ nicĭ pĕcatul a stricat, căcĭ mórtea luĭ Christos a fost dezlegarea pĕcatuluĭ; «că ĭată, ḑice Ioan, mĭelul luĭ Dumneḑeŭ cela ce ridică pĕcatul lumeĭ» (Ioan I, 29). Că mĭel pre Christos l'a numit, pentru junghierea ce urma să o sufere pentru pĕcatele lumeĭ; şi de nu s'a dezlegat pĕcatul, apoĭ voĭ vĕ aflaţĭ înpĕcat, şi cum aţĭ creḑut, că v'aţĭ sloboḑit de pĕcat prin sf. botez, carele se face întru mortea şi întru învierea Domnuluĭ.

---

punerea adevĕrată fiind, că Christos din morţĭ a înviat, şĭ ceea ce se ţine de acésta, negreşit trebue a fi adevĕrată, adecă că este învierea morţilor; că cu particularnica dovadă, împreună se dovedeşte şi cea obştéscă (acésta însă se înţelege dupre acésta că Christos, noŭ Adam fiind, întru sineşĭ cuprinde pre tótă omenirea). Şi dimprotivă, de ḑice cine-va că este mincĭună, cea preste tot cuprinḑĕtóre, adecă a nu fi învierea morţilor, nicĭ cea din parte negreşit s'ar afla adevĕrată, că adecă Christos s'a sculat din morţĭ, că ceea ce este cu neputinţă preste tot, negreşit nicĭ altuĭa óre-cuĭ ar fi cu putinţă. Dar însă acésta dela toţĭ ceĭ ce aŭ priimit cuvîntul credinţeĭ este fără ḑicere împrotivă, cum că Christos din morţĭ s'a sculat, negreşit dar întru credinţa cea din parte a învîereĭ luĭ Christos şi cea preste tot cuprinḑĕtóre va avea creḑare (Voróvă la ḑicerea: ĭar când se vor supune luĭ tóte. Tomul II).

18. Și ceĭ ce aŭ adormit în Christos, dar aŭ perit.

Deci, dice, și frații ceĭ ce aŭ murit pentru Christos și carĭ aŭ fost pĕcătuit, aŭ perit dintre noĭ, dacă nu este învierea morților. Încă și toți de obște, ceĭ ce aŭ adormit întru credința luĭ Christos și în viața acésta strâmtorită și ticăloșită și aceștia aŭ perit; fiind-că eĭ în zădar s'aŭ lipsit de lucrurile cele veselitóre și pricinuitóre de bucurie ale lumeĭ și nicĭ după mórte nădĕjduesc să dobândéscă vre un bine, dacă învierea morților nu este.

19. Și de nădĕjduim întru Christos numaĭ în viața acésta, maĭ ticăloși decât toți ómeniĭ sîntem.

Dacă numaĭ în viața acésta vremelnică se sfîrșește hristianicésca nóstră credință și de privim noĭ numaĭ la acéstă vremelnică viață, care nădĕjduim în Christos, și acolo nu este altă vecînică viață, cu adevĕrat maĭ ticăloși și maĭ nenorociți sîntem decât toți ómeniĭ ceĭ necredincioși și necinstitorĭ de Dumnedeŭ; pentru-că nicĭ de bunătățile cele de față ne îndulcim aicea, ca ceĭ necinstitorĭ de Dumnedeŭ, precum și maĭ sus a dis, nicĭ de acele viitóre ne vom îndulci, dacă nu ne vom scula din morți.

Dar ar dice cine-va că deși trupurile nu se vor scula, sufletul însă, nemuritor fiind, singur se va îndulci de vecînicile bunătățĭ. Rĕspundem că nicĭ o adevĕrată socotélă și credĕmînt are cuvîntul acesta, pentru-că nu a ostenit sufletul singur, ci a ostenit și trupul[1]) și dar ce dreptate ar fi acésta, ca trupul adecă, carele a suferit cea maĭ multă ostenélă, a se duce întru a nu fi și a nu se odihni, nicĭ a se îndulci de nicĭ o bunătate, ĭar

---

[1]) Întru un glas dice și dumnedeescul Chrisostom: „Ce dicĭ o fericite Pavle? că numaĭ în viața acésta sîntem nădĕjduind, dacă trupurile nu se vor scula din morți, sufletele rĕmâind și nemuritóre fiind? Așa dice, măcar deși ar rĕmâne sufletul, măcar de deciurĭ de miĭ de anĭ de ar fi nemuritor, precum cu adevĕrat și este, fără de trup nu ar dobândi bunătățile acelea negrăite, precum cu adevĕrat nicĭ s'ar munci, cu tóte că se vor arăta înaintea judecățeĭ luĭ Iisus ca fiește-carele să ĭa acelea ce prin trup, orĭ bune orĭ rele, precum le-a făcut“ (a dóua către Corint.). Pentru acésta dice: de sîntem nădĕjduind în Christos numaĭ în viața acésta, maĭ jalnicĭ sîntem decât toți ómeniĭ, că de nu învia trupul, neîncununat va rĕmânea sufletul afară de fericirea aceea ce va fi în ceriurĭ; ĭar de va fi acésta, nimic atuncea vom dobândi cu totul; ĭar dacă atuncea nimica, întru acéstă viață dar urmĕză a fi cele ale rĕsplătirilor (Vor. XXXIX la I către Cor.). Insemnéză însă că din cuvintele acestea și ale luĭ Pavel și ale luĭ Chrisost. și ale luĭ Teofilact, se obóră socotința apusenilor, cea despre câștigarea bunătăților și a rĕutăților, ce dic, că se face acum. Vedĭ și dicerea: „Decĭ mi se păstréză mie cununa dreptățeĭ“ (II Timot.); și a dicereĭ: „Aceștia toți mărturisiți fiind prin credință, nu aŭ luat făgăduința“ (Evr. XI, 39).

singur sufletul a se încununa şi a se îndulci de bunătăţi; acésta este o arătată nedreptate.

20. Iar acum Christos din morţi s'a sculat, începătură celor adormiţi s'a făcut[1]).

După ce a arătat Apostolul câte necuviinţe urméză dintru a nu crede cine-va, că este învierea morţilor, poftoreşte ĭarăşĭ aicea cuvîntul cel despre înviere şi ḑice că acestea urméză, de nu s'ar face învierea morţilor, fiind-că din acestea urméză că nicĭ Christos n'a înviat. Acum însă de vreme ce cu adevĕrat Christos a înviat, apoĭ şi învierea obştéscă cu adevĕrat se va face şi necuviinţele acestea nu vor urma, şi adese-orĭ ḑice că «din morţi», ca să astupe gurile ereticilor manihei, carĭ ḑiceaŭ că Christos trupeşte nu a murit, ci gânditoreşte, precum maĭ înainte am ḑis. Căcĭ dacă Christos s'a făcut începătură celor adormiţi, apoĭ negreşit trebue şi ceĭ adormiţi să învieze; căcĭ precum începătura are şi pre ceĭ ce urméză eĭ, fiind-că de pildă începătură se ḑice, când unul din ceĭ mulţi începe maĭ întâĭŭ a face un lucru, care urméză şi ceĭa-l-alţi a'l face, dupre urmare, după acela.

21. Că de vreme ce prin om s'a făcut mórtea, prin om şi învierea morţilor.

22. Că precum întru Adam toţi mor, aşa şi întru Christos, toţi se vor face viĭ.

Aicea spune pricina, cu care adeveréză pre cele maĭ sus ḑise dumneḑeescul Apostol; trebuĭa, ḑice, să birulască firea cea întru Christos, care întru Adam s'a biruit şi omul cel ce a că-

---

[1]) Nu pot aicea să tac frumósa teorie, ce o face înţeleptul Eustratie Arghentie în cuvîntul cel despre taĭnă (fóĭa 21); că ḑice acesta acolo, că ḑiua Duminică, întru care a înviat Domnul, acésta se numia a dóua ḑi a azimelor, dupre Filon şi Iosif iudeiĭ; ĭar a dóua ḑi după cea întâĭŭ dupre cartea leviticéscă, întru care se făcea proadücerea mănunchĭului de grâŭ, care şi praznicul mănuncheluĭ se numea, adecă începătura secerişuluĭ, precum ḑice Dumneḑeŭ în cea leviticéscă: „Ḑi fiilor luĭ Israil.. când veţĭ intra în pământul care-l voiŭ da vóuĕ şi veţĭ secera secerişu luĭ, şi veţĭ aduce mănunchĭul pârga secerişuluĭ vostru la preot... a dóua ḑi după cea întâĭŭ, îl va lua acesta preotul (Levit. XXIII, 10).

Decĭ fiind-că Christos a înviat întru acésta, întru care se proaduce pârga mănunchĭuluĭ, pentru acésta dumneḑeescul Apostol la noĭma acést privind ḑice, că Christos a făcut începătură a celor adormiţi, fiind-că ş el s'a proadus la Dumneḑeŭ şi Tatăl prin învierea sa, ca începătură ş pârgă sfîntă a tuturor celor ce urméză, în urmă să învieze. Se săvîrşe însă proaducerea mănunchĭuluĭ cu mare serbare şi prăznuire şi cu mult bucurie şi veselie; pentru acésta şi de Filon se numeşte „prăznuire pentru mănunchĭŭ"; închipuire însă era bucuria acésta a bucurieĭ învierĕ Domnuluĭ.

dut și s'a biruit, acesta-și ĭarăși să biruĭască și să se scóle[1]); fiind-că precum întru Adam, adecă pentru pĕcatul luĭ Adam, aŭ căḑut toți ómenii, ceĭ ce s'aŭ născut dintr'însul în mórte; așa și întru Christos toți se vor scula; adecă fiind-că Christos s'a aflat fără de pĕcat, și pentru acésta dupre urmare nu era vinovat morțeĭ și pentru-că de voe a murit, saŭ și s'a sculat ĭarăși, fiind-că nu era cu putință a se stăpâni de mórte, începătorul vieței, precum a cuvîntat vîrfelnicul Apostolilor Petru, ḑicênd: «Pre carele Dumneḑeŭ l'a sculat, stricând durerile morțeĭ; fiind-că nu era cu putință a se stăpâni el de mórte» (Fapt. II, 24). Acestea însă tóte sînt și împrotiva ereticilor manihei, carĭ nu mărturiseaŭ că Christos trupește s'a sculat, ci gânditorește, precum maĭ înainte am ḑis.

23. Fiește-carele însă întru a sa rânduĭală.

Fiind-că maĭ sus a ḑis dumneḑeescul Apostol, că toți vor învia pentru ca să nu socotești tu, o cetitorĭule, că și pĕcătoșiĭ se vor mântui, pentru acésta dupre urmare ḑice: că în cât dupre a învia, toți și pĕcătoșiĭ și drepții se vor face viĭ; însă fieștecarele se va rândui întru a sa rânduĭală și în parte aceea, de care este vrednic[2]).

Incepătura Christos, apoĭ ceĭ aĭ luĭ Christos, întru venirea luĭ, apoĭ sfîrșitul.

Incepătură, ḑice, și cale a învierei s'a făcut Christos, ĭar după Christos, se vor scula și ceĭ aĭ luĭ Christos, adecă hristianiĭ credincioșiĭ luĭ, ceĭ ce aŭ sporit întru fapta bună, aceștia vor învia maĭ întâĭŭ întru Christos, când va veni Christos din cerĭŭ[3]).

---

[1]) Pentru acésta a ḑis Grigorie al Nisieĭ: „Că nimic alta este învierea, fără numaĭ cu adevĕrat așeḑarea în starea cea din început (Vor. I la Eclisiast). Pentru acésta și alțiĭ hotărăsc învierea, că este a dóuă stare a celuĭ căḑut; ĭar Teodorit așa tâlcuește ḑicerea acésta: „Priviți la temelia neamuluĭ și vedeți pre strĕnepoți urmând strĕmoșilor și toți muritorĭ făcêndu-se, de vreme ce acela a priimit murirea; așa și tótă firea ómenilor va urma stăpânuluĭ Christos și se va împărtăși de înviere; că întâĭŭ născut și acesta din morți este, precum vechĭul Adam, cel întâĭŭ plăzmuit și potrivit acum a numit pre Christos om, știindu-l și Dumneḑeŭ, că cea de o ființă arătându-o, să adevereze pre cuvîntul despre înviere.

[2]) Așa și Domnul (ḑice Teodorit) învață în sfinților Evangheliĭ, că pre mieĭ, adecă îĭ va pune de-a drépta; ĭar pre ezĭ de-a stânga.

[3]) Așa dumneḑeescul Chirĭl al Alexandrieĭ tâlcuește ḑicerea acésta: „Cele îndatorite celor ce cred maĭ cu cuviință ţóteĭ fireĭ le dăruește; că pentru acésta și dumneḑeescul Apost. Pavel, descoperind nóuĕ taĭna despre învierea ce va să fie, începătură ḑice pre Christos, că vom învia, fiind-că el maĭ întâĭŭ s'a sculat din morți; ci apoĭ, ḑice, ceĭ aĭ luĭ Christos, întru venirea luĭ; maĭ înainte de toți ceĭa-l-alți, ḑice, că vor învia ceĭ ce s'a însușit luĭ prin credință; maĭ ales arătând pre înviere îndatorită acelora cu judecată și cu osebire, dacă și trece la tótă firea din bu-

Că acésta însemnéză ḑicerea: «Intru venirea luĭ»; fiind-că dreptiĭ vor avea óre-care privilegiŭ și vrednicie și întru însașĭ învierea ce aŭ să o dobândéscă; ĭar privilegiul acesta este, eĭ maĭ întâĭŭ decât ceĭ-l-alțĭ a se scula din morțĭ, pentru-că dreptiĭ aŭ să se răpéscă în norĭ, spre întîmpinarea Domnului în văzduh, precum acestaș Pavel ḑice (I Tesal. IV, 16); pentru acéstă pricină și vor învia maĭ întâĭŭ, că păcătoșiĭ nu aŭ să se răpéscă în norĭ, ci vor aștepta pre judecătorul jos, ca niște osândiți ce sînt; apoĭ va urma sfîrșitul tuturor ómenilor și a-l însuși învierei lor, fiind-că toți aŭ să învieze de obște; căcĭ nu va urma atuncea precum a urmat acum, că Christos a înviat, ĭar ómeniĭ și lucrurile cele omenești aŭ rămas la locul lor nestrĕmutate; dar atuncea vor lua sfîrșit tóte cele omenești.

24. Când va da luĭ Dumneḑeŭ și Tatăluĭ împĕrăția.

Dóuĕ împĕrățiĭ ale luĭ Dumneḑeŭ știe Sf. Scriptură: pre una dupre apropiere; ĭar pre cea-l-altă dupre facerea totuluĭ; că Dumneḑeŭ împĕrățește cu adevĕrat preste toți și elinĭ și evreĭ și preste însuși demoniĭ și fără de a voi eĭ, dupre cuvîntul zidireĭ totuluĭ, fiind-că toți sînt făpturĭ și zidirĭ ale salĕ și se supun și fără a voi împĕrățieĭ luĭ. Împĕrățește însă Dumneḑeŭ și preste hristianĭ și preste sfinți, carĭ se supun luĭ de bună voea lor dupre cuvîntul apropiereĭ, adecă fiind-că sînt credincĭoșĭ și casnicĭ și prietenĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ; pentru împĕrăția acésta dupre apropiere a credincĭoșilor, ḑice Dumneḑeŭ Tatăl către Dumneḑeŭ Fiĭul prin David: «Cere dela mine și voiŭ da ție neamurĭ moștenirea ta» (Psalm. II, 8). Și ĭarăși despre acésta ḑice Christos după învierea din morțĭ: «mi s'a dat tótă stăpânirea în cerĭŭ și pre pămênt» (Mat. XXVIII, 18). Decĭ împĕrăția acésta dupre apropiere a celor credincĭoșĭ o predanisește Fiĭul către Tatăl, precum ḑice aicea Pavel, adecă o isprăvește și o deplinește pre ea, precum de pildă un împĕrat ar fi încredințat fiuluĭ sĕŭ a da rĕzboiŭ óre căror neamurĭ, care

---

nătate și ĭubirea de ómenĭ a luĭ Dumneḑeŭ, celuĭ ce a voit desăvîrșit să strice pre mórte (Cart. IV, Cap. VI despre tăerea împrejur în a opta ḑi). Iar Teodorit ḑice: aĭ luĭ Christos însă numește nu numaĭ pre ceĭ ce aŭ crezut într'însul după înomenire, ci și pre ceĭ ce s'aŭ aflat în lege și maĭ înainte de lege întru buna cinstire de Dumneḑeŭ și a strălucit întru fapta bună; adecă câți s'aŭ săvîrșit prin credința Christosuluĭ, ce urma să vie. Veḑĭ și subînsemarea ḑicereĭ: „Și ceĭ morțĭ întru Christos vor învia maĭ întâĭ" (I Tesal. IV, 16). Ḑice însă și Sf. Grigorie Nisis: precum la trupul nostru o lucrare din a simțirilor, aduce simțirea la tot trupul cel unit cu mădularul acela, așa ca cum ar fi un dobitoc óre-care din tótă omenésca fire învierea uneĭ părți (adecă a luĭ Christos) trece la tot trupul, dupre împreună ținerea și unirea fireĭ, din parte la totul împreună împărțindu-se (în cuvîntul catihicesc Cap. XXXII).

s'ar fi revoltarisit despre el, pentru ca să iconomiséscă bine rĕzboĭul acesta şi să biruĭască pre revoltanţi; decĭ când fiĭul va isprăvi rĕzboĭul acela şi va birui şi va supune pre neamurile cele revoltarisite, atuncea se ḑice, că da tatălui sĕŭ rĕzboĭul, adecă că a arătat tatălui sĕŭ lucrul cel dat luĭ şi cum că l'a isprăvit pre el[1]). Decĭ ḑice Pavel aicea cum că, când Fiĭul va supune pre tóte, atuncea se va face sfîrşitul, căcĭ atuncea Christos va împĕrăţi preste noĭ cei credincĭoşi cu tótă deplinătatea; de vreme ce atuncea nu avem maĭ mult a ne împărţi parte luĭ Dumneḑeŭ şi parte diavoluluĭ, stăpânitoruluĭ lumeĭ, precum acum, cĭ toţi vom fi casnicĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ, precum ḑice teologul Grigorie (Cuv. II despre Fiĭul). Că înfăţişéză şi predanisește Tatălui Fiĭul, slobodă pre tótă împĕrăţia, adecă pre credincĭoşii ceĭ ce se împĕrătesc de el, care împĕrăţie maĭ înainte era răpită şi robită de apostatul diavol, precum ḑice dumneḑeescul Chiril al Alexandrieĭ, în cartea a IV asupra luĭ Iulian.

Când va strica tótă începĕtoria şi tótă stăpânirea şi puterea.

Atuncea, ḑice, va fi sfîrşitul, când va birui şi va conteni Fiĭul pre tóte puterile cele rele ale apostaţilor demonĭ; căcĭ acum încă lucréză demonĭĭ şi stăpânesc din parte pre mulţi ómenĭ; ĭar atuncea desăvîrşit va înceta lucrarea şi stăpânirea lor; despre care a ḑis acestaş Pavel: «Nu este nóuĕ lupta împrotiva sângeluĭ şi a trupuluĭ, ci împrotiva începĕtoriilor şi a stăpânirilor» (Efes. VI, 12). Şi aĭurea acestaş scria ḑicênd: «Ca întru numele luĭ Iisus tot genunchiul să se plece al celor cereştĭ şi al celor pămênteştĭ şi al celor dintru adânc» (Filips. II, 10).

25. Că trebue a împĕrăţi el, până ce va pune pre toţi vrăşmaşiĭ supt picĭórele sale[2]).

[1]) Predanisește însă Fiĭul Tatăluĭ împĕrăţia, nu că el se lipsește de dînsa (pentru-că acésta este o socotélă fórte nebunéscă, de a cugeta cine-va adecă, căcĭ când se revoltarisise împĕrăţia cea de acest fel şi avea rĕzboĭŭ, să fie a luĭ; ĭar după ce o a împĕcat, atuncĭ să se lipséscă de ea), ci o dă pentru ca să facă împreună părtaş al isprăveĭ sale şi pre Tatăl, fiind-că tóte ale dumneḑeeștеĭ Treimĭ sînt obşteştĭ; că de şi Fiĭul s'a întrupat, însă cu buna voinţă a Tatăluĭ şi cu împreună lucrarea Sf. Duh s'a întrupat. Pentru acésta obşteştĭ sînt ale dumneḑeeștеĭ Treimĭ şi isprăvile, carĭ le-a făcut Fiĭul întrupându-se şi rĕstignindu-se şi înviind. Se ḑice însă că dă Fiĭul Tatăluĭ împĕrăţia, fiind-că îl veseleşte cu isprava, fiind-că nu are maĭ mult a se mâhni pentru dînsa, nicĭ împreună a se oşti şi a birui pentru dînsa; şi nu pentru-că se lipseşte de dînsa, şi că maĭ mult nu o vor avea dupre înţeleptul Fotie; orĭ dă Fiĭul Tatăluĭ împĕrăţia dupre Teodorit: „Nu însuşĭ dezbrăcându-se de împĕrăţie, ci pre tiranul diavol şi pre împreună lucrătoriĭ luĭ supuindu-ĭ, şi pre toţi făcêndu-ĭ să se plece şi să cunóscă pre Dumneḑeul a tóte".

[2]) Ḑicerea acésta tâlcuindu-o Teodorit ḑice: „Că de ḑic ceĭ ce cuge-

26. Vrăşmaşul cel de pre urmă, mórtea, se va strica. De vreme ce a dis Pavel că Christos va strica pre revoltantele puteri ale demonilor şi că va face biruinţă şi izbânde, de urmare era să dică care; că póte ar slăbi până a le face tóte şi nu va putea a le isprăvi. Pentru acésta dice Pavel aicea că nu-i va fi cu neputinţă, ci trebue a împĕrăţi adecă a se purta ca un împĕrat şi puternic, până va supune pre vrăşmaşii sĕi şi apoi după toţi se supue pre mórte; căci cel ce va supune pre diavolul, arătat că va supune şi pre lucrul şi isprava diavolului, care este mórtea. Dar mórtea cum se va arăta că s'a supus, de nu va borî trupurile morţilor, câte le ţine pentru a sa stăpânire; că atuncea chiar se birueşte mórtea, când şi jafurile cele ce le are luate, i se vor răpi, adecă trupurile cele mórte, precum a dis Domnul: «Cum póte cine-va a intra în casa celui tare şi vasele luĭ a le răpi, de nu va lega maĭ întâiŭ pre cel tare şi atuncea să răpéscă casa luĭ?» (Mat. XII, 29). Deci audind tu, o cetitoriule, că Christos are să strice tótă începĕtoria şi stăpânirea, să nu te temĭ că va slăbi şi nu va putea isprăvi acestea; căci însuşi le va face tóte împĕrăţind şi ocârmuind rĕzboiul, până ce va supune pre toţi vrăşmaşii. Veḑi, iubitule, că dicerea acésta «până», ce o dice aicea Pavel, nu o dice spre surparea celor din urmă, ci pentru pricina cea maĭ înainte disă, adecă pentru-că împĕrăţia luĭ Christos ţine şi stăpâneşte şi nu va slăbi, până ce le va isprăvi tóte; iar isprăvindu-le acestea atuncea cu mult maĭ vîrtos va împĕrăţi, pentru-că «împĕrăţieĭ luĭ nu-i va fi sfîrşit, precum arhanghelul a dis către prea curata Fecióră (Luca I, 33). Iar teologul Grigorie dice, că Fiiul se dice că împĕrăteşte în viaţa

---

téză ale luĭ Arie şi ale luĭ Evnomie, cum-că acest glas se află numaĭ la singur Fiiul adecă: „până ce", audă şi pre însuşi Dumneḑeŭ Tatăl că dice: „Eŭ sînt şi până ce veţi îmbĕtrâni, eŭ sînt" (Isaia XLVI, 4). Aşa însă înţelegêndu-se cuvîntul, precum ereticiĭ de maĭ sus vor, se va afla Dumneḑeŭ Tatăl a-şi avea estimea împreună mĕsurată cu bĕtrâneţa ómenilor; dar a bârfi cine-va acestea, este însuşire de ómeni nebuni. Deci precum Dumneḑeŭ şi Tatăl este pururea vecuitor şi fără de sfîrşit, aşa pururea vecuitor şi fără de sfîrşit este şi Fiiul; are încă şi împĕrăţia vecînică, precum arătat a dis Daniil (proorocul); „Împĕrăţia luĭ este împĕrăţia vecînică, care nu se va strica în véc" (Daniil VII, 14).

Iar Sf. Grigorie Nisis, a împĕrăţi aicea a înţeles în loc de: va viteji; că aşa dice: că trebue a împĕrăţi el până ce va pune pre vrăşmaşi supt picĭórele sale, precum socotesc de vom priimi, înţelegênd, că va birui el împĕrăţind; că atuncea va înceta de vitejie cel puternic întru rĕzboiŭ, când se va perde tot cel ce stă împrotiva bineluĭ. Când pre tótă împĕrăţia sa aducêndu-o împreună, o va aduce înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi Tatăluĭ, către sineşi pre tóte unindu-le (Vor. la dicerea: „Iar când se vor supune luĭ tóte (Tom. II).

acésta, adecă că lucréza pre ascultarea cea către el a nóstră, a ómenilor celor ce ne împĕrățim (de Dînsul adecă) și că ne supune pre noĭ sub împĕrăția sa (Cuv. II despre Fiĭul). Pentru acésta și după ce noĭ, cei ce ne împĕrățim, ne vom supune luĭ, atuncea încetéză împĕrăția luĭ cea de acest fel a luĭ, adecă silința și lucrarea, ce o facem noĭ, spre a ne împĕrăți de dînsul; căcĭ precum un ziditor zidește o casă, până ce-ĭ pune acoperemêntul și după aceea încetéză de lucrul zidireĭ, cu un chip ca acesta și Fiĭul împĕrățește, adecă lucréză împĕrăția luĭ cea asupra nóstră, până ce noĭ cu deplinătate ne vom împĕrăți de el[1]).

27. Că tóte le-a supus supt picĭórele luĭ; ĭar când dice, că tóte sînt supuse luĭ, arătat este că afară de cela ce a supus luĭ pre tóte.

Fiind-că a spus Apostolul despre Fiĭul, că are să strice pre vrășmașĭ și să facă biruință, s'a temut nu cum-va să se socotéscă Fiĭul, că este alt început nenăscut afară de Tatăl; pentru acésta dar pre tóte le dă la Tatăl dicênd: că Tatăl a supus Fiĭuluĭ pre vrășmașĭ. Și ĭarăși, fiind-că se scria către Elinĭ, carĭ credeaŭ că Zefs s'a sculat asupra luĭ Hronos, Tatăluĭ luĭ și a luat împĕrăția supt dînsul, s'a temut, nu cum-va să prepue Corinteniĭ și pentru Fiĭul Dumnedeuluĭ celuĭ adevĕrat una ca acésta, că adecă s'a ridicat asupra Părinteluĭ sĕŭ, Dumnedeuluĭ celuĭ adevĕrat. Pentru acésta dupre urmare dice: că tóte s'aŭ supus Fiĭuluĭ, afară numaĭ de Tatăl[2]); că Tatăl maĭ ales a supus Fiĭuluĭ pre tóte; însemnéză însă că supunerea acésta este mântuitórea către ceĭ ce se-supun, dupre sfîntul Grigorie al Nisieĭ, ce dice: arătat se tâlcuește cu numele supunereĭ, că la dînșiĭ este mântuirea (adecă la ceĭ supușĭ) (Vor. la dicerea: «Iar când se vor supune luĭ»; tomul al II-lea).

28. Iar când se vor supune luĭ tóte, atuncea și însuși

[1]) Vedĭ la cea către Evreĭ Cap. I, 13, unde dice că Tatăl pune pe vrășmașĭ supt picĭórele Fiĭuluĭ, pentru ca să arăte cinste către Fiĭul sĕŭ, precum tâlcuește Teofilact, măcar că aicea maĭ jos dice Pavel, că Tatăl a supus Fiĭuluĭ pre tóte.

[2]) Pentru acésta marele între cuvioșĭ Varsanufie la tâlcuirea dicereĭ aceștia, aduce istoria acésta dicênd: Obiceĭŭ era la óre-carĭ din Elinĭ așa: când venea în vîrstă fiul împĕratuluĭ lor, se adunaŭ eĭ și omoraŭ pre însuși Tatăl, și ca nu ceĭ ce priimesc propoveduirea Apostoluluĭ să aĭbă cum-va socotință dupre obiceĭul lor și pentru Fiĭul luĭ Dumnedeŭ acéstașĭ să prepue, a depărtat împărtășirea acésta (adecă înțelegerea și prepusul acesta dela dînșiĭ dicênd lor: „Când se vor supune luĭ tóte, atuncea și însuși Fiĭul se va supune celuĭa ce ĭ-a supus luĭ tóte". Maĭ acesteași cu sfințitul Teofilact și cu dumnedeescul Varsanufie, le dice și Teodorĭt în tâlcuirea acesteĭ dicerĭ.

Fiĭul se va supune celuĭa ce ĭ-a supus luĭ pre tóte.

Pentru a nu ḑice cine-va, că deși nu s'a supus Tatăl Fiĭuluĭ, dară însă nimica oprește de a fi Fiĭul maĭ puternic decât Tatăl, pentru acésta Apostolul acéstă propunere surpându-o cu covîrșire ḑice: «Că și Fiĭul se va supune Tatăluĭ», ca cu cuvîntul acesta să arăte pre multa unire ce o are Fiĭul cu Tatăl. Drept aceea, știut să-ți fie, o cetitoriule, că Tatăl este pricinuitorul și izvorul puterei aceștia întru Fiĭul și că Fiĭul nu este altă óre-care putere protivnică Tatăluĭ. Iar deși Pavel a întrebuințat smerită ḑicere a supuneriĭ maĭ mult decât se cuvine, să nu te miri, cetitoriule, căci obicĭnuește Pavel, când urméză să smulgă din rădăcină vre o ereticéscă cugetare, a întrebuința multă covîrșire. Precum de pildă vrênd el să arăte că femeea cea credincĭósă nu se vatămă de împreuna locuire cu necredincĭosul barbatul eĭ, a ḑis că: «Se sfințește bărbatul cel necredincĭos întru femeea cea credincĭósă» (I Cor. VII, 14). Nu că o ḑice acésta, că bărbatul cel ce este necredincĭos se face sînt; ci arătând cu covîrșitórea ḑicerea acésta, că nu se vatămă credincĭósa femee, dacă locuește împreună cu necredincĭosul bărbatul séŭ. Așa și aicea cu numele supuneriĭ smulge din rădăcină rĕul prepus, care l'ar prepune óre-cine, că póte Fiĭul este maĭ puternic decât Tatăl, fiind-că a putut de a isprăvit atâtea marĭ lucrurĭ. Iar teologul Grigorie ḑice (în cuv. II despre Fiĭul), cum că Fiĭul fiind-că îșĭ însușește tóte cele omenești ale nóstre, pentru acésta și pre supunerea nóstră a sa o socotește; că acum în viața acésta ne luptăm și ne împrotivim luĭ Dumneḑeŭ, ceĭ necredincĭoșĭ adecă, lepădându-se de el; ĭar noĭ credincĭoșiĭ hristianĭ slujim patimilor și cu acésta sîntem nesupușĭ luĭ Dumneḑeŭ, ĭar când ceĭ necredincĭoșĭ adecă vor cunóște pre Dumneḑeŭ, pre carele acum îl tăgăduesc; ĭar noĭ credincĭoșiĭ ne vom prefăce dela patimile cele din viața acésta, atuncea cu adevĕrat se ḑice, că Fiĭul s'a supus Tatăluĭ, fiind-că Fiĭul s'a îmbrăcat cu omenescul nostru chip, ale sale socotește și pre metehnele cele omenești ale nóstre[1]).

[1]) Pentru acésta și purtătorul de Dumneḑeŭ Maxim, dela teolog. Grigorie luând din cuv. al II-lea despre Fiĭul: „Cât sînt eŭ de nedeplinit și nesupus, neascultând pre Dumneḑeŭ prin lucrarea poruncilor, nicĭ făcêndu-mĕ deplinit cu mintea dupre cunoștință, nedeplinit și nesupus ca mine și Christos pre sineși se socotește pentru mine; că îl micșorez pre el și îl scurtez și împreună cu el mărindu-mĕ aflându-mĕ trup al luĭ Christos și parte din parte“ (cap. XXX din suta a dóua dir teolog.). Audĭ, fratele meŭ hristiane, carele le cetești acestea, ce înfricoșat cuvînt ḑice aicea sf. Maxim? Cel ce nu se supune luĭ Dumneḑeŭ ḑice, nieĭ păzește poruncile luĭ, acela din partea sa și pre stăpânul Christos îl face nesupus luĭ Dumneḑeŭ. Veḑĭ unde se sue hula și nesupu-

Ca să fie Dumnedeŭ tóte întru tóte.

Adecă ca să fie tóte atârnate de Tatăl, și pentru a nu socoti cine-va dóue începetorii întru dumnedeire fără de început și osebite una de alta; căci când vrășmașii se vor pune sub picióre le Fiiului și Fiiul nu se împrotivește Tatăluĭ, ci se supune precum să cuvine a se supune Fiiul și Dumnedeŭ luĭ Dumnedeŭ și Tatăluĭ, negreșit atuncea Dumnedeŭ și Tatăl va fi tóte întru tóte. Unii însă a dis (precum este sf. Grigorie al Nisieĭ) că prin cuvintele acestea se arată desăvîrșita stricare și perdarea rĕutățeĭ, fiind-că se supun luĭ Dumnedeŭ tóte; pentru-că, când nu va fi pĕcat, arătat e că Dumnedeŭ va fi întru toți. Când adecă precum a dis teologul Grigorie, nu vom fi mulți dupre mișcările și dupre patimile, la care acum ne împărțim fără să avem întru sine-ne vre o depărtare dela Dumnedeŭ, decât numaĭ puțină; ci vom fi toți în chip dumnedeesc, toți încăpênd pre singurul Dumnedeŭ (Cuv. II despre Fiiul), fiind-că atuncea Dumnedeŭ

---

nerea ta, iubitule? Pentru acésta silește cât poți a te supune luĭ Dumnedeŭ și a păzi poruncile luĭ, ca nu din pricina ta să se necinstéscă și să se ocărască capul tĕŭ, carele este stăpânul Christos.

Iar Mar. Vasilie dice: „De se supune Fiiul dumnedeește Tatăluĭ, din început dar se supune, de când este și Dumnedeŭ; iar de nu se supunea maĭ înainte, ci la urmă se va supune, omenește dar pentru noĭ (se va supune) și nu dumnedeește maĭ pre sus de sine (Cuv. IV împrotiva luĭ Evnomie). Iar Mar. Atanasie în tom. al II-lea despre întrupésca arătare a luĭ Dumnedeŭ Cuvîntuluĭ împrotiva Arienilor, așa tâlcuește dicerea: „Fiiul se va supune celuĭa ce ĭ-a supus luĭ tóte, adecă când, dice, ne vom supune toți Fiiuluĭ și ne vom afla mădulărĭ ale luĭ și ne vom face luĭ ca fiiĭ luĭ Dumnedeŭ; că voĭ, dice, unul sînteți în Christos Iisus. Atuncea și el se va supune împreună cu voĭ Tatăluĭ, ca capul pentru mădulările sale; căci mădulările luĭ încă nesupuindu-se tóte, el, capul lor, înca nu s'a supus Tatăluĭ, așteptând pre mădulările sale; iar de ar fi fost unul din ceĭ supușĭ, dintru început s'ar fi supus Tatăluĭ și nu ar face acésta la sfîrșit; că noĭ sîntem împreună cu el supuindu-ne Tatăluĭ și noĭ sîntem, carĭ împĕrățim întru el. Și Teodorit dice: „Precum Christos a luat pĕcatele nóstre și a purtat bólele, ca unul ce s'a făcut începĕtură a firiĭ, așa și nesupunerea nóstră, cea de acum și supunerea cea de atuncea, o însușește lui-și, și noĭ după scăparea de stricăciune supuindu-ne, se dice că însuși se supune".

Pentru acésta și teologul Grigorie dice: „Că acésta este supunerea luĭ Christos, dupre cuvîntul meŭ adecă plinirea părinteștei voĭ" (cuv. II despre Fiiul). Și Grigorie Nisis dice: „Deci când va veni prin tóte binele, atuncea tot trupul luĭ (adecă biserica) se va supune stăpânireĭ ceiĭ de viață făcĕtóre și așa supunerea trupuluĭ acestuĭa, se dice că este supunere a Fiiuluĭ, a celuĭ ce s'a făcut părtaș cu trupul sĕŭ, care este biserica" (Vor. la dicerea: „Când se vor supune luĭ tóte"; tom. II). Și iarăși: „Deci cela ce ne-a unit pre noĭ către sineși și însuși s'a unit cu noĭ și prin toți una cu noĭ făcêndu-se, tóte cele ale nóstre le însușește luișĭ; iar dovada bunătăților nóstre este supunerea cea către dumnedeire (Tit).

va fi nóuĕ tóte şi hrană şi adăpare şi îmbrăcăminte şi înţelegere şi mişcare[1]).

29. Căcĭ, ce vor face ceĭ ce se botézá pentru morţĭ, dacă morţiĭ nicĭ cum se vor scula[2])? Ce şi se botézá pentru morţĭ?

---

[1]) Inalt însă şi străbătător tâlcueşte pre ḑicerea acésta, sf. Grigorie al Nisieĭ: viaţa nóstră acum în multe feluri şi în multe chipurĭ lucrându-se, că multe sînt cu adevĕrat de care ne împărtăşim, adecă de vreme şi de aer şi de loc şi de mâncare şi de bĕutură şi de acoperemênturĭ şi de sóre şi de luminare şi de multe alte trebuincióse vieţeĭ, dintre care nimica este Dumneḑeŭ. Iar fericirea ceea ce se aştéptă, de nicĭ una din acestea are trebuinţă, că tóte sînt nouĭ şi în locul tuturor dumneḑeésca fire se va face nóuă spre tótă trebuinţa vieţeĭ aceea, pre sineşĭ potrivit împărţîndu-se; şi acésta este arătată din dumneḑeeştile cuvinte că Dumneḑeŭ celor vrednicĭ şi loc li se face şi casă şi îmbrăcăminte şi hrană şi bĕutură şi lumină şi bogăţie şi împĕrăţie şi tótă înţelegerea şi numirea celor ce ajută nóuĕ către viaţa cea bună. Iar cela ce se face tóte (Dumneḑeŭ adecă) şi întru toţĭ se face. Intru acésta mi se pare însă, că dogmatiseşte cuvîntul pre peirea cea desăvîrşit a rĕutăţeĭ; că de va fi Dumneḑeŭ întru tóte estimile, rĕutatea adecă întru estimĭ nu va fi; că de ar prepune cine-va, că ar fi şi acéea, „cum s'ar putea a fi Dumneḑeŭ întru tóte?“ (Cuvînt despre suflet tom. III). Şi ĭarăşĭ acestaş: şi a se face Dumneḑeŭ întru estimĭ, ni se arată nóuĕ simplicitatea şi o felurime a vieţeĭ, ceiĭ ce se nădĕjdueşte; că a nu se maĭ ajuta viaţa nóstră, prin multe şi de multe feluri, dupre aseménarea vieţeĭ aceştia, cu cuvîntul acesta arată, că Dumneḑeŭ tóte se va face nóuĕ, câte socotesc de nevoe vieţeĭ aceştia, prin óre care analoghie fieşte-careie împărtăşindu-se spre maĭ dumneḑeesc a fi; în cât şi mâncarea nóuă Dumneḑeŭ va fi, precum se cuvine a se hrăni cu Dumneḑeŭ şi bĕutură, aşijderea şi îmbrăcăminte şi acoperemînt şi aer şi loc, bogăţie, dobândire, slavă, fericire şi tot cât se socoteşteşte în partea cea bună, nu este lipsită firea, aseménarea celor ḑise, socotindu-se dupre dumneḑeésca cuviinţă, ca prin acésta să ne învĕţăm, că cela ce a ajuns a fi întru Dumneḑeŭ, tóte le are, pre el avêndu-l (Vor. la ḑicerea când se vor supune luĭ tóte tom. II). Iar Teodorit ḑice: Că ceea ce aicea ḑice despre Tatăl, Pavel „că să fie Dumneḑeŭ tóte întru tóte“; acésta şi despre Christos o a pus, ḑicênd: „Unde nu este elin şi iudeŭ, tăere împrejur şi netăere împrejur, varvar schit, ci tóte şi întru toţĭ Christos“ (Colas. III, 11); pentru ca să arăte că Fiiul este de o cinste cu Tatăl. Şi ĭarăşĭ ḑice: „Aşa va fi dar Dumneḑeŭ tóte întru toţĭ, de a greşi izbăvindu-se şi către el întorcêndu-se şi ne maĭ priimind plecare către maĭ rĕŭ“. Insă de vreme ce Dumneḑeŭ atuncea va fi tóte întru toţĭ, de unde aŭ a se cunóşte drepţiĭ? Dezlegarea nedumeririeĭ aceştia veḑĭ-o la suptînsemnarea ḑicereĭ: „Ştim că de se va strica locaşul nostru cel pământesc al cortuluĭ acestuĭa“ (II Cor. V, 1).

[2]) Iar Fotie ḑicerea acésta tâlcuindu-o ḑice, că ceĭ ce se botézá cu acest fel de nădejde, ca după mórte să învieze, ce vor face, dacă nicĭ ca cum înviază morţiĭ? Şi ce se maĭ botézá eĭ, pentru ca să învieze, dacă nu înviază? Pavel însă ḑice maĭ înfruntător, ce se botézá pentru morţĭ? Adecă ce se botézá aceştia, pre care voĭ cu socotéla ce aveţi, ĭ-aţĭ ará-

Ereticii marchianiștĭ aveaŭ un erés ca acesta și când murea cine-va dintru dînșiĭ nebotezat, se ascundea sub patul celuĭ mort un om viŭ și așa mergênd eĭ lângă pat, întreba pre cel mort, de voește a se boteza; ĭar omul cel viŭ ascuns sub pat rĕspundea, că voește, și așa boteza pre omul cel viŭ în locul celuĭ mort[1]). Prihănindu-se însă eĭ pentru ce fac acésta, rĕspundeaŭ, că Apostolul o a dis acésta, și aduc spre mărturie dicerea acésta, care nu se înțelege așa precum o tâlcuiaŭ rĕŭ credincĭoșiĭ aceia. Dar cum se tâlcuește: toți cei ce vor să se botéze, este rânduĭală în biserica luĭ Christos maĭ întâiŭ să dică simbolul credinței; ĭar în simbol se află scris acésta pre lângă cele-l-alte și că «cred și aștept învierea morților»[2]). Decĭ dice Apostolul, că ceĭ ce aŭ crédut de învierea trupuluĭ morților, când s'aŭ botezat și ceĭ ce cu niște nădejdĭ ca acestea ale învierei s'aŭ botezat, ce vor face, căcĭ s'aŭ amăgit? Și pentru ce să și maĭ botézĕ încă hristianiĭ pentru înviere? adecă cu nădejde, că aŭ să învieze, de vreme ce morțiĭ nu vor învia[3])?

---

tat morți pentru de-a pururea și că nicĭ odinióră vor învia? Și nu a dis către a dóua față: ce vĕ botezațĭ voĭ pentru înși-vĕ fiind morțĭ, carĭ nicĭ o dată aveți să înviațĭ? Pentru ca să nu-ĭ împungă maĭ mult și să-ĭ facă maĭ sĕlbaticĭ, ci către a treia față a formăluit cuvîntul pentru ca să-l facă bine priimit.

[1]) Fapta acésta eriticéscă însă a marchioniștilor și cugetarea lor, dice Coresie, cum că o arată și dumnedeescul Amvrosie și Irineŭ, în cuv. cel despre eresurĭ și Tertulian în cele despre înviere.

[2]) Care simbol al credinței, dice aicea Sfințitul Teofilact, întru carele este scris, că cred întru învierea morților? Cel acum cunoscut de către toți drept slăvitorĭĭ, pre care l'a început întâĭul Sinod și l'a săvîrșit cel al doilea. Dar acesta în vremea luĭ Pavel nu era. Se vede dar că și în vremea dumnedeeștilor Apostolĭ era óre-care simbol al credinței, pre care-l mărturiseaŭ maĭ întâiŭ, ceĭ ce voeaŭ să se boteze și așa se botezaŭ; întru care era scris și acésta: „Cred întru învierea morților". Acest Simbol vor însă unĭĭ, că l'ar fi alcătuit dumnedeeștiĭ Apostolĭ, când urma să se despartă și să se ducă la propoveduire; și pentru acésta îl numesc apostolesc. Și acesta se vede a fi cela ce se cuprinde în apostolețile aședĕmînturĭ Cartea VII Cap. XLII, despre care vedĭ în tâlcuirea nóstră a Canon. I al Sobor. VI-lea în canonicésca cartea nóstră. Și Teologul Grigorie, încă maĭ înainte de întreg simbolul cel acum cunoscut, o învĕțătură de dece cuvinte a alcătuit în cuv. cel despre botez, către ceĭ ce vreaŭ să se boteze, la al căreea sfîrșit dice și acésta: „Priimește pre lângă acestea și învierea".

[3]) Iar Chrisostom dice, că ceea ce mărturisește cel ce se botéză, credênd învierea trupuluĭ mort, aceea și preotul prin lucrurĭ ĭ-o arată. Cu ce chip? Prin apă „că a se boteza și a se afunda, apoĭ a eși din apă este închipuirea a pogorârei în ĭad și a eșireĭ de acolo, pentru acésta și mormînt pre botez îl numește Pavel, dicênd: „Că împreună cu el ne-am îngropat prin botez întru mórte"; din acésta face și viitórea vrednică de credare înviere a morților, dic" (Vorova XL la I către Corinteni).

30. De ce noĭ ne primejduim în tot ciasul.

Dacă spre dovada învierei dice, nu priimiți mărturia simbolului cea prin graĭurĭ, care o mărturisisc toți hristianiĭ, carĭ se botézĕ, încaltea priimiți glasul acest prin fapte și prin lucrărĭ și mărturisirea acésta; și care este acésta? Adecă căcĭ noĭ Apostoliĭ toți în tótă vremea ne aflăm în primejdiĭ. Și dacă înviere nu ar fi, pentru ce ne-am primejdui? Saŭ și ce avem și să dobândim spre résplătirea atâtor primejdiĭ? Căcĭ să dicem că ar alege cine-va a se primejdui și pentru slava deșartă, póte adecă a o alege cine-va maĭ bine, ci numaĭ o dată saŭ și de dóuĕ orĭ; ĭar a se primejdui în tótă vremea, precum ne primejduim noĭ, acésta este cea maĭ mare dovadă, că sîntem prea încredințațĭ despre înviere.

31. In tóte dilele mor, pre lauda vóstră (mĕ jur), pre care o am în Christos Iisus Domnul nostru!

Dicênd maĭ sus Pavel că ne primejduim, a arătat primejdiile ce le suferea; ĭar acum dicênd și că în tóte dilele mor, a arătat morțile cele de tótă diua ce le cerea. Cum însă murea în fiește-care di? Cu proalegerea adecă și cu osîrdia și cu gătirea ce avea întru sineși de a priimi mórtea, de i s'ar fi întîmplat și fiind-că pătimea acest fel de marĭ rele, care îĭ pricinuĭaŭ mórte. Dice dar spre adeverirea cuvîntuluĭ sĕŭ: «Pe lauda vóstră», adecă să nu am parte de procopséla vóstră, întru care eŭ mĕ laud, că adevĕrul spun, cum că în tóte dilele mor. Se laudă însă întru procopséla lor, fiind-că lauda învĕțătoruluĭ este procopséla ucenicilor luĭ[1]). Apoĭ afierosind lauda acésta la Christos,

---

1) Ĭar Fotie dice că acésta „pe lauda vóstră“ saŭ jurându-se o dice, saŭ dice că pentru lauda vóstră mor; însă se naște o nedumerire de aicea, pentru-că legea cea veche despre o parte poruncește a nu lua cine-va numele luĭ Dumnedeŭ spre lucru zadarnic, dicênd: „Nu veĭ lua numele Domnuluĭ Dumnedeuluĭ tĕŭ în deșert (Eș. XX), ĭar Evanghelia despre altă parte poruncește, a nu se jura cine-va nicĭ de cum, nicĭ pre cerĭŭ, nicĭ pre pămênt, nicĭ pre Ierusalim, nicĭ pre capul sĕŭ, ci în locul fieștecăruĭa jurămînt, să dică numaĭ așa, așa și nu, nu; ĭar orĭ ce alta maĭ multă ar dice, este dela viclénul? (Mat. V, 54). Pentru ce, dic, legea veche și Evanghelia le dice acestea, ĭar Pavel dice: „Pre procopséla vóstră mĕ jur“? Și către Tesalonichenĭ încă scrie: „Vĕ jur pre voĭ cu Domnul“? Spre dezlegarea nedumereireĭ aceștia, rĕspunde Mar. Chrisostom, că cuvintele acestea ale Apostoluluĭ și câte alte ca acestea dice împreună luând numele luĭ Dumnedeŭ spre adeverirea acelora, dic, sînt chipurĭ adecă de jurămînt, ĭar nu și jurămînt, că dicem și noĭ că póte acestea așa le dicea Pavel, maĭ întâĭŭ de multă nevoe și silă; ĭar al doilea le dice, nu pentru vre un lucru omenesc orĭ chĭar al lumeĭ aceștia, ci pentru primejdia credințeĭ și chĭar pentru Dumnedeŭ și pentru dumnedeeștĭ lucrurĭ; și dupre iconomie și compogorîre, nu dupre amărunțime și legĭuire; că de s'ar jura cine-va, să dicem, pentru tóte miliónele galbenilor întru Dum-

dice: pre care o am în Christos Iisus; că al aceluĭa lucru este acesta şi nu al meŭ. Prea înţelepţeşte însă aduce aminte lor că precum mĕ laud când procopsiţĭ voĭ, aşa ĭarăşĭ mĕ ruşinez de veţĭ rĕmânea până în sfîrşit aşa cu ticăloşie şi de nu veţĭ crede întru învierea morţilor.

32. De m'am luptat cu hĭarele în Efes dupre om, ce folos îmĭ este?

Cât întru rĕutatea şi întru sălbătăcia cea ca de hĭară a ómenilor, eŭ, dice, m'am luptat cu hĭare şi nu cu ómenĭ. Cu tóte că Dumneḑeŭ m'a sloboḑit din vrăşmăşia loru-şĭ din luptă, ce folos este dar mie, că am suferit acestea, dacă învierea nu este? Iar luptă cu hĭarele, numeşte lupta ce a avut-o în Efes cu evreiĭ şi cu argintarul Dimitrie. Că ce osebire a avut aceştia de hĭare? Negreşit nicĭ una (Veḑĭ la fapte Cap. XIX)[1]. Veḑĭ încă şi la cea a dóua către Timoteĭ, cum numeşte Pavel pre Neron împĕratul, leŭ, carele este împĕrat al hĭarelor, şi cum l'a izbăvit Dumneḑeŭ de dînsul:

---

neḑeŭ, acela se împrotiveşte porunceĭ a treĭa din cele ḑece, după arătarea de maĭ sus, care hotărăşte, a nu lua cine-va numele luĭ Dumneḑeŭ în deşert; fiind-că lumea tótă şi cele din lume zădarnice sînt, ca unele ce sînt vremelniceşte şi stricăcióse, precum ḑice Eclisiastul: „Deşertarea deşertărilor, tóte sînt deşertăcĭune" (Cap. I). Iar cum că numaĭ chip de jurămînt este cuvîntul acesta al Apostoluluĭ, maĭ împreună mărturişeşte şi dumneḑeescul Grigorie al Nisieĭ, ḑicênd: „Tótă vremea sfîntuluĭ Pavel, bună vreme era de mórte bună; că însuşĭ strigă cu aceste cuvinte, cu jurămînt óre cum făcênd, întru care ḑice, că în fieşte-care ḑi morĭ mĕ jur pre lauda vóstră!" Şi acésta: „Pentru tine ne omorîm în tóte ḑilele" (Vor. VI, la Eclis.). Şi acestaşĭ Grigorie al Nisieĭ, maĭ înalt şi maĭ firesce tâlcuind ḑicerea: „In tóte ḑilele mor, ḑicênd: „Omul cel de astă-ḑĭ nu este acelaş ca cel de erĭ dupre materialnicescul lucru, ci cu adevĕrat ce-va al luĭ tot-de-una móre şi se împute şi se strică şi se scóte din óre-care casă, din alcătuirea trupuluĭ ḑic, pre putórea morţeĭ vărsându-o firea şi pămêntuluĭ dând lucrurĭ cele ce acum aŭ eşit din puterea cea viecéscă. Pentru acésta şi aceea ce s'a ḑis dupre glasul Mar. Pavel, în tóte ḑilele murim, nu aceeaşĭ tot-de-una întru aceeaşĭ casă a trupuluĭ rĕmâind, ci une-orĭ alţiĭ din alta făcându-ne din adăogire şi din scădere, ca uniĭ ce ne schimbăm tot-de-una cu trupul cel vremelnic (Vor. la ceĭ adormiţĭ). Ḑice însă şi Mar. Vasilie tâlcuind ḑicerea: Cel ce se jură aprópeluĭ sĕŭ şi nu se lépădă (Psalm XIV): „sînt însă óre-care cuvinte chip de jurămînt avênd, însă nu sînt jurămînt, ci vindecare către ceĭ ce aud; precum Iosif împrietenind pre Eghipténul se jura pre sănătatea luĭ Faraon. Şi Apostolul ĭubirea sa cea către Corintenĭ arătându-o, a ḑis: „Pre lauda vóstră mĕ jur, care o am în Christos Iisus Domnul nostru" că nu s'a făcut neascultător evangheliceşteĭ învĕţăturĭ, cel ce îĭ era încredinţată Evangh.; ci un cuvînt gol în chip de jurămînt a dat pre lauda cea pentru dînşiĭ, fiindu-ĭ luĭ maĭ vrednică decât totul, prin chipul acesta arătându-o".

[1]) Uniĭ însă ḑic că Apostolul s'a osîndit în Efes aĭevea a se lupta cu hĭare şi din mórtea acestora s'a izbăvit de către Domnul.

«Şi am scăpat din gura leului» (II Timot. IV, 17). Iar cum că luptă cu hĭarele numeşte pre lupta cea cu ómenii, arătat dovedeşte purtătorul de Dumnedĕu Ignatie, scriind către Romanĭ acestea: «Dela Siria şi până la Roma luptă cu hĭarele pre pământ şi pre mare, legat între dece leopardĭ, care este o cétă de ostaşĭ, carĭ bine-făcându-li-se, maĭ rĕŭ se fac».

Dacă morţiĭ nu se scólă, să mâncăm şi să bem, că mâne vom muri (Isaia XXII, 13).

Daca morţiĭ nu se se scólă, dice, şi altă căştigare nu este acolo, apoĭ de prisos este postul şi înfrânarea şi depărtarea de cele rele, precum dice Teodorit, apoĭ să dobândim bunătăţile lumeĭ aceştia, să mâncăm şi să bem şi să benchetuim; fiind-că numaĭ acestea avem să le dobândim. Acest cuvînt l'a adus Pavel dela Isaia, pentru ca să batjocurésscă necunoştinţa acelora ce dic că nu este înviere; pentru-că şi Isaia arată, că cuvintele acestea le diceaŭ óre-care deznădĕjduiţĭ: «Aceea însă făceaŭ veseliĭ şi bucurie junghiind viţeĭ şi jertfind oĭ, ca să mănânce cărnurĭ şi să bea, dicênd: «Să mâncăm şi să bem, că mâne vom muri» (Isaia XXII, 13). Dar era şi parimie veche acésta, ce se diceaŭ de către laconĭ, adecă să mâncăm şi să bem că mâne murim, precum dice desluşitor Fotie (Intreb. CLXXII, Amfiloh.). Pentru acésta şi un voevod de oştĭ aĭ Lachedemonieĭ, urmând a dóua di de diminéţă, să încépă rĕzboĭul cu vrăşmaşiĭ luĭ, dicea învitând pre ostaşiĭ sĕĭ: «Să mâncăm şi să bem, că mâne împreună cu Pluton vom cina».

33. Nu vĕ amăgiţĭ, că strică pre moralurile cele bune întâlnirile cele rele.

Aicea întórce Apostolul cuvîntul în sfătuire şi în învĕţătură; prihăneşte însă pre Corintenĭ cu chip potrivit, ca pre niştе neînţelegătorĭ şi uşorĭ întru socotélă şi lesnicĭoşĭ a se putea amăgi; că acésta însemnéză cu dicerea «nu vĕ amăgiţĭ»; iar moralurĭ bune numeşte dupre Chrisostom, maĭ cu bună numire, pre cele lesnicĭóse a se amăgi şi a se înşela. Arată însă şi că alţiĭ îĭ trăgeaŭ pre eĭ la niştе cugetărĭ ca acestea[1]) şi că eĭ de sineşĭ nu aŭ căđut întru acest fel de necuviincĭósă socotélă.

34. Deşteptaţi-vĕ cu dreptate, şi nu pĕcătuiţĭ, că necunoştinţă de Dumnedĕu aŭ óre-carĭ.

Acésta «deşteptaţi-vĕ», o a dis-o Pavel ca la óre-carĭ beţĭ; trezviţi-vĕ, dice, hristianilor şi veniţĭ în simţire şi în luare aminte din beţia acésta ce vĕ stăpâneşte; cu dreptate însă a dis, adecă cu folos; căcĭ este cu putinţă a fi cine-va tréz şi

[1]) Fotie însă dice că acésta: „Strică pre bunele moravurĭ, vorbele rele este socotinţa celor din afară“ (Intreb. CLXXII din Amfiloch.).

deştept şi a lua aminte cu nedreptate, pentru a face vre un rĕŭ; «şi nu pĕcătuiţĭ» ḑice, căcĭ pentru pĕcatele ce faceţĭ, nu credeţĭ şi întru învierea morţilor; căcĭ câţĭ cunosc că aŭ pĕcate şi se mustră de conştiinţa lor, acela nu se încredinţéză că este înviere, temêndu-se că se vor munci; ĭar necunoştinţă de Dumneḑeŭ aŭ acela, carĭ nu cred că este învierea morţilor, pentru-că nu ştiŭ nemărginita putere a luĭ Dumneḑeŭ, cu carea póte pre trupurile cele mórte şi topite a le face viĭ. Nu a ḑis însă, că aveţĭ necunoştinţă de Dumneḑeŭ, ci óre-carĭ aŭ, ca prihănirea să o facă mai uşóră[1]).

Spre ruşinare ḑic vóuĕ.

Fiind-că îndestul a prihănit pre Corinteni dumneḑeescul Apostol, pentru acésta acum îĭ mângâe ḑicênd, că acestea vi le-am ḑis, fraţilor, nu pentru ca să vĕ ocărésc, ca un vrăşmaş al vostru, ci ca să vĕ fac să vĕ ruşinaţĭ, şi aşa cu acéstă ruşinare şi înfruntare să vĕ aduc la îndreptare şi să vĕ fac să cugetaţĭ ceea ce se cuvine.

35. Ci ar ḑice cine-va: cum se scólă morţiĭ? Şi cu ce trup vin?

Nu a ḑis Pavel, că voĭ le ḑiceţĭ acestea, ci că ar ḑice cine-va, ca să nu se facă cuvîntul însărcinător şi greŭ, ca asupra altor feţe privindu-se. Insă dóuĕ nedumeriri sînt: a) Chipul învierei; cu ce chip adecă se vor scula trupurile, care s'aŭ topit cu totul? şi al b) cu care trup se scólă trupul cel topit, cu al sĕŭ, orĭ cu altul? Acestea însă amêndóuĕ le dezlégă dumneḑeescul Apostol, cu pilda grăunteluĭ sĕmĕnĕturilor.

36. Nebunule, tu ceea ce semenĭ nu se învioşéză, de nu va muri.

Apostolul aicea dezlégă amêndóuĕ nedumeririle ce le-am ḑis dela o arătată pildă, care se face în tóte ḑilele. Pentru acésta şi nebunĭ şi fără minte numeşte pre Corinteni, fiind-că nu ştiŭ lucrul cel atât de arătat. Tu, ḑice, omul cel stricăcĭos, ceea ce semenĭ ştiĭ că se înviază, şi cum despre nestricăcĭosul Dumneḑeŭ te îndoeştĭ, că nu ar putea să învioşeze trupurile, cele ce

[1]) Iar înţeleptul Teodorit acésta tâlcuindu-o ḑice: „şi fórte înţelepţeşte necunoştinţă de Dumneḑeŭ a numit (Apost.) pre necreḑarea învierei, că cela ce mărturiseşte că cunóşte pre Dumneḑeŭ, cu dreptul este a o creḑe acésta; pentru-că dreptuluĭ îĭ trebue răsplătire; dar drépta răsplătire în viaţa acésta nu o vedem. Decĭ trebue a aştepta învierea cel ce mărturiseşte că crede în Dumneḑeŭ". Despre ceĭ ce aŭ necunoştinţă de puterea luĭ Dumneḑeŭ şi grăesc cuvinte necunoscute, se va ḑice aceea a luĭ Iov: „In deşert îşĭ deschide gura luĭ, întru necunoştinţă îngreuĭază graĭurĭ" (Iov XXXV, 16). Şi aceea a luĭ Solomon: „Că deşerţĭ sînt toţĭ ómenĭĭ, ḑice, la care se află necunoştinţa de Dumneḑeŭ" (Înţelept. XIII, 1).

se ingrópă în pământ? Tu ceea ce semeni, știi că nu se va învioșa, de nu va muri mai înainte și nu va putrezi în pământ. Și cum nu crezi că se vor face vii și trupurile, care vor putrezi în pământ? că ceea ce sînt jghiaburile brazdelor la holdele sămănăturilor, aceea sînt mormintele trupurilor omenești. Vezi însă, o cetitorîule, cum întrebuințézá Apostolul dicerile, care nu sînt chiar ale sămănăturilor, ci potrivite trupurilor; căci nu a dis, ca tu ceea ce semeni nu rěsare de nu se va topi, ci a dis, că nu se învioșézá de nu va muri. Mai vezi încă și că a întors cuvîntul împrotivă, de ceea ce cugetaŭ Corintenii; căci ei cu adevěrat nu se dumereaŭ cum este chip a ne scula, după ce vom muri? Iar Pavel dimprotivă dice, că pentru acésta ne sculăm, fiind-că murim, căci dupre alt chip nu este cu putință a ne face noi vii, de nu vom muri mai înainte.

37. Și ceea ce semeni, nu trupul, cel ce are să se facă semeni, ci grăunte gol de s'ar tîmpla de grîŭ saŭ ce-va din cele-l-alte.

Fiind-că a dis mai sus Pavel, că dóuě aŭ fost cele nedumerite despre înviere, una cu ce chip se vor scula morții și ceal-altă cu ce trup; pentru acésta nedumerirea cea dintâiŭ o a deslegat dicênd: că se vor scula din morți cu chipul morței, precum și grăuntele grâului și a celor-l-alte semințe, cu chipul morței în pământ rěsar; iar acum deslégă și pre a dóua nedumerire, adecă cu ce trup se vor scula cei morți, și dice: că însuși trupul acesta, ce a murit, se va scula, adecă cel de aceeaș ființă cu cel mort, mai strělucit însă și mai frumos. Iar ereticii dic, că nu se va scula trupul acesta, și aduc spre mărturie dicerea acésta a Apostolului, ce dice: «Nu semeni trupul cel ce va să se facă». Dar Apostolul nu înțelege așa dicerea acésta. Dar cum? Că tu nu semeni însuși spicul acela, ce are să se facă din sěmență, strělucit adecă și frumos, ci semeni un gol grăunte de grâŭ [1]). Dar însă spicul cel ce rěsare din grăuntele cel

[1]) Insemnézá, că Pavel aicea pentru acésta hotărîtor și anume a pomenit de grâŭ și nu vre o altă sămență, pentru-că și trupul omuluĭ mai de obște cu grâŭ se hrănește și se întărește și mai și el grâŭ este. Pentru acésta și Domnul pre sfîntul sĕŭ trup, cu grâul l'a asemĕnat dicênd: „Grăunțul de grâŭ căděnd în pământ, de nu va muri, singur el rěmâne; iar de va muri, mult rod aduce“ (Ioan XII, 24). Pentru acésta și biserica cea drept slăvitóre a luĭ Christos pomenirile și panihizile celor adormiți săvârșindu-le, nu prin alte semințe, ci prin grâŭ le face acestea (colivile adecă), spre închipuirea trupurilor celor adormite, celor cu grâŭ hrănite și întărite; și grâul acesta nu numaĭ prin coliví se pune înainte ci și fert în apă și topit întâiŭ pentru mai îndemânare, pentru ca să se dea să se mănânce de hristianiĭ ceĭ ce se aduná; iar mai tăĭnuit pen-

gol, acela este frumos şi nicĭ dupre tóte este asemenea cu grăuntele cel semĕnat; pentru-că nu s'a semănat spic, cu paĭul luĭ adecă şi cu gheocelele şi cu mustăţile luĭ şi cu cea-l-altă frumuseţă a luĭ; ci s'a semĕnat grăunte gol; şi nicĭ ĭarăşĭ spicul cel rĕsărit este cu totul alta osebit de grăuntele cel semĕnat, pentru-că nu a rĕsărit din alt grăunte, ci din însuşĭ acel gol grăunte, ce s'a semĕnat.

38. Iar Dumneḑeŭ dă luĭ trup precum a voit.

Dacă Dumneḑeŭ, ḑice, dă spiculuĭ celuĭ ce rĕsare trup maĭ frumos decât al grăuntelui celuĭ semĕnat, precum a voit; ce maĭ iscodeştĭ tu maĭ mult, hristiane, cu ce trup se scólă morţiĭ? Maĭ ales auḑind voea luĭ Dumneḑeŭ şi puterea, ce rĕmâĭ maĭ mult necreḑênd învierea? Pentru-că Dumneḑeŭ înviază pre trupul acela, ce s'a topit; însă îl înviază maĭ frumos şi maĭ duhovnicesc; că însuşĭ acésta vedem că se face şi la semĕnĕturĭ; pentru-că aceea ce rĕsare, vedem că este maĭ frumos decât grăuntele, ce s'a semĕnat.

Şi fieşte-căreea din semĕnĕturĭ trupul sĕŭ.

Acest cuvînt astupă gurile ereticilor acelora fără de ḑicere împrotivă, carĭ ḑic că nu se scólă însuşĭ trupul acesta, ci altul, căcĭ ĭată arătat ḑice Pavel aicea, ca Dumneḑeŭ dă fieştecăreea seminţe pre însuşĭ trupul eĭ[1]).

39. Nu tot trupul este acelaş trup, ci altul adecă este trupul ómenilor şi altul trupul dobitócelor şi altul trupul paserilor şi altul al peştilor[2]).

---

tru ca să se arăte, că deşi trupurile celor adormiţĭ sînt aşa topite şi dezlegate în mormênturĭ, cu puterea luĭ Dumneḑeŭ însă aŭ să se scóle din mormênturĭ, în cirta şi în clipéla ochilor, precum despre acésta ḑice Gavriil al Filadelfieĭ.

[1]) Pentru acésta ḑice şi Teodorit: precum din grâŭ ĭarăşĭ grâŭ rĕsare, şi din linte, linte, şi fieşte-care alt-fel de semênţurĭ din însuşĭ felul eĭ rĕsare; aşa şi trupurile nóstre, însă cu maĭ multă slavă şi cu nestricăciune şi cu nemurire. Deci însuşĭ acestaşĭ trup se scólă, însă nu acest fel, precum a ḑis dumneḑeescul Amfilohie, şi veḑĭ la suptînsemnarea cea întâĭa a ḑicereĭ „şi că s'a sculat a treĭa ḑi" (I Corint XV, 4).

[2]) Insemnéză, ca Grigorie al Nisieĭ a înţeles cum că pentru acésta Pavel aĭcea aduce în mijloc trupurile ómenilor şi ale dobitócelor şi ale paserilor şi ale peştilor şi maĭ jos aduce trupurile cele cereştĭ, pentru ca să arăte, că cela ce pre acestea le-a făcut, din ce nu eraŭ, întru a fi, acesta cu mult maĭ vîrtos póte învia şi trupurile în felul lor cel dintâĭŭ; ḑicênd aşa Sf. Grigorie: „Apostolul propune lor.... că precum n'a fost cu neputinţă înţelepcĭuneĭ luĭ Dumneḑeŭ nenumĕrate felurĭ de trupurĭ în totul ale face, de cuvîntătóre, de necuvîntătóre, de cele în aer sburătóre, de cele pre pămênt târâtóre şi umblătóre şi de cele pre cerĭŭ vĕḑute de noĭ, atât ale sóreluĭ, cât şi ale celor-l-alte stele, fieşte-care din acestea cu dumneḑeéscă putere făcute;—aşa nu-ĭ va fi cu neputinţă luĭ Dumneḑeŭ

Fiind-că mai sus a ḑis Pavel despre grâŭ, pentru a nu socoti cine-va că precum la grâŭ tóte spicele ce rĕsar dintr'însul sînt asemenea şi deopotrivă, că aşa şi la ómenĭ, toţĭ câţĭ se vor scula vor fi de o cinste şi asemenea;—pentru acésta cu aceste cuvinte vrea să arăte, că osebire este între aceĭa ce aŭ să învieze (care lucru şi mai înainte l'a propus şi ghicitoreşte l'a arătat ḑicênd: «Fieşte-carele însă întru a sa rândulală». Stih 23). Şi ḑice că precum fieşte-care trup, nu este acelaş trup, aşa şi ceĭ ce se vor scula, nu se vor scula toţĭ cu aceeaşĭ cinste, ci vor avea osebire; una adecă, care o aŭ drepţiĭ de ceĭ pĕcătoşĭ, precum şi cereştile trupurĭ aŭ osebire de pământeştile trupurĭ; ĭar a dóua, pentru-că şi între ceĭ drepţĭ ĭarăşĭ sînt osebirĭ de multe trepte, precum mai jos va spune însuşĭ Apost., aducênd asemĕnarea sóreluĭ şi a luneĭ şi a stelelor; şi a treĭa că şi între pĕcătoşĭ va fi multă osebire; căcĭ, ḑice, precum este osebire între trupurile ómenilor şi între ale dobitócelor şi între ale celor-l-alte vietăţĭ, aşa va fi osebire şi între ceĭ pĕcătoşĭ dupre muncĭ şi cazne. Decĭ tóte câte acum le-a ḑis Pavel, le-a ḑis despre osebirea pĕcătoşilor, ĭar despre osebirea drepţilor mai jos va ḑice, când va numĕra cereştile trupurĭ.

40. Sînt şi trupurĭ cereştĭ şi trupurĭ pământeştĭ; ci alta este slava celor cereştĭ şi alta celor pământeştĭ.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul osebirea ce o vor avea trupurile drepţilor de trupurile pĕcătoşilor; că trupurile drepţilor le-a numit cereştĭ, ĭar pre ale pĕcătoşilor le-a numit pământeştĭ; şi alta este slava trupurilor celor cereştĭ ale drepţilor, şi alta este a pământeştilor trupurĭ ale pĕcătoşilor, nu slava (căcĭ acésta aicea nu se cuvine împreună a se socoti), ci petrecerea numaĭ, că slavă nu vor avea trupurile pĕcătoşilor.

41. Alta este slava sóreluĭ şi alta slava luneĭ şi alta slava stelelor; că stea de stea se osebeşte în slavă[1]).

şi la învierea trupurilor nóstre a ni se face nóuĕ dovadă. Că dacă tóte estimele nu din vre o óre-care materie înfiinţată s'aŭ formăluit întru a fi vĕḑute, ci dumneḑeésca voe, s'a făcut materie şi fiinţă a celor zidite;—cu mult mai vîrtos formăleşte pre ceea ce este acum, a se întórce în chipul sĕŭ, decât ceea ce din început nu era, a veni în ipostas şi în fiinţă (Vor. la ḑicerea: „Iar când se vor supune luĭ tóte").

[1]) Spre luarea aminte însemnăm aicea, că dupre obştésca socotinţă a astronomilor, tóte stelele cele nerătăcite ale cerĭuluĭ, nu aŭ una şi aceeaşĭ mărime, nicĭ aceeaşĭ lumină, ci felurită şi osebită; însă stelele cele mai arătate şi mai bine cunoscute se împart în şése rânduele şi părţĭ şi trepte, şi cele mai marĭ şi mai strĕlucite stele se ḑic stele ale întâeĭ mărimĭ, precum este Cânele cel mare, Spicul feciorieĭ, Inima leuluĭ şi altele; ĭar cele puţin mai micĭ decât cele dintâĭŭ se numesc stele de a dóua mărime; ĭar cele puţin mai micĭ decât cele de a dóua mărime se numesc

Precum puțin mai sus a dis Apostolul osebirile ce vor avea trupurile păcătoșilor, începênd dela trupurile ómenilor și numĕrând înainte trupurile paserilor și ale dobitócelor și ale peștilor (căci și păcătoșii, ómenĭ firește făcêndu-se din început, aŭ căḑut în urmă dupre voea lor întru aseměnarea necuvîntătórelor dobitóce), precum a dis Apost. mai sus osebirile trupurilor păcătoșilor, așa aicea dice osebirile ce vor avea trupurile drepților, căcĭ toți drepții aŭ să se scóle cu slavă. Insă precum alta este lumina sórelui, adecă mai strĕlucită și mai slăvită, și alta este lumina lunei, mai josită decât a sóreluĭ, și alta lumina stelelor, mai josită adecă decât a luneĭ;—cu un chip ca acesta și drepții vor avea osebire între dînșiĭ dupre lumină și dupre slavă. Fiind-că și înseși stelele ĭarăși se osebesc de alte stele dupre slavă adecă dupre lumină (că slava stelelor este lumina) și alte stele sînt mai strĕlucite decât altele, ĭar altele mai tâmpe dupre lumină[1]). Unii însă trupurĭ cerești aŭ înțeles pre angheli;

---

stele de a treia mărime și urmézĕ înainte până la stele de a șésea mărime. Deci precum nerătăcitórele pre cerĭŭ în șése cete și mărimĭ se împart, așa și sfinții în gânditul cerĭŭ strĕlucind în șése cete se împart: în Apostolĭ, mucenicĭ, în prorocĭ, în ierarhĭ, în cuvioși și în drepți, precum acésta o cântă biserica luĭ Christos, dicênd: „Apostolilor, mucenicilor și proroc[illegible], ierarhilor, cuvioșilor și drepților". Și precum ĭarăși stelele mărimeĭ întâĭa nu aŭ una și aceeași neschimbată mărime și lumină tote, ci osebită, așa și cele de a dóua mărime, și cele de a treia, și de a patra, și de a cincea, și de a șésea, între dînsele cumpănindu-se fiește-care întru a sa rânduială, are osebită lumină; așa și toți Apostolii, întru dînșiĭ cumpănindu-se, aŭ deosebită slavă și lumină; asemenea și mucenicii nu sînt toți asemenea cu lumina, nicĭ toți prorocii, nicĭ toți ierarhii, nicĭ toți cuvioșii, nicĭ toți drepții, ci fiește-carele are osebită lumină de ceĭ de o tagmă cu dînsul. Și precum se află în cerĭŭ și óre-care stele care sînt nu strĕlucite și asemenea cu nourii, pentru care și se numesc în chip de nourĭ și sînt din a șéptea rânduială și mărime, dupre astronomĭ; așa putem a dice că se află în cerĭŭ și ceĭ ce aŭ păcătuit adecă și aŭ călcat poruncile luĭ Dumneḑeŭ, aŭ murit însă întru adevĕrata pocăință. Aceste osebirĭ ale slaveĭ drepților, vrênd Domnul a le arăta dicea: în casa Părinteluĭ meŭ multe locașurĭ sînt (Ioan XIV, 2). Pentru acésta și Teolog. Grigorie tâlcuind dicerea: Dumneḑeŭ a stătut întru o adunare de Dumneḑeĭ și în mijloc pre Dumneḑeĭ îĭ va judeca, dice: „Stă Dumneḑeŭ în mijlocul Dumneḑeilor, celor ce se mântuesc, deslușind și osebind de ce cinste este fiește-carele și de locaș vrednic (Cuv. al II-lea despre Fiiul). Dice însă și Mar. Vasilie: „Stea de stea să osebește în slavă, firea însă a tuturor stelelor e una; și multe locașurĭ sînt la Tatăl, adecă osebirĭ de vrednicii, ĭar firea celor ce se slăvesc este una (Cuv. al III-lea asupra luĭ Evnomie). Ci să ne rugăm și noĭ, fraților, luĭ Dumneḑeŭ și să ne nevoim pentru-ca să ne aflăm în cerĭŭ și împreună să ne numĕrăm cu rânduiala a șéptea a neluminătórelor stele.

[1]) Iar cum că luminate vor fi trupurile drepților, a arătat Domnul dicênd: „Atuncea drepții vor strĕluci ca sórele, întru slava părinteluĭ lor" (Mat. XIII, 43), care tâlcuind Chiril al Ierusalimuluĭ dice: „Mai înainte

însă nu bine aŭ înţeles; căcĭ Apostolul dupre urmare a ḑis: sóre, lună şi stele şi dar despre acestea este cuvîntul luĭ şi nu despre angheliĭ.

42. Aşa şi învierea morţilor.

Aşa ḑice va fi şi învierea morţilor. Cum aşa? Adecă cu multă osebire, precum s'a arătat cu pildele de maĭ sus; saŭ din asemĕnările celor pămênteştĭ şi ale celor cereştĭ.

Să sémĕnă întru stricăcĭune, se va scula întru nestricăcĭune.

Maĭ sus vorovind dumneḑeescul Apostol pentru seminţe, întrebuinţa ḑiceriĭ, care se potriveaŭ la trupuriĭ, precum când ḑicea: «Tu ceea ce sémenĭ, nu se înviosézĕ, de nu va muri»; ĭar acum dimprotivă vorovind pentru trupuriĭ, întrebuinţézĕ ḑiceriĭ potrivite la seminţe: «Că se sémĕnă, ḑice, întru stricăcĭune». Sĕmĕnare însă numeşte aicea nu pre mitră, ci pre îngroparea trupurilor celor mórte în pămênt; ca cum ar fi ḑis: se pune în pămênt trupul cel mort, întru stricăcĭune adecă cu socotélă ca să se strice şi apoĭ se scólă cu nestricăcĭune. Şi bine a ḑis, se scólă şi nu rĕsare, ca să nu socoteştĭ tu, cela ce ceteştĭ, că învierea mortuluĭ trup este lucrul al pămêntuluĭ şi al fireĭ şi nu al putereĭ luĭ Dumneḑeŭ.

43. Se sémĕnă întru necinste, se va scula întru slavă.

Necinstit a numit Apostolul pre trupul cel mort, căcĭ ce este maĭ necinstit decât mortul? Dar însă acest necinstit se scólă cu cinste şi cu slava nestricăcĭuneĭ; măcar că tóte trupurile dreptţilor nu aŭ să dobândéscă una şi aceeaşĭ cinste şi slavă, precum am ḑis.

Se sémĕnă întru neputinţă, se va scula întru putere.

Că atât de neputincĭos este mortul trup al omuluĭ, puindu-se în mormênt, în cât nu apucă a trece cincĭ ḑile şi trupul nu póte

---

vĕḑênd Mântuitorul Dumneḑeŭ necredinţa ómenilor, unor vermĭ prea micĭ séra le-a dat să strĕlucéscă cu strĕlucirĭ luminóse din trup, ca din cele ce se arată, să se crédă ceea ce se aştéptă; că cel ce a dat partea, póte a da şi totul, şi cel ce a făcut pre verme lumină să strĕlucéscă, cu mult maĭ vîrtos va face luminat pre omul drept (Catehes. XVIII). Şi Teologul Grigorie ḑice: „Impreună cu ceĭ ce staŭ şi carĭ nu curg, vom fi luminĭ micĭ împrejurul lumineĭ ceĭ marĭ dănţuind" (Cuv. mângâitor la maĭcă-sa). Şi Mar. Macarie ḑice: „Impĕrăţia lumineĭ şi chipul cel ceresc Iisus Christos tăinuit acum luminézĕ sufletul şi împĕrăţeşte în sufletul sfinţilor, ascuns însă de ochiĭ ómenilor, numaĭ de ochiĭ sufletuluĭ este privit Christos întru adevĕr, până în ḑiua învioreĭ; când şi însuşĭ trupul se va acoperi şi se va slăvi cu lumina Domnuluĭ ceea ce este de acum în om în suflet, ca şi însuşĭ trupul împreună să împĕrăţéscă cu sufletul, carele de acum a priimit împĕrăţia luĭ Christos, odihnindu-se şi luminându-se cu lumină vecĭnică (Vor. II, Cap. X).

a sta împrotiva stricăciuneĭ, ci se dezlégă. Se scólă însă trupul acesta dezlegat și topit, cu puterea nestricăciuneĭ; fiind-că rémâne nevătémat de stricăciune în véc. Măcar că nestricăciunea acésta la ticăloșiĭ pécătoșĭ are să fie pentru maĭ multă muncă; fiind-că aŭ să rémâe nestricațĭ, pentru acésta aŭ și să se muncéscă în véc.

44. Se séménă trup sufletesc, se scólă trup duhovnicesc.

Trup sufletesc este cel ce se ocârmuește de sufleteștile puterĭ și preste care are ocârmuire și stăpânire sufletul[1]), ĭar trup duhovnicesc este cela ce cu totulŭ tot are și este îmbogățit cu lucrarea Sf. Duh și de Sîntul Duh întru tóte să ocârmuește[2]), căcĭ de și încă și acum lucréză Sf. Duh întru noĭ, însă nu lucréză atâta precum atuncea are să lucreze întru noĭ; pentru acésta și când greșim noĭ acum se depărtéză dela noĭ, ci și când Darul Sf. Duh este cu noĭ în viața acésta, ĭarăși sufletul ocârmuește pre trupul nostru și nu Duhul cel Sînt. Iar atuncea întru învierea ceea ce vrea să fie, va rémânea Duhul cel Sînt pentru tot-de-una în trupurile drepților, ocârmuindu-se precum voește și poftește; saŭ «duhovnicesc» dice prost pre cel nestricăcĭos și nemuritor, ca un maĭ subțire și ușor atâta, în cât să umble pre duhul aeruluĭ. Insă nu precum cugeta Orighen, că va fi în chipul aeruluĭ și a seninuluĭ, adecă din ființa și firea aeruluĭ și a seninuluĭ. De nu credĭ însă că are a se face trupul nestricăcĭos, vedĭ cerești trupurĭ, adecă trupul cerĭuluĭ, al sóreluĭ, al luneĭ și al stelelor, care acum sînt pururea mișcătóre, fără a îmbătrâni saŭ a osteni, măcar că și acestea aŭ să se schimbe și aŭ să ĭa prefacere maĭ bună. Decĭ Dumnedeŭ, carele a făcut acest fel pre cerești trupurĭ, însuși va face nestricăcĭósă și pre stricăcĭósele nóstre trupurĭ.

Este trup sufletesc.

---

[1]) Iar Fotie dice trup sufletesc pre cel muritor, fiind-că s'a supus sufleteștilor patimĭ, de vreme ce nimenea este curat de întinăciune, precum dice Iov (25); și precum câte fapte ale trupuluĭ se fac și izvorul și nașterea o aŭ dela suflet. Și Marele Grigorie al Tesal. trup sufletesc voește a se numi, fiind-că se ocârmuește și se mișcă și simțește în viața acésta prin duhul, ce se numește al sufletuluĭ, care se dice și umedéla de nevre și duh în chip de oŭ și vioșitor se numește de filosofiĭ fisicĭ și metafisicĭ. Vedĭ și tâlcuirea dicereĭ: „Omul sufletesc nu priimește cele ale duhuluĭ (I Cor. II, 14 și suptînsemnarea aceștia).

[2]) Așa și Sf. Metodie, în cuv. cel despre înviere, a tâlcuit pre cel duhovnicesc: „Duhovnicesc, dice, se dice, cela ce încape pre tótă lucrarea Sf. Duh și împărtășirea precum și vasul de vin și cel de unt-de-lemn se numesc, dela ceea ce încape într'însele. Decĭ dupre analogie a numit și sufletesc, pre cel ce de suflet se povățuește și nu de Duhul Sînt (la Icumenie).

Acela adecă ce-l avem acum în viața acésta, precum am dis mai sus.

Și este trup duhovnicesc.

Acel adecă ce-l vom să-l luăm la înviere în vécul cel viitor, și care trup va fi acelaș cu adevĕrat, însă nu acest fel (precum este acum), ci duhovnicesc, adecă nestricăcios. Vedi și suptînsemnarea dicerei: «Și cum că s'a sculat a treia di» (I Cor. XV, 4).

45. Așa și scris este: s'a făcut omul cel dintâiŭ Adam în suflet viŭ (Fac. II, 7), Adam cel de mai pre urmă, cu duh de viață făcĕtor.

Și cum dice Pavel aicea că sînt scrise amêndóuĕ acestea, de vreme ce numai acésta este scrisă: «S'a făcut omul în suflet viŭ?» (Tij). Rĕspundem că deși nu este scris, că Adam cel de pre urmă s'a făcut în duh de viață făcĕtor, dar însă din urmarea lucrurilor acésta să închee; drept aceea și ceea ce se închee din lucrări, Pavel o a dis că s'a scris; precum și prorocul Isaia a dis, că cetatea Ierusalimului are să se numéscă cetate a dreptățeĭ: «Și se va numi cetate a dreptățeĭ» (Isaia I, 26). Așijderea și Zaharia a dis că are să se numéscă cetate adevĕrată: «Se va numi Ierusalimul cetate adevĕrată» (Zah. VIII, 3). Și cu tóte că anume Ierusalimul nu s'a numit, nicĭ cetate a dreptățeĭ nicĭ cetate adevĕrată. Și Isaia încă a numit pre Domnul: Emmanuil; el însă nu s'a numit așa; ĭar însești lucrurile i-aŭ dat acéstă numire, pentru acésta a dis: «Și vor chema (însești lucrările adecă) numele luĭ Emmanuil» (Isaia VII, 14). Decĭ omul cel dintâiŭ Adam, a fost om sufletesc, adecă avea trup, carele se ocârmuĭa de puterile cele sufletești; ĭar Adam cel mai de pre urmă, Domnul, era în duh de viață făcĕtor. Nu a dis duh viŭ, ci Duh de viață făcĕtor, ce înviézĕ pre cele-l-alte, care este mai mare decât a fi viŭ; pentru-că Domnul avea nedespărțit pre Sf. Duh, cel dupre ființă unit cu sine, prin care și pre al sĕŭ trup îl înviosă și trupurilor nóstre va dărui nestricăcĭune. Drept aceea arvonele și pîrgele vieței acesteea stricăcióse le-am luat întru întâiul Adam, ĭar arvonele nestricăcĭuneĭ, ceiĭ ce va să fie, le-am luat acum întru Christos și în urmă o vom lua acésta (nestricăcĭunea adecă) lucrătorește și prea desăvîrșit.

46. Ci nu este întâiŭ cel duhovnicesc; ci cel sufletesc, apoĭ cel duhovnicesc.

Pentru a nu dice cine-va și pentru ce acum avem trupul cel sufletesc și mai josit și nu am luat acum pre cel duhovnicesc și nestricăcios, ce avem să-l luăm, pentru acésta dice Apostolul, că și începuturile amênduror acestor trupurĭ: și al celuĭ su-

fletesc și al celuĭ duhovnicesc, așa s'a rânduit. Și Adam carele a fost sufletesc a stătut întâĭŭ, ĭar Christos, carele a fost duhovnicesc a stătut în urmă. Drept aceea tóte lucrurile nóstre tot-de-una sporesc spre maĭ bine. Pentru acésta crede iubitule, că și stricăcĭunile și însușirile trupuluĭ cele maĭ rele, care acum se află întru tine, atuncea aŭ să se prefacă întru nestricăcĭune și întru maĭ bine.

47. Omul cel întâĭŭ din pământ pământesc; al doilea om, Domnul din cerĭŭ.

Pentru a nu se trândăvi hristianiĭ despre petrecerea cea plăcută luĭ Dumnedeŭ, pentru acésta are să sfătuéscă Apostolul despre acésta și dice: Că Adam a fost din pământ; pentru acésta și cu un acest fel s'a numit așa, căcĭ Adam evreește dicêndu-se, românește se înțelege pământesc, că Adam, evreește se numește pământul acela din care s'a plăzmuit Adam[1]). Iar al doilea om, Domnul, a fost din cerĭŭ; și pre întâĭul Adam îl numește Pavel dela partea cea de maĭ jos a omuluĭ, adecă dela pământescul trup; ĭar pre al doilea Adam, pre Christos, îl numește dela partea cea maĭ bună, adecă dela dumnedeire. Pentru-că nu dice că omul, adecă luarea cea omenéscă de Domnul a fost din cerĭŭ precum bârfea nebunul Apolinarie; să nu fiĕ! Că acesta era de o ființă cu noĭ, deși s'a zĕmislit din Duhul Sfînt; ci fiind-că persóna Dumnedeŭ-omuluĭ Cuvîntuluĭ, adecă a luĭ Christos a fost una, avênd întru sine pre amêndóuĕ firile, pentru acésta și omul adecă omenésca fire cea întru Christos se dice că este din cerĭŭ, pentru unirea cea personală și pentru ipostas, ce o a luat omenésca fire cu Dumnedeŭ Cuvîntul cel ceresc, precum și Dumnedeŭ Cuvîntul se dice că s'a rĕstignit, pentru acéstași pricină, adecă pentru-că întru al sĕŭ ipostas avea unită pre omenésca fire, care a pătimit și s'a rĕstignit. Acésta însă dumnedeescul Ioan Damaschin o numește chip de rĕsplătire. Și vedĭ suptînsemnarea dicereĭ: «Că de ar fi cunoscut, nu ar fi rĕstignit pre Domnul slaveĭ» (I Cor. II, 8)[2]).

[1]) Pentru acésta sf. Grigorie al Nisieĭ dice: „Că plăsmuirea cea din pământ, dupre óre-care etimologhicéscă numire se dice Adam, precum dic ceĭ ce știŭ glasul Evreilor; pentru acésta și Apostolul maĭ cu osebire, fiind învĕțat părintésca limbă a Israiltenilor, pre omul cel din pământ, pământesc îl numește, óre cum schimbând chemarea luĭ Adam în limba elină (adecă Hoicon) (din care românește se dice pământesc) (Vor. despre facerea omuluĭ cap. XXII). Iar Zonara în tâlc. Octoihuluĭ dice, că țĕrêna ce o a luat Dumnedeŭ din pământ și a făcut pre om a fost țĕrêna cea maĭ curată și maĭ subțire a pământuluĭ, ca cum ar dice cineva, făr'na cea maĭ alésă a grîuluĭ și ometița; de unde și latiniĭ homo numesc pre om, dela humus, care însemnéză pământ.

[2]) Iar alțĭ părințĭ dic, că Domnul s'a numit din cerĭŭ, pentru petrecerea luĭ cea ceréscă.

48. In ce chip a fost cel pământesc, acest fel și cei pământeștĭ.

Adecă precum a murit și s'a stricat Adam cel pământesc, așa vor muri, și se vor strica și ómeniĭ ceĭ pământeștĭ, strănepoțiĭ luĭ; saŭ ḑice că ceĭ pământeștĭ și împironiți către pământ, vor muri mórtea pĕcatuluĭ.

Și în ce chip cel ceresc, acest fel și ceĭ cerești.

Adecă precum noul și cerescul Adam, Christos strĕlucește și rĕmâne nemuritor, așa vor strĕluci și vor rĕmâne nemuritorĭ și ceĭ ce cred întrînsul și s'aŭ făcut dupre dar fiĭ aĭ luĭ. Căcĭ deși al doilea Adam, Domnul, a murit dupre omenire, a murit însă ca să strice pre mórte; saŭ și așa se înțelegĭ ḑicerea că asemenea cu Christos se vor slăvi și aceĭ ce aŭ viețuit cu chip dumneḑeesc dupre asemĕnarea luĭ Christos, pentru-că cugetaŭ cele cerești și nu cele pământeștĭ[1]).

49. Și precum am purtat chipul celuĭ pământesc, să purtăm și chipul celuĭ ceresc.

Aicea maĭ curat arată Apostolul, că chipul cuvîntuluĭ sĕŭ este sfătuitor și moralicesc și nu dogmaticesc, chip însă al celuĭ pământesc numește pre faptele cele rele; ĭar chip al celuĭ ceresc, pre faptele cele bune[2]). Decĭ precum am viețuit cu rĕutate ca fiĭ aĭ luĭ Adam celuĭ pământesc și ca uniĭ ce cugetăm cele pământeștĭ; așa ĭarăși să viețuim cu fapte bune păzind chipul și urmarea cerescului Adam, a Domnuluĭ nostru

[1]) Iar Coresie ḑice că Christos se numește ceresc pentru nepĕcătuire; pentru-că fără sĕmênță s'a născut din fecĭóră, dupre Amvrosie și dupre Ilarie și dupre alțiĭ, fiind-că s'a unit cu Dumneḑeŭ cuvîntul firea cea omenéscă și pentru-că este nestricăcĭósă. Și teolog. Grigorie ḑice în trimiterea sa cea către Clidonie, că ḑicerea: „Al doilea om din cerĭŭ și în ce chip cel ceresc, acest fel și ceĭ cerești și nimenea s'a suit în cerĭŭ, fără numaĭ Fiĭul omuluĭ, cel ce s'a pogorît din cerĭŭ; și că de maĭ este ce-va altă acest fel, trebue a se socoti că se ḑic pentru unirea cea cu cel ceresc“ (Epist. I către Clidonie). Iar Teodorit tâlcuește acésta „al doilea om, Domnul din cerĭŭ“, că însemnéză pre a dóua venire a Domnuluĭ, că de acolo, adecă din cerĭŭ, Domnul se va arăta nóuĕ.

[2]) Iar Chiril al Alexandr. pre chipul cel ceresc așa îl tâlcuește, adecă viața cea întru sfințenie și petrecerea cea fără de prihană, întru tot orĭ ce ar fi. Iar Teodorit ḑice, că se purtăm cu chip înainte spuitor nu sfătuitor s'a ḑis, precum maĭ jos ḑice și Teofilact acéstașĭ. Iar purtătorul de Dumneḑeŭ Maxim așa ḑice: „Cela ce a purtat trupul celuĭ ceresc, cu duhul de-a pururea se sîrguește a urma sfinteĭ Scripturĭ, întru carele (duh) prin fapta bună și prin cunoștință se află ținerea sufletuluĭ; ĭar cel ce a purtat chipul celuĭ pământesc numaĭ slova o ĭa aminte, întru carea dupre simțire era slujirea către trup, patimile făcêndu-le (Cap. LXXXVI a suteĭ a 4-a din teolog.). Veḑĭ și ḑicerea Alexandrénuluĭ Chiril la suptînsemnarea ḑicereĭ: că pre carĭ ĭ-a procunoscut și ĭ-a prohotărît (Romanĭ VIII, 29).

Iisus Christos; iar chip al celuĭ pământesc este acesta: «Pământ eștĭ și în pământ te veĭ întórce» (Fapt. III, 19); iar chipal celuĭ ceresc este învierea cea din morțĭ și nestricăciunea, precum dice sf. Metodie în cuvîntul cel despre înviere. Drept aceea de s'ar dice cuvintele aceste despre înviere dogmaticește, nu trebue a le înțelege cine-va despre viețuire; și dupre urmare și acésta, că vom purta chipul celuĭ ceresc, nu ar trebui să o înțelegem, că se dice cu chip sfătuitor și moralicește despre petrecere plăcută luĭ Dumnedeŭ, ci ar trebui să o înțelegem că este arătătóre de lucrul ce va să fie al învierel; că adecă noĭ, câțĭ am viețuit dupre urmarea luĭ Christos, vom purta chipul ceresculuĭ Christos, fiind-că avem să înviem nestricațĭ și strălucițĭ cu cerésca slava luĭ Christos.

50. Acésta însă o dic, fraților, că carnea și sângele, împărăția luĭ Dumnedeŭ a o moșteni nu pot[1]).

Fiind-că maĭ sus a dis Apostolul chip al celuĭ pământesc, acum ca cum ar tâlcui, ce va să dică chipul acesta, dice că este carnea și sângele, adecă faptele cele trupeștĭ, care sînt însușite la grăsimea trupuluĭ, care împărăția luĭ Dumnedeŭ nu vor putea a o moșteni.

Nicĭ stricăciunea pre nestricăciunea va moșteni.

Adecă rĕutatea, care strică pre evghenia sufletuluĭ nu póte să moștenéscă slava acea ceréscă și bunătățile acele nestricăcióse; potĭ însă a înțelege tóte acestea, că se dic, nu despre viețuire numaĭ moralicește, ci și despre înviere dogmaticește. Și acésta adecă: «Carnea și sângele» se înțelege că nu vor dobândi împărăția luĭ Dumnedeŭ în viitorul véc, trup ca acesta ce este împreună alcătuit din cărnurĭ și din sânge; pentru-că atuncea în împărăția cerĭurilor nu sînt mâncărĭ și bĕuturĭ; din care de nevoe se hrănește trupul acest fel gros. Nicĭ stricăciunea, adecă nicĭ trupul acest stricăcĭos, stricăcĭos rĕmâind, va moșteni cele nestricăcĭóse; pentru acésta nevoe urméză a se face duhovnicesc trupul nostru și nestricat, ca cel asemenea să dobândéscă pre cele asemenea, adecă pre bunătățile cele duhovnicești și nestricate[2]). Să știĭ însă că Mar. Chrisostom

---

[1]) Iar Fotie tâlcuind dicerea acésta maĭ siloghisticește dice acésta: „Acésta dic, că ar fi formăluind învierea, că carnea și sângele nu vor putea moșteni împărăția luĭ Dumnedeŭ, căcĭ cela ce móre se moștenește; iar cel viŭ moștenește; pentru acésta nu trupul cel ce móre moștenește pre nestricăciune și împărăția cerĭurilor, ci acela se moștenește de acestea, întru a se face nestricat și priimitor de împărăție.

[2]) Și Teodorit așa dogmaticește a înțeles dicerile acestea despre înviere și nu moralicește despre viețuire, dela carele și Teofilact s'a împrumutat.

a înțeles, că Apostolul acestea le-a ḑis sfătuitoreşte şi moraliceşte,pentru prea buna vieţuire, şi nu pentru înviere dogmaticeşte.

51. Iată taĭnă ḑic vóuĕ.

Iarăşĭ se întórce Apostolul la cuvîntul cel despre înviere şi ḑice, că are să spue Corintenilor o înfricoşată şi negrăită taĭnă; arată însă cu cuvîntul acesta, că le face multă cinste şi le arată dragoste spuindu-le taĭnele cele negrăite ale luĭ Dumneḑeŭ; că taĭna, dupre Teodorit, se ḑice aceea ce nu se arată tuturor, ci numaĭ prietenilor se cutézĕ. Pentru acésta şi Domnul a ḑis Apostolilor: «Pre voĭ v'am numit prietenĭ, că tóte cele ce le am auḑit dela Tatăl meŭ, le-am făcut cunoscute vóuĕ» (Ioan XV, 15).

Toţĭ nu vom adormi, toţĭ însă ne vom schimba.

Toţĭ, ḑice, nu vor murĭ; ĭar toţĭ se vor schimba; şi ceĭ ce nu aŭ murit adecă întru nestricăcĭune aŭ să se prefacă[1]). Decĭ de vreme ce şi tu hristiane aĭ să morĭ, să nu te temĭ pentru acésta, că nu veĭ învia; că însuţĭ ţie îţĭ ḑic, hristianule, că uniĭ (câţĭ adecă se vor afla viĭ în cĭasul sfîrşituluĭ lumeĭ), nu vor muri, ca să aĭbă trebuinţă de îngropare şi de topirea vremeĭ; însă nu e destul lor acésta spre înviere, ci aŭ să se schimbe şi aşa să vie întru nestricăcĭune şi nemurire, dela murirea acésta, care o aŭ trupurile lor. Decĭ precum pre aceĭ ce încă se vor afla viĭ, nimic iĭ va folosi, că nu aŭ murit şi că s'aŭ aflat viĭ întru acea vreme; căcĭ şi acelora schimbarea le va fi ca mórtea, căcĭ întru dinşiĭ móre stricăcĭunea şi se schimbă întru nestricăcĭune[2]);—aşa nicĭ pre voĭ vĕ va vătăma, de veţĭ

---

[1]) Iar înţeleptul Ghenadie Sholariul, ḑicerea acésta a luĭ Pavel tâlcuindu-o în manuscrisul sĕŭ cuvînt cel despre a dóua venire, acestea ḑice: taĭne le numeşte acestea Pavel, ca unele ce nu sînt arătat cuprinse în cuvintele Domnuluĭ (în cele ce ḑic adecă, că vine cĭasul, când morţiĭ vor auḑi glasul Fiĭuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, şi ceĭ ce vor auḑi vor învia), ci luişĭ descoperită. Se împreună-numeră şi pre sineşĭ Pavel, cu ceĭ viĭ, adecă către ceĭ ce pururea vor fi viĭ până la sfîrşitul lumeĭ, cuvîntul acesta făcêndu-l şi ca cum ar fi toţĭ de faţă vorovindu-l. Ḑice însă pre lângă acestea şi acésta, că trupurile celor viĭ şi ale celor morţĭ, cu învierea şi cu singură schimbarea aŭ să se osebéscă; şi precum învierea morţilor va fi îndoită şi a dreptţilor şi a pĕcătoşilor, aşa şi schimbarea celor viĭ va fi îndoită, a dreptţilor adecă, ducêndu-se în viaţă, ĭar a pĕcătoşilor în muncă; îndată însă şi trupurile aŭ să se scóle şi sufletele să între în ele.

[2]) In óre-care prescrierĭ însă se află schimbată ḑicerea acésta aşa: „Că toţĭ vom adormi, ĭar nu toţĭ ne vom schimba". Insă şi aşa este drept, că arată cum că toţĭ vom murĭ; că şi ceĭ ce atuncea vor fi viĭ, aŭ să se schimbe; ĭar schimbarea acésta se socoteşte în loc de mórte. Toţĭ însă nu se vor schimba, adecă dupre schimbarea cea cu slavă şi cu îndrăznire, fiind că singurĭ dreptţiĭ aŭ să o dobândéscă acésta, nu

muri mult mai înainte şi vĕ veţi şi topi; pentru-că şi voi asemenea cu aceĭa vĕ veţi schimba, adecă vĕ veţi scula nestricaţi şi nemuritorĭ, întru aceeaşi cirtă.

52. Întru o cirtă, în clipéla ochĭuluĭ, în trîmbiţa cea de apoĭ. Tóte acestea, dice, se vor face într'o necurmată şi nedespărţită vreme, întru o cirtă şi întru o clipélă de ochĭ; care lucru cu adevĕrat este plin de mare mirare şi înspăimântare; că nu este numaĭ a se mira cine-va, cum trupurile cele maĭ înainte de atâţea anĭ putrĕdite şi topite, aŭ să se scóle, saŭ cum fieşte-carele óm are să-şĭ ĭa trupul sĕŭ, ci şi cum aŭ să se scóle atât de în grabă, în cât nicĭ póte cine-va a spune graba aceea[1]). Unĭĭ însă pre dicerea: «în trîmbiţa cea de apoĭ», ce o dice Pavel aicea, o a înţeles, precum se mărturiseşte de Apocalipsul Evangh. Ioan (cap. VIII); căcĭ dicênd Evanghelistul acolo, că sînt şépte trîmbiţe, trîmbeţile cele maĭ întâĭŭ fac şi lucréză sfîrşitul totuluĭ şi peirea ómenilor; fiind-că nu aŭ să péră o dată toţĭ împreună, ci câte puţin puţin, unĭĭ după alţiĭ, şi acésta dic, că se face dupre iconomia luĭ Dumneḑeŭ, că vĕḑênd ómenĭĭ ceĭ din urmă pre ceĭ de maĭ înainte, cum se omóră şi se perd, să se pocăéscă de rĕutăţile lor. Trîmbiţa însă cea maĭ dupre urmă şi din sfîrşit lucréză pre învierea morţilor şi pre schimbarea[2]) acelora ce atuncea aŭ să se scóle, în necurmată vreme şi în clipéla ochĭuluĭ.

şi pĕcătoşiĭ (la Icumenie). Şi Avgustin dice în Cuv. cel despre cetatea luĭ Dumneḑeŭ, că Pavel voeşte dupre vechea cetire să dică: „Toţĭ vom adormi, ĭar nu toţĭ ne vom schimba; adecă toţĭ ne vom scula, dar nu toţĭ ne vom schimba dupre slavă" (la Coresie). Însă scrisórea cea maĭ întâĭŭ a dicereĭ acesteea este maĭ adevĕrată şi de ceĭ maĭ mulţĭ priimită.

[1]) De unde şi Ghenadie Sholariul, vrednice de laudă sînt acelea ce dice pentru grăbirea acésta. Că tâlcuind dicerea: „Va veni cĭasul, şi acum este, când morţiĭ vor auḑi glasul Fiĭuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, şi carĭ vor auḑi, vor învia". Şi acésta: „Toţĭ ceĭ ce sînt în mormênturĭ vor auḑi glasul luĭ şi vor eşi" (din mormênturĭ adecă), acésta, dic, tâlcuindu-o el dice: „Adecă se vor scula de puterea glasuluĭ, într'o cirtă şi de o dată cu eşirea glasuluĭ va urma şi învierea lor. Drept aceea şi cu glasul îndată îĭ va învia, şi înviindu-ĭ vor auḑi glasul (din manuscrisul cuvîntuluĭ despre a dóua venire din tótă manuscrisa carte a luĭ Ghenadie Sholariuluĭ, ce se află în sfinţita monastire Pandocrator). Veḑĭ şi tâlc. stih 16 al cap. IV al ceiĭ întâĭŭ către Tesalonichenĭ.

[2]) Aşa o are tâlcuirea luĭ Teofilact; dar póte că trebue a fi: şi schimbarea celora ce încă atuncĭ vor fi viĭ, că schimbare la ceĭ încă viĭ şi la ceĭ mult maĭ înainte morţi se face (că toţĭ dice se vor schimba, ceĭ viĭ adecă şi ceĭ morţi). Şi nu la ceĭ ce aŭ înviat. Fără numaĭ de va înţelege cine-va că tâlcuirea luĭ Teofilact se înţelege, dupre vechea cetirea dicereĭ luĭ Pavel, adecă: „Toţĭ vom adormi, ĭar nu toţĭ ne vom schimba". Că dupre acésta, schimbarea se va da şi celor ce vor învia, cea cu slavă adecă.

Că va trîmbița și morții se vor scula nestricați.

Pentru a nu se îndoi cine-va cu credința, cum lucrările cele atât de mari și minunate, aŭ să se facă în clipéla ochiului, arată Pavel, că cuvîntul sĕŭ este vrednic de credare, din puterea luĭ Dumnedeŭ, celuĭ ce le face acestea; și dice că va trîmbița și îndată tóte acestea se vor face. Asemenea este acésta, cu acea ce dice David: «El a dis și s'a făcut; el a poruncit și s'a zidit» (Psalm CXLVIII, 5). Căcĭ trîmbița nu arată alta decât porunca și amenințarea luĭ Dumnedeŭ, care ajunge îndată la tóte. Despre trîmbiță; vedĭ suptînsemnarea ḑicereĭ: «În trîmbița luĭ Dumnedeŭ se va pogorî din cerĭŭ» (I Tesal. IV, 16).

Și noĭ ne vom schimba.

Acésta nu o dice Pavel pentru sineșĭ, ci pentru aceĭa ce se vor afla viĭ în vremea sfîrșituluĭ lumeĭ; fiind-că împreună se numĕră și însușĭ cu aceĭa pre sineșĭ și ca cum ar fi de față tuturor le grăește.

53. Că trebue stricăcĭosul acesta a se îmbrăca întru nestricăcĭune, și muritorul acesta a se îmbrăca întru nemurire[1]).

Fiind-că a dis maĭ sus Apostolul că carnea și sângele împĕrăția luĭ Dumnedeŭ nu o vor moșteni, și ĭarăși că morții se vor scula nestricați; pentru a nu auḑi cine-va acestea să socotéscă că trupurile nu se vor scula, fiind-că acestea în viața acésta sînt alcătuite de carne și de sânge;—pentru acésta dice aicĭ Pavel, că se vor scula cu adevĕrat trupurile, însă nu vor

[1]) Nu pot a tăcea aicea pilda cea frumósă și dréptă, ce o aduce aicea dumnedeescul Grigorie Nisis, dicênd: Precum boțul cel gros de fer, trebnicește spre a fi nicovală saŭ ilăŭ al alămaruluĭ și al feraruluĭ; ĭar când ilăul cel gros ar trebui a se face altă unéltă maĭ subțire, atunci se pune în topitórea foculuĭ și în cuptor și acolo maĭ întâĭŭ își lépădă rugina, ce are și apoĭ boțul cel gros și nelucrat óre când al feruluĭ se face, orĭ coĭf, orĭ pavăză orĭ altă unéltă subțire; și grosimea luĭ cea de maĭ înainte nu se socotea ca un lucru de prisos și netrebnic, fiindcă era trebuincĭósă și aceea spre a fi ilăŭ către alămarul;—cu un chip ca acesta și trupul omenesc are multe gróse ceimĭ și însușirĭ, care trebnicesc în viața acésta și cât către acésta nu sînt de prisos, ĭar cât despre cea-l-altă viață sînt netrebnice și de prisos. Drept aceea prin topitórea morțeĭ acesteea se lépădă din trup ca o rugină și așa cel maĭ înainte gros și lutos trup și amestecat cu prisosurile, se face subțire și nestricat și trebnic în viața aceea. Dicênd așa sfîntul: „Multe ceimĭ ruginóse are acum firea trupuluĭ, care în viața acésta ajută spre óre ce. Insă tóte tuturor sînt netrebnice și strĕine se află către fericirea ceea ce se nădĕjduește după acestea. Care de s'ar face, ce se face feruluĭ în foc, pre tótă netrebnicia topitórea lepădându-o, acésta prin mórte se isprăvește trupuluĭ, tótă prisosința lepădându-se, prin topirea cea întru murire (Vor. la ceĭ adormiți).

fi carne și sânge, adecă grase și stricăcĭóse, ci aŭ să se schimbe în subțirătate și în nestricăcĭune. Insemnéză însă graĭurile acestea pentru aceĭa, care ḑic că nu se vor scula trupurile acestea, ci altele. Că Apostolul ḑice, că se vor scula stricăcĭosul acesta trup și muritorul acesta și nu altul, ci acesta arătat cu degetul. Drept aceea trupul adecă acestaș rĕmâne (fiind-că acesta este, carele are să se îmbrace cu nestricăcĭunea și cu nemurirea), ĭar stricăcĭunea și muricĭunea trupurilor se perde, fiind-că are să cuprindă cu totulșĭ tot pre trupurĭ nestricăcĭunea și nemurirea. Se osebește însă murirea de stricăcĭune, fiind-că muricĭunea se ḑice numaĭ la singure cele însuflețitele vietățĭ și simțitóre; ĭar stricăcĭune se ḑice și la cele neînsuflețite și nesimțitóre. Decĭ fiind-că și la trupurile nóstre se află óre-care, ce sînt asemenea cu cele neînsuflețite și nesimțitóre, precum sînt perĭi și unghiile, pentru acésta și acestea vor lua nestricăcĭune.

54. Iar când stricăcĭosul acesta se va îmbrăca întru nestricăcĭune și muritorul acesta se va îmbrăca întru nemurire, atunci se va face cuvîntul cel scris: s'a înghițit mórtea întru biruință (Osie XIII, 15).

Când se vor face aceste tóte, atuncĭ se va plini cuvîntul cel ce este scris de prorocul Osie; căcĭ de vreme ce a ḑis Apostolul lucrurĭ deșănțate și de mirare, adeveréză și încredințéză acestea cu mărturia Sf. Scripturĭ. Iar acésta «întru biruință» însemnéză că în sfîrșit și întru tótă deplinătatea are să se înghită mórtea, în cât după ce se va birui și se va perde desăvîrșit, nu-ĭ maĭ rĕmâne nădeḑde că are să se împuternicéscă nicĭ cum deaciĭa.

55. Unde îți este mórte boldul tĕŭ? Unde este, ĭadule, biruința ta? (Osie, tij).

Ca cum ar privi lucrurile făcêndu-se înaintea sa, așa se entusiazește aicea dumneḑeescul Apostol și strigă și răcnește cântarea cea de biruință a acestuĭaș proroc Osie. Și ca cum ar avea pre mórte oborîtă sub dînsul, așa se sue asupra eĭ și o calcă cu picĭórele, ḑicênd: ce s'a făcut boldul tĕŭ, mórtĭo? Și unde a perit biruința ta ĭadule?[1]). Se osebește însă ĭadul de

[1]) Și Teologul Grigorie cu entusiasm și însușĭ întru un glas cu fericitul Pavel strigă cântarea cea de biruință asupra șerpeluĭ celuĭ gândit adecă al diavoluluĭ și epitaful celuĭ ce a lucrat pre mórte și ținea sufletele în ĭad, ḑicênd unele ca acestea către dînsul: „Și carele ar fi fost cuviincĭosul luĭ dela noĭ epitaf? Unde îțĭ este mórte boldul? Unde îțĭ este ĭadule biruința? Cu crucea te-aĭ oborît, cu mórtea cea de viață făcătóre te-aĭ omorît. Fără suflare eștĭ, mort, nemișcat, nelucrător, deși țĭĭ încă chipul șerpeluĭ în vedere batjocorit însă" (Cuvînt la pashă). Insemnéză că ḑicerea prorocului Osie, ceea ce se află acum, așa este: „Unde e osînda ta, mórteo? Unde e boldul tĕŭ, ĭadule?

mórte, fiind-că ĭadul ține sufletele, ĭar mórtea stăpânește trupurile, fiind-că sufletele sînt nemuritóre și nu se stăpânesc de mórtea cea potrivită trupurilor.

56. Iar boldul morțeĭ este păcatul.

Bold al morțeĭ este păcatul, fiind-că prin păcat avea putere mórtea și stăpânea pre ómenĭ, întrebuințându-l pre el ca pre un bold și armă, cu care lovea pre ómenĭ și maĭ întâĭŭ omora sufletește și apoĭ omora și trupește; că precum scorpia este o vietate mică și nebăgată în semă, are însă putere în boldul eĭ, așa și mórtea având bold al eĭ pre păcat era tare și biruĭa; fără de păcat însă era cu totul neputincióșă și nelucrătóre. Și o arată acésta Domnul, că viind la dînsul mórtea și ne aflând păcat, s'a biruit și a rămas nelucrătóre[1]).

Iar puterea păcatuluĭ, legea.

Cum și cu ce chip legea este putere a păcatuluĭ? Așa, căcĭ când nu era legea, carea poruncește să nu facem cutare și cutare păcat, nu ne osândeam atâta mult, fiind-că făceam păcatul întru necunoștință; ĭar după ce a venit legea, a arătat greutatea păcatuluĭ și ne-a osîndit maĭ mult pentru-că păcătuim întru cunoștință, călcând legea luĭ Dumnedeŭ. Și dupre urmare păcatul l'a făcut puternic, nu din firea eĭ (pentru-că legea este bună și sfîntă, dar a luĭ Dumnedeŭ fiind), ci din lenevirea nóstră, carĭ noĭ nu am întrebuințat bine doftoria ce a dăruit Dumnedeŭ nóuĕ, pentru ca să ne vindecăm de păcat; ci o am întrebuințat rĕŭ și am crescut maĭ mult greutatea și pedépsa păcatuluĭ, precum acésta maĭ pre larg arată Apostolul în trimiterea sa cea către Romanĭ (Cap. VII). Decĭ nu te îndoĭ, omule, despre înviere, vĕdênd că și păcatul se ridică din mijloc, carele era arma morțeĭ, și legea s'a făcut nelucrătóre, carea, în cât din ispravă, ajunse a fi putere a păcatuluĭ. Și arătat este, că și mórtea, fiind-că s'a dezarmat și a perdut armele sale și ea mult nu are putere, ci rĕmâne nelucrătóre.

57. Iar luĭ Dumnedeŭ mulțămită, celuĭ ce a dat nóuĕ biruința prin Iisus Christos, Domnul nostru.

Lupta adecă și rĕzboĭul, dice, a fost al Domnuluĭ nostru Iisus Christos, ĭar biruința rĕzboĭuluĭ s'a dat nóuĕ hristianilor, nu pentru vre o rĕsplătire a bunelor nóstre fapte, nicĭ dupre datorie,

[1]). Pentru acésta dice prea ritoricescul dumnedeescul Grigorie al Nisieĭ: decĭ fiind-că întru acela (întru Christos adecă) tótă firea rĕutățeĭ s'a perdut, „carele păcat nu a făcut, precum dice proorocul, nicĭ s'a aflat vicleșug în gura luĭ“ (Is. LIII, 9). Impreună însă s'a perdut cu păcatul întru (Christos) și mórtea ceea ce urma păcatuluĭ. Că nu este altă naștere a morțeĭ fără numaĭ păcatul; început a luat dela (Christos) și peirea rĕutățeĭ și stricarea morțeĭ (Vor. la dicerea: „Când se vor supune luĭ tóte).

ci dupre darul şi ĭubirea de ómenĭ a luĭ Dumneḑeŭ şi Părinteluĭ, carele a făcut să biruim noĭ şi pre mórte şi pre păcat şi pre diavolul, prin rĕzboĭul ce a făcut Fiĭul sĕŭ, Domnul nostru Iisus Christos.

58. Drept aceea, ĭubiţiĭ meĭ fraţi, întăriţi fiţi, nemişcaţi, prisosind întru lucrul Domnuluĭ tot-de-una.

De vremea ce aţi cunoscut, ĭubiţiĭ meĭ fraţi, ḑice, din câte am ḑis, că se va face înviere şi rĕsplătire faptelor bune, pentru acésta fiţi întăriţi (că se clăteau în ḑogma cea despre înviere); fiind însă că se leneveau despre viaţa cea bună şi plăcută luĭ Dumneḑeŭ, fiind-că nu nădĕḑduĭau înviere dupre socotinţa lor cea greşită;—pentru acésta Apostolul urmând, le ḑice să prisoséscă şi să sporéscă tot-de-una în lucrul Domnuluĭ, nu numaĭ acela însuşĭ prost lucrându-l, ci şi cu covîrşire şi cu prisosinţă ostenindu-se într'însul; ĭar lucrul al Domnuluĭ, care îl ĭubeşte Domnul, şi pre care ca o datorie o cere dela noĭ, este fapta bună şi paza poruncilor luĭ[1]).

Ştiind că ostenéla vóstră nu este deşértă întru Domnul.

Adecă voĭ hristianiĭ, ḑice, nădĕḑduind că se va face înviere, orĭ cât aţi osteni cu acéstă nădeḑe, să ştiţi că nu veţi perde ostenelele, ci pentru tóte vi se va plăti de Domnul. Că maĭ înainte vĕ lenevĭaţi despre fapta bună şi despre poruncile Domnuluĭ, căcĭ nu credeaţi că va fi înviere şi pentru aceea nu voĭaţi să osteniţi în deşert şi în zădar; ĭar acum după ce v'aţi încredinţat că va fi înviere, orĭ şi cât aţi osteni, nu este în deşert şi în zădar; ĭar «întru Domnul» orĭ însemnéză că ostenéla vóstră este întru Domnul, adecă că se face cu ajutorul Domnuluĭ, pentru-că o face în fapte plăcute luĭ Dumneḑeŭ, orĭ însemnéză că dela Domnul nu se va zădărnici ostenéla vóstră, ci veţi lua dela dînsul rĕsplătirile.

CAP. XVI.

1. Iar despre adunarea cea pentru sfinţi, precum am rânduit bisericilor Galatieĭ, aşa şi voĭ să faceţi.

După ce a plinit fericitul Pavel cuvîntul cel despre ḑogma

[1]) Iar Mar. Vas. întrebat fiind, cum prisoseşte cine-va în lucrul Domnuluĭ tot-de-una? rĕspunde, că atuncea prisoseşte, când înmulţeşte pre ḑarul cel dat luĭ dela Dumneḑeŭ, fiind-că foloseşte şi aduce spre sporire pre aceĭ ce li se face bine de el, saŭ când dupre aseměnarea silinţelor omeneştĭ, arată maĭ multă silinţă a sa în lucrul Domnuluĭ (Hotăr. 290 pre scurt). Ḑice însă şi cuviosul Marcu, cum că „lucrarea cea dupre Dumneḑeŭ se numeşte faptă bună“ (Cap. CCII, despre ceĭ ce socotesc că se vor îndrepta din fapte).

învierei, vrênd să intre în cuvîntul cel moralicesc, a lăsat tóte cele-l-alte și a venit la capul faptelor bune, la milostenie; adunare însă numește pre strângerea banilor, celor ce se dau milostenie la săracii hristiani, precum este ceea ce în ḑiua de adĭ se numește cutie. Arată însă Apostolul îndată dela început și dela numire, lesnirea lucrului; pentru-că ceea ce se adună dela mulți, nu se arată grea și fiește-căruia îi este ușor; apoĭ îi pornește pre eĭ spre rîvna milosteniei, povestindu-le lor, cele ce aŭ isprăvit alții. Precum Galateniĭ, ḑice, adună milostenii pentru sfinți, adecă pentru săracii hristiani, ceĭ ce se află în Ierusalim[1]), așa să adunați și voĭ. Nu a ḑis însă, că am sfătuit pre Galateni să facă acésta, ci a ḑis: am rânduit, maĭ stăpânitorește adecă am poruncit lor; pentru ca să te învețĭ, tu hristianule, cel ce audĭ că adunarea acésta pentru săracii hristiani este poruncă împĕrătéscă, și pentru acésta nu se cuvine a o defăima, ci de datorie a o face[2]).

2. Intru una a Sâmbetelor fiește-carele din voĭ, pune la sineși, învistierind, orĭ cât s'ar înlesni.

Una a Sâmbetelor pre Duminică o numește, în loc de întâĭa ḑi din cele ale Sábatului ḑile, adecă ale sĕptĕmâneĭ (că Sábaton se numește nu numaĭ ḑiua a șeptea, și tóte ḑilele sĕptĕmâneĭ împreună unindu-se dela parte totul), îĭ îndémnă însă la milos

[1]) Veḑĭ și suptînsemnarea ḑicereĭ: „numaĭ ca să ne aducem aminte de ceĭ săracĭ“ (Galateni II, 10).

[2]) Insemnéză, că în Testamentul cel Vechĭŭ era loc rânduit și osebi în biserica luĭ Dumneḑeŭ, unde puneaŭ Evreiĭ argint și aur, atât pentri înoirea părților celor stricate ale bisericeĭ, cât și pentru cele-l-alte trebu inte ale preoților și ale norodului; locul acesta însă se numea vistieri caseĭ Domnuluĭ, precum se scrie la Iisus al luĭ Navi: „Și tot argintul, saĭ aurul, saŭ arama, saŭ ferul, sfînt va fi Domnuluĭ, în vistieria Domnu luĭ se va băga (Iisus Navi VI, 19); și se numea chivot adecă ladă: „ș a luat Iodae preotul un chivot și a săpat bortă în scândura luĭ și l dat pre el la Amadivi în casa omuluĭ caseĭ Domnuluĭ. Și aŭ dat preoț ceĭ ce păzeaŭ soma, tot argintul cât s'a aflat în casa Domnuluĭ“ (IV a împĕrați. XII, 9); sĕ numea și gazofilachion: „Și Eliasid preotul și-a făcu luĭși gazofilachion mare și acolo era maĭ înainte dând Manaà și Livani și vasele“ (Neem. XIII, 5). Și ĭarășĭ: „Și șeḑênd Christos în preajma gazo filachiuluĭ, privea cum punea glóta arama în gazofilachion“ (Marc. XII, 14 Se numea încă și Corvana, adecă chivotul cel ce priimea darurile, că corvan va să ḑică, eliniște, dar; „far arhiereiĭ luând arginții aŭ ḑis: nu est ertat a se pune aceștia în corvana“ (Mat. XXVII, 6). Și nu numaĭ în ce veche era loc rânduit pentru unele ca acestea, ci și întru cea nóuă, în lăuntru în biserică. Pentru acésta dumneḑeescul Chrisost. ḑice: „Și ch votul acesta încă este mult maĭ bun decât chivotul acela, decât lada cee ce se află în casă obștéscă adecă și maĭ de nevoe, că nu haĭne, ci mi lostenie are adunată și închisă, deși puțini sînt aicea ceĭ ce aŭ (Vo XXXII la Mat.). Insă locul acesta este asemenea cu cel ce astă-ḑĭ obștes se ḑice pangar.

tenie și din ḑiua acésta a Duminicei, întru care se adună milostenia. Că le aduce aminte Apostolul prin Duminică de taĭnele cele de viață făcĕtóre, cu care se împărtășesc hristianiĭ în ḑiua acésta. Că daca se împărtășesc hristianiĭ în ḑiua Duminicei cu nestricăcĭosul trupul și sângele Domnuluĭ, cum nu este cu dreptul a împărtăși și ei cu stricăcĭósa milostenie pre săraciĭ hristianĭ, din averile lor? Poruncește însă Apostolul că, cu multă luare aminte și purtare de grijă să înviestieréscă fie-carele hristian, aceea ce s'ar înlesni, adecă aceea ce ĭ-ar da Dumneḑeŭ și aceea cu care se înlesnește. Căcĭ nu a ḑis îndată: adă, pentru a nu se rușina cine-va, de ar fi adus puțin, ci a ḑis: pune la o parte hristianule în fie-care Duminică milostenia ta, cea dupre putință și păstrézĕ-o pre ea în casa ta[1]), și când va fi somă de ajuns atuncea adă-o.

Ca nu când voĭŭ veni, atuncea să se facă adunările.

Maĭ înainte de vreme, ḑice, adunați hristianilor milostenia pentru săracĭ, ca nu atuncea să o adunați, când este trebuință a se trimite la săracĭ în Ierusalim. Ḑicênd însă Pavel, căcĭ când voĭŭ veni, ĭĭ face maĭ osîrdnicĭ spre adunarea milosteniei, fiind-că milostenia fiește-căruĭa, înaintea luĭ va să se dea și să se numere.

3. Iar când voĭŭ veni, pre carĭ ĭ-ați socoti, prin scrisorĭ, pre aceĭa îĭ voĭŭ trimite să ducă darul vostru în Ierusalim.

Iar de voĭŭ veni, ḑice, atuncea voĭŭ trimite cu scrisorĭ împreună adunata milostenie a vóstră la Ierusalim, prin frațiĭ aceĭa, carĭ prin cercare ĭ-ați afla vrednicĭ spre acésta. Bine însă a ḑis dumneḑeescul Apostol, că voĭŭ trimite cu aceĭa, pre care ĭ-ați

---

[1]) O! de s'ar lucra și în vremile acestea de hristianĭ acéstă sfătuire a Apostoluluĭ și a se face în casa fiește-căruĭ hristian adunare de milostenie pentru săracĭ și a nu se face prin bisericĭ întru înfricoșata vreme a dumneḑeeștei Liturghiĭ și a sfințitei jertfireĭ ceiĭ fără de sânge; fiind-că ceĭ ce țin cutiile milosteniei, încungĭurând tótă biserica, rupând și ghĭontind pre mulțimea noroduluĭ, pricinuesc cu adevĕrat mare turburare în biserica luĭ Dumneḑeŭ, și nicĭ eĭ aud cele ce se ḑic în dumneḑeésca Liturghie, nicĭ pre alțiĭ îĭ lasă să asculte în liniște și cu luare aminte, pentru ghĭontirile lor cele fără de rânduĭală și pentru glasurile lor cele turburătóre. Insemnéză că acest obiceĭŭ îl pomenește sfințitul Iustin filosoful și mucenicul în rĕspunderea cea desvinovățitóre (apologhia) pentru hristianĭ adecă că fiește-carele hristian făcea milostenie în ḑiua Domnuluĭ, dupre putința sa, la săracĭ. Adăogim însă și acésta, că de nu vor hristianiĭ să păzéscă sfătuirea acésta a Apostoluluĭ, și fiește-care să adune în casă milostenia cea dupre putință pentru săracĭ, Duminicile și sĕrbătorile, încaltea, să nu adune milostenia acésta în bisericile luĭ Dumneḑeŭ, ci hristianiĭ, ceĭ ce țin cutiile, eșind maĭ înainte decât toțĭ cu cutiile, să stea la ușile bisericilor; și când vor eși toțĭ hristianiĭ afară, după sfîrșitul dumneḑeeștei Liturghiĭ și după slobodire, pue fiește-carele hristian mila cea dupre putere în cutiĭ saŭ în discurĭ.

afla aleşi spre acéstă, ferindu-se pretutindenea de smintelele, cele ce urméză din acésta, pentru a nu prepune, că va să oprésca ce-va din baniĭ ceĭ adunaţĭ. Deci, o cetitoriule, fă stare la acésta, «ĭ-aţĭ cerca» (socoti) şi apoĭ citeşte: «prin scrisorĭ pre aceştia ĭi voĭŭ trimite», pentru a fi înţelegerea cuvîntuluĭ acest-fel: pre aceĭa ce voĭ ĭi veţĭ cerca, pre aceştia ĭi voĭŭ trimite cu scrisorile mele, ca cum ar dice, că şi eŭ voesc să merg cu dînşiĭ şi mĕ voĭŭ împărtăşi cu dînşiĭ întru acéstă slujbă prin scrisorile mele. Dar însă a numit pre milostenie, adecă filotimie a voinţeĭ, ca să arăte, că ceĭ ce miluesc, fac óre-ce mare bine şi că o fac cu osîrdie şi nu cu scârbă saŭ cu silă; că acest-fel este darul; pentru-că a o numi acésta milostenie a socotit a fi lucru nevrednic pentru sfinţiĭ aceĭa hristianĭ, carĭ aŭ să priiméscă.

4. De va fi însă vrednică de a merge şi eŭ, împreună cu mine vor merge.

Molostenia vóstră cea împreună adunată, de va fi atâta multă în cât ar fi vrednică de a sluji şi eŭ la ducerea eĭ, cu bucurie şi eŭ o voĭŭ duce la Ierusalim. Cu acest cuvînt însă ĭi îndémnă Apostolul, ca să facă maĭ îmbelşugată milostenia, însă de are a merge şi însuşi Pavel în persónă, ĭarăşi voeşte să aĭbă marturĭ, că el nu are să ĭa nimic din baniĭ ceĭ adunaţĭ, pentru acésta şi dice, că eŭ nu voĭŭ merge singur, ci vor veni împreună cu mine şi aceĭa, pre carĭ voĭ ĭ-ĭĭ alege.

5. Şi voĭŭ veni la voĭ, când voĭŭ trece Macedonia, că prin Macedonia trec[1]).

6. Şi póte la voĭ voĭŭ rĕmânea, saŭ şi voĭŭ ĭerna, ca voĭ să mĕ petreceţĭ orĭ unde voĭŭ merge.

7. Că nu voesc acum pre voĭ în trécăt a vĕ vedea, ci nădĕjduesc a rĕmânea la voĭ óre-care vreme, de va rândui Domnul.

Nu a dis Apostolul că merg la Macedonia, ca să nu dică Corinteniĭ că maĭ mult cinsteştĭ pre Macedoneni decât pre noĭ; ci a dis, că trec prin Macedonia, adecă de sîrg şi cu grăbire şi în trécăt vĕd pre hristianiĭ din Macedonia, ĭar la voĭ voĭŭ

[1]) Intru aitele se află „că prin Macedonia voĭŭ veni", care este şi maĭ dréptă; saŭ că prin Macedonia trec, se ĭa de împrotivă timp, în loc de „printr'însa voĭŭ veni", precum şi „vin" maĭ de multe orĭ se ĭa în loc de „voĭŭ veni", timpul viitor dicêndu-se ca cel de faţă pentru adevĕrul, că în Efes era, când scria trimiterea, precum arată în urmĕtorul stih VIII, dicênd: voĭŭ rĕmânea însă în Efes. Cum se dice însă în óre-care izvóde, că trimiterea acésta s'a scris din Filipi, orĭ póte cu greşélă dice s'a scris, şi trebue în loc de a dice, s'a scris, să se scrie s'a trimis; că póte după ce a mers la Filipi Macedonieĭ să fi trimis scrisórea de acolo.

rĕmânea în îndelungare de vreme. Cu cuvîntul acesta însă arată şi că îĭ protimiseşte pre dînşiĭ, ca pre ucenicĭ aĭ sĕĭ maĭ adevĕraţĭ şi maĭ vrednicĭ de cuvînt maĭ mult decât pre Macedonenĭ (că mare era biserica din Corint) şi-ĭ înspăimîntézĕ tot o dată, pre ceĭ ce aŭ pĕcătuit între Corintenĭ. Adauge însă acésta: «póte» pentru neştiinţă; pentru-că nu ştia, de se va erta de Duhul Sînt să rĕmâe la dînşiĭ, căcĭ unde voea Sf. Duh, acolo mergea şi el; şi în Efes aflându-se atuncea, urma să mérgă la Macedonia şi să strĕbată prin ea în grabă şi apoĭ să mérgă la Corint. Cu multe semne însă arată Pavel dragostea ce o avea către Corintenĭ şi maĭ ales cu dóuĕ: cu unul adecă, că nu voeşte a-ĭ vedea pre eĭ în trécăt; ĭar altul, că voeşte a fi trimis de dînşiĭ acolo unde va avea a merge.

8. Voĭŭ rĕmânea însă în Efes până la cincĭ-ḑecime.

Şi cuvîntul acesta este însuşit omuluĭ aceluĭa, ce mult ĭubeşte pre ĭubiţiĭ sĕĭ, a le spune lor adecă, unde are să petrécă şi până când. Pre lângă acestea însă semn de dragoste este şi a le spune, pentru ce pricină are să îngădue în Efes până la cincĭ-ḑecime, că urméză a ḑice:

9. Că uşă mare mi s'a deşchis mie şi lucrătorĭ şi stătătorĭ împrotivă sînt mulţĭ.

Adecă mulţĭ vor să vie la credinţa luĭ Christos şi să crédă, pentru acésta mi s'a deşchis o mare uşă, ca să intre aceştia. Dar uşa acésta este lucrătóre, pentru-că ceĭ ce se află aicea îşĭ aŭ gândul şi osîrdia lor lucrătóre fórte şi înflorind în credinţă (căcĭ învĕţătoruluĭ celuĭ bun strîmtorire i se socoteşte, când nu are ucenicĭ osîrdnicĭ, ĭar bună încăpere şi lăţire, când află ucenicĭ osîrdnicĭ). Iar protivniciĭ, ḑice, eraŭ mulţĭ, pentru acésta, adecă pentru-că priimesc mulţĭ credinţa; pentru-că diavolul vĕḑêndu-se pre sine golit de robiĭ şi slujitoriĭ sĕĭ ceĭ de maĭ înainte, se turbură maĭ mult, şi scólă pre mulţĭ împrotiva evangheliceştеĭ propoveduireĭ mele.

10. Ĭar de va veni Timoteĭ, vedeţĭ, ca fără de frică să fie la voĭ.

Fiind-că Timoteĭ urma să mérgă la Corint, de urmare era să fi prihănit pre ceĭ ce aŭ pĕcătuit şi să-ĭ certe; pentru acésta Pavel maĭ înainte îl siguripseşte îndatorind pre Corintenĭ şi ḑicêndu-le să nu se scóle asupra luĭ Timoteĭ ceĭ bogaţĭ şi ceĭ învĕţaţĭ întru filosofie; nu că dór Timoteĭ era fără bărbăţie şi mic de suflet şi că ar fi căḑut de frică, ci pentru a nu se vătăma aceĭa ce ar fi stătut împrotiva luĭ, că Timoteĭ era fórte gătit şi osîrdnic de a priimi şi primejdiĭ. Însă bine a ḑis Pavel, ca să fie fără de frică Timoteĭ la voĭ; să las, ḑice, pre

Elinii ceĭ din afară, carĭ póte să-ĭ stea împrotivă. Eŭ partea vóstră o caut să priimiți mustrările și certările luĭ Timoteĭ cu blândeță și cu smeritâ cugetare și cu supusă ascultare.

Că lucrul Domnuluĭ lucrézâ precum și eŭ; deci să nu-l defaĭme cine-va pre el.

Adecă Timoteĭ propoveduește și învață, nu prost și cum s'ar întêmpla, ci precum și eŭ propovedoesc și învĕț, care acest cuvînt este mare laudă luĭ Timoteĭ. Deci fiind-că este unul ca acesta Timoteĭ, pentru acésta, dice, să nu-l defaĭme cine-va dintre voĭ, ca pre un maĭ mic și maĭ tênĕr; căci fiind-că era tênĕr și singur, Timoteĭ a priimit purtarea de grijă și îndreptarea unuĭ atâta norod, și norod mândru, pentru acésta de urmare era póte a se defăĭma de către dînșiĭ.

11. Ci proîntimpinați-l pre el cu pace, ca să vie la mine, că îl aștept pre el împreună cu frații.

Nu numaĭ să nu defăĭmați pre Timoteĭ, dice, ci maĭ ales și cinstiți-l; că acésta însemnézâ dicerea: întimpinați-l; și cu pace să întimpinați, adecă fără nicĭ o frică și fără gâlcévă și prigonire, ci cu tótă supunerea. Dicênd însă Pavel, că aștept pre Timoteĭ să se întórcă, îĭ sperie, cu socotélă ca să știe eĭ, că Timoteĭ va spune tóte luĭ Pavel și pentru acésta să nu-l mâhnéscă pre el întru nimic, și pre lângă acésta arată pre Timoteĭ maĭ vrednic de cucernicie și maĭ respectarisit Corintenilor fiind-că îl are pre el trebuincios Pavel; drept aceea îl aștéptă să mérgă înapoĭ, pentru-că are trebuință de el.

12. Iar despre fratele Apolo, mult l'am rugat, ca să vie la voĭ împreună cu frațiĭ; și cu totul nu a fost voe ca acum să vie.

Apolo acesta era și maĭ mare cu vîrsta decât Timoteĭ, și bărbat cuvîntăreț, precum îl arată Faptele apostolești (Cap. XVIII). Deci, pentru a nu dice Corintenii: și pentru ce nu aĭ trimis pre Apolo cel maĭ vechiŭ, ci ne-aĭ trimis pre Timoteĭ, cel maĭ noŭ? pentru acésta dice Pavel, că mult l'am rugat pre Apolo să vie, și nu a dis, că mĭ-a stătut împrotivă și nu a voit să vie, ci pentru a-l sloboți pre el de prihănire, dice, că cu adevĕrat nu a fost voea luĭ Dumnedeŭ ca să vie acum.

Va veni însă când va avea vreme.

Pentru a nu dice Corintenii, că acésta este pricinuire, o fericite Pavle, că aĭ rugat pre Apolo ca să vie, pentru acésta dice aicea Apostolul, că Apolo va veni când va avea vreme potrivită; una adecă ca să diafendefsască (apere) și să-l desvinovățéscă căci nu a mers, și alta încă, ca să-ĭ mângâe pre eĭ ci

nădejdea venirei luĭ, fiind-că doreaŭ să-l vadă şi să se îndulcéscă de el.

13. Priveghĭaţĭ.

Iarăşĭ a'cea la sfîrşitul trimiterei sfătueşte pre hristianiĭ din Corint marele Apostol şi le ḑice să fie deştepţĭ tot-de-una, arătând că nu se cuvine a-şĭ avea nădejdile mântuireĭ lor numaĭ întru învĕţătoriĭ lor, ci şi întru a loruşĭ osîrdie şi sîrguinţă. Le-a ḑis însă să fie deştepţĭ, fiind-că dormitaŭ şi se leneveaŭ şi pentru acésta trebuĭaŭ să fie luătorĭ aminte, pentru ca să nu-ĭ amăgéscă unul şi altul cu minciunóscle socotinţe şi cu relele dogme, precum la multe părţĭ ale trimiterei acesteea am ḑis. Socoteşte însă, o cetitoriule, că şi din cuvîntul acesta arată Pavel, că Christos grăĭa în inima luĭ; că ceea ce ḑicea Christos ucenilor sĕĭ şi tuturor împreună: «Cele ce le ḑic vóuĕ, tuturor le ḑic, priveghĭaţĭ» (Marc. XIII, 37), acésta o ḑice şi el hristianiĭlor, ucenicilor luĭ.

Staţĭ în credinţă.

Staţĭ, ḑice, întăriţĭ în credinţă, fraţilor, şi nu întru înţelepciunea cea din afară; că întru înţelepciunea cea din afară nu este stare şi întărire, ci clătire şi înduplecare şi povîrnire. Acésta însă o a ḑis, pentru-că hristianiĭ ceĭ din Corint se clăteaŭ în credinţă şi în dogmele credinţeĭ, precum maĭ ales era dogma cea despre înviere.

Îmbărbataţi-vĕ şi întăriţi-vĕ.

Acésta o a ḑis Apostolul, pentru aceĭ ce iĭ vrăşmăşuĭaŭ, ca să le facă rĕŭ, înduplecându-ĭ pre eĭ să calce predanisirile cele de Pavel predanisite precum maĭ ales a fost, că bărbaţiĭ se cuvine a se ruga cu capetele descoperite, ĭar femeile acoperite, precum am ḑis la cap. XI. Le-a ḑis însă, să se îmbărbăteze, pentru-că eraŭ micĭ de suflet şi pentru-că, dupre Teodorit, aveaŭ vrăşmaşĭ arătaţĭ şi se bântuĭaŭ de către ceĭ necinstitorĭ de Dumneḑeŭ. Pentru acésta aveaŭ trebuinţă să arăte inimă mare în gónele şi în greutăţile acelea.

14. Tóte ale vóstre, întru dragoste să se facă.

Acésta o a ḑis Pavel pentru aceĭa ce aveaŭ prigonirĭ şi desbinărĭ în Corint şi despărţeaŭ biserica luĭ Christos în multe părţĭ, precum am ḑis la începutul trimiterei; căcĭ orĭ de învaţă cine-va, ḑice, orĭ de se învaţă, orĭ de mustră şi cértă, tóte se cuvine a se face cu dragoste; căcĭ când dragostea este în mijloc, negreşit, nicĭ mândrie încape, nicĭ prigonire, nicĭ desbinărĭ.

15. Şi vĕ rog pre voĭ fraţilor.

Chip săritor întrebuinţézĕ aicea Apostolul, căcĭ ḑicerea «ro-

gu-vĕ» nu se unește cu ḑicerea: «Știți casa luĭ Stefana», care se ḑice maĭ jos, ci cu ḑicerea: «Ca și voĭ să vĕ supuneți unora ca acestora»; ĭar acésta: «știți casa» și cele-l-alte s'aŭ pus în mijloc.

Știți casa luĭ Stefana, că este începĕtură a Ahaeĭ.

Voĭ știți, fraților, ḑice, și nu trebue a vĕ învĕța dela mine, căcĭ casa luĭ Stefana este începĕtură a Ahaeĭ. Numește însă casa luĭ Stefana începĕtură, saŭ căcĭ eĭ (casnicii) maĭ întâiŭ de cât cei-l-alți Corinteni aŭ creḑut în Christos, saŭ căcĭ aveaŭ petrecerea lor maĭ cuviósă și maĭ îmbunătățită decât a celor-l-alțĭ; căcĭ începĕtura tot-de-una însemnéză pre maĭ bunul și are drept de a avea óre-care maĭ deosebit pronomion, maĭ pre sus de altele, al cărora este și se ḑice începĕtură. Iar care parte a Moreeĭ se numește Ahaĭa, veḑĭ la suptînsemnarea ḑicereĭ: «Că a bine voit Mocedonia și Ahaĭa» (Rom. XV, 26)[1]).

Și spre slujba sfinților s'a rânduit și s'a afierosit pre sineși.

Tótă blagoslovita familia acésta, ḑice, și casniciĭ luĭ Stefana, s'a rânduit și s'a afierosit pre sineși spre a priimi pre săracii hristianĭ și a le sluji lor la tóte cele trebuincióse și de nevoe, și ce este maĭ de mirare că fericiții aceștia nu s'aŭ rânduit de cătrĕ alțiĭ la acésta, de nevoe și cu sila, ci de voea lor și de înșeși alegerea lorușĭ s'aŭ rânduit la acésta, pentru dragostea fraților și a Domnuluĭ.

16. Ca și voĭ să vĕ supuneți unora ca acestora, și tot celuĭa ce împreună lucréză și ostenește.

Adecă vĕ rog pre voĭ, frații meĭ, să vĕ supuneți și voĭ Corintenii acestora și să-ĭ ajutați și cu cheltuĭală de banĭ și cu slujbă trupéscă; și nu a ḑis prost să împreună lucrați cu dînșiĭ, ci arătând covîrșitóre și întinsă ascultare a ḑis, că să vĕ supuneți lor. Pentru ca să nu se arăte însă Apostolul că vo rovește cu hatîr numaĭ pentru Stefana, ḑice dupre urmare să se supue hristianiĭ și fiește-căruĭa altuĭa ce împreună lucréză și ostenește la bunătățile cele ca acestea, adecă la slujba și ajutorirea săracilor hristianĭ; căcĭ toți aceștia, ḑice, sînt vrednicĭ a dobândi cinste dela ceĭa-l-alți, ca cu cinstea acésta să sufere vitejește ostenéla ce fac pentru săraciĭ frați.

17. Mĕ bucur însă pentru venirea luĭ Stefana și a luĭ Fortunat și a luĭ Ahaic, căcĭ lipsa vóstră, aceștia o aŭ plinit.

Aceștĭ treĭ aŭ fost, cariĭ aŭ vestit și aŭ spus luĭ Pavel prigonirile și desbinările ce le aveaŭ Corintenii între dînșiĭ, și ce-

[1]) Despre Stefana acesta veḑĭ la cap. I aĭ trimitereĭ acesteea, stih. 16 în suptînsemnare.

le-l-alte necuviințe și pĕcate ce făceaŭ, precum am ḑis la pricina trimiterei aceștia, și póte familia și casnicii caseĭ Hloeĭ (despre carea a ḑis în cap. I, stih 11) prin acești treĭ aŭ arătat luĭ Pavel nestatornicia Corintenilor. Insă fiind-că urma a se turbura și a se mânia Corintenii pre Stefana acesta și pre Fortunat și pre Ahaic, căcĭ aŭ vestit eĭ acestea luĭ Pavel, pentru acésta și Pavel îĭ recomănduește pre aceștia lor prin scrisórea sa. Decĭ, ḑice, că lipsa vóstră, frații meĭ, o aŭ plinit aceștia, adecă în locul vostru al tuturor aŭ venit la mine, și pentru dragostea vóstră aŭ suferit atâtea ostenicióse călĕtorii.

18. Că a odihnit pre duhul meŭ și pre al vostru.

Cu aceste cuvinte arată Pavel, că odihna ce aŭ pricinuit duhuluĭ trimișiĭ cĕĭ de maĭ sus este odihna a lor însuși a Corintenilor; în cât de vreme ce eŭ m'am odihnit de dînșiĭ, ḑice, și voĭ asemenea să socotiți acésta, ca un căștig al vostru și odihnă, adecă pre a mea odihnă, ce s'a făcut printr'înșiĭ; pentru acésta să nu le arătați vre o sĕlbătăcie și moral sĕlbatic lor, carĭ aŭ pricinuit mie și vóuĕ un bine ca acesta.

Să cunóșteți dar pre uniĭ ca aceștia.

Adecă aveți-ĭ pre eĭ întru tótă cinstea și apropierea și înlesnirea.

19. Vĕ uréză pre voĭ bisericile Asieĭ.

Cu oracția și hiritismosul acesta lipește împreună sfîntul Apostol pre mădulările luĭ Christos, una cu alta, precum obicĭnuește tot-de-una a face la sfîrșitul tuturor trimiterilor sale.

Vĕ uréză pre voĭ întru Domnul mult Achila și Prischila, împreună cu biserica cea din casa lor.

Fiind-că în casa luĭ Achila și a Prischileĭ, făcĕtorilor de corturĭ, rĕmânea petrecênd Pavel, când se afla în Corint și lucra împreuna cu dînșiĭ meșteșugul corturilor, și fiind-că acest Achila și Prischila eraŭ atuncĭ în Efes (precum mărturisesc Fapt. Apost. la cap. XVIII, 16), pentru acésta trimite din partea lor Corintenilor hiritismosurĭ. Veḑĭ însă, o cetitorĭule, fapta bună a dumneḑeesculuĭ Achila acestuĭa și a Prischileĭ, carĭ casa lor o aŭ arătat biserică de treĭ orĭ fericiții, fiind-că se aduna într'însa mulțimea hristianilor.

20. Vĕ uréză pre voĭ frații toți, îmbrățișați-vĕ toți întru sărutare sfîntă.

Adăugirea acésta a sfinteĭ sărutărĭ, adecă o ḑice Pavel Corintenilor să se sărute toți între dînșiĭ cu sărutare sfîntă, acésta, ḑic, întru singură trimiterea acésta o scrie Apostolul și nu întru alta óre-care; ĭar acésta o a făcut pentru multele prigonirĭ și desbinărĭ, ce aveaŭ între dînșiĭ Corintenii. Decĭ fiind-

că mult le-a poruncit în tótă trimiterea, despre unire și dragoste și o gândire, pentru acésta la sfîrșitul acesteea îi unește cu sfînta sărutare, adecă cu cea fără vicleșug și fără fățărnicie[1]).

21. Oraţia cu mâna mea a luĭ Pavel.

Tóte trimiterile sale fericitul Pavel le dicta, adecă le ḑicea altuĭ gramatic și le scria; ĭar singură oraţia obicĭnuĭa a o scrie cu însaș sfînta mână a sa. Iar trimiterea cea către Galateni a fost silit a o scrie însuș cu mâna sa, precum vom spune, ajutând Dumneḑeŭ, la tâlcuirea aceea; asemenea și către Filimon. Deci pentru ca să arate Apostolul, că cinstește și ĭubește trimiterea acésta și că tóte cele cuprinse întrînsa sînt ale sale pentru acésta și cu mâna sa a scris într'însa oraţia cea din partea sa.

22. Dacă cine-va nu ĭubește pre Domnul nostru Iisus Christos, fie anatema.

Cu acest cuvînt pre toţi ceĭ ce pĕcătuĭaŭ în Corint, ĭ-a înfricoșat Apostolul și pre ceĭ ce se prigoneaŭ și făceaŭ dezbinări și pre ceĭ ce mâncaŭ jertfele idolești și pre bărbaţiĭ ceĭ ce ni se rugaŭ cu capetele descoperite și pre ceĭ ce nu aștept pre ceĭ săracĭ la obștești mese, ce se făceaŭ în biserică, și pre ceĭ ce nu credeaŭ învierea și în scurt pre toţi ceĭa ce umblaĭ în afară de apostolești le învĕţăturĭ și predanisirĭ; pentru-că toţi aceștia nu ĭubesc cu adevĕrul pre Domnul; ĭar câţi nu ĭubesc întru adevĕr pre Domnul, aceĭa sînt anatema, adecă sînt despărţiţi de Domnul[2]). O cuvînt înfricoșat! de carele trebuĭ să ne înfricoșăm și să ne cutremurăm, fraţilor.

---

[1]) Despre sărutare veḑi o prea frumósă tâlcuire la cap. XIII al ce a II-a către Corintenĭ, stih 12. Iar Teodorit ḑice că, fiind-că Pavel er departe de Corintenĭ și nu putea a-ĭ îmbrăţișa pre toţi, pentru acést le poruncește aicea să se îmbrăţișeze toţi unul cu altul cu sărutar sfîntă și așa prin îmbrăţișarea cea obștéscă și sărutarea lor îi îmbrăţișéză pre eĭ și el și îi sărută cu sărutare sfîntă. Prin acéstă îndemnar însă a Apostoluluĭ ne învĕţăm, că și toţi hristianiĭ de obște, care dupr lucrarea diavoluluĭ s'ar fi turburat între dînșiĭ și s'ar fi făcut vrășmaș unii altora pentru orĭ ce fel de pricină ar fi, aceĭa se cuvine în grab a deslega vrajba și puind metaniĭ unul altuĭa se adauge și sfînta sărutare, care o îndémnă aicea Apostolul, adecă se cuvine după metani să se îmbrăţișeze și să se sărute cu sărutarea nevicléně și frăţéscă, ḑ cînd unul altuĭa: Iartă-mĕ, frate, și Dumneḑeŭ să te erte; fiind-că pri sărutarea aceea sfîntă arată, că se unesc cu inimele lor și că scot di inima lor tótă vrajba și pomenirea de rĕŭ.

[2]) Iar cum că cela ce nu ĭubește întru adevĕr pre Domnul, acela s face anatema, adecă se desparte de Domnul, mărturisește însuș Dom nul, carele ḑicea Iudeilor, că pentru acésta nu aŭ cuvîntul luĭ Dumneḑe întru dînșiĭ, ci s'a despărţit de el, pentru-că nu ĭubesc pre Dumneḑeŭ „Și cuvîntul luĭ nu-l aveţĭ întru voĭ, ḑice, că pre cela ce l'a trimis

Maranata.

Adecă: Domnul a venit[1]). Acest cuvînt însă l'a dis Apostolul întâiŭ, pentru ca să adevereze dogma întrupeştei iconomiei luĭ Christos şi prin acésta se adeveréză şi învierea, care nu o credeaŭ Corintenii; ĭar alta pentru ca să-ĭ ruşineze, că Domnul şi stăpânul nostru a priimit a veni şi a se întrupa şi a se rĕstigni şi a muri pentru dragostea vóstră, ĭar voĭ îl întărîtaţĭ, şi alţiĭ dintre voĭ vĕ numiţĭ aĭ cutăruĭa şi aĭ cutăruĭa învĕţătorĭ şi nu deia Christos, carele a venit în lume pentru mântuirea vóstră; ĭar alţiĭ faceţĭ rĕutăţĭ şi nu păziţĭ poruncile luĭ. Nu a întrebuinţat însă Pavel limba elinéscă, pentru ca să dică, că a venit Domnul, ci evreĭască, saŭ mai bine a dice sirienéscă limbă; că Maranata este limbă sirienéscă, care are multă rudire cu cea evreĭască, precum dice Mar. Vasilie (în voróva I-a la Exaimeron). A întrebuinţat însă sirienésca acéstă dicere, fiind-că scria către Corintenĭ, carĭ se făleaŭ şi se mândreaŭ întru înţelepcĭunea cea din afară şi în buna vorovire a limbeĭ elineştĭ, pentru ca să arate lor, că el nu se laudă, nicĭ are trebuinţă atâta de limba elinéscă, ci se bucură şi se laudă întru prostime şi întru smerenie atâta, în cât şi cu limbă vărvăréscă voeşte să scrie şi să vorovéscă[2]).

---

acestuĭa voĭ nu credeţĭ.... şi nu voiţĭ a veni către mine, ca să aveţĭ viaţă....., ci v'am cunoscut pre voĭ, că dragostea luĭ Dumneḑeŭ nu o aveţĭ întru sine-vĕ" (Ioan V, 39). Şi către Fariseĭ încă dicea: Vaĭ vóuĕ, pentru-că trecea cu vederea şi defăima dragostea luĭ Dumneḑeŭ: „Ci vaĭ vóuĕ fariseilor.... că treceţĭ cu vederea judecata şi dragostea luĭ Dumneḑeŭ" (Luca XI, 42).

Iar Teodorit dicerea acésta a Apostoluluĭ tâlcuindu-o dice: „Să fie despărţit de obştescul trupul bisericeĭ, orĭ carele hristian nu are ferbinte dragoste către stăpânul Christos. Cu acest înfricoşat cuvînt însă a pricinuit Apostolul frică întru toţĭ aceĭa, pre carĭ-ĭ-a prihănit în tótă epistolia acésta; şi aceĭ ce ĭubesc adecă feţele cele frumóse, aceĭa nu vor să aĭbă pre un alt óre-carele tovarăş la dragostea şi ĭubirea lor. Iar dumneḑeescul Apostol ĭubind pre Christos, voeşte să aĭbă pre toţĭ ómeniĭ împreună ĭubitorĭ şi tovarăşĭ la acéstaşĭ dragoste; ĭar pre câţĭ ĭ-ar vedea, că nu ĭubesc pre ĭubitul sĕŭ Christos, pre aceştia îĭ osebeşte şi îĭ desparte de biserică". Aşa cu adevĕrat dice dumneḑeescul Teodorit. Iar eŭ acestea scriindu-le, alta nu pot a dice, fără numaĭ: vaĭ nóuĕ hristianilor celor de acum! pentru-că şi noĭ, fiind-că nu ĭubim întru adevĕr pre Christos, pentru acésta sîntem vredniĭ de anatematismosul acesta, ce îl dice aicea Pavel; şi dupre urmare sîntem vredniĭ a ne despărţi şi a ne osebi de biserică, precum dice Teodorit. Veḑĭ despre anatematism la cap. IX al ceiĭ către Romanĭ, stih 3.

[1]) Iar Coresie dice, că alţiĭ aŭ dis: Maranata va să dică: „Domnul nostru va veni la judecată; precum şi Climent acésta voeşte că însemnéză dicerea Maranata" (Epist. a II-a).

[2]) Însemnéză, că în óre-care manuscrisurĭ s'a aflat acésta, că dicênd Pavel acésta: „De nu ĭubeşte cine-va pre Domnul nostru Iisus Christos,

23. Darul Domnului nostru Iisus Christos cu voi.

Acésta este însușire de adevĕrat învĕțător a nu învĕța numai și a sfătui, ci și a se ruga pentru ucenicii sĕi și a-i întări cu îndoit chip, adecă atât cu învĕțătura sa, cât și cu ajutorul cel prin rugăciunile sale, întru darul cel de sus dela Domnul[1]).

24. Dragostea mea cu voi toți, în Christos Iisus; amin.

Fiind-că Pavel era departe dela Corint cu locul, pentru acésta, ca cum ar întinde amândóuĕ mânile sale și cu acestea, ca cu mâini de dragoste, cuprinzĕnd pre toți aceia și îmbrățișându-i dicea: Dragostea mea fie cu voi toți, fiii mei; care acésta este asemenea, ca cum ar dice: eŭ sînt împreună cu voi toți, frații mei, și nu lipsesc dela voi dupre duhul și dragostea mea, măcar deși dupre loc sînt despărțit. Prin acest cuvînt însă, arată că tóte cele ce a scris lor, nu le-a scris de mânie și de ură, ci de dragoste și de părintésca purtare de grijă, măcar deși pre din afară și dupre părere aŭ óre-care amărîre. Pentru a nu socoti însă, că măgulindu-i pre ei, le dice acestea, adăugând acésta «în Christos Iisus». Dragostea mea, dice, cea către voi nu are nimica omenesc, nici vre un lucru trupesc, saŭ alt sfîrșit, ci tótă este dŭhovnicéscă și dumnedéscă și dupre Christos.

Să ne rugăm dar luĭ Dumnedeŭ și noi, ceĭ ce cetim și audim trimiterea acésta, ca să ĭubim unii pre alții întru Christos și să nu avem întru sine-ne vre un semn de luméscă și trupéscă dragoste, care este protivnică și vrășmașă luĭ Dumnedeŭ; căci cu un chip ca acesta ne vom învrednici și noi a dobândi ĭubitele locașurile luĭ Dumnedeŭ în Christos Iisus Domnul nostru, carele ne-a ĭubit pre noi, căruia slava în vécurile vécurilor; amin.

Acésta întâĭa către Corinteni Epistolie s'a scris, saŭ mai bine

---

să fie anatema"; că îndată ar fi venit Domnul și s'ar fi arătat luĭ, pecetluind cuvîntul luĭ. De acésta și Pavel după acésta a scris dicerea: „Maranata", adecă Domnul a venit, orĭ s'a arătat. Acésta o am scris, precum o am aflat, și cel ce voește, priiméscă-o. Iar Teodorit dice, că pentru acésta a dis Maranata Apostolul în limba sirienéscă, pentru ca să arate Corintenilor, că nu este trebuință de învĕțătura cea din afară, ci de credință.

[1]) Insemnéză, că dupre Teodorit, oracția care o obicĭnuia Apost. Pavel a o scrie cu însușĭ mâna sa, este acésta: „Darul Domnului nostru Iisus Christos să fie cu voi". Asemenea și cea mai de jos: „Dragostea mea cu toți voi, în Christos Iisus; amin". Insă acéstă oracție este în loc de cea ce obicĭnuim noi acum de scriem la sfîrșitul scrisorilor, ce trimitem, adecă în loc de: fii sănătos, dupre acestaș Teodorit (Vedĭ la cea a dóua către Tesalonicheni, Cap. III, Stih. 18).

a dice, s'a trimis din Filipe, prin Stefana și Furtunat și Ahaie și Timoteĭ. Și vedĭ despre acésta în suptînsemnarea dicereĭ: «Că voĭŭ veni la voĭ, când voĭŭ trece prin Macedonia» (I Cor. XVI, 5).

S'a început acéstă tâlmăcire în limba românéscă din tâlmăcirea cea din limba obicĭnuită acum grecéscă a fericitului întru pomenire dascălului Nicodim Atonitului, de smeritul V. P. M., la anul mântuireĭ 1845 Noemvrie 27, tom. I-iul, și cu ajutorul lui Dumnedeŭ în urmĕtorul an 1846 Fevruarie 22 s'a isprăvit.

REGISTRU ALFABETIC

AL MATERIEI DIN TOMUL ÎNTÂIU

A.

Pagina

Abrogarea legei vechi 97
Acarnani cine erau; în notă 425
Adam este chip al lui Hristos; în notă 78
„ n'aveà trup muritor înainte de păcat; în notă . . . 90
„ când a păcătuit; în notă 101
„ ce va să zică; în notă 435
Achila şi Prischila lăudaţi de Pavel 258
Adevărata cunoştinţă a legei; în notă 47
Aflători de rele ce înseamnă 33
Agapele ce erau; în notă 434
Ahaia în ce parte se află; în notă 254
Alegerea celor aleşi se face prin Har 152
Amin în Scriptura veche; în notă 29
Anatema ce însemnează şi cine este . . . . . 146 şi 554
Andronic cum este lăudat 260
Animale, de ce sânt unele necurate 234
„ , îngrijirea de ele 391
Apocrife din V. Test. 241
Apolos cine eră; în notă 278
Apostolatul e unit cu mari greutăţi 390
Apostolii cari au priimit cunoştinţa Invierii; în notă . . . 510
„ de ce aveau între ei şi femei 389
„ cum au convertit omenirea; în notă. 288
„ se zic cu picioare frumoase 169
„ se îndeletniciau şi cu lucru de mână 396
„ sânt mai întâiu decât profeţii 467
„ propoveduiau, iar Dumnezeu înduplecà 10
Aprindere, ce înseamnă; în nota 2 357
Asprimea lui Dumnezeu, ce înseamnă; în nota 1. 182
Arhiereu nu e capabil ori cine să fie; în notă 316
„ se cuvine a căutà mai mult folosul obştesc; în notă 424
Atribute (avuţii, deplinătăţi) ale lui Dumnezeu; în nota 3 . . 24
Avà, părintele, cum se tâlcueşte 126

Pagina

Avraam s'a îndreptat din credință, nu din faptele legei . . 64
„ a fost tată și al Iudeilor tăiați împrejur și al neamurilor netăiate împrejur 66
„ n'a primit făgăduința sub lege 67
Axiomele legei firești 63

B.

Baal ce era; în nota 2 173
Balaam vrăjitorul și sfatul său 410
Bărbatul nu se cade a se rugă cu capul acoperit . . . 427
„ este și serv și stăpân femeei; în notă 353
„ nu se desparte de soția necredincioasă; în notă . . 358
„ cum este cap al femeei 426
„ este pentru femee 431
Beelfegor, ce înseamnă 411
Bencheturi, ce sânt 224
Beția, relele ce izvorăsc din 424
Bine, ce este 235
„ desevârșit 482
Biserica, ce înseamnă 272
„ este trup al lui Hristos 467
„ , cei exluși din.... ce devin 231
„ trebue a exclude din.... pe păcătoșii vădiți . . . 335
Bir și dajdie pentru ce plătim 219
Botezul ce este . . . . . 83 și 150
„ se face prin cufundare 85
„ asemănările și efectele 86
„ a doua oară nu se face; în notă 88
„ de ce zice Pavel că n'a fost trimis a boteză . . . 281
„ în Moise cum se înțelege; în nota 2 406
„ în Hristos și în Sf. Treime; în nota 4 84
„ a fost preînchipuit la Evrei 407
„ pentru morți cine primià 524
Bogăția lui Dumnezeu ce este 186
Buna cuvântare ce înseamnă 264
Bunătățile gătite de Dumnezeu sânt mai pe sus de simțuri . . 297. 299

C.

Ca (conjuncție) se ià în sens final nu cauzal . . . . . 82 și 43
Catehisire 306
Catehumen 450
Cărțile Profeților ce s'au perdut; în notă 298
Cărnurile de porc de ce se înlăturau ca necurate . . . 226
Căile lui Dumnezeu sânt neurmate 186
Căsătoria pentru ce se face 351
„ este dar dela Dumnezeu 356
„ când se poate desface 358
„ este o legătură; în nota 1 368
„ întru Domnul ce însemnează; în nota 1 377
„ a doua este supusă certărei; în nota 1 378

Pagina

Cântarea în Biserică să fie cu duhul şi cu mintea 489
Cântece necinstite să nu ascultăm; în nota 1 224
Cârtitorul nu-i suferit de Dumnezeu, ci pedepsit 411
Cele ce nu sânt, ce va să zică 289
Cetirea Sf. Scripturi 1
Chemarea neamurilor la Evanghelie 3
Chinuirea trupului în ce constă 403
Chipul faptei bune 199
„ celui pământesc şi al celui ceresc 538
Cina Domnului, ce este 431
„ „ are cinci lucrări; în nota 1 440
Colivele de ce se fac de grâu 531
Conştiinţa cum se defineşte; în nota 2 44
„ este pârâş şi judecător 45
„ legea ei ce este; în nota 1 110
„ este martur al omului 145
„ este strâns unită cu cunoştinţa 300
„ aminteşte păcatele 95
„ să nu ne încredem cu totul în 318
„ cum se întinează 384
„ altuia să nu o smintim 421
„ , cercetarea conşt. 445
Credinţa din credinţă, ce este 20
„ este de două feluri 455
„ începează în viaţa viitoare 482
„ dela cine o cere Dumnezeu 492
„ nu strică legea 63
„ este cu osteneală 70
„ este aproape în inimă şi gură 165
„ cu inima se crede, cu gura se mărturiseşte 167
„ este din auz 170
„ ce este afară de ea, este afară şi de cuvântul lui Dumnezeu; în nota 1 170
„ tot ce este afară de ea este păcat 240
„ are începutul dela Dumnezeu 272
„ nu foloseşte fără fapte bune 310
„ simbolul apostolesc al ei, care este; în nota 2 . . 525
„ despărţită de dragoste cade, în nota 1 471
Creştinii se numesc sfinţi 338
„ când trebue a se împărtăşi; în nota 2 . . . . . 143 şi 443
„ toţi sânt un trup al lui Hristos 416
„ de ce-i pedepseşte Dumnezeu mai mult aici . . . 446
„ nu se cuvine a căutà folosul propriu 424
„ trebue a socoti pre fraţii lor ca pre sine 341
„ trebue necontenit a se îmbunătăţi (înnoi) 192
„ mai bine să sufere nedreptatea decât să o facă . . 342
„ uniţi între sine, cu ce se aseamănă 461
„ sânt cumpăraţi cu sângele lui Hristos, deci nu sânt ai lor 349
„ trebue a se iubi unii pre alţii 554
„ să nu poftească mâncări îndulcitoare 410
„ trebue a milui pe săraci la serbători 434

Pagina

Creştinii să nu ià parte la ospeţele religioase ale Musulmanilor (Agarenilor) 418
„ cum fac nesupuşi pe Hristos 522
„ nu se cuvine a osândì pe fraţii lor; în nota 2 . . 229
Creştinismul, semnul său; în note . . . . . 405 şi 43
Creştinul, când se botează, cu cine se aseamănă. 86
„ când nu are Duhul lui Hristos nu este al lui . . 118
„ trebue a se îmbrăcà în Hristos 225
„ nu se cuvine a osândì pre altul 230
„ să fie înţelept la bine şi prost la rău. 265
„ să fie următor lui Pavel. 326
„ să nu umble cu păcătoşii vădiţi 335
„ să nu umble prin judecăţi 338
„ a nu se căsătorì cu necredincioşi 360
„ este rob al lui Christos 364
„ să cunoască înnalta sa vrednicie. 366
„ are a se luptà în toată viaţa sa 401
„ va luà pedeapsă mai mare decât evreul 309
Crisp cine erà 479
Critenii de unde îşi au numele; în nota 2. 425
Crucea cum se zădărniceşte 282
„ cuvântul ei, ce este 283
„ puterea ei cum o dobândim; în nota 1 283
Cugetările cum se părăsc şi se apără 44
Cugetul trupului moarte şi vrăşmăşie este la Dumnezeu . . 117
Cunoaşterea noastră de către Dumnezeu ce este 380
Cunoştinţa (ştiinţa) din această viaţă este puţină şi întunecată . 479
„ nu se socoteşte spre îndreptare, ci credinţa . . . 62
„ fără dragoste n'are preţ 380
„ întru Dumnezeu 481
Curăţitorul ce era; în nota 2 60
Cutia, în care se depun ofrande, era şi în Biserica legei vechi; în nota 2 546
Cuvântul, ce este 274
„ lui Dumnezeu pentru ce s'a făcut trup 120
„ scurt, ce este 161
„ înţelepciunei, ce este 454

D.

Darul Duhului Sfânt, ce este. 457
„ (Harul) dă şi ertare păcatelor trecute şi putere a nu mai păcătuì; în nota 2. 91
„ „ este începătorul mântuirei, nu faptele bune; în nota 2 152
„ „ nu este din fapte; în nota 2 175
„ „ nu se dă simplu şi cum s'ar întâmplà . . . 197
„ „ cu urarea aceasta începe Pavel şi sfârşeşte epistolia către Romani 267
„ „ cât este de necesar. 453
„ Sf. Duh şi acum se dă în taina Botezului 453
„ duhovnicesc se stinge când omul păcătueşte . . . 332

Pagina

Darul duhovnicesc se zice slujbă şi lucrare 452
„ „ are deosebite numiri 452
„ tămăduirilor fără firească iubire de oameni nu se dă; în nota 2 455
„ „ cui se dă. 455
„ profeţiei este mai întâiu decât al deosebirei duhurilor. . 456
„ pentruce este mai mare şi mai mic 464
„ ajutorinţei, ce eră 467
„ puterilor, ce eră 468
Darurile cum se zic fără de căinţă şi nu se iau înapoi; în nota 1. 185
„ pentruce se zic fapte bune 197
„ „ „ nu le ia Dumnezeu dela cei ce le au . . 197
„ nu sânt deopotrivă 454
Demonii scot din minte pe cei insuflaţi de dânşii; în notă 1 449
Deosebirea legei de poruncă. 103
Deplin, pe cine numeşte Pavel 295
Desăvârşirea este în veacul viitor 321
Desbinările, ce sânt. 263
„ nu trebue a urmà celor ce le fac; în nota 2. . 263
Descoperirea (revelaţia) este mai parţială decât profeţia . . 485
„ cum se face de Dumnezeu 496
„ este deosebită de vedere; în nota 1 485
Desfătarea naşte potte trupeşti 332
Despărţirea de creştinism este înfricoşată; în nota 2 . . . 335
Diacon, cum se cuvine a fi cineva 192
Diaconia slujba ce este. 197
Diavolul are hotar a nu pedepsi sufletul 332
„ e silit a numì pre Iisus Domn şi Fiu al lui Dumnezeu. 450
Discul cum trebue a se umblà cu el în Biserică; în notă. . 547
Doftoriile, când se cuvine a le întrebuinţà; în notă 445
Dogme . . . . . 97, 103, 230 şi 234
„ rele nasc viaţă rea şi viceversa 31
Doisprezece Apostoli erau când li s'a arătat Domnul după înviere; în nota 1 509
Dragostea creştinească ce lucrează 200
Dragostea, porunca ei de ce se zice nouă. 220
„ frăţească, ce este. 201
„ către vrăşmaşi. . . . . 205 şi 208
„ lui Dumnezeu cum se varsă întru noi 74
„ asemănare frumoasă a ei; în notă 221
„ către aproapele este plinirea legei 221
„ deplină cine are, numeşte Domn pre Iisus întru Duhul Sfânt. 450
„ este calea spre toate darurile 469
„ fără ea toate darurile nu sânt curate. 470
„ naşte toate virtuţile; în notă. 475
„ rămâne şi în viaţa viitoare 481
Dreapta lui Dumnezeu, ce este. 140
Dreptul cum este viu din credinţă. 20
„ „ face mădulările sale unelte ale virtuţei; în nota 2 91
Duhul Sfânt se numeşte şi ungere şi Hristos; în nota 5. 5

Pagina

Duhul Sfânt plineşte Treimea 5
„ „ de ce se zice al lui Hristos 118
„ „ dă viaţa, ce-i nedespărţită de el; în notă. . . 119
„ „ mijloceşte (ajutorează) pentru noi 131
„ „ toate le cercetează 299
„ „ descopere tainele; în nota 3 300
„ „ este Dumnezeu, căci ne are pre noi Biserică. . 312
„ „ de ce nu-l pomeneşte Pavel 383
„ „ nu scoate din minte pre cei ce-i inspiră; în nota 1 449
„ „ nu învaţă altele decât Mântuitorul; în nota 2 450
„ „ este Domn şi Dumnezeu; în nota 3 452
„ „ ce este arătarea lui; în nota 1 453
„ „ cum unul fiind, dă deosebite daruri 457
„ „ se zice şi darul duhovnicesc 489
Duhovnicesc, cine este 303
Duminica, de ce se zice una a Sâmbetelor. 546
„ se împărtăşesc creştinii 546
„ se cuvine a miluì pre săraci 546
„ nu se cade a pleca genunchile; în notă 507
Dumnezeu este neînţeles, greu de înţeles şi înţeles; în nota 3 24
„ cum se îndreptează şi biruieşte în judecata sa. . 53
„ este adevărat; în nota 1 54
„ chiamă pre cele ce nu sânt, ca fiind; în nota 2 69
„ răsplăteşte fiecăruia după faptele sale; în nota 2 36
„ pre care morţi înviază 69
„ lucrează mântuirea omului; în notă. 154
„ îmbogăţeşte pre toţi 168
„ din.... prin.... şi în.... sânt toate 188
„ slobozirea şi iertarea lui cum se iau în Sf. Scriptură drept pricină a relelor; în nota 2 . . . . . 28 şi 15
„ pildă frumoasă că ar fi pricină răului. 31
„ atotînţelept, în ce chip se dice nebunie 287
„ este mai mare decât conştiinţa noastră; în nota 1 318
„ are două cunoştinţi; în nota 1. 381
„ Tatăl este unul, dintru carele sânt toate. . . . 382
„ îngrijeşte şi de animale. 391
„ din.... sânt toate, cum are a se înţelege 432
„ cum va fi toate întru toate 523
„ voeşte a-l aduce jertfă trupurile noastre 190

E.

Elinii pentru ce au fost lăsaţi în socotinţele lor 26
Erast şi lauda lui 267
Eresuri, trebue să fie, ce însemnează. 436
Ermia, cine era 262
Evanghelia ce însemnează 7
„ cum este puterea lui Dumnezeu 18
„ lui Pavel, care este 240
„ , cel ce propoveduieşte... trebue a avea întreţinere 397

F.

Fapta rea nu poate aveà urmări bune . . . . . 22 ş

Pagina

Faptele bune şi rele au trepte şi deosebiri. 309
„ bune atârnă una de alta; în nota 3 33
Făpturile nu sânt de aceeaşi cinste cu Făcătorul. 23
„ înlesnesc a cunoaşte pe Făcătorul . . . . . „
„ sânt carte şi oglindă şi Biserică a Dumnezeirei. . „
„ „ arătătoare ale lucrărei, nu a însăşi fiinţei lui Dumnezeu; în nota 2. 25
„ s'au făcut pentru cinci pricini. 26
ecioria este bună . . . . . 351 şi 369
„ este dar al lui Dumnezeu. 356
„ este mare şi cu primejdii. 366
„ mai scutită de griji decât căsătoria; în notă . . . 369
„ „ privilegiile ei; în notă. 372
„ în ce se deosebeşte de căsătorie; în nota 1 . . . 373
ecioarele în timpul Apostolilor nu dădeau făgăduinţă; în notă. 375
emeea nu se cade a învăţa în Biserică 260
„ este şi servă şi stăpână bărbatului 353
„ nu se cade a se rugă cu capul descoperit; în nota 2. 428
„ se cuvine să-şi acopere capul pentru îngeri . . . 431
emei, pentru ce însoţeau pre Apostoli la predică 389
„ care profeţeau; în nota 2 428
emeile se cuvine a tăceà în Biserică; în notă 499
ierbând cu Duhul, ce înseamnă 202
ii lui Dumnezeu cine sânt 122
„ „ se cuvine să aibă formate întru ei virtuţile Părintelui ceresc; în nota 1 126
iiul este unul Domnul şi Dumnezeu 382
„ de ce nu e numit Dumnezeu în epist. I Corint. . . 383
„ cum se va supune Tatălui 522
ilozofii au fost părinţi ai ereticilor 314
„ unii nu-şi tăiau părul şi barba 425
Fivi, cine era şi cum o laudă Pavel 257
Focul, cel ce lămureşte fiecare lucru, ce este. 309
Folosul aproapelui, să-l căutăm mai mult decât pe al nostru 419
Fraţii Domnului n'au ajuns la treapta Apostolilor 389
Frăţia duhovnicească covârşeşte pe cea dupre trup; în notă . 462
Frică se cade să avem totdeuna şi să nu ne bizuim în noi înşine; în nota 1 405

G.

Gaie, cine era. 266

H.

Har vouă şi pace, cum se tâlcueşte; în nota 3 12
Hloe, cine era. 277
Hristos pentru ce s'a numit astfel. 5
„ se numeşte şi Apostol 6
„ cum este hotărât fiu al lui Dumnezeu 8
„ în două chipuri este mijlocitor; în notă 10
„ cum a arătat dragostea lui spre noi 75

Pagina

Hristos este mai pe sus de păcatul strămoşesc; în notă . . 77
„ de ce se zice că a avut trup asemenea cu trupul păcatului; în notă 113
„ cu dreptate ne-a mântuit nu cu tiranie; în notă . . 114
„ mijloceşte pentru noi, în ce chip 140
„ pentru ce se zice peatra de poticneală 163
„ cum s'a făcut servitor tăierei împrejur 245
„ nu lui-şi a plăcut 243
„ este puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu întru cei ce cred 286
„ cum s'a făcut întru noi înţelepciune şi sfinţire şi izbăvire 290
„ totdeuna pătimeşte întru Duhul pentru noi; în notă . 292
„ a adus satisfacere şi har mai mare decât toate păcatele oamenilor; în nota 1 81
„ de ce se zice domn al slavei răstignit; în notă . . 296
„ este temelia. 309
„ a înviat din morţi cu puterea Tatălui 346
„ a înviat şi cu însuşi puterea sa 346
„ este Domn şi Dumnezeu 382
„ eră peatra duhovnicească, care urmă pe Iudei . . . 408
„ este stăpân şi cap al Bisericei 426
„ este cu Biserica un trup 458
„ a înviat a treia zi, cum se numără timpul acesta . 504
„ cum s'a făcut începător învierei morţilor 516
„ cum va da împărăţia Tatălui; în notă 518
„ pentruce se zice din cer 537
„ a zdrobit moartea. 544
„ când s'a arătat lui Pavel . . . . . 387.
„ este capul Bisericei în patru moduri; în nota 2 . . 426
„ ai lui... se zic şi cei ce au crezut înainte de El; în nota 3 . 517

I.

Iacov fratele Domnului, a priimit cunoştinţa învierei. . . . 510
Iconomul tainelor propriu cine este 316
„ „ trebue să fie credincios 316
Idolo-slujitor, cine este 335
Idolul nu este nimic în lume; în notă 381
Ilie din partea cui priimiă pânea şi carnea ce-i aduceă corbul; în nota 1 174
„ va veni şi va propoveduì; în nota 2 184
Impărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură . . . 236
„ „ „ este îndoită 518
„ „ „ luminează acum tainic sufletul; în notă 534
Impărecherile cât sânt de rele 263
Impărtăşirea Fiiului, ce înseamnă 276
„ cu nevrednicie, cum ne face vinovaţi 442
„ (sf.) se cade a o priimì nu numai în serbători, ci ori când sântem curaţi; în notă 443
Impetrirea păcătoşilor de unde vine 37

Pagina

Închinăciunea (oraţia) cu mâna proprie a lui Pavel, ce este. 554
Îndreptarea (justificarea) omului de unde vine; în notă . . 60
Îndelunga răbdare ce este 472
Îndulcirea (pofta) este pricina răutăţilor; în nota 2 103
„ cum trebue a fi înfrânată; în nota 2 103
Înfierea Creştinilor se deosebeşte de a Iudeilor 123
Îngerii suspină pentru păcatele oamenilor; în notă 130
„ văd luptele sfinţilor pentru Hristos 322
„ numai prin gânduri comunică cu omul 470
Inima este ca o corabie; în nota 2 44
„ nu este curată de patimi; în notă 318
„ numai Dumnezeu o cunoaşte; în notă 318
Inspiraţia (însuflarea) în ce chip se face; în notă 496
Înţelepciunea trebue a fi unită cu simplicitatea (prostimea); în nota 1 491
„ lumei, pentru ce este nebunie la Dumnezeu . 313
„ lui Dumnezeu în câte moduri covârşeşte înţelepciunea lumei; în nota 1 186
„ lui Dumnezeu ce numeşte Pavel; în nota 2 . 284
Înţelept nu se cuvine să fie omul întru sine; în notă. . . 207
Înţelepţii se cade a-şi afierosi înţelepciunea la Dumnezeu . 290
„ Elinilor au avut viaţă rea; în nota 2 33
„ „ au făcut şi fapte bune; în nota 2. . . . 211
Întrebător ce este 284
Învăţaţii veacului acestuia cu greu se pot mântui; în nota 1 . 313
Învăţătorii bisericeşti chiar dacă nici un om n'ar mântui, iau dela Dumnezeu plata deplină; în notă 400
Învăţătorii sânt în Biserică a treia treaptă după Apostoli. . 467
Învăţătorul trebue să înveţe nu numai prin cuvânt, ci şi prin purtare; în notă 47
„ se cuvine a căuta numai cele de trebuinţă pentru traiu 390
„ care se mântueşte; în nota 1 la fine 311
Învăţătura este mai mare decât diaconia (slujba bis.) . . . 198
„ Domnului scrisă de un împărat deasupra uşei palatului său; în notă 43
Învierea morţilor este mai pe sus de fire; în nota 1. . . . 501
„ „ nu o credeau Corintenii . . . . . „
„ „ este toată nădejdea Creştinilor; în nota 2 „
„ „ o dovedeşte Pavel cu puternice silogisme 513
„ „ a fiecăruia va fi întru a sa rânduială . . 517
„ „ cine nu o crede este în necunoştinţă de Dumnezeu 528
„ „ se aseamănă cu sămânţa ce răsare; în notă 531
„ „ va fi cu o minunată repejune. 541
„ „ , atunci trupurile drepţilor vor străluci ca soarele; în notă 533
„ lui Hristos cum a fost a treia zi; în notă 504
„ „ „ ce este; în notă 517
„ „ „ prin ce s'a preînchipuit 516
Ioan a priimit dela Domnul cunoştinţa învierei; în notă . . 510
Iperbole (covârşiri) întrebuinţate de Pavel . . . . . 144; 361; 472 şi 522

Pagina

Isav era tip al poporului Israilit; în notă 154
Ispita nu o îngăduе preste puterile noastre 413
Iubirea de streini, o datorie creştină 204
Iubitorilor de Dumnezeu şi relele le sânt spre bine , . . 133, şi nota la 137
Iuda s'a împărtăşit sau nu cu sfintele taine; în nota 3 . . 439
Iudeii necrezând n'au micşorat slava lui Dumnezeu; în nota 1. 52
„ pentru ei Pavel dorià a fi despărţit dela Hristos . . 146
„ masa lor, ce este, cum li s'a făcut spre răsplată . . 177
„ poticnirea lor bogăţia lumei, primirea lor viaţă din morţi. 178 şi 179
„ sânt ramuri dezbinate 180
„ după Evanghelie vrăjmaşi, după alegere iubiţi pentru părinţi 184
„ se vor mântui cei vrednici la sfârşit prin credinţă; în nota 1 185
„ lacomi de pântece 264
„ au căzut în poftele trupului; în notă. 346
„ au fost chip al celor botezaţi 406
„ ce au poftit 409
„ de multe ori au cârtit în pustie; în nota 4 411
„ erau iubitori de ceartă (filonici); în notă 433
Iudeu, întru arătare şi întru ascuns, cine este. 51
Iunia, cum este lăudată 260

J.

Jertfă vie, ce este; în notă 191
Jertfele idoleşti, cine le mânca în Corint. 379
„ „ cei ce le mâncau, de ce se zice, că stăteau la masa demonilor 418
„ „ de ce nu se mănâncă 421
„ „ se vindeau la măcelărie 420
Jocul, de care este vorba în cartea Eşirei, ce era; în notă. . 410
Judecata, când să se facă asupra altuia; în nota 2. . . . 318

L.

Lanţul răutăţilor; în nota 3 34
Lăsare (îngăduire), ce va să zică 175
„ cum se lămureşte prin pilde 31
Latria (slujirea), ce este şi cum se împarte; în notă. . . . 14
Legea duhului care este 112
„ cine se numesc sub 398
„ scrisă este dată spre ajutor legei firesti; în notă . . 40
„ veche, de ce se numeşte slovă; în nota 2 50
„ „ cea ceremonială a încetat în N. T.; iar cea morală are tărie şi după Hristos; în notă 58
„ „ prin ea s'a făcut cunoscut păcatul. . . . . 58 şi 99
„ „ pentruce se numeşte a faptelor. 62
„ „ nu se strică prin credinţă. 63
„ „ mânie lucrează. 68
„ „ este ca un bărbat pentru suflet; în notă. . . 97
„ „ nu este păcat 99

Pagina

Legea veche, a trăi fără.... ce înseamnă. 100
„ „ este sfântă 102
„ „ este duhovnicească. 104
„ „ este putere a păcatului 544
Legi, trei aduce Pavel. 43
„ , patru, care sânt; în nota 1 110
Legumi, cine mănâncă şi cum se înţeleg; în nota 2 . . . 228
Leneşii, nu se cuvine să umblăm cu....; în nota 2 335
Lepădătură, ce este 325
Libertatea, de câte feluri este; în nota 2. 93
Limbile sânt semn pentru necredincioşi 492
Linguşitorii caută folosul lor, nu al aproapelui; în notă . . 424
Luat (am), la I Corint. XI, 23, ce înseamnă 438
Lucrul Domnului cum îl sporim. 545
Lumea cum n'a cunoscut pe Dumnezeu. 284
„ trece chipul ei 370
Lupta lui Pavel cu hiarele, ce a fost 527

M.

Mana preînchipuia trupul Domnului; în nota 1 407
Maranată, ce înseamnă; în notă. 555
Mariam, cum se laudă ostenelele ei 260
Mădulările trupului nu lucrează răul 98
„ „ au trebuinţă unele de altele; în notă . . 458
„ „ cele mai de jos mai multă cinste iau; în notă 464
„ „ pătimesc şi se bucură împreună. . . . 465
Mâncarea, nu este nici una necurată în sine 234
„ nu ne împrieteneşte cu Dumnezeu 384
„ dacă sminteşte pre altul, să o înlăturăm. . . . 386
Mâncări desfătătoare să nu poftim; în nota 1 409
„ se cuvine a împărţi săracilor la serbători; în nota 1 434
„ îndulcitoare nu sânt de folos toturor; în nota 1. . 344
Mâncările ce ne pun înainte necredincioşii, să le priimim . . 420
Mândria se mai numeşte şi umflare; în nota 1 320
Mândrul cine se numeşte 33
„ este nebun 195
Mângâem, în ce sens se ia la I Corint. IV, 12 324
Mângâere întru necazuri 198
Mântuirea prin foc, ce este 311
„ nu este dela noi, ci prin noi; în notă 250
Menirea se deosebeşte de profeţie; în nota 1 485
Milostenia se cade a se face cu dărnicie 199
„ către sfinţi, cât este de bună. 253
„ se numeşte împărtăşire 253
„ când nu-i plăcută lui Dumnezeu 254
„ se cade a se cere pela case, nu în Biserică . . 546
Mincinos este tot omul, ce înseamnă; în nota 1. 53
Minte, ce se zice 488
Mintea lui Hristos cum o avem 304
Minunea se deosebeşte de semn 250

Pagina

Minunile, cui folosesc 492
Moartea, împărăția ei 78
„ s'a stricat 522
„ este ca o topitoare ce curăță trupul; în notă . . . 542
„ boldul ei 543
„ precede judecății; în nota 1 310
Moise, al cui chip era; în notă 406
Monahii au a se îngriji să placă lui Hristos; în notă . . . 370
„ nu se cuvine să aibă ceva, spre a fi îndreptățiți sau trași în judecată; în nota 2 338
Monastiri este bine a întemeia; în nota 2 372
Montan, socotința lui despre profeți 488
Moștenirea creștinului 120
Mulțămiri se cuvine să aducem lui Dumnezeu și pentru binele altora. 12
„ se cuvine să aducem Sfintei Treimi pentru mântuirea noastră; în nota 2 60
Mustrarea conștiinței . . . . . 44 și 45

N.

Nădejdea începătoare și nădejdea deplină 73
„ încetează în viața de veci 482
„ cununilor cerești ne întărește în lupta pentru virtute; în notă 402
Născut fără de vreme (stărpitură), ce este 510
Neascultarea 82
Nebun cine se zice; în nota 1 207
Nebunul dupre Dumnezeu este mai înțelept decât oamenii 287
Necazul răbdare lucrează și e asemenea cu mirodeniile; în notă 73
„ se cuvine a ne lăudà în 73
„ este ca o hrană în luptele acestei vieți 73
Necinstirea lui Dumnezeu. 48
Necunoștința de Dumnezeu, ce este 528
Nerânduiala (neregula) cât rău aduce; în nota 1 458
Netăerea împrejur este de două feluri 49
Noapte, ce se numește. 222
Nunta. . . . . 375 și 37

O.

Ocărâtori, cine se zic 33
Omenesc lucru, ce numește Pavel. 93
Omorâri două, care sânt; în nota 1 121
Omul vechiu, care este; în note 87
Orbire, ce numește Pavel; în nota 1. 176
Osândirea lui Dumnezeu 37
Osteneala întru cele bune este lucrul Darului. 512

P.

Pacea ce este și de câte feluri este; în nota 2, pag. 71, 40 și 116
Pateric 41

Pagina

Patimile sânt ascunse şi nu le ştie nici cel care le are; în nota 1 318
„ trupeşti, trebue a fugi de 347
Pavel a întrecut pre ceilalţi Apostoli cu propoveduirea . . 1
„ se numeşte Ermis 1
„ ş'a scris numele în fruntea epistoliilor; în notă . . . 4
„ de ce s'a numit aşa 4
„ se numeşte serv; în nota 4. 5
„ zice *al său* pre Dumnezeul cel obştesc 12
„ ce l-a oprit a merge la Roma; în nota 1 17
„ nu se îngrijeşte de forma vorbirei; în nota 3 . . . 38
„ voià să fie anaterna 146
„ obişnueşte a doxologi pre Dumnezeu 190
„ întrebuinţează figuri de ale marilor retori; în nota 2 . 197
„ vorbeşte cu iconomie către cei ce nu mâncau cărnuri, ca cum ele ar fi necurate; în notă 231
„ în câte provincii a propoveduit 251
„ nu se săturà de vederea credincioşilor 253
„ nu s'a îngrijit de necazurile ce aveà să întimpine . . 255
„ aveà trebuinţă de rugăciunile tuturor 256
„ face rugăciune în diferite părţi ale epistoliilor sale . . 257
„ în ce an al apostoliei sale a scris epist. I Corint. . . 270
„ se numeşte pre sine fără minte, căci se laudă; în nota 2 291
„ erà elocvent, însă nu prin studiu; în nota 1 292
„ făcea corturi din pei 314
„ nu se socotià pre sine drept 318
„ îndeamnă să fim următori lui 326
„ a fost însurat sau nu; în notă 357
„ cum erà nebun pentru Hristos; în nota 2 358
„ legiuirile lui erau legiuiri ale lui Hristos; în nota 2 . 358
„ de ce se hrănià din lucrul mânilor sale; în nota 1 . 387
„ se fereşte chiar de lucruri permise ca să nu deà sminteală 387
„ numai când erà în temniţă nu lucrà cu mânile; în notă 390
„ chiar în lipsă fiind nu priimià ajutor dela alţii . . . 397
„ este clevetit pentru acomodaţiuni; în nota 2 399
„ n'a căutat folosul său. 424
„ a urmat lui Hristos 424
„ cuvintele lui sânt porunci ale lui Hristos 500
„ se numeşte născut fără de vreme 510
„ arată numai ostenelele sale, nu şi minunile; în notă . 512
„ murià în fiecare zi. 526
„ numeşte pre Tatăl fără deosebire şi Dumnezeu şi Domn 382
„ pentruce zice un Dumnezeu 383
Păcat ce este . . . . . 100, 103, 110 şi 194
„ de iertare şi de moarte 82
Păcatul lui Adam . . . . . 3 şi 99
„ osândit de Hristos 114
„ unul şi acelaş se osândeşte deosebit după împrejurări; în notă 42
„ este pedeapsă şi certare; în notă 30
„ aduce laudă diavolului şi necinste lui Dumnezeu; în notă 48
„ este sfărâmare şi ticăloşie. 57
„ este neputinţă; în notă. 75

Pagina

Păcatul a adus moartea în lume 76
„ ce plată are 95
„ târăşte pe oameni prin îndulciri 103
„ ce locueşte în om, cum face răul 107
„ nu este voea lui Dumnezeu 193
„ se cuvine a-l urî din inimă 200
„ este boldul morţei 544
„ strămoşesc, ce este; în notă 77
„ pe cine are mamă şi tată şi fiu; în nota 2 . . . 81
„ cum împărăţeşte 90
„ tiranisia înainte de Hristos, care l-a biruit . . . 91
„ altuia, când se cade a fi vădit, în notă 219
„ neînfruntat se face mai rău; în notă 237
„ împrotiva aproapelui se resfrânge la Hristos . . . 385
„ şi după mărturisire trebue a ni-l aminti; în notă. . 511
„ se va perde 523
Păcatele atârnă unele de altele, şi care sânt întâiu 33
„ unora se iartă, ale altora se acoperă, iar ale altora nu se socotesc; în notă 66
Păcătoşii nu se vor răpi în nouri 517
„ nepedepsiţi aici, vor fi pedepsiţi mai mult; în notă 446
Păcătosul, cine-l laudă, mai mult păcătueşte; în notă . . . 34
„ face mădulările sale uneltele păcatului; în nota 2 90
„ nu se va strică împreună cu păcatul; în nota 2. . 310
Păgânătate, propriu zis, ce înseamnă; în nota 1 22
Păgânii, maslini sălbatici nealtoiţi 180
„ se zic cele ce nu sânt 289
Pălmuire, ce înseamnă 323
Păstorii duhovniceşti trebue a se îndestulà numai cu cele trebuincioase pentru hrană 390
Păstorul (cartea), cine a scris; în notă 226
Pătimirile vremelnice 127
Pântece, ce numeşte Pavel 343
Peşte, ce va să zică; în nota 1 388
Pedepsele legei vechi şi a celei noui. 123
Petru a priimit dela Domnul cunoştinţa învierei 510
„ din porunca lui a învăţat Climent să nu intre femei în biserică fără acoperemânt pe cap; în nota 2. . . . 428
Pilde despre conştiinţă. 45
Pizma naşte prigonirile 225
„ nu este lucrare a sufletului, ci patimă. 201
Pizmătareţ, relele în care cade.... cel...; în notă 176
Plânge(a).... cu cei ce plâng, ce înseamnă 205
Pocăinţa totdeuna aduce biruinţă asupra răului; în nota 1 . 402
Pofta s'a făcut cunoscută prin lege; în notă 99
„ precede libertatea şi o târăşte 99
„ este pricină a toată răutatea; în notă 409
Predestinaţia (prohotărârea) ce este 135
„ este generală şi particulară; în notă 136
„ este voea precedentă (mai întâia) a lui Dumnezeu, iar nu cea subsecventă (următoarea); în notă . 137
Preot, loc de...., cine are; în nota 1 192

Pagina

Preot, nu poate fi ori cine; în nota 2 316
Preoţii şi nevrednici fiind li se dă Darul Sf. Duh pentru creştini; în notă 315
„ dela altar se hrănesc 394
Prepoziţia *din, prin* şi *în,* se pune fără deosebire pentru Sfânta Treime; în nota 2 189
Preştiinţa (procunoştinţa) este mai întâiu decât predestinaţia. 134 şi 135
Pricinile îndreptărei 60
Prigonirea, ce este 38
„ în cuvinte nu-i potrivită creştinului; în nota 1 . 433
Prihănirea de sine, cât de bună este 446
Priimirea de streini, cum se laudă; în nota 2 266
Profeţia se deosebeşte de opinie (socotinţă); în nota 3 . . 467
„ despre ce tratează 483
„ este mai generală decât descoperirea 485
„ se face pentru cei credincioşi 492
„ cum se face; în nota 1 494
Profeţii ştiau ce grăesc; în nota 1 449
„ sânt al II-lea după Apostoli 467
„ sânt mai mari decât vorbitorii în limbi 483
„ câte cărţi ale lor s'au păstrat; în nota 1 298
„ cum li se supuneau duhurile 497
„ mincinoşi îşi ieşiau din minte când vestiau . . . 448
Propunere ce este 133
Proverbul Laconilor (Lacedemonienilor) care era 528
Psalmul 13 îl cetesc unii greşit; în nota 1 57
Punere înainte (Rom. XII, 1), ce înseamnă 190
Putere înseamnă toate cetele îngereşti; în nota 2 143

R.

Răbdarea 73
Răceala dragostei este rădăcină răutăţilor 34
Răi (oameii cei), trebue evitaţi ca nişte ciumaţi; în notă . . 336
Răii toţi vor fi lipsiţi de împărăţia lui Dumnezeu 342
Răzbunarea (izbânda) nu este iertată creştinilor; în notă 2. . 33
Răscumpărarea (izbăvirea) noastră de păcat şi moartea . . 111
Răsplata dela Dumnezeu 36
Răspunsul ce va să zică 174
Răul cine se numeşte 334
Rău năvărit, ce este 32
Răutatea atârnă una de alta; în nota 3 33
„ este destulă pedeapsă celui rău; în nota 1 . . . 30
Rânduiala trebue păzită întru toate . . . . . 485 şi 501
Rob în câte chipuri este cineva 364
Romani, credinţa lor cum se vestiă în toată lumea . . . 12
„ mândria lor . . . . . 11 şi 39
Rugăciunea se cuvine a se face cu duhul şi cu mintea; în nota 1 488

S.

Saul ce însemnează; în nota 1 6

Pagina

Sărbătoarea ce este; în nota 2 443
Sărbătorile din ce timp al zilei încep; în nota 1 505
Sărutarea sfântă când ş'o dau creştinii 553
Scandal (sminteală) nu se cuvine a dà creştinii celor credincioşi 233
„ nu se cuvine să dăm nici celor necredincioşi . . . 423
„ când se cuvine să nu ţinem seamă de...; în nota 1. . 238
Schimbarea celor vii la judecata de apoi va fi îndoită. . . 540
Semnele se deosebesc de minuni 250
„ cui folosesc şi cui nu; în nota 1 492
Servirea de câte feluri este 5
„ dreptăţei este adevărata libertate; în nota 2. . . . 93
Sfinţii nu ştiu pentruce să se roage 132
„ sânt slabi şi necinstiţi de oameni 322
„ au să judece lumea 339
„ au şease trepte; în notă 532
Sfânta Scriptură trebue a se explicà cu privire la scop, nu contradictor 25
Sfânta Scriptură, mângâerea ce aduce. 244
Sfârşitul veacurilor cum a ajuns la noi 419
Sibilele, câte erau şi cum vesteau; în nota 1 448
Simbolul credinţei 525
Slava cea cerească va să se descopere 127
„ lui Dumnezeu se cuvine să o căutăm 422
Slăbiciunea (neputinţa) ce înţeles are . . . . . 293 şi 323
Slăbiciunile celor neputincioşi, a purta, ce va să zică. . . 242
Slujitori pântecelui, ce înseamnă 264
Slujitorii bisericeşti şi întreţinerea lor 393
Smerita cugetare păzeşte mintea întreagă 195
„ „ este semn al creştinismului 405
Sodomiţii pentruce au căzut în păcatul lor; nota 1 346
Sosten cine era. 271
Stăpânirea este dela Dumnezeu 214
„ este frică faptelor celor rele 216
„ nu se cade a fi grăită de rău. 217
„ este slujitoare lui Dumnezeu. 219
„ ce fel de frică se cuvine să avem de. 219
Stăpânitor adevărat, cine este; în notă 215
Stăpânitorii veacului acestuia cine sânt 296
Stefanà, cine era 280
Străvederea (vederea limpede) diferă de profeţie; în nota 1 485
Stricăciunea şi muriciunea trupului nu este zadarnică în viaţa aceasta; în nota 1 542
Sufletul este, faţă de trup, ca muzicantul faţă de instrument 98
„ este ca o căruţă, care-i sânt trăgacii şi mânătorul; în nota 1 407
„ viază prin Duhul Sfânt; în nota 1 119
„ este mort fără Duhul Sfânt; în notă 120
„ păzirea lui cum se tâlcueşte 332
„ cum slăveşte pe Dumnezeu 350
Sufletesc (om) ce înseamnă 302
Sumeţ este identic cu îngâmfat (înnalt căgetător). 330
Suspinà (a) nu trebue creştinii în contra nimănui 211

Pagina

Şerpii ce muşcau pe ludei în pustie; în nota 2 411

T.

Taina Euharistiei aminteşte întreaga viaţă a Mântuitorului . 442
„ „ în.... moartea Domnului este duhovnicească, iar nu simţită 443
Tainele Darului erau necunoscute celor dinainte de Dar . . 297
Tăierea împrejur a inimei întru Duhul, ce este 51
„ „ este de două feluri 51
„ „ închipueşte trei lucruri. 50
„ „ se schimbă în netăiere împrejur; în nota 1 364
„ „ nu este nimica 364
Temelie streină, ce numeşte Pavel. 251
Teoreticii (privitorii cu mintea) cum văd pe Dumnezeu . . 479
„ ajunşi la perfecţiune, cum cunosc pre Dumnezeu; în nota 2 481
Terţie, de ce zice, că a scris epistolia către Romani . . . 266
Testamentul Nou cu ce este pecetluit 441
Timotei, cum este laudat 266
Toiag, ce numeşte Pavel 329
Trâmbiţa, la.... cea de apoi se va face învierea 542
Trâmbiţe multe vor sunà la sfârşitul lumei. 541
Treimea, de ce se schimbă rânduiala ei de Pavel; în nota 3 452
„ nu se cuvine a se schimbà rânduiala ei; în nota 3 452
„ toate însuşirile ei sânt comune; în nota 1 . . . 519
„ desevârşită unde ni se pune înainte; în nota 1 . . 452
„ face înfierea noastră 123
„ lucrează neschimbat în afară; în nota 1 188
„ ne-a îndreptat şi ne-a sfinţit 343
Trufaşi cine sânt 33
Trup sufletesc şi duhovnicesc, ce este 535
Trupesc cine este; în nota 2 302
Trupul are telurite numiri urâte; în nota 1. 404
„ şi mădulările lui nu sânt rele din fire 91
„ morţei, ce este 111
„ patru lucruri se află întru el; în nota 2 196
„ se cuvine a ne sârguì pentru îngrijirea lui 121
„ perderea lui este mântuirea sufletului 332
„ creştinului este mădular al lui Hristos 347
„ „ este biserica Duhului Sfânt 349
„ este vrăşmaş al sufletului, ce trebue stăpânit cu asprime, dar nu omorît 404
„ unul fiind, are multe mădulări 458
„ Domnului în taina Euharistiei se sfărâmă dar nu se desparte; în nota 1 416
„ Domnului şi înainte şi după împărtăşire este trup al lui Hristos; în nota 1 440
„ este nestricăcios. 442

U.

Umilire, ce înseamnă. 176

Pagina

V.

Văduva mai fericită este a nu se căsători a doua oară . . 377
Viața rea naște și dogme rele; în nota 1 31
„ cea sfântă și deplin fericită, este lucrul dragostei . . 482
„ veșnică este har dela Dumnezeu 95
„ adevărată este Dumnezeu 95
„ este în trup și în duh 121
„ păcătoșilor nu este viață; în notă 121
„ aceasta este o luptă, iar cea viitoare este încununare 403
„ „ nu este singura, pentru care nădăjduim în Hristos; în notă 515
Viclean, cine este 334
Voea (proalegerea) rea face păcatul, iar nu sufletul, nici trupul. 108
„ lui Dumnezeu se cuvine să o facem întru toate; în notă 15
„ „ „ este bună, bine plăcută și deplină . . 193
„ „ „ se împarte în două. 194
„ „ „ se atârnăm de ea toate faptele noastre; în notă 328
Vrășmași, se cuvine să-i hrănim cu scop bun 211
Vreme de a rupe și vreme de a coase, ce este; în nota 1 . 338

Z.

Ziua, ce înseamnă 222
„ când ia început în slujba Bisericei; în nota 1 . . . 505
Zei (Dumnezei) mulți, de ce numește Pavel 382